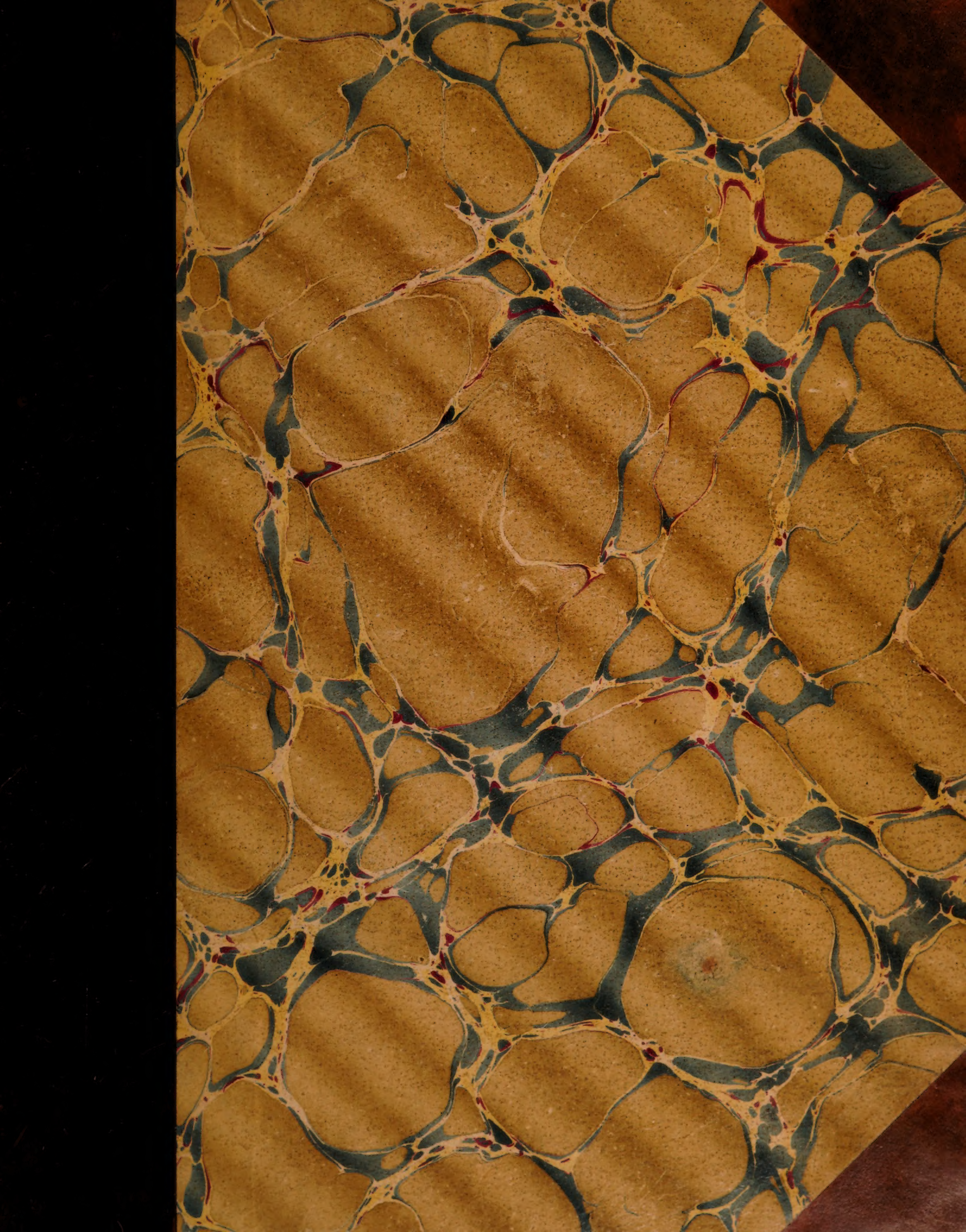

ARTHVRꝰ : S^{T} : GEORGE . S:T:D

CANCEL : CLOGHERENSIS . 1717

Specimen Pandectar. Florentin.

MODESTINUS LIBRO TERTIO RESPONSORUM ETIA
SIQUERELLA INOFFICIOSI TESTAMENTI OPTINU
ERIT NON IDEO TAMEN DONATIONES QUAS IN UI
VI PERFECISSE PROPONITUR INFIRMARI NEQUE
IN DOTEM DATORUM PARTEM UINDICARI POSSE
RESPONDI

ΠΑCΑΙΙΙΙ· ΕΛΑΒΟΝ ΚΑΙ ΕΧΩ ΕΙC ΛΟΓΟΝ
ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗC ΤΑ ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ

Ex Codice antiquissimo Dioscoridis Bibl. Cæsareæ Vindobon:

JO. ALBERTI FABRICII,

S. S. THEOL. D. ET PROFESS. PUBL.

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

VOLUMEN DUODECIMUM,

IN QUO

POST ELENCHUM SITUS EPISCOPATUUM ORBIS CHRISTIANI ULTRA QUATER-MILLE, ET SCRIPTORUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ NOTITIAM,

DE

JCTIS & MEDICIS GRÆCIS

DISSERITUR.

ACCEDUNT PRÆTER INEDITA VARIA

PLUTARCHI, THEODORI STUDITÆ, ET ALIORUM: SELECTAQUE

VETERUM RARIUS OBVIA APOSPASMATIA,

THEOPHILI PROTOSPATHARII LIBRI V.

DE HOMINIS FABRICA,

GRÆCE ET LATINE.

HAMBURGI,

Sumtu THEODORI CHRISTOPHORI FELGINERI,

M DCC XXIV.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ILLUSTRISSIMO ATQUE ERUDITISSIMO
DOMINO
SCIPIONI MARCHIONI MAFFEIO

S. D.
JOANNES ALBERTUS FABRICIUS.

AGnoſce tenue hoc munuſculum offerenti, VIR ILLUSTRISSIME, atque unam hanc quæ mihi ſuppetit captanti rationem teſtandæ publice ex remota usque Germania obſervantiam qua Virtutem & ingenium, qua eruditionem Tuam, qua merita in litteras atque amplam & divitem pulcherrime de illis promerendi Voluntatem proſequor. Tanta eſt humanitas Tua & æquitas, ut qualemcunque hunc laborem meum quem in Græcorum ſcriptorum

notitia illuſtranda ponere inſtitui, jampridem benigno ſuffragio Tuo honoraveris, atque plures ſignificationes edideris ſingularis Tuæ in me benevolentiæ. Nimirum ut omnem profuturam ac liberalem doctrinam amas & colis ornasque impenſiſſime, ſic apprime duceris Græcarum litterarum ſtudio, atque diligis illarum ſtudioſos, ipſeque adyta earundem ac receſſus perſcrutatus præclaris intimioris peritiæ promulgatis ſpeciminibus, longe plura etiam & ampliora polliceris, quibus Græcæ eruditionis latifundia beneficio Tuo amplius proferantur & explicentur. Eſt hæc propria laus Tuæ Italiæ, quod prima perfugium Græcis Græcia extorribus præbuit, ſignumque extulit ad litterarum lucem poſt tetricæ illius & illætabilis longæ noctis tenebras Europæ toti inſtaurandam. Ab eo tempore, ut ſemper ingeniis elegantiſſimis & viris doctiſſimis abundavit, ita ad Græcæ linguæ decus in univerſo Occidente propagandum & opes ejus locupletandas tantum exemplo ſuo attulit momenti, tantum opere ipſo præſtitit, ut magnis omnium eruditionem aman-

tium

tium vocibus merito celebretur. Ac profecto ſi quis non modo numerum ſpectet molemve aut nitorem auctorum Græcorum typis exſcriptorum in Italia, ſed inprimis cogitet curam, ſumtus ac ſollicitudinem, quibus ſunt ſervati in Bibliothecis Italiæ ab interitu, diligentiam deinde & ingenium quo producti in lucem, recenſiti, illuſtrati & emendate excuſi ſunt, denique verſionum ſive Latinarum ſive vernacularum elegantiam multitudinemque conſideret: nulla fuit natio per ſæculi ferme à renatis litteris ſpatium, quæ vel longo intervallo Italos Tuos inſequi, nedum paria cum illis facere ſuſceperit. Poſt illud tempus demum Galli & Germani noſtri, tum Angli Batavique, ne de aliis jam dicam Europæ populis, pulchrum duxerunt hac quoque de palma cum illis certare, atq; ſi improbum fuerit eos vincere, certe illorum ipſorummet judicio facere hac in parte operæ pretium conati ſunt non ſine ſucceſſu. Haud dubium tamen eſt quin omnis iſta laus redundet ad Italiam, atque ad fontem ſuum jure ſuo reciprocetur: maximum autem illi decus ſuperadditur ex eo quod

 &

& ipsa assidue eandem gloriam clarissimis quæ semper aluit ingeniis feliciter asseruit sibi, atque nostra etiam memoria & ætate sustinet egregie, quæ Græce doctissimorum in numero libenter celebrari ab omnibus intelligit extinctos nuper Zaccagnios, Adamos, atque etiamnum & diu precor superstites Salvinios, Muratorios, Lucchesinios: Teque inprimis MAFFEI Eruditissime, cujus iedeo Nomen tanquam πρόσωπον τηλαυγὲς & auspicatum fulgorem Voluminī huic præfigere pace Tua, atque lucubrationem Græcorum scriptorum Tibi notissimorum amatissimorumque memoriæ consecratam dedicare Tibi volui, ac simul vota facere pro Tua salute Tuaque valetudine, ut multos annos lætus ac sospes laudibus Tuis interesse, atque in decus litterarum Tuæque Italiæ, magna illa & egregia, quæ habes in affectis, edere publico bono queas. Vale Vir Eruditissime. Hamburgi VIII. Cal. April. Anni Christiani cIɔ Iɔ ccxxIv.

AD LE-

AD LECTOREM.

QUi in hoc Volumine ducit familiam elenchus Episcopatuum Orbis Christiani, debebat indicis Geographici loco subjici Notitiæ Conciliorum superiore tomo traditæ: & licet non sit omnibus absolutus numeris, quamplurima tamen complectitur quæ vel apud Carolum a S. Paulo vel in Lexicis Geographicis incassum quæruntur: nec obscurum perhibet de Christianæ Ecclesiæ amplitudine, vel etiam in aliis locis,ut in Africa, & Græcia afflictione & coarctatione testimonium. Eidem de Conciliis tractationi notitia quæ sequitur scriptorum Historiæ Ecclesiasticæ, mantissæ loco subjicienda à me fuerat destinata. Reliquam fere partem voluminis, JCtorum & Medicorum recensio occupat, ita ut ad absolutionem hujus universi operis nihil aliud jam desit quam hic Capitum quaternio proximi & ultimi tomi futura materia:

Libri VI. CAP. IX. De Medicis antiquis deperditis.

CAP. X. De collectionibus veterum scriptorum Græcorum.

CAP. XI. De scriptoribus Græcis supposititiis.

CAP. XII. Emendanda & omissa in superioribus Voluminibus.

INDEX denique communis in omnes tomos triplex: Chronologicus unus, alter nominum, digestus litterarum ordine & tertius materiarum. Sed jam quæ præsenti vice studio Tuo à me exhibentur, ex brevi hac, si placet, tabella cognoscito:

Syllabus Capitum, quæ hoc Volumine continentur.

Index

De

BIBLIO-

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ VOLUMEN DUODECIMUM.

LIBRI VI. PARS ALTERA.

Reliquum Capitis Tertii, ſuperiore exhibiti Volumine.

III. Index Geographicus Epiſcopatuum Orbis Chriſtiani, tum aliorum, tum quorum in Conciliis mentio, & locorum in quibus Concilia habita ſunt.

Collectus ex Carolo à S. Paulo, Luca Holſtenio, & Auberto Miræo, ſed maxime ex Commanvillio, Labbeo & Harduino.

Aſteriſcus additus, Epiſcopatus hodieque vigentes indicat.

Aatafrenſis in Syria.
Abaradirenſis in Byzacena Africæ Occid.
Abaritanus in Africa Pro-Conſulari.
Abbenzenſis in Africa Proconſ.
Abbernethanus in Scotia.

Accien-

Acciensis in Corsica.
Accitanus in Bætica Hispaniæ. Vide Gvadixensis.
Accolensis in Byzacena Africæ Occid.
Accuritanus in Africa Occid.
Acelensis sub Aquilejensi archiepisc.
Acelinæ vide Aquilinus.
Acemerinianus in Africa Occid.
Acerantinus sive Geruntinus in Calabria, regni Neapol.
*Acernensis in regno Neapolitano.
Acerranus in Campania.
Acestratensis sive Acesuatensis, interfuit A. 1439. Concilio Florentino.
*Achadensis in Hibernia. *(Achonry.)*
Achaja, Græciæ provincia.
Achæorum, in Lydia, ut suspicatur Harduin.
ab Achaja, metropoli sub Patriarcha CPol.
*Acheloinus in Epiro veteri.
*Acherontinus in Basilicata, regni Neapolitani.
Pro Achillarum Episcopo, unde Achillanum Concilium effictum, alii legunt *Anchiali* in Thracia.
Achminensis in Saide Ægypti.
Achiranus seu Venationum Hadriani, in Hellesponto.
*Achridensis in Bulgaria.
ad Acleam (Acclech) *in Britannia habitum Concilium A. 788.*
Acmonensis, Acmoniæ sive Acmoneorum in Phrygia Capatiana.
Acolitanus in Byzacena Africæ Occid.
Aconensis in Phœnicia.
Acorabensis in Asia minore.
Acrassenus sive Acarassenus in Lycia.
*Acridensis, vide Achridensis.
Acroni in Phrygia salutari.
*Actamaritanus sive Altamaritanus in Armenia.
Acusidensis in Mauritania Sitifensi.
Adadensis in Pisidia.
Adamantiæ in regno Neapolitano.
*Adanensis in Cilicia prima.
Adarenensis in Sardinia.
Adfu, in Saide Ægypti.

Æmimonti in Thracia.
Æmonienſis in Iſtria, vide Civitatis novæ.
* Ænarienſis in inſula regni Neapolitani.
Ænhamenſe Concilium in Anglia A. C. 1009.
* Æni Epiſcopus, in Rhodopenſi Thraciæ provincia.
Æpolienſis in prima Cappadocia.
Æquenſis vici, in regno Neapolitano.
Ærindeles in Moabitide.
Æſculanus ſive Aſculanus in Marchia Italiæ Anconitana.
* Æſernienſis, in rego Neapolitano.
* Æſidis ſive Æſinus in Marchia Anconitana.
Æſonenſis vide Auſonenſis.
Afufenienſis in Byzacena Africæ Occid.
Agaæ in Aſia Proconſulari.
Agæ in Africa Proconſulari.
Agadboënſis in Hibernia.
Aganenſis A. 1439. interfuit Concilio Florentino.
S. Agapeti in Galatia ſecunda.
Agarenſis ſive Egarenſis, in Catalonia.
* S. Agathæ ſive Agathopolis in principatu ulteriori regni Neapolitani.
* Agathenſis in Gallia Narbonenſi.
* Agathopolis in Thracia.
ἀγαθῆς κώμης in Phrygia ſecunda Capatiana.
Agathonices in Thracia.
Agathyrſi in Sicilia.
Agauni in Gallia habitum Concilium A. 515.
Agennenſis in Aquitania Galliæ.
Agenſis in Africa Proconſulari.
Aggaritanus ſive Aggeritanus in Byzacena Africæ Occid.
Aggivæ ſeu Augivæ in Africa Occid.
Agienſis ſive Agrenſis A. 1438. interfuit Concilio Florentino.
* Agraphæ in Theſſalia.
Agrenſis ab Agra Africæ.
* Agrienſis in Hungaria inferiore.
* Agrigentinus in Sicilia.
Agrii in Creta Inſula.
Agrippinenſis, vide Colonienſis,

* Alerienſis, Alerinus, in Corſica.
* Aleſiæ, in Occitania inferiore.
Aleſinus in Sicilia.
Aleſſanenſis ab Alexano Salentinorum, in regno Neap. ſub archiepiſcopatu Hydruntinorum.
* Aletienſis ſive Licienſis ſub eodem archiepiſcopatu.
Aletrinus in Campania Romana.
* Alexandrinus in Ægypto, Patriarch.
Alexandrinus in Cilicia.
Alexandrinus in Lombardia.
Algarenſis in Sardinia.
Algizenſis in Aſia Pro-Conſulari.
Algusgvancenſis in Armenia.
Alienſis ſive Alicienſis in Georgia.
Alindenſis ſive Alindenus, Alindorum in Caria.
Alionorum ſive Aleenſis in Phrygia Pacatiana.
Alladenſis in Hibernia.
* Alliphanus in Samnio Italiæ ſub archiepiſcopatu Beneventano.
* Almerienſis in Bætica Hiſpaniæ.
Almiſſæ ſive Dalmitæ in Dalmatia.
Alnenſe in Anglia Concilium A. C. 709.
Alopecenſis in prima Phrygia Salutari.
Altabenſis in Mauritania Cæſarienſi.
Altabenſis in Numidia.
Altheimenſe Concilium (non procul Salisburgo in Bavaria) habitum A. C. 916. Adamus Brem. lib. 1. c. 46. Vide Anton. Pagi ad illum annum.
Altiburitenſis in Africa Pro-Conſulari.
Altinenſis in Veneta ditione.
Altiſſiodorenſis ſive Autiſſiodorenſis, *(Auxerre)* in Burgundia.
Alverſtedienſis ſive Halberſtadienſis, in Saxonia inferiori.
Alutinenſe Concilium in Africa Proconſulari A. C. 304.
Amacaënſis *(Macao)* in ora Meridionali regni Chinenſis.
Amacurrenſis in Africa Occidentali.
Amaderenſis ſive Ammederenſis in Africa Proconſulari.
Amadeſſenus ſive Amadaſſenus in Phrygia Salutari.
* Amalfitanus in regno Neapol.
Amanculenſis in Nubia, Coptorum Epiſc.

ab Ama-

ab Amantia, in provincia novæ Epiri.
Conventus ad S. Amantii Buxienſis, in Gallia ſub Archiepiſc. Burdegalenſi A. 1170.
Amarmitanus in Meſopotamia.
* Amaſenus in Helenoponto. (*Amaſia.*)
Amaſenus in tertia Armenia.
Amaſtridis ſive Amaſtrianus in Paphlagonia.
* Amathuntis in Inſula Cypro.
Amathuntis in Palæſtina ſecunda.
Amaurenſis in Mauritania Cæſarienſi.
* Ambianenſis in Picardia Galliæ.
Ambienſis in Mauritania Cæſarienſi.
Ambladenſis in Paphlagonia.
Ambrenſis in quarta Armenia, in exarchatu Ponti.
Ambresbiriæ ſive in urbe Ambroſii, Wiltonienſi Angliæ pago celebratum Concilium A. C. 978.
Amburenſis ſive Amburcenſis in Africa Occidentali.
* Amenapercicenſe monaſterium, ſedes archiepiſcopi Armenii.
* Amerinus (*Amelia*) in Umbria Italiæ.
* Amidenus Meſopotamiæ metropol.
Amiſenus ſive Aminſenus in Helenoponto.
Amiterninus hodie S. Vittorino, in regno Neapolitano.
ab Amedera in Africa Proconſulari.
Ammoniacenſis in Libya Cyrenaica, ſub Patriarchatu Alex.
Amorianus in Galatia ſecunda. (*Æorium ſive Amorium.*)
Amorianus in Phrygia Salutari.
Amphipolitanus in Armenia.
Amphipolitanus in Macedonia.
Amphiſſenſis (*Salona*) in exarchatu Macedoniæ.
Amporenſis in Numidia. (*Amphora vel Amburæ.*)
Ampurienſis ſive Apurienſis, in Sardinia.
Amucinus in Armenia.
Amudarſenſis in Byzacena Africæ.
Amyclarum in Peloponneſo.
Amyzonius in Caria.
Anagabathenſis in prima Syria.
Anagari, fortaſſe in confinio Navarræ & Caſtellæ veteris.
* Anagninus in Campania Romana.

Ana-

Anapolitanus in Pisidia.
Anargviensis in Mingrelia sive Colchide Asiæ.
Anasarthæ in Syria.
Anastasiæ in Osrhoëne, sub Patriarcha Antiocheno.
Anastasiopolitanus in Caria.
Anastasiopolitanus in Galatia prima.
Anastasiopolitanus in Phrygia Capatiana.
Anastasiopolitanus in Thracia.
Anatetartæ in Caria Asiæ.
Come Anatoles & Dusmon, sub Patriarchatu Hierosol.
Anazarbensis in Cilicia secunda.
Ancæ pro Aucæ. Vide Castellæ veteris & Aucensis.
* Anchiali in provincia Æmimonti Thraciæ.
Anchiasmi in veteri Epiro.
Anclamensis Synodus in Pomerania A.C. 1557. in B. D. Joh. Frid. Mayeri museo ministri Ecclesiæ T. 2. p. 1148.
* Anconitanus Episcopus in Marchia Anconitana Italiæ.
Ancusensis in Byzacena Africæ.
* Ancyranus in Galatia.
Ancyræ Ferreæ in Phrygia secunda Capatiana, in exarchatu Asiæ.
Ancyræ Sinai, in eadem Phrygia.
* Andegavensis in Gallia.
apud Andelaum in Gallia conventus celebratus A. C. 587.
Anderensis Episcopus in Teuthrania Mysiæ sive Æolidis.
Andrapenus in Helenoponto.
* S. Andreæ sive Andreapolitanus in Scotia.
* Andreasicenus in Armenia.
* Andri in insulis Cycladibus.
* Andriensis in provincia Barensi regni Neapolitani.
Andronicensis in prima Ægypto. (Andromenensis, Andropolitanus.)
Andrusensis in Achaja.
Aneæ, Aneorum, Aneatarum in Asia Proconsulari.
Anelii Magnesiæ in Asia Proconsulari.
Anemurii in Isauria, sub Patriarcha Antiocheno.
Anenysiæ. (Harduin. suspicatur Ανινέτα in Asia Proconsulari.)
* Angamalensis in ora Malabarensi.
Angariæ in Germania.

Anti-

Antii in Campania Romana.
Antiphrorum in Libya.
Antipolitanus in Provincia, Galliæ.
Antipyrgi in Libya.
* Antiquerensis in regno Mexicano.
* Antissiodorensis (*Auxerre*) in Gallia Lugdunensi.
Antithoënsis in secunda Augustamnica sub Patriarcha Alex.
* S. Antonii monasterium, Mar-Anton, in monte Libano, sedes archiepiscopi Maronitarum.
* Antwerpiensis in Brabantia.
Antzitenensis in Armenia majore.
Apamenus, Apameæ in Bithynia prima.
Apamenus in Phrygia vel Pisidia.
* Apamenus in Syria secunda.
* Apamiensis (*Pamiers*) in Occitania sive Languedocio superiore.
Apathuntis (*Regeon Apathus*) in prima Palæstina.
Aphnaites in Augustamnica Ægypti provincia.
Aphræ sive Apharæ & Gab in tertia Palæstina.
Aphrodisiadis vel Aphrodisiæ in Caria.
Aphrodisiadis in Thraciæ exarchatu.
Aphrodites in provincia Arcadiæ Ægypti.
Aphroditonensis sive Aphridopolitanus in Arcadia.
* Aphtæi sive Aphnei in prima Augustamnica, sub Patriarcha Alex.
Aphuborum Castri, in Mesopotamia.
Apiæ in Phrygia Capatiana.
Apiarensis in Mœsia secunda.
Apicrensis in Italia.
Apissanensis in Africa.
Apolloniadis in Bithynia.
Apolloniadis in Caria.
Apolloniadis sive Theotocianorum in Asia minore.
Apolloniadis in Lydia.
Apollonis sive Apolloniæ in Ægypto.
Apolloniæ in Epiro nova.
Apollonos in prima Thebaide.
Apollonos in Thebaide secunda.
Apollonos hierites (*fani Apollinis*) in Lydia.

Aquita-

Aquitanensis in Africa Occidentali.
Aquitanicum Concilium in Galliæ provincia (Gvienne) *habitum A. C. 863.*
Arabii sive Arabenus in Augustamnica secunda in Patriarchatu Alex.
Arabissensis, Arabissi, in Armenia secunda.
Arabrachenus in Armenia.
Arachenus, vide Arcenus.
Aracuenus sive Marachlenus in Phœnicia maritima.
Aradilenus in Africa Proconsulari.
Aradi, Aradæ, Aradensis, Aradius, in Phœnicia maritima.
Aragonensis in Hispania.
Ararum Episcopus in Africa Occidentali.
Arandense Concilium in Hispania A. C. 1473.
Aranensis Episcopus in Lycaonia, in exarchatu Asiæ.
Arathienus in prima Cappadocia.
* Arausicus sive Arausicensis (*Orange*) in confinio Delphinatus.
Araxenus, Araxi, in Lycia.
Arazi, lege Araxi.
* Arbensis, Arbanensis, Arbinensis, in insula Dalmatiæ.
* Arborensis (*Oristagni*) in Sardinia.
Arcadiæ in Creta insula.
* Arcadiæ sive Christianopoleos, in exarchatu Macedoniæ.
Arcadiopolitanus in Asia Proconsulari.
Arcadiopoleos sive Bergulæ in Thracia.
Arcæ, Arcenus, *Ἀρκαίων,* Arcensis, Arachensis, in Phœnicia maritima.
Arcenus, Arcæ, in Armenia secunda sive minore.
Arcavicensis in Hispania.
Archangeli in exarchatu Asiæ secundæ.
* Archangelopolitanus in Moscovia.
Archelaidensis in Palæstina prima.
Archensis in Samnitibus vel Aprutio citeriore.
* Archni in Armenia.
* Arcisuanch sive Argensanus in Armenia.
Arcobrigensis in Hispania.
Ardachadensis in Hibernia.
Ardcarnensis in Connacia Hiberniæ.
* Ardfertensis sive Ardartanus in Hibernia.
Ardmachiense Concilium in Hibernia A. C. 1171.

Ardmorenſis in Hibernia.
Ardonitanus in Armenia.
Ardratenus in Ultonia Hiberniæ.
Areapolitanus, vide Hierapolitanus.
* Arelatenſis in Provincia, Galliæ.
Arenenſis in Africa Occidentali.
Arenſis in Africa Proconſulari.
Areopolitanus in Lydia.
Areopolitanus in Palæſtina tertia.
* Arequipatanus in Peruvia Americæ Meridionalis.
Areſetenſis ſive Ariſidienſis (*Arſat*) in pago Rutenenſi, Galliæ.
* Arethuſius in Syria ſecunda.
ab Aretiis, id eſt Arethuſius.
* Aretinus ſive Aretinenſis, in Thuſcia.
Argenſis ſive Argivus in provincia Helladis.
* Argentea ſ. Plata in Peruvia Americæ Meridional.
* Argentinenſis ſ. Argentarienſis, Argentinus, Strasburgenſis, Aſtratzburgenſis, in Alſatia Germaniæ.
Argizæ in Helleſponto.
Argolicenſis (*Argos*) in Peloponneſo.
* Arhuſienſis in Juthia, Danici regni provincia.
Ariachon ſub Patriarchatu Hieroſol.
* Arianenſis in principatu ulteriore regni Neapol.
Ariarathiæ in Armenia ſecunda.
Ariaſſenus ſ. Ariaſſenſis, Ariaſſi, in Pamphylia ſecunda.
Ariathæ Saxoſæ, ſub Patriarchatu Hieroſol.
Aricienſis in Latio.
Arienſis, vide Adrienſis.
Arimachorum in Meſopotamia.
* Ariminenſis ſive Ariminas, in Romandiola ſive Piceno in vicariatu Rom.
Arindelenſis in Palæſtina tertia.
* Aringitanus in Armenia.
Ariſidienſis ſive Ariſitanus, vide Areſetenſis.
Ariſtanus in prima Bithynia.
Ariſtii in Phrygia Capatiana.
* Armachenſis ſive Armachanus in Hibernia.
Armeniæ, Armeniæ majoris.

Armentanus in Saide Ægypti.
Armoricum Concilium in Britannia, Galliæ provincia.
Arniensis Episcopus in Lycia.
Arodiadis, in Nubia.
* Arosiensis in Suecia.
Arpiensis in Apulia in regno Neapolitano.
* Arrabonis sive Javarini in Hungaria.
Arsenariæ (*Arzon*) in Africa Occidentali.
Arsicaritanus in Numidia.
Arsinnaritanus in Mauritania Cæsariensi.
Arsinoës sive Arsinoënsis, in insula Cypro.
Arsinoites in provincia Arcadiæ Ægypti.
Arsuritanus in Byzacena Africæ.
*Artæ sub Naupacto in Acarnania, Epiri regione. *(Ithacæ.)*
Articlavorum sive Viroduni in Gallia.
Artzetii, in Armenia.
Arvastinensis in Dalmatia.
Aruernensis, Aruernus, Aruernorum, in Gallia.
Arulæ Abbatia Ord. S. Benedicti in Comitatu Ruscinonensi, (Arlas) *ubi habitus Conventus A. C. 1046.*
Arusvensis, vide Arhusiensis.
* Arzevitanus in Asia minori.
* Asaphensis in Anglia.
Asbath-kah kau, apud Coptos in Ægypto.
Ascalonitanus in Palæstina prima.
Aschaffenburgi in Franconia, Germaniæ provincia, Concilium celebratum A. C. 1292.
* Asculanus, Æsculanus, Asculanensis, in Asculo Piceno Vicariatus Romani, in Marchia Anconitana.
* Asculanus, in Asculo Satriano regni Neapolitani.
Asenus, vide Assius.
Asephitanus apud Coptos in Ægypto.
Asinas in Italia.
Asindi sive Assidonæ in Bætica Hispaniæ.
Asloënsis, vide Hasloënsis.
Aspendius, Aspendi, in Pamphylia.
Asponensis, Asponæ, in Galatia prima.

* Aspte-

Atti-

Attiniacum (Attigny) *in Gallia, in finibus Remensium, ubi Concilia celebrata.*
Attudensis, Attudi sive Attudeorum in Phrygia Capatiana.
* Aturitanus in Vasconia.
* Atyrensis in exarchatu Thraciæ.
Avarensis in Patriarchatu Hierosol.
Avaritianensis s. Abaritanus, in Africa Proconsulari.
ab Avasafa in Africa Proconsulari.
Avatri in Asia minore.
Auccitanus s. Accitanus, *(Guadix)* in regno Granatæ.
Aucensis in Hispania Tarraconensi.
Audactæ, in exarchatu Ponti.
Audazorum in Mesopotamia.
* Audomarensis (*S. Omer*) in Artesia.
Avellanensis olim in Campania Felice.
Avellinensis s. Abellinus, in regno Neap.
* Avenionensis in Provincia, Galliæ.
Avennicus sive Aventicus, Aventicensis (*Avanches*) sub archiepiscopo Vesuntino.
Aversanus in provincia Laboris, regni Neapol.
Aufena (*Ofena*) in Piceno, in vicariatu Rom.
Augasensis in Asia prima.
Augurensis sive Auguritanus in Numidia.
Augustadorum in Phrygia Salutari.
Augustanus sive Augustopolitanus, Augustæ in Cilicia prima.
* Augustæ Ausciorum, *(Ausch)* in Vasconia, vide Auscienſis.
Augustæ Rauracorum, in vicinia Basileæ.
* Augustanus sive Augustensis (Augsburg) in Germania.
* Augustensis *(Augustæ Salassiorum, Aousta)* in Pedemontio.
* Augustodunensis, Æduorum, Eduensis s. Heduensis (*Autun*) in Burgundia.
Augustopoleos in tertia Palæstina.
Augustopoleos in Phrygia Salutari.
* Auharensis in Armenia.
Avimociensis in Hetruria vel Umbria.
Auliocomæ in Asia Proconsulari.
Aulocrorum in Phrygia Salutari.
Auloneæ in Epiro nova.
Aulonis, in exarchatu Macedoniæ.

B.

Baæ, fortaſſe in Macedonia.
Babienſis ſive Babrenſis in Numidia.
Babylonis ſive Babillonæ potius, in Ægypto, propè Cairum.
Bacanarienſis in Mauritania Cæſarienſi.
Bacanceldenſe ſive Becanceldenſe Concilium circa A. 798. in Anglia.
Bacathorum, Βακάθων, al. Βακάνθων, in Palæſtina prima.
à Bacchia, in Mauritania Cæſarienſi.
*Bacoviæ (*Bacou*) in Walachia.
Bactrorum prope montem Caucaſum.
Badienſis ſ. Vadenſis, in Numidia.
Bagnienſis ſ. Bigni, (*Vaga*) in Numidia.
*Bagdati ſive Irenopoleos, ad Tigridem fluvium ſedes archiepiſcopi Neſtoriani.
Bagenſis, Bagæ ſive Banæ, in Lydia.
Bagonitiæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Bahannenſis in Africa Byzacena, al. Bana ſive Boana.
Bahuſnenſis in Hungaria.
Bajanenſis ſ. Vajanenſis in Numidia.
Bajeſitanus in Numidia.
*Bajocenſis in Normannia.
*Bajonenſis, Lapardi ſ. Civitatis Boatium in Vaſconia.
Bajulutanus (Caſtri Bajuluos) in Armenia.
Balaneus in Syria ſecunda.
*Balbaſtrenſis in Aragonia.
Balburenus in Lycia.
Balcenus in Aſia Proconſulari.
*Balech ſive Bitlis, ad Tigridem fluvium ſedes Epiſcopi Armenii.
Balgenſiacenſia Concilia A. 1104. & 1151. in Gallia.
Balianenſis Epiſcopus in Mauritania Cæſarienſi.
*Balnenſis vel Balneoregienſis in patrimonio S. Petri.
*Balſora, ad ſinum Perſicum, ſedes Epiſcopi Neſtoriani & Epiſcopi Chriſtianorum S. Joannis.
Balu Epiſcopus, in Armenia.
Balvetanus (*Caſtri Balves*) in Meſopotamia.
Bamaccorenſis ſeu Vamaccorenſis, in Africa.

Barnæ ſ. Varnæ, Odeſſi in Myſia inferiore ad mare Euxium.
Barolinopolitanus in prima Bithynia.
Barſaniſſæ in tertia Armenia.
Bartanenſis ſive Vartanenſis in Africa.
Bartenſis (lege *Barenſis*) in Piſidia.
Bartimiæ in Africa Occidentali.
Bartimiſſenſis ſive Vardimiſſenſis in Mauritania Cæſarienſi.
*Baruli *(Barlette)* in regno Neapolitano.
Baruthi ſive Beryti in Phœnicia maritima.
Baſadæ ſive Onoſadæ in Lycaonia.
Baſaridiceæ in Africa Occidentali.
*Baſati ſive Vaſati *(Baſas)* in Novempopulania, Vaſconiæ.
*Baſileenſis in Helvetia.
Baſilinopolitanus in Bithynia.
Baſiliopolitanus in Aſia minore.
Baſinopolitanus in Bithynia, idem fortaſſe cum Baſilinopolitano.
Baſitæ & Marcellianæ, in Africa Proconſulari.
Baſſegienſis Conventus A. 1228. Baſſegiæ in Gallia.
Baſtæ ſive Bubaſti in ſecunda Auguſtamnica Ægypti.
Baſtitanus Epiſcopus, in regno Granatenſi.
Baſti Epiſcopus Armenius.
Bataneon, in provincia Arabiæ.
Bathanatiæ, ad Danubium in Hungaria.
Bathnæ, in Oshroëne, ſub Patriarcha Antiocheno.
*Bathonienſis in Anglia.
Batnenſis in provincia Osrhoëne.
Bavaricum Concilium A. 772. in Bavaria Germaniæ.
Bauſaræ in Africa Occid.
Bazarididacenſis Epiſcopus in Africa.
Bazaritanus ſive Vazaritanus in Numidia.
Bazſoënſis ſive Patavienſis *(Paſſaw)* in Bavaria, ſub Archiepiſcopo Saltzburgenſi.
Beanæ in Lydia.
Beatienſis in Bætica Hiſpaniæ.
Bebdami, in ſecunda Arabica, ſub Patriarcha Hieroſol.
Becanceldenſe Concilium circa A. 798. in Anglia.
Becerræ ſ. Boſtræ *(Buceret)* in ſecunda Arabica.

Becetiæ in Andaluſia Hiſpan. *(Baëſa.)*
Bediadis in Mingrelia.
Beheirenſis in Ægypto inter Alexandriam magnamque Cairum.
Behneſenſis in Arcadia, Oxirinchitanus.
Belacenſis *(Pilaos)* Coptorum in Ægypto Epiſcopus.
Belalitenſis Epiſcopus, in Africa Proconſulari.
Beleſaſenſis in Numidia.
Belgradenſis *(Zara Vecchia)* in Dalmatia.
*Belgradenſis in Hungaria.
Belicææ in Thracia; alius in ſecunda Macedonia.
Belka *(Barbait)* Coptorum in Ægypto Epiſcopus.
Bellæ ſ. Photicæ in Epiro vetere.
Belletrenſis ſive Velitrenſis in Campania Romana.
*Bellicaſtrenſis in Calabria ulteriore regni Neapol.
*Bellicenſis *(le Belley)* in Baugeſia, ſub Archiepiſc. Biſuntino, in Comitatu Burgundiæ.
*Bellovacenſis ſive Beluacenſis in Gallia, ſub Archiep. Remenſi.
Bellulitanus in Africa Occidentali.
*Bellunenſis in ditione Veneta.
Benearnenſis in Aquitaniæ & Hiſpaniæ confinio, ubi nunc Laſcurienſis Epiſcopatus.
Bencennenſis in Africa Proconſulari.
*Bendenſis, Bendæ, in Albania.
Beneſenſis ſ. Benneſenſis in Byzacena Africæ provincia.
Benepotenſis in Mauritania Cæſarienſi.
Benevanenſis, Coptorum in Ægypto Epiſcopus.
*Beneventanus in regno Neapolitano.
Beneventenſis in Africa Proconſulari.
Bennigdonenſe Concilium circa A. 850. in regno Merciæ, in Anglia.
Berbienſis ſ. Barbienſis Epiſcopus in ſecunda Pamphylia.
Berbinenſis in inſulis Cycladibus.
Berceritanus Epiſcopus in Numidia.
Berenices in Pentapoli Libyæ.
*Bergæ in Norwegia.
Berghamſtedenſe Concilium A. 697. ſub Rege Cantii Withredo, in Anglia.
*Bergomenſis ſ. Bergomas Epiſcopus, in ditione Veneta.
Bergulæ ſive Arcadiapoleos, in Thracia.

Beri-

Berinopoleos ſive Verinopoleos S. Crucis in Galatia.
Beriſſæ ſ. Veriſſæ in Armenia prima.
Bermæ ſ. Baramiæ Epiſcopus Coptorum in Ægypto.
*Berhœënſis ſive Berrhœæ *(Vehria)* in Macedonia prima.
Beroënſis in Thracia.
*Berœënſis, Βεϱοιαίων, in Syria prima. (*Aleppo.*)
Berolenſis ſive Verulanus *(Veroli)* in Campania Romana.
Beronices in Pentapoli Libyæ.
Bertrandi villæ Conventus A. 1100. in Gallia Narbonenſi.
Berumitanus in Armenia.
*Berytius Epiſcopus in Phœnicia maritima.
Beſchrebitanus Coptorum in Ægypto Epiſcopus.
Beſchrut, itidem Coptorum in Ægypto.
*Beſidiani *(Biſignano)* in principatu citeriore regni Neap.
*Beſtianenſis *(Vieſta, Veſti)* in regno Neap. ſub Archiep. Sipontino.
Betagbarenſis, in Africa.
*Betechnu, in Armenia.
Bethelenenſis in Italia.
Bethlehemitanus, ſub Patriarcha Hieroſol.
*Bethlehemitanus, Clameciaci in Nivernenſi Galliæ provincia.
Betunii Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Beverlacenſe Concilium A. 1261. (Beverley) *in Anglia.*
Bibaſitorum Caſtri Epiſcopus in Meſopotamia.
Bibonenſis vitioſè pro Bubonenſis, in Lycia, vel Vibonenſis (*Hippo*) in regno Neapol.
Bidenſis, Bidæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Bigai ſive Bagaienſis, in Numidia.
Bigaſtrenſis ſive Bagaſtrenſis, ſub Archiepiſcopatu Toletano.
Bigerricus ſive Bigorritanus (hodie *Tarbenſis*) in Vaſconia.
Bilabitenes Caſtri in magna Armenia.
Bilbanenſis in Arabia ſecunda.
Bilbeitanus in inferiore Ægypto.
Biltenſis in provincia Proconſulari Africæ.
Bindæi ſive Bindæorum in Piſidia.
*Bindanæ ſive Bidinæ (*Vidin*) in Servia, ad Danubium.
Binenſis, in Africa Proconſulari.
Binglavenſis (al. *Burgalenſis* vel *Burglavienſis*) in Jutia; hodie Alburgenſis.

Bir-

Boncarienſis ſ. Voncarienſis in Mauritania Cæſarienſi.
Bonenſis, vitioſè pro Bovenſis.
*Boni aëris (*la S. Trinité de Buenos Ayres*) in provincia de la Plata Americæ Meridional.
Bonnenſe Concilium A.949. Bonnæ in caſtello ad Rhenum in Germania.
*Bononienſis Epiſc. (*Boulogne*) in ditione Pontificis.
*Bononiæ Oceanenſis in ora maritima Picardiæ.
Bonaſtenſis in Africa Proconſulari.
Borræ in Ægypto, non procul ab inſula Meroë.
*Boſanenſis ſ. Boſſanenſis. Boſæ in Sardinia.
Boſetenſis in Africa proconſulari.
Boſienſis Synodus A.1653. in Sardinia. Vide Boſſanenſis.
*Boſniæ provinciæ inter Dalmatiam & Serviam.
Boſpori in Taurica Cherſonneſo Epiſcopus.
Boſſæ in provincia proconſulari.
*Boſſanenſis in Sardinia ſ. Boſienſis.
Boſſati Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Boſtrenus, (*Becerra, Buceret*) Boſtræ, Boſtrorum, Boſtrenſis, in Arabia ſecunda.
Botrianenſis in Africa.
Botryenſis ſ. Botryos, in Phœnicia maritima.
*Bovenſis ſ. Bovinus, in Calabria ulteriore. (*Bova.*)
*Bovianenſis in principatu ulteriore regni Neap. (*Boiano.*)
Bovinus, vide Bovenſis.
*Bovinenſis (*Bovino*) in principatu ulteriore regni Neap.
Bracarenſis Epiſcopus (*Braga*) in Luſitania.
Brandanfordiæ habitum Concilium A. 964. in Anglia.
Brandenburgenſis in Germania ſub Archiepiſc. Magdeburgenſi.
Brechinienſis in Scotia.
Bremenſis in Saxonia inferiore.
Brennacenſe Concilium A. 580. in Brennaco Galliæ.
Breſtenenſis Epiſcopus, Thalami in Peloponneſo.
*Bretinorii ſ. Petræ Honorii (*Bertinoro*) in Romania.
Bretonomenſis ſ. Britonorienſis (*Bertinovo*) in Romandiola ſub Archiep. Ravennate.
Brianus in Phrygia Capatiana.
Briaſſenſis ſitu ignoto.

Bullensis s. Phullensis, Vullensis, in Africa Proconsulari.
Bullensium Regiorum in Numidia, vel in Africa Proconsulari.
Bullerieusis in Africa Proconsulari.
Bullidi in Epiro nova.
Bulturiensis in Mauritania Cæsariensi.
Bundense Concilium A. 943. ad Bundam, in Chronico Hildesheimensi memoratur.
*Bunditzæ s. Voditzæ *(Ventza)* in Epiro.
Bunensis Episcopus in Lycia.
Buraburgi in Hassia Germaniæ.
Burcalenopolitavus s. Hyrcanopolitanus, in Lydia.
Burcensis s. Bursensis, Burcæ, in Numidia.
*Burdegalensis *(Bourdeaux)* in Aquitania Galliæ.
Burensis, fortasse olim in Hetruria.
Burgalensis, vide Burglavensis.
*Burgensis *(Burgos)* in Castella vetere.
*Burgi S. Domnini in Ducatu Parmensi.
*Burgi S. Sepulchri, in Hetruria.
Burglavensis (*Alburgensis* hodie) in Jutia.
Burgundicum Concilium, A. 955.
Buritanus in Numidia.
Buronitanus in Africa Occidentali.
à Burucia in Mauritania Cæsariensi.
Burugiatensis in Africa Occidentali.
Buscoducensis *(Bosseduc)* sub Archiep. Mechliniensi in Belgio.
Busiridis, in provincia Ægypti secunda.
Busitanus in Africa Proconsulari.
à Bussacenis in Africa Proconsulari.
Bustacenæ in Africa Occidentali.
*Buthroti *(Butrinto)* in Epiro vetere.
Buti s. Butitarum, in Ægypto.
*Butuæ *(Budoa)* in Dalmatiæ confinibus, in ditione Veneta.
Buxentinus *(Policastro)* in principatu citeriore regni Neapol.
Buxiensis Conventus A. 1170. in Gallia, sub Archiep. Burdegal.
Buzensis Episcopus, in Africa Proconsulari.
Bybli s. Byblensis, in Phœnice maritima.
Byrges, in Lycaonia.
*Bysiæ s. Bissæ in Thracia.
Byzacenus, Byzacensis, in Africa.

C.

* Cafæ ſ. Caphæ, Theodoſiæ in Cherſonneſo Taurica.
* Cajacenſis ſ. Calatinus *(Cajazzo)* in provincia Terræ Laboris, in regno Neapol. ſub Archiep. Capuano.
* Cajetanus *(Gaëte)* in regno Neapolitano.
Cairi in Ægypto.
* Caketi in Georgia.
Calabrienſis in Hiſpania Tarraconenſi.
* Calaguritanus *(Calaborra)* in Caſtella vetere.
Calamenſis in Numidia.
Calamonenſis Epiſc. interfuit concilio Trid.
Calanis Caſtri in Meſopotamia.
Calanteorum in Aſia Proconſulari.
* Calaritanus *(Cayliari)* in Sardinia, rectius Caralitanus.
* Calatinus, vide Cajacenſis.
Calceatæ (*S. Dominique de la Calçada*) in Navarra Hiſpanica.
Calchedonenſe Concilium, vide Chalcedonenſe.
Calchutenſe A. 787. in Northumbria, vel in regno Merciorum, in Anglia.
Caldellinæ in Sardinia.
* Calenenſis ſ. Calenotanus, Carinenſis, Carilunenſis Epiſcopus, (*Carinola*) in provincia Terræ Laboris, ſub Archiep. Capuano regni Neapol.
* Calenſis ſ. Calvenſis (*Calvi*) in eadem provincia.
Calenſe Concilium A. 1008. in Kale Galliæ, ſub Archiep. Senonenſi.
Calibienſis Epiſcopus in Africa Proconſulari.
Calindæ in Lycia.
Caliſchienſis Synodus A. 1420. Gneſnenſis diœceſeos in Polonia.
* Callienſis Epiſcopus, Callii in Ducatu Urbinate. (*Cagli.*)
Callinices, in Osrhoëne.
Callinicopoleos Epiſcopus in Helleſponto, ut conjicit Harduinus.
Calliopes in Ægypto.
Calliopoleos in Thracia.
In Calnenſi villa A. 978. Concilium in Anglia.
Caloæ Epiſcopus in Aſia Proconſulari.
Caltadrienſis in Mauritania Cæſarienſi.
* Calvenſis (*Calvi*) in provincia Terræ Laboris, ſub Archiep. Capuano.
Calumenæ in prima Galatia.
Calumnæ Epiſcopus interfuit Photianæ Synodo.
Camaches ſ. Camachi, in Armenia tertia.

* Capitis

*Capitis viridis Inſulæ, in Oceano Atlantico.
Capitoliados, in Palæſtina ſecunda.
Cappadociæ, in Aſia minore.
Caprarum in Byzacena Africæ.
Caprenſis in Mauritania Cæſarienſi.
Caprenſis in ditione Veneta.
*Capreæ (*Capri*) in inſula oræ regni Neapolitani.
Capritanenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
Capron ſ. Κώμης Καπρῶν, in Arabia ſecunda.
*Caprulanus (*Caorla*) in ditione Veneta.
Capſenſis ſ. Capſitanus, in Byzacena Africæ provincia.
*Capuanus, in regno Neapol.
*Caputaquenſis, (*Capaccio*) in principatu citeriore regni Neapol.
Caputcillenſis ſ. Capitis Cillani, in Mauritania Cæſarienſi.
*Capitis Iſtriæ ſ. Juſtinopoleos, ſub ditione Veneta.
*Caputuſvanch in Armenia.
Carabi, in Æmimontenſi Thraciæ provincia.
Caradeæ ſ. Charadeæ, in Phœnicia.
Caradræ ſ. Caſtradæ, in Iſauria.
Caralitanus ſ. Calaritanus, in Sardinia. (*Cagliari.*)
Caralliæ, in Pamphylia.
Carbethi ſ. Pharbethi, in Auguſtamnica ſecunda Ægypti.
Carcabianenſis, in Byzacena Africæ.
*Carcaſſenſis ſ. Carcaſſonenſis, in Languedocio inferiore Galliæ Narbonenſis.
Cardabundenſis, in Lydia vel Phrygia.
Cardachi ſ. Candami, in Lycia.
Careotenſis in Arabia ſecunda, ſub Patriarcha Hieroſol.
Carianenſis, in Byzacena Africæ provinciæ.
*Cariatidis in Calabria citeriore regni Neapol.
Caricum conciliabulum circa A. 366. Arianorum in Caria.
*Carienuſvanch ſ. Kareni, in Armenia.
Carilocenſis Synodus A. 926. ad Carilocum monaſterium in Gallia, ſub Archiep. Lugdunenſi.
Carinæ Epiſcopus, in Phrygia, ut ſuſpicatur Harduinus.
*Carinenſis, Carinulenſis ſ. Calenenſis, in regno Neapol.
Cariſiacenſes Synodi apud Cariſiacum palatium in Gallia.

Cariſti

Cariſti in prima Achaja.
* Carleolenſis Epiſcopus (*Carlile*) in Anglia.
* Carminvanch in Armenia.
Carnenſis Epiſcopus interfuit concilio Piſano A. 1409.
Carnæ (corruptè *Canæ* ſ. *Caunæ*) in Lycaonia.
* Carnotenſis (*Chartres*) in Gallia.
Carpaſiæ ſ. Carpaſii, in inſula Cypri.
Carpathi (*Scarpanto*) in inſulis Cycladibus.
* Carpentoratenſis (*Carpentras*) in provincia Galliæ.
Carpienſis ſ. Scarphienſis, in provincia Peloponneſi.
Carpitanus, in Africa propria ſ. Proconſulari.
Carrhenſis ſ. Carrharum, in Osrhoëne.
Carſulanus, Carſulæ in Umbria.
Cartennitanus ſ. Carianenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Carthaginienſis, in Africa Proconſulari.
* Carthaginis novæ (*Cartagena*) in Murcia Hiſpaniæ.
* Carthaginis novæ in America Meridionali.
Cartheſæ in Hiſpania Tarraconenſi.
Caryſtenus, in Eubœa ſub metropolita Corinthio.
* Caſalenſis, S. Evaſii (*Caſal Saint Vas*) in Ducatu Montisferrati.
* Caſanenſis, in Moſcovia.
Caſatarum ſ. Caſorum, Caſonenſis, in Pamphylia.
Caſauguritanus, in Africa Occidentali.
Caſcharenſis in Meſopotamia.
Caſenſis Baſtalenſis, in Numidia.
Caſenſis Calanenſis, in Numidia.
Caſæ Candidæ, in Scotia.
à Caſis Favenſibus, in incerta Africæ provincia.
Caſasmedianenſis ſ. à Caſis Madianis, in Numidia.
à Caſis nigris ſ. Caſennigrenſis, in Numidia.
à Caſis Silvanæ, in Numidia.
Caſerenſis (*Caceres de Camerinha*) in inſula Luſonenſi inter Manilias in Aſia.
* Caſertanus, in Terra Laboris in regno Neapolitano.
Caſſandrenſis, in prima Macedonia.
* Caſſani, in malabria citeriore regni Neapol.
Caſſi ſ. Caſſii, in Auguſtamnica Ægypti provincia.
* Caſſilienſis (*Cashell*) in Momonia Hiberniæ provincia.

Caſſinenſis, in monte Caſſino, regni Neapol.
* Caſſiopeæ ſ. Joanninæ in Epiro veteri.
Caſſitanus, in Sabinis Italiæ.
Caſtabalenſis ſ. Caſtabalorum, in Cilicia ſecunda.
* Caſtaniæ (*Caſtellaneta*) in regno Neapolitano.
Caſtellienſis ſ. Caſtellæ veteris, Aucæ Epiſc. in Hiſpania. (hodie *Burgos.*)
Caſtellanetenſis, in provincia Hydruntina regni Neapol.
Caſtellanus ſ. Caſtellenſis, civitatis Caſtellanæ in Latio.
Caſtellanus, Caſtelli, in Mauritania Sitifenſi.
Caſtellanus, in Numidia.
Caſtelli Felicitatis, in Patrimonio S. Petri.
Caſtelli Jabaritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtelli Maris, in provincia Terræ Laboris in regno Neapol.
Caſtelli Mediani, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtelli Ripenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
* Caſtelli Stabienſis, in Terra Laboris in regno Neapol.
Caſtelli Tetraportenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtelli Tituliani, in Numidia.
Caſtello Minoritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtellonenſis, in Hiſpania. Vide Caſtulonenſis.
In Caſtello Theodorici ad Matronam in Gallia, Concilium A. 933.
Caſtoriæ, in Macedonia Epiſcopus.
Caſtoriæ, in Dacia.
à Caſtra Galba, in Numidia.
Caſtranenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtranenſis ſ. Caſtrenſis, in provincia Hydruntina regni Neapol.
Caſtranobenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtraſeverianenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtrenſis, in regno Neapol. ſupra Caſtranenſis.
Caſtrenſis ſ. Caſtrienſis, in Hetruria.
Caſtri, in ditione Ducis Parmenſis.
Caſtri, in Sardinia.
Caſtri, in Byzacena Africæ
* Caſtri Albienſium (*Albi*) in Languedocio.
* Caſtri Arragonenſis in Sardinia.
Caſtri Martis, in Dacia litorali.
* Caſtri Minervæ, in regno Neapol.

Cediensis

Cediensis s. Cediadis, in Africa.
Cedisi Episcopus Synodo Photianæ interfuit.
Cefalensis, in Africa Proconsulari.
Celaqueususcitanus sive Cataquensis, in Numidia.
Celenderitanus, in Isauria.
Celenense concilium in Gallæcia Hispan. A. 447.
Celerinensis in Africa Proconsulari.
Celinensis, in ditione Veneta.
Cellensis, in Africa Proconsulari.
Cellensis, in Byzacena Africæ.
Cellensis, in Mauritania Sitifensi.
Cellæ Auxilii (*Ceal Usseli* s. *Kilussi*) in Hibernia.
* Cellæ Dariæ (*Kildare*) in Lagenia Hiberniæ.
Cellæ Molvani (*Cen Molvan*) Killalo, in Mommonia Hiberniæ.
Cellumabrach, Celvinabrach, Corcumroh, Finnivor s. Kilfenor in Hibernia.
Celmanis civitatis Episcopus interfuit conventui Attiniacensi in Gallia A. 765.
Celmunduaci s. Cellæ Filii Duaci (*Kilmacough*) in Hibernia.
* Celsonæ s. Solsonæ, in Catalaunia.
Celtzenæ, in Armenia prima.
Cemelensis, Cemenelensis s. Cimelanensis & Nicæensis, in Provincia Galliæ.
à Cemeriano s. Cemeriniana, in Numidia.
Cenanæ s. Cenanujæ, in Hibernia.
Cencitanus in Africa Occidentali.
Cenculianensis, in Byzacena Africæ.
Cenei, in Phrygia, ut Harduinus suspicatur.
Cenensis, in Byzacena Africæ.
* Cenetensis (*Ceneda*) in ditione Veneta.
* Cenomanensis s. Cenomanicus, (*le Mans*) in Gallia.
Centenariensis, in Numidia.
Centumcellensis (hodie *Civita vecchia*) in Patrimonio S. Petri.
Centurianensis, Centuriensis, Centurionensis, in Numidia.
Cepha castelli, in Syria.
Cephalensis, in Africa Proconsulari.
* Cephalediensis s. Cephaleditanus, Cephalucensis, (*Cifalu*) in Sicilia.
* Cephaleniæ, in insula ditionis Venetæ.

Chano-

Chanotenſis, in ſecunda Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
Characmuchi (*Parachmuchi*) in tertia Palæſtina.
Charadeæ, in Phœnicia ad Libanum.
Charitopoleos ſ. Chariupoleos Epiſcopus, in Thracia.
Charſiæ, in prima Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Chartnianus, in Palæſtina.
Chartzetunæ (*Cortenæ*) in Armenia.
Charyopoleos, in Thracia.
* Charyopolitanus (*Cheropoli*) in Morea ſ. Peloponneſo.
à Chatimera Epiſcopus ſubſcripſit decreto Synodi Arianæ Sardicenſis A. 347. Harduino videtur legendum *ab Himmeria*, in Osrhoëne.
* Chelmenſis in Polonia.
Cherſonneſi, Chironenſis, in inſula Creta.
Cherſonneſi in Thracia.
Cherſonitanus, Cherſonis, in Taurica Cherſonneſo.
Cheruntis, in Arabia ſecunda.
à Chezas ſ. à Cedias, Cedienſis, in Africa.
Chiaggi in Mingrelia.
* Chiappæ, in America Septentrionali.
Chienſis (*Scio*) Chii inſulæ.
* Chienſis (*Chio*) in prima Cycladum inſula.
* Chiemenſis (*Chiemſee*) in Bavaria ſuperiore, ſub Archiep. Salisburgenſi.
Chili, ad Jacobi Chilienſis fanum, in America meridionali.
Chimæræ, in Epiro veteri.
Chinonenſis conventus apud Chinonem in Gallia A. 1167.
Chironenſis Epiſcopus, Cherſonneſi in inſula Creta.
Chitri ſ. Chytri, in inſula Cypro.
Chliarenus, in prima Aſia.
Chomatenus, Chomatis ſ. Comatis, in Lycia.
Chomoarenus ſ. Chomocarenus, in Phœnicia ſecunda.
Chonæ, Chonenſis, Chonarum, in Phrygia Capatiana, antea Coloſſæ.
Choriani, in Lazica, exarchatus Ponti.
Choſanorum, caſtri Choſanorum, in magna Armenia.
Choſomachorum, caſtri Choſomachorum, in magna Armenia.
Choſſi (*Callabi*) in Ægypto.
Chriſtianopoleos, in Thracia.
* Chriſtianopoleos, quæ & Arcadia, Arcadiæ metropolis.

Cireniæ, vide Ceauniæ.
Cirtenſis, Cirtæ Juliæ, in Numidia.
*Cirtonii ſ. Cortonæ, in ditione magni Ducis Hetruriæ.
Ciſciſſæ, Ciſcienſis, in Cappadocia prima.
Ciſſami (*Caſtel-Chiſamo*) in Creta inſula.
Ciſſi ſ. Ciſciſſi, in prima Cappadocia.
Ciſſitanus ſ. Ceſſitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Ciſtaricenſis ſ. Siſtaricenſis & Segeſtericus, in Provincia Galliæ.
Ciſtrenus in Iſauria.
*Citæi ſ. Sittiæ, in inſula Creta.
Citaridenſis Epiſcopus interfuit A. 1439. concilio Florentino.
Citharizorum ſ. caſtri Cithariſarum, in Armenia.
*Cithri ſive Gydriæ (*Chitro*) in Macedonia prima.
Citicenſis, Cizenſis ſ. Citizenſis (Zeitz) in Saxonia ſuperiore, translatus Naumburgum.
Citienſis (*Citii, Chite*) in inſula Cypro.
Citri, in Macedonia.
Civitatenſis, ſub Archiep. Beneventano : translatus ad S. Severum.
Civitatenſis, Civitatis Roderici, in Hiſpania, in regno Legionis. (*Ciudad Rodrigo.*)
Civitatis Albenſium ſ. Albæ Helviorum (*Albs*) in Gallia Viennenſi.
Civitatis Caldellinæ, in Sardinia.
*Civitatis Calienſis, in regno Neapol.
Civitatis Caſtellanæ, in patrimonio S. Petri. (*Falera* ſ. *Faliſci.*)
*Civitatis Caſtelli, in Umbria, olim Tifernum Tiberinum.
Civitatis Ducalis, in regno Neapol.
Civitatis Gabalorum (*Javoux*) in Languedocio Galliæ.
Civitatis Legionum (*Caërleon*) in Wallia Angliæ.
*Civitatis novæ in Iſtria, ditionis Venetæ.
*Civitatis Palmarum, in Canaria inſula.
*Civitatis Plebis, in Umbria.
Civitatis Papalis ſ. Præneſtinus, in Campania Romana.
Civitatis veteris (*Civita vecchia*) centum cellarum in patrimonio S. Petri.
Ciumtuturbo, in Africa Proconſulari.
Cizenſis, vide Citicenſis.
Clanci, in Phrygia Salutari.
Clanei, in Galatia ſecunda.

Claren-

Clarendonenſe conciliabulum A. 1164. Clarendonæ in Anglia.
Claromontanus (*Clermont*) in Aruernia Galliæ.
*Clathenſis ſ. Chelatenſis, in Armenia.
Claudiopolitanus, in Ponto.
Claudiopolitanus, in Iſauria.
Clazomenius, in Aſia Proconſulari.
Cleopatridis, in prima Ægypti provincia.
Cleporum, in Bithynia, ut Harduinus conjicit.
Clerorum, in Phrygia Salutari. Κλήρων. Κλῆρος ὀρεινῆς. Κλῆρος πολιτ-ικῆς. (al. πολεμικῆς.)
Cleſmatis ſ. Clyſmatis, in Arcadia Ægypti.
Climatis anatolici, in Phœnicia ad Libanum.
Climatis Gaulanes, in Palæſtina ſecunda.
Climatis Magludorum, in Phœnicia ad Libanum.
Clippiacenſes Synodi in palatio Galliæ Clippiaco.
*Clochoræ ſ. Clogariæ Epiſcopus (*Clagher*) in Irlandia.
*Clodienſis ſ. Foſſæ Clodienſis (*Chiozza*) in ditione Veneta.
Clodienſis ſ. Foroclodienſis in octava Italiæ regione.
Clonæ Clonmacnoiſa (*Kiloom*) in Hibernia.
Clonæ Cluinvaniæ, Cluani Denuanani (*Clonei*) in Hibernia.
Clonardæ in Hibernia.
*Clonfertæ in Hibernia.
Clonmeliæ in Hibernia.
Cloveshovienſes Synodi apud Cloveſho, ſub Rege Merciorum in Anglia.
Clugienſis ſ. Foſſæ Clodienſis. vide Clod.
Clupienſis ſ. Clypienſis, in Africa Proconſulari.
*Cluſinus ſ. Cluſinenſis (*Chiuſi*) in Hetruria.
Clypienſis, vide Clupienſis.
Clyſmatis, in Arcadia Ægypti.
Cnidi ſ. Gnidi (*Stadiorum*) in Caria.
Coaræ, vitioſè pro Doaræ in Cappadocia. Ρεγεδόαρα, Regio Doara.
Cobiſtuliæ in Cappadocia ſecunda.
Cocci, in Ponto Polemoniaco.
*Cochini, in ora Malabarenſi.
Codadiæ Epiſcopus Synodo Photianæ interfuit.
Codrenſis, in ſecunda Pamphylia.
Codri, in Pamphylia. Vide Codrylenſis.

Codrinæ ſ. Scodrinæ civitatis (*Scutari*, *Scutarenſis*) in Albania, olim in Dalmatia.
Codrylenſis ſ. Codrylorum, in Pamphylia.
Cœlenſis ſ. Cylenſis in Thracia, provincia Europæ.
Coënſis à Coö, (Κῶς, Κώων, *Lango* hodie, Græcis *Stingo*) in provincia Cycladum.
Cœnobiæ ſ. Canobiæ, in nova Epiro.
*Cœnobii (*Canobin*) Monaſterium in monte Libano, ſedes Patriarchæ Maronitarum.
Coimbrenſis ſ. Conimbricenſis, in Portugallia.
Colbaſenſis, in Pamphylia ſecunda.
Colithenus, in Arcadia, ſub Patriarcha Alex.
*Collenſis, in ditione magni Ducis Florentini.
*Colocenſis ſ. Coloſſenſis, (*Colotza*) in Hungaria.
Coloneæ ſ. Colonienſis, in Armenia.
Coloniæ in Cappadocia tertia.
*Colonienſis ſ. Agrippinenſis, in Germania.
Colophonius, in Aſia Proconſulari.
*Coloſſenſis, Colocenſis (*Colotza*) in Hungaria.
Coloſſenſis, in Phrygia Pacatiana ſ. Capatiana, vide Chonæ.
Columbrienſis (*Conimbre*) in Luſitania. Vide Conimbricenſis.
*Columnenſis (*Coloma*) in Moſcovia.
Columpuatenſis, in Mauritania mæſarienſi.
Colybraſſenſis, in Pamphylia prima.
Colydrenſis, in prima Theſſalia.
*Comaclienſis (*Comacchio*) in Romandiola.
Comæenſis, in Mœſia ſecunda.
Comanus ſ. Chomanus, in Lycia.
Comanenſis (Κώμανα) in Ponto Polemoniaco.
Comanenſis (Κώμανα ἔπερα ἃ καὶ Κρύση) in Armenia.
Comanenſis in Pamphylia.
Comanenſis in Piſidia.
Comatenſis ſ. Chomatenſis (Χῶμα) in Lycia.
Combenſis, Combæ, in Lycia.
*Comenſis (*Como*) in Ducatu Mediolanenſi.
Comenſis in Mœſia.
Comitienſis in Phrygia Salutari.

Copri-

Copriniacensia concilia A. 1255. 1260. 1262. Copriniaci in Gallia sub Archiepiscopo Burdegalensi.
Coprithis, Κοπρίθεως Episcopus, in provincia Ægypti primæ.
Copti s. Justinianopoleos, in Thebaide.
Coracesii, in Pamphylia prima.
Coradensis, in Phœnicia secunda.
Corbasenus, in Pamphylia secunda, in exarchatu Asiæ.
* Corbaviæ s. Modrusciæ, in Croatia.
Corbinensis in Latio.
* Corcagiensis s. Cortagensis (*Corck*) in Hibernia.
* Corcyrensis s. Corcyræus, Cercyri s. Corcyræ, in Epiro (*Corfu*) sub ditione Veneta.
* Corcyræ Melanes (*Cursola*) in insula cognomine oræ Dalmaticæ.
Cordilusensis, interfuit concilio Rom. A. 503.
* Cordubensis in Andalusia, Hispaniæ provincia.
Coreathidis Comes, in Arabia secunda.
Corfinii s. Valvæ, in Aprutio citeriore regni Neapol.
* Corinthius, in Achaja tertia Peloponnesi.
* Corisopitensis s. Cornubiensis (*Cornuailles s. Qvimpercrentin*) in minore Britannia Galliæ.
Corneliensis s. Foro Corneliensis (*Imola*) in Romandiola.
S. Cornelii, in Hellesponto.
Cornensis s. Cotnensis, in Lycaonia.
Corniculanensis, in Mauritania Cæsariensi.
Cornubiensis, in Westsexia Angliæ.
* Cornvetensis, in ditione Pontificis Romani.
Coroacensis, fortasse Cauriacensis Episcopus, interfuit Synodo Magdunensi ad Ligerim A. 891.
Coroneæ, in Peloponneso, in prima Achaja.
Coronensis (*Coron*) in quarta Achaja, in exarchatu Macedoniæ.
Coroniensis (*Landscron*) in Scandia.
Corsicanus (*Urcitanus* fortasse, judice Harduino) in regno Granatensi.
Corsula (*Curzula*) in insula maris Adriatici, ditionis Venetæ.
Cortagensis (*Corcagiensis*) in Hibernia.
* Cortonensis, in Hetruria.
Cortzenensis, in quarta Armenia.
Corycicnsis, Coryci, in Cilicia prima.

*Cubenſis, S. Jacobi de Cuba, in Inſula una ex Antillis, Americæ Septentrionalis.
Cubdis, in Africa Proconſulari.
Caſtri Cubdorum, in Meſopotamia.
Cucuſi, in Armenia ſecunda.
Cufrutenſis, in Byzacena Africæ.
Cuiculi in Numidia.
Caſtri Culanis, in Meſopotamia, ſub Patriarcha Antiocheno.
Culcitæ in Africa Proconſulari.
Cullitanus in Numidia.
*Culmenſis ad Viſtulam, in Pruſſia Polonica.
Culſitanus, in provincia Proconſulari Africæ.
Cululitanus, in Byzacena Africæ provincia.
Culuſitanus, in Africa Proconſulari.
Cumanus, Cymæ vel Cymes, Κυμαίων, in Aſiæ provincia Proconſulari.
Cumanus ſive Cumanenſis, in provincia Laboris in regno Neapol.
*Cuperſanenſis ſive Converſanenſis, in Barenſi provincia regni Neap.
Curbitanus ſ. Curubitanus, in provincia Proconſulari Africæ.
Curciolenſis ſive Curzolenſis, ſeu Corſolanus, in inſula maris Adriatici, ditionis Venetæ.
*Curienſis in Rhætia. (*Chur*, Gallis *Coire.*)
Curii, Κȣρίȣ, in inſula Cypro.
*Curium ſ. Curenſium Sabinorum, in Italia.
Curlandiæ Epiſcopus ab A. 1219. ſub Archiep. Lundenſi, poſtea ſub Rigenſi Livoniæ.
Currubitanus, in Africa Proconſulari.
Cuſæ (Keis ſ. Cais) Epiſcopus Coptus, in Saide Ægypti.
*Cuſci, in regno Incaſidarum, in America meridionali.
Cuſentiæ ſ. Conſentiæ (*Coſenza*) in Calabria citeriore regni Neapol.
*Cuſii, in Moldavia.
Cuſtrenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Cutziagri, in ſecunda Theſſalia.
Cyaneæ, in Lycia.
Cybiſtrenſis, Cybiſtrorum, in Cappadocia ſecunda.
Cyclenſis, rectius Cylenſis ſ. Cœlenſis, in Thracia.
*Cydoniæ (*Canea*) in inſula Creta.
Cylenſis ſ. Cœlenſis, in Thracia.

Dammacæ

Dammacæ ſive Damoceæ, Domnocenſis, Dunmochenſis, (*Dunvich*) in Anglia, in Comitatu Suffolciæ.
Danaborum Epiſcopus, in Phœnicia ad Libanum; interfuit Concilio quinto CPol. A. 553.
*Dandarſitanus, in Mingrelia.
Danicum concilium A. 1257. pro Eccleſia Daciana ſive Epiſcoporum in Dania ſecuritate.
Danienſis ſive Dianienſis Epiſcopus, in regno Valentino Hiſpaniæ.
Daoniæ, in provincia Europæ Thraciæ.
Daphnudii, in Phrygia Salutari.
Daphnudinenſis, in Meſopotamia.
Daphnuſiæ, in Bithynia prima.
Daphnuſii, in Helleſponto.
Daphnutii Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Darandaſienſis ſ. Tarantaſienſis, in Sabaudia.
Daraſitanus, in Meſopotamia.
Daraſi, in Iſauria.
Dardani ſive Dardanæ, in Helleſponto.
Dardanæ, in Lydia. Sed pro Δαρδάνης Harduinus Δάλδης legendum eſſe non dubitat.
Dardaniæ, provinciæ Bulgarorum.
Darnenſis ſ. Dranienſis, in Lybia.
Daronenſis, Regeon Daron, in prima Palæſtina.
Daſcylii, in Bithynia prima.
Daſimorum, metropolita Juſtinianæ ſecundæ in Mœſia.
Daventriæ, in Tranſiſulania Belgii provincia.
* S. Davidis fani ſ. Meneviæ, in Wallia, Angliæ provincia.
Dauſanorum ſive Dauron Epiſcopus interfuit Concilio V. CPol. A. 553. Fortaſſe Δώρων in Syria, ut conjicit Harduin.
Dauzarenſis, in Oſrhoëne Syriæ.
* Deæ (*Die*) in Delphinatu Galliæ.
Debelti, vide Develti.
Debori (*Dibra*) in prima Macedonia.
Decorianenſis, vide Detorianenſis, in Byzacena Africæ.
Deduanami ſive Cluani, Clonæ, (*Kiloom*) in Hibernia.
* Deenſis ſ. Dienſis, in Delphinatu Galliæ.
Defreenſis Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Deguenſis (*Iekebi*) Coptus.

Delaſi-

Dignienſis

Dignienſis ſive Dinienſis, in Provincia, Galliæ.
Dijubaithæ, in Meſopotamia.
Dingolvingenſe Concilium A. 772. apud Dingolvingam in Bavaria, ſub Duce Bajoariorum Taſſilone.
Dinienſis Epiſcopus *(Digne)* ſub Alpibus maritimis, in Provincia Galliæ.
Dioberitanus, vide Doberitanus.
Diocæſareæ in Iſauria.
Diocæſareæ in Paleſtina ſecunda.
Diocletianenſis ſ. Diocletianopolis, in Dardania.
Diocletianopolis, in Thracia.
Diocletianopolis, in Palæſtina prima.
Diocletianopolis, in Phrygia Pacatiana.
Diocletianopolis, in ſecunda Thebaide.
Diocliæ, in Phrygia Capatiana.
Dioclienſis & Antibarenſis *(Antivari)* Diocliæ ſ. Docliæ, in Albania. Vide & Dalmatiæ.
Conventus apud S. Dionyſium in Gallia A. 768. 834. 997.
Dionyſianenſis ſive à Dionyſiana Epiſcopus, in Byzacena Africæ.
Dionyſienſis, Dionyſiæ ſ. Dionyſiadis, in Arabia ſecunda.
Dionyſiopolitanus, in Phrygia Capatiana.
Dioshieritanus, Διοσιερῦ, in Aſia Proconſulari.
Dioſpoleos ſ. Lyddæ, in Palæſtina prima; *ubi Concilium habitum A. C. 415.*
Dioſpoleos magnæ, in ſecunda Thebaide.
Dioſpolitanus, Dioſpoleos parvæ, in Ægypti ſecundæ provincia.
Dioſpolitanus, in Thracia.
Dioſpontanus, in Armenia.
Diſtrenſis, Diſtrorum ſ. Doroſtoli, in Mœſia ſecunda.
Divionenſis *(Diion)* in Burgundiæ Ducatu.
Doarenus, Doaræ ſ. Doarorum, in Cappadocia.
Doberitanus, Doberi, in Macedonia prima.
Docimenſis ſ. Docimenus, Docimii, in Phrygia Salutari.
Docliæ, vide Diocliæ.
Dodones ſive Dodonæ, in veteri Epiro.
* Dolenſis, in Britannia minore Galliæ.
Doliæ, in Sardinia.
Dolichenus, Doliches, Δολιχαίων, in Euphrateſia Syriæ.
* S. Dominici, inſulæ inter Antillas Hiſpanicas, in America Septentrionali.

Dulckenſis

Dulekenſis *(Damleak)* in Hibernia.
Dulichii ſ. Dolichenus, in Euphrateſia Syriæ.
* Dumblanienſis, in Scotia meridionali.
Dumienſis, in Portugallia.
* Dunelmenſis *(Durham)* in Anglia.
Dunenſis, in Caſtro Dunenſi, *(Chaſteaudun)* in diœceſi Galliæ Carnotenſi.
Dunenſis, in Hibernia. *(Down* ſive *Dondaleglas.)*
Dungalenſis, ad Nilum in Nubia.
* Dunkeldenſis ſive de Dunkeltem, Dunkeldinenſis, in Scotia.
Dunkerani ſive Collis S. Kerani, *(Kiloom)* in Hibernia. Vide Clona.
* Dunroduni *(Dornok)* in Scotia Septentrionali.
Dunſtaplienſe Concilium A. 1214. in Anglia ſub Archiep. Cantuarienſi.
Durangi, in nova Biſcaja regni Mexicani, in America Septentr.
Durenſis Epiſcopus in Byzacena, Africæ provincia.
Durienſes Conventus in villa Duria pagi Ripuarienſis inter Moſam & Rhenum A. 761. & 775.
Duſenſis ſ. Duſitanus, in Africa Occid.
Duziacenſia Concilia A. C. 871. & 874. apud Duziacum provinciæ Remenſis in Gallia.
Dydritanus, in Africa Occidentali Epiſcopus.
* Dyrrhachinus, Dyrrachienſis, Dyrrachii in Albania. *(Durazzo.)*
Dyſcolii, (rectius *Daſcylii*) Daſcyli, in Bithynia.
Dyſthenſis, Dyſtheos, in Pentapoli Libyæ.

E.

Ebaæ, in Phrygia fortaſſis.
* Eboracenſis *(York)* in Anglia.
* Eborenſis, in Portugallia.
* Ebredunenſis, Ebrodunenſis, *(Embrun)* in Delphinatu Galliæ.
* Ebroicenſis, *(Evreux)* Eburovicenſis, in Normannia.
Ebronenſis, Hebronenſis, in Palæſtina.
Eccliſenæ, in Lydia vel Aſia Proconſulari.
Echinæi, Echinenſis, Echinæorum, Echinæatarum, in Epiro. Echini in prima Theſſalia, in exarchatu Macedoniæ.
Ecoliſmenſis, Eglinenſis ſive Engoliſmenſis, *(Angouleſme)* in Aquitania.
* Ecſmiaſin, Monaſterium, ſedes Patriarchæ Armenii.
* Edeſſenus, Edeſſæ, in Osrhoëne.

Elibe-

Eliberitanus ſ. Illiberitanus, in Bætica Hiſpaniæ.
Elibrenſis, in Africa Carthaginienſi ſ. Proconſulari.
Elicitanus ſ. Illicitanus, Dotanus, in Valentino Hiſpaniæ regno.
*Elienſis, in Anglia Orientali.
Elienſis, in Byzacena Africæ provincia.
Elidis, in quarta Achaja.
*Elidis, in Morea ſive Peloponneſo.
de Eliocrola (*Lorca*) in confinio regni Granatenſis & Murcienſis.
Elipenſis ſive Ilipenſis, Eliplenſis ſ. Iliplenſis, Ilipulæ, quæ Laus dicitur, in Bætica. Vide Eleplæ.
*Eliſæi ſancti Monaſterium, ſedes Epiſcopi Maronitæ in monte Libano.
Eliſſi, (*Aleſſio*) in nova Epiro, in Albania.
Elmhamenſis, Elmhanus, in Anglia.
Elnenſis, vide Elenenſis.
*Elorenſis, Ilurenſis, Elonnenſis, Elonorenſis, (*Oleron*) in Vaſconia Hiſpan.
Eloſas, Eloſanus, Eloſenſis, Eluſienſis, de Eluſa Vaſconiæ.
Elotanus, in Caſtella vetere.
Elſiæ, (*Els*) in Saxonia inferiore.
*Eluanus, Albanus, (*Elvas*) in Portugallia.
*Elviæ ſive Aſaphopoleos, (*S. Aſaph*) in Nortwallia Angliæ.
Eluſanus, vide Eloſas.
Eluſanus, (*Eauſe*) in Gallia.
Eluſæ, Eleuſinus, in Palæſtina tertia.
Eluſorum, in Phrygia Pacatiana.
Emeritenſis ſive Emeritanus. (*Merida*) in Luſitania.
*Emeritæ novæ, in regno Mexicano Americæ Sept.
*Emeſenus ſive Emiſenus, in Phœnicia ſecunda.
Eminentianenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Eminienſis, (*Agueda*) in Luſitania.
Emonenſis ſive Emonienſis, (*Citta nuova*) in ditione Veneta.
Emporiæ ſive Amporiæ, in Sardinia.
Empuritanus ſive Empurienſis, Emporienſis, (*Ampurias*) in Catalonia.
Enagdunenſis, in Hibernia.
Enaſitanus Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Engilenheimenſe Concilium A. C. 948. apud Ingelenheim in palatio Ludovici Regis Francorum.
*Engoliſmenſis, (*Angouleſme*) in Aquitania. Scribitur & Æcolenenſis, Ecoleſmenſis, Ecoliſmenſis, Eglinenſis, Equaliſmorum.

Evazenſis, Evazorum, in Aſia Proconſulari.
Eubœæ, quæ hodie Nigripontus.
Eucarpienſis ſive Eucarpiæ, in Phrygia Salutari.
Evchaitarum, Evchaniæ, in Hellenoponto.
Evcomazontis ſ. Sycomazontis, in Palæſtina prima.
Evdalenſis, in Africa Proconſulari.
Eudatianus, (al. *Eudoxianus*) in Epiſt. ad Leonem Imp.
Eudociadis, Eudociatarum, in Pamphylia ſecunda.
Eudociadis, in Lycia.
Eudociadis ſive Galbanenſis, in Lycaonia.
Eudoxiadis, in Galatia ſecunda.
Eudoxiopoleos, in provincia Europæ, Thracia.
*Eugubinus, (*Gubio*) Eugubienſis, Eugubinenſis, in Ducatu Urbinate Italiæ.
Eulandrenſis Epiſcopus interfuit Concilio Chalcedonenſi A. 451. & Romano A. 503.
Eumenienſis, Eumeniæ, in Phrygia Pacatiana ſive Capatiana.
Eunici, in Ponto Polemoniaco.
Euphrateſiæ, in Syria.
Euriæ, Eurœæ ſive Donatianæ, in Epiro veteri.
*Euripi ſ. Chaldicis, in Eubœa. (*Negrepont.*)
Eurœæ, in Epiro vetere.
Euromæ, vitioſè pro Eurœæ in Epiſt. ad Leonem Imp.
Europi ſive Tamſaci, in Euphrateſia Syriæ.
S. Euſebii Epiſcopus interfuit Concilio Rom. A. 595.
*Eutinum ſ. Otinum in Holſatia, ſedes Epiſcopi Lubecenſis.
de Evuſo, inſulæ (*Yvica*) in regno Majoricæ.
Exalanus, Ἐξάλȣς, in Palæſtina.
Exceſtrenſis ſive Exonienſis, in Anglia.
Exilidunenſe concilium, vide Exolodunenſe.
Exinus ſive Æſinus Epiſcopus, in Marchia Italiæ Anconitana.
Exolodunenſe, Exilidunenſe concilium A. 1081. in Biturigibus Galliæ.
*Exonienſis, (*Exceſter*) in Anglia.
Ezeri (ὁ Ἔζερ) Epiſcopus, in Theſſalia.

F.

Fæſulanus, Feſulanus, (*Fieſoli*) in Hetruria.
*Fahrabatenſis ſ. Fehrabatenus Epiſcopus Armeniorum in ora meridionali maris Caſpii.

Falari-

*Fidei

*Fidei Bogotenſis Fani, in nova Granata Americæ meridional.
*Fidei novæ Fani, in regno Mexicano.
Fidenas ſive Fidentinenſis, in Latio.
Fidolomenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Filacenſis, in Byzacena Africæ.
Finchallenſe concilium circa A. 798. ſub Kenulfo Rege Merciorum in Anglia.
*Finnaborenſis Epiſc. (*Finnibor ſ. Kilfenor*) in ora Occidentali Hiberniæ.
Firdenſis ſ. Fardunenſis, Verdenſis, in Saxonia inferiore.
*Firmanus, (*Fermo*) Firmenſis, Firmanenſis, in Marchia Italiæ Anconitana.
Fiſſanenſis, in Numidia.
*Fiumitanus Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Flaviadis ſ. Flavianopoleos, in Cilicia ſecunda.
Flavianopoleos ſ. Cratiæ, Honoriadis in exarchatu Ponti.
Flenucletæ ſ. Fænucletæ, in Mauritania Cæſarienſi.
*Florentinus, in Hetruria.
Florentinus, ſub Metropoli Sanſeverini, in Regno Neapol.
S. Flori (*Saint Flour*) in Aquitania, ſub Archiep. Bituricenſi.
Floriacenſes Conventus A. C. 1107. 1110. (Fleury) *in Burgundia.*
Florianenſis Epiſcopus in Mauritania Cæſarienſi.
Caſtri Florianorum in Meſopotamia, ſub Patriarcha Antiocheno.
*Floropoleos (*S. Flour*) in ſuperiore Aruernia. Vide S. Flori.
Floxiani, in Mauritania Cæſarienſi.
Flumenpiſcenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Flumenzeritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Fluminum, in Sardinia.
Ad Fontem coopertum, Concilium Narbonenſe A. C. 911. in Gallia.
Fontanenſis, Epiſcopus Fontisclari, (*Schirburne*) in Anglia.
Fontium ſ. Velſiæ (*Wels*) in Anglia.
Foratianenſis ſ. Forianenſis, in Byzacena Africæ.
Formenſis, in Numidia.
Forianenſis ſ. Fortianenſis, in Byzacena Africæ.
Formenſis, in Numidia Africæ Occidentalis.
Formianus ſ. Formienſis, in Latio novo.
Foroclaudienſis in Campania, in Vicariatu Romano.
Foroclodienſis, Foro Clodii, idem cum ſuperiore.
Forocornelienſis ſ. Forocornelianus (*Imola*) in Romandiola.
Foroflaminienſis, in Umbria.

G.

Ga-

Gabalenſis, Gabalitanus, Gabalenus, Gabalorum, in Lydia.
Gabalenſis, Gabalitanus (*de Javoux*) nuncMimatenſis (*Mande*) in Gallia.
Gabenus, Gabbi, Gaborum, Gabenorum, (vitioſè *Tabanorum*) in Syria prima.
Gabenus, in Palæſtina ſecunda.
Gabenus, in Aſia minore.
Gabienſis, Gabiorum, in Campania.
Gabinenſis, Gabinas, Gavenſis, Gavinenſis, in prima Italiæ regione.
Gabnuſitanus, in Armenia.
Gabopolitanus, in Palæſtina ſecunda.
Gadarenſis, Gadarenus, Gadaræ ſive Gadarorum, in Palæſtina ſecunda.
Gaditanus, in Andaluſia Hiſpaniæ.
Gagvaritanus, in Africa.
Gajetanus ſive Cajetanus, in regno Neapol.
γάϊȣ Κώμης, in tertia Phrygia Salutari.
Galbanenſis ſ. Eudociadis, in Lycaonia.
Gallacenſis, Galleſianus, Galleſienſis, Galliſanus, (*Galeſe*) in provincia Patrimonii S. Petri.
Gallenſis ſ. Lophenſis, in prima Bithynia.
Gallicana concilia in loco incerto Galliæ habita.
Gallienſis, Gallenſis, Gallipolenſis, Gallipolitanus, (*Gallipoli*) in provincia Hydruntina regni Neapol.
Galtellitanus, in Sardinia.
Gandavenſis, (*Gand* ſ. *Ghent*) in Belgio.
Ganeorum, in Ægypto.
* Ganenſis ſ. Gannenſis, in provincia Europæ Thracia.
Gangrenſis in Paphlagonia.
Garbenſis in Numidia.
Gardianus ſ. Gvardienſis, in principatu ulteriore regni Neapol.
* Gardicii ſ. Cardicenſis, in prima Theſſalia.
Gargarenſis, Gargarorum, Gargarenſium, in Aſia Proconſulari.
Garellæ, τȣ̃ Γαρέλας, ſub Patriarcha CPol. Garielenſis interfuit Synodo ſeptimæ A. 787.
Caſtri Garenuſitani, in magna Armenia.
* Gargani Montis ſive Sipontinus, in Apulia ad mare Adriaticum.
Gargarenſis, in prima Aſia.
Garihelæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ & CPol. A. 870.

Germa-

Germanicienſis, Germaniciæ ſive à Germaniciana, in Euphrateſia Syriæ.
Germaniciæ ſ. Germanicopoleos, in Paphlagonia vel Iſauria.
Germanienſis, in Numidia.
Germanorum, pro Germenorum, memoratur in Concilio Epheſino.
Germenſis, Germæ, Germenorum, Germenſium, Germenenſium, in Helleſponto.
Germiniacenſe concilium A. C. 843. in pago Aurelianenſi. (Gemigny.)
Germiorum, in Galatia ſecunda.
* Germucitanus, in Armenia.
Gerontis, in Auguſtamnica Ægypti provincia.
Gerrumitanus, in Auguſtamnica ſecunda Ægypti.
Gervitanus, vide Gerbitanus.
Gerundenſis, (*Girone*) in Catalonia Hiſpan.
Geruntiæ ſ. Acerentiæ,)*Cerenza*) in Calabria ulteriore regni Neapol.
Ghamki, Ghamſitanus, Ghiegumitanus & Ghoguonienſis, Epiſcopatus quatuor in Armenia.
Gibbenſis, in Numidia.
* Gienuenſis, (*Jaën*) in Andaluſia Hiſpan.
Giggenſis ſ. Ziggenſis, in Africa Proconſulari.
Gilbenſis, in Numidia.
Gilbenſis alter, in eadem Numidia.
Gilſatenus, in Pamphylia.
Gindarenſis, in Syria Coele.
* Giniſuvanch, in Armenia.
Gipſariæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Girbitanus ſ. Gerbitanus, à Girba ſ. Girpa, in Africa Proconſulari.
Girenſis, Giræ, in Numidia.
Girgenſis, in Saide ſuperioris Ægypti.
à Girpa, vide Girbitanus.
de Giru Marcelli, in Numidia.
Girumontenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
de Giru Taraſi, in Numidia.
Giſarenſis ſ. Biſarchii, in Sardinia.
Giſenſis Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Giſipenſis ſ. Giſipenſium majorum, in Africa Proconſulari.
Giſortianus Conventus A. C. 1188. ad Giſortium & Trie, in Gallia.
Gittenſis Epiſcopus, in provincia Tripolitana Africæ.

*Gravinensis, Gravinæ, in Apulia.
Graviscanus, in Hetruria.
Gronelandiæ, in ultimo Septentrione.
Groningensis, in Belgio.
Grossetanus, (*Grosseto*) in Hetruria,
Grumentinus, in Lucania.
Gryphiswaldensium Synodorum in Pomerania A. *1541. 1543. 1544. habitarum Acta edidit B. D. Jo. Frid. Mayerus* A. *1703. 4.*
*Gvadalaxarensis, (*Gvadalajara*) Episc. in nova Gallæcia Americæ Septentr.
*Gvadixensis, (*Gvadix*) Gvadicii, in regno Granatæ, Hispan. Vide & Accitanus.
*Gvamanga, in Peruvia Americæ Meridionalis.
*Gvardiensis s. Gardiensis, in principatu ulteriore regni Neapol. (*Guardia de Alferes.*)
*Gvardiensis s. Gardiensis, in Lusitania.
Gvastallense Concilium A. *1106. in Longobardia.*
Gvaterfordiense A. *1158. in Hibernia.*
*Gvatimalæ Episcopus, in nova Hispania Americæ Septentr.
*Gvaxacensis, Antiqueræ, in regno Mexicano Americæ Septentr.
*Gvertzburgensis (*Wirtsburg*) in Franconia.
Gugarensis Episcopus Coptus in Nubia.
Gvirensis, in Numidia.
Gummensis s. Gummulensis, in Byzacena Africæ.
Gummenartarum, in Africa Proconsulari.
Gummitanus, in Byzacena Africæ.
Gunaitanus sive Gunagitanus, in Mauritania Cæsariensi.
Gunelensis sive Gunelmensis, in Africa Proconsulari.
Gunugitanus sive Gunuitanus, in Mauritania Cæsariensi.
*Gurcensis, (*Gurcks*) in Carinthia.
Gurgaitensis, à Gurgitibus, in Byzacena Africæ provincia.
Guriensis s. Gurielensis, in Mingrelia Asiæ.
Gutzkoviensis Synodus A. C. *1561. in Pomerania habita, exhibetur à B. D. Joh. Frid. Mayero T. 2. Musei p. 1152.*
Guzabetanus Episcopus in Africa.
Gydriensis s. Pidnensis, in prima Macedonia.
Gypsaviensis, in Byzacena Africæ provincia.

Habensis,

H.

Harlemenſis, in Belgio.
Harpaſorum, Harpaſi, in Caria.
Hasloënſis, Ansloënſis, (*Chriſtianiæ*) in Norwagia.
* Haſtæ Pompejæ, (*Aſt*) in Alpibus Cottiis vicariatus Italiæ.
Havelbergenſis, in Saxonia.
Haugulſtadienſis, (*Hauſton*) in Nortumberlandia Angliæ.
Hedemenſis, Maronitarum Epiſcopus, in monte Libano.
Hedtfeldenſe ſive Haethfeldenſe Concilium A.C. 679. in Anglia, ſub Archiepiſc. Cantuarienſi.
Hegilonenſis Epiſcopus in Anglia.
Heicſtedenſis, Eiſtetenſis, (*Aichſtet*) in Franconia Germaniæ.
Helaſæ ſive Heluſæ, (*Iluſi*) in Phrygia Capatiana.
Helenenſis ſ. Elenenſis, in Comitatu Ruſcinonis. (*Elne*, hodie *Perpignan.*)
Helenopoleos, in Bithynia.
Helenopoleos, in Iſauria.
Helenopoleos, in Lycia.
Helenopoleos, in Palæſtina ſecunda.
Heliæ, in Byzacena Africæ.
Helices, in tertia Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Heliodoridos, fortaſſe in Lycia.
Heliopoleos, in Auguſtamnica ſecunda Ægypti.
Heliopoleos (al. *Juliopoleos*) in Galatia.
Heliopoleos Libani, in Phœnicia ſecunda.
Islioſebaſtes, in Iſauria.
Hellenorum ſive Hellenes, in Lydia.
Helmati, in Anglia.
Helmeanenſis, in Anglia.
Heltnenſis ſ. Elnenſis, in Comitatu Ruſcinonis.
Hennenſis, fortaſſe titularis ab Henna Siciliæ A. 1322. interfuit Concilio Colonienſi.
Hephæſtienſis, Hephæſti, in Auguſtamnica Ægypti.
Heracleæ magnæ, in Arcadia.
Heracleenſis, Heracleæ, in Ægypto.
Heracleæ Salbaci, in Caria.
Heracleæ Europæ, in Thracia.
Heracleæ ad Latmum montem, in Caria.

Hierichuntinus, Hierichuntis, in Palæſtina.
* Hieriſſi & ſancti montis, in Macedonia.
Hierocæſareæ, in Lydia.
Hierocepiæ, in inſula Plinio memorata, contra Neampaphum Cypri.
Hieronopoleos ſ. Irenopoleos, in Iſauria.
* Hieroſolymitanus in Palæſtina, Patriarcha.
Hierpinianenſis ſive Hirpinianenſis, Irpinianenſis, in Byzacena Africæ.
* Hildenesheimenſis, Hiltinesheimenſis ſ. Hildesheimenſis, in Saxonia inferiore.
Hiltenſis, in Africa Proconſulari.
Himeriæ ſ. Himerorum, in Osrhoëne Syriæ.
Hipponis Diarrhyti ſive Hipponenſium Zaritorum, Hipzaritenſis, Hipponizaritenſis, Hipponenſis, in Africa Proconſulari.
Hipponeregienſis, ab Hippone regio, Hipponenſium regiorum, in Numidia.
Hipponis S. Vibonis apud Brutios, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Hipponius, Hippi, Palæſtinæ ſecundæ. Iptenorum pro Hippenorum.
Hipſuntinus, (*Upſu*) in Phrygia Salutari.
Hipzaritenſis, vide Hipponis Diarrhyti, in Africa Proconſulari.
Hircanis ſ. Horcanis & Myronis, in Lydia.
Hirenenſis ſ. Hirinenſis, in Byzacena Africæ.
Hirpinianæ, in Byzacena Africæ.
Hirtæ Comiæ ſ. Muſtinæ vel Moſtenes, in Lydia.
* Hiſiæ, in Armenia.
Hiſirzadenſis, in Numidia.
* Hiſpahanenſis, in metropoli Perſiæ, Armeniorum Epiſcopus.
* Hiſpalenſis ſive Spalenſis, (*Seville*) in Bætica Hiſpan.
Hiſpellenſis, (*Spello*) in Umbria, in vicariatu Romano.
Hobenavienſe Concilium A. C. *1178. ſub* Archiep. *Saltzburgenſi in Germania.*
* Hoi ſive Coi, in Armenia.
* Holenſis ſ. Holanus, Holæ, in Islandia.
Homanadenſis, Homonadum ſ. Homonadorum, in Lycaonia.
Honoriopolitanus, in Africa Proconſulari.
Hormenſis, (*Formienſis*) Hormiæ ſ. Formiæ, in regno Neapol.
ab Horrea Aninicenſi ſ. Avicinenſis, in Byzacena Africæ.
Horreæ Cælienſis, ab Horreis Cæliæ, Horreocelenſis, in eadem Byzacena.
Horreenſis ſ. Horrenſis, in Africa Proconſulari.

Horreæ, in Mauritania Sitifensi.
Hortensis, in Africa Proconsulari.
Hortanus, Ortensis, Hortonensis, (*Orti*) in Patrimonio S. Petri.
Hospitensis s. Ospitensis, in Africa.
Hu, Diospoleos magnæ, Episcopus Coptus in Ægypto.
Huicciorum, in Anglia.
Humanas, Humanensis sive Humanatensis, in Piceno; haud procul Loreto.
* Husanensis, in Armenia.
Hydensis, Hydes, in Lycaonia.
* Hydruntinus, Hydruntis, (*Otranto*) in Calabria regni Neapol.
Hylarimorum, in Caria.
Hyonensis sive Oeæ, in Tripolitana Libyæ provincia.
Hypæpensis, Hypæporum, in Asia Proconsulari; cujus caput Ephesus.
Hypatæ, in Thessalia.
Hypselensis, in prima Thebaide.
Hypsi sive Ipsi, in Phrygia Salutari.
Hyrcanorum sive Hyrcanidos, in Lydia.

I. J.

Jabrudorum, ἰαμβρούδων s. ταβρούδων, in Arabia.
Jacabasenus, in Africa Occidentali.
Jaccetanum Concilium, Jaccæ vetusto Vasconum opido ab Hispanis Episcopis celebratum A. C. 1060.
* Jacensis, (*Jaca*) in Aragonia.
* Jacobi Chiliensis fani, in regno Chyli, Americæ meridional.
Jacterensis, in Numidia.
* Jadertinus, Jaderensis, Jadrensis, (*Zara*) in Dalmatia, Venetæ ditionis.
Jamnitensis, Jamniæ, Jamnianus, Jamniensis, in Palæstina prima.
Januensis sive Genuensis, in Liguria.
Jassensis, Jassi, in Caria.
* Javarinensis, Jaurinensis, Arrhabonis (*Raab*) in Hungaria.
Iberorum, Ibororum, Iborensis, Iboreæ, in Hellesponto.
Ibidis superioris, in prima Thebaide, Episc. Coptus.
Ibidinges, in Isauria.
Ibrimitanus, in Nubia Episcopus Coptus.
Icariæ (*Nicour*) in prima Cycladum insula.

*Ico-

*Iconienſis, (*Cogni*) Iconii, in Lycaonia.
Icoſitanus, Icoſii, in Mauritania Cæſarienſi.
Icrion, in Phrygia Capatiana.
Ictiſonæ, in Hiſpania Tarraconenſi.
Ictrorum, in Aſia minore.
Idacenſis ſ. Idaſſenſis, in Byzacena Africæ.
Idai ſ. Iſci, in Dacia littorali.
Idaſſæ, in Numidia.
Idenſis duplex, Idæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Idicrenſis, Idicræ, in Numidia.
Idigitanus ſ. Egedenſis, in Hiſpania citeriore.
Idurenſis, Iduræ, in Africa Occidentali.
Jerafitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Jerichuntinus, in Palæſtina prima.
Jeſenchuntis, in Armenia.
Igeditanus, Egitæ ſ. Agitamæ, in Luſitania.
Igilgitanus ſ. Igillitanus, in Mauritania Sitifenſi.
Igvilgvilitenſis, in Numidia.
Ilæi, Ilienſis, in Helleſponto.
Ilcinenſis (*Monte Alcino*) in Hetruria, ſub Archiep. Senenſi.
*Ilerdenſis (*Lerida*) in Catalonia.
Ilienſis, Ilii, ab Ilio, Iliados, Ilæi, in Helleſponto.
Ilipenſis ſive Elipenſis, in Bætica Hiſpan.
Iliplenſis ſ. Eliplenſis, in Bætica Hiſpan.
Iliſtrienſis, in Lycaonia.
Iliupoleos ſ. Heliopoleos, in prima Galatia.
Illeberitanus ſ. Eliberitanus, in Bætica Hiſpan.
Illicitanus (*Elche*) in Valentino Hiſpaniæ regno.
Illyrica ſive Illyricana Concilia in Illyrio celebrata.
Iluæ Epiſcopus interfuit concilio Chalced. A. 451.
Iluzorum, in Phrygia Pacatiana.
Imbroſitanus (*Embro*) in inſula Archipelagi.
Imelacæ ſ. Emeliæ, in Mommonia Hiberniæ.
Imerienſis ſ. Himeriæ, in Osrhoëne Syriæ.
Imirettæ ſive Ibirettæ, in Georgia.
Immitenſis, in Africa.
*Imolenſis ſ. Forocornelienſis (*Imola*) in Romandiola,

Imperialis, in regione Chili, Americæ meridional.
Impuritanus ſ. Empuritanus (*Ampuries*) in Catalonia.
Infitenſis, in Africa.
Ingelon, in regione ἰγγελίνη ultra Meſopotamiam. Epiphan. LX. 1.
Ingilenheimenſia Concilia, Ingelheimii, in Palatinatu Germaniæ.
Iniſcatai ſ. Inſulæ Catay, in Mommonia Hiberniæ.
Inſines ſ. Antinoës, Epiſcopus Coptus.
*Inſulenſis ſ. Inſulanus (*Iſola*) in Calabria ulteriore regni Neapol.
*Intemelii ſ. Albintemelii, (*Vintimille*) in Alpibus Cottiis.
Interamnenſis ſive Interamnanus, (*Terni*) in Umbria.
Interamniæ (*Terami*) in Aprutio regni Neapol.
Intziertorum, Caſtri Intziertorum in Meſopotamia.
* Joanninæ, Joanninorum ſ. Caſſiopeæ, in veteri Epiro.
Joannitzæ, in Thracia.
*Joannavanch ſ. Hair-Joan, in Armenia.
Jonopoleos, Junopoleos, in Paphlagonia.
Joppenus, Joppes, (*Jaffa*) in Palæſtina.
Jordanis fluvii, in ſecunda Palæſtina.
Jordanenſis, ſub Archiep. Ravennate in Italia.
* Jormi ſ. Roumi, in Armenia.
Civitatis Jororum Epiſcopus interfuit Concilio Chalcedonenſi A.C. 451.
Jotapenſis, Jotapæ in Iſauria.
Jotrenſe Concilium, Jotri in diœceſi Archiep. Pariſ. A. *1130.*
Iporenſis & Iporigienſis ſive Eporedienſis Epiſc. (*Ivrea*) in Pedemontio.
*Iprenſis ſive Yprenſis, (*Ipres*) in Comitatu Flandriæ.
Ipſi ſive Hypſi, in Phrygia Salutari.
Iptenorum ſive Hipponius, in Palæſtina ſecunda.
Irenopoleos ſ. Neroniadis, in Cilicia ſecunda.
Irenopoleos ſ. Hieronopoleos, in Iſauria.
*Irenopoleos ſ. Bagdati, ad Tigrin fluvium, Epiſcopus Neſtorianus.
Irenſis, in Byzacena Africæ.
Irienſis, Iriæ, Flaviæ, in Gallæcia Hiſpan.
Irpinianenſis ſive Hierpinianenſis, in Byzacena Africæ.
Iſaurenſis ſ. Iſauropolitanus, in Lycaonia.
Isbæ ſive Iſynæ, in prima Pamphylia.
Isbi ſ. Esbutæ, in Arabia ſecunda, ſub Patriarcha Hieroſol.
Iſchmuneinenſis ſ. Hermopoleos Epiſcopus Coptus.

Iſchmun Irromenenſis, itidem Coptus, in Ægypto.
Iſclanenſis, Iſclaunenſis, (*Iſchia*) in Provincia Laboris regni Neapol.
Iſcolanenſis, vide Ixſcolanenſis.
Iſci ſ. Idai, in Dacia litorali.
Iſernienſis, Iſerniæ, in Provincia Laboris in regno Neapol.
Iſindenſis, Iſindi, Iſindorum, (corruptè *Iſidenſis*) Sindæ, Piſindæ, in Pamphylia ſecunda.
Iſnenſis ſ. Latopolitanus Epiſc. Coptus, in Ægypto.
Iſphios, Caſtri Iſphios ſ. Siphios, in Meſopotamia.
Iſuan, in finibus Nubiæ, Epiſcopus Coptus.
Itaitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Itageritanus, in ſecunda Auguſtamnica Ægypti.
Italicenſis (*Talca*) in Bætica Hiſpaniæ.
Italicum Concilium A. C. 253. Epiſcoporum Italiæ.
Iteæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Itenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Jubaltianenſis, Jubaltienſis, in Byzacena Africæ.
Jubeclidienſis, in Byzacena Africæ. Fortaſſe idem cum priore.
Jucatanenſis ſive Emeritæ novæ.
Jucundianenſis, in Africa.
Judicienſe Concilium ad Theodonis villam, in loco qui dicitur Judicium A. 844. ſub Drogone Metenſi Epiſcopo.
Juliæ Cæſareæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Julienſis, in ſecunda Rhætia.
Julini, in Pomerania Germaniæ, ad Oderam.
Julio bonæ (*l'Isle bonne*) in Normannia Galliæ.
Julio Carnicenſis, in Vicariatu Italico ditionis Venetæ.
Juliopoleos, in Galatia.
Julioſebaſtes ſ. Helioſebaſtes, in Iſauria.
Juncarienſe Concilium in Gallia apud Juncarias, ſub Narbonenſi Archiepiſcopo. A. C. 809.
Juncenſe Concilium A. 524.
Juncenſis Epiſcopus in Byzacena Africæ.
Juncenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Junopoleos ſive Jonopoleos, in Paphlagonia.
S. Juſtæ Fani, in Sardinia.

K.

*Kil-

*Kilmorensis, Kilmoræ, in Ultonia Hiberniæ.
Kingesburiense Concilium A. C. 851. sub Rege Merciorum in Anglia.
Kingstoniense A. 838. in Anglia.
Kirtlingtoniense s. Kirtlinegense A. 978. in Anglia, sub Eduardo Rege & Dunstano Archiep. Cantuariensi.
*Kioviensis, Kiæviensis (*Kiow*) Episcopus, in finibus Poloniæ.
Kopti, Copti, Justinianopoleos, in secunda Thebaide.
Koskam, Apollonos, in secunda Thebaide Coptorum Episc.
Kousvarvir, itidem Coptorum Episcopus, in Saide Ægypti.
Kuortzeni, Cortzenæ, in Armenia.
Kymensis (*Chiemsee*) in Bavaria Germaniæ.

L.

*Labacensis (*Lambac*) in superiore Carinthia.
Labdensis, in Mauritania Cæsariensi.
Labdiæ sive Lapdæ, in Africa Carthaginiensi s. Proconsulari.
Labicanensis s. Lavicanensis, in Campania Romana.
Lacedæmonis s. Lacedæmoniæ, Spartæ, in Peloponneso.
Lachedonensis, Laquedonensis, (*Lacedogna*) in principatu ulteriore regni Neapol.
Lacobrigensis (*Lagos*) in Lusitania.
*Lactorensis sive Lectorensis, Lectoraci, (*Lettoure*) in Vasconia, Galliæ.
Lacubazensis, in Africa propriè dicta sive Proconsulari.
à Lacu Dulce, in Africa.
Laganiæ, Lagniæ, Lagenorum, Laginæ, Laganei, Lagnensis, Laganiensis, in Galatia prima.
Laghliniensis, Lagliniensis, Laginiensis, in Lagenia (*Lennigh*) Hiberniæ provincia.
à Lamasba, Lamasvensis, in Numidia.
à Lambese sive Lambæsanus, in Numidia.
Lambesitanum Concilium A. C. 240. in Lambese Numidiæ habitum.
Lambethensia Concilia, sub Archiepisc. Cantuariensi in Anglia.
Lambiritanus, in Numidia Episcopus.
Lamcellensis sive Lamzellensis, in Numidia.
*Lamecensis, Lamicensis (*Lamego*) in Portugallia.
Lamfræ, in Numidia.
Lamfuensis, Lampuensis, Jamfuensis, in Numidia.

Lary-

Larymorum, in Caria.

*Lascarensis s. Lascurrensis (*Lescar*) Benarni s. Civitatis Benarnensium, sub Archiep. Auscitano in Vasconia.

Lateranensia Concilia, habita Romæ ad templum S. Joannis Lateran.

Laterinensis, vide Literanensis, Luteranensis, (*Lettere*) in principatu citeriore regni Neapol.

Latiniacense Concilium A. C. 1142. in Gallia.

Latmi & Celenderis (corruptè *Calendri*) in Caria.

Latopoleos sive Leontopoleos, in prima Ægypto.

Latopoleos, in secunda Thebaide.

*Lavanti sive Fani S. Andreæ, in Carniola.

Lavavrense Concilium, sub Innocentio III. habitum in Languedocio Galliæ.

Laudensis, Laudicensis, (*Lodi*) in Ducatu Mediolanensi. (corruptè *Gaudensis.*)

Laudinii sive Juiscatensis (insulæ *Catai*) in Hibernia. Vide Juiscatensis.

*Laudis Pompejæ s. Laudæ (*Lodi*) in Liguria.

Laudunensis, Laudensis, Lauduni Clavati, (*Laon*) in Picardia superiore Galliæ.

*Lavellanus, Lavellinensis (*Lavello, Lavellino*) in provincia Basilicata regni Neapol.

Lavendinus, Lavensis, Laventinus, (*Lavenmonde*) sub Archiep. Salisburgensi in Bavaria Germaniæ.

Laverricensis, in Hispania citeriore.

*Lavicanensis, Labicanensis, Lavici, in Campania Romana.

Launensis Episcopus, in regno Neap. ut videtur; fortasse pro Lavellensis. Interfuit Concilio Lateranensi A. 1512.

* *Laurini in Italia celebratum Concilium A. 1649.*

Laureacensis, Lauriacensis Episcopus, (*de Lork*) in Austria.

Laurensis, Laurenti, in Latio.

*Lauretanus, in Marchia Anconitana ditionis Pontificiæ.

Lauriacense Concilium in pago Aurelianensi in Gallia A. C. 843.

Lausanensis, Lausonensis, in Helvetia.

Lausdunense Concilium A. C. 1109. sub Engolismensi Episcopo in Gallia.

*Lebadiæ (*Livadia*) in Græcia.

Lebedæ, in Libya Tripolitana (*Lepts*) sub Patriarcha Alex.

Lebedi, in Asia Proconsulari. (*Lebitzi.*)

Lebissi, in Lycia.

Leo-

Leovardiæ, in Frisia.
Leptimagnensis sive Leptimaginensis, Lesedæ, in provincia Africæ Tripolitana.
Leptiminensis, Leptis, Leptitani, à Leptimini, in Byzacena Africæ.
Lerii, in Lazica exarchatus Ponti.
Leri, in insula una è Sporadibus sive Cycladibus.
*Lesanus, Lesæ, in Sardinia.
Lesbi (*Metelin* hodie) & Tenedi, in mari Ægeo.
*Lesinæ, Pharos, in insula Lesina maris Adriatici.
Lesinensis, qui hodie unitus Archiep. Beneventano in regno Neap.
Lesmoriensis sive Lismoriensis, (*Lismore*) in Hibernia.
Lesvitanus, in Mauritania Sitifensi.
Letæ sive Litæ, in prima Macedonia.
à Leto, Letopolites, Λητῶ Ægypti.
*Letterani sive Litterani, (*Letteré*) in principatu citeriori regni Neapol.
*Leucadis, in insula maris Jonii.
Leucæ s. Leucadiæ, in regno Neapolitano.
Leucæ (fortasse in Cypro Λευκοσίας) interfuit Synodo Photianæ.
Leucæ, in Thracia.
Leucorum sive Tullensis (*Toul*) in Gallia.
*Leucosiæ s. Leuctræ, Nicosiæ, in insula Cypro.
*Lexoviensis, Lisoiensis, Luxoviensis, (*Lisieux*) in Normannia Galliæ.
Liberaliensis, in Numidia.
Liberensis Episc. (fortasse pro Iberensis in Hellesponto) interfuit Concilio Chalcedonensi A. C. 451.
Libertinensis, in Africa Proconsulari.
Libisianus, Λιβισίων, Liviensium, in Palæstina prima.
Libyadis sive Libiadis, in Palæstina prima.
Libyadis s. Bolbosi, in Isauria.
Libyensis, Libyæ Pentapoleos vel Libyæ siccioris, in Africa.
*Lickefeldensis, Lichefeldensis, Lichifeldensis, in Anglia.
Liciensis, Lippiensis, Lupiensis, Aletiensis, (*Lecce*) in Archiepiscopatu Hydruntino regni Neapolitani.
Lignidensis s. Lychnidii, (*Ocrida*) in Albaniæ & Macedoniæ confinio.
Lilybætanus, Lilybæi, in Sicilia.
*Lim s. Limkiliasi, Episcopus Armenius, in insula lacus Vanensis.
Limæ s. Civitatis Regum, in Peruvia Americæ meridionalis.

Lo-

Locrenſis apud Brutios, in magna Græcia.
Lodovenſis, Lutovenſis, Luterenſis, Lotoëbenſis, de Loteva, (*Lodeve*) in Languedocio inferiore.
*Loidoricii (*Litari*) in prima Theſſalia.
*Lombarienſis, Lomberienſis, Lumberienſis, (*Lombez*) in Languedocio ſuperiore.
*Londinenſis ſive Londonienſis, in primaria Angliæ civitate.
*Lophitzanus (*Louvits*) in Bulgaria.
Lophorum ſ. Gallorum, in Bithynia.
Lorienſis, Lorii, in Vicariatu Rom.
Lorneſitanus, Caſtri Lornes, in Meſopotamia.
Lotevenſis, Lotoëbenſis, Lutevenſis, vide Lodovenſis.
Lotinenſis, in Galatia ſecunda.
Louthiæ (*Louth*) in Ultonia Hiberniæ.
*Lubecenſis, in Saxonia inferiore.
Lubucenſis (*Lebuſs*) in Marchia Brandenburgica.
*Lucanus, Lucenſis, Lucanenſis, Lucarum (*Lucca*) in Hetruria.
Lucenſis, in Gallæcia Hiſpan. (*Lugo.*)
*Luceorienſis (*Luſuc* ſive *Lucko*) in Volinia Poloniæ.
*Lucerinus, Luceriæ Paganicæ (*Lucera*) in Capitanata, regni Neapol. provincia.
Lucimagnenſis, in Africa.
*Lucionenſis (*Luçon*) in Aquitania Galliæ.
*Luci Auguſti (*Lugo*) in Gallæcia Hiſpan.
*Lugdunenſis (*Lion*) in Gallia.
Lugduni Clavati, Laudunenſis (*Laon*) in Picardia ſuperiore.
Lugurenſis, in Numidia.
Luli Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Lumbarienſis ſ. Lombarienſis (*Lombez*) in Languedocio ſuperior.
Lumbreenſis, [fortaſſe *Limerienſis*] in Hibernia.
Lundæ, in Phrygia Pacatiana.
*Lundenſis (*Lunden*) in Scandia, Sveciæ provincia.
Lunenſis, in Hetruria, ditionis Genuenſium; Lunæ, in Vicariatu Rom.
à Luperciana, in Africa.
Lupienſis, in Calabria, regni Neapol.
Lurnæorum Epiſcopus Synodo Photianæ interfuit.

Luſcalis

Macrenſis,

Macrenſis, in Numidia.
Apud S. Macram Concilium A. C. 881. Rhemenſis parochiæ in Gallia.
Macrianæ, fortaſſe in Macedonia.
Macrianenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Macrianenſis majoris, in Byzacena Africæ.
Macriani minoris, in eadem Byzacena.
Macrocones Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Mactaritanus, Mactari, in Byzacena Africæ.
* Macu, in Armenia, ad lacum Vani.
Madaurenſis, in Numidia.
Madenſis, in Numidia.
Madalonenſis, rectius Magalonenſis, in Languedocio Galliæ inferiore.
Madaſſumæ, in Byzacena Africæ.
Madaurenſis, Madauri, in Numidia.
Madiræ ſ. Mataræ, Magaræ, in Byzacena Africæ.
Madytenſis, Madyti ſ. Calliopoleos, in provincia Europæ Thracia.
Mæoniæ, in Lydia.
Magalonenſis, (*de Magvelonne*) in Gallia, in Langvedocio inferiore.
Magalonenſe Concilium apud Juncarias A. C. 909. in Gallia, ſub Archiepiſcopo Narbonenſi.
Magarmelitanus, in Numidia.
Magdeburgenſis, in Saxonia Germaniæ.
Magdunenſe Concilium A. C. 891. Magduni ad Ligerim, ſub Archiep. Senonenſi in Gallia.
Maghfeldenſia Concilia A. 1332. 1362. in Anglia, ſub Archiep. Cantuar.
Magidorum ſive Magydenſis, in ſecunda Pamphylia,
Magienſis, Magii, (*Moy* ſ. *Mayo*) in Hibernia.
Magnedi (*Manedo*) in Gallæcia Hiſpaniæ.
Magneſiæ ad Mæandrum, (*Mangreſia*) in Aſia Proconſulari.
Magneſiæ à Sipylo (*Maniſſa* ſ. *Menteſche*) in Aſia Proconſulari.
Magnetenſis, ſub Archiep. Bracarenſi, in Portugallia.
Magydenſis, Magidorum, Magydi ſ. Mandi, in ſecunda Pamphylia.
* Mainenſis, Mainæ, in ora meridionali Peloponneſi.
* Majoricenſis, de Majorica, in inſulis Balearibus.
Majucenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Majumenſis, Majumæ Anchedonis ſive Majumæ Gazæ, in Palæſtina.
Majumæ Aſcalonis, in Palæſtina.

*Malacitanus, in India ultra Gangem, ditionis Luſitanicæ.
*Malacitanus (*Malaga*) in regno Granatæ Hiſpan.
Malenorum, in Piſidia. Vide Malinopoleos.
Malianenſis ſ. Maurianenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Malianenſis, in Africa Proconſulari.
Malinopoleos, Malenorum, Mali ſ. Ladileæ, in Piſidia.
Malleacenſis (*Maillezais*) in provincia Galliæ Pictavenſi.
Malli, in Cilicia prima.
Malli, in Piſidia.
Mamapſoritanus, in Arabia ſecunda.
S. Mametis, Lingonenſis, in Campania Galliæ.
Mamiſtrenus ſ. Mopſveſtenus, in Cilicia ſecunda.
Mammillenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Mampſitanus, in prima Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
*Mamruanuvanch, in Armenia.
Mamuzuzari, Caſtri Mamuzuzari, in magna Armenia.
Manaccenſeritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Manadæ ſ. Onomadæ, in Lycaonia.
Manazenſium regiorum, in Numidia.
Mandanaucenſis ſive Metaumaucenſis, ſub Patriarcha Gradenſi, in ditione Veneta.
*Manfredoniæ, in Capitanata regni Neapol.
*Manillæ, in inſula Luſſonenſi, præcipua Philippinarum.
Manopoleos, in Piſidia.
*Manſuritanus, in inferiore Ægypto.
Mantalenſe Concilium A. C. 879. ad Mantalam in territoria Galliæ Viennenſi.
* Mantuanus, Mantuanenſis, de Mantua, in Ducatu cognomine.
Manturanenſis, Manturianenſis, Marturanenſis, (*Martorano*) in Calabria citeriore regni Neapol.
*Manuſcatæ, ad Tigrim fluvium, ſedes Archiep. Armenii.
*Maragenſis ſive Marathenus, in Armenia majore.
Maraggaritanus, in provincia Africæ Proconſulari.
Maragvienſis, in Byzacena Africæ.
*Marananienſis, (*S. Ludovici de Maranhan*) in inſula Maranhanenſi, verſus oram Braſilienſem in America meridionali.
Maranenſis ſ. Marianenſis, in inſula Corſica.
Marathonis, in prima Achaja.

Marazanenſis ſ. Marazianenſis, in Byzacena Africæ.
Marcanenſis ſ. Mercanenſis (*Mercana*) in Dalmatia.
* S. Marci, in Calabria citeriore regni Neapol.
Marcellianenſis & Bazitenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Marciacenſia Concilia A. C. 1326. & 1330. ſub Auſcitano Epiſcopo in Vaſconia.
Marcianæ, in Lycia.
Novæ Marcianæ, in Ægypto.
* Marcianopoleos, in Mœſia ſecunda.
Marcopoleos, in Sicilia.
Marcopolitanus, Marcopolis, in Osrhoëne Syriæ.
Marculitanus, in Numidia.
Mardenus, Caſtri Mardes, in Meſopotamia.
Mareoticus, à Mareota Ægypti.
Mariamnæ ſ. Mariamnes, in Euphrateſia Syriæ.
Mariani (*Mariano*) in ditione Veneta vicariatus Italici.
*Marianenſis, Maranenſis, (*di Mariana & Accia*) in inſula Corſica.
Marianopoleos, in Euphrateſia Syriæ.
Marmaricæ, in Libya.
Marmaritzæ, in ſecunda Cycladum.
Marmentitzuri, in quarta Armenia.
Maronanenſis ſive Maronenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Maroneæ, Maroniæ ſ. Trajanopoleos (*Marogna*) in provincia Rhodopes in Thracia.
Maroſanæ ſive Miricianæ, in Byzacena Africæ.
Marovanæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Marpurgenſis, in Haſſiæ Landgraviatu, in Germania.
Marſciæ, in Armenia.
* Marſenſis, Marſus, Marſicanus, (*Ducato de Marſi*) in confinio ditionis Pontificiæ & regni Neapol.
*Marſicanus, Marſicenſis (*Marſico*) in principatu ulteriore regni Neapol.
*Marſuanavanch, in Armenia.
* Marthæ fani, in novo Granatenſi regno Americæ meridional.
Marticertorum, Caſtri Marticertorum, in magna Armenia.
Marturanenſis (*Martorano*) in Calabria citeriore regni Neap. corruptè Manturianenſis.
Martyropoleos, in Meſopotamia.
Marullianus (*Mareüil*) in Luxemburgi & Lotharingiæ confinio.

Maura-

Mauranenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Maurianenſis, Mauriennæ, in Sabaudia. (*S. Jean de Maurienne*)
S. Mauricii monaſterii ſive Agaunenſis, (*S. Maurice en Vallais*) in Valleſia Galliæ.
Mauritanienſe Concilium A. C. *646. ſub Reparato Mauritaniæ in Africa Epiſcopo.*
Maurogenſis Epiſcopus interfuit Concilio Tullenſi A. C. 859.
Mauſilii (*Moſul*) ad Tigrim, ubi antiqua Ninive.
Ad S. Maxentium Concilium A. *1075. in Pictonibus, ſub Archiep. Burdegalenſi.*
Maximianenſis ſive Maximinenſis, in Numidia.
Maximianæ, in ſecunda Bithynia.
Maximianopoleos ſive Maximinopoleos, in Palæſtina ſecunda.
Maximianopolitanus, Maximinopoleos, in Pamphylia ſecunda.
Maximiniapoleos ſ. Myxæ, in provincia Rhodopes in Thracia.
Maximiniapoleos, in ſecunda Thebaide.
Maximienſis, in Byzacena Africæ.
Maxitenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Maxulitanus, in provincia Africæ Proconſulari.
Mazacenſis, in Numidia.
* Mazarienſis, in Sicilia.
Mebienſis, corruptè pro Nebienſi (*Nebio*) in Corſica Inſula.
* Mechlinienſis (*Malines*) in Belgio.
* Mechocani, Valliſoleti Mechoacani (*Valladolid*) in Mexicano regno Americæ Septentrionalis.
Mecritanus, in Armenia.
Medabenſis, Medabæ, in Arabia ſecunda.
Medæi ſive Midæi, in Phrygia Salutari.
Medefeſſitanus, in Byzacena Africæ.
* Mediæ, (*Midia*) in provincia Europæ, exarchatus Thraciæ.
Medianenſis, in Byzacena Africæ provincia.
à Medianis Zabuniorum, in Mauritania Sitifenſi.
Medienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
* Mediolanenſis, in Ducatu Italiæ cognomine. (*Milano*)
Mediomatricorum ſive Metenſis, (*Mets*) in Gallia.
Medoaci vici ſive Metamauci, Metauci, in Ducatu Veneto.
Megalopoleos, in provincia Peloponneſi.
Megalopoleos (*Mekelburg*) in inferiore Saxonia.
Megarenſis, Megarorum, in Attica.

Menke-

Menkeſanus, Epiſcopus Coptus in Nubia.
Menteſanus (*Montejar*) in confinio Caſtellæ novæ & Andaluſiæ Hiſpan.
Menuf-il-Elie, vide Memphites.
* Menuf-il-Sefli, Memphis inferior, ſedes Epiſcopi Copti.
Menytanus, in Palæſtina.
Mercanus, Mercæ ſ. Mercanæ, in inſula ad Dalmatiæ oram.
Merciorum, in Anglia mediterranea. *Merciana Synodus circa A. C. 705.*
* Merdinum ad Tigrim fluvium, ſedes Epiſcopi Armenii.
Merferebitanus, Merferabitanus, in Africa.
Meri, Merenorum, corruptè Myrenorum, Comopoleos, in Phrygia Salutari.
Merſeburgenſis, Merſiburgenſis, in Saxonia.
Mertonenſia Concilia A. C. 1258. & 1300. in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
Meſarfeltenſis, in Numidia.
* Meſembriæ, in provincia Æmimonti Thraciæ.
Meſonenſis ſive Amyſonenſis in Caria, exarchatus Aſiæ.
Meſopotamica Concilia A. C. 197. & ſub Eutychiano Papa celebrata.
Meſotymoti, Epiſcopus in Lydia.
* Meſſanenſis, Meſſinæ in Sicilia.
* Meſenes ſ. Druſiparæ (*Miſini*) in exarchatu Thraciæ.
* Meſſenius, (*Moſſenigve*) Meſſenæ, in Peloponneſo.
Meſinas Epiſcopus interfuit Concilio Lateranenſi A. C. 649. Harduinus ſuſpicatur legendum Æſinas, in Marchia Anconitana.
Meſſilenſis ſ. Metelitanus Epiſcopus Coptus.
Metamaucenſis, Metaumaucenſis, Metaucenſis, Matemautenſis, Mandanaucenſis, (*Malamocco*) in ditione Veneta, ſub Patriarcha Gradenſi.
Metaurenſis, in Umbria.
Metelitarum, Metelitanus, in Ægypto Epiſcopus Coptus.
Metellopoleos, in Phrygia Capatiana.
* Metenici ſ. Melenici, in Græcia ad Strymonem amnem.
Metenſis, in Numidia.
* Metenſis, Metarum, Mediomatricorum, in Gallia Belgica. (*Mets*)
Methodiopoleos, in prima Cappadocia.
* Methonenſis, Mothonis, (hodie *Modon*) in Peloponneſo.
Methracenſis, in Cherſonneſo Taurica.
* Methymnæ, in inſula Lesbo.
Metracomiæ, in prima Arabia.
Metropoleos, in Dacia.

Metro-

*Mindo-

* Mindoniensis *(Mondonedo)* in Gallæcia Hispaniæ.
Minensis, Minnensis, Minuensis, in Mauritania Cæsariensi.
* Minerbinensis, Minerviensis, Minerniensis, *(Minervino)* in provincia Barensi regni Neapol.
* Miniati Teutonis *(San Miniat al Tedesco)* in Hetruria.
Miniet Sored, in Ægypto, Coptus.
Miniet Busis, in Ægypto media.
Miniet Tane s. Themoniæ, itidem in Ægypto, Copus.
Minitanensis, in Byzacena Africæ.
Minoidis, in Palæstina prima.
* Minorensis, in principatu citeriore regni Neapol. *(Regina minor.)*
Minoricensis, in insula Minorca, regni Majoricæ.
Minturnensis, in Latio novo olim.
Minuensis, Minuæ, in Mauritania Cæsariensi.
Minzi, Mizuæ, Mnizi, Μίζζε, Μνηζε, Ῥεγεμνήζε, in Galatia secunda.
* Mirandæ, in Lusitania.
* Mirapicensis, *(Mirepoix)* in Languedocio superiore, Galliæ.
Miricianensis, in Byzacena Africæ.
Misaritanus, in Ægypto Episcopus Coptus.
Misenas, in Latio & Campania felice.
Misi sive Mnesi, in prima Galatia.
Misinopoleos, in provincia Rhodopes, in exarchatu Thraciæ.
Misnensis, in Saxonia.
Missuensis, in Africa Proconsulari.
* Misteslaviæ *(Mcislau)* in Lithuania Episcopus Græcus.
Misthiensis, Misthianorum, in Lycaonia.
Misuensis, vide Missuensis.
* Mitylenensis, Mytilenæus, Mytilenæ, *(Metelin)* in insula Lesbo.
Mizigitanus, in Africa Proconsulari.
Mnizi sive Minzi, in secunda Galatia.
Mocissi s. Justinianopoleos, in Cappadocia tertia.
Moctensis s. Moptensis, in Mauritania Sitifensi.
Modrenæ s. Melinæ, in secunda Bithynia.
* Modrusiensis, *(Modrusch)* Corbaviæ, in Croatia.
* Mogilaviæ in Lithuania, Episcopus Græcus.
* Mognai s. Mireni, Monasterium in Armenia, sedes Episcopi.
* Moguntinus, Moguntiacensis, Moguntiensis, in Germania Archiep.

M Mohel-

**Montis virginis in regno Neapol. Constitutiones Synodales A. C. 1647.*
Montis viridis (*Monte Verde*) Episc. in Principatu ulteriore regni Neapol.
Montium, in Numidia,
Mopsvestenus, Mopsvestensis, Mopsvestiæ (*Mamistra*) in Cilicia secunda.
Moptensis sive Moctensis, in Mauritania Sitifensi.
* Moquisitanus, in Mingrelia Asiæ.
Moravensis, Moravorum, in Moravia, parte orientali regni Bohemici.
Moraviensis, in Scotia. Vide Morevensis & de Murevia.
Morcæ Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
Mordaniensis interfuit A. 1512. Concilio Lateranensi.
Moresensis (*Murray*) Moraviensis, in Scotia.
Morinensis, Morinorum, Teruanensis, in Belgio.
Moroteoritanus, in Byzacena Africæ.
* Moscuæ, metropoli Russiæ.
Mosomensia Concilia A. C. 948. & 995. in Gallia.
Mostenus, Mostenæ s. Hirtacomiæ Episcopus, in Lydia.
Mosynopolis, Mossynorum, Mosynensis, Mossynes, in Phrygia Capatiana.
Mothonæ s. Methonensis, in Peloponneso.
* Motulanus, Mutylanus, (*Motola*) in provincia Hydruntina regni Neap.
Moyssiacensis Conventus A. C. 1063. in Cadurcis Galliæ.
Moxaritanus, Moxoritanus Episcopus, in Numidia.
Mozotcoritanus, in Byzacena Africæ.
Mozotensis, in Mauritania Sitifensi.
Muci, an Amucii? in Ponto.
Muldoblachiensis, Mutlobacæ, in Blachia, Thessaliæ regione.
Muliensis, in Numidia.
Mullitanus, in provincia Africæ Proconsulari.
Munavitensis, in Africa Occidentali.
Municipensis, in Numidia.
Municipii Canapii, in Africa Carthaginiensi.
Municipii Tullicensis, in Numidia.
Municipitagiensis, in Africa Carthaginiensi s. Proconsulari.
Murani, in Calabria citeriore regni Neapol.
Murconensis, Murconii, in Mauritania Cæsariensi.
Concilium Murellanum sive ad Murellum A. C. 1213. sub Archiep. Narbonensi in Gallia.
de Murevia, Moraviensis (*Murray*) in Scotia.

N.

Nagarensis

Nagarenſis ſive Najarenſis, in Rivogia Hiſpaniæ provincia, quæ Navarræ pridem hodie Caſtellæ veteri attributa eſt.
Nagargaritanus, in Africa Proconſulari.
Nagazaci, in Japonia.
Najarenſis, idem cum Nagarenſi.
* Naiſſitanus, de Naiſſo, in Servia vel Dacia mediterranea.
Namneticus, Namnetenſis, idem cum Nannetenſi.
Namumitanus in Ægypto, Coptus Epiſc.
* Namurcenſis, in Comitatu cognomine Galliæ Belgicæ.
Nanatenſis, in Anglia.
* Nannetenſis (*Nantes*) in Britannia minore Galliæ.
Naraccatenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Naraggaritanus ſ. Narangitanus, in Africa Proconſulari.
Naratcatenſis ſ. Narateatenſis, in Numidia.
Narbiacenſis ſ. Nasbincenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
* Narbonenſis, Narbone, Galliæ Narbonenſis metropoli.
Narenſis, in Byzacena Africæ.
Narenſis, fortaſſe pro Arnienſi, in Lycia. (Epiſt. ad Leonem Imp.)
* Narentanus, in Dalmatia.
* Narnienſis, in Umbria Italiæ.
Naſaitenſis ſ. Naſaltenſis, in Africa.
Nasbiucenſis ſive Narbiucenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Nationenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Navarienſis, fortaſſe pro Javarienſi, in Hungaria. (*Javarin, Raab.*)
Nauburgenſis, idem cum Naumburgenſi, in Saxonia.
Naucleorum, fortaſſe pro Nacoleorum, à Nacolia in Phrygia Salutari.
Naucratites, in provincia prima Ægypti.
* Naulenſis ſ. Nolenſis, (*Noli*) in ditione Genuenſi.
Naulochi, in prima Aſia.
Naumburgenſis, in Saxonia.
* Naupacti & Artæ, (*Lepante*) in Acarnania Epiri regione.
* Nauplii, in Peloponneſo. (*Napoli di Romania.*)
Nauſadeæ ſ. Musbadæ, in Iſauria.
* Naxienſis & Parienſis, Naxi inſulæ in mari Ægeo.
* Naxivani, in Armenia.
* Nazarenus, metropolita Nazaret in Palæſtina. *Ibi habitum Concilium A.C. 1160.*

Neroniæ

Neroniæ f. Neronopoleos & Irenopoleos, in Cilicia.
Nerviorum, ubi nunc eft Hannoniæ Comitatus (*le Haynault*) in Gallia Belgica.
Neffæ, Nyfæ vel Nyffæ, in Lycia.
Nefteranenfis f. Nefetenfis, Epifcopus Coptus in Ægypto.
Nefuranus, in prima Cycladum infula.
Neuburgenfis f. Naumburgenfis, in Saxonia.
Nevernenfis f. Nivernenfis, (*Nevers*) in Gallia.
Neves f. Nibes, in Arabia fecunda.
Neuftriacum Concilium A. C. 877. in Neuftria, Galliæ provincia.
Neutinæ, in Dardania f. Bulgaria.
Nibenfis, in Numidia.
*Nicænus, Nicææ, Nicæenfis, in Bithynia fecunda.
Nicæ, Nicææ Thraciæ.
*Nicaënfis five Nicienfis (*Nicæ en Provence*) in Gallia, in Provinciæ comitatu.
*Nicaragvæ, Legionis de Niracagva, in nova Hifpaniæ Americæ Sept.
Nices, in prima Afia. (*Nyffa.*)
Nicibenfis, in Numidia.
Nicienfis, vide Nicaënfis.
Nicienfis, in prima Ægypto.
Niciotarum, in provincia prima Ægypti.
S. Nicolai, in quarta Armenia.
*Nicomedienfis, Nicomediæ, in Bithynia.
Nicopolitanus f. Nilopolitanus, in Arcadia.
Nicopolitanus, Nicopoleos, in prima Armenia.
Nicopolitanus, in Epiro vetere.
Nicopolitanus, in Euphratefia Syriæ.
*Nicopolitanus, (*Nigeboli*) ad Iftrum in Mœfia fecunda.
Nicopolitanus, in Palæftina prima. (*Emmaus.*)
Nicopolitanus, in Phrygia Salutari.
Nicopolitanus, in Pifidia.
Nicopolitanus, in Thracia.
Nicopfitanus in Scythia, fub Patriarcha CPol.
*Nicofienfis, Leucofiæ, in Infula Cypro.
*Nicoterenfis, in Calabria ulteriore regni Neapol. (*Nicotera.*)
Niddenfe Concilium A. C. 705. ad fluvium Nidde, in Northumbria Angliæ.

*Nidro-

Novape-

Novapetrensis, in Numidia.
*Novæ Segoviæ, in insularum Philippinarum maxima. (*Luçon.*)
Novæ Valentiæ, in Osrhoëne Syriæ.
*Novariensis, in Ducatu Mediolanensi.
Novasinensis, in Numidia Episcopus.
Novempopulanum concilium A. C. *1073. in Novempopulonia Aquitania in Gallia.*
Novensis sive Nobrensis, Episcopus in Mœsia secunda.
Novensis sive Nobensis, in Mauritania Cæsariensi.
Novensis, in Mœsia secunda. Vide Nocensianus.
Novensis, vitiosè pro Nonensi. Vide Nonensis.
*Noviodunensis (*Noyon*) in Gallia.
Conventus A. C. 831. ad Noviomagum castrum, sive palatium ad Vahalim, (Niemegen) *in Belgio.*
Noviomensis, Noviomacensis, Noviomagensis Episc. (*Noyon*) in Picardia.
*Novocastri s. Neocastri, in Calabria ulteriore regni Neapol.
*Novogardiæ magnæ, (*Novogorod*) in Moscovia.
Concilium apud Novum Mercatum in Normannia A. C. *1161.*
*Nucerinus, Nuceriæ Paganicæ Episc. in Principatu citeriore regni Neap.
*Nucerinus, Nuceriensis, in Umbria (*Nocera*) ditionis Pontificiæ.
Nugaroliensia concilia A. C. *1290. 1303. & 1315. apud Nugariolam, sub Auscitano Archiepisc. in Aquitania Gallia.*
Numanensis, Numanas, Numanus, in Marchia Anconitana regni Neapol.
*Numantiæ, quam Gothi Zamoram dixere, in Lusitania.
Numedensis, apud Luitprandum VI. 6. fortasse corruptum pro Mindensi, ut suspicatur Harduin.
Numericorum, in Bithynia.
Numidica concilia in Numidia Africæ habita.
Numida, Episcopus ex Numidia provincia Africæ.
Numidiensis, in Mauritania Cæsariensi.
Nummulitanus sive Numnulitanus, in Africa Proconsulari.
Nurconensis, in Mauritania Cæsariensi.
Nursiensis, (*Norsia*) Nursinus, in Sabinis olim, nunc in Ducatu Spoletino.
*Nusciensis, in principatu ulteriore regni Neapol.
Nymphæense concilium in Bithynia A. C. *1233.*
Nysenus, Nysæ, Nisæ, Nysæus, in Asia Proconsulari.
Nyssenus, in Cappadocia prima.

O.

Onoſarthæ

Onoſarthæ (Ἀναστάρθης ἤτις καὶ Θεοδωρούπολις) in Syria prima.
Onuntis, in prima Palæſtina.
Onupheos, Onuphitarum, in Ægypti prima provincia.
Onurdæ ſ. Onomydæ, in Lycia.
Opemienſis ſive Oppennenſis, in Byzacena Africæ.
Opitanus, ὀππιζανῶν, Epiſcopus, interfuit Concilio CPol. A. C. 448.
Opitergienſis, in Marchia Tarviſana (*Oderzo*) ditionis Venetæ.
Oppennenſis ſive Opemienſis, in Byzacena Africæ.
*Oppidenſis, Oppidi Mamerti, in Calabria ulteriore regni Neap.
Oppidonebenſis, Oppidi novi, in Mauritania Cæſarienſi.
Oppinenſis, Oppini, in Mauritania Cæſarienſi.
Opricii ſ. Mœoniæ, in Lycia.
Opuntius, Opuntis, Opuntiorum, in Locris Bœotiæ vicinis.
Orbevetanus, Orbitenſis, Orbivetis (*Orvieto*) in Patrimonio S. Petri.
Orbinenſis ſ. Urbinas, in Ducatu cognomine Italiæ.
Orbitenſis, idem cum Orbevetano. (*Orvieto.*)
*Orcadum Inſularum, in ultimo Septentrione.
*Orcellitanus (*Orighella*) in regno Valentino Hiſpan.
Orciſtenſis, ὀρκίστου, Orchiſti, in Galatia ſecunda.
Ordeonii (*Ordogno*) in Apulia regni Neapol.
Orei, Oreanitarum, Ὠρέου, in Hellade.
Oreſtidis, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Oretanus (ubi hodie ædicula *Nueſtra Senora de Oreto*) in Caſtella nova Hiſpan. prope Calatravam.
Orgelitanus ſ. Urgellenſis, Urgellitanus, in Catalonia Hiſpan.
Orienſis, in Africa Occidentali.
Orienſis ſ. Uritanus (*Oria*) in provincia Hydruntina regni Neapol.
Orientale concilium A. C. *427. incerti loci contra Maſſalianos.*
Orimæ ſive Surimæ Epiſcopus, in Euphrateſia Syriæ.
Orineandæ ſ. Arienadæ, in Lycia.
Oropes, in Iſauria.
Ortenſis ſ. Ortanus, Hortanus (*Orti*) in patrimonio S. Petri.
Orthoſiadis ſ. Orthoſiæ, Sarchaidis, in provincia Phœniciæ maritimæ.
Orthoſiæ, in Caria.
*Ortonæ, in Aprutio citeriore regni Neapol.
Orulanus, in Sardinia.
Orycandenſis ſ. Arycandenſis, Orycandi, in Lycia.

P.

Parthe-

Parthenienſis, in Mauritania Sitifenſi.
Parthicopoleos, in provincia Illyrica Macedoniæ.
Parzepertenus, in Armenia.
Paſpanenſis, (fortaſſe *Paſſalenſis*, Πασσάλων,) in Lycaonia.
Patarenſis, Pataræ, in Lycia.
Patavii, Παταίȣ, Ῥεγεπαταίȣ, Aſiæ in Bithynia.
*Patavienſis, Bazſoënſis, Paſſavienſis (*Paſſau*) in Germania, ſub Archiep. Saltzburgenſi.
*Patavinus, Patavionenſis, Patavenſis, Paduanus, (*Padua*) in ditione Veneta.
Paterni, in Calabria citeriore Vicariatus Rom. in regno Neapol.
Paterni in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
*Patrarum novarum ſ. Theſſalicarum, in Theſſalia.
Patrenſis, Patracenſis, Patrarum veterum, de Patris, in Achaja.
Pavenſis, fortaſſe pro Papienſi, (*Pavia*) inDucatu Mediolanenſi.
S. Pauli Epiſcopus interfuit Concilio Romano A. C. 1059.
*Pauli Leonenſis fani, ſive Leoniæ, in Gallia, ſub Archiep. Turonenſi.
*Pauli Tricaſtinenſis fani, Tricaſtini, in Gallia Viennenſi.
Pauzerenſis, in Africa.
Pauzulenſis, Pauzuli, in Marchia Anconitana regni Neapol.
Pazeni ſ. Paſeni, in Armenia.
Pazenſe concilium Novatianorum A. C. *375.* ἐν Πάζȣ κώμῃ, *in Phrygia.*
Pedachtoënſis ſ. Philactienſis, Epiſcopus Heracleopoleos, in Armenia.
Pederodiadenſis ſ. Pederodianenſis, in Byzacena Africæ.
Pedredanum concilium A. C. *1071. apud Pedredam in Anglia, ſub Archiep. Cantuar.*
Pellenſis, Palteniſſenſis Epiſc. in ſecunda Pamphylia.
Pellenſis ſ. Pellæus, in Palæſtina ſecunda.
Pelopes, in ſecunda Achaja exarchatus Macedoniæ.
Peltenſis ſ. Peltarum, in Phrygia Pacatiana.
Peltineſſenſis, Peltineſi ſ. Penteneſi, in Pamphylia.
Peluſii, in Auguſtamnica Ægypti provincia.
Ad Pennam fidelem concilium A. C. *1302. in Hiſpania, ſub Archiep. Toletano.*
Pennenſis, Pinnenſis, Pinnanatium ſ. Pianenſis & Adrienſis Epiſcopus, in Aprutio regni Neapol.
Penſarienſis ſ. Piſaurenſis (*Peſaro*) in Ducatu Urbinate Italiæ.
Pentacomiæ in prima Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
Pentaſchænonis, in prima Auguſtamnica Ægypti.

Pente-

Penteneſſenſis ſ. Penteniſſenſis, in Pamphylia.
Peperenſis ſ. Perperenenſis, in Lydia.
Peradamienſis, in Byzacena Africæ.
Perbænæ, in ſecunda Pamphylia.
Perbereos, Piperenſium, ὁ Παίπερ, in Lazica Ponti; vel ὁ Περβαίνων, in ſecunda Pamphylia.
Percinæ, in quarta Armenia.
Perdicenſis, Perdiæ, Perdirenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Pergami, à Pergamo, Pergamenus, in Aſia proconſulari.
Pergenſis, Pergæ, à Perge, in Pamphylia ſecunda.
Periœcidos, in Ægypto.
Periſtaſii, in provincia Europæ Thracia.
* Peritheorii, in Macedonia.
Perperenenſis ſ. Peperenſis, in Aſia proconſulari.
Perpinianenſe conciliabulum A. C. *1408. Perpiniani in comitatu Ruſcilionis.*
Perrhæ ſ. Pertæ, in Euphrateſia Syriæ Epiſcopus.
Perſidis Epiſcopus interfuit Concilio Nicæno A. C. 325.
Pertenſis, (corruptè *Phria*) Pertarum, in Lycaonia.
Perthuſanum concilium apud Perthum in Scotia A. C. *1201.*
Pertuſanus Epiſcopus, in Africa Carthaginienſi ſ. proconſulari.
Perufunenſis Epiſc. A. C. 967. interfuit Concilio Ravennatenſi.
* Peruſinus (*Perugia, Peruſe*) in Umbria Italiæ.
Peſaurienſis ſ. Piſaurienſis, (*Peſaro*) in Ducatu Italiæ Urbinate.
* Peſcii, (*Peſch*) in Servia.
Peſinuntis, Piſinuntis, in Galatia ſecunda.
Petavii, Petovii (*Paſſau*) in Norico Germaniæ, ſub Archiep. Salisburgenſi. Vide Patavii.
Petavii, in prima Bithynia.
Petavionenſis, in Pannonia ſuperiore. Vide Launojum de Victorino Epiſc. & Martyre.
* Peteliæ ſ. Strongyli (*Strongoli*) in Calabria citeriore regni Neapol.
* Petinenſis, (*Pedena* ſ. *Padina*) Cominadæ in Iſtria ditionis Venetæ.
Petrenſis, Petrarum, in Arabia.
* Petrenſis, in prima Macedonia.
Petrenſis, in Lazica exarchatus Ponti.
Petrenſis, in ſecunda Aſia.
* Petræ deſerti ſ. Cyriacopoleos, in tertia Palæſtina.

* Petræ

* Petræ Honorii f. Bretinorii, (*Bertinoro*) in Romania.
* Petroburgi in Anglia, in Comitatu Northamtoniæ.
* Petrocoriensis, Petrocoricus, Petragoricensis, (*Perigueux*) in Aquitania Galliæ, sub Archiep. Burdegalensi.
Phacusæ, in prima Augustamnica Ægypti.
Phæni, Phænorum, Pæoniorum, Pioniorum, in Hellesponto.
Phænuntis, in provincia Arabiæ.
Phalaritanus f. Falaritanus, (*Faleroni*) in Piceno Italiæ.
Phanarii f. Panii (*Fanari*) in Thracia. Vide Neochorii.
Phaneensis, Phaini, Phænuntis, in provincia Arabiæ.
Phanensis f. Fanensis, in Ducatu Italiæ Urbinate.
Pharanitanus, in prima Arabia, sub Archiep. Hierosol.
Pharbæthi, in Ægypti provincia Augustamnica secunda.
Pharense concilium, sub Nordanhumbrorum Regibus in Anglia A. C. 664.
* Phari Episcopus in insula Lesina, in mari Adriatico.
Phari (*Faro*) in Algarbia Lusitaniæ.
Phariensis, in Armenia.
Pharnaciensis, Pharnaceæ, in Ponto.
* Pharsalorum, in prima Thessalia
Phaselitanus, in Lycia.
Phasianæ, in Lazica exarchatus Ponti.
Phasianæ f. Phausianæ, in Sardinia.
Phasidis, in Lazica sive Colchide.
Phausianæ, in Sardinia.
Phelli, in Lycia.
Phenonis, Phænonis f. Phænontuntis, in Arabia secunda.
Philadelphiæ, in provincia Arabiæ.
* Philadelphiensis, Philadelphiæ, in Lydiæ metropoli.
Philadelphius, Philadelphiæ, in Isauria.
Philarum, in Arabia secunda.
* Philippensis, Philippi, Philipporum, Philippensium, in Macedonia.
Philippopoleos, in provincia Thraciæ.
Philippopoleos, in Phrygia Capatiana.
Philippopoleos, in Arabia secunda.
Philitensis Episcopus Synodo Photianæ interfuit.
Philomeliensis, in Phrygia Salutari.
Philomeliensis, Philomelii, in Pisidia.

Pissiæ,

Pissiæ, in secunda Phrygia Salutari.
Pistensia concilia A. C. *862. 869. in loco qui dicitur Pistis ad Sequanam fluvium, in Gallia.*
Pistoriensis Episcopus, Pistorii, (*Pistoia*) in Hetruria.
Pitæ Episcopus Synodo Photianæ interfuit.
Pitanensis, Pitanæ s. Pitanes, in Asia proconsulari.
Pitanissi, in Galatia secunda.
Pitini (*la Torre di Pitino*) in Aprutio citeriore regni Neapol.
Pittanines, in prima Asia.
Pityuntis s. Pityusæ, in Ponto Polemoniaco.
*Placentinus (*Piacenza*) in Ducatu Italiæ Parmensi.
*Placentinus (*Plazencia*) in Extremadura Hispaniæ.
Placianensis, in Hellesponto.
Planaci sive Plubii, (*Ploagve*) in Sardinia.
Platæ s. Argenteæ, in Peruvia Americæ meridionalis.
Platæarum, in Peloponneso.
*Platamonis, in prima Macedonia.
Platanensis, in Galatia.
*Plescoviæ, in Moscovia.
*Plocensis, Ploscensis, (*Ploczko*) in Polonia.
Plotinopoleos, in Æmimonto Thraciæ.
Plubii, in Sardinia. Vide Planati.
Plusiadis [an Prusiadis in Hellesponto?] Episc. interfuit Synodo Photianæ.
Plutinopoleos, Plotinopoleos, in provincia Æmimonti Thraciæ.
de Pocofeltis, in Africa.
Podalenus, Podaliensis, Podaliæ, Podalææ, in Lycia.
Podandi, in prima Cilicia.
*Podii s. Anicii (*le Puy*) in prima Aquitania Galliæ.
Pœmanenus, Pœmanini, Pœmanii, in Hellesponto.
Pœsti, in Lucania.
Polæ s. Pietatis Juliæ, in Istria ditionis Venetæ.
*Polatensis, Polatinensis, (*Pulati*) in Albania Asiæ.
Polemonii, in Ponto Polemiaco.
Polianæ, Poleanninæ & Bardioritarum, in Macedonia.
*Policastri s. Palæocastri, in regno Neapol.
Polensis, Polonensis, Polæ, in Istria ditionis Venetæ.
Policastrensis, in principatu citeriore regni Neapol.

* Portuenſis, de Portu Romæ, Portus Auguſti, (*Porto*) S. Rufinæ & Silvæ candidæ, in patrimonio S. Petri.
Portuenſia concilia A. C. *886. & 898. in diœceſi Galliæ Nemauſenſi.*
* Poſnanienſis ſ. Poznanienſis Epiſcopus, (*Poſnan*) in Polonia.
Poſonienſe concilium A. C. *1309. in Hungaria.*
* Potentinus (*Potenza*) in Apulia regni Neapol.
Potentinus, in Piceno Vicariatus Romani.
Poznanienſis, in Polonia. Vide Poſnanienſis.
Pracanenſis ſ. Diocæſareæ, in Iſauria.
Præcauſenſis, in Byzacena Africæ.
Præmislienſis (*Przemyzl*) in Polonia.
Præneſtinus (*Palæſtrinus*) Civitatis Papalis, in Campania Rom.
Præneti, Πρενέτȣ, Πρινέτȣ, in Bithynia.
Præpeneſſi, in Phrygia Salutari.
Præſidienſis, in Byzacena Africæ.
* Pragenſis, Pragæ, Bohemiæ metropoli.
Pratenſis, (*Prato*) in Hetruria.
Pribilenſis ſ. Pſibilenſis, Berinopolitanus in Lycaonia.
Prienes, in Aſia proconſulari.
* Primislaitanus, in Ruſſia Polonica.
Primopolitanus, Primopoleos, in Pamphylia ſecunda.
Primulanus, in prima Macedonia.
Prinatenus, in Epiro nova. (*Priſna.*)
Prinmeſſi ſive Promeſi, in Phrygia Salutari.
* Priſtinenſis, Priſtinæ, in Servia.
Privatenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Privernas ſ. Pripernenſis, in Campania Romana. (*Piperno.*)
Probandenſis Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Probatenſis in Æmimonto, exarchatus Thraciæ.
à Procia, de Candos ſ. Caindo, interfuit Concilio Sardicenſi A. 347. Harduinus ſuſpicatur legendum: à Dacia.
Prœconneſi, in provincia Helleſponti.
Promiſi, in Caria.
Proponti ſ. Porthmi, in Peloponneſo, ſub metropolita Corinthio.
Proſelenes, in ſecunda Cycladum inſula, exarchatus Aſiæ.
Proſtamenſis, in Piſidia.

Q.

Rabbæ

R.

Rabbæ ſ. Petræ, Cyriacopoleos, in provincia Arabia ſ. tertia Palæſtina.
Raceburgenſis, in inferiore Saxonia.
Rachlenus ſ. Rachlenorum, in Phœnicia maritima.
Radasbonenſis, Radesponenſis, in Germania. Vide Ratisponenſis.
Radingenſia ſive Redingenſia concilia A. C. *1206. & 1279. in Anglia.*
* Raguſinus Epiſcopus, Rhegi ſ. Raguſii, in Epiro veteri.
* Raguſanus, Raguſæ, in Dalmatia.
Raphanenſis, Raphaneæ, Raphaneenſis, Raphanæorum, in Syria ſecunda.
Raphiæ, in Palæſtina prima.
* Raphoæ, in Uptonia Hiberniæ.
Rapollanus ſ. Rapollenſis, in Baſilicata, regni Neapol.
Rapotenſis *(Rapoë)* in Hibernia.
Raſchitanus Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Ratiatenſis, de Ratiate, *(de Retz)* in minore Britannia Galliæ.
Ratisponenſis *(Regensburg)* in Germania ad Danubium.
Ratosbidi ſ. Satoſiobii, ſub Metropolita Lariſſeno, in prima Theſſalia.
Ratzeburgenſis, in Saxonia inferiore. Vide Rotheburgenſis.
* Ravellenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
* Ravennas, Ravennenſis, Ravennatenſis, *(Ravenne)* in Romandiola.
Rauricorum *(Augſt)* in Helvetia haud procul Baſilea.
* Reatenſis, Reatinus, *(Rieti)* in Umbria Italiæ.
Rebianenſis, in Byzacena Africæ.
Recanatenſis, Recinetenſis, in Marchia Anconitana.
* Redæſti *(Rudiſto)* in provincia Europæ, exarchatus Thraciæ.
Redingenſia ſ. Radingenſia concilia, in Anglia A. C. *1206. & 1279.*
* Redonenſis, Redonius, *(Rennes)* in minore Britannia Galliæ, ſub Archiep. Turonenſi.
* Regenſis, Regienſis, Rejenſis, *(Riez)* in Provinciæ Comitatu in Gallia.
Regeon Apathuntis, in prima Palæſtina.
Regianenſis, in Numidia.
Regiaticinenſis ſ. Ticinenſis, in Ducatu Mediolanenſi.
* Regienſis, Rheginus, Regii Lepidi, *(Regio)* in Ducatu Mutinenſi.
Regienſis *(Riez)* in Gallia. Vide Regenſis.
Regienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Regii, Caſtri Regii, in Meſopotamia.

*Regi-

*Reginensis (*Reggio*) in Calabria ulteriore regni Neapol. Vide Rheginensis.
Reginisbruc, Reginoburgensis. Vide Ratisponensis, in Germania.
*Reginogradecii (*Kœnigsgrats*) in Bohemia.
*Rejensis, (*Riez*) in Gallia. Vide Regensis.
*Remensis, Remorum, in Gallia.
Remessianensis, in Dacia mediterranea.
*Rendinensis, in Græcia, non procul Thessalonica.
Reperitanus, in Mauritania Cæsariensi.
*Resaniensis, in Moscovia.
Respectensis, in Numidia.
Ressanensis s. Ressianensis, in Numidia.
Revaliensis, in Livonia.
Rhædesti, in provincia Europæ Thraciæ.
Rhadautzii, in Moldavia.
Rhaphiensis, in prima Palæstina.
Rheginensis, Rhegii, Rheginus, Rhegitanus, (*Reggio*) in Calabria ulteriore regni Neapol. In Διατυπώσει Leonis Sap. τοῦ Βασίλεον.
Rhendinæ, metropoleos Serviorum.
Rheontis in Achaja, sub Archiep. Monembasiensi.
Rhesænas, Rhesinas, in Mesopotamia.
Rhicomerii, in secunda Ægypto.
Rhinocorurorum, in Augustamnica prima Ægypti.
Rhitymnensis, in Candia s. Creta.
Rhizæi, Rhyzæi, in Ponto Polemoniaco.
*Rhodiensis, Rhodius, Rhodi metropolitanus insularum Cycladum.
*Rhodiginus, Rhodigii, (*Rovigo*) in ditione Veneta. Vide Adriensis.
Rhodiopolitanus, Rhodiæ, in Lycia.
Rhodopolitanus, in Lazico Ponti.
Rhœni s. Reni, in prima Armenia.
Rhœorum Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
*Rhosi s. Resi, in Anglia. Vide Roffensis.
Rhosi s. Rhossi, Rhosopoleos, in Cilicia secunda.
Rhusii s. Russii, in provincia Rhodopes, in Thracia. Vide Toperi.
Rhymnæ s. Oryminæ, in prima Pamphylia.
Ribuensis, Ribunensis, Ripuensis, fortasse pro Ripensi, in Jutia Daniæ.
Rigensis, in Livonia.

Rioppo-

Rioppolanus, fortaſſe pro Rapollano, in Baſilicata regni Neapol.
Ripagorſæ ſ. Ripacurtienſis, (*Ribagorça*) in Aragoniæ & Cataloniæ confinio.
* Ripæ magnæ in inſula S. Jacobi, inter inſulas Capitis Viridis.
Ripæ Traſſoniæ, (*Ripa Tranſone*) in Marchia Anconitana.
Ripenſis, in Jutia Daniæ.
Riphtonenſis, Caſtri Riphton, in Meſopotamia.
Riſcephanenſis, Caſtri Riſcephas, in Meſopotamia.
Ritidios caſtri, in Meſopotamia.
* Rivenſis (*Rieux*) in Languedocio ſuperiore, ſub Archiep. Toloſano.
Rivipullenſis Conventus A. C. *1032. in Rivipullenſi monaſterio Auſonenſis diœceſis in Hiſpania.*
Rochingamenſe concilium A. C. *1094. Rochingamia in Anglia.*
* Rodericopoleos Epiſcopus (*Ciudad Rodrigo*) in regno Legionis, Hiſpan.
* Roffenſis, Hroffenſis, (*Rocheſter*) in Anglia.
Roffiacenſia concilia A. C. *1258. & 1327. in Gallia, ſub Archiep. Burdegalenſi.*
* Roma, ſedes Pontificis Maximi.
Romanenſis Epiſcopus, Romani, in Moldavia.
Romanopoleos, in tertia Armenia.
Roranenſis, Rorani, in Armenia.
Roſailthir ſ. Roſſæ, in Momonia Hiberniæ.
Roſanus Epiſcopus, vide Roſſanenſis.
Roſcellenſis, Elenenſis, Perpinianenſis, Comitatus Ruſcinonis.
* Roſchildenſis, in Zelandia Daniæ.
Roſcianenſis, vide Roſſanenſis.
Roſcomanienſis, (*Elſinii*) in Conacia Hiberniæ provincia.
Roſellanus, Roſilienſis, Roſellenſis, Ruſellanus, (*Roſelle*) in Hetruria.
* Roſeti ſ. Groſſeti, in Hetruria, ſub Metropolita Senenſi.
* Roſonii ſ. Rhiſanæ, (*Riſano*) in Dalmatia.
Roſſæ, in Hibernia. Vide Roſailthir.
* Roſſanenſis, Roſanus, Roſcianenſis, in Calabria citeriore regni Neapol.
Roſſenſis, in Hibernia.
Roſſenſis, in Scotia.
Roſſiæ ſ. Chanorici, (*Chanrea, Chanonri*) in Scotia Septentrionali.
* Roſtovii, in Moſcovia.
Rotarienſis, in Numidia.
Rotenenſis, vide Rutenenſis.
Rotenſis, in Aragonia, junctus deinde Ilerdenſi.

P Rotce-

S.

Saba-

Sabadiæ in provincia Europæ, exarchatus Thraciæ.
Sabathiæ ſ. Sinathræ, in Lycaonia.
*Sabinenſis, Sabinorum, in Umbria Italiæ.
Sabionenſis, (*Siben*) in regione Tyrolis Germaniæ.
Sacabenſis, in Lazico Ponti.
Sætabitanus ſ. Setabitanus, (*Sativa*) in Valentino regno Hiſpaniæ.
Sagalaſſenſis, Sagalaſſi, in Piſidia.
* Sagienſis, Sagenſis, Sajenſis, (*Seez*) in Normannia Galliæ, ſub Archiep. Rotomagenſi.
* Sagonenſis, in inſula Corſica.
Saguntinus, Seguntinus, Seguntienſis, Segontienſis, Segontinenſis, (*Siguenza*) in Caſtella nova Hiſpan.
Sahragtenſis, Epiſcopus Coptus, in Ægypto.
Saidis, in prima Ægypto.
Sajenſis, in Normannia. Vide Sagienſis.
Sajenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Saienſis Epiſcopus Coptus in Nubia.
Salæ, in Lydia.
Salachitanus Epiſcopus Jacobita in Syria, vide Seleuciæ.
Salamiadis (*Se'mie*) in Phœnicia ad Libanum.
Salaminenſis, Salaminis ſ. Conſtantiæ, in inſula Cypro.
Salapienſis, Salapiæ, (*Salpi*) in Apulia regni Neapol.
de Salaria, in Bætica Hiſpaniæ.
Salditanus, in Mauritania Sitifenſi.
Salegunſtadienſe (Salingſtet *ſ.* Oſterwyk) *concilium* A. C. *1621. in inferiore Saxonia, ſub Archiep. Moguntino.*
* Salernitanus Epiſcopus, in Principatu citeriore regni Neapol.
Salicinæ, in Mauritania Cæſarienſi.
*Salisburgenſis, vide Saltzburgenſis.
*Salisburienſis, in Anglia. Vide Sarisburienſis.
* Salmanticenſis, (*Salamanca*) in regno Legionis Hiſpan.
Salmaſitanus, in Armenia.
* Salmaſavanch, in Armenia.
Salmurienſia concilia A. C. *1253. 1276. 1294. 1315. Salmurii in Gallia.*
* Salonenſis Epiſcopus, in prima Achaja, exarchatus Macedoniæ. Vide Amphiſſenſis & Aulonis.
Salonitanus Epiſcopus, in Dalmatia.

Salpensis s. Salpinas, Salpitanus, (*Salpe*) in confinio Capitanatæ & terræ Barensis in regno Neapol.
Saltus Batanis, in Arabia secunda.
Saltus Constantianices, in prima Palæstina.
Saltus Geraitici, in prima Palæstina.
Saltus Gonaitici, in Phœnicia ad Libanum.
Saltus Hieratici, in provincia Arabia s. tertia Palæstina.
Saltuum Thessaliæ.
Saluntianensis, fortasse à Salentinis Italiæ.
*Salutiarum (*Saluzzo*) in Pedemontio.
*Salzburgensis in Bavaria, Germaniæ regione. Vide Juvavensis.
Sambiensis (*Szamland*) in Prussia.
*Sami, in provincia insularum Cycladum, sub metropolita Rhodio.
Samninus, in Samnitibus Italiæ.
*Samogitiensis, in Septentrionali Polonia.
Samosatenus, Samosatæ, in Euphratesia Syriæ.
San s. Sciani, Episcopus Coptus in Ægypto.
*Sanachimitanus, in Armenia.
de Sanafer, in Sardinia.
Sanai, corruptè pro Synnai, in Phrygia Pacatiana.
Sandefanensis, Coptus Episcopus in Ægypto.
Sandidensis, in secunda Pamphylia.
*Sanicensis, Senecensis, Senaciensis, à Senecio, de Sanetio s. Sanesio, Sanitii (*Senez*) in Delphinatu Galliæ.
Sanitensis, Sanidis, in Phrygia Pacatiana.
*Santonensis, Sanctonicensis, Xantonensis, Santonius, (*Sainctes*) in Aquitania Galliæ.
Santonis, in Euphratesia Syriæ.
Saonensis s. Savonensis, in ditione Genuensi.
Ad Saponarias in suburbano Tullensi celebratum concilium A. C. 859. in Gallia Belgica.
Saracenorum Episcopus, in Arabia secunda.
Saracenorum fœderatorum, in Phœnicia ad Libanum.
Sarcaniæ s. Sardaniæ, in Dalmatia.
Sarcares s. Scariæ, in Mœsia secunda; corruptè pro Apiariæ.
*Sardicensis, Sardicæ, Τεριαδίτζης, in Dacia mediterranea; *ubi etiam concilium A. C. 347. habitum.*

Sardiniæ

Sardiniæ insulæ.
Sardium in Lydia, Sardensis, Sardiensis, Sardanæ civitatis, Sardianus.
Sareanensis s. Scardonensis, (*Scardona*) in Dalmatia.
Sareptanus, in Phœnicia maritima.
Sariphæus, in Palæstina.
* Sarisburiensis, Sarisbiriensis, Sarisberiensis, (*Sarum*) in Anglia.
*Sarlatensis, in Aquitania Galliæ. (*Salat.*)
* Sarnensis, in principaru citeriore regni Neapol.
* Sarsinas, Sassinas, Saxenatensis, Sarsinatensis, in Romandiola.
* Sarskiensis, in Moscovia s. Russia.
Sarumensis, in Anglia. Vide Sarisburiensis.
Sarzanensis, in Hetruria.
Sasanensis, in Armenia.
Sasimorum, Sasimæ, in Cappadocia secunda.
* Sassaritanus, Turris Lebissonis, in Sardinia.
Sassinas, in Romandiola. Vide Sarsinas.
Satafensis, in Mauritania Cæsariensi.
Satafensis, in Mauritania Sitifensi.
Satalensis, Satalæ, Satalenus, Satalorum, in Armenia prima; corruptè Salenus, & alibi Jutaleorum.
Satalensis, in Lydia.
* Satosiobidos, in prima Thessalia. Vide Ratosbidi.
Satrianensis, in principatu citeriore regni Neapol.
Saturnicæ, in Africa Occidentali.
* Savonensis s. Saonensis, in ditione Genuensi.
Sauriciacense concilium A. C. *589. apud Sauriacum villam, in Anglia.*
Saxenatensis Episcopus, in Romandiola. Vide Sarsinas.
Saxonum Orientalium } in Anglia.
Saxonum Occidentalium } in Anglia.
Saxonum Australium } in Anglia.
Sazimensis, Sazimæ, in prima Cappadocia.
Sbidæ s. Zudæ, in Isauria.
Scalensis, in principatu citeriore regni Neapol.
* Scalholtanus, in parte Meridionali Islandiæ.
Scalingicasitanus, in Mingrelia Asiæ.
* Scalvachuvanch, in Armenia. Vide Schalvachuvanch.

Scuporum

Scuporum, *(Vscup)* in Dardania, Daciæ exarchatu.
Scutarii, in Thracia.
* Scyllacii, Scyllacenus, Scylletienſis, Squilacenus, Squillacinus, *(Squillaci)* in Calabria ulteriore regni Neapol.
* Scyri, in inſula primæ Achajæ.
Scythiæ metropolitanus, vide Tomitanus.
Scythopolitanus, in Palæſtina ſecunda.
Sebargenſis, in Africa Proconſulari.
* Sebaſtenus, Sebaſtiæ, in Armenia prima.
Sebaſtenus, Sebaſtenſis, Sebaſtæ, in Palæſtina prima.
Sebaſtenus, Sebaſtienſis, Sebaſtæ ſ. Sebaſteæ, in Phrygia Capatiana.
Sebaſtæ ſ. Sebaſtiæ, Helioſebaſtæ, in Iſauria.
Sebaſtienſis, Sebaſtæ, in Cilicia prima.
* Sebaſtiani fani, in Braſilia Americæ Septentrional.
Sebaſtopoleos, in Armenia prima.
Sebaſtopoleos, in provincia Ponti Polemoniaci.
Sebaſtopoleos, in Thracia.
Sebenici, in ora Dalmatiæ.
Sebennyti, in provincia Ægypti ſecundæ.
Seberianenſis, in Byzacena Africæ.
Sebiadi, in Phrygia Salutari.
Sebonis, in Libya Tripolitana.
Sebonenſis ſ. Sæbonenſis, ſub Archiep. Saltzburgenſi in Germania.
Seccenſis pro Setienſi, *(Sezze)* in Latio.
Secorenſis, in prima Achaja.
* Secorenſis, Secowenſis ſ. Secovienſis, *(Seckaw)* in Stiria ſuperiore Germaniæ.
Sectoriorum ſ. Stectoriorum, in Phrygia Salutari.
Sedelenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Sedenenſe concilium A. C. *1267. in provincia Galliæ Arelatenſi.*
Sedraci ſ. Deiparæ, in quarta Armenia.
* Sedunenſis, à Sedunis Epiſcopus, in urbe Valleſiæ primaria. *(Sion en Vallais.*
Segermitanus, à Segermis, in Byzacena Africæ.
* Segeſtericus, Seguſtericus ſ. Siſtaricenſis, *(Siſteron)* in Provinciæ Gallicæ Comitatu.
* Segobienſis, in Caſtella vetere Hiſpan. ſub Archiep. Toletano.

* Segobiæ novæ, in inſula Philippinarum Luſſonenſi.
* Segobrienſis ſive Segobricenſis, *(Segorve, Segorac)* in regno Valentino Hiſpan.
Segorenſis ſ. Zoarenſis, in tertia Palæſtina ſ. prima Arabia.
Seguntinus ſ. Saguntinus, in Caſtella nova Hiſpan.
Seigeræ ſ. Seir Keran, in Lagenia Hiberniæ.
Selæ ſ. Selenuntis, in Iſauria.
Selæ, in prima Auguſtamnica Ægypti.
Selemſelitanus ſ. Senemſelitanus, in provincia Africæ Proconſulari.
Selendetenſis, in Africa.
Selenuntis, Selæ, in Iſauria.
Seleſegæ, in Anglia.
Seleucianenſis, Seleucianæ ſ. Solentiæ, in Numidia.
Seleuciæ, Babyloniæ ſ. Meſopotamiæ Catholicus.
Seleucienſis, Seleuciæ Aſperæ, in Iſauria; *ubi habitum conciliabulum Semi-Arianorum* A. C. *359.*
Seleucienſis, in Pamphylia.
Seleucienſis, Seleuciæ Ferreæ, in Piſidia.
Seleuciæ Pieriæ, in Syria prima.
Seleucobelitanus, Seleucobeli, Seleuciæ ad Belum, in Syria ſecunda.
Selgenſis, Selgæ, in Pamphylia.
* Selymbrinus, Selymbriæ, in provincia Europæ Thraciæ.
Semennutenſis ſ. Sebennythi, in ſecunda Ægypto.
Seminenſis, in Africa Carthaginienſi ſ. proconſulari.
Semitenſis, in Africa proconſulari.
Semneon, Semnorum, in Pamphylia.
Seneæ, in Pamphylia.
Senemſalenſis, in Africa proconſulari.
* Senenſis, (*Siena*) in Hetruria.
Duarum Senepſalitanarum, in Africa proconſulari.
Sengiarenſis Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Senhuritanus, in Ægypto media Epiſcopus Coptus.
* Seniæ ſive Siniæ, *(Segni)* in Croatia.
* Senogallienſis, Senegallienſis, Senogalliæ, *(Senigaglia)* in Ducatu Urbinate Italiæ.
* Senonenſis, (*Sens*) in Gallia.
Senticenſis ſ. Zamoritanus, in regno Legionis Hiſpaniæ.

Seolſiæ,

Seolſiæ, in Suſſexia Angliæ.
Sepiæ, corruptè pro Apiæ, in Phrygia Capatiana.
Sepinas, Sæpinas, (*Supino*) in Samnio, hodie in regno Neapol.
*Septanus, (*Ceuta*) in ora Africæ, ſub ditione Regis Hiſpan.
*Septempedanus ſ. Severini Fani, in Marchia Anconitana.
Septiminicenſis, Septiminiciæ, in Byzacena Africæ.
Serbatianenſis ſ. Scebatianenſis, in Byzacena Africæ.
Serberianus Conventus A. C. *1116. apud Serberiam in Anglia.*
*Serbiæ ſ. Serbitiæ Epiſcopus, in prima Macedonia.
Sercinæ, in Armenia tertia.
Sereddelitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Sergentzii, in Thraciæ exarchatu, provincia Europæ.
* S. Sergii Monaſterium, in Monte Libano, ſedes Archiep. Maronitarum.
Sergiopoleos ſ. Barſalii, in Euphrateſia Syriæ.
Seriadis, in prima Cappadocia.
Seriphi, in prima Achaja.
*Serizanæ (*Sarzana*) in ora Liguriæ Genuenſi.
Sernenſis ſ. Sarnenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
Serrenſis, Serrarum, in Africa.
*Serroæ, in Macedonia ſecunda.
Serſennenſis ſ. Cleopatridis, Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Serteitanus, Sertæ ſ. Serræ, in Mauritania Sitifenſi.
Sertenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Sertzitanus, in Mauritania Sitifenſi.
*Seſſæ ſ. Sueſſæ, in Terra Laboris, in regno Neapolitano.
Seſtenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Setabitanus (*Xativa* hodie) in regno Valentino Hiſpaniæ.
Setenſis, Settarum, Σεττῶν, Σεττῶν, Settenorum, in Lydia.
Sethroiti ſ. Sethroites, in Auguſtamnica prima Ægypti.
Setnes κώμης, in Arabia ſecunda, ſub Patriarcha Hieroſol.
Sevanenſis, in Armenia.
* S. Severinæ, in Calabria ulteriore regni Neapol.
* S. Severini Fani, in Marchia Anconitana.
* S. Severi Fani, in Capitanata regni Neapol.
Sfasferienſis ſ. Sfaſterienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Sibicti ſ. Sibici, in Theſſalia ſecunda.
Sibidæ, in Africa Occidentali.

Q Sibilen-

Sinso-

Sinforienſis ſ. Foroſempronienſis *(Foſſombrone)* in Ducatu Italiæ Urbinate.
Singidunenſis, in Pannonia ſ. Illyrico Occidentali.
Singudini, in Mœſia ſuperiore, exarchatus Daciæ; *ubi Conciliabulum Arianorum* A. C *366.*
Siniandi, corrupte Σινηθάνδυ, in Piſidia.
Sinitenſis Caſtelli, in Numidia.
Sinnæ municipii, in Africa.
Sinnipſenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Sinopenſis, Sinopes, à Sinopa, in Helenoponto.
Sinuarenſis, Sinnuaritenſis, in Africa Proconſulari.
Sinueſſanum concilium, in Sinueſſana civitate Italiæ, A. C. *303. in crypta Cleopatrenſi.*
Sionenſis, ὁ Σιῶν Epiſcopus, in Aſia Proconſulari.
*Siphani, in prima Cycladum Inſula, exarchatus Aſiæ.
Siphienſis, Caſtri Siphios, in Meſopotamia.
* Sipontinus, Sipontinenſis, Manfredoniæ, in Capatinata regni Neapol.
Sipuriadis, in Mingrelia Aſiæ.
* Sirenſis, Siræ, in prima Achaja, in inſula Archipelagi.
* Sirmienſis *(Szerem)* in Hungaria inferiore.
*Sis, ſedes Patriarchæ Armenii.
Siſciæ, (*Siſſeg*) in Pannonia ſive Illyrico Occidentali.
Siſtaricenſis, Seſterenſis, Segeſtericus, Sigeſtaricus, Ciſtaricenſis, *(Siſteron en Provence)* in Provincia, Galliæ Comitatu.
Siſtronianenſis, in Numidia.
Sitami, in regno Neapol. in Provincia Siberina ſ. Sanſeverinæ.
Sitenſis, Sitarum, in Mauritania Cæſarienſi.
Sitifenſis, in Mauritania Africæ Sitifenſi.
Caſtri Siteon Schifas, in Meſopotamia.
Sithryandi ſ. Siniandi, in Piſidia.
Sitorum, in Lycia.
Sizonitanus, in Caria.
Slaniæ, in Hibernia.
Slebi, in Lagenia Hiberniæ.
Slesvicenſis, Sleswigenſis, in Ducatu inferioris Saxoniæ cognomine.
Smogrenſis, in Sileſia.
Smolenæ, in ſecunda Macedonia.
* Smolenſci, in Lithuania.

Spalensis s. Hispalensis, (*Seville*) in Andalusia Hispan.
Sparensis, Sparæ, in Phrygia Salutari.
Sparnacense concilium A. C. *847. in Sparnaco villa Remensis Ecclesiæ in Gallia.*
Speculojulii, Episcopus in Moravia.
Castri Spelon, in Mesopotamia.
Spigacensis Episcopus, è suffraganeis Patriarchæ CPol.
*Spirensis, Spiræ Nemetum, Nemetensis, in Germania, sub Archiep. Mogunt.
* Spoletanus s. Spoletinus, in Umbria Italiæ.
Sporæ, in Phrygia.
Squillacinus s. Scyllacii, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Sresburiensis s. Schurburniæ, in Westsexia Angliæ.
Stabaroti Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
Stabiensis, Stabianus, Stabiarum (*Castel a mare*) in provincia Terræ Laboris, in regno Neapol.
Stadiæ, Stadiorum, Cnidi, in Caria.
* Stafangriæ s. Strafangriæ, in Norwegia. Vide Stavangrensis.
Stagiensis, in prima Thessalia, exarchatus Macedoniæ.
* Stagniensis, in ora Dalmatiæ, ditionis Ragusinæ.
Stallæ, in Lydia.
Stampensia concilia & conventus ad Stampas in Galliæ diœcesi Carnotensi.
Stauditanus Episcopus in Lydia.
* Stavangrensis (*Staffanger*) in Norwegia.
Stavropolitanus, Stavropoleos, Aphrodisiadis, in Caria.
Stectoriensis, Stectoriorum, Stectorii, in Phrygia Salutari.
S. Stephani s. Surbnarcaveæ, in Armenia.
Stephaniaci, Stephaniæ, Stephanorum, Στεφανιάκων, (hodie *Narenta*) in Dalmatia.
Stoborum, Στόβων, Stobensium, in Macedonia secunda.
Conventus Stramiacensis, apud Stramiacum in pago Galliæ Lugdunensi A. C. *836.*
Stranensis, Stregnesiensis, in Sudermania Sveciæ.
* Strasburgensis, in Alsatia Germaniæ. Vide Argentoratensis.
Strategidis, in prima Achaja.
Stratonices, in Caria.
Stratoniciæ s. Calami, in Lydia.
* Strengenensis, Stregnesiæ, in Sudermania Sveciæ. Vide Stranensis.
Stridonensis, in Pannonia s. Dalmatia, Illyrico Occidentali.
* Strigoniensis (*Gran*) in Hungaria inferiore.

*Sulmonenſis, Sulmontinus, in Aprutio citeriore regni Neapol.
Sululitanus ſ. Sublectinus, in Mauritania Cæſarienſi.
Summenſis ſ. Zummenſis, in Numidia.
Summulenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Suranenſis, an idem cum Suranenſi ſ. Sorano in provincia Terræ Laboris, in regno Neapolitano.
Surbaſtuaſazin (*S. Matris Dei*) in Armenia.
Surbcarapet (*S. Joannis*) in Armenia.
Surbgrigor (*S. Gregorii*) in eadem Armenia.
Surbnarcavea (*S. Stephani*) in Armenia.
Surbresetacapet (*S. Archangeli*) in Armenia.
Surbuſcam (*S. Crucis*) in Armenia.
Surenſis, Suræ, in Euphrateſia Syriæ.
Surenſis, Σόρων vel Σώρων, in Paphlagonia.
Surhamenſis, Surhami, in Georgia Aſiæ.
Suricanus, in regno Neapolitano.
Suricaſiæ, in Numidia.
Suriſtenſis, Suritanus, in Mauritania Sitifenſi.
* Surrentinus (*Sorrento*) in terra Laboris, regni Neapol.
Surritanus, in Creta inſula.
*Susdalenſis, in Moſcovia.
Suſicazienſis, in Numidia.
Sutanus Epiſcopus interfuit Concilio Lateranenſi A. C. 1515.
*Sutrienſis, Sutrinenſis, Sutrinus & Nepeſinus, in Patrimonio S. Petri.
Syblææ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ; fortaſſe idem Siblii, in Phrygia Pacatiana.
Sycamazontis ſ. Evcomazontis, in prima Palæſtina.
Sycaminenus ſ. Sycamazontis, in Phœnice maritima.
Sycorum Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Sydorum, interfuit A. C. 431. Synodo Epheſinæ; fortaſſe pro Iſindorum, in Pamphylia ſecunda.
Sydreorum, Syedrorum, Syedrenſis, in Pamphylia.
Sylæi, Sylleenſis, Pergæ, in Pamphylia ſecunda.
Sylvæ, vide Silvæ.
Symeonii Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Synedræ, in prima Pamphylia.
Synnadenſis, Synnadorum, in Phrygia Salutari.
Synnai, Synai, corruptè Sanai, in Phrygia Pacatiana.

Synodiæ,

T.

Tagaſenſis, in Byzacena Africæ.
Tagaſtenſis, in Numidia.
Tagorenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Tagurenſis, in Numidia.
Taha-il-Amudein ſ. Theodoſiæ, Epiſcopus Coptus in media Ægypto.
Tai, ὁ τῦ Ταΐυ, in Bithynia.
Talaptenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Talaptulenſis, in Byzacena Africæ.
Talbondenſis, in ſecunda Pamphylia.
Talborenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Talenſis, in Africa.
Tamadenſis ſ. Tamadempſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Tamagaſienſis ſ. Tamagadenſis, in Numidia.
Tamagriſtenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Tamallenſis ſ. Tumamallenſis, in Africa.
Tamallumenſis ſ. Turris Tumallamenſis, in Byzacena Africæ.
Tamallumenſis ſ. Tamamallenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Tamamallenſis, in Africa. Vide Tamallenſis.
Tamaſcanienſis, in Mauritania Sitifenſi.
Tamaſenus, in Byzacena Africæ.
Tamaſenus, Tamaſi, Tamaſſenſis, in inſula Cypro, corruptè Acamaſenus.
Tamateni ſ. Tamazeni, in Byzacena Africæ provincia.
Tamazucenſis ſ. Tamazenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Tambajenſis, Tambulenſis, Tumbarenſis, in Byzacena Africæ.
Tambcitanus, à Tambcis, in Byzacena Africæ.
Tamiathæ, Tamiatheos, Thamiatidis, Thamiates, Thamiatenſis, in Ægypto.
Tamicenſis, in Africa.
Tamogadenſis, à Thamugade, Tamugadenſis, Tamogaſienſis, Tamogazienſis, in Numidia.
Tampſaci ſ. Europi, in Euphrateſia Syriæ.
Tampſi, Θαμψιϋπόλεως, in Phrygia Pacatiana.
Tamudenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Tanagrenſis, in Bœotia.
Tanagrienſis, in prima Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Tanaramuſanus ſ. Ternamuſanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Tanes κώμης, in ſecunda Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
Tanites, Taneæ, Taneos, in Auguſtamnica priore Ægypti.
Tanudajenſis, in Mauritania Cæſarienſi.

Tapassensis, in Caria.
Taprurensis s. Taphrurensis, in Byzacena Africæ.
Tapsitanus, in Byzacena Africæ.
Taracitanus s. Tharacitanus, in eadem Byzacena.
Taranensis Episcopus Coptus, in Ægypto.
Tarantasiensis, Tarentasiæ, Darandasiensis, in Sabaudia.
Taraquensis, in Byzacena Africæ.
Tarasensis s. Tharassensis, à Tarassa, in Numidia.
Taravanensis, in Flandria. Vide Taruanensis.
Tarazensis, in Byzacena Africæ provincia.
*Tarbensis, in Novempopulania Vasconiæ. Vide Bigerricus.
Tardanense concilium A. C. 972. ad montem S. Mariæ in pago Tardanensi in Gallia, sub Archiep. Remensi.
*Tarentasiensis, in montibus Apenninis.
*Tarentinus Episcopus, in provincia Hydruntina regni Neapol.
Tarquiniensis, in patrimonio S. Petri, hodie Cornuetensis. (*Corneto.*)
Tarracinensis s. Terracinensis, in Campania Romana.
Tarraconensis, in Catalonia Hispan.
Tarsensis, Tarsi, de Tarso, in Cilicia prima.
Tarvanensis s. Tervanensis, (*Terouanne*) in Flandria. Vide Morinensis.
Tarviensis s. Tarbensis, (*Tarbes*) in Vasconia.
*Tarvisinus, Tervisinus, Tarvisiacensis, Tervisianus, (*Trevisi*) in ditione Veneta, sub Archiep. Aquilejensi.
Tasaccurensis, in Mauritania Cæsariensi.
Tasbaltensis, Tasvaltensis s. à Thasbalte, in Byzacena Africæ.
Tasermacensis, in Lazica, exarchatus Ponti.
Tassi, in prima Macedonia.
Tatiæ s. Taciæ Montanensis, in Africa Proconsulari.
Tatlæ, *ὁ Τάτλων*, in Lycia; corruptè *ὁ Τάτων*, vel *ὁ Ταύπων*.
Tavensis, Tavæ, in prima Ægypto.
Tauracinæ, in provincia Africæ Proconsulari.
Taurianensis, Taurianus, Taurianæ, in Calabria ulteriore regni Neap.
*Tauriensis, Taurinas, Taurinensis, (*Torino*) in Pedemontio.
Tauromenitanus, Tauromeniensis, Tauromenii, in Sicilia. (*Taormina.*)
Teanensis, Tianensis, Theanensis, Teani, in Apulia & provincia Capitanata regni Neapol.
*Teani Sidicini, in terra Laboris, regni Neapol.

Teatinus,

Teatinus, Theatinus, in Aprutio regni Neapolitani.
Tebennorum, (fortassè, inquit Harduinus, pro *Etennorum*) in Pamphylia secunda.
Tebestinus s. Tevestinus, Tebestensis, à Thebeste, in Numidia.
Tegeæ, in provincia Peloponnesi s. in tertia Achaja.
Teglatensis, in Numidia.
Tegulatensis, idem ut videtur cum Teglatensi.
Teitarum, Τηίων, in Asia Proconsulari.
Telensis s. Thelensis, in provincia Africæ Proconsulari.
* Telenensis s. Tolonensis (*Toulon*) in Provincia Galliæ, sub Archiep. Arelat.
Teleptensis, à Telepte, in Byzacena Africæ.
* Telesinus, Thelesinus, Thelesinensis, in principatu ulteriore regni Neap.
Telmissensis s. Termessi, in Pamphylia secunda.
Telmissi, in Lycia.
Temisonii, in Phrygia Capatiana. Vide Thamisiopoleos.
Temni, in prima Asia.
Temoitanus Episcopus Coptus, in Ægypto.
Temonianensis s. Temunianensis, in Byzacena Africæ.
Temoniarensis, idem ut videtur cum priore.
Temonis, in Sardinia. Vide Arboreæ.
Tempsanus, Temsanus, Tempsanensis, in Calabria citeriore regni Neap.
Tenealbanensis Episcopus interfuit A. C. 1409. Concilio Pisano.
Tenesensis, in Arcadia.
Tenitanus s. Thenitanus, in Byzacena Africæ.
Tenedi, de Tenedo, insula inter Cycladas.
* Tenissi, Tiniæ, in insularum Cycladarum provincia.
Tenicææ, in Mauritania Cæsariensi.
Tennesi s. Tennitanus, Episcopus Coptus in Ægypto.
Tennonensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Tentyrites, in Thebaide secunda Ægypti.
Teputzæ Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
* Teramensis s. Interamnæ & Aprutii, in regno Neapol.
Terdonensis s. Dertonensis, (*Tortona*) in Ducatu Mediolanensi.
Tereonensis, in Hibernia.
Terganensis s. Teruanensis, in Flandria. Vide Tarvanensis.
Tergasi Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
* Tergestinus, Tergestinensis, (*Trieste*) in Istria.

à The-

à Thebeste ſ. Tebeſtinus, in Numidia.
Thelenſis ſ. Telenſis, Trellarum ſ. Thelarum, in Africa Proconſulari.
Thelesinenſis ſ. Teleſinus, in principatu ulteriore regni Neapol.
Themiſonienſis, Themiſorum, in Phrygia Pacatiana.
Theneſi, in prima Auguſtamnica Ægypti.
Thenitanus, Tenitanus, à Thenis, in Byzacena Africæ.
Themiſſi ſ. Thenniſi, Θεννήσȣ, in Auguſtamnica Ægypti.
Concilia apud Theodonis villam palatium Regium in diœceſi Metenſi.
Theodoriatarum ſ. Germiorum Epiſcopus, in Bithynia.
Concilia apud S. Theodoricum, ſ. ad caſtellum S. Theodorici in territorio Galliæ Remenſi.
Theodorii Epiſcopus, in provincia Rhodopes in Thracia.
Theodoropoleos ſ. novæ Theodoſiopoleos, Evchaniæ, in provincia Europæ Thracia.
Theodoſienſis, Theodoſiæ ſ. Theodoſianæ, in Taurica Cherſonneſo. Vide Caphæ.
Theodoſiæ, in media Ægypto; hodie Taha-il-Amadin, ſedes Epiſcopi Copti.
Theodoſiopoleos ſ. Peperenſis, in Aſia Proconſulari.
Theodoſiopoleos ſ. Apri, in provincia Europæ, in exarchatu Thraciæ.
Theodoſiopolitanus Armeniæ vel primæ Cappadociæ.
Theodoſiopoleos, in Osrhoëne Syriæ.
Theodoſiopoleos, in Inſula Cypro, ſub Patriarcha Antioch.
Theodoſiopoleos, in Phrygia Pacatiana.
Theodoſiopoleos, in Piſidia.
Theodoſiopoleos, in Arcadia, ſub Patriarcha Alex.
Theodoſiopoleos, in prima Thebaide.
Theopoleos ſ. Antiochiæ Syriæ.
Theorinæ, Θεωρείȣ, Theorianus, in Macedonia.
Theotocianorum, in Bithynia.
Theræ inſulæ, in Cycladibus Archipelagi.
Theraſiæ (*Santerini*) in inſula primæ Cycladum provinciæ.
Therenunti ſ. Trimunthi, in ſecunda Thebaide.
Therimacenus, in Osrhoëne Syriæ.
Thermarum Baſilicarum, in prima Cappadocia, exarchatus Ponti.
Thermenſis, Thermarum Imperialium, Thermarum S. Agapii, manſionis Thermanorum, in Galatia ſecunda, μεγαλικῶν Θερμῶν.

Tiberiadis, Tiberienſis, in Palæſtina ſecunda.

Concilium A. C *907. apud S. Tiberium diœceſeos Agathenſis, in provincia Galliæ Narbonenſi.*

Tiberiopoleos ſ. Odeſſi Epiſcopus, in Mœſia inferiore.

Tiberiopoleos, in Phrygia Pacatiana; Tiberiopolitanus.

Tibilitanus, in Numidia.

Tiburſicenſis ſ. Tuburſicenſis, in Numidia.

Tiburſicenſis, in Africa proprie dicta ſ. Proconſulari.

Tiburtinus, Tiburtinenſis, (*Tivoli*) in Campania Romana, ſub ditione Pontificis.

Tibuzaretenſis, Tibuſabenſis, in Africa.

Ticeliæ, in Libya Pentapolitana.

Ticenſis, è Ticibus, in Byzacena Africæ.

Ticinenſis ſ. Papienſis, (*Pavia*) in Ducatu Mediolanenſi.

Ticualtenſis, in Byzacena Africæ provincia.

Tididitanus ſ. Tiditanus, in Numidia.

Tieceravanch, in Armenia.

Tifernas, Tiferninus, Tifernenſis, Tiferniſtiberinorum, (hodie *Citta di Caſtello*) in Umbria Italiæ, in ditione Pontificis.

Tiferni Metauri, in Piceno Italiæ, Ducatu Urbinate.

Tifiltenſis, in Mauritania Cæſarienſi.

* Tiflitenſis (*Tebile Cala*) in Georgiæ Metropoli.

Tigabitanus, in Mauritania Cæſarienſi.

Tigamibenenſis, in Mauritania Cæſarienſi.

Tigavenſis ſ. Tigualenſis, in eadem Mauritania.

Tigienſis, in Africa.

Tigillabenſis ſ. Tigillavenſis, in Numidia.

Tigimenſis, Tigimmenſis, in Africa Proconſulari.

Tigiſitanus, in Numidia.

Tigiſitanus ſ. Tingitanus, in Mauritania Cæſarienſi.

Tignalenſis, in Byzacena Africæ provincia.

Tignicenſis, in Numidia.

Tigoriatenſis, in Byzacena Africæ.

Tii, Tienſis, Tianorum, in provincia Honoriadis in Ponto.

Tijucenſis, in Africa.

Timandi, in Piſidia.

Timenutherenſis, Timenothyri, in Phrygia Pacatiana.

Timici-

*Tomeriarum

* Tomeriarum ſ. Pontiopoleos, in Languedocio inferiore Galliæ.
Tonnonenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Toparchi, in quarta Armenia in exarchatu Ponti.
Toperi, Τοπηρȣ̃, in provincia Rhodopes in Thracia. Vide Ruſii.
Torcellanus, Torcellenſis, Torcellinus, in Ducatu Veneto.
Tornacenſis, (*Tournay*) in Flandria.
Tornobi, Ternobi, Trinobi, in Bulgaria.
Torones, in prima Macedonia.
Tortonenſis ſ. Dertonenſis, in Ducatu Mediolanenſi.
Tortoſenſis ſ. Dertuſenſis, in Catalonia Hiſpan.
Totevanch, in Armenia.
Toxi, in prima Palæſtina.
Trabatenſis Epiſcopus A. 1514. interfuit Concilio Lateranenſi.
Trabyſiæ, in Æmimonto exarchatus Thraciæ.
Traconaræ, (*Draconara*) in Capitanata regni Neapol.
Tracheæ ſ. Tragiæ, inſulæ Archipelagi.
Tracylorum ſ. Traculenſis, ὁ Γανδίας ἤτοι Τρακȣλέων, in Lydia.
Traguriensis, in Dalmatia.
Trajanopoleos, Tranopoleos, in Phrygia Pacatiana; corruptè Gratianopoleos in Actis Concil. Epheſini.
* Trajanopoleos, in provincia Rhodopes in Thracia.
Trajanopoleos ſ. Maroneæ, in eadem provincia.
Trajectenſis ad Moſam, (*Maſtricht*) in Belgio.
Trajectenſis ad Rhenum, Ultrajectinus, (*Utrecht*) in Belgio.
Trajocenſis, in Italia.
Trallenſis, Trallæ, Tralleos, Trallium, in Lydia.
Trallenſis, in prima Aſia.
Tramariſci, in ſecunda Mœſia.
* Tranenſis, Trani ſ. Trajani, in Barenſi provincia regni Neapol.
Tranupoleos, in Phrygia Pacatiana. Vide Trajanopoleos.
Trapejanus ſ. Tropejanus, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Trapezarum ſ. Trapezopoleos, in Phrygia Pacatiana.
* Trapezuntinus, Trapezuntis, Trapezupoleos, in provincia Ponti Polemoniaci.
Trapobizyæ, in Hæmimonto Thraciæ.
Trebenſis, in Latio & Campania Felice.
Trebias, Trebienſis, (*Trevi*) in Umbria Italiæ.

Triſipenſis,

Triſipenſis, in Africa.
* Trivenſis, Tribenſis, Triventinus, in principatu ulteriore regni Neapol.
Triumtabernenſis, Tribus tabernis in Latio, Vicariatus Rom.
Troadis, à Troade, in provincia Helleſponti.
Trocmadenſis, Trocmadorum, Trocmorum, in Galatia ſecunda; corruptè Trocnadenſium, in ſeptima Synodo.
Trœmi, in ſecunda Galatia.
Trœzenæ, in provincia Helladis.
Trofinianenſis, Trophinianenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Trojanus, Trojæ, in prima Aſia.
* Trojanus, Trojenſis, (*Troja*) in provincia Capatinata regni Neapol.
* Tropejanus ſ. Tropienſis, Tropeenſis, corruptè Trapejanus, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Tropæorum, in provincia Scythiæ.
Troslejana concilia apud Troslejum *in pago Sueſſonico in Gallia.*
Trudenſis Epiſcopus A. C. 1512. interfuit Concilio Lateranenſi.
Truënti, in Piceno Vicariatus Rom.
* Trugillitanus, in Peruvia Americæ Meridional.
Synodus quiniſexta Trullana *in trullo palatii CPolitani ſecretario habita* A. C. 692.
Truvaſcaniæ, in Africa Occidentali.
Truxilli ſ. Turris Juliæ, (*Thrugillo*) in provincia Honduraſitana Americæ Septentrionalis.
Tuamenſis ſ. Tuaimenſis Epiſcopus, corruptè Tuanienſis, in Hibernia.
Tubienſis, in Africa.
Tubulbacenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Tubunienſis, in Numidia.
Tuburbitenſis, à Tuborba, Tuburbitanus, Tuburbitanorum majorum, in Africa Proconſulari.
Tuburbitanorum minorum, in eadem provincia Proconſulari Africæ.
Tuburnicenſis, à Tuburnice, in Africa Proconſulari.
Tuburnicenſis, in Byzacena Africæ.
Tuburſicenſis, de Tuburſico, in Numidia.
Tuburſicuburenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Tubuſicenſis, Tubarſicenſis, in Numidia.
Tubuſuptitanus, à Tubuſubtu, in Mauritania Sitifenſi.
Tucarenſis, in quarta Armenia.
à Tucca, in provincia Africæ Proconſulari.

ad

ad Turres Concordiæ, in Numidia.
Turretamallienſis, in Africa Proconſulari.
Turretamallumenſis, Turrium Tamallumenſis, in Byzacena Africæ.
*Turſienſis, in Baſilicata regni Neapolitani.
Turtibulenſis, in Capitanata regni Neapolitani provincia.
Turudenſis, in Africa Occidentali.
*Turuli, (*Chiourlich*) in provincia Europæ exarchatus Thraciæ.
Turummenſis, in Africa Occidentali.
Turuzitenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Tuſavenſis, in quarta Armenia.
Tuſcamienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Tuſcanenſis, (*Toſcanella*) in patrimonio S. Petri.
*Tuſculanus, Tuſculanenſis, Aſculanus, (*Fruſcati*) in Campania Romana.
Tusdritanus, Dydritanus, in Byzacena Africæ.
Ad Tuſiacum, concilium Tullenſe in Gallia A. C. *860.*
Tuſummenſis Epiſcopus, in Africa Occidentali.
Tuſuritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Tuſuritanus, in Byzacena Africæ provincia.
Tutiſæi, in tertia Armenia.
*Tutelenſis, (*Tulle*) in Aquitania Galliæ, ſub Archiep. Bituricenſi.
Tuvenſis Epiſcopus Coptus, in Ægypto.
Tuzudrumes, in provincia Proconſulari Africæ.
Tuzuritanus ſ. Tuſuritanus, in Byzacena Africæ provincia.
Tyanenſis, in Cappadocia ſecunda.
Tybenſis, Tybarum, in Africa Occidentali.
Tychenſis Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Tymandenus, in Piſidia.
Tymbriadenſis, Tymbrados, Tibriadenſis, corruptè Timomariadis, in Piſidia.
Tyndaritanus, Tyndarinenſis, (al. *Tadienſis*) in Sicilia.
Tyrai ſ. Tyræi, in Piſidia.
Tyraſſonenſis, Tyraſſonæ, Turiaſonenſis, (*Tarragona*) in Aragonia Hiſpan. ſub Archiep. Cæſarauguſtano.
*Tyrius, Tyri, in Phœnicia.
Tysdri, in Byzacena Africæ provincia.
Tzauræ caſtri, in Meſopotamia.

V. U.

*Vallisole-

*Vallisoletanus, in regno Mexicano Americæ Sept.
Vallitanus, in provincia Africæ Proconsulari.
Apud Vallem Coloris concilium habitum A. C. *1224. inter Ludovicum Regem Franciæ & Henricum Regem Alemanniæ. Et A. 1242. apud Vallem Gvidonis à Jubello Turonensi Archiepiscopo in Gallia.*
Valvensis Episcopus, Valbensis, Walvensis, (*Valva*) in regno Neapol.
Vamaccorensis, Vamacorrensis s. Bamaccorrensis, in Africa.
Vamallensis s. Vamaltensis, in Mauritania Sitifensi.
Vanarionensis s. Vanarianæ, in Africa.
*Vanensis, Van s. Artemitæ, in Armenia.
Vangionensis s. Wormatiensis, (*Wormes*) in Palatinatu Rheni in Germ.
à Vanis, Harduino idem à Batnis, in Osrhoëne Syriæ.
Vannidensis, in Mauritania Cæsariensi.
Vantenus, Vantenæ civitatis in Ægypto, fortasse pro Antinoæ.
*Vapincensis, Vappincensis, Vappicensis, Wapincensis, Vapiensis, (*Gap*) in Delphinatu Galliæ.
Varadinensis (*Waradein*) in finibus Hungariæ & Transsylvaniæ.
Vararitanus, in Byzacena Africæ.
Vardimissensis, Bartimissensis, in Mauritania Cæsariensi.
Varenus, Βάρεος, in Hellesponto. Est & Βάρις, in Pisidia.
*Varmiensis, Warmiensis, in Prussia Polonica.
Varnæ, ὁ Βάρνης, prope Danubium, sub Patriarcha CPol.
Vartanensis s. Bartanensis, in Africa Occid.
Vasadensis, Vasadarum, (corruptè Ούσανδα, Οὐάσαδα pro Οὐάσαδα) in Lycaonia.
Vasatensis, de Vasatis, Vasaticus, (*Bazas*) in Vasconia, sub Archiep. Auscitano.
Vasensis s. Vesensis, in Lusitania.
*Vasensis s. Vassionensis, Vassinensis, corrupte Vallensis, (*Vaison*) in Comitatu Avenionensi; *ubi habita* A. C. *442. & 529. concilia.*
Vassinacensis, in Byzacena Africæ provincia.
Vastinensis, (*Gastinois*) Galliæ tractus, in insula Franciæ.
Vasuanus s. Uvasanus, in Africa Occidentali.
Vatarbensis, in Africa Occid.
Vaudinensis, Vaudini, in Mauritania Cæsariensi.
* Vavrensis, (*Lavaur*) Vauri, in Languedocio superiore Galliæ.
Vazaritanus s. Bazaritanus, in Numidia.

Vaziensis,

Ventanus

Ventanus ſ. Vintonienſis, Wintonienſis, in Anglia.
*Venuſinus, corrupte Veroſinus, (*Venoſa*) in Apulia & Baſilicata regni Neapol.
Veræ Pacis, in regno Mexicano Americæ Septentr.
*Vercellenſis, corrupte Cellenſis, in ditione Ducis Sabaudiæ.
Verdenſis, Fardunenſis, Firdenſis, in Saxonia inferiore.
Verecenſis, corruptè pro Uceticenſi, in Languedocio inferiore.
Veredunenſis, in Gallia. Vide Virdunenſis.
Verenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Verinopoleos, in Lycaonia.
Verinopoleos, Berinupoleos, in Galatia.
Veriſſæ, Beriſſæ, corrupte Βιῤῥώσης, Κηῤῥώσης, in Armenia.
Apud Vermeriam palatium concilia habita, hodie Verberia in Gallia, in pago Sueſſionenſi.
Vernenſia concilia ad Vernum palatium A. C. *755. & 844. celebrata itidem in Gallia in diœceſi Pictavorum Epiſcopi.*
Verodunenſis, in Gallia. Vide Virdunenſis.
Verolamienſia concilia, Verolamii in Anglia celebrata.
Veromandenſis Epiſcopus, Viromandenſis, Vermanduorum Civitatis, in Picardia Galliæ.
*Veronenſis Epiſcopus, in ditione Veneta.
Verronenſis, in Africa.
*Verulanus, Verolanenſis, Verulenſis, Verolanæ, Birolenſis, Herolanenſis, (*Veroli*) in Campania Romana.
Veſceritanus ſ. Veſcetrenſis, in Numidia.
Veſelitanus, in Numidia.
Veſenſis, Veſſenſis, Vaſenſis, Viſenſis, (*Viſeo*) in Luſitania.
*Veſontionenſis, Veſuntienſis, Veſoncenſis, Veſontienſis, Veſontionis, Chryſopolitanus, Beſonſienſis, Biſuntinenſis, Biſuntinus, Biſentionis, (*Beſançon*) in Comitatu Burgundiæ.
*Veſprimii, in Hungaria inferiore.
Veſtanus, Veſtanenſis, Veſtinenſis, in Capitanata Provincia regni Neap.
Vetetinus ſ. Vicentinus, in ditione Veneta.
Vettonæ ſ. Bittonæ, in Umbria Italiæ.
Vexionenſis, Wexionenſis, in Oſtrogothia Sveciæ.
Uſſugenſis, in Calabria citeriore regni Neapol.
*Ugentinus, Urgentinus, Uxentinus, in provincia Hydruntina regni Neap.

Villæ

Villæ Politianæ, in Phœnicia Maritima.
In villa Regia in Gallia concilium habitum à Theodorico Rege A. C. *686.*
Villæregienſis Epiſcopus, in Numidia.
* Vilnenſis, in Lithuania.
Viltenſis, in Provincia Africæ Proconſulari.
Vincenſis, Vincienſis, Vencienſis, in Comitatu Provinciæ Galliæ.
Vindenſis, in Africa Occidentali.
Vindonenſis ſ. Vindoniſſæ, (*Windiſch*) in pago Bernenſi Helvetiorum.
Vinenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Vintimilienſis, in Genuenſi ditione. Vide Vigintimilienſis.
* Vintonienſis, Wintonienſis, (*Wincheſter*) in Anglia.
* Virapum, Monaſterium, in magna Armenia; ſedes Epiſcopi.
* Virdunenſis, Viridunenſis, Werdunenſis, Veredunenſis, Viridunenſis, Virodunenſis, Virdunis ſ. Articlavorum, (*Verdun*) in Gallia.
Viromandenſis, in Picardia Galliæ. Vide Veromandenſis.
Virrenſis Epiſcopus, in provincia Bremenſi, interfuit Concilio Lateranenſi A. C. 1179. fortaſſe ſcribendum Verdenſis.
Viſalenſis ſ. Viſſabenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Viſenſis, in Africa Occidentali.
* Viſenſis ſ. Veſenſis, (*Viſeo*) in Luſitania.
Viſicenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Viſocenſis, in regno Caſtellæ, Hiſpan.
Viſſalſenſis, in Mauritania Cæſarienſi; vide Viſalenſis.
* Vitebſcitanus (*Witebsky*) in Lithuania.
Vitenſis, in Byzacena Africæ provincia.
* Viterbienſis, in patrimonio S. Petri.
* Viternienſis ſ. Candidæ Caſæ, (*Withern*) in Scotia Meridionali.
Vitonienſis, in Weſtſexia Angliæ.
* Vivarienſis ſ. Albienſis, (*Viviers*) ſub Archiep. Viennenſi in Gallia.
Vizeliacum concilium A. C. *1146. in Burgundia, in caſtro Vizeliaci celebratum.*
* Uladislavienſis, in Cujavia magnæ Poloniæ.
* Uliſiponenſis ſ. Oliſipponenſis Archiepiſcopus, (*Lisboa, Lisbona*) in Luſitaniæ metropoli.
Ullitanus, in Numidia.
Ulpianenſis ſ. Juſtinianæ ſecundæ, in provincia Dardaniæ ſ. Mœſiæ ſuperior.
Ultrajectinus, in Belgio; vide Trajectinus.
ab Ululis, in Africa.

Uſalienſis

Usaliensis s. Uzalensis, in Africa Proconsulari.
Uscovanch, monasterium in Armenia ; sedes Episcopi.
Usellensis s. Lezitanus (*Ales & Usel*) in Sardinia.
Usensis, in Pisidia.
Usilabis, in Byzacena Africæ.
Usilensis, in Africæ Byzacena ; vide Usulensis.
Usinadensis, in Mauritania Cæsariensi.
Usipparitanus, in Africa Proconsulari.
*Ustanensis, in Armenia.
Usulensis, Usilensis, in Byzacena Africæ.
Usurgelitanus, in Mingrelia.
Uticensis, in Africa Proconsulari.
Uticensis, in Langvedocio inferiore Galliæ. vide Uceticensis.
Utimari, in Africa.
Utimmensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Utimmirensis, in eadem Africa Proconsulari s. proprie dicta.
Utinensis, in ditione Veneta (*Udine*) Forojuliensis provinciæ metropoli.
Utinensis, in Africa proprie dicta s. Proconsulari.
Utinicensis, in Africa Proconsulari.
Utriculanus (*Otricoli*) in Umbria Italiæ.
Utummensis, in Africa Occidentali.
Utzipparitanus, Uzipparitanus, Uzipparensis, in Africa Proconsulari.
Uvasensis s. Vasnensis, in Africa Occidentali.
Vullensis s. Bullensis, in Africa Proconsulari.
Vulterranus, in Hetruria. vide Volaterranus.
*Vulturariensis, in principatu ulteriore regni Neapol.
Vulturnensis, Vulturanus, in Campania Felice. (*Castel del Volturno.*)
Uxentinus s. Ugentinus, in provincia Hydruntini regni Neap.
Uzabirensis, in Africa.
Uzalensis s. Uzaliensis, in Africa proprie dicta s. Proconsulari.
Uzelensis, in Pisidia.
Uzetensis s. Uzeticensis, in Languedocio inferiore. vide Uceticensis.
Uzipparitanus s. Utzipparitanus, in Africa Proconsulari.
Uzitensis, in Africa Proconsulari.
Uzittarensis, in Africa Occidentali.
Uzusæ, in Thracia.

W.

X.

Y.

Z.

Zabulonites, in Palæſtina prima.
Zabunienſis, Zabuniæ Medianæ ſ. Medizabuniæ, in Africa Occid.
Zactarenſis, Zattarenſis, in Numidia.
*Zaculmiæ ſ. Stagni, in ora Dalmatiæ ditionis Raguſinæ.
*Zacynthi (*Zante*) in inſulis Venetæ ditionis.
*Zagabrienſis, Zagrabienſis, in Hungaria ſeu Slavonia ad Savum fluvium.
Zagylenſis, Zagelenſis, Zagyleos, in Libya Marmarica.
Zalichi, Zaliches ſ. Leontopoleos, in Helenoponto.
Zallatenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Zamenſis, à Zama, in Numidia.
Zamentanenſis, in Armenia.
*Zamorenſis, in regno Legionis Hiſpanico; vide Numantiæ.
Zanenſis, in Phrygia Capatiana.
Zaparenſis, in prima Macedonia.
Zapatenſis Epiſcopus interfuit Concilio Florentino A. C. 1439.
Zapparenus, (Ζάπαρδα, al. Τζάπαρδα) in Macedonia ſecunda.
Zaradoniæ, in ſecunda Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Zaradtenſis ſ. Zaradtanſis, in Numidia.
Zaraitenſis, in Mauritania Cæſarienſi. (al. Sitifenſi.)
Zarenſis Epiſcopus (fortaſſe pro *Zoarenſi* Palæſtinæ) interfuit Concilio Chalcedonenſi A. C. 451.
Zarnenſis, in Africa proprie dicta ſ. Proconſulari.
Zarnenſis ſ. Sarnenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
Zaroniæ ſ. Zerabenæ, in ſecunda Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
Zarcelenſis, in Piſidia.
Zaſimorum ſ. Sazimorum, in prima Cappadocia.
Zattarenſis, in Numidia.
Zecchiæ, provinciæ Boſpori ſ. Tauricæ Cherſonneſi.
Zecedepenſis, in Mœſia ſecunda.
Zellenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Zeli, Zelon, Zelorum, Zilorum, Zelenſis, (Ζῆλα, Ζῆλοι, Ζῆλαι) in Helenoponto.
Zelonæ, in tertia Armenia.
Zemonenſis, Zemenenſis, in tertia Achaja.
Zemtenſis, in Africa proprie dicta ſ. Proconſulari.
Zenonopoleos, in prima Ægypto.
Zenopi Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.

Zenopoleos

Mantissa de recentibus Historiæ Ecclesiasticæ Scriptoribus.

1. ANNALIUM & HISTORIÆ VETERIS TESTAMENTI.

Natalis Alexandri ætates sex Veteris Test. synopsi Historica & variis dissertationibus illustratæ. Paris. 1689. 8. sex voluminibus, & 1699. fol. duobus Vol. addita sex aliis Historia Eccles. Novi Test. Vide Acta Erud. Tom. I. supplem. pag. 538. & Imbonati Bibl. Hebræo-Latin. pag. 163. seq.

Gabrielis

Gabrielis Alvarez de Toledo, Historia de la Iglesia y del Mundo des de su Creacion hasta il Diluvio. Madrid 1713. fol. Vide Ephemerides eruditorum, Paris. A. 1714. p. 526. 605.

Anonymi reale Kirchen-Historie des Alten Testaments. Vide librum Lipsiæ 1714. 8. editum, cui titulus: Neu-eröffnetes Museum, p. 802. seq. Vide infra, in Jo. Christiano Langio.

Godfrid Arnolds kurtz-gefaßte Kirchen-Historie des Alten und Neuen Testaments. Lips. 1697. 1700. 1708. 8.

Petri Bang Chronologia sacra. Wiburgi 1694. 4.

Ejusdem Computatio temporum Veteris & Novi Test. ib. Vide Andreæ Antonii Stiernmans Aboam litteratam, p. 68.

Roberti Bailii Historia sacra & profana à creatione Mundi ad Constantinum Magnum. Amstelod. 1663. fol.

D. *Balthasaris Bebelii* Historia Ecclesiæ antediluvianæ. Argentorat. 1665. 4.

Ejusd. Historia Ecclesiæ Noachicæ ex vetustissimis litteris antiquitatis eruta, & suffragio Ecclesiæ Christianæ illustrata. ibid. 1666. 4.

Jo. Christoph. Becmanni Analecta Historica ab Orbe condito ad Constantinum M. Francofurti ad Viadrum 1709. 4. Vide Diarium Londinense, the history of the works of the learned. A. 1710. p. 465.

D. *Erici Benzelii* Archiepiscopi Upsal. introductio in Historiam Veteris Test. Ejusdem Vitæ Patriarcharum &c.

Hieronymi de Bocchiis monopanton harmonicum & chronologicum, Pars I. usque ad natum CHRISTUM. Bononiæ 1654. fol.

Jacobi du Bois tyd-thresoor ende kerkelikke historie tot op onzes Heylandes lyden ende hemelvaart. Leyden 1650. 4.

Antonii Bolemni Florus sanctus, ab Orbe condito usque ad CHRISTI tempora. Paris. 1668. 1674. 12.

Jac. Benigni Bossveti, Episcopi Meldensis, Commentarii in universam Historiam ab orbe condito ad Carolum Magnum, quibus & series ac successio Religionis: & Imperiorum vicissitudo exponitur, interprete *Emanuele de Partenai*, Paris. 1718. 12. ex Gallico plus decies Parisiis & Amstelodami excuso, sub titulo: Discours sur l'Histoire universelle pour expliquer la suite de la Religion & les changemens des Empires. Vide Ephemerides eruditorum Paris. A. 1718. p. 549. & A. 1722. p. 371.

D. *Jo. Francisci Buddei*, Theologi Jenensis, Historia Ecclesiastica Vet. Test. ab Orbe condito usque ad CHRISTUM natum, variis observationibus illustrata, tomis duobus, quorum prior in Samuele, posterior ante Historiam Evangelicam desinit. Halæ Sax. 1715. & 1719. 4. Vide Acta Erud. A. 1715. p. 490. & A. 1719. p. 163.

J. R. C. Historia Veteris Test. antediluviana, Lipſ. 1722. 4.

D. *Abrahami Calovii* Chronicon Biblicum, præfixum Bibliis ejus illustratis, una cum examine Chronologiæ Biblicæ Ravianæ, Francof. 1672. & 1721. fol.

Jacobi Cappelli Historia sacra & exotica, ab Adamo ad Augustum Imp. Sedani 1613. 4.

Ejusdem Synopsis Historiæ ab Orbe condito ad A. C. 1622. una cum Historiæ Ecclesiast. centuriis quinque ab Augusti ortu ad Valentinianum III. ibid.

Ludovici Cappelli Chronologia sacra ab orbe condito ad CHRISTI tempora. Paris. 1655. 4. & in apparatu ad Biblia Polyglotta Londinensia, Lond. 1657. & separatim recuso Tiguri 1673. fol.

Ejusdem Historiæ Judaicæ Compendium, ab Asamonæorum tempore ad Hierosolymæ excidium, ad calcem Historiæ Apostolicæ illustratæ. Genev. 1634. 3. Salmurii 1683. 4. & me curante Lipsiæ 1691. 8. Idem Historiæ Judaicæ Compendium à Melch. Leydeckero subjunctum Georgii Hornii Historiæ Ecclesiasticæ Lugd. Bat. 1687. 8.

Joannis Flachsenii Chronologia sacra, Aboæ 1692. 8. Vide Aboam literatam p. 68.

Jo. Thomæ Freigii Historia Ecclesiastica ab Orbe condito usque ad obitum Moysis, Basil. 1583. 8.

Compendium Historiæ Ecclesiasticæ *Gothanum*, Gothæ 1666. & 1670. 8. Pars prior, Historiam Veteris Test. complectens, ab Vito Lud. Seckendorfio; posterior à Joh. Christophoro Artopœo concinnata esse dicitur, auspiciis Jo. Henrici Bœcleri. Indicem addidit Henricus Ernestus Treiberus.

Nicolai Gurtleri Origines Mundi & in eo regnorum, rerumpublicarum, populorumque ad modum Historiæ universalis, maximè Ecclesiasticæ. Amst. 1708. 4. Vide Acta Eruditorum A. 1709. p. 257.

Antonii

Antonii le Grand Hiſtoria ſacra à Mundi exordio ad Conſtantini M. imperium libris X. Lond. 1685. 8.

Andreæ Hoji hiſtoria univerſa ſacra & profana ab O. C. ad CHRISTI natalem, Duaci 1629. fol. 2 Volum.

Chriſtiani Junckers Grundlegung zur Kirchen-Hiſtorie Altes und Neuen Teſtaments, Hamburg 1710. 8.

Hiſtoire du vieux & du nouveau Teſtament par demandes & par réponces, avec des reflexions morales par feu Mr. *de Langes.* à Liege, 1718. 8. 3 Vol. Journal des Savans 1718. Octobr. p. 475.

Joachimi Langii, Theologi Hallenſis, Hiſtoria Eccleſiaſtica Veteris Teſt. per ſeptem periodos à Mundo condito usque ad CHRISTUM natum cum Iſagoge exegetica in libros ſacros præcipue hiſtoricos, & ſynchroniſmis hiſtoriæ exoticæ civilis & literariæ, Halæ Sax. 1718. 4. Vide Acta Erud. A. 1718. p. 61. & Memorias Trevoltinas A. 1719. menſe Martio.

Jo. Chriſtian Langii, Paſtoris zu Budiſſin, Grundlegung zu einer realen Kirchen-Hiſtorie des Alten Teſtaments, in zehen Haupt-Abtheilungen. Lipſ. 1717. 8. Vid. Unſchuldige Nachrichten von alten und neuen Theologiſchen Sachen, A. 1717. p. 144.

Wilhelmi Leydeckeri kerckeliike hiſtorie ſoo van het Old als Nieuwe Teſtament, Dordrecht 1691. 8. Vide Acta Eruditor. Tom. 2. ſupplementi p. 61.

Benjamini Marshall tabulæ octo Chronologicæ ab orbe condito ad CHRISTUM natum, Oxon. 1713. fol. Anglicè: Chronological tables in which are contained not only all the chief things of ſacred hiſtory, but alſo all other the moſt remarkeable things that are recorded in any of the antient writers now extant. Vide infra in Whiſtono, & Ephemerides Eruditorum Pariſ. A. 1714. Septembr. p. 317.

Joannis Marshami Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebraicus, Græcus, usque ad Imperii Perſici initia. Lond. 1672. fol. & Lipſiæ cum præfatione Ottonis Menckenii τοῦ μακαρίτου, Lipſiæ 1676. 4. denique Amſt. 1698. 4. In hoc opere Marshamus primus illuſtrat etiam *epochas marmoreas* antiquiſſimas *Arundelianas*, in quas Thomæ Lydiati commentarium edidit ſuasque adjunxit ipſius notas Humfredus Pri-

 deaux

deaux, cum Jo. Seldeni ſuisque in alia etiam marmora Arundeliana animadverſionibus, Oxon. 1676. fol. Ad easdem epochas marmoreas conferendus Jac. Palmerius in exercitationibus ad optimos auctores Græcos p. 681. ſeq. Henricus Maſcampius in inſtitutionibus Hiſtoricis; Rich. Bentlejus diſſert. Anglice edita de Epiſtolis Phalaridis p. 205. ſeq. ſed præcipue Franciſcus Bianchinus Veronenſis in Hiſtoria univerſali probata ex monumentis antiquis, & Italice edita Rom. 1699. 4. p. 320. ſeq.

Henrici Maſcampii, Profeſſoris Duisburgenſis, inſtitutiones Hiſtoricæ ab Orbe condito ad captivitatem Babylonicam, Amſt. 1711. 4.

Ejusdem tabulæ octo Chronologicæ, Petavianis & Perizonianis pleniores ordinatioresque, Duisburgi 1713. fol.

The acts and monuments of the Church before CHRIST incarnate, by *Richard Montagu*, Lond. 1642. fol.

Dionyſii Mudzaerts, Ord. Præmonſtratenſis, kerckeliike hiſtorie &c. ab orbe condito usque ad A. C. 1622. Belgicè, Antwerp. 1622. fol. duobus Volum.

Jo. Christian Nehringers allgemeine Historie des Alten Testaments. Lipſiæ 1717. 8.

Gvilelmi Nichols Hiſtoriæ ſacræ libri VII. ab orbe condito usque ad excidium Hieroſolymæ, Lond. 1714. 12.

Pauli Pezronii, Ord. Ciſtercienſis, Canon Chronologicus juxta LXX. interpretum ſupputationem, ad calcem facis Chronologicæ Dominici Muſantii, Leodii 1695. 12. l'Antiquitè des Tems rétablie & defenduë contre les Juifs & les Nouveaux Chronologiſtes, Paris 1686. 4. Amſt. 1687. 12. Defenſe de l'Antiquité des temps, ou l'on ſoutient la tradition des Peres & des Egliſes &c. Pariſ. 1691. 4. Vide Ephemerides Eruditorum Pariſ. A. 1687. p. 107. & 1692. p. 25. & 36. Pezronii quemque hic ſecutus eſt Iſ. Voſſii Chronologiam ſacram oppugnavit *Jo. Marcianæus* Monachus Benedictinus in vindiciis textus Hebraici earumque continuatione. Defenſe du texte Hebreu & de la Chronologie de la Vulgate &c. Paris 1689. 12. Continuation de la defenſe du texte Hebreu, ib. 1693. 12.

Henrici Philippi quæſtiones Chronologicæ in Teſtamentum Vetus, Colon. 1637. 4.

The

The old and new Teſtament connected in the hiſtory of the Jews and neighbouring nations, from the declenſion of the kingdoms of Iſraël and Juda, to the time of CHRIST, by *Humphrey Prideaux*, D. D. Dean of Norwich. 2 Volum. Lond. 1716. & 1718. 8. Idem opus Gallice etiam verſum vidit lucem, quinque Vol. Amſt. 1722. 12. & Germanice Auguſto Tittelio interprete, Dresd. 1722. 4. Vide Acta Erud. A. 1718. p. 97. & A. 1721. p. 481. Novellas Reip. litterariæ A. 1717. pag. 3. & 93. Ephemerides literarias Pariſ. 1718. p. 119. & 1722. Decembr. p. 629. Bibliothecam Anglicam Gallice editam à Michaële de la Roche Tom. 1. pag. 1. T. 3. p. 484. & T. 4. p. 42.

Hiſtoire de l' ancien Teſtament diviſée en ſix livres par Mr. l' Abbe *Ragvenet.* Paris 1690. 12. Bibl. Françoiſe de Mr. Camuſat, Tom. 1. p. 290. ſeq. Amſt. 1723. 8.

Chriſtiani Ravii, Berolinatis, Chronologia Biblica, Kilon. A. 1670. fol. quam ad examen revocatam dixi à B. Calovio.

Hugonis Robinſoni Annales Mundi univerſales libris XIV. ab orbe condito ad captivitatem Babylonicam, Lond. 1677. fol.

Jacobi Saliani, S. J. Annalium Eccleſiaſticorum Veteris Teſtamenti usque ad CHRISTI mortem, connexis Annalibus imperii Aſſyriorum, Babyloniorum, Perſarum, Græcorum atque Romanorum, Volumina VI. fol. Pariſ. 1619.--1624. Colon. 1620.--1624. Pariſ. 1641. editio auctior ſecundis auctoris curis. Flavio Joſepho, quem frequenter reprehendit, iniquiorem Salianum multi notarunt. Annalium Saliani epitome, unico volumine prodiit Pariſ. 1635. Colon. 1638. Rothomag. 1646. 1655. fol. Contractum ex iisdem Annalibus enchiridion Chronologicum, Colon. 1638. 12.

Henrici Samerii, S. J. Chronologia ſacra ab orbe condito usque ad CHRISTUM natum, confutatis multorum (Gilberti Genebrardi aliorumque) ad hunc diem calculis, Antwerp. 1608. fol.

J. H. S. P. P. Nucleus Hiſtoriæ univerſalis ab orbe condito ad Maccabæorum tempora, Herborn. 1716. 12. Vide Ephemerides Eruditorum Pariſ. A. 1717. p. 405.

D. *Jo. Andreæ Schmidii* Compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Veteris Teſt. decem epochis comprehenſum, Helmſt. 1708. 8.

Christiani Schotani Bibliotheca Historiæ sacræ Vet. Test. Franeqv. 1662. fol. 2 Vol. per modum fusi & copiosi in Sulpitium Severum commentarii, à quo veteri scriptore culto atque elegante notum est succinctum historiæ sacræ compendium tradi.

Jonæ Conradi Schrammii Chronologia Regum Israëlis restituta, Helmst. 4.

Eduardi Simsoni Chronicon historiam Catholicam complexens, seriemque historiarum ex sacris Bibliis & probatæ fidei auctoribus singulari studio secundum tempora digerens ab exordio Mundi ad Annum CHRISTI septuagesimum primum, Oxon. 1652. fol.

Friderici Spanhemii, filii, Chronologia sacra & Historia Ecclesiastica Veteris Test. inter opera ejus tribus junctim excusa voluminibus, Tomo primo, Lugd. Bat. 1701. fol.

Henrici Spondani Annales Veteris Testamenti à Mundi creatione ad ejus reparationem, Paris. 1639. Colon. 1640. fol.

Geerlof Svikeri JCti, algemene kerkelyke en wereldlyke geschiednissen, Amst. 1721. fol. duobus Volum. editore Clariss. Viro Isaaco Verburgio. Ab orbe condito usque ad obitum Wilhelmi III. Angliæ Regis.

Histoire de l' ancien Testament par le Pere *Talon.*

Jo. Olai Terseri Chronologia sacra ab origine Mundi ad natum CHRISTUM, Upsal. 1657. 8.

Augustini Tornielli Novariensis, Congregationis S. Pauli Clerici Regularis, Annales sacri & profani ab Orbe condito ad eundem CHRISTI passione redemtum. Mediolan. 1610. Francofurti 1611. & 1640. Colon. 1622. & Antwerp. 1620. fol. De Torniello ejusque Annalibus vide sis Ludovicum Ellies du Pin Tom. 17. Bibl. Ecclesiasticæ pag. 58. & Diarium Venetum, giornale de' letterati d'Italia T. X. p. 232. sq.

Historia Veteris Test. ex elementis D. *Vallemontii*, cum Bossveti diss. de successione religionis, Latine versa ex Gallico à Petro Montmedy, Ratisbonæ 1710. 8.

Jo. Vignolii Conspectus Chronologiæ ab exitu ex Ægypto usque ad captivitatem Babylonicam. Bibl. Germanique T. 3. p. 107. sqq. Hist. Critique de la Rep. des lettres T. 6. p. 375.

Campegii Vitringæ hypotyposis Historiæ & Chronologiæ sacræ à Mundo condito usque ad finem Sæculi à nato CHRISTO primi, una cum typo doctrinæ Propheticæ, Franeqveræ 1698. 1708. 8. Leowardiæ 1716. 8.

Matthæi Vogelii, Abbatis Alperspacensis in Ducatu Wirtembergico, Peregrinatio Ecclesiæ, das ist: Biblische Kirchen-Historie, allein aus Heiliger Göttlicher Schrifft Alten und Neuen Testaments kurtz verfasset, Strasburg 1628. 12. Editor est celebris ille Joh. Valentinus Andreæ, Superintendens Calvensis in Ducatu Wirtembergico, qui similiter A. 1630. 12. edidit Ecclesiam militantem, das ist, kurtze Kirchen-Historie aus des seel. Lucæ Osiandri, Senioris, Centurien kürtzlich zusammen gezogen. In hoc libello operam & studium cum Jo. Valentino Andreæ posuit Jo. Bernhardus Wagnerus, Pastor Ecclesiæ Gemmerigheimensis.

Gerhardi Joannis Vossii Chronologiæ sacræ Isagoge. Tomo sexto sive ultimo operum Vossii, Amst. 1701. fol. & separatim Hagæ Comitis, 1659. 4.

Isaaci Vossii Chronologia sacra ad mentem Veterum Hebræorum & præcipue Josephi exposita. Dissertatio de vera ætate Mundi, cum Castigationibus ad objecta Georgii Hornii, Christiani Schotani aliorumque, Hagæ Com. 1661. 4. ad calcem dissertationis de translatione LXX. Interpretum.

Jacobi Usserii Annales Veteris Testamenti à prima Mundi origine deducti, una cum rerum Asiaticarum & Ægyptiacarum Chronico à temporis Historici principio usque ad extremum Templi & Reip. Judaicæ excidium, Lond. 1650. & 1654. fol. Deinde Parif. 1673. & Bremæ 1686. fol. addita etiam utrobique Chronologia sacra postuma Usserii, quæ separatim pridem lucem viderat Oxon. 1660. 4. Melior Annalium, operis incomparabilis, editio Genevensis A. 1722. fol. in qua notæ quædam & emendationes ex chirographo auctoris accessere, additique liber Usserii de annis Syro-Macedonum, & alius de Symbolo Apostolico vetere, vitaque Usserii scripta à Thoma Smitho & edita pridem Londini 1707. 4.

Mich. Watsoni historia antediluviana, Kil. 1665. 4. schediasma paucis constans foliis.

Gvilelmi

Gvilelmi Whiſtoni Tabula Chronologica, complexa Antiquitates Hebraicas, Phœnicias, Ægyptias & Chaldaicas, tam ante quam poſt diluvium, comparatas invicem excerptasque ex Pentateucho Samaritano, Joſepho, Sanchoniathone, Herodoto, Dicæarcho, Manethone, Eratoſthene, Abydeno, Beroſo, Varrone, Ptolemæo Mendete, Obeliſcis Ægyptiacis, Marmore Pario & ſcriptoribus omnis generis originariis, cœpta primum ab erudito Epiſcopo *Ricardo Cumberland*, aucta deinde, perfecta & concinnata ab origine Mundi usque ad æram Nabonaſſari Regis Babylonici, à qua Humfredus Prideaux inſigne ſuum opus incipit, vulgataque ſupplementi inſtar ad tabulas Chronologicas eruditiſſimi Epiſcopi Wigornienſis Gvilelmi Lloydii editas à Marshallo, Lond. 1721. fol. Anglicè.

Joh. Hieronymi Wiglebs Kirchen-Hiſtorie von Erſchaffung der Welt bis auf CHRISTUM, in Fragen und Antworten. Halle 1716.4. Vid. Unſchuldige Nachrichten von Alten und Neuen Thoologiſchen Sachen, A. 1716. p. 365. Aug. Hermanni Francke monita Paſtoralia p. 91.

D. *Guſtavi Georgii Zeltneri* chronotaxis millenarii quarti, Altdorf. 1709.4.

⁂ ⁂ ⁂

Zweymal zwey und funfzig auserleſene Bibliſche Hiſtorien aus dem Alten und Neuen Teſtamente; mit Fragen, daraus zu examiniren, nützlichen Lehren, und erbaulichen Gedancken bey jeder Hiſtorie, vor die Hamburgiſche Jugend abgefaſſet von Hrn. **Joh. Hübnern**, Rectore des Johannei daſelbſt, nebſt einer Vorrede eines Hoch-Ehrwürdigen Miniſterii der Stadt Hamburg. 1714. 8. atque deinde ſæpius Lipſiæ in 8. & 12.

M. **Johann Wagners**, Paſtoris zu Weiſſen-Schönbach und Grockſtat, hundert und vier auserleſene Bibliſche Hiſtorien, nebſt einer Vorrede **Chriſtoph Conrad Beſſers**, Paſtoris und Inſpectoris zur Schulpforte. Lipſ. 1717. 8. Liber eadem utili & jucunda methodo ad prioris imitationem in juventutis Chriſtianæ uſus concinnatus.

D. *Juſti Geſenii* Bibliſche Hiſtorien Altes und Neuen Teſtaments, zwey Theile, jeder 54. Lectiones. Brunſvici 1719. 8. tertia editio.

D. R. G. abregé de la Sainte Bible, en forme de queſtions & de reponſes familieres. à Rouen 1707. Mem. de Trevoux A. 1708. p. 249.

Hiſtoire choiſie de l'Ancien & de Nouveau Teſtament, avec de courtes reflexions à la fin de chaque article. Paris 1722. 12. Journal des Savans 1722. Octobr. pag. 439.

2. ANNA-

2. ANNALIUM ET HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ NOVI TESTAMENTI.

Ante laudatiſſimum opus CENTURIARUM MAGDEBURGENSIUM vix unus & alter, ac levi brachio Hiſtoriam Eccleſiaſticam vel tradere vel illuſtrare aggreſſus erat, unde Stanislaus Hoſius Cardinalis ad Antonium Cardinalem Amulium Epiſt. 95. ſerio dolet ſtudium Patrum Eccleſiæ adeò à ſuis ad illud temporis neglectum. *Verum hæreticorum incredibili quadam diligentia, noſtra vero plus quàm ſupina nec unquam ſatis deploranda negligencia factum eſt, ut hoc eſſent loco rationes Eccleſiæ, quo nunc eas eſſe maximo cum animorum noſtrorum dolore cernimus - - - Nam unde nobis natæ ſunt Centuriæ, quarum illuſt. D V. ſuis in litteris meminit, quàm ex eo quod & in edendis & in evolvendis priſcorum Patrum libris tantum ſtudium poſuerunt hæretici, cùm à nobis qui per Dei gratiam Catholici ſumus, prorſus negligi viderentur. Multos cernere licuit proximis ſuperioribus annis, qui præter Thomam aut Scotum vix alium quenquam auctorem legerent, quodque magis dolendum eſt, ne ſacra quidem Biblia, quæ diligentius evolverent, digna judicarunt. Et credat illuſtriſſima D. V. non eſſe contemnendum laborem hunc hæreticorum in iſtis Centuriis conſcribendis. Cum enim viderent* &c. Ante Centurias non memini aliquid in hoc genere exſtare quod memorare referat, quam *Claudii Seyſſelii* Hiſtoriam Eccleſiaſticam editam Gallice Pariſ. 1534. fol. Sed longe aliis ſubſidiis, longe alia induſtria, copia & accuratione elaboratæ ſunt *Centuriæ*, quas verò elogio Frid. Spanhemius vocat *Bibliothecam totius Chriſtianæ antiquitatis*. Centuriæ XIII. totidem in folio Voluminibus primum excuſæ ſunt Baſileæ ab A. 1559--1574. Auctor præcipuus Matthias Flacius, ἐργοδιώκτῃ Ebelingo Alemanno, Conſule Magdeburgenſi: cæteri qui operam ſuam collocarunt Martinus Copus, Jo. Wigandus, Matthæus Judex, Baſilius Faber, M. Pancratius Veldpock, Andreas Corvinus & Thomas Holthuterus; & qui in excerpendis ſcriptoribus fuere aſſidui, Ambroſius Hidfeld, David Ciceleru s, Caſpar Leunculus, Wilhelmus Radenſis, Nic. Beumullerus, Bernhardus Niger & Petrus Schrœder, Conrado Agrio amanuenſi. Collectanea inedita ad Seculum XIV. XV. & XVI. in Bibliotheca Gvelferbytana adhuc aſſervari, Wilhelmus Erneſtus Tentzelius memoriæ prodidit, Bibl. curioſæ T. 1. p. 437. Editio Ludovici Lucii, Baſil. 1624. licet nitidior, tamen male audit a) ob omiſſas Epiſtolas dedicatorias variaque in

 ipſo

a) B. D. Calovius prædia ſtudii Theolog. p. 337. Jo. Gottlieb Moller, Gedanenſis, in decade Obſerv.

ipſo opere interpolata ac truncata. Singulæ Centuriæ digeſtæ per ſedecim capita, quorum *primum* breviter totius Sæculi conſpectum offert velut in tabella; *ſecundum* tractat de propagatione Eccleſiæ, & quibus locis ac regionibus Evangelium perſonuit; *tertium* de ſtaru Eccleſiæ vel tranquillo vel obnoxio perſecutionibus, & de pœnis perſecutorum; *quartum* de doctrina ejusque inclinatione; *quintum* de hæreſibus & erroribus gravioribus; *ſextum* de Cerimoniis & ritibus Eccleſiæ per varias regiones Orbis terrarum; *ſeptimum* de politia ſive regimine & diſciplina Eccleſiaſtica; *octavum* de ſchiſmatibus & controverſiis in Eccleſia agitatis; *nonum* de Conciliis; *decimum* de Epiſcopis & Doctoribus; *undecimum* de Hæreticis; *duodecimum* de Martyribus; *decimum tertium* de miraculis & prodigiis; *quartum decimum* de rebus externis ſeu politicis Judæorum; *decimum quintum* de ſtatu religionum extra Eccleſiam, de Judaiſmo, Ethniciſmo, & à Sæc. VII. Muhamedaniſmo; *decimum ſextum* denique de ſtatu & mutationibus politicis Imperiorum. Quæ præterea ad hiſtoriam hujus operis faciunt, peti poſſunt ex præfationibus ad Centurias, & ex narratione b) de Hiſtoria Eccleſiaſtica Magdeburgenſi contra Juſtum Menium, cum Scholaſticorum Witebergenſium & Juſti Menii reſponſione, Witteb. 1558.4. ex Jo. Guil. Molleri Centuriarum Magdeburgenſium recenſione Hiſtorico-critica, Gedani 1696.4. Caſp. Sagittarii introductione in Hiſt. Eccleſ. cap. 13. p. 240. ſqq. D. Jo. Frid. Mayeri eclogis de fide Baronii & Bellarmini ipſis Pontificiis ambigua cap. 1. D. Tho. Ittigii præfat. ad ſelecta capita Hiſt. Eccleſ. ſæculi primi, D. Joh. Andreæ Schmidii conſilio de Centuriis Magdeb. emendandis, defendendis & continuandis, Helmſt. 1700.4. & ex D. Simonis Joannis Arnoldi ſcripto vulgato Magdeb. 1715.8. cui titulus: *Decus Magdeburgenſe.* Conferre etiam jurabit D. Jo. Fabricii, Abbatis Regiæ Luteræ & Theologi Helmſt. Bibliothecam T. 2. p. 424. ſq.

In Bibliotheca Gallica Crucimanii pag. 92. legas *Franciſcum Burgoinum* Gallice edidiſſe compendium hiſtoriæ Eccleſ. excerptum è Centuriis Magdeburgenſibus. *François Bourgoin, Nivernois, Chanoine en l'Egliſe de Nevers, & depuis Miniſtre à Geneve, a eſcrit l'Hiſtoire Eccleſiaſtique extraite des Centuries de Magdebourg, imprimée l'an 1560. ou environ, à Geneve.* Notiſſima

Obſerv. Miſcell. cap. 3. D. Jo. Frid. Mayer de fide Baronii p. 4. D. Tho. Ittig præf. ad Sæculi I. ſelecta capita p. 5.

b) Unſchuldige Nachrichten von alten und neuen Theologiſchen Büchern / A. 1710. pag. 657. ſeq.

ſima autem omnibus Epitome Centuriarum Magdeburgenſium, quam egregio ſtudio concinnavit B. D. *Lucas Oſiander* ſenior, Eccleſiaſtes Eslingenſis, eique continuationem ſæculi XIV. XV. & XVI. adjunxit. Totum opus tribus ſpiſſis voluminibus in quarto abſolvitur, deſinitque in Colloquio Ratisbonenſi, quod A. C. 1601. habitum eſſe conſtat. Primores Centuriæ octo, lucem viderunt Tubingæ A. 1592. ad 1602. 4. Eodem anno 1602. prodiit etiam Centuria decima ſexta, cæteris uberius deſcripta. Denique ſecutæ Centuriæ IX. X. XI. XII. XIII. XIV. & XV. A. 1613. 4. Recuſa priora volumina etiam A. 1607. 4. Et Germanice verſa à Davide Fortero, Francof. 1597--1608. 8. Svecice ab Erico Schrœdero, Holmiæ 1635. fol.

Gerh. Jo. Voſſius Epiſt. 397. ad Jo. Rod. Wetſtenium ſcripta A. 1645. *Equidem nihil magis exoptem, quàm ut Centurias Magdeburgenſes edere poſſim cum brevibus noſtris notis. Præclarum eſt opus: ſed eſt ubi aliquid ab Centuriatoribus illis datum affectæ & anticipatæ opinioni, homines enim erant. Eſt ubi humanitus error obrepſerit, præcipue in iſtis quæ dies poſtea docuit, aut à ſcriptoribus antiquis, qui tum temporis non viderunt lucem, vel ubi doctiſſimi homines in ſcriptoribus jam ante editis locum eſſe corruptum obſervarunt. - - - Verùm tot incurrentibus adverſis, nihil audeo polliceri. Quamobrem nihil æque exopto quam ut alius - - - hoc ſuſcipiat negotium. Is eſto, qui hoc ſaxum diu jam volvit vir clariſſimus* Ludovicus Lucius, *quem ex ſcriptis jam ante annos vicenos novi.* Dicitur & idem Lucius continuationem Centuriarum molitus fuiſſe, ſed nec illa lucem vidit, neque quam juſſu Ducis glorioſiſſ. memoriæ Rudolphi Auguſti elaborandam ſuſceperat Theologus Helmſtadienſis *Gebhardus Theodorus Meierus*, defunctus A. 1694. neque illa cujus ſpem fecit Rev. D. *Joannes Andreas Schmidius*, cujus Conſilium de Centuriis emendandis, defendendis & continuandis jam memoravi.

Ex adverſariis Centuriarum Magdeburgenſium occurrunt (1) *Conradus Brunus*, cujus admonitioni adverſus novam Hiſtoricam Eccleſiaſticam Matthiæ Flacii Illyrici, editæ Dilingæ A. 1565. 8. reſpondit Flacius in refutatione invectivæ Bruni contra Centurias Hiſtoriæ Eccleſ. in qua ſimul recitantur amplius centum hiſtorica, maximique momenti Papiſtarum mendacia, Baſil. c) 1566. 4.

(2) *Petrus Caniſius*, S. J. cujus Commentarii de Verbi Dei corruptelis, de S. Joanne Baptiſta Dilingæ 1571. 4. & de beatiſſima Maria virgine libris V. Ingolſtad. 1577. 4. & utraque junctim excuſa ib. 1583. fol.

c) In Caſimiri Oudini ſupplemento de ſcriptoribus Eccleſ. p. 627. male excuſum A. 1544.

(3) ***Alani Copi***, Londinenſis, ſive ***Nic. Harpsfeldi*** d) potius dialogi ſex, contra ſummi Pontificatus, Monaſticæ vitæ, Sanctorum, ſanctarum imaginum oppugnatores, & pſeudomartyres. Antwerp. 1566. 1573. 4.

(4) ***Gvilelmus Eyſengrein*** de Nemeto Spirenſis, cujus catalogus teſtium veritatis, exſtat editus Dilingæ 1565. 4. & ex ſedecim e) quos promiſit Centenariis primus, novæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Flacii & Collegarum oppoſitus, Ingolſtad. 1566. nec non opus de Romanis Pontificibus, adverſus Magdeburgenſes, Monachii 1568. fol.

(5) ***Gilbertus Genebrardus***, Theologus Pariſ. in Chronico poſt A. 1584. f) ſæpius excuſo, poſteriore tomo thraſonice ſatis in titulo profitetur ſe ***Centuriatorum impietatem, mendacia, impoſturas coarguere, & doctrinæ Catholicæ continuationem ad ſingulorum ſæculorum coronidem oſtendere.*** Editio locupletior eſt Pariſ. 1600. fol. junctam habens Petri Victoris Palmæ Cajetani continuationem ab A. C. 1585. ad 1600. Syllogen doctrinæ Pontificiæ per ſingula ſæcula contra Magdeburgenſes ex Genebrardo excerptam exhibet Antonius Poſſevinus Bibl. ſelectæ VII. 37.

(6) ***Onufrii Panvinii*** de primatu Petri, adverſus Centuriarum auctores. A. 1591. 4. Ejusdem Onufrii Chronicon Eccleſiaſticum à Julio Cæſare usque ad Maximilianum II. ſive ad A. 1568. Lovan. 1573. fol. præmiſſo indice auctorum, è quibus Hiſtoriam Eccleſiaſticam, quæ in Bibl. Vaticana ſervatur MSta, concinnavit.

(7) ***Franciſci Turriani***, S. J. adverſus Magdeburgenſes Centuriatores pro Canonibus Apoſtolorum & pro Epiſtolis decretalibus Pontificum libri V. Florentiæ 1572. & Coloniæ 1575. 4. Huic præter alios multos abunde reſponderunt Joannes Dallæus libris de pſeudepigraphis Apoſtolicis & David Blondellus in Turriano vapulante. Turrianum ad Centuriatores oppugnandos inſtigat, & veterum Chriſtianorum ſcripta inedita ab eo premi indignatur Stanislaus Hoſius Epiſt. 77.

(8) In Bibliotheca Hohendorfiana, exquiſitiſſimo illo & locupletiſſimo rariſſimorum librorum theſauro inter Volumina MSta in folio num. 9. pag. 232. memoratur volumen ingens Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ modum

d) Vide Vincentii Placcii τοῦ μακαρίτου pſeudonymos num. 72.

e) D. Tho. Ittig. præf. ad ſelecta capita Sæculi I. p. 10. ſeq.

f) Prior liber Chronographiæ jam A. 1570. 12. lucem viderat Lovanii, ſed res ante CHriſtum breviſſimè perſequitur, & loco ſecundi libri de rebus poſt CHriſtum natum junctam habet Chronologiam Arnoldi Pontaci Burdegalenſis,

dum tenentis ſcilicet inter zelum, ut auctori videtur, excedentem utrinque Centuriatorum & Baronii. Qui Baronius Centurias licet nusquam fere nominetenus aggreditur, tamen illis oppugnandis, quas in gratiarum actione ad Philippum Nerium Tomo VIII. annalium ſubjecta *Centurias Satanæ è portis inferis in Eccleſiæ detrimentum progreſſas* indigno convicio appellat, illis inquam oppugnandis Annales componendos unice in ſe ſuſcepiſſe, eodem in loco diſerte teſtatur. Titulus autem ineditæ illius & mediæ inter Centuriatores & Baronium Hiſtoriæ hic eſt: *Hiſtoire Eccleſiaſtique, extraite de tous les auteurs & des Conciles, les quels entre le zele de Baronius, trop paſſioné pour aggrandir l' autorité du Pape & de la* Cour *de Rome, & de la trop grande envie des* Centuriateurs *pour la diminuer, ſervent de reigle pour la reduire à ſon point veritable, avec pluſieurs belles remarques & paſſages, tirez des* Conciles, *des Epitres des Papes, & des écrits des Peres de l' Egliſe & autres Auteurs, ſur pluſieurs matieres importantes.*

Hi CÆSARIS BARONII a) Annales non perfunctorie dicendi mihi ſunt: nam licet Pontificis ſuprematui ſtabiliendo fuerint ab auctore potiſſimum dicati, tamen Baronius Caſaubono b) etiam judice operam in iſthoc genere litterarum adeo inſignem poſuit, ut omnibus ſua diligentia palmam præcipuerit: Deinde ὑποθέσει δȣλεύων tam multa obſcuravit, c) ut doctiſſimis etiam longam commentandi & examinandi refellen-

a) Baronii vita ſcripta ab Hieron. Barnabæo, Congregat. Oratorii Rom. presbytero libris tribus edita Rom. 1651. 4. & una cum elogiis Baronii à Georgio Fritz, Oratorii Viennenſis presbytero, collectis, recuſa Viennæ Auſtriæ 1718. 8. Præterea conſulere juvabit H. Spondanum ante Tom. 1. epitomes annalium Baronii: Janum Nicium Erythræum pinacotheca I. p. 87. Iſaacum Bullartium Academ. ſcientiar. T. 1. p. 179. Joh. Imperialem in muſeo hiſtorico p. 93. editionis à me curatæ, Hieron. Ghilini theatrum virorum doctorum T. 1. pag. 37. Alphonſum Ciacconium in vitis Pontificum & Cardinalium T. 2. ſub Clemente VIII. ad A. 1596. Et de Annalibus Baronii Chriſtoph. Hendreichium in pandectis Brandenburg. p. 423. Caſp. Sagittarium introduct. in Hiſt. Eccleſ. cap. 14. D. Thomam Ittigium in diſſert. quam præmiſit ſelectis Hiſt. Eccleſ. ſeculi primi capitibus, D. Jo. Fabricium Helmſt. T. 2. Bibliothecæ ſuæ pag. 429. 450. Præ cæteris D. Jo. Frid. Mayerum τὸν μακαρίτην in eclogis de fide Baronii & Bellarmini ipſis Pontificiis ambigua. Amſt. 1697. 8.

b) Caſaub. prolegom. ad exerc. in Baron. D. Jo. Frid. Mayer de fide Baronii p. 52. ſeq.

c) Georgius Calixtus de conjugio Clericorum pag. 217. *Pater annalium Baronius Herculeis ſuis laboribus id conſecutus eſt, ut antiquitatem Eccleſiaſticam multis quidem in locis illuſtraſſe & explicuiſſe, ſed longe pluribus iisque fere*

fellendique præbuerit materiam. Natus Soræ Campaniæ urbe prid. Cal. Nov. A. C. 1538. in Congregationem Oratorii A. 1575. d) à Philippo Nerio Romæ conditam receptus, Historiæ Ecclesiasticæ omni studio dare operam & deinde Annales componere jussus fuit. e) Bibliothecæ Vaticanæ postea præfectus in Antonii Cardinalis Carafæ A. 1591. defuncti locum: & Cardinalium Collegio A. 1596. adscriptus à Clemente VIII. atque ni factio obstitisset Hispana illi fortasse successor A. 1605. dandus, diem obiit supremum prid. Cal. Jul. 1607.

In gratiam Augustini Tornielli f) cujus annales *caput Baronii* à Spondano appellantur, Annales Veteris Testamenti scribere omisit: Annales itaque Ecclesiasticos post præmissum apparatum orditur ab anno nati CHRISTI, quem statuit esse Augusti ab inito triumviratu quadragesimum primum, C. Cornelio Lentulo & M. Valerio Messalino Coss. Olympiadis CXCIV. 2. U. C. 751. Duodecim volumina Annalium, totidem sæcula complectuntur. Postremum volumen desinit in A. C. 1198. Tomos duos priores *Onufrius Panvinius* g) delineasse antea, & primam eorum graphidem posuisse creditur, quos deinde Baronius composuerit, poliverit, evulgaveritque. Tomum XIII. XIV. & XV. Patribus Oratorii Romani moribundus commendavit testibus H. Spondano h) & Hieron. Vecchieto, i) quos necdum in dias luminis auras productos constat, nisi quod Odoricus Raynaldus Baronii chartis usus esse traditur. Cum Græcarum litterarum Baronius non adeo peritus esset, in

fere majoris momenti obscurasse & involvisse deprehendatur. Quare & suam sibi gloriam ipse detraxit, & laborem studiosis veritatis adauxit. adde Jo. Georg. Dorschæi VIII. Religions-Scrupel p. 353. seq.

d) Hieron. Barnabæus in vita Philippi Nerii, T. 6. Act. Sanctor. 26. Maji p. 543.

e) id. p. 535. seq. & in vita Baronii lib. 1. c. 18. Obiter nota ab illa congregatione Oratorii Romana diversam esse non modo Viennensem, cujus jam memini, sed & Parisiensem A. 1611. conditam à Cardinali Berullo, de qua Sammarthani fratres tomo quarto Galliæ Christianæ p. 987. seq. Richardus Simon in vita Joannis Morini, Nouveaux memoires de Mr. Nodot T. I. p. 202. seq. &c.

f) Giornale de' letterati d' Italia T. X. p. 233.

g) Cornelius Curtius in elogiis eremitarum Ordinis S. Augustini p. 147.

h) Spondanus præf. ad Auctarium Chronologicum epitomæ annalium Baronii subjectum.

i) Hieron. Vecchietus lib. 6. de ratione sacrorum temporum cap. 8. D. Jo. Frid. Mayer de fide Baron. p. 30.

in ſcriptis ejus linguæ interpretandis adjutus eſt à *Jacobo Sirmondo*, Cardinali *Gvil. Sirleto*, k) *Petro Morino*, l) *Aloyſio Lollino* m) aliisque.

EDITIONES Annalium hactenus exſtant octo: prima *Romana* A. 1588. ſq. altera *Veneta* A. 1595. tertia *Colonienſis* A. 1596. quarta *Antwerpienſis* A. 1597--1612. quinta *Moguntina* A. 1601. ſexta *Colonienſis* A. 1601. ſeptima *Antwerpienſis* A. 1675. octava denique *Veneta* A. 1705--1713. in qua licet nitida, tamen verba Auctorum non ſunt diverſis exarata typis quod in Colonienſi commodum eſt, in qua uti in cæteris quoque (præter Antwerpienſes) exſtat ad A. C. 1097. n. 18--143. tractatio *de Monarchia Siciliæ*, excuſa etiam ſeparatim Pariſ. 1609. 8. & oppugnata à M. Antonio de Dominis VI. 12. de Rep. Eccleſiaſtica, & noviſſime à Lud. Ellies du Pin in libro, cui titulus: Defenſe de la Monarchie de Sicile contre les entrepriſes de la Cour de Rome, Amſt. 1716. 8. Edictum Philippi II. Regis Hiſpan. contra Baronium exhibet M. Antonius de Dominis ad libri ſexti calcem, nec non Goldaſtus T. 3. de Imperii Monarchia p. 619. & Samuel Baſnage in limine exercitationum hiſtorico-criticarum contra Baronium.

INDEX poſtumus Cardinalis de Laurea A. 1693. Novembr. 30. denati in Annales Baronii, Rom. 1694. 4. Confer Acta Eruditor. T. 2. ſupplementi pag. 544. Indicem locorum ubi res Judaicas Baronius attingit, Carolus Joſephus Imbonatus inſeruit Bibliothecæ ſuæ Latino-Hebraicæ, editæ Rom. 1694. fol.

VERSIONES cœptæ variis linguis, ſed nulla ultra unum alterumve Volumen proceſſit. Tomus primus *Italice* Franciſco Panigarola interprete, Rom. 1590. 4. Etiam Franciſci Nerlii Cardinalis, neſcio an editam interpretationem à Joanne Ciampino memorari memini: & ab aliis Cardinalis Franciſci Mariæ Tauruſii, quas editas eſſe non exiſtimo. *Germanice* tomum primum transtulit Marcus Fuggerus, Baro de Kirchberg & Weiſſenborn, vulgavitque Ingolſtadii 1574. fol. Valentini Leuchtii verſionem Germanicam, quam alii commemorant, haud vidi: uti nec *Polonicam* Stanislai Carncovii. Verſionis *Gallicæ* à neſcio quo ſuſceptæ facit mentionem in Epiſtola ad Baronium ſcripta Nicolaus Faber.

k) Papebroch. T. 4. Act. Sanctor. Maj. p. 147.

l) Rich. Simon lettr. choiſies p. 242.

m) Aloyſius Novarinus in adagiis ſacris T. 2. p. 36.

ber. n) Eamque A. 1616. vidisse lucem, aliis testimoniis o) cognoscimus.

EPITOMÆ plurimæ exstant, *Latino* præcipue idiomate. In his laudatissima *Henr. Spondani*, Paris. 1612. 1622. 1639. Mogunt. 1618. Colon. 1640. Lugd. 1660. fol. 2 Volum. & Belgice versa cum continuatione ad A. C. 1623. Antwerp. 1623. fol. Brevissima *Ludovici Aurelii* Perusini, Rom. 1634. 12. & Monasterii Westphaliæ 1638. 8. Paris. 1665. 12. Uberior *Abrahami Bzovii*, cum auctario *Jo. Frid. Matenesii*, Colon. 1617. fol. 2 Vol. *Joh. Gabriëlis Bisciolæ* Mutinensis, S. J. Venet. 1602. 4. duobus Voluminibus, decem sæcula persequentibus, & eodem anno Lugduni atque Coloniæ: atque iterum Coloniæ 1614. 4. ubi sæculum XI. & XII. ex Spondano adjunctum accessit. *Jo. Homtii Scoglii* Historia Ecclesiastica, Pars I. Rom. 1622. 8. & ad Annum 1198. continuata, cum subjuncta Chronologica notatione usque ad A. 1640. Rom. 1642. 4. *Nic. Angeli Caferii* synthema vetustatis, sive flores historiarum, è Saliano, Baronio, &c. Rom. 1667. fol. *Cornelii Schultingii*, Steinwichii, thesaurus antiquitatum Ecclesiasticarum ex septem tomis prioribus Baronii, Colon. 1601. ordine Alphabetico. Et Epitome Tomi VIII. ibid. 1603. *Matthiæ Chesneux*, Augustiniani, speculum Ecclesiæ Catholicæ Chronographicum, Tomus I. Vetus Test. complectens, Leodii 1661. fol. & T. II. sæcula IX. Novi Test. ibid. 1666. fol. Epitome Baronii *Arabice* per Franciscum Brietium, Capucinum Rhedonensem, Rom. 1653. 1655. 4. tribus Volum. quorum tertium etiam continuationem ad A. 1612. continet. Alia Epitome *Italice* ab Odorico Raynaldo, Rom. 1668. 4. de qua diarium Romanum illius anni, Giornale de' letterati di Roma pag. 4. *Alexandri Tassoni* aliam quatuor voluminibus in quarto MStam servavit Neapoli Bibliotheca instructissima illustris viri Josephi Valettæ. Alia Baronii epitome *Germanice* (non memini quo auctore) lucem vidit Coloniæ 1600. 4. Alia *Polonice*, scriptore Petro Scarga, Cracov. 1602. *Gallicas* Claudii Durandi, Jo. Planchæi & Arti Thomæ, haud vidi. His accensendum etiam opus sub Dictionarii Ecclesiastici titulo Gallice editum Paris. 1673. 12. à Carolo Chaulmero, duodecim voluminibus: undecimo & duodecimo indicis vices occupante.

CONTINUATORES inferiores Baronio quidem, consulendi (1) *Abraham*

n) Du Pin T. 17. Bibl. ecclesiastique p. 53. b.

o) Journal des Savans A. 1702. Mars p. 278.

Abraham Bzovius p) Polonus, Ordinis S. Dominici, cujus continuationis tomi octo, ab A. 1199. ad 1564. annales deducunt, Colon. 1616--1635. fol. Tomus postumus q) qui nonus est, ab A. 1565. ad 1572. prodiit Romæ 1672. fol. Tomus II. in editione secunda Coloniensi A. 1625. ad instantiam Ducis Bavariæ r) emendatus legitur ex Jo. Georgii Herwarti ab Hohenburg libro pro Ludovico Bavaro, contra Bzovium edito Monachii A. 1618. 4.

(2) *Odoricus Raynaldus*, Tarvisinus, Congregationis Oratorii Rom. presbyter, relictis etiam Baronii chartis usus s) Baronium continuavit octo tomis ad A. C. 1534. Rom. 1646--1663. & Colon. 1694. fol. Sed & nonum volumen post ejus fata, jam A. 1677. excusum, lucem vidit Rom. 1689. fol. quod continuationem persequitur ad A. 1565. Vide Acta Eruditor. A. 1691. pag. 189. Tomorum octo epitome t) vulgata unico volumine Rom. 1667. fol. Quamquam autem virum eloquentissimum & veritatis amantissimum vocat Steph. Baluzius notis ad vitas Paparum Avenionensium pag. 1084. tamen fide illius tuto stari non posse, multis docet Theologus Parisiensis acri in sextum Raynaldi tomum censura edita Gallice 1667. 8. in libro, cui titulus: *Recueil de diverses pieces pour les defenses des censures de la Faculté contre le livre de Jaques Vernant*

p) De Bzovio Erythræus pinacotheca I. pag. 198. & Simon Starovolscius in Centuria scriptorum Polonicor. pag. 131. & ante tomum octavum continuationis Bzovianæ, Bælius in Lexico &c.

q) Obiit Bzovius A. 1637.

r) Bzovius etiam retractationem edere coactus, quæ lucem vidit Ingolstadii 1628. 8. De Franciscanorum & Jesuitarum in Bzovium invectivis, vide Bælium. Non esse Bzovium cum quo liceat tuto in tenebris micare, notarunt etiam Conringius de finibus Imperii pag. 399. 431. David Ancillonius melange Critique Tom. I. pag. 181. multique alii. Plagia ipsi objicit Jac. Gaddius de scriptoribus non Ecclesiasticis T. I. p. 9. Bzovii annales etiam simili, ut Baronium epitome brevi complecti voluit Ludovicus Aurelius Perusinus, sed editam esse non memini.

s) Bohuslaus Balbinus S. J. in quæsitis Oratoriis p. 124. cum dixisset Bzovium non omnibus placere; *ætate nostra*, inquit, *in hoc sacro laudabilius & propius ad Baronii mentem, quippe ex relictis ab eo chartis, eademque methodo, ut* EPISTOLARIS, *ac proinde majoris auctoritatis foret historia, Odoricus Raynaldus versatus est, aliquot voluminibus Annalium evulgatis.*

t) Quod in Hendreichii pandectis legas Baronii compendium fecisse Raynaldum, errorem esse existimo.

& d' Amadeus Gvimenius & contre le Bref & la Bulle d' Alexandre VII. ex qua petiit quæ de Raynaldo Jo. Claudius apud D. Mayerum τὸν μακαρίτην, de fide Baronii pag. 35.

(3) *Henricus Spondanus* u) Mauleolensis ex Reformato Romanæ socius Ecclesiæ & Apameensis Episcopus, non modo Epitomæ Annalium Baronianorum breve Chronologicum auctarium subjecit, deductum ad A. C. 1622. sed etiam singulari opere continuandos eos in se suscepit ad A. 1640. Paris. 1641. fol. duobus Voluminibus, quibus appendix postuma x) in Anno 1646. desinens, successit Paris. 1659. fol. Recusa hæc Continuatio Lugd. 1678. & sine appendice Gallice Petro Coppino interprete. Paris. 1654. fol. 3 Volum. Licet autem succinctior Raynaldo, Bzovioque Spondanus, tamen judicio & diligentia superior, suis interim & ipse nævis haud carens, & perinde ut illi studii in aulam Romanam nimius, cujus magno plausu exceptum id opus testatur Natalis Alex. Tom. 7. Hist. Eccles. pag. 275. edit. in fol. Varia in Spondano reprehendit Leo Allatius diatriba de Nilis pag. 52. & in notis ad Georgium Acropolitam pag. 251. nec non Hieronymus de Marinis, nobilis Genuensis, in observationibus A. 1656. 4. editis ad Spondani Annales, quibus expenduntur nonnulla ejusdem de aliquibus Principibus nationibusque, Jo. Justiniano potissimum & Genuensibus elogia.

Continuationes, quas exspectare jussi sumus, à *Cæsare Becillo*, y) à *Cardinali Coloredo*, z) & à *Josepho Laderchio*, necdum viderunt lucem.

CENSURAS in Baronium ordine alphabetico auctorum, à quibus consignatæ sunt, referre juvat:

Samuelis Basnagii, Flottemanvillæi, Exercitationes ad Baronium, ubi desinit Casaubonus, ab A. C. 35. ad A. 44. num. 89. prodierunt Ultrajecti 1692. 4. Prodromus insignis præstantissimi operis Annalium Politico-Ecclesiasticorum, quorum tria Volumina excusa Roterod. 1706. fol. à Cæsare Augusto ad Phocam usque sive ab Anno ante CHRI-

u) De Spondano consulenda narratio de apostasia ejus, edita Gallice Biturici A. 1595. & Carolus Perraultus in elogiis illustrium Gallorum seculi XVII. Gallice editis Tom. I. p. 34. Casp. Sagittarius introduct. in Hist. Eccles. p. 308.

x) Obiit Spondanus Tolosæ 18. Maji A. 1643.

y) Allatii apes urbanæ p. 65.

z) Acta Sanctor. T. 6. Maji p. 462.

CHRISTUM natum 43. usque ad Annum à nato CHRISTO 602. Cum autem posteriorum etiam sæculorum spem fecerit vir doctissimus, eam ut feliciter illi liceat implere, multi mecum optabunt.

Christophori Balthasaris ex Pontificio Reformati dissertationes adversus Baronium ineditas vidit & laudavit Dallæus, de quibus adi, si lubet, Bælium in Lexico, ubi de hoc Balthasare differit.

De *Bernardini* cujusdam magno, sed quod lucem non vidit, anti-Baroniano opere vide Acta Erud. T. V. supplementi p. 383.

Davidis Blondelli, Vide infra, in Magendeo.

Jacobi Cappelli libri III. Vindiciarum pro Casaubono contra Rosweidum, Evdæmonojohannem & Jul. Cæsarem Bulengerum. Francof. 1619. 4. Ejusdem assertio bonæ fidei contra Rosweidum, Sedani 1619. 4.

Isaaci Casauboni viri summi exercitationes, ἐργοδιώκτῃ Rege Britanniæ Jacobo I. scriptæ, prodierunt Londini fol. A. 1614. (qui Casaubono emortualis fuit) recusæ Francof. 1615. 4. Genev. 1655. 4. desinunt in anno CHRISTI 34. numero Baroniano 221.

Inedita Casauboni adversaria anti-Baroniana à filio Merico sibi communicata memorat, & ex eis notatu digna nonnulla affert Joh. Seldenus lib. 2. de Synedriis cap. 7. §. 2. p. 179.

Thomæ Comberi, Decani Durhamensis, opus Anglice editum hoc titulo: the Church history cleard from the Roman forgeries and corruptions, found in the Concils and Baronius, from the beginning of Christianity to the end of the fifth General-Council (A.C. 553.) Lond. 1695. 4. Confer Acta Erud. T. 2. supplementi p. 41.

J.A.C. (*Joannis Dartis*) in Senatu Franciæ Advocati animadersiones ad Baronium & Casaubonum, in quibus Baronius tanquam ab Aristarcho arguitur, & à Casauboni tanquam Phalaridis sagittis liberatur, Paris. 1616. 8. & in parte tertia operum ejus Canonicorum junctim editorum Paris. 1656. fol.

D. *Joannes Fabricius*, Helmstadiensis Theologus & Abbas Regiæ Luteræ, varia in Baronio à se notata retulit T. 2. Bibliothecæ suæ p. 432--450.

Melchior Goldaſtus Baronium perſtringit in rationali Politico Tom. 3. Conſtitutt. Imperialium & in replicatione pro Cæſarea & Regia Majeſtate & Ordinibus Imperii contra Jac. Gretſerum.

Jac. Gothofredus etiam Baronium confutare molitus. Vide Acta Eruditor. T. 5. ſupplementi p. 383.

Georgii Grenii enneas animadverſionum in loca Baronii. Witeb. 1671. 4.

D. *Chriſtiani Kortholti* disquiſitiones ſeptem Anti-Baronianæ, Kil. 1677. 4. & additis aliis duabus nec non D. *Adami Tribechovii* exercitationibus quinque ad Baronii A. 34. n. 232--287. Hamb. 1708. 4. Vide Acta Eruditor. A. 1709. p. 306.

Jo. Friderici Krebſii, Rectoris & Profeſſoris Heilsbronnenſis, Diſputationes VIII. ad Baronii A. 800. Hamb. 1709. 4. Prodierant primum Heilsbronnæ A. 1678. 1679. Vide Ephemerides Eruditorum Pariſ. A. 1710. p. 31. & Diarium Londinenſe, the hiſtory of the Works of the learned, A. 1710. p. 26. & 195.

Andreæ Magendei ſive *Magenelis*, præſidentis magis a) quam metuendi Baronio adverſarii, animadverſiones in Baronium quæ deſinunt in A. 49. prodierunt cum nonnullis *Davidis Blondelli* b) animadverſionibus & Epitome Caſauboni Magendeana. Lugd. Bat. 1679. fol.

Richardi Montacutii, Bathonienſis & Wellenſis ac deinde Norwicenſis Epiſcopi, Analecta Exercitationum adverſus Baronium edita Lond. 1622.

a) Confer Bælii Lexicon in Blondello, nota M. & Colomeſii Bibl. ſelectam inter ejus Opuſcula junctim à me edita pag. 449. Perraulti hommes illuſtres qui ont paru en France pendant le XVII. ſiecle T. 2. p. 177. ubi de Blondello.

b) Alex Morus præf. ad Chronicon Scaligeri: *Baronii Annales is, quem dixi Blondellus, mille caſtigavit notis, aliquando prodituris, quibus oram exemplaris ſui prætexuit, quod exemplar ære ſuo redemtum bene Proceres Amſtelodamenſes Bibliothecæ publicæ inferre curaverunt. Super hæc vero & ea, quæ ab aliis animadverſa ſunt, quæ ſubnotavimus etiam nos, juſtum fere Volumen implerent.* A. 1659. Conſules Amſtelodamenſes Marquardum Gudium tum admodum adoleſcentem ſumtu ſatis ſplendido & ſpe profeſſionis publicæ vocarunt ut egregio publico animadverſiones Blondellianas curaret, ſed fatis alio eum trahentibus res omiſſa. Vide Gudii Epiſtolas p. 24. Quæ à Magendeo curata ſunt non adeo magni videntur viris doctis. Quantum autem valeret Blondellus in confutando Baronio, pulcherrimis ſpeciminibus demonſtravit in opere Gallice edito Genev. 1641. fol. quod inſcribitur de primatu in eccleſia, *de la primauté en l' Egliſe.*

1622. fol. & deinde auctiora sub titulo apparatus ad Origines Ecclesiasticas, ibid. 1635. fol. Antidiatribæ contra priorem diatribarum partem Julii Cæsaris Bulengeri 1625. fol. ex officina Hulsiana, Genevæ. Θεανθρωπικὸν seu de Vita JEsu CHristi Domini nostri, Originum Ecclesiasticarum libri duo. Lond. 1636. 1640. fol. Jam A. 1612. cum Montacutio expostulavit Casaubonus, quod falcem in suam messem mittere & Baronium ipse quoque oppugnandum sibi sumere voluisset. Vide Epistolam Casauboni MLIX. pag. 617. edit. Almeloveenianæ.

Jo. Henrici Ottii, Theologi Tigurini, examen perpetuum in Annales Baronii, Tiguri 1676. 4. editum desinit in anno trecentesimo, licet auctor totum opus ante obitum absolvit & perduxit usque ad A. 1198. ut patet ex Epistola filii Jo. Baptistæ Ottii edita 1687. 8. atque totum opus, septem in 4. Voluminibus, ad editionem offerente. Vide etiam Novellas Reip. litterar. A. 1687. p. 784. Ejusd. Jo. Henrici Ottii vindiciæ examinis sui contra Augustinum Redingium, prodierunt Tiguri 1681. 4.

Antonii Pagi, Ordinis minorum S. Francisci, viri eruditissimi, Critica Baroniana in quatuor primora sæcula, Paris. 1689. fol. & in totum Baronium, opus postumum, quatuor in folio Voluminibus. Genev. 1705. fol. Cum enim auctor octogenario major A. 1699. Aquis Sextiis die V. Maji diem obiisset, editionis curam habuit fratris filius *Franciscus Pagi*, ex eodem Minorum Ordine, qui in Breviario Historico-Chronologico-Critico de Vitis Pontificum, quod tribus Voluminibus Antwerp. 1717. & 1718. 4. ad sæculi decimi quarti initia perduxit, non pauca itidem in Baronio notat emendatque, quemadmodum & laudatus Antonius Pagi in dissert. Hypatica seu de Consulibus Cæsareis, Lugd. 1682. 4. Ejusdem Pagi Epistola ad Nicasium de Critica sua Baroniana exstat in Novellis Reip. litterar. A. 1699. mense Jul. p. 40.

Joannis Prideaux, Theologi Angli, vindiciæ Casauboni contra Andream Evdæmono-Johannem cum aliis ejus scriptis excusæ Oxon. 1624. 4.

Thomam Reinesium supplementum exercitationum Casauboni ad Baronii Annales molitum legas in epistolis Gudianis p. 316.

Abrahami Sculteti confutatio Baronii de baptiſmo Conſtantini Magni Romano, prodiit Neoſtadii 1607. 4. Idem Scultetus in medulla Patrum, ſyntheſi Theologiæ Euſebianæ cap. 6. pag. 813. *Digniſſima hiſtoriographo vox eſt Cæſaris illa Baronii T. 3. Annal. ad A. 324. n. 13.* annales noſtros omni ſuſpicione mendacii carere volumus. *Quod ſi quam animoſe hoc ſcripſit, tam fortiter id præſtitiſſet, eſſet profecto cur de Annalibus iſtis Orbi Chriſtiano gratularemur. Verum enim vero tantum abeſt ut à mendaciorum ſuſpicione ſibi temperaverit Baronius, ut mendacia ipſe magno numero in Annales ſuos congeſſerit. Quæ ſi quis melioris judicii falce reſecuerit, non jam amplius ſolidum Hiſtoriæ corpus, ſed exangue & vix oſſibus ſuis hærens ſceleton eſt habiturus. Vera me ſcribere docebunt diſputationes in Baronium meæ, quas ſuo tempore, volet modo Deus, cum veræ antiquitatis & veritatis ſtudioſis communicabo.*

Paſſim Baronium etiam ſibi oppugnandum ſumſit *Frid. Spanhemius*, pater, in dubiis vexatis, & filius in hiſtoria Eccleſiaſtica ſcriptisque aliis.

D. *Adami Tribechovii* exercitationes ad Baronii A. 34. n. 232--287. lucem primum viderunt Kiloniæ 1666. 4. deinde cum Kortholtianis recuſæ ſunt Hamb. 1708. 4.

Ad *Gerardum Joannem Voſſium* ita Gvil. Laudus, Archiepiſcopus poſtea Cantuarienſis, in Epiſtola data 14. Jul. 1628. *De Baronio quod moliri inſtituis, imprimis laudo, præcipue vero quod fixum habeas minutias non conſectari. Certe in opere tam diffuſo nimis longum iter eſſet per minutias, & quæ tædio afficerent & peritos viatores & feſtinantes. Caput rei eſt, illa in quibus longius à primitiva Eccleſiâ, Romana receſſit, brevibus oſtendere, & argumentis inſolubilibus demonſtrare: quæ utraque tibi factu facilia ſemper exiſtimavi.* Confer Voſſii Epiſt. 251. 306. & aliam ad Georg. Carletonum, quam edidit Colomeſius notis ad Gyraldi dialogos de poëtis pag. 299. Grotius Epiſt. 237. ad eundem Voſſium: *Sed & tu jam forte in Baronio deſudas.* At nec Voſſii, nec *Chriſtiani Lupi* Auguſtiniani, Theologi Lovanienſis, aut *Henrici Noriſii* Cardinalis ſcripta lucem viderunt, quibus Baronii Annales emendandi ceperant conſilium, de quibus D. Thomas Ittigius præf. ad ſelecta capita Hiſtoriæ Eccleſiaſt. ſæculi primi pag. XLI. neque *Claudii Salmaſii*, de quo Laur. Craſſus T. 2. elog. p. 211. neque *Davidis Ancillonii*, qui in Miſcellaneis Criticis Gallice à filio Carolo editis T. 1. pag. 290. ſeq. ait plura ſe volumina obſervationum in Baronii Annales dare poſſe, & aliquot illarum lectori exhibet ſpecimina;

Neque

Neque *Gerhardi van Mastricht*, de quo D. Jo. Frid. Mayerus ὁ μακαρίτης in dedicatione eclogarum de fide Baronii ipsis Pontificiis ambigua, & in libro ipso p. 86.

APOLOGIÆ pro Baronio, non adeo magni fere momenti:

Jac. Gretseri, S. J. in rectitudine insipientiæ & falsimoniæ Goldastinæ, Ingolstad. 1611. & in gemina sua defensione 1612. 4.

Heriberti Rosweidi, S. J. lex talionis contra Casaubonum. Antw. 1615. 8. Ejusdem anti-Capellus 1619. & Syllabus malæ fidei Capelli, 1620. 8.

Petri Lansselii, S. J. dispunctio notarum Is. Casauboni de locis Justini Martyris. Ad calcem operum S. Justini in editionibus Græco-Latinis, Paris. 1615. 1636. & Witeb. 1686. fol.

Andreæ Evdæmono-Joannis, Cretensis, S. J. responsio ad caput quartum exercitationis primæ Casauboni, Colon. 1615. 8. Et defensio Annalium Baronii adversus Casaubonum, libris duobus. Colon. 1617. 4. Libri secundi capite tertio etiam *Joannis Matthæi Caryophili* ad exercitationes Casauboni notæ sive stricturæ pag. 125 -- 134. exhibentur. Evdæmono-Johanni responderunt Joannes Prideaux & Jacobus Capellus, de quibus supra. Mericus etiam Casaubonus in pietate adversus paterni nominis hostes & calumniatores, quæ separatim Lond. 1621. 8. pridem edita, Casauboni epistolis edit. Almeloveenianæ Roterdam. 1709. fol. subjicitur.

Julii Cæsaris Bulengeri, S. J. diatribæ bipertitæ in Casaubonum. Lugd. 1617. fol. His respondit Rich. Montacutius.

Augustini Redingii Vindex Veritas Centuriæ primæ Annalium Baronii contra Jo. Henricum Ottium, typis Monasterii Einsiedelensis A. 1680. fol.

Pauli Benii, Eugubini, dissertatio de Annalibus Baronii edita Romæ A. 1596. 4. & Clementi VIII. dicata libellus 46. paginarum, continua Baroniani operis commendatio per hæc quinque capita, à materia Annalium, à persona scribentis, à loco unde in lucem emissi, à tempore in quod incidunt, & à scriptionis ratione.

Jam cæteros Historiæ Ecclesiasticæ Scriptores recentes ordine litterarum perstringere juvat. Nam de veteribus dicere me memini volumine sexto hujus Bibliothecæ, libri quinti capite quarto: atque de Historiæ & Harmoniæ Evangelicæ scriptoribus lib. IV. cap. 5. §. 20. De Historiæ Biblicæ scriptoribus tradidi paullo ante inter Annales & historias Veteris Testa-

Teſtamenti, in quibus locus etiam debetur optimo viro *Georgio Fabricio*, cujus Hiſtoriæ ſacræ libri X. prodierunt Lipſiæ 1564. 1570. 1580. 8. & recenſente Jacobo filio, 1610. 8. & cum notis Jo. Sebaſtiani Mitternacht, Geræ 1669. 8. Leucopetræ 1687. 8. & Norimb. 1703. 8. & verſibus Latinis elegis à Joach. Wethmanno Javrano, Isleb. 1595. 8. & Germanice redditi per Jo. Meurerum, Gryphiswald. 1616. 8. 1627. 8.

3. Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,

Ordine Alphabetico:

A.

Natalis Alexandri, c) Ord. Prædicator. ſelecta Hiſtoriæ Eccleſ. ſeculorum ſedecim capita, Voluminibus ſex & viginti, in 8. Pariſ. 1676. ſeq. & additis etiam ſelectis Hiſtoriæ Eccleſ. Veteris Teſt. capitibus, Pariſ. 1699. fol. octo Voluminibus. Copioſiſſimum ſcientiſſimumque diſſertatorem vocat Jacobus Hommey, in ſupplemento Patrum p. 472. adeo à doctis etiam in Romana Eccleſia laudem fert quam meruit, licet Cenſura Romana notatus, quæ in editione in fol. ſubinde redarguitur.

De *Jo. Valentini Andreæ* compendio Hiſtor. Eccleſiaſticæ, quod ex Luca Oſiandro excerpſit, Germaniceque edidit, dictum ſupra p. 159.

Anonymi Hiſtoria Eccleſiaſtica à detentione S. Pauli Romana usque ad detentionem Turnonii Cardinalis, promiſſa Pariſiis in ephemeridibus litterariis Pariſ. A. 1712. p. 594. necdum lucem vidit quod ſciam.

De *Gotfridi Arnoldi* epitome Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Vet. & Novi Teſt. Germanice edita, dictum ſupra pag. 153. Ejusd. wahre Abbildung der erſten Chriſten, nach ihrem lebendigen Glauben und heiligen Leben. Francof. editio ſecunda 1700. fol. Ejusd. Kirchen- und Ketzer-Hiſtoria von Anfang des Neuen Teſtaments bis auf das Jahr CHRISTI 1688. Francof. 1699 -- 1700. fol. tomi quatuor. Ejusdem ſupplementa, illuſtrationes und emendationes zur Verbeſſerung der Kirchen-Hiſtoria, ibid. 1703. 4. Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſuam Arnoldus, quæ Belgice etiam verſa vidit lucem Amſtelodami, recte Apologiam

c) Severin. Wateri Sluteri propylæum Hiſt. Eccleſ. p. 11. D. Tho. Ittigii præf. ad ſelecta Hiſt. Eccleſ. capita p. XLI. Acta Erud. A. 1696. pag. 505. Caſp. Sagittar. introduct. in Hiſt. Eccleſ. p. 364. &c.

giam hæresium schismatumque inscripsisset, cujus quam suspecta sit fides, ubi iñumeris meritissimis viris detrahit, ubi veteres ac recentes turbarum in Ecclesia, novorumque dogmatum auctores tuetur, tot scriptis editis demonstratum est à viris præstantissimis, d) D. Elia Veielio, Jo. Fechtio, Valent. Ernesto Lœschero, Ernesto Salomone Cypriani, Tobia Pfannero, Jo. Frid. Corvino, Frid. Christiano Feustkingio, Andrea Davide Caroli, B. Davide Sculteto nostro, Jo. Philippo Storrio, aliisque compluribus, ut verbum addere non sit necesse. Non pauca etiam in Arnoldi historia notavit D. Jo. Fabricius Theol. Helmst. T. 2. Bibl. suæ p. 452 -- 473.

De *Ludovici Aurelii* epitome Annalium Baronii dictum p. 168. Vide & infra in Horatio Turselino.

De *Cæsaris Baronii* Annalibus supra p. 165. seq.

Histoire de l'Eglise par Mr. *Jaques Basnage*, Amst. 1698. fol. duobus Vol. Opus eruditum atque egregium, sed quod dogmatum Historiam potissimum ad sæculum decimum usque persequitur. Vide Lud. Neocori Bibliothecam novorum librorum A. 1699. p. 24. Histoire des ouvrages des Savans A. 1698. pag. 278. 382. History of the Works of the learned A. 1710. p. 203. &c.

De *Samuëlis Basnagii* Annalibus Politico-Ecclesiasticis dictum supra p. 170.

D. *Balthasaris Bebelii*, Theologi Argentoratensis ac denique Witebergensis, antiquitates Evangelicæ & Judaicæ, ex quatuor Evangelistis erutæ, & orthodoxis Patrum explicationibus illustratæ. Argentor. 1673. 4. Ejusd. Antiquitates & dogmata Ecclesiæ in tribus prioribus post natum CHRISTUM sæculis, Evangelicæ & hodiernæ ὁμοψήφε. ibid. 1669. 4. Antiquitates & dogmata Sæculi quarti, ib. 1679. 4. duobus Voluminibus.

Josephi Bingham, Origines Ecclesiasticæ, or the antiquities of the Christian Church; Opus præstantissimum decem tomis in 8. hactenus ab A. 1708. Londini, Anglicè editum: non tam historiam Ecclesiasticam tradit, quam antiquitates, ritus ac disciplinam veteris Ecclesiæ singulari studio illustrat.

De *Jo. Gabrielis Bisciolæ* Epitome Annalium Baronii dictum p. 168.

De *Francisci Bourgoini* Historia Ecclesiastica dixi supra p. 162.

d) Confer D. Tho. Ittigii præf. ad selecta capita Sec. I. p. LXXVI. seq.

Michaëlis Buchingeri, Colmarienſis, Hiſtoria Eccleſiæ Catholicæ & Antichriſtianæ; à Petro ad Paulum IV. Papam. Mogunt. 1560.

De *Abrahami Bzovii* Epitome & continuatione Baronii dictum ſupra pag. 168. & 169.

Thomæ Caccini Hiſtoria Eccleſiaſtica, Florent. 1639. fol. Italicè.

D. *Georgii Calixti* de ſtatu rerum in Eccleſia Occidentali ſæculis VIII. IX. X. & XI. quando Pontificius Dominatus & corruptelæ invaluerunt: Helmſt. 1657. & 1661. 4. ad calcem Apparatus Theologici.

Andreæ Caroli, Abbatis San-Georgiani in Ducatu Wirtembergico, memorabilia Eccleſiaſtica Seculi à nato CHRISTO decimi ſeptimi juxta annorum ſeriem notata. Tubing. 1697. 1702. 4. duobus Volum.

De *Centuriis Magdeburgenſibus* dictum ſupra pag. 161. ſeq. ſicut & de *Nic. Angelo Caferrio* & de *Matthia Cheſneux*, p. 168.

Hiſtoire de l'Egliſe par l'*Abbé Choiſi.* Tomus primus, tria primora ſæcula complexus, lucem vidit Pariſ. 1703. 4. Tomus undecimus, qui in Anno 1715. & morte Regis Galliæ Ludovici XIV. deſinit, prodiit hoc ipſo anno 1723. 4.

Joannis Clerici Hiſtoria Eccleſiaſtica duorum primorum à CHRISTO nato ſæculorum è veteribus monumentis depromta & explicata, Amſt. 1716. 4. Vide Acta Eruditor. T. 6. ſupplementi pag. 881. 521. & memorias litterarias Trevoltinas A. 1716. p. 1785

Joannis Criſpini, vide infra in Joanne Taffino.

D. *Jo. Conradi Dannhaueri* Chriſteis ſive Drama ſacrarum, Προθεωρία & Actus primus triſecularem Eccleſiæ ſortem à CHRISTO in cœlos ſublimato usque ad Conſtantinum Magnum in throno victoriæ terreſtri conſidentem exhibens. Argentorat. 1646. 4. & cum Conradi Sam. Schurzfleiſchii præfat. Witebergæ 1696. 4. Actus ſecundus à Conſtantino M. ad Heraclium, curante Jo. Frid. Wandalino, Hafniæ 1708. 4. Vide Acta Erud. 1709. p. 119. Tertius Actus ab Heraclio ad Carolum V. deſideratur.

Laurentii Echard general Eccleſiaſtical-Hiſtory; Hiſtorica Eccleſiaſtica generalis, à nato CHRISTO ad A. 313. Lond. 1702. fol. Anglicè. Vide Acta Erud. A. 1703. p. 473. Boekſaal van Europe A. 1703. p. 365.

Eliæ

Eliæ Ebingeri Hiſtoria Eccleſiaſtica Sæculi XV. (ita appellat quod verius eſt XVI.) opus poſtumum de ſtatu & doctrina Eccleſiæ. Francof. 1662. 4.

Hiſtoire nouvelle de tous les ſiecles de la nouvelle Loy, contenant ſuccinctement ce qui s'eſt paſſé de plus remarquable dans le Monde & dans l'Egliſe par le P. *David l' Enfant*. Seconde edition à Paris 1683. 12. ſex Voluminibus.

De *Gvil. Eyſengreinii* centenariis dictum ſupra p. 164.

B. D. *Joannis Fechtii* tabulæ Hiſt. Eccleſiaſticæ Sæculi XVI. Roſtoch. 1690. 4. cum diſſertat. de ubertate & fructu hiſtoriæ illius ſæculi. Ejusdem tabulæ Chronologico-Hiſtoricæ ab A. C. 1541. ad 1613. Ad calcem ſupplementi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſæculi XVI. ſive Epiſtolarum ad Joannem, Eraſmum & Philippum Marbachios, cum inſigni apparatu & notitia hiſtorico-literaria editarum Durlaci 1684. 4.

Hiſtoire Eccleſiaſtique par Mr. *Claude Fleury*. Tomus primus operis hujus eleganter & accurato ſtudio ſcripti in quatuor, ut cæteri libros dividitur, complectiturque ſæcula duo, & prodiit Pariſ. 1691. 4. Tomus vigeſimus ab A. 1339. ad 1414. ibid. 1721. 4. Recuſum idem opus in Belgio typis Bruxellenſibus, in 12.

Florus Chriſtianus. Vide in Auguſtino Ribotho & in Petro à Streithagen.

Ambroſii Gardeboſc, Carmelitæ Apamienſis, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ à CHRISTI ortu ad hanc usque ætatem Synopſis, & in omnia ejus controverſa capita diſſertationes. Tom. I. Sæculum I. Toloſæ 1713. fol. Vide Ephemerides Pariſ. A. 1713. p. 547.

L'Hiſtoire Sainte du *P. Gaultruche*, S. J. Gallice quaterdecies excuſum opus, quatuor Volum. in 12. & bis Italice. Vide Diarium Venetum, Giornale de' Letterati d'Italia T. 27. p. 475.

Timanni Geſſelii, Medicinæ D. Hiſtoria rerum memorabilium in Orbe geſtarum ſive Synopſis Hiſtorica Vet. Teſt. brevi ſerie digeſta, & Hiſtoria ſacra & Eccleſiaſtica à nato CHRISTO ad A. 1125. Trajecti ad Rhen. 1661. 4. duobus Volum.

Hiſtoire de l'Egliſe depuis JESUS CHRIST jusqves al an 799. par Mr. *Antoine Godeau*, Eveqve de Vence. Paris 1653. 3 Volum. fol. Recuſa 1663. 1674. ibid. fol. & quinta editione in Belgio 1680. 12. quinque Volum.

De Compendio Historiæ Ecclesiasticæ *Gothano* dictum supra p. 154.

Victorii Silvestri Grandis storia Ecclesiastica dalla creazione del Mondo sino al secolo corrente. Venet. 1708. 4. 3 Volum.

Hiacinthi Armati de Graveson, Ord. Prædicator. Historia Ecclesiastica variis colloquiis digesta. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. 27. pag. 465.

Joannis Henichii historia trium primorum sæculorum, Rinthel. 1669. 4. & quarti 1670. quintique post B. auctoris obitum 1674. 4.

Thomæ Hobbesii Historia Ecclesiastica sive satira potius, carmine elegiaco. Augustæ Trinobantum 1688. 8.

Conradi Horneji Historia Ecclesiastica à CHRISTI nativitate ad Constantinum Magnum. Brunswici 1649. 4.

Georgii Hornii Historia Ecclesiastica ab orbe condito ad suam ætatem. Lugd. Bat. 1665. & cum *Dan. Hartnaccii* annotationibus, Lipsiæ 1673. & *Melch. Leydeckeri* notis ac supplemento ab A. 1666. ad 1687. Franeqv. 1687. & cum novo supplemento ab A. 1687. ad 1701. auctore *Jo. Dan. Cramero*, ibid. 1704. 8.

Jo. Henrici Hottingeri Historiæ Ecclesiasticæ N. T. enneas sive res Christianorum, Judæorum, Gentilium, Muhamedanorum, per sæcula novem. Hanoviæ 1655. 8. Historiæ Ecclesiasticæ Dyas sive Sec. X. & XI. id. 1655. 8. Trias sive Sec. XII. XIII. XIV. id. 1656. 8. Tomus quartus Sec. XV. id. 1657. 8. Tomi reliqui quinque à quinto ad nonum, Sec. XVI. Tiguri 1667. 8. res Christianorum potissimum, Orientalium & Occidentalium, & historiam Reformationis Ecclesiæ fuse persequentes.

D. *Jo. Wolfgangi Jægeri*, Cancellarii nuper Tubingensis, Historia Ecclesiastica Sæculi XVII. cum parallelismo profanæ lucem vidit Hamb. 1709. fol. & decennium primum Sæculi XVIII. ibid. 1711. fol. Prima tria Sæculi XVII. decennia prodierant separatim Tubingæ 1692. & 1693. 4.

D. *Thomæ Ittigii* Historiæ Ecclesiasticæ primi sæculi selecta capita. Lipsiæ 1709. 4. & secundi, ibid. 1711. 4. Primo sæculo præmissa diss. de scriptoribus Hist. Eccles. recentioribus: secundo de antiquis. Præclarissimum Doctorem hunc meum sæcula quatuor Historiæ Eccle-

Ecclesiasticæ tradentem magno cum fructu auscultare me memini in patria mea Lipsia A. 1689. seq.

De B. *Christiani Junckeri* Hist. Ecclesiastica dictum supra p. 155.

D. *Christiani Kortholti* (*) Historia Ecclesiastica postuma à CHRISTO nato usque ad sæculum decimum septimum. Lips. 1697. 4. Hamb. 1708. 4. Vide Diarium Berolinense, Nouveau Journal de Berlin A. 1696. p. 483. Acta Erud. A. 1697. p. 438.

Jo. Henr. Krausii memorabilia circa incrementum vel decrementum Ecclesiæ per sæcula XVII. Lips. 1703. 4.

D. *Hieron. Kromayeri*, Theologi Lipsiensis; Ecclesia in Politia, sive Historiæ Ecclesiasticæ Centuriæ XVI. cum dimidia XVII. præmissis propter synchronismos Imperatorum, rebus gestis præcipuis. Lips. 1666. & 1673. 4.

Joannis Kromayeri Indiculus Historiæ Eccles. ab orbe condito ad Synodum Dordracenam. Lips. 1657.

Melchioris Kromayeri Kirchen-Chronica Neues Testaments.

Friderici Adolphi Lampe, Theologi Bremensis nuper, hodie Trajectinæ Academiæ; Synopsis Historiæ sacræ & Ecclesiasticæ ab origine mundi ad præsentia tempora. Ultrajecti 1721. 8.

D. *Joachimi Langii*, Theologi Hallensis, Historia Ecclesiastica à mundo condito ad sæculum præsens XVIII. deducta, & necessariis Imperiorum & rei litterariæ synchronismis instructa. Halæ 1722. 8. Vide Acta Erud. A. 1722. p. 452.

Jo. Georgii Layritzii, Historiæ Sacræ & Civilis Professoris, & postea Superintendentis Baruthini; Synopsis Historiæ Ecclesiasticæ. Lipsiæ 1700. 12.

(*) B. D. Jo. Fechtius Collegio MS. ad Hist. Ecclesiast. B. D. Adami Rechenbergii sect. 1. c. 5. *Ego nunquam persuaderi mihi patiar ut historiam Ecclesiasticam B. D. Kortholti nomine post fata ipsius editam ejus esse credam, quod nec summam in hoc genere Viri eruditionem, nec stylum, nec tractationis indolem in aliis historicis ipsi consvetam ullo modo sapit. Certiorque redditus sum ab amico, in quodam Collegio, cui & Kortholtus tanquam auditor interfuerat, olim ista dictasse* B. D. Sebastianum Niemannum, *Theologum Jenensem, quo Viro & ego olim & Praeceptore usus sum & hospite.*

1700. 12. Idem, cujus Hiſtoria Papatus, der Römiſche Pabſtes-Thron, prodierat Germanice Baruthi 1685. 4.

De *Wilhelmi Leydeckeri*, Eccleſiaſtæ Willemſtadienſis, Hiſtoria Eccleſiaſtica Belgice edita, dictum ſupra pag. 155.

De *Melchioris Leydeckeri*, paullo ante in Georgio Hornio.

Lucæ Loſſii, Luneburgenſis, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ facta & dicta memorabilia, carmine expreſſa elegiaco. Francof. 1571. 8.

Memoriale cronologico della ſtoria Eccleſiaſtica, ſcritta in lengva Franceſe da *Gvil. Marcello*, Avocato del Parlamento; & translato in Italiano da *Matteo Egizio*. Napoli 1713. fol. Hæc Italica verſio propter inſignia auctaria & hiſtoriam Imperatorum ab interprete additam longe præſtat Gallicis editionibus. Sine auctariis prodierat etiam Latine Hamb. 1693. forma minore.

Gerhardi Meieri, Paſtoris Reformati Bremenſis, (non confundendi cum D. Gerhardo Meiero, Superintendente Bremenſi, hoc ipſo A. 1723. 25. Febr. æt. 58. beate defuncto) promiſſa Hiſtoria Eccleſiaſtica ſex primorum ſæculorum, de qua Diarium Lipſienſe, Neuer Bücher-Saal, parte XXII. p. 752. ſeq.

Conradi Mel, Eccleſiarum Principatus Hersfeldenſis Inſpectoris, kurtzer Begriff der Kirchen-Hiſtorie Altes und Neues Teſtaments. Francof. 1712. 8.

D. *Joannis Micrælii* Syntagma Hiſtoriarum Eccleſiæ, quo ab Adamo Judaicæ & à Salvatore noſtro Chriſtianæ Eccleſiæ, politia, ritus, perſecutiones, transplantationes, halcyonia, Doctores, Synodi, hæreſes & ſchiſmata perſpicue & ordine proponuntur. Stetin. 1630. 1645. 1660. 8. & cum Continuatione *Dan. Hartnaccii*, Pomerani. Lipſ. 1679. 4.

Dionyſii Mudzaert. Vide ſupra p. 156.

Storia ſacra del *Mutio* Juſtinopolitano. Venet. 1570. 4.

De *Antonii Pagi* Critica Baroniana ſive Annalibus dictum ſupra p. 173.

Onufrii Panvinii Chronicon Eccleſiaſticum à Julio Cæſare usque ad Maximilianum II. A. C. 1568. Lovan. 1573. fol. Adde quæ ſupra p. 164. & 166.

D. *Joannis Pappi* epitome Hiſtoriæ Eccleſ. Argentor. 1584. 8. Witeb. 1711. 12.

1611. 12. & cum *Eusebii Bohemi* continuatione, Witeb. 1626. 8. & auctariis ac supplementis *Henrici Kippingii*, Francof. & Jen. 1661. 1662. 8.

Dan. Parei Hist. Ecclesiasticæ medulla. Francof. 1638. forma minore.

D. *Christoph. Matthæi Pfaffii*, Cancellarii Tubingensis, Institutiones Historiæ Ecclesiasticæ juxta ordinem sæculorum delineatæ. Tubing. 1721. 8. Vide Acta Erud. 1722. p. 71.

Benedicti Picteti, Theologi Genevensis, Histoire de l'Eglise & du Monde de l' onzieme siecle, pour servir de continuation à l' Histoire de Mr. le Sueur. à Geneve 1713. 4. Præstat Sueurio in eo quod scriptores quos sequitur diligenter allegat.

Ludovici Ellies du Pin, A. 1719. 6. Maj. denati, cui Bibliothecam scriptorum Ecclesiasticorum, & tot alia scripta insignia debemus, Historia Ecclesiastica Vet. & Novi Testam. per quæstiones & responsiones. Histoire de l'Eglise par demandes & réponses, depuis le commencement du monde jusqves à present. Paris 1711. 12. quatuor Vol. & Germanice, interprete G. M. H. Ratisbonæ 1713. 8. quatuor Volum. Et Italice à Salvaggio Canturani. Venet. 1713. 12. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d' Italia Tom. 27. p. 474. Journal des Savans A. 1712. p. 278. Memoires de Trevoux A. 1712. pag. 553. Neuen Bücher-Saal, parte XVII. pag. 370.

De *Odorici Raynaldi* continuatione Annalium dictum supra p. 169.

D. *Adami Rechenbergii*, Theologi Lipsiensis, Summarium Historiæ Ecclesiasticæ. Lips. 1697. 12. & deinde quinquies amplius.

Augustini Ribothi Florus Christianus. Paris 1666. 1677. 12.

Histoire de l'Eglise depuis l'envoi des Apostres jusqves à l'an 1620. par *André Rivet*. Saumur 1621. 4.

Heriberti Rosweidi, S. J. Historia Ecclesiastica à CHRISTO nato usque ad Pontificatum Urbani VIII. Antwerp. 1623. 2 Volum. fol.

Christophori Sandii, Arianorum promachi, nucleus Historiæ Ecclesiasticæ. Amst. 1668. 8. & auctior 1676. 4. addita etiam appendice 1678. 4. Scriptores qui Sandium, omnem veterum Patrum chorum Arianis adscribentem confutarunt, laudavi Tom. VIII. hujus Bibl. p. 312. seq.

D. *Joh. Andreæ Schmidii* Compendium Historiæ Ecclesiasticæ. Helmstad. 1701. 8.

1701. 8. ac deinde ſæpius. Vide Monathlichen Auszug von Büchern, A. 1702. Martio p. 12.

Jo. Samuelis Schœnlands, Paſtoris zu Lommaßſch in Meiſſen, Catechetiſche Anweiſung zur Kirchen-Hiſtorie.

De *Cornelio Schultingio* dictum ſupra p. 168.

Hiſtoire Eccleſiaſtique par *Claude Seyſſel*. Paris 1534. fol.

Eduardi Simſons Hiſtory of the Church. Lond. 1634. fol.

Juſti Sœffingii, Superintendentis Rudolſtadienſis, Hiſtoria quinque primorum Eccleſiæ ſæculorum. Jen. 1674. 8. Ejusdem de rebus in Eccleſia & Politia Chriſtiana geſtis ab A. C. 1500. ad 1600. Rudolſtadii 1700. 8.

Frid. Spanhemii, fil. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ editio plenior & emendatior exſtat in tomo primo ejus Operum junctim excuſorum Lugd. Batav. 1701. fol. Prodierat ſeparatim ibid. 1694. 4.

De *Henrici Spondani* Epitome & Continuatione Baronii dictum ſupra pag. 168. & 170.

Petri à Streithagen, Canonici ſenioris Heinsbergenſis, Florus Chriſtianus, ſive Hiſtoriarum de rebus Chriſtianæ religionis libri IV. Coloniæ 1640. 8.

Joannis Stübneri tabulæ ſynopticæ in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Novi Teſt. Norimbergæ 1684. & additis conſimilibus tabulis in Hiſtoriam Veteris Teſtamenti, ibid. 1690. fol.

Hiſtoire de l' Egliſe & de l' Empire des dix premiers ſiecles par *Jean le Sueur*. Genev. 1674. ſeq. in 4. & 1686. 12. octo Volum. Inſigne opus, quanquam dolendum quod ſcriptores quos ſequitur, rarius allegat. Seculum undecimum *Bened. Pictetus* addidit, Genev. 1613. 4.

Sulpicii Severi, veteris & culti ſcriptoris, qui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ compendium ad ſuam ætatem, hoc eſt ad quartum ſæculum perduxit; continuationem edidit Chriſtianus Schotanus, Franekeræ A. 1656. usque ad Henricum Aucupem, hoc eſt usque ad ſæculum decimum: ut continuationem Lugd. Bat. 1626. excuſam, quæ à Jo. Sleidano de IV. ſummis imperiis petita eſt, omittam. De Sulpicio Severo ejusque editionibus abunde dixi in Bibl. Latina.

L'eſtat de l'Egliſe, avec le diſcours des temps, depuis les Apoſtres jusqves à l' an 1580. par *Jean Criſpin*, & augmenté d' un appendix terminé ſur l'en 1605. par *Jean Taffin*, Miniſtre de la parolle de Dieu de l'Egliſe Françoiſe à Fleſſingves, avec un traitté de la religion

&

& republiqve des Juifs, depuis le retour de l' exil de Babylone, jusqves au dernier ſaccagement de Jeruſalem. à Bergves ſur le Zoom, 1605. 4.

Sebaſtiani Nani de Tillemont, 10. Jan. A. 1698. ætatis 60. Pariſiis defuncti, opus incomparabile *Memoriarum Eccleſiaſticarum*, (*) in quo laudatiſſimam *Uſſerii* quam in Hiſtoria Vet. Teſt. (†) ille probaverat induſtriam æmulatus annorum quadraginta labore, Hiſtoriam Eccleſiaſticam à nato CHRISTO perduxit usque ad Annum 513. atque diligentia fontes conſulendi & ſcriptores citandi accuratione neminem parem habens, neminem ſecundum, unice commendandus eſt iis qui Hiſtoriam veterem ſolide tractare cupiunt. Tomus primus memoriarum prodiit Gallice Pariſ. 1693. 4. quem ſolum excuſum vidit. Cæteri omnes poſt auctoris fata prælo exierunt, ſecundus A. 1701. atque ita cæteri, ad decimum ſextum ſive ultimum usque, qui A. 1712. in lucem datus eſt. Opus excuſum ſplendide & emendate, ſexaginta amplius conſtat joachimicis. Recudi cœpit in 12. minoribus typis, ſed ſatis nitidis Bruxellenſibus, neque inemendate: ſed illa editio hactenus non proceſſit ultra tomum ſeptimum. Hiſce memoriis addenda ejusdem Tillemontii *Hiſtoria Imperatorum* (**) non minore diligentia & accuratione itidem ſcripta, methodo eadem Gallice & quinque tomis in quarto Pariſiis edita, quæ & ipſa in 12. recuſa A. 1692. ſeq. à Bruxellenſibus, Hiſtoriam Civilem deducit ab Auguſti victoria Actiaca ad mortem Honorii Imp. A. C. 423. & quamplurima capita Hiſtoriæ Eccleſiaſt. inſigniter illuſtrat.

Horatius Turſellinus, S. J. in Epitome hiſtoriarum à mundo condito libris X. Rom. & Colon. 1621. 1627. 12. & cum *Caroli Caraffæ* continuatione, ibid. 1649. 8. & Italice Ludovico Aurelio, eodem, qui Baronium in compendium miſit, interprete & continuatore. Peruſiæ 1633. 12.

A a *Joachimi*

(*) Memoires pour ſervir à l'Hiſtoire Eccleſiaſtique, juſtifiez par les citations des Auteurs originaux. De Fayditi Memoriis quas Tillemontianis oppoſuit, vid. Hiſt. des ouvrag. des Sav. 1695. Febr. p. 283.

(†) Perrault, hommes illuſtres qui ont paru en France pendant le XVII. ſiecle Tom. 2. pag. 35.

(**) Hiſtoire des Empereurs & des autres Princes &c. juſtifiée par les citations des Auteurs originaux.

Joachimi Vadiani de aurea usque ad Conſtantinum M. & de argentea Eccleſiæ ætate liber imperfectus, exſtat in tertio tomo ſcriptorum rerum Alemannicarum, vulgatorum à Goldaſto, Francof. 1606. recuſorumque 1661. fol.

La vraye Hiſtoire de l' Egliſe par *Nic. Vignier.* Lugd. 1601. & 1607. recueil de l' Hiſtoire de l' Egliſe depuis le Baptiſme de noſtre Seigneur JESUS CHRIST jusqves à ce tems.

De ***Hieronymi Vignierii*** Hiſtoria Eccleſiaſtica MS. vide D. Tho. Ittigium præf. ad ſelecta capita Seculi I. p. LXIX.

Chriſtiani Eberhardi Weiſmanni (*) Eccleſiaſtæ Stutgardienſis, introductio in Memorabilia Eccleſiaſtica Hiſtoriæ ſacræ Novi Teſtam. maxime vero ſæculorum primorum & noviſſimorum ad juvandam notitiam regni DEI & Satanæ, cordisque humani ſalutarem, Stutgardiæ 1718. & 1719. duobus Volum. quorum prius ſæcula quindecim, poſterius XVI. & XVII. complectitur. Theologos quosdam noſtros adverſus duriores ejus cenſuras vindicavit Clar. noſter Seb. Edzardus in animadverſionibus ad Weiſmannum editis Hamb. 1719. 4.

H. G. Welandi tabulæ in Rechenbergianum Hiſtoriæ Eccleſ. ſummarium. Lipſiæ 1706. 12.

Jo. Wilhelmi Zieroldi Einleitung zur gründlichen Kirchen-Hiſtorie, mit der Hiſtoria Philoſophica verknüpfft. Stargard. 1700. & 1703. 4. Vide D. Mich. Friderici Qvade unpartheyiſchen Bibliothecarium pag. 249. ſeq.

4. Scriptores Hiſtoriæ Reformationis Eccleſiaſticæ.

LUTHERANI:

Anonymi diſſertatio Eccleſiaſtico-Hiſtorico-Politica de admirando renati Evangelici Solis ortu, curſuque & progreſſu. A. 1618. 4.

Anonymi (D. D. A. T. P. P. C.) Denckmahl der Reformation, Witeb. 1717. 8. cum præf. B. D. Caſpari Lœſcheri.

Anonymi

(*) Acta Erud. Latina A. 1720. p. 413. & Germanica T. V. pag. 765. T. VI. p. 121. Unſchuldige Nachrichten von Alten und Neuen Büchern A. 1718. p. 533. A. 1719. p. 644. Journal des Sav. A. 1719. Novembr. p. 545. &c.

Georgius Arnoldus, Cancellarius Numburgensis, in vita Mauritii Electoris Saxoniæ, Germanice versa à Davide Schirmero, editaque cum auctariis Immanuelis Weberi, Giessæ 1719. 8.

Philippi Ludovici Authæi, circa A. 1690. Francofurti defuncti, index historicus rerum potissimarum in negotio religionis gestarum ab A. 1517. ad 1617. Francof. 1675. 12.

Jo. Brunsmannus in Apologia Lutheranæ Ecclesiæ contra Bossvetum. Hafniæ 1694. 8.

Jacobus Burchardus in vita Ulrici Hutteni. Wolfenbuttel. 1717. 8. duobus Volum.

D. *David Chytræus* in Saxonia: & in Historia Augustanæ Confessionis (*) Latine Francof. 1578. 4. & Rost. 1576. 4. Germanice.

D. *Georgii Cœlestini* Historia Comitiorum A. 1530. Augustæ celebratorum, in quatuor distributa tomos, Francof. ad Viadrum 1577. fol.

Georgius Fabricius libro VII. & VIII. Originum Saxonicarum.

Io. Basilii Fleuteri, Pastoris Kieslingswaldensis, Historischer Catechismus von der Reformation Lutheri und den Symbolischen Büchern unserer Kirchen. Witeb. 1716. 8.

Io. Caspari Funckenii kurtz-gefaßte Reformations-Historie. Ulm 1717. 8.

Lamperti Gedickens kurtzer Historischer Bericht von dem gantzen Reformations-Wercke. Berlin 1718. 8.

Hermanni ab Hardt, Professoris Helmstadiensis, Historia literaria reformationis, præclara monumenta exhibens de Erasmo, Reuchlino (**) publica illorum temporum corruptione, & de indulgentiis. Lipsiæ 1717. fol. additis Abrahami Sculteti, Reformati Doctoris, Annalibus Evangelicis.

Godfridi Hechtii gründliche Reformations-Historie, cum præf. D. Gvilelmi Wernstorfii. Witeb. 1717. 8. Idem Hechtius in vita Joannis Tetzelii, Witeb. 1707. 4. & secunda auctiore editione 1717. 8.

(*) Conf. Theologorum Saxonicor. Tim. Kirchneri, Nic. Selnecceri & Martini Chemnitii, Gründliche Historie der Augspurgischen Confession und Formula Concordiæ wider Ambros. Wolfium. Lips. 1584. fol. Germanice: & Latine, interprete Jac. Godofredo, Chemnitii genero, 1585. 4. Jo. Sauberti miracula Augustanæ Confessionis, Norimb. 1631. 4. Jo. Georgii Dorschei admiranda A. C. Francof. 1655. 4. &c.

(**) Adire etiam licebit D. Jo. Henricum Majum in vita Reuchlini editam Durlaci 1687. 8. & Dissertationem de religione Erasmi, quam vulgavi Hamb. 1717. 4.

Frid. Hortlederi, Consiliarii Vinariensis, Handlungen und Ursachen vom Schmalkaldischen Kriege A. 1546. 1547. Francof. 1617. fol. 2 Vol. & Gothæ 1645. fol. Conferendus & *Lambertus Hortensius* in Beschreibung des Protestirenden Krieges vom Ursprung bis A. 1547. in VII. Büchern. Basil. 1573. fol.

Danielis Hoynovii diss. de causis quibus impulsus B. Lutherus salutare Reformationis negotium suscepit. Regiomont. 4.

D. *Val. Ernesti Læscheri* vollständige Reformations-Acta und Documenta auf das Jahr 1517. Lips. 1720. 4. Ej. Zweyter Tomus auf das Jahr 1718. ibid. 1723. 4.

D. *Io. Henrici Maji*, Theologi Giessensis, Historia Reformationis ex scriptis B. Lutheri. Francof. 1710. 4.

D. *Io. Frid. Mayerus* in diss. de Pontificiis processum Leonis X. adversus B. Lutherum improbantibus, Hamb. 1696. 4. Adde G. S. T. Politische Fehler des Päbstischen Hofes, welche die Reformation Lutheri befördert haben. Gvelpherbyti 1718. 8. Ejusdem laudati Mayeri diss. quantum Pontificiis reformatio B. Lutheri ipsis non diffitentibus profuerit, cum priore recusa Lips. 1698. 4. sub titulo: Ecclesia Papæa, Lutheranæ patrona & cliens.

Io. Ioachimi Mülleri, Archivarii Vinariensis, Historie der Evangelischen Stände Protestation und Appellation A. 1529. und darauf erfolgten Legation an Kayser Carl den V. wie auch A. 1530. übergebener Augspurgischen Confession. Jen. 1705. 4.

Io. Sebastianus Mullerus in Annalibus Domus Saxonicæ ab A. 1400. ad 1700. editis Germanicè Vinariæ 1700. fol.

Frid. Myconii (*) Superintendentis Gothani A. 1546. 7. April. defuncti, Historia Reformationis ab A. 1517. ad 1542. edita Germanice cum præf. D. Ernesti Salomonis Cypriani. Gothæ 1715. 8. & secunda editio 1718. 8. Auctor ipse de se p. 51. seq. Ejusdem Myconii Epistola prolixa ad Paulum Eberum de primordiis emendatæ Religionis, ex Annalibus P. Jenisi Annæbergicis, excusa ad calcem vitæ Jo. Tetzelii, editæ à Godfrido Hechtio. Witeb. 1717. 8.

Lucas Osiander & alii Hist. Ecclesiasticæ scriptores, in Sæculi XVI. Historia, nec non scriptores Vitæ B. Lutheri, Jo. Mathesius, Nic. Selneccerus, aliique

(*) De Myconio vide Casp. Sagittarii historiam Gothanam p. 168. seq.

aliique bene multi à Clariss. Jo. Abrahamo Wimmero, nuper singulari schediasmate recensiti. Witeb. 1723. 4.

Tobiæ Pfanneri, Celeberrimi Viri, qui A. 1716. 23. Nov. diem obiit, Historia Reformationis, quam molitus est, lucem haud vidit.

Matthiæ Ratzenbergeri, Chur-Fürstl. Leib-Medici, Erzehlung der Händel, so in Sachsen der Religion halber unter Chur-Fürsten Joh. Friderichen, Mauritio und Augusto ergangen; in Gotfrid Arnolds Kirchen- und Ketzer-Historie T. IV. p. 88--96. und mit Joh. Gotfrid Zeidlers Anmerckungen, unter dem Titul: Historiæ Arcanæ; in den Hällischen Anmerckungen T. 2. Observat. 12.

Caspar Sagittarius in Historia Joannis Friderici, Electoris Saxoniæ. Jen. 1678. 4. Idem in Historia Gothana ejusque supplementis. 4.

Christiani Schœtgenii Conspectus lectionum Historico-Ecclesiasticarum ad Reformationem Lutheri spectantium. Francofurti ad Viadrum 1717. 8.

Viti Ludovici à Seckendorf, (*) extincti Halæ Sax. 18. Dec. 1691. Commentarius Historicus & Apologeticus de Lutheranismo, ab A. 1517. ad 1546. contra Ludovici Maimburgii libros tres primores Historiæ Lutheranismi, qui ex Gallico versi Latine adjuncti sunt. Liber primus prodierat Lipsiæ 1688. 4. Libri tres, ibid. 1694. fol. Etiam Acta & documenta singulari Volumine adjungere voluisse testatur Wilhelmus Ernestus Tentzelius Bibl. curiosæ A. 1704. pag. Germanice in commodiorem formam contractum non sine auctario, & accurata de scriptis B. Lutheri notitia, in lucem datum immortale Seckendorfii opus est ab *Elia Frickio*, Ecclesiaste Ulmensi. Lipsiæ 1714. 4. Ausführliche Historie des Lutherthums und deren heilsamen Reformation.

D. *Georgii Spalatini*, (**) Superintendentis Altenburgensis A. 1545. 16. Januar. denati, Annales Reformationis ab A. 1518. ad 1543. quos ex auctoris avtographo primum Germanice vulgavit Rev. D. Salomo Ernestus Cypriani. Lips. 1718. 8.

(*) De illustri Seckendorfio adi B. D. Pippingii memorias Theologor. T. 2. p. 1062. seq. Casp. Sagittarium Hist. Gothanæ c. 15. & Danielis Seifarti mel melicum Principum morientium, T. 2. p. 490. seq.

(**) De hoc B. Lutheri amico illustris Seckendorfius p. 22. & Casp. Sagittarius in memoria Georgii Spalatini, Jen. 1693. 4.

Io. David Steuckards listigen Anläuffe des Satans wider das Reformations-Werck. Witeb. 1719. 4. Confer D. Adami Rechenbergii diss. de obstaculis progressuum Reformationis Lutheranæ. Lipsiæ 1688. 4. & T. 1. diss. Historico-Polit. p. 406.

Georg. Frid. Stieberi Vorspiel zur Historie der Reformation und Leben Lutheri. Gustrov. 1710. 8.

Wilhelmi Ernesti Tentzelii, A. 1707. 24. Nov. Dresdæ extincti, Historischer Bericht vom Anfang und ersten Fortgang der Reformation, nebst unterschiedlichen Urkunden; in zwey Theilen. Gotha 1717. & 1718. 8. Conferenda etiam ejusdem Tentzelii Saxonia numismatica. 4.

Fridericus Thomæ in Luthero bisseclisene. Gustrov. 1718. 4.

D. *Elias Veielius* in Historia & necessitate Reformationis, ex scriptis Ducis Georgii Anhaltini. Ulm. 1688. 1692. 4.

Ioh. Iacobus Vogelius in vita Joh. Tetzelii, Germanice edita Lips. 1717. 8. & in Annalibus Lipsiensibus itidem vernacula vulgatis, ibidem 1714. fol.

D. *Gvilelmus Wernstorffius* in dissertationibus de primordiis & progressu emendatæ per Lutherum religionis. Witeb. 1708. & 1717. 4.

Jo. Hieron. Wieglebs Evangelische Kirchen-Historie von A. 1517. bis 1555. Halle 1718. 4.

Henrici Wurzeri, Pastoris Nosocomii Hamburgensis, Lutherus Reformator, oder D. Martini Lutheri Reformation Christlicher Lehre. Hamburg 1718. 8.

REFORMATI:

Melchior Adamus in Vitis Theologorum. Heidelberg. 1620. 8. Francof. 1663. 8. & 1705. fol.

Jo. Henricus Alstedius in thesauro Chronologico p. 514. seq.

Anonymi History of the Lutheran Church, Lond. 1714. 8. vide de hoc libro & aliis adversus eum editis Acta Erud. A. 1716. p. 23. seq.

Anonymi histoire veritable du Calvinisme, ou memoires historiques touchant la Reformation, opposées à l'Histoire du Calvinisme de Mr. Maimbourg. Amst. 1683. 12.

Anonymi histoire du Calvinisme & celle du Papisme mises en parallele, ou apologie pour les Reformateurs, &c. Roterd. 1683. 4. & 12. contra eundem Maimburgium.

Petri

Petri Balii Critique generale de l'hiſtoire du Calviniſme de Mr. Maimburg; editio ſecunda auctior Amſt. 1683. 4.

Jacobus Basnage Hiſtoire de la religion des Egliſes reformées, Roterd. 1690. 12. duobus Volum. contra Varillaſium & Boſſvetum: & tomo quarto Hiſtoriæ Eccleſiæ, in fol. itidem Gallice editæ libro XXIV. -- XXVII. ibid. 1699.

Petrus Bertius Germanicorum commentariorum lib. 3. p. 308. ſqq.

Theodori Bezæ Hiſt. Eccleſiaſtique des Egliſes Reformées au Royaume de France depuis l'an 1521. jusqv'en 1563. avec un diſcors des premiers troubles ou gverres civiles. Antwerp. 1580. 8. tribus Vol. Confer Jacobi le Long Bibl. Françoiſe pag. 78. Idem Beza in vita Calvini, ſæpius edita. 8.

Gerhardi Brand Hiſtorie der Reformatie, en andere Kerkeliike Geſchiedeniſſen, Amſt. 1671. & 1674. duobus Voluminibus, 4. quorum prius in Anno 1600. poſterius in 1618. deſinit. Belgicè. De prioribus hujus operis, ſed minus locupletibus editionibus, vide Adriani Pars indicem Batavicum p. 220. ſeq. Etiam Anglice vertit Chamberlainius Lond. 1719. 8. quatuor Volum. Bibl. Angloiſe T. 5. p. 461. & Memoires literaires de la grande Bretagne T. I. p. 38. T. II. p. 277. T. III. p. 7. T. IV. p. 10. T. V. p. 63. T. VI. p. 421. T. VII. p. 152. T. VIII. p. 322. T. IX. p. 1. T. X. p. 275. T. XI. p. 46. & T. XII. p. 347.

Gilberti Burneti, Epiſc. Sarisberienſis, Hiſtory of the Reformation of the Church of England. Lond. 1680. fol. duo Volumina, quæ etiam Latine, Melch. Mittelholzero interprete, lucem viderunt Genev. 1689. fol. & Gallice ex Roſemondi verſione quam Burnetus vidiſſe & probaſſe ſe in Epiſtola tomo primo præfixa teſtatur Lond. 1683. 4. Et Belgice 1686. 4. Etiam Germanicæ verſionis mentio fit in Diario Hagenſi (Journal Literaire) Tom. 2. pag. 354. quam non vidi. Multis annis interjectis ſupplementi vice tertium Volumen Burnetus edidit Anglice, Lond. 1715. fol. præmiſſa introductione ad tertium hoc Volumen, Lond. 1714. 8. Mezeræi etiam exemplo epitomen ipſe majoris operis concinnavit Burnetus, atque illud adverſus Varillaſium, Boſſvetum, Fulmannum, Antonium Harmerum, (ſub quo nomine latet Henr. Warthonus) alioſque defendit.

Joannes Claudius in libro contra Boſſvetum edito, defenſe de la Reformation.

Io. Cri-

Jo. Crispini Histoire des Martyrs persecutez & mis à mort pour la verité de l'Evangile, Genev. 1554--1561. 8. & 1570. 1582. 1579. 1619. fol. cum auctario Sim. Goulartii. Et Latinè: Actiones & monumenta Martyrum, ibid. 1560. 4.

Io. Foxii, A. 1587. denati, rerum in Ecclesia gestarum commentarii, à tempore Wiclefi ad suam ætatem, libris VI. Basil. 1559. fol. & Anglice, Acta & monumenta Ecclesiæ, Lond. 1583. fol. recusa etiam Lond. 1596. 1632. 1641. 1684. fol. Vide Gvil. Nicolson in Bibl. Anglica (the English historical library) p. 114. seq.

Jo. Henricus Heideggerus in Historia Papatus, novissimo Historiæ Lutheranismi & Calvinismi fabro Maimburgio κατὰ βίαιον reposita. Amst. 1687. 4.

Petri Heylini Ecclesia Anglicana restaurata, præcipue ab A. 1537. Lond. 1661. fol.

Io. Henricus Hottingerus in tomis posterioribus Historiæ Ecclesiasticæ, de qua supra p. 180.

Petrus Jurieu in Epistolis Gallice editis adversus Bossvetum.

Gregorius Leti in vita Caroli V. Italice edita, & in alias etiam translata linguas, ut Germanicam Francof. 1712. 8.

Iac. Perizonius in commentariis historicis rerum per Europam maxime gestarum ab ineunte sæculo sextodecimo usque ad Caroli V. mortem. Lugd. Bat. 1710. 8.

Pierre de la Place, President de la Cour des monnoyes à Paris, Commentaire de l'état de la Religion & de la Republique de l'en 1556. jusqves en 1561. divisé en VII. livres. A. 1565. 8. Vide Jacobi le Long Bibliothecam Historicam Galliæ pag. 77. seq. & alia quædam hujus argumenti, variis auctoribus edita.

Abrahami Sculteti Annales Evangelici ab A. 1516. ad 1536. Heidelberg. 1618. 8. & in historia literaria Reformationis, edita ab Hermanno ab Hardt Francof. 1717. fol.

Joannes Sleidanus (*) qui Reip. Argentoratensis nomine pluribus functus legatio-

(*) De Sleidano vide Thuanum ad extrem. libri XVII. Antonium Teisserium in elogiis Thuaneis T. 1. p. 250. Casp. Sagittarium introduct. in Hist. Eccles. p. 105. seq. Martini Zeileri historicos, Chronologos & Geographos celebriores parte 2. p. 139. seq. Nic. Reusneri

legationibus, diem obiit A. 1556. Svasu Jacobi Sturmii ad Historiam scribendam animum appulit, magnaque cum laude composuit libros XXV. Commentariorum de statu religionis ac Reip. Carolo quinto Cæsare, ab A. 1517. ad A. 1554. Prima editio (**) Argentoratensis A. 1555. fol. Statim recusa duplici vice A. 1556. & ab *Henr. Pantaleone* in linguam conversa Germanicam. In editione Argentorat. 1559. fol. liber XXVI. accessit de rebus Anni 1555. & 1556. Hanc complures deinde aliæ sunt insecutæ. *Michaëlis Casparis Lundorpii* continuatio Sleidani libris XXXIV. ad A. 1594. Francof. 1615. 8. duobus Volum. De continuationibus Germanicis *Michaëlis Bentheri* ad A. 1583. & *Osiæ Schadæi* ad A. 1620. vide Casp. Sagittarii introduct. in Hist. Eccles. p. 118.

Joannis Strype Annales Reformationis sub Elisabetha Angliæ Regina, & vitæ Archiepiscoporum Cantuariensium Thomæ Crameri, Matthæi Parkeri, Edmundi Grindal, Jo. Whitgifti, & Episcopi Londinensis Joannis Aylmeri, variis Voluminibus Anglicè editæ, in quibus multa accuratius quàm à Burneto traduntur. Vide Acta Erud. A. 1704. p. 315. A. 1712. p. 499. Bibl. Angloise T. 1. p. 398. T. 2. p. 295. T. 5. p. 321. &c.

Roger Twisden in the Historical vindication of the Church of England in point of Schism, Lond. 1675. 4.

Philippi Vincentii recherches sur les commencemens & les premiers

 progrés

Reusneri icones p 205. Jo Jacobum Boissardum T. 2. imaginum p. 252. Jac. Verheidenii imagines p. 131. Clarmundi sive Jo. Christophori Rudigeri vitas eruditorum Germanice editas T. 1. p. 147. Bælii Lexicon in Tapper, nota E. ubi Sleidani historiæ insigne exhibetur testimonium; & Matthias Berneggerus, qui ita de eo in Idolo Lauretano pag. 77.: *De Sleidano, qui procul ira, procul odio, ex archivis cùm amplissimæ Reip. Argentoratensis, tum aliis actis publicis statum Religionis & Reip. candide vereque descripsit, certis auctoribus mihi constat, Imp. Carolum V. hoc tulisse judicium:* aut Sleidanus fuit meus Cancellarius, aut mei Cancellarii fuerunt mei proditores: *ejusque lectione delectatum obstupuisse secretissimarum rerum narratione, & commendasse veritatem.*

(**) De hac prima Sleidani editione confer Hermannum ab Hardt præf. ad T. 2. autographorum Lutheri & aliorum p. 21. seq.

progrés de la Reformation de la ville de la Rochelle, depuis l'an 1534. jusqv' en 1587. Roterd. 1693. 12.

Henricus Warthonus in appendice ad Historiam litterariam scriptorum Ecclesiasticorum Wilhelmi Cavei, Seculo XVI. De vita B. Lutheri ab *Henrico Wottono* promissa, vide Miscellanea Lipsiensia Tom. VII. p. 112. seq.

ROMANÆ ECCLESIÆ:

Natalis Alexander & alii scriptores Historiæ Ecclesiasticæ sæculi XVI.

M. D. de la Bizardiere in Historia gestorum in Ecclesia memorabilium ab A. 1517. ad 1546. Paris. 1700. 12. Vide Ephemerides eruditorum Paris. 1700. p. 113.

Hieronymus Bolsecus, Medicus Lugdunensis (A. 1585. defunctus) in vita Calvini Gallice sæpius edita & Latine Colon. 1582. 8. interprete Jac. Laingæo, Scoto, Doctore Sorbonico, Paris. 1585. 8. *Papyrius Massonus* sive *Jac. Gillotius* potius (licet Massonii etiam elogiis juncta legitur) in vita Calvini Paris. 1611. 4.

Jo. Benignus Bossvetus, Episcopus Meldensis, in Historia variationis Ecclesiarum Protestantium libris XV. Paris. 1687. 4. & Amst. 1688. 12. duobus Volum.

Abrahamus Bzovius, Odoricus Raynaldus & *Henricus Spondanus* in Annalibus Sæculi XVI.

Alphonsus à Castro, & alii de hæresibus scriptores Pontificii, Bernardus Lutzenburgus, Gabriel Prateolus, Theodorus Petreus, &c.

Jodocus Clichtoveus in anti-Luthero, Paris. 1524. fol. Colon. 1525. 4.

Jo. Cochleus de actis & scriptis Lurheri ab A. 1517. ad 1546. Mogunt. 1549. fol. Paris. 1565. Colon. 1568. 4. & Germanice Joh. Christophoro Huebero interprete 1582.

J. le Grand histoire du divorce de Henry VIII. (pro Sandero contra Burnetum) Paris. 1688. 12. duobus Volum. Vide Novellas Reip. literariæ A. 1688. p. 805. & 867. & p. 1342. ubi de Epistola Burneti ad Thevenotum adversus Grandem ibid. vulgata.

Franciscus Gvicciardinus, Nobilis Florentinus, in Historia suorum temporum edita Italice, & à Cælio Secundo Carione versa Latine, lib. XIII. p. 169. seq. & lib. XX. p. 547. seq. edit. Italicæ Venet. 1536. 4. Confer

Confer etiam locum in editionibus omiſſum, quem ex MS. reſtituit Jo. Henricus Heideggerus ad calcem Hiſtoriæ Papatus.

Stanislaus Hoſius libro I. contra Jo. Brentium Tom. I. Opp. p. 425. ſqq.

Jacobi Laingæi, Doctoris Sorbonici, Summariſche Hiſtorie und wahrhafftige Geſchicht von dem Leben, Lehr, Bekenntniß und Ableben Martin Luthers, Calvini, auch etlicher anderer ihrer Mit-Gehülffen und Diener des neu-geoffenbahrten Evangelii. Ex Gallico Germanice per M. Jo. Engerdum, Profeſſor. Ingolſtad. 1582. 4.

Gvil. Damaſi Lindanus, Epiſcopus Eccleſiæ Ruræmundenſis, in Dubitantio tribus dispertito libris ſive dialogis, atque Evangelicos ſectis prope nonaginta diſſectos arguente. Colon. 1571. 8.

Lud. Maimburgius, cui tot Hiſtorias alias (*) debemus, Hiſtoria Lutheraniſmi ab A. 1517. ad A. 1680. ſex libris, Pariſ. 1680. 4. & 12. & Amſt. 1682. 12. duobus Volum. Ejusdem Hiſtoria Calviniſmi libris itidem VI. ab A. 1520. ad 1672. Pariſ. 1682. 4. & Amſt. 1682. 12. Hiſtoriam Reformationis Anglicanæ abſolvere prohibitus morte eſt A. 1686.

Lud. Ellies du Pin in Bibl. Eccleſiaſtica, Tomo præcipue XIII.

Florimundus Ramundus (**) ſive qui ſub eo nomine latet *Lud. Richeomus* S. J. Hiſtoire de la naiſſance, progres & decadence de l'hereſie de ce ſiecle, libris VIII. Pariſ. 1605. & Rothomag. 1629. 4. & Latine Colon. 1614. 1655. 1691. & Germanice Monachii & 1676. Glogaviæ: & Belgicè Antwerp. 1614. Flor. Ræmundum continuavit *Claudius Malingrius*, Hiſtoire generale du progres & decadence de l'hereſie moderne. Pariſ. 1624. 2 Volum.

Nic. Sanderi de origine & progreſſu ſchiſmatis Anglicani, Colon. 1585. 8. Rom. 1586. Et de martyrio quorundam tempore Henrici VIII. & Eliſabethæ Reginæ. Colon. 1610. 8.

(*) Ut Schiſmatis Græcorum, Arianiſmi, Iconoclaſtarum, Wicleſianiſmi, Ligæ, expeditionum Cruciatarum, magni ſchiſmatis Pontificum, decrementi Imperii, prærogativarum Eccleſiæ Rom. & vitarum Leonis M. & Gregorii M. Vide Bibl. Hiſtoricam Clariſſimi Jo. Hubneri noſtri, Centuria quarta.

(**) Vide B. D. Valentinum Alberti in D. Chriſtiani Frid. Bœrneri pietate Academiæ Lipſienſis p. 290. ſeq.

Paulus Sarpius & alii Concilii Trid. ſcriptores, de quibus Volum. XI. hujus Bibl. p. 699. ſeq.

Laurentius Surius, Carthuſianus, in appendice ad Chronicon Joannis Naucleri, & in Commentariis rerum toto orbe geſtarum ab A. 1500. ad 1568. Colon. 1567. fol. & ad A. 1574. ibid. 1603. 8. & Germanice Caſpare Ulenbergio interprete Colon. 1586. Prodierat etiam epitome, wahrhafftige Beſchreibung der vornehmſten Händel die ſich in Geiſtlichen und Weltlichen Sachen vom Jahr 1500. bis 1559. begeben. Cölln 1559. fol. & Latine Rovero Pontano, Carmelita interprete, ibid. 1559. fol. & Italice Venet. 1563. 8. Storia Catolica de tempi noſtri da Pontano, tradotto par Giuſepe Horologgi.

Jac. Auguſtus Thuanus in Hiſtoria ſui temporis ab A. 1543. ad 1607. de cujus editionibus, verſionibus & continuationibus accurate in Centuria ſecunda Bibliothecæ Hiſtoricæ Clariſſimi Hubneri noſtri.

Antonius Varillaſius, A. 1696. defunctus Hiſtoriam mutationum in cauſa religionis ab A. 1374. ad 1650. libris XCV. ſcripſit è quibus tantum priores XXX. lucem viderunt deſinentes in A. 1569. Hiſtoire des revolutions arrivées en Europe en matiere de religion. Pariſ. 1686. 87. 89. ſex Volum. in 4. & 1687. 1689. duodecim Volum. in 12. & in Belgio 1690. 12. ſex Voluminibus.

Emanuel de Vega de Lutheri vita & miraculis. Vilnæ 1586. 8.

Caſp. Ulenbergius, Lippienſis S. J. de vita & moribus Lutheri, Melanchthonis, Flacii. Colon. 1622. 8.

*** *** ***

Ephemerides oder kurtze Jahr- und Tage-Schrifften vom Auf- und Untergang des Lutheriſchen Evangelii, und des Melanchthonis Augſpurgiſchen Confeſſion: durch G. W. Philo-Germanum. Cölln 1679. 12. Evangeliſcher Wetter-Hahn. Caroli Caraffæ Germania ſacra reſtaurata. Colon. 1639. 8. Francof. 1641. 12. Joannis Kraus S. J. Hiſtoriſcher Beytrag für das zweyte Lutheriſche Jubel-Jahr, von dem Zuſtand der Catholiſchen von A. 1617. bis 1715. Prag 1716. 8.

5. Scri-

5. Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſpecialis certarum Regionum vel Populorum, in ſuperioribus omiſſi.

Adami, Canonici *Bremenſis*, qui circa A. C. 1080. ſcripſit, Hiſtoria Eccleſiaſtica à tempore Caroli Magni ad Henricum IV. res Eccleſiarum Septentrionalium libris quatuor perſequens, edita ab Andrea Severino Vellejo, Hafniæ 1579. 4. quæ editio multis locis melior integriorque poſterioribus Erpoldi Lindenbrogii, Lugd. Bat. 1695. 4. & inter Scriptores Septentrionales Francof. 1609. 1630. fol. & Hamb. 1706. fol. & Joach. Joannis Maderi Helmſt. 1670. 4. Commentarium MS. Ottonis Sperlingii τ̃ μακαρίτȣ in Adamum, Hafniæ ſervat Nobiliſſ. D. Reitzerus. Svecica verſio Joannis Friderici Peringskiöld lucem vidit Holmiæ 1719. 4. Multa egregie ad Adamum notata habet Rev. noſter Nicolaus Staphorſtius, quæ publico bono, ut ſpero optoque, non invidebit.

Friderici Arnkiel, Trogilli F. Rettung des erſten Nordiſchen Chriſtenthums, Glückſtad. 1712. 4. contra Godfridum Arnoldum.

Claudii Arrhenii (Oehrnhiælm) Hiſtoriæ Svecorum Gothorumque Eccleſiaſticæ libri IV. priores, usque ad finem ſæculi XII. Holmiæ 1689. 8.

M. *Jo. Baazii*, Senioris, inventarium Eccleſiæ Sveo-Gothorum, ab ultimis temporibus ad auctoris usque ætatem, libris VIII. Lincopiæ 1642. 4.

Petri Bang priſcorum Sveo-Gothorum Eccleſia, ſeu Hiſtoria Eccleſiaſtica de priſcis Sveo-Gothicæ terræ colonis. Aboæ 1675. 4.

Bedæ venerabilis, A. C. 735. defuncti, Hiſtoria Eccleſiaſtica Anglorum libris V. usque ad A. C. 731. ex recenſione Petri Franciſci Chifletii, S. J. Pariſ. 1681. 4. & cum Alfredi Regis Anglo-Sax. paraphraſi, & Abrahami Wheloci notis. Cantabrig. 1644. fol.

Jani Bircherodii lumen Hiſtoriæ ſacræ in Dania.

G. Bartholdi Pontani à Breitenberg, Pragenſis Præpoſiti, Bohemia pia, libris III. Francof. 1608. fol.

Joach. Camerarii hiſtorica narratio de fratrum in Bohemia Eccleſiis. Lipſ. 1605. 8. Francof. 1625. 8.

Caroli le Cointe Annales Eccleſiaſtici Francorum, ab A. C. 253. ad 845. Voluminibus octo in fol. Pariſ. 1665.-- 1683.

General Hiſtory of the Church of England, by *J. Collier.* Lond. 1708. 1714. fol. duobus Voluminibus.

Jo. Amos Comenii hiſtoria fratrum Bohemicorum, Amſt. 1660. 4. & cum præf. D. Jo. Franciſci Buddei, Halæ 1702. 4. ſub titulo Hiſtoriæ fratrum Bohemorum.

D. *Dan. Crameri* Pommeriſche Kirchen-Chronica, libris IV. Stetin. 1628. fol. Prior editio A. 1603. 4. minus locuples libris tribus abſolvitur.

Alberti Crantzii Metropolis, ſive Hiſtoria Eccleſiaſtica inferioris Saxoniæ, ab A. C. 780. ad A. C. 1504. libris XII. Baſil. 1548. 1558. 1568. fol. Colon. 1574. 1596. 8. Witeberg. 1576. fol. cum Dav. Chytræi præfatione, & Francof. 1576. 1590. & 1627. fol. cum præfat. Joannis Wolfii. De hoc Alberto Crantzio ſummo ætatis ſuæ Viro aliisque ejus ſcriptis conſulendus Ampliſſimus noſter D. Nic. Wilckenius in vita ejus, ſingulari ſtudio expoſita Germanice, Hamb. 1722. 8. & in Centuria prima ſuæ Bibliothecæ Hiſtoricæ Clar. Jo. Hubnerus.

Davidis Chytræi ſucceſſio Epiſcoporum in Eccleſiis Saxoniæ & Vandaliæ, ab A. 1500. ubi Crantzius deſinit, ad A. 1586. 4. Idem in Chronico Saxonico, libris XXXI. ab A. 1500. ad 1598. cum ſupplemento ad A. 1610. Lipſ. 1611. fol. Minus integræ editiones priores 1593. 8. & fol. deeſt etiam ſupplementum in edit. Germanica Lipſ. 1597. fol. 2 Vol. De præclaro hoc Viro præter laudati Hubneri noſtri Bibl. Hiſtoricam Centur. VII. adire juvabit vitam illius & ſimul inſignem partem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ illius ætatis, quatuor libris diligentiſſime traditam ab Ottone Friderico Schutzio, cujus liber I. A. 1720. ſecundus 1722. 8. Hamburgi prodiit, tertium & quartum elaborati operis etiamnum exſpectamus.

Irenici Ehrenkrohn Schleſiſche Kirchen-Hiſtorie. Francof. 1708. 1709. 8. duobus Voluminibus.

Hiſtoria emendationis ſacrorum in ducatibus Bremenſi & Verdenſi, in B. D. *Alberti zum Felde* analectis disquiſitionum, Lubec. 1718. 4. p. 129. ſeq.

Mich.

Mich. Josephi Fibigers, das in Schlesien gewaltthätig eingerissene Lutherthum. Breslau 1713. 4.

History of the Church of England by *Thomas Fuller*. Lond. 1655. fol.

Helvici Garthii, A. 1619. Pragæ defuncti, Gründlicher Bericht von dem Religions-Wesen in Hessen. Witeb. 1606. 4.

Histoire Ecclesiastique du pays-bas par *G. Gazet*. Arras 1614. 4.

Gregorii Turonensis Episcopi, qui A. C. 595. obiit, Historia de rebus tum aliis tum Ecclesiasticis Francorum libri X. qui in A. C. 591. desinunt, continuati deinde à *Fredegario* Scholastico ad A. 739. Optimæ editiones Andreæ du Chesne Tom. I. Scriptorum Francorum, Paris. 1636. fol. & Theodorici Ruinarti Paris. 1700. fol. in operibus Gregorii Turonensis.

Henrici Hamelmanni Historia Ecclesiastica Westphaliæ & Saxoniæ inferioris: in ejus operibus Genealogicis & Historicis junctim editis Lemgoviæ 1711. 4.

M. *Christoph. Hartknochii* Preußische Kirchen-Historie. Francof. 1686. 4.

Cornelii Hazart, S. J. Kirchen-Geschichte, das ist Catholisches Christenthum in den Asiatischen Ländern Japon, China, Tartarey, Cochinchina, Tunquin, Siam, Macassar, Camboya und Bisnagar T. I. wie auch in den Africanischen Abassinien, Gvinea, Angola, Congo, Monomotapa, Marocco und Fessa: und in den Americanischen, Peru, Paraqvaria, Brasilia, Florida, Canada, Mexico und Maragnan; Tom. II. Viennæ Austriæ 1684. fol. duobus Voluminibus. Ex Belgico vertit Germanice locupletavitque Matthias Soutermans, S. J.

Jo. Jacobi Hottingeri Helvetische Kirchen-Geschichte von ihrem ehemaligen Heydenthum und darauf erfolgtem Christenthum bis auf jetzige Zeiten. Zürch 1698. 4. tribus Voluminibus.

Hugonis, Floriacensis Monachi, Historiæ Ecclesiasticæ libri VI. desinentes in A. C. 1034. ad Ivonem Carnotensem, adhuc inediti. Vide Jacobi le Long Bibliothecam Historicam Franciæ p. 66. seq. ubi & de aliis specialioris historiæ Ecclesiasticæ Gallicæ scriptoribus, & p. 146. seq.

Jo. Lasicii (Lasisky) Poloni, libri VIII. de origine & rebus gestis fratrum Bohemorum, scripti A. 1599. necdum quod sciam editi. Ejusdem

cujus

cujus exstat liber de Ecclesiastica disciplina fratrum Bohemorum cum Comenii admonitionibus, Amst. 1660. 4. & collectio variorum auctorum de Russorum, Moscovitarum & Tartarorum Religione, sacrificiis, nuptiarum ac funerum ritu. Spiræ 1582.

D. *Henrici Muhlii* Historia Reformationis in Cimbria sive Holsatia: in ejus dissertationibus Historico-Theologicis, Kilon. 1715. 4.

Jo. Ulrici Pregizeri Svevia & Wirtenbergia sacra. Tubing. 1717. 4.

Jonæ Rami Ecclesiastica Historia, Danice edita in fol.

Adriani Regenvolscii, qui sub *Andreæ Wengerscii* nomine delitescere voluit, libri quatuor Slavoniæ reformatæ, continentes Historiam Ecclesiarum Slavonicarum, inprimis Polonicarum, Bohemicarum, Lithuanicarum, Russicarum, Prussicarum, Moravicarum, ab Apostolorum temporibus ad auctoris ætatem. Trajecti ad Rhen. 1652. & auctiore editione Amst. 1679. 4.

Histoire des variations de l'Eglise Gallicane, par *J. B. Renoult*. Amst. 1702. 12.

Joannis Pauli Resenii vinea Septentrionis, seu Annales Ecclesiæ per Septentrionem Christianæ, MSti servantur Hafniæ in Bibliotheca Academiæ, teste Rev. Nicolao Petro Sibbern in Bibliotheca Historica Dano-Norwegica p. 293. ubi etiam de *Thomæ Bartholini*, Thomæ F. antiquitatibus regnorum borealium Ecclesiasticis, adhuc ineditis.

Henrich Schmids Einleitung zur Brandenburgischen Kirchen- und Reformations-Historie. Berlin 1718. 4.

Joannis Slangendorpii Oratio de initio & incremento religionis Christianæ in Dania. Hafniæ 1591. 8.

Jo. Georgii Stredowsky, Protonotarii Apostolici, sacra Moraviæ historia. Solisbaci 1710. 4.

Burcard Gotthelf Struvens ausführlicher Bericht von der Pfälzischen Kirchen-Historie. Francof. 1721. 4. à B. Lutheri temporibus in præsentem ætatem.

Zacharia Theobaldi Chronologica Ecclesiæ Bohemicæ adumbratio. Witeberg. 1611. 4.

6. Hi-

6. Historia Ecclesiastica Civitatum quarundam Germaniæ.

Argentorati. D. Balthasaris Bebelii antiquitates Germaniæ primæ, & in hoc Argentoratensis Ecclesiæ Evangelicæ. Argentorat. 1669. 4.

Augustæ Vindelicorum. Gottfried Lohmers Schicksale der streitenden Kirche zu Augspurg. Augsp. 1717. 12.

Brunsvici. Philippi Julii Rehtmeyers, Ecclesiastæ Brunsvicensis, ejusdem cujus Historia Brunswicensis civilis A. 1722. fol. Germanice scripta exstat; Braunschweigische Kirchen-Historie. Brunsw. 1707.--1719. 4. quatuor Volum.

Coburgi. Initia Reformationis Coburgensis, descripta à Christ. Schlegelio. Gotha 1717. 4.

Gustroviæ. Fridericus Thomæ in Luthero biseclisene. Gustrov. 1718. 4.

Hamburgi. Historiam Reformationis Ecclesiæ Hamburgensis, Germanicè scripsit Pastor Hamb. ad S. Cath. Stephanus Kempe, ex quo Latinè in compendio legitur apud Seckendorfium p. 244. seq. Lutheranismi: Jo. Mollerus Isagoge ad histor. Chersonesi Cimbr. p. 568. seq. Conferendi etiam Henricus Hamelmannus Opp. Hist. Genealog. p. 944. seq. & B. D. Jo. Frid. Mayeri Evangelisches Hamburg. 1693. & 1717. 12.

Novissime Historiam Ecclesiasticam Diplomaticam hujus urbis ac simul Archiepiscopatus Hamb. ab tempore Caroli M. ad hanc usque ætatem, incredibili studio ex ineditis atque editis monumentis concinnavit Rev. noster Nicolaus Staphorst, Pastor ædis Johanneæ: cujus operis tomus primus, in anno 1223. desinens, prodiit Germanicè hoc ipso Anno 1723. 4. Cæteri duo vel tres, ut propediem insequantur, omnes sacrorum nostrorum, patriæque amantes mecum peroptabunt.

Hildesheimiensem Historiam Ecclesiasticam exspectamus à Rever. Joh. Georgio Bertramo, quæ proxime, ut audivi, typis exscripta lucem videbit.

Lipsiæ. Jeremiæ Webers Evangelisches Leipzig. 1693. & 1698. 12.

Lubecæ. D. Jacobi van Mellen, Paſtoris Lubecenſis, Lubeca Religioſa adhuc inedita, opus egregium Germanice ſcriptum volumine ſpiſſo in fol. quod apud Rev. Auctorem videre me memini ante annos hoſce quatuor. Summa ejus capita exhibet V. C. Jo. Henricus à Seelen in Athenis Lubecenſibus T. IV. p. 615. ſeq.

Caſpari Henrici Starckens, Paſtoris zun Sieben-Bäumen, Lubeca Lutherano-Evangelica oder Lübeckiſche Kirchen-Hiſtorie. Opus ſingulari cura elucubratum, quod proxime typis exſcriptum iri Hamburgenſibus ſperamus.

Luneburgæ. Jo. Georg Bertrams, Paſtoris S. Martini Brunſvic. Evangeliſches Lüneburg, oder Reformations- und Kirchen-Hiſtorie von Lüneburg. Brunſw. 1719. 4.

Mulhuſæ. D. G. C. Eilmari Kirchen-Hiſtorie der Stadt Mülhauſen. 1715. 4.

Norimbergæ. Jo. Conradi Dürrii diſſert. Hiſtorico-Theologica de religione Chriſtiana in Germaniam, & ſigillatim in Remp. Norimbergenſem introducta. Norimb. 1675. 4. Confer D. Joh. Fabricii Theologi Helmſt. Biblioth. Tom. IV. p. 380.

Orlamundæ. Chriſtoph. Henrici Lœberi Hiſtoria Eccleſiaſtica Ephoriæ Orlamundanæ. Jen. 1702. 8.

Quedlimburgi. B. D. Frid. Erneſti Kettneri Kirchen- und Reformations-Hiſtorie des Stiffts Quedlinburg. 1710. 4. Ejusd. Kayſerliche Diplomata und Päbſtliche Bullen. Lipſ. 1712. 4.

Roſtochii. D. Zachariæ Grapii Evangeliſches Roſtock. 1707. 12.

Sleswici. Jo. Adolphus Cypræus in Annalibus Epiſcoporum Sleswicenſium. Colon. 1634. 8. Nicolai Heldvaderi Beſchreibung der Stadt, nebſt Succeſſion der Hertzoge und Biſchöffe zu Schleswig. 1603. 4. 1615. 1673. 8.

Stolbergæ. Joh. Andreæ Zeitfuchs Stolbergiſche Kirchen- und Stadt-Hiſtorie. Francof. 1717. 4. Vide ſis Unſchuldige Nachrichten von Alten und Neuen, A. 1714. p. 852. & A. 1717. p. 106.

Stolpenæ, in Miſnia. Carl Samuel Senffens Kirchen-Reformation und Jubel-Geſchichte des Ampts Stolpen. Budiſſin 1719. 8.

CAP. V.

CAPUT V.

Nonnulla ad ſuperiores Libros PARALIPOMENA.

Index ſcriptorum citatorum in genuinis Plutarchi ſcriptis, longe illo, qui alibi editus eſt, plenior & accuratior. 1. Index ſcriptorum citatorum in dubiis ſcriptis Plutarcho tributis. 2. Index ſcriptorum citatorum in Grammaticis Græcis qui prodierunt ex Aldi officina ſub titulo Theſauri, Cornu Copiæ. 3. Index ſcriptorum & virorum celebrium quorum in Luciani ſcriptis mentio. 4. Index ſcriptorum qui citantur in ſcholiis veteribus ineditis ad Homerum, quæ ſervantur in Bibliotheca publica Academiæ Lipſienſis. 5. V.C. Euſebii Renaudoti diſquiſitio inedita de barbaricis librorum Ariſtotelis verſionibus ad virum eruditiſſ. Antonium Mariam Salvinium. 6. Plutarchi & aliorum quædam inedita, Græce. 7. Epiſtola quædam inedita de MSS. Græcis. 8.

I. Index Auctorum, (*) quorum mentio fit in Scriptis Plutarchi genuinis.

Ad editiones Græco-Latinas Pariſ. & Francofurtenſ.

(*) Hunc & binos qui ſequuntur indices ex Codicibus Iſ. Voſſii, qui in Leidenſi Bibl. aſſervantur, deſcriptum benevole mecum communicavit V. C. Hermannus Samuel Reimarus, Hamburgenſis, Lycæi Wiſmarienſis Rector exoptatiſſimus.

Antio-

Bibulus,

Crito-

Ibycus,

Poſidonius,

II. Index Auctorum, quorum fit mentio in Scriptis Plutarchi non genuinis.

Scilicet, de fluviis, Parallelis minoribus & de placitis Philosophorum.

Jason

III. Index Auctorum, quorum fit mentio in Thesauro (*) Cornu Copiæ.

Edit. Aldi A. 1496. fol.

(*) De hoc opere dixi Volum. VII. hujus Bibl. p. 13. seq.

IV. Index Scriptorum, Virorumque celebrium, quorum in Luciano mentio.

Ad paginas edit. Amstelod. concinnatus A. 1716. à J. D. E. W.

Numeri minores soli Tomum priorem denotant.

Amicorum

(*) De dignitate Alytarcharum, quales fuere Antiochiæ, vide Humfredum Prideaux ad marmora Oxon, pag. 100. & Edmundum Chilmeadum ad Chronicon Joannis Malalæ pag. 375. 381.

Democritus,

Epicharmus

Lesbonax

Socrates,

Therſites

Zeno,

V. Index Auctorum, (*) qui citantur in Scholiis ineditis ad primos XVI. libros Iliadis Homeri.

Quæ servantur MSS. Lipsiæ in Bibliotheca Academiæ Paulinæ.

(*) Hunc indicem à V. C. Stephano Berglero compositum, mecum pro singulari sua humanitate communicavit, Lipsiaque transmisit illustris D. Jo. Burchardus Mencke. De Scholiis illis præclaris in Homerum, ex quibus solus liber nonus à Conrado Hornejo pridem editus fuit, consulere juvabit Acta Eruditorum A. 1712. p. 316.

VI.

V. C. EUSEBII RENAUDOTI, de Barbaricis Aristotelis librorum Versionibus(*) Disquisitio,

Ad Virum Eruditissimum ANTONIUM MARIAM SALVINIUM *Græcæ linguæ in Academia Florentina Professorem.*

I.

DE Barbaricis Aristotelicorum librorum Interpretationibus prolixa sane, si quis omnia persequi vellet, neque multum utilis foret tractatio, quæ, si ad aliquot historiæ literariæ capita reducatur, præter raritatem, paucos enim de hoc argumento recte scripsisse manifestum est, habet utilitatis nonnihil, cænosos enim Philosophiæ Scholasticæ horridæ illius, & ab Aristotelica mundicie alienissimæ fontes aperit, in qua plus quam oportebat sapere, neque sæpe ad sobrietatem majores nostri sibi visi sunt, dum Philosophiam multis modis contaminatam, ambitiose profitebantur, neque tamen quioquam minus quam Aristotelem scirent & docerent. Ex pravis enim Interpretationibus ratas illas plerorumque Magistrorum sententias seu κυρίας δόξας eorum qui Reales, Nominales, aut aliter quomodocumque appellati sunt vanissimas propemodum omnes, ortas

(*) Hæc Disquisitio Parisiis ante aliquot annos ad me transmissa à Clariss. Auctore, nunc demum lucem videt.

ortas fuisse, certissimum est, quæ quo magis laboratum fuit in illis recensendis aut emendandis, tanto obscuriores illæ factæ fuerunt, adeo, ut nihil minus in Scholis quam Aristoteles prælegeretur, antequam illustrissimæ Mediceæ familiæ beneficio comparatis ipsis Græcorum codicibus, grave illud virus versionum barbararum pelleretur, & Aristotelica Philosophia ex ipsis fontibus serio à tot summis viris, quos Florentia produxit illustraretur, non minus quam Platonica. Magna quippe & jam à primis post CHRISTUM sæculis fuit Aristotelicæ doctrinæ obscuritas in Occidente, cum etiam florente Romana Republica, Aristoteles non nisi Sullæ Dictatoris tempore legi apud Romanos cœperit, cum ejus ille libros captis Athenis Romam deportatos in Bibliotheca sua collocavisset, transcriptique fuissent à Tyrannione Grammatico, & quodam modo lucem aspicere ea ratione cœpissent. Quamvis porro tunc Aristotelis acumen & eloquentiam, omnes prope, Cicero præ cæteris admirati fuerint, Platone tamen semper excepto, cum tot essent nobiles Philosophorum familiæ, Epicureos, Academicos, Stoicos, qui se professi fuerint multos reperimus, Peripateticum inter Togatos ferme neminem.

2. Adversus Aristotelem, & omnem ejus Philosophiam, præsertim Dialecticam artificem, ut eam Tertullianus vocat, struendi & destruendi, S. S. Ecclesiæ Doctores acriter invecti sunt: cum Platonicam ut Religioni magis consentaneam longe anteferrent. Itaque primis Ecclesiæ sæculis Platonici fuere prope Christiani omnes, Aristotelici præter Hæreticos paucissimi. Versiones porro Latinas Aristotelis librorum antiquiores Boëthii ætate, si quæ fuerint, satis obscurum est; atque illæ solius prope Dialecticæ fuerunt, reliqui libri vix cognoscebantur. Multas SS. PP. adversus Aristotelem tetras sententias collegit Joannnes Launojus cap. 2. libri de varia Aristotelis fortuna.

3. Usque ad Caroli Magni & posterorum ejus tempora, cum ingens totum Occidentem barbaries occupasset, vix quidquam quod ad ista Philosophiæ Aristotelicæ continuata studia pertineat in historiæ monumentis reperitur. Fuerunt autem Carolino Sæculo viri Græce docti, à quibus novæ versiones aliquot librorum factæ sunt, nec aliis usi videntur esse quicumque philosophiam, usque ad annum 1100. & serius adhuc tractaverunt. Talibus porro versionibus usos fuisse Petrum Abailardum, Roscelinum, ejus Magistrum, Petrum Lombardum, Petrum Pictaviensem, Gilbertum Porretanum, & alios illius temporis Philosophos verisimile omnino

mnino eſt, ut etiam, quod Dialecticos ſolos libros haberent, reliquos ignorarent. Svadent id Abælardi ipſius Epiſtolæ & Apologia, tum Joannes Sarisberienſis in Metalogo: acceſſerunt, ſed ſerius, nempe ante Concilium Senonenſe Pariſiis celebratum an. 1209. Libri Metaphyſici, qui ejusdem Concilii ſententia cum Almerico condemnati ſunt.

4. Cum vero tricis illis Dialecticis, occupata per multos annos fuiſſent omnium ferme qui doctrinæ opinione florebant ingenia, Græcæque linguæ peritia omnis intercidiſſet, neque ſupereſſet qui verſiones veteres emendare poſſet, maxima ex deſcribentium ignorantia, & exemplarium diverſitate, perturbatio codices illarum ferme omnes invaſit, ut ex contextu quem antiqui Scholaſticorum in Ariſtotelem commentarii repræſentant, ſatis apparet.

5. Emendatæ tamen, aut magis corruptæ verſiones illæ fuerunt, à nonnullis hominibus, qui circa annum 1200. Codices Græcos ex Oriente inEuropam attulerunt,ex quibus primæ tantum ut in re obſcuriſſima conjectando aſſequi poſſumus Metaphyſicorum, Naturaliumque verſiones prodierunt, quas tamen ab interpolatis, de quibus deinceps agendum erit, dignoſcere impoſſibile omnino eſt: operæ pretium omnino nullum. Nam licet ab anno 1096. quo Hieroſolymitana urbs in Chriſtianorum poteſtatem venit, multa eſſent Græcos inter atque Europæos commercia, pauci tamen admodum ex iſtorum numero Græce ſciebant, & ex ipſa Græcia ſtudiis humanioribus aut Philoſophicis, ſubſidium ex transmarina expeditione exiguum omnino comparatum eſt vel prope nullum. Verum plures Europæi Arabicam linguam ex commercio cum Syris Palæſtinis, quam Græcam ex bellis in Græcia geſtis, aut Conſtantinopolitano Imperio Latinorum didicerunt. Itaque nonnulli Arabicos Codices Ariſtotelis ex Oriente ad nos detulerunt & Latine ſunt interpretati, atque aliquorum ejus librorum præſertim Politicorum, & Ethicorum verſiones barbaræ, & obſcuriſſimæ adhuc in Bibliothecis reperiuntur. Quod, ſi quis Arabicas verſiones interpretari poſſet, ejus opera tunc potiſſimum inſumebatur, in emendandis antiquioribus aliis, quæ cum jam eſſent non bonæ, ab illis hominibus, qui ſcientiarum expertes omnino erant, corruptiores exiverunt.

6. Atque illud fatum ultimum fuit librorum Ariſtotelis, qui toties à Sciolis emendati & recenſiti, juxta veteres Latinos interpretes, tum juxta recentiores, tandem ex comparatione illorum cum verſionibus ex Arabica

Arabica lingua factis, quæ & ipſæ corruptiſſimæ erant, tales tandem evaſerunt, ut auctor ipſe, ſi revixiſſet, ſua verba recognoſcere non potuiſſet. Longe major autem iſtarum ultimarum ex Arabico exemplari verſionum copia in Galliam, & alias regiones invecta eſt, ex Hiſpania & Africa, ubi florebat inprimis Philoſophiæ Ariſtotelicæ ſtudium. Nam qui Africam & Hiſpaniam tenebant Muhamedani Principes, qvum literis & literatis faverent, magnam ex Oriente librorum Arabicorum multitudinem conquiſiverunt, quorum exemplaria majorem in modum multiplicata, totam deinceps Europam, novis in Ariſtotelem commentariis repleverunt. Acceſſerunt Hebraicæ verſiones multorum de Philoſophia & Medicina ſcientiisque Mathematicis librorum, qui à Judæis in alias linguas transfuſi novam commentandi materiam dederunt, adeo, ut certatim Arabes, tum Africani, tum Hiſpani, Judæi, & ipſi tandem Chriſtiani, Ariſtotelis Philoſophiam ab Averroe Cordubenſi prolixis commentariis explicatam excolere tanto animi ardore cœperint, ut omnes eam quoque ad ſuarum religionum placita accommodaverint, & in fidei ſubſidium, non commode modo, ſed utiliter adhiberi poſſe, cenſuerint. Unde autem hæc ſtudia apud Arabes incœperint, paucis eſt exponendum.

7. Initio Muhamedani Imperii, nulla Pſeudoprophetæ, aut primis ejus diſcipulis ſcientia exculta eſt præter gentilem illam, qua Arabes gloriabantur facundiam, & Poëticam. Facundiam vocabant, verboſitatem, & eam præſertim quæ ex vocum obſoletarum & rarioris uſus copia conſtaret, adeo ut qui pauca multis verbis, iisque non vulgaribus, modo per homæoptota diſpoſita forent, diceret, is eloquentiſſimus judicaretur. Poëticæ par apud eos ratio, quæ ſyllabarum quidem certa menſura eaque multiplici conſtaret, artem vero, plane nullam, adeo ut neque Poëmatis Epici neque Dramatis aut Odes, aut alterius cujuscumque poëſeos formam vel ſomniando viderint, eodemque ſtylo decurrant hymni ad Deum, hiſtoriæ, tum joculares, tum ſeriæ, & quidquid tandem verſu ſcribi poteſt, eodem modo ab illis ſcriptum reperiatur. Comparationes & ſi quæ ſunt orationis lumina ex tentoriis, camelis, venatu, vetuſtis Arabum moribus translata ſunt, magna copia, nullo delectu, nullo judicio. Poëmata ejus generis, maximè ea quæ ad gentis ſuæ laudem pertinerent memoriæ commendabant, qui plura memoriter ſciret is doctiſſimus habebatur: ingenioſiſſimus, qui ad Principes adiens extemporaneo aliquo poëmate eos ſalutaret; quo (*) in genere Hali Muhamedis gener maxime

(*) Emir Cond in ejus vita &c.

xime excelluiſſe dicitur. Hæc erat omnis Arabum literatura, Medicinæ quidam ſtudioſi ſub primis Califis Ommiadis fuerunt; & primus inter eos memoratur Hareth f. Calda, qui initio rerum Muhamedanarum vixit. Sed omnes usque ad Maſerjowia Chriſtianum Neſtorianum. qui ſub Morvano fuit, ſola experientia Medicinam exercebant: Scientiæ ipſius plane expertes. Is autem Græcos recentiores aliquot Tractatus, atque inter alios Aaronis Alexandrini Pandectas Arabice transtuliſſe dicitur. (*) Philoſophiæ vero naturalis, quæ fundamenta artis explicaret cura apud primos illos Arabes medicos nulla omnino fuit.

8. Itaque certior inchoatæ apud eos Philoſophiæ ſecundum Græcorum diſciplinas Epocha referri debet ad Abaſſidarum initia: poſt annum Imperii Muhamedanorum CXXXII. J. C. DCCXLIX. Familia hæc ex Chovaſana profecta, duce Abul Abbas Safah, Califas Ommiæ filios extinxit, & Imperio ſimul atque Pontificatu in ſe translato diu regnavit. Ex ea familia ſecundus Abujafar Almanſor ſcientiarum Græcarum ſtudia ad Arabes transtuliſſe dicitur, conquiſitis libris, & adhibitis doctiſſimis viris, qui eos Arabice interpretari poſſent. Sed quamvis communiter ita ſtatuant Arabes hiſtorici, cum tamen vix quidquam extet primarum illarum interpretationum, laus illa ad ſucceſſorem ejusque pronepotem Almamonem ſeptimum ex Abaſſidarum ſtemmate Califam referri vulgo ſolet à melioribus autoribus. Vixerunt quidem ſub Almanſore Syri non pauci Medicinæ ſtudio & profeſſione clariſſimi, atque inter alios Bochtiechua (†) & ejus filii, qui non pauca Medicorum veterum opera Arabice verterunt, & nonnulla Philoſophica. Fuit etiam Theophilus Syrus Edeſſenus, quem Maronitam fuiſſe dicit Abulfaragius, quamvis alii Neſtorianum dicant, à quo multa, ante Almamonis Imperium ex Græcis Syriace verſa ſunt, atque inter alia Homeri libri, ſi quidem Abulfaragio credendum, neque enim quidquam in monumentis Syrorum occurrit, unde ejus teſtimonium confirmari queat, aut inter illos quisquam eruditus licet, Homeri quidquam niſi nomen ſciviſſe videtur: unde illum Emir Condus, & alii non inter Poëtas, ſed inter Sapientes ſeu Philoſophos referunt.

9. Vertebant autem Græcorum libros in vernaculam ſuam linguam Syri, quia quotidie ſub Arabum Imperio Græcæ uſus obſoleſcebat, &

(*) Dynaſt. p. 127.

(†) Ita ſcribendum hoc nomen, non ut Pocockius Bachiua.

& cum neque jam ad Academias Chriſtianas commeare liceret, quæ in Græcia ſupererant Alexandria quoque olim Philoſophiæ, Medicinæ, Aſtronomiæ & Mathematicarum artium ſtudiis florentiſſima Muhamedana ſervitute premeretur, Græcique illi doctores omnino conticuiſſent, Syri docti, ut ſuis civibus, qua ſola ratione licebat auxilio forent, multos Syriace libros interpretati ſunt, ut qui Græce neſcirent, poſſent ex verſionibus Syriacis Sanctorum Patrum opera, Canones Conciliorum, omnia tandem quæ ad Theologiam & Jus Eccleſiaſticum ſpectant intelligere, Philoſophiæ quoque & reliquis ſcientiis dare operam, ne ſi barbaries, quam victores Arabes invexerant, etiam adverſus liberalia ſtudia invaleſceret, facilius ex ſumma ignorantia ad impietatem Muhamedanam dilaberentur. Igitur verſiones illæ Syriacæ, quæ omnium antiquiſſimæ ſunt, privato primum conſilio Chriſtianorum inſtitutæ; Arabicarum exemplar fuerunt. Fuiſſe autem multas non modo diſcimus ex Catalogo Syriacorum librorum Hebed Jeſu, Metropolitæ Sobenſis, quem Abraham Ecchellenſis edidit, ſed ex multis aliis Syrorum & Arabum autoritatibus. Nam quod ad res ſacras pertinet, præter Scripturæ utriusque Teſtamenti libros, quorum inter omnes Syriacæ verſionis præcipua eſt antiquitas, SS. Patrum opera multa extant eadem lingua, tum Philoſophica, Mathematica, & Medica longe plurima, & ex illis libris, quorum multi injuria temporum interciderunt, reperiuntur in Gloſſariis excerptæ voces Græcæ multæ, quod Syriacis reddi non facile potuerant. Plenum illarum eſt Lexicon Bar Hali.

10. Verum ſub Almamone potiſſimum floruerunt celeberrimi omnium prope librorum interpretes, de quo referre libet verba Abulfaragii, quia ſolus ex Arabicis autoribus qui Latine editi ſunt de hoc argumento ſcripſit; ita tamen, ut emendari & illuſtrari aliquibus in locis narrationem ejus oporteat. Is porro hiſtoriæ Dynaſtiarum p. 160. ſecundum Eduardi Pocockii verſionem ita ſcribit: *Primus eorum* (Arabum) *qui ſcientiis operam dedit fuit Califa Secundus* (ex Abbaſſidarum numero) *Abujaafar Almanſur, qui præterquam, quod legis peritia excelluit, Philoſophiæ etiam ſtudio incubuit, ac præcipue Aſtronomiæ. At ubi devolutum eſt inter ipſos Imperium ad Califam Septimum, Abdallam Almamunem, Aaronis Reſchidi filium, perfecit ille quod orſus fuit avus ipſius Almanſur, & ſcientiam locis ſuis quærere aggreſſus, cum Græcorum Regibus intercedens, petiit ab illis, ut qui apud illos eſſent libros Philoſophicos ad ipſum mitterent, qui cum*

ad ipsum quos haberent misissent, conquisitis ille interpretibus peritis, eos ipsis accurate vertendos imposuit. Ita Arabes multi, tum Muhamedani, tum Christiani, qui hunc autorem secuti sunt: at antiquiores plerique & quorum judicium reliquorum opinioni præferendum est, Emir Cond & ejus Epitomator Cond Emir Schah, a quibus historia Generalis accuratissime scripta est, tum autor Leb Tawavikh, & alii non pauci testantur versiones Arabicas quæ Almamonis auspiciis prodiverunt, ex Syriacis non minus quam ex Græcis Codicibus fuisse expressas, quod quidem præter alia multa suadet vetus Dioscoridis interpretatio Arabica, in qua Syriacæ multæ voces ad marginem adjunctæ reperiuntur, tanquam primævi quod illa versio repræsentabat exemplaris.

11. Omnes tamen versiones illas Arabicas veteres, nonnullæ serius a Syris Christianis elucubratæ prorsus aboleverunt. Inter alios celeberrimi duo interpretes fuerunt Nestorianæ sectæ Honain filius Isaaci, & Isaac ejus filius, qui anno Hegiræ 298. decessit J. C. 910. octoginta circiter annis post Almamonem. Primi quippe interpretes, ut de illis autores varii observant, Syri quidem Græce sciebant, magis omnino quam qui eos secuti sunt, sed Arabicæ linguæ aut erant expertes penitus, ut illi a quibus Syriacæ versiones factæ sunt, aut non ita periti, ut Arabice eleganter scribere facile possent. Qui primitus sub Amalmone ex Syriacis interpretationibus, Arabicas fecerunt, Græce plerumque nesciebant, atque adeo primitivum exemplar consulere non poterant. Hinc sæpissime ab illis peccatum in vertendo fuerat. Honain autem præ cæteris illud habuit, quod Hiræ natus, & juvenis Bagdadum profectus Arabicam linguam, cujus in ea urbe summa puritas erat, accurate didicerat: postea, cum a Joanne filio Masowia (quem vulgo Mesue appellant homines nostri) receptus in scholam ad Medicinæ studium non fuisset, in Græcorum ditiones se contulit, ubi biennium in Græca lingua addiscenda consumsit: mox in patriam rediens Basoræ aliquandiu substitit, quo Arabicæ linguæ majorem facultatem consequeretur, sub celebri magistro Chalilo, Ahmedis filio. Basorenses autem eximia præ cæteris linguæ illius peritia commendabantur, ita, ut proverbium inde natum fuerit. Is igitur præsidiis instructus, qualibus ante eum nemo, ad interpretandos libros animum adjecit: feliciter omnino, cumque Medicis interpretandis plus operis impendisset, (*) filius ejus Isaac Aristotelem &

(*) Vid. Abulfarag. pag. 172.

& multos alios pari ſucceſſu Arabice reddidit. Ita de utroque ſcribit autor inſignis Ebn-Chalican, in vitis virorum illuſtrium, & alii ferme omnes. Quanta porro verſionum illarum fama fuerit, vel eo ſolum conſtat, quod Ariſtotelis, & præcipuorum Galeni, Hippocratisque librorum Arabica exemplaria antiquiſſima, quæ in Bibliothecis reperiuntur, Honaini, aut Iſaaci ejus filii nomen præ ſe ferant, reliquæ vetuſtiores prorſus interciderint: illæ ſcilicet quibus antiquiores Medici inter Syros & Arabes uſi fuerant, Georgius f. Boctiechuæ, & alii ejusdem nominis & familiæ celeberrimi: Joannes f. Maſowiah, ſeu Meſue: Zacharias Tiſurienſis, Maſeyowiah: Joannes f. Batrick, interpres, & multi alii.

12. Ita factum ut ab eo tempore Honaini & Iſaaci verſiones librorum Ariſtotelis, de quibus potiſſimum quærimus, apud Arabes inclaruerint, & paſſim lectæ ab ſtudioſis Philoſophiæ fuerint. Juxta illas Avicenna in Oriente, Alfarabius, Elgazali, (quem Algazel vocant) Abenbeja, (vulgo Avenpace) omnes tandem Ariſtotelis interpretes eum legerunt, & explicare aggreſſi ſunt, quorum in Europa celeberrimus Abenrached (vulgo nobis Averroës) fuit, cujus tamen in Oriente fama omnino mediocris olim erat, nunc ita oblivioni traditus eſt, ut rariſſime opera ejus Arabice inveniantur. Floruerat autem ab Almamonis tempore Philoſophia inter Arabes, ita tamen, ut apud plebem, & omnes qui traditionibus ſuperſtitioſis addictiores erant, quicumque Philoſophiæ ſtudium profitebantur, magna conterntæ religionis ſuſpicione: & Zindicæiſmi, ſeu Atheiſmi ſuſpicione laborarent. Hinc ſæpe ſeditiones adverſus Philoſophos multæ, maledicta adverſus Alfarabium, Avicennam & Averroëm frequentiſſima: ſed tamen favore principum, ex familia Bowiæ, & Seljutkidarum, tum aliorum, cum jam Califæ vix quidquam ex antiqua dignitate retinerent, auxerunt vehementer philoſophandi libertatem. Chriſtianis Orientalibus Philoſophia maxime culta eſt, occaſione controverſiarum de Religione Chriſtiana adverſus Muhamedanos, & Judæos qui eam rationibus philoſophicis impugnabant: tum magis adhuc propter antiquas de Incarnati Verbi myſterio diſputationes inter Melchitas ſeu Orthodoxos Concilii Calchedonenſis defenſores, & Jacobitas Dioſcori Monophyſitarumque ſectatores, & Neſtorianos utrisque infenſiſſimos. Hinc multi & quidem ſubtiliſſimi in tribus illis partibus extiterunt Dialectici & Metaphyſici, quorum extant in Bibliothecis diſputationes de propriis Eccleſiæ ſuæ doctrinis circa Incarnationis myſterium variæ:

 de

de veritate Religionis Christianæ adversus Philosophos, Judæos & Muhamedanos, in quibus de DEO Uno & Trino, de CHRISTO DEO & Homine philosophice disputant; nam de reliquis Theologiæ Christianæ capitibus, nunquam prope philosophati reperiuntur.

13. In Ægypto & Africa, quæ proprios ab aliquot sæculis principes habebant, labente decimo sæculo, cum non modo nulla esset Spiritualis Califarum autoritas, nam Fatimidæ, qui primo Africæ magnam partem occupaverunt; tum novum in Ægypto regnum fundaverunt, quod Salaheddinus destruxit, & in suam quæ Yubidarum dicta est familiam transtulit, Califis Bagdadensibus anathema dicebant, eosque non modo ut Imperii usurpati per tyrannidem, sed ut occupati per vim, & cædem Hali Pontificatus reos diris devovebant. Ita major omnino sub illis principibus philosophandi libertas, quia major quam alibi traditionum, & historiarum per manus acceptarum, in quibus fundata erat jurisperitia eorum qui Califis adhærebant, contemtus inter eos homines fuit. Neque minor in Hispania libertas, tum sub illis principibus qui rejecta quoque Califæ communione & autoritate Africam tenebant, & Maroci sedem regni constituerant, ubi non minus quam Fessæ, Segelmessæ & in aliis populosis urbibus, magnopere florebant liberalium artium studia. Ea igitur libertate uti complures tum Africani tum Hispani Arabes, totos se Philosophiæ Aristotelicæ tradiderunt, quorum celeberrimus Averroës fuit & multi alii, quorum nomina occurrunt in Appendice Bibliothecæ Hispanicæ Nicolai Antonii, quamvis ex Arabicæ linguæ ignorantia, plerumque adeo corrupta sint, ut agnosci vix queant.

14. Ex Africa & Hispania idem Philosophiæ Aristotelicæ studium per Judæos in omnem prope Europam se diffudit, præsertim in Italia & Gallia, ubi tunc ingens erat eorum numerus, quantum ex Historiis publicis tum ex Judaicis intelligere facile est: quæ Latinæ editæ sunt, & quas consulere quivis per se poterit qui Hebraice nesciet, nempe *Tribus Juda*, versa a Georgio Gentio: *Germen Davidis* a Vorstio præter *Itinerarium Rabbi Benjamini*, & quidam alii de rebus Judaicis libri a Christianis editi. Erant quippe tunc Judæi in aulis omnium ferme principum, non modo Muhamedanorum, sed etiam Romani Pontificis qui dum Benjaminus scriberet Judæum habebat Rabbi Jechielem nomine, qui domestica ipsius negotia administrabat. In Principum vero ministerio magnam ex medicinæ professione autoritatem acquisiverant. Eam ut magis excolerent

cum

cum artis Medicæ principes tunc in Europa fere ignorarentur, vixque extaret Hippocratis, Galeni, aut aliorum Latina verſio, in evolvendis Arabum libris multum ſe exercuerunt: qui tunc erant in Judæorum manibus, nam in Africa & in Ægypto Arabicam linguam vernaculam habebant, eaqve erat Hiſpanis quoque Judæis notiſſima, cum Arabes majorem adhuc Hiſpaniæ partem tenerent. Igitur Arabicorum librorum ope, Judæi quoque philoſophari cœperunt, circa undecimum ſæculum, ut Philoſophiæ Medicina accederet, quod vix antea feciſſe reperiuntur.

15. Qvippe in Oriente, præſertim vero in famoſis ſcholis Soræ & Pumbeditæ, ex qvibus præcipui Doctores, obſignato utroqve Talmude poſteriores prodierunt, in unico Sacræ Scripturæ, ſuarumqve Traditionum ſtudio occupabantur Judæi omnes, usqve ad poſtrema tempora eorum qvos Gheonim appellabant. Unde qvantum ex autore Zemakh David, R. Abraham filio Dior, & aliis qvi de ſuæ gentis viris illuſtribus memoriæ aliqvid prodiderunt manifeſtum eſt, opera eruditorum omnia in colligendis explicandisve traditionibus juridicis, occupabatur; adeo ut cum utrumqve Talmud lingva corrupta qvam Dialectum Babylonicam aut Hieroſolymitanam vocant ſcriptum foret, eadem in commentatorum ſcriptis barbaries occurrebat, qvi purius Hebraice ſcriberet vix qvisqvam reperiebatur. Nam ipſa ſacri bibliorum textus Hebraici peritia rariſſima erat: Lingvæ ſcilicet aliquem uſum ex aſſidua illius in Synagogis lectione habebant, ſed cum neqve Grammatica ulla extaret, neqve Lexicon, pauci aut nulli Commentarii qvi literam explicarent, ſed antiqvi tantummodo, allegorici præſertim, aut ex ſola magiſtrorum traditione conſtantes qvales illi, qvos *Rabbot* vocant, aut qvorum excerpta undiqve collecta in unum librum compegit autor Jalkuth, tunc ex ignorantia puri Sermonis Hebraici, pauci admodum Judæi eo ſcribebant, ſed Arabico.

16. Cœpit in Africa per Rabbi Judam Chiug, R. Jonam, aut Giannai, & nonnullos alios excoli Grammatica: & commentarii literales aliqvot in lucem prodierunt, qvi a Judæis, Hiſpanis & Gallis avide excepti, eos ad majus lingvæ ſuæ ſtudium acuerunt. Itaqve cum eodem ferme tempore hæc ſtudia Grammaticalia, tum literalis ſacrarum Scripturarum interpretationis nata & propagata fuiſſent, major omnino qvam antea fuit librorum in omni diſciplina a Judæis compoſitorum copia. Africani qvidem & Ægyptii ut Orientales nonnulli Arabice ſcribebant, atqve ita

R.

R. Saadias Gaon Mosis Pentateuchum, vel ut aliis placet totam Scripturam Sacram interpretatus fuerat, qvod alii qvoqve fecerunt ut interpres ille, qvem Erpenianum vocant, qvia ejus versio a Thoma Erpenio edita fuit, & alii qvi in Bibliothecis reperiuntur. R. Moses filius Maiemonis, Compendium Talmudicum eadem Arabica lingva scripserat, qva etiam postea More Nebuchim, sive Doctorum perplexorum ediderat: & multa alia. Hæc vero Scripta, qvum Judæis qvibus Arabica lingva familiaris erat usui esse possent, reliqvis qvi in Gallia, Italia, Germania, Poloniaqve erant maximo numero, inutilia plane fuissent, si in aliqvam notam ipsis lingvam non forent interpretata. Vulgares qvidem, præter qvam minus erant commodæ ad scientias tractandas, non adhibuerunt, idqve duplici videntur ratione fecisse: nempe ne simul dum Judæis suis prodesse satagerent, Christianorum qvoqve studiis promovendis darent operam, qvod fecissent, si vernaculis interpretationibus autores suos publicassent: Latine vertere non poterant, qvum primis illis post annum millesimum sæculis nullius ferme, qvi eam lingvam sciret, Judæi memoria sit: perpetua potius in eorum Scriptis appareat illius non minus qvam Græcæ ignorantia. Unde cum in aliqva voce abstrusiori explicanda, cujus Synonymon non facile in Hebraica lingva reperire licebat, laborant Sacræ Scripturæ Judæi commentatores Aben Ezra, Salomon Jarchi, David Kimhi, uti solent non Latinis, & si tunc in Europa satis notis, sed Aben Ezra & Kimhi, utpote Hispani, apud qvos vernacula Arabica tunc erat, Arabicis, rarius aliqvando vulgaribus Hispanicis: Salomon in Occitania natus Jarhi enim ab oppido Lunel dicto vocabatur, qvamvis alii Trecensem fuisse perhibeant, tamen in Gallia proprie dicta & Lutetiæ etiam cum diu vixisset, vernaculas nostrates adhibet. Tales qvoqve Glossæ in variis Bibliothecis reperiuntur, antiquiores quidem, Hispanicæ, Italicæ, aut Gallicæ; recentiores Germanicæ, Latinæ vix unqvam, ita ut etiam, si ea lingva scribere voluissent, vix potuissent.

17. Cum igitur, ut mox observatum fuit Hebraicam lingvam, & eam Talmudica Dialecto longe puriorem, jam in promtu haberent Judæi prope omnes eaqve, ut Latina in Scholis apud nos, ita in Synagogis publice inter eos doceretur, cœperunt ea, qvæ Christianis patere nollent Hebraice scribere; & post Commentarios omnis sacræ literaturæ varios, tam in Sacram Scripturam, qvam in Talmud utrumqve, cum Moses Maiemonis filius magna in Ægypto Medicinæ & Philosophiæ laude inclaruisset,

ruiſſet, cœperunt multi ejus exemplo animum ad Philoſophos Arabes legendos adjungere, aut Græcos qvi Arabice extabant.

18. Ab ea circiter ætate repetenda initia ſunt verſionum illarum Hebraicarum, qvæ poſtmodum Europam repleverunt. Nam Moſes & Juda, filii Tybbon, omnia fere qvantum ex variis Codicibus adipiſci licet, Ariſtotelis opera Arabicis exemplaribus uſi, Hebraice transtulerunt; nec enim extabant alia in hominum manibus. Verſiones porro Arabicæ tum Ariſtotelis, tum Hippocratis & Galeni, ipſæ erant qvas Honain, aut Iſaac ejus filius elaboraverant. Ab illis & aliorum autorum exemplaribus qvibus Ebn Sina, Ebn Beja, Ebn Rached, Alfarabi, atque alii tum Philoſophi tum Medici in commentando uſi fuerant, omnes prope Judæorum Hebraicæ verſiones prodierunt; dici quippe vix poteſt, quanta philoſophandi libido eos ceperit. Ex Hebraicis poſtea verſionibus, quæ ad exemplaria Arabica comparatæ, meliores omnino barbaris illis Latinis multoties interpolatis videbantur, iſtæ dum emendari cœperunt, factæ ſunt adhuc deteriores: cum non aliter recenſeri, niſi electa inter diverſiſſimas lectiones, qvæ veriſimilior videretur ab imperitiſſimis emendatoribus poſſent. Calonymus etiam, vel ut Hebraice vocabatur, *Chem tob*, & obſcuriores alii multa ſimiliter ex Arabico converterunt; adeo, ut Hippocrates, Galenus, Aëtius, Oribaſius, & nonnulli alii Græci Medici, tum demum Hebraice loqui cœperint, qvos conſecuti ſunt, qui majori apud illos obeſæ naris homines in pretio erant, Razis, Serapion, Meſue, & multi alii, qvi Syriace vel Arabice de Medicina ſcripſerunt: præſertim Avicenna, qvem etiam ante annos centum octoginta aut circiter Judæi Hebraice integrum Neapoli typis ediderunt. Ita Hebraice verſa Mathematicorum inſigniorum opera præcipua Euclidis, Ptolemæi, Theodoſii, Archimedis, qvæ verſiones in Bibliothecis extant.

19. Sed nullus magis fuit in manibus, qvam Abenrached ſeu Averroës Cordubenſis, cujus cum exigua aut prope nulla in Oriente apud nobiliores Arabum Philoſophos fama eſſet, at in Europa Commentator per excellentiam appellatus, cæteriſqve omnino prælatus eſt. Ea vero qvæ antiqviſſima fuit ejus editio ſimul cum Ariſtotelis contextu, cum primum ex Arabicis codicibus facta fuiſſet, & ex collatione Hebraicorum exemplarium mire interpolata, tandem obſcurata majorem in modum fuit per Jacobum Mantinum, & Abrahamum de Balmis Judæos, qvi cum Latine ſcirent novam, ſed ex Hebraica verſionem dederunt. Itaqve

omnium deterrima illa ultima fuit, qvamvis recusa multoties & magnifice Venetiis fuerit. De qva minutatim secundum diversa ultimæ editionis volumina egit diligenter Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispanica. Ubi illud tamen animadvertendum erit, laudari ab autore virum nostratem Clarissimum, qvi in Dissertatione de optimo genere interpretandi scripsit, se versionem Averroïs qvorumdam librorum Arabicam diligenter cum Latina editione contulisse, reperisseqve fideliter consentientem. Illud cum vir clarissimus scriberet aretalogo cuidam fortasse nimium detulit, nihil enim facilius ab lingvarum peritis, qvam summa Arabici & Latini Averroïs discrepantia agnoscitur; neqve vir ille, qvem intime novimus, & si summa conditione celebris, Arabice tunc adeo sciebat, aut scit etiamnum, nam adhuc vivit, ut vel commata duo nisi alienis oculis conferre posset. Verum id certissime constare debet, veteres Averroïs & Aristotelici textus versiones, qvæ conjunctim extant, factas fuisse ad Arabica exemplaria: posteriores, Mantini, & Balmesii ad Hebraica. Unde fraudi esse nemini debet, quod vir summus Joannes Vives libro V. de causis corruptarum artium scripsit de Averroë: *Aristotelem vero, quomodo legit, non in sua origine purum & integrum, non in lacunam Latinam derivatum, non enim potuit linguarum expers, sed de Latino in Arabicum transvasatum.* Qvidqvid enim Aristotelis operum Arabice versum fuit, in Oriente, non in Occidente, versum est, neqve ex Latino Codice, sed primum, ut diximus, ex Græco, Syriace; tum ex utroqve Arabice: Qvidqvid autem Abulfaragius & nonnulli alii dixerint de Honainorum patris & filii in vertendis autoribus peritia & elegantia, qvam parum potuerint Syri in Aristotelis libris interpretandis satis qvisqve intelligit, cum difficultas eorum sive materia spectetur, sive oratio, acutissimos qvoqve Græcos & in Philosophia consummatos tantopere exercuerit; & si lingvam a pueritia familiarem haberent, essentqve ab omni Græcanica eruditione, qvæ Arabibus prorsus incognita est, paratissimi. Qvanta vero sit versionis illius Aristotelicæ qvam Averroës commentario suo explicare aggressus est inconcinnitas & obscuritas, vere & eleganter allato exemplo demonstrat eo qvem indicavimus loco, Vives, qvem consulere operæ pretium erit.

20. Multa si opus esset ejusmodi specimina dari possent, ex qvibus Commentatoris illius, fama qvam usqve ad bonarum artium ex Græcis fontibus instaurationem apud nostros obtinuit parum digni, obscuritas &

& infantia deprehenduntur. Unde qvod Scholaſtici noſtri veteres, dum Ariſtotelici videri volunt, nihil minus qvam Magiſtri ſui doctrinam diſcipulis prælegerint manifeſtum eſt: qvamvis enim Themiſtii & Alexandri Aphrodiſæi qvædam Arabice, & Hebraice verſa fuiſſent, major adhuc exemplarium & ipſarum verſionum corruptela erat. Neqve mirari ſatis poſſumus, D. Thomæ Aqvinatis, qvi Ariſtotelem talium interpretationum ſubſidio unico legerat, acumen & induſtriam, cum ſæpe Ariſtotelem verius, ſaltem veriſimilius, non modo qvam illi qvos ſeqvebatur Averroës, & Arabes reliqvi, ſed qvam Græci nonnulli, interpretatus agnoſcatur.

21. Longioris operæ foret Philoſophicos omnium librorum, qvi in Arabum manibus extiterunt, jam ante annos octingentos catalogum texere, nam fuerunt ſane multi; qvorum plurimi in Hebraicam lingvam eo qvo diximus trium circiter ſæculorum intervallo a Judæis translati fuerunt, eo ſucceſſu ut poſtea doctiſſimi qviqve inter Hebræos, ita Philoſophiam cum religione conjunxerint, ut qvod inter Chriſtianos accidit, idem apud illos obſervetur. Scilicet ſicut exorta Theologia Scholaſtica, qvæ a Dialecticæ Phyſicæ & Metaphyſicæ Ariſtotelicæ principiis, novam res divinas tractandi methodum in Scholas induxit, ita Judæi, qvi omnia ex Scripturis, & patria traditione probare contenti erant, nec progrediebantur ulterius, ex eadem Philoſophia audacius & ſæpe non ſine ſimpliciorum fratrum ſuorum ſcandalo, omnia explicare aggreſſi ſunt.

22. Primus hoc fecit, aut ſaltem inter primos R. Moſes Mayemonides edito libro *More Nebochim*, ſeu *Doctore dubitantium*, qvo titulo citatur a D. Thoma: erat enim antiqva ejusdem verſio priusqvam ſuam Buxtorfius ederet, qvæ inter eruditos notiſſima eſt. Liber ille, qvia præter Hebræorum conſvetudinem, Philoſophiæ placitis religionem explicat, omnibus ferme, qvi tunc erant majori apud ſuos autoritate, Judæis ita displicuit, ut facile adverſus eum Rabbi qvidam Salomon è Monte peſſulano, magnas turbas excitaverit, qvæ ad anathemata inter varias Synagogas, Narbonenſes, Biterrenſes, & Catalonicas utrimqve pronunciata exarſerunt. Extant acta pleraqve hujus controverſiæ, ſed Hebraice tantum in Collectione variarum Epiſtolarum Hebraicarum Joannis Buxtorfii. Male qvoqve audiit autor libri *Bellorum Domini*, R. Levi fil. Gerſon, & alii nonnulli, qvamvis ut apud nos factum fuerat erga primos

 Theo-

Theologos, qvi Philoſophiam Theologiæ, Ariſtotelicam præſertim, conjunxerant, ut initio tanqvam parum orthodoxi exagitarentur, & tam ipſi qvam eorum diſcipuli in Scholis poſtea regnarent, ita & Judæis illis contigerit. Nam Moſes Maiemonides & alii Philoſophi ſuperiores tandem evaſerunt, imo qvod haberent ſua Hebraica lingva autores multos, qvorum verſiones Latinæ intelligi vix poterant, qvod ſæpius ex comparatione cum aliis non melioribus interpolatæ fuiſſent, demum omnes fere autores Peripateticæ doctrinæ ex illorum libris aut commentariis publice prælegebantur. Averroïs & Avicennæ, Alfarabii, Algazelis, Avempace, & aliorum Latinæ editiones ab illis recognitæ ſunt, aut de novo factæ, ſicut illæ qvas ultima Ariſtotelis cum Averroë editio repræſentat; donec tandem editis in Italia Græcis commentatoribus, Arabes & Hebræi ex Scholis Philoſophiæ & Medicinæ faceſſere juſſi ſunt.

23. Ut vero paucis verbis intelligatur, qvos potiſſimum autores haberent Judæi illi Philoſophi in pretio, qvosqve Arabice & Hebraice legebant, referemus particulam Epiſtolæ Moſis Maiemonidis ad Samuelem filium Tybbon, qvæ Hebraice extat in Collectione Buxtorfiana. Duos qvosdam libros qvi Ariſtoteli tribuebantur, & erant qvoddam Philoſophiæ compendium, rejicit ut ſpurios. Razis Metaphyſica non probat, qvia, inqvit, Medicus erat magis qvam Philoſophus: nec aliter judicat de Iſaaco Iſraëlita vulgo dicto, qvi *fundamentorum & definitionum* libros ediderat. Concludit ex recentioribus neminem in Logicis Alfarabio præferendum: mox Abubeker filium Elſaïeg, vulgo Avempace. Ariſtotelis libros legendos præ omnibus tanqvam omnis Philoſophiæ fundamenta, qvidqvid novi autores habeant, accepiſſe ex Alexandro, Themiſtio & Abenrached ſeu Averroë. Pythagoræ, Hermetis, Procli & Porphyrii libros veteris Philoſophiæ ſpecimina continere, ſed in qvibus legendis tempus inaniter collocetur. Habent qvippe tum Arabes tum Hebræi multa Pythagoræ & Hermetis: de Porphyrio mirum qvod ita judicet, Iſagoge qvippe ejus æqvalem prope cum Ariſtotelis libris apud eos habet autoritatem. Platonis profunditatem laudat, ſed parabolas ſcripſiſſe tantum ait, res ſcilicet abſtruſas eleganter explicatas: nec mirum, nam vix qvidqvam Platonis tranſtulerunt, qvod qvam boni elegantiæ & ingenii judices forent Syri, Arabes & Hebræi ſatis oſtendit. Verum Ariſtotelem ſufficere, ut qvi omnia ab aliis ante ſe tractata perfectius expoſuerit, & ad eum ſcientiæ gradum pervenerit, qvi qvantum

humani

humani ingenii vires poſſunt, perfectiſſimus judicandus ſit, adeo ut ſolo lumine per Prophetiam divinitus infuſo ſuperetur. Laudat Avicennam & Abulpharabio præfert. Ex ipſius opere *Doctoris perplexorum ſeu dubitantium*, qvo titulo laudatur a D. Thoma, intelligi poteſt acutiſſimi hominem ingenii fuiſſe, Peripateticum vero Græcorum aut recentiorum comparatione vix mediocrem. Scholaſticos vero doctores non minus qvam Judæos Philoſophos divinaſſe potius legendo Ariſtotelis libros qvam eos ad literam explicaſſe. Agnoſcunt id, qvam verum ſit, qvi vel pagellam, Græcam cum iis conferet interpretationibus, qvas aut Averroïs Latina editio, aut commentarii S. Thomæ repræſentant. Illarum, & aliarum qvarumcumqve omnium, nulla eſt, qvæ non inſignes mutationes paſſa ſit ex diverſorum exemplarium comparatione, qvorum alia ad Græcum Codicem, alia ad Arabicum vel Syriacum, alia ad Hebraicum reformata erant, ita tamen ut cenſores verſionum, qvæ vera eſſet lectio, discernere non poſſent, ſed eligerent duntaxat qvæ veriſimilior illis videretur. Quod cum in ipſis Arabicorum librorum Interpretationibus adeo freqvens eſt, ut qvæ ante ducentos prope annos habebatur, & Venetiis edita eſt Avicennæ Philoſophia, tantum abeat ab autoris ſenſu, ut qui eam legat, nihil minus quam Avicennam teneat, multo magis ſane erga Ariſtotelem accidit, perplexum & obſcurum autorem.

VII. Inedita quædam.

Libro tertio hujus Bibliothecæ cap. 20. pag. 514. mentionem feci Dialogi, quem habeo ineditum, Aſtrologi Chriſtiani, qui inſcribitur: Ἕρμιππος ἢ περὶ Ἀστρολογίας, diſtinctum in libros duos, quorum capita hoc loco apponere juvat, ut de argumento hujus ſcriptoris, quem Paulo Alexandrino non multo juniorem ſuſpicor, nec indignum eſſe puto editione, tanto melius conſtet.

Τὰ κεφάλαια τοῦ α΄ λόγου.	*Libri primi capita.*
α΄. ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἀστέρας ἐπιστήμης περὶ τὸ θεῖον σφάλλεσθαι.	1. Scientiam aſtrorum non inducere errorem circa res divinas.
β΄. ὁποῖόν τι κατ᾽ ἀνθρώπους ἡ μαντική.	2. Quid hominibus conferat divinati.

γʹ. ὅτι οἱ ἀστέρες τὰ μέλλοντα σημαίνειν ἐγένοντο.

3. Astra condita esse ad res futuras significandas.

δʹ. ὅτι οὐκ ἦν ἄλλως τὴν θέσιν τῶν σφαιρῶν τούτων τετάχθαι.

4. Non temere factam esse cœlestium sphærarum positionem.

εʹ. δι᾽ ἣν αἰτίαν οἱ ἀπλανεῖς τῶν ἀστέρων ἐγένοντο.

5. Ob quam causam stellæ inerrantes conditæ sint.

ϛʹ. περὶ τῆς τῶν στοιχείων τάξεως, καὶ ποῖον αὐτῶν ποιητικὸν, καὶ ποῖον παθητικόν.

6. De ordine elementorum, & quale ex illis sit agens, quale patiens.

ζʹ. δι᾽ ἣν αἰτίαν ἐναντίαι ἐγένοντο αἱ κινήσεις ἀλλήλαις αἵτε τῆς ἀπλανοῦς σφαίρας καὶ τῆς τῶν πλανομένων.

7. Quare contrarii invicem sint motus sphæræ inerrantium errantiumque stellarum.

ηʹ. ὅτι οὐ δι᾽ ὃ προσημαίνουσι τὰ μέλλοντα οἱ ἀστέρες, διὰ τοῦτο καὶ κυροῦσιν οὕτω ταῦτ᾽ ἀποβαίνειν.

8. Astra ideo, quod res futuræ ab illis significantur, non etiam efficere ut illæ contingant.

θʹ. ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἡ τοῦ μέλλοντος γνῶσις ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἀστέρας ἐπιστήμης ἐγένετο.

9. Quod à primis temporibus ex scientia astrorum ducta fuerit divinatio.

ιʹ. ὅτι ἡ τῶν σωμάτων σύστασις ἤρτηται πρῶτον τῆς φύσεως, αὕτη δὲ τῶν ἀστέρων, οὗτοι δὲ τοῦ δημιουργικοῦ λόγου.

10. Corporum constitutionem primum a natura, hanc ab astris, illa a ratione opificis dependere.

ιαʹ. Θεωρία σύντομος περὶ ζώων.

11. Succincta de animalibus sive signis Zodiaci præceptio.

ιβʹ. ὅτι τὸ θερμὸν πρῶτον ἡμῖν ἐστιν εἰς σύστασιν καὶ κυριώτατον, καὶ δεύτερον τὸ ὑγρόν.

12. Quod primum & præcipuum locum in nostra constitutione teneat calor, secundum humor.

ιγʹ. ὅτι ἕκαστον μέρος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συμπτώματα εἰς ἕκαστον ἀνήκει τῶν ἀστέρων.

13. Singulas partes hominis & quæ ipsi accidunt singula singulis astris respondere.

ιδʹ. ὅτι καὶ τὸ σπέρμα ἐν τῇ νηδύϊ ἕκαστος αὐτῶν κατ᾽ ἀριθμὸν ἐφορᾷ.

14. Quod semen etiam in utero a singularibus astris suo numero respiciatur.

ιεʹ. ὅτι

15. Quod

ιε. ὅτι καὶ ἑκάστην ἡλικίαν.

ις. ὅτι νοεραί τινες οὐσίαι κατὰ τὰς τῶν πλανητῶν σφαίρας κεκλήρωνται, καὶ ἕτεραι ἐφειμέναι ὑπ' αὐτὰς, τούτων δὲ ἤρτηνται δαίμονες, καὶ ἑξῆς οἱ ἄνθρωποι.

ιζ. δι' ἣν αἰτίαν ὁ τοῦ ἑρμοῦ ἀστὴρ ἐπιπλέον ἀεὶ συνεγγίζει τῷ ἡλίῳ, ὁ δὲ τῆς ἀφροδίτης ἔλαττον καὶ ἑξῆς οἱ ἕτεροι.

ιη. ὅτι οὐκ ἀΐδιος ἡ τῶν ἀστέρων οὐσία.

ιθ. ὅτι ὁ κατὰ περιττοὺς σχηματισμὸς τῶν ἀστέρων σύμφωνος.

κ'. ὅτι καὶ ὁ νοῦς περιοδικῶς ἐνεργεῖ.

15. Quod singulæ etiam ætates.

16. Quod substantiæ quædam intellectu præditæ inhabitandas sortitæ sint erraticarum stellarum sphæras, itemque aliæ istis subjectæ, à quibus dependent dæmones atque inde homines.

17. Quamobrem Mercurii stella plurimum semper vicina sit Soli, Veneris autem minus, atque cæteræ deinceps.

18. Astrorum substantiam non esse æternam.

19. Sideribus configurationes, quæ ad numeros impares fiunt, esse convenientissimas.

20. Mentem, periodos sive orbes conficiendo operari.

Τὰ κεφάλαια τοῦ β'. λόγου.

α'. περὶ γενέσεως ζώων.

β'. δι' ἣν αἰτίαν τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ἐν μὲν τοῖς φυτοῖς ἥνωται, ἐν δὲ τοῖς ζώοις κεχώρισται.

γ'. ὅτι ἕκαστον τῶν στοιχείων διαφορὰν ἐν τοῖς ζώοις πλεονάζον δείκνυσιν.

δ'. ὅτι τῶν κατὰ φύσιν μόνων συμβαμάτων ἡ ἀστρολογία προγνωστική.

ε'. ὅτι οὐδὲ τὴν ζωὴν οἱ ἀστέρες ὁρίζουσιν.

ς'. ὅτι τὰς περὶ ὑγείαν καὶ νόσον καὶ ζωὴν καὶ θάνατον πολυειδεῖς ἔχουσι τὰς ἀρχάς.

ζ'. ὅσα

Capita libri secundi.

1. De generatione animantium.

2. Quare genus masculinum & fœmininum in plantis conjuncta, in animalibus separata existant.

3. Quodlibet elementorum, si prævaluerit, differentiam in animalibus demonstrare.

4. Quod Astrologia non nisi naturales eventus prænoscat.

5. Quod vitæ terminum non definiunt astra.

6. Quod multiplex sit astrorum potestas in valetudinem, morbos, vitam & mortem.

7. Quæ-

ζ'. ὅσα σημαίνουσιν οἱ ἀπλανεῖς τῶν ἀστέρων.	7. Quænam per inerrantes ſtellas ſignificentur.
η'. περὶ ὧν ποιεῖ ἡ σελήνη.	8. Circa quænam operetur luna.
θ'. δι' ἣν αἰτίαν ἐν ταῖς συνόδοις ποτὲ μὲν ὕει ἄλλοτε δ' οὔ.	9. Quare in conjunctionibus jam pluat, jam non pluat.
ι'. ὅσα σημαίνει καὶ τὰς ἐκλείψεις αὐτῆς.	10. Quænam in eclipſibus luna ſignificet.
ια'. ὅτι οὐκ ἀπαραιτήτων αὗται τὴν βλάβην ἐπανατείνονται.	11. Quod eclipſes non intendunt damnum inevitabile.
ιβ'. θεωρία περὶ τῶν ἑπτὰ κλιμάτων καὶ μέχρι πόσου ἕκαστον ἐκτείνεται.	12. Præceptio de ſeptem climatibus, & quousque ſingula horum extendantur.
ιγ'. μέθοδος περὶ τῶν κατὰ πλάτος αὐτῶν θέσεων.	13. Methodus, eorundem latitudinem deſcribendi.
ιδ'. διὰ τί ἀναφέρονται πρὸς ὕψος οἱ πλάνητες.	14. Quare planetæ aſcendant, (& deſcendant).
ιε'. ὅτι πάντων τῶν ἐν γῇ οἱ σπερματικοὶ λόγοι ἐν οὐρανῷ.	15. Omnium rerum terreſtrium ſeminales rationes eſſe in cœlo.
ις'. ὅτι οὐκ ἰσάριθμοι τοῖς ἄστροις αἱ ψυχαί.	16. Animas numero non reſpondere ſiderum.
ιζ'. θεωρία περὶ γενέσεως, καὶ ὅτι οὐκ ἔξωθεν εἰσδύεται ἡ ψυχή.	17. Præceptio de generatione, & quod non extrinſecus anima immittitur.
ιη'. περὶ πνευμάτων καὶ πόθεν ἔχουσι τὴν σύστασιν.	18. De ventis & unde fiant.
ιθ'. περὶ τῆς τῶν μετεώρων σημειώσεως.	19. De meteororum ſignificatione.
κ'. περὶ ἑβδομάδος, καὶ ὅσον λυσιτελεῖ τὸ σχολάζειν περὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν.	20. De ſeptenario, & quam utilitatem afferat ſcientiæ hujusmodi rerum vacare.

Ex multorum veterum teſtimoniis (*) conſtat PLUTARCHUM inter alia ſcripſiſſe libros tres εἰσαγωγῆς ſive *introductionis de anima*, jam pridem ut videtur deperditos. Ex illis petita eſſe exiſtimo, quæ ex Plutarcho

(*) Adduxi ea lib. 4. hujus Bibl. c. XI. §. 5. p. 368.

Plutarcho affert *Olympiodorus* Commentario, quem habeo ineditum, in Platonis Phædonem. Ex illo apponere hoc loco juvat, quæ ex Plutarcho excerpsisse Olympiodorum mihi persvadeo.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΤΟΥ͂ ΧΑΙΡΩΝΈΩΣ.

Ὅτι οὐ τὸ ἐπιστητὸν αἴτιον τῆς ἐπιστήμης, ὡς Ἀρκεσίλαος. οὕτω γὰρ καὶ ἡ ἀνεπιστημοσύνη, τῆς ἐπιστήμης αἰτία φανεῖται.

Ὅτι οὐχ ἡ ψυχὴ τρέπει ἑαυτὴν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων κατάληψιν καὶ ἀπάτην, κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. πῶς γὰρ αἰτία ἑαυτῇ γνώσεως ἡ ψυχὴ καὶ ἀγνοίας, μήπω αὐτὰς ἔχουσα ἀρχήν.

Ὅτι μόνῳ τῷ Πλάτωνι ῥᾷστον ἀποδοῦναι τὸν λόγον, εἰς λήθην καὶ ἀνάμνησιν ἀναφέροντι τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἄγνοιαν.

Ὅτι ἔνεισι μὲν αἱ ἐπιστῆμαι, κρύπτονται δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπεισοδίων, ὁμοίως τῇ ὑπὸ Δημαράτου πεμφθείσῃ δέλτῳ.

Ὅτι καὶ τὸ ζητεῖν καὶ τὸ εὑρίσκειν δηλοῖ τὴν ἀνάμνησιν. οὔτε γὰρ ζητήσειεν ἄν τις οὗ ἐστιν ἀνεννόητος, οὔτε ἀνεύροι διά γε ζητήσεως. λέγεται γὰρ εὑρίσκειν, καὶ ὁ κατὰ περίπτωσιν.

Ὅτι ἄπορον ὄντως, εἰ οἷόν τε ζητεῖν καὶ εὑρίσκειν, ὡς ἐν Μένωνι προβέβληται. οὔτε γὰρ ἃ ἴσμεν, μάταιον γάρ. οὔτε ἃ μὴ ἴσμεν, κἂν γὰρ περιπέσωμεν αὐτοῖς, ἀγνοοῦμεν, ὡς τοῖς τυχοῦσι. Οἱ μὲν γὰρ περιπατητικοὶ τὸν δυνάμει νοῦν ἐπενόησαν. ἡμεῖς δὲ ἠποροῦμεν, ἀπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι. ἔστω γὰρ εἶναι τὸν δυνάμει νοῦν, ἀλλ' ἔτι ἀπορία ἡ αὐτή. πῶς γὰρ οὗτος νοεῖ; ἢ γὰρ ἃ οἶδεν, ἢ ἃ οὐκ οἶδεν. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς στοᾶς τὰς φυσικὰς ἐννοίας αἰτιῶνται. εἰ μὲν δὴ δυνάμει, τὸ αὐτὸ ἐροῦμεν. εἰ δὲ ἐνεργείᾳ, διατί ζητοῦμεν ἃ ἴσμεν. εἰ δὲ ἀπὸ τούτων ἄλλα ἀγνοούμενα, πῶς ἅπερ οὐκ ἴσμεν; οἱ δὲ Ἐπικούρειοι τὰς προλήψεις, ἃς εἰ μὲν διηρθρωμένας, φασὶ, περιττὴ ἡ ζήτησις. εἰ δὲ ἀδιαρθρώτους, πῶς ἄλλο τι παρὰ τὰς προλήψεις ἐπιζητοῦμεν, ὅγε οὐδὲ προειλήφαμεν.

Ὅτι καὶ ἡ ἀλήθεια τὸ ὄνομα δηλοῖ λήθης ἐκβολὴν εἶναι τὴν ἐπιστήμην, ὅ ἐστι ἀνάμνησις. ὅτι καὶ οἱ μητέρα τῶν μουσῶν τὴν μνημοσύνην εἰπόντες, αὐτὸ τοῦτο ἐνδείκνυνται. αἱ μὲν γὰρ Μοῦσαι τὸ ζητεῖν παρέχονται, ἡ δὲ μνημοσύνη τὸ εὑρίσκειν.

Ὅτι καὶ οἱ πολλοὶ τὸ ἀγνοεῖν ἐπιλελῆσθαι λέγοντες, τῷ αὐτῷ μαρτυροῦσι. λανθάνειν γὰρ ἡμᾶς φαμὲν, ἅπερ ἀγνοοῦμεν. καὶ λαθραῖα πράγματα καλοῦμεν τὰ ἀγνοούμενα.

Ὅτι καὶ περὶ βιοτῆς ἀναμνήσεις ἱστοροῦνται, οἷα καὶ ἡ τοῦ Μύρωνος.

Ὅτι καὶ ὅσοι γαλῆν φοβοῦνται ἢ σαυρὸν ἢ χελώνην, οὐκ εἰδέναι αὐτάς. καὶ ὅτι Βερίου ἀδελφιδοῦς ἄρκτους θηρῶν καὶ λέοντας, ὅμως ἀλεκτρυόνα οὐδὲ ἰδεῖν ἠδύνατο. Φαρμακοπώλην δέ τινα εἰδέναι, ὑπὸ μὲν ἀσπίδων καὶ δρακόντων, μηδὲν πάσχειν. μύωπα δὲ φεύγειν, μέχρι βοῆς καὶ ἐκστάσεως. Θεμίσων δὲ ὁ ἰατρὸς τὰ μὲν ἄλλα πάθη πάντα μεταχειρίζεσθαι. τὴν δὲ ὑδροφόβαν εἴ τις καὶ ὠνόμασε μόνον, ἐταράττετο, καὶ ὅμοια ἔπασχε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένοις, ὧν αἰτίαν εἶναι, τὴν ἀνάμνησιν τῆς προπαθείας.

Ὅτι αἱ τῶν προπαθειῶν σφοδρότεραι, τυποῦσι τὰς μνήμας εἰς δύο γενέσεις. οἷον τὸ πολεμάρχου, καὶ τῆς ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τῷ μεγάλῳ σεισμῷ, καὶ τὸ ἐν Ἀμόργῳ τοῦ Δημητρίου ἐγγεγραμμένον τῷ τάφῳ.

Ὅτι ὅμοια πάσχουσι καὶ οἱ ποταμοὺς μᾶλλον, ἢ θάλατταν δεδοικότες. καὶ οἱ πρὸς τὰ ὕψη παραπτόμενοι.

Ὅτι τὰ νεογενῆ παιδία ἀμειδῆ ἐστι καὶ ἄγελον βλέπει μέχρι τριῶν σχεδὸν ἑβδομάδων, ὑπνώττοντα τὸν πλείω χρόνον. ἀλλ' ὅμως ποτὲ καθ' ὕπνους καὶ πολλάκις γελᾷ καὶ διαχεῖται. τίνα οὖν τρόπον ἄλλον τοῦτο συμβαίνει, ἢ τῆς ψυχῆς τότε ἀπὸ τῆς δίνης τῆς ζωῆς ἀναφερούσης, καὶ κατὰ τὰς ἑαυτῆς προπαθείας κινουμένης;

Ὅτι καὶ αἱ πρὸς τάδε ἢ τάδε εὐφυΐαι, τοῦτον ἀποβαίνουσι τὸν τρόπον.

Ὅτι τὸ μὲν λέγειν οὕτω πεφυκέναι, παχύ τε καὶ ἰδιωτικόν, καὶ ἀρκοῦν πρὸς πᾶσαν ἀπόκρισιν. Ἀλλὰ οἷον τὸ πεφυκέναι ζητητέον ὅμως, ἄλλο γὰρ ἄλλου ὡς τῆς λογικῆς ψυχῆς, τὸ ἀπὸ τῶν προεγνωσμένων, τὰ παρόντα ἀναγνωρίζειν.

Ὅτι ἔσωθεν ἐκφέρομεν τὰς τῶν ζητημάτων ἐπιστήμας, δηλοῖ τὸ πρὸς τὴν εὕρεσιν συντεινομένους, εἴσω βλέπειν.

Ὅτι καὶ ἡ εὐφροσύνη ἐπὶ τοῖς εὑρήμασι, δηλοῖ τὸν ἀναγνωρισμὸν τῆς ὅτι μάλιστα οἰκείας ἡμῖν ἀληθείας, ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ οἷον ἀπολομένης.

Ὅτι Βίων ἠπόρει περὶ τοῦ ψεύδους, εἰ καὶ αὐτὸ κατ' ἀνάμνησιν, ὡς τὸ ἐναντίον γε, ἢ οὔ, καὶ τί ἡ ἀλογία. ἢ ῥητέον, ὡς καὶ τοῦτο γίνεται, κατὰ τὸ εἴδωλον τοῦ ἀληθοῦς. τὸ δὲ εἴδωλον εἶναι τοῦτο ὅπερ ἀληθοῦς, οὐκ ἄν τις νομίσειεν, εἰ μὴ πῃ εἰδείη τὸ ἀληθές.

Ὅτι Στράτων ἠπόρει, εἰ ἔστιν ἀνάμνησις, πῶς ἄνευ ἀποδείξεων οὐ γιγνόμεθα ἐπιστήμονες. πῶς δὲ οὐδεὶς αὐλητὴς ἢ κιθαριστὴς γέγονεν, ἄνευ μελέτης; ἢ μάλιστα μέν, γεγόνασι τινὲς καὶ αὐτοδίδακτοι. Ἡράκλειτος ὁ Αἰγύπτιος γεωργός.

αργός. Φήμιος ὁ Ὁμήρου. Ἀγάθαρχος ὁ γραφεύς. εἶτα καὶ αἱ ψυχαὶ πολλῷ τῷ κάρῳ κατεχόμεναι τῆς γενέσεως, πολλῆς πρὸς ἀνάμνησιν δέονται τῆς μοχλείας. διὸ καὶ τῶν αἰσθητῶν χρῄζουσιν.

Ὅτι ὡς ἡ φαντασία, ἀφ' ἑνός τινος ὀνόματος ὅλου ἀναμιμνήσκεται βίου, οἷον τοῦ Ἀλκιβιάδου, οὕτω καὶ ἡ λογικὴ μνήμη ἀπὸ τῆς τυχούσης ἀφορμῆς, προσεξευρίσκει πλείονα.

Ὅτι ἔοικεν ἡ πρὸς τὸ σῶμα σύνδεσις ἐπιληψίᾳ, καὶ γὰρ ἐν ἐκείνῃ, ἐψέπολε ἀναφέρουσιν αἱ ψυχαὶ τὰ καθεστῶτα.

Ὅτι εἰ μὲν ἀεὶ πρὸς τὰ πρόσθεν διὰ ἀναμνήσεων αἱ μαθήσεις, ἐπ' ἄπειρόν εἰσιν αἱ ψυχαὶ ἐπὶ τὰ πρόσω. λείπει δὲ καὶ τὸ ἐπὶ θάτερον μέρος. διόπερ οὔπω ἀθάνατοι. εἰ δὲ ἀπὸ χρόνου γενομένη μετὰ τῆς ἐπιστήμης γέγονε, πῶς ἀποβάλλει αὐτὴν εὐθέως κατὰ οὐσίαν; (*οὕτω γὰρ κάλλιον ἐπιλύσασθαι, ἤπερ ὡς ὁ ἐξηγητής. εἰς γὰρ ποικιλίαν ἐξηνέχθη πολλήν.)

Ὅτι σαφῶς ὁ Κέβης, οὐ τοῦ αὐτοῦ συμπεράσματος ἐπάγει ἄλλην ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφον. ἐννοεῖ τε καὶ τὸν Σωκράτην ὑπομιμνήσκει, δειχθῆναι δυνάμενον τὸ πρὸ τοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχήν. καὶ ταύτῃ οὖν λέγει τὴν ψυχὴν ἀθάνατόν τι εἶναι, εἰ προϋπάρχει χωριστή.

Ὅτι τῶν ἄλλων οἰομένων τὴν ψυχὴν, καὶ συγγίγνεσθαι τῷ σώματι καὶ συμφθείρεσθαι, τοῦτο μὲν ἀνασκευάζει ὁ πρῶτος λόγος. ἐκεῖνο δὲ ὁ δεύτερος.

Ὅτι ἡ μαιευτικὴ ἐρώτησις, πρόσκλησις οὖσα τῆς κυομένης ἐπιστήμης, ἀναγκαίως δείκνυσιν αὐτὴν προϋπάρχουσαν. ὡς ἔργῳ δείκνυσι καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ Μένωνι.

Ὅτι οὐδὲ τὰ εἴδη, παρενδείκνυταί πως, (ὁ Πλάτων) ὑποτιθέμενος αὐτὰ συναποδείξει. εἰ γὰρ πολλὰ τὰ ἴσα, ἀφ' ἑνὸς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς τὸ αὐτό. καὶ δῆλον ὅτι ἐνυλος, καὶ δῆλον ὅτι ἐν οὐδενὶ τῶν καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς τὰ πολλὰ ἴσα. πρὸ αὐτῶν ἄρα, ἤπερ ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ. διὸ καὶ ἕτερα αὐτοῦ εἴρηται. εἶτα δευτέραν ἐνδείκνυται ἀπόδειξιν. τὰ ἐν ὕλῃ ἴσα, παραχραινόμενα λέγων τῇ οἰκείᾳ στερήσει. τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀκραφνεῖν. πάντως δὲ ὅτι τὰ τέλεια, τῶν μὴ τελείων πρεσβύτερα.

Ὅτι ποτὲ μὲν ἴσον, ποτὲ δὲ αὐτὰ ἴσα λέγει. ἢ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀναβλέπων νέας ὧν ἐν ἑκάστῳ τὸ αὐτὸ ἴσον. ἢ τὸ μὲν ἐν τῷ νῷ ἀποδοτέον. τὸ δὲ πεπληθυσμένον, τῇ ψυχῇ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἓν πολλὰ, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ πρὸς ἑαυτὴν ὑπόβασιν.

Ὅτι κατ' οὐσίαν εἰκὼν οὖσα, συμπάσχει τῷ οἰκείῳ παραδείγματι. καὶ ὀρέγεται αὐτοῦ ὡς αἰτίου. ὅπου γε καὶ αἱ τεχνηταὶ εἰκόνες, κατὰ τὴν ψυχὴν ἀφομοίωσιν ὅμως ἐλλάμπονται ὑπὸ θεῶν.

* Hæc addit Olympiodorus, per ἐξηγητὴν intelligens Jamblichum.

Πῶς οὐ δυνατὸν ἐννοῆσαι μὴ διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητά, ἢ τάς γε πλείστας τῶν ψυχῶν.

Ὅτι ἡ μὲν ὀρέγεται ἀπ' αὐτῶν. ἡ δὲ ἐνδεῖ ἐκτὸς αὐτῶν.

Ὅτι τὸ ὅ ἐστι, δηλοῖ μὲν, καὶ τὸ ὄντως ὄν, δηλοῖ δὲ, καὶ τὸ ἀπηλλαγμένον τῶν ἐν τῇ γενέσει περιφυομένων. Εἰ τὰ ἐπιστητὰ πρὸ τῶν αἰσθητῶν, ἀνάγκη καὶ τὰς ἐπιστήμας εἶναι, πρὸ τῶν αἰσθητῶν. ὥστε καὶ τοὺς ἐπισταμένους πρὸ τῶν αἰσθανομένων. ὥστε καὶ ἕκαστος ἐπιστάμενος, πρὸ αἰσθανομένου αὐτὸς ἑαυτοῦ, εὐθὺς δὲ γεννηθέντες αἰσθανόμεθα. πρὸ τοῦ γεννηθῆναι ἄρα ἐπιστάμεθα. διὸ φησὶν ἐξ ὑποθέσεως εἶναι ταῦτα.

Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει, ἡ σφοδροτάτη μεταβολή ἐστιν. αὕτη δὲ ἐκπλήσσει τὴν μνήμην καὶ παραλῦσα, λήθην ἐμποιεῖ. τότε ἄρα, οὐκ ἂν ἐλάβομεν ἐπιστήμην. πρότερον ἄρα τοῦ σώματος. ἤτοι δὲ προσεχῶς, ὡς ἐπὶ τῶν νεοτελῶν, ἢ τῶν ἐκ φιλοσοφίας, ἢ καὶ ἐκ πρεσβυτέρων ἔτι βίων.

Ὅτι ὡς πρὸς τὸν δεύτερον λόγον ἀπιδὼν ὁ Σιμμίας, οὐκ ἀποδεικνύναι φησὶν αὐτὸν, τὸ δὲ ἐπιδιαμένειν ἐν ᾅδου. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο, τὸ πρὸ τῆς γενέσεως. διόπερ ὁ Σωκράτης ἐκ τῶν δύο λόγων, συνάγει τὴν μίαν ὅλην ἀπόδειξιν.

PLUTARCHI DIALOGUS DE NOBILITATE.

Plutarchi librum περὶ εὐγενείας non memorat modo Lamprias, ſed Stobæus etiam unum alterumque locum ex eo producit. Hunc librum Hafniæ nuper MStum reperit vir Clariſſimus *Jo. Laurentius Mosheim*, deſcriptumque ex Codice hiulco paſſim nec emendatiſſimo obtulit Venerando noſtro *Wolfio*, qui eum cum verſione ſua in lucem edet. Interim ſpeciminis loco initium, quod laudat Stobæus, placet hic adſcribere è MS. continuatum usque ad alterum locum, qui in eodem Stobæo occurrit, & emendatum paſſim ſuppletumque ſcriptorum locis & perſonarum colloquentium notatione diſtinctum. Ex hoc ſpecimine apparebit etiam fallere margines Stobæi, qui duplicem Plutarchi librum, unum pro nobilitate, alterum contra nobilitatem ingerunt.

A. Ἄπιστος ἡ τῶν σοφιστῶν συκοφαντία κατὰ τῆς εὐγενείας, οἳ μηδὲ καὶ τὰ ἐν μέσῳ καὶ πᾶσι γνώριμα σκοποῦσιν, ὅτι πρὸς τὰς ὀχείας τοὺς εὐγενεῖς ἵππους καὶ κύνας ὠνοῦνται καὶ κεχρῶνται, καὶ ἀμπέλων εὐγενῆ σπέρματα καὶ ἐλαιῶν καὶ τῶν ἄλλων δένδρων. ἀνθρώπου δὲ οὐδὲν ὄφελος νομίζουσιν εὐγένειαν εἰς τὰς μελλούσας διαδοχάς, ἀλλ' αὐτὸ πείθονται βάρβαρον εἶναι καὶ ἑλληνικὸν σπέρμα, καὶ οὐκ οἴονται λεληθείας τινὰς ἀρχὰς καὶ σπέρματα

σπέρματα ἀρετῆς συγκαταβάλλεσθαι τοῖς γεννωμένοις, ὥσπερ τῷ Τηλεμάχῳ τοῦ Ὀδυσσέως, ἐφ' οὗ καὶ πάνυ τῷ ὀνόματι ὁ ποιητὴς εἴρηκεν. a)

- - - Πατρὸς ἐνέσακται μένος ἠΰ,

ὡς ἂν ἐν ταῖς σπερμάτων ὀλίγαις σταγόσι τῆς ἀρετῆς συῤῥεόντων ἀγαθῶν. b) Ἐπαινεῖται μὲν ὑφ' Ὁμήρου Νέστωρ πολλαχῶς, ἐκεῖνος δὲ τὰ πρῶτα φέρει

- - - Νηληϊάδης c) μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,

Καὶ d) - - - ἐπὶ πρῶτον Νηλήϊον ἐλθέμεναι ἀνδρῶν. Καὶ προσαγορεύων Ἀγαμέμνων Ὀδυσσέα. e)

Διογενὲς Λαερτιάδη, Πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ.

Φησὶ δὲ καὶ ἄλλον f) Ἄκτορος (Μενοίτιον) τέκνον, ἄλλον δὲ g) Στροφίου, καὶ ἄλλον h) μεγάλου Δολοπίονος, καὶ πολλάκις Δαρδανίδας i) εὐγενεῖς. Καὶ Λυκάονα k) κρατεροῦ Πριάμου υἱὸν, καὶ ἄλλους l) ἐκ πατρὸς Διοκλέους, καὶ ἄλλον m) Ἀμύντορος, ἔτι δὲ καὶ Σελάγου n) καὶ θείου Μέντορος o) καὶ Τενθρηδόνος p) καὶ Ἀγήνορος. q) Τὸν δὲ Ἰδομενέα πρὸς Δηΐφοβον λέγοντα ποιεῖ τάδε. r)

Ll 3 Ὄφρα

a) Odyff. β. 271.

b) Hactenus Plutarchi verba fervavit Stobæus fermon. 86. (al. 84. vel 218.)

c) Iliad. κ'. 87.

d) Iliad. κ'. 18.

e) Iliad. β'. 173. & multis aliis in locis.

f) Iliad. λ'. 784. π. 14.

g) Scamandrium Iliad. ε'. 49.

h) Hypfenorem Iliad. ε'. 77.

i) ut Iliad. υ'. 215. feq. & alibi.

k) Iliad. γ'. 333.

l) Crethonem & Orfilochum. Iliad. ε'. 542.

m) Phœnicem. Iliad. ε'. 448.

n) Amphium. Iliad. ε'. 612.

o) Imbrium. id. 171.

p) Prothoum. Iliad. β'. 756.

q) Echecum. Iliad. υ'. 474.

r) Iliad. ν'. 449.

Ὄφρα ἴδης οἷος Ζηνὸς γόνος ἐνθάδ' ἱκάνω·
Ὃς πρῶτος Μίνωα τέκε Κρήτῃ ἐπίκουρον,
Μίνως δ' αὖ τέκε θ' υἱὸν ἀμύμονα Δευκαλίωνα,
Δευκαλίων δ' ἐμ' ἔτικτε, πολέσσ' ἄνδρεσσιν ἄνακτα
Κρήτῃ ἐν εὐρείῃ - - -

Τὸν δ' Ἀχιλλέα Πηλείδην καλεῖ, καὶ τὸν Αἰνείαν Πριάμου ἐξ αἵματος εὐχόμενον εἶναι, οὕτως γὰρ τὸν Ἀχιλλέα λέγοντα ποιεῖ. s)

- - - ἦ σέ γε θυμὸς ἐμοὶ μαχέσασθαι ἀνώγει
Ἐλπόμενον Τρώεσσιν ἀνάξειν ἱπποδάμοισι
Τιμῆς τῆς Πριάμου.

Καὶ αὖθις. t) τί γὰρ βλάψειέν ποι πλείω χορηγεῖν;

Φασὶ σὲ μὲν Πηλῆος ἀμύμονος ἔκγονον εἶναι
Μητρὸς δ' ἐκ Θέτιδος καλλιπλοκάμου ἁλοσύνδης.
Αὐτὰρ ἐγὼν υἱὸς μεγαλήτορος Ἀγχίσαο
Εὔχομαι ἐκγεγάμεν, μήτηρ δέ μοι ἔστ' Ἀφροδίτη.

Καὶ πρὸς ἄλλον αὐτὸς ὁ Πρίαμος. u)

Μνῆσαι πατρὸς σεῖο θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ.

Οὐκ ἂν ἐποίησεν, οἶμαι, τοσάκις ὁ φρονιμώτατος ποιητῶν, γονέων γένους εὐγενείας μνήμην, εἰ ταῦτα ἐν τοῖς αἰνετοῖς οὐκ ἠξίωσεν παραριθμητέα. Ὁ δὲ Τυρταῖος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας εἰς πόλεμον παρακαλούμενος γενεὰς Ἡρακλέους ἀνικήτου φησὶν αὐτούς. Ποσάκις παρὰ Σιμωνίδῃ, Πινδάρῳ, Ἀλκαίῳ, Ἰβύκῳ, Στησιχόρῳ ἡ εὐγένεια ἐν λόγου καὶ τιμῆς μέρει ἐστί; Ἔτι δὲ ὁ Πλάτων ὅταν τὴν τῶν γονέων δόξαν θησαυρὸν εἶναι μέγαν x) φησὶν, οὐ καταφρονεῖν ἑαυτὸν διδάσκει τὴν εὐγένειαν. Των εὐγενῶν οἰκεῖον ὁ Φιλήμων λέγει πρὸς τὸν πόλεμον καὶ θάνατον ὁρμεῖν ὡς ἱερείας. Καίτοι οὐκ οἶδα πῶς τὰς ἀκροπόλεις τῶν πολιτειῶν εἰς ταπεινώσεις ἐκεῖθεν ὁρῶμεν ἀποβεβηκυίας, ὅταν ἀγεννεῖς καταλάβωσι τοῦ πολιτεύειν. Ἐν τῇ πολυκηδεστάτῃ ἐκείνῃ περὶ χαιρώνειαν μάχῃ γενόμενος ὑπὸ Φιλίππου Δημάδης αἰχμάλωτος, ἐρωτῶντι αὐτῷ, ποῦ τῶν Ἀθηναίων εὐγένεια, ποῦ τῶν Κεκροπιδῶν γένος, ποῦ ῥώμη; οἶσθα, φησὶν, ἂν ὦ βασιλεῦ, ὡς τῶν νῦν μὲν Ἀθηναίων ὁ Φίλιππος, τῶν δὲ Μακεδόνων ἦρχεν ὁ χάρης. ἔτυχε δὲ ὁ χάρης τότε στρατηγήσας.

B. Τί

s) Iliad. υ'. 179.
t) id. 206.
u) Iliad. ω'. 486.
x) Plato Menexeno pag. 369.

B. Τί οὖν Ἀλέξιδος ἀναιδέστερον, ὃς τῆς στρατηγίας τὴν γεωργίαν προτιμῶν οὐκ ἐν νῷ εἶχεν ὅσον τοῦ τῶν κεκτημένων τὸ δουλοτικὸν πρᾶγμα διαφερόμενον τυγχάνει. Καὶ ἡμεῖς, φησὶν, ἀγεννεῖς οὐχ ἧττον στρατεύομεν.

A. Ἀλλὰ μὴν οὐχ ἡ αὐτὴ τιμὴ ἑκατέροις, οὐχ ὁ αὐτὸς θυμὸς οὐθ᾽ ὁρμή. εἰ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἐκθλίψεις, οὐχ ἡ αὐτὴ προθυμία τῷ τε ἀγεννεῖ καὶ τῷ εὐγενεῖ ὑπακούουσιν.

B. Ἀνακαλεῖς με πρὸς τοὺς πάλαι χρόνους, ἄρα εἰς Δευκαλίωνος, ἢ τὰ παρὰ Χαλδαίους καὶ Αἰγυπτίους ἐκδιδόμενα.

A. Ἀλλὰ τοῦτ᾽ ἦν πρὸς τὸν ἄρυθμον ἐκεῖνον καὶ ἄτακτον οἶκον, πρός τε τὰς ἀρχὰς ἀνατέλλοντος αἰῶνος ἡμᾶς ἀνακαλεῖν.

B. Αὐξηθείσας πόλεις, ἀγροὺς φυτευομένους, ἀμπελώνων ἐργασίας οὐκ ἀνακτέον εἰς ταύτην παλαιὰν ἀταξίαν, οὔτ᾽ εἰκὸς εὐγενὲς αἷμα ἐπὶ τὰ τοῦ διακεκοσμημένου παντὸς, ἀναφέρειν στοιχεῖα.

C. Βούλει οὖν ἀναχωρῶμεν εἰς χρόνους ἐν οἷς ἐκεῖνος φησί;

A. Ἀλλὰ τότε καταλήψῃς ἂν, μὴ στερηθεῖσαν τῆς οἰκείας τιμῆς τὴν εὐγένειαν. Ἐν ποιμέσι τραφεὶς ὁ Ῥώμυλος ὁρᾷς ὡς Ἄρεως αἷμα πνεῖ, ὡς βασιλικῶν ἤδη προθεσμῶν ἀντιποιούμενος. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ Κῦρον λέγουσι πεπονθέναι.

Videntur hic nonnulla deesse.

B. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Ἀμάσιδος λεκάνην ἀνακαλεῖς, ἄγε δὴ τί ποτε φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, ἢ καὶ μᾶλλον ὡς αὐτὸν Ἄμασιν κακουργήσαντα καὶ στρεβλώσαντα τὸ ἄκρον τῆς δόξης τῆς βασιλικῆς.

C. Ἀκούωμεν οὖν αὐτὸν, ἐπειδὴ θέλῃς.

A. Εἰ ταῦτα ψεύδεται ὁ Ἡρόδοτος, οἷα δέον παρ᾽ αὐτοῦ, μηδαμῶς οὐδέν ἐστιν ὅπερ πράγματα παρέχει τῇ εὐγενείᾳ, ἐὰν οὕτως μὲν οὐκ ἐξ ἑνὸς Ἀμάσιδος προσποιήσεως, καὶ εἰς τοὺς Θεοὺς ἀθεμίτου ἀσελγείας, ἀντιληπτέος ὁ λόγος πρὸς τὸ τῆς εὐγενείας καταφρονεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία μᾶλλον ἐκεῖνος ἔοικεν ὑπὲρ τῆς εὐγενείας ἀπολογούμενος, ἐν τῷ Ἄμασιν ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτιμηθέντα διδάσκων y) ὡς οὐκ εὐσήμου γένους ὑπάρχοντα, ἀλλ᾽ ἐρῶν διὰ τὴν ἄρρητον σκῆψιν ὡς ἐν Θεοῦ λόγῳ προσκυνῆσθαι, ἐκ τοῦ φαύλου τῆς γενετῆς ὑπερφρονηθεὶς ἐδείκνυσεν ἱκανῶς, ὅτι, ἂν ὑπῆρχεν ἡ εὐγένεια, οὐκ ἔδει τινὸς ὑποκρίσεως καὶ τῆς ἀπὸ λεκάνης παραβολῆς.

B. Σὶ

y) Herodot. lib. 2. cap. 172.

B. Σὺ δ' ἐπεί με πρὸς τὰς τῶν βασιλειῶν ἀνακαλεῖς ἀρχὰς, καὶ τὸν Δηϊόκην παρ' αὐτὴν ἐκδοθέντα διακρίνωμεν. ἐκεῖνος γὰρ ὧδε ἄρα τι διασύρει τῆς εὐγενείας ὁ σὸς ἐκεῖνος Δηϊόκης.

A. Ποία ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ τιμὴ μείζων, ἢ ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν ἐπιείκειαν ἐκείνου z) διαλογισμοῦ καὶ τὴν ἰσότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν αὐτῆς. ἀρχὴν ἀποκεῖσθαι, ἵνα μή σε λήθω εἰς τοῦτο με προσελθόντα, ὥστε τὴν ἀρετὴν μόνῃ καὶ γυμνῇ συγκρίνειν τῇ εὐγενείᾳ. οὐ γὰρ ἀκούειν ἐκεῖνα βούλομαι, καίτοι ὁ τοῦ Ἡροδότου Δηϊόκης ὁ ἐξ ἐπιεικείας χρηματίζων, εἰ πάντες διὰ τὴν δικαίου ἐπιθυμίαν εἰς αὐτὸν βασιλείαν ἀναφέρουσι, τῇ μὲν βασιλείας τῇ δὲ εὐγενείας ἑαυτὸν ἀξιώτατον ἀποδηλοῖ. Ἔπειτα δὲ βασιλείαν κεκτημένος οὐκ ἐπὶ μικρὸν τὴν τοῦ δικαίου ὑπόκρισιν ὑπῆρξαι δείκνυσι, ἐνδελεχῶς περὶ τὰ διαιτήματα σωφρονέστατος τυχὼν, καὶ τῶν βιαίων καὶ ἀσελγῶν τὴν κόλασιν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, τοσούτῳ ταῖς δίκαις ἐνδοξότερος, ὅσῳ πρὸς τὰ πρὶν διαφέρων ἦν βασιλεὺς ὤν. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔξαρνός εἰμι τὴν εὐγένειαν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀρχὴν εἰληφέναι, ὑπ' αὐτῆς ὑποστηρίζεσθαι, ὑπ' ἐκείνης ἀκτῖσι γίνεσθαι λαμπράν. Τὸ δ' αὐτὴν ἀτιμάζεσθαι, τοῦτ' ἐμοὶ πάνυ δυσχερές. ὡραιοτάτην δὲ παντὸς μετεωρισμοῦ διισχυρίζομαι. Ὅστις δὲ κτώμενος τυγχάνῃ τῇ προηγουμένῃ ἀρετῇ ἀκόλουθον εὐγένειαν, τοῦτον προτιμητέον τοῖς εὐγενείας στερηθεῖσιν ἐπαγγέλλομαι. ὡς δὲ μὴ διελέγχωμαι τῇ ὁμωνυμίᾳ, τὴν εὐγένειαν καλῶν ἐπαινῶ, καὶ ταύτην ἀπολογίας ἀξιῶ, τὴν τοῦ γένους λεγομένην ἀρετὴν, τὴν ὡς διὰ βήματα παρὰ προγόνων καὶ τῶν πάππων καὶ τῶν προπάππων μνήμην ἐν ἡμῖν ἀνανεάζουσαν, καὶ ἡμᾶς ἐν ἐκείνων ὀνόμασι καὶ γνωρίμους καὶ εὐσήμους ποιοῦσαν. Ἀρέσκει δὲ καὶ τὸ Σαπφοῦς τούτοις προσάπτειν. [a) εὐγένεια ἄνευ ἀρετῆς οὐκ ἀσινὴς πάροικος, ἡ δ' ἐξ ἀμφοτέρων κρᾶσις εὐδαιμονίας ἔχει ἄκρον.]

B. Τί ἄρα φήσεις, αὐτὸς προΐστασαι τῆς ἀπ' ἀρετῆς σοι τυχούσης εὐγενείας. ἐὰν γὰρ ὑπὲρ αὐτῆς μὴ λόγους ποιήσῃς, λήγῃς ἂν ὢν ὅπερ ἦσαν ἀπόγονοι. ὅστις γὰρ ἀντιλαμβάνει τῆς ἀπὸ τῶν ἐκγόνων ληφθείσης εὐγενείας, οὗτος διὰ πολλῆς αἰτίας γενναῖος δύναται καλεῖσθαι. Εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς διὰ ταῦτα προσκρούεσθαι δέον, οὐ δῆτα μᾶλλον ἢ μουσικὴ, γεωμετρία, πολιτικὴ, ἰατρεία, στρατηγία, ἐὰν τύχωσιν ἐς φλαῦρον ἄνθρωπον πεπτωκυῖαι.

A. Οὕτως ὁρᾷς ὡς οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμᾶς διὰ πλείω καταστρεβλῶμεν ἐπιπόνως ἐξετάζοντες διὰ τί τὴν εὐγένειαν ἐκ τῶν παλαιῶν χρημάτων τε καὶ ἀρετῆς

z) Herodot. lib. 1. c. 96. ſeq.

a) πλοῦτος apud Schol. Pindari.

ἀρετῆς διαμετροῦμεν. Οὐδὲ μὴν οὐδ᾽ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, ὃν ὥσπερ διώκοντα τουτονὶ τὸν ἀγῶνα προσκαλεῖτε, οὕτως εὐγενείας ἀνισόῤῥοπος διαιτητής ἐστιν, ὥσθ᾽ ὑμῖν συμφωνεῖσθαι. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἄλλως τε ἄλλο ζητοῦντος ἐκεῖ, γνώμη σχεδὸν αὕτη. b) [ἡ εὐγένεια παρ᾽ ἑκάστοις οἴκοι τίμιός ἐστι, διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.] Τοσοῦτον δεῖ παρ᾽ αὐτῷ τὴν εὐγένειαν διασύρεσθαι, ὥστε εἰς ἄκραν τιμὴν παραφερομένοις ἐοικέναι. πρῶτον μὲν ὅταν δηλοῖ μὴ δίκαιον εἶναι c) ἐὰν εὐγενέστατοι καὶ γενναιότατοι καὶ ἐνδοξότατοι ἀξιούμενοι αἰχμάλωτοι γένωνται, δοῦλοι ὦσι καὶ ἐν ἀνδραπόδων ἔχωνται λόγῳ. Καὶ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται δοῦλον γίνεσθαι ὁ εὐγενέστατος, ἀλλ᾽ οὓς ἐν πολέμῳ. Ὁ τοῦτο μὴ δίκαιον εἶναι φάσκων, τὴν εὐγένειαν οὐκ ἐκσυρίττει. ἔπειτα δὲ διαιρῶν τοὺς ἀγενεῖς κατὰ διαφορὰς, καὶ μὴ δοκιμάζων τοὺς βαρβάρους οὐ συγχωροῦντας ἄλλην ἢ τὴν οἴκοθεν εὐγένειαν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοδέκτους Ἑλένη d) ὅλῳ τῷ σωρῷ διακοσμεῖ τὴν εὐγένειαν ὡς ὄντως ἐνδοξοτάτην ἀνέκαθεν ἀπ᾽ εὐγενῶν ὑπάρχουσαν. Ἀμωσγέπως καὶ ὁ Ἑρμόδωρος ἄδικον ἀμφισβήτησιν ἀνατελλομένην φησὶν, οὔτε δικαίᾳ κρίσει, οὔθ᾽ ὅπλοις τέλους τετυχηκυῖαν παρ᾽ ἐκείνοις ἀδελφοῖς, ὧν ἕτερος μὲν ἀπὸ πατρὸς, ἕτερος δὲ ἀπὸ μητρὸς προσεποίει τὴν εὐγένειαν, τελευταῖος δὲ ἅλις δηλοῖ ὡς οὐκ ἀποδεχόμενος τὸν λόγον τὸν ταῖς ἀρεταῖς καὶ κακίαις τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν τοῦ γένους ἀμαυρότητα διορίζοντα, ὅτι πέφυκε μὲν ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου, τοὺς δ᾽ ὅμως διακρίνεσθαι. Εἰ δ᾽ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωποι φυόμενοι, διὰ τοῦτο ἰσότιμοι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ καταλεκτέοι, οὐδ᾽ ὁ ἐξοχώτατος ἀρετῇ ἀπὸ τοῦ κακίστου καὶ ἀσελγεστάτου διαφέρων ἦν. Τοῦτο γὰρ ἡ φύσις θαμὰ ἀποδοῦναι ἐπιθυμεῖ, θαμὰ δ᾽ ἐμποδίζεται ἀποτυγχάνουσα τῆς ἀποτελειώσεως. Τί δὲ χρὴ ἐξ Ἀριστοτέλους συνειλεγμένα μαρτύρια κατὰ τῆς εὐγενείας προφέρειν, ἐκεῖνον γὰρ ὁρῶμεν ἐν ἐκδεδομένῳ περὶ εὐγενείας βιβλίῳ καὶ ἐν τοῖς ἐπαινετοῖς διακεκοσμηκότα, καὶ ἐν τῷ τῶν ἀγαθῶν λόγῳ διηριθμηκότα. Πάλιν ἐπειδὴ μᾶλλον ἐνστὰς προβάλλεις τὸν αὐτὸν Ἀριστοτέλη, φέρε ἐξετάζωμεν πότερον ἐκεῖνος τοσοῦτον προὐπηλάκισε e) τὴν εὐγένειαν ὅσον σὺ βρενθύεις, f) οὕτως γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς αὐτὸς ἄλλοθι. [g) τὸ εὖ σημαίνει τι δήπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ

b) Aristoteles lib. III. c. 13. Politic.

c) Idem Lib. I. Politic. cap. 16.

d) apud Aristotelem loco laudato.

e) Schol. ἐμίανε.

f) μεγαλαυχεῖς.

g) Aristoteles, dialogo de nobilitate, apud Stobæum.

σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον καὶ τὸ εὐόφθαλμον. ἀγαθὸν γάρ τι ἢ καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. οὐκοῦν εὐπρόσωπον μέν ἐστι τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου, εὐόφθαλμον δὲ τὸ ὀφθαλμοῦ ἀρετήν. ἀλλὰ μέν ἐστι γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον ἀλλ' οὐ σπουδαῖον. σπουδαῖον δέ γε φαμὲν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι, ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. δῆλον ἄρ' ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια ἀρετὴ γένους.] Ἐν τούτοις Ἀριστοτέλης οὐ μόνον οὐ διέβαλε τὴν εὐγένειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπῄνεσε. Τῶν καλῶν φησὶ τὴν εὐγένειαν. Αὐτὴν δὲ καίπερ οὐκ ἀεὶ προτιμᾷ, καὶ ὅλως οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τὴν ἀρετὴν μόνον, δηλοῖ ὅτι οὐκ ἀποδέχεται τὸ ἄτοπον ἐκεῖνο καὶ ἐξοχὴν καίπερ ἐν ἄλλοις ἴσους ὄντας ἀνίσως δεῖν τῶν ἀρχῶν μεταδεδόσθαι. Τοῖν ἰσοτέχνοιν αὐλητοῖν μὴ προκριτέον τὸν εὐγενέστερον, ἐν τοῖς αὐλοῖς, οὐ γὰρ βέλτιον αὐλήσειεν ἄν, ἀλλὰ τὸν ἐντεχνότερον. Τί γὰρ ἡ εὐγένεια ποιεῖ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῶν αὐλῶν; Ἀλλὰ μᾶλλον ἀποφαίνει τῇ πόλει χρησίμους εἶναι τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς ἐλευθέρους, ἔτι δὲ χρησιμωτέραν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀνδρίαν. Τέλος δέ τι ἐκεῖνο οὐχ ἅλις ἐμφαίνει μὴ στυφελιζομένην τὴν εὐγένειαν, ὅταν αὐτὴν ἐν τιμῇ ἄγεσθαι παρὰ πᾶσι λέγει, ὡς πιθανὸν δοκεῖν τοὺς ἐκ βελτιόνων πεφυκότας βελτίους τυγχάνειν. Πῶς οὖν τῆς ὑπὸ τοῦ παντὸς ἀθρωπίνου γένους εὐγενείας τιμωμένης ἡμεῖς καταφρονοῦμεν, διασπῶμεν, διασύρομεν; Ἵνα δὲ μὴ χολὴν κινῇς ἡμῖν, τῷ δοκοῦντι συχνάκις ἀνακληθέντος ἐκείνου τοῦ σοῦ Ἀριστοτέλους, ἢ τὰ ἐκείνων δόγματα ἀποβλητέα, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς προσαριθμητέαν τὴν εὐγένειαν ὥσπερ καὶ τὸν πλοῦτον, ὃ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν συμφέρειν, οὐκ ἂν δύναιο ἔξαρνος εἶναι.

B. Πάλιν ἐκεῖνο φλυαρεῖς. h) Τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον ἢ παλαιὰν δόξαν, οὐδέτερον ἐφ' ἡμῖν ὄν, ἀλλὰ τὸ μὲν τύχης ἀδήλου, τὸ δὲ ἀκρασίας χάριν ἀνθρωπίνης, ὡς ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίοιν κρέμαται τὸ πεφυσημένον ὄνομα ἡ εὐγένεια.

A. Καὶ ὁ πλοῦτος μὲν οὐχ ὁμοίους αὐτῷ τοὺς γεννηθέντας ποιεῖ, ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς γεννηθεὶς εἰκονίζεται ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῆς ψυχῆς δικαίων εἰς τοὺς ἐκγόνους διαχεομένων, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὄντως εὐγένεια, ὁμοίωσις δικαιοσύνης.

B. Ἆρ' οὖν εὐγενέστερος ἦν ὁ Μίδου πλοῦτος τῆς Ἀριστείδου πενίας; καίτοι ὁ μὲν οὐδ' ἐντάφια καταλιπὼν, τῷ δὲ Φρυγὶ πάντ' ἂν ἐδύνατο εἶναι τάφος. ἀλλ' οὐκ ἐν πλουσίῳ τὸ εὐγενές. Πυρὸς ἔχει τρόπον πᾶσα πονηρία, ἀμφότερα χωρὶς τροφῆς ἀφανίζεται σβεννύμενα. Ἡ δὲ Σωκράτους ἀδοξία μαίας καὶ ἑρμογλύφου πατρὸς, οὐκ ἦν εὐγενεστέρα τῆς Σαρδαναπάλου δόξης; Μὴ σύγε νομίζῃς ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυναιγύρου; καίτοι ὁ μὲν ὑπὲρ

τῆς

h) Quæ ſequuntur apud Stobæum exſtant.

τῆς ἰδίας πατρίδος ἀπεκόπη τὴν χεῖρα, ὁ δ' ὑπὲρ τοῦ ζῆν ἔφυγεν, ἀντὶ τῆς μεγάλης βασιλείας μεγάλην περικείμενος δειλίαν. i)

A. Λέγεται μὲν ταῦτα μεγαλοπρεπῶς. Ἐγὼ δὲ οὐχ οὕτως ἀλλότριός εἰμι τῆς ἐπιεικείας, ὥστε τιθέναι τῇ ἀρετῇ ἐναντίαν τὴν εὐγένειαν. οὐ ποιήσω, οὐ λέξω. Τὸ δὲ τῆς εὐγενείας ὄνομα κενὸν εἶναι μηδαμῶς συμφήσω, οὐχ ἧττον δ' ὡς ἄχρηστα τὰ χρήματα εἰς θάλασσαν καταποντισθήσεσθαί τις κελεύσει. Πολλάκις μὲν μήτε τρόπαια πάρεστιν ἡμῖν, μήτε κτήματα, μήτε πάπποι, μήτε προπάπποι. ὅτῳ δὲ ταῦτα ὑπάρχουσιν ἔξοχα, τούτοις χαίρειν τε καὶ χρῆσθαι τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα μελετῶντα οὐδὲν κωλύει πρὸς εὐδαιμονίαν. ἀλλὰ μᾶλλον εἰσὶ βοήθειαι καὶ ὄργανα σοφίας. &c.

Hæc ſpeciminis loco ſufficiant, donec integrum, quod ſpero proxime, eum verſione ſua dabit Venerandus atque Eruditiſſimus Wolfius noſter in tomo quarto, quem parat Anecdotorum Græcorum.

De THEODORO Studita ejusque ſcriptis editis & ineditis dixi Volum. IX. pag. 234. Ab eo tempore nactus ſum Codicem, qui olim fuit *Rudolphi Capelli* noſtri τοῦ μακαρίτου, in quo Catecheſes Theodori, laudati Capelli manu deſcriptæ, & Græce hactenus ineditæ, occurrunt una & quinquaginta. Præmittitur autem index ſermonum CCXVII. quibus magna quæ vocatur Catecheſis abſolvebatur, qualis manu exarata etiam exſtat in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, nec non in Codice Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis. Illos titulos hoc loco deſcribere juvat, ſimulque apponere numeros ſermonum qui ex illis jam editi exſtant, ſed Latine tantum ex *Jo. Liveneji* verſione (*) duobus Codicibus Romanis uſi.

Index Sermonum Catecheticorum Theodori Studitæ, in totius Anni Feſta.

Numeri majores Latinis Livineji reſpondent, minores MSto Græco Codici.

I. 1. Περὶ τοῦ ἐναγωνίως διανύειν τὸν ὅλον ἡμῶν βίον. α'. Τῇ β' τῆς διακαινισίμου.

1. De vita omni noſtra ſollicite exigenda. *Die ſecunda hebdomadis renovationis, ſive quæ diem Paſchæ ſubſequitur.*

II. 2. Ὅτι

i) Hactenus Stobæus.

(*) Verſionem Livineji reprehendit Jac. Gretſerus rerum Variarum lib. 1. cap. 2.

II. 2. Ὅτι χρὴ ἀποθνήσκειν ἡμᾶς τὸν προαιρετικὸν θάνατον, καὶ περὶ εὐταξίας, β'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ.

2. In memoriam B. Domitiani: a) oportere nos aſſidua morte voluntaria defungi, deque modeſtia. b) *In Dominica S. Thomæ ſive prima poſt Paſcha.*

III. 3. Ὅτι δεῖ περιπατεῖν ἡμᾶς ἀξίως τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ τοῦ διωγμοῦ οὗ δεδιώγμεθα, διὰ Κύριον. γ'. Τῇ Κυριακῇ τῶν μυροφόρων.

3. Vitam obeundam nobis eſſe dignam monaſtica profeſſione, & perſecutione quam pro Domino ſuſtinuimus. *Dominica unguentiferarum, ſive ſecunda poſt Paſcha.*

IV. 4. Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς τοὺς ὀλεθρίους τόπους καὶ τρόπους τῆς ἁμαρτίας. δ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ παραλύτου.

4. Circumſpectionem adhibendam, noxiaque fugienda peccati loca & modos. *Dominica Paralytici, ſeu tertia poſt Paſcha.*

VI. 5. Ὅτι δεῖ εὐωδιάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀναλήψεως. ε'. τῇ δ' τῆς μεσοπεντηκοστῆς.

5. Quod oportet nos fragrantes comparere ſtudio virtutis. *Die quarta hebdomadæ ante mediam Pentecoſten.*

V. 6. Περὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, καὶ περὶ τοῦ ἀσφαλῶς διαμείβειν τὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς. ϛ'. τῇ κυριακῇ τῆς Σαμαρείτιδος.

6. De horrendo tribunali, deque præſentis vitæ noſtræ diebus circumſpecte tranſigendis. *Dominica Samaritidis, ſive quarta poſt Paſcha.*

7. Περὶ (*) ἀπροσπαθείας καὶ ἐγκρατείας. ζ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ τυφλοῦ.

7. De moderatione in affectibus & temperantia. *Dominica cæci, ſive quinta poſt Paſcha.*

VII. 8.

8. De

a) Hujus S. Domitiani mentio in illa Catecheſi his verbis: τοιοῦτος ὁ μακάριος Δομετιανός, ὃν ὑμνήσαμεν. Καὶ οὗτος μνημόσυνον μετὰ ἁγίων ἡλίκην πραγματείαν ἐπραγματεύσατο, ἡλίκην πολιτείαν ἐξήνυσε, πόνοις ὀλίγοις καὶ ἀγῶσι κληρωσάμενος γέρας αἰώνιον, ἄνθρωπος εὐτελὴς κατὰ σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἵλετο ἀρετὴν καὶ ἠγάπησε Θεόν, ὕψωσεν αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται. 1 Sam. II. 30.

b) male in Bibl. Patrum, Lugd. editum, *de moleſtia.*

(*) Hanc ſeptimam catecheſin primus Græce ex Codice Lipſienſi edidit V. C. Joh. Immanuel Mullerus in diſſert. Lipſiæ 1722. 4. vulgata de Studio, Cœnobio CPolitano, pag. 33--36.

VII. 8. Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ θεαρέστως ἀναστρέφεσθαι ἑαυτοῖς. ή. τῇ δ' πρὸ τῆς ἀναληψίμου.

8. De adſcenſione Servatoris noſtri JESU CHRISTI, vitaque inter nos ex DEI voluntate agenda. *Die quarta ante hebdomadem Adſcenſionis.*

VIII. 9. Ὅτι δεῖ μετὰ καθαροῦ συνειδότος μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἀναληψίμῳ. θ'.

9. Oportere ſacrorum pura conſcientia fieri participem. *Habita die feſto Adſcenſionis.*

10. ὅτι χρὴ ἡμᾶς προσέχειν ἐν τοῖς διαφόροις βρώμασι, καὶ περὶ ἐγκρατείας. ί. τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πατέρων.

10. Oportere de variis nobis cavere cibis, & de temperantia. *Dominica SS. Patrum Nicænorum, ſive poſt Adſcenſionem.*

IX. 11. περὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ταπεινοῦ Εὐπρεπιανοῦ. ιά. τῇ κυριακῇ τῆς πεντηκοστῆς.

11. De deſcenſu S. Spiritus, & de humilis Euprepiani c) morte. *Dominica Pentecoſtes.*

X. 12. ὅτι οὐχ οἱ δι' αἵματος μόνον μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ βίου ἐνθέου πολιτευσάμενοι. ιβ'. τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πάντων.

12. Martyres eſſe non ſolos, qui ſanguinem profundunt, ſed etiam qui vitam obeunt divinam. *Dominica omnium Sanctorum, ſeu prima poſt Pentecoſten.*

13. περὶ ἀποταγῆς κόσμου, καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ. ἡ διδασκαλία

13. De renunciatione, quæ fit Mundo rebusque quæ in Mundo ſunt, atque

c) Livinejus: *infelicis Cypriani.* De Euprepiano hæc in catecheſi Theodori: οὐκ ἠκούσατε τί πέπονθεν ὁ ἐλεεινὸς Εὐπρεπιανός; ἄρτι γὰρ ἡμῖν ἀνηγγέλη ὅτι τέθνηκε. Καὶ τέθνηκε, φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας, οὐ πρόσκαιρον ἀλλὰ τὸν αἰώνιον θάνατον, συμπλακεὶς τῇ Εὔᾳ καὶ ταύτῃ τὸν βίον ἀπορρήξας. ὢ τί πέπονθεν ὁ τάλας. ἴστε ὅπως πρότερον ἤχει ὁ λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τῆς τε εὐπιστίας καὶ εὐδρομίας. οὐχὶ συναπεκλείσθη μοι πάλαι ὁμολογητικῶς; οὐκ εἰς οἰκονόμου προήχθη βαθμὸν ἐν τῷ σακκουδίωνι, οὐκ ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὁμολογίᾳ ἀπεδύσατο πρὸς ἀγῶνας δὶς μαστιχθεὶς καὶ ἐνέγκων ἄριστα; εἶτα τί ἔχων ὡς οἰκονόμος τὸ γλωσσόκομον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βαλλόμενα θελχθεὶς τῷ χρυσίῳ καὶ περιπαρεὶς τῇ φιλαργυρίᾳ κατὰ τὸν Ἰούδαν, προέδωκεν, οἴμοι, τὸν Χριστόν, τοῦτο μὲν ἀποδυσάμενος τὸ τῆς παρθενίας ἐπάγγελμα, τοῦτο δὲ Γιεζικῶς ὠνησάμενος ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας &c.

ἀρετῶν ἀναλήψεως. κα΄. τῇ παρασκευῇ τῆς προτέρας ἑβδομάδος.

exornandam. *Parasceve primæ hebdomadis jejunii.*

22. Λόγος παραινετικὸς εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας. κβ΄. τῷ σαββάτῳ τῆς προτέρας ἑβδομάδος.

22. Sermo adhortatorius sub ingressum Quadragesimæ, & de secundo CHRISTI adventu. *Sabbato primæ hebdomadis.*

LVI. 23. περὶ τοῦ μὴ ὑπὲρ δύναμιν ἐκτείνεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν σπουδάσμασι, καὶ τοῦ διατρέφειν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασιν. κγ΄. τῇ κυριακῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

23. Ne supra vires in Divinis studiis animum intendamus, pascamus tamen illum spiritalibus doctrinis. *Dominica primæ hebdomadis jejunii.*

LVII. 24. περὶ τοῦ φυλάττειν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν παθῶν. κδ΄. τῇ δ΄ τῆς β΄ ἑβδομάδος.

24. De animo à corruptelis affectuum servando. *Die quarta hebdomadis secundæ.*

LVIII. 25. περὶ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης, καὶ τοῦ ὑποῖσαι γενναίως τὰ ἐπίπονα τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν βασιλείαν οὐρανῶν. κε΄. τῇ παρασκευῇ τῆς β΄ ἑβδομάδος.

25. De concordia & amore, ferendisque generose virtutis laboribus pro regno cœlesti assequendo. *Parasceve hebdomadis secundæ.*

LIX. 26. περὶ τοῦ ἠπίως καὶ εὐμαρῶς διανύειν ἡμᾶς τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς. κς΄. τῇ κυριακῇ τῆς β΄ ἑβδομάδος.

26. De transigendo suaviter & læte jejunio, per spem æternæ vitæ. *Dominica secundæ hebdomadis jejunii.*

LX. 27. περὶ τῆς ἐνθένδε ἀθρόας μεταχωρήσεως, καὶ διδασκαλία περὶ τοῦ ἀσφαλῶς τηρεῖν τὰς ἑαυτῶν αἰσθήσεις, καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν. κζ΄. τῇ δ΄ τῆς γ΄ ἑβδομάδος.

27. De repentino hinc abscessu, & doctrina de sensibus animoque accurate custodiendis à fœdis libidinibus. *Die quarta tertiæ hebdomadis jejunii.*

LXI. 28. ὅτι οὐ δεῖ ὑποβάλλειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς,

καὶ

28. Non esse committendum, ut nosmet ipsi nos tentationibus objiciamus;

ciamus;

καὶ περὶ νηστείας. κη΄. τῇ παρασκευῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

ciamus; & de jejunio. ***Parasceve hebdomadis tertiæ.***

LXIII. 29. ἱστορικὴ περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ Χριστιανῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ. κθ΄. τῇ κυριακῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

29. Narratio de Christianis per Bulgariam in sancta Quadragesima ob esum carnis peremtis. ***Dominica tertiæ hebdomadis.***

LXVI. 30. ὅτι τὸ Πάσχα τοῦτο τύπος ἐστὶ πρὸς τὸ μέλλον καὶ αἰώνιον Πάσχα, καὶ περὶ ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας. λ΄. τῇ δ΄ τῆς μέσης ἑβδομάδος.

30. Pascha hoc simulacrum esse futuri & æterni Paschatis: Deque patientia ac fortitudine. ***Quarta die mediæ hebdomadis jejunii.***

LXVII. 31. ὅτι ἐν τῇ νεκρώσει τῶν παθῶν, καὶ τῇ ἀναστάσει τῶν ἀρετῶν τοῦτό ἐστι τὸ καθεκάστην ἑορτάζειν καὶ πασχάζειν ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ. λα΄. τῇ παρασκευῇ τῆς μέσης ἑβδομάδος.

31. Vitiis mori ac Virtutibus reviviscere, id demum esse ferias celebrare quotidie, Dominoque DEO Pascha agitare. ***Parasceve mediæ hebdomadis.***

CXXXV. 32. περὶ τοῦ μεσάσματος τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ προθυμοποίησις πρὸς τὸ ἑξῆς τῆς ἀσκήσεως. λβ΄. τῇ κυριακῇ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος.

32. De media sancta quadragesima, & ad exercitationem porro continuandam exstimulatio. ***Dominica quartæ hebdomadis.***

LXIX. 33. ὅτι οἱ ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις τὸν βίον διαμείψαντες ἀλύπου τινὸς καὶ ἀῤῥήτου ἡδονῆς ἀπολαύουσιν. λζ΄. τῇ τετράδι τῆς ε΄ ἑβδομάδος.

33. (*) Qui in ærumnis ac miseriis vitam transegere, eos incredibili alienaque à doloribus voluptate frui. ***Quarta die quintæ hebdomadis.***

34. περὶ

34. De

(*) In hac Catechesi Theodorus D. Platonis facit mentionem his verbis: ὁ μέγας πρόδρομος, οὗ μιμητὴς ἠξιώθη γενέσθαι ἐν τῷ ἐλεγμῷ τοῦ μοιχεύσαντος βασιλέως Πλάτων, ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν, οὗ καὶ τὴν μνήμην σήμερον ἑορτάζειν ἠξιώμεθα. Mox invehitur in Alexandrum quendam presbyterum (ψηφιζόμενον εἰς ἱερέα,) Iconomachis faventiorem, ἤδη γὰρ πάντως ἠκούσατε ὅτι

πέπεραχεν

34. περὶ ἐγκρατείας οὐ μόνον τροφῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν παθῶν, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ. λδ'. τῇ ε' τῆς ε' ἑβδομάδος.

34. De abſtinentia non à cibis modo, ſed etiam à pravis affectibus. *Dicta in quadrageſima, quinta quintæ hebdomadis die.*

LXX. 35. περὶ τοῦ ὑποῖσαι ἡμᾶς πᾶσαν βάσανον κατὰ μίμησιν τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων. λη'. τῇ παρασκευῇ τῆς ε' ἑβδομάδος.

35. Quod omne genus cruciatuum ferre debemus Domini ac Sanctorum imitatione. *Paraſceve quintæ hebdomadis.*

36. περὶ ἐγκρατείας καὶ ταπεινοφροσύνης. λε'. τῷ σαββάτῳ ἀκαθίστου.

36. De continentia & humilitate. *Sabbato acathiſti quinta jejunii hebdomade,* (*) *ubi hymnus à populo per noctem ſtante ſine ſeſſione canitur.*

LXVIII. 37. ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἀεὶ ἀνακαινίζεσθαι ἐπὶ τὰ πρόσω δι' ὑπομονῆς τῶν περιπιπτόντων ἡμῖν ὁρωμένων τε καὶ ἀοράτων πειρασμῶν. λγ'. τῇ κυριακῇ τῆς ε' ἑβδομάδος.

37. Oportere nos ſemper renovari ad anteriora per incurrentium viſibilium & inviſibilium tentationum tolerantiam. *Dominica quintæ hebdomadis.*

38. περὶ τῆς καταστάσεως τῶν νηστειῶν, καὶ διδασκαλία πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ μοναστηρίου. λε'. τῇ δ' τῶν βαΐων.

38. De conſtitutione Jejuniorum, & doctrina ante apertionem Monaſterii. *Quarta die hebdomadis ante Dominicam in Palmis.*

LXXI. 39. ὅτι δεῖ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου πανουργίας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀφιδιάζειν.

39. Cavendum nobis eſſe à Diaboli vafritie, & de eo quod non fas ſit, exorbitare, aut à cœtu ſegregem

πέπραχεν Ἀλέξανδρος ὁ δύστηνος, ἐξηρνήσατο καὶ τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν ὁμολογίαν. Καὶ πόθεν τοῦτο πέπονθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸν μεμονωμένον, ὃ πολλάκις ἐγκαλῶ τοῖς μεμονωμένοις, ἐκ τοῦ φιλάργυρος γενέσθαι κατὰ τὸν Ἰούδαν. ἀμφότεροι οὖν παρέδωκαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς ὁμόφροσι τῶν Ἰουδαίων εἰκονομάχοις.

(*) Vide Cangium in ἀκάθιστος, & Lambecium III. p. 126. 150. VIII. p. 53. ſeq.

διάζειν. λθ΄. τῇ παρασκευῇ τῶν βαΐων.

oberrare. *Parasceve ante Dominicam in Palmis.*

40. ὅτι οὐ χρὴ ἀμελῶς διακεῖσθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ὡς ἂν μὴ ἀπολέσωμεν τὰς προδιηνυσμένας ἡμῖν ἀρετὰς, καὶ περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν βαΐων, καὶ τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος. μ΄. τῷ σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου.

40. Quod non oportet post elapsam sacram quadragesimam negligentes esse, ne virtutes partas amittamus: De festo item Palmarum, & Servatoris nostri Passione. *Sabbato Lazari.*

41. περὶ τῆς κρατίστης διαγωγῆς ἡμῶν, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἑβδομάδι τῶν βαΐων. μα΄. τῇ κυριακῇ τῶν βαΐων.

41. De optimo vitæ instituto. *Dicta in Dominica Palmarum.*

LXXII. 42. περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ διδασκαλία περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ὑπομονῆς. μβ΄. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ δ΄.

42. De salutifera CHRISTI Passione, deque humilitate & patientia. *Die quarta magnæ & sanctæ hebdomadis.*

43. περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ περὶ ὁμονοίας. μγ΄. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ε΄.

43. De salutifera Passione, & de Concordia. *Die quinta hebdomadis sanctæ magnæque.*

LXXIII. 44. περὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. μδ΄. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ παρασκευῇ.

44. De Domini nostri JESU CHRISTI Passione. *In sancta & magna Parasceve.*

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰνδικτιῶνος.

Mense Septembri, in principium Indictionis.

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τοῦ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΥ.

Cum Deo, MENOLOGII Initium.

XXIV. 45. περὶ τῆς ἀνυπερβλήτου δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ μίσους τοῦ διαβόλου, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης, ῥηθεῖσα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ. με΄.

45. De inexsuperabili DEI beneficio, & de amore erga Eum, odioque Diaboli, & de humilitate. *Dicta sub anni initium.*

46. περὶ

46. Ne

XXV. 46. περὶ τοῦ μὴ εἰσφέρειν ἀκάνθας καὶ τριβόλους παθῶν, ἀλλὰ καρποφορεῖν τοὺς τῆς ἀρετῆς βότρυας. μϛʹ. Μηνὶ τῷ αὐτῷ εἰς τὸν τρυγητόν.

46. Ne vitiorum ſpinas atque tribulos colligamus, ſed virtutis botros fructificemus. *Eodem menſe, in Vindemiam.*

XXVI. 47. περὶ τοῦ μὴ κατάγειν ἑαυτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας, μηδὲ ἡγεῖσθαι, ἡδεῖαν εἶναι τὴν ἡδονήν. μζʹ. Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιδʹ. τῇ ὑψώσει τοῦ τιμίου σταυροῦ.

47. Ne in fœda vitia præcipites nos agamus, neve voluptatem jucundam arbitremur. *Ejusdem menſis die XIV. in exaltatione Venerandæ Crucis.*

XXVII. 48. περὶ τοῦ πνευματικοῦ σπόρου, καὶ τοῦ ἀγρυπνεῖν ἐν ταῖς θείαις μελέταις. μηʹ. Μηνὶ τῷ αὐτῷ κϛʹ. εἰς τὸν σπόρον.

48. De ſpiritali ſemente, & de vigilando in Divinis rebus meditandis. *Ejusdem menſis die XXIV. in Sementem.*

XXVIII. 49. περὶ πίστεως, καὶ τοῦ μὴ εἰκῇ καὶ μάτην δαπανᾶν τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ ὅτι ὄναρ καὶ σκιὰ εἰσὶ τὰ παρόντα πρὸς τὰ μέλλοντα. μθʹ. Μηνὶ ὀκτωβρίῳ ϛʹ. εἰς τὸν σπόρον.

49. De fide, neve temere ac ſine fruge vitam conſumamus: Et umbram eſſe ac ſomnium præſentia ad futura. *Menſe Octobri, die ſexta, in Sementem.*

XXX. 50. περὶ τῆς ἀφάτου κηδεμονίας τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν ἡμῶν βίου. νʹ. Μηνὶ νοεμβρίῳ ϛʹ, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ.

50. De immenſo CHRISTI Domini in nos ſtudio, vitæque ſecuritate Divinæ atque inculpatæ. *Die VI. Novembris, in memoriam S. Pauli* (*) *Confeſſoris.*

XXXI. 51. περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὅτι ὁ παρὼν διωγμὸς, οἷς μὲν ὕλη ἀρετῆς καθέστηκεν, οἷς δὲ κακίας. ναʹ.

51. De judicio futuro: Et quod præſens perſecutio aliis materia ſit virtutis, aliis ſcelerum. *Ejusdem menſis die XI. in memoriam*

(*) In hac Catecheſi, S. Pauli Confeſſoris meminit his verbis: ὥσπερ καὶ ὁ νῦν εὐφημηθεὶς Παῦλος ὁ μακάριος ὁμολογητὴς, οὗ ὅσα καὶ ἡλίκα τὰ ἔπαθλα, καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκ μικροῦ ἠκούσαμεν, οὓς καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι &c.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ια'. εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. — *S. Patris nostri & Confessoris Theodori Studitæ.* (**)

Hucusque homilias ipsas exhibet MS. Codex.

52. ὅτι ὑπομένουσιν ἡμῖν ἐν τῇ μαρτυρικῇ ὑποταγῇ ἀποληψώμεθα τὰ αἰώνια γέρα. νβ'. — 52. Quod Martyrii subjectionem perpessi æterna præmia relaturi sumus.

XXXII. 53. περὶ τῶν γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοῦ εὐτόνως ἔχεσθαι τῆς ἀσκητικῆς ἡμῶν ζωῆς. νγ'. — 53. De Natali die Servatoris, ac de constanter retinenda vita nostra Ascetica sive Monastica.

54. ὅτι δεῖ ἡμᾶς τὴν τῶν νηπίων μιμεῖσθαι ἀφελότητα, διὰ τὸν δι' ἡμᾶς νηπιάσαντα Χριστόν. νδ'. — 54. Quod infantum oportet simplicitatem imitari propter CHristum, qui nostri causa infans factus est.

XXXIV. 55. περὶ τῆς ἐνταῦθα ἀποβιώσεως, καὶ τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καταπαύσεως. νε'. — 55. De discessu ex hac vita, regnique cœlestis requie.

XXXV. 56. περὶ παρθενίας, καὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Μέμνονος. νϛ'. — 56. De virginitate ac fratris Memnonis ad frugem reditu. (*Addit Livinejus etiam* in D. Basilii memoriam.]

57. περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων θεοφανίων. νζ'. — 57. De festo sacrorum Theophaniorum.

XXXVII. 58. Ne-

(**) Ipse nempe Theodorus de se ita statim in limine hujus sermonis sive Catecheseos: *Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες. ἠσθένησα, καὶ πάλιν εὐχαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι. Ἀλλ' ἕως πότε μέλλομεν ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν; ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ ἐπιθανάσιμος ἡμέρα, ὅτε οὐχ ἕξει χώραν τὸ πάλιν, χωρίζουσά με ἀφ' ὑμῶν καὶ παραπέμπουσα ἐκ τῶν ἐνθένδε. οὐ μὴν διὰ τοῦτο λογιστέον ὀρφανίαν* &c. Constat autem apud Græcos Monachos inter officia sacra frequentatam lectionem Catecheseon Theodori, stantibus & auscultantibus fratribus, prælegente eas publice Ecclesiarcha, ut notavit Allatius de Dominicis Græcorum §. IX.

XXXVII. 58. ὅτι οὐ δεῖ ἑορτάζειν ἐν κραιπάλαις, καὶ μέθαις, καὶ περὶ μνήμης θανάτου. νη΄.

58. Nequaquam feriandum in crapula & ebrietate, & de recordatione mortis. *Poſt diem Luminum.*

XXXVI. 59. περὶ τοῦ ἐρηρεισμένους εἶναι τῇ ὁμολογίᾳ ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδούλου, ῥηθεῖσα ἀνὰ μεταξὺ τῶν ἑορτῶν. νθ΄.

59. Ut in Confeſſione noſtra obeunda conſtantes ſimus, & de dormitione fratris Theoduli, *dicta mediis feſtis.*

XLIII. 60. περὶ εὐεργεσίας Θεοῦ, καὶ ἀναγωγῆς τοῦ θεολήπτου καὶ ὡραίου ἡμῶν βίου. ξ΄.

60. De Divina benignitate, & de vita ineunda DEO digna & pulchra. (*Addit Livinejus:* In S. Antonium & Martyrem Thaddæum.)

XXXVIII. 61. ἐπὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν πατέρων, καὶ ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν ᾧ ἐκλήθημεν παρὰ τῷ Θεῷ. ξα΄.

61. De Patrum imitandis vitis, & quod manere debemus in eo, in quo divinitus vocati ſumus.

XXXIX. 62. ὅτι δεῖ ζηλοῦν τοὺς βίους τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. ξβ΄.

62. Sanctorum noſtrorum Patrum vitas imitandas nobis eſſe.

XL. 63. περὶ τοῦ πολιτεύεσθαι ἡμᾶς ἐν καινότητι ζωῆς, καθὼς διὰ τοῦ ἁγίου σχήματος ἐπηγγέλμεθα. ξγ΄.

63. De eo quod in vitæ novitate ambulare debemus, ſicut ſacro habitu ſumus profeſſi.

XLII. 64. ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις μακάριον, πλὴν τῆς ἀρετῆς. αὕτη γὰρ μόνη ἀξία μακαρισμοῦ. ξδ΄.

64. Nihil beatum eſſe in rebus humanis præter virtutem, quæ ſola beatitudinis elogio digna eſt. (*Addit Livinejus:* in SS. Chryſoſtomi & Ephræmi memoriam.)

XLI. 65. περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖν ἡμᾶς τοὺς βίους τῶν πατέρων, πρὸς τὸ ζηλοῦν τὰ τούτων κατορθώματα. ξε΄.

65. De Patrum contemplanda vita, ut eorum recte facta æmulemur.

LXII. 66. περὶ τοῦ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τὰ τοῦ Κυρίου παθήματα. ξς΄.

66. Quod paſſiones Domini imitari debeamus. (*Addit Livinejus:* in SS. quadraginta Martyres.)

LXIV.

Nn 3 67. De

(*) Hic ſermo ſub Jo. Damaſceni nomine prodiit Græce & Lat. in editione Damaſceni Baſileenſi A. 1575. fol. p. 501.

XXII. 77. περὶ τῆς κοιμήσεως Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Καλχηδόνος, καὶ ὅτι γνωριοῦμεν ἀλλήλους ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ. οζ΄.

77. De obitu Joannis ſanctiſſimi Metropolitani Chalcedonis, & quemadmodum redivivi nos invicem agnoſcemus.

Secunda Pars Sermonum,

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙ. — DOCTRINÆ.

XI. 78. Διδασκαλία περὶ εἰρήνης. α΄.

78. Doctrina de pace. *Dominica I.*

XII. 79. ὅτι χρὴ μετ' αἰδοῦς καὶ ἀγάπης Θεοῦ διαμείβειν τὸν βίον ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Εὐδοκίμου. β΄.

79. Oportere vitam noſtram in DEI reverentia & amore tranſigere, deque obitu fratris Eudocimi. *Dominica II.*

XIII. 80. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ ἀπολογίας τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου. γ΄.

80. De mortis recordatione, deque vitæ peractæ defenſione ad horrendum tribunal. *Dominica III.*

XXI. 81. περὶ μνήμης θανάτου. ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως Μιχαὴλ τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Συνάδων. δ΄.

81. De mortis recordatione, in quo & de obitu Michaëlis, ſanctiſſimi Metropolitani Synadenſis.

XLIV. 82. περὶ τοῦ μὴ κατὰ πρόσκλησιν ποιεῖν τι πρὸς τὴν ἀδελφότητα, τόν τε οἰκονόμον, καὶ εἴ τινα ἄλλον ἐν ταῖς ἐμπιστευθείσαις αὐτοῖς διακονίαις, ἀλλὰ συμπαθῶς καὶ φιλαδέλφως, ὡς ἂν δοξάζοιτο Θεός. ε΄.

82. Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut ab œconomo, aut quovis alio in officio ſibi credito, ſed benevole & amice, quo ſemper laudetur DEUS.

XLV. 83. περὶ ἀδελφῶν ἀτακτησάντων ἐπιτίμησις, καὶ διδασκαλία παραινετικὴ περὶ εὐταξίας. ϛ΄.

83. Fratrum tumultuatorum reprehenſio, ac monitoria doctrina de modeſtia.

XLVI. 84. περὶ εἰρήνης καὶ πραότητος ἐπιεικείας καὶ παρθενίας. ζ΄.

84. De pace ac manſvetudine, comitateque & virginitate.

XLVII. 85. ὅτι οὐ δεῖ ἐᾶν τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ἐγχρονίζειν ἐν ἡμῖν, καὶ περὶ τοῦ μὴ τύπτειν. η΄.

85. Permittendum non eſſe ut pravæ cogitationes in nobis reſideant, ac de non percutiendo.

XLVIII. 86. De

XLVIII. 86. περὶ ὑπακοῆς, ὁμονοίας καὶ εἰρήνης. θʹ.

86. De obedientia & concordia atque pace.

LXXIV. 87. Κατὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀσεβῶς βεβασιλευκότος, καθά τε τὴν ἐνδιάστροφον πίστιν. - - καὶ τοῦ μὴ ξενοπαθεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς πειρασμοῖς. ιʹ.

87. In Michaëlem Imperio impie functum, tum per fidem corruptam (*quam nefarie inductam conjugem): Et ne in tentationibus consternemur.

LXXV. 88. ὅτι χρὴ ἀπαῤῥησιάστους εἶναι τοὺς κατὰ Θεὸν ἑλομένους ζῆν. καὶ περὶ τοῦ εὐχαρίστως φέρειν τὰ ἐπώδυνα, ἀποσκοποῦντας πρὸς τὴν μέλλουσαν μισθαποδοσίαν. ιαʹ.

88. Licentia non debere abuti qui Christianam ineunt vitam: Et lætandum esse in adversis, præmiaque futura intuenda.

LXXVI. 89. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τοῦ μισεῖν κόσμον, καὶ τὰ τοῦ κόσμου. ιβʹ.

89. De mortis recordatione, odioque mundi ac rerum mundanarum.

LXXVII. 90. περὶ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀνοθεύτου ὑποταγῆς καὶ ὁμονοίας ἡμῶν, καὶ τοῦ φυλάττειν τὰς θείας ἐντολάς. ιγʹ.

90. De vera ac sincera obedientia & concordia (**) præceptorumque DEI observandorum studio.

LXXVIII. 91. περὶ τοῦ νουνεχῶς ἀκούειν τῶν θείων γραφῶν. ιδʹ.

91. De audiendo serio & attente DEI Verbo.

LXXIX. 92. ὅτι οὐ χρὴ ἀθυμεῖν, ἀλλὰ ἀνδρίζεσθαι εἰς τὸ ἔργον, ὃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός. ιεʹ.

92. Nequaquam despondendum animum, quin potius fortiter obeundum, ad quod Divinitus vocati sumus opus.

LXXX. 93. Διδασκαλία περὶ πίστεως. ιςʹ.

93. Doctrina de fide.

LXXXI. 94. περὶ ἀγάπης τοῦ καθηγουμένου. καὶ τοῦ μὴ ἀσχολεῖσθαι ἐν τοῖς ματαίοις τοῦ βίου, ἀλλ' ἐπεκτείνεσθαι πρὸς τὰ κρείττονα. ιζʹ.

94. De amore erga Præpositum, neve in vitæ ineptiis occupemur, sed in melius provehamur.

LXXXIII. 95. Ope-

(*) Parenthesi inclusa ex suo codice addidit Livenejus.

(**) Livenejus legit ὁμολογίας, vertit enim *Confessione*.

LXXXII. 95. περὶ τοῦ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ διὰ τῆς Θεοδωρήτου μετανοίας. ιη΄.

95. Operam dandam, ut ab omni labe purgemur per pœnitentiam quam DEI munere consequamur.

LXXXIII. 96. Εὐχαριστήριος ἐπὶ τὸ ἱκανῶς ξενίζειν ἡμᾶς τοὺς παραβάλλοντας ἀδελφοὺς ἡμῶν. ιθ΄.

96. Gratiarum actoria quod fratres adventantes, domo excipere bene possumus.

LXXXIV. 97. ὅτι οὐ χρὴ διδόναι ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμὴν, καὶ περὶ τοῦ ἀγωνίζεσθαι κατὰ τῶν παθῶν. κ΄.

97. Nequaquam occasionem quærentibus præbendam, deque ineundo cum pravis affectibus conflictu.

LXXXV. 98. Διδασκαλία περὶ τοῦ φυγεῖν τὴν ὀλεθρίαν ἡδονήν. κα.

98. Doctrina de noxia fugienda voluptate.

LXXXVI. 99. περὶ εὐχαριστίας, καὶ τοῦ μὴ ὀκλάζειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς. κβ΄.

99. De gratiarum actione, neve in tentatione vacillemus.

LXXXVII. 100. περὶ τῆς ἀκτημοσύνης, καὶ τοῦ μὴ μεμονωμένως ζῆν. κγ΄.

100. Ne possessiones comparemus, neve solitarii degamus.

LXXXVIII. 101. περὶ μνήμης θανάτου. κδ΄.

101. De mortis recordatione.

LXXXIX. 102. ὅτι δεῖ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ προαιρέσεως κατεργάζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. κε.

102. Omni studio & alacritate salutem quærendam esse.

XC. 103. ὅτι οὐ δεῖ ἀνοίγειν θύραν τῷ διαβόλῳ διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν πονηρῶν ἐνθυμήσεων. κϛ΄.

103. Faciendum non esse, ut Diabolo fores aperiamus in admittendis pravis cogitationibus.

XCI. 104. περὶ τοῦ προθύμως ἀντιπαρατάττεσθαι τὸν πόλεμον τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων. κζ΄.

104. De alacriter obluctando in improborum Dæmonum conflictu.

XCII. 105. ὅτι οὐ δεῖ διαλογίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τῇ παρατάσει τοῦ διωγμοῦ, ἀλλ᾽ ἐπὶ Θεὸν ἀναφέρειν τὸν λόγον. κη΄.

105. Titubandum non esse in diuturnitate persecutionis, quin potius referendam ad DEUM rationem.

CII. 115. 115. De

CII. 115. περὶ τῆς πανουργίας τοῦ δολεροῦ ὄφεως, καὶ ὅτι τῇ ἀληθεῖ ταπεινώσει καὶ βασιλικῇ ὁδῷ πορευόμενοι διαφύγοιμεν αὐτοῦ τὰς πολυμόρφους μηχανάς. λη΄.

115. De vafricie callidi serpentis, ac quemadmodum vera humilitate viaque regia incedentes, varios dolos evadamus.

CIII. 116. περὶ τοῦ φυλάττειν τὰς θείας ἐντολάς, καὶ τῆς δικαίας ἀπειλῆς τῶν ἀμελῶς διακειμένων. λθ΄.

116. De divinis exequendis præceptis, ac de justis urinis in negligentes.

CIV. 117. περὶ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ ὑποταγῆς πρὸς τὸν καθηγούμενον, καὶ τῆς φοβερᾶς στάσεως τοῦ δικαίου κριτοῦ. μ΄.

117. De sincero veroque amore atque obedientia erga superiores, & de horrendo justi Judicis examine.

CV. 118. περὶ τοῦ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν παθῶν, καὶ ἀναλαμβάνειν τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους. μα΄.

118. De expurgando à peccatis animo ac suscipiendis virtutis laboribus.

CVI. 119. περὶ τοῦ νηφαλαίως καὶ ἐγρηγορότως διακυβερνᾶν τὸν πλοῦν τῆς ζωῆς ἡμῶν. μβ΄.

119. De vitæ nostræ navigatione & cursu solicite vigilanterque regendis.

CVII. 120. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τοῦ μὴ ἀμελῶς διακεῖσθαι ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἁγιασμάτων. μγ΄.

120. De mortis recordatione, neve otiose sacra percipiamus.

CVIII. 121. περὶ τοῦ εὐκινήτους εἶναι πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς σκάμματα. μδ΄.

121. Veloces & alacres esse oportere ad certamina virtutis.

CIX. 122. περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεοσώστου, καὶ τοῦ εὐσεβῶς καὶ ὁσίως διαβιῶναι. με΄.

122. De obitu fratris *Theososti*, atque obeunda pie sanctеque vita.

CX. 123. περὶ τῆς χαροποιοῦ ἡμῶν βιοτῆς, καὶ τοῦ μὴ ἀκηδιᾶν ἐν τῇ τοῦ ἐχθροῦ πάλῃ. μϛ΄.

123. De læta vita nostra, neve defatigemur in adversarii lucta.

CXI. 124. περὶ ὑπομονῆς καὶ κατανύξεως.

124. De tolerantia ac compunctione.

CXII. 125. περὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας

125. De supremo die & adventu

περὶ τοῦ ἐμπεφευγέναι τῆς τῶν αἱρετικῶν κοινωνίας. ξε´.

dum, vitandumque hæreticorum conſortium.

CXXX. 143. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ περὶ παρθενίας. ξϛ´.

143. De mortis recordatione & virginitate.

CXXXI. 144. περὶ τῆς ἐνθέου πολιτείας, καὶ μακαρίας διαγωγῆς ἡμῶν. ξζ´.

144. De ſtudio vitaque noſtra Divina & felici.

CXXXII. 145. περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Γρηγορίου, καὶ τοῦ παρεσκευάσθαι ἡμᾶς ἀεὶ πρὸς τὴν ἔξοδον. ξη´.

145. De obitu fratris *Gregorii*, atque ad mortem continuo nos parare nos oportere.

CXXXIII. 146. περὶ τῆς σωτηριώδους ἐξαγορεύσεως, καὶ ὅτι χρὴ καθ' ὃ ἕκαστος ἔλαβε χάρισμα, μεταδιδόναι ἑτέροις. ξθ´.

146. De ſalutari confeſſione, ac pro gratiæ dono quod quis accepit, impertiri quemque cæteris oportere.

CXXXIV. 147. περὶ τοῦ μὴ ξενοπαθεῖν ἐν ταῖς παρὰ τοῦ καθηγουμένου ἐπιπλήξεσι. καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ο´.

147. Non debere alienum videri, ſi à præfecto carpamur. Et quod per multas afflictiones oportet regnum nos Cœlorum ingredi.

* * * * * * * * *

148. ὅτι χρὴ μετὰ καθαροῦ συνειδότος τὰς διακονίας ἐπεξέρχεσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν τὰ Κυρίου ἀμελῶς. οα´.

148. Quod miniſterii officia obire oportet pura conſcientia, neque Domini rebus fungi negligenter.

149. περὶ τοῦ κεκαθηλῶσθαι ἡμᾶς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν μὴ κατακυριευώμεθα ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπιθυμιῶν. οβ´.

149. Timori DEI oportere nos infixos eſſe, ne noſtræ nobis cupiditates dominentur.

150. ὅτι χρὴ ὑποῖσαι ἡμᾶς τὴν πεῖναν καὶ δίψαν, καὶ πᾶσαν ἄλλην στενοχωρίαν μέχρι θανάτου, καθὼς ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμῶν Θεῷ συνεθέμεθα. ογ´.

150. Quod oportet perferre nos famam & ſitim omnemque aliam calamitatem ad mortem usque, ſicut in congregatione noſtra DEO promiſimus.

151. περὶ

151. Non

151. περὶ τοῦ μὴ συνεδριάζειν τοῦ συμβουλοκοπεῖν μετ' ἀλλήλων τὰ φθάνοντα εἰς κατάλυσιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. οδ'.

152. περὶ τοῦ ὑποφέρειν ἡμᾶς πάντα τὰ ἐπισυμβαίνοντα λυπηρὰ κατὰ τὴν κοινοβιακὴν ἡμῶν ζωήν, ὡς ἂν ἐπιτύχοιμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. οε'.

153. περὶ τοῦ μὴ ἐμματαιάζειν ἡμᾶς ἐν τοῖς τοῦ βίου τερπνοῖς τοὺς κατὰ Θεὸν καταλελοιπόσι πάντα. ος'.

154. ὅτι χρὴ σπεύδειν καὶ ἀνδρίζεσθαι πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν ἀγῶνας, ὡς ἂν ἀπολαύωμεν τοὺς τῆς ὑπομονῆς στεφάνους. οζ'.

155. περὶ τοῦ μὴ ὀλιγοψυχεῖν ἢ ἀπογινώσκειν ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν πειρατηρίοις παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. οη'.

156. περὶ τοῦ ὑπενεγκεῖν ἡμᾶς τὸ πῦρ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τὸ βάρος τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἀποκάμνειν ἐν τῷ κλύδωνι τῶν πειρασμῶν. οθ'.

157. περὶ τοῦ δεῖν ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ τῇ κλήσει ᾗ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ μὴ διὰ χλιαρότητα ἀπολέσαι τὰ πολύευκτα ἡμῶν κατορθώματα. π'.

158. περὶ τοῦ περιφράξαι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς διὰ τῶν ἀρετῶν, ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς ὑπὸ ὕψους. πα'.

159. περὶ

151. Non eſſe conſidendum ad ineunda invicem conſilia, quæ ad perditionem animarum noſtrarum tendant.

152. De perferendis quæcunque nobis triſtia obveniunt in vita noſtra monaſtica, ut regnum cœlorum conſequamur.

153. Ne inhæreamus vanitati deliciarum hujus vitæ, qui DEI ſumus, omniaque reliquimus.

154. Quod oportet feſtinare & viriliter agere ad ſpiritalia noſtra certamina, ut coronas patientiæ referamus.

155. Non debere nos deſpondere animum, aut deſperare in tentationibus, quæ ab inimico nobis accidunt.

156. Ut perduremus in igne cupiditatis, & ſub onere exercitationis monaſticæ, neque in fluctibus tentationum deficiamus.

157. Quod oportet manere nos in confeſſione & vocatione, qua vocavit nos DEUS, nec per tepiditatem perdere recte facta noſtra multis impetrata precibus.

158. Ut animas noſtras virtutibus circumſepiamus, quoniam multi ſunt qui nos deſuper oppugnant.

159. De

170. ὅτι τοῖς καλῶς ἐνδρομοῦσιν ἀπόκεινται οἱ τῆς δικαιοσύνης στέφανοι. ϙγ΄.

170. Quod bene currentibus propositæ sunt coronæ justitiæ.

171. περὶ τοῦ ἀπορρίψασθαι ἡμᾶς πᾶσαν ἀκηδίαν, καὶ διεγείρεσθαι πρὸς ἐργασίαν πνευματικήν. ϙδ΄.

171. Abjicere nos debere omnem pigritiam, atque ad opus spiritale esse pervigiles.

172. περὶ τοῦ παρασκευάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ ἐχθροῦ. ϙε΄.

172. In conflictibus cum hoste paratos & instructos nos esse oportere virtutibus.

173. περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τε ἀπειλαῖς καὶ διδασκαλίαις τῶν ἁγίων πατέρων. ϙϛ΄.

173. Sanctorum Patrum comminationibus & doctrinis attendendum esse.

174. περὶ τῶν ἀποδρασάντων ἀδελφῶν, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς. ϙζ΄.

174. De fratribus qui excesserunt: Et quod nobismet ipsis attendere debeamus.

175. περὶ τοῦ μὴ κρύπτειν ἡμᾶς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ θριαμβεύειν διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως. ϙη΄.

175. Pravas cogitationes non esse occultandas, sed earum manifestatione de illis triumphandum.

176. περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως, καὶ τοῦ ἀποστατήσαντος καὶ Ἰουδαϊκῶς εἰς κριτήρια κοσμικὰ ἡμᾶς ἀνάγοντος. ϙθ΄.

176. De tremendo die judicii, & de desertore qui Judaico more ad judicia mundialia nos adduxit.

177. περὶ τοῦ φέρειν εὐμαρῶς τὸ στάδιον τῆς ἀρίστης ἡμῶν ὑποταγῆς. ρ΄.

177. De stadio optimæ subjectionis nostræ libenter perferendo.

178. ὅτι πρὸς ὀλίγον ἡ ἐγκράτεια, ἡ δὲ ἀρετὴ μένει εἰς τὸ διηνεκές. ρα΄.

178. Quod continentia per breve tempus servata virtutem habet manentem in perpetuum.

179. περὶ εὐχαριστίας καὶ εὐταξίας. ρβ΄.

179. De gratiarum actione bonoque ordine.

180. περὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ τοῦ γενναίως φέρειν τὰς διακονίας. ργ΄.

180. De imitanda vita sanctorum Virorum, & ministeriis constanti animo perferendis.

189. περὶ τοῦ ἀνὰ χεῖρα γινομένου σεισμοῦ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ διδασκαλία παραινετικὴ περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ριβʹ.

190. περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν καθηγούμενον, καὶ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας τοῦ μὴ καταισχύναι τι τῶν προδιηγουμένων ἡμῖν ἐν τῷ ἀγγελικῷ ἡμῶν σχήματι. ριγʹ.

191. Ὅτι τραχεῖα καὶ ἀνάντης ἡ ἀρετὴ, ἡ δὲ κακία εὔληπτος, καὶ κατωφερὴς, καὶ διὰ τοῦτο προθυμητέον, καὶ ἀγωνιστέον ἀνιέναι ἡμᾶς ἐπ' αὐτὸ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς, ὡς ἂν τύχοιμεν τῆς ἀϊδίου λήξεως. ριδʹ.

192. περὶ ἐπιμελείας τῶν λογικῶν προβάτων Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀποδράσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ἡμῶν. ριεʹ.

193. Ὅτι χρὴ ἀναλογίζεσθαι τί ἐσμὲν, καὶ πόθεν, καὶ τί γεγόναμεν, καὶ ποῦ πάλιν πορευσόμεθα, ὡς ἂν καλῶς βιοτεύσαντες κομισώμεθα τὰς αἰωνίους ἀμοιβάς. ρϛʹ.

194. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον πρὸς τοὺς τὸ στάδιον τῆς μαρτυρικῆς ὑποταγῆς διανύοντας πάντα ποιεῖν καὶ δρᾷν, ὅσα εἰς εὐθυμίαν φέρει, ἵνα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν νίκην ἀράμενοι στεφάνους

189. De terræ motu qni proxime accidit, & de consummatione hujus sæculi. Nec non doctrina adhortatoria de diligentia & cura in exequendis DEI præceptis.

190. De amore erga Præfectum, & de patientia atque perduratione, ne dedecoremus quicquam eorum, quæ in Evangelica nostra vitæ ratione nobis præexposita fuerunt.

191. Quod aspera arduaque via sit virtutis, vitium vicissim facile ac proclive, itaque alacriter instandum certandumque, ut in summum virtutis culmen ascendamus, quo sempiternam vitam tanquam finem assequamur.

192. De cura rationabilium CHRISTI ovium, & de excessione fratrum nostrorum, & de vitæ nostræ secundum DEUM certa rectitudine.

193. Quod oportet nobiscum reputare quid & unde simus, quid fuerimus & quo iterum simus abituri, ut bonam vitam viventes sempiternas retributiones referamus.

194. Quod Præfectus debet eos qui stadium subjectionis, quale est martyrum, obeuntes omnia agere & præstare quæ eis bonum animum addunt, ut reportata de hostibus victoria coronas æter-

nas

παραταττόμεθα τὸν πικρὸν καὶ ἀσύμαχον νῦν διάβολον, καταβάλλοντες αὐτοῦ τὰς ποικίλας καὶ πολυτρόπους μηχανάς. ρκέ.

203. περὶ προκοπῆς τοῦ σεμνοῦ ἡμῶν βίου, καὶ τοῦ θερμῶς διεγείρεσθαι πρὸς τὰς διακονίας, ὡς τῷ Θεῷ ἀναφερομένης τῆς ἐργασίας, καὶ τοῦ μὴ δουλικῶς ἐνάγειν τὴν ἀδελφότητα ἀλλὰ ἀδελφικῶς. ρκς΄.

204. Παραινετική, καὶ τὸ πῶς δεῖ ἀνθίστασθαι καὶ τρέπεσθαι τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου, καὶ ὅτι πολλῆς ἡμῖν χρεία νήψεως καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ρκζ΄.

205. ὅτι ἡμᾶς ἀγωνιστέον καὶ πολεμιστέον ἐν τῇ πνευματικῇ ἡμῶν στρατείᾳ, κατὰ τῶν ἐπιβαλλόντων ἡμῖν ἐναντίων λογισμῶν, ὡς ἂν ληψώμεθα παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. ρκή.

206. περὶ φυλακῆς καὶ καθάρσεως τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν, καὶ ἐξαγγέλσεως τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν. ρκθ΄.

207. περὶ τῆς ἀποδράσεως τοῦ ἀδελφοῦ Ἐλπιδίου, καὶ τῆς ὑποστροφῆς Εὐθαλίου, καὶ τοῦ μετὰ προαιρέσεως ἐκπληροῦν τὰς ἐργασίας κατὰ τὴν καθήκουσαν ἡμῶν δύναμιν. ρλ΄.

208. περὶ

acerbo & potenti hoſti Diabolo, variasque & multiplices ejus machinas evertimus.

203. De profectu venerabilis vitæ noſtræ, & quod oportet vehementer invigilare officiis, quandoquidem DEO operamur: & cum fratribus non ſervili more, ſed fraterno agendum.

204. Sermo adhortatorius, & quomodo impetus Diaboli reprimere & avertere oporteat, & quotidie multa ſobrietate opus eſſe.

205. Certandum eſſe nobis & belligerandum in ſpiritali noſtra militia contra incidentes adverſarias cogitationes, ut & victoriæ præmia à certaminis remuneratore CHRISTO referamus.

206. De cuſtodia & purgatione ſenſuum noſtrorum: Et de malis cogitationibus (*) enunciandis.

207. De exceſſione fratris Elpidii, & de Euthalii reverſione, atque opera ex propoſito perficienda eſſe pro viribus quæ cuique contigerunt.

(*) Confer ſupra, num. 175.

214. ὅτι ὁ πίστιν ἀδιάῤῥηκτον πρὸς τὸν καθηγούμενον ἔχων, καὶ προσθήκας ἀρετῶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἑαυτῷ θησαυρίζων ἀξιωθήσεται καταταγῆναι ἐν τῷ κλήρῳ τῶν ἁγίων. ρλζ΄.

215. περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τῶν πατέρων διδασκαλίαις, καὶ μὴ κεχηνέναι πρὸς τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀποβλέπειν πρὸς τὰ μέλλοντα. ρλη΄.

216. περὶ τοῦ πενθεῖν τοὺς ἀποῤῥαγέντας ἀδελφοὺς ἡμῶν, καὶ τοῦ κρατεῖν τὰς ἑαυτῶν γλώσσας. ρλθ΄.

217. περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν ἐν ταῖς διακονίαις, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς οἰκείας σωτηρίας. ρμ΄.

214. Quod quicunque fidem haud interruptam Præfecto suo exhibet, atque virtutum incrementum de die in diem sibi ipsi thesaurizat, sorti sanctorum accensebitur.

215. Attendendum esse Patrum doctrinis, neque inhiandum rebus præsentibus, sed ad futuras respiciendum.

216. Lugendos esse qui à nobis abrupti sunt fratres, & linguas nostras continendas.

217. Non negligenda officia, & propriæ saluti invigilandum.

Ex sermonibus hisce unum speciminis loco non pigebit referre, hactenus ineditum, decimum ordine.

ΟΤΙ ΧΡΗ ΠΡΟΣΕΧΕΙΝ ΕΑΥΤΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΙΣ ΒΡΩΜΑΣΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πατέρων. κεφάλ. ι.

Ἀδελφοί μου καὶ πατέρες, ἐὰν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ ῥυπαρὸν ἡμῶν στόμα ἀνοίγωμεν πρὸς ὑμᾶς, ὦ τέκνα πεποθημένα καὶ σεβάσμια, οὐκ ἀρκετὸν ἡγούμεθα διὰ τὸν περιόντα ἡμῖν πόθον, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ σώζεσθαι ὑμᾶς ἐπικειμένην ἡμῖν φροντίδα, εἰς τοῦτο γάρ, κἂν ἁμαρτωλοί ἐσμεν, ἀδολεσχοῦμεν νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ περὶ τούτου καταγινόμεθα, καὶ τοῦτο ἀναπνέομεν, καὶ τούτου ἐφιέμεθα, καὶ τοῦτο ἐκζητοῦμεν, καὶ τοῦτο ἡ ζωὴ ἡμῶν, καὶ ὁ ἐπαινετὸς θάνατος. διὸ καὶ τὸ νῦν ἐξερχομένων τῶν ἀδελφῶν ἀνεπνεύσαμεν, εὑρόντες τὸ συλλαλεῖν ὑμῖν ἐν τοῖς γράμμασι. πῶς τοίνυν ἀδελφοί μου ἡγιασμένοι ἐπασχάσατε; καὶ πῶς διάγεσθε ἐν εὐσεβείᾳ τὰς τῆς ἁγίας ἀναστάσεως θεοφωτίστους ἡμέρας; οἶδα δὲ ὅτι καθαίρεσθε καὶ φωτίζεσθε, καὶ ὑψοῦσθε, καὶ ἁγιάζεσθε,

ζεσθε, καὶ τελειοῦσθε ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου μου, ἔχοντες τὸ εἰς ἀλλήλους ὁμονοητικὸν καὶ ὁμόψυχον, καὶ ἀγαπητικὸν, καὶ διεγηγερμένον ἐν πᾶσι καὶ μεγαλοπρόθυμον. τοῦτο γὰρ ἐπιδηλοῦσιν αἱ διαφόρως ἐπεισερχόμεναι ἐπιστολαὶ ὑμῶν, ἀναγγέλλουσαι ἡμῖν τὸ τῆς πίστεως κραταιὸν ὑμῶν, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ὑψηλότατον. καὶ γοῦν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως ὑμῖν ταῦτα χαρισάμενος, καὶ τοιούτοις ὑμᾶς κατορθώμασι στηρίξαμενος πλειόνως καὶ μειζόνως, καὶ διαρκεστάτως διατηρήσοι καὶ διαφυλάξοι ὅλως ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φωστῆρας καὶ λαμπτῆρας, ὀφθαλμούς τε καὶ βραχίονας, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ὁσιωτάτων. βλέπετε τοίνυν τέκνα μου καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος, ὅτι τὸ καλὸν καὶ δυσκτητόν ἐστι, καὶ τοῖς μὴ προσέχουσιν εὐάλωτον, καὶ τὸ πολυχρονίως εὑρεθὲν, ῥαδίως διὰ μικρᾶς ἀμελείας διαφεύγοιεν. προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος καιροῦ, ὅτι ἐαρινός ἐστι, καὶ τοῦ σώματος κινητικός. καὶ ἡ σὰρξ ἡμῶν γῆ οὖσα ζητεῖ γηΐνως ἐνεργεῖν. ἥτοι νῦν γῆ κοπριζομένη καὶ πιαινομένη ἀναφύει καὶ βλαστάνει καὶ ἀνθοφορεῖ. καὶ ἡ σὰρξ τὸ αὐτὸ τοῖς διαφόροις βρώμασι καὶ πόμασι πιαινομένη, ἀνάγκη τὰς τῶν παθῶν ἀκάνθας ἀναμερίζειν. περιλάβετε ταύτην, καὶ ὑπωπιάσατε ἀποστολικῶς, (*) καὶ πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίαν μὴ ποιεῖσθε, ἀλλὰ τὰ δέοντα καὶ αὐτάρκη χορηγοῦντες μένετε ζῆν ἐν τῷ πνεύματι. λοιπὸν μέτρον καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρτου, καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου. καὶ ὁ μὲν οἶνος, εἰ καὶ δίδοται εἰς πόσιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὰν παρηγορίαν καὶ ἐν καιροῖς ἑορταστικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κοπωδεστέροις ἔργοις, ἢ ἐν τοῖς νοσηλευομένοις, ἢ ἐν τοῖς ἀθυμοῦσιν, καὶ ἐν τοῖς πρὸς ὁδὸν ἀπαίρουσι. ἐπεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀφείλει λαμβάνεσθαι μέχρι μιᾶς κράσεως, ἢ καὶ δύο τὸ πολύ. τὸ γὰρ γεροντικόν τι ἀσφαλίζεται οἴδατε. Οὐ τοίνυν ἀπείργειν ὑμᾶς βουλόμενος τῶν βρωμάτων τέκνα μου ταῦτα λέγω. καταργείσθω γὰρ τὰ βρώματα κατὰ τὸν ἀπόστολον, (**) ἀλλὰ τὴν ὄντως τροφὴν ὑμᾶς ἐφιέμενος ἔχειν, διὰ τοῦτο ἐν ὑπομνήσει τίθημι τοὺς λόγους. θέλω ὑμᾶς ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἀλλ' ἁρμοδίως, καὶ θεοπρεπῶς καὶ σωστικῶς, πρός τε δύναμιν τοῦ σώματος, διὰ τὰ πρὸς χρείαν κατεπείγοντα ἔργα. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τῆς ἐγκρατείας ταύτης καὶ ἀποστερήσεως τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων κρεωφαγιῶν, καὶ οἰνοποσιῶν, καὶ λουτρισμάτων, καὶ θερμασμάτων, καὶ καρυκευμάτων, καὶ ζωμευμάτων ἑτοιμάζεται ὑμῖν ὁ θεῖος ἐκεῖνος παράδεισος, ὁ ἔχων τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸν γλυκασμὸν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸ ἀμήχανον, καὶ ἀπερινόητον κάλλος τῆς εὐχροίας τῶν ἀρρήτως ὁρωμένων, καὶ ἀθεάτως θεωρουμένων αἰωνίων ἀγαθῶν ὑμῖν τὸ ἀπολαύειν καὶ τρυφᾶν ἐκεῖσε ταμιεύεται. ἐκεῖ φθάζοντες ἐκεῖ μικρὸν ὅσον διὰ θανάτου, φάγεσθε καὶ πίεσθε ἀκορέστως καὶ αἰωνίως. καὶ γὰρ ἐνταῦθα, τέκνα μου, ἐὰν ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλευόντων λάβωμεν, οὐ τρυφὴ, ἀλλὰ τροφὴ

σκω-

(*) 1 Cor. IX. 27. (**) 1 Cor. VI.

σκωλήκων ἡ ἀπόλαυσις αὐτῶν, οὐδὲ εὐζωΐα, ἀλλὰ δυσζωΐα ἡ ἄνεσις αὐτῶν, οὐδὲ χαρὰ, ἀλλὰ λύπη ἡ χαροποίησις αὐτῶν, οὐδὲ κατάσχεσις, ἀλλὰ ἀπόσχεσις ἡ κληρονομία αὐτῶν, καὶ ὄντως ματαιότης ματαιοτήτων ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν. (*) Οὕτως ὁ μείζων αὐτῶν βασιλεύσας, καὶ τῶν ἡδέων τοῦ κόσμου ἀπολαύσεων περιείρηκε Σολομών. ἔχετε δὲ ὑμεῖς τὴν φίλην ὑμῶν ἐγκράτειαν, τὴν σύζυγον ὑπακοὴν, τὰς θυγατέρας τοῦ Κυρίου, τὴν ἁγνείαν, τὴν παρθενίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὰς ἱερὰς νεανίδας, τὴν κατάνυξιν, τὴν ταπείνωσιν. ἀναβλέψατε εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ ἴδετε ποῦ ἡ κατοικία ἡμῶν, καὶ ποῦ ἡ κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ κοινὸς Πατὴρ πάντων, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ (**), ἡ μήτηρ Παύλου καὶ Πέτρου, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἁγίων. ὄντως ἐὰν ἐπιμένητε, ἐνικήσατε, ἐὰν διαρκέσητε, ἐστεφανώθητε, ἐὰν οὕτω τελειωθῆτε, ἀνοιγήσονται ὑμῖν αἱ πύλαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε μου μνημονεύσετε τοῦ τάλανος καὶ ἀσώτου, ὅλως ὁρῶντες, μὴ εἰς κρίσιν ἀποπεμπόμενοι, ἀλλὰ δεήθητε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὦ τέκνα μου, ἵνα με ὁ Θεὸς σὺν ὑμῖν διασώζων διασώσῃ, καὶ δῷ πνεῦμα συνέσεως, καὶ καταρτισμὸν ψυχῆς. εἰς τὸ ἀνὰ μέσον ὑμῶν θεοπρεπῶς ἀναστρέφεσθαι. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ τέως ἐλαλήσαμεν, ἔπειτα καὶ ὁ οἰκονόμος, ᾧ περιέγραψα, ἐξελεύσεται. ὑμεῖς δὲ εὑρίσκοντές τινας γραμματοφόρους, μὴ διαλίπητε, ἄν τι πέμποντες ἡμᾶς τὰ καθ' ὑμᾶς ὅπως ἔχει, καὶ ἀγωνίσασθε τέκνα μου εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν, εἰς ἐπιμέλειαν τῶν κτηνῶν, τῶν χωρῶν, τῶν ἀμπελώνων, πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν ποιοῦντες. (†) ἡγοῦ καλῶς τέκνον Ἀκάκιε, ἅπαντες ὑμεῖς, οἱ πιστοὶ ἀδελφοί μου, εὐθέως ἕπεσθε τῷ περιάγοντι, ἵνα εὖ ὑμῖν γένηται πᾶσιν, καὶ ἔσεσθε τέκνα φωτός. ἄρτι δὲ σὺν τῷ ἀββᾷ Ἀμμωνίῳ ἀπεστείλαμεν καὶ τὸν ἀββᾶν Βαρθολομαῖον, καὶ ἐπιτηρητὴν ὡς τέκνον ἡμῶν ἐπὶ ταῖς παρισταμέναις χρείαις. συμφθάζει δὲ μικρόν τι ποτ' ἐξελθεῖν καὶ τὸ σκάφος μετὰ τῶν χρειῶν ὑμῶν. ἵνα δὲ γινώσκητε, ὅτι καὶ ἀδελφοὺς ὑπεδεξάμεθα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες, ἐξ ὧν εἷς ἐστι καὶ ὁ ἀββᾶς Ἀβραΐμιος τῆς πόλεως γεγονὼς ἐπιφανὴς ἄνθρωπος, καὶ ἀνὴρ εὐσεβὴς καὶ ζηλῶν τὸν Θεόν. εὔξασθε, ἵνα ἐν Κυρίῳ καταρτίζωνται. προσαγορεύει ὑμᾶς ὁ κύριος καὶ πατήρ μου, καὶ πατὴρ ὑμῶν ὁ οἰκονόμος, ὁ παροικονόμος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀθανάσιος, ὁ ἐπιστημονάρχης Βαρσανούφιος, ἡ λοιπὴ πᾶσα ἀδελφότης. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

(*) Ecclesiast. Salom. I. (**) Gal. IV. 26. (†) 1 Cor. XIV. 40.

Excerpta ex Moſchopulo MS. in Agapetum.

1. Σκίμπους, τὸ σκαμνίον.

2. Σκηνή, ἡ δερμάτινος τέντα.

4. Βύσσος, τὸ κόκκινον βάμμα, ὅπερ λέγουσι ἰδιωτικῶς ἀληθινὸν, καὶ λέγεται ἀπὸ τοῦ βύειν τοὺς ὄσσους, ἤγουν τοὺς ὀφθαλμούς. λέγεται δὲ καὶ τὸ κόκκινον ἔνδυμα, βύσσος. βῆλος τὸ βλαττίον.

9. Κάτοπτρον, καὶ ἔνοπτρον, καὶ ἔσοπτρον, καὶ διόπτρα διαφέρουσι. κάτοπτρον μὲν γὰρ καὶ ἔνοπτρον ὁ λεγόμενος καθρύπτης. ἔσοπτρον δὲ τὸ λεγόμενον φανάριον. ἡ δὲ διόπτρα, ὄργανόν τι τοῖς ἀστρονόμοις ἐστὶν, ὁποῖος ὁ λεγόμενος, ἀστρολάβος.

10. Πλεκτή, ἡ σειρά.
Ἑρμαϊκὴ στήλη, ἡ ἐκ τοῦ λίθου γεγλυμμένη μορφή.
Ἑρμὶς τὸ κραββατοπόδιον.

11. Ἵστωρ, ὁ ἐπιστήμων.

12. Αἰωρῶ, τὸ κρεμῶ ἐξ οὗ καὶ αἰώρα, ἡ κρεμάθρα.
Ῥυπαπαὶ, ἐπιφώνημα ναυτικόν.

19. Δηΐς, ἡ μάχη. γίνεται δὲ ἀπὸ τοῦ δαίω τὸ καίω. διὰ τὴν θερμότητα τῶν μαχομένων. ἢ καὶ ἄλλως διὰ τοὺς θρυλλομένους πυρσοὺς, οὓς οἱ πυρφόροι ῥίπτοντες εἰς τὸ μέσον τῶν στρατευμάτων ἀνῆπτον τὸν πόλεμον. καὶ ἦν τοῦτο σημεῖον τοῦ πολεμεῖν, πρὸ τοῦ εὑρεθῆναι τὴν σάλπιγγα. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία εἴρηται ἐπὶ τῆς παντελοῦς ἀφανείας, ὅτι οὐδὲ πυρφόρος ἐναπελείφθη.

27. Ἀνάγκη, ἡ βία. ὡς καὶ Αἰσχύλος φησὶ, τὸ τῆς ἀνάγκης ἐστ' ἀδήριτον σθένος.

26. Βῆλος, τὸ βασιλικὸν βλαττίον.
Βήλαθρα. τὸ βλαττίον.
Βίκος εἶδος ὀσπρίου, καὶ ὁ λεγόμενος ὑαλοξύστης.
Βισάκιον τὸ πιττάκιον.

29. Στύπιον, τὸ τῶν ἀληλεσμένων, καὶ πεπιεσμένων ἐλαιῶν περίττωμα, καὶ σκύβαλον ἤγουν τὸ τζύμιλον.

32. Σημει-

32. Σημείωσαι δὲ καὶ τοῦτο σίδηρος, πίθηκος κίβδηλος, καὶ κασσίτη-ρος ι καὶ η΄. ὁ δέ γε ξιφιλῖνος, λ΄. &c.

38. Παρεία τὸ μάγουλον.

57. Πήρα, τὸ σακούλιον.

59. Γλία, ἡ κόλλα.
Γλήκων τὸ κοινῶς βλισκούνιον.

67. ὀδοὺς λέγεται τὸ ὀδόντιον. ὁδοὺς δὲ τὰς στράτας, ἡ εὐθεῖα, ἡ ὁδός.

Exemplar MS. ex quo hæc deſcripſit *Fridericus Lindenbruch*, alias *Tiliobroga*, extat Florentiæ in Bibliotheca Marciana.

VIII. Vincentii Marinerii & Petri Pantini ineditæ ad Joh. Meursium Epiſtolæ.

VINCENTIUS MARINERIUS, Valentinus,

JOH. MEURSIO, V. Cl. S.

UT Te verius magiſtrum haberem, & ad ipſas Græcæ linguæ Muſas ducem, neſcio, quo audaciæ ſtimulo, illas Theophylacti Epiſtolas, quas primus edidiſti Latinas, facere ſum aggreſſus. Non dubitas, quot mendis illæ vitioſæ ſunt, quanta typographi ſint corruptæ incuria, & quo vetuſtatis velut obſitæ ſint ſqualore, quibus niſi tu facem præmiſiſſes ſplendentem, nulla oculi acies illarum penetrare poſſet tenebras. Tandem, jam utut ſit Latine illas loquentes puto, quendam emiſiſſe. Sæpius major alicui affulget felicitas, & fortunæ propenſior manus, ubi in majora incidit pericula, & ubi gravioribus aliquis ſe cognoſcit affectum laboribus; nam vel inde aut felicius emergit, aut tutioris ſtatus cauſam & materiam facilius invenit. Ex quo patet errores nonnullos in ſublimiores extuliſſe rerum eventus. Ego etſi non aliud quam te magiſtrum & ducem, hoc plusquam ſatis, mihi felicius contigiſſe affirmo, dum in hac interpretatione te meum Apollinem videar fuiſſe conſequutum. Ad doctiſſimum Andream Schottum exemplaria miſi, illius rigidam timeo cenſuram, tuum pertimeſco judicium, meos

irritos fere jam deſpicio conatus, & orſus meos nihili facio, ſi tantis viris hæc proba videri nequeunt. Hoc autem ſolum fateor, me hanc verſionem magis animi furore, quam tranquillo ſtudio abſolviſſe. Nam non credis, quo impetu Muſæ me impellunt, ſed forte id compertum habebis, ubi illa leges. Etiam & omnia illa doctiſſimi Heinſii Epigrammata Græca, Romano vulgavi ſermone, non hoc animo, ut lucem videant, ſed ut te & illum mihi lucem præferentes nitidam facile comparem. Jo. Curopalatam, quem ad te mittam, rogas, etiam & alios ineditos libros Græcos ad te mittam, ſi magnam Eſcurialis Regii Bibliothecam mihi commiſſam, ut ambio, adeptus fuero. Hoc ſemper ardeo literarum amore, hoc præſertim ævo, in quo tanta in illas hic præceps pruina delabitur. Deus forte votis annuet meis. Vale. Madriti 6. Cal. Febr. CIↃ IↃ C XIX.

VINCENTIUS MARINERIUS, Valentinus,

JOH. MEURSIO, S. P. D.

Noſtra in Te ſemper cogitatio, tanquam in ſummum & doctiſſimum virum feſtinantibus amoris alis defertur, & aſſiduo & præcipiti curſu in Te prorumpit. Nam tua varia, & cultiſſima opera, mihi quaſi quandam magnetis adminiſtrat vim, qua ad te totus trahor, ſed non invitus. Nam ingenua liberalium artium natura cogi non patitur. His annis præteritis delectatus fui interpretandis quibusdam auctoribus Græcis: ſed quia in Hiſpania typographiæ maxima inopia eſt, excudi non potuerunt. Tu felix, qui in Batavicis degis campis, qui te immortalem fata typorum ſegete reddiderunt. Sunt mihi inediti auctores Græci MSS. hi, quos utinam ad Te poſſem emittere:

Theodorus Prodromus in Pſalmos.
Epiſtolæ Photii 46. præter eas 85. ex Bibliotheca Auguſtana erutas.
Alexius Comnenus de re militari.
Johannes Tzetzes in Homerum.
Theophylactus in Epiſtolas Canonicas.
Prologus S. Apollinarii in Pſalmos.
Eumolpus in orationes D. Gregorii Nazianzeni.
Anonymus in Homerum.

Orationes

Orationes 8. D. Joh. Chryſoſtomi ineditæ.
Orion Lexicographus, cujus meminit Svidas & alii.
Palladius in Hippocratem.
Scholia in Panathenaica Ariſtidis.
Oratio una Ariſtidis de Legatione ad Achillem inedita.
Iſidori Peluſiotæ de Salvatoris noſtri reſurrectione ad Theognoſtum Presbyterum.
Pachymeres in Ariſtotelem.
Demetrii Sidonii, Diſputationes inter Græcos & Latinos de Spiritu Sancto.

Sunt & mihi nonnulla alia Schediaſmata, in quæ laborem puto impendere meum, ſi DEUS annuerit votis. Quæ tu non in hæc opera feciſſes? Nulla enim, tu ſcis, datur facultas, qua ad Te aliqua ex his fortaſſe mitterem. Nam inter Hiſpanos, & Hollandos bella inteſtina inhorreſcunt; nec commercii locus datur ullus. Tu tamen tecte reſcribe, & quæ his ſuperioribus annis excudiſti, aut modo excudis, nuntia. Ego autem Peruani imperii hiſtoriam, cujusdam Principis juſſu, ſum aggreſſus, ſermone Latino abſolvere; quam puto, & tibi & doctis placituram. Quæ ſi tuarum Muſarum excurreret auſpiciis, felicior quidem in lucem ederetur. Vale, me ſemper amare perge. Dan. Heinſium meis verbis ſaluta. Madriti 5. Cal. Julii 1627.

PETRUS PANTINUS,

JOH. MEURSIO, S. P. D.

Magnam ſane placidiſſimæ illi καὶ καλλίςη θεῶν εἰρήνη, ὡς Εὐριπιδικῶς εἰπεῖν gratiam debemus, cujus beneficio, ut cetera illius multa maximaque bona omittamus, factum eſt, ne ut hactenus, ultra citraque ſcriptitandi libertas inter viros doctos intercludatur. Utinam tantum boni nobis perennet, neque novo aliquo nimbo præſens ſerenitas obſcuretur. Nam Lamachorum & Laconum νέφος ἐχθρὸν πολέμοιο iterum ciere conantium abunde ubique eſſe, non te fugit, vir amiciſſime. Sed hæc Supremi Numinis curæ, cui nos curæ, delegemus. Gloſſarium tuum Græco-barbarum cum aliis duobus libellis, politiſſimi tui ingenii atque eruditionis clariſſimis monumentis, perquam lubens accepi: & ne ad luculentum hoc tuum munus prorſus immunis eſſe videar, hoſtimenti vicem Theclam noſtram habe. Scio, quod ut in Diomedis &

Glauci permutatione χρύσεα donanti χάλκεια reddidimus. Sed quid agamus? damus, quæ poſſumus, quando ἐξηκριβωμένα illa veſtra imitari negatum eſt. Ut tu officia ac dignitates Palatinas Imperii Conſtantinopolitani in Gloſſario illuſtraſti; ita nos quoque ante aliquot annos dignitates atque officia aulæ Gothorum explicare conati ſumus, ſed craſſiore, ut in proverbio eſt, Minerva, qnantumque in tanta rei obſcuritate facere licuit. Fertur excuſus ille Commentarius in tomis Scriptorum rerum Hiſpanicarum: quod tamen me inſcio, a quodam amico, nimis in hac quidem parte noſtri amante factum fuit: adeo informem illum fœtum, aut tollere, aut omnino agnoſcere nunquam fuerat animus. Conſtantinum Manaſſem MS. una cum hiſce habebis, probæ ni fallor notæ. Uteris, quamdiu voles, & ſuo tempore ad nos redire permittes. Si quid aliud eſſe judicabis, in quo honeſtiſſimis utiliſſimisque tuis ſtudiis opera noſtra commodari queat, libere compella, ac vale, renunciata ſalute doctiſſimis Viris Baudio, Heinſioque. Bruxellæ XIII. Kalend. Junias. CIƆ IƆ C X.

De funeſtiſſima Regis Galliarum cæde ante triduum jam hic reſcitum eſt, vario animorum affectu atque opinione. Ecce quid ſceptra! quid totus hic mundi faſtus!

PETRUS PANTINUS

JOH. MEURSIO, S. P.

Vir doctiſſime!

Non te ſuper Græco Cod. MS. nobis remittendo compellaſſem, niſi amicus quidam, cui non libenter quicquam negem, ſæpius eum a me intenſiſſimo ſtudio efflagitaſſet. Sed non committam, quin ubi ille Conſtantino hoc Manaſſe, quod ſatis eſt, uſus fuerit, protinus ad te recurrat. Neque enim leviter peccare me arbitrarer, ſi tua tuique ſimilium honeſtiſſima, publicoque bono comparata ſtudia non omnibus, quibus poſſim, modis adjuvarem. Syneſii Orationem περὶ φιλανθρωπίας in Galliis editam, ſive περὶ φιλαδελφίας, quam ego Themiſtii eſſe puto, ſi per Plantinianos ad dies aliquot utendum miſeris, gratiſſimum erit, & tuto, ut reſtituatur, operam dabo, atque una Catalogum Græcorum meorum MSS. habeas, accurabo: nam, ut nunc deſcribatur, ob varia impedimenta fieri vix poteſt. Conſtantinum tuum ubi prodierit, libentiſſime videbo, reliquaque

quaque ſuo quæque tempore abs te edenda. Vale. Bruxellæ VII. Kalend. Martias. CIƆ IƆ C XI.

Cum literæ hæ jam exaratæ diutius apud me neceſſario manſiſſent, curavi interim deſcribi Catalogum librorum meorum χειρογράφων, quem his addo; tu utere & rurſum vale. III. Kalend. Martii. CIƆIƆCXI.

Catalogus librorum MSS. Græcorum Rev. Dn. PETRI PANTINI, Decani Sanctæ Gudilæ Bruxellenſis.

1. Thucydidis Opera, litera antiqua, fol.
2. Aphthonii Sophiſtæ Progymnaſmata.
   Hermogenis ars Rhetorica.
   Ariſtotelis Rhetorica ad Alexandrum. fol. Codex fuit olim Stephani Nigri.
3. Quinti Calabri Poëma. fol. Manu Georgii Tribelli.
4. Demetrii Chalcondylæ in vitam & ſcripta Homeri Commentarius.
5. Epiſtolæ Libanii Rhetoris Sophiſtæ.
   Epiſtolarum halieuticarum Alciphronis Rhetoris libri duo, pag. 213. & 232.
   Epiſtolæ Theanus, pag. 243.
   Epiſtolæ Chionis, 245.
   Epiſtolæ Anacharſidis, 262.
   Epiſtolæ Apollonii, 265.
   Epiſtolæ Michaëlis Apoſtolii, 269.
   Epiſtolæ Croni & Demoſthenis, 301. Sunt Luciani.
   Epiſtolæ pars Demoſthenis ad Athenienſes, qua conqueritur ſe ab altari, ad quod confugerat, ab ipſis abſtractum & Philippo traditum fuiſſe. fol.
6. Julii Pollucis ὀνομαστικὸν, cui primum folium deeſt, optimæ notæ, & in multis varians ab excuſo. fol.
7. Etymologicum perantiquum, & ex quo exiſtimo Marcum Maſurum, ſuum illud magna ex parte conſarcinaſſe.
8. Athenæus & Hero de machinis bellicis.
   Apollodori Poliorcetica.

Julii

Julii Africani Cesti, βελοποιητικά.
Heronis Alexandrini. fol. Manu recenti.

9. Georgii Pediasimi Chronicon ab orbe condito usque ad Constantinum Magnum.
Continuatio cujusdam Theophanis Confessoris usque ad Alexandrum Comnenum, in quo desinit.
Zonaras. fol. recentiori manu.

10. Plutarchi, de utilitate ex amicis capienda, pag. 1.
De amicorum multitudine, 15.
De Fortuna, 24.
De cupiditate divitiarum, 30.
De Superstitione, 41.
Consolatio ad Apollonium, 56.
De Curiositate, 93.
De animi tranquillitate, 109.
De inutili Pudore, 133.
De Virtute & Vitio, 147.
De puerorum educatione, 150.
Quomodo quis sentiat se in virtute proficere, 174.
De Garrulitate, 196.
De Eruditione, 224.
De non irascendo, 249.
Utrum aqua an ignis utilior, 276.
Muta animalia ratione uti, 283.
Præcepta de tuenda valetudine, 302.
Præcepta Nuptialia, 338.
De Virtute Morali, 356.
Non oportere fœnerari, 381.
Ad Imperatorem imperitum, 392.
Philosopho cum Viris Principibus esse disputandum, 400.
De amore fraterno, 409.
Quomodo quis se ipsum laudet contra invidiam, 444.
Codex in fol. antiqua manu.

11. Collectio Parœmiarum Michaëlis Apostolii Byzantini. Liber rarus & duplo copiosior excuso. fol. antiqua manu.

12. Apollonii Rhodii Argonautica.
Orphei Argonautica.

Nicandri

Nicandri Theriaca. fol. antiqua manu.

13. Odyssea Homeri, cum Notis. fol.

14. Cicero de Senectute, translatus à Theodoro Gaza, 1.
Ulyssis contra Alexandrum Oratio ad Trojanos. fol. 16.
Herodiani Historia. fol. 21. antiqua manu.

15. Æliani varia, Historia, 1.
Georgius Gemistus ad defensiones pro Aristotele à Georg. Scholario allatas. f. 35.
Epistolæ Euripidis, 65.
Epistolæ Hippocratis. f. 68.
Epistolæ Heracliti Ephesii, 80.
Epistolæ Diogenis Cynici, 85.
Epistolæ Cratetis, 92.
Epistolæ Æschinis Rhetoris, 94.
Plethon de Deorum generatione, 103.
Diversorum de Nili incremento, 130.

16. Demosthenis Olynthiacæ tres cum argumentis Libanii, fol. 6.
Contra Philippum, 25.
De Pace, 36.
Contra Philippum Oratio secunda, 41.
De Haloneso, 48.
De iis, quæ in Cheroneso, 56.
Contra Philippum Oratio tertia, 69.
Contra Philippum Oratio quarta, 82.
Super Rhodiorum libertate, 94.
De Corona, 101.
Contra Æschinem de falsa legatione, 163.
De Largitione, 227.
Contra Philippum ad ejus Epistolam, 230.
De Stipendio conferendo, 239.
De munerum societate, 246.
De Megalopolitis, 253.
De Fœderibus cum Alexandro, 259.
De immunitate ad Aretinem, 264.
Contra Midiam de condylo, 297.
Contra Aristocratem, 242.

Contra Androtionem, 395.
Contra Timocratem, 409.
Contra Ariſtogitonem, 449.
Iterum contra Ariſtogitonem, 466.
Contra Neæram, 471.
Amatoria Oratio, 497.
Epitaphius, 508.
Procœmia, 515. fol. parvo. antiqua manu.

17. Themiſtii aliquot Orationes non editæ, in 4to.

18. Grammatica quædam antiqua, in qua eſt Lexicon de ſpiritibus, collectum ex Tryphone, Cherobosco, Theodoreto & aliis.
Item alia. in 4to, ſine principio & fine.

19. Sophoclis Oedipus Coloneus, pag. 2.
Trachiniæ, 69.
Antigone, 131.
Philoctetes, 176. 4to.

20. Stobæus de Virtute & Vitio. in 4to.

21. Erotemata de Proſodia, Emanuelis Moſcopuli. 4to.

22. Ariſtotelis Metaphyſica, pag. 1.
Ejusdem de Plantis, 221.
Ejusdem Problemata, 459.
Salluſtii Simocattæ Problemata, 478.

23. Cyri Theodori Prodromi Erotemata.
Grammatica. 4to.

24. Hypotheſes Alexandri Aphrodiſei. in 4to.

25. Theodori Grammatici liber de Syntaxi. 4to.
Item Scholia in Ajacem Sophoclis.
Michaëlis Apoſtolii Byzantii ad defenſiones Theodori Gazæ contra Plethonem de Eſſentia.
Florentinorum Oratio congratulatoria ad Nicolaum V. Pontificem Maximum. 4to.

26. Actuarii de facultatibus & paſſionibus ſpiritus animalis.

27. Simeonis Magiſtri de facultatibus Nutrimentorum.
Epiſtolæ Bruti, pag. 1.
Epiſtolæ Phalaridis, 17.
Icones Philoſtrati, 66.

Michaëlis

Michaëlis Apostolii Byzantii Responsio contra illos, qui affirmaverant Occidentales Orientalibus præstantiores esse Philosophos, 134.
Item de Processione Spiritus Sancti.
28. Plutarchi Præcepta Nuptialia.
Schedæ sacræ. in 4to. sine principio & fine.
29. Plutarchi Apophthegmata Regum & Ducum.
30. Hymni Homeri.
Sententiæ Theognidis.
Hymni Homeri iterum.
Hymni Orphei.
Procli Lycii hymnus in solem & alii. in 4to.
31. Euripidis Hecuba, pag. 2.
Ejusd. Orestes, 46.
Ejusd. Phœnissæ, 105.
32. Grammatica antiqua.
Somnium Scipionis, Græce.
Michaëlis Apostolii allocutio ad Bessarionem.
Ejusdem Epitaphius Bessarionis.
Emanuelis Christonymi Deploratio captæ urbis CPol.
De Essentia tractatus incerto auctore.
De varietate significationis particulæ ὡς, incerto auctore.
Duodecim Herculis Labores.
Gorgiæ Encomium Helenæ.
De Versu Heroico, incerto auctore.
33. Hexameron Basilii, sine principio.
Gregorii Nysseni de Creatione Mundi.
De Opificio hominis, incerto auctore. (est Meletii) sine principio & fine. 8vo.
34. Chronicon, sine principio, versibus Politicis scriptum, usque ad Nicephorum Botoniotam. fol. 1.
De Imperatoribus Romanis usque ad Constantinum. f. 154.
Chronicon ab Adamo usque ad Alexandrum M. 165.
De Imperatoribus seu Regibus Græcorum. fol. 168.
De Sex Synodis, 170.
Quomodo oporteat illuminare eos, qui ab hæresi redeunt, 173.
De Constantinopolitanis Præsulibus, 174. in 4to.

35. Georgii Pachymeræ Dialectica.
Cleomedes de Circulo.
Parœmiæ vulgares ex collectione Diogeniana.
36. Sententiæ ex Sophocle, Euripide, Homero & aliis.
37. Orationes ex Thucydidis Historia, 1.
38. Psalterium Davidicum.
39. Michaëlis Presbyteri Syngeli methodus Syntaxeos.
40. Thucydidis Opera. in 4to. In quo Codice sunt:
Dionysius Halicarnasseus de idiomatis Thucydidis.
Demosthenis tres Olynthiacæ cum Notis antiquis.
Ejusd. prima Oratio contra Philippum.
De pace, sed non est integra.
Ex Photii Biblioth. fragmentum; incipit de libris Aristodemi, & desinit in Plutarchi Cicerone.
Dionis Romani de Regno, Oratio prima. Item secunda.
Synesii ejusd. argumenti tractatus.
Ejusd. Dion, sive de sua vivendi ratione.
Ejusd. de laude Calvitiei.
Petri Theopolis sive Antiochiæ Patriarchæ contra Argyrum, &c. Vide Baronium, Tomo XI.
41. Basilii Seleuci Thecla. 4to.
42. Chartæ quædam solutæ, quibus continentur:
Aphthonii Progymnasmata.
Hermogenis Rhetorica.
Euclidis Geometria.
Aristotelis de Natura animalium: & alia nonnulla vetustate pæne consumta.
43. Damasceni, Chrysostomi, Germani, &c. Orationes in chartis solutis. in 8vo.
44. Vita Sanctæ Theophanis per Nicephorum Gregoram.
45. Septem Psalmi Pœnitentiales.
46. Orationum Themistii Codex MS. in fol.

CAPUT

CAPUT VI.

De JURE-CONSULTIS, & JURIS GRÆCO-ROMANI Legibus atque Scriptoribus.

Historiæ Juris Scriptores. 1. Index JCtorum veterum præmissus Pandectis Florentinis, cum variis observatt. 2. Iidem Alphabetico ordine, & notato tempore, quo vixerunt. 3. JCti alii, quorum in Pandectis vel Institutis mentio. 4. Alii ante Justinianum JCti. 5. Codices & Imperatorum Leges ante Justinianum. 6. Justiniani Corpus Juris Civilis ejusque versiones Græcæ & editiones. 7. Basilica, ecloga Basilicorum & paratitlorum libri. 8. Josephi Mariæ Svaresii Notitia Basilicorum. ibid. Index JCtorum aliorumque in Basilicis memoratorum. 9. Novellæ, quæ non exstant in Justinianeo Corpore, ordine Imperatorum à Justiniano usque, Chronologico. 10. Jus Græco-Romanum Jo. Leunclavii. 11. Index JCtorum aliorumque in Juris Græco-Rom. utroque volumine memoratorum. 12. Alii JCti Græci editi, 13. & inediti. 14.

I.

HIstoriam Juris Civilis Romani ab interpretibus Pomponii de Orig. Juris & à pluribus aliis multifariam traditam constat, quorum plerosque laudare me memini Libro IV. Biblioth. Latinæ cap. 9. ejusque supplemento. In Græci Juris notitia explicanda pauciorum stylus versatus est, præ cæteris tamen laudanda *Josephi Mariæ Svaresii* industria, cujus diatribam, quia brevis est, & multa nec protrita paucis docet, infra integram cum observationibus meis adjunxi. Breviter etiam hoc labore defunctus fuit, qui in omnium est manibus, *Jacobus Gothofredus.* Atque insigne in hoc argumento studium nuper posuit Nobilissimus Vir, cui tot alia debemus, D. *Burchardus Gotthelf Stru-*

vius, cujus Hiſtoria Juris Romani, Juſtinianei, Græci, Germanici, Canonici, Feudalis, Criminalis & Publici, cum prolegomenis de ſcriptoribus Hiſtoriæ Juris lucem vidit Jenæ 1718. 4. Ut vero & ipſe non nihil notitiæ veterum JCtorum, ſi poſſim, adſtruam, per modum indicis referre inſtitui, quæ de JCtis ante Juſtinianum, de Græcis Corporis Juſtinianei verſionibus, de Novellis Imperatorum, de Baſilicis & Leunclavii Jure Græco-Romano, & de aliis JCtis poſt Juſtinianum editis, ineditis ac deperditis digeſſi.

II. Primo loco juvat præmittere indicem JCtorum veterum, qvalis Pandectis Florentinis præfixus eſt, ex Græco, ut videtur, interprete, vel à Græco librario; &, qualis legitur in limine editionis luculentæ Franciſci Taurellii, Florentiæ 1553. fol. atque inde ante Corpus Juris, quod curante Simone van Leeuwen prodiit Amſt. 1663. fol.

ΕΞ ΟΣΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠ ΑΥΤΩΝ a) ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ συγκεῖται το παρον των DIGESTON ητοι ΤΟΥ ΠΑΝΔΕΚΤΟΥ τȣ ευσεβεϛάτȣ βασιλεως ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ συνταγμα.

1. ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ b)
Digeſton βιβλια ενενηκοντα
Ad Minicium c) βιβλια εξ
Ad Urſejum d) βιβλια τεσσαρα
De ambiguitatibus βιβλιον εν

2. PA-

a) Ex quibus antiquis JCtis, & quos illi compoſuerunt libris Pandectæ ſint concinnati. Ad hunc indicem conferendus *Antonius Auguſtinus* de nominibus propriis Pandectarum, Barcinone editus 1592. fol. & cum raro obvius eſſet, in noviſſima Corporis Juris editione, Lipſiæ apud Tho. Fritſchium prælis, ut audio, ſubjectus: *Jacobus Labittus* in indice Legum omnium, quæ in Pandectis continentur: *Joannes Bertrandus* libro 1. de vitis νομικῶν ſive JCtorum &c.

b) Citatur præterea in Pandectis, *Juliani liber I. ad edictum.* Pluribus etiam Inſtitutionum locis Salvius Julianus allegatur, & in Novella 87.

c) Ad Minicium Natalem.

d) Ad Urſejum Ferocem.

2. PAPINIANU e)

Quæstionon βιϐλια τριακοντα επ̃α
Reſponſon βιβλια δεκα εννεα
Definiton βιϐλια δυο
De adulteriis βιϐλια δυο
De adulteriis βιϐλιον εν
Αςυνομικος βιϐλιον εν

3. QUINTU MUCIU SCÆVOLU f)

Ορων βιϐλιον εν

4. ΑΛΦΗΝΟΥ g)

Digeſton βιϐλια τεσσαρακοντα

5. SABINU

Juriscivilion βιϐλια τρια h)

6. ΠΡΟ-

e) In Æmilii Papiniani ſcriptis præter ἀςυνομικὸν ſive de jure ædilitio, fuit etiam *liber de ædilibus Coloniarum & Municipiorum.* Vide Nobiliſſimi Viri *Everhardi Ottonis* diatribam de vita, ſcriptis, moribus & morte Papiniani, in qua fragmenta Papiniani collegit p.403--439. Lugd. Bat. 1718. 8. Alios de Papiniano ſcriptores laudavi in tomo tertio Bibl. Latinæ Lib. IV. c. 9. p. 793. ſeq.

f) Q. Mucius Scævola, Publii F. Pontifex Max. Citatur etiam ejus *Juris Civilis liber II. & XIV.* Jus Civile, teſte Pomponio, primus conſtituit, generatim in libros XVIII. redigendo.

g) Memorantur & in Pandectis P. Alfeni Vari *Digeſta à Paulo epitomata libris VIII. & Collectaneorum ſive Conjectaneorum libri* à Gellio VI. 5. Utinam Eruditiſſimus Vir *Henricus Brenkman*, proſpera valetudine rebusque ex voto fluentibus propediem abſolvat, inſignem quam parat Pandectarum editionem, & Pandectas Juris Civilis auctoribus ſuis & libris reſtitutos, quorum ſpecimen Amſt. 1709. 8. vulgavit Alfeni hujus fragmenta, collecta digeſtaque ſingulari diligentia.

h) Nulla ex his tribus Juris Civilis libris loca in Pandectis, ſed ex *libro ſecundo reſponſorum*, ex *libro quinto ad edictum Prætoris Urbani*, ex *libro memorialium*, & ex *libris ad Vitellium*, ut in indice Legum Pandectarum notavit Jacobus Labittus.

6. ΠΡΟΚΟΥΛΟΥ i)
Επιϛολων βιϐλια οκ]ω

7. ΛΑΒΕΩΝΟΣ
Πιθανων βιϐλια οκ]ω
Posteriorum k) βιϐλια δεκα

8. ΝΕΡΑΤΙΟΥ
Regularion l) βιϐλια δεκαπεν]ε
Μεμϐρανων βιϐλια επ]α
Responson βιϐλια τρια

9. JAVOLENU m)
Ex Cassio βιϐλια δεκαπεντε
Epistolon βιϐλια δεκα]εσσαρες
* Ad Plautium βιϐλια πεν]ε *

10. CELSU n)
Digeston βιϐλια τριακοντα εννεα

11. ΠΟΜΠΟΝΙΟΥ.
Ad Quintum Mucium o) lectionum βιϐλια τριακον]α εννεα
Ad Sabinum βιϐλια τριακοντα πεν]ε p)

Επιϛολων

i) Citatur etiam in Pandectis Proculus Epistolarum libro undecimo, & libro tertio ex posterioribus libris Labeonis, & notis ad Labeonem.

k) Etiam laudatur Labeonis liber XI. & XXXVII. & XXXVIII. nec non lib. I. ad edictum: lib. I. Prætoris Urbani, & lib. XXX. Prætoris Peregrini. Cæterum pithanôn opus Paulus, posteriorum Javolenus redegit in epitomen. Labeo Epistolarum Libris allegatur l. 30. D. de usurp. & usucapionibus.

l) Regularum. Citantur præterea Neratii libri ex Plautio, & quartus liber Epistolarum.

m) Etiam Posteriorum librorum Labeonis à Javoleno sex libris epitomatorum frequens in Pandectis mentio.

n) Citantur & Celsi Epistolarum liber XI. Quæstionum liber XII. & XIX. Commentariorum liber VII.

o) Scævolam.

p) Liber XXXVI. etiam citatur l. 20. D. de captivis & de postlim.

Επιςολων βιϐλια εικοσι.
Variarum Lectionum βιϐλια δεκαπεντε q)
Ad Plautium βιϐλια επτα.
Fideicommiſſon βιϐλια πεντε
Senatusconſultûm βιϐλια πεντε.
Regularion r) βιϐλιον εν.
Εγχειριδιον, βιϐλια δυο s)

12. ΒΑΛΕΝΤΟΣ t)

Fideicommiſſon βιϐλια επτα.

13. ΜΑΙΚΙΑΝΟΥ u)

Fideicommiſſon βιϐλια δεκα εξ
Publicon βιϐλια δεκατεσσαρα.

14. ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟΥ x)

Ad leges βιϐλια εξ

15. ΤΕΡΕΝΤΙΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ.

Ad leges βιϐλια εικοσι.

16. ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ y)

Quæſtionon βιϐλια εννεα.

17. ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ.

Digeſton βιϐλια τριακοντα z)

q) Allegantur quoque libri Variarum Lect. XVII. XXV. XXXIV. & XLI.

r) Regularum.

s) Citantur & Pomponii Enchiridii liber ſingularis. Ad edictum lib. LXXIX. Digeſtorum liber V. De ſtipulationibus lib. VIII.

t) Aburnii Valentis lib. ſeptimus actionum citatur l. 15. D. ut in poſſeſſ. legat.

u) Adde Mæciani ex lege Rhodia & librum Quæſtionum.

x) Citantur & Mauriciani liber ſecundus de pœnis, & notæ ad Julianum.

y) Africani Epiſtolarum apud Julianum liber XX. citatur l. 39. D. de legatis & fideicommiſſ. Fragmenta Africani illuſtravit JCtus ſummus Jacobus Cujacius T. 3. Opp.

z) Liber XXXIX. citatur l. 2. D. de captivis & poſtliminio reverſis. Ac præterea alibi, Publicorum lib. II. de officio Præſidis lib. I. & de

Ad leges βιβλια εξ.
Responson βιβλιον εν.

18. ΚΕΡΒΙΔΙΟΥ ΣΚΑΙΒΟΛΟΥ.

Digeston βιβλια τεσσαρακοντα.
Quæstionon βιβλια εικοσι.
Responson βιβλια εξ.
Regularion a) βιβλια τεσσαρα.
De quæstione familiæ βιβλιον εν.
Quæstionum publice tractatarum βιβλιον εν.

19. ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΟΥ.

Instituton βιβλια δεκαδυο.

20. ΓΑΙΟΥ.

Ad edictum provinciale βιβλια λβ.
Ad leges βιβλια δεκαπεντε.
Ad edictum urbicum τα μονα ευρεθεντα βιβλια δεκα
Aureon βιβλια επτα.
Δοδεκαδελτυ b) βιβλια εξ.
Instituton c) βιβλια τεσσαρα.
De Berborum d) obligationibus βιβλια γ.

De

de officio Consulis liber V. nec non notæ ad Pomponii librum singularem regularum, & notæ ad libros Digestorum Juliani, qui citantur etiam in Codice Justiniano lib. 1. de communi servo manumisso.

a) Regularum. Citantur præterea in Pandectis, Cervidii hujus Scævolæ notæ apud Marcellum, & ad libros Digestorum Juliani.

b) Δωδεκαδελτυ, ad legem Duodecim Tabularum.

c) In procemio Institutionum Justiniani, & Institutiones Caji & rerum cottidianarum libri memorantur. Fragmenta institutionum Caji, illustravit Hieron. Aleander junior, Venet. 1600. 4. Jac. Oiselius Lugd. Bat. 1658. 8. & in Simonis Leeuwii collectione de origine & progressu juris civilis Rom. ibid. 1672. 8. Præcipue vero in Jurisprudentia vetere Nobilissimus Vir Antonius Schultingius Lugd. Bat. 1717. 4. Vide etiam de Cajo, Anton. Augustinum lib. 1. emendation. cap. 5.

d) Verborum.

De manumiſſionibus βιβλια τρια.
Fideicommiſſon βιβλια δυο.
De caſibus βιβλιον εν.
Regularion e) βιβλιον εν.
Dotalicion βιβλιον εν.
Υποθηκαριας f) βιβλιον εν.

21. ΒΕΝΟΥΛΕΙΟΥ g)
Stipulationon βιβλια δεκα εννεα.
Actionon βιβλια δεκα.
De officio Proconſulis βιβλια τεσσαρα.
De pœnis paganorum βιβλιον εν.
Publicon βιβλια τρια.
De interdictis βιβλια εξ.

22. ΤΕΡΤΥΛΛΙΑΝΟΥ.
Quæſtionon βιβλια οκτω.
De caſtrenſi peculio h) βιβλιον εν.

23. ΙΟΥΣΤΟΥ.
Conſtitutionon βιβλια εικοσι.

24. ΟΥΛΠΙΑΝΟΥ.
Ad Edictum βιβλια ογδοηκοντα τρια.
Ad Sabinum βιβλια πεντηκοντα εν.

Ss 2 Ad

e) Regularum. Etiam liber tertius regularum Caji citatur l. 43. D. de injur.

f) Ad formulam hypothecariam. Labittus præterea obſervat in Pandectis laudari Caji ad edictum Ædilium Curulium libros duos, ad edictum Prætoris Urbani ſive ad edictum urbicum pluribus titulis, libros duos ad edictum prætoris urbani de teſtamentis, libros tres ad edictum prætoris urbani de legatis, librum ſingularem de tacitis fideicommiſſis, alium ad SCtum Tertullianum, alium ad legem Glitiam, & denique commentarios.

g) Venuleji Saturnini Diſputationum liber VII. citatur l. 18. D. judicatum ſolvi.

h) Citatur etiam in Codice Juſtinianeo l. 7. de curatore furioſi & prodigi.

Ad Leges βιβλια εικοσι.
Disputationon i) βιβλια δεκα.
Protribonalion βιβλια δεκα.
De officio Proconsulis βιβλια δεκα.
Πανδεκτȣ βιβλια δεκα.
Regularion k) βιβλια επlα.
Fideicommisson βιβλια εξ.
Opinionon βιβλια εξ.
De adulteris βιβλια πενlε.
De appellationibus βιβλια τεσσαρα.
De officio Consulis βιβλια τρια.
Institution βιβλια δυο.
Regularion l) βιβλιον εν.
De censibus βιβλια εξ.
Responson βιβλια δυο.

Τȣ αυτȣ μονοβιβλα.

De sponsalibus.
De officio Præfecti Urbi.
De officio Præfecti Vigilum.
De officio curatoris reipublicæ.
De officio prætoris tutelaris.
De officio quæstoris.

25. ΠΑΥ-

i) ***Disputationum publicarum*** libros vocat Codex Justinianeus l. 11. de quæstionibus: Et Ulpiani ***notas ad Papinianum*** laudat l. 13. de sententiam passis & restitutis.

k) Regularum. Ex hoc corpore regularum Ulpiani supersunt tituli XXIX. excerpti ab Aniano, & post Cujacium novissime insigniter illustrati à laudato Schultingio in Jurisprudentia vetere, Lugd. Bat. 1717. 4.

l) Regularum. Citantur præterea in Pandectis, Ulpiani libri II. ad edictum Ædilium curulium: ad legem Æliam Sentiam libri IV. De officio Consularium liber singularis. De officio Quæstoris liber II. Pandectarum liber singularis. Excusationum liber singularis. Digestorum liber XLVIII. nec non notæ ad Papinianum, Aristonem, Marcellum.

25. ΠΑΥΛΟΥ. m)
Ad edictum βιβλια ογδοηκοντα.
Quæstionum βιβλια εικοσι εξ.
Responson βιβλια εικοσι τρια.
Brevion βιβλια εικοσι τρια.
Ad Plautium βιβλια δεκα οκτω.
Ad Sabinum n) βιβλια δεκα εξ.
Ad Leges βιβλια δεκα.
Regularion o) βιβλια επτα.
Regularion βιβλιον εν.
Sentention ητοι facton βιβλια εξ.
Sentention βιβλια πεντε p)
Ad Vitellium βιβλια τεσσαρα.
Ad Neratium βιβλια τεσσαρα.
Fideicommisson βιβλια τρια.
Decreton βιβλια τρια.
De adulteriis βιβλια τρια.
Manualium βιβλια τρια.
Instituton βιβλια δυο.
De officio Proconsulis βιβλια δυο.

m) Pauli *liber tertius fideicommissorum* laudatur in Codice Justinianeo l. 1. de communi servo manumisso. *Notæ ad Papinianum* l. 13. de sentent. pass. & restit. Sed & in Pandectis, citantur Pauli notæ ad libros quæstionum & ad libros responsorum Papiniani, nec non ad Scævolam & ad libros Digestorum Juliani, & epitomatorum Alfeni Digestorum libri quinque: ad edictum Ædilium curulium libri II. & de officiis Consulis liber III.

n) Pauli *ad Plautium & ad Massurium Sabinum libri* laudantur in Institutionibus Justinianeis de hæred. instituend. §. 1.

o) Regularum.

p) Hi libri quinque Pauli receptarum sententiarum ad filium, cum interpretationibus Aniani, tulere ætatem, sæpiusque editi & à Cujacio, Rittershusio, aliisque viris doctis illustrati sunt, novissime ab Jurisconsultissimo Schultingio in opere quod paullo ante laudavi, & juris antiqui studiosis debet esse quam commendatissimum.

27. ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΥ.
De cognitionibus βιϐλια εξ.
Edicton monitorion βιϐλια εξ.
De jure fiſci βιϐλια τεσσαρα.
Inſtituton βιϐλια τρια.
Quæſtionon βιϐλια δυο.

28. ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ.
Militarion βιϐλια τεσσαρα.

29. ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ.
Inſtituton x) βιϐλια δεκα εξ.
Regularion y) βιϐλια πεντε.
De appellationibus βιϐλια δυο.
Publicon z) βιϐλια δυο.

Τȣ αυτȣ μονοβιϐλα.
De delatoribus μονοβιϐλον.
Υποθηκαριας a) μονοβιϐλον.
Ad Senatusconſultum Turpillianum μονοβιϐλον.

30. ΓΑΛΛΟΥ ΑΚΥΛΑ.
Reſponſa.

31. ΜΟΔΕΣΤΙΝΟΥ. b)
Reſponſon βιϐλια δεκα εννεα.
Πανδεκτȣ βιϐλια δεκα δυο.
Regularion c) βιϐλια δεκα.

Diffe-

x) Ælii Marciani *Inſtitutiones* laudantur in Inſtitutionibus Juſtiniani tit. de lege Aquilia §. 1.

y) Regularum.

z) Marcianus *libro I. de publicis judiciis* citatur in Codice Juſtinianeo l. 7. ad leg. Jul. Majeſtatis. Idem *in Conſtitutionibus Divi Severi* l. 1. de commu. ſer. manumiſſ. Sed & inDigeſtis laudari videasMarciani Digeſtorum librum VII. & notas ad libros Papiniani de adulteriis.

a) Ad hypothecariam formulam.

b) Citatur etiamModeſtinus inCodiceJuſtinianeo l.36. de inoff. teſt. & l. 5. ad exhibend. In Digeſtis autem laudantur ejus de præſcriptionibus liber IV. ad Q.Mucium Scævolam liber XIV. & XXXI.

c) Regularum.

Differention βιβλια εννεα.
Excuſationum d) βιβλια εξ.
De pœnis βιβλια τεσσαρα.

Τȣ αυτȣ μονοβιβλα.

De præſcriptionibus.
De inofficioſo teſtamento.
De manumiſſionibus.
De legatis & fideicommiſſis.
De teſtamentis.
De evrematicis. e)
De enucleatis caſibus.
De differentia dotis.
De ritu nuptiarum.

32. ΤΑΡΡΟΥΝΤΗΝΟΥ ΠΑΤΕΡΝΟΥ.
Militarion βιβλια τεσσαρα.

33. ΜΑΡΚΟΥ.
Militarion βιβλια δυο.
Publicon βιβλια δυο.
De officio Præſidis βιβλια δυο.
Εικοςων f) βιβλια δυο.
De appellationibus βιβλια δυο.

34. ΑΡΚΑΔΙΟΥ.
De teſtibus βιβλιον εν.
De officio Præfecti Prætorio βιβλιον εν.
De muneribus civilibus βιβλιον εν.

Tt 35. ΡΟΥ.

d) Antonii Auguſtini liber ſingularis ad Modeſtinum, ſive in fragmenta hujus de excuſationibus, prodiit ad calcem emendationum & opinionum Auguſtini Baſil. 1544. fol. atque ſæpius alibi.

e) Joannis Schilteri & Henrici Brencmanni, Juriſconſultiſſimorum Virorum, commentarii in fragmenta Modeſtini περὶ εὑρηματικῶν, ſive de inventionibus, cautelis & remediis temperandi legum rigoris, lucem viderunt ille Argentor. 1687. 4. & hic Lugd. Bat. 1706. 8.

f) Viceſimarum.

27. ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΥ.
De cognitionibus βιβλια εξ.
Edicton monitorion βιβλια εξ.
De jure fisci βιβλια τεσσαρα.
Instituton βιβλια τρια.
Quæstionon βιβλια δυο.

28. ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ.
Militarion βιβλια τεσσαρα.

29. ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ.
Instituton x) βιβλια δεκα εξ.
Regularion y) βιβλια πεντε.
De appellationibus βιβλια δυο.
Publicon z) βιβλια δυο.

Τȣ αυτȣ μονοβιβλα.
De delatoribus μονοβιβλον.
Υποθηκαριας a) μονοβιβλον.
Ad Senatusconsultum Turpillianum μονοβιβλον.

30. ΓΑΛΛΟΥ ΑΚΥΛΑ.
Responsa.

31. ΜΟΔΕΣΤΙΝΟΥ. b)
Responson βιβλια δεκα εννεα.
Πανδεκτȣ βιβλια δεκα δυο.
Regularion c) βιβλια δεκα.

Diffe-

x) Ælii Marciani *Institutiones* laudantur in Institutionibus Justiniani tit. de lege Aquilia §. 1.
y) Regularum.
z) Marcianus *libro I. de publicis judiciis* citatur in Codice Justinianeo l. 7. ad leg. Jul. Majestatis. Idem *in Constitutionibus Divi Severi* l. 1. de commu. ser. manumiss. Sed & in Digestis laudari videas Marciani Digestorum librum VII. & notas ad libros Papiniani de adulteriis.
a) Ad hypothecariam formulam.
b) Citatur etiam Modestinus in Codice Justinianeo l. 36. de inoff. test. & l. 5. ad exhibend. In Digestis autem laudantur ejus de præscriptionibus liber IV. ad Q. Mucium Scævolam liber XIV. & XXXI.
c) Regularum.

Differention βιϐλια εννεα.
Excuſationum d) βιϐλια εξ.
De pœnis βιϐλια τεσσαρα.

Τȣ αυτȣ μονοβιϐλα.

De præſcriptionibus.
De inofficioſo teſtamento.
De manumiſſionibus.
De legatis & fideicommiſſis.
De teſtamentis.
De evrematicis. e)
De enucleatis caſibus.
De differentia dotis.
De ritu nuptiarum.

32. ΤΑΡΡΟΥΝΤΗΝΟΥ ΠΑΤΕΡΝΟΥ.
Militarion βιϐλια τεσσαρα.

33. ΜΑΡΚΟΥ.
Militarion βιϐλια δυο.
Publicon βιϐλια δυο.
De officio Præſidis βιϐλια δυο.
Εικοϛων f) βιϐλια δυο.
De appellationibus βιϐλια δυο.

34. ΑΡΚΑΔΙΟΥ.
De teſtibus βιϐλιον εν.
De officio Præfecti Prætorio βιϐλιον εν.
De muneribus civilibus βιϐλιον εν.

d) Antonii Auguſtini liber ſingularis ad Modeſtinum, ſive in fragmenta hujus de excuſationibus, prodiit ad calcem emendationum & opinionum Auguſtini Baſil. 1544. fol. atque ſæpius alibi.

e) Joannis Schilteri & Henrici Brencmanni, Juriſconſultiſſimorum Virorum, commentarii in fragmenta Modeſtini περὶ εὑρηματικῶν, ſive de inventionibus, cautelis & remediis temperandi legum rigoris, lucem viderunt ille Argentor. 1687. 4. & hic Lugd. Bat. 1706. 8.

f) Viceſimarum.

35. ΡΟΥΦΙΝΟΥ.

Regularion *βιβλια δεκα δυο.* g)

36. ΑΝΘΟΥ *ητοι* ΦΩΡΙΟΥ ΑΝΘΙΑΝΟΥ.

Μερ@ εδικτε βιβλια πεντε.

37. ΜΑΞΙΜΟΥ.

Ad legem Falcidiam.

38. ΕΡΜΟΓΕΝΙΑΝΟΥ. h.

Επιτομον (*) *βιβλια εξ.*

εχεσι ςιχ ΓΛ. i)

g) Liber XIII. citatur l. 34. D. de re judicata.

h) Fideicommiſſorum liber IV. laudatur l. 14. D. ad SCtum Trebellianum.

(*) *Ἐπιτομῶν.*

i) Sic editio Florentina, licet Amſtelodamenſis, Simonis à Leuwen, habet *σλ.* Nimirum JCtorum Opera, ex quibus Pandectæ excerpti ſunt, ad librorum duo millia, verſuum tricies centena millia extendebantur; Juſtinianeum vero corpus centum & quinquaginta pæne millibus verſuum conſummatur. Vide D. Burchardi Gotthelf Struvii hiſtoriam Juris p. 286.

III. Index Alphabeticus in ſuperiorem indicem Florentinum Pandectarum.

* *additur iis quorum Pomponius in Enchiridio meminit.*

* *Cajus*

Papinianus, 2. L. Æmilius Papinianus, ſub Severo præfectus Prætorio, poſtea occiſus à Caracalla.

Paulus, 25. Julius Paulus, temporibus Helogabali & Alex. Severi.

Pomponius, 11. Sextus Pomponius, Antonini Pii temporibus clarus; haud diverſus opinor à Sexto Pomponio, cujus meminit Salvius Julianus, licet à Gvil. Grotio diſtingui video.

* Priſcus Neratius, 8. vide Neratius.

* *Proculus*, 6. Sempronius Proculus, Nervæ patri, Tiberii temporibus claro ſucceſſit, à quo ſecta Labeonem ſecuto Proculejanorum.

Rufinus, 35. Licinius Rufinus, tempore Alexandri Severi, qui adeo auctor libri collationis legum Moſaicarum cum Romanis, longe poſt ſcripti eſſe non potuit.

* *Sabinus*, 5. Cælius Sabinus, qui Veſpaſiani temporibus plurimum potuit: in hunc notata Ariſtonis. Alius Maſſurius Sabinus, ex Equeſtri Ordine, qui Atejo Capitoni ſucceſſit, & Tiberii Imp. temporibus publice primus (Reſponſa Juris) ſcripſit teſte Pomponio.

Cervidius Scævola, 18. temporibus Antoninorum.

* *Q. Mucius Scævola*, 3. filius Q. Mucii Scævolæ, JCti & Pontificis Max. æqualis & collega Ciceronis.

Tarruntenus Paternus, 32. ante Alex. Severi tempora clarus.

Terentius Clemens, 15. poſt Salvium Julianum ſcripſit, quem ſuum appellat.

Tertullianus, 22. Hunc cum celeberrimo inter Eccleſiæ Doctores Q. Septimio Florente Tertulliano, eundem faciunt viri quidam doctiſſimi, Jac. Cujacius, Antonius Auguſtinus, Bernhardus Rutilius, Gvil. Grotius: mihi probantur magis qui diſtinguunt, ut præter Bertrandum in vitis JCtorum, Hugo Grotius ad Tit. III. 13.

Tryphoninus, 26. Claudius Tryphoninus, temporibus Severi & Antonini.

* *Valens*, 12. Aburnus Valens ſucceſſit Javoleno Priſco.

Venulejus, 21. Venulejus Saturninus, temporibus Alexandri Severi.

Ulpianus, 24. Domitius Ulpianus, tempore Helogabali & Alex. Severi.

Voluſius, vide Mæcianus.

IV. Juris-

IV. Jurisconſulti alii, quorum in Pandectis vel Inſtitutis mentio.

Stellula addita iis, quorum Pomponius in Enchiridio meminit.

Ælius Gallus, Ciceronis ætate vixit. Ejus de verborum, quæ ad Jus Civile pertinent, ſignificatione citatur l. 157. D. de verborum ſignificatione. Liber ſecundus à Gellio XVI. 5.

*Publius Ælius, Sexti frater.

*Sextus Ælius, Juris Æliani auctor, edito actionum libro, quas velut ſupplementum Juri Flaviano addidit. Fuit ejus liber, *tripartita*, quo opere legibus ſingulis XII. tabularum interpretationem & actiones ſubjunxit. Alii ſub ejus nomine libri tres, dubii.

Antæus, citatur à Paulo JCto.

*Cælius Antipater, laudatur Ciceroni. Idem, qui hiſtorias conſcripſit, & plus eloquentiæ quam juris ſcientiæ dicitur dediſſe operam.

*Appius Claudius, unus è Decemviris, cujus maximum conſilium in legibus ex veteri jure in XII. tabulas transferendis fuit.

*Appius Claudius Centummanus, qui actiones civiles in formam redegit, & librum ſcripſit de uſurpationibus, qui jam Pomponii ætate non exſtabat.

*Aquilius Gallus, Q. Mucii Scævolæ diſcipulus.

Julius Gallus Aquila.

T. Ariſto, de quo Plinius lib. 1. Epiſt. 23. citatur in decretis Frontianis ſ. Frontonianis, & notatis ad Caſſium, Q. Mucium, & Sabinum. Digeſtorum item libris, quos illuſtravit Sex. Pomponius.

Arrianus, Plinii junioris, æqualis. Citantur ejus libri de interdictis.

*Cajus Atejus Pacuvius, Servii Sulpicii diſcipulus.

*Atejus Capito, Ofilium ſecutus, Conſularis, tempore Auguſti Imp.

Atilicinus, Tiberii ſuppar temporibus.

*Publius Atilius, ſapiens à populo appellatus. Ciceroni L. Acilius, quem in leges XII. tabularum ſcripſiſſe ex Feſto cognoſcimus.

Aufidius Namuſa.

*Aufidius Tucca, diſcipulus Servii Sulpicii.

*Aulus Caſcellius, vide Caſcellius.

*Aulus Ofilius, ex Equeſtri Ordine: Julio Cæſari familiariſſimus, diſcipulus Servii Sulpicii, libros de Jure Civili plurimos ſcripſit, & qui omnem partem operis fundarent: nam de legibus viceſimæ primus ſcripſit, & de jurisdictione; idem edictum Prætoris primus diligenter expoſuit. Citatur libro ſecundo & quinto juris partiti, & libro decimo ſexto actionum & ad Atticum.

*Balbus Lucilius, Q. Mucii Scævolæ diſcipulus.

Blæſus, quem Trebatium audiviſſe & ante Labeonem vixiſſe colligas ex l. 31. D. de uſu & uſufructu legat.

*Brutus, Vir Prætorius, quem cum Publio Mucio & Manilio fundaſſe Jus Civile, & ſeptem libros reliquiſſe Pomponius teſtatur; vide & infra Servius.

Sextus Cæcilius, citatur etiam in Codice Juſtinianeo l. 1. de communi ſervo manumiſſo.

*Cælius Antipater.

*Titus Cæſius, diſcipulus Servii Sulpicii.

*Cajus Atejus Pacuvius, ejusdem Servii Sulpicii diſcipulus.

*Cajus Caſſius Longinus, Tiberii temporibus Conſul, pronepos Servii Sulpicii, magiſtro uſus Maſurio Sabino: citatur libris decem Juris Civilis, & apud Urſejum, & apud Vitellium. Vide & ſupra in Ariſtone.

*Cajus Juventius, Q. Mucii Scævolæ auditor.

*Cajus Scipio Naſica, vide Scipio.

Campanus, Trajani, ut videtur, tempore; diverſus à Juniore Coccejo Campano.

Atejus Capito. Vide Atejus.

Cartilius ab Ulpiano citatur & Proculo, itaque non junior Caligulæ temporibus; antiquior autem Cartilio Severo, qui Trajani temporibus Præfectus Urbi fuit.

*Aulus Caſcellius, tempore Auguſti clarus ſcripſit *librum bene dictorum.*

Caſſianus, idem fortaſſe cum Caſſio, ut Sabinianus cum Sabino, Proculianus cum Proculo, Hermogenianus cum Hermogene.

*Cajus Caſſius Longinus, vide Cajus. Ab hoc Atejum Capitonem ſecuto ſecta Caſſianorum.

*Cato,

*Cato, quem à patre M. Catone, principe Porciæ familiæ, Pomponius diſtinguit.

*M. Cato, princeps Porciæ familiæ, cujus & libri exſtabant, ſed plurimi, filii ejus. Liber XV. Catonis citatur l. 98. D. de verbor. ſignif. & Cato in Inſtitutionibus Juſtiniani tit. de adopt. §. ult.

*Cinna Servii Sulpicii diſcipulus.

Appius Claudius, vide Appius.

Claudius Saturninus, vide Saturninus.

Pactumejus Clemens, vide Pactumejus.

*Tiberius Coruncanius, primus Romæ ſcientiam juris profeſſus, ſed ſcripta ejus nulla, reſponſa autem complura & memorabilia fuerunt. Idem Conſul A. U. C. 473.

*Lucius Craſſus Mucianus, frater Publii Mucii.

*P. Licinius Craſſus, JCtorum, Cicerone teſte, diſertiſſimus.

C. Livius Druſus, cum P. Scipione Conſul A. U. C. 606.

Favius Mela, ſuppar Tiberii temporibus.

Lælius Felix, vide Lælius.

Urſejus Ferox, Veſpaſianorum temporibus vicinus.

Granius Flaccus, vide Granius.

*Cnejus Flavius, Annii F. Appii Claudii ſcriba, cui ſurreptum librum actionum rationes continentem vocarunt jus civile Flavianum. Confer quæ ex Cicerone, Livio, Valerio Max. & Plinio, Gvilelmus Grotius in vitis JCtorum, p. 10.

*Flavius Priſcus, Servii Sulpicii diſcipulus.

Papyrius Fronto, vide in Ariſtone.

Fufidius, Veſpaſiani clarus ætate, citatur libro ſecundo quæſtionum.

Priſcus Fulcinius, ſuppar Tiberii temporibus.

Ælius Gallus, vide Ælius.

*Aquilius Gallus, Q. Mucii Scævolæ diſcipulus.

*Publicius Gellius, diſcipulus Servii Sulpicii.

Junius Gracchanus, libro ſeptimo de poteſtatibus, citatur ab Ulpiano l. 1. de officio quæſtorum.

Granius Flaccus Licinianus, Ciceronis ætate vixit, libro de jure Papyriano citatur l. 144. D. de verborum ſignificatione.

*Hermo-

*Hermodorus, Ephesiorum princeps, exul Romæ, ferendarum legum XII. Tabularum auctor. De hoc Cicero V. 36. Tusculan. Strabo XIII. p. 642. Laërtius Heraclito &c.

Junius Gracchanus, vide Gracchanus.
*C. Juventius, Q. Mucii Scævolæ auditor.

Lælius Felix, cujus librum (notarum) ad Q. Mucium citat Gellius XV. 27. Hadriani ætati vicinus.
Granius Flaccus Licinianus, vide Granius.
Cajus Cassius Longinus, vide Cajus.
Longinus junior, Proculi æqualis.
*Balbus Lucilius, Q. Mucii Scævolæ discipulus.
Lucius Crassus Mucianus, Consul A. U. C. 622.
Varius Lucullus, ante Aristonem vixit.

*Manilius, quem tres libros reliquisse Pomponius testatur, Consul A. U. C. 604.
Marcus Porcius Cato, vide Cato.
Favius Mela, libro X. & XXXIX. Ejusdem ætatis ac fortasse gentis cum Geographo Pomponio Mela.
Messius, temporibus Severi clarus. Alius L. Messius Rusticus, sub Hadriano alvei Tiberis curator.
Minicius Natalis, temporibus Trajani.
L. Crassus Mucianus, vide Lucius.
*Q. Mucius, Volusii auditor, tempore Augusti.
* Publius Mucius, Consularis & Pontifex Max. & ad Carthaginenses missus Legatus A. U. C. 534. qvem decem libellos reliqvisse Pomponius testatur.
*Publius Mucius, Qvinti Nepos, Volusii heres.

*Aufidius Namusa, CXL. libris digessit scripta condiscipulorum suorum auditorum Servii Sulpicii, Alfeni Vari, Gaji, Auli Ofilii, Titi Cæsii, Aufidii Tuccæ, Flavii Prisci, Gaji Ateji, Pacuvii, Labeonis Antistii ejusque patris, Cinnæque & Publicii Gellii.
*C. Scipio Nasica, vide Scipio.
Minicius Natalis, vide Minicius.

Nerva

Nerva Pater, qui ſucceſſit Antiſtio Labeoni; Cæſari Tiberio familiariſſimus.

Nerva filius, qui Proculo ſucceſſit; citatur libris de uſucapionibus. Pater Nervæ Imperatoris.

Octavenus, (Hadriani, ut colligit Gvil. Grotius, ætate).

A. Ofilius, vide Aulus: & Q. Tubero.

Paconius, citatur à Paulo JCto.

Pactumejus Clemens, qvem Antoninorum tempore vixiſſe Gvil. Grotius obſervat.

* C. Atejus Pacuvius, Servii Sulpicii diſcipulus.

Sextus Pædius, libro primo de ſtipulationibus, & libro XXV. ad edictum. Poſt Hadrianum vixiſſe Gvil. Grotio videtur.

Panſa, vide Q. Tubero.

Papyrius Fronto, paullo ante Imp. Severum.

* Publius Papyrius, qui leges regias in unum contulit.

* Sextus Papyrius, auctor juris Civilis Papyriani, Tarquinii Superbi temporibus.

* Sextus Papyrius, diſcipulus Q. Mucii Scævolæ.

* Paulus Verginius, ante Ciceronem clarus, ut videtur.

Sextus Pedius, vide Pædius.

* Pegaſus, Proculo ſucceſſit, & Veſpaſiani tempore Præfectus Urbi fuit.

Plautius, libri Javoleni, Pauli & Pomponii ad Plautium, qui circa Veſpaſiani tempora vixiſſe cognoſcitur.

* Sextus Pompejus, magni Pompeji patruus, laudatus à Cicerone.

* Pontificum Collegium, qvod leges interpretandi ſcientiam & actionum civilium inſtituendarum auctoritatem prope centum annis ſibi Romæ vindicavit.

M. Porcius Cato, vide Cato.

* Flavius Priſcus, Servii Sulpicii diſcipulus.

Priſcus Fulcinius, ſuppar Tiberii temporibus.

* Publicius Gellius, Servii Sulpicii diſcipulus.

* Publius Ælius, Sexti Ælii frater.

* Publius Atilius, vide Atilius.

* Publius Mucius, vide Mucius.

Publius Rutilius Rufus, à P. Mucio edoctus. Meminit cum laude Cicero.

Puteolanus, citatur libro primo adſeſſoriorum, vixiſſe creditur circa Antoninorum tempora.

*P. Rutilius Rufus, Romæ Conſul A.U.C.648. & poſtea Aſiæ ProCOS.

Qvintus Mucius, vide Mucius.
Qvintus Saturninus, vide Saturninus.
Qvintus Tubero, vide Tubero.

P. Rutilius Rufus, vide Publius.

*Sabinianus σοφός.
Claudius Saturninus, librum ſingularem de pœnis paganorum ſcripſit temporibus Antoninorum.
Q. Saturninus, citatur libro decimo ad edictum. Vixit eorundem Antoninorum tempore.
*C. Scipio Naſica, optimus à Senatu appellatus. De tribus Scipionibus, ſcientia juris illuſtribus, vide Gvil. Grotium lib. 1. c. 3. de vitis JCtorum.
*P. Sempronius, cognomento Sapiens. Conſul A. U. C. 449.
*Servius Sulpitius, cujus libros duos ad Brutum perquam breviſſimos ad edictum ſubſcriptos memorat Pomponius; citatur libro primo ad Brutum, libro ſecundo de dotibus, in notatis Mutii, & apud Melam & apud Alfenum. Idem libros ſuos, qvos prope centum & octoginta reliqvit, complevit ſcriptis doctorum ſuorum Aqvilii Galli, Balbiqve Lucilii, nec non Sexti Papyrii, Caji Juventii, & ex diſcipulorum numero, Q. Mucii Scævolæ.
Servilius, circa Trajani tempora.
Valerius Severus, Trajani ætate.
Sextus Ælius, Conſul A. U. C. 555.
Sextus Cæcilius. Vide Cæcilius.
Sextus Pædius, vide Pædius.
*Sextus Papyrius, à quo Jus Civile Papyrianum; vide in Papyrio.
*Sextus Papyrius, Q. Mucii auditor.
Sextus Pompejus. Vide Pompejus.
*Servius Sulpitius, vide Servius.

Tiberius Coruncanius. Vide Tiberius.
*Titus Cæſius, diſcipulus Servii Sulpicii, tempore Auguſti.

*C. Tre-

* C. Trebatius Testa, Cornelii Maximi auditor, cujus libros complures, sed minus freqventatos, extitisse Pomponius testatur: vixit Augusti tempore.

* Q. Tubero, Stoicus, auditor Pansæ. (leg. Panætii.)

* Q. Ælius Tubero, Ofilii auditor; doctissimus juris publici & privati, complures utriusque operis libros reliqvit. Q. Ligarium accusavit nec obtinuit apud Julium Cæsarem, defendente Cicerone.

Aufidius Tucca, discipulus Servii Sulpicii.

* Tuscianus, successit Javoleno Prisco. Non audiendi viri docti, qvi Mæcianum reponunt vel Vivianum.

Valerius Severus, Trajani ætate.

Varius Lucullus, citatur à Pomponio l. 19. D. de acqvirendo rerum dominio.

* Paulus Verginius. Vide Paulus.

Vinidius Verus, Antonino Pio à Consiliis.

Vitellius, qvem Antonius Augustinus eundem putat cum Q. Vitellio Augusti qvæstore, cujus meminit Sveton. Vitell. c. 1.

Vivianus, clarus circa Trajani tempora.

Volusius, diversus à L. Volusio Mæciano; vide in Q. Mucio.

Ursejus Ferox, ad C. Cassium Longinum notata scripsit circa Vespasiani tempora.

V. Index aliorum quorundam JCtorum ante Justinianum.

C. Aculeo, Ciceroni 1. de Oratore memoratus.

P. Ælius Pætus, prætor A. U. C. 550.

Sextus Ælius Pætus Catus, prioris frater, Ciceroni laudatus & Livio.

Antiochus Præfectus Prætorio, sub Theodosio juniore, qvi in Codice Theodosiano componendo ejus usus est opera, uti & Apollodori, Epigenii, Martyrii, Maximini, Procopii, Sperantii & Theodori.

Apollodorus, ProCOS. Africæ sub Arcadio.

Appius Claudius, socer M. Bruti, Collega & familiaris Ciceronis, qui cum auguralis, tum omnis publici juris antiqvitatisqve Rom. bene peritum appellat in Bruto.

C. Bilienus, de qvo idem Cicero in Bruto.

M. Bucculejus, L. Craſſi Oratoris familiaris, qvem à Juris ſtudio non abhorrentem Cicero celebrat.

Cæſellius, Q. Mucii Scævolæ JCti & Pontificis Max. æqualis, Conſul A. U. C. 636.

Calviſius, cujus Juris ſcientiam laudat Plinius Lib. V. Epiſt. 7.

Aurelius Arcadius Chariſius, Magiſter libellorum Cari & Carini.

Cicero ipſe in Bruto non diffitetur Juris Civilis ſtudio multum operæ dediſſe ſe Q. Scævolæ, Publii F. Et de Jurisprudentia Ciceronis erudite nuper commentati ſunt Viri Nobiliſſimi Antonius Schultingius, ſingulari Oratione Lugd. Bat. 1714. 4. & Cornelius van Binkershoek in opuſculis varii argumenti, ibid. 1719. 4.

L. Cincius Alimentus, qvi tempore belli ſecundi Punici vixit. Ejus librum ſecundum de officio JCti laudat Feſtus, nec non librum de Conſulum poteſtate & de Comitiis.

P. Conſa, juris non tam peritus quam peritiam profeſſus, teſte Cic.

P. Licinium Craſſum, & à Pontificii & à Civilis juris ſtudio celebrat Cicero in Catone Majore.

C. Livius Druſus, Conſul A. U. C. 606. qvem jus Civile benigniſſime interpretatum ſcribit Valerius Max. VIII. 7. Hujus etſi cœci domum compleri conſultoribus ſolitam teſtis Cicero V. Tuſculan.

Epigenius, Comes & Magiſter memoriæ, ſub Theodoſio jun.

C. Fimbria, temporibus Gracchanis vixit, de qvo Cicero in Bruto & 3. de Offic.

Furius Antianus, citatur libris ad Edictum.

Galba, Servius Sulpitius Galba laudatus ab Scholiaſte veteri ad hæc Horatii lib. 1. ſerm. 1. *jure omnes Galba negabat.*

Gregorius, ProCOS. Africæ ſub Valente, auctor Codicis *Gregoriani*, qvo leges Imperatorum ab Hadriano ad Valentinianum digeſſit.

Hermogenes, ſub Alex. Severo.

Eugenius Hermogenianus, Præfectus Prætorio, ſub Diocletiano. Hunc Gvido Pancirollus auctorem facit Codicis *Hermogeniani*, leges Imperatorum complectente à Claudio usqve ad Diocletianum.

Q. Fabius Labeo, Conſul A. U. C. 570.

Laurenſis Romanus, quem à Juris Pontificii & Civilis ſcientia, ſub Marco Imp. clarum, laudat Athenæus lib. 1. ſub init.

Longus, Ciceronis familiaris, qvi 1. de oratore ejus meminit.

Q. Lu-

Q. Lucretius Veſpillo, acutus & jurisperitus, teſte Cicerone in Bruto.
M. Lucullus, de qvo idem Cicero in Bruto.

Martyrius, Comes & Qvæſtor ſub Theodoſio jun.
Maximinus, Qvæſtor palatii ejusdem Theodoſii.

P. Orbius, auditor T. Juventii, jure Civili non inferior Magiſtro. Cic. in Bruto.

Patricius, Qvæſtor circa A. C. 390. & alius junior, Leontii fil. circa A. 490.
Titus Poſtumius, de qvo Cic. in Bruto.
Procopius, magiſter memoriæ, qvi in Codice Theodoſiano digerendo operam ſuam præſtitit.

C. Aminius Rebius, inter primos peritia legum celebratus à Tacito XIII. 30. Annal.

Servius Fabius Pictor, qvem à juris, literarum & antiqvitatis peritia laudat Cicero.

Sperantius, comes Conſiſtorii Theodoſii jun. Imp.

Titus Manlius Torqvatus, Conſul A. U. C. 588.

L. Valerius, de qvo Cicero lib. 1. ad diverſos Epiſt. ult.
C. Viſellius Varro, C. Aculeonis, de qvo ſupra, filius. Cic. in Bruto.

VI. Codices & Imperatorum Leges ante JUSTINIANUM.

DE legibus Regum Rom. & de δωδεκαδέλτῳ ſive legibus XII. Tabularum Decemviralibus, legibusqve aliis libera latis Romana Rep. SCtis item & Plebiſcitis, in promtu eſt conſulere ſcriptores, qvos in Bibl. Latina lib. IV. c. 9. laudare me memini. Imperatorum autem Rom. leges & edicta, qvi ante tempora Diocletiani in unum corpus componi curaverit, neminem reperio. Nam qvod *Hadrianus* per Salvium Julianum juſſit opus condi, edicta prætorum potius continebat. Et cum Juſtinianus ipſe in procemio Digeſtorum edicti perpetui meminerit quidem, & edicti Hadriani, illudqve ſecuti SCti: cæterum non ex Hadriani collectione, ſed ex duobus millibus pæne librorum, qvos veteres JCti, qvorum texit indicem, ſcriptos reliqverant, Pandectarum opus digeſtum

esse testatur, mirum videri potest, qvod in procemio Basilicorum de Justiniano legitur: *καὶ γὰρ ἅπερ παρὰ Ἀδριανοῦ τοῦ πάλαι ῥωμαίων ἄρξαντος συνελέγη, λαβὼν καὶ ταῦτα ἐν τεύχεσι πεντήκοντα διατάξας, ἰδίαν καὶ διακεκριμένην ἀπειργάσατο πραγματείαν, Δίγεστα τούτοις, ἤτοι πανδέκτων ὄνομα θέμενος.* *Etenim ea, quæ* Adrianus *Romanorum Imperator collegerat, accipiens, eaque in libros quinquaginta redigens, proprium & separatum opus confecit, Digestorum seu Pandectarum nomen ei jam ponens.* Porro cum in Digestis raro Imperatorum leges & rescripta laudentur, hisce totus Codex est repletus, in qvo tribus ante se vulgatis Codicibus legum Cæsarearum Justinianus usus fuit, Gregoriano, Hermogeniano & Theodosiano, ad eosque respicit idem Basilicorum procemium quando subjungit: *καὶ ὅσα τε ἐν* ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΞΙ, *καὶ ταῦτα συναγαγὼν ἐν ἰδίῳ ἐδάφει διώρισεν.* *Quæcunque autem erant in* Codicibus, *colligens suam quoque sedem eis tribuit.* Antiqvissimus autem Imperatorum, qvorum leges ex illis Codicibus tribus in Codice Justinianeo referuntur, est Hadrianus, de qvo conferre etiam licebit Renati Bottereau Hadrianum legislatorem, editum Pictavii in Gallia A. 1661. 8.

Edictum perpetuum, Hadriani, ut dixi, auspiciis conditum à Salvio Juliano, ex edictis prætorum corpus qvoddam juris qvinqvaginta libris digestum exhibebat, cujus seriem & fragmenta post alios dedit Simon van Leuwen in *συναγωγῇ* de origine & progressu Juris Civilis Romani, Lugd. Bat. 1672. 8.

Papyrii Justi *Codex Papyrianus*, Constitutiones Divorum fratrum M. Antonini & Veri (ut viri docti colligunt) libris XX. complexus, præter pauca fragmenta in Digestis Justiniani servata totus intercidit.

Codex *Gregorianus* & *Hermogenianus*, Constitutiones Imperatorum ab Hadriano & cæteris deinceps Imperatoribus complectebantur usqve ad Diocletianum & Valentinianum. Vide Jac. Gothofredi prolegomena ad Cod. Theodos. p. 183. seq. Fragmenta ejus ex Augustini lib. 2. de adulterio ad Pollentium c. 8. Papiani responsis, & auctore collationis legum Mosaicarum & Romanarum, aliisqve collecta novissime cum notis celeberrimi JCti Antonii Schultingii prodiere in hujus Jurisprudentia veteri ante-Justinianea p. 681--718.

In Codice *Theodosiano* continentur leges datæ ab Constantino M. & cæteris deinceps Imperatoribus ab A. C. 312. usqve ad A. C. 438. qvo Codex ille fuit confirmatus, auspiciis Theodosii junioris, anno imperii ejus sexto decimo. Hoc opus adhuc exstat, digestum in libros XVI. de

cujus

cujus editionibus dixi in Bibl. Latina, ut jam ſufficiat memoraſſe optimam editionem, qvæ elaboratiſſimis Jac. Gothofredi commentariis illuſtrata, poſt ejus obitum lucem vidit Lugd. 1665. fol. ſex Voluminibus.

Franciſci Balduini *Conſtantinus* Magnus, ſive de Conſtantini legibus Eccleſiaſticis ac Civilibus libri II. Baſil. 1556. 8. Argent. 1612. 8. Perſtringuntur ab Antonio Contio lib. 2. lect. ſubceſiv. c. 20. defenduntur à Joachimo Clutenio.

Ej. Balduini *Theodoſius*, quod dolendum, non vidit lucem. *Juſtinianus* autem ſive de jure novo & conſtitutionibus Juſtiniani libri IV. Baſil. 1560. & Genev. 1598. 8. Et in Inſtitutiones prolegomena, quibus Hiſtoria Juris Romani continetur. Pariſ. 1545. 4.

Novellæ *Theodoſii, Valentiniani, Marciani, Majoriani & Severi*, cum Codicis Theodoſiani libris editæ à Jo. Sichardo, Baſil. 1528. fol. & à Jac. Cujacio Lugd. 1566. fol.

Imperatorum *Theodoſii, Valentiniani, Majoriani, Anthemii*, novellæ conſtitutiones XLII. tunc primum in lucem editæ Pariſ. 1571. 4. apud Rob. Stephanum juniorem, & inter Petri Pithœi opera, ibid. 1609. 4. Et cum Codice Theodoſiano Lugd. 1593. 4.

Novellæ Imperatorum Juſtiniano anteriorum, cum notis Conradi Rittershuſii, Francof. 1615. 8. Joannis antiqui gloſſatoris ſumma in novellas &c.

Appendix Codicis Theodoſiani, ex duobus MSS. edita à Jac. Sirmondo, Pariſ. 1631. 8. & Tomo primo ejus operum, ibid. 1696. fol. recuſa, quindecim conſtitutiones continet Conſtantini, Arcadii, Honorii, Theodoſii, Valentiniani.

Veteris ſcriptoris *Collatio legum Moſaicarum & Romanarum*, fragmenta inſignia veterum JCtorum, Papiniani, Pauli, Ulpiani, Modeſtini, & Codicum ante-Juſtinianorum continens, præter alias editiones, quas in Bibliotheca Latina retuli, exſtat etiam in Volumine Henrici Stephani, quod A. 1580. 8. vulgavit, inſcripſitqve: *Juris Civilis fontes & rivi*; atque arrham eſſe juſſit editionis, quam paravit Corporis totius Juris Civilis novo ſtudio recenſiti & caſtigati, ſed quæ nunquam in lucem prodiit. In eodem volumine præmittuntur loca aliquam multa Legis Moſaicæ, ab Henrico Stephano collata cum legibus Ægyptiorum, Græcorum & Romanorum.

ZENONIS

ZENONIS *Imp. qui Leonis Magni filius, imperitavit ab Novembri A. C. 474. ad April. 491.*

Conſtitutio ad Adamantium, præfectum urbis, de novis operibus ædificandis, Græce edita ab Henrico Scrimgero cum Novellis Juſtiniani, Parif. apud H. Stephanum 1558. fol. & Latine ab Henrico Agylæo cum conſtitutionibus Leonis Philoſophi, ibid. 1560. 8.

De conſtitutione Zenonis ad Ælianum Præfectum Prætorio, quæ in Codice Juſtinianeo diviſa eſt in partes tres; vide Cujacium XVI. 14. Obſerv.

Zenonis ἑνωτικὸν ſive *unitivum* in cauſa Eutychiana A. C. 482. editum apud Evagrium III. 14. & Nicephorum XVI. 12. & Latine apud Facundum XII. 4. & Liberatum c. 18. de quo ſcripto conſulenda, præter Annalium ſcriptores & Jo. Forbeſium lib. III. Inſtruct. Hiſt. Theol. cap. 9. ſeq. D. Balthaſaris Bebelii τοῦ μακαρίτου differt. Argentorat. 1673. & Venerandi D. Gottlieb Wernſtorfii Witeberg. 1695. 1719. 4. Vide & T. XI. hujus Bibl. p. 548.

Baſiliſci Imperatoris Epiſtola circularis henotica, quam Timothei Æluri ſvaſu A. C. 476. ad Epiſcopos miſit, exſtat apud Evagrium III. 4. & Nicephorum XVI. 3. itemque altera, qua priorem revocant, & Neſtorii & Eutychis pariter damnant hæreſin *Baſiliſcus* & *Marcus*, apud Evagrium III. 7. & Nicephorum XVI. 7. De his Epiſtolis diſſertatio laudati D. Bebelii exſtat, edita Argentor. 1666. 4.

De ſtudio Pacis *Anaſtaſii* Imp. qui Zenonis henoticon confirmavit A. C. 512. diſſertatio M. Joannis Chriſtiani Ludwig, Witeb. 1723. 4.

Heraclii ecthesis ſive expoſitio fidei, ſvaſu Patriarchæ CPol. Sergii, Monothelitæ publicata A. C. 639. exſtat in Actis Concilii Lateranenſis A. 649. actione 3. De hac ecthesi quemadmodum & de ſuperioribus ſcriptis irenicis Baſiliſci ac Zenonis V. C. Jo. Gvil. Bergerus in diſſert. de Henoticis Orientis, Witeb. 1723. 4.

Conſtantis II. typus perſvaſione Patriarchæ CPol. Pauli, Monothelitæ promulgatus A. C. 648. exſtat in Actis ejusdem Concilii Lateranenſis A. 649. actione 4. De eo diſſertatio M. Chriſtiani Ludovici Seileri, Hamburgenſis, Witeb. 1723. 4.

JUSTINIANI tempore celebres JCti & Anteceſſores, (*) qvibus Imperator ad Jus condendum fuit uſus.

Anatolius, Magiſter, qvi Beryti (†) jus docuit, & deinde Agathia teſte periit in terræ motu CPoli: genus trahens ex tertia ſtirpe ab JCtis apud Phœnices celeberrimis, Eudoxio, Leontiis duobus, duobusqve Patriciis.

Baſilides, Patricius.

Conſtantinus, Comes ſacrarum largitionum.

Conſtantinus alius, Rhetor ſive advocatus Præfecti Prætorii.

Cratinus, Comes ſacrarum largitionum.

Dioſcorus, advocatus fori Prætoriani.

Dorotheus, Qvæſtor palatii & Doctor in legum civitate Beryto, ac deniqve CPoli.

Eutolmius, advocatus Præfecti Prætorii.

Jacobus, qvi item.

Joannes, Conſularis & Patricius.

Iſidorus, qvi jus docuit CPoli vel Beryti.

Julianus, νομικῆς φάος in veteri epigrammate, qvi Beryti primum, deinde CPoli docuit, & Novellas Juſtiniani è Græco vertit Latine.

Leonides,
Leontius,
Mennas,
Plato,
Prosdocius,
} Rhetores ſive advocati Præfectorum Prætoriorum Orientalium.

Phocas, Patricius.

Xx *Præſen-*

(*) Confer proœmium Pandectar. & Codicis, ac Inſtitution. & præfat. ſecundam in Digeſta Latinam, Græcamque Pandectis præmiſſam Florentinis, quam Latine vertit Antonius Contius: nec non Cujacium XII. 40. Obſervationum: Gvid. Pancirollum lib. 1. de claris juris interpretibus c. 86. &c.

(†) De inclyta JCtorum Academia, quæ ab Auguſti usque temporibus per multas annorum centurias Beryti floruit, exſtat erudita diſſertatio Nobiliſſimi Viri Jacobi Haſæi, in flore ætatis A. 1721. Bremæ extincti. Prodiit illa Halæ Saxonum 1716. 8.

Præsentinus, advocatus fori Prætoriani.
Salaminius, qvi jus docuit Beryti sive CPoli.
Stephanus, advocatus Præfecti Prætorii.
Theodorus, Præfectus Urbi CPol.
Thomas, Quæstor sacri palatii.
Theophilus, Juris Doctor CPoli, & Magister scrinii libellorum.
Timotheus, Rhetor sive advocatus Præfecti Prætorii.
Tribonianus, Exconsul & Magister.

Chronologia Annorum & Consulum, ac Indictionum Imperii Justiniani,

In qua continetur, quas, quibus annis, leges, & quos Juris libros promulgarit aut composuerit,

ANTONIO CONTIO, Juris in Metropoli Biturigum Doctore, auctore.

Cujus notatis Patriarchas CPolitanos adjunxi.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				Indictione quinta moritur Justinus Imp. mense Augusto, cum jam ante quartum mensem, id est,	
527 Sigebert. Chr.	1	Mavortio V. C. solo in Occidente.	5	Kalend. April. Justinianus declaratus esset Augustus ab eodem Justino patre adoptivo, & avunculo. Hæc ex Marcellino, Niceph. lib. Eccl. Hist. 17. c. 7. & notitia quadam manuscripta, & Novell. 47. ut præponatur nomen Imperatoris, documentis, excerpsi.	Epiphanii annus 8.
				Extremo hoc anno, terræ motu concussam civitatem Antiochenam reparat,	

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				reparat Justinianus, & Theopolin vocat propter hanc inscriptionem: *CHristus nobiscum state*; qua in singularum ædium ejusdem civitatis valvis affixa, sedatus est terræ motus. Niceph. lib. 17. c. 3.	Epiphanii annus.
528	2	Justiniano A. II. & solo.	6	(*) Hoc anno Justinianus cœpit componendo & emendando juri operam dare, & priorem suum Codicem fieri mandavit l. 1. C. de novo Codic. fac. idib. Febr.	9
529	3	Decio V. C. solo in Occidente.	7	(†) Editur prior Codex Idib. April. lib. 1. Cod. de Just. Cod. confirm. ubi nominatur septima indictio.	10
530	4	Lampadio & Oreste VV. CC. in Occidente.	8	Mense Decembri mandat Justinianus Digesta componi. Hoc anno edita est l. 18. & 19. C. de episc. audiend. l. 11. C. de hæret. & aliæ numerosæ.	11
531	5	Post Consulatum Lamp. & Orest.	9	Digesta componuntur. Hoc anno lata est l. ult. C. de episc. aud. l. penult. C. de hær. & aliæ numerosæ.	12
532	6	Post Consul. Lampadii & Orestis anno secundo.	10	Digesta componuntur. Hoc anno lata est l. ult. C. de hæret. l. ult. C. de repud. hæred. l. ult. C. ad leg. Jul. de adulter. & aliæ multæ.	13

(*) Hoc anno edita l. 17. C. de episc. audiend. & aliæ multæ.
(†) Hoc anno lata est l. ult. C. de legib. & aliæ multæ.

A. C.	A. Imp. Juſt.	Conſules.	Indictiones	Geſta.	Patriarchæ CPol. Epiphanii annus
533	7	Juſtiniano A. III. ſolo.	11	Menſe Novembri eduntur Inſtitutiones, & ſequenti menſe Decembri eduntur Digeſta. Hoc anno Marcellinus computat Indictionem 11. nec contraria eſt l. tanta C. de vet. jure enucl. quæ numerat 12. illa enim ſcripta eſt menſe Decembri, quo jam 12. indictio currebat, quæ cœperat ab 8. Kal. Octobr.	14
534	8	(*) Juſt. A. IV. & Decio Theodoro Paulino V. C. Conſul hic Paulinus fuit ultimus conſulum veteris Romæ: nam poſt hunc nulli creati ſunt, obſtante ſcilicet bello Gotthico.	12	(†) Editur novus Codex Juſtiniani menſe Novembri, priore abrogato, l. 1. C. de emendand. Cod. Juſtin. & ſecunda ejus edit. Hoc anno compoſita eſt l. ult. C. de jurejurando propter calumniam, & l. unica, C. de caduc. tollend. & l. ult. C. de legitim. hæred. &c.	15
535	9	In 2. tom. Conciliorum epiſt. Silverii Papæ ſic ſubſcripta eſt, Juſtiniano V.	13	Hoc anno variæ Novellæ leges à Juſtiniano ſunt editæ, & ſtatim Kal. Januar. emiſſa eſt Novell. 1. de hæred. & Falc. & deinde Martio menſe Novella 2. & ſequent. diebus	16 Anthimus à 5. Junii.

(*) Mortuo Athalarico Theodatus cum Amalſiunda Italiæ, & Oſtrogotthis imperare cœpit. Sigebert.

(†) Bellum Gotthicum Italicum. Hoc anno Italiam fames urget. Sigebert. Ejus meminit Juſtin. in edictis, de formula artificum & de contractu argentariorum.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
		& Bilisario V. C. COSS. Bilisario V. C. Consule & solo in Oriente.		bus & mensibus, Novell. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & sequ. usque ad 17. Epiphanius Episc. Regiæ urbis CPol. moritur, cujus episcopatum contra canones Anthemius Trapezuntina ecclesia relicta, invadit. Marcellin.	
	10	Post Conf. Bilisarii V. C.	14	Hoc anno editæ sunt Novellæ 17. 18. 19. 20. & seq. usque ad Novell. 38. Vitiges V. Italiæ Rex à 13. Mart. regnat annis IV.	Menas,
537	11	Post Conf. Bilisarii V. C. anno secundo.	15	Hoc anno editæ sunt Novellæ 38. 39. & seq. usque ad 64. Eodem anno Bilisarius Romam expulsis Gotthis in Justiniani ditionem reducit mense Decembri, sine cæde, artificio Silverii Papæ. Procop. Niceph.	2
538	12	Joan. V. C. Conf.	1	Eduntur Nov. 64. & seq. usque ad Nov. 78.	3
539	13	Appio V. C. solo: in Novell. scribitur: Arione conf.	2	Eduntur Novell. 78. 79. & seq. usque ad Novell. 98.	4
540	14	Fl. Justino Juniore V. C. conf. in Oriente.	3	Eduntur Novell. 98. & seq. usque ad Nov. 107. Ildonaldus VI. Italiæ Gotthorumqve rex, ann. 1.	5
541	15	Fl. Basilio(*) V. C. conf. solo in Oriente.	4	Eduntur Novell. 107. 108. & seq. usque ad Novell. 116. Arati-	6

 cus

(*) Hic Basilius postremus fuit omnium Consulum ordinariorum, tam Orientalium, quam Occidentalium.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				cus Rogus VII. Italiæ rex regnat menses 3. cui succedit Totilas Baduilla.	
542	16	Post C. Bas. V. C.	5	Eduntur Novellæ 116. & 117.	Menæ annus. 7
543	17	Post cons. Basil. anno 2.	6	Editur Novell. 118. ut ex ejus textu colligo. Totila urbem Romam cæpit. Sigeb.	8
544	18	P.c.Bas. an. 3.	7		9
545	19	P.c.Bas.an.4.	8		10
546	20	P.c.Bas.an.5.	9	Narses Totilam occidit, post quem extinctum Theias Ostrogotth. regnum resuscitare nititur.	11
547	21	P.c.Bas.an.6.	10		12
548	22	P.c.Bas. an.7.	11	Novell. 137. Theias rex Ostrogotthorum à Narsete perimitur. Sigebert.	13
549	23	P.c.Bas.an.8.	12		14
550	24	P.c.Bas.an.9.	13	Theodeberto regi succedit Theobaldus filius.	15
551	25	P.c.B.an.10.	14	Edictum de Vicario Ponticæ. Quinta synodus universalis celebratur. Sigeb.	16
552	26	P.c.B.an.11.	15	(*) Hucusque historia Jordani Episcopi pervenit.	Eutychius.
553	27	P.c.B.an.12.	1	Novell. 148.	2

A.C.554

(*) Pelagius Episcopus Romanus eligitur. Hic insimulatus de morte Vigilii Papæ: tenens sancta Evangelia & crucem jurejurando publice se purgavit. Sigeb. & Marcell. Eodem anno S. Medardus Noviomensium & Tornatensium Episcopus obiit.

A.C.	A.Imp.Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
554	28	P.c.B.an.13.	2	Narses Bucellinum & Amingum, Duces Francorum, peremit. Sigebert. & Marcellin.	Eutychii annus. 3
555	29	P.c.B.an.14.	3		4
556	30	P.c.B.an.15.	4	(†) Lotharius rebellantes contra se Saxones, & ei auxiliantes Thuringos & filium Chrannum, fratrem quoque Childebertum eidem Chranno conjurantem vicit. Sigeb. & Marcell.	5
557	31	P.c.B.an.16.	5		6
558	32	Post Conf. Bas. anno 17.	6	Novell. 142. De luxuriantibus contra naturam, in edit. Scrimg. Gregorius filius Gordiani Senatoris Romæ adolescit, qui sex monasteriis in Sicilia fundatis, & septimo Romæ in domo sua, ex prætore urbano factus monachus, claret postea Papa Romanus.	7
559	33	P.c.B.an.18.	7	Edictum Justiniani de Ægyptiis libripendibus, in Scrimgerian. editione. Childeberto Francorum regi successit frater ejus Lotharius, atque ita duplex regnum Francorum in unam monarchiam coaluit. Idem scribit Marcellinus, & addit Hildebertum sepultum Parisiis in Basilica S. Vincentii à se constructa.	8
560	34	P.c.Bas.an.19.	8		9

A.C. 561.

(†) Theobaldus Rex Franc. moritur.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol. Eutychii annus
561	35	P.c.Bas. a.20.	9		10
562	36	P.c.Bas. a.21.	10	Quidam Imperatorem extinguere conantur, quo nomine Bilisarius accusatus ab Imperatore absolutus est. Sigebert.	11
563	37	P. cons. Bas. anno 22.	11	Lotharius Francorum Rex Chrannum filium suum diu contra se rebellantem, in Britanniam fugientem persecutus, primum quidem Chombrum Regem, vel (ut [*] Sigebertus ait) ducem Britannum, qui Chrannum juvabat, peremit, filium vero Chrannum captum cum uxore & filiabus vivum comburi jussit, igne in vilem casam, qua eos includi jusserat vinctos, immisso.	12
564	38	P. cons. Bas. anno 23.	12	Justinianus jam antea mente captus moritur, cum 38. annos & octo menses regnasset. Nicephorus lib. 17. cap. 31. post quem imperium tenuit Justinus, junior filius	13

[*] Hæc ex Sigeberto manuscripto, & Chronico Gallica Lingua manuscripto, & Marcellino Comite, qui tamen impressus vitiose Christianum nominat, qui est Chrannus, & hæc ad annum CHristi 558. referre videtur.

Anno Domini 564. Lothario Franc. Regi succedunt quatuor filii, Chilpericus, qui Suessione, Herebertus qui Parisiis, Guntrannus qui Aurelianis, Sigebertus qui Metis sedem regni constituerunt. Sigebert.

In Sigeberto meo manuscripto fidelissimo scribitur, mortuo Justiniano, successisse filium ejus Justinum Juniorem, anno Domini 565. quo anno Chilpericus, Franc. Rex, regnare cœpit. *Hæc Contius.*

A. C.	A. Imp. Just.	Conſules.	Indictiones	Geſta.	Patriarchæ CPol.
				lius ſororis Dn. Juſtiniani, qui nihil dignum Imperatore egit, niſi quod Epiſcopos ob cauſam fidei, Juſtiniani juſſu exules, reſtituit. Nicephorus ibidem cap. 33. Poſt hæc cœptum eſt numerari tempus per annos Chriſti: deficientibus Conſulibus, in veteri præſertim Roma.	
565.	39	P.c.Baſ.a.24.	13		Joannes Scholaſticus.

Quatuor Libri INSTITUTIONUM, à Theophilo Græce verſi.

QUatuor Inſtitutionum libros à *Triboniano*, *Theophilo* & *Dorotheo*, ex omnibus antiquorum Inſtitutionibus, & præcipue ex Commentariis *Caji* tam Inſtitutionum quam rerum quotidianarum, aliisque commentariis excerptos & compoſitos, Latine Juſtinianus Imperator, tertium Conſul, præmiſſo Confirmationis edicto promulgavit XI. Cal. Dec. A. C. 533.

Theophilum (*) autem, ſive ut appellat Cujacius, *Theophilitzem*, Græcum Inſtitutionum Juris interpretem Theophilo illo Juſtiniani æquali, quo Imperator in Inſtitutionibus & Pandectis componendis uſus fuit, longe eſſe juniorem, & circa Conſtantini Porphyrogeniti demum tempora vixiſſe diſputat Fabrottus Præf. ad ſuam edit. Græco-Lat. Pariſ. 1638. 4. Non tamen facit cum iis, qui volunt juniorem eſſe Accurſio, ejusque inſiſtere veſtigiis, ut Alciatus pridem lib. V. parergorum juris cap. 23. & poſt eum Cujacius aliique annotarunt.

Theophili verſio ſive paraphraſis (**) Græca Inſtitutionum, Politiano

(*) Vide D. Nic. Hieron. Gundlingii Gundlingiana T. I. p. 106. ſeq. Bernhard. Hermannum Reinoldum ad Jo. Merceri conciliatorem Juris p. 51. ſeq.

(**) Petrus Daniel Huetius lib. 2. de claris interpretibus p. 133. *Juſtiniani Inſtitutiones Græce retulit Theophilus Anteceſſor, eleganti quidem & erudita, ſed prolixiſſima paraphraſi, in quo ſapientiſſimi Imperatoris ſapientiſſimæ ſanctioni*

litiano (†) cap. 84. Misc. pridem laudata, prodiit primum Basileæ (††) ex officina Frobeniana 1534. fol. mox integrior collatis MSS. eodem anno Parisiis 8. apud Christianum Wechelum sub scuto Basileensi, cum repetita præfatione *Viglii Zwichemii* ab Ayta, (*) Phrysii ad Carolum Quintum Imp. data Patavii 1533. prid. Cal. Junii, qui Zvichemius ex Bibl. Veneta S. Marci exemplar sibi Bessarionis à Petro Bembo communicatum testatur, altero etiam Jo. Baptistæ Egnatii usus: deinde recusa est Græce Lovanii 1536. 4. ex Rutgeri Rescii officina, adjunctis aliquot *Petri Nannii* annotatiunculis. Latina autem versio *Francisci Cranenveldii*, quam laudat Petrus Nannius in Apologia adversus Jacobum Curtium Tom. I. lampadis Artium Gruterianæ pag. 1378. non vidit lucem. Sed exstat Latina interpretatio *Jacobi Curtii* Brugensis JCti separatim edita Pictavii 1539. ac deinde Coloniæ, Lugd. 1557. 12. & 1581. curante Ludov. Miræo, & Lovanii, novissime etiam Parisiis 1681. 12. cum Jo. Doujatii notis impressa: verum una cum Græcis, sine editoris nomine (quem *Dionysium Gothofredum* esse non dubito) Genev. apud Jacobum Stoer 1610. 12. additis notis brevibus: & in calce voluminis subjuncto utroque titulo de verborum significatione & regulis Juris, cum fragmentis ad eos ex Græcis auctoribus hinc inde collectis. Et notæ illæ & fragmenta hæc auctiora etiam exstant in editione Græco-Latina altera optima, in qua Græca paraphrasis media posita est inter textum Latinum Institutionum & Curtii versionem. Hæc Dionysii Gothofredi nomen præfixum habens, excusa Genevæ 1587. 4. apud Eustathium Vignon, repetita 1598. 1620. 4. Denique *Carolus Annibal Fabrottus* in duplici sua editione, Parif. 1638. & 1657. 4. quam Petro Segvierio Franciæ Cancellario inscripsit, Græca emendavit ad tres Codices Bibl. Regiæ, & Petri Nancelii & Jacobi Mentelii castigationes: Latinam Curtii versionem recognovit ac concinnavit ut Græcis pressius responderet, Græca denique ex MSS. scholia & suas notas addidit, in quibus & hallucinationes quasdam Theophili notat, ut fecerat etiam Antonius Augustinus lib. 3. emendationum capite 8. nullum tamen librum alium exstare professus, ad Institutionum libros intelligendos aptiorem.

Anti-

sanctioni minime paruit, quæ legum vetitis interpretationibus reliquis & interdictis, solam eam quæ esset κατὰ πόδα probavit. Præf. 2. & 3. in Pandectas. Antiquitatis Romanæ peritiam majorem quandoque in eo desiderari probat Antonius Augustinus III. 8. emendationum.

(†) Politianum primum Theophili præconem vocat idem Augustinus IV. 14.

(††) Mich. Maittaire Annal. typogr. T. 2. pag. 801.

(*) De Viglio hoc Suffridus Petri de scriptoribus Frisiæ p. 182 - 218.

Antiquiſſima *Inſtitutionum* editio Latina Ao. 1468. excuſa in membrana: *Præſens inſtitutionum præclarum opus alma in urbe Moguntina inclytæ nationis Germanicæ &c.* per Petrum Schoyffer de Gernsheym. Confer Dialogos menſtruos W. E. Tentzelii τ̃ μακαρίτȣ A. 1698. p. 505. ſeq. & Michaëlis Maittaire Annales typograph. T. I. p. 64. Hanc inſecutæ Lovanii 1473. Romæ 1475. cum gloſſa, & Mogunt. 1476. fol. Venet. 1478. fol. cum gloſſa per Jacobum Rubei, natione Gallicum; Baſil. 1486. & aliæ infinitæ ſimiliter gloſſis & commentariis illuſtratæ, ut Lugd. 1557. 8. Venet. 1568. &c. Infinitas etiam editiones cum recentiorum JCtorum notis prudens prætereo, nec memorabo in præſenti niſi unicam ſed luculentam illam quam cum integris *Theodori Marcilii* & M. *Antonii Mureti* notis atque *Jani à Coſta* commentario adornavit Joannes van de Water, Trajecti ad Rhenum 1714. 4.

Inter commentatores uſibus ſtudioſorum aptiſſimi Arnoldus Vinnius, Joach. Hoppius, & Juſtus Henningus Bœhmerus. Valde etiam propter perſpicuitatem mihi placuerunt Conradi Wolfii erotemata in Inſtitutiones, jam quartum edita Colon. 1598. 12. & Latino Germanica D. Henrici Conſtantini 1568. 1594. 12. &c. Sed exſtant & alia aliorum his non inferiora.

Germanice redditæ Inſtitutiones prodiere Cothenis 1632. 8. der Rechten des Kayſers Juſtiniani IV. Anweiſungs-Bücher. Sed videtur præſtare quam Latinis è regione poſitam Dillenburgi jam A. 1551. 8. vulgaverat, & Wilhelmo Naſſovio Principi inſcripſerat, etiam ex ſecunda recognitione 1565. 8. D. *Juſtinus Goblerus*. Exſtat & vetuſtior *Ortholphi Fuchſpergeri à Ditmoning*, Judicis & Secretarii Mænſenſis, quam habeo excuſam (*) Francof. 1535. fol. Nec non Andreæ Pernederi Inſtitutiones ſive illarum epitome potius, Kayſers Juſtiniani, nebſt der peinlichen Hals-Gerichts-Ordnung Caroli V. Ingolſtad. 1549. 1592. fol. Henr. Cnauſtini erotemata Latino-Germ. 1627. 12. Sed longe nitidior nuper accuratiorque cum perſpicuis commentariis, neſcio quo auctore emiſſa in lucem, Auguſtæ Vindelic. 1716. 4. ſeq. ut *Belgica* verſio C. Ortwini, Lugd. Bat. 1715. 4. & *Gallica* M. N. L. Lugd. 1625. 12. Du Teilii, Latinis è regione poſitis, Pariſ. 1670. 12. 2 Vol. & M. Claudii Joſephi de Ferrie-

(*) Editionem Ingolſtadienſem verſionis Fuchſpergerianæ memorari video in Biblioth. Thomaſiana edita Germanice Tom. 2. p. 534.

re (**) Parif. 1719. 12. cum notis, & Juris Gallici collatione, fex Volum. Inftitutiones cum legibus Venetis confert paraphrafis poftuma *Italica*, compofita à Julio Marchione de Pozzo (†) Venet. 1697. 4. His duos adhuc libros addam, quos ftudiofis juris & humanitatis commendem, unum *Jo. Gottlieb Heineccii*, Antiquitatum Romanarum Syntagma fecundum ordinem Inftitutionum, Halæ Saxon. 1719. 8. & alterum D. *Joannis Schilteri*, JCti Argentoratenfis, Inftitutiones Juris ex principiis Juris Naturæ, Gentium & Civilis, tum Romani, tum Germanici, ad ufum fori hodierni accommodatas. Lipf. 1685. 8.

Digeftorum five Pandectarum libri quinquaginta.

Hosce promulgavit confirmavitque Imperator conftitutionibus editis 17. Calend. Januar. A. C. 533. in quibus profitetur fe ex veterum JCtorum infinitis commentariis eos concinnari feciffe à viris peritiffimis: νῦν δὲ τὰς ἁπάντων τῶν ἔμπροσθεν νομοθετησάντων συναγαγόντες γνώμας ἐκ τοῦ πλήθους ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἅπερ ἦν μὲν ἀμφὶ τὰ δισχίλια, ἀριθμὸν δὲ εἶχεν στίχων μυριάδων τριακοσίων, ἐπὶ ἔμμετρόν τε ἅμα καὶ εὐσύνοπτον συνηγάγομεν ἄθροισμα. Πεντήκοντα οὖν τὰ πάντα πεποιήμεθα βιβλία τὰ νῦν, ἄνωθεν συναγαγόντες τὸ χρήσιμον, καὶ ἁπάσας τὰς ζητήσεις τεμόντες καὶ μηδὲν καταλιπόντες ἔτι τὸ στασιαζόμενον - - - - οὐ περαιτέρω τε πέντε καὶ δέκα μυριάδων στίχων αὐτῷ διδόντες. *Poftea vero* (poft Codicem editum) *maximum opus aggredientes, ipfa vetuftatis ftudiofiffima opera jam pæne confufa & diffoluta eidem viro excelfo* (Triboniano, Magiftro officiorum & exquæftori) *permifimus tam colligere, quàm certo moderamine tradere. Sed cum omnia percontabamur, à præfato viro excelfo fuggeftum eft duo pæne millia librorum effe confcripta, & plus quam trecenties decem millia verfuum à veteribus effufa, quæ neceffe effet omnia & legere & perfcrutari, & ex his fi quid optimum fuiffet eligere. Quod cœlefti fulgore & fummæ Trinitatis favore confectum eft fecundum noftra mandata, quæ ab initio ad virum excelfum fecimus, & in quinquaginta libros omne quod utiliffimum erat collectum*

(**) Journal des Sav. 1721. Sept. p. 314. Idem Ferrerius Parif. 1676. 12. 2 Volum. Inftitutiones fingulari methodo illuftratas, & cum jure Gallico collatas ediderat.

(†) Galleria di Minerva Tom. I. p. 357.

ctum est, & omnes ambiguitates decisæ nullo seditioso (*) *relicto - - - - in quinquaginta pæne millia versuum totum opus consummantes & in septem partes eos digessimus non perperam neque sine ratione*, &c. Ἅπερ ἅπαντα συντεθειταί τε καὶ ἐκπεπόνηται καλῶς τε καὶ τῆς παρ' ἡμῶν κελεύσεως ἀξίως παρὰ τὴν ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΥ τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ σοφωτάτου Μαγίστρου καὶ ἀπὸ Κυαιστόρων τῶν ἡμετέρων βασιλείων καὶ ὑπάτων ἀνδρὸς ἔν τε τῷ ῥητορεύειν ἔν τε τῷ τοὺς νόμους γράφειν εὐδοκιμοῦντος, τῶν δὲ ἡμετέρων ἔμπροσθεν οὐδὲν τιθεμένου προστάξεων, καὶ τῶν καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἐκπονησαμένων, τουτέστιν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κόμιτος τῶν θείων λαργιτιόνων καὶ ἀντιγραφέως τοῦ θείου σκρινίου τῶν τε θείων λιβέλλων καὶ τῶν βασιλικῶν διαγνώσεων, χρηστὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἡμῖν ἐν ἅπασιν παρεχομένου, καὶ πρός γε ΘΕΟΦΙΛΟΥ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρου, καὶ νόμους ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως σεμνῶς τε καὶ ἀγρύπνως, καὶ τῆς διδασκαλικῆς ἐπιτηδεύσεως ἀξίως διδάσκοντος. Καὶ ΔΩΡΟΘΕΟΥ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κυαιστωρίου καὶ διδασκάλου ἐν τῇ τῶν νόμων ἀναδεδειγμένῃ πόλει, φαμὲν δὲ τὴν ἀοίδιμόν τε καὶ περιφανῆ τῶν Βηρυτίων μητρόπολιν, ὃν ἡ περὶ αὐτοῦ χρηστὴ δόξα καὶ εἰς ἡμᾶς ἤγαγεν, καὶ τῶν παρόντων μετασχεῖν προὐτρέψατο πόνων. Καὶ ΑΝΑΤΟΛΙΟΥ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρου, ὃς δὴ καὶ αὐτὸς παρὰ Βηρυτίοις τὰ ἐκ νόμων παιδεύει καλῶς, ἀνὴρ ἐκ τριγονίας σεμνῆς τοὺς παρὰ Φοίνιξιν τῶν νόμων διδασκάλους καταβαίνων (ἀναφέρει γοῦν εἰς Λεόντιόν τε καὶ Εὐδόξιον, ἄνδρας ἐπὶ νόμοις, μετὰ Πατρίκιον τὸν πανεύφημον ἀπὸ ὑπάρχων ὑπάτων, καὶ Πατρίκιον τοὺς αὐτοῦ παῖδας οὕστε θαυμάζομεν) ΚΡΑΤΙΝΟΥ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ σοφωτάτου Κόμιτος τῶν θείων λαργιτιόνων, νόμων τε καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐξηγητὴς ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης οὔσης πόλεως. Καὶ πρὸς τούτοις ΣΤΕΦΑΝΟΥ, ΜΗΝΝΑ, ΠΡΟΣΔΟΚΙΟΥ, ΕΥΤΟΛΜΙΟΥ, ΤΙΜΟΘΕΟΥ, ΛΕΟΝΙΔΟΥ, ΛΕΟΝΤΙΟΥ, ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΙΑΚΩΒΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΙΩΑΝΝΟΥ, τῶν σοφωτάτων, οἵπερ πάντες ῥήτορες μέν εἰσιν τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων, δόξαν δὲ παρὰ πᾶσιν τὴν ἐπὶ σοφίᾳ δικαίως ἔχοντες, εἰκότως παρ' ἡμῶν ἐκρίθησαν ἄξιοι κατεστᾶναι τοῦ τοσούτου μετασχεῖν ἀγῶνος. *Quæ omnia confecta sunt per virum excelsum nec non prudentissimum Magistrum ex-Quæstore & ex-Consule* TRIBONIANUM, *qui similiter eloquentiæ & legitimæ* (†) *scientiæ artibus decoratus, & in ipsis rerum experimentis emicuit, nihilque majus nec carius nostris unquam jussionibus duxit: nec non per alios viros magnificos & studiosissimos perfecta sunt, id est* CONSTANTINUM *virum illustrem, Comitem sacrarum largitionum, & Magistrum scri-*

(*) controverso. (†) Legum scientiæ.

'nii libellorum ſacrarumque cognitionum, qui ſemper nobis ex bona opinione & gloria ſeſe commendavit: nec non THEOPHILUM *virum illuſtrem, Magiſtrum jurisque peritum in hac ſplendidiſſima civitate laudabiliter optimam legum gubernationem extendentem: &* DOROTHEUM *virum illuſtrem, & facundiſſimum Quæſtorium, quem in Berytienſium ſplendidiſſima civitate leges diſcipulis tradentem propter ejus optimam opinionem ad nos deduximus, participemque hujus operis fecimus: Sed &* ANATOLIUM *virum illuſtrem Magiſtrum, qui & ipſe apud Berytienſes Juris interpres conſtitutus, ad hoc opus allectus eſt, (Vir ab antiqua ſtirpe legitima* (*) *procedens, cum & pater ejus* Leontius, *& avus* Eudoxius, *qui poſt* Patricium *inclytæ recordationis quæſtorium & anteceſſorem, &* Leontium *virum glorioſiſſimum præfectorium conſularem, atque* Patricium *filium ejus, optimam ſui memoriam in legibus reliquerunt:) qui omnes ad prædictum opus electi ſunt una cum* STEPHANO, MENNA, PROSDOCIO, EUTOLMIO, TIMOTHEO, LEONIDE, LEONTIO, PLATONE, JACOBO, CONSTANTINO, JOANNE, *viris prudentiſſimis, qui patroni quidem ſunt cauſarum apud maximam ſedem præfecturæ quæ Orientalibus prætoriis præſidet - - - - & cum omnes in unum convenerunt gubernatione* TRIBONIANI *viri excelſi, ut tantum opus nobis auctoribus poſſent conficere, DEO propitio in prædictos quinquaginta libros opus conſummatum eſt.*

Græce Digeſta è Latino vertit, qui in illis componendis etiam ſuam Juſtiniano præſtiterat operam *Thalelæus*, cujus verſio magnam adhuc partem ſupereſſe videtur in Baſilicis, quemadmodum & in iisdem exſtant multa excerpta ex interpretatione *Stephani* κατὰ πλάτος & alterius κατὰ πόδα, & ex tertii expoſitione qui per modum *indicis* plura explanaverat, nec non ex epitome *Cyrilli* & explanatione *Dorothei* qui mediam rationem inter epitomen & uberiorem expoſitionem fuit ſectatus: & ex aliorum παραγραφαῖς, παραπομπαῖς & παρατίτλοις, ut ex indice in Baſilica, quem infra exhibeo, apparebit. Præfatio Græca Digeſtis in editione Florentina Taurellii atque inde in paucis aliis, ut Genev. 1587. Pariſ. 1628. & Amſtelodamenſi 1663. fol. cum verſione Antonii Contii præmittitur. De Codice Pandectarum Piſano ſive Florentino, ex quo Taurellii editio expreſſa eſt, prodiit nuper commentarius elaboratiſſimus eruditiſſimi viri Henrici Brencmanni, quem Hiſtoriam Pandectarum inſcripſit & Trajecti ad Rhenum ſuperiore anno 1722. 4. edidit, velut prodromum accuratisſimæ,

(*) legum perita.

ſimæ, quam ab illo exſpectamus, Pandectarum editionis. Interim ex eo, quem pag. 263. ſeq. dedit, mutuari placet ſyllabum editionum Pandectarum ab exordio typographiæ ad annum 1600. quem cum notatis nuper à me in Bibliotheca Latina conferre licebit.

Antiquiſſimum exemplar, quod videre me memini, eſt:

Digeſtum infortiatum, ſine loco aut anno impreſſionis. in fol.

Sequentia his annis impreſſa reperiuntur:

Digeſtum novum, per Petrum Mauſer. *Paduæ* anno 1479. in fol.

Digeſtum infortiatum & novum. *Venetiis* per Joan. & Gregor. fratres Furlivienſes, anno 1485. item Inſtitutiones & Novellæ. in fol. Hac editione Politianus uſus eſt.

Digeſtum novum; editio *Veneta* Andreæ Calabrenſis de Papia, anno 1489. in fol.

Digeſtum vetus; per Baptiſtam de Tortis. *Venetiis*, anno 1498. in folio.

Corpus Juris; *Venetiis*, apud Bapt. de Tortis, quinque tomis. in fol. Prior tomus, ſeu Digeſtum vetus, prodiit anno 1499. idemque eſſe reor cum Digeſto veteri, quod præcedit, ac proinde errorem eſſe in numeris. Alter tomus editus demum anno 1501. reliqui vero tres anno 1500.

Libri Juris *Mediolani* prodierunt circa initium ſeculi ſextidecimi; hos laudavit Alciatus.

Corpus Juris civilis. *Venetiis* per Baptiſt. de Tortis, anno 1506. & 1507. quinque voluminibus. in fol.

Corpus Juris civilis; *Lutetiæ*, anno 1508. in fol.

Digeſtum vetus & infortiatum, opera magiſtri Andreæ Boucard; *Pariſiis* apud Joan. Bonhomme, Joan. Petit & Tilemannum Kerver. in 4. Prius autem volumen prodiit anno 1509. alterum 1511. In editione illud ſingulare eſt, quod Digeſtum infortiatum pro libris XXV. XXVI. XXVII. Pandectarum &c. habet libr. I. II. III. &c.

Corpus Juris civilis. *Lutetiæ* apud Jodocum Aſcenſium, an. 1511. quinque tomis. in 4.

Corpus Juris civilis. *Pariſiis* itidem quinque tomis. in 4. Digeſtum vetus prodiit an. 1513. novum 1514. poſtea demum infortiatum an. 1515. Codex autem an. 1516. denique Authenticum &c. 1515. ordine præpoſtero.

Corpus

Corpus Juris. *Parisiis*, per Bartholdum Rembolt, an. 1515. & 1516. in fol. Codex, Digestum vetus & infortiatum impressa sunt priore anno; altero Digestum novum, etiam Novellæ, Institutiones & reliqua. Ex bibliopolio Remboltiano prodierunt item IX. libri Codicis anno 1521.

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Jacobum Mareschal, an. 1515.

Corpus Juris civilis, secundum correctiones Ludovici Bolognini ex Pandectis Pisanis. *Lugduni* impressum, opera Francisci Fradin, impensis vero Aimonis de Porta an. 1516. quinque voluminibus. in fol.

Digestum vetus & novum, ex castigatione Ludovici Blaublommii, Gandensis. *Lutetiæ* apud Claudium Chevallonium, an. 1523. & 1524. in fol.

Digestorum seu Pandectarum Juris civilis volumina quinque. *Parisiis* ex officina Roberti Stephani. in 8. Non adsunt glossæ. Præterea character Romanus est.

Corpus Juris civilis, ex inclyta Parrhisiorum *Lutetia*, apud Claudium Chevallon; quinque voluminibus. in fol. Digestum vetus typis absolutum est anno 1528. infortiatum & novum an. 1529. item Authentica, tres posteriores libri Codicis, Feuda &c. at novem priores libri Codicis demum an. 1530. Digesto veteri præmittitur præfatio Ludovici Blaublommii; præterea ad marginem locantur libri & tractatus, unde leges desumptæ: non tamen in duobus seqq. Digestorum voluminibus.

Digestorum seu Pandectarum libri L. ex editione Gregorii Haloandri. *Norembergæ*, an. 1529. tribus voluminibus. in 4. Litera est Romana. In fronte hujus editionis post nomen Haloandri sequitur: *Qui primus omnium Florentinas Pandectas edidit, quanquam non per omnia illarum fidem secutus sit, sed aliorum etiam antiquorum codicum, ut ipse profitetur.* Sed ea de re ex professo agit laudatus Brencmannus libro V. Historiæ Pandectar. cap. 3.

De corpore Juris glossato agens Clariss. Struvius, (*) ac de variis illius editionibus, ait inter alia: *Ut taceamus antiquiores istas, quæ literis monachalibus adparent, frequentiores sunt Lugdunenses 1530. 1548. 1550. in fol. Parisienses de anno 1559. &c. in fol. & 1535. in 4.* Prodiit igitur *Lugduni* anno 1530. Corpus glossatum: sed apud quem, quo curante, quotve tomis, non addit.

Corpus Juris civilis, edente Ægidio Daurigny. *Parisiis* apud Franc. Regnault, an. 1531. in 8. Literulis Gothicis rubro nigris.

Corpus

(*) Struv. Hist. Juris c. 5. §. 13. in notis.

Corpus Juris civilis. *Parisiis*, apud Claudium Chevallonium, an. 1534. curante Ægidio Perrino. Digestum novum prodiit anno 1534. forma est in folio.

Corpus Juris glossatum. *Parisiis*, an. 1535. in 4.

Corpus Juris civilis; excudebat *Lugduni* Franciscus Fradin, impensis Hugonis de Porta, an. 1536. in fol. quinque tomis. Dicitur hoc Corpus: *Ad doctissimorum Virorum annotationes, exemplariumque vetustorum fidem recognitum.* Adsunt in margine (præter varias lectiones, in quibus crebra mentio Pand. Flor.) etiam tractatus Jurisconsultorum, & librorum numerus ante singulas leges è regione nominis uniuscujusque JC. *Fradinianorum* librorum meminit Augustinus II. 5. III. 1. & 6. emendatt. quos alibi *Lugdunenses* videtur appellare, aut certe *Lugdunenses antiquiores.*

Corpus Juris civilis. *Parisiis* apud Chevallonium, an. 1536. in 8. septem voluminibus. Ad hanc aut unam è proxime antecedentibus pertinere arbitror oppido notabilem Alciati admonitionem *lib. VI. Parerg. cap. 9.*

Corpus Juris, ad exemplar Gregorii Haloandri, qua licuit fide castigatum. *Parisiis*, apud Carolam Guillardam, an. 1540. undecim voluminibus. in 8.

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Hugonem & hæredes Æmonis à Porta, an. 1540. & 1541. quinque tomis. in fol. Hac editione usus est Robertus, neglecta Florentina Taurelli.

Pandectarum seu Digestorum libri L. non solum ad editionem Gregorii Haloandri diligenter collati, sed & Andreæ Alciati consilio judicioque in quamplurimis locis feliciter recogniti, adjectis ejusdem beneficentia *Modestini* responsis Græcis in tit. De excusat. tutor. hactenus desideratis. Item Codex, Novellæ &c. *Basileæ* apud Joan. Hervagium, an. 1541. duobus voluminibus, in fol. Est autem satis cognita hæc editio, sed quam plerique confundunt cum Haloandrina seu Norica.

Corpus Juris civilis &c. collatis non paucis venerandæ fidei exemplaribus, adhibitoque doctissimorum Jurisconsultorum judicio. *Lugduni* apud Hugonem & hæredes Æmonis à Porta, anno 1547. quinque tomis in fol.

Corpus Juris civilis, ex emendatione Antonii Augustini. *Parisiis* apud Carolam Guillard, viduam Claudii Chevallonii, & Gulielmum des Bois, an. 1548. Digestum infortiatum & novum, ut & Codex cum Institutionibus &c. non ante an. 1550. prodierunt. Elegans editio est,

forma in quarto, quinque voluminibus. Vulgo audit: *Corpus Juris Augustini;* sed præter emendationes ex Augustini libris desumptas, quæ ex Pandectis Florentinis petitæ, ut notum: puto eam nihil habere, quod ab Augustino profectum sit. Satis id indicant hæc verba in fronte prioris voluminis: *Multa sunt restituta, cum doctorum Virorum opera, tum vero maxime Antonii Augustini emendationibus.* Eædem emendationes & à Vintimillio receptæ sunt in editione, quæ eodem tempore prodiit, & proxime memoratur.

Digesta seu Pandectæ Juris civilis libri L. nunc primum ad fidem Pandectarum Florentinarum sexcentis locis emendatis supra Gregorii Haloandri editionem, curante Jacobo Vintimillio-Rhodio; item Codex & Novellæ &c. *Parisiis* apud eandem Carolam Guillard & Guliel. des Bois, an. 1548. novem voluminibus. in 8. Vidi ejusdem editionis exemplum, in quo solum Codex & Novellæ &c. præferunt an. 1548. Pandectæ vero 1550.

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Hugonem à Porta, an. 1549. quinque tomis. in fol. Eo autem anno prodiit Digestum vetus; at infortiatum & novum demum anno sequenti: Codex & Novellæ jam prodierant anno 1548.

Corpus Juris civilis, ad Florentinarum (quæ prius Pisanæ) prototypon, & ad Avenionense archion emendatum. *Lugduni* apud Sennettonios fratres, an. 1550. voluminibus quinque, in fol. Character est rubro niger, cum figuris ante singulos libros. In præfatione plenius dicitur: *Collatum fuit non ad aliud, quam ad sui ipsius proprium & antiquum exemplum, nimirum ad Florentinarum (quæ olim Pisanæ fuerunt) Pandectarum prototypon, item ad antiquissimum venerabilis collegii Avenionensis archion.* Quum autem essem Avenione, diligenter sciscitatus sum, an, & ubi esset illud *archion;* sed incassum.

Corpus Juris civilis, ex Pandectis Florentinis recognitum & emendatum, ut nihil, quod ad puram putam eorum librorum lectionem attinet, desiderari possit. Adjecimus pluribus locis annotationes ex doctissimorum Virorum commentariis. *Lugduni* apud Hugonem à Porta Anton. Vincentium, an. 1551. quinque voluminibus. in quarto.

Antonii Syphriani Pandectæ manuales, in minori forma. *Lugduni* apud Gulielm. Rovillium, an. 1551. cum Codice & Novellis, studio atque opera Bernardi Rollandi Castrensis. Dicuntur autem Pandectæ, *post omnium*

omnium editiones & Haloandri castigationem ad librorum Florentinorum fidem innumeris in locis emendatæ.

Corpus Juris civilis, cura Haloandri. *Parisiis*, apud Carolam Guillard, viduam Claudii Chevallonii, & Guliel. Desboys, an. 1552. & 1553. septem voluminibus, in 8. solus autem Codex posteriore anno typis descriptus. Pandectæ sic inscribuntur: *Digestorum seu Pandectarum Juris civilis libri* L. *ad exemplar Florentinum & Haloandrinum, nec non vulgatas editiones quam diligentissime collati, passimque emendati, additis omnibus inscriptionibus.* Immo illud singulare ac præcipuum habet hæc editio, quæ ex tribus illis conflata est, quod signa quædam in contextu collocantur, quibus singulæ dignosci queant. Editionem hancce curavit Lud. Miræus Rosetanus, consulto in difficilioribus Emaro Ranconeto. Hic inter alia Græcam constitutionem, quæ Pandectis præfixa est, pluribus locis mancam & corruptam, quatenus licebat, restituit.

Pandectarum seu Digestorum libri L. ad archetypum Florentinum recogniti per Lælium Taurellium, edente ejus filio Francisco. *Florentiæ* ex officina Laurentii Torrentini, anno 1553. in fol. tribus voluminibus magnifice ac pereleganter perque accurate impressis.

Post enumeratas varias editiones Corporis Glossati sic pergit Clar. Struvius: *Præstant vero reliquis ea quæ sub signo Salamandræ prodiit Lugduni 1554. fol. quinque tomis, atque rubricis est distincta: Ea quæ & sub signo Leonis prodiit Lugduni 1580. &c.*

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Hugonem à Porta, an. 1560. quinque tomis, in fol. Digestum autem infortiatum pridem antea typis absolutum fuit, anno videlicet 1556. Codex vero an. 1557. præterea Institutiones & Novellæ cum tribus ultimis libris Codicis an. 1558. denique Digestum vetus & novum an. 1560.

Jus civile, manuscriptorum librorum ope - - - - - infinitis locis emendatum, & notis perpetuis illustratum, Ludovico Russardo auctore, consilio tamen & auctoritate Francisci Duareni, qui summaria in Pandectas præscripsit. *Lugduni* apud Rovillium, an. 1561. duobus voluminibus, in fol. Secuta est editio Plantiniana *Antwerpiæ*, an. 1567. in 8. ut & tertia apud eundem Plantinum, an. 1570.

Corpus Juris civilis, juxta exemplar Florentinum examinatum. *Lugduni* apud Hugonem à Porta, an. 1562. quinque voluminibus, in fol.

Corpus Juris civilis, cum notis Antonii Contii, & summariis Franc. Hotmanni. *Parisiis*, an. 1562. novem voluminibus. in 8. Prodiit &

Contii editio *Lugdunensis*, an. 1581. apud Rouillium, quatuordecim tomis, in decimo sexto: quæ omnibus nota est.

Corpus Juris civilis. *Lugduni*, an. 1565. quinque tomis. in fol.

Corpus Juris Glossatum. *Venetiis*, apud Nicol. Bevilaqua, an. 1569. quinque tomis. in 4. Rubricæ & inscriptiones minio expressæ sunt; estque nitidissima inscriptio.

Corpus Juris civilis, ex editione Gregorii Haloandri. *Basileæ*, apud Thomam Guarinum, an. 1570. tribus tomis, in fol.

Corpus Juris civilis, cum notis Franc. Hotomani. *Parisiis*, anno 1572. decem voluminibus. in 8.

Laudatus supra Struvius ibidem subjicit: *Optima vero est editio, quæ Venetiis 1574. in 4. prodiit quinque tomis. Pandectas hæc continet cum Florentinis collatas, Codicem, &c. adjectis glossis & rubricis, distincta una cum scholiis Antonii Persii, indice materiarum Ægydii Perrini &c. Hæc editio ob chartæ literarumque nitorem, accuratam imprimendi rationem, distinctiones rubricarum, atque adjectum indicem satis locupletem reliquis præstat.*

Corpus Juris civilis, accurante Ludov. Charonda. *Antverpiæ* apud Christoph. Plantinum, an. 1575. duobus voluminibus, in fol.

Corpus Juris, studio & opera Julii Pacii; excudebat Eustat. Vignon *Atrebat.* an. 1580. in fol. Prodiit apud eundem, eodem anno, novem voluminibus. in 8.

Corpus Juris civilis, cum notis Dionysii Gothofredi. *Lugduni*, in officina Barthol. Vincentii excudebat Jacob Stœr 1583. in 4. Eadem editio totidem verbis, totidemque paginis repetita, si non plane eadem cum novo titulo, prodiit an. 1594. Vide quæ infra dicentur sub anno 1598.

Corpus Juris civilis. *Venetiis*, anno 1591. quinque tomis. in 4. Priori tomo præmittitur: *Pandectarum tomus primus cum Pandectis Florentinis, quæ olim Pisanæ dicebantur, diligentissime collatus, lectionum varietatibus, quibus à Florentinis discrepabat (communem enim lectionem retinere maluimus) in margine rite collocatis, commentariis Accursii, & multorum insuper aliorum Jurisconsultorum, tam veterum, quam neotericorum, præcipue autem Antonii Persii, Philosophi & J. U. D. scholiis atque observationibus illustratus.*

Universi Juris civilis, in quatuor tomos distributi, Corpus; cum glossis & variis lectionibus, opera & studio Petri ab Area Baudoza Cestii. *Genevæ*, apud Carterium, an. 1593. quatuor voluminibus, in 4. Character est rubro niger, isque minutior, nitidissimus tamen. Sed & hæc vulgatam sequitur.

Corpus

Corpus Juris civilis, à Dion. Gothofredo recognitum, editio ſecunda. Additus eſt breviculus index, MDCCCCXXV. regulas Juris continens. Excudebat G. Læmarius, impenſis hæredum Euſtachii Vignon & Jo. Chouet, an. 1598. in octavo majore, absque notis. In hac editione expreſſit Gothofredus majuſculas, & cetera Taurelli ſigna. Dedicatio habet ſubſcriptum annum 1588. ut proinde error eſſe videatur, aut in eo, aut in altero annorum numero. Quod ſi vero recte habet numerus in fronte editionis hujus, manifeſtiſſime comprobatur, editionem anni 1594. eandem eſſe cum prima Gothofredi, quæ prodiit anno 1583. additur enim huic, *editio ſecunda.*

CODEX JUSTINIANEUS repetitæ prælectionis.

EX conſtitutionibus Principum quæ in tribus corporibus, Gregoriano, Hermogeniano & Theodoſiano comprehendebantur, & ex iis quæ deinceps à Theodoſio juniore usque ad Juſtinianum Imperatores ſanxerant, idem Juſtinianus 7. Id. April. A. C. 529. (*) Codicem novum promulgavit, ad quem componendum delegiſſe ſe profitetur JOANNEM *virum exeellentiſſimum, ex quæſtore ſacri noſtri palatii, conſularem atque patricium :* LEONTIUM *virum ſublimiſſimum magiſtrum militum ex præfecto prætorio conſularem atque patricium :* PHOCAM *virum eminentiſſimum magiſtrum militum, conſularem atque patricium :* BASILIDEM *virum excellentiſſimum, ex præfecto prætorio Orientis atque patricium :* THOMAM *virum glorioſiſſimum, quæſtorem ſacri noſtri palatii & ex conſule :* TRIBONIANUM *virum magnificum, magiſteria dignitate inter agentes decoratum :* CONSTANTINUM *virum illuſtrem, Comitem ſacrarum largitionum inter agentes, & magiſtrum ſcrinii libellorum ſacrarumque cognitionum :* THEOPHILUM *virum clariſſimum, Comitem ſacri noſtri conſiſtorii & juris in hac alma urbe* (CPoli) *doctorem :* DIOSCORUM & PRÆSENTINUM, *diſertiſſimos togatos fori ampliſſimi prætoriani.* Poſtea etiam hunc Codicem emendari & deciſionibus atque conſtitutionibus novis ſuppleri juſſit per eundem TRIBONIANUM *virum excelſum, magiſtrum ex-quæſtore & exconſule legitimum operis noſtri miniſtrum : nec non virum magnificum quæſtorem & Berytienſium legum Doctorem* DOROTHEUM : MENNAM *inſuper,* &

(*) Decio ſolo Conſule. Chron. Paſchale p. 335. pro 7. Id. April. habet 16. Cal. April.

& CONSTANTINUM & JOANNEM, *viros elegantissimos & togatos fori amplissimæ sedis.* Hic Codex repetitæ prælectionis, abrogato priore, promulgatus est 16. Cal. Dec. Justiniano quartum (†) & Paulino COSS. A.C. 534. divisusque ut prior editio in libros duodecim. Distinctio librorum titulorumque memoratur quoque apud Evagrium lib. 1. Hist. Eccl. c. 12. γέγραπται δ' οὖν τῷ Θεοδοσίῳ πανευσεβὴς διάταξις ἀνὰ τὸ πρῶτον βιβλίον κειμένη, Ἰουστινιανοῦ Κώδιξ ὠνόμασται, τρίτη τὸν ἀριθμὸν τοῦ πρώτου τίτλου τυγχάνουσα.

Etiam hunc in gratiam plurimorum, qui Latinam linguam non intelligebant, Græce versum multi testantur, eumque vidisse se in Creta insula fuerunt, qui Frid. Adamæo Svallembergio referrent, ut ipse narrat præfat. ad Harmenopuli epitomas. *Quem & ipsi vidimus, ejusque interpretem,* κωδικέυτην *dictum, legimus;* inquit Marquardus Freherus, dedicatoria Juris Græco-Romani. Etiam hujus Græci interpretis vestigia aliquam multa in Basilicis licet reperire, atque inde *Antonius Augustinus* Ilerdæ 1567. 8. vulgavit constitutionum non paucarum Codicis Græcam interpretationem, quæ etiam addita apparet in editionibus quibusdam Corporis Juris, ut *Dionys. Godofredi* 1587. & Paris. 1628. & *Simonis à Leuwen*, Amst. 1663. fol. *Theodori* Hermopolitæ σύνοψις καὶ ἐκλογὴ ἐκ τῶν Κωδίκων per interrogationes & responsiones, capitibus digesta octoginta duobus, MS. exstat in Bibl. Cæsarea, teste Lambecio VI. p. 15. seq. Incipit: πότε τελευτῶν ὁ ἡγούμενος. Non modo epitomes hujus Theodori, sed interpretationis εἰς πλάτος compositæ à *Thalelæo*, & aliarum duarum *Anatolii* & *Isidori* meminit Matthæus Blastares Hieromonachus, (††) qui circa A.C. 1335. scripsit, præfatione ad syntagma Canonum Legumque alphabeticum, cujus locum integrum, historiam Juris veteris Romano-Græci breviter perstringentem, infra apponam:

Περὶ

(†) quintum, auctor Chronici Paschal. p. 343.

(††) De hujus Blastaris syntagmate dixi Volum. X. pag. 493. Codex MS. qui olim fuit Is. Vossii, servatur in Bibl. Leidensi, scriptus à Joanne Sanclamone Cyprio, LXXIV. annos nato Romæ A. 1512.

Περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων πόθεν ἔσχον τὴν ἀρχήν, καὶ ὅπως συνέστησαν.

Οὐδὲν δὲ οἷον καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων βραχέα διαλαβεῖν, καὶ ὅθεν ἔσχον καὶ οὗτοι τὴν γένεσιν ὡς ἐφικτὸν, ἱστορῆσαι, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἐνίους τοῖς τῶν ἱερῶν κεφαλαίοις κανόνων, ὡς ἄν τινας ἐπικούρους, δεῖν ᾠήθημεν προσαρμόσαι. κατὰ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα καθ' ἣν ὄγδοον μετὰ τὸ ἑπτακοσιοστὸν καὶ τετρακισχιλιοστὸν ὁ κόσμος ἤνυεν ἔτος Ῥώμυλος βασιλεύει τῆς Ῥώμης. μεθ' ὃν ἕτεροι τὸν ἀριθμὸν ἓξ ἀλλήλους ἦσαν διαδεχόμενοι. καὶ χρόνος αὐτοῖς τὰ τῆς βασιλείας ἐμέτρει τέταρτος καὶ τεσσαρακοστὸς πρὸς τοῖς διακοσίοις. ὑπὸ βασιλείᾳ τοίνυν ἰθυνομένης τῆς πόλεως, ῥῆγες τὰ τῆς πολιτείας διώκουν, δεύτερον μετά γε τὸν βασιλέα τὴν ἐξουσίαν ἀνῃρημένοι. καὶ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν νόμου δύναμιν εἶχε τῇ πολιτείᾳ. οὐδέπω γὰρ ἐν γράμμασι νόμος ἦν. κατὰ τὴν ὀγδόην ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα εἰς δημοκρατίαν τῆς βασιλείας ἐμπεσούσης, καὶ τῶν ῥηγῶν γενομένων ἐκ μέσου, τῆς δὲ τῶν ὑπάτων εἰσαχθείσης ἡγεμονίας, ὁ δῆμος Ῥωμαίων ἀορίστῳ τινὶ νόμῳ, ἢ συνηθείᾳ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκέχρητο. ἀλλὰ πρὶν εἴκοσι χρόνους ἐξήκειν, ἄνδρας ὁ δῆμος ἐκλεξάμενοι δέκα, ὧν ἄρχων Ἄππιος Κλαύδιος, νόμους τούτοις ἐπιτετράφασι θείους. οἱ δὲ συναγαγόντες τὰ σποράδην κείμενα, ὥσπερεὶ νόμιμα τῆς Ῥώμης ἔθη, ἐργασάμενοι

De Politicis Legibus, unde ortum habuerunt, & quomodo constitutæ sunt.

Nihil autem vetat quo minus & de Politicis Legibus breviter disseramus, & unde ipse quoque ortum habuerunt pro viribus describamus; si quidem & earum nonnullas sacrorum canonum capitibus, tanquam auxiliares quasdam adnectere visum est. Prima circiter (*) Olympiade, cum mundus quater millesimum septingentesimum octavum annum peregisset, Romulus Romæ imperabat, post quem alii numero sex alter alteri succedebant: & annus CCXLIV. regnum iis emensus est. Urbe igitur regni more gubernata, Reges res politicas administrabant, proximam post Imperatorem potestatem exercentes, & quod iis visum est legis in republica vires obtinebat. Lex enim literis nondum mandata fuit. Circiter LXVIII. Olympiade regno in democratiam delapso, & regibus è medio sublatis, & introducta Consulum præfectura, populus Romanus indefinita quadam lege, vel consuetudine, ut melius dicam, usus est: prius autem quam viginti transacti sunt anni, populus decem eligentes viros, quorum præcipuus fuit Appius Claudius, divinas iis leges committebant: Hi autem consuetudines, tanquam Romæ leges, sparsim jactas

(*) imo in Olympiade sexta ac deinceps.

μενοί τε καὶ Ἀθήνηθεν οὐκ ὀλίγους τῶν ἑλληνικῶν νόμων, ὅσοι τε εἰς Σόλωνα τὴν ἀναφορὰν αὐχοῦσι καὶ Δράκοντα. πρὸς δὲ καὶ ὅσους τὸν Λυκοῦργον λόγος ἐσχηκέναι πατέρα, καὶ Μίνωνα καὶ τοὺς τοιούτους, βίβλους ἐκ τούτων συντάττουσι δυοκαίδεκα. Σόλων μὲν γὰρ καὶ Λυκοῦργος παλαιὸς ἦν. τῷ γὰρ ἑξηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως ἐγνωρίζετο, Λατίνων βασιλεύοντος Πρόκα Σιλουΐου. Σόλων δὲ τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἐτίθει τῇ ἕκτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ Ὀλυμπιάδι, τοὺς τῶν Δράκοντος περιελών, πλὴν φονικῶν. ταῖς οὖν εἰρημέναις βίβλοις ὁ δῆμος ἐχρῆτο ἕως ὑπατείας ἤγετο καὶ δημοκρατίας, ὡς εἴρηται. καθ' ἐνιαυτὸν γὰρ ὁ δῆμος δύο τῶν εὐπατρίδων προχειριζόμενοι, ὥστε τὰ πολιτικὰ πάντα καὶ τὰ τῆς στρατείας διοικεῖν πράγματα, ὑπάτους τούτους ὠνόμαζων. καὶ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς πολιτείας ἐπὶ χρόνοις ἤρκεσε τέσσαρσι καὶ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς τριακοσίοις. Γαΐου δὲ τὴν ὑπατείαν τε καὶ δημοκρατείαν εἰς βασιλείαν αὖθις ἀμείψαντος, καὶ τῆς πολιτείας ἐπιδιδούσης, αὔξάνεσθαι καὶ τὰς ὑποθέσεις συνέβαινε καὶ τὰς δίκας, ὡς καὶ ποικιλωτέρων καὶ καινοτέρων δεῖσθαι νόμων τὴν πολιτείαν. τά δή τοι καὶ ὁ σεβαστὸς Αὔγουστος ἐκεῖνος Καῖσαρ, ὃς μετὰ Γάϊον ἐβασίλευσεν οὐχ ὅπως ὅσοι σοφίᾳ τῶν πολλῶν ἦσαν κρείττους, ἐφῆκε νομοθετεῖν, ἀλλά γε καὶ τοῖς τοῦ δήμου καὶ στρατηγοῖς καὶ ὅτι ἂν ἕκαστος εἴποι, παρὰ

jactas colligentes, & ex Athenis non paucas Græcarum legum, quæ Soloni & Draconi jactanter acceptæ referuntur, & quas præterea Lycurgum habuiſſe Patrem, & Minonem & ejusmodi, fama fuit attrahentes, duodecim ex iis libros componebant. Solon enim, ut & Lycurgus antiquus erat. Etenim LXV. Trojani excidii anno hic notus erat, Proca Sylvio Latinis imperante. Solon autem XLVI. Olympiade leges Athenienſibus ferebat, Draconis leges, exceptis iis quæ de cædibus tractabant, tollens. Dictis itaque libris uſus eſt populus usque dum ſub conſulatu fuit, & democratia, ut dictum eſt. Populus enim duos è nobilibus, ut civilia quæcunque ac militaria adminiſtrarent negotia, quotannis eligentes, Conſules eos nominabant. Et hæc publicæ adminiſtrationis forma CCCLXIV. annos ſuffecit. At Cajo* conſulatum ſimul ac democratiam in regnum iterum commutante, & republica aucta, cauſas quoque & publicas actiones augeri contigit, adeo ut plurium generum & recentioribus legibus reipublicæ opus eſſet. Quapropter auguſtiſſimus ille Auguſtus Cæſar, qui poſt Cajum regnabat, non tantum iis qui multis erant ſapientiores, leges ferre permiſit, ſed & populis, & militibus, & quod unusquisque dixerit, ab omni-

* Cajo Julio Cæſare.

παρὰ πᾶσιν ἐδοκιμάζετο. καὶ εἰ τῶν χρησίμων ἔδοξε, τοῖς προλαβοῦσι τῶν νόμων εὐθὺς ἐνεγράφετο. ταῦτα πάλιν ὁ πολὺ μετὰ Αὔγουστον ἄρξας Ἀδριανὸς ἀθροίσας εἰς ἕν, τὰ μὲν τῶν ἄλλων πάντων ἰδίαν ἐποιήσατο πραγματείαν ἐν βίβλοις θεωρουμένην πεντήκοντα, Δίγεστα τούτοις ἤτοι πανδέκτην ὄνομα θέμενος, ὡς ἐκ πολλῶν δηλαδὴ συλλεγέντα. ἰδίᾳ δὲ ὅσα οἱ βασιλεῖς διωρίσαντο, ἐν βιβλίοις ἔγραψε δώδεκα, ἅπερ ὀνόμασε κώδικας, ἤτοι βασιλικὰς διατάξεις. ἀλλὰ καὶ οὕτω δυσχερὴς ἦν ἡ τῶν νόμων κατάληψις, πλάτος ἐχόντων τοῖς λογισμοῖς οὐχ ὁριζόμενον. καὶ μάλιστα τῶν κατὰ καιροὺς βασιλέων τὰ δοκοῦντα σφίσι προστιθέντων τοῖς κώδιξι, περὶ ὧν οὔπω πρότερον ἔκειτο νόμος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Λατινικὴ λέξις καὶ φράσις εἰσέτι τοὺς νόμους κρύπτουσα τοὺς συνεῖναι ταύτην μὴ δυναμένους, ἰσχυρῶς ἀπετείχιζε, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας ἐστέρει περὶ ἓν ἔθνος ταύτην ἱστᾶσα. ὁ δὲ περιώνυμος ἐν βασιλεῦσιν Ἰουστινιανὸς τοῦ πλήθους τῶν τοῦ νόμου κεφαλαίων, τὰ τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι μόνον χρήσιμα ἐκλεξάμενος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πλάτος ὡς οἷόν τε ἐπιτεμὼν καὶ τὰ δὶς περὶ αὐτῶν κείμενα ἐξελών, ἔτι καὶ πρὸς

mnibus diſcutiebatur, &, ſi utile viſum eſt, præcedentibus legibus protinus inſerebatur. Hæc iterum *Adrianus* (*) qui multo poſt Auguſtum imperavit in unum colligens, aliorum quidem omnium præſcripta unum opus effecit, in quinquaginta libros diſtributum, Digeſta, ſive Pandectam ab eo nominatum; ut quæ ex multis collecta ſunt. Quæcunque autem Imperatores privatim decreverant in duodecim libris ſcripſit, quos Codices ſive Conſtitutiones Imperiales nominavit. Verùm eo quoque modo difficile erat, leges intelligere latitudinem habentes cogitationibus non definitam. Et præſertim cum Imperatores rerum pro tempore potiti, quæ ſibi viſa ſunt, de quibus lex antea non lata fuerat, Codicibus inſeruiſſent. Quin etiam Latina dictio & phraſis illos qui eam intelligere non poſſunt, tanquam muro fortiter excluſit, & utilitate ex iis percipienda privavit, in una gente eam includens. Celeberrimus autem inter Imperatores *Juſtinianus*, cum è legis capitum multitudine, ea ſola, quæ tempori ac negotiis commoda ſunt ſelegiſſet, & magnitudinem præterea quantum licuit, contraxiſſet, & quæ bis de iisdem rebus poſita fuerant, abſtuliſſet,

(*) De his Pandectis & Codice Adriani altum apud veteres & Juſtinianum ipſum ſilentium. Confer quæ ſupra p. 341. ſeq.

πρὸς τὴν ἑλληνικὴν τά τε τῶν κωδίκων καὶ τὰ τῶν διγέστων μεταβέβληκε φράσιν. πρὸς δὲ καὶ νόμων εἰσαγωγὴν ποιησάμενος, ὥσπερ τινὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἰνστιτοῦτα τὸ βιβλίον ὠνόμασεν. εἰσαγωγὴν δὲ τοῦτο δηλοῖ. ἀλλ᾽ ἐπεὶ τὸ σύνταγμα τῶν διγέστων καὶ ἐπιτομήν, ὡς εἴρηται, συνετέθη, ἔδοξέ τισι πολλὰ τῶν καιριωτέρων ἐκ τῆς σπουδασθείσης συντομίας παραλελεῖφθαι. διὸ πάλιν ὡρίσθη καὶ ἐγένετο τὰ λεγόμενα παράτιτλα, καθ᾽ ἕκαστον τίτλον ἀναπληρώσεις ἔχοντα τῶν παραλελειμμένων χρησίμων. ἐξηγηταῖς δὲ καὶ ὑπουργοῖς οὐκ ὀλίγοις ὁ βασιλεὺς εἰς ταῦτα ἐχρήσατο. Στέφανος δέ τις εἰς πλάτος τὰ δίγεστα ἐξηγήσατο. Θαλέλαιος Κένσωρ (*) τοὺς κώδικας εἰς πλάτος ἐκδέδωκε. Θεόδωρος Ἑρμουπολίτης συντετμημένως. ἔτι δὲ συντομώτερον Ἀνατόλιος. ὁ δὲ Ἰσίδωρος στενώτερον μὲν τοῦ Θαλελαίου, πλατύτερον δὲ τῶν λοιπῶν δύο. ἀμεῖψαι δὲ θελήσας ὁ βασιλεὺς καὶ τινὰς τῶν παλαιῶν διατάξεων, νεαρὰς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐφιλοπόνησε διατάξεις, καὶ ἰδίαν ταύταις χώραν ἀπένειμε. ἤμειψε γὰρ τὸ περὶ γάμων, καὶ τὸ περὶ φαλκιδίου, καὶ τῶν τοιούτων. καὶ δὲ καὶ τὸ περὶ νόθων, ὅπερ ὁ μέγας πρῶτον ἐδέξατο Κωνσταντῖνος, συμπαθέστερον περὶ τοὺς τοιούτους διατεθείς. ταύτας δὲ τὰς

(*) lege *ἀντικένσωρ, anteceſſor.*

liſſet, in linguam etiam Græcam tam Codices quam Digeſta tranſtulit. Inſuper autem & cum legum introductionem tanquam prima quædam elementa feciſſet, librum iſtum vocavit Inſtituta: id autem introductionem ſignificat. Cum autem Digeſtorum ſyntagma & Epitomen, uti dictum eſt, compoſuiſſet, viſum eſt nonnullis multa magni momenti in elaborato compendio prætermitti: Quocirca conſtituta rurſus & perfecta ſunt ea quæ dicuntur Paratitla, quæ in ſingulis titulis rerum utilium, quæ omiſſæ ſunt, ſupplementa continent. Non paucis autem interpretibus & ſubminiſtris ad hæc uſus eſt Imperator. Quidam autem Stephanus Digeſta in latitudine interpretatus eſt. Thalelæus Cenſor(*) Codices in latitudine edidit: Theodorus Hermupolita contracte, contractius autem & Anatolius, Iſidorus vero arctius quidem quam Thalelæus, latius autem quam reliqui duo. Imperator autem veterum nonnullas conſtitutionum immutare volens, Novellas ſeptuaginta & centum conſtitutiones ſtudioſe effecit, & proprium iis locum attribuit. Commutavit enim leges de matrimoniis, de falcidia, & iſtiuſmodi, ut & de Nothis, quam magnus Conſtantinus primus admiſit, majori commiſeratione in tales affectus.

τὰς νεαρὰς διά τινος ἐξέθετο Τριβουνιανοῦ, δεξιοῦ μὲν ἄλλως τὴν φύσιν, καὶ εἰς ἄκρον πᾶσαν παιδείαν ἐξησκημένου, φιλοχρηματίᾳ δὲ δαιμονίως ἁλισκομένου. διὸ καὶ ἐν τῷ ταύτας συγγράφειν, πολλοὶ τῶν ἐχόντων δίκας χρήμασιν αὐτὸν ὑποφθείροντες, παρέπειθον τὰ μὲν πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς μεταρμόττειν, τὰ δὲ πρὸς ἀσάφειαν καὶ διχόνοιαν σχεδιάζειν. τελευταῖος δὲ πάντων ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος Λέων ὁ σοφὸς, μίαν τὰ πάντα ποιησάμενος πραγματείαν διά τινος Σαββατίου πρωτοσπαθαρίου, καὶ τὰ διέχοντα τῇ θέσει συνάψας εἰς ἓν, τά τε δίγεστα καὶ τοὺς κώδικας, καὶ πολλὰ τῶν ἰνστιτούτων, καὶ αὐτὰς τὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαρὰς, ἐν βιβλίοις μὲν ἑξήκοντα, τεύχεσι δὲ ὠργάνωσεν ἕξ, πᾶν ἐναντίον καὶ τὴν χρῆσιν οὐ παρεχόμενον ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποκρίνας τε καὶ ὑπεξελών, διὰ τὸ εἰκὸς πολλὰ τῶν ἀρχαίων νομοθετημάτων παρευδοκιμηθῆναι τοῖς ὕστερον. ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκλεγέντων τὴν συνθήκην τῆς φράσεως μηδὲν περιττὸν ἔχειν καὶ παρέλκον ἐφρόντισεν. ἔπειτα τὰ ἀνὰ μέρος καὶ διεσπαρμένως περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰρημένα, εἰς μίαν κατέστησε τίτλου περιοχήν. πεποίηκε δὲ καὶ οὗτος νεαρὰς διατάξεις εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν. ἀλλ' οὐ πᾶσαι σήμερον πολιτεύονται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοῦτον.

affectus. Has autem Novellas emisit per quendam Tribunianum, natura quidem aliter idoneum, & in omni disciplina summe exercitatum; avaritia autem diabolice correptum: Quapropter & dum iis conscribendis incumbebat, multi eorum, qui causas judicandas habebant, eum pecunia corrumpentes, hæc quidem ipsorum commodo adaptare; ea vero ita tumultuario opere congerere, ut obscura essent, & duplicis sententiæ, persuadebant. Ultimus vero omnium inclytus ille inter Imperatores *Leo* Sapiens, cùm unum ex omnibus per quendam Sabbatium Protospatharium opus fecisset, & quæ loco distabant in unum conjunxisset, Digesta & Codices, & multa etiam ex Institutis, & ipsas Justiniani Novellas, in libris quidem sexaginta, sex autem voluminibus aptè disponebat, omne quod contrarium erat, & nullius in negotiis usus, rejiciens & subducens, idcirco quod multa veterum institutorum posteris improbata fore veri non sit dissimile. Sed & ne in eorum quæ selecta sunt interpretandi formula redundaret quippiam aut supervacaneum esset, curam impendit: siquidem quæ sigillatim & sparsim de eodem argumento dicta sunt, in una tituli periocha collocavit. Et hic autem centum viginti Novellas constitutiones fecit. Omnes autem hodie non observantur. Sed hæc quidem hucusque.

Hactenus Blastares.

De Codicis Juſtinianei editionibus dicere nihil attinet, niſi quod univerſæ illam alteram Juſtiniani ἔκδοσιν repetitæ prælectionis, non priorem, quæ abrogata eſt, & intercidit, exhibeant. Novem priores libri Codicis ſoli reperiuntur in antiquioribus editionibus, juncti deinde etiam poſteriores tres, atque ita univerſi duodecim quam frequentiſſime cum Pandectis excuſi. De authenticis Codicis, ſive locis Novellarum, leges Codicis emendantibus aut reſtringentibus, quos Irnerius vel alius quicunque Codici hinc inde adtexuit; vide, ſi placet, nobiliſſimi Struvii hiſtoriam Juris cap. 3. §. 13. p. 326. ſeq.

Novellæ Justiniani Imp.

Novellarum, quæ Græce maximam partem, paucæ Latine vel utraque lingua a) à Juſtiniano promulgatæ ſunt, diverſus numerus, diverſus ordo eſt in diverſis editionibus & verſionibus. Matthæus Blaſtares non pauciores quàm LXX. commemorat. Recentes poſt Contium editiones & verſio conſultiſſimi Hombergii exhibent conſtitutiones CLXVIII. Authentica tantum XCIX. Epitome Juliani CXXV. Haloander Græce pauciores dedit, minusque integras; Scrimgerus plures & integriores. Sunt & nonnulla inſerta Juſtiniani edicta b) & Novellæ Juſtini c) atque Tiberii II. d) qui Juſtino ſucceſſit: nec non ex ἐπαρχικοῖς depromta edicta e) Præfectorum Prætorio. Sed hæc rectius patebunt ex indice, quem ſubjunxi.

ΓΝΟΣΙΣ

a) ut Novell. IX. XI. XVII. XVIII. XXIII. XXXIII. XXXIV. XXXV. XLI. LXII. LXV. CXIV. CXXXVIII. CXLIII.

b) Novell. VIII. CXI. CXXII. CXXXVI.

c) Novell. CXL. CXLIV. CXLVIII. CXLIX. His perperam Novella CXVII. adjungitur in Ampliſſimi viri hiſtoria Juris pag. 321.

d) Novell. CLXI. CLXIII. CLXIV.

e) Novell. CLXV. CLXVI. CLXVII. CLXVIII.

ΓΝΩΣΙΣ ΤΙΤΛΩΝ,

Ταῖς ἑκάστοτε Νεαραῖς ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ βασιλέως ἐπιγραφέντων ἐν τάξει περιοχῶν.

Index Titulorum,

Qui singulis Dn. JUSTINIANI, Sacratiss. Principis & Augusti, novellis Constitutionibus argumentorum loco præfixi sunt.

Quibus præfixus asteriscus, eas in avthentica scias desiderari.

COLLATIO I.

Tit. I. 1. Περὶ κληρονόμων, καὶ τοῦ φαλκιδίου. De Hæredibus & lege Falcidia, (& si hæres legata solvere noluerit); ad *Joannem* Prætoriorum Orientis Præfectum.

II. 2. Περὶ τοῦ μὴ ἐπιλέγεσθαι τὰς δευτερογαμούσας γυναῖκας. καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων. Ne mulieres, quæ nuptias iterant, electionem habeant, in quem filiorum donationem ante nuptias conferant: deque aliis capitulis; ad *Hermogenem*, Magistrum sacrorum officiorum Ex-Consulem & Patricium. *Deest Græcè apud Haloandrum.* In avthentica titulus est: *de non eligendo* &c.

III. 3. Περὶ τοῦ ὡρισμένον εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τῆς πανευδαίμονος ταύτης πόλεως. Ut determinatus sit numerus clericorum sanctiss. majoris ecclesiæ, neque non cæterarum sanctiss. ecclesiarum hujus augustiss. urbis CPolitanæ; ad *Epiphanium* Patriarcham CPol. œcumenicum.

IV. 4. Περὶ τοῦ τοὺς δανειστὰς πρότερον χωρεῖν κατὰ τῶν πρωτοτύπων χρεωστῶν, καὶ ἐν δευτέρᾳ τάξει ἀπόρων τούτων εὑρεθέντων, κατὰ τῶν μανδατώρων, ἢ τῶν ἀντιφωνητῶν, ἢ ἐγγυητῶν. Ut creditores primum aggrediantur principales debitores, mox illis solvendo non existentibus, secundo loco mandatores etiam, aut constitutæ pecuniæ reos, aut fidejussores; ad *Joannem* Præf. Prætor. In avthentica titulus est: *de fidejussoribus* &c.

V. 5. Περὶ μοναστηρίων, καὶ μοναχῶν, καὶ ἡγουμένων. De monachis & monasteriis, & eorum antistitibus sive Abbatibus; ad *Epiphanium* Patriarcham CPol. *Deest Græce apud Haloandrum.*

VI. 6. περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἄῤῥενας καὶ θηλείας, καὶ ποῖα ἐπιτίμια κατὰ τῶν παραβαινόντων τὸν τύπον τῆς διατάξεως. Quomodo oporteat episcopos & cæteros clericos ad ordinationem perduci, & de expensis ecclesiarum; ad eundem *Epiphanium. Deest Græce apud Haloandrum.*

COLLATIO II.

Tit. I. 7. Περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἢ εἰς ἰδικὴν ὑποθήκην δίδοσθαι τῷ δανειστῇ, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι αὐτὸν ταῖς γενικαῖς ὑποθήκαις. De non alienandis aut permutandis rebus ecclesiasticis immobilibus, aut in specialem hypothecam dandis creditoribus, sed ut sufficiant generales hypothecæ; ad eundem *Epiphanium. Deest Gr. apud Haloandrum.*

II. 8. Περὶ τοῦ τοὺς ἄρχοντας χωρὶς τῆς οἱασοῦν δόσεως γίνεσθαι. Ἔδικτον γραφὲν τοῖς πανταχοῦ θεοφιλεστάτοις ἀρχιεπισκόποις καὶ ὁσιωτάτοις πατριάρχαις. Ὅρκος διδόμενος παρὰ τῶν τὰς ἀρχὰς λαμβανόντων. Ut Præsides a) absque ulla datione pecuniæ ad officia mittantur; ad *Joannem* Præf. Prætor. Subjicitur Edictum ad Archiepiscopos & Patriarchas ubique locorum constitutos,

III. & *Jusjurandum* quod præstatur ab his, qui administrationem suscipiunt. *Hoc Haloandro est Novella IX. & in Avthentica Collat. 2. tit. III.*

IV. 9. Ὥστε τὴν ἐκκλησίαν Ῥώμης ἔχειν τὴν τῶν ρʹ ἐνιαυτῶν παραγραφήν. Ut ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione. *Hæc constitutio* (ad *Joannem* Archiepisc. & Patriarcham veteris Romæ data) *Latine tantum exstat in versione veteri avthentica: deinde abrogata per Novellam CXI.*

V. 10. Περὶ τῶν ῥεφερενδαρίων. De referendariis sacri palatii; ad *Hermogenem*, Magistrum sacror. Officiorum.

* 11. Ὥστε τὰς περὶ τὸ Βιμινάκιον γενομένας ὑπὸ Ῥωμαίων πόλεις ὑπὸ ἰδικὸν ἀρχιεπίσκοπον εἶναι, μὴ μὴν ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης. Ut quæ circa Viminacium sunt Ecclesiæ, sub proprio Archiepiscopo sint, non autem amplius sub Archiepiscopo Thessalonicæ. *Latine*

a) Avthentic. *ut judices.*

Latine tantum exſtat, à Cujacio edita, hoc titulo: De Privilegiis Archiepiſcopi Juſtinianæ primæ, & ſede Præf. Prætor. Illyrico in Pannoniam ſecundam, id eſt, Juſtinianam primam transferenda; ad *A. Catellianum*, Archiepiſcopum primæ Juſtinianæ. *Epitome occurrit apud Julianum Patricium. Græce deſideratur.*

VI. 12. περὶ ἀθεμιτογαμιῶν. De inceſtis & nefariis nuptiis; ad *Florum*, Comitem rerum ſacrarum privatarum.

* 13. περὶ πραιτώρων τοῦ δήμου. De plebejis prætoribus; ad CPolitanos.

COLLATIO III.

Tit. I. 14. περὶ τοῦ μὴ εἶναι πορνοβοσκοὺς ἐν μηδενὶ τόπῳ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας. b) Ne quo in loco per imperium Romanum lenones ſint; ad CPolitanos.

II. 15. περὶ τῶν ἐκδίκων. De defenſoribus civitatum; ad *Joannem* Præf. Prætor.

III. 16. Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας μετατίθεσθαι εἰς ἑτέραν εἰς τὸν τῶν ἐλλιπόντων στατοῦτον ἀριθμόν. Ut clerici c) ex una eccleſia in aliam transferantur ad ſupplendum deficientium ſtatutum numerum; ad *Anthemium* Patriarcham CPol.

IV. 17. παραγγέλματα τῶν ἀρχόντων. De mandatis Principum; ad *Tribonianum*, Quæſtorem ſacri palatii & Exconſulem. *Græce promulgata & Latine. Latina Præfatio deeſt apud Haloandrum & Scrimgerum.*

V. 18. Ὥστε τὴν νόμιμον μοῖραν τῶν παίδων εἶναι, εἰ μέχρι μὲν τεσσάρων εἴησαν οἱ παῖδες, οὐγκίας τέσσαρας: εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας εἰσὶν οἱ παῖδες, οὐγκίας ἕξ. καὶ ὅτι ἐξ ἀδιαθέτου οἱ φυσικοὶ παῖδες, γνησίας μὴ ὑπούσης γονῆς, δύο οὐγκίας λαμβάνουσιν σὺν τῇ μητρί. καὶ ὅτι καὶ ἐκ διαθήκης, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἁρμόττει ἡ συνεισφορά, εἰ μὴ κωλύσειε ῥητῶς ὁ διαθέμενος. καὶ περὶ διαιρέσεως γινομένης ἀπὸ γονέων εἰς παῖδας. καὶ περὶ τοῦ ἀρνουμένου τὴν ἰδίαν συγγραφὴν, καὶ περὶ ἑτέρων κεφαλαίων. d) Ut ſi plures filii non ſint, quam quatuor,

b) in Avthentica titulus eſt *de lenonibus.*

c) de menſura ordinandorum clericorum, *Avthentic.*

d) id, *de triente & ſemiſſe.*

quatuor, legitima portio cenſeatur triens: ſi ultra quatuor, ſemis. Et ut naturales liberi, nulla exiſtente prole legitima, una cum matre ab inteſtato ſextantem accipiant. Et ut collatio tam ex teſtamento, quam ab inteſtato competat, niſi expreſſis verbis teſtator id prohibeat. Et de diviſione bonorum in liberos facta à parentibus; & de eo, qui proprium chirographum inficiatur: deque aliis capitulis; ad *Joannem*, Præf. Prætor. & Latine etiam ad *Salomonem*, Præfectum Africæ.

VI. 19. περὶ τῶν πρὸ τῶν προικῴων συμβολαίων τικτομένων παίδων. De filiis ante dotalia inſtrumenta natis; ad eundem *Joannem.*

VII. 20. περὶ τῶν ὑπηρετουμένων ὀφφικίων ἐν ταῖς σάκροις τῶν ἐκκλήτων. De adminiſtrantibus officia in ſacris appellationibus; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 21. περὶ Ἀρμενίων, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων ἀκολουθεῖν νόμοις. De Armeniis, ut & ipſi per omnia Romanas ſequantur leges; ad *Acacium*, Armeniæ ProCOS.

COLLATIO IV.

Tit. I. 22. περὶ δευτερογαμιῶν. De his, e) qui nuptias iterant; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

II. 23. περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ ἕνεκα μέχρι χρόνου δυνατὸν ἐκκαλεῖσθαι. De appellationibus & intra quæ tempora debeat appellari; ad *Tribonianum*, Quæſtorem & Ex-Conſulem. *Hæc conſtitutio tantum exſtat Latine, & ejus epitome Græce hoc titulo:* περὶ τῶν ἐκκλήτων πρὸς ἵνα ἀναπέμπονται εἰ μέχρι δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐστιν ἡ ἐκκληθεῖσα ὑπόθεσις. De appellationibus ad quemnam remittantur ſi res ob quam appellatio inſtituitur non ſupra auri libras decem valeat.

* 24. περὶ ἄρχοντος Πισιδίας. De præſide Piſidiæ; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 25. περὶ τοῦ πραίτωρος Λυκαονίας. De prætore Lycaoniæ; ad eundem *Joannem.*

* 26. περὶ τοῦ πραίτωρος Θράκης. De prætore Thraciæ; ad eundem *Joannem*.

* 27.

e) in Avthentic. titulus eſt *de nuptiis.*

* 27. περὶ τοῦ κόμητος Ἰσαυρίας. De comite Isauriæ; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 28. περὶ τοῦ μοδεράτωρος Ἑλενοπόντου. De moderatore Helenoponti; ad eundem *Joannem*.

* 29. περὶ τοῦ πραίτωρος Παφλαγονίας. De prætore Paphlagoniæ; ad eundem *Joannem*.

* 30. περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Καππαδοκίας. De proconsule Cappadociæ; ad eundem *Joannem*.

* 31. περὶ τῆς διατυπώσεως τῶν τεσσάρων ἀρχόντων Ἀρμενίας. De descriptione quatuor præsidum (e) Armeniæ; ad eundem *Joannem*.

IV. 32. περὶ τοῦ μηδένα δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν, καὶ πόσον ὀφείλουσι λαμβάνειν τόκον ἀπὸ τῶν γεωργῶν. Ut nullus mutuans agricolæ, terram ejus teneat: item quam magnas usuras creditores ab agricolis debeant percipere; ad *Agerochium*, præsidem Æmimontis Thraciæ.

* 33. περὶ τῶν δανειζόντων γεωργοῖς. πάλιν. De his qui mutuum dant agricolis; ad Præf. Prætorio per Illyricum. *Hæc constitutio eadem fere cum priore, Latine tantum exstat. Apud Scrimgerum desideratur.*

V. 34. περὶ τῶν δανειζόντων γεωργοῖς. Nullum credentem agricolæ tenere debere illius terram: & quem usurarum modum creditores accipere debent ab agricolis. *Etiam hæc Novella* ad Agerochium *eadem fere cum XXXII. Latine tantum exstat, & apud Scrimgerum deest.*

* 35. περὶ τῶν βοηθῶν τοῦ κυαίστωρος. De adjutoribus Quæstoris. *Græce non exstat, nisi perbrevis apud Haloandrum Epitome. Latine primus cum duabus sequentibus edidit Petrus Pithœus, inde etiam Jo. Frid. Hombergk zum Vach. Nam in aliis editt. etiam Amstelodamensi A. 1663 tantum legitur epitome, qualis servata apud Julianum antecessorem.*

* 36. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ διαδοχῶν. De successoribus eorum qui in Africa degunt. *Græce tantum exstat epitome. Latine integram vulgarunt Pithœus & Hombergius. Deest apud Julianum, sicut & Haloandrum, Scrimgerumque.*

* 37. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν. De ecclesiis constitutis in Africa. *Epitome tantum apud Haloandrum ex Basilicis Græce superest. Latine integram dedere quos dixi Pithœus & Hombergius.*

Bbb * 38. περὶ

(e) De quatuor Armeniis confer Cujacium XV. 29. Obs.

* 38. περὶ βουλευτῶν, ὥστε ἐννεαούγκιον καταλιμπάνειν τοῖς ἑαυτῶν βουλευταῖς παισί. De decurionibus, ut filiis suis decurionibus dodrantem relinquant; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

VI. 39. περὶ ἀποκαταστάσεως προικιμαίων καὶ προγαμιαίων πραγμάτων, καὶ περὶ τῆς τικτούσης ἐν τῷ ἐν δεκάτῳ μηνὶ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς τελευτήν. De restitutionibus dotalium rerum & ad donationem ante nuptias pertinentium: item de ea, quæ undecimo mense post obitum mariti parit; ad eundem *Joannem*.

* 40. περὶ τοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως ἐκποιεῖν οἰκήματα κατὰ τὴν αὐτὴν κείμενα πόλιν. Ut Ecclesia S. Resurrectionis alienare possit ædificia in ipsa Civitate (*Hierosol.*) sita; ad *Petrum*, Archiepisc. Hierosol. *Hæc Novella deest apud Haloandrum, edidit Scrimgerus, vertit Antonius Contius.* Confer Novell. VII. & CXX.

* 41. Διάταξις (f) πρὸς Μόνον κοιαίστωρα ἐξερκίτου, πάσας τὰς ἐκκλήτους ἀπὸ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν Καρίας, καὶ Κύπρου, καὶ τῶν κυκλάδων νήσων, καὶ Μυσίας, καὶ Σκυθίας παρά τινι δεῖ ταύτας ἐξετάζεσθαι. Apud quem oporteat appellationes in quinque provinciis, Caria, Cypro, Cycladibus insulis, Mysia & Scythia interpositas examinari. *Græce non exstat. Latine epitomen servavit Julianus antecessor, ubi inscribitur:* De Quæstoribus sive Præfectis insularum.

* 42. περὶ τῆς καθαιρέσεως Ἀνθίμου, καὶ τοῦ Σευήρου, καὶ Πέτρου, καὶ Ζωορᾶ, καὶ τῶν λοιπῶν. Ut Anthimus, Severus, Petrus, Zooras, & reliqui hæretici ecclesiastico gradu detrahantur; ad *Menam*, Patriarcham CPol. *Exstat & vetus Latina versio in fine Actorum Synodi CPol. A. C. 536. habitæ.*

* 43. περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, ὥστε μόνα χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐξσκουσεύειν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰς κατὰ συνήθειαν λειτουργίας τελεῖν, οἵας ἂν εἶεν δεσποτείας. De officinis sive tabernis Constantinopolitanæ urbis: & ut mille tantum & centum officinæ sacrosanctæ majoris ecclesiæ excusentur:

(f) Novella, quæ incipit: ἴσμεν πρώην θείαν πεποιημένοι διάταξιν, apud Haloandrum hoc loco exstat Græce & Latine. Pars etiam in Basilicis T. I. p. 487. seq. Ejus vice Contius & aliæ editiones, etiam Amstelodamensis & Hombergii habent Juliani antecessoris epitomen Novellæ; *de Quæstoribus, id est Præfectis Insularum;* atque deinde infra Novellæ quinquagesimæ loco illam priorem: Verum quam non ut Haloander πρὸς Μόνον, sed Βόνον inscribunt. Bonum vocat etiam Julianus.

ſentur : omnes reliquæ, ad quemcunque dominum pertineant, conſueta obeant munia ; ad *Longinum*, Præfectum Urbis CPol.

VII.44. *περὶ τῶν συμβολαιογράφων, καὶ περὶ τοῦ τὰ πρωτόκολλα αὐτοὺς ἐᾶν ἐν τοῖς χάρταις.* De tabellionibus, & ut protocolla relinquant in chartis ; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 45. *περὶ τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι βουλευτικῆς τύχης Ἰουδαίους τε, καὶ Σαμαρείτας, ἢ αἱρετικοὺς προφάσει τῆς αὐτῶν θρησκείας, ἀλλὰ τοῖς μὲν βουλευτικοῖς λειτουργήμασιν ὑποκεῖσθαι, τῶν δὲ προνομίων αὐτῶν μὴ ἀπολαύειν: δύνασθαι δὲ αὐτοὺς κατὰ ὀρθοδόξων ὑποκειμένων βουλευτικῇ τύχῃ μαρτυρεῖν, οἷα δὴ καὶ ὑπὲρ ὀρθοδόξου πολιτείας καλῶς μαρτυροῦντας.* Ne Judæi, Samaritani & Hæretici, per cauſam religionis & cultus ſui curiali fortuna liberentur : ſed cum curialibus muneribus ſubdantur , privilegiis eorum non perfruantur. Item, ut iidem poſſint contra orthodoxos, qui curiali fortunæ ſubditi ſunt, teſtimonium dicere , ut qui præclare pro orthodoxa republica teſtimonium perhibeant ; ad eundem *Joannem.*

COLLATIO V.

Tit. I. 46. *περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως καὶ καταβολῆς, δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει.* De eccleſiaſticarum rerum immobilium alienatione & ſolutione, præter illas quæ ſunt CPoli ; ad eundem *Joannem*, iterum Exconſulem & Patricium. *Hæc Novella apud Haloandrum, Græce deſideratur.*

III.47. *περὶ τοῦ προτάττεσθαι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα ἐν τοῖς συμβολαίοις, καὶ ὑπομνήμασι. καὶ ὥστε διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν γραμμάτων σημαινομένους τοὺς χρόνους σαφέστερον γράφεσθαι.* Ut præponatur nomen Imperatoris inſtrumentis & actis publicis : & ut tempora, quæ Latinis deſignantur literis, manifeſtius ſcribantur ; ad eundem *Joannem.*

II. 48. *περὶ ὅρκου δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτήσαντος ἕνεκεν τοῦ μέτρου τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας.* De jurejurando à moriente præſtito de modo ſui patrimonii ; ad eundem *Joannem.*

XI. 49. *περὶ τῶν εἰσιόντων τὴν ἔκκλητον ῥέων. καὶ περὶ ἰδιοχείρων προκομιζομένων ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου. καὶ περὶ τοῦ ὅρκου τῆς ὑποθέσεως ὥστε καὶ συνάπτεσθαι αὐτὸν τῷ τῆς καλουμνίας, ἵνα ἅπαξ μόνον ὑπὲρ πά-*

σης ἀποδείξεως ὀμνύοιτο. e) De reis, qui ingrediuntur ad appellationem expediendam; deque instrumentis privata manu conscriptis prolatis ab eo, qui cum agitur: Item, de juramento delationis, ut juramento calumniæ connectatur, quod semel tantum pro omni probatione præstari solet; ad eundem *Joannem. Hæc Novella apud Haloandrum est quinquagesima.*

* 50. *περὶ τῶν εἰσιόντων τὴν ἔκκλητον τῶν ἐναγομένων, καὶ περὶ ἰδιοχείρων προκομιζομένων ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου, καὶ περὶ τοῦ ὅρκου τῆς ὑπερθέσεως, ὥστε καὶ συνάπτεσθαι αὐτὸν τῷ τῆς συκοφαντίας, ὃν ἅπαξ μόνον ὑπὲρ πάσης ἀποδείξεως ὀμνύοιντο. Vide notata supra ad Novellam XLI.*

IV. 51. *περὶ τοῦ τὰς ἐπὶ σκηνῶν μήτε ἐγγύην, μήτε ὅρκον ἀπαιτεῖσθαι προσεδρείας.* f) Ne à mulieribus scenicis fidejussor aut jusjurandum exigatur, quod hoc genus vitæ deserturæ non sint; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

V. 52. *περὶ τοῦ μήτε προσώπου, μήτε πράγματος, μήτε χρυσίου γίνεσθαι ἐνεχυριασμὸν, ἀλλὰ τετραπλάσιον ἀποδίδοσθαι τῷ ἐνεχυριασθέντι. καὶ περὶ τοῦ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἢ πλήξαντος, ἢ ἄλλως ἐπηρεάσαντος, μήτε πλήττεσθαι, μήτε ἄλλως ἐπηρεάζεσθαι. καὶ περὶ τοῦ τὴν παρ' ἰδιώτου γινομένην εἰς τὸν βασιλέα δωρεὰν μὴ δέεσθαι πράξεως ὑπομνημάτων.* g) Ne personæ, vel rei, vel auri alterius pro altero oppignerationes fiant, sed oppigneratione oblæso ejus quadruplum restituatur: Item, ne pro eo, qui vel percussit, vel alioqui damnum irrogavit, alius percutiatur, aut qualitercunque damnum sentiat: Et ne donatio à privato in Imperatorem facta indigeat actorum publicorum confectione; ad eundem *Joannem*.

VI. 53. *περὶ τοῦ τὸν ἐν ἐπαρχίαις εἰς ὑπερόριον δικαστήριον παραστῶντα ἐγγύην διδόναι, ὡς εἰ μὴ νικήσει τὴν δίκην, δώσει ὅσον ὁ δικάζων ὁρίσοι λαβεῖν τὸν συκοφαντηθέντα. καὶ περὶ τοῦ τὸν δεχόμενον βιβλίον εἴκοσιν ἡμερῶν ἔχειν προθεσμίαν ἐπὶ διασκέψει, εἰ βούλεται δικάσασθαι, ἢ τὸν δοθέντα ἀνέχεσθαι δικαστήν. καὶ περὶ τοῦ μὴ ἐξω-*

e) In Authentic. pro *de iis*, qui &c. videtur legendum *de reis*.

f) In Authentica titulus est: *Scenicus non solum si fidejussores* &c.

g) Id. *ut non fiant pignorationes* &c.

ἐξωμοσίαν ἀπολιμπανόμενον ὀφείλειν πᾶσαν πληρῶσαι ζημίαν τῷ ἐνάγοντι, καὶ ὑπὸ ἐγγύην ἵνα λέγειν λοιπὸν τὴν δίκην, καὶ ὑποτίθεσθαι. h) Ut qui provincialem hominem extra territorium ſuum in jus producit, cautionem præbeat, quod niſi litem obtineat, præſtaturus ſit, quantum judex eum, qui calumnia tentatus eſt, accipere ſtatuerit: Item, ut qui libellum ſuſcipit, ad deliberandum, an judicio diſceptare velit, aut datum tolerare judicem, viginti dierum ſpacium habeat. Præterea quod qui poſt juratoriam cautionem in judicio non comparet, omnem litis impenſam debeat actori perſolvere, & deinceps cauſam dicere datis fidejuſſoribus. Inſuper de hypothecis militiarum, quæ ex caſu vocantur, quæ perſonæ & quando hoc jus habeant. Poſtremo & de indotatis uxoribus, ut & ipſe quartam partem in ſubſtantia viri habeant: & item vir in ſubſtantia uxoris, quando inops eſt, qui ſuperſtes manſit; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

VII. 54. *περὶ τοῦ τὴν τῶν ἐναπογράφων διάταξιν, χώραν ἔχειν ἀφ' ὧν ἐξεφωνήθη. καὶ περὶ τοῦ παντὶ εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ ἑτέρῳ τόπῳ εὐσεβεῖ ἐξεῖναι πρὸς τὰ ὅμοια ποιεῖσθαι ἐναλλαγὰς τῶν ἀκινήτων κτήσεων, δεκρέτου πραττομένου.* Quod conſtitutio, quæ ex adſcripticio & libera natos liberos eſſe vult, non his, qui ante, ſed qui poſt conſtitutionem nati ſunt, proſit: & ut venerabilium domuum œconomi immobilium ad invicem rerum eccleſiaſticarum commutationes faciant, decreto prius interpoſito, excepta ab hoc majore eccleſia; ad eundem *Joannem*. *Græce apud Haloandrum non exſtat.*

VIII. 55. *περὶ ἀμείψεως πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐμφυτεύσεως.* Ut de cætero commutationes eccleſiaſticarum rerum non fictæ fiant ad piiſſimum Imperatorem, & hoc modo ad alias perſonas legitimas tranſeant res, ſed hæc tantummodo fiant ad imperialem domum: & ut liceat perpetuas emphyteuſes agi ab oratoriis in oratoria, decreto videlicet interpoſito, excepta ab hoc majore eccleſia: ne tamen in privatam perſonam tranſeat emphyteuſis; ad *Menam*, Archiepiſc. CPol. *Non exſtat Græce apud Haloandrum.*

h) Id. *de exhibendis & introducendis reis* &c.

IX. 56. *ὥστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικὰ τῶν κληρικῶν ἐπὶ μὲν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας δίδοσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν μὴ παρέχεσθαι.* Ut ea, quæ vocantur insinuativa, super clericis in majore quidem ecclesia dentur, in aliis autem ecclesiis penitus non dentur; ad eundem *Menam. Græce deest apud Haloandrum.*

X. 57. *περὶ κληρικῶν ἀποστάντων τῆς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῶν οἰκοδομούντων εὐκτηρίους οἴκους.* Ut clerici, qui recedunt à suis ecclesiis, eis subrogatis præbeant emolumenta: Item de his, qui oratoria ædificant; ad eundem *Menam. Hæc apud Haloandrum est Novella LVIII.*

XII. 58. *περὶ τοῦ ἐν ἰδιωτικοῖς οἴκοις ἱερὰν μυσταγωγίαν μὴ γίνεσθαι.* Ut in privatis domibus sacra mysteria non fiant; ad *Menam*, Archiepisc. CPol. *Hæc Novella apud Haloandrum Græce desideratur. Latine est LVII.*

* 59. *περὶ τῆς ὁσίας ὀφειλούσης γίνεσθαι εἰς τὰς τῶν τετελευτηκότων κηδείας.* De exequiis, quas fieri oporteat in defunctorum funerationibus; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

XIII. 60. *περὶ τοῦ τοὺς τελευτῶντας, ἤγουν τὰ λείψανα αὐτῶν μὴ ἐνυβρίζεσθαι παρὰ τῶν δανειστῶν. καὶ περὶ τοῦ τοὺς παρέδρους μὴ δέχεσθαι διαγνώσεις χωρὶς τῶν ἀρχόντων.* Ut defuncti, seu funera eorum à creditoribus ne afficiantur contumelia: & ne adsessores cognitionem causarum absque judicibus suscipiant; ad eundem *Joannem.*

XIV. 61. *περὶ τοῦ τὰ ἀκίνητα τῆς πρὸ γάμων δωρεᾶς μήτε ὑποτίθεσθαι, μήτε ὅλως ἐκποιεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, μήτε συναινούσης τῆς γυναικὸς, πλὴν εἰ μὴ μετὰ ταύτην τὸ ἱκανὸν γένηται αὐτῇ. τὰ αὐτὰ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῆς προικός.* Ut immobilia antenuptialis donationis à marito, ne consentiente quidem uxore, vel pignori obligari, vel omnino alienari liceat, nisi postea æque illi satisfieri possit; utque eadem & in dote obtineant; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 62. *περὶ συγκλητικῶν.* De consultationibus. *Hæc novella Latine tantum servata apud Iulianum Antecessorem. Græce non exstat præter brevissimam Epitomen.*

XV. 63. *περὶ καινοτομιῶν τῆς ἐπὶ θάλασσαν ἀπόψεως.* De novis operibus contra prospectum in mare; ad *Longinum*, Præfectum Urbis CPol.

* 64. περὶ

* 64. περὶ τῶν κηπȣρῶν. De hortulanis; ad eundem *Longinum.*

* 65. περὶ τῶν καταλελειμμένων τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας. (i) De his, quæ relicta sunt ecclesiæ Mysiæ. *Latine tantum servata constitutio apud Iulianum Antecessorem. Græca epitome brevis apud Haloandrum, quæ & ipsa apud Scrimgerum desideratur.*

XVI.66. περὶ τȣ̃ τὰς γινομένας νέας διατάξεις μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν μετὰ δύο μῆνας ἄλλȣς κρατεῖν. Ut factæ novæ constitutiones post alios duos menses, quam insinuatæ fuerint, obtineant: Item parcit his, qui subtilitatem constitutionum in testamentis non observant, relinquendo quadrantem, & hæredis nomen aut non inscribendo, aut non nuncupando; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

XVII.67. περὶ τȣ̃ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον οἶκον χωρὶς γνώμης τȣ̃ ἐπισκόπȣ. καὶ περὶ τȣ̃ ἀφορίσαι πρότερον τὰ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κατάστασιν τȣ̃ κτιζομένȣ εὐκτηρίȣ. καὶ περὶ τȣ̃ τȣ̀ς ἐπισκόπȣς μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν, καὶ περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων. Ut nullus fabricet oratorii domum citra scientiam episcopi: & ut prius definiat, quæ ad curam & institutionem oratorii ædificandi necessaria futura sint. Et ne Episcopi absint à suis ecclesiis: ac de alienatione immobilium rerum ecclesiasticarum; ad *Menam*, Patriarcham CPol.

* 68. ὥστε τὴν διάταξιν τȣ̃ εὐσεβεστάτȣ βασιλέως τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν γαμικῶν κερδῶν τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγȣσαν κέρδη κρατεῖν ἐν τοῖς μετὰ τὴν διάταξιν συμβεῖνασι φάκτοις, ἐπὶ δὲ τοῖς πρὸ αὐτῆς τὴν Λέοντος διάταξιν χώραν ἔχειν. Ut constitutio sacratissimi Imperatoris de successionibus nuptialium lucrorum, quæ ex eo quod nulli sint liberi, lucra introducit, obtineat in his factis, quæ acciderunt post constitutionem, in his autem quæ eam præ-

(i) Hic titulus epitomes Græcæ hujus Novellæ apud Haloandrum. Sed apud Scrimgerum, ubi ipsa Novella desideratur, hic exstat titulus: περὶ τȣ̃ τὰ γήδια ἢ οἴκȣς ἢ ἀμπέλȣς τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ Μυσίας εἰς ἀνάῤῥυσιν αἰχμαλώτων ἢ εἰς ἀποτροφὴν πτωχῶν καταλιμπανόμενα δύνασθαι ἐκποιεῖσθαι κατὰ τὸν περιεχόμενον τῇ διατάξει προσδιορισμόν. *Ut terrulæ aut domus aut vineæ sanctissimæ Ecclesiæ Mysiæ in redemtionem captivorum aut alimoniam pauperum relictæ possint alienari secundum comprehensam hac lege distinctionem.*

præcesserunt, Leonis constitutio *(l. 6. §. 1. C. de secund. nupt.)* locum habeat; ad *Ioannem*, Præf. Prætor. *Hæc Novella edita à Scrimgero, & à Contio versa, non exstat apud Haloandrum.*

XX. 69. περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἐπὶ ἐγκλήμασι, καὶ ἐπὶ χρήμασι. κἀκεῖ τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι, μηδενὸς ἐξῃρημένου ὑπὸ προνομίου τινὸς, χωρὶς θείου πραγματικοῦ τύπου. Ut omnes obediant provinciarum magistratibus, sive de criminibus, sive de pecuniis agatur. Et ut causæ illic examinentur, nemine prorsus exempto per aliquod privilegium, absque pragmatica forma; ad CPolitanos. *Hæc Novella apud Haloandrum est LXVIII.*

XIX. 70. περὶ βουλευτῶν, ὥστε αὐτοὺς τότε τιμῆς πραιφεκτορίας ἐπιλαβομένους ἐλευθεροῦσθαι βουλῆς, ὅτε ἔμπρακτον ταύτην λάβοιεν. i) De decurionibus, ut accepta dignitate præfectoria, tunc demum curia liberentur, cum in actu positam acceperint; ad eundem *Ioannem*. *Hæc Novella apud Haloandrum est LXIX.*

XVIII. 71. ὥστε τοὺς ἰλλουστρίους ἐν ταῖς χρηματικαῖς δι' ἐντολέων πάντως λέγειν τὰς δίκας, καὶ ἐπὶ τοῖς INJURIARUM δὲ ἐγκληματικοῖς κατὰ τὸ δεδομένον αὐτοῖς προνόμιον. τοῖς δὲ λαμπροτάτοις ἐξεῖναι καὶ δι' ἑαυτῶν, καὶ δι' ἐντολέων λέγειν τὰς χρηματικὰς δίκας. Ut ab illustribus in pecuniariis causis omni modo per procuratores agatur: cum vero de injuria criminaliter agitur, duntaxat secundum privilegium ipsis ad hoc concessum. Clarissimis autem tam per se, quam per procuratores liceat pecuniarias causas agere; ad *Ioannem*, Præf. Prætor.

COLLATIO VI.

Tit. II. 72. περὶ κουράτορων, καὶ κηδεμόνων, καὶ τῆς τῶν νέων φροντίδος. Ut ii qui obligatas se habere perhibent res minorum, aut eis obligati sunt, penitus ad illorum gubernationem & tutelam non accedant. Et ut curatores nullo modo cessiones suscipiant adversus eos, quorum curam gerunt, gesseruntve. Et ut hæc generaliter in omni curatione valeant, in quibus casibus leges curatores dari præcipiunt. Item, de administratione pecuniarum illis competentium, & quando eas deponi oporteat, aut reditus ex eis comparari; ad eundem *Ioannem*.

III. 73.

i) In Authentica titulus est: *ut ordinariæ præfecturæ* &c.

III. 73. περὶ τοῦ πῶς χρὴ ἐπιτίθεσθαι τὸ πιστὸν τοῖς παρὰ δικασταῖς ἐμφανιζομένοις συμβολαίοις. k) Quomodo instrumentis, quæ apud judices insinuanda sunt, fidem apponere oporteat. Ad eundem *Joannem.*

I. 74. περὶ τῶν παίδων, πῶς χρὴ νοεῖσθαι αὐτοὺς γνησίους, ἢ νόθους, καὶ περὶ απροίκων γαμῶν. l) De liberis, quomodo eos oporteat vel legitimos, vel naturales intelligi, & de indotatis nuptiis. Ad *Joannem* Præf. Prætor. *Græce edidit Scrimgerus. Apud Haloandrum occurrit Latine tantum.*

* 75. περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας. De appellationibus m) Siciliæ. *Græce desideratur, præter Epitomem breviorem apud Scrimgerum. Ampliorem Latine servavit Julianus Antecessor.*

IV. 76. Ἑρμηνεύει τὴν προτέραν διάταξιν τὴν περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καθιερούντων, ἐκ ποίου χρόνου δεῖ αὐτὴν κρατεῖν. Hæc constitutio interpretatur priorem constitutionem, (supra, Novellam quintam) quæ de his lata est, qui ingrediuntur monasteria, & substantias suas consecrant, & ex quo ipsam tempore valere oporteat. Ad *Joannem* Præf. Prætor. *Hæc Novella Latine apud Haloandrum est LXXV. Græce edidit Scrimgerus.*

V. 77. περὶ τοῦ τοὺς ἀσελγαίνοντας κατὰ τῆς φύσεως, καὶ τοὺς ὀμνύοντας κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς βλασφημοῦντας τιμωρεῖσθαι. n) Ut qui contra naturam luxuriantur, & per Deum adjurant, item blasphemias in Deum ingerunt, afficiantur supplicio. Ad Constantinopolitanos. *Confer Novellam XLI.*

VI. 78. ὥστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ μὴ δεῖσθαι δικαίου χρυσῶν δακτυλίων. καὶ παλιγγενεσίας. καὶ ὥστε τὴν ποίησιν τῶν προικώων συμβόλων ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων γυναικῶν αὐτόθι ἤδη καὶ τὸν γάμον νόμιμον ποιεῖν καὶ τοὺς παῖδας γνησίους. εἰ δὲ καὶ δούλη ἐτύγχανε, καὶ αὐτὴν ἐλευθέραν εἶναι τῇ ποιήσει τῆς προικὸς, καὶ τὸν γάμον νόμιμον. καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς γνησίους. Ut liberti de cætero aureorum jure anu-

k) *De instrumentorum cautela & fide.* Id.
l) *Quibus modis naturales filii* &c. Avthentic.
m) Confer Novell. 104.
n) Avthentic. *Ut non luxurientur homines contra naturam, nec jurent per capillos Dei, aut aliquid hujusmodi,* &c.

anulorum & reſtitutorum natalium opus ne habeant. Item ut dotalium inſtrumentorum confectio in libertinabus ipſo etiam facto legitimas reddat nuptias, & ſuos patri filios. Si forte ea ancilla ſit, ut & ipſa dotis confectione libera exiſtat, & nuptiæ legitimæ, & ex ea progeniti filii patri ſui ſint· Ad *Joannem* Præfectum Prætor.

VII. 79. περὶ τίσι χρὴ δικάζεσθαι μονάχους καὶ ἀσκητρίας. Apud quos oporteat cauſas dicere monachos & aſcetrias. Ad *Menam*, Patriarcham CPol. *Græce non exſtat apud Haloandrum. Edidit Scrimgerus.*

VIII. 80. περὶ τοῦ κοιέστωρος. De quæſtore. o) Ad *Joannem* Præf. Prætorior.

IX. 81. διὰ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῖ οὗτος παῖδας τῆς ὑπεξουσιότητος. Conſtitutio, quæ per dignitates & epiſcopale munus filios liberat poteſtate patria. Ad ſacrum Senatum regiæ civitatis CPol.

X. 82. περὶ τῶν δικαστῶν, καὶ ὥστε μεθ' ὅρκου αἱρεῖσθαι. De judicibus, & ne cum jurejurando deligantur. Et ut judices modis omnibus appellationes ſuſcipiant. Item ne judices ſacræ alicui formæ, quæ lite pendente facta ſit de hoc, quomodo litem decidi oporteat, attendant. Ad *Joannem* Præf. Prætorior.

XI. 83. περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνεσθαι. Ut clerici apud proprios Epiſcopos primum conveniantur, & poſt hoc apud civiles judices. Ad eundem *Joannem. Græce apud Haloandrum non exſtat. Edidit Scrimgerus.*

XII. 84. περὶ τῶν ὁμοπατρίων καὶ ὁμομητρίων ἀδελφῶν. De conſanguineis & uterinis fratribus. Ad eundem *Joannem. Græce non exſtat apud Haloandrum: edidit Scrimgerus.*

XIII. 85. περὶ τῶν ὅπλων. De armis. Ad *Baſilidem*, magiſtrum ſacrorum officiorum.

COLLATIO IX.

Tit. X. 86. ὥστε ὑπερτιθεμένους τοὺς ἄρχοντας ἀκούειν τῶν τοῦ προσιόντος δικαίων, συνελαύνεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν. Καὶ ὥστε ἡνίκα ἂν ὑπόνοιαν ἔχει τὸν ἄρχοντα, συνακροατὴν τῆς δίκης λαβεῖν

o) Alius titulus eſt περὶ τάξεως κοιαίστωρος καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀντιγραφέων. *De officio quæſtoris ejusque adjutoribus & ſcribis.*

ϐεῖν τὸν τῆς πόλεως ἐπίσκοπον. καὶ περὶ τοῦ τοὺς ἐπηρεαζομένους ὑπὸ ἄρχοντος τῷ ἐπισκόπῳ προσιέναι. καὶ περὶ ἑτέρας παραφυλακῆς ὑπὸ ἐπισκόπων ὀφειλούσης πάντως κρατύνεσθαι, παρὰ ἀρχόντων γενέσθαι. Ut præsides, qui interpellantis allegata audire differunt, compellantur id facere ab episcopis. Et ut si quis præsidem suspectum habet, in cognitionem litis adhibeat, societque etiam civitatis episcopum. Item ut qui à præside offensionem patiuntur & injuriam, adeant ea de re episcopum. Deque alia cautela, quæ ab episcopis omnino corroborari, fieri vero debet à præsidibus. *Imp. Justiniani Edictum*, Ut differentes judices &c.

* 87. περὶ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς ἐκ βουλευτῶν γινομένης. De donatione mortis causa facta à decurionibus. Ad *Joannem* Præf. Prætorior.

COLLATIO VI.

Tit. XIV. 88. περὶ παρακαταθήκης καὶ διαμαρτυρίας ἐνοίκων, καὶ περὶ ἀναρτήσεως χορηγίας ἄρτων. De deposito, & attestatione ad inquilinos facta, item de suspensione erogationis panum civilium. Ad eundem *Joannem.*

COLLATIO VII.

Tit. I. 89. περὶ τῶν νόθων. p) De naturalibus liberis. Ad eundem *Joannem.*

II. 90. περὶ τῶν μαρτύρων. De testibus. Ad eundem *Joannem,*

V. 91. ὥστε ἀπαιτήσεως οὔσης προικὸς πρώτης τε καὶ δευτέρας, ὡς τοῦ ἀνδρὸς δευτερογαμήσαντος, προτιμᾶσθαι τὴν προτέραν γυναῖκα, ἢ τοὺς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδας. καὶ ὥστε εἰ βουληθείσης τῆς γυναικὸς ἤτοι τοῦ καταγράψαντος ὑπὲρ αὐτῆς τὴν προῖκα, δοῦναι τῷ ἀνδρὶ τὰ καταγραφέντα, ἀναβάλλεται ὁ ἀνὴρ ὑποδέξασθαι, λυθέντος τοῦ γάμου, ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταγραφεῖσαν προγαμιαίαν δωρεάν. καὶ ὑποδεξάμενον δὲ προῖκα, μηδὲ προγαμιαίαν διδόναι δωρεάν. Ut exactione instante primæ & secundæ dotis, nempe viro ad secundas digresso nuptias, prior uxor, aut ex priore matrimonio suscepti liberi præferantur. Utque si uxor, aut is, qui dotem pro ea conscripsit, in dotem conscripta tradere voluerit, & maritus ea suscipere differat: soluto

p) Authentic. *Quibus modis afficiuntur*, &c.

ſoluto matrimonio nihilominus ab eo per ipſum conſcripta exigatur donatio ante nuptias. Et ne donationem ante nuptias præſtet, qui quo minus dotem acciperet, in cauſa non fuit. Ad *Ioannem* Præfectum Prætorior.

III. 92. περὶ τῶν εἰς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν. De immenſis donationibus collatis in filios. Ad eundem *Ioannem.*

COLLATIO VIII.

Tit. II. 93. περὶ ἐφέσεως, ὥστε εἰ κινουμένης δίκης παρὰ ἐφέτῃ ἐπὶ αἱρετοὺς ἔλθωσιν οἱ λιτιγάτωρες, καὶ ἐν τοσούτῳ διαδράμοι ἡ διετία, καὶ συμβῇ ἐπὶ τὸν ἐφέτην αὖθις τὴν δίκην ἐπανελθεῖν, μὴ ἀντιτίθεσθαι τὴν τῆς διετίας παραδρομήν. De appellationibus, ut ſi mota apud appellationis judicem cauſa, litigatores ad arbitros deveniant, intereaque temporis biennium decurrat, & contingat denuo cauſam ad appellationis redire judicem: ne biennii decurſus objiciatur. Ad eundem *Ioannem.*

COLLATIO VII.

Tit. IV. 94. ὥστε ἀκωλύτως ἐπιτροπεύειν τὰς μητέρας τῶν παίδων, εἰ καὶ ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχοιεν, ἢ εἰ καὶ εἶεν αὐτοῖς ὑπεύθυνοι, καὶ μηδὲ ὅρκον ὑπεχούσας, ὡς οὐ δευτερογαμοῦσι. Ut ſine prohibitione matres filiorum tutelam ſuſcipiant, licet eos ſibi habeant obnoxios, aut etiam ipſæ illis obnoxiæ ſint, quamvis iuſiurandum non præſtent, quod nuptias iteraturæ non ſint. Ad eundem *Ioannem* Præf. Prætor.

VI. 95. ὥστε τοὺς ἄρχοντας πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διατελεῖν, εἴτε στρατιωτικὴν ἔχοιεν, εἴτε πολιτικήν. q) Ut magiſtratus à depoſita adminiſtratione quinquaginta dies commorentur in ſuis provinciis, ſive militarem, ſive civilem functionem geſſerint. Ad eundem *Ioannem.*

VII. 96. περὶ τῶν ἐκβιβαστῶν, καὶ τῶν αἰτιωμένων, καὶ ἀνταιτιαθέντων. De executoribus, & his, qui conveniuntur & reconveniuntur. Ad eundem *Ioannem.*

VIII. 97. περὶ ἰσότητος προικός τε καὶ πρὸ γάμου δωρεᾶς. ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια. De æqualitate dotis & donationis ante nuptias; habet autem & alia capitula. Ad eundem *Ioannem.*

COLLA-

q) In Avthentica titulus eſt *De adminiſtratoribus.*

COLLATIO VIII.

Tit. I. 98. ἡ διάταξις ὥστε μηδὲ τ̄ ἄνδρα τὰ ἐκ τ̄ προικὸς, μηδὲ τὴν γυναῖκα τὸ ἐκ τ̄ πρὸ γάμου δωρεᾶς κέρδος οἰκειοῦσθαι, ἀλλὰ φυλάττειν τὴν δεσποτείαν τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ, κἂν εἰς δευτέρους μὴ ἀφίκοιντο γάμους. Neque vir ex dote, neque mulier ex donatione ante nuptias proveniens lucrum proprietatis jure teneant, ſed conſervent dominium filiis ſuis: vel ſi ad ſecundas nuptias non veniant. in lucro ſolum uſumfructum obtinentes. Et ut qui diuortio matrimonium dirimunt, ſi dotem aut ante nuptias donationem lucrentur, ſimiliter & ipſi dominium filiis conſervent: perſona, quæ uſumfructum habet, cogenda filios alere. Si vero bona gratia ſolvatur matrimonium, & videantur quædam occaſione damni dati detenta eſſe: ut hac arte perempta, ea, quæ detinentur, reſerventur filiis. Ad *Ioannem* Præf. Prætor. ***Hac Novella Græce non exſtat apud Haloandrum, edidit Scrimgerus.***

COLLATIO VII.

Tit. IX. 99. περὶ ἀλληλεγγύων. De duobus reis promittendi, qui vice mutua fidejuſſores accepti ſunt. Ad eundem ***Ioannem.***

X. 100. περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας. De tempore non numeratæ dotalis pecuniæ. Ad eundem ***Ioannem.***

* 101. περὶ βουλευτῶν. De decurionibus. Ad eundem ***Ioannem.***

* 102. περὶ τοῦ μοδεράτορος Ἀραβίας. De moderatore Arabiæ. Ad eundem.

* 103. περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Παλαιστίνης. De proconſule Palæſtinæ. Ad eandem.

* 104. περὶ πραίτωρος Σικελίας. De prætore Siciliæ. *Hujus Novellæ tantum Epitome exſtat apud Haloandrum Græce, à Scrimgero omiſſa. Apud Iulianum anteceſſorem Latine. Confer Novell. LXXV.*

COLLATIO IV.

Tit. III. 105. περὶ τῶν ὑπάτων. De Conſulibus. Ad ***Strategium***, Comitem ſacrarum largitionum.

COLLATIO IX.

Tit. XI. 106. περὶ τῶν ναυτικῶν δανείων. De uſuris nauticis. Ad *Pe-*

trum Præfectum Prætoriorum. Hæc Novella (per CX. abrogata) apud Haloandrum Latine legitur infra CXXX. Græce edidit Scrimgerus.

COLLATIO VIII.

Tit. III. 107. περὶ τῶν ἀτελῶν βουλήσεων, καὶ τῶν εἰς παῖδας γινομένων νεμήσεων. De testamentis imperfectis, & bonorum in filios divisionibus. Ad *Bassum*, Comitem rerum domesticarum, vicem tenentem *Ioannis* Præf. Prætor.

IV. 108. περὶ τῶν ἀποκαταστάσεων. De restitutionibus. Ad eundem *Bassum*.

V. 109. περὶ αἱρετικῶν τῇ πίστει γυναικῶν. r) De mulieribus fide hæreticis. Ad *Ioannem*, Præf. Prætor.

VI. 110. περὶ τῶν τόκων. De nauticis usuris. *Novella qua rescinditur, quæ supra fuit CVI.* Ad eundem *Ioannem*.

VII. 111. περὶ τοῦ χρόνου τῶν ἁρμοζουσῶν ἀγωγῶν τοῖς εὐαγέσι τόποις. s) De tempore actionum, quæ sacris locis competunt. Ad *Theodotum*, Orientalium Prætoriorum Præfectum. *Apud Haloandrum & Scrimgerum Græce Epitome, sed apud Scrimgerum etiam integra inter edicta Justini quintum.*

VIII. 112. περὶ τῶν ἐπιδίκων, καὶ περὶ τοῦ ὀφείλουσης γενέσθαι παρὰ τῶν ἐναγόντων ἀσφαλείας πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως, καὶ πηνίκα οὐ δύναται ὁ ἐνάγων ἀποχρήσασθαι τῷ προνομίῳ τοῦ μὴ ἐνάγειν αὐτὸν μὴ βουλόμενον. De litigiosis, & de cautione, quæ ante reorum citationem præstari debet ab actoribus, & quando actor privilegio uti nequeat, quod invitus agere non compellatur. Ad eundem *Theodotum*.

XI. 113. ὥστε ἐν μέσῳ δίκης μὴ γίνεσθαι θείους τύπους, ἢ θείας κελεύσεις, ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις. καὶ ὥστε τὴν παροῦσαν διάταξιν πρὸ τῆς τῶν προσώπων βεβαιώσεως ἐντάττεσθαι τοῖς πραττομένοις. In medio litis ne fiant sacræ formæ, aut sacræ jussiones, sed secundum generales leges causæ decidantur. Et

r) In Avthentic. titulus est: *De privilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis.*

s) Hæc constitutio innovat Constitutionem IX, quæ præscriptionem centum annorum venerabilibus locis dederat.

Et ut præſens conſtitutio ante perſonarum in judicio confirmationem inſeratur actis judiciariis. Ad eundem *Theodotum.*

X. 114. περὶ θείων κελεύσεων. t) De ſacris juſſionibus. Ad *Theodotum,* Præf. Prætor. *Hujus Novellæ epitome tantum Græce ſupereſt. Latinam integram ſervavit Authentica. Apud Iulianum non exſtat.*

XII. 115. Ἓξ ἔχει κεφάλαια. ά. Ὥστε ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων, καὶ τῶν ἀναψηλαφήσεων, καὶ τῶν ἐκ τῶν δικαστῶν ἀναφορῶν, κατ᾽ ἐκείνους τοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις, τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου ἢ τῆς μηνύσεως, οὐ μὴν τοὺς ὕστερον τεθέντας. β΄. Εἰ τῶν δικαζομένων τὸ ἓν μέρος ἀποτάξεται ταῖς δικαιολογίαις ἀρκούμενον τὸν δὲ ἕτερον ὑπερτίθεται, ὡς οὐκ ἀρκούμενον, ὁ δικαστὴς διδότω ἕνα, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον μῆνα προθεσμίαν. τούτων δὲ παρελθόντων μηκέτι ἀναμενέτω ἀλλὰ ψῆφον διδότω. γ΄. Αἰτίαι τοῖς γονεῦσι κατὰ τῶν παίδων τῆς εὐλόγου ἀχαριστίας. δ΄. Αἰτίαι τοῖς παισὶ τῆς κατὰ γονέων εὐλόγου ἀχαριστίας. έ. Ὥστε τοὺς πενθοῦντας καὶ τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς ἐντὸς τῶν ἐννάτων ἐκ μηδεμιᾶς συνέχεσθαι, ἢ ὑπομιμνήσκεσθαι. ς΄. Περὶ ἀντιφωνήσεως καὶ ὁμολογιῶν, εἴ τις ἀντιφωνήσει ἢ ὁμολογήσει τὸ ἱκανόν σοι ποιῶ, ἢ τὸ ἱκανόν σοι γενήσεται παρ᾽ ἐμοῦ καὶ τοῦδε, ἢ τὸ ἱκανόν σοι γενήσεται παρ᾽ ἐμοῦ δὴ ἢ τοῦδε ἢ τοῦδε. u) Conſtitutio ſex habet Capitula. 1. Ut cum de appellationibus, & retractationibus, & relationibus judicum cognoſcitur, ſecundum illas leges controverſiæ decidantur, quæ tempore latæ ſententiæ & ſuggeſtionis obtinebant, non quæ poſtea promulgatæ ſunt. 2. Si altera litigantium pars renunciet ſe allegationibus contentam fore, altera vero differat, quaſi non contenta: judex dato unius, & item alterius, & tertii menſis dilationem, his autem præteritis non amplius expectato, ſed proferto ſententiam. 3. Quæ cauſæ ingratitudinis rationabiliter filiis objici poſſint à parentibus. 4. Quæ rurſum cauſæ ingratitudinis rationabiliter poſſint parentibus objici à filiis. 5. Ut lugentes, & qui genere illis proximi ſunt, nulla de cauſa intra nonum diem præhendantur, vocenturque in jus. 6. De conſtitutæ pecuniæ obligatione & ſpon-

t) Ut divinæ juſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſiſſimi Quæſtoris.
u) Ut, cum de appellatione cognoſcitur, &c.

ſponſionibus, ſi quis ita pecuniam conſtituat aut ſpondeat, SATIS TIBI FACIO: aut SATIS TIBI FIET A ME, ET HOC ET ILLO: aut SATIS TIBI FIET A ME, AUT HOC, AUT ILLO. Ad eundem *Theodotum.*

IX. 116. *περὶ στρατιωτῶν.* x) De militibus. Ad eundem Theodotum. *Apud Iulianum deſideratur.*

XIII. 117. *περὶ διαφόρων κεφαλαίων, καὶ λύσεως γάμων.* y) De diverſis capitulis, & ſolutione matrimoniorum. Ad eundem.

COLLATIO IX.

Tit. I. 118. *Ἀναιρεῖ τὰ ἀδγνατικὰ καὶ κογνατικὰ δίκαια, καὶ τυποῖ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεις.* z) Jura adgnationis & cognationis tollit, & præſcribit ſucceſſiones ab inteſtato. Ad *Petrum,* Præf. Prætorior.

II. 119. *ὥστε τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν εἰδικὸν συνάλλαγμα εἶναι, καὶ περὶ τῶν ἑτέρων κεφαλαίων.* Ut ſponſalitia largitas ſive donatio propter nuptias, ſpecialis contractus ſit, & de aliis capitulis. Ad eundem *Petrum.*

III. 120. *περὶ ἐκποιήσεως, καὶ ἐμφυτεύσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.* De alienatione, & emphyteuſi rerum eccleſiaſticarum. Ad eundem.

* 121. *περὶ τοῦ τὰς μερικὰς καταβολὰς τῶν τόκων εἰς τὸ διπλάσιον καταλογίζεσθαι.* Ut particulares uſurarum ſolutiones in duplum computentur. Ad *Baſilium,* (al. *Arſilium,*) Tarſi Præſidem.

* 122. *ἔδικτον περὶ διατυπώσεως τεχνιτῶν.* Edictum de formula artificum. *Apud Haloandrum Græce tantum Epitome. Sed habetur apud Scrimger. inter edicta Juſtiniani ſextum. Apud Iulianum deſideratur.*

XV. a) 123. *περὶ ἐκκλησιαστικῶν διαφόρων κεφαλαίων.* b) De eccleſiaſti-

x) Titulus in Avthentic. *Ut neque miles, neque fœderatus* &c.

y) Ut liceat matri & aviæ &c.

z) De hæreditatibus ab inteſtato venientibus &c.

a) Hic eſt ultimus titulus Collationis NONAE ſive ultimæ Avthenticarum in veteribus editionibus. Neque illa plures quam quindecim titulos habet. Recentiores autem aliis additis, & mutato etiam interdum ordine, numerant titulos unum & quinquaginta. Sic SECUNDAE Collationis computant titulos octo, cum in Avthentica tantum ſint ſex. In Collatione TERTIA titulos octo pro ſeptem, in QUARTA titulos XXIV. pro ſeptem, in QUINTA titulos XXVI. pro viginti: atque in SEXTA XVII. pro quaduordecim; in SEPTIMA undecim pro decem; & in OCTAVA pro tredecim, titulos duodeviginti.

b) De ſanctiſſimis Epiſcopis, clericis & monachis.

ſiaſticis diverſis Capitulis. XLIV. Ad *Petrum*, Magiſtrum Sacrorum Officiorum. Quæ in Haloandri editione p. 177. v. 5. à fine exſtant, à verbis εἰ γὰρ τοὺς πολιτικοὺς, usque ad verba p. 178. v. 12. à fine, θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται, repetita ſunt ex Novella 137. & in aliis editionibus rectius hoc loco omittuntur.

V. 124. περὶ δικαζομένων. c) De litigatoribus, & de ſportulis, & ut quæ jubentur, referendarii compleant, neque ſe cauſæ immiſceant, & per ſe exſequantur. Ad *Petrum*, Præf. Prætorior.

IV. 125. περὶ δικαστῶν. d) De judicibus. Ad *Gabrielem*, Prætoriorum Præfectum.

* 126. ἴσον θείου νόμου περὶ ἐκκλήτων. Exemplum ſacræ formæ de appellationibus. Ad *Petrum*, Præfectum Prætor.

VII. 127. περὶ ἀδελφοπαίδων κληρονομούντων ἅμα τοῖς ἀνιοῦσι, περὶ ἑτέρων κεφαλαίων. Ut fratrum filii ſuccedant pariter ad imitationem fratrum, aſcendentibus etiam exſtantibus, & ut mulieres non inſinuata antenuptiali donatione non lædantur: non inſinuans autem vir, etſi competat nuptiale lucrum, eo non fruatur: & rurſus ut mulieres non de ſecundo nubentes, dominæ ſint partis ſponſaliciæ largitatis, quantum pars facit unius filii: & ut ſimiles ſint pœnæ utriusque ſexus, dum ſine cauſa rationabili repudium mittitur. Ad *Baſſum*, Præfectum Prætor. *Hæc Novella apud Haloandrum Græce deſideratur. Edidit Scrimgerus.*

XIV. 128. περὶ τῆς τῶν δημοσίων ἀνύσεως καὶ καταβολῆς, καὶ ἑτέρων κεφαλαίων. e) De publicis tributis expediendis, & ſolvendis, neque non aliis capitulis XXVI. Ad *Petrum*, Præfectum Prætoriorum.

* 129. περὶ τῶν Σαμαρειτῶν. De Samaritis. Ad *Areobindum*, Præfefectum Prætorior. *Hæc Novella apud Haloandrum deeſt.*

* 130. περὶ παρόδου στρατιωτῶν. De tranſitu militum. Ad *Petrum*, Præf. Prætor. Apud Haloandrum CXXIX.

XI. 130. De uſuris nauticis. *Latine apud Haloandrum. Incipit:* Nuncium audivimus à Tua Celſitudine. Ad *Petrum*, Præf. Prætor. Sed vide, quæ ſupra CVI.

c) Ut litigantes jurent, &c.

d) Ut judices non exſpectent ſacras juſſiones, &c.

e) De Collationibus & aliis Capitulis.

VI. 131. περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, f) καὶ προνομίων εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας ὁρώντων. De ecclesiasticis titulis (canonibus) & privilegiis, quæ sacrosanctas respiciunt ecclesias.

XII. 132. ἔδικτον περὶ πίστεως. Edictum de fide, ad CPolitanos, de interdictis Collegiis hæreticorum. *Incipit:* πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον ἀγαθόν. *Deest apud Julianum.*

* 133. περὶ μοναχῶν, καὶ ἀσκητηρίων, καὶ διαγωγῆς αὐτῶν. De monachis, & ascetriis, & eorum conversatione. Ad *Menam*, Patriarcham CPol. *Deest apud Julianum.*

IX. 134. περὶ τοποτηρητῶν, καὶ μοιχευομένων γυναικῶν, καὶ ἑτέρων κεφαλαίων. g) De vicariis, seu locum tenentibus. Item de mulieribus adulterium committentibus, & aliis capitulis. Ad *Musonium*, Præfectum Urbis CPol.

* 135. περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαί τινας ἐκστασίῳ χρήσασθαι. Ne quis cogatur bonis cedere. *Deest apud Julianum.*

* 136. περὶ ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων. De argentariorum contractibus. *Apud Scrimgerum habetur, inter edicta Justiniani nonum.*

* 137. περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. De ordinatione Episcorum & Clericorum. Ad *Petrum*, Magistrum Officiorum. *Hæc Novella centesimæ vigesimæ tertiæ inserta apud Haloandrum, uti & in Basilicis. Sed apud Julianum deest.*

* 138. περὶ βασιλικῆς ἑρμηνείας, καὶ περὶ τοῦ τοὺς κατὰ μέρος καταβαλλομένους τόκους τὸ διπλοῦν μὴ ὑπερβαίνειν. De interpretatione à principe facta. Et ut usuræ particulatim solutæ duplum sortis non excedant. Ad *Hermogenem*, Magistrum Officiorum. *Græce exstat tantum brevis Epitome. Latine servavit Julianus antecessor.*

* 139. Συγχώρησις ποινῆς περὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων. Remissio pœnæ illicite contractarum nuptiarum. Ad *Florum*, Comitem sacrarum privatarum. *Deest apud Julianum.*

* 140. ὥστε δύνασθαι κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον. Ut consensu matrimonium solvi possit. *Deest apud Haloandrum. Sed inter Justini constitutiones secundam Scrimgerus edidit.*

* 141.

f) Jubentur quatuor Synodorum Canones, legum vicem obtinere. In Basilicis pro quatuor recipiuntur septem. Confer Beveregii Prolegomena ad Synodicum §. XI.

g) Ut nullo judicum &c.

* 141. ἔδικτον περὶ ἀσελγευόντων. Edictum de his, qui luxuriantur contra naturam. Ad Constantinopolitanos. *Confer Novell. 77. Hi sunt* νόμοι σφοδροὶ κατὰ τῶν ἀσελγαινόντων, quos latos à Justiniano scribit Cedrenus. *Apud Julianum hæc Novella desideratur.*

* 142. περὶ τῶν εὐνουχιζόντων. De his, qui eunuchos faciunt. Ad *Marthanem.* Deest apud Julianum.

COLLATIO IX.

Tit. XIII. 143. περὶ γυναικὸς ἁρπαγείσης. De raptis mulieribus, ad *Areobindum,* Præf. Prætorior. Latine servavit Avthentica: Græce non exstat. Confer infra 150.

* 144. περὶ Σαμαρειτῶν. De Samaritanis, ad *Diomedem,* Præf. Prætor. *JUSTINI hanc esse Novellam notat Cujacius hîc & ad Novellam 121. Deest apud Julianum.*

* 145. ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν δοῦκα ἤτοι βιοκωλύτην κατὰ Φρυγίαν ἑκατέραν παραγίνεσθαι, ἤ τινας τῶν αὐτοῖς προσηκόντων στέλλειν, καὶ συνέχειν τινάς, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς τοιαύτας ἀρχὰς ἔχοντας, ἐπί τε Λυκαονία, καὶ Λυδία τρέχειν, καί τινας παρ' αὐτοῖς ὑπὸ μέμψιν ποιεῖσθαι, τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἱκανῶν καθεστώτων ταῖς ἀναφυομέναις ὑποθέσεσιν ἐπεξιέναι. Ut nullam de cætero licentiam dux aliquis, aut cohibendis violentiis præpositus habeat ad utranque Phrygiam accedendi, aut quosdam sibi conjunctos eo dirigendi, ut aliquos compræhendant. Sed neque earum provinciarum incolæ ad eos, qui tales magistratus in Lycaonia & item in Lydia gerunt, decurrant, apudque ipsos contra aliquos querelam instituant: cum civiles magistratus abunde sufficiant ad hujusmodi emergentes casus persequendos. Ad *Areobindum,* Præf. Prætoriorum. *In Juliani Epitome & hæc & quæ sequuntur Novellæ non exstant.*

* 146. περὶ Ἑβραίων, πῶς δεῖ τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν. De Hebræis, quomodo oporteat eos Scripturas legere Latine vel Græce vel alia lingua: & ut locis suis expellantur, qui non credunt judicium aut resurrectionem, vel negant angelos. Ad eundem *Areobindum.*

* 147. ὥστε τὰς ἐποφειλομένας λοιπάδας τοῖς ὑπάρχοις, ἢ ταῖς λαργιτίοσιν ἢ τοῖς πριβάτοις, ἢ τῷ θείῳ πατριμονίῳ συγχωρεῖσθαι ἐν παντὶ

εἴδει ἄχρι τῆς παρελθούσης ἑβδόμης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς ὀφείλειν. Ut ea, quæ præfectis, aut largitionibus, aut rebus privatis, aut ſacro patrimonio debentur in reliquis, in quacunque ſpecie usque ad præteritam ſeptimam indictionem & ipſam indulgeantur. Ad eundem *Areobindum.*

* 148. περὶ συγχωρήσεως λοιπάδων δημοσίων. De indulgentia tributariorum reliquorum. *Græce inter JUSTINI è Curopalata Imp. Conſtitutiones primo loco p. 422. Scrimgerus edidit. Vertit è Græco præter Agylæum etiam Contius.*

* 149. περὶ τοῦ προῖκα τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας γίνεσθαι ἐκ δεήσεως τῶν τε θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων καὶ κτητόρων, καὶ οἰκητόρων τῶν ἐπαρχιῶν, πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Βασιλέα, ἐφ᾽ ᾧ τὸ ὀνομαζόμενον τὸ δημόσιον ἀσφαλίζεσθαι. Εἰ δὲ ὑπέρθωνται τοῦτο πρᾶξαι, μηδενὶ προσιέναι κατὰ τοῦ ἄρχοντος ὅτιοῦν πράττοντος, προφάσει τῶν δημοσίων. Ut DEI amantiſſimi Epiſcopi cum provinciarum indigenis & incolis, quos ſibi præſides eſſe velint, eos ſibi à ſacratiſſimo Principe concedi petant, iis gratis præſides fiant: ut tamen qui in præſidem petitur, idonee fiſco caveat: Si vero præſidem petere diſtulerint, ut tum adverſus eum, qui ipſis præſes miſſus fuerit, quodcunque etiam occaſione publicorum titulorum fecerit, querelam inſtituere nequeant. *Hanc quoque Novellam JUSTINI eſſe obſervat Cujacius, & inter Juſtini Novellas vulgavit Scrimgerus. Apud Haloandrum non exſtat.*

* 150. περὶ γαμηθείσης τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν. De ea, quæ raptori ſuo nubit. Exſtat tantum Græca apud Haloandrum Epitome. Apud Julianum & hæc & quæ ſequuntur Novellæ, non leguntur.

* 151. περὶ τοῦ μὴ διαχθῆναι ἢ παραστῆναι βουλευτὴν ἢ ταξεώτην δίχα βασιλικῆς κελεύσεως ἐμφανιζομένης τοῖς ὑπάρχοις. Ne decurio, aut cohortalis perducatur in jus, ſiſtaturve judicio citra juſſionem principis, quæ inſinuetur præfectis. Ad *Areobindum*, Præf. Prætor.

* 152. περὶ τοῦ τοὺς ἐπὶ δημοσίοις προϊόντας θείους τύπους μὴ ἄλλως ἐῤῥῶσθαι, εἰ μὴ ἐγένοντο ἢ γένοιντο ἐμφανεῖς τοῖς τῶν πραιτωρίων ἐνδοξοτάτοις ὑπάρχοις, καὶ ἐντεῦθεν κυρωθείησαν. Ne ſacræ formæ, quæ de cauſis procedunt publicis, aliter robur accipiant, quam glorio-

gloriosisſimis prætoriorum præfectis inſinuatæ ſint, vel fuerint, illicque habeantur ratæ. Ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 153. περὶ τῶν χαμαιῤῥεπτῶν βρεφῶν. De infantibus expoſitis. Ad *Menam*, Præf. Prætor. Illyrici.

* 154. περὶ τῶν ἐν Ὀσροήνῃ ἀθεμίτως συναλλαττόντων. De his, qui in Oſdroëna illicitas contrahunt nuptias. Ad *Florum*, Comitem ſacrarum rerum privatarum. *Conferenda Juſtini Conſtitutio tertia apud Scrimgerum p. 424.*

* 155. περὶ τοῦ δεῖν τὰς μητέρας ὑποκεῖσθαι ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς. Ut matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ ſint. Ad *Beliſarium*.

* 156. περὶ τῆς μεριζομένης γονῆς τῶν γεωργῶν. De prole partienda inter ruſticos.

* 157. περὶ τῶν ἐν ἀλλοτρίοις χωρίοις γαμούντων γεωργῶν. De ruſticis, qui in alienis prædiis nuptias contrahunt. Ad *Lazarum*, Comitem Orientis.

* 158. περὶ τοῦ παραπέμπεσθαι τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον καὶ ἐπὶ ἀνήβων. Ut deliberandi jus etiam ad impuberes transmittatur.

COLLATIO IX.

Tit. VIII. 159. ὥστε τὰς ὑποκαταστάσεις μέχρι ἑνὸς βαθμοῦ ἵστασθαι. Ut reſtitutiones fideicommiſſi usque ad unum gradum conſiſtant. Ad *Petrum*, Præfectum ſacrorum Prætoriorum, ſecundo Exconſulem & Patricium.

* 160. ἴσον θείου πραγματικοῦ τύπου περὶ τόκων. Exemplum ſacræ pragmaticæ formæ de uſuris; ad *Papium*.

* 161. περὶ τῶν ἀρχόντων. De provinciarum præſidibus. *Inter TIBERII Secundi, Imperatoris Conſtitutiones tertia apud Scrimgerum, quâ confirmantur Novellæ VIII. XCV. & CXXVIII.*

* 162. Θεῖος τύπος καταπεμφθεὶς Δομινικῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ περὶ διαφόρων κεφαλαίων. Sacra forma transmiſſa *Dominico* glorioſiſſimo prætoriorum Illyricianorum præfecto, de diverſis capitulis.

* 163. περὶ κουφισμῶν δημοσίων. De relevatione tributorum publicorum· *Inter* Tiberii II. *Imp. Conſtitutiones apud Scrimgerum ultima.*

* 164. περὶ κληρονόμων. De hæredibus. *Secunda apud Scrimgerum inter ejusdem* Tiberii *Constitutiones.*

* 165. γενικὸς τύπος περὶ ἀπόψεως θαλάσσης. Generalis forma de prospectu in mare, scripta *Dominico* gloriosissimo prætoriorum præfecto, confirmans constitutionem Zenonis. *Quæ sequuntur constitutiones tres, à Cujacio commentario ad Novellas additæ ex Basilicis, atque inde à Contio aliisque repetitæ, apud Haloandrum, Scrimgerum, Julianum desiderantur.*

* 166. περὶ ἐπιβολῶν. De prædiorum sterilium ad fertiles impositione.

* 167. γενικὸς τύπος περὶ νομῆς πῶς δεῖ στέλλεσθαι εἰς αὐτὴν, Βίασε ἐνδοξοτάτε ἐπάρχε. Generalis forma de missione in possessionem.

* 168. γενικὸς τύπος περὶ ὁμοδέλων. Forma Præfecti prætorio de his, qui eidem domino subjecta prædia possident.

NOVELLARUM JUSTINIANI Editiones & Interpretationes.

1. Versio vetus & elegans, sed contractior in Epitomes potius modum, auctore *Juliano* Ancessore CPolitano Exconsule & Patricio, Justiniani ipsius temporibus suppare, atque eodem ni fallor cui Priscianus Grammaticus libros suos dedicavit, dividitur in libros duos, quorum prior ad novellam 63. progrediens titulis 101. posterior 135. distinguitur, & quasdam Novellas Græce exstantes non attingit, alias vicissim exhibet, quas Græce non habemus, uti ex superiore indice licet cognoscere. Prodiit, ne priores imperfectiores editiones Nic. Boërii, Lugd. 1512. Venet. 1537. 8. memorem, in Corpore Juris glossato ad calcem avthenticarum Lugd. 1550. forma majoris folii, ubi ut titulus etiam profitetur, *adjectus est nunc primum libellus Novellarum D. Justiniani, è Græca Epitome in latinum Compendium conversus, & partim ex jam olim excuso, sed imperfecto atque informis, partim ex MS. exquisito, eleganti & copioso exemplari concinnatus.* Ab eo tempore recusa sæpius lucem etiam vidit Lugd. 1560. 8. curante Lud. Miræo, & Brugis Flandriæ 1565. 4. cum præf. Hub. Goltzii & notis, nec non Ilerdæ ex recensione Antonii Augustini cum ejus Scholiis, 1567. 8. atque iisdem Scholiis Augustini additis, ex Bibliotheca Pithoeorum cum variis lect.

lect. & Francisci Pithoei Glossario, Basil. 1576. * fol. & cum iisdem Augustini Scholiis & Pithoei Glossario curante Francisco Desmarés, Paris. 1689. fol. qui Pithoeorum observationes ad Codicem: & Legum Romanarum Mosaicarumque collationem notis illustratam adjunxit.

2. Versio & ipsa vetus, sed minus elegans, quæ venit nomine *avthenticæ,* quoniam ad literam facta est & κατὰ πόδα, atque in foro à multis recepta sæculis, incertum quo interprete vel quibus interpretibus, sunt enim, qui plures volunt & tam antiquos, † ut à Gregorio M. lectam putent, vestigiaque ejus in Gregorii lib. XI. Epist. 54. & in Isidori Libro Canonum Eccles. & in Capitulis Regum Francorum, nec non in Concilio Paris. quod sub Ludovico Pio habitum est, sibi videantur deprehendere. Certe haud dubium videtur versionem hanc diu ante *Bulgarum* vel *Burguntionem* Pisanum elaboratam esse, qui ambo sæculo duodecimo vixerunt (eodem scilicet, quo Irnerius, quem *avthenticarum* ** *Codici insertarum* auctorem esse negant Joh. Strauchius in Irnerio non errante, & Alex. Arnoldus Pagenstecherus in Irnerio injuria vapulante: sed rectius Nobiliss. vir Cornelius von Bynkershoeck in Diss. de auctore avthenticarum docet, plerasque esse Irnerii, quasdam etiam Martini & Azonis, & fortasse quasdam Rogerii, Bulgari, Placentini, Pilei, Joannis, Bagarotti, Rofredi, Jacobi & Angonis de Porta Ravegnana, Hugolini, Antonini Lyi, qui jurisprudentiæ instaurandæ sæculo XII. & XIII. operam suam addixerunt. Ut vero ad avthenticam Novellarum Versionem redeam, illa in *novem Collationes* circa idem tempus disposita est à JCtis Papiensibus sub Friderico II. sæculo XIII. Collationis autem decimæ loco Hugolinus librum feudalem Oberti de Orto subjecit. Hæc Versio XCVIII. tantum novellas complectitur, quæ solæ etiam à glossatoribus Bartolo, Baldo, Accursio, Angelo de Ubaldis Perusino, Jacobo de Belviso, Joanne &c. illustrantur, & solæ videntur in foro auctoritate pollere. Excusa est hæc versio in antiquioribus quidem editionibus Corporis Juris sincera frequentissime, in posterioribus interpolata plurium additione novellarum ex aliis versionibus. Joh. Leunclavius lib. 2. notatorum Juris pag. 365. *Laudo consilium Antonii Contii, qui Novellarum interpretationem veterem,*

* Vitiose excusum 1567. in Bibliotheca Juris Viri clarissimi p. 326.

† Vide Svaresii notitiam Basilicorum §. XXI.

** Ita appellant, quæ adjuncta passim sunt Codici Justinianeo ad demonstrandum, ubi legibus illius per Novellas derogatur.

veterem, ſive illa Burguntionem Piſanum ſive alium auctorem habuit, omnino publicandam putavit, (Lugd. 1589. fol.) *Nam multis in locis ea plenior eſt & integrior quam Græca vel Haloandri vel Scrimgeri noſtri ſint editiones. Sed vellem diligentius eam Græco textu adhibito recenſuiſſet, & plurima ſcripturæ menda ſuſtuliſſet.* Horum exempla quædam mox Lenuclavius ſubjicit: alia Jacobus Cujacius quem videre operæ pretium eſt Lib. VIII. Obſ. cap. 40. de eruditione & accuratione hujus interpretis diſputantem. Idem Leunclavius lib. 1. p. 235. ex Græco paratitlorum ſcriptore (Theodoro Balſamone) exhibet Novellæ XXXVII. quæ integra Græce non exſtat, epitomen pleniorem quam habent editiones.

3. *Græcè* primus Novellas in lucem edidit, cujus magna in cæteris etiam veteris Juris libris emendandis laus eſt *Gregorius Haloander*, Zwiccavienſis, præfixis privilegio Caroli V. Imp. & Epiſtola ad ampliſſimum Decurionum ordinem ſive Senatum Nurembergenſem, vulgavitque Norimbergæ ſive in caſtro Norico apud Jo. Petrejum An. 1531. fol. Verſio Latina nova Haloandri ſeparatim typis deſcripta ſubjicitur, utrobique claudunt agmen Canones Apoſtolici LXXXIV. Recuſæ Novellæ ex Haloandri editione Græce & Lat. Baſil. 1541. fol. apud Hervagium: & Græce Pariſ. 1542. 8. & Latine Baſil. 1561. 4. Pariſ. 1562. 8. & ex Franciſci Duareni caſtigatione ad Scrimgerianam editionem, Pariſ. 1567. fol. Antwerp. 1667. 8. curante Lud. Ruſſardo, &c. Græcum textum originarium eſſe (in plerisque ſaltim) veriſſime videntur mihi affirmare Nobiliſſimi Viri Breithauptius & Hombergius: licet avthenticam illi in foro auctoritatem per tot jam ſæcula Græcæ linguæ frequens ignoratio facile detraxit.

4. *Græca* nova *Henrici Scrimgeri* editio Pariſ. ex H. Stephani officina 1558. fol. non modo emendatius multa expreſſit, ſed & XXIII. Novellas Haloandro præteritas adjunxit. Scrimgerus Codice Veneto uſus Cardinalis Beſſarionis, & altero Huldrici Fuggeri. Latinam verſionem Haloandri emendavit ac ſupplevit *Henricus Agylæus* Sylvæducenſis, addita lectionum editionis utriusque (Haloandri & Scrimgeri) varietate. Colon. 1562. 8.

5. Editiones *Latinæ* quæ exſtant in recentioribus editionibus quam plurimis ab Antonio Contio & Dionyſio Gothofredo illuſtratis, exhibent avthenticam, ſed ut dixi interpolatam, & ſuppletam novellis undique collectis ex Haloandri, Scrimgerique editionibus & ex Juliani ante-

antecessoris epitome & ex Jacobo Cujacio, qui tres postremas novellas primus edidit, de quibus supra p. 398.

6. Editiones Corporis Juris, in quibus Novellæ *Græce & Latine* exhibentur, aliæ cum avthentica, aliæ cum Contii vel aliorum recentium versionibus, Genev. 1583. Paris. 1628. & curante Simone van Leuwen Amstel. 1663. fol. ut omittam in Basilicis (de quibus infra) Novellas plerasque legi integras, alias per epitomen.

7. Nova Latina versio eruditi, notisque etiam in Nov. Testamentum editis clarissimi in Acad. Marburgensi Antecessoris *Joh. Frid. Hombergk zu Vach*, lucem vidit Marburgi Cattorum 1717. 4. qui libenter Græca etiam fuisset additurus, si per rationes Bibliopolæ fieri id licuisset. Hic non modo collatis Haloandrina & Scrimgeri editione, Basilicisque, sed etiam lectionibus Codicum Vaticani & Medicei, quas à Consultissimo Viro, Henrico Brencmanno acceperat, diligenter castigavit, Novellas etiam Latinas à Petro Pithœo vulgatas suis locis addidit. Versioni accuratæ ac perspicuæ notas, & ad voluminis calcem subjunxit Antonii Augustini paratitla sive scholia, nec non interpretationem verborum quorundam obscurorum Juliani interpretis: Francisci item Pithœi glossarium in eundem Julianum: & Henrici Agylæi Jacobique Cujacii de dierum in Constitutionibus annotatione observationes.

8. Denique Vir Nobilissimus *Jo. Fridericus Breithauptius*, Consilarius Saxonicus, quam interpretatione Josephi Gorionidis, commentariorumque R. Salomonis Jarchi assecutus fuit gloriam, etiam nova interpretatione editioneque Novellarum Justiniani instituit sibi vindicare. Nihil autem amplius vidi, quam præfationem & prima Novellæ primæ quatuor folia, excusa Gothæ 1701. fol. quibus Græcus textus cum nova versione e regione posita, frequentes notas criticas substratas habens, exhibetur, continuando autem & absolvendo operi pariter & typographus sumptibus metuens & auctoris laudatissimi obitus videtur intercessisse. Quale autem fuerit ejus in versione consilium, placet ipsius potissimum verbis cognoscere. Cum enim dixisset Græcis quam accuratissime comparatis, quantum ferret linguæ Latinæ usus, & mens legislatoris pateretur, avthenticæ se institisse, in aliis genuinum sensum phrasium singularum & verborum, ut ad unguem exprimeret, dedisse operam, *hac tamen*, inquit, *semper adhibita cura ac diligentia, ut non præfationum tantum & capitum, quæ in vulgata habentur versione, sed para-*

graphorum quoque eorumque, quæ crucis ſigno notata ſunt commatum, quantum omnino fieri potuit, prima ſive initialia, ut vocant verba retinerem, tam propter gloſſarum Doctorumque, qui in veterem illam Novellarum interpretationem commentati ſunt, uſum, quam ut capita, paragraphi atque commata hinc inde à Juris interpretibus atque ſcriptoribus allegata eo citius atque facilius poſſent inveniri, id quod tamen in Haloandriana verſione (crucis ſignorum notatio omiſſa etiam à JCtiſſimo Hombergio) *neglectum fuit.*

Tituli præpoſiti ſingulis Novellis Juſtiniani, ut varii ſunt & incerti, ita neque certum neque veterem ullum auctorem habent, quoniam vel eos pro ſuo ingenio ibi ſtudioſus quisque fecit, vel ſumſit ex Baſilicis, ex quibus qui pertinebat ad tres aut plures Novellas, eum nonnunquam uni aptavit inepte, notante Cujacio XX. 33. Obſ. Idem Cujacius ante commentarium ſuum in Novellas exhibet breves titulos & aptiores cæteris, Latine verſos ex Græco MS. Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi.

De *Commentariis* in Novellas apponam judicium amici noſtri, exquiſita Juris pariter & elegantiorum literarum ſcientia commendatiſſimi Guilielmi de Hertoghe in præf. ad ſpecimen Juris Novellarum compendio exhibiti Hamb. 1722. 4. *Jam olim ACCURSIUS, qui integrum corpus juris gloſſis ſuis magis oneravit, quam explicavit, nec in Novellis gloſſandis operam ſuam deſiderari paſſus eſt. Secuti ſunt BARTOLUS, BALDUS, ANGELUS & JACOBUS de BELVISO, qui licet multa obſervaverint non contemnenda, ſæpe tamen ævi ſui ruditatem produnt. Ad feliciora tempora pergimus, ex quibus primo loco nominandus eſt JACOBUS CUJACIUS, qui quemadmodum univerſæ Jurisprudentiæ ex antiquitatum & elegantiorum literarum penu novum addidit lumen, ita quoque Novellas brevi quidem at erudito Commentario illuſtravit. Huic jungi meretur FRANCISCUS BALDUINUS, qui aliquot Novellas in* Juſtiniano ſuo *optime explicavit. Uberiores commentarios adornarunt CUNRADUS RITTERSHUSIUS, JOACHIMUS & MATTHIAS STEPHANI fratres germani & PETRUS GUDELINUS, & qui ad Authenticas commentati ſunt, JOANNES SICHARDUS & CHRISTOPHORUS PHILIPPUS RICHTERUS. Horum nitidiſſima ſcripta ſi quis evolverit, facile reliquorum commentatorum gregem poterit adſpernari.*

Novella prima de heredibus & lege Falcidia, Græce cum verſione

ſione & ſcholiis eruditiſſimi JCti Franciſci Balduini lucem vidit Pariſ. 1542. 4. addita verſione Latina Legum * de re ruſtica. Ejusdem Balduini commentarius in præcipuas Novellas ibid. 1548. 4. una cnm commentariis ad edictum Ædilitium.

Quem Jo. Leunclavius Francof. 1593. 8. Latine ex Græco à ſe factum edidit ſcriptorem Græcum *paratitlorum*, diviſorum in tres libros, jam Volum XI. p. 53. monui eſſe *Theodori Balſamonis* συναγωγὴν conſtitutionum Eccleſiaſticarum è Codice & Novellis Juſtiniani congeſtam, quam è duobus Codd. MSS. Græce publicavit Henr. Juſtellus T. 2. Bibl. Canonicæ p. 1217--1361. addita Leunclavii verſione, ſed paſſim emendata cum Caroli Annibalis Fabrotti notis. Alium MStum Codicem hujus operis, cui titulus: Διάφοροι τάξεις συνάδουσαι ἐξαιρέτως τοῖς ἱεροῖς κανόσι, ab edito vehementer diſcrepantem, qui eſt in Bibl. auguſtiſſimi Cæſaris, diviſum in titulos LXXXVII. memorat Lambecius Lib. VI. p. 54. ſeq. Apparet hunc ſcriptorem legiſſe in Codice Juſtinianeo leges quasdam, quæ hodie in illo deſiderantur. Leunclavius hiſce, quæ ille appellat paratitlis, ſubjunxit notatorum à ſe libros duos in Juſtelli Bibl. Canonica etiam recuſos; quibus plura Juris Civilis loca inſigniter emendantur illuſtranturque.

Pragmatica Juſtin. ſanctio Capitibus XXVII. A.C. 554. data exhibetur Latine ad calcem novellarum in editione Amſt. 1663. p. 236. incipit: *Pro petitione Vigilii, venerabilis antiquioris Romæ Epiſcopi.* è libro Juliani anteceſſoris, nec non conſtitutio de adſcriptitiis & colonis. Incipit: *Docuerunt noſtram ſerenitatem Lugdunenſium habitatores,*

Conſtitutionem de Jure Patronatus, ad Lib. 6. Codicis tit. 4. Latine è MS. & Græce è Baſilicis exhibet & illuſtrat Cajacius XX. 34. Obſervationum. Aliam L. ult. C. de pœnis XX. 31. Aliam XVI. 16. XIII. 6. 38. &c.

Eee 2 Aliæ

* Hanc verſionem vulgaverat Balduinus jam anno vigeſimo ætatis. Eædem *leges ruſticæ* Ἰουστινιανοῦ βασιλέως νόμοι γεωργικοί, cum ejus *legibus militaribus* περὶ στρατιωτικῶν καταστάσεων καὶ ἐπιτιμιῶν *de moribus & pœnis militaribus à Simone Schardio* Latine è Græco verſæ & utraque lingua editæ ſunt Baſil. 1561. 8. & Georgicæ quidem emendatiores & auctiores ex Codice Antonii Auguſtini: Militares autem tunc primum, ſicut & Leges Rhodiorum navales & Euſtachii CPol. de temporis obſervatione, de quibus infra.

Aliæ Imp. JUSTINIANI Conſtitutiones.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Δεσπότην. Sacra contra Neſtorii hæreſin & Eutychis A. C. 533. Chron. Paſchal. p. 341.

Σπουδὴ μὲν γέγονε ἀεί. Typus ſive Epiſtola ad Synodum CPol. A. C. 553. de Theodoro Monſveſteno & aliis.

Σπουδὴ γέγονεν ἡμῖν καὶ ἔστιν. Epiſtola ad eandem Synodum CPol. de Origene & ſectatoribus ejus.

Ἡμῖν μὲν ἀεὶ σπουδὴ γέγονε. Epiſtola ſive liber adverſus Origenis errores ad Menam CPol.

Εἰδότες ὡς οὐδὲν οὕτω θεραπεύνει. Edictum de fide orthodoxa contra tria capitula. De quatuor horum ſcriptorum editionibus dixi Volum. IX. p. 440. ſeq. ad A. C. 553.

Ex Aurea Bulla: *Εἴ τις ἐλεύθερος.* T. I. Juris Græco-Rom. p. 73.

Ex Conſtitutione alia: *Εἴ τις τῶν ἐκ Θεοῦ τετιμημένων.* T. I. Juris Græco-Rom. p. 74.

Edicta XIII. quorum primum incipit: *Τῆς παραδοθείσης ἡμῖν.* atque Novellæ VIII. ſubjicitur. 2. *Ἐκ τῶν ἀνενεχθέντων.* 3. *Καὶ Ἀρμενίους βουλόμεθα.* 4. *Ἀμίσθους μὲν χρῆναι γίνεσθαι.* 5. Eſt Novella CXI. 6. *ἔγνωμεν ὡς μετὰ τὴν παίδευσιν.* Novella CXXII. 7. *ὥσπερ ἀεὶ ἡ τῆς ἀρετῆς δύναμις.* 8. *Ἡμεῖς μὲν ἀρκεῖν.* 9. *Τὸ κοινὸν τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν.* Novella CXXXVI. 10. *Τὴν τῶν ἐπιχωρίων βουλευτῶν.* 11. *Τὴν παρ' Αἰγυπτίοις λεγομένην ὄβρυζαν.* 12. *Ἐδιδάχθη τὸ ἡμέτερον κράτος.* Poſtremum 13. prolixum, ſed extrema parte mutilum eſt de Alexandrinis & Ægyptiacis provinciis. *Εἰ καὶ τὰ σμικρότατα.* Hæc XIII. edicta Græce cum Novellis Juſtiniani edidit Henricus Scrimgerus, apud H. Stephanum 1558. fol. Latine cum Leonis Sapientis conſtitutionibus vertit Henricus Agylæus, ibid. 1560. 8. Græce & Lat. exſtant ad calcem Novellarum in Corpore Juris edit. Genev. 1583. Pariſ. 1628. & Amſt. 1663. fol. Latine in multis aliis Corporis Juſtinianei editionibus.

JUSTINI Imp. à 14. Nov. A. C. 566. ad 5. Octobr. 578.

Edicta quinque, 1. de indulgentia tributariorum reliquorum, *ἴσην περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων.* Eſt Novella CXLVIII. 2. De matrimonio per

per conſenſum ſolvendo, Γάμυ σεμνότερον ἀνθρώποις ὐδὲν ἐςι. Eſt Novella CXL. 3. De illicitis nuptiis in Osroëna & Meſopotamia contractis, Τῇ τ̃ νόμων ἀκριβείᾳ. Confer Novellam CLIV. 4. De Præſidibus provinciarum, Τῆς παρὰ τ̃ Θεῦ δεδομένης. Eſt Novella CXLIX. Et 5. de Samaritanis, Τὴν ἀσεβῆ τ̃ Σαμαρειτῶν. Eſt Novella CXLIV. Græce hæc edicta edidit Henricus Scrimgerus, cum Novellis Juſtiniani, Pariſ. 1558. fol. apud H. Stephanum: Latine vertit Henr. Agylæus cum conſtitutionibus Leonis Sapientis, ibid. 1560. 8. Græce & Latine in tribus editt. Corporis Juris, quas ſupra ſignavi: in aliis multis Latine.

Conſtitutio de filiis liberarum, in Africam directa, Latine ſervata à Juliano antéceſſore. Incipit: *Die noctuque pro utilitate Reip.*

TIBERII Thracis ab 6. Octobr. 578. ad 14. Aug. 582.

Conſtitutiones quatuor, 1. De privatorum fundis & prædiis per Imperatorum procuratores non gravandis, Βασιλείας γνώρισμα Θεῷ τε πρέπον. 2. De hæredibus, Θεῦ τε καὶ δικαιοσύνης μεῖζον ἐςιν ὐδέν. 3. De Præſidibus Provinciarum, Οὐ τὸ νομοθετεῖν τὰ πρέποντα. Et 4. de relevatione tributorum publicorum, Μέγιςα τ̃ ἐν ἀνθρώποις ἐςιν ἀγαθὰ δικαιοσύνη τε καὶ φιλανθρωπία. Editæ Græcè ab H. Scrimgero, & Latine ab H. Agyleo, Græce & Lat. à Simone van Leuwen aliisque cum Edictis Juſtini, de quibus jam dixi. Quinta Tiberii Conſtitutio deſideratur.

Sacrum Pragmaticum de confirmatione Conſtitutionum Juſtini, de filiis colonorum & liberalium, Latine ex libro Juliani anteceſſoris, in Corpore Juris Amſt. A. 1663. p. 237. ut alias editt. omittam.

FL. HERACLII, ab A.C. 610. 5. Octobr. ad 641. 11. Mart.

Τῦ Σωφρονίυ μέντοι. Capita tria de fide, de Judæis, de foro competenti Epiſcoporum, clericorum, & monachorum. In Edmundi Bonefidii Juris Orientalis libro I. Pariſ. 1573. 8. p. 1. & ad calcem Novellarum in editione Corporis Juris Amſt. 1663. p. 278.

Οὐχ ἀλυργίς. Leunclav. Juris Græco Rom. Frf. 1595. fol. T. 1. p. 73. & T. 2. Bibl. Canonicæ Juſtelli p. 1361. Pariſ. 1661. fol.

Καὶ τοῖς ἄλλοις καθ' ἄλληλον. T. 1. Juris Græco Rom. pag. 77. Juſtell. pag. 1366.

Ecthesis fidei. Πιςέυομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα. De hac dictum supra p. 344.

HERACLII Patris, & Filii.

Τὴν κοινὴν ἅπασιν εὐκοσμίαν, T. 1. Juris Græco Rom. pag. 83. Justell. p. 1373.

Καὶ τὰ καλῶς τοῖς ἀνθρώποις. T. 1. Juris Græco Rom. p. 81. Justell. pag. 1371.

LEONIS Iconomachi, ab A. C. 717. 25. Mart. ad 18. Jun. 741.

Περὶ Ἑβραίων καὶ Μοντανῶν &c. apud Bonefidium pag. 3. & ad calcem Novellar. in edit. Amst. 1663. p. 278. capita tria *de Hebræis & Montanis, de patrimoniis templorum urbis Romæ & de capitatione infantium, & de duabus siliquis * præstandis provinciarum administratoribus.*

CONSTANTINI Caballini sive Copronymi ab A. 741. 18. Jun. ad 775. 14. Septembr.

Περὶ λειψάνων &c. ὄργανον ἐπιτήδειον. Apud Bonefidium p. 4. & ad calcem Novellarum in edit. Amst. p. 1663. p. 278. *De reliquiis & intercessione sanctorum.*

NICEPHORI ab 31. Octobr. A. 802. ad 26. Jul. 811.

Σκεψάμενος δεῖ ταπεινῶσαι. Apud Bonefidium p. 5. *De militia inopum, de chartiatico & fumario & naucleris, & inventione thesauri & aliis quibusdam.*

Τοκισμὸς ἐν πλοίοις. Apud Bonefidium p. 1. *De Usura.*

Τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας. Apud Bonefidium p. 7. *De vasis sacris & rebus Ecclesiasticis.* Etiam hæc tria exstant Græce & Lat. ad calcem Novellar. edit. Amst. 1663.

LEONIS Armenii, ab 11. Jul. A. 813. ad 25. Dec. 820.

Πρὸς τῷ ἐπιμελῶς δὲ καὶ ἀγρύπνως. Apud Bonefidium p. 7. & ad Novellar. calcem. *De præfecto pœnam adultero non irrogante.*

THEOPHILI ab 1. Octobr. 829. ad 20. Jan. 842.

Περὶ εἰκόνων &c. Capita quinque apud Bonefidium p. 8. *De imaginibus, de expulsione monachorum, de connubio Persarum cum Romanis, de*

* Περὶ δικεράτων. Vide Cangium in κεράτιον.

de tonsura capillorum, de pœna raptoris equi. Etiam Gr. Lat. ad calcem Novellar. p. 279. edit. Amst. 1663.

BASILII Macedonis, qui imperitavit ab A. C. 867. 23. April. ad 889. 1. Martii.

Περὶ δικαστῶν &c. & περὶ σημείων τῶν ἀριθμῶν, capita duo, apud Bonefidium p. 12. & ad calcem Novellar. p. 279.

Capita quatuor de quartis nuptiis, concubinis, de non cogendis ad matrimonium & de benedictionibus nuptiarum clam non faciendis, T. 1. Juris Græco Rom. p. 86. seq.

Capita septem, quorum primum incipit: καὶ τὰ παρ' ἡμῶν. T. 2. Juris Græc. Rom. p. 134.

Manualis epitome Legum, sive πρόχειρον νόμων, sub BASILII Macedonis filiorumque ejus, CONSTANTINI & LEONIS auspiciis editum exstat in Bibl. Cæsarea, promulgatum A. 6384. hoc est CHristi 876. atque titulis quadraginta divisum, non ut Cujacius VI. 9. Obs. titulis sexaginta. Vide Lambecium VI. p. 19. Hæc est cujus paullo plus quam dimidiam partem Græce & Latine dedit Leunclavius T. 1. Juris Græco Rom. p. 79 -- 130.

Ἐκλογαὶ νόμων ἐν συντόμῳ γινόμεναι παρὰ ΛΕΟΝΤΟΣ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τῶν σοφῶν βασιλέων, ἀπὸ τῶν ἰνστιτούτων, τῶν διγέστων, τοῦ κώδικος, τῶν νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ. ΡΟΥΦΟΥ καὶ ΠΙΝΑΛΙΟΥ καὶ ΡΟΔΙΩΝΟΣ ἐπιδιορθώσεως τῶν φίλων. MS. apud illustrem Virum Gisbertum Cuperum, ex cujus Bibliotheca pervenit ad Nobiliss. Zach. Conradum ab Uffenbach. Distinguitur hæc *ecloge legum* titulis quadraginta, quorum index exhibetur in Catalogo MSS. Bibl. Uffenbachianæ p. 525. seq. Primus est περὶ συναινέσεως μνηστείας, de consensu sponsalitio. Postremus περὶ σκύλων, de spoliis bellicis, & post multa alia Capita περὶ συνηγόρων καὶ περὶ ἐντολῆς, de caussarum patronis & mandatis.

Plura de his eclogis legum, Svaresius in notitia Basilicorum quam infra notis quibusdam illustratam exhibeo, ubi & de *Basilicis*, quæ iisdem Imperatoribus debentur, & de *ecloga Basilicorum.*

BASILII & filiorum CONSTANTINI & LEONIS.

Ἀγαθὸν ἁπάντων χορηγόν. De non jurando & de testibus ac contractibus. T. 2. Juris Græco Rom. p. 135.

LEO-

LEONIS Sapientis ſive Philoſophi, ab 1. Mart. A. 889. ad 11. Maji A. 911.

Conſtitutiones CXIII. Græce editæ cum Novellis Juſtiniani ab Henrico Scrimgero, cum caſtigationibus H. Stephani 1558. fol. Latine verſæ ab Henrico Agylæo, Pariſ. apud H. Stephanum 1560. 8. Video etiam memorari editionem Novellarum Juſtiniani, Juſtini, & Leonis Philoſophi Græco Latinam ex Greg. Haloandri recenſione, Baſil. 1541. fol. apud Hervagium, in quam necdum incidi. Harum porro Leonis conſtitutionum, quæ etiam Græce & Latine vel Latine in pluribus Corporis Juris Civilis editionibus ad calcem Novellarum Juſtiniani exſtant, ne apud Græcos quidem auctoritas obtinuit, exceptis paucis, de quibus adſcribenda eſt magni Cujacii * obſervatio: *Novellarum Conſtitutionum Leonis ſophi quæ multa corrigunt ex Juſtiniano Jure quod ſequimur, tantum abeſt, ut aliqua ſit apud nos auctoritas, ut nec ætate ejus unquam obtinuerint: nam quod noſtris hodie, idem etiam ſæpe Pop. Romani principibus eveniebat, ut quæ conſtituerant, judicio populi non reciperentur. Poſſum memorare multa. Sed de Conſtitutionibus Leonis ſatis habeo referre, quod ita in Græcis interpretibus ſcriptum legi:* Νεαρὰς διατάξεις ἐξέθεντο μὲν καὶ ἄλλοι πολλοὶ βασιλεῖς, ἐξέθετο δὲ καὶ ὁ σοφώτατος κύριος Λέων, καὶ ἐγένοντο καὶ παρ' αὐτοῦ πολλαὶ νεαραὶ, οὐκ ἐκράτησαν δὲ, εἰ μὴ μόναι αἵτινες ἐγράφησαν εἰς ὑποθέσεις περὶ ὧν ἄλλοι παλαιότεροι νόμοι οὐ διελάμβανον, καὶ ὅσαι ἐγένοντο εἰς ἀναπλήρωσιν ἐκείνων ὧν αἱ παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαραὶ παρέλιπον, καὶ οὐκ εἶπον περὶ τούτων ἐντελῶς καὶ σαφῶς. αὗται γὰρ μόναι ἀπὸ τῶν νεαρῶν τοῦ κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἔχουσι τὸ κῦρος καὶ στέργονται, αἱ δὲ ἄλλαι πᾶσαι ἠπράκτησαν. Et in pragmatica Michaelis ducis & judicis Attaliotæ: Ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύριος Λέων νεαρὰς μὲν ἐκτέθεικεν πολλὰς, οὐκ ἐκράτησαν δὲ εἰ μὴ μόναι αἵτινες ἑτέρων νόμων μὴ ὑπόντων ἐγράφησαν, ἢ εἰς προσθήκην τῶν παραληφθέντων ταῖς νεαραῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγένοντο. *Ex tot igitur Conſtitutionibus eæ tantum obtinuerunt, quæ his de rebus ſunt, de quibus nihil eſt ante conſtitutum, veluti de epochis maritimis* No. 57. 102. 103. 104. *περὶ ἱερολογίας* No. 89. *περὶ ἐκτυφλώσεως* No. 92. *& de ſpatio quo domum ædificatam in agris abeſſe oportet*

* Lib. XVII. Obſ. cap. 31. Vide & XIV. 1.

tet ab arvo vicini No. 71. *qua de re quod ante constituerat Basilius, quia non erat relatum in libros* βασιλικῶν, *quos ipse Basilio patri attribuit non sibi, ac proinde aberrabat a Corpore Juris, nec pro lege observabatur, Leo supradicta Novella ita servari præcipit, ut si terræ latitudo hoc ferat, inter eam domum & adfinem agrum tantum intersit, quantum duo teli jactus spatii conficiunt, sin minus, quantum unus. In ea autem pro* εἰς ἀποκλήρωσιν *vet. liber habet* ὡς ἀποκλήρωσιν, *quod est* ὡς ἀπόμοιραν, *ut partem aliquam ab arvo aut vinea separatam, nam &* ἀποκληροῦσθαι *duobus locis dixit* Novell. 5. *pro partem addicere alicui & supponere. Itemque vetus liber in eadem* Nov. 71. *habet* νόμου τιμῆς. *& infra* ἐγράφη συμπολιτείαν, *ut* Novell. 78. τῆς ἐν τοῖς νόμοις συμπολιτείας. *&* κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, *&* μετρεῖσθαι τὸ διάστημα, *ut apud Harmenopulum, non* ποιεῖσθαι. *Illæ etiam Leonis Constitutiones obtinent, quæ jus vetus explicant, ut* Novell. 77. *aut supplent, ut* Nov. 5. Sed en tibi Constitutionum illarum CXIII. syllabum:

Index Constitutionum Imperatoris Leonis Sapientis.

1. Ut secundum sequentes Constitutiones judices causas dijudicent. Incipit: Ὁ μὲν δὴ περιώνυμος ἐν βασιλεῦσιν Ἰουστινιανός.
2. Ne propter legitimos liberos quisquam Episcopatum consequi impediatur. Incip. Τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων.
3. Ante sacerdotium matrimonium contrahendum esse. Incip. Καλῶς ἐξ ἀρχῆς.
4. Quoscunque sacerdotes, quocunque vocantur, docere atque sacrificare posse. Τοῖς μὲν ἀρχαιοτέροις ἔδοξε.
5. Ut monachus de acquisitis testari possit. Ἐπειδὴ περὶ μοναζόντων ὑπάρξεως.
6. Decennem, monachum fieri posse. Ὁ καιρὸς καθ' ὃν δεῖ.
7. Clericum denuo prophanum fieri non posse. Ὥσπερ ἡμῖν ἔμπροσθεν.
8. Monachum, quotiescunque fugerit, in suum monasterium retrahendum esse. Τῶν ἀσκητῶς ζῆν προελομένων.

9. Si servus ignorante domino clericus factus sit. Τῇ αὐτῇ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εὐταξίας προνοίᾳ ἑπόμενοι.

10. Si servus ignorante domino Episcopus factus sit. Ὅσον τίμιον τὸ τοῦ μονάδος βίου ἐπάγγελμα.

11. Si servus ignorante domino monachus factus sit. Ὅπερ ἐπὶ τοῦ κλέψαντος οἰκέτου.

12. De officinarum magnæ ecclesiæ usu. Κωνσταντῖνος ὁ πρῶτος τῇ τοῦ Χριστοῦ κλήσει τὸ στέφος τῆς βασιλείας βασιλικώτερον ἀποφήνας.

13. De perpetuis emphyteusibus. Πρᾶγμα πλεονεκτικόν τε καὶ ἄθεσμον.

14. Si quis monasterium imperfectum relinquat. Τὸ τῆς γνώμης προπετὲς καὶ φιλόνεικον.

15. Baptismum in quocunque sacrario peragi posse. Καὶ οὗτος ὁ σεβασμίας ἐκ τῆς συνόδου κανὼν ἱερός.

16. Viginti annos natum, hypodiaconum creari posse. Ὁ παλαιὸς λόγος ὃς παρεγγυᾶται.

17. Quando puerperæ sacrorum mysteriorum participes fiant: & quando infantes baptizandi sint. Ἡ μὲν ἀξίωσις τῆς ὑμετέρας μακαριότητος.

18. In sponsalibus pœnam constitui posse. Τὴν τοῦ κρείττονος ἐκλογήν.

19. Si pater in nuptialibus contractibus filium ex æquo cum fratribus hæredem fore promiserit. Ὅπερ καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἴρηται.

20. Ne maritus uxore mortua præter donationem propter nuptias quicquam capiat. Τοῖς πάλαι περὶ συμφώνων γαμηλίων διορίζουσιν.

21. Quomodo dos ex paternis aut maternis bonis promissa, præstanda sit. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν πλασίγγων ὁρῶμεν.

22. Utrumcunque parentem matrimonium non iterantem, unius liberorum portionem proprietatis jure capere. Ὥσπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλείστων.

23. Ne præsides in provinciis domestica sponsalia contrahant. Ἦν μὲν οὖν ἄξιον καὶ ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ ἀρχικῆς ἀρετῆς.

24. Ne naturales cum adoptivis matrimonium contrahant. Πολλοὶ τὸν πρεσβύτερον χρόνον.

25. De emancipatione. Αὖθις ἀρχαιοτέροις τῶν αὐτοκρατόρων.

26. Eunuchos adoptare posse. Μέγα καὶ τίμιον ἀνθρώποις παρὰ τοῦ πλάσαντος Θεοῦ δῶρον ὁ γάμος.

27. Quibuslibet adoptare licere. Καὶ καλῶς πρέπον ὑπάρχει.

28. Quo

28. Quo tempore adoleſcentibus rerum ſuarum adminiſtratio permittenda ſit. Ἐπειδὴ καὶ ἦτο καλῶς τοῖς νομοθέταις ἔδοξε.
29. Ut ancillam partus apud alium editus ad ipſius dominum ſequatur. Ὥσπερ ἀληθῆ καὶ ὀρθὸν λόγον.
30. Si mulier vivo marito cum aliis de contrahendo matrimonio agat. Ὥσπερ τῶν πεφωραμένων νόμων.
31. Si mulier mariti odio abortet. Ὁ πλάσας ἄνθρωπον ἀπὸ γῆς.
32. De adulteris manifeſto deprehenſis. Τὸ τῆς μοιχείας ἄγος.
33. Ne captivorum uxores aliis nubant. Εἰ μὲν τοὺς πάλαι περὶ νόμων διαλαβόντας.
34. Si tutor pupillam ſuam vitiet. Δεινὸν μὲν τοὺς ὅσοι χρηστοὶ προσδοκηθέντες ἔσεσθαι.
35. De raptu virginum. Οὔτε πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἀπαυθαδιαζόμενοι νόμον.
36. Ex captivis natum, ſi libertatem conſequatur, parentum ſuorum in captivitate morientium hæredem eſſe. Εἰ τῆς πολιτείας ἐρείσματα.
37. Domini ſui teſtamento liberum eſſe juſſum, tametſi id ignoret, teſtari poſſe. Καὶ τῷ παρόντι νόμῳ ἐλλείποντι.
38. Imperatoris ſervos plenam de rebus ſuis ſtatuendi poteſtatem habere. Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τοῦτο πλεονεξία τις εἶναι.
39. Prodigum quæ ex re ipſius ſint, facere poſſe. Οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις οὕτως.
40. Captivos teſtamenti factionem habere. Οἱ πάλαι τῆς τῶν νόμων ἐκθέσεως ποιούμενοι πρόνοιαν.
41. Quot teſtibus teſtamenta firmentur. (in civitatibus *quinque:* in itinere vel agro *tribus.*) Ἐν πᾶσι μὲν τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι.
42. Sufficientem teſtium numerum teſtamentum ratum facere, tametſi neque ſubſcriptiones illorum neque ſignacula habeat. Ἔοικεν ἡ πολλάκις ἐν τοῖς λόγοις ἐπικαθημένη ἀσάφεια.
43. Teſtamenta per ſcribendi ignaros confirmari. Οὐχ ὑπὲρ ὧν οἱ προλαβόντες.
44. A quibus obſignari teſtamenta oporteat. Καὶ πάντα μὲν ἄλλα ὅσα γραφῇ πραγματεύονται ἄνθρωποι.
45. Judices ſententias in literas referre, ſuisque manibus obſignare debere. Τῆς ἀσφαλείας τῶν ἤδη φθασάντων κεκρίσθαι πραγμάτων.

46. De curiis & decurionibus latarum legum abrogatio. *Ὥσπερ ἄλλων ἁπάντων τ̃ κτ̀ τὸν βίον.*
47. Ne ſenatus & decuriones magiſtratus amplius conſtituant. *Πάλιν μὲν ἄλλην ἐχέσης τ̃ πολιτείας κατάστασιν.*
48. Mulieres ad dicendum teſtimonium admittendas non eſſe. *Οὐκ οἶδ᾽ ὅπως μὴ σκεψάμενοι.*
49. Servos teſtes eſſe non poſſe. *Ἡ μαρτυρία μέγα τι καὶ ἀναγκαῖον ὄν.*
50. Quatenus donationes in literas non relatæ valeant. *Ἐπειδὴ πολλοί ἐστιν ὅτε μὲν χάρτας ἀμειβόμενοι.*
51. De theſauro invento. *Ἦν μὲν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον.*
52. Ut tam veterum Principum quam recentiorum numiſmata valeant. *Εἰ νεῦρα τ̃ πραγμάτων αἱ τέτων εὔποροι ἀφορμαί.*
53. Mortuos tam intra quam extra civitates ſepeliri poſſe. *Ἐμοὶ φαίνεται μὴ μόνον.*
54. Dominicis diebus omnes ab operibus vacare debere. *Ἀρίστη μὲν ἡ σπεδή.*
55. Ut Judæi ſecundum Chriſtianiſmi ritus vivant. *Οἱ ἔμπροσθεν εἰς τὰ σκῆπτρα καταστάντες.*
56. De oſtiis marinis. *Καὶ ἕτερος ἡμῖν ὁ νόμος.*
57. Quantum remoræ piſcatoriæ inter ſe diſtare debeant. *Ἐπειδὴ πλείστων νόμων.*
58. Ex ſanguine cibum conficiendum non eſſe. *Καὶ πάλαι τῷ νομοθέτῃ Μωσῇ.*
59. Hominem liberum ſe vendere non poſſe. *Εἷς καὶ ἕτερος νόμος ἐστὶ τ̃ μὴ πρεπόντων τῇ εὐταξίᾳ τῆς ἡμῶν πολιτείας.*
60. De pœna qua caſtratores affici debeant. *Πρᾶγμα τολμώμενον μὲν ἀφειδῶς.*
61. Si tributorum exactores plus exegerint, qua pœna afficiendi ſint. *Ὡς ἦν μακάριον καὶ τῷ βίῳ σωτήριον.*
62. De pœna ejus, qui rem aliquam publicam vendiderit. *Ἄξιον μὲν τὰς δημοσίων.*
63. Siquis res vetitas ad hoſtes transvehat. *Καὶ τέτο τ̃ αὐτῆς ὂν αἰτίας ἔγκλημα.*
64. Si quis naufragio ejectas res celaverit. *Ἐκεῖνο δὲ λίαν θαυμάζω.*
65. De incantatorum pœna. *Ὁ μὲν εἰπὼν μέμφεσθαι τῷ οἴνῳ.*

66. De

66. De plagio. Ὥσπερ οὐκ ἔστι καλὸν τὰ τῆς δίκης ζυγά.
67. Si transfugæ sua sponte revertantur. Καὶ τὸ ἄγαν αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον.
68. Quomodo monachi & clerici tutores esse possint. Τοῖς μὲν πάλαι νομοθέταις, μονοειδοῦς.
69. Quomodo cœcos testamentum facere oporteat. Ἐπειδὴ ἀμφισβητεῖται.
70. De latronibus. Ἁπανταχοῦ τὸ κοινὸν τῆς γνώμης.
71. Qua lege in arvis vineisve ædificetur. Γνώμην ἀρίστην τε καὶ ἐννομωτάτην.
72. Ut pacta non constituta pœna valeant. Τῷ προστάσσοντι νομίμῳ.
73. Cum mulieribus in Ecclesiarum cœnaculis habitare non licere. Πρᾶγμα κακῶς μὲν καὶ πρὸ τῶν κωλυόντων.
74. Ante legitimum tempus matrimonium consecrari non debere. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς περὶ γάμων τῇ τε ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ ἕκτῃ συνόδῳ.
75. Viginti annos natum, hypodiaconum creari posse. Εἰ ἐν πολιτικοῖς πράγμασι.
76. Si sacerdos falsum testimonium dicat. Τὰ πρὸς τοὺς θεοκήρυκας.
77. De falsariorum pœna. Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις.
78. Ne amplius S. C. fiant. Ὥσπερ καὶ ἐφ' ἑτέρων.
79. Sacerdotem diaconum, hypodiaconúmue, si uxorem ducat, à sacro ordine removendum non esse. Τὰ ἅπαξ ἀνατεθειμένα τῷ Θεῷ.
80. Purpuræ segmenta & particulas venundari posse. Οὐκ οἶδα ὅπως οἱ ἄνω τοῦ χρόνου.
81. Ex auro preciosisque lapillis aliquid confici, non universum nefas esse. Καὶ τοῦτον δὲ τὸν νόμον ὃς ἁπλῶς ἀφαιρεῖται.
82. De testamento resignato. Πολλὰ τῶν πραγμάτων κατά τινα.
83. Trientes usuras in mutuata pecunia licitas esse. Καλὸν μὲν ἦν καὶ σωτήριον.
84. Negotiari, ædificare, muneraque accipere, urbis magistratus posse. Τὰ περὶ ἀρχόντων τοῖς πρὸ ἡμῶν δεδογμένα.
85. Qui pater nuptias non iterat, eum unius liberorum portionem percipere. Ἐπεὶ περὶ τῶν ἐπὶ παισίν.
86. Siquis ecclesiastici ordinis se advocationibus, sponsionibus, redemptoris, similibusve rebus dedat. Τοὺς πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν βῆμα,

87. Si quis ecclesiastici ordinis, alea ludat. Οὐδ᾽ ὅσοι τῆς ἱερᾶς τάξεως.
88. Celebribus quibusdam in ecclesia * viris festi dies constituuntur. τῷ σεβασμίῳ τῶν σεπτῶν Ἀποστόλων θεσπίσματι.
89. Matrimonia citra consecrationem non confirmari. Ὥσπερ τὰ τῆς υἱοθετήσεως πράγματα.
90. Qui tertium matrimonium contrahunt, sacri canonis pœnis obnoxios esse. Ἔδει δὴ πλάσμα τῆς θείας ἡμᾶς παλάμης.
91. Concubinam habere non licere. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας.
92. Siquis aliquem dedita opera oculis orbarit. Εἰ καὶ ἄλλως ἡμῖν περὶ τῶν τοῦς ὀφθαλμοὺς.
93. Si sponsa ex alio uterum gestare deprehendatur. Ἐπειδὴ τοῖς ἀρχαίοις τὰ περὶ μνηστείας.
94. Legis quæ de consulatu agit abrogatio: Ἐπειδήπερ σκοπὸν ἡμῖν.
95. De avulso superiore loco & inferiorem agrum obtegente. Καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις.
96. De sepulchro violato. Ἔστιν ἀσύγγνωστα τῶν ἁμαρτημάτων.
97. In contestatione litis, magistratuumque initio jurandum esse. Εἰ καὶ δοκεῖ πως ἐναντιολογεῖσθαι.
98. Si eunuchi uxores ducant. Ἡ τῶν νόμων γένεσις καὶ κατάστασιν τῆς πολιτείας.
99. Ut qui jusiurandum defert, prior de calumnia juret. Ὅσα πρὸς εὐλάβειαν ὁρᾷ.
100. Si homo liber cum servilis conditionis homine matrimonium contrahat. Φιλανθρώπου γνώμης ὄντες οἱ νόμοι.
101. Si contubernalium sive servorum conjugum alter libertatem consequatur. Οὐ μόνον ὁ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἐλευθερίας.
102. Si prædia maritima ad constituendas piscatorias remoras per se non sufficiant. Μέγα τῷ βίῳ χαρίζεται ἡ σὺν φρονήματι καὶ λογισμῷ, τῶν πραγμάτων κοινώνησις,

103. Quo-

* Ecce tibi illorum nomina, quorum memoriæ dies festi à Leone Imp. dicantur: ἈΘΑΝΆΣΙΟΣ, ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι, Θεοῦ περιώνυμος. ΒΑΣΊΛΕΙΟΣ, ἡ βασίλειος τῆς ἐκκλησίας σεμνότης. ΓΡΗΓΌΡΙΟΣ ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος. ΓΡΗΓΌΡΙΟΣ ὁ γλυκὺς τῆς Ἐκκλησίας ποταμὸς καὶ ὑπέρλαμπρος. ἸΩΆΝΝΗΣ τὸ πάγχρυσον στόμα τοῦ Πνεύματος, καὶ σὺν τούτοις ΚΎΡΙΛΛΟΣ καὶ ἘΠΙΦΆΝΙΟΣ, ὧν τὰ κατορθώματα καὶ τὸ κλέος τοῖς εἰρημένοις ἐφάμιλλον.

103. Quomodo de maritimis prædiis ad conſtituendas piſcatorias remoras ſocietas ineatur. Εἴωθε μὲν ἐπὶ τ̃ γινομένων κοινωνημάτων.
104. Si piſcatoriæ remoræ legitimo intervallo non diſtent. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς γείτοσιν.
105. Si magiſtratus res fiſcales furatus eſſe deprehendatur. Καλὸν ἡ ἐκ τ̃ νόμων ἐπαγομένη τιμωρία.
106. Qantum indotatæ mulieres ex maritorum mortuorum bonis percipiant. Πρᾶγμα παράλογόν πως δοκοῦν.
107. De edendis actionibus. Ἄριστόν ἐστι πᾶν εἴ τι καλὸν καὶ τῷ βίῳ συμφέρον.
108. Si quis in jus vocatus non ierit. Οὐδὲ τοῦτο τὸ καταπεφρονημένον.
109. Quando ſponſalia iniri matrimoniaque conſecrari poſſint. τοῦ σοφοῦ παραινοῦντος, καιρὸς παντὶ πράγματι.
110. Ut ſi mulier in rebus ſuis damni aliquid à marito paſſa, id ſoluto matrimonio ſibi reſarciri velit, dotem propterque nuptias donationem & reliquam mariti ſubſtantiam in commentarium conſcribat. Μετὰ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ τοὺς γάμους.
111. Si uxor furore corripiatur. Ὡς μὲν οὐδὲν οὕτω πρὸς βίον ἀνθρώπων καθέστηκεν.
112. Si maritus furore corripiatur. τῶν μὲν πάλαι νομοθετησάντων τὴν γνώμην.
113. Quantum ſubdialia ambulacra à vicinorum ædificiis diſtare debeant. Ἃ μὲν περὶ οἰκοδομίας.

Ex Novella Leonis 117. Theodorus Balſamo ad tit. 13. Nomocanonis Photii p. 1098. refert: Ἐξ ἀποκάρσεως τ̃ ἀνδρὸς μὴ δίδοσθαι ὑπόβολον τῇ γυναικί.

De Conſtitutionibus ejusdem Leonis tacticis atque militaribus abunde dicere me memini Volum. VI. hujus Bibl. p. 368. ſeq. uti ſpeciatim de naumachicis p. 372. ſeq.

LEONIS & fratris ALEXANDRI ab 11. Maj. A. 911. ad 6. Jun. 912.

Περὶ κριτῶν. οἶμαι δὲ καὶ κρίνειν λαχόντων. Apud Bonefidium p. 14. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 103. & ad calcem Novellar. pag. 280. edit. Amſt. 1663.

Novella promulgata A. C. 919. & recondita in orphanotropheo. Πᾶσα κήνσευσις. T. 1. Juris Græco Rom. p. 102.

ΚΑΤΆΚΡΙΣΙΣ ἘΝΤΕΘΕῖΣΑ εἰς τοὺς κριτὰς, παρὰ Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, τῶν εὐσεβῶν βασιλέων.

Οἶμαι δὲ τῶν κρίνειν λαχόντων, οὐδένα ποτὲ πρὸς τοσαύτην ἀποκλῖναι σκαιότητα, ὥς τε παρὰ τοὺς ἐγκειμένους νόμους δοκιμάσαι καὶ τὰς ψήφους ἐκφέρειν. εἰ δὲ εἰς τοσοῦτον τῆς ματαιότητος ὀλισθήσει, ἁλοὺς μὲν, τὴν ἐν νόμοις κειμένην ἀποτίσεται δίκην. ἡμᾶς δὲ λαθὼν, ἥκιστα λήσεται τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, ὅμως καὶ ἀραῖς ἐμπεδῶσαι τοῦτο, λίαν ἀσφαλὲς εἶναι ᾠήθημεν. εὕροι Θεὸν μαχόμενον οὗτος, καὶ τὰς οὐρανίους καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις, πολεμούσας αὐτῷ, ἐκπέσοι ἄωρος, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ προσζημιωθήσεται καὶ τὴν μέλλουσαν. πῦρ καταφάγεται θεμέλια οἴκων αὐτοῦ, καὶ ἔσται δι' αἰῶνος ἠτιμωμένον τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ ζητοῦν ἄρτους, ἀνθ' ὧν τὴν τῶν νόμων ἐλευθερίαν, δούλην παραπεποιημένων κρίσεων ἀπειργάσατο.

CONDEMNATORIA SENTENTIA, in judices à piis orthodoxisque Imperatoribus Leone & Alexandro pronunciata.

Existimo equidem eorum neminem, qui judiciario funguntur munere, eo unquam stuporis aut insaniæ prorupturum, ut aliter quam ex præscripto legum judicium sententiamve ferre audeat. Quod si quis in tantam evaserit dementiam, reus peractus eas dependet pœnas, quæ legibus sunt irrogatæ. Sin forte nos effugerit, pervigilem tamen illum atque insomnem oculum, cui nihil non, quamlibet occultum sit, patere potest, effugere non poterit. Tametsi id ipsum imprecationibus quoque, dirisque execrationibus stabilire ac firmare non ab re alienum censuimus. Inveniat itaque iste & Deum & cœlestes omnes, atque incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes, immature ex hac vita excidat potius, quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis: ipsius ædium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo redigatur inopiæ, ut panem ostiatim quæritet. Atque hæc jure sane optimo, propterea quod leges quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo atque captivas effecit fictorum pravorumque judiciorum.

ROMANI Senioris, ab A.C. 919. ad 944.

1. Novella data A. C. 921. Θεσπίζομεν ἐν πάσῃ πόλει. T. 2. Juris Græco Rom. p. 155.

2. No-

2. Novella ejusdem argumenti cum filiis Conſtantino, Stephano & genero Conſtantino, promulgata A. 928. dictante *Coſma* Magiſtro: Ἀνθρώποις ἐςὶ ζηλωτόν. Edidit Freherus T. 2. Juris Græco Roman. p. 158. & emendatiorem cum meliore verſione Carolus Labbeus ad calcem obſervationum in Synopſin Baſilicon. Pariſ. 1606. 8.

3. Εἰ μὲν ἐνεργήκοντο οἱ ἐγκαλέσαντες. T. 2. Juris Græco Rom. p. 165.

Ex Novella περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι τοὺς κριτὰς εἰς χωρίων κτήσεις, *De prædiorum acquiſitione.* Apud Bonefidium p. 24. & ad calcem Novellar. p. 281.

Περὶ ἀναλύσεως τοῦ πραθέντος, *De reſcindenda venditione*, & περὶ τῆς προτιμήσεως, *De prælatione.* Apud Bonefidium p. 25. & ad calcem Novellar.

CONSTANTINI Porphyrogeniti, à 6. Jun. A. C. 912. ad 9. Dec. 959.

Novella 1. Romano Seniori ab Cujacio lib. V. de feudis p. 229. tributa. Παλαιὸς νόμος ἐςίν. Cum Jo. Leunclavii verſione, qui tredecim conſtitutiones Conſtantini primus vulgavit ad calcem ἐκλογῆς βασιλικῶν Baſil. 1575. fol. & T. 2. Juris Gr. Rom. p. 139. & in editione operum Conſtantini Porphyrogeniti Græce & Latine vulgata à Jo. Meurſio, Lugd. Bat. 1617. 8. p. 175. & paullo mutatis verbis p. 184. ejusdem Novellæ Epitome ex Michaele Ataliata p. 190.

2. Παρὰ πολλῶν ἀνέμαθεν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 142. Meurſ. pag. 192.

3. Novella de militaribus fundis ſeu prædiis quam dictavit *Theodorus* Patricius quæſtor Decapoleos. Ὥσπερ ἐν σώματι κεφαλή. Edidit Jac. Cujacius lib. V. de feudis p. 232. Jo. Leunclav. ad calcem Synopſeos Baſilicon & T. 2. p. 144. Juris Græco Rom. Meurſius p. 200. & emendatiorem p. 253. ex Carolo Labbeo qui cum nova verſione & notis dedit ad calcem obſervationum in Synopſin Baſilicorum p. 26. Apud eundem p. 68. Theodorus ille, *Theodoſius* appellatur. Sed p. 80. iterum Theodorus.

4. Θεσπίζομεν εἰ καὶ ὥρισται. T. 2. Juris Græco Rom. pag. 148. Meurſ. p. 213.

5. Novella ἡ ἀποκειμένη ἐν τῇ σακέλλῃ, Incipit: Ὑπὲρ ἀπολωλότος ψυχαρίου. T. 2. Juris Gr. Rom. p. 150. Meurſ. p. 217. & argumentum Novellæ ex Balſamone p. 219.

6. Μὴ ἄλλως τὸν ἐναγόμενον εἰς δικαστήριον. T. 2. Juris Græco Rom. p. 151. Meurſ. p. 220.

7. Θεσπίζομεν μηδένα τῶν πολιτικῶν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 151. Meurſ. p. 222.

8. Κελεύομεν τοὺς θεματικοὺς κριτάς. T. 2. Juris Græco Rom. p. 151. Meurſ. p. 222. ubi male μαθηματικοὺς pro θεματικούς.

9. Κελεύομεν μὴ πορίζεσθαί τι κέρδος. T. 2. Juris Græc. Rom. p. 153. Meurſ. p. 226.

10. Ἐπειδὴ αἱ διαθῆκαι. T. 2. Juris Græco Rom. pag. 155. Meurſ. pag. 231.

11. Ἐπειδὴ ὁ σκρίβας οὐκ ἐστι δικαστής. T. 2. Juris Græco Rom. p. 155. Meurſ. p. 233.

12. Ἡ τοῦ Μωσέως νομοθεσία. Novella prior περὶ τῶν ἑκουσίως φονευόντων. T. 1. Juris Græco Rom. p. 109. Meurſ. p. 234.

13. Κελεύομεν εἴ τινες τῶν Ἀρμενίων στρατιωτῶν. Carolus Labbeus ad calcem obſervationum in Synopſin Baſilicorum p. 47. & ex eo Meurſ. p. 275. & ſub *Nicephori Phocæ* nomine Leunclavius T. 2. Juris Græco Rom. p. 169.

14. Ἐπειδὴ τῆς συνηθείας καὶ τῆς χρήσεως. Novella quam dictavit Theophilus Patricius & Quæſtor. Emendatiorem Labbeus poſt Leunclavium dedit p. 52. ex eoque Meurſius p. 280.

15. Ἐκθεσίν τινα παράλογον. Edidit mutilum Leunclavius ad calcem Synopſeos Baſilicor. & T. 2. Juris Græco Rom. p. 155. Integriorem Labbeus p. 68. ex eoque Meurſius p. 295.

16. Tomus unionis de quartis nuptiis: Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεὸς τοῖς. T. 1. Juris Græco Rom. p. 104. Ejus pars à verbis ἀποφαινόμεθα κοινῇ γνώμῃ, apud Meurſium p. 240. Meminit Balſamo ad Nomocanonem Photii tit. 13. p. 1080.

17. Novella poſterior de his qui cædem ſponte committunt & ad Eccleſias confugiunt. Ταῦτα νομοθετεῖν προῃρήμεθα. Apud Bonefid. p. 20. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 111. & ad calcem Novellar. p. 280.

18. Περὶ λαϊκῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων χωρὶς παίδων. Apud Bonefidium p. 23. & ad calcem Novellar. p. 281.

Capita duo, περὶ τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μουλτρίους & περὶ πολυγάμων. apud Bonefidium p. 14. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 118. & ad calcem Novellar. p. 280. prius incipit: Ἡ δὲ κατὰ

τὸν

τὸν ἴχνιον μῆνα. Alterum: ὁ δὲ τόμος τῆς ἑνώσεως γεγονὼς ἐπὶ Κωνςαντίνε τε Πορφυρογεννήτε.

Dolendum eſt magni Cujacii obitu interceptam editionem Novellarum Conſtantini Porphyrogeniti & aliarum plerarumque poſteriorum Imperatorum Orientis, cujus ſpem fecit lib. XII. obſervationum cap. 22.

De Conſtantini Porphyrogeneti Conſtitutionibus militaribus, ſcriptisque aliis dixi Volum. VI. hujus Bibl. p. 487. ſeq. Nunc tantum juvat annotare in Codice Veronenſi, ex quo Latine illa vertit (necdum edidit) illuſtris Vir Scipio Maffejus, Tactica tribui Conſtantino Romani Imp. filio.

NICEPHORI Phocæ, ab A. 963. ad 11. Dec. 969.

ὁ τε Θεε Πατρὸς Λόγος πολύν τινα. Novella de novis monaſteriis non condendis. Ejusdem Epitomen ex Balſamone, Θεσπίζομεν ὅσοι μοναςήρια, ξενῶνας &c. T. 1. Juris Græco Rom. p. 113.

Ἐπεὶ ἡ τῶν τεσσαράκοντα χρόνων. T. 2. Juris Græc. Rom. p. 171.

Ἀνήγαγεν ὁ Πρωτοπαθάριος βασίλειος. T. .2 Juris Græco Rom. pag. 168.

Πατὴρ δίκαιος ὁ πάντας τὰς παῖδας. Novella quam dictavit *Simon* Patricius & primus à Secretis. Edidit emendatam Carolus Labbeus ad calcem obſervationum in Synopſin Baſilicorum pag. 97. Pars in Jure Græco Rom. T. 2. pag. 170. ſeq. Θεσπίζομεν τὴν παρὰ τῶν.

Ἐπειδήπερ τινὲς τῶν κεκωλυμένων. T. 2. Juris Græco Rom. p. 171.

Ex Novellis Nicephori Phocæ Capita duo, περὶ πιπρατηρε, tertium, περὶ προτιμήσεως, quartum & quintum de Eccleſiis ac Monaſteriis novis non exſtruendis: apud Bonefidium p. 28. & ad calcem Novellar. p. 282. edit. Amſt. 1663.

Θεσπίζομεν ὅσοι τῶν Ἀρμενικῶν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 169. Conſtantino Porphyrogenito tribuit Carolus Labbeus p. 47.

BASILII Porphyrogeniti, ab exeunte A. 975. ad 1025. Decembr.

Capita quatuor, περὶ κτήσεως τῶν ἐκκλησιῶν &c. De poſſeſſione Eccleſiarum, de allelengyo ſive mutuò fidejubentibus communis

 cen-

censſus penſitorum, de prædiis potentiorum, & de præſcriptione XL. annorum abolenda. Apud Bonefidium p. 32. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 117. & ad calcem Novellar. p. 282.

Reſcriptum de juramento à Judæis præſtando. Ὑπόδειξον τὴν παροῦσαν λύσιν. T. 1. Juris Græco Rom. p. 120.

Ἐπειδήπερ ἡ βασιλεία μου ἀφ᾽ οὗ ἠυτοκρατόρησε. T. 2. Juris Græco Rom. p. 172 -- 179.

Κολάζεσθαι δεῖ καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι φονεῖς. T. 2. Juris Græco Rom. pag. 179.

ROMANI Junioris Porphyrogeniti, cognomine Argyri à Novembr. A. 1028. ad 11. April. 1034.

Ἡ ἀναφορά σου. ſub *Conſtantini Porphyrog.* nomine edita à Leunclavio ad calcem Synopſeos Baſilicor. & T. 2. Juris Græco Rom. p. 148. Sed ex duorum Codd. MSS. fide, Romano tribuit Carolus Labbeus, qui integriorem edidit p. 80. *de refuſione pretii militarium prædiorum.*

Θεσπίζομεν ἐάν τινες μερίδας τινάς. Juris Græco Rom. T. 2. p. 167. & emendatior apud Labbeum p. 90.

Caput ex Novella Romani Argyri περὶ προσόδου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, De reditu magnæ Eccleſiæ & de mutuo fidejubentibus &c. Apud Bonefidium p. 34. & ad calcem Novellar. p. 283.

ZOËS, Romani uxoris.

Caput περὶ τοῦ ἀπριάτην τὰς ἀρχὰς γίνεσθαι. De magiſtratibus non vendendis. Apud Bonefidium p. 35. & ad calcem Novellar. p. 283.

MICHAELIS τοῦ στρατιωτικοῦ, ab Auguſto A. 1056. ad 31. Aug. 1057.

Caput περὶ στρατηγίου &c. De prætorio & velamine capitis & de publicis curatoribus. Apud Bonefidium p. 35. & ad calcem Novellar. pag. 283.

ISAACII COMNENI, ab 1. Sept. A. 1057. ad Decembr. 1059.

Τυποῖ δὲ ἡ βασιλεία μου καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ. De canonico & conſuetudinibus, quæ dantur pro ordinatione. Apud Bonefidium p. 36. & T. 1. Juris Græco Rom. pag. 121. & ad calcem Novellar. pag. 283.

MICHAELIS Parapinacei, ab Octobr. A. 1071. ad April. A. 1078.

Capitulum περὶ προτιμήσεως ἐν ἀντιχρήσει. De prælatione in antichresi. Apud Bonefidium p. 37. & ad calcem Novellar. p. 283.

NICEPHORI Botaniotæ, ab 7. April. A. 1078. ad Mart. 1081.

Aurea Bulla de incestis nuptiis. Τὸ ταῖς μεγίσαις τῶν διοικήσεων. T. 1. Juris Græco Rom. p. 121.

Capita περὶ διαλύσεως γάμου * μανέντος ὁμοζύγου, De solutione matrimonii ob furorem conjugis, & περὶ χρεοκοπίας δημοσίων ὀφειλῶν, De relevatione fiscalium debitorum. Apud Bonefidium p. 38. & ad calcem Novellar. p. 283.

ALEXII COMNENI, ab 1. April. A. 1081. ad 15. Aug. 1118.

Novella de electionibus Episcoporum. Εἰ καὶ ἀφρονέστερός εἰμι πάντων. Græce & Latine in Cotelerii monumentis Ecclesiæ Græcæ T. 2. p. 178 -- 197.

Ὁ κατὰ καιροὺς θεοφιλής. T. 1. Juris Græco Rom. p. 123.

Οἱ πονήρως τὸ σῶμα ἔχοντες. T. 1. Juris Græco Rom. p. 124.

Novella dictata à Salomone eparcho: Πολλὰ μὲν δικαστήρια. T. 2. Juris Græco Rom. p. 179.

Πολλὰ προσαγγείλαντες ὠφέλειαν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 185.

Ἀγαθόν σοι ζῆλον. T. 2. Juris Gr. Rom. p. 185.

Ad calcem Novellarum exhibentur p. 283. seq. Capita ex Constitutionibus Alexii Comneni undecim, 1) De ætate a) ineuntium officia. 2) De nuptiis b) amitæ & fratris filiæ cum filio fratris & patruo. 3) De sponsalibus, c) ubi mentio Aureæ Bullæ *Nicephori* Botaniotæ, & sanctionis Imp. *Leonis*. 4) De d) solutione sponsalium, ubi mentio Constitutiouis Leonis Philosophi, & post suggestionem Jo. Thracesii Curopalatæ & magni Drungarii, sequitur Imperatoris rescriptum, * quod incipit: Εἰ μηδὲν ἄλλο ἢ βασιλεία ἢ ἔννομος ἐπιστασία ἐστί. Ggg 3 5) De

* Meminit Balsamo ad tit. 13. Nomocanonis Photii p. 1134. edit. Justell.

a) Bonefid. p. 39. b) Bonefid. pag. 40. & T. 1. Jur. Græc. Rom. p. 138. c) Bonefid. p. 41. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 126. (d Bonefid. pag. 48. * Id. p. 51. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 134.

5) De e) chartophylace, Ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα. 6) De f) doctoribus Ecclesiæ. 7) De electis g) ad Orientales Ecclesias, ubi rescriptum Imperatoris quod incipit: Ἀνέμαθεν ἡ βασιλεία μου. 8) De h) erigendis Episcopatibus in metropoles. 9) De testibus i) & benedictione matrimonii servorum, ubi Imperatoris rescriptum, quod incipit: Δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τῆς βασιλείας μου ἦλθεν. 10) De k) oblationibus & aliis ecclesiasticis juribus, ubi rescriptum Imperatoris quod incipit: Τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διόρθωσιν τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων. 11) De l) foro clericorum, & de judice per rescriptum prohibito causam ad se transmissam disceptare, ubi rescriptum Imperatoris: Διορίζεται πᾶσιν ἡμῖν τοῖς τῶν δικαστηρίων προεστῶσιν ἡ βασιλεία μου.

JOANNIS COMNENI, Καλοιωάννου, ab A. 118. ad 1143.

Aurea Bulla, καὶ τί δὲ ἄλλο τῇ βασιλείᾳ μου. T. 1. Juris Græco Rom. pag. 147.

MANUELIS COMNENI, ab April. A. 1143. ad Septembr. 1180.

Novella de judicibus, advocatis & aliis argumentis. Incipit: Ἔννομον ἐπιστασίαν. T. 1. Juris Græco Rom. p. 286. & integrior emendatiorque à Carolo Labbeo p. 104. ad calcem emendationum in Synopsin Basilicor.

Aliæ Constitutiones ad calcem Novellarum Justiniani pag. 290. seq. edit. Amst. 1663.

1. Περὶ διοικητῶν τῶν διαθηκῶν. De executoribus testamentorum. Ex Bonefidii Jure Orientali p. 78. adde Balsamonem ad Nomocan. Photii p. 865.

2. Περὶ ἀπράκτων ἡμερῶν. De feriis. Pars Constitutionis à verbis θεσπίζομεν οὖν ἐκείνας εἶναι, qualis exstat apud Bonefidium pag. 80. Balsa-

e) Bonefid. p. 58. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 143. f) Bonefid. p. 61. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 143. g) Bonefid. p. 61. & T. 1. Juris Græco Rom. pag. 138. h) Bonefid. p. 64. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 131. i) Bonefid. p. 67. & T. 1. Jur. Gr. Rom. p. 145. k) Bonefid. p. 71. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 141. l) Bonefid. p. 75. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 139. T. 2. p. 184. Balsamo ad Nomocanonem Photii p. 951. 952.

Balsamonem ad Nomocan. Photii p. 920. seq. & Leunclavium ad calcem Synopseos Basilicor. & T. 1. Juris Græco Rom. pag. 160. Sed integra longeque emendatior edita est à Carolo Labbeo ad calcem notarum in Synopsin Basilicon p. 127. Incipit: Σκοπὸς μὲν ἀνθρώποις τῦ ἑορτάζειν.

3. De synodica subnotatione Patriarchæ Lucæ de nuptiis septimi gradus cognationis, ut est apud Bonefid. p. 85. Sed Imperatoris Edictum edidit Leunclavius T. 1. Juris Græco Rom. p. 165. incipit: Τῆς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων.

4. De decisione Sisinnii de nuptiis duorum fratrum cum duabus consobrinis. Bonefid. p. 86. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 167.

5. De nuptiis cum duabus sobrinis. Bonefid. p. 88.

6. De sententiis Judicum. Bonefid. p. 88.

7. Ne morientium Episcoporum diripiantur bona ab exactoribus. Πρᾶγμα καὶ εἰς Θεῦ τολμώμενον περιφρόνησιν.

8. De homicidiis voluntariis. Παρακελεύεται βασιλεία μυ ἅπασι. Bonefid. p. 92. & T. 1. Juris Gr. Rom. p. 163.

9. Ut Ecclesiarum & Monasteriorum quæ sunt ad urbem immobilia, intacta sint à manu fisci. Ἔφθασε μὲν πρὸ χρόνων τινῶν χρυσόβυλλον. Bonefid. p. 96. & T. 1. Juris Gr. Rom. p. 156.

10. De immobilibus magnæ Ecclesiæ CPol. Καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἐκείνῳ. Bonefid. p. 104. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 152.

11. De instrumentis omnium, quæ ubique sunt Ecclesiarum ob possessionem immobilium. Aurea Bulla incipit: Ὁ μὲν κατὰ Μωσέα, Bonefid. p. 109. & T. 1. Jur. Gr. Rom. p. 149.

12. De citatione absentium. Bonefid. p. 114.

13. De tonsura mulierum degere volentium in monasterio post trimestre facta. Bonefid. p. 115.

14. De foro Judæorum. Bonefid. p. 116.

Vide etiam quæ ex Manuelis Comneni Novella de Episcopis, ne citra causam CPoli commorentur, Balsamo p. 938. ad Photii Nomocanonem.

ALEXII COMNENI Secundi, ab Septembr. A. 1180. ad Octobr. 1183.

Ne monasteriorum prædia describantur. Incipit: Ἡ βασιλεία μυ τῆς ἐκ τῶν

τ͂ ὑμετέρων εὐχῶν. Apud Bonefid. p. 116. & T. I. Juris Græco Rom. p. 167. & ad calcem Novellar. p. 296.

ISAACI ANGELI à 12. Septembr. A. 1185. ad 10. April. 1195.

Ὁ μὴ ἐλέγχων, φησὶν ἡ γραφή. T. I. Juris Græco Rom. p. 169.

Capita duo de metropolitanis revocantibus ad ſe pertinentes Epiſcopas jure metropolis aut Archiepiſcopatus honoratas, & de nuptiis ſeptimi gradus. Apud Bonefidium p. 119. & ad calcem Novellar. p. 296.

Ut tondeantur electorum Pontificum uxores. Incipit: Ἡ ἔννομος τ͂ βασιλέως ἀπόφασις. Bonefid. p. 121. & T. I. Juris Græco Rom. p. 175. & ad calcem Novellar. p. 297.

De canonario tributo quædam ex Iſaaci Angeli Novella affert Balſamo ad Nomocanonem Photii p. 856.

JOANNIS DUCÆ Batatze, ab A. 1222. ad 1255.

Aurea Bulla, ἔσονται οἱ Λευῖται ἐμοί. T. I. Juris Gr. Rom. p. 276.

Caput περὶ ἐσθήτων. De veſtibus externis prohibitis. Apud Bonefid. p. 124. & ad calcem Novellarum p. 297.

MICHAELIS PALÆOLOGI, ab A. C. 1259. ad 1282.

Caput de primatu & appellatione & commemoratione Papæ Romæ. Περὶ πρωτείου καὶ ἐκκλήτου καὶ μνημοσύνου τ͂ Πάπα Ῥώμης. Apud Bonefidium p. 125. & ad calcem Novellar. p. 297.

IMPERATORIS incerti.

Caput περὶ ἐπισκοπῶν κατεχομένων ὑπὸ λαϊκῶν. De Epiſcopatibus detentis à Laicis. Apud Bonefidium p. 126. & ad calcem Novellar. p. 297. edit. Amſt. 1663.

FRIDERICI II. Imp. ab A. 1212. ad 1260. 26. Dec. Hieroſolymæ & Siciliæ Regis.

Βασιλικῶν διατάξεων Libri III. ſcripti circa A. C. 1230. quorum primus octoginta duo continet Capita cum totidem titulis, ſecundus ſeptuaginta, tertius itidem ſeptuaginta, MSS. in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi. Vide

Vide Celeberrimi Montfauconi Palæographiam Græcam p. 319. ubi hos præmissos Codici jambos refert:

Ῥώμης ὁ κλεινὸς εὐσεβέστατος μέδων
Ἀλλίας αὖ ῥὴξ, πρὸς δὲ καὶ Σικελίας,
Φρεδερῖκος κράτιστος ἐν στεφηφόροις
Νέον νόμον τίθησι Σικελῶν κράτει
Ὃν καὶ πέπομφε λύτρον ἠδικημένοις.

βασιλεὺς Φρεδερῖκος, ἀειαύγουστος, Ἰταλικὸς, Σικελικὸς, Ἱεροσολυμίτης, Ἀρελατένσης, εὐσεβὴς, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος.

Omitto alios MStos diplomatum Græcorum & rescriptorum Imperialium Codices, qui exstant in variis Bibliothecis, ut in Regia Taurinensi, de qua illustris Vir Scipio Maffei Epistola ad Apostolum Zenum inserta Tomo sexto Diarii Veneti eruditorum Italiæ p. 479. seq. vel in Cæsarea, de qua Lambecius lib. VIII. p. 509. 523. vel in Monasterio S. Basilii Romæ, unde notitiam diplomatum aliquot regni Neapolitani ac Siciliæ dedit laudatus Montfauconus p. 380. seq.

BASILICORUM Editiones Latinæ.

Libri VIII. * βασιλικῶν διατάξεων sive Imperialium Constitutionum ex sexaginta illis, in quos totum Jus Civile auspiciis Basilii, Leonis Sapientis ac denique Constantini Porphyrogenetæ redactum est, Liber XLV. XLVI. XLVII. XLVIII. & mutili XXVIII. XXIX. ex Codice Antonii Augustini, *Gentiano Herveto* interprete, Paris. 1557. fol.

Βασιλικῶν Liber LX. quo Juris Civilis tituli LXX. de criminibus & pœnis continentur, & Græcorum scholiis explicantur, *Jacobo Cujacio* interprete. Lugduni 1566. fol. ad Joannem Jacobum Cambrayum, à quo Codicem Græcum dono accepit.

Libri ab Herveto minus feliciter versi cum libro sexagesimo ex Cujacii interpretatione, Hanov. apud Wechelos 1598. & 1606. fol. curante qui præfationem præmisit Dionysio Gothofredo.

* Non sunt octo libri, sed ne quidem integri sex. Quoniam vero volumen alterum quod libros non integros XXVIII. & XXIX. complectebatur, titulorum numero prius æquabat, hinc Hervetus suspicatus est non pauciores libros quam quatuor eo contineri, ut ipse in præf. ad Joannem Morvillerium, Episcopum Aurelianensem, testatur,

βασιλικῶν liber XXXVIII. & XXXIX. quibus Juris Civilis tituli XXXI. explicantur, additis Græcorum ſcholiis indiceque titulorum lib. 38. 39. 40. 41. 42. quos à Viglio acceperat, Jacobo Cujacio interprete. Pariſ. 1609. fol. edente poſt auctoris obitum Carolo Labbeo.

EDITIO BASILICORUM GRÆCO LATINA.

Univerſos libros ſexaginta, cum Græcorum ſcholiis ex Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi Græce luculenter edidit, verſionemque adjunxit *Carolus Annibal Fabrottus*, * Anteceſſorum Aquiſextienſium Decanus, ſervata in libro XXXVIII. XXXIX. & LX. Cujacii interpretatione. Pariſ. 1647. fol. ſeptem voluminibus. Lacunæ quædam in hoc opere adhuc obviæ fortaſſe ſuppleri poſſunt ex Codd. MSS. Vaticanis.

ECLOGA ſive SYNOPSIS BASILICORUM.

Ἐκλογὴ καὶ σύνοψις τῶν βασιλικῶν ξ´ βιβλίων σὺν παραπομπαῖς, κατὰ στοιχεῖον. Ecloga & Synopſis librorum LX. Baſilicorum cum allegatione locorum ſimilium. Opus ordine literarum digeſtum, ſolo διὰ τὸ τίμιον, *honoris cauſa*, extra ordinem præmiſſo titulo, περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ τοῦ μηδένα καταβλμᾶν περὶ αὐτῆς δημοσίᾳ ἀμφισβητεῖν. *De fide orthodoxa Chriſtianorum, & ne quis audeat publice eam vocare in controverſiam.* Hoc opus MStum pridem laudavit magnus ** Cujacius: atque exſtat cum ſcholiis Græcis marginalibus manu exaratum in Bibl.

* Provinciam edendorum Baſilicorum Fabrotto demandatam annuo bis mille librarum honorario conſtituto teſtatur Claudius Sarravius p. 47. Epiſtolar. edit. primæ.

** Cujacius videtur etiam Synopſin hanc ſive Eclogam cum libro ſexageſimo Baſilicon Latine vertiſſe, licet illam non edidit, ita enim ille A. 1564. in præf. Commentariorum ad tit. Pandectarum de excuſationibus ad Jo. Jacobum Cambrayum T. 2. Opp. *Has me egiſſe partes eo tempore nunquam pœnitebit, qui ex eis retulerim, quam tu mihi apprime commendaveras libri LX.* βασιλικῶν *Latinam interpretationem, & hos in quibus illo frequenter utor* παραιτήσεων *&* παραιτηρήσεων (excuſationum) *libros, & alia multa, quæ mihi ſepono, illa tibi mature vindices velim - - qui CPolitana iterum legatione dextro Numine perfunctus, etiam qui juris ſtudioſis prodeſ-*

in Bibl. Cæſarea deſcribiturque à Lambecio in limine Voluminis ſexti. Habuit etiam vertitque Latine Jo. Thomas Freigius, ſed cujus non exſtat interpretatio. Ex alio Jo. Samburi Codice, quem Tarenti reperit verſione illam donavit, Græceque & Latine primus edidit cum novellis quibusdam Imp. CPolitanorum * antea ineditis *Jo. Leunclavius*, Baſil. 1575. fol. quoniam autem in verſione non potuit ordinem Alphabeti repræſentare, illum plane etiam in Græcis turbavit ac deſeruit, atque ejus loco capita ἐκλογῆς, ordine ipſorum Baſilicorum digeſſit, indicem tamen titulorum CCCXLVIII. qualem in MS. repererat, ordine literarum Græce edidit, ubi primns eſt περὶ ἀγγαρειῶν καὶ παραγγαρειῶν, poſtremus περὶ ὡρειαρίων de horreariis. *Caroli Labbei* obſervationes & emendationes in Synopſin hanc ex Codicibus Regis Chriſtianiſſ. quibus multa loca reſtituuntur, plurimæ lacunæ replentur, ſcholia Græca & quædam capita primum proferuntur in lucem, prodiere Pariſ. 1606. 8. cum pluribus novellis Imperatorum Græcorum emendatius editis, & *gloſſis* veteribus ** Græco Latinis Juris verborum, quæ in Baſilicis reperiuntur. Cum his conferendæ, ex quibus excerpta dat eruditiſſ. Montfauconus in Catalogo Codicum MSS. Bibl. Coislinianæ p. 488. ſeq. Ex fragmentis

Hhh 2 autem,

prodeſſet, ſexageſimum Βασιλικῶν *ſimul ac non inelegans compendium omnium* Βασιλικῶν, *quod vocant* ἐκλογὴν καὶ σύνοψιν τῶν βασιλικῶν ξ΄ βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον, *reportaveris, & mihi potiſſimum dare volueris, palliatum ut togatum facerem, quod turbulento illo tempore videor mihi non turbulente perfeciſſe, jamque nunc illius editio ab optimo & integerrimo viro Cl. Sennetonio procuratur.*

* Novellæ illæ ſunt 1) Conſtantini Porphyrogeniti Conſtitutiones XIII. 2) Leonis & Conſtantini III. 3) Romani Senioris Lacapeni II. 4) Coſmæ magiſtri officiorum Ψῆφοι ſive Sententiæ II. 5) Romani Porphyrogeniti I. 6) Nicephori Phocæ V. 7) Baſilii Porphyrogeniti II. 8) Iſaaci Comneni I. 9) Nicephori Botaniotæ Aurea Bulla confirmans decreta ſynodalia II. ſub Jo. Xiphilino facta, quæ adjunguntur. 10) Alexii Comneni VI. 11) Joannis Curopolatæ Thraceſii magni drungarii viglæ Ὑπόμνημα ſive Suggeſtio A. 6600. (CHriſti 1092.) Et 12) Manuelis Comneni Conſtitutiones III. quarum poſtrema data A. 6674. (CHriſti 1166.)

** Confer, ſi placet, quæ de his aliisque gloſſariis Græcis Juridicis dixi lib. IV. hujus Bibl. c. 36. §. 2. ſeq. His etiam accenſendum 1) Nic. Rigaltii gloſſarium Τακτικὸν μιξοβάρβαρον, quod eſt de verborum ſignificatione, quæ ad Novellas Imperatorum, qui in Oriente poſt Juſtinianum regnarunt, de re militari Conſtitutiones pertinent. Pariſ. 1601. 4. 2) Nomenclator Græcorúm Juris verborum promptuario Juris Harmenopuli ſubjectus à Dionyſio Gothofredo.

autem, quæ inter Scholiaſtas Græcos Baſilicorum paſſim ἐκ τ̃ ἰνδικ͡ος referuntur, apparet indicem illum longe diverſum fuiſſe à gloſſis, & uberiorem legum expoſitionem literarum ordine digeſtam: licet Suareſius in notitia Baſilicorum §. 38. indicem illum cum gloſſis à Carolo Labbeo editis putabat eundem eſſe.

Ab hac ecloga Baſilicorum etiam diverſæ aliæ νόμων ἐκλογαὶ, quæ in Bibliothecis manu exaratæ exſtant, ut illa, primo Romani Senioris anni Imperio promulgata, & quinquaginta diviſa titulis, quam ſervat Bibl. Cæſarea, teſte Lambecio VI. p. 18. & quam cum ecloga Baſilicorum, quam ab Leunclavio habemus, confundit præſtantiſſimus Hiſtoriæ Juris ſcriptor p. 343.

Harmenopolus quoque uſus eſt libro, qui inſcribitur μικρὸν κατὰ ςοιχεῖον, *quem habemus*, inquit Cujacius VI. 10. Obſ. *quemque ſolum ex Græcorum libris juris Budæus viderat, ſic nuncupatus, quod ſit parvum manuale, ordine alphabetico titulos diſpoſitos habens. Quidam vaticinantur ejus libri auctorem eſſe Romanum juniorem, & hunc Romanum Juniorem filium eſſe Romani Lacapeni, quem ex Conſtantino Porphyrogenito progenitum conſtat, Nepotem ſcribere debuiſſent. Multa vero ejusmodi manualia Juris in Oriente fuerunt, omnibus fere patronis cauſarum ſive rhetoribus ſuum ſibi Codicillum & quaſi viæ comitem conficientibus. Paulus Ægineta in præfatione:* Τὰς ῥήτορας τοῖς συντόμοις τε καὶ συνεκδήμοις ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζομένοις χρῆσθαι δικανικοῖς συντάγμασιν, ἐν οἷς ἁπάντων ἐμφέρεται τ̃ νόμων τὰ κεφάλαια πρὸς τὸ τ̃ χρείας ἕτοιμον. Illud μικρὸν νομικὸν κτ̃ ςοιχεῖον MS. exſtat in Bibl. Cæſarea, & incipit: Οἱ ἄνθρωποι πάντες ἢ δοῦλοι εἰσὶν ἢ ἐλεύθεροι ἢ ἀπελεύθεροι. Initium literæ ω ſive ultimæ: Ὡρεῖα λέγονται τὰ οἰκοδομήματα ἤτοι τὰ σιτοδοχεῖα. Illæ porro veterum JCtorum reliquiæ licet de Latinis Græcæ factæ fuerint, tamen ut obſervat Leunclavius, eos habuere Græcos interpretes, qui enixe dederunt operam, ut ſi quid in vulgaribus libris vitioſe legeretur, de vetuſtis exemplaribus reſtitutum exprimerent: ſi quid ambigue poſſe videretur accipi, de perſpicua verſione Græca declarationem indubiam haberet: ſi denique repetendum aliquid ex antiquitatis memoria foret, de eo fideliter & prolixe lector erudiretur. *Eclogarum auctor,* eodem notante Leunclavio, παραπομπὰς *elegantes & juſtas habet, quæ ſunt locorum ſimilium ſive parallelorum indicationes: etiam* παραγραφὰς *ſive* παραφράσεις *conſtitutionum intellectu difficilium non paucas, quas ita Græci interpretantur, ut caſum*

(licet

(licet enim cum barbaris nostri loqui) figurent eumque præmittant, deinde constitutionem ipsam declarent: quam diligentiam in iis, quæ tam ardua non sunt, veluti supervacaneam minime præstant. Corriguntur & Digestorum atque Codicis jura non paucis in locis de posteriorum Principum sanctionibus, quas non contemnendas Basilicis inseruerunt.

CONSTANTINI HARMENOPULI

Πρόχειρον νόμων.

Harmenopulus Imperatorum Joannis Cantacuzeni & Joannis Palæologi à Consiliis diem obiit circa A. C. 1380. Ejus promptuarii Juris Civilis prima editio Græca Paris. 1540. 4. collata cum Codice MS. Regis Christianissimi & notis MSS. Cujacii passim ornata fuit Lipsiæ in Bibl. Benedicti Carpzovii τοῦ μακαρίτου. De aliis illius editionibus, quemadmodum & de aliis præstantissimi hujus JCti scriptis dixi Volum. X. hujus Bibl. p. 273. seq. itaque hoc loco, ut de instituto Harmenopuli luculentius constet, addam illius præfationem, qua rationes ob quas post Basilii Constantini & Leonis manuale legum aliud ipse novum composuerit, exponit.

Βιβλίον νόμων πάλαι πεποίηται τοῖς περὶ τὸν ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ καὶ ΛΕΟΝΤΑ, τοὺς εὐσεβεστάτους βασιλέας, ΠΡΟΧΕΙΡΟΝ οὕτω καλούμενον, ἐν ἐπιτομῇ τὰ τῶν νόμων διεξιόν, ὅπερ νῦν ἡμεῖς ἐντυχόντες, πολλὰ μὲν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ἐπεθήπτειμεν, πρὶν ἢ τοῦτο διεξιέναι. ἐξ ἑκάστου γάρ φησι τῶν νόμων βιβλίου, τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη καὶ συχνῶς ζητούμενα ἀναλέξασθαι· καὶ ταῦτα κεφαλαιωδῶς ἐν τῷδε τῷ προχείρῳ τῶν νόμων ἐγγράψασθαι, καὶ μηδὲν σχεδὸν παραλιπεῖν, ὅσα τοῖς πολλοῖς ἐν γνώσει καθί-

Conscriptus fuerat quondam sub BASILIO, CONSTANTINO & LEONE, Principibus pietatis nomine celebratissimis, legitimæ scientiæ liber, cui quod summatim quæ ad hanc facultatem spectant, complecteretur, *Promptuario* nomen erat. In hoc cum forte incidissemus, nos in maximam pertraxit admirationem operis ipsius, antequam illud percurreremus, argumentum. Ex singulis etenim Jurisprudentiæ voluminibus se inquit apprimè necessaria, & quæ in dubium sæpissime revocantur, selecta in hoc tanquam Promptuarium jus ratione compendiaria transfudisse ac contulisse,

καθίσασθαι δίκαιον. οὕτω πως ἐν προοιμίοις λέγει, καὶ τοιαῦτα καθυπισχνεῖται· πολλοῦ δέγε καὶ δεῖν τοῦ σκοποῦ κεκρίκαμεν καὶ τῆς ὑποσχέσεως, τοῦτο διεξιόντες· τά τε γὰρ ἀναγκαιότερα παραλέλειπται τούτῳ, καὶ ὅσα τούτων ἐνδεῶς εἴρηται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω, τρόπον ἕτερον τοῦ σκοποῦ τοῦτο καὶ τῆς συνθήκης εὖ μάλα θαυμάσαντες, δεῖν ᾠήθημεν ἀνταναπληρῶσαι τούτῳ τὰ δέοντα, καὶ προσθεῖναι τὰ ὑστερήματα, καὶ τέλεον καὶ ἐπιτομὴν ἀπεργάσασθαι.

Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ τῷ πλάτει τῶν νόμων ἐγκύψαντες, ὅσοι τε ἀνέκαθέν εἰσι τεταγμένοι, καὶ ὅσοι πρὸς τῶν θειοτάτων ὕστερον βασιλέων ἐπινενόηνται, οὓς καὶ νεαρὰς σύνηθες ὀνομάζειν. μεθ᾽ ὧν εἰσὶ καὶ τὰ ῬΩΜΑΪΚΑ τοῦ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ * λεγόμενα, καὶ τὰ ἘΠΑΡ-

tuliſſe, nihilque fere eorum prætermiſiſſe, quæ vulgo nota eſſe convenit. Atque ita ſane lectores invitans, magnifica hæc pollicetur. Cæterum perlecto opere, longe ab inſtituto, atque pollicitatione autorem abeſſe comperimus cum & quæ magis ſunt neceſſaria, fuerint in eo prætermiſſa, & nonnulla etiam non ſatis explicata. Itaque cum non ſine ingenti admiratione longe aliam rationem in eo opere contexendo ab authore obſervatam videremus, quam aut ipſe inſtituiſſet aut promiſiſſet, explenda in eo judicavimus, quæ cognitu per quam eſſent utilia ac neceſſaria, adjicienda quæ deſiderarentur, ut tandem per compēdii modum, plenum conſurgeret opus atque abſolutum.

Hinc factum eſt, ut cum leges pene in immenſum excreviſſe ac diffuſas eſſe cerneremus, tam eas, quæ jam diu latæ præſcriptæque fuerant, quam quæ poſtea à clariſſimis principibus introductæ, quas & Novellas jam nominari conſuetum eſt, (Quibus accedunt & *Romana* quæ *Magiſtri* dicun-

*) Citatur Magiſter lib. 2. tit. 10. §. 12. lib. 3. tit. 3. §. 130. tit. 5. §. 34. καὶ τοῦτο ἔκρινεν ὁ Μάγιστρος. lib. 4. tit. 8. §. 47. & 51. ἐδικαίωσαν οἱ δικασταὶ καὶ ὁ Μάγιστρος lib. 4. tit. 9. §. 20. lib. 5. tit. 7. §. 22. tit. 9. §. 13. ſeq. & 23. lib. 6. tit. 2. §. 15. & ſchol. ad lib. 1. tit. 1. §. 44. lib. 3. tit. 3. §. 81. ὁ Μάγιστρος ἐν σημειώματι αὐτοῦ lib. 3. tit. 3. §. 120. ταῦτα πλατύτερον εἰς τὸν περὶ γυναικῶν τίτλον ἐν τῷ

τοῦ

ἘΠΑΡΧΙΚΆ τε, ** καὶ τῶν ΠΡΟΧΕΊΡΩΝ τὰ κάλλιστα, καὶ τὰ πάντων ἐκεῖθεν ἀναλεξάμενοι κάλλιστά τε ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατα, καὶ τοῖς τοῦ προχείρου τοῦτα συμπλέξαντες καὶ συνθέντες· τὰ μὲν, ἀναμὶξ, τὰ δὲ, ἰδία, ὡς ἄρα ἕκαστον ἔδει τε καὶ καθῆκεν. ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ προχείρου βιβλίον ἐν τεσσαράκοντα ὂν τίτλοις ἐτύγχανεν, ἑτέρους ἡμεῖς τοσούτους ἢ καὶ πλείους ἐπισυνάψαντες, σαφηνείας τε χάριν, καὶ τοῦ μή τι δοκεῖν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεῖν. ἓν μὲν τὸ ὅλον ἀπειργασάμεθα, ἐν ἓξ δὲ βιβλίοις τὴν ὅλην τῶν ἑξήκοντα τῶν νόμων βιβλίων πραγματείαν συντεμόντες, διείλομεν καὶ τῶν νεαρῶν τῶν ῬΩΜΑΪΚΩ͂Ν τε καὶ τῶν ἘΠΑΡΧΙΚΩ͂Ν καὶ ΠΡΟΧΕΊΡΩΝ· πρόχειρον ἢ ἑξάβιβλος, οὕτω προσαγορεύσαντες. Ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τῶν βιβλίων ἕκαστον, οὕτως·

I. Τὸ

cuntur, & *Provincialia*, & pulcherrima è *Promptuariis* decerpta jura) commodiſſima quæque ſimul & jucundiſſima ex his omnibus delegerimus, ac Promptuarii legibus adjunxerimus, quædam mixtim, quædam ſeorſim, uti conſentaneum videbatur. Quoniam autem Promptuarium ipſum *quadraginta* omnino continebatur titulis, nos totidem alios aut etiam plures ſubnectendos duximus, idque tum perſpicuitatis cauſa, tum ne quid eorum quæ neceſſaria ſunt, deeſſe videretur. Sic igitur totum unum opus confecimus, quod in *ſex* libros partiti ſumus, quibus quidem id omne breviter perſtrinximus, quod *ſexaginta* Jurisprudentiæ voluminibus, item & Novellis, Romanis Magiſtri, Provincialibusque, ac Promptuarii legibus fuſe, ſparſimque pertractatum fuerat. Unde & librum hunc hoc inſcripſimus nomine, *Promptuarium, ſex concluſum libris.* Librorum porro unusquisque hunc in modum ſolet inſcribi:

Primus

τοῦ Μαγίστρου. ἐν δὲ τῷ περὶ κληρονομίας - - καὶ ἐν τῷ περὶ διαθηκῶν lib. 5. tit. 9. §. 15. ſeq. δικαστικὸν τοῦ Μαγίστρου διορθώσατο ψήφισμα. id. & ſchol. §. 21. τὸν νόμον οὕτως ἡρμήνευσεν ὁ Μάγιστρος. & tit. 11. §. 10.

** Ex his ἐπαρχικοῖς ſive edictis Præfectorum prætorio, Harmenopulus lib. 2. tit. 4. p. 144. refert partem ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀσκαλωνίτου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος ἐκ τῶν νόμων ἤτοι ἐθῶν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ.

I. Τὸ μὲν πρῶτον, περὶ νόμων καὶ δικαστικῆς καταστάσεως· ἔπι τε περὶ ἀποκαταστάσεως καὶ ἐλευθεριῶν.

II. Περὶ δικῶν δὲ διαφόρων, καὶ καινοτομιῶν, τὸ δεύτερον.

III. Τὸ δέγε τρίτον, περὶ ἐκποιήσεως δανείου τε καὶ κοινωνίας.

IV. Περὶ μνηστείας δὲ καὶ γάμων, τὸ τέταρτον.

V. Τὸ μέν τοι πέμπτον, περὶ διαθηκῶν, καὶ ἐπιτρόπων.

VI. Τὸ τελευταῖον δὲ καὶ ἕκτον, περὶ ζημίας καὶ ποινῶν.

Τὸ μὲν οὖν ὅλον ὡς ἔφθην εἰπὼν, ἐν ἓξ βιβλίοις διήρηται· πρόχειρον ἢ ἑξάβιβλος οὕτως ὀνομασθέν. οἱ δὲ παρ' ἡμῶν τοῖς προτέροις προστεθέντες τίτλοις, τεσσαράκοντα ὄντες ἢ καὶ πλείους, ὡς καὶ τοῦτ' ἔφην τυγχάνουσι, προσθεῖναι δὲ κἀκεῖνο τοῖς εἰρημένοις ἄξιον. ὡς πολλὰ μὲν ἐν τοῖς παλαιοῖς τίτλοις παρ' ἡμῶν εἰσὶ προστεθειμένα κεφάλαια, τὰ κάλλιστα μοὶ δοκεῖν καὶ ἀναγκαιότατα· εἰσὶ δὲ καί τινα τῶν ἐκ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΥ τοῖς ἡμετέροις τίτλοις προσκείμενα. ἵνα τοίνυν δῆλα ταῦτα ὦσι κἀκεῖνα, τοῖς μὲν παρ' ἡμῶν προστεθεῖσι τίτλοις καὶ κεφαλαίοις, κἂν ὅπου ἄρα καὶ τελῶσιν εὑρισκόμενα, τὸ ἡλιακὸν ἔξω σημεῖον ἐγκέχαρακται, τὸ κρονικὸν δὲ παλαιοῖς, καὶ οὕτω δῆλα τοῖς ἐντυγχάνουσι πᾶσι καθίσταται, εἴγε δήπου καὶ τοῦτο εἰδέναι βούλοιντο,

Primus de legibus ac judiciario ſtatu. Ad hæc de in integrum reſtitutione & libertatibus.

Secundus de variis judiciorum litiumve generibus & novi operis nunciatione.

Tertius de alienatione, mutuo & ſocietate.

Quartus de ſponſalibus & nuptiis.

Quintus deinceps de teſtamentis & tutoribus.

Sextus tandem de damno ac pœnis.*

Totum itaque opus hoc quod PROMPTUARIUM appellare libuit, in ſex, ut jam dixi, libros tributum eſt. Adjecti autem à nobis tituli, prioribus quadraginta numero aut etiam plures, ſunt. Porro illud quoque admonuiſſe operæ pretium fuerit, multa à nobis adjecta eſſe capita veteribus titulis, quæ & pulcherrima & ſummopere neceſſaria cenſebam, quædam rurſum ex veteri libro noſtris titulis appoſita. Quare ut hæc ab illis internoſci queant, iis quidem titulis ac capitibus quæ adjecimus, ubicunque tandem obvia fuerint, ſolare ſignum extrinſecus adſcripſimus, veteribus autem Saturnium. Sic enim lectoribus fiet planiſſimum, quæ nova in hoc PROMPTUARIO, quæ

* Subjiciuntur etiam leges Georgicæ, & de Dignitatibus, nec non tituli de variis Regulis juris & de Verborum ſignificatione.

βούλοιντο. τίνα τε εἰσὶν ἐν τῷ προχείρῳ τούτῳ τὰ παλαιὰ, καὶ τίνα τὰ νέα, εἴτε τίτλοι λέγω, εἴτε κεφάλαια, καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. οἱ δὲ τῶν βιβλίων τίτλοι καθ' ἕκαστον, οὕτως εἰσὶν ἔχοντες, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ δείκνυται καταγραφῇ, ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ βιβλίῳ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀκριβῶς κείμενοι. κ. τ. λ.

quæ vetera ſunt tam capituli, quam tituli, ſi quis forte id ſcire laboret. Sed de his hactenus. Singulorum vero librorum tituli ſequenti proponuntur tabula accuratè, quoad fieri potuit ex quoque libro collecti. &c.

INDICULUS
ad
Harmenopuli Promptuarium.

Numeri paginas indicant edit. Græco-Lat. A. 1587. 4.

Τρία

INDEX JURISCONSULTORUM,
VIRORUM CELEBRIUM & HÆRETICORUM,
quorum in Baſilicis mentio,

Concinnatus à me ad editionem Græco-Latinam Fabrotti.

Numeri majores Tomum, minores paginam denotant, Parentheſi, Græci Scholiaſtæ innuuntur.

Ana-

Cartha-

Per

Judæos

Jura-

Octa-

Mæcii

Theo-

Velleja-

NOTITIA BASILICORUM

AD URBANUM VIII. PONTIF. MAX.

A JOSEPHO MARIA SUARESIO præpoſito Avenionenſi, poſtea autem Epiſcopo Vaſionenſi.

I.

Libri Βασιλικῶν in ſex τεύχη, ſeu volumina diſtincti ſunt, indeque dicti ἑξάβιβλος, & in libros ſexaginta ſubdiviſi, indeque ἑξηκοντάβιβλος nuncupati.

II. Imperator Baſilius Macedo a) primus illis manum admovit,

a) Conſtantinus Porphyrog. ſive potius Leontius Byzantius in Vita Baſilii Macedonis p. 66. in ſymmictis Allatii: Εὑρὼν δὲ καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν ἔχοντας διὰ τὴν ἀγαθῶν ὥσπερ καὶ πονηρῶν συναραστροφήν, λέγω δὴ τὴν τῶν ἀνῃρημένων ἀχρησίαν περιελὼν, καὶ τῶν κυρίων ἀνακαθάρας τὸ πλῆθος, καὶ ὥσπερ ἐν συνόψει κεφαλαίοις διὰ τὸ εὐμνημόνευτον τὴν προτέραν ἀπειρίαν περιλαμβών. Joannes Curopolates Scillizes p. 37. & ex eo Cedrenus: ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν ἔχειν ἰδὼν, καὶ τούτους κατὰ τὸ προσῆκον προσφόρως ἐπανορθώσασθαι (Cedren. ἐπαναστώσασθαι) ἔσπευσεν, καὶ τὴν μὲν ἀνῃρημένων ἀπληστίαν περιε-

ut Cedrenus asserit: ideoque Leo Sophus eidem Basilio patri suo libros hosce tribuit Novella LXXXI. b) teste Cujacio cap. 31. lib. 17. observationum Juris, & plerique Basilium βασιλικῶν auctorem esse crediderunt, in quibus fuit & Franciscus Balduinus. Ipse Basilius in præfatione ἐπαναγωγῆς, cujus initium τὸ ἀξίωμα, narrat, ut τὰ ἐν πλάτει κείμενα πάντα, seu Διατάξεις Βασιλικὰς in libros quadraginta (tribuit sexaginta Cujacius,) digesserit, tum ex illis repurgatis Epitomen in titulos quadraginta distributam expresserit, sive πρόχειρον. Item in procemio ἐκλογῆς incipiente, ὁ δεσπότης, remittit studiosos ad ἀνακάθαρσιν τοῦ πλάτους, quam confecerat.

III. Etenim Basilius idem Macedo cum filiis suis Leone & Constantino, sive Alexandro πρόχειρον edidit τῶν νόμων, c) quod titulis quadraginta, seu sexaginta constabat, & extabat modo sub Leonis Imperatoris; modo Leonis & Alcxandri, sive Constantini; modo Basilii, Leonis, & Constantini nominibus, & diversis præfationibus in Bibliotheca Palatina, ut adnotavit Marquardus Freherus in Chronologia Juris; at nunc reperitur in Vaticana in Codice Palatino signato numero 223. cui titulus est ἐπαναγωγὴ τοῦ σὺν Θεῷ ἐμφανεστέρου ὑπὸ Βασιλείου, καὶ Λέοντος, καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν Βασιλέων, cujus præfatio incipit, τὸ ἀξίωμα, & in quo tituli quadraginta continentur. Eodem in Codice aliud est inscriptum, ἐκλογὴ τῶν νόμων καὶ ἐπιδιόρθωσις ἐκτεθεῖσα ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἔτει ςτμζ΄. hoc est 6347. à Christo nato 838. τῷ μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτ. θ΄. præfixis nominibus Leonis & Constantini, cujus procemium inchoatur à voce ὁ δεσπότης, est vero simillimum illi, quod editum fuit à Leunclavio Tomo II. Juris Græco-Romani d) ex membranis Sambuci cum præfatione

περιελεῖν, τῶν δὲ κυρίων ἀνακαθᾶραι τὸ πλῆθος. οὐκ ἔσχε δὲ καιρὸν προκαταληφθεὶς θανάτῳ. ἐξεπλήρωσε δὲ τὸ ἔργον Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ μετὰ ταῦτα.

b) Meminit ibi Leo legis Basilii promulgatæ (ἐξενηνεγμένης) de ædificaturis in loco arationi vel vineis idoneo, quam negat legum corpori ab eo insertum fuisse. Ἐπεὶ μὴ παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν νόμων ἐγράφησαν πολιτείαν.

c) De hac ecloga Legum dixi p. 407. & Harmenopuli locum dedi p. 429. seq.

d) p. 79. In illo procemio testantur Imperatores p. 80. sed ad hanc ἐκλογὴν componendam usos fuisse opera *Nicetæ* quæstoris & patricii, aliorumque duorum patriciorum *Nicetæ* & *Marini*.

fatione deprompta è Codice Bibliothecæ Palatinæ Septemviralis, isto (ut opinor,) in quo cum sint quadraginta duo tituli, tamen in edito viginti octo tantum leguntur. Præterea in Vaticanæ Codice notato numero 856. videre est, ἐκλογὴν cum eadem epigraphe, nisi quod Basilii quoque nomen inscriptum est, sed titulos quadraginta complectitur, & alia est præfatio cujus exordium τὸν μέγαν, quæque præponitur exemplaribus τῶν ἐγχειριδίων, sive προχείρων, (quæ sunt in forma Enchiridii, & circumferuntur sub nominibus Leonis, & Constantini) Vaticano notato numero 857. & Palatino notato num. 196. quorum primus titulus est περὶ νόμων, sicut in Codice Palatino notato num. 223. at in Vaticano notato num. 856. ἐκλογῆς prior titulus est, περὶ συναινέσεως μνηστείας.

IV. Atque hoc Basilii πρόχειρον illud est, quod dicitur *Harmenopuli*, cum tamen Harmenopulus ipse in præfatione Hexabili diserte profiteatur illius auctores τοὺς περὶ Βασίλειον, Κωνσταντῖνον, Λέοντα, & illud titulos tantum quadraginta contineat, ut adnotavit Cujacius. Harmenopuli vero prochirum longe plures, e) ex illo namque decerpsit Harmenopulus, maximamque partem redegit in suum, aliaque ex Romano, & Cosma magistro subjunxit, ut idem fatetur.

V. Harmenopuli prochirum conscriptum fuit anno à Christo nato 1143. f) evulgatum Græce Parisiis anno 1540. ab Adamo Suallembergo, Latine à Bernardo Rey 1547. & 1549. rursus Latine à Mercero Lugduni 1556. demum Græce Latineque simul à Dionysio Gothofrero; extat manuscriptum in Vaticana 848. 849. 850. 851. & Palat. 256. 369.

VI. Ante Harmenopulum anno θεογονίας 1071. seu 1077. *Michaël Attaliota* Judex, & ἀνθύπατος scripsit prochirum, g) quod πόνημα, seu

e) Titulos circiter LXXX. Nam liber primus habet 18. secundum 11. tertius 11. quartus 12. quintus 12. & sextus 15.

f) imo ducentis amplius annis post: non Harmenopulus natus A. C. 1320. ut notavi T. X. hujus Bibl. p. 274. ubi etiam de editionibus prochiri illius & interpretibus. Vide & supra p. 429. seq.

g) Attaliatæ compendium Michaëlis Ducæ Imp. jussu compositum, eidemque dedicatum, ποίημα νομικὸν ἤτοι πραγματικὴ πονηθεῖσα κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Δουκᾶ παρὰ Μιχαὴλ ἀνθυπάτου καὶ κριτοῦ τοῦ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ.

ſeu πραγματική nominatur, quodque Leunclavius edidit Græce & Latine Tomo 2. Juris Græco-Romani, cum jam indicaſſet lib. 2. Notatorum in paratitla; extat exaratum calamo in Vaticanæ codicibus 640. & 856.

VII. Eodem fere tempore *Michaël Pſellus* politicis verſibus legum ſynopſin h) contexuit: habetur illa in Bibliothecis Vaticana codice 845. & Palatino Cod. 316. & Conſtantinopolitana, in Laurentiana Florentinarum nobiliſſima ſe vidiſſe teſtatur Antonius Auguſtinus, qui eam non magnifacit libro 4. emendationum cap. 3.

VIII. Laudat idem Auguſtinus in Notis ad Novellas πρόχειρον βασιλικῶν κατὰ στοιχεῖον, *Joſephii Tenedii*, & Indicem βασιλικῶν κατὰ στοιχεῖον, cujus ea eſſe ſuſpicere exemplaria, quæ ſervantur in Vatican. Codicib. 752. & 854. & Palatin. Cod. 222. præcipue in Codice inſcripto Τιπούκειτος γενόμενος. Et Ulpianus quidem Tyrius alius à Juriſconſulto, ſi Caſauboni ſententiam cap. 2. animadverſ. in Athenæum ſequamur; vel ipſemet Juriſconſultus, ſi Cujacio fidem adhibeamus cap. 39. lib. 24. obſervationum Jur. ab Athenæo in libris dipnoſophiſtarum non tantum ὀνοματοθήρης, ſed etiam κειτούκειτος, vocatus fuit, quod in epulis nihil guſtaret cibi, quin prius rogaſſet εἰ κεῖται, ſeu οὐ κεῖται, ſive ὅπου κεῖται ejus appellatio. Hunc Indicem vulgo dici jus Alphabeticum notat ipſe Antonius Auguſtinus in ſua Bibliotheca Codicib. 181. 182. 187. Carolus Labbæus νόμιμον κατὰ στοιχεῖον vocat, & gloſſas poſt illud inventas publicavit. Cujacius ἐκλογὴν, καὶ Σύνοψιν τῶν βασιλικῶν ξ'. βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον ſibi dono datam à Jacobo Cambrayo, qui retulerat illam è legatione Conſtantinopolitana, teſtatur in præfatione ad titulum π'. de excuſatione Tutorum.

IX. *Antiochi Balſamonis* i) prochirum ſimile prochiro Michaëlis Attaliotæ, & illi quod Baſilio, Leoni, & Conſtantino tribuitur, recenſet in ſua Bibliotheca idem Antonius Auguſtinus Codice 188. videturque cum Pſelli opere confundere in voce πανδέκτης, de propriis nominibus Pandectarum.

X. *Leo* Philoſophus Baſilio Patri ſuccedens inchoatum ab eodem Baſilio Διατάξεων βασιλικῶν volumen (Baſilicum vocant Græci) perfecit,

h) De hac Pſelli ſynopſi legum edita à Franciſo Boſqueto Pariſ. 1632. 8. vide Allatium de Pſellis cap. 48. T. V. hujus Bibl. p. 31. ſeq. De ATHANASII Scholiaſtici delectu Legum dicam infra ad §. XXVI.

i) Vereor ne Antiochenum Patriarcham Balſamonem dicere voluerit Auguſtinus; de cujus ſynopſi è Codice & novellis dictum ſupra p. 403.

cit, uti Cedrenus asserit, operaque *Sabbatii* Protospatharii (uti Matthæus Blastares k) tradit, ex eoque Antonius Augustinus in Bibliotheca, libro de propr. nomin. π'. & in προλεγομένοις ad Novellas) promulgavit; hac Leonis καθάρσει Photius in procanone videtur usus Gothofredo, anno à Virginis partu circiter 886. A Leone concinnatus fuisse βασιλικῶν libros Michaël Psellus, Michaël Attaliota, Harmenopulus, Balsamon, Blastares, & Cujacius summo consensu testantur.

XI. Edidit item Leo Juris Epitomas, l) opus meris definitionibus & regulis constans, & satis elegans, quod erat in Palatina Bibliotheca, ut Freherus testatur: præter ἑξηκοντάβιβλον, seu βασιλικὰ νόμιμα confecisse Leonem Prochirum, ut instar Institutionum foret, Antonius Augustinus in Notis ad Novellas prodit, aliquando ex his, quæ ipsi & Basilio Patri simul, vel Constantino filio promiscue adscribuntur, illud fore verisimile est, forte Λέοντος ἐκλογὴν quæ reperitur in Bibliotheca Regia Parisiensi, quamque laudat Labbæus, qui ex eadem erutas glossas * emisit in lucem. Codici Vaticano 852. in quo κατὰ στοιχεῖον, præfixa legitur Imperatoris Leonis Epistola incipiens, Ιουστινιανῷ, diversa à Novella prima Leonis ad Stylianum.

XII. Subsequutus Leonem *Constantinus*, ejus filius, cognomento Porphyrogeneta, revocavit has βασιλικὰς sub incudem, & novas ἀνακάθαρσιν, seu repetitam prælectionem emisit in lucem, ut cum in unum corpus quinquaginta trium locorum communium, m) Historicos omnes colligi jussisset, non minus de Jurisprudentia, quam de historia, quæ conjungendæ sunt, (ut toto libello docet Franciscus Balduinus) bene mereretur, ut observavit Casaubonus in præf. ad Polybium. Unde βασιλικῶν auctor assertus fuit à Luitprando, atque à Gentiano Herveto: hanc ἀνακάθαρσιν n) passim laudat Theodorus Balsamon.

XIII.

k) Supra p. 371.

l) Leonis Sapientis Compendium Legum citans Nic. Comnenus Papadopoli prænotionibus Mystagog. p. 361, 402. &c. laudat ejus interpretes Modestinum, Domninum, Gregorium Patzo, Theophilitzem, Eudoxium, Phocam & Theodorum Hermopolitem. Alius ab hoc Theophilitzes cujus mentio in vita Basilii Macedonis in Allatii συμμίκτοις p. 19. 28. &c.

* Supra, p. 427.

m) Vide Volum. VI. hujus Bibl. p. 490. seq.

n) Idem Balsamo procem. in Nomocanonem Photii vocat τὴν τελευταίαν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογέννητου.

XIII. Isti demum veri sunt Βασιλικῶν libri, qui à Constantino Porphyrogeneta ultima manu imposita fuerunt editi.

XIV. Ad eos ipse Constantinus, Prochirum o) sive introductionem componi curavit, aut potius prochira, quæ Basilius, & Leo composuerant, recenseri: unde illius quoque nomen tot prochirorum exemplaribus inscriptum est, quæ à studiosis & causidicis Orientalibus varie interpolata concisa pro libito, & ad ipsorum usum, præpostereque descripta tam dissimilia, tamque perturbato ordine nunc reperiuntur.

XV. Βασιλικῶν ἐκλογὴν, sive synopsin p) Joan. Sambucus vir Pannonius Tarenti apud Calabros reperit, & cum versione Latina Leunclavius ipsam edidit Basileæ 1575. De illa fuse Cujacius lib. 18. cap. 37. & 38. observatt. Juris, ubi laudat etiam μικρὸν κατὰ στοιχεῖον incerti auctoris, de quo cum non liqueat, ampliandum censeo.

XVI. Jam vero est operæ pretium recensere constitutiones Imperatorum, & responsa Jurisconsultorum, è quibus Βασιλικῶν σωματοποιΐαν compilarunt suprascripti tres Augusti.

XVII. In primis è Justiniani q) Codice, Digestis, Institutionibus, & Novellis collecti sunt Βασιλικῶν libri, ut vel ex epigraphis Prochirorum patet, atque ex præfatione Leonis in ἐκλογὴν Βασιλικῶν Codice Vaticano 852. quæ est κατὰ στοιχεῖον, & ex synopsi Michaëlis Pselli Codice Vaticano 845.

XVII. Quod attinet ad libros IV. r) Institutionum, quidam tradunt eas ævo ipso, atque jussu Justiniani à *Theophilo* antecessore Constantinopolitano, & viro Illustri uno è tribus viris, quibus illas concinnandi provincia demandata fuerat, in Græcum versas fuisse. Sic Antonius Augustinus censet, & Viglius in ea se fuisse sententia quondam scribit, sed addit, postmodum se vertisse stylum, quia Theophilus id in præfatione non tacuisset, ipsumque Theophilum ætati Justiniani fuisse proximum putat, sicut & Franciscus Broëus in Chronologia Juris. Illas indicavit primum Angelus Politianus in miscellaneis, edidit postea Viglius Græce Parisiis anno 1534. cum exscripsisset nactus exemplar a Cardinali Bembo

o) A. C. 939.

p) fol. de hac supra p. 426.

q) Non pauca autem ex his, quæ in Corpore Justinianeo leguntur, sunt à Basilicis omissa vel immutata, quorum multa notat Theodorus Balsamo scholiis ad Photii Nomocanonem.

r) supra p. 353. seq.

Bembo è Veneta Bibliotheca Marciana, cui Beſſarion Cardinalis reliquerat, & dein aliud ab Joanne Baptiſta Egnatio: idemque ſupplevit primum titulum de Juſtitia, & Jure, qui deerat. Easdem Jacobus Curtius Brugenſis cum interpretatione Latina rurſus evulgavit anno 5145. mox Ludovicus Miræus Lugduni 1580. deinde Dionyſius Gothofredus, poſtremo Carolus Annibal Fabrotus Anteceſſor Aquenſis emendatiores Græce & Latine edidit Pariſiis anno 1637. Exſtant manuſcriptæ in Vaticana, & Palatino Codice 195.

XIX. Digeſta s) quoque comprehenſa libris quinquaginta, Græce reddita ſunt à Thalelæo ætate Juſtiniani, & converſa κατὰ πόδα, ut vult Balduinus in præfatione Scholiorum ad Novellas, Haloander in prooemio ad Novellas aſſerit hæc ſe legiſſe. Accedunt huic ſententiæ Suallembergius in prologo ad Harmenopulum, & Cujacius cap. 31. lib. 17. & cap. 10. lib. 6. obſervationum Juris, qui Thalelæum νομικῆς ὀφθαλμὸν dictum adnotat cap. 33. lib. 13. Erat iſte Thalelæus anteceſſor & vir Illuſtris, atque unus è Collectoribus Pandectarum, ſeu Digeſtorum, ejusque meminit Juſtinianus in præfatione Codicis, & conſtitutione, *omnem*, ut Antonius Auguſtinus obſervat in notis ad librum de propriis nominibus Pandectarum, ubi aſſerit ſicut & Cujacius, ex hac interpretatione Thalelæi multa in Baſilicis ſupereſſe: at Matthæus Blaſtares * relatus ab Antonio Auguſtino ad Novellas in προλεγομένοις, Stephanum εἰς πλάτος interpretatum eſſe Digeſta, Cyrillum κατ' ἐπιτομὴν, Dorotheum uſum in eorum verſione μέσῃ τάξει tradit. Thalelæum Rutilius, alii Thallelæum vocant.

XX. Codex t) in libros duodecim diviſus, in Græcum translatus etiam fuit, atque hujusmodi Codicem Græcum viſum fuiſſe in inſula Creta Suallembergus loco laudato, & Balduinus in prolegomenis affirmant reperiri. Freherus refert, ejus interpretem exſtitiſſe illum, qui Κωδικεύτου nomine laudatur in Baſilicis opinor; ſcribit tamen Matthæus Blaſtares Thalelæum Anticenſorem τοὺς Κώδικας εἰς πλάτος expoſuiſſe, Theodorum Hermopolitem συντετμημένως, ἔτι δὲ συντομώτερον Anatolium, at Iſidorum contractius Thalelæo, aliis vero duobus latius. Theodori argumenta brevia in Codicem laudari in Baſilicis Cujacius prodit, illumque paſſim laudat, ſicut & Antonius Auguſtinus, Gotho-

Ooo fre-

s) ſupra p. 356. ſeq.
* Supra p. 370.
t) ſupra p. 365.

dus; & exſtat ejusdem Codicis verſio *Gallica* ſub Lothario facta, ut teſtis eſt Freherus, eaque ſe Cujacius uſum eſſe profitetur in cap. *paſtoralis* ext. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. & alibi exſtat quoque *Turcica*, cujus in paratitlorum prologo meminit αὐτόπτης Leunclavius.

XXI. Novellæ, ſeu Νεαραὶ u) centum ſexaginta octo à Triboniano compoſitæ, ut Harmenopulus, Attaliota, Blaſtares, & Cujacius teſtantur; à variis, ut Balduinus è ſtylo conjicit, maluntque Gifanius in Oeconomia Juris, & Broëus poſt Alciatum, atque collectæ, ſeu potius in unum volumen conjectæ, haud diu poſt obitum Juſtiniani à quopiam collectore ignoto; privatum hominem, qui non ſemper ordinem temporum ſecutus ſit, Gifanius in vita Juſtiniani autumat: nam licet Agathias x) meminerit libri Novellarum tanquam operis, quod proprium ſit Juſtiniani, tamen id intelligendum eſt quoad rem, atque materiam, non quoad συναγωγήν, ut explicat Alciatus; Juſtinianus quippe vivus Pandectas, ſeu Digeſta, & Codicem, atque Inſtitutiones edi tantum curavit. Opus igitur poſtumum ſunt Novellæ, quæ Græce conſcriptæ fuerunt, præter paucas è ſtylo dignoſci ſolitas, ut auctor eſt Balduinus, cui ſuccinit Antonius Contius in præfatione ad Novellas. Græce quoque conceptæ fuere conſtitutiones, quæ poſt editum primum Codicem latæ, & inſertæ fuerunt Codici repetitæ prælectionis, periiſſeque videbantur librariorum culpa, qui avorum noſtrorum memoria Græcas litteras penitus ignorabant, ut Leunclavius ſcribit in libro Notatorum: ſed earum quamplurimas Contius & Cujacius reſtituerunt; unde Latinis elaborandum fuit, ut eas in linguam ſuam converterent. Itaque ſtatim poſt Juſtinianum Novellas in Epitomen redactas Latinitate donavit *Julianus* Patricius, & Exconſul atque Anteceſſor Conſtantinopolitanus alius ab eo, cui Priſcianus libros ſuos nuncupat, (eumdem putat Hub. Goltzius in præfatione ad Novellarum editionem Brugenſem 1565. & ejus eſſe tria epigrammata, quæ leguntur in Anthologia Græca.) Sed iisdem, aut proximis temporibus, ut exiſtimant Antonius Auguſtinus, & Cujacius, qui commendat ipſum cap. 40. lib. 8. obſervationum Juris:

u) ſupra p. 372. ſeq.

x) Agathiæ verba ſunt Lib. V. p. 140. Τοιγάρτοι ἔν τινι τῶν οἰκείων νόμων οὓς δὴ νεαροὺς ἐπονομάζομεν. Diſertius Harmenopulus de Juſtiniano: ὁ αὐτὸς καὶ νεαρὰς ἐν ἰδιάζοντι βιβλίῳ συνέταξεν.

Juris: plura de illo Alciatus cap. 46. lib. 2. Parergῶν Juris. Hæc Epitome Novellarum ab Ambrosio Camaldulensi Mantuæ reperta sub titulo *Joannis* Consulis de variis quæstionibus, ut ipse Ambrosius testatur in Epistolis, quæ manuscriptæ visuntur in Vaticanæ Codice 1793. & refert Augustinus Monachus Camaldulensis in vita ejusdem Ambrosii: edita fuit cum legibus Longobardorum à Nicolao Boërio, y) tum anno 1560. à Ludovico Miræo Lugduni, mox Brugis anno 1565. cum Miræus accepisset ab Æmaro Ranconeto duo exemplaria, & unum à Russardo Cujacii opera, dein ab Antonio Augustino Parisiis 1567. & à Petro Pithœo Basilieæ 1576.

XXII. Alius sed anonymus transtulit etiam Νεαρὰς, seu Novellas, (falso Monachum Irnerius arbitratus est, jureque confutatur ab Azone,) & hujus est ea translatio, quæ vulgo nunc habetur; & dicta fuit *authentica*, quia κατὰ πόδα, uberius, pinguius, & ad verbum translatæ secundum illam Novellæ, unde ipsis Authenticorum nomen inhæret, ut adnotarunt Alciatus cap. 46. lib. 2. Parerg. Jur. & Contius. Fuerunt, qui *Bulgaro* Pisano Jurisconsulto & Poëtæ Græce docto illam tribuerent, cum titulum de excusat. Tutor. seu Modestini librum z) Latinum fecerit, aut saltem ejus ætate factam dicerent, ut Alciatus & Covarruvias; sed Cujacius cap. 36. l. 3. observat. Jur. & in præfatione ad Novellas tradit hunc interpretem longe antiquiorem Bulgaro commonstratum iri ab Antonio Contio, qui præstitit illud egregie, adnotans sanctum Gregorium Pontificem Maximum in locis apud Gratianum & Raimundum relatis, & sanctum Isidorum in libro Canonum, ejusdem Interpretis verba recitare, unde cum scriptores isti Justiniani sæculo proximi fuerint, illum Justiniani tempore, vel non multo post edidisse versionem suam recte suspicatur etiam Balduinus in præfatione Scholiorum ad Novellas. Hæc vero translatio in libros, Constitutiones & Capita, divisa erat, uti colligitur è Gratiano C. *illicita* 23. quæst. 3. Tituli nunc præfixi Novellis non auctoritate Justiniani fuerunt conficti, unde alii tribuunt illos Juliano, alii vetusto Interpreti, alii Haloandro, Scrimgero, Basilicis, alii Cujacii indici, uti notat ipse Cujacius ad Novellas.

XXIII. Interpres iste vetus quisquis fuerit, Barbarus à plerisque vocatus, utriusque linguæ imperitus à Viglio, indoctissimus à Leuncla-

Ooo 2 vio

y) Lugd. 1512. Venet. 1537. 8. De his aliisque editionibus supra p. 398.

z) Græca Modestini D. tit. de excusatione tutorum vulgata primum in Corpore Juris edit. Basil. 1541. fol. de qua supra p. 361.

vio, nihilominus à Cujacio a) commendatus, viguit olim profecto, & in Scholis regnavit; Odo, qui vixit anno ſalutis 839. apud Joannem Italum in Odonis vita in Bibliothec. Cluniac. b) patrem ſuum Abbonem ait memoriter Novellam retinuiſſe, unde ſi quando lis inter parentes fuiſſet exorta, tanta in eum Cenſuræ quoquomodo excreverat veritas, ut undique ad eum omnes confluerent. Novellarum S. Bernardus meminit in libris ad Eugenium Papam. Meminit & Concilium Pariſienſe S. Ludovico regnante habitum, relatumque in Pannormia Juonis. Ex interpretis hujus translatione decerpſit, quas inſuit Codici, c) Novellarum portiunculas Irnerius, ſeu quis alius auctoritate Friderici primi Imperatoris (ut quidam ajunt,) id peregit Balduino teſte, loco laudato. Nec Græcæ Novellæ viſæ fuerunt, donec eas Gregorius Haloander edidit primum Norimbergæ 1531. cum ſua verſione, tum Pariſiis 1542. nactus Joannis Baptiſtæ Egnatii ope copiam exemplaris, quod Ludovicus Bologninus, ſeu Bononienſis è Marciana Bibliotheca deſcribendum curaverat, & Florentiæ in Laurentiana publice aſſervabatur. At quæ in illo deſiderabantur, aliasque Græcas Conſtitutiones, ſupplevit Hervagius d) & H. Scrimgerus illas è libro Cardinalis Beſſarionis Bibliothecæ Venetæ relicto, ut narrat Antonius Auguſtinus cap. 8. lib. 2. Emendationum. Edidit illas rurſus Scrimgerus cum Edictis, &c. è Bibliotheca Fuggeri Baſileæ 1558. Antonius Auguſtinus Pariſiis 1567. &c.

XXIV. Conflati quoque ſunt libri Βασιλικῶν è Juſtiniani edictis, quæ ſuperſunt tredecim, e) è Juſtini junioris, Tiberii, Zenonis, & aliorum Imperatorum, atque ipſius Baſilii Macedonis Novellis, quarum exſtant pleræque Græce Latineque à Scrimgero, Cujacio, Gothofredo, Leunclavio in Juris Græco-Romani Tomis, Enimundo Bonefidio in libris Juris Orientalis editæ, & è Conſtitutionibus βασιλικαῖς, ἐπαρχικαῖς, ρωμαϊκαῖς, de quibus Cujacius fuſe cap. 10. lib. 6. obſerv. Juris. Inſuper è centum viginti Novellis f) (quas evulgavit Græce H. Scrimgerus è Bibliotheca Fuggeri Baſileæ 1558. Latine converſas à ſe H. Agylæus 1560.) Leonis Imperatoris, quæ manuſcriptæ exſtant in Vaticanæ Codice

a) Lib. VIII. Obſ. c. 40.
b) pag. 15.
c) Hæ ſunt, quæ vulgo dicuntur AUTHENTICAE Codicis, de quibus ſupra p. 399.
d) Baſil. 1541. fol.
e) de his ſupra p. 403.
f) Leonis tantum exſtant novellæ CXIII. de quibus dixi p. 409. ſeq.

dice 221. Palatino, quasque nunquam uſu receptas Cujacius aſſerit cap. 31. lib. 17. obſervationum Juris, & ex illius Enchiridio, ut liquet ad calcem libri 60. Βασιλικῶν.

XXV. Ad hæc è Paratitlis, ac gloſſis, παραγραφαῖς, παραπομπαῖς, ſeu interpretationibus κατὰ πόδα ἢ κατὰ λέξιν, ſive ecphraſi, metaphraſi, paraphraſi, ἑρμηνεία ſpeciatim ſumpta, quas varii Juriſconſulti conſcribebant, ac ῥοπαῖς, ſeu ἀγωγαῖς, περὶ τῶν νόμων Ῥοδίου, Γεωργικοῦ, g) de pœnis militaribus, &c. ex Rufi libris. Erant tunc præ manibus Juriſconſultorum illa paratitla, quorum libros tres h) edidit Leunclavius Latinos à ſe factos, quosque è libris Harmenopuli & Attaliotæ, atque è Baſilicis excerptos putabat Broëus. In Vaticanæ Codice 856. & Palatino 226. exſtant Græce ſimillima paratitla.

XXVI. Erat *Euſtathii* i) Anteceſſoris liber, qui forte manuſcriptus in Vaticanæ Codice 852: legitur ſub titulo περὶ τῶν χρόνων διαστημάτων, de temporum intervallis, quemque Latine jam editum Græce publicavit Cujacius. *Athanaſii* Scholaſtici k) de criminibus, qui fuit in Bibliotheca Antonii Auguſtini Codice 188. cujusque aliqua ἐκ τῶν Διγέστων, καὶ τοῦ θ΄. βιβλίου Κώδικος leguntur in Vaticanæ Codice 226. Palatino.

XXVII. Ἰωάννου Κουβιδίου ποινάλιον, ex quo nonnulla eodem ſunt in Codice, quique Antonio Auguſtino *Joannes Convidius* Anticenſor, habebat

g) Leges Georgicæ exſtant etiam ad calcem libri ſexti promptuarii Harmenopuli pag. 465. ſeq. ſed aliæ, quas à Balduino & Sichardo editas, dixi p. 403.

h) Theodori Balſamonis ſunt, ut notavi p. 403. qui Harmenopulum ætate anteceſſit.

i) Hunc Euſtathii librum de diverſis temporum præſcriptionibus & terminis in foro obſervandis, ſine nomine auctoris habes Græce T. I. Operum Cujacii, poſt magni illius viri lucubrationem ejusdem argumenti, qui citat etiam latinorum Dyni & Jo. Oldendorpii commentarios de præſcriptionibus, quos ait rectius de exceptionibus temporalibus potuiſſe inſcribi. Euſtathii Anteceſſoris CPolitani nomen præfixit, qui Græce cum verſione ſua edidit Simon Schardius Baſil. 1561. 8. ſubjunctis legibus Rhodiorum navalibus, & Juſtiniani Imp. Militaribus ac Georgicis. Prodiit Euſtathii libellus etiam cum Petri Lindenbergii numeris ſacris & profanis, & Chriſtiani Woldenbergii de numeris utriusque Juris Francof. 1670. 4. De eodem argumento Harmenopulus lib. 1. promptuar. tit. 3. & 4.

k) Hujus Athanaſii Scholaſtici ſive Advocati Emeſeni ecloga ſive delectus Legum ex Codice & Novellis MS. in Bibl. Cæſarea. Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ ἔκ τε τοῦ Κώδικος καὶ τῶν Νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων. Incip. Περὶ χειροτονίας Ἐπισκόπων.

bebat enim Antonius Augustinus in Bibliotheca sua istius Joannis nonnulla, & ex paratitlis etiam *Codonis* descripta è libro Cretensi, Codicibus 183. 184.

XXVIII. Variæ συναγωγαὶ legum in Codice, inque Digestis collocatarum, cujusmodi extant in Vaticanæ Codice 226. Palatino, & in Antonii Augustini Bibliotheca numerabantur Codice 55.

XXIX. Sancti Patres, & Canones Conciliorum, qui laudantur titulo 39. lib. 60. βασιλικῶν, &c. Nec dubito, quin tunc superessent *Ulpiani* fragmenta, seu tituli 29. ex Ulpiani corpore deprompti, editique nunc Tolosæ ab anno 1552. Institutiones *Caji*, *Theodosianus* Codex, reliquiæ *Gregoriani*, & *Hermogeniani*, *Pauli* receptarum sententiarum libri, *Mæciani* de asse, *Urbici* de limitibus, *Frontini* de aquæductibus, quorum auctorum collectionem cum interpretationibus debemus *Gojarico* viro illustri Comiti, & *Aniano*, viro spectabili factam anno secundo supra vicesimum Alarici Regis, l) editionem Sichardo, qui Basileæ publici Juris fecit anno 1528. *Licinii Rufini* Collatio legum Romanarum cum legibus Dei, inventa, & edita à P. Pithœo. Cujac. cap. 10. lib. 13. observ. Juris de ea fuse. *Papiani*, qui perperam confunditur à quibusdam cum Papiniano, nam vixit ævo Theodorici m) Regis Ostrogothorum in Italia, uti præfatur Cujacius, Responsa, quæ Cujacius ipse vulgavit cum Codice Theodosiano.

XXX. βασιλικῶν libros indicavit primus Viglius, qui in præfatione ad Institutiones Theophili: *Percurri* (inquit,) *aliquando voluminis*, *quod* βασιλικὸν *inscribitur bonam partem*, *quæ libros quinque continebat*, n) *& titulos ex Pandectis*, *Codice*, *atque Novellis plus minus* 90. *Inter hos primus titulus est de excusat. Tutorum.*

XXXI. Edidit Latine Gentianns Hervetus Lutetiæ 1557. Tomos duos, quos ab Antonio Augustino Romæ acceperat, & Francisco Duareno communicarat, quibusque libri 45. de successionibus ab intestato, 46. de statu hominum, & rerum divisione, 47. de donationibus, 48. de manumissionibus simul compacti, & seorsim ab his, simul tamen 28. 29.

l) Anno CHristi 404. cœpit enim Gothis regnare Alaricus A. 382.

m) Theodoricus obiit A.C. 526. regni 33.

n) Lib. 38. 39. 40. 41. 42.

29. 30. o) de dotibus & nuptiis, quamvis mutili continentur, illi vero recusi sunt Hanoviæ 1590.

XXXII. Cujacius Latine 60. librum de Judiciis commisit prœlo; hic 60. Hanoviæ quoque lucem vidit anno 1596. Ipsum autem relatum è Constantinopolitana legatione Jacobus Cambrayus dono dederat Jacobo Cujacio, qui profitetur id beneficium in præfatione commentarii ad tit. ππ΄. de excusat. Tutor. & cap. 40. l. 16. observationum Juris; promiserat Cujacius 38. 39. 40. 41. & 42. libros, quos beneficio Viglii sibi commendatos (cum Viglius Hoppero dedisset, Hopperus rogatu Gifanii misisset utendos Cujacio) tunc in manibus fuisse testatur, refertque Gifanius in vita Justiniani; quin & 28. 29. & â 45. ad 49. emendatiores. Sed Cujacium mors prævenit, ejusque præclaros conatus interrupit: emisit igitur ex autographo Cujacii Carolus Labbæus libros 38. & 39. in lucem Parisiis 1609. ut è 60. libris editos utcumque habeamus Latine decem, nempe septem Herveti; munere vero Cujacii tres. Gifanius addit, se accepisse, Cujacium totum corpus Βασιλικῶν nactum esse cum scholiis Græcorum Interpretum. Broëus in Chronologia Juris p) famam esse scribit libros Basilici reliquos penes Cujacium fuisse, illoque demortuo pervenisse ad Petrum Fabrum Saniorianum Præsidem Tolosanum, cujus hæredes Thesaurum illum custodiunt, ut didici ex litteris Illustrissimi Archiepiscopi Tolosani; nec ipse Cujacius diffitetur in supra dicta præfatione ad tit. ππ΄. de excusat. Tutor. In præfatione autem lib. 60. ait, se Leonis ἑξηκοντάβιβλον omnem pæne evolvisse, cujus postremum librum emitteret.

XXXIII. Antonius Augustinus inter libros Græcos MSS. Bibliothecæ suæ publice notum voluit se Βασιλικῶν habere libros duos, VII. acephalum, ut VIII. integrum Codicibus 177. & 178. item alios duos imperfectos 28. & 29. Codice 179. item quatuor alios q) 45. 46. 47. 48. Codice 180. cum Scholiis incerti & Theodori, Thalelæi, Dorothei, Cyrilli; & alterius anonymi interpretationibus. Insuper Βασιλικῶν sexaginta librorum Decadem primam à *Theodoro* Hermopolita Scholiis illustratam; atque Indicem titulorum omnium Βασιλικῶν, cujusmodi habeo domi, & procemium quoque.

XXXIV.

o) Trigesimum non edidit Hervetus. Adde, quæ de editionibus Basilicorum supra pag. 425. seq.

p) Franciscus Broëus Chronologicam historiam totius Juris edidit Paris. 1622. 4.

q) Hi sunt, quos ex Augustini Codice Hervetus vertit.

XXXIV. In hoſce βασιλικῶν libros ſcripſere commentarios, gloſſas, παραπομπὰς, & παραγραφὰς ἔσωθεν, quæ interlineares, ἔξωθεν quæ marginales, unde dignoſci poſſunt βασιλικαὶ, plerique Juriſconſulti, r) è quibus Cujacius recenſet *Stephanum, Nicaum, Thaleleum, Iſidorum, Euſtathium, Eudoxium, Calocyrum, Sextum, Calliſtratum, Leonem, Phocam, Modeſtinum, Domninum, Gobidam, Chumnum Joannem, Hagiotheodoretum, Doxapatrum, Gregorium, Garidam, Beſtem, Baphium, & Theophilum;* addit Freherus *Patzum, Theophilitzem, Phobenum, Theodorum* Hermopolitem, *Demetrium* Chartophylacem, quos (inquit,) enumeratos ſufficit, quia certo ſciri nequit, quibus annis vixerunt ſinguli.

XXXV. *Anonymum* præterea Cujacius vult eſſe incertum interpretem. *Baſilicum*, contextum ipſum βασιλικῶν. *Enantiophanem* s) coacervationem pugnantium inter ſe, & ἀντινομιῶν, cujus forſitan auctor Photius, qui fatetur in Nomocanone ſe librum ſcripſiſſe περὶ ἐναντιοφανῶν, quem imitati ſunt Gilbertus Regius editis libris duobus ἐναντιοφανῶν Antverpiæ 1564. & Julius Pacius Centuriis ſeptem t) Lugduni 1606. & Hanoviæ 1605. quamvis βασιλικῶν Conditores hiſce nominibus utuntur, quaſi propriis, ſicut & Indicis, qui Cujacio videtur πλάτος τῶν νόμων late diffuſum à Dorotheo, & Cyrilli concinnatum, quamvis uſitatior ſit Dorotheus, ut animadvertit Cujacius cap. 39. libri 24. obſervat. Juris; exſtabat hoc πλάτος ævo Theodori Balſamonis: namque is illud contulit cum recentioribus interpretibus Græcis.

XXXVI. Dionyſius Gothofredus in præfatione ad libros βασιλικῶν Herveti, & Cujacii ex titulo 48. libri 60. & ex Græcis ad l. 5. de plagiariis, Interpretes fuiſſe tres putat, Indicem religioſum in vertendis Latinis vocibus, Baſilicum largiorem, Baphium Conſtantino Porphyrogenetæ alterum Tribonianum, multaque adjungentem.

XXXVII.

r) De ſingulis hiſce confer indicem in Baſilica, quem ſupra exhibeo. CALLISTRATUS autem & MODESTINUS hi diverſi ab aliis Juſtiniano ipſo longe prioribus JCtis, qui & ipſi in Βασιλικοῖς allegantur, ut recte Suareſius infra §. 41. obſervat.

s) Autore hoc uſus Theod. Balſamo præf. in Nomocanonem Photii, ubi de legibus ei ſermo, ὡσαύτως καὶ ἐν τούτοις δοκοῦντα ἐναντιοφανῆ ἐλύσαμεν κατὰ τὰς παλαιὰς ἑρμηνείας &c.

t) Pacii deinde tres aliæ centuriæ acceſſere: exſtat & conciliator Juris Joannis Merceri cum Bern. Henr. Reinholdi notis editus Duisburg. 1712. 8. & Everhardus Bronchorſt Daventrienſis centurias ſex ἐναντιοφανῶν cum conciliationibus vulgavit, emendatius recuſas Hardervici 1652. 8.

XXXVII. Laudatur & παλαιὸς, aliis τὸ παλαιὸν, quem Interpretem antiquum Digeſtorum, Codicis, Inſtitutionum ætate Juſtiniani vixiſſe, ejusque permiſſu vertiſſe κατὰ πόδα libros ſupra ſcriptos Gothofredus cenſet, adjiciens illum ſubſequutos Cyrillum in Digeſtis, in Codice Theodorum. Cujacius mavult alios τὸ κατὰ πόδα, alios τὸ παλαιὸν condidiſſe veſtigiis Latini textus inhærentes; huic παλαιῷ τὸ πλάτος νόμων adſcribit Gothofredus. Rurſus notat Cujacius, Græcis non fuiſſe ſatis habere contextum Digeſtorum, & Codicis Græcum compendioſiorem, qui Βασιλικῶν nomen obtineret, item alium auctoris incerti, & Cyrilli in Digeſta, Theodorique in Codicem brevia argumenta, niſi fuiſſent aliis cumulati; in Baſilicis quoque laudari obſervat Nomophylacem quemdam, & Romani πεῖραν, vulgo Praxin, & Κωδικευτὴν, de quo ſuperius.

XXXVIII. Ut ſententiam meam ingenue promam, quoſnam deſignent Innominatus, ſeu Anonymus, Enantiophanes, & Baſilicus, recte indicavit Cujacius, etſi Baſilici Sophiſtæ Suidas meminerit; in Baphii, & Indicis expoſitione ab eo æque, ac à Gothofredo diſſentio, nam *Indicem* opinor fuiſſe Elenchum rerum ac vocum, quæ continentur in Baſilicis, cujus fragmentum puto eſſe gloſſas, quas Carolus Labbæus edidit Pariſ. 1606. & plura exempla extant in Bibliotheca Antonii Auguſtini, Regis Chriſtianiſſimi, & Vaticana.

XXXIX. *Baphium* u) expono Jurisconſultum illum, qui rubricas explanavit, ſeu titulos illos illuſtravit Notis: nam ex veteri more Jurisconſulti ſuorum librorum titulos minio pingebant. Unde Maſuri rubrica, & rubræ majorum leges à Poëtis decantantur: hos Jurisconſultos imitati quoque ſunt Græci, cum διὰ κινναβάρεως ſcriberent, & Imperatores, cum ſubſcriptione ἐρυθροβάφει uterentur.

XL. Παλαιὸς x) antiquus mihi quoque videtur Interpres, nempe Stephanus Pandectarum, & Thalelæus Codicis * ex Blaſtare, κατὰ πόδα interpres verbis inhærens, & in ea veluti jurans.

XLI. Thalelæus cum ævo Juſtiniani floruerit, ut ſuperius dictum eſt, falſo inter Jurisconſultos, qui ſcripſerunt in Βασιλικὰς, accenſetur, Ppp ſicut

u) Baphius nomen proprium judicis veli. De Indice vide ſupra p. 428. & 447.

x) Hic citatur à Balſamone in Nomocanonem Photii ad tit. 13. p. 1101. & ad tit. 2. p. 881. φησὶν ὁ παλαιὸς ταῦτα ῥητῶς - - ὁ δὲ σχολαστὴς φησὶ ταῦτα - - ἐμοὶ δὲ δοκεῖ &c.

* Supra p. 370.

ſicut & Stephanus, Iſidorus, Theodorus, Theophilus, Phocas, cum Stephanus juſſu Juſtiniani Græcis Digeſtis inſudarit, Theodorus, & Iſidorus duo è XVII. viris, qui Latinis Digeſtis conſuendis præfuerant, & Codici præterea Græco: Theophilus Græcis Inſtitutionibus, Phocas unus è X. viris, qui laborarunt in Codice Latino, extiterint. Notiſſimum eſt Calliſtratum, & Modeſtinum antiquiores ipſo Juſtiniano fuiſſe. Itaque niſi quis oſtendat alios ab his eſſe, ſed cognomines, illi potius erunt collocandi inter Juriſconſultos, quorum è Commentariis Βασιλικαὶ fuerunt compilatæ.

XLII. Scholiaſtæ vero Βασιλικῶν nuncupabantur Nicæus, Euſtathius, (niſi forſan is, de quo ſuperius §. 26.) Eudoxius, Calocyrus Dux, ſeu Proconſul, Sextus, Leo Domninus, Gobidas ſeu Cubidius, niſi forſan is, de quo ſupra §. 27. Chumnus, ſeu Domnus, Joannes forte priſcus Novellarum Gloſſator, qui editus fuit ex Bibliotheca Conradi Rittershuſii, Francofurti 1615.

XLIII. Hagiotheodoretus, Doxapater, Gregorius, Garidas, Beſtes, Theophilitzes, Patzus, Phobenus, Demetrius Chartophylax.

XLIV. Interim ampliandum donec illæ nobiles Orientis exuviæ, & hic pretioſus non auri Tholoſani ſed obryzi, & puri ac puti Juris Theſaurus vere Baſilicus eductus è privatis carceribus, quibus detinentur Βασιλικὰ liberalitate Urbani Octavi, (qui ſummus Eccleſiæ, Juſtitiæque ſacerdos, & legum parens,) ad fontem & arcem Juris, Romam ſcilicet devehatur; ut in Ῥώμῃ νέᾳ nata Baſilica in πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ foveantur, & Bibliothecæ Vaticanæ, cui merito præeſt Illuſtriſſimus Cardinalis Franciſcus Barberinus, non minus in Jurisprudentiam, poëſimque propenſus, quam fuit ante tria ſæcula Franciſcus Barberinus in utraque diſciplina feliciter verſatus, & ad quam viſendam velut ad matrem, atque ad miraculum Bibliothecarum tantus fit toto terrarum ex orbe concurſus, Βασιλικῶν textus Juriſconſultorum & litteratorum omnium maximo cum applauſu publice ſpectandus, & evolvendus inferatur.

XLV. Ita glorioſiſſimo Pontifici non ſolum pro Themide revocata, ſed etiam pro tabulis hiſce Themidis in urbem deductis S. P. Q. R. jure gratulabitur, & gratias habebit immortales. Romæ Anno CHriſti M. DC. XXXVII.

Hactenus JOSEPHUS MARIA SUARESIUS.

Ex

Ex hisce Scholiastis Βασιλικῶν Suaresio memoratis, ***Phobenus*** est, quem Georgium Phobenum vocat Cujacius lib. V. Observationum capite quarto, & cujus lucubrationes περὶ ὑποβόλου sive de donatione propter nuptias, & de casso sive περὶ ἀποτυχίας, memorat Allatius de Georgiis p. 721. Volum. X. hujus Bibl.

Demetrii Chartophylacis, postea Archiep. Bulgariæ, librum quæstionum fuisse apud Petrum Fabrum Sanjorianum, Cujacius loco citato testatur, nonnulla Græce producens ex quæstione quinquagesima quinta. Vide Petri Fabri semestria lib. III. p. 327.

Nicolaum Hagiotheodoretum metropolitam Atheniensem ὑπέρτιμον appellat, & tempore Lucæ Patriarchæ CPol. claruisse, testatur Theodorus Balsamo ad nomocanonem Photii tit. 13. p. 1081. Lucam illum patriarchatu functum esse, constat ab A. C. 1155. ad 1169. Epistolam ab amico Hagiotheodoreti JCti scriptam, qua obitum ejus acerbe luget, communicavit mecum amicus clarissimus, à quo multa egregia publico rei litterariæ bono juvat polliceri, Jo. Christianus Wolfius, qui eam descripsit ex Codice Bodlejano.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΕΠΙ ΚΥΡΙΩ ΤΩ ΑΓΙΩΘΕΟΔΩΡΙΤΩ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΙ.

Ἡ μὲν ἐπιστολὴ, ὦ σοφώτατε, καὶ πῶς γὰρ οὐχὶ πανταχόθεν ἀνθέλκουσα καὶ ἀπανιστῶσα τοῦ λυπηροῦ. καὶ τοῦτο μὲν τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ τοῖς ἐνθυμήμασι, τοῦτο δὲ τῇ συνθήκῃ καὶ τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τῷ κάλλει τῆς λέξεως ἐπανακλωμένη με πρὸς τὸ εὐθυμότερον. ἀλλ᾽ ἔγωγε, φίλτατε ἀδελφὲ, οὐκ οἶδ᾽ ὅτι ἐπὶ τῷδε τῷ φίλῳ ἀπορρυέντι πέπονθα, ἀπαραμύθητός εἰμι, καὶ οὐκ ἔχω πῶς τὴν συμφορὰν ὑπενέγκοιμι. καὶ πρὸς μὲν τὰς ἄλλας περιστάσεις φιλοσοφίας εἶμαι καὶ ἀντικαθίσαμαι τοῖς λογισμοῖς, καὶ πράως ἔχω πρὸς τὰς τῆς τύχης ἐπεμβολὰς, καὶ ὑφίσαμαι τέως τὰς ὥσπερ πνευμάτων ἀντεμβολὰς νῷ κυβερνήτῃ συγχρώμενος· οὐ δὲ φιλτάτου μοι φίλου ἀποιχομένου πληγεὶς εἰς βάθος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γνώμης, τὸ τῶν πολλῶν πέπονθα. ἄδεκτος εἰμι πρὸς πᾶσαν παραμυθίαν, καὶ κρεῖττον τὸ πάθος καὶ λόγων καὶ λογισμῶν. τὸν γὰρ ἄνδρα ἐκεῖνον ἐδοκίμασα μὲν ἐν χρόνοις πολλοῖς, καὶ διερευνησάμενος πανταχόθεν, καὶ πεῖραν λαβὼν, ἐφεῦρον ἐν συμβουλῇ δοκιμώτατον, ἐν γνώμαις στερρότατον. ἐν πράγμασιν ἐμπειρότατον, ἐν νόμοις εὐδοκιμώτατον, μᾶλλον δὲ ἵνα τὸ ἀληθὲς εἴπω, τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὅπερ κράτιστον. εἰ γὰρ καὶ φιλοσοφίαν οὐκ ἀνέμιξε νομικῇ, οὐδὲ τοῖς ἐκεῖθεν ῥεύμασι τὴν ῥωμαϊκὴν κα-

τεγλύκανε τέχνην, ἀλλ' οὐδ' ὡς τῶν ἀρίστων ἀπελιμπάνετο, ἐπόθει μὲν γὰρ ἅψασθαι τῆς ὑπερκαθημένης τῶν ὅλων φιλοσοφίας. κατασπόμενος δὲ ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καθάπερ ὑπὸ μολιβδαινῶν τινων, τὸ τῶν μνηστήρων ἐκείνων ἐποίει. εἰς τὴν ἀποδεεστέραν ῥητορικὴν ὅλοις ἱστίοις ἐφέρετο ἐμοὶ χρώμενος κυβερνήτῃ καίτοι τῇ δεξιᾷ ἐμοῦ προτείνοντος τὴν φιλοσοφίαν, τῇ ἀριστερᾷ δὲ τὴν τέχνην τῶν λόγων, ἐκεῖνος ἄκων μὲν διὰ τὴν ἀνάγκην, ἐπιδεξίως δὲ ὅμως τῆς ἀριστερῶν ἀντεδράττετο. καὶ ῥητορικῇ στομώσας τὴν γλῶτταν, καὶ νομοθετικῆς πυκάσας τὸν νοῦν, αὐτοχρῆμα τριβουνιανὸς ὁ πολυθρύλλητος ἦν οὐ μόνον ἐν νεαραῖς ἀλλὰ καὶ ἐν κώδιξι καὶ ἐν διγεστοῖς, καὶ ἐν ἄλλοις ὁπόσοις τὰ πολιτικὰ συντέτακται. ὦ γλώττης ἀνικήτου, ὦ φορᾶς τῶν λόγων ἀκατασχέτου ὦ ποταμοὶ ῥέοντες, ὦ κεφάλαια νομικὰ τεχνικῶς μὲν ἀναπτυσσόμενα, καλῶς δὲ φραζόμενα. καὶ ἀναποτνιῶμαι καθ' ἡμέραν ἑκάστην, οὐ γὰρ ἔχω τί καὶ δράσαιμι πρὸς τὴν συμφοράν. τοῦτον οὖν φωράσας ἐν ἅπασιν ἀπαράμιλλον, ἐποιησάμην φίλον ὡς ὄντως αὐτὸν πρᾳότατον, εὐνούστατον, ἀδολώτατον. ὢ τῶν χαρίτων ὧν εἶχεν· ὢ θελκτηρίων λόγων· ὢ τῶν ἀμηχάνων θελγήτρων ἐκείνου· ὢ τῶν ἀπορρήτων ἰύγγων. πῶς οὖν οὐ μέλλω θρηνεῖν ἀπὸ τοσούτων καταβεβλημένος χαρίτων; ἡ δὲ σὴ ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολή, φίλτατε ἀδελφέ, κουφίζει μὲν ἡμᾶς τοῦ μέρους τῆς συμφορᾶς, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ φίλῳ λύπης, ἐπὶ τοσοῦτον ἕως ἂν αὐτὴν ἐπερχώμεθα, πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας τοῦτο ποιοῦμεν· ἐπὰν δὲ παύσαιμεν τῆς χρυσῆς ἐπιστολῆς, εἰς τὰ αὐτὰ πάλιν ἀνθυποστρεφόμεθα ῥεύματα· τίς ἄρα ἔσται τῆς ἐπὶ τῷ φίλῳ λύπης λήθη, ὅταν οὐδὲ τὸ σὸν λαθεκηδὲς ἡμῖν ἐγεγόνει;

ENIMUNDI BONEFIDII

τοῦ ἀνατολικοῦ νομίμου, *Juris Orientalis Libri III.*

QUanquam majus opus, quod in hoc genere paravit præſtantiſſimus JCtus Bonefidius, non vidit lucem: tamen vel hoc ſpecimen de inſigni ejus eruditione teſtatur, quod Græce ille cum verſione ſua ſeparatim ſubjuncta A. 1573. 8. ex officina Henr. Stephani primus edidit, non diu poſt 6. Id. Febr. A. 1574. anno ætatis duodequadrageſimo defunctus, duorumque maximorum ac laudatiſſimorum virorum, quorum alterius collega, alterius doctor fuit, inſigne teſtimonium promeritus. Ex his prior Jac. Cujacius lib. XI. Obſervatt. cap. 20. *Enimundus Bonefidius Collega meus eruditiſſimus, qui ad veram Juris cognitionem ſummam adjunxit peritiam trium linguarum ſimul ac pietatem & morum integritatem eximiam. Hunc ſi moriens roger, quod olim Ariſtoteles, ſolum habeo ex*

bis,

bis, qui modo quidem Jus Civile publice profitentur, quem discipulis meis ostendere possim. Alter Jac. Thuanus lib. LIX. Hist. ad A. 1574. *Sexto Eid. Februarii Genevæ cum tantum XXXVIII. annos exegisset, fato functus est Enimundus Bonefidius, Chabovii ignobili vico in Valentino agro natus, homo probus & simplex, qui cum pedem patria nunquam extulisset, tamen Hebraicis,* Græcis & Latinis egregie instructus erat, ut in celeberrimis Orbis Academiis operam studiis dedisse sub præstantissimis Magistris crederetur. In Juris autem scientia, quam Valentiæ profitebatur, adeo excelluit, ut Jacobus Cujacius, qui principatum illius tenebat, alicubi scripserit, si moriens rogetur, ut olim de Theophrasto Aristoteles, non alium habere se, quem discipulis suis posset ostendere. Post tumultum Parisiensem à Francisco Hotomanno invitatus Genevam concesserat, ubi Jus Orientale, cujus jam specimen ediderat, majore opere illustrare aggressus, morte post biennium superveniente, spem se tanto viro auctore conceptam fefellit. Cui me nunc tanquam præceptori de me secundum Cujacium & Franciscum Roaldesium, quibus simul eodem tempore operam Valentiæ navavi, optime merito, hoc monumento parentare æquum justumque duxi.* Quæ porro in hoc Bonefidii Volumine Lectori offeruntur, hæc sunt:

Libro I. *Constitutiones ** Imperatorum:*

* Ideo Bonefidium inter Gallos litterarum Hebraicarum peritos celebrat Paulus Colomesius in Gallia Orientali p. 57. seq.

** Confer, quæ de hisce Constitutionibus Imperatorum notata sunt supra p. 405. seq.

Libro

Libro III. *Responsa & Epistolæ Patriarcharum & aliorum SS. Patrum.*

JOANNIS LEUNCLAVII JUS GRÆCO-ROMANUM,

editum & locupletatum à MARQUARDO FREHERO.

QUanquam fallitur vir eruditus, a) qui inter Jo. Leunclavii Amelburni lucubrationes refert sexaginta libros Basilicorum cum notis: tamen etiam Leunclavio Jurisprudentia Græco-Romana plurimum debet,

a) Antonius Teisserius in notis ad elogia Thuanea Gallice versa & observationibus illustrata edit. quarta Lugd. Bat. 1715. 8. T. IV. pag. 188. ubi de Leunclavio: *Il à aussi donné au public sexaginta libros* Βασιλικῶν *cum notis.* Basilica, ut obiter hoc notem, non ita dicuntur, quod complectuntur constitutiones & leges Imperatorum, sed quod ex Corpore Juris Justinianeo & ex Legibus JCtorumque sententiis digesta sunt auspiciis Imperatorum Græcorum Basilii Macedonis, Leonis & Constantini Porphyrogeniti.

bet, is enim fuit, qui (præter paratitla, de quibus p. 403. & eclogam Basilicorum de qua p. 426.) etiam post Bonefidium ex pluribus Bibliothecis Asiæ & Europæ diligenter conquisivit, recensuitque & interpretatus est constitutiones Imperatorum Græcorum, Patriarcharum decreta & synodales sententias, scriptaque alia Juri tam Civili quam Canonico Græcorum, lucem afferentia. Post hocce opus absolutum cum A. 1593. extinctus esset Viennæ Austriæ nondum sexagenarius, editionem ejus curavit, cui erat à vivo ac spirante Leunclavio commendatum, ***Marquardus Freherus*** dicatumque Rudolpho II. Imperatori, Græce & Latine vulgavit Francofurti, impensis heredum Petri Fischeri 1596. fol. ***Juris Græco-Romani tam Canonici quam Civilis tomi duo,*** præmissa Chronologia * ab excessu Justiniani sive A. C. 564. usque ad 1460.

Tomus primus in novem libros dividitur:

Liber I. continet ***Constantini Harmenopuli*** nomophylacis & Judicis Thessalonicensis, quem circa A. C. 1380. vel 1383. CPoli obiisse dixi, epitome Canonum, de qua vide, si placet, Volum. X. hujus Bibl. pag. 276.

Liber II. Novellas & Constitutiones Augustales, sive Imperatorum Græcorum de rebus Ecclesiasticis. Longe plures ac pleniores quam Bonefidius dederat. Nomina Imperatorum ordine temporis & Constitutionum singularum notitiam dedi supra p. 405. seq.

Lib. III. & IV. Decretorum Synodalium libros duos, quorum prior auctior & emendatior, quam à Bonefidio editus fuerat, versione etiam in multis recensita: posterior plane novus heic prodiit. Ambo complectuntur sanctiones Patriarcharum CPol. Chrysostomi, Gennadii, Tarasii, Nicephori, Sisinnii, Sergii, Alexii, Michaëlis, Constantini Chliareni, Nicolai Grammatici, Nicolai Mazalonis, Arsenii, Lucæ, Michaëlis Anchiali, Theodosii, Germani, Manuelis, incertorum denique Patriarcharum. De singulis hisce consulendus index scriptorum, quem statim infra exhibeo.

Liber

* Hanc Chronologiam Juris utriusque & Imperii tam Orientalis quam Occidentalis usque ad A. 1670. continuatam Simon Leewius subjunxit collectioni suæ de origine & progressu Juris Romani Lugd. Bat. 1672. 8. Præfationis Freheri uberioris & eruditæ argumenta persequitur D. Adrianus Baierus ὁ μακαρίτης in notitia centum auctorum Juridicorum n. XX. p. 127. seq.

Liber V. & VI. reſponſorum libros duos, Epiſtolarum & ſententiarum de rebus Eccleſiaſticis, ab Epiſcopis & SS. Patribus. Horum librorum itidem prior auctior & correctior, quam à Bonefidio, poſterior plane novus.

Liber VII. Theodori Balſamonis patriarchæ Antiocheni circa A. C. 1190. clari μελέται ſive reſponſa quinque. Vide, quæ Volum. IX. hujus Bibl. pag. 188.

Liber VIII. Matthæi Monachi (*Blaſtaris* circa A.C. 1235.) ζητήματα καὶ ὑποθέσεις γαμικαί, quæſtiones & cauſæ matrimoniales. Vide, quæ Vol. X. p. 493.

& Edictum *Juſtiniani* de fide & orthodoxa. Vide Volum. XI. pag. 441.

Liber IX. habet *Harmenopuli* libellum de ſectis & fidei orthodoxæ expoſitionem, de qua Volum. X. p. 277.

& *Acta Synodi ad Quercum*, A. C. 403. habitæ contra S. Jo. Chryſoſtomum, de qua Photius Cod. 59.

Tomus ſecundus.

I. *Michaëlis Attaliatæ* ἀνθυπάτου καὶ κριτοῦ, Proconſulis & Judicis ποίημα νομικὸν ἤτοι πραγματική, Synopſis Juris pragmatici ſive in foro obtinentis, titulis XCVI. digeſta, ſcriptaque juſſu Michaelis Ducæ Imperatoris, anno Imperii ejus tertio, hoc eſt A. C. 1073. ut verſus jambici operi præmiſſi teſtantur.

II. Ἐκλογὴ τῶν νόμων καὶ ἐπιδιόρθωσις εἰς τὸ φιλανθρωπότερον, Delectus legum & correctio in id, quod æquius & humanius eſt, factus auſpiciis *Leonis & Conſtantini* Imperatorum Anno 6347. h. e. CHriſti 838. Hic delectus vix dimidiam partem editus eſt, nec procedit ultra titulum XXVIII. exſtat autem in pluribus Bibliothecis integer manu exaratus, ut dictum ſupra p. 407. & 468. ſeq. Procemium editum incipit: ὁ δεσπότης καὶ ποιητὴς τῶν ἁπάντων. p. 79.

III. Novellarum Auguſtalium liber de rebus Civilibus & judiciariis, p. 134 - 192. Imperatorum Baſilii Macedonis, Conſtantini Porphyrogeniti, Baſilii, Conſtantini & Leonis, Romani ſenioris, Romani minoris, Nicephori Phocæ, Baſilii Porphyrogeniti, Alexii Comneni & Manuelis Comneni. Plerasque harum jam ediderat Leunclavius ad calcem eclogæ Baſilicorum Baſil. 1575. fol. vide ſupra p. 427.

IV. Responsi veteris formula de nudis pactis. Incipit: ὁ μὲν δι' ἔριν τινὰ καὶ δυσμένειαν. p. 192.

V. Τύπος τοῦ διατίθεσθαι παλαιὸς, ᾧ περιέχεται τὸ ἴσον τῆς διαθήκης Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Formula testandi vetus, qua continetur *Gregorii Nazianzeni* testamentum, Flavio Eucherio & Flavio Evagrio (*lege* Syagrio) COSS. A. C. 381. p. 203. De editionibus aliis hujus testamenti dixi Volum. VII. hujus Bibl. p. 524. quæ vero adversus ejus γνησιότητα solent objici, ea diluit Natalis Alex. in Hist. Eccles. Sec. IV. p. 147. edit. in fol. & Tillemontius T. 9. Memor. H. E. p. 721. & 503. seq.

VI. Τύπος τοῦ διατίθεσθαι νεώτερος, κατ' ἐπιτομήν. Formula testandi recentior epitomata, p. 206.

VII. *Eustathii* Antecessoris περὶ χρονικῶν διαστημάτων ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ρ' ἐτῶν. De temporalibus intervallis, quæ in foro observantur, à momento usque ad centum annos, cum scholiis *Athanasii.* p. 207. Hæc editio ex MSS. Francisci Pithoei, & emendatior est & locupletior, quam priores Cujacii, Schardiique, de quibus supra p. 477. ubi etiam de Athasio, Scholastico Emeseno.

VIII. Ἐκ τοῦ Ῥούφου, νόμοι στρατιωτικοί. *Ex Rufo, leges militares*, p. 249. Etiam has, sed sine Rufi nomine, quod ex MS. Codice Palatino restitutum est, Græce & Latine cum Eustathio legibusque Georgicis ac Navalibus vulgaverat Simon Schardius Basil. 1561. 8. Gabr. Nandæus in Bibliographia militari (Syntagmate de studio militari p. 528.) testatur, se *leges CXLI. militares Rhodiorum* cum Georgicis & Navalibus vidisse apud fratres Puteanos. Verum in editis sunt tantummodo apud Schardium LXI. apud Leunclavium LXV. neque Rhodiorum esse dicuntur, sed apud Schardium diserte *Justiniani* Imp. περὶ στρατιωτικῶν καταστάσεων καὶ ἐπιτιμίων Ἰουστινιανοῦ βασιλέως. Apud Leunclavium pro Justiniano, Rufi nomen, ut dixi, adscriptum legitur, fortasse quod Justinianus eas seligendas curavit ex legibus militaribus P. Rutilii Rufi, qui Consul fuit A. U. C. 649. de quo Guido Pancirollus lib. 1. de claris legum interpretibus cap. 10.

IX. Νόμοι Γεωργικοὶ κατ' ἐκλογὴν βιβλίων τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ. *Leges colonariæ* sive *Georgicæ* ex libris divæ memoriæ Justiniani p. 256. quales subjiciuntur, promptuario Harmenopuli, atque à Sim. Schardio etiam & Francisco Balduino utraque linguæ editæ sunt, ut dixi p. 403. 477. & 432.

X. De-

X. Denique Volumen claudit Νόμος Ῥοδίων ναυτικὸς, ὃν ἐθέσπισαν οἱ θειότατοι αὐτοκράτορες Τιβέριος, Ἀδριανὸς, Ἀντωνῖνος, Περτίναξ, Λεύκιος Σεπτίμιος Σεβῆρος ἀεισέβαστοι. *Jus Navale Rhodiorum*, quod Imperatores ſacratiſſimi Tiberius, Hadrianus, Antoninus, Pertinax, Lucius Septimius, Severus, perpetuo Auguſti confirmaverunt. Præter editiones ſupra p. 403. & 459. memoratas, adde Petri Peckii commentarios in tit. D. & Cod. ad rem nauticam pertinentes, qui cum notis Arnoldi Vinnii prodierunt Amſt. 1668. 8. edente Joanne Laurentio: & Petri van den Schelling diſſ. theoretico practicam ad L. Rhodiam de jactu. Lugd. Bat. 1722. 8. Cornelii van Bynckershoek librum ad L. ἀξίωσις de jactu, Hagæ 1703. 8.

INDEX SCRIPTORUM
Aliorumque
in JO. LEUNCLAVII Jure Græco-Romano memoratorum,

Compoſitus à me ad paginas edit. Marqu. Freheri.

Marci

Joan-

* De hoc dictum Volum. X. hujus Bibl. p. 274. ſeq.

Leges

* De hoc edicto circa A. C. 545. promulgato vide dicta Volum. XI. hujus Bibl. p. 441.

* Confer formulam, quam habet Petrus Arcudius lib. VI. de concordia Eccleſiæ Orientalis & Occid. p. 532. ſeq.

NICETÆ

* De Nicæa urbe vide ſis Græcum Scholion T. I. p. 92. & de metropolitana ejus dignitate p. 274. ſeq.

Plato-

* Confer Allatium de Pſellis p. 32. T. V. hujus Bibl.

Stadium

Syno-

* Vide Volum. XI. hujus Bibl. p. 175. seq.

cretis, oratio ad eos, qui naturalem seminis fluxum habent pro μιάσματι sive pollutione. I. 351--361.

Ejus Scholion ad tomum Sisinnii, Patriarchæ CPol. I. 203.

Zoticus orphanotrophei & Samsonici xenodochei, Constantinopoli Præfectus. T. I. p. 86.

De DOSITHEO Grammatico memini me dicere Volum. VII. hujus Bibl. p. 59. Ab eo tempore, quæ ex ejus libro tertio supersunt, HADRIANI Imperatoris * Sententiæ & Epistolæ ad vetus jus spectantes, quas pridem laudavit illustravitque Cujacius XIV. 33. & XXI. 5. 6. 7. Obs. recusæ sunt nitide ex perfectiore ** Goldasti editione ad Codicem Gr. Lat. monasterii S. Galli exacta Genev. 1601. 8. in Jurisconsultissimi Viri Antonii Schultingii Jurisprudentia vetere ante-Justinianea p. 860. seq. Lugd. Bat. 1717. 4. Cum vero unicum hoc in illo opere monimentum Græcum sit, idque breve & rarius obvium, juvat hoc loco illud integrum reddere cum integris Goldasti notis & cum Latina veteri Dosithei versione, incertum, an illius, ad quem exstant Libanii Epistolæ.

I.

ΘΑυμαστόν ἐστι καὶ ἐπαινετὸν τοσαύτῃ εὐφυείᾳ τούτῳ τῷ βιβλίῳ 1) ἔργον μαθήσει διερμηνευόμενον. 2) Πρὸ τούτου γὰρ δυσὶν βιβλίοις συνέγραψα πάντα τὰ ῥήματα, ἃ ἠδυνήθην τῇ ἡμετέρᾳ ἑρμηνείᾳ, ὅσα ἀναγκαῖα

I.

MIrandum est & laudandum, tanto ingenio, hoc libro opus doctrinæ interpretatum. Ante hoc enim duobus libris conscripsi omnia verba, quæ potui nostra interpretatione, quæ necessaria arbitror, & omnino

* Non omnia tamen, ut hic leguntur, ad Hadriani tempora pertinere, pulchre observat Reinesius in defensione Variarum Lect. p. 90.

** Minus integras ediderat Henricus Stephanus in Glossariis veteribus Græco-Latinis p. 299. seq. A. 1572. fol. atque inde Bonav. Vulcanius Lugd. Bat. 1600. fol.

1) Ἔργον μαθήσει] Lego, μαθήσεως.

2) Πρὸ τούτου γὰρ δυσὶν βιβλίοις συνέγραψα πάντα τὰ ῥήματα] Nam de tota re Grammatica tres libros conscripsit admodum conquisite. Primo libro proletaria exsequitur & passiva illa de octo orationis partibus præcepta cum industria. Altero simplicium vocabulorum significantias tradit, & in iis, quas Nomenclaturas, & in iis, quas Glossas vocamus sive Lexica. Postremus has continet D. Adriani Imperatoris Sententias & Epistolas, cum aliis aliorum dictis & scriptis, quæ nescio quorum desidie an injuria truncata peritarunt.

καῖα 3) ὑπολαμβάνω, καὶ 4) ὅλος ὅσα ὀφείλει ἀνθρώποις φιλήταις τῆς λαλιᾶς Ῥωμαϊκῆς· οὐκ ἐδίςασα καὶ ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ προσθεῖναι, ἵνα ἔχῃς 5) ὅπως ἑαυτὸν γυμνάσῃς· ἀλλὰ καὶ 6) εὐτύχως τέκνοις σοῖς 7) καταλείπῃς καὶ ὑπόδειγμα φιλοπονιῶν σου. Ἤδη οὖν 8) ἀρξώμεθα 9) ἑρμηνεύειν καθ᾽ ὡς δυνάμεθα διδάσκειν κάλλιςα. ἀλλὰ τὰ κεφάλαια τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων 10) ἑνὸς ἑκάςου ταῦτα ἔσονται. ΘΕΙΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ϗ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ, ἐξ ὧν μείζων εὐχρηςία ἀκολουθεῖ ἀνθρώποις 12) ἀπὸ τούτου τοῦ ἄρχοντος ἐγένετο

omnino quæ prosunt hominibus amatoribus loquelæ Latinæ: non dubitavi & in hoc libro adicere, ut habeas ubi teipsum exerceas: sed & feliciter liberis tuis relinquas & exemplum studiorum tuorum. Jam ergo incipiamus interpretari sicut possumus docere optima: sed capitula nominum & verborum uniuscujusque hæc erunt: DIVI ADRIANI SENTENTIÆ & EPISTOLÆ, ex quibus major utilitas 11) sequitur hominibus, ab eo principe fuit & loquela: propterea necessario

3) Ὑπολαμβάνω, *arbitror*] Recte cohærent ista, nec manu opus interpoli.

4) Ὅλως, *omnino*] Glossæ Cyrilli: ὅλως, *totò, omnino.*

5) Ὅπως, *ubi*] Est hæc ipsius Dosithei versio: itaque ex libro ejus 1. scribendum est, ὅπου.

6) Εὐτύχως, *feliciter*] MS. habet εὐτύχων. Latinum nomen mutatum à librario est. Sallustius Rhetor apud Curt. Pichenam Notis ad Tacitum: *Ego Sallustius legi & emendavi Romæ felix, Olibrio & Probino consulibus, in foro Martis controversias declamans oratori Endelechio. Rursus Constantinopoli recognovi, Cæsario & Attico consulibus.* Solens hic & celebris sive Hellenismus sive Ebraismus.

7) Καταλείπῃς καὶ ὑπόδειγμα: *relinquas & exemplum*] Delendæ sunt particulæ, καὶ, &, si nihil desit.

8) Ἀρξώμεθα] Cujacius inferius emendavit ἀρχώμεθα, sed ἀδιάφορα.

9) Ἑρμηνεύειν] Interpretatum oportuit, *interpretando*, non *interpretari.*

10) Ἑνὸς ἑκάςου] MS. ὡς ἕκαςοι.

11) *Sequitur hominibus*] Græcum hoc loquendi genus, Latium non agnoscit, quod quidem ego sciens sim. Pro eo apud probatos scriptores observatum est *comitari alicui.*

12) Ἀπὸ τούτου τοῦ ἄρχοντος ἐγένετο καὶ λαλιότης] Mendum inest loco, quod sine ope & auxilio alius codicis haut temere eluas, præterquam cum Amplissimo Lectio pur-

νετο καὶ λαλιότης. διὸ ἀναγκαίως εἰσὶν ἀναγνωστέα καὶ μνήμῃ παραδοτέα, 13) εἰ μέντοι θέλομεν Ῥωμαϊστὶ λαλεῖν ἢ Ἑλληνιστὶ χωρὶς αἰτίας. οὕτως ἀρξώμεθα.

2. 14) Αἰτοῦντός τινος, ἵνα 15) στρατεύηται, Ἀδριανὸς εἶπεν, 17) Ποῦ θέλεις 18) στρατεύεσθαι; 19) Ἐκείνου λέγοντος, εἰς τὸ πραιτώριον, Ἀδριανὸς ἐξήτασεν, ποῖον μῆκος ἔχεις; λέγοντος ἐκείνου, 20) Πέντε πόδας

rio sunt legenda & memoriæ tradenda, si tamen volumus Latine loqui vel Græce sine vitio: sic incipiamus.

2. Petente quodam, ut militaret, 16) Adrianus dixit, Ubi vis militare? Illo dicente, in prætorio, Adrianus interrogavit, quam staturam habes? dicente ille, Quinque pedes

punctandum censeas post nomen ἀνθρώποις, ut ista verba integram periodum absolvant: quod ego verum arbitror.

13) Εἰ μέντοι] Latinius, meo quidem animo, contulisset *si quidem*, quam *si tamen*.

14) Αἰτοῦντός τινος ἵνα στρατεύηται] Legitimæ staturæ hominem, id est, quinque pedum & sex unciarum, qui legi optabat inter prætorianos, jubet Adrianus exspectare tertium stipendium, hoc est, tertium annum, & interim militare inter urbanas cohortes.

15) Στρατεύηται] Stephani codex στρατεύσῃ.

16) *Adrianus dixit*] Stephani codex, *Hadrianus respondit.*

17) Ποῦ] Cujacianum hoc est. Nam in MS. libro legitur ποῖ sæpe hæ particulæ inter se mutarunt. Nunc unum locum proferam ex Pythagoræ χρυσοῖς ἔπεσι.

Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Apud Suidam in vet. ed. ποῖ παρέβην; quod genuinum est. Alibi Suidas: πόθεν, ποῖ, ἐπὶ πάσης μεταβολῆς τοῦτο ληπτέον, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης. Fallit ergo Hesychius discriminans: ποῖ, εἰς τίνα τόπον. τὸ δὲ ποῦ, ἐν τίνι τόπῳ.

18) Στρατεύεσθαι] Stephani codex, στρατεῦσαι.

19) Λέγοντος ἐκείνου, *dicente illo*] Hæc ut adjicerem, sensus postulavit.

20) Πέντε πόδας καὶ ἥμισυ] Milites olim non tantum ætate aut fortitudine, sed etiam corporis statura æstimabantur. Qua de re videndus Cujacius Observat. lib. XXI. c. 5. ubi hanc sententiam & emendavit pariter & explicavit. Ænigma Symposii, sub lemmate MILES PODAGRICUS, quod & MS. S. Galli adgnoscit, nec P. Pithœus intellexit, nec Josephus Castalio. Reperio & paganos ita æstimatos, ob formam corporis scilicet. Nam corporis magnitudo requiritur, ut quis pulcer dicatur. Aristoteles *Ethic. Nicomach. lib. IV. cap. 7.* ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δὲ ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ. Adeundi sunt Interpretes.

πόδας καὶ ἥμισυ, Ἀδριανὸς εἶπεν, pedes & dimidium, Adrianus dixit: 21)

pretes. Hinc Nicephorus Callistus, ubi de Salvatoris effigie & forma differit, etiam staturæ facit mentionem, quam prisci obſervitaverunt. Verba ejus Latina apponam ex Interpretatione Jo. Langii: quia Græcus codex necdum in manus meas pervenit, *Ecclesiast. hist. lib. 1. cap. 40. Porro effigies formæ Domini nostri Jesu Christi, sicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam crassius verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is vividoque vultu fuit. Corporis statura ad palmos prorsus septem, &c.* Per *palmos*, credo, pedes intelligit, aut in numero mendum est: quod ut suspicer, facit Epistola fictitii Lentuli ad S. P. Q. R. quam pravatam edidit Laziardus *Histor. univers. cap.* 12. Nam manu descripta penes me servatur, in qua legitur: *Homo quidem statura procerus, scilicet XV. palmorum & medii, sed spectabilis: vultum habens venerabilem.* Alter itaque ex altero emendandus: & quidem ille ex isto, reponendaque nota, quæ interiit: ad istanc faciem, ιζ. Quæ statura non mira, nec admodum singularis. Legimus namque apud Alamannos legitimam mancipiorum mensuram fuisse palmorum amplius XIIII. Restituendum de ea re caput in Lege Ripuariorum, quod omissum & addendum est in editione Herolti. Lemma in MS. Schobingeri codice præponitur hujusmodi: *si quis servum alienum occiderit, solidos XII. in capitale restituat, aut cum alio servo, qui habeat XIIII. palmos cum pollice replicato, & duos digitos in longitudinem, & tres solidos in alio pretio superponat, quod fiunt simul solidi XV.*

Si quis Ecclesiasticum servum vel regium occiderit, tripliciter componat, hoc est, XLV. solidis.

Est hoc caput pænultimum, quod ex lege Ripuaria citat Meginfredus Chronicæ suæ lib. III. & Joh Vadianus Antiquitatum Alamanniæ lib. 2. Alamannis solens fuisse mancipia æstimare statura corporis, etiam hæc Charta docet, quæ ab Alamannis scripta in Alamannia:

In Dei nomine: ego Catauvina ancilla Dei, dono atque trado monasterium sancti„ Galloni, ubi ejus sacrum requiescit corpus. Et hoc est, quod trado, quod ego in Lutinach„ visura sum habere, & in alio loco, qui dicitur Beffindorf, & in locis, campis, silvis, &„ omnia, quæ inibi visura sum habere, & casatos tres his nominibus, Ragingerius cum„ infantes suos his nominibus, Righero, Wantilone, Waltricho, & uxore sua Fastrata„ & filio eorum Wolfrido, & servo ejus Isamberto, & alio servo nomine Woto, &„ Haccone, qui est in concambio cum Wichardo, redemere se vult, det alium manci-„ pium XI. manuum longum. Hi sunt testes, qui præsentes fuerunt & signaverunt. sig.„ Cotauvinæ, qui hanc traditionem fieri rogavit, sig. Wichardi, sig. Tuto, sig. Wota-„ har. sig. Amalger. sig. Theotbald. sig. Mairolt. sig. Tuilo. sig. Wolfberti. sig.„ Asthari.

Ego itaque Albuinus clericus rogatus ab Catauvina hanc cartam scripsi sub die VII.„ Kalend. Octobr. in anno I. regnante Carolomanno Rege.„

21) ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν πολιτικὴν στρατεύου, καὶ ἐὰν καλὸς στρατιώτης 22) ἔσῃ, 23) τρίτῳ ὀψωνίῳ δυνήσῃ 24) εἰς τὸ πραιτώριον μεταβῆναι.

xit: Interim in urbana milita, & si bonus miles fueris, tertio stipendio poteris in prætorium 25) transire.

3. 26) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος,

3. Per libellum petente quodam, ut

In hac charta illud observatione non arbitror indignum, jure prisco Alamannorum Feminas donasse sine tutoris indicato nomine, quod jure tamen hodierno illorum exigitur, si vel donatum vel legatum ratum esse debeat. *Casatorum*, *Casalium*, & *Casalorum* sæpe meminere veteres Chronographi, & Chartæ, quibus, ni fallor, libertini generis homines & coloni intelliguntur, qui conductum inhabitabant. Locantur enim hodieque villæ & casæ certa redituum aut censu condictione, nec una locationis specie. Diversi autem erant ab illis servis, quos hodie vulgus Alamannorum *Leibaigenleuth* vocat. Sed ad Adriani sententiam redeamus, cum qua conferantur, quæ Spartianus scribit in ejus vita: *De militum etiam ætatibus judicabat, ne quis aut minor, quam virtus posceret, aut major quam pateretur humanitas, in castris contra morem veterem versaretur.*

21) Ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν πολιτικὴν στρατεύου] Stephanus ἐν τούτῳ ἐν τῇ πολιτικῇ στρατείᾳ. MS. ἐν τοσαύτῳ εἰς τῇ πολιτικῇ στράτευε: *in urbanam milita.* Qui Urbani, qui Prætoriani milites, notum.

22) Ἔσῃ] Stephani codex, φύῃ.

23) Τρίτῳ ὀψωνίῳ] Idem codex, τρίτῳ βαθμῷ. Renutat Dositheus: nam βαθμὸς, ut Etymologus tradit, est ἡ ἐφ' ἕνα τῆς φάλαγγος στάσις. Ὀψώνιον vero *stipendium* singnificat, seu, ut Martianus JC. loquitur, *meritum militiæ.* Gregorius Nazianzenus in Julianum: Ὀψώνιον, τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐκ νόμου τοῖς ἀξιώμασι δωρεαί. Adeundus Sudas. Ponitur pro ipso stipendii tempore seu militiæ, quod annuum erat. Capio ita Glossas Cyrilli: χρόνος στρατείας, *stipendium.*

24) Εἰς τὸ πραιτώριον] Stephanus delet articulum.

25) *Transire*] Stephanus, *transcendere.*

26) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπολέσῃ] Inter causas servitutis Accursius numerat, ut celeberrimam, ingratitudinem liberti adversus patronum, *ad §. servi autem, Instit. de jur. person.* Ob hanc enim à patrono in servitutem revocari potest, *l. 6. in fi. D. de in integ. rest. §. 1. Instit. de cap. dimin. l. pen. C. de oper. lib. l. 2. C. de libert. & eor. liber.* Ad quas & similes leges Justinianus nos remit-

τιν☉, 27) ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπο- ut suum libertum perderet, quem ante

remittit in *Novell. LXXVIII. cap. 2.* aiens: *Ex quibus liberti tale aliquid agentes rursus & servitutem sustinent secundum de his scriptas leges, & restituuntur priori conditioni.* Et pulcer est locus Taciti *lib. XIII. Annal. Actum est in Senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque, ut adversus male meritos revocandæ libertatis jus patronis daretur.* Ade deinde rationem: Quia *criminum manifesti merito ad servitutem retrahuntur, ut metu coërceantur, quos beneficia non mutavissent.* Idque etiam apud Athenienses receptum fuisse testatur Val. Maximus lib. 2. cap. 6. Verum enim manus injectio non aliter, quam sententia judicis, permissa fuisse videtur inde, quod accusatio ingrati data sit patronis ex Ælia Sentia, ut constat ex *l. 70. D. de V. S.* Quæ accusatio Græcis dicitur ἀποςάσιον. Pollux *lib. III. cap. 8.* Καὶ Δημοσθένης φησὶν ἐξελευθερικοὺς νόμους, καὶ ἀπελευθερικοὺς νόμους. κατὰ μέντοι τῶν ἀποςάντων, ἀποςασίου δίκη ἐςί. Et *lib. VIII. cap. 1.* Ἀποςασίου δὲ δίκη, κατὰ τῶν ἀφιςαμένων ἀπελευθέρων. Etymologus: Ἀποςάσιον, ὄνομα δίκης ἐςὶ, κατὰ τῶν ἀπελευθερωθέντων δεδομένης τοῖς ἐλευθερώσασιν, ἂν ἀφίςανται ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἕτερον ἐπιγράφονται προςάτην, ἢ ἂν ἃ κελεύουσιν οἱ νόμοι ποιεῖν τοὺς ἀπελευθέρους τοῖς ἀπελευθερώσασι, μὴ ποιῶσιν. τοὺς μὲν ἁλόντας πάλιν ἔδει δουλεύειν, τοὺς δὲ νικήσαντας, τελέως ἤδη ἐλευθέρους εἶναι. Eadem Harpocration, eadem & quædam alia Sudas. An vero ex ex eadem Lege Ælia Sentia prodita sit pœna servitutis, dubitari video. Et primus quidem Cujacius variis modis leges à Doctoribus allatas contorquere cœpit *Observat. lib. X. cap. 33. & lib. XXI. cap. 6.* Quoniam ea lege querenti patrono de ingratitudine liberti alia ratione satisfieret, veluti liberto damnato in lautumias, ut in hac sententia Adriani, in qua patronus ex causa ingratitudinis libertum duxerat in lautumias secundum legem Æliam Sentiam. Verum & huic & aliis omnibus objectionibus parata erit responsio, ubi prius abs te, Eruditissime & Consultissime Gœddæe, quem jure ac merito laudo, uti in aliis hac ipsa die, ita hoc meliora edoctus fuero, qui jam feliciter incœpisti in præclarissimo commentario tuo *ad l. heredis, 65. D. de verbor. signif.* Postulavit autem paullo post ille patronus, ut eidem liberto adimeretur congiarium, quod libertinorum civium Romanorum tribus ferebant de publico ex liberalitate Principis: cui Adrianus respondit, improbum esse desiderium ejus, qui postulat, de quo jam ante vindictam sumsit, quemque damnavit in lautumias, detrahi ei & congiarium, quo tolerat vitam suam, quia necare eum velle videtur, ut est in *l. 4. D. de agnosc. & alend. lib. &c.*

26) Δι' ἐπιςολιδίου αἰτοῦντός τινος: *per libellum petente*] Stephani codex, Διὰ βιβλιδίου ἀξιοῦντός τινος: *per lib. postulante quodam.*

27) Ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπολέσῃ] Stephanus totum locum, nonnullis

ἀπολέσῃ, ὃν πρὸ χρόνου 28) κελεύσει ἐπάρχου γαζοφυλακίου κατὰ νόμον Αἴλιον Σέντιον 29) εἰς λιθοτομίας βέβληκε, καὶ νῦν τὴν 30) ἐπίδοσιν αὐτοῦ ᾐτεῖτο, Ἀδριανὸς εἶπεν· τί ζητεῖς ἄνθρω-

ante tempus jussu præfecti ærarii secundum legem Aeliam Sentiam in lautumias miserat, & modo congiarium hujus peteret, Adrianus dixit: Quid quæris hominem perdere & con-

nullis omissis, ita legit: *ἵνα ἀπελεύθερον αὐτοῦ κολάσῃ, ὃς πρὸ χρόνου εἰς λιθοτομίας καταδεδικασμένος, μετὰ ταῦτα τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ ᾐτεῖτο. Ut libertum suum puniret, qui ante tempus in latumias damnatus, postea congiarium suum petebat.* Sed hæc sensu carent, si quis mihi sensus. Ms. pro *ᾐτεῖτο*, habet *ιητι....* ex quo Cujacius fecit *αἰτοῦντι.* verum cum idem scriptus codex legat *peteret*, verior videtur Stephani lectio.

28) *Κελεύσει ἐπάρχου γαζοφυλακίου*] Atqui de ingratis libertis notio solet esse præfecti urbi? Cujacius putat, id eo factum, quod libertus patronum apud præfectum ærarii calumniatus esset.

29) *Ἐς λιθοτομίας, in lautumias*] Ita Ms. an legendum, *εἰς λατομίας*? Glossæ Cyrilli: *λατομίαι, hæc Latomia, singulare non habet.* In Glossis B. Germani: *Lapidicina, λατομία.* Pro quo *Λατομίον* est in Glossis Cyrilli. Auctor Hermeneumatum: *Latomus, lapiducæsor. Lapicidina, ubi cæduntur lapides.* Porro priscam orthographiam in voce *Lautumia*, etiam Cujacius probavit. Hinc emendandus Isidorus *Origin. lib. V. cap. ult. Est & Lautumna supplicii genus ad verberandum aptum, inventum à Tarquinio Superbo ad pœnas sceleratorum. Iste enim prior lautumnas, tormenta, fustes, metalla, atque exilia adinvenit, & ipse prior ex regibus exilium meruit.* legendum ex Mso *lautumia*, & *lautumias:* duo item Msi inibidem pro *prior* habent *primus*, utroque in loco.

30) *Ἐπίδοσιν, congiarium*] Glossæ B. Germani: *Congiarium, ἐπίδοσις ἐπὶ τῶν νόμων, δωρεά.* hoc est, *Congiarium in legibus dicitur ἐπίδοσις, vel δωρεά.* Glossæ Cyrilli: *δωρεὰ Καίσαρος, μέτρον οἴνου ἐξάξεστον, Congiarium.* Recte; nam & alibi: *Ἐξάξεστον, congiarium.* Isidorus Orig. lib. XVI. cap. pæn. *Congium autem à congiendo, id est, per augmentum crescendo vocatur. Unde postea pecunia beneficii gratia dari cœpta, congiarium appellatum est. Unusquisque enim sui temporis Imperator favorem populi captans, adjiciebat ut largior videretur in donis.* Quod de Adriano scribit exsertim Spartianus in ejus vita: *Et ad compri-*

θρωπον ἀπολέσαι, καὶ τὴν ἐπίδοσιν ἀφαιρεῖσθαι, 31) ἀφ᾽ ἧ ἤδη 32) ἐξῃδικήθης; ἀναιδὴς εἶ.

congiarium auferre, ex quo jam judicatus es? improbus es.

4. 33) Αἰτῦντός τινος περὶ ἰδίου ὑοῦ,

4. Petente quodam de suo filio, quo-

primendam (ait) *de se famam, congiarium duplex præsens populo dedit ternis jam per singulos aureis se absente divisis.* Ad hanc Principum donationem respexisse videtur Phavorinus: ἐπίδοσις, ἡ προῖξ, καὶ ἡ αὔξησις, καὶ προκοπὴ, καὶ προσθήκη λέγεται, καὶ ἡ χάρις. Sudas videtur ὀψώνιον appellare: ὀψώνια, κέρδη, χαρίσματα. Apud Latinos *donativum* nominatur, quo de infra dicam; item *Commoda & Liberalitates Principum.* Scævola *l. Patronus 35. in pr. D. de legat. lib. III. An & commoda, & principales liberalitates, quas libertus ex eadem tribu usque in diem mortis suæ consecuturus fuisset, si ei à tribubus secundum voluntatem patroni sui tunc comparata esset.* Vetus inscriptio Romana apud Aldum Manutium:

TRAJANO AUG. GERMANICO DACICO. PON. MAX. TRIB. POT. VI. IMP. IIII. COS. V. P. P. TRIBUS XXXV. QUOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS COMMODA EARUM ETIAM LOCORUM ADJECTIONE AMPLIFICAVIT.

Referebantur autem libertini cives Romani in tribus urbanas, à quibus annonæ tesseras frumentarias, & panes civiles beneficio Principis accipiebant. Videndus Cujacius *Observat. lib. VII. cap. 14. lib. X. cap. 37. in fin. & d. lib. XXI. cap. 6.*

31) Ἀφ᾽ ἧ, *ex quo*] Stephani Codex: ἐξ ἧ, *de quo.*

32) Ἐξεδικήθης; ἀναιδὴς εἶ: *judicatus es? improbus es*] Idem codex: ἐξεδικήθης, ἀναιδής; *vindicatus, es impudens?*

33) Αἰτῦντός τινος περὶ ἰδίου υἱοῦ,] Cum obligatio ad ἀντίδωρα sit naturalis, *l. 25. §. consuluit,* 11. *D. de heredit. petit. & arg. l. 34. §. 1. D. de furt.* hinc liberi parentes suos vice mutua alere debent, *l. 5. in pr. & §. parens, 16. D. de agnosc. & alend. liber. l. 1. C. de alend. liber. &* Βασιλικῶν *lib. XXXI.* Quo pertinent, quas congessit sententias Cujacius *Observat. lib. XXI. cap. 7.* & Gothofred. *ad d. l. I.* Quibus addenda Demosthenis *orat. 1. in Aristogit. Legem esse naturæ, parentes alere, quæ bestiis & hominibus posita sit.* Quam legem in hac sententia proposuit Adrianus: nam cum se à filio valitudinarium & egenum negligi, neque exhiberi quereretur pater, qui in eum omnia bona sua insumserat, Imperator filio dixit: Φύλαοσε τὸν πατέρα σου: διὰ τοῦτο γάρ σε ἐγέννησεν.

 Adeo

ἧου, 34) ὅτι αὐτὸν ἠμέλει, ἀσθενοῦντα καὶ πενόμενον, καὶ τρέφειν μὴ 35) θέλει, 36) ἐν ᾧ ἁπάσας τὰς οὐσίας αὐτοῦ δεδαπανήκει. Ἀδριανὸς εἶπεν τῷ νεανίσκῳ, Φύλασσε τὸν πατέρα σου (διὰ τοῦτο γάρ σε ἐγέννησεν) καὶ φρόντισον 38) οὖν μὴ πάλιν περὶ σοῦ πρός με 39) μέμψηται.

§. 40) Κωδικίλλους 41) τίς ποτε Ἀδρια-

quoniam eum neglegeret valetudinarium & pauperem, & pascere nollet, in quo omnes facultates suas expenderat: Adrianus dixit juveni: 37) Custodi patrem tuum (ideo enim te genuit) & cura igitur, ne iterum de te apud me queratur.

§. Codicillos quis Adriano tradidit

Adeo autem liberi, parentes ægrotos & egenos alere debent, ut si hoc facere neglegant, justa hæc sit causa exhæredationis, ut est in *auth. liberi, C. de episcop. audient.* & *Novell. CXV. cap. 3.* & exsertius in Basilicis, ut docuit Cujacius *ad Novell. XVIII.* verius certe, quam in *Observat. 7. lib. XXI.* ubi negat umquam severam hanc sententiam dictam inter parentes & liberos. Quin & inter Theologos sunt, qui legem Divinam *Deuteron. XXI.* huc extendant, ut filius, qui parentem alere nolit, ad judicem adduci possit, ibique reus peractus lapidibus obrui.

34) Ὅτι αὐτὸν, *quoniam eum*] Stephan. ὅτι αὑτὸν, *quod se.*

35) Θέλει] MS. θέλοι.

36) Ἐν ᾧ ἁπάσας τὰς οὐσίας αὐτοῦ δεδ. *in quo omnes facultates suas expenderat*] Stephan. εἰς ὃν πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δεδ: *in quem omnem substantiam suam consumserat.*

37) *Custodi*] Stephan. *Tuere.*

38) Οὖν, *igitur*] Desunt Stephano. Legendum, οὐ μή.

39) Μέμψηται] MS. μέμφεται.

40) Κωδικίλλους τίς ποτε Ἀδριανῷ παρέδωκεν,] Cum essent feneratores, qui exempli gratia creditis mille aureis, ex ea summa eodem momento subducerent C. & nihilo minus in aureos mille cautione concepta integræ summæ usuras legitimas in singulos annos stipularentur, id est, CXX. quæ sunt usuræ centesimæ, & anno quoque vertente debitam usuram centesimam in sortem redigerent, ea de re jussit Adrianus præfectum prætorio cognoscere, & ad se referre. Verba Adriani, ut ea Cujacius restituit *Observat. lib. XXI. cap. 9.* adscripsimus. Quid autem, re cognita, judicaverit Adrianus, non exprimitur. Putat Cujacius, ut in specie proposita creditori debeantur tantum DCCCC. & usura centesima ejusdem summæ, quoad usura æquasset DCCCC. Rationes petendæ ex *d. c. 9.*

41) Τίς ποτε, *quis*] Stephani codex, τὶς, *quidam.*

Ἀδριανῷ 42) παρέδωκεν, δι' ὧν ἔφασκεν πλείονας εἶναι δανειστὰς, οἵτινες 43) ἀδίκους τόκους 44) ἐξεπράξουν, ἐν οἷς τινας εἰς δηνάρια χίλια ἐξ αὐτῆς ἡμέρας δηνάρια ἑκατὸν ὑποστέλλειν, καὶ παρεκτὸς ἑκατοστὰς λαμβάνειν, 45) καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν δανείζειν. Ἀδριανὸς εἶπεν, 46) ὁ ἐξοχώτατος ἀνὴρ ἔπαρχός μου 47) περὶ τούτου πράγματος ἐκτινάσει, καὶ ἐπαγγελεῖ μοι.

didit, per quos dicebat plures esse feneratores, qui iniquas usuras exigebant, in quibus quosdam in denarios mille ex ipsa die denarios centum subducere, & extrinsecus centesimas accipere, & easdem iterum fenerari: Adrianus dixit, eminentissimus vir præfectus meus de ea re excutiet, & renuntiabit mihi.

6. | 6. Per

42) Παρέδωκεν, *tradidit*] Idem ἐπέδωκεν, *porrexit.*

43) Ἀδίκους τόκους, *iniquas usuras*] MS. ἀτόκους τόκους *inusuras usuras:* particulæ non semper sunt στερητικαὶ, sed interdum αὐξητικαί.

44) Ἐξεπράξουν, ἐν οἷς *&c.*] Ms. ἐξεπράξεον, εἰς χρυσίνους ἐξ αὐτῆς ἡμερῶν ὑποστειλεῖν: *in denarios centum ex ipsis dierum centum subducere.* Emendo, ἐξεπράξεον, ἐν οἷς τινας εἰς χρυσίνους χιλίους ἐξ αὐτῆς χρυσίνους ἑκατὸν ὑποστειλεῖν: *exigebant, in quibus quosdam in denarios mille ex ipsa denarios centum subducere:* χρύσινος non est, *denarius,* sed *solidus,* ut in Glossis Cyrilli exponitur, id est, aureus. Phavorinus, cujus auctoritas mihi non semper spernenda: habet enim à veteribus, quæ frustra alibi quæras: ἀφ' οὗ δὲ ἄνθινος στέφανος, ὁ ἐξ ἀνθέων· ὥσπερ χρύσινος στατὴρ δηλονότι, ἢ ποιοῦτόν τι ἐκ χρυσοῦ. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄνθινος, εἰ μὴ τὸ στέφανος ἔχει προσκείμενον, εὐτελές (L. ἀτελές) ἐστι. τὸ δὲ χρύσινος, μόνον ἀεὶ λέγεται, καὶ δηλοῖ νόμισμα ἐκ χρυσοῦ. Synesius *epist. 129.* ἐδεξάμην χρυσίνους ἑξήκοντα. ἐξ αὐτῆς imperite redditur *ex ipsa.* Glossæ: ἐξ αὐτῆς, *actutum, è vestigio.*

45) Καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν δαν.] Impensior Stephani lectio, καὶ τὰ αὐτὰ χρήματα πάλιν δαν: *& eandem pecuniam rursus fenerare.*

46) Ὁ ἐξοχώτατος ἀνὴρ ἔπαρχός μου] Stephan. pro μου legit ἐμὸς. Ms. ὁ ἐπισημότατος ἔπαρχός μου: *vir clarissimus præfe.*

47) Περὶ τούτου πράγματος ἐκτίνασε] Nihil, quod Cujacius putavit, deest: legendum etenim, ἐκτινάσει, *excutiet.* Stephani lectionem, ἐδίκασεν, καὶ ἀπαγγέλλει μοι, *judicabit, &c.* qui se præferre postulat, adhuc *ignorat, qui distent ERVA lupinis.*

6. 48) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, εἶναι αὐτῷ ἐξουσίαν ἱππικῆς ἀξίας, ἀλλ' ὅτε ἵππον δημόσιον ᾔτειτο 50) παραλελειμμένον αὐτὸν εἶναι πρὸ διετίας ἀποφάσει ἐπάρχου ἑνὶ ἐνιαυτῷ

15)

6. Per libellum petente quodam, esse sibi 49) facultatem equestris dignitatis, sed cum equum publicum peteret, præteritum eum fuisse ante biennium decreto præfecti

uno

48) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, εἶναι αὐτῷ περιουσίαν &c.] Qui petit equum publicum, equestris ordinis fieri desiderat. Idcirco quod Ulpianus *Regular. tit. 7.* §. 1. ait, *ut ab Imperatore equo publico honoretur*, Gajus dixit, *ut equestris ordinis fiat*, *l. nuper*, *42. D. de don. inter vir. & uxor.* Hinc Dionysius Alicarnassæus transvectionem equitum vocat πομπὴν τῶν ἐχόντων δημόσιον ἵππον. Non recte ergo Sudas ab honore separavit scribens: δῶρα καὶ δωρεαὶ διαφέρει. δωρεαὶ μὲν γὰρ, αἱ σιτήσεις, καὶ αἱ προεδρίαι, καὶ αἱ ἀτέλειαι, καὶ τὸ ἱερᾶσθαι, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρύνει ἄνδρας. δῶρα δὲ, χρυσὸς, ἄργυρος, ἵπποι, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύει πλοῦτον. δῶρα μὲν τὰ δωροδοκίᾳ διδόμενα, δωρεὰ (L. δωρεαὶ) δὲ ἐπὶ τιμῆς. Ἵππους intelligit δημοσίους, qui in recognitione persæpe adimebantur ob suspicionem criminis. Suetonius *Caligula: Equites Romanos severe curioseque, nec sine moderatione recognovit, palam ademto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ inesset.* Quod aperte confirmat Adriani hæc sententia, ex qua etiam illud intelligimus, in eo, qui equestrem dignitatem & ordinem ambit, duo desiderari, censum, qui est CCCC. M. æris, & probitatem morum. Qua de causa iste, qui equum publicum petebat ab Adriano, dicebat se ante biennium in transvectione fuisse præteritum, quod sententia præfecti jussus esset civitate annum exsulare, sed petere se ab Adriano. ut animadverteret, id sibi contigisse crimine per calumniam intentato opera servorum: cujus quidem reatus Adrianus insuperhabita ratione, definit, sibi satis fore, ubi cetera vitæ suæ bonis moribus & honestati respondere posset evincere. Plura Cujacius *Observat. lib. XIV. cap. 44. & lib. XXI. cap. 9.* quibus addi possunt ea, quæ doctissimus Rævardus scripsit *Varior. lib. II. cap. 15.* & Clarissimus Lipsius *Comment. ad lib. II. Annal. Taciti.*

48) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, *per libell. petente q.*] Stephanus διὰ βιβλίου λέγοντός τινος, *per lib. dicente quodam.* Ineptius longe verba illa, διὰ βιβλίου, conjungit superioris sententiæ verbo ἀπαγγέλλει.

49) *Facultatem*] Stephani codex, *substantiam.*

50) Παραλελειμμένον αὐτὸν *præteritum eum*] Idem codex, παραλελεῖφθαι αὐτὸν, *prætermissum se esse.*

51) πολυδρίῳ ἐκχωρῆσαι, 53) ἐπειδὴ διαβολὴ παρεισεληλύθει, ἣν δοῦλοι παρώξυναν. Ἀδριανὸς εἶπεν, ὅς τις ἵππον αἰτεῖ δημόσιον, 54) διωρθωμένος εἶναι ὀφείλει· τὰ λοιπὰ δὲ 55) ζωῆς σὺ δοκιμάσεις.

uno anno municipio excedere, 52) quoniam crimen intervenerat, quod servi concitaverant: Adrianus dixit: Qui equum petit publicum, emendatus esse debet; cetera autem vitæ tu probabis.

7. 56) Αἰτοῦντός τινος ἐπιτραπῆναι

7. Petente quodam permitti sibi patrem

51) Πολυδρίῳ ἐκχωρῆσαι, *municipio excedere*] Vertere debebat, *præteritum se fuisse ante biennium, quum decreto præfecti unnm annum municipio excessisset.* Ms. habet: *municipio escedere:* Glossæ Cyrilli: ἐκχωρῶ, *excedo, ecedo.*

52) *Quoniam*] Ms. *quomodo.* è compendio scribendi.

53) Ἐπειδὴ διαβολὴ παρεισεληλύθει, ἣν δοῦλοι παρώξυναν. *Quoniam crimen intervenerat, quod servi concitaverant*] Stephani codex: διαβολὴν δουλία ἣν αὐτοὶ παρώξ: *securum crimine, quod ipsi concitaverant.* Scripsit Dositheus: ἐπειδὴ διαβολὴ δουλικὴ παρεις. ἣν αὐτοὶ παρ. *quoniam crimen servile secutum fuerat, quod ipsi concitaverant.* Crimen pro criminatione, calumnia. Glossæ B. Germani: *Crimen,* ἔγκλημα, διαβολή. Et Cyrilli: διαβολή, *obtrectatio, criminatio, crimen.* Erequenter ita veteres, Plautus, Cicero, Livius, Gellius, JCti, Propertius:

Quid tantum merui, quæ te mihi crimina mutant? i. e. quis me ita adversum te criminatur, ut me oderis? Pro παρώξυναν, Ms. codex habet, παρωξύνκισαν. idem pro eo *quod servi,* legit *quod emerui.* Rescribendum est ἣν εἰς ἑαυτὸν δοῦλοι παρωξύνησαν, *quod in se servi concitaverunt.*

54) Διωρθωμένος εἶναι] Ms. ἐξημαρτῆσθαι εἶναι. Corrige, ἐξημαρτημένος εἶναι. Illud διωρθωμένος, è glossemate natum est.

55) Ζωῆς σὺ δοκ.] Stephani codex, τοῦ βίου σου αὐτὸς δοκιμ.

56) Αἰτοῦντός τινος, ἐπιτραπῆναι αὐτῷ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ] Quidam in exsilium missus est, cujus filius Adriano supplicavit pro patre revocando. Adrianus, cum audiisset patrem à præfecto exterminatum esse, respondit filio, se causam exsilii in Actis quæsiturum; indubie ut, si ea gravior foret, exsul maneret. Solebant autem ei, qui vel in consistorio principum, vel in auditorio præsidum aut magistratuum condemnabantur, in scripta vel commentarios publicos notari. Qna de re locus est restituendus apud Ansegisum *lib. II. cap. 29.* ex Bibliotheca S. Galli: *Magistratus autem, qui eadem strumenta admiserunt, & officiales, qui operam dederunt,*

ναι αὐτῷ τὸν πατέρα ἑαυτῦ 57) ἀπὸ ἐξορίας μεταxαλέσαϑαι· Ἀδριανὸς εἶπεν, ἀπὸ τίνος ἐξώρισαι; Ἐκείνȣ λέγοντος, ὑπὸ ἐπάρχȣ, Ἀδριανὸς εἶπεν, ἄφες ὄψωμαι τὰ 59) ὑπομνήματα· σὺ δὲ φρόντισον ἐπανελθεῖν 61) πρός με.

patrem suum ab exilio revocari, Adrianus dixit: à quo 58) exiliatus est? illo dicente, à præfecto: Adrianus dixit: sine videam commentarios: 60] tu autem cura reverti ad me.

8. 62) Λέγοντός τινος, ἑαυτὸν 63) περιγε-

8. Dicente quodam, se circumvenrunt, *monumentis intimentur.* & *donationes, vel cetera alienationes, actis intervenientibus, infirmentur.* sed hæc erunt alterius loci.

57) Ἀπὸ ἐξορίας μεταxαλ.] Stephani codex ἀπὸ ἐξορισμȣ̃ ἀνακαλέσαϑαι. Glossæ B. Germani: *Exilium*, ἐξορισμός. *Relegatio*, ἐξορισμὸς. *Damnabilitas* καταxρισις, ἐξορία. Glossæ Cyrilli: ἐξορία, *hoc exilium.* ἐξορισμὸς, ἐξορία ἐν νήσῳ, *deportatio.* Nam relegandi deportandique in insulam, quam Imperator assignavisset, licentiam habuit præfectus urbi, *l. 1. §. 3. D. de offic. præf. urbi.* perpera vero & heic Dosithei tralatio: faciendum erat, *ut pater suus ab exilio revocaretur.*

58) *Exiliatus est*] Auctor Hermenevmatum: *Extorris*, *exiliatus.* Utitur & Symmachus, quod notavi.

59) Ὑπομνήματα, *commentarios*] Glossæ Cyrilli: ὑπόμνημα, *commentarium, actum, commentum*, sed de his, ut dixi, alias.

60) *Tu autem*] Ms. *tu tamen*, ex nota, opinor.

61) Πρός με] Steph. πρὸς ἐμέ.

62) Λέγοντός τινος, ἑαυτὸν περιγεγράφϑαι] Fabriles operæ seu artificiales, quæ quasi in pecuniæ præstatione consistunt, *l. 6. D. de oper. libert.* à libertis debent stipulari, ut ex jure annotarunt Zasius *Respons. 1. cap. 3.* Cujacius *Observ. lib. XVII. cap. 14.* aut in singulas eas certa summa, *l. ult. §. 1. & 2. D. Qui & à quibus manumiss.* Non autem prius exigi possunt, quam præteritæ fuerint, *l. si quis, 13. §. 2. & l. quotiens, 24. D. eod.* itaque intellegenda, *lib. 6. C. eod.* Multo igitur minus plus exigi poterit, quam in stipulationem deductum fuerit. Quare patrono, qui operas stipulatus à libertis sua impensa, ut singuli denarium in die numerarent lucro illorum animadverso, conquestus est apud Adrianum se à libertis suis fuisse circumventum, & petiit sibi plus ab eis tribui, respondit Adrianus, ut si saperet, denario esset contentus, nec rursus quereretur.

63) Περιγεγράφϑαι] Legendum ex Ms. ὑπονοϑευϑῆναι. Glossæ Cyrilli:

ἐγγεγράφθαι ὑπὸ ἰδίων ἀπελευθέρων, καὶ ἔχειν ἴδια 64) ἐργαστήρια, ἐν οἷς αὐτοὶ πραγματεύονται 65) ἐκ τῶν αὐτοῦ χρημάτων, καὶ μηδὲν ἀπὸ ἐκείνων λαμβάνειν. 66) οὖν συνήγορος τῶν ἀπελευθέρων ἀπεκρίθη, ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ αὐτοὺς τῷ πάτρωνι 67) αὐτῶν ἕνα ἕκαστον παρεσχηκέναι δραχμὴν, καὶ ἔτι ἑτοίμους εἶναι παρέχειν, εἰ αὖθις ἐπιτρέποι πραγματεύεσθαι. Ἀδριανὸς εἶπεν, Φροντίσατε οὖν μὴ πάλιν 68) μέμψηται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νοῦν κοινὸν ἔχῃ.

ventum esse à suis libertis, & habere suas tabernas, in quibus ipsi negotiantur de suis pecuniis, & nihil ab illis accipere: ergo advocatus libertorum respondit, in multo tempore eos patrono suo unumquemque præstitisse denarium, & adhuc paratos esse præstare, si illis permitteret negotiari. Adrianus dixit: Curate ergo ne iterum queratur: sed & ipse sensum communem habeat.

9. 9. Per

Cyrilli: ὑπονοθεύω, *solicito, seduco, inlicio.* Hesychius etiam & Sudas νοθεύειν exponunt ἀπατᾶν.

64) Ἐργαστήρια, *tabernas*] Ita in Excerptis Stephani. Glossæ Cyrilli: ἐργαστήριον *taberna, officina.* B. Germani: *Officina*, συνέργιον, ἐργαστήριον, στάσιον, περιποίησις, ἐργασία. Phavorinus: ἐργαστήρια, οἱ οἶκοι, ἔνθα ἐργάζονται οἱ χειροτέχναι, καὶ ἐργαστῆρας, ἐργάτας. Glossæ eædem: *Tabernarius*, ἐργαστηριάρχης, κάπηλος. In Excerptis: *Officinatores*, ἐργαστηριάρχαι. Glossæ Cyrilli: ἐργαστηριάρχης, *tabernarius, institor.* An huc pertinet, quod de Adriano Spartianus scribit, *Ergastula servorum & libertorum tulit.* Ex quibus & Dosithei verbis emendandus simul & intelligendus Glossarius: *Ergastulorum*, ἐλευθέρων, φυλακῶν. *Ergastulorum*, τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται. Legendum enim, ἀπελευθέρων φυλακῶν.

65) Ἐκ τῶν αὐτοῦ χρημάτων] MS. ἐκ τῶν αὐτῶν χρημ. Stephani codex: ἐκ τοῦ ἰδίου χρήματος: *de sua pecunia.*

66) Οὖν συνήγορος τῶν ἀπελευθ. Stephan. ὁ συνήγορος οὖν ἀπελευθ. Glossæ Cyrilli: συνήγορος, *advocatus, rogatus, patronus.* συνηγορία, *advocatio*, συνηγορῶ, *patrocinor.* B. Germani: *patronus causæ*, συνήγορος.

67) Αὐτῶν] Stephanus αὐτοῦ.

68) Μέμψηται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νοῦν κοινὸν ἔχῃ] Ita recte emendavimus. Stephan. μέμψηται, κοινὸν νοῦν ἔχετε; *queratur, commu-*

nem

9. 69) Διὰ βιβλιδ'ου λέγοντός τι-νος, πατέρα ἴδιον ἀποπεφισκῶσθαι, καὶ

9. Per libellum dicente quodam, patrem suum confiscatum esse, & sibi

nem sensum habete: quæ lectio profecto κοινὸν νοῦν μηδὲν ἔχει. Qui id nescit, quod omnes sciunt, communem sensum non dicitur habere. Quo sensu B. Hilarius Fragmentis ex op. Hist. *Conscientiam publicam* vocat, symbolum, quod populus Dei conscire & consciscere debet. Inde homines bardi & inepti communi sensu carere dicuntur. Horat. *lib. 1. sat. 3.*

Simplicior si quis, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mecænas, ut forte legentem,
Aut tacitum impellet, quovis sermone molestus:
Communi sensu plane caret, inquimus. Videndus Phædrus *lib. 1. fab. 7.*

69) Διὰ βιβλίδιου λέγοντός τινος, πατέρα] Decuriæ urbanæ, quæ ad instar militarium institutæ sunt, fuerunt certa corpora & collegia privilegiata, ut vocantur in *l. leges, 4. C. Th. de decur. urb. Romæ, & l. 2. C. eod.* Quod confirmatur anctoritate Glossarii, qui φατρίας vocat: *Decuria*, δεκανία, δεκάς, καὶ φατρία. Earum privilegia & commoda capiebant librarii, fiscales, censuales litterati homines, *l. 1. C. Th. d. t.* Qualis hic filiusfam. fuit, qui decuriam cum haberet quasi militiam litteratam aut palatinam in quasi castrensi peculio, eam passus est simul cum omnibus patris sui bonis sententia judicis publicari, tamquam & ipsa esset in bonis paternis: qua de re cum post decennium questus esset, & sibi eam decuriam adsereret, remotus est præscriptione decenni, Adriano de auctoritate rerum judicatarum dicente pereleganter: ἐὰν γὰρ ἀρξώμεθα πράγματα κακῶς ἢ καλῶς κεκριμένα μετακαλεῖν, οὐδὲν τετελεσμένον ἔσται. Quo comprobari viderur regula Brocardica: *Semel causa judicata, sive vera sit, sive falsa, non retractetur.* quod jure autem nostro speciale est in libertatibus datis, *l. 9. §. 1. D. de manum. vind. §. eadem lege, 3. in fin. Inst. Qui & quibus ex caus. man. non poss.* Porrigi tamen potest in negligentes: quia sibi imputare debent, qui non contradixerint in ipsa causæ actione, *arg. d. l. 9. Jus enim civile vigilantibus scriptum est*, ait Scævola *in l. pupillus, 24. in f. D. Quæ in fraud. credit.* Et Impp. *in l. 2. C. de furt. Curate*, inquiunt, *cautius negotiari.* Unde Adrianus ad filium, qui neglexerat præfectum adire, cum res adhuc integra esset, dixit: αὐτὸς σαυτῷ ὑστέρησαι. Adeundus Cujacius *Observat. lib. XIV. cap. 32.*

καὶ αὐτοῦ 70) δικουρίαν 71) ἀφηρῆσθαι, ἣν 72) ἀπαιτεῖ, 73) καὶ εἴ τινα ἄλλα γεγόνεισαν δίκαια αἰτοῦντος, Ἀδριανὸς ἐζήτησεν, πότε ὁ πατήρ σου ἀποπεφισκωμένος εἴη; λέγοντος ἐκείνου, πρὸ ἐτῶν δέκα, 74) Ἀδριανὸς εἶπε· Διὰ τί οὐ πρότερον ἤκουσας τὸν ἔπαρχον, καὶ περὶ τούτου ἐμέμψω; 75) ἐὰν γὰρ ἀρξώμεθα πράγματα κακῶς ἢ καλῶς κεκριμένα μετακαλεῖν,

sibi decuriam ablatam esse, quam petit, & si qua alia fuissent justa, quæ peteret: Adrianus inquisivit, quando pater suus confiscatus esset? Dicente illo, ante annos decem: Adrianus dixit, Quare non antea audisti præfectum, & de hoc questus es? si enim cœperimus res male aut bene judicatas revocare, nihil

70) Δικουρίαν] Scribendum, δηκουρίαν. At Stephanus δεκάδα. Glossæ: δέκας, ἡ δεκανία, *decuria.*

71) Ἀφηρῆσθαι] Stephan. ἀφηνῆχθαι.

72) Ἀπαιτεῖ] Ita Cujacius. Ms. vero, ἀπήτι, *petebat.* emendo, ἀπήτει.

73) Καὶ εἴ τινα ἄλλα γεγόνεισαν δίκαια αἰτοῦντος, Ἀδριανὸς ἐζήτησεν,] Hæc verba quomodo proposuimus, castigavit ita Cujacius *Observat. lib. XXI. cap. 10.* Inter scriptum librum, & Stephani codicem dissidentes sunt variantiæ: scriptus legit, καὶ εἴτινα ἄλλα γεγόνισαν δίκαια αἰτοῦντός τινος Ἀδριαν: *Et si qua alia fuissent justa petente quodam Ad.* Sed Stephani editio, καὶ ἄλλα πολλὰ τοῦ ἰδίου δικαίου, ἅτινα αἰτοῦντος Ἀδριανὸς ἠρώτησεν: *Et multa alia sui juris, quæ quum peteret, Hadrianus interrogavit.* Omnino videtur Dositheus scripsisse: καὶ εἴτινα ἄλλα πολλὰ ἐγεγόνεισαν τοῦ ἰδίου δικαίου, ἃ ἀπαιτοῦντος, (vel ἀναπαιτοῦντος) αὐτοῦ Ἀδριανὸς ἐζήτησεν: *Et si qua alia multa fuissent sui juris, quæ petente illo Adrianus inquisivit.*

74) Ἀδριανὸς εἶπε, Διὰ τί οὐ πρότερον ἤκουσας τὸν ἔπαρχον, καὶ περὶ τούτου ἐμέμψω;] Causam, quamobrem hæc verba Cujacius externarit, non quitus sum capere. Pro illis verbis, ἤκουσας τὸν ἔπαρχον, *audisti præfectum,* veritas sententiæ exigit, ut legamus, ἠλεύσω πρὸς τὸν ἔπαρχον, *adisti præfectum.* Fuit autem tum præfectus urbis Catilius Severus, ut testatur Spartianus *in Adriano.*

75) Ἐὰν γὰρ ἀρξώμεθα] Ita sensu volente restituimus. In Ms. *quæ eperimus* est pro *cæperimus:* & supra contrario exemplo *ecus* pro equus. Sic in Glossario, ubi excusum est *Animecum,* legendum est, *Animæquum,* ἰσόψυχον.

λεῖν, οὐδὲν τετελεσμένον 76) ἔσαι. αὐτὸς 77) σαυτῷ ὑστερῆσαι.

10. 78) Οὐρβικοῦ λέγοντος, Πριμίτιβον ἐλευθερῶσαι θέλοντα 79) δοῦλον ἴδιον, κεκωλυσμένον εἶναι ἀπὸ Ρεστούτης μητρὸς ὀρφανῆς 80) (εἰς ἀδικίαν γὰρ τῆς ὀρφανῆς τοῦτο γίνεσθαι. 81) εἶναι γὰρ αὐτὸν πραγματευτὴν αὐτῆς

nihil consummatum erit. Ipse tibi defuisti.

10. Urbico dicente, Primitivum manumittere volentem servum suum, vetitum esse à Restuta matre pupillæ. (in fraudem enim pupillæ hoc fieri: esse enim eum actorem ejus, & per eum res omnes pupillæ

76) Ἔσαι] Ms. & Cujacius, ἔσθαι.

77) Σαυτῷ, *tibi*] Stephan. ἑαυτῷ, *sibi*.

78) Οὐρβικοῦ λέγοντος, Πριμίτιβον] *Primitivus*, quod nomen fuit servi, ut *l. 1. in fin. D. de quæstion.* actor fuit rerum pupillarium. Cum vellet Urbicus tutor eum manumittere, prohibitus est à matre pupillæ: idque ea ratione, ne fraus fieret pupillæ, cui manumissus actum, quem gessit, reddere non cogeretur, *l. eum actum, 17. D. de negot. gest.* Alioquin tutor servos pupilli manumittere jure non vetatur, quod contra Interpretes docet Cujacius *Observat. lib. XIV. cap. 33.*

79) Δοῦλον ἴδιον) Cujacius dispunxit hæc verba, velut spuria. MS. cum Stephano agnoscit, & pro θέλοντα, legit θέλοντος. Verba sunt trajecta alia, quædam deperdita, quæ sic repono: Οὐρβικοῦ λέγοντος, Πριμίτιβον δοῦλον ἰδίας ὀρφανῆς ἐλευθερῶσαι θέλοντα, κεκωλυσμένον αὐτὸν εἶναι ἀπὸ Ρεστούτης μητρὸς ὀρφανῆς: *Urbico dicente, Primitivum servum suæ pupillæ manumittere volentem, vetitum se esse à Restuta matre pupillæ.* Ita si divinasset Veritatis præstes, verius numquam potuisset.

80) Ἐς ἀδικίαν, *in fraudem*] ἀδικία, βλάβη *fraus* damnum significat. Videndus Theophilus paraphrasi Institut. *lib. 1. tit. 6. §. 3. &* Βασιλικῶν *lib. XLVIII. eclog. 3. cap.* περὶ ἐλευθερουμένων εἰς βλάβην τῶν δανειστῶν. Adde Alciatum *in l. 131. D. de V. S.* Brissonium *de verbor. quæ ad jus pert. sign. lib. VI.* &, quod mireris, Jasonem *in l. si quis cum aliter, 36. D. de V. O.*

81) Εἶναι γὰρ αὐτὸν πραγματευτὴν αὐτῆς] Non male & ista restituimus. Nam MS. lectionem non emam, quod dici solet, vitiosa nuce, οὐδ' ἰσχάδος μιᾶς.

αὐτῆς, 82) καὶ δι' αὐτὸν τὰ πράγματα τῆς ὀρφανῆς διοικέμενα.) Ἀδριανὸς 83) ἐζήτησε, ποίας ἡλικίας ἡ ὀρφανὴ εἴη; λέγοντος τοῦ συνηγόρου, δέκα εἶναι ἐτῶν, Ἀδριανὸς εἶπεν, 84) πεῖσον τοὺς κριτὰς, μὴ ὀφείλειν τοῦτον περὶ ταύτην προσηγορίαν ἐλευθεροῦσθαι.

pupillæ adminiſtratas.) Adrianus inquiſivit, cujus ætatis pupilla eſſet? Dicente advocato, decem eſſe annorum: Adrianus dixit, ſuade judices, non debere eum 85) circa eam appellationem manumitti.

II. II. Di-

82) Καὶ δι' αὐτὸν τὰ πράγματα τῆς ὀρφανῆς διοικούμενα] Stephanus & Cujacius, καὶ διὰ τοῦτο πράγματα διοικεῖσθαι: *& per eum res adminiſtrari.* Nos MSi lectionem prætulimus, ex cujus interpretamento Latino addendum eſt, πάντα τὰ πράγματα. Notanda hinc eſt definitio ſervi *actoris*, qui Theophilo paraphraſi Inſtit. vocatur διοικητὴς πάσης οὐσίας hoc eſt, ut Plautus Aſinaria, *cui omnium rerum herus ſummam credidit.* Et Etymologus: ἔμπορος, ὁ πραγματευτὴς, ὁ καταβολος, ὁ ναύλου πλέων ἐπ' ἀλλοτρίας νεὼς, ἢ πραγματείας. ἤγουν ὁ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν πορείαν ποιούμενος. Quo ſignificatu uſurpat Scævola in *l. Sticho, 40. §. Titius, D. de ſtatu lib.* & Ulpian. *in l. legato, 37. D. de legat. 1.* Is in multis ejusdem functionis erat cum Diſpenſatore, unde Paullus *in l. 51.* D. *de ſolut. Diſpenſatori, qui ignorante debitore remotus eſt ab actu, recte ſolvitur.* Multo vero dignius fuit actoris officium, quam diſpenſatoris. Non tamen propterea perſuaſerit mihi Vir Doctus, hunc ſervum *coadjutorem* fuiſſe tutori in rerum pupillarium adminiſtratione. Nam is liber homo erat, & conſtituebatur decreto prætoris, vel præſidis provinciæ, vel ab alio magiſtratu, nomine tutoris, ut etiam curatoris, eorumque periculo. Illud quidem verum eſt, actorem tutelarem dictum ad ſimilitudinem actoris domeſtici, quod ei æque omnium rerum actus incumbat. Non enim adſentior Theophilo exiſtimanti, actorem hunc inde dictum, quod apud acta conſtituatur: ſicuti neque Cujacio, neque Hottomanno, & Briſſonio, qui ab agendo dictum volunt, propterea quia officium ejus in litibus exercendis & perſequendis actionibus poſitum eſt: longe etenim, ut dixi, latius patet.

83) Ἐζήτησεν] Stephanus & Cujacius, ἀνεζήτησεν.

84) Πεῖσον τοὺς κριτὰς, *ſuade judices*] Stephan. πεῖσαι κριτὰς, *perſuaderi judicibus.* MSi Lectio ἑλληνίζει. Sic tamen & Cicero loquitur *lib. XIII. ep.* ad Valerium: *Hæc eo ſpectant, ut te horter & ſuadeam.* Vetus Interpres *Judith. XII. v. 10. Holofernes fecit cenam ſervis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchum ſuum: Vade, & ſuade Hebræam illam, ut ſponte conſentiat habitare mecum.*

85) *Circa eam appellationem*] Lego, *circa hanc app.* Gloſſæ B. Germani:

II. 86) Λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν

II. Dicente quadam muliere, con-

Appellatio, προσηγορία, ἔκκλητος. Cyrilli: ἔκκλητος, *adpellatio, provocatio.* Sudas: προσηγορία, προσφώνησις. Hesychius προσφωνεῖ, προσαγορεύει. Dicitur & πρόκλησις, quo de fuse Pollux *lib. VIII. cap. 1.*

86) Λεγούσης τινὸς γυναικὸς, τὴν ἐπίδοσιν *&c.*] Dicente muliere, sibi auferri congiarium filii sui à Titio (ita enim loquuntur JCti in fictione personarum) qui se diceret patrem ejus esse, & ad se congiarium pertinere, quasi videlicet quæsitum sibi jure patriæ potestatis: & interrogata muliere, an justa uxor ejus esset, ac respondente, se civem Romanam esse, atque ideo capacem justarum nuptiarum, & cum eo tabulas nuptiales conscriptas habere, necdum tamen nuptias contraxisse: quia tabulæ nuptias non faciunt, *l. donationes, 31. in fin. principii D. de donat. l. 9. l. 13. l. 22. C. de nupt. l. ul. C. de donat. ante nupt. l. 11. C. de repud. & similibus. ll.* Consequenter quia justus Titio, quo de agebatur, filius non erat, jussit Adrianus, quod Titius sibi vindicaverat congiarium, filio reddi. Soli enim filii justi sunt in potestate patris, & patri adquirunt, quæcumque adquirunt, etiam congiaria: quia congiaria non compræhenduntur in castrensi vel quasi castensi peculio, quæ ex mera liberalitate Principis proficiscuntur, aliter quam stipendia, & donativa, & salaria, quæ pro præmio militiæ, vel dignitatis, aut administrationis, & meriti alicujus quasi debita præstantur. Inde vero temporis cœpta est hæc vox latius sumi pro merito militiæ seu donativo. Auctor Hermeneumat. *Congiarium, domus stipendii.* Lego, *Congiarium, donum stipendii.* quod in Glossis Cyrilli: δῶρον στρατιώταις, *donatum.* Lego, *donativum.* Spartianus *in Adriano: Ob cujus adoptionem ludos Circenses dedit, & donativum populo ac militibus expendit.* Petrus Damianus *de gloria & gaudiis Paradisi* quod carmen falso Augustino tribuunt:

Christe palma bellatorum,
Hoc in municipium
Introduc me, da soluto
Militare cingulum,
Fac consortem donativi
Beatorum civium.

Tertullianus *de resurrect. carnis: Stipendia enim delinquentiæ mors, Donativum autem Dei, vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.* Videndus Vegetius *lib. 2. c. 20.* & Paulus JC. *in l. 10. §. 1. D. de re militari.* Ipsam Adriani sententiam excudendam curavimus, ut eam Cujacius è duobus exemplaribus restituit, & redintegravit *Obser-*

τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, ὅστις ἔλεγεν πατέρα αὐτοῦ εἶναι,	congiarium ſui filii ablatum eſſe à neſcio quo, qui ſe dicebat patrem ejus

Obſervat. lib. XXI. cap. 7. quia vero plurima verba detraxit, & propria item nomina loco ſuo movit, non operam me luſurum arbitratus ſum, ſi utriusque libri diſcrimina fide bona tranſcriberem, & poſtibi quid ſuper utriusque contentione animi mei eſſet, autumarem. In Stephani codice legitur: λεγ. τ. γυ. ἀφ. ὑπό τινος. αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν. ἀρνήσατο ἄλλος. Ἀπεκρ. γυ. Ρω. αὐ. γε, καὶ δ. μὲν γεγράφθαι, γ. δὲ μ. γε. Μὴ δυ. οὖν ἀπ. υἱ. ἴδ. εἶναι, π. οὗ ἐπράττετο. Ὁπότε μὴ εἴη σ. υἱ. τὴν ἐπίδος: *Dic. q. m cong. filii ſui ab. e. a ne. quo. eumque filium eſſe, & a. ſ. p. cong. neq. alius. reſp. mul., Latinam ſe fuiſſe, & tabulas quidem ſcriptas fuiſſe, nupt. vero n. f. Quum ergo non potuiſſet eum. oſt. f. ſ. e. de q. a., Cum non ſit t. filius, congiarium redde.* Hæc ille: At vero in S. Galli membranis, tamenetſi exprimuntur depravatius, numero tamen plura adduntur. Rem vide: Λέγοντός τινα τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφ. ὑπό τινος, καὶ λέγοντος υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγόναι, καὶ δέλτους μόνον συγγεγραφέναι, γ. δὲ μ. γεγ. μὴ δυ. οὖν περὶ οὗ ἐπράττετο. Ἀδριανὸς εἶπεν, ὅτε οὖν μὴ ἦ σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ. ὑπό τινος ἀφαιρεῖσθαι. ὅστις ἔλεγεν πατέρα αὐτὸν εἶναι. Ἀδριανὸς ἐκέλευσεν πρὸς ἑαυτὸν τὸν παῖδα, καὶ ἐπηρώτησεν παρὰ τίνι διατρίβοι; Ἀδριανὸς τῷ ἀνθρώπῳ εἶπεν ἀναιδές, &c. *Dicente quodam, cong. ſ. f. ab. e. ſ. a. neſ. quo, & dicente, filium ſuum eſſe, & ad ſe p. cong. Reſp. mul., Lat. ſe fuiſſe, & tab. ſo. conſ. nu. au. a. n. f. Non potenti ergo, de quo ageb., Adr. dixit: Cum ergo non erit filius tuus, congiarium ejus à neſcio quo auferri, qui ſe dicebat patrem ejus eſſe. Adrianus juſſit apud ſe puerum, & interrogavit, apud quem moraretur? Adrianus homini dixit, improb. &c.* Nunc, meo animo, partim ex illo, partim ex hoc ita reſtauranda ſententia erit: Λεγούσης τινὸς γυναικὸς, τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, ὅστις ἔλεγεν πατέρα αὐτοῦ εἶναι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, Ἀδριανὸς ἐκάλεσεν πρὸς ἑαυτὸν τὸν παῖδα, καὶ ἐπηρώτησεν, παρὰ τίνι διατρίβοι; .... ἀρνήσατο ἄλλος, ὑπό τινος ἀφῃρεῖτο ἡ ἐπίδοσις, καὶ ὃς ἔλεγεν αὐτὸν υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ .... ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, &c. *Dicente quadam muliere, congiarium ſui filii ablatum eſſe à*

 neſcio

εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος· ἀπεκρίθη γυνὴ, 87) Ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγεννῆσθαι, καὶ 88) δέλτους μόνον συγγεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι, περὶ οὗ ἐπράττετο, Ἀδριανὸς εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ. Ὅτε οὖν μὴ εἴη σὸς υἱὸς, ἀναιδέστατε, ἀπόδος τὴν ἀλλοτρίαν ἐπίδοσιν.

12.

ejus esse, & ad se pertinere congiarium, negavit alius: respondit mulier, Latinam se natam fuisse, & tabulas solum conscripsisse, nuptias autem non fuisse: non potente ergo eum ostendere filium suum esse, de quo agebatur, Adrianus homini dixit: Cum ergo non sit tuus filius, improbissime, redde alienum congiarium.

12. Pe-

nescio quo, qui se dicebat patrem ejus esse, & ad se pertinere congiarium. Adrianus vocavit ad se puerum, & interrogavit, apud quem moraretur? .... negavit alius, à quo auferebatur congiarium, & qui dicebat eum filium suum esse, & .... Respondit mulier, &c. Lacunas asteriscis notatas sine αὐτογράφῳ, aut meliore ἀπογράφῳ non, opinor, ipse Apollo restituat: satis, quid velit, intellego, verborum fallor tantum. Consimilem autem Adriani sententiam de matre & filio litigantibus refert Paullus *in l. 23. §. 2. D. de liber. caus.* quam adscripsisse juvabit: *Si mater & filius* (inquit JC.) *de libertate litigant, aut conjungenda sunt utrorumque judicia, aut differenda est causa filii, donec de matre constet: sicut Divus quoque Adrianus decrevit: nam cum apud alium judicem mater litigabat, apud alium autem filius, Augustus dixit, ante de matre constare oportere, sic dein de filio cognosci.* In quibus verbis quis adeo blennus, qui non videat, πρότασιν minime continentem esse ἀποδόσει. Itaque pro *differenda* legendum est *differenda.* Et qui vero negationem adjecit, sollemnia grassatus est.

87) Ῥωμαϊκὴν, *Latinam*] Male Dositheus *Latinam* posuit pro *Romanam*, quod & Cujacius observavit.

88) Δέλτους, *tabulas*] Id est, προικώων γινομένων συμβολαίων, γάμων δὲ μὴ γινομένων, ut loquitur Harmenopulus *lib. I. tit. 18.* Intelligit enim tabulas nuptiales, seu instrumenta dotalia, h. e. δέλτους προικώους: quæ & simpliciter *Instrumenta*, & *Documenta in Novell. CXIX. cap. 3.* & προικῷα. Glossæ: *Dotale strumentum*, προικῷον.

12. 89) Αἰτέσης τινὸς γυναικὸς περὶ φροντιστοῦ υἱοῦ αὐτῆς, 90) ὃς αὐτῷ τριετίαν οὐ παρέσχηκε τροφεῖα, καὶ σήμερον τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ ἀφήρηκεν. 92) Ἀδριανὸς τὸν φροντιστὴν ἐζήτησεν, πότε εἴη ἐπίτροπος

12. Petente quadam muliere de curatore filii sui, qui ei triennium non 91) præstitit alimenta, & hodie congiarium ejus abstulit, Adrianus curatorem interrogavit, quando esset

89) Αἰτοῦντος τινὸς γυναικὸς περὶ φροντιστοῦ] In hac sententia agitur de congiario, quod parentes, si moriebantur, transmittebant in liberos etiam parvulos. Mater cum quereretur de tutore filii sui impuberis apud Adrianum, & diceret per triennium cessasse tutorem in præstatione alimentorum, imo & in recenti abstulisse ei congiarium, Adrianus tutorem interrogavit, quando tutor datus esset, & quid alimentorum nomine pupillo præstitisset? Illo respondente, per absentiam contutoris factum, ut cessaret aliquamdiu in præstatione alimentorum, quod solus ille ea præstare non posset, tutorem jussit Adrianus *pro modo facultatum alimenta præstare:* quod sæpius inculcatur in jure nostro, tituio Pand. & Cod. *Ubi pupill. educ. deb. & tit. Cod. De aliment. pupill. præstand.* Et quod per causam absentis contutoris non admittit Imp. præsentis tutoris excusationem, etiam hoc æquissimum est: quia vel ab uno ex pluribus tutoribus, ceteris absentibus aut cessantibus præstandà alimenta esse constat ex re pupilli, ut scribit Cujacius *d. lib. XXI. cap. 7. in fin.* Et alioquin tutor, qui alimenta pupillo non constituit fingens inopiam pupilli, ad præfectum urbis remittatur extra ordinem puniendus, *l. 3. §. sed si non lat. D. de suspect. tut. l. 1. §. sol. D. de off. præf. urb. §. sed & si quis, Instit. de susp. tut.* quia necare velle videtur, ut heic ait Adrianus, & Paulus *in l. 4. D. de alend. & agnosc. liber. Nihil* enim *interest, occidat quis, an causam mortis præbeat*, ut inquit Ulpianus *in l. 15. D. ad l. Cornel. de sicar.* Diligens autem fuit Adrianus non solum in persequendis tutoribus, sed etiam dandis, quod in ejus vita testatur Spartianus.

89) Αἰτοῦντος τινος γυναικός] Ita supra MS. λέγοντος τινος γυναικὸς. sed & heic legendum, Αἰτούσης τινος.

90) Ὅς αὐτῷ] Cujacius ὡς αὐτῷ, *quod ei.*

91) *Præstitit*] MS. *præstiterit.*

92) Ἀδριανὸς τὸν φροντιστὴν ἐζήτησεν, πότε εἴη ἐπίτροπος] Glossæ Cyrilli: φροντιστής, *curator*, *procurator.* Ceterum posteriores Græci Latinum nomen retinuerunt, κουράτωρ. Ab eo diversus est ἐπίτροπος, qui Latinis *tutor* dicitur, ut passim apud Theophilum est videre, Harmenopulum, in Basilicis, Photium Patriarcham, alios. Consulendus Bestes Scholiis ad Constantinum *lib. V. tit. 11.* περὶ ἐπιτρό-

πος δεδομένος, 93) καὶ εἴ τι παρέσχηκε τῷ ὀρφανῷ; ὁ 94) Φροντιστὴς εἶπεν, ὅτι ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ ἄπων εἴη, καὶ 95) μὴ δυνήθη τίποτε 96) μόνος παρέχειν. 97) Ἀδριανὸς εἶπε τῷ Φροντιστῇ, Διὰ τοῦτο οὖν ἐδόθης, ἵνα λιμῷ 98) πνίξῃς τὸν ὀρφανόν. κατὰ δύναμιν οὖν τῆς ὑποστάσεως τροφεῖα αὐτῷ παρέχε.

13. 100) Ἐν τοσούτῳ δὲ ἐντέτυχέν τις

esset procurator datus, & si quid præstitisset pupillo? curator dixit, quoniam socius ejus absens esset, & non potuisset aliquid solus præstare. Adrianus dixit curatori: propter hoc ergo datus es, ut fame 99) eneces pupillum? pro modo ergo facultatis alimenta ei præsta.

13. Interea autem interpellavit quis

τρόπων: item Hesychius, Pollux, Sudas, Phavorinus, Etymologus, alii. Adrianus an Dositheus turbant & confundunt, ut & Glossarius B. Germani: *Tutor*, ἐπίτροπος ὀρφανοῦ, Φροντιστής. Et Cyrilli: ἐπιτροπὴ ὀρφανοῦ, *tutela*. ἐπίτροπος, *procurator*, *tutor*. ubi legendum similiter & heic apud Dositheum *Curator* pro *procurator*. Hæc confusio etiam in rebus obtinet. Phavorinus: ἐπίτροπον ποιῶ σε τοῦδε (L. τούτου) τοῦ πράγματος, ἤγουν Φροντιστήν.

93) Καὶ εἴ τι παρέσχηκε] Ita Cujacius. MS. παρεσχήκει. emendo, παρεσχήκοι.

94) Φροντιστὴς εἶπεν, *Curator dixit*] Verbum εἶπεν, *dixit*, quod desiderabatur, adjecimus.

95) Μὴ δυνήθη] MS. μηδὲ δυνηθι. scripserat lector, μὴ ἐδυνήθη. Dositheus vero μὴ δυνηθεῖ, per syncopen, ut volunt Grammatici.

96) Μόνος] MS. μονωος.

97) Ἀδριανὸς] MS. τῷ Ἀδρ.

98) Πνίξῃς] MS. τίνξης. Cujacius, πνίξεις. Glossæ: πνίγω, *suffoco*, *ango*, *neco*.

99) *Eneces*] MS. *necesses*.

100) Ἐν τοσούτῳ δὲ ἐνέτυχέν τις Ἀδριανῷ] De patre, cujus filii in militiam lecti sunt. Verebatur pater, ne tironibus excideret in militia aliquid contra disciplinam militarem (ita enim explico, quod eleganter dixit, παρὰ τὸ καθῆκον, *extra ordinem*) quod se illis orbum faceret: quamobrem desiderabat, se eis custodem & ministrum apponi. Adrianus donatum vite, centurionem eum fecit, & sub eo filios suos militare jussit.

τις Ἀδριανῷ, λέγων, οἱ υἱοί μου, Κύριε, 101) στρατολογήθησαν. Ἀδριανὸς εἶπεν, 102) ἐν ἀγαθῷ. 103) ἀπεκρίθη, ἀλλὰ 104) ἰδιῶται εἰσὶν, καὶ

quis Adriano dicens, Filii mei, Domine, militiæ capti ſunt. Adrianus dixit, in bono: reſpondit, ſed inſcientes ſunt, & timeo, ne quid extra

101) Στρατολογήθησαν] MS. στρατολογέθηθαν. Pro, *militiæ capti ſunt*, legendum eſt, *in militam lecti ſunt*, id eſt, conſcripti per ſortem vel delectnm. Gloſſæ Cyrilli: στρατολογία, *allectus*, *dilectus*. Germani: *Dilectus*. στρατολογία, δοκιμασία, ἀγαπηθεὶς. In Gloſſario Benedicti Floriacenſis, *cap.* περὶ στρατείας: *Lectus*, ἐκλογή. Phavorinus στρατολογεῖν exponit, στρατεύειν; quomodo Cujacius explicavit.

102) Ἐν ἀγαθῷ, *in bono*] MS. *feliciter in bono.* Illud è gloſſemate ortum eſt. Latinis enim in formula, qua ad eos, quibus bene vellent aut precarentur, utebantur, ſolemne erat verbum *Feliciter*. Guntherus *lib. 4.* Ligurini:

Omnibus egregie lætis, totaque caterva
Adclamente viro fauſtum, feliciter, omen.

Videndus Eruditiſſimi Briſſonii lib. VIII. Formular. Pro eo Græci ἐν ἀγαθῷ, vel ἐπ' ἀγαθῷ. Ariſtophanes *Ranis*: ἐπ' ἀγαθῷ μὲν τοῖς πολίταις. Cujus etiam extra votum uſus frequens. Thucydides *lib. V.* ἐπειδὴ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἐπὶ καταδουλώσει τῆς Πελοποννήσου σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν πρὸς Ἀθηναίους τοὺς πρὶν ἐχθίστους πεποίηνται. Scholiaſtes: οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ, οὐκ ἐπὶ συμφέροντι. Dicitur & ſimpliciter ἀγαθῶς. Hinc Erotianus τῶν παρ' Ἱπποκράτει λέξεων συναγωγῇ: Ἀγαθῶς, συμφερόντως. Contraria eſt ἐπὶ κακῷ, formula imprecandi. Ad quam adluſit idem Thucyd. *d. lib. V.* ὅπλα δὲ μὴ ἐξέστω ἐπιφέρειν Ἀθηναίους, μηδὲ τοὺς ξυμμάχους, ἐπὶ κακῷ. Scholiaſtes, ἐπὶ κακῷ τῶν πόλεων.

103) Ἀπεκρίθη, *reſpondit*] Ita heic addendum provocabulum ἐκεῖνος, *ille*, ut alibi ſemper.

104) Ἰδιῶται, *inſcientes*] Admodum inſcienter interpretatus eſt, quum oportuiſſet *rudes*. Iſidorus *lib. X. Idiota, imperitus, Græcum eſt.* Gloſſæ Cyrilli: ἰδιώτης, ὁ μὴ νοήμων, *ruſticus*, *rudis*. Germani: *Rudimentum*, ἰδιωτισμὸς, πρωτοπειρία. Etymologus: ἰδιώτης, ὁ πολίτης λέγεται, καὶ ὁ ἄπειρος, καὶ ὁ ἴδιος. Heſychius: ἰδιώ-

καὶ φοβοῦμαι μή τι παρὰ τὸ καθῆκον 105) ποιήσουσιν, καὶ 106) ἔρημόν με καταλείπουσιν. Ἀδριανὸς εἶπεν, μηδὲν εὐλαβοῦ, ἐν εἰρήνῃ γὰρ στρατεύονται. ᾧ ὁ πατὴρ εἶπεν, ἐπίτρεψον οὖν μοι, Κύριε αὐτοκράτορ, 108) κἂν ὑπηρέτην αὐτῶν εἶναι, ἵνα αὐτοὺς 109) ἐπέχω. Ἀδριανὸς εἶπεν, 110) μὴ ποιήσειαν οἱ θεοί, ἵνα σε 111) ὑποδοῦλον

extra ordinem faciant, & miserum me relinquant. Adrianus dixit, ne quid timeas: in pace enim militant: cui pater dixit, 107) remitte ergo me, Domine Imperator, vel ministrum eorum esse, ut eos attendam. Adrianus dixit, ne id faciant Dii, ut te obsequen-

ἰδιώτας, πολίτας, ὁπλίτας ἀπείρους. Alioquin dicitur *paganus*, & opponitur *militi*. Glossæ Cyrilli: ἰδιώτης, ὁ κοινὸς, *privatus*, *paganus*, *plebejus*. Harmenopulus *lib. I. tit. 16.* Εἰ καὶ ἰδιῶται περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρως συμφωνῶσιν, καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτία δωρεὰν εἰσάγει τὸ σύμφωνον, στρατιῶται ὅμως ἐπὶ παράταξιν ἐξιόντες, ἰσχυρῶς τὸ τοιοῦτον συμφωνοῦσιν: quæ præscriptis verbis repetit *lib. 1. tit. 9. §. 30.* Et *tit. 18. §. 14.* ἡ διάταξις κελεύει περὶ πάσης ἐλευθερίας, εἴτε παρὰ στρατιώτου, εἴτε παρὰ ἰδιώτου. In quibus locis omnibus transferre decebat Mercerum non *privatum*, sed *paganum*. Non enim στρατιώτης heic est nobilis, quod *Miles* apud Latinos scriptores medii ævi. Nec ad rem pertinet, quod Julianus *Novell. VIII. cap. 6.* ἰδιώτας interpretatus est *privatos*: quia privati opponuntur ibi illis, qui in dignitate & administratione sunt.

105) Ποιήσουσιν] Scribo, ποιήσωσιν: & mox illico, καταλίπωσιν.

106) Ἔρημον, *miserum*] Lego *disertum*, ἀντὶ τοῦ, *desertum*.

107) *Remitte*] Corrigo, *permitte*.

108) Κἂν ὑπηρέτην αὐτὸν εἶναι, *vel ministrum eorum esse*] Optime Hesychius: κἂν, καὶ δὴ ἂν ἀλλά. Glossæ: κἂν, *saltem*: κἂν γοῦν, *saltem*: ita distinguendum & in Glossis Germani. Terent. *Phorm. Postremo si nullo alio pacto, vel fenere*, ubi Donatus.

109) Ἐπέχω, *attendam*] Id est, in ordinem redigam. Glossæ Cyrilli: ἐπέχω, *compesco*, *cohibeo*, *reprehendo*, *reprimo*, *coërceo*, *inhibeo*, *presso*. Hesychius ἔπεχε, ἐπίκεισο, πρόσεχε, κάτεχε, ἐπίμενε. Sudas addit φύλαττε, quem vide.

110) Μὴ ποιήσειαν οἱ θεοὶ, *ne id faciant Dii*] Plautus inquit, *Ne Dii sirint*.

111) Ὑποδοῦλον, *obsequentem*] Eleganter, ut omnia in hac sententia. Glossæ

λον τοῖς τέκνοις σου ποιήσω, ἀλλὰ sequentem filiis tuis faciam, sed

112) vite

Glossæ Cyrilli: ὑπηρεσία, *ministerium, officium, obsequium.* Germani: *Obsequia*, πειθαρχία. Cyrilli: πειθαρχῶ, *obtempero, pareo, obaudio, obsequor.* ὑπηρετῶ, *ministro, obsequor.* πειθήνιος, *obtemperans, obsequens, morigerus.* S. Isidorus *Synonymis, cap. ult.* *Quamvis quisque in sæculi gloria refulgeat, quamvis purpura auroque resplendeat, quamvis cultu pretioso redimitus emineat, quamvis sit multitudine præmunitus, quamvis excubantium armis protectus, quamvis innumeris obsequentium cuneis obstipatus, quamvis agminibus tutus, semper tamen in pœna est, semper in angustia est, semper in mœrore, semper in discrimine.* Strabus *Alfabeto de malis sacerdotibus:*

Honores sacros adipisci cupiunt,
Non ut doctrinis erudiant subditos,
Sed ut stipati turmis obsequentium
Plus venerentur.

Aimoinus *de Gestis Francorum lib. III. cap. 33.* *Indeque obsequentium manibus ad basilicam S. Dionysii delatus, &c.* Jacobus Diaconus Nonni Heliopolitani Episcopi, *vita S. Eugeniæ*, secundum Interpretem: *Quam ut viderunt Episcopi, ita nudo capite, & omni membrorum compage, sic inverecunde transire cum tantis obsequiis, ut nec velamen super caput positum, nec super scapulas, tacentes ingemuerunt, & quasi à peccato gravissimo averterunt facies suas.* Ecce, *cum obsequiis*, ait, quod ante paullo dixerat, *cum qua maxima erat pompa puerorum & puellarum*, id est, servorum & ancillarum. Sic *officium* pro officioso vel ministro. Symphosius Interpres Historiæ Apollonii Tyrii: *Accepto ceromate docta manu circumlevit ei, deinde in solio fovit, & exeunte rege ab officio discessit. Rex vero respiciens ad famulum ait: Juvenis ille, qui mihi officium fecit, vide, quis sit.* In Passione S. Mammetis pueri: *Et ascendens leo, multitudinem paganorum & Judæorum laniavit, solusque præses cum suo officio illæsus remansit, jubente sancto, ne eum læderet.* In vita SSS. Agapis, & Chionis, & Hirenæ: *Tamdem cum suis egressus est, qui eum cum luminaribus exspectabant: visoque eo omnes fugerunt, videntes eum talem, nullam habentem corporis partem, qua non esset inquinata, & in partibus scissa, &c. Videns ergo præses se ab officio suo esse contemptum, nesciens quid de se factum esset, non est reversus in domum suam, sed cœpit concito cursu ire ad pala-*

112) *κλῆμα λαβὼν ἑκατοντάρχης αὐτῶν* 113) *ἔνε.* — vite accepta centurio eorum esto.

14. 114) *Ἀδριανοῦ ἐπίδοσιν διδόντος,* — 14. Adriano congiarium dante, mulier

tium dicens: Prosternam me invictissimis Imperatoribus, & dicam, me ita ab officio meo ludibrio habitum, ac cum irrisione & clamoribus derelictum, &c. si omnia vellem exempla autumare, nimis longus sermo foret.

112) Κλῆμα λαβὼν, *vite accepta*] Κλῆμα seu *Vitis* centurionum est insigne, quo milites in officio continebant, ut *l. milites, §. irreverens, D. de re milit.* Plutarchus *Galba: τὸ κλῆμα, ᾧ κολάζουσιν ἑκατοντάρχαι τοὺς πληγῶν δεομένους, ἐπαράμενος.* Epitomator Livii lib. LVII. de Scipione Africano: *Quem militem extra ordinem depræhendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, virgis cecidit.* Dicitur etiam *ῥάβδος.* Appianus in *Bello Syriaco* de Pompilio Lænate ad Antiochum cum epistola misso: *Ἀναγνόντι αὐτῷ καὶ λέγοντι βουλεύεσθαι, κύκλον τῇ ῥάβδῳ περιέγραψε.* Nam Plutarchus *in Apophthegm.* ait eum *τῷ κλήματι γῦρον περὶ αὐτὸν περιγεγραφέναι.* Potest conferri Josephus, apud quem eamdem historiam meminens sum legere. Val. Maximus *virgam* appellat *lib. VI. cap. 4. Indignatus Pompilius, quod aliquam moram interposuisset, virga solum, quo insistebat, denotavit.* Ideo Adrianus non temere solebat dare, nisi robustis & claris militibus. Spartianus: *Nulli vitem, nisi robusto & bonæ famæ daret; nec tribunum, nisi plena barba faceret.* Quæ in hunc patrem omnia cecidisse verisimile fit. Sed de vite videndi, qui te erudient, Plinius *hist. natural. lib. XIV. cap. 1.* Interpres Juvenalis *in Satyr. VIII.* Alexander ab Alexandro *Genial. dier. lib. VI. cap. 18.* Cujacius *Observat. lib. XXI. cap. 10. in fin.* alii.

113) Ἔνε] Ita Cujacius emendavit. MS. *γενοῦ.*

114) *Ἀδριανοῦ ἐπίδοσιν διδόντος*] De exhibendis parentibus dixi supra: quæ vide, si tanti. Hæc sententia est de agnoscenda & alenda matre ex congiario, quo filium donabat Adrianus, cum ille negaret eam sibi matrem esse, & *ego te civem Romanum*, inquit: quo dicto ademit ei congiarium, quod donaverat; quia soli cives Romani eo donari solebant, ut observavit Cujacius *d. l. cap. 7.*

τ⊙, γυνή τις ἐξεβόησεν, Δέομαί σȢ, Κύριε αὐτοκράτορ, ἵνα κελεύσῃς ἐκ τῆς ἐπιδόσεως τȢ υἱȢ μȢ τί ποτέ μοι δοθῆναι, 116) ἐπειδὴ αὐτὸς μȢ ἀμελεῖ. Καὶ υἱὸς αὐτῆς παρεςὼς λέγει, ἐγώ, Κύριε αὐτοκράτορ, ȢΚ ἐπιγιγνώσκω ταύτην μητέρα. Ἀδριανὸς εἶπεν, εἰ σὺ ταύτην ȢΚ ἐπιγιγνώσκεις μητέρα, 118) ȢΤΕ ἐγώ σε πολίτην Ῥωμαῖον.

mulier quædam exclamavit: 115)Rogo te, Domine Imperator, ut jubeas de congiario filii mei aliquid mihi dari, quando ipſe me neglegit. Et filius adſtans dicit, ego, Domine Imperator, non agnoſco 117) eam matrem. Adrianus dixit, ſi tu eam non agnoſcis matrem, nec ego te civem Romanum.

15. 119) Χαῖρε, μῆτερ καλλίςη καὶ

15. Gaude, Mater optima & cariſſima:

115) *Rogo*] Stephan. *oro.*

116) Ἐπειδὴ, *quando*] MS. ἐπεὶ, *quoniam.*

117) *Eam*] Stephanus *hanc*, ut inferius.

118) Οὔτε] MS. Ȣδέ.

119) Χαῖρε, μῆτερ καλλίςη] Adriano diem natalem precationibus mater fauſtum ominata eſt: cui hac epiſtola reſpondet Adrianus, eique viciſſim bene precatur, & ad feſtum nativitatis concelebrandum una pariter cum ſororibus invitat. Triplicem natalem coluit Adrianus, *nativitatis, adoptionis, imperii.* De primo, qui genuinus & proprius, ita Spartianus: *Natus eſt Romæ IX. Kalend. Febr. Veſpaſiano ſepties & Tito quinquies COSS.* Idem: *Gladiatorum munus per ſex dies continuos exhibuit, & mille feras natali ſuo edidit.* Ad hunc natalem heic matrem ſuam invitat. De altero & tertio idem Spartian. *Quinto Eiduum Auguſti die, legatus* (Adrianus) *Syriæ litteras adoptionis accepit, quando & natalem adoptionis celebrari juſſit. Tertio Eiduum earundem, quando & natalem imperii ſtatuit celebrandum, exceſſus ei Trajani muniatus eſt.* An de tertio etiam iſta ejusdem capienda? *Natali ſuo ultimo, quum Antoninum commendaret, prætexta ſponte delapſa caput ei operuit. Annulus, in quo imago ipſius ſculpta erat, ſponte de digito delapſus eſt. Ante diem natalis ejus, neſcio quis ad ſenatum ullulans venit.* Vix puto, & ad primum refero. Iſte enim ultimus ei fuit ante exitum vitæ, ut rationes putavi.

119) Χαῖρε, *gaude,*] Non vidit Doſitheus, verba eſſe ſalutantis, quæ epiſto-

καὶ τιμιωτάτη. 120) ὅσα γὰρ σὺ θεοῖς εὔχῃ ὑπὲρ ἐμοῦ, κἀγὼ τὰ αὐτὰ ὑπὲρ σοῦ εὔχομαι. ἡ γὰρ σὴ εὐσέβεια καὶ σεμνότης πάντα ποιεῖ. 121) χαίρω δὲ νὴ τὸν Ἡρακλέα, ὅτι τὰ ὑπό μου γινόμενα, πάντα σοι 122) ἀρεστά εἰσιν, καὶ ἐπαινετά. Οἶδας οὖν, μῆτερ, τὴν σήμερον ἡμέραν γενέθλιόν μου εἶναι, καὶ ὀφείλομεν 123)

rissima: quantum enim tu Deos oras pro me, & ego eadem pro te oro. Tua enim pietas & castitas omnia fecit. Gaudeo tamen per Herculem, quoniam quæ à me fiunt, omnia tibi grata sunt, & laudabilia. Scis ergo, Mater, hodiernum diem natalem meum esse, & debemus invicem cœnare. Si vis ergo,

epistolis præponi solent. Symmachus in gemino plane negotio, *lib. VI. epist. 38. Dictionem salutis antefero, quæ & voto meo supra omnia convenit, & literario debetur exordio. De hinc diligentiæ tuæ, domina filia, natalitium fratris tui commendo convivium.* Itaque χαῖρε exponendum fuit *salve*; vel certe pro *gaude* legendum *ave*. Et in sequenti περιόδῳ delendæ sunt caussales particulæ *γὰρ, enim*, & pro *quantum* legendum est *Quanta*.

120) ὅσα σὺ θεοῖς εὔχῃ ὑπὲρ ἐμοῦ: *quanta tu Deos oras pro me.*] Significantius interpretaretur: *Quæcunque tu à Diis optas mihi, eadem ego & tibi opto.* Nam εὔχομαι est *opto, voveo, precor*, ut in Glossis explicatur. Phavorinus: εὔχεσθαι, οὐ μόνον θεοκλυτεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ καυχᾶσθαι. ὅθεν καὶ τὸ καύχημα, εὐχωλή. καὶ τὸ λέγεσθαι δὲ καὶ φημίζεσθαι, εὔχεσθαι λέγεται. In hoc loco φημίζεσθαι, positum est pro ἐπιφημίζεσθαι, hoc est εὐφημεῖσθαι, ut exponit Hesychius. Quo pacto τὸ εὔχεσθαι Xenophon usurpavit *Hellen. lib. V.* εὔχοντο αὐτῷ πολλὰ καὶ ἀγαθά. Quem significatum veriloquium spectat, quod tradit Eustathius *pag. 1454.* Apud veteres etiam pro imprecari cœptum erat sumi. Sudas, εὔχομαί σοι τάδε, ἀντὶ τοῦ καταρῶμαι, παρὰ Ἀριστοφάνει. Lucianus *epist. XLVI.* τὰ κάκιστα εὐχόμενος γενέσθαι: sic *Imprecari* contrario vicissim exemplo pro εὐφημεῖσθαι acceptum est à Latinis, ut alibi observavimus, & παράδειγμα ejus rei habes apud S. Hilarium *de Trinitate lib. 1. circa princ.*

121) Χαίρω, *gaudeo*] Glossæ: χαίρω, *gaudeo, duo, lator.* Lego *cluo, lætor.*

122) Ἀρεστά, *grata*] Glossæ: Ἀρεστός, *placivus:* malim *placitus.*

123) κοινῇ δειπνῆσαι. ἐὰν θέλεις ἓν, 124) ἐνωρότερον 125) μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου λελουμένη ἔρχου. 126) Σαβίνη γὰρ

ergo, tempore cum sororibus meis lota veni. Sabina enim in villam profecta est: sed sportellam ipsa misit.

123) Κοινῇ, *invicem*] Paullo inferius ait, εἰς ἕν. Glossæ: κοινῇ, ἐπίρρημα, *communiter*, κοινὴ, ὄνομα, *communis*.

124) Ἐνωρότερον, *tempore*] Lego, *temporius*, ut in duobus Glossariis est, & infra *celerius*: ὥρα pro tempore vulgatum est, pro quo & ὧρος dixerunt. Etymologus: Μετέωρος ὤν, παρὰ τὸ ὧρον, ὃ σημαίνει τὸν χρόνον.

125) Μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου, *cum sororibus meis*] Quænam istæ sorores? Spartianus unius tantum meminit, quæ Serviano nupserit, quem nonagenarium Adrianus interfecit. Ait autem: *Adriano pater Ælius Adrianus cognomento Afer fuit, consobrinus Trajani Imperatoris; mater Domitia Paulina Gadibus orta; soror Paulina nupta Serviano; uxor Sabina; avus Marillinus, qui primus in sua familia senator populi Romani fuit.* En ut omnia diligenter, proculdubio si plures fuissent, non omissurus.

126) Σαβίνη γὰρ εἰς ἀγρὸν ὥρμησεν] Hinc conjectari possit, odium, quod atrocissimum exstitit Adrianum inter & Sabinam, opera & magisterio Domitiæ impetratum. Sic enim scribit Aur. Victor *in Epitoma: Sabina, dum prope servilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulsa est: quæ palam jactabat, quam immane ingenium pertulisset, & elaborasse, ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur.* Spartianus non voluntariam, sed violentam memorat jussu Adriani: *Multis aliis*, inquit, *interfectis vel aperte, vel per insidias: quandoquidem etiam Sabina uxor, non sine fabula veneni dati ab Adriano, defuncta est.* Quæ vero omnia non Domitiæ odio, verum ipsius Sabinæ tribuit morositati idem ille Historicus, cum scribit: *Septimio Claro præfecto prætorii, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, multisque aliis, qui apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiarius se tunc egerant, quam reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit: uxorem etiam, ut morosam & asperam, dimissurus, ut ipse dicebat, si privatus fuisset.*

γὰρ εἰς ἀγρὸν 127) ὥρμησεν· ἀλλὰ συνεργίδα αὐτῇ ἔπεμψεν. βλέπε οὖν, ἵνα τάχιον ἔλθῃς, ἵνα δυνησώμεθα τὴν εὐκταίαν εἰς ἓν 128) θρησκῆσαι.

16. 129) Ἐγένετο νόμος τις τοιοῦτος τοῦ

misit. Vide ergo, ut celerius venias, ut possimus optabilem in unum celebrare.

16. Fuit lex quædam ejusmodi omni-

127) Ὥρμησεν, *profecta est,*] Glossæ: *Proficiscitur*, ἀποδημεῖ, ὁρμᾷ. Etymologus: ὁρμᾶν δὲ, τὸ ἁπλῶς ἐπέρχεσθαι. Phavorinus: ὁρμάω ὦ, τὸ πορεύομαι ἐγώ. Moschopulus περὶ σχεδῶν: ὁρμάω δὲ, ὁρμῶ, ἐπὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως.

128) Θρησκῆσαι] Quando MS. habet θρησκεῖσαι, legendum erit θρησκεῦσαι. Glossæ θρησκεύω, *colo.* Verbum est sacris Divorum proprium, qualis Imperator.

129) Ἐγένετο νόμος τοιοῦτος τις τοῦ τρόπου] Parricida consutus culleo cum quatuor animalibus, cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia, in mare projiciatur, vel in amnem, *ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, & ei cælum superstiti, terra mortuo auferatur*, quod rationis dat Constantinus *in l. un. C. de his qui par. vel lib. occid.* & ex eo Justinianus *§. alia deinde lex 5. Instit. de publ. jud.* quod eos docuit Cicero in ea *pro Sex. Roscio*, & Ovidius *lib. IX. Metamorph.* ubi de Sculla, quæ patrem Nysum prodiderat. Hæc autem Lex non semper fuit uniformis, sed pro arbitrio majorum sæpe variabatur. Principio enim nihil cum parricida intra culleum consuebatur, ut recte atque ordine existimat Hieron. Magius *Miscellan. lib. IV. cap. 8.* Deinde Serpentes concludi cœpti sunt, ut de C. Villio prodit Plutarchus: confirmat Seneca pater *lib. V. Controvers. 4. in fi.* Livius *lib. XLVIII.* Val. Maximus *lib. I. cap. 1.* tamdem Simia, ut paret ex Juvenali *sat. VIII. & sat. XIII.* atque aliis auctoribus: denique Canis & Gallinaceus, quæ Constantinus M. addidisse, videtur doctori meo Cunr. Rittershusio. Quod si ita est, Modestini legem *pæn. D. ad l. Pomp. de parricid.* Trebonianus interpolavit ex *d. l. un. C. de his qui par. &c.* Pompejus enim nihil tale in parricidas tulit, cujus Lex eadem erat cum Cornelia, ut docuit Cujacius in *Notis ad Paullum, Senten. lib. V. tit. 24.* Accedo autem Wesembecio existimanti, sicut de Julia, ita & Pompeja Lege agi interpolata in Instit. non qualis primum lata est, sed cujusmodi tempore Justiniani in usu habe-

τοῦ τρόπου πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅπως ὅστις 130) πατρο- | omnibus hominibus, uti qui patricidium

habebatur. Quæ tamen non multo poſt deſiit, aut certe non ab omnibus obſervabatur, ſed gladii vel ignis pœna. Ita namque capio Caſſiodori verba ſuper illud Pſalmi: Iniquos odio habui: *Filios & parentes, ſi adverſi ſunt, alienata debemus voluntate contemnere: ſæpe tamen, quos flamma non terruit, quos ferrum non ſubdidit, neceſſitudinem blandimenta flexerunt.* Plura de hac Adriani ſententia Cujacius *Paratit. C. de his qui par. &c.* & præceptor meus Chriſtoph. Colerus *in Parergis Juris.* Sed heic occurrit difficultas. Nam quod heic dicitur Adrianus reduxiſſe veterem legem, ſeu potius morem, id negat Modeſtinus *in d. l. pæ.*, qui parricidas ex conſtitutione Adriani ad beſtias damnari ſcribit. Ejus verba ſunt: *Deinde in mare profundum culleus jactetur: hoc ita, ſi mare proximum ſit: alioquin beſtiis obiciatur, ſecundum Divi Hadriani conſtitutionem.* Sed facilis eſt reſponſio. Adrianus veterem legem voluit frequentari in locis continentibus mari: quod ſi mare non eſſet vicinum, beſtiis voluit obici, ne diuturniori præſentia tanti ſceleris Dii offenderentur. Quod periculum in mari non eſt metuendum. Theophilus *Paraphraſi:* ὥστε παντὸς στοιχείου στερεῖσθαι αὐτὸν καὶ ζῶντα καὶ τελευτῶντα. ζῶν μὲν γὰρ τῷ κεκαλύφθαι ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦ, καὶ εἶναι ἐν τῷ ὕδατι τῆς τε τοῦ ἀέρος ἤτοι τοῦ οὐρανοῦ στερεῖται χρήσεως. τελευτήσας δὲ τῆς γῆς οὐκ ἀξιοῦται, τοῦ ἀσκοῦ φερομένου κατὰ τῶν ὑδάτων. Vetuit etiam fluvio immitti, quomodo mihi perſuadeo, & eamdem quidem ob cauſſam, ne in ripam projectus ſcilicet ignaris in locis Dii tanto piaculo proritarentur. Atque ideo plauſtro quoque nigros boves junxit, non luctus publici declarandi cauſſa ſaltem, ſed vero etiam placandi Deos infernales, quibus, opinor, hos boves ſacrificabant: qua ſuperſtitione ſolutus Conſtantinus, Princeps Chriſtianus, & amnem præcepit, & reliquos ritus ſuſtulit. Solitos autem nigros boves immolari Dis infernalibus, notum. Præterea in piaculo parricidii expiando, famem quoque ſtudebant averruncare, quam inde portendi perſuadebantur. Ita intellego locum Plauti *in Vidularia*: *Jube hunc inſui culleo, atque in altum deportari, ſi vis bonam annonam.* Quo referrem Sudæ locum: Βόας θεωρεῖν, εἰς κακὴν πρᾶξιν φέρει. νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους: legeremque μελανοὶ βόες, niſi ὀνειροκριτικοὶ noſtri refragarentur.

130) Πατροκτονίαν, *patricidium*] Rectius heic ſcribatur *parricidium*; quæ vox utrumque parentem complectitur. Iſidorus *Etym. lib. V. cap. 26. Parricidii actio non ſolum in eum dabatur, qui parentem, id eſt, qui*

 patrem

130) πατροκτονίαν 131) πεποιήκει, δημοσίως 132) εἰς μολγὸν πεμφθεὶς | cidium fecisset, publice in culleum missus

patrem vel matrem interemisset: sed & in eum, qui fratrem occiderat: & dictum parricidium quasi parenticidium. Ceteroquin *Patricida* dicitur, ut *Matricida.* Glossæ B. Germani: *Matricida.* μητραλῴας. Et Cyrilli: μητροκτόνος *matricida.* B. Paulus *1. ad Timoth. I. v. 9.* πατραλῴαις καὶ μητραλῴαις, ἀνδροφόνοις, Interpres: *Patricidis & matricidis, homicidis.* Item ut *Fratricida.* Glossæ Cyrilli: Ἀδελφοκτόνος, *fratricida.* Sic & *Sororicida* memini me apud nescio quem legere. Male vero in utroque Glossario scribitur, πατρολῴας, μητρολῴας. Hesychius: πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα ἀτιμάζων, πατροτύπτης, καὶ τὸ μητραλοίας οὕτω συντίθεται. Idem: πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα τύπτων, ἢ κτείνων. Etymologus: Ἀλοιτὸς &c. ἢ ὁ ἀνδροφόνος, παρὰ τὸ ἀλοιᾷν τὸ τύπτειν ἔνθεν καὶ πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα τύπτων. Jul. Pollux *lib. III. cap. 1.* καὶ μὲν οἵ γε περὶ τοὺς γονέας ἐξαμαρτάνοντες, πατραλοίας, ἢ μητραλοίας ἑκάτερος αὐτῶν καλεῖται. Ἰσαῖος δὲ, καὶ πατροτύπτας λέγει. Πλάτων δὲ, πατροφόνον, καὶ μητροφόνον. Σοφοκλῆς δὲ, πατροκτόνον. ὁ γὰρ πατροφόντης, καὶ μητροφόντης, ποιητικόν. De parentibus verberandis quæ narrant, pertinent ad explicationem *cap. 20. & 21.* Exodi, & Proverb. *cap. 23.*

131) Πεποιήκει] Lego, ἐπεποιήκει.

132) Εἰς μολγὸν, *in culleum*] MS. εἰς μολσὶν. Stephan. *in culleo.* Fulgentius Plantiades *de prisco serm: Culleus dicitur saccus, in quo rei conclusi in mare mittuntur.* Fiebat autem ex corio bovino. Anianus vetus Interpres ad *l. un. C. Th. de parricidis: Si quis patrem, matrem, sororem, filium, filiam, vel alios propinquos occiderit, remoto omnium aliorum genere tormentorum, facto de coreis sacco, qui culeus nominatur, in quo cum missus fuerit, cum ipso etiam serpentes claudantur, & si mare vicinum non fuerit, in quolibet gurgite projiciatur, ut tali pœna damnatus nullo tempore obtineat sepulturam.* Hinc *Culleum* vel *Colleum* exponitur ταύρειος ἀσκὸς, tribus locis Glossarum. Et in Germani: *Culleus,* ἀσκὸς βόειος, λάρναξ. Pollux *lib. X. cap. 50.* Ἐπεὶ δὲ ἀσκὸν, καὶ ἀσκίδιον, καὶ τὰ τοιαῦτα προειρήκαμεν, οὐδὲν κωλύει καὶ μολγὸν εἰπεῖν. ὅ ἐστι κατὰ τὴν τῶν Ταραντίνων γλῶτταν, ὁ βόειος ἀσκός. Hesychius: Ἄλλοι δὲ μολγὸν τὸν βόειον ἀσκὸν, τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν: plane ad

θεὶς 133) συῤῥαφῆναι μετ' ἐχίδνης, missus consueretur cum vipera, καὶ &

ad istum locum. Suetonius *Ascoperam* vocat in Nerone: *Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus: Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* Quod μολγὸς Xiphilino in Nerone: Μολγὸν τέ τινα ἀπ' ἀνδριάντος αὐτοῦ νύκτωρ ἀπεκρέμασαν, ἐνδεικνύμενοι ὅτι ἐς ἐκεῖνον αὐτὸν δέοι ἐμβεβλῆσθαι. Erat enim matricida Nero. Nec tamen ex omni corio, sed recenti fiebat. Unde Cedrenus vocat δέρμα βόειον νεόδαρτον. Illiniebaturque pice & bitumie. Auctor Hermenevmatum: *Culeus, tunica ex partu in modo eronis facta, quæ liniebatur pice & bitumine, & in ea includebantur homicidæ cum simia, serpente, & uno capone, ac insuta mittebantur in mari, contendentibus se animalibus, quo ire se dicuntur ab invicem, homo majoribus pœnis afficiebatur*, ita MS. codex, quem februabo, ubi brevi in publicum dedero. Quod ait, ea propter consutas istas animantes, quo pejorem & miserabiliorem in modum reus excruciaretur, id abs te est, doctissime Burckharde, qui eamdem rationem quæsitus reddidisti: sed quam ego falsam arbitror: est enim res μυστηριώδης, cujus Symbolicam rationem adferunt Cælius Rhodiginus *in Antiquis lection.* Steph. Forcatulus *in Necyomantia juris*, & Fr. Balduinus *ad §. alia deinde lex, Instit. de publ. jud. Impia animalia impiis hominibus* junguntur, ait Adrianus heic. Vipera patrem & matrem occidit, Simia ex catulis suis, quem maxime amat, compressu brachiorum & osculis enecat, Gallus & Canis cum parentibus & liberis pugnant. Theophilus *paraphrasi Institt.* τὰ δὲ προειρημένα θηρία ἐμβάλλεται διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁμοιότροπα αὐτῷ ἐστιν, τὰ μὲν γὰρ ἀναιρεῖ τοὺς γονεῖς· τὰ δὲ τῶν πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἀπέχεται μάχης. De vipera addendus locus eximius, quem apud Etymologum observavi. Ait autem: πᾶς δέ τοι ὀξυκάρηνος ἴδεῖν ἔχις: κυριώτερον ἐπὶ τῆς θηλείας, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν, ἄχρι θανάτου. ὠοτοκούντων γὰρ τῶν ἄλλων ἑρπετῶν, αὕτη δεξαμένη τῷ στόματι τὴν τοῦ ἄῤῥενος κεφαλὴν, οὕτως ἔγκυος γίνεται, μετὰ τὴν μίξιν ἀποθλίβουσα. διαβρωθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν ἐντὸς τὴν γαστέρα ἀπόλλυται. &c. Cur autem quidam Dd. *felem* loco simiæ, quæ haberi non possit, conjungendum scripserint, fugit eos ratio: quod *cuculum* pro gallo veteres non consuerint, causa est, quod minimam anni partem sit parabilis.

133) Συῤῥαφῆναι] Steph. συῤῥαφῆ. MS. συγγραφῆναι, & pro *consueretur*, legit *conscriberetur*: nos ex Theophilo emendavimus.

καὶ πιθήκου, καὶ ἀλέκτορος, καὶ κυνός, 134) ἀσεβῶν ζώων ἀσεβὴς ἄνθρωπος, 135) καὶ εἰς ἄμαξαν ἐζευγμένην μελανῶν βοῶν κατενεχθῆναι πρὸς θάλασσαν, καὶ εἰς βύθονα βληθῆναι. 137) ἔδειξαν οὖν ὑπόδειγμα τιμωρίας, ἵνα μᾶλλον φοβηθῶσιν 138) οὕτως ἀνόσιον ἔργον ποιῆσαι. --- Νῦν οὖν δίκαια ποιεῖτε, καλὸν γὰρ ὑπόδειγμα πᾶσιν ἀποδείξετε. ---

17.

& simia, & gallo, & cane, impiis animalibus impius homo, 136) & in plaustrum junctum nigris bobus deportaretur ad mare, & in profundum mitteretur. Ostenderunt enim exemplum pœnæ, ut magis timeant tam crudele opus facere. --- Nunc ergo justa facite; bonum enim exemplum omnibus ostendetis. ---

17. Nunc

134) Ἀσεβῶν ζώων] MS. ἀσεβέσι ζώοις.

135) Καὶ εἰς ἄμαξαν ἐζευγμένην μελανῶν βοῶν &c.] Stephani codex: καὶ ἐπὶ ἀμάξης ἐζευγμένης μελανοῖς βουσὶν κατενεχθῇ εἰς θάλασσαν, καὶ ῥιφθῇ εἰς βαθύ. Pro εἰς βύθονα, MS. habet εἰς βύθονι. Vero simile fit priscos dixisse βύθων, pro quo hodie βυθός. Glossæ Cyrilli, βυθός, *hoc altum, profundum, gurges:* quod & βύθιον. Glossæ Germani: *profundum*, βύθιον, βαθυα, βυσσόν. Pro βαθυα, lego βάθων, quod & βαθύ. *Profundum* etiam Seneca appellat loco, quem supra laudavi: *Imaginabar mihi culeum, serpentem, profundum.* Ita pridem est quum tibi, Nobilissime Bukuwka, dixi accipiendam illud Justiniani *Confirmat. Instit. Quasi per medium profundum euntes:* idque ex auctoritate Theophili, παραφράζοντος: ὥσπερ διὰ μέσου βαδίζων πελάγους.

136) *Et in plaustrum junctum.*] Stephani Codex: *Et super plaustro juncto nigris bubus deferretur in mare, & projiceretur in profundum.* MS. pro *deportaretur* habet *deportari*; pro *mitteretur*, *mitti*.

137) Ἔδειξαν γὰρ ὑπόδειγμα] Hæc in utroque codice corruptissima, ita restituenda putavimus.

138) Οὕτως ἀνόσιον ἔργον ποιῆσαι, *tam crudele opus facere*] Stephani Codex, ἄνομον ἔργον ἐργάζεσθαι, *nefarium opus operari.* MS. pro *tam* legit *sic*, pro ποιῆσαι *facere*, ἐποίησεν, *fecit.* Quæ obelo notavimus, MS. non agnoscit, nec nos genuina arbitramur, sed ex superioribus iterata. Atque hucusque Adriani Sententiæ: sequuntur nunc alia.

17. 139) Νῦν ἂν ὁ ἐὰν ἐπιβαλῇ, ἐπὶ πέρας ἄξεις. Διὸ ἐν παντὶ πράγματι 140) φιλοπονεῖν δεῖ ἀπὸ τῶν θελόντων πλέον τι εἰδέναι, ὃ εὔχρηστόν ἐστιν ἀνθρωπίνῳ βίῳ, τούτου μάλιστα ἀπηγορία κυριεύσει. 141) ὅθεν δεῖ

17. Nunc ergo quod conatus fueris, ad finem adduces. Propterea in omni re ſtudere oportet à volentibus plus aliquid ſcire, quod utile eſt humanæ vitæ: hujus præcipue oratio dominabitur. Unde opor-

139) Νῦν ἂν ὁ ἐὰν ἐπιβαλῇ] Non pauca videntur deſiderari: & hæc ipſa pravata ſunt, quibus induſtria noſtra ſubvenire utcumque laboravimus. Vult nos hortari ad Linguæ Latinæ & Græcæ, quod occœperimus, ſtudium; idque ne deſereremus, argumentis ſuadet ab utilitate ductis & honeſtate.

140) φιλοπονεῖν δεῖ ἀπὸ τῶν θελόντων] Non ſatis, quid velit, intellego, nec ſenſus fallor tamen: absque codicis pellacia foret, hac colligendi formula videretur concludere:

Res utiliſſimæ in vita humana ſunt præcipue addiſcendæ: Literatura eſt res utiliſſima in vita humana. Ergo &c.

Poſſet itaque ſine curioſitatis adfectione locus emendari: φιλοπονεῖν δεῖ τοὺς θέλοντας: quibus verbis propoſitio ſyllogiſmi continetur: τούτου μάλιστα, quod aſſumtionis principium eſt, non recte interpretatur, *hujus præcipue*, quod Latinum non eſt; ſed vero, *in hoc præcipue:* id namque ſignificat apud Græcos κυριεύειν τινός: quod imitati ſunt priſcorum Theologi. Juvencus *lib. IV. hiſt. Evangel.*

- - - - - *Dominantur eorum*
Exercentque trucem ſubjectis urbibus iram.

Et Alcimus Avitus *lib. 1. de orig. mundi:*

Solus habe, ſoliſque prior dominare fruendo.

Quibus exemplis & Doſitheus, ſi obſcuratio ſententiæ abforet, & vetus Latinus Bibliorum interpres poſſent excuſari. φιλοπονεῖν ἔν τινι dixere item alii. B. Gregorius Nazianzenus *hom. in ſacrum Paſcha:* ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν τῆς βρώσεως τρόπον παραδραμεῖν, ὅτι μηδὲ ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ τούτου τὴν θεωρίαν φιλοπονεῖν ἐν τῷ γράμματι. ſic Plato *lib. VII. de Repub.* dixit: ἐν πᾶσι τούτοις μισοπονῇ. ſic & *Studere in aliqua re*, dicunt Latini. Anſegiſus *lib. II. cap. 1. In hac præcipue ſtuduerunt, ut honor ſanctæ Dei Eccleſiæ & ſtatus regni decens maneret.* Et *cap. 2. In his quippe maxime ſtudere, & de his in omnibus placitis, quæ vobiſcum habituri ſumus, vos ammonere optamus.* Plura ſuper hac phraſi in Collectan. ad Lucretium Dominus meus Giphanius.

141) ὅθεν δεῖ γραμμάτων τέχνην ἐκμαθεῖν] De litteratura adverſum te,

δεῖ γραμμάτων τέχνην ἐκμαθεῖν. καὶ γάρ ἐστιν 142) ὅραμα ἀπηγορίας. ἔνθεν γὰρ πάντα 143) καταυγάζονται. οὐκ ἀμαθῶς γὰρ ὁ εἰδέναι θέλων Ῥωμαϊστὶ λαλεῖν καὶ Ἑλληνιστὶ, ἐπιμελῶς 144) προσεχέτω. τοῦ γὰρ παραδείγματος χάριν προσθήσομεν, ἀπη-

oportet litterarum artem perdiſcere. Etenim eſt viſus orationis: hinc enim omnia inluminantur: non indocte enim qui ſcire velit Latine loqui & Græce, diligenter attendat: hoc enim exempli gratia adponemus, orationem quæ eſt Minervæ

te, Bukuwka, pluribus in epiſtola dixi. Divale reſcriptum qui auctoritate ſua validius corroboret, eccum R. David Kimchi, Doctiſſimus Judæorum, in libro quem ea de re inſcripſit. Adſcribam verba Latina, quia Ebræa pauci ſunt qui intellegant: *Qui ſtudet*, inquit, *Legis Divinæ ſcientiam ſibi comparare, neque diſcit fundamentum Litteraturæ, ſimilis eſt aratori, qui agit boves, & in manu ejus nulla eſt virga, aut ſtimulus aculeatus.*

142) Ὅραμα ἀπηγορίας, *viſus orationis*] Inepte. ὅραμα ἀπηγορίας eſt notus Ebraiſmus, pro eo quod nos dicimus, ἀπηγορία ἐστὶν ὁρατική. *Lumen orationis*, id eſt, *oratio eſt illuminativa.* De quo loquendi genere conſulendus Beza *Annotat. in Matth. cap. 24. v. 15. in Act. 5. v. 10. in Epheſ. I. v. 14.* Ἀπηγορία, quod heic iterato ponitur, nuſpiam à me lectum ἀντὶ τοῦ λαλιότης ἢ λόγος. Heſychius, Etymologus, Sudas, Phavorinus, alii, quos videre fuit, interpretantur ἀπολογίαν. Etymologus: Ἀπαγορεύω] ἡ ἀπὸ πρόθεσις ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ χωρίζεσθαι. ὁ δὲ ἀπαγορεύειν, ἐκτὸς γίνεται τοῦ λέγειν. Qui locus eſt corruptus, & ita reponendus: τὸ δὲ ἀγορεύειν ἐκτὸς γίνεται τὸ λέγειν. Sed ἀπηγορία quid ſit, nemo melius Cicerone nos docere poterit *in Bruto: Quamquam omnis locutio oratio eſt, tamen unius oratoris locutio hoc proprio ſignata nomine eſt.* Et *lib. II. de Orat. Illa, quæ à bono poëta dicta eſt flexanima, atque regina rerum oratio.*

143) Καταυγάζονται, *illuminantur*] Id eſt, καταφωτίζονται. Heſychius: καταυγάσας, φωτίσας. Sudas: καταυγάζω, καταυθαδίζω, γενικῇ. ubi legendum videtur, καταφωτίζω. Gregor. Nazianzenus: τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως κατηυγάσθησαν.

144) Προσεχέτω] Quum MS. habeat, πρόσεχε, *attende*, puto ſcriptum fuiſſe, προσέχῃ, *attendat.*

ἀπηγορίαν ἥτις ἐστὶν Ἀθήνης χάριν, 145) τῆς διδούσης πᾶσιν τὴν μάθησιν, καὶ τύχην πρῶτον, ἔπειτα εἰδέναι. ποιῶν γὰρ ποιεῖ ἀνθεῖν τούτους τοὺς μὴ ἀμελοῦντας, 147) καὶ ποιοῦντας, ἃ ἔμαθον. Τέχνη γὰρ μεταπίθεται ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον· καὶ διὰ τοῦτο τέχνη οὐκ ἀποθνήσκει. 148) ἐπείτοι ποία ἦν χάρις μαθεῖν, εἰ ὁ διδάσκων ἦν ἀθάνατος; ταῦτα γὰρ εἶναι Θεοὶ ἠθέλησαν, ἀναμιμνήσκοντες πρῶτον 149) πάντων Θεοὺς σέβεσθαι, οὐ λιβάνῳ, ἀλλὰ συνειδήσει. (πλέον γάρ ἐστιν καλῶς ζῆν, ταῦτα ποιοῦντα:) 150) γονεῖς τιμᾶν

Minervæ gratia, quæ dat omnibus doctrinam, & fortunam primum, deinde ſcire: faciens enim facit florere eos, qui non 146) neglexerunt, & faciunt, quæ didicerunt. Ars enim transfertur ab homine in hominem: & propterea ars non moritur. Denique quæ erat gratia diſcere, ſi qui docet, erat immortalis? hæc enim eſſe Dii voluerunt, admonentes primum omnium, Deos colere, non ture, ſed conſcientia: (Plus enim eſt, bene vivere, hæc facientem.) Parentes dili-

145) Τῆς διδούσης] MS. ἡ διδοῦσα.
146) *Neglexerunt*] Lego, *neglegunt.*
147) Καὶ ποιοῦντας] MS. καὶ ποιοῦσιν.
148) Ἐπείτοι] Fort. ἔπειτα.
149) Πρῶτον μὲν Θεοὺς σέβεσθαι] Scis, Nobiliſſime Bukuwka, his dictis nihil frequentius & ſollemnius in Sapientum ſcriptis, ea ubi tu ingenue (quo ingenio gnatus es) inſtillaris, poſſeſſione hujus ſervitutis ſatis ditatus ad lares redibis.
150) Γονεῖς τιμᾶν] Maximus Planudes in paraphraſi libelli Dionyſii, quem Cato inſcripſit ſeu de Moribus ad filium: Γονέας ἀγάπα. ex quo heic legendum exiſtimo, γονεῖς ἀγαπᾶν, *parentes diligere.* Oſtendi jam olim tibi, Bukuwka, conſimilia vetuſti Sapientis dicta in Schobingeri menbrana. Ea vel nunc in memoriam tibi redigas rurſum licet. Sunt vero iſta: *Præſtabis parentibus pietatem; cognatis dilectionem. Præſtabis amicis fidem; omnibus æquitatem. Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitiis. Pejora ſunt tecta odia, quam aperta: propterea te loquax inimicus minus, quam taciturnus offendet: perturpe eſt enim, quod obicitur, in obiciente cognoſci. Semper diſſenſio ab alio incipiat, à te reconciliatio. Succurre paupertati amicorum, immo potius occurre. Talem diligentiam exhibe in amicitiis*

τιμᾶν: 151) Τέκνοις ἐγγαυκαίνειν: Φίλους φιλεῖν: Καὶ 152) ἁπλῶς ὑποδεικνύειν, καὶ ἀνυπόπτως πάντα ποιεῖν,

diligere: Natis indulgere: Amicos amare: Et ſimpliciter demonſtrare, & ſine ſuſpicione omnia facere,

tiis tuis comparandis. Ne incipias amare, quem deinceps poſſis odire: Tu primum exhibe te bonum, & ſic quære alterum ſimilem tui. Turpius nihil eſt, quam cum eo bellum gerere, cum quo familiariter vixeris. Vires tuas amici beneficiis, inimici injuriis ſentiant. Res magnæ dementiæ eſt, indulgendo corrigere peccata, quam vindicando.

151) Τέκνοις ἐγγαυκαίνειν] Ita MS. in interſtitio linearum corrigit verbum ἐνταυκαίνειν, quod in contextu eſt. Aliquid monſtri alunt, quod dum haruſpex quiſpiam expiaverit, interim haruga mea inſpecta ita faciendum dico, ut τῷ ἐνταυκαίνειν exterminato, recipiamus ἐνδαψιλεύειν, ne malam manum periculemur. Gloſſæ B. Germani: *Indulgetur*, ἐνδαψιλεύεται. Gloſſæ Cyrilli: ἐνδαψιλεύομαι, *indulgeo*, *largo*. Iterum Germani: *Indultum*, ἐπιδαψιλευθέν. *Induſſata*, ἐπιδαψιλευθέντα. Lego, *indultata:* niſi ſi malis, *indulgitata*, de quo verbo Nonius. Eſt vero *indulgere* heic, clementem ſe præbere, temperare, ut exponit idem Nonius. Cic. *lib. III. Officior. Magnus vir in primis, & qui perindulgens in patrem, idem acerbe ſeverus in filium.* Phocylides dixit ἤπιον εἶναι. *Nuthetico:*

Παισὶ δὲ μὴ χαλέπαινε τεοῖς, ἀλλ' ἤπιος ἴσθι.

Hæc cum ita ſcripſiſſem, venit ad me Jo. Tornæſius, Typographus clariſſimus, & de ſtudiis meis non mediocriter meritus, qui mihi ſignificavit, omnino videri ſibi heic legendam, τέκνοις ἐγγλυκαίνειν, *liberis indulcere*, ut eſt in Gloſſis Cyrilli, id eſt, dulcem & amabilem ſe reddere. Pervulgatum jam eſt, τὸ Λ. cum Α ſolitum migrationes facere in libris Græcorum, quod nulla in pingendo differentia. Judicet Lector eruditus.

152) Ἁπλῶς ὑποδεικνύειν, *ſimpliciter demonſtrare*] Ἁπλῶς in laudata ſignificatione heic ponitur pro aperte, libere, & non fucate aut doloſe: cui opponitur διπλῶς, id eſt, vafre, verſute, doloſe: cui rei auctoritates memini dari à Clariſſimo Scherbio in acroaſibus Topicis. Jul. Pollux *lib. V. cap. 21.* ὁ δὲ, ἁπλῶς, ἀκάκως, ἀπλάστως, ἐκφανῶς, ἐλευθέρως, εὐθυῤῥημόνως, εὐήθως, Videndus P. Faber in

ποιεῖν, 153) καὶ μὴ ...... ἵνα ἐν παντὶ πράγματι εὔχρηστος ᾖς, καὶ πάντα 154) τὰ ἔθιμα ζωῆς σῆς παρατηρῇς, καὶ θαυμάσεις 155) ὅτι τὸν καλῶς ποιοῦντα 156) καλῶς ἀκολουθεῖ.

cere, & non maligne, ut in omni re utilis sis, & omnia quæ solent vitæ tuæ observes, & miraberis, quomodo bene facientem bene sequitur.

18. Νῦν οὖν ἄρξομαι Μύθους γράφειν Αἰσωπείους, καὶ ὑποτάξω ὑπόδειγμα. 157) Διὰ τούτους γὰρ 158) αἱ ζωγρα-

18) Nunc ergo incipiam fabulas scribere Æsopias, & subiciam exemplum. Per eas enim picturæ constant.

in Semestribus. Verbum ὑποδεικνύειν mirificam vim habet, quam & B. Matthæum puto observasse, *cap. 3. v. 7.* τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Interpr. *Quis demonstravit vobis fugere à futura ira?* Vidi quid Erasmus, quid Camerarius, quid Stephanus: sed Bezæ expositio magis est. Inde ὑπόδειγμα, pro παράδειγμα. Glossæ B. Germani: *Exemplum*, ἀντίγραφον, ἀντίτυπον, ὑπόδειγμα. Et Cyrilli: ὑπόδειγμα, *exemplum exemplar*. Dositheus supra, ὑπόδειγμα τιμωρίας, *exemplum pœnæ*. Et infra: ὑποτάξω, ὑπόδειγμα. Paulus *ad Ebræ. 4. v. 11.* ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. Interpr. *Ut ne in id ipsum quis incidat incredulitatis exemplum.* Phavorinus: ὑπόδειγμα. οὐδὲ τοῦτο ὀρθῶς λέγεται, παράδειγμα δέ. Quam bene, intellexisti.

153) Καὶ μὴ ....] Supple, πονηρῶς, aut taliter.

154) Τὰ ἔθιμα, *quæ solent*] Lego, πάντα τὰ ἔθιμα, ***omnia sollemnia.*** Glossæ Cyrilli: ἔθιμα, *sollemnia, hæc sueta; singularia non habet.*

155) Ὅτι, *quomodo*] Lego, *quod.*

156) Καλῶς, *bene*] Lego, καλὸν, ***bonum:*** præterea Græca ne sit phrasis ἀκολουθεῖν τινα, haut scio.

157) Διὰ τούτους, *per eas*] MS. Διὰ τοῦτον, *per eum.*

158) Αἱ ζωγραφίδες συνέστησαν] Sic Plutarchus *de defect. oracul.* μύθου παλαιοῦ καθάπερ ζωγραφήματος ἀφῇ ἀποπειρώμενον. De utilitate fabularum hic insignis est locus. Nomen ζωγραφὶς nuspiam alibi à me lectum, sed γραφὶς, ὑπογραφὶς, & similia. Videndus Pollux *lib. VII. 28.* Philostratus *epist. XXXIX.* ζωγραφία

ζωγραφίδες 159) συνέστησαν. Εἰσὶν γὰρ λίαν ἀναγκαῖαι πρὸς ὠφέλειαν τοῦ βίου ἡμῶν. Πρώτῳ οὖν τόπῳ μῦθον ἄρξομαι ἀπὸ ἐλάφου.

stant. Sunt enim valde necessariæ ad utilitatem vitæ nostræ. Primo ergo loco fabulam incipiam de cervo.

19. 160) Ἔλαφος εὐμεγεθὴς ὥρᾳ θέρους δίψει λειπόμενος παραγίνεται ἐπί τινα πηγὴν διαυγῆ καὶ βαθεῖαν, καὶ πιὼν ὅσον ἤθελεν, 161) προσεῖχε τὰ τοῦ σώματος, 162) καὶ μάλιστα μὲν ἐπῄνει τὴν φύσιν τῶν κεράτων ἀναστησαμένων εἰς πολὺν ἀέρα........

19. Cervus bonæ magnitudinis æstivo tempore siti deficiens advenit ad quendam fontem linpidum & altum, & cum bibisset quantum voluerat, adtendebat à corpore, & maxime quidem laudabat naturam cornuorum exurgentium in multum aërem.......

Cetera desunt.

φία παρειῶν καὶ χειλέων βαφαί. Phavorinus: ὑποδεικνύει, ἀντὶ τοῦ ὑποζωγραφεῖ. ὑποδεῖξαι βούλομαι τῷ λόγῳ καθάπερ ἐπὶ ζωγραφῆς. Elegantissime & peraccommodanter ad istum locum.

159) Συνέστησαν] MS. συνέστηκαν.

160) Ἔλαφος εὐμεγεθὴς] Non exstat inter Æsopi fabulas. Eam jambis Latinis fecit Phædrus *lib. 1. fab. 12.* ubi Rigaltius, vir Doctissimus, nos mittit ad Aphthonii *fab. 18.* cujus librum videre necdum contigit. Similem habet Gabrias, cum Ignatii Diaconi epimythio: ὅτι πολλάκις τις ὠφελεῖται, ἐξ ὧν δοκεῖ βλάπτεσθαι.

161) Ἐπεῖχε τὰ τοῦ σώματος] Male vertit, *attendebat à corpore*, quod Latinum non est, sed ἐπέχειν heic est contemplari, quod Gabrias dixit ὁρᾶν.

162) Καὶ μάλιστα μὲν ἐπῄνει &c.] Ita totum locum emendavimus, cum in MS. esset καὶ μαλ. μὲν ἐρηλιτὴν φύσιν τῶν κεράτων ἀνατεταμένων τε εἰς πολὺν ἀέρα: *Et maxime quidem laudabat naturam cornuorum excelsissimam in multo aëre.*

Et hæc ad Dositheum paucis diebus scripsi, quæ ubi in usum tuum fore intellegam, Nobilissime Bukuwka, minus laborum meorum pœnituerit: & punctum autem Ampliss. Lectii, hospitis nostrum utriusque si ferent, liquido auspicio foras prodierint in dias auras luminis. Tu have & fave.

In

In Volumine decimo hujus Bibl. p. 502. pauca quædam dixi de *Thoma Diplovatatio*, Græco homine, sed qui Juris utriusque Doctor, Latine & in Italia scripsit sub extremum sæculi XV. Hujus opus de claris JCtis non exstare, valde dolendum esse mecum existimabit, qui vitam Bartoli ab eo traditam atque ideo à me infra subjunctam cognoverit. Etsi enim spinosius paullo atque incultius scripta est, tamen ex diligentia, quam in ea auctor adhibuit, apparet, de JCtis suæ maxime ætatis & aliquot ante se sæculorum multa eum nos fusse edocturum, quæ nunc omnes fugiunt. Citat ipse in capite XIV. vitæ Bartoli, *librum nonum operis sui de claris JCtis*, nec non quem ab illo distinguit *tractatum de præstantia Doctorum.* Utriusque etiam his verbis facit mentionem Mich. Neander in præclara illa præfatione ad erotemata Græcæ Linguæ, sive potius introductione ad notitiam litterariam p. 157. *Scripsit autem Baldus Perusinus etiam de commemorationibus famosissimorum Doctorum in utroque Jure, &* Thomas Diplovatacius, *patricius CPolitanus libros XII. de præstantia Doctorum & clarissimis Jureconsultis, in quibus diligentissime vir ille, teste Baptista Egnatio, Juris Civilis dignitatem explicavit, & authores ejus interpretesque omnes, à Phoroneo ducta serie, ad nostra usque tempora deduxit: sed utrumque utriusque opus aut periit jam olim, aut alicubi ab aliquibus supprimitur, ne in manus multorum veniat.*

VITA BARTOLI JCTI

*scripta à THOMA * DIPLOVATATIO, Patricio CPolitano.*

I.

BArtolus natione Picenus, patria Saxoferratensis, vir illa ætate omnium consultissimus ac copiosissimus, jurisque monarcha, natus fuit Saxoferrati, ex patre nomine *Francisco,* anno Domini 1313. Audivit grammaticam sub Reverendo Patre Fratre *Petro de Assisio*, viro experto, & miræ sanctitatis, qui Venetiis erexit domum Pietatis, & ipsum sua doctrina talem reddidit, quod in tertio & decimo anno suæ ætatis sub Domino *CYNO* de Pistorio, Doctore excellentissimo in Academia Perusina profitente, jura Civilia audire incepit, & ejus perseverante gratia taliter continue studendo profecit, quod in vigesimo anno Bononiæ repetendo, ac dispu-

* Filius hic videtur fuisse unius ex tribus illis Diplovatatiis, qui ex Imperatoris Joannis Vatatzæ A. C. 1255. defuncti genere oriundi, post captam CPolin in Italiam venerunt A. 1454. teste Cangio p. 224. famil. Byz. ex Philelfi lib. XII. Epist. p. 243. Διπλοβατατζίνης mentio apud Pachymerem in Mich. Palæologo lib. III. cap. 3. Διπλοβατάτζȣ protovestiarii & præfecti Berrhœæ apud Cantacuzen. l. IV. 779.

tando publice de jure respondit, prout ipse Bartolus refert in l. *quidam cum filium* in princ. in penult. col. ff. *de verb. obligat.* licet Angelus de Perusio in l. 1. §. *pueritiam.* ff. *de postulando,* dicat se audivisse, quod Bartolus in XVII. anno publice de jure respondit ad instar Nervæ Jurisconsulti. Fuit ergo auditor Cyni Perusii, prout etiam ipse Bartolus refert in l. *qui Romæ,* §. *Callimachus,* in princ. ff. *de verb. oblig.* & in l. 1. §. *suspecti,* §. *de suspectis tutor.* & in l. *quod Nerva.* in 2. col. *depositi.* & in l. *omnes populi,* in 7. col. ff. *de justitia & jure.* & dicit Baldus in c. *vasallus. si de feudo fuerit controvers. inter dominum, & agnatos,* Bartolum sibi dixisse, illud quod summe fabricaverat ingenium suum, fuit lectura Cyni dubitanter respondentis, & relinquentis cogitandum. Fuit etiam auditor *BUTRIGARII* & *JAC. DE BELLOVISU,* prout ipse Bartolus pluries in suis lecturis refert, & maxime in repet. l. *si is, qui pro emptore.* circa fin. ff. *de usucap.* & in l. *sub prætextu,* in 2. col. *de transact.* Audivit etiam *OLDRADUM DE LAUDE,* ut ipse Bartolus refert in auth. *hoc locum,* in 3. col. C. *si secundo nupf. mulier.* & etiam *RAYNERUM DE FORLI,* (Forolivienſem) ut ipse Bartolus refert in d. auth. *hoc locum,* in 4. col. & alibi sæpe, & postea fuit ejus concurrens, ut infra dicam.

II. Bartolus XXI. anno fuit doctoratus, ut ipse refert in d. l. *quidam cum filium.* in penult. col. & fuit Bononiæ, anno Domini 1334. & die 27. Septembr. habuit in punctis l. *illud,* ff. *quod met. caus.* quam dedit sibi D. Jacobus de Bellovisu, & l. 1. C. *quemadm. testam. aperiant.* quam sibi dedit D. *PETRUS DE CERETIS* Bonon. prout vidi manu propria Bartoli scriptum.

III. Exercuit Bartolus officium assessoris, & primo fuit assessor Tuderti, & postea Pisis, ut ipse refert in l. 1. §. fin. in princ. ff. *de verb. obligat.* & Baldus in l. 1. in 9. col. C. *qui accus. non possunt.* & Joan. de Anania in rubr. extra, *de delict. puer.* Fertur etiam, quod fuit Bartolus judex maleficiorum Bononiæ, & cum tunc male perpendisset leges, & reum quendam male examinasset, & furcæ supplicio præter meritum condemnasset, non bene audire cœpit: quamobrem in ædibus S. Victoris in Apennino duobus millibus passuum à Bononia sitis, ubi nunc etiam ejus camera apparet, per seipsum revidit libros, ut ipsemet refert in procemio ff. §. *hæc autem tria.* licet illa lectura in d. §. sit Cyni. Postea ivit Pisas, & fuit assessor Potestatis, ut ipse refert in d. l. 1. §. fin. & in l. *si is qui,* §. *quod si servus.* ff. *de acq. rer. dom.* & ibi in generali studio Pisano legere incepit anno ætatis suæ 26. & anno Domini 1339. & repetiit d. l. *si is,*

qui

qui pro emptore. ff. *de usucap.* prout ipse Bartolus in fin. dictæ suæ repetitionis refert, & Baldus in d. l. 1. in 9. col. & ibi multis annis legit concurrens cum dicto Raynero de Forli, ut ipse Bartolus refert in l. *interdum.* §. fin. ff. *de verb. obligat.* ubi asserit se legere Pisis cum Raynero prædicto. & Jason in d. l. *omnes populi*, in repet. Ticinensi, dicit, quod Raynerus fuit præceptor Bartoli, & postea ejus concurrens, & fecit in d. l. unam repetit. contrariam; in qua, ut opinor, studio æmulationis, & invidiæ scripsit, & in omnibus de uno in unum contra Bartolum tenet, & dubitat ne evenerit Raynero id, quod præclare subdit Jo. Andreas in procem. Sexti, in novella, quod Machabæi studio contradicendi perdiderunt sanum intellectum, & ideo Raynerus in l. fin. C. *de sententiam passis*, loquendo de Bartolo, appellat ipsum quendam magistellum.

IV. Fuit etiam collega in ordinaria vespertina cum Domino SIGNOROLLO DE HOMODEIS, solemni Doctore ante tempora Bartoli secundum Card. Alexandrum in cap. 2. in fin. *de donat. inter vir. & uxor.* & propterea dicit idem Signorollus propter concurrentiam, quam habebat cum ipso in consil. 257. quod incipit, *Dicimus, & consulimus*, in 4. col. Bartolus habuit opiniones fantasticas. Et adde, quod Bartolus Pisis disputavit plures quæstiones, & præcipue anno Domini 1342. quæstionem, quæ incipit, *Statuto civitatis Lucanæ,* & anno Domini 1345. quæstionem, quæ incipit, *An per sententiam*, & anno Domini 1346. quæstionem, quæ incipit, *Judex maleficiorum*, & anno Domini 1347. quæstionem, quæ incipit, *Mulier habens amplum patrimonium*, ut in fin. dictarum disputationum apparet. Item de anno Domini 1350. legebat Pisis infortiatum, ut ipse Bartolus refert in l. *Mævius.* §. 2. in fin. ff. *de leg. 2.* & in l. *hoc art.* in 3. & ult. col. in fin. ff. *de hær. instit.* & in l. *de pupillo* §. *qui opus.* ff. *de oper. nov. nunciat.* & in l. *in suis.* in princip. ff. *de lib. & posth.* dicit audivisse bis Infortiatum sine alia immixtione. Et cum legisset Pisis per annos XI. fuit conductus Perusium de anno Domini 1351. ad legendum, & effectus fuit civis Perusinus, & ibi legendo factus est optimus, secundum Baldum in l. 1. in 9. col. *qui accus. non poss.* & Jo. de Anania in d. Rubr. *de delictis puerorum*, & cum ibi noviter legeret, repetiit l. *testamento.* C. *de impub. & aliis substit.* & prout ibi refert Paul. de Castro, Bartolus recitavit totam materiam juris accrescendi, quam ipse posuerat in l. *re conjunct.* ff. *de legat.* 3. quam ipse repetierat Pisis plenissime ultra omnes alios, & tunc Perusii acquisivit magnam famam, & incepit vocari COMMENTATOR, & de tota Italia illuc concurrebant omnes scholares, & dicit hæc audivisse viva

voce à Baldo. Et adde, quod Perusii Bartolus composuit Tractatum *repræsaliarium*, anno Domini 1354. & Tractatum *Tyberiadis*, anno Domini 1355. ut in dicto tractatu, in princ. refert Bartolus.

V. Fuit statura mediocris, & habebat oculos veluti fixos, & speculationi diu intentos, & eundem in locum diu directos ad formam cujusdam cogitabundi, secundum Baptistam de S. Severo in suo tractatu de modo studendi, in 21. collatione in fin. ubi dicit, quod ita vidit depictam imaginem Bartoli cogitabundi in domo recolendæ memoriæ D. Angeli de Perusio. Et ita ego vidi depictam ejus imaginem Urbini in studio Excel. tunc Principis D. Federici de Montefeltro, Urbini Ducis. Et fuit Bartolus adeo frugi vita, quod comedebat ad pondus, ut haberet intellectum pariter dispositum, & nunquam alteratum, secundum Lud. Romanum in singular. 719. quæ incipit, *Quæro à te.* Et didicit etiam literas Hebraicas, ut ipse Bartolus refert in tract. *de insigniis, & armis*, in ult. col. in verb. *pro cujus declaratione.*

VI. Fuit etiam Consiliarius Regis Caroli Quarti Romanorum Imperatoris, qui inter cætera sibi concessit, ut ipse, & cæteri de agnatione sua Leonem rubeum cum caudis duabus in campo aureo portaret, ut ipse refert in Extravag. *ad reprimendum.* in princ. & in tractat. suo *de insigniis, & armis*, circa princ. & vide Angelum in l. *quisquis.* C. *ad l. Jul. majest.* & vide, quæ scribit Bartolus de seipso, in l. 1. §. fin. ff. *de dote præleg.* ubi nominat se BARTOLUM DE SAXOFERRATO.

VII. Bartolus fuit SPECULUM & LUCERNA JURIS CIVILIS, & edidit mirabilia Commenta in jure nostro, secundum Bapt. Severum in dicto tract. *de modo studendi*, 22. col. & idem Baptista ibi in 6. col. dicit, & proponit scholaribus duorum solidissima ingenia, in quorum dictis rarius invenitur error, ut illos eligant tanquam principatum tenentes inter Commentarios juris, scilicet Joan. Andream in jure Canonico, & Bartolum in jure Civili: dicit tamen Angelus de Aretio in §. *extraneo.* in 3. col. Inst. *de pup. subst.* quod creditur magis Bartolo in jure Civili, tanquam magistro omnium, & magis experto, quam Joanni Andreæ in Jure Civili, quod aliqua opinio Legistarum ita se habeat.

VIII. De Bartoli vita, & auctoritate plura ponit D. Franc. de Curte, in l. *admonendi*, in 1. col. ff. *de jurejur.* in consil. 47. quod incipit *super controversia*, in 5. col. & in consil. 26. quod incipit, *Super eo*, in 4. col. & Jo. Abbas Spanheimensis, in lib. *de Scriptorib. Ecclesiasticis*, fol. 137. & D. Nic. D. Alexander

gener

gener Bartoli in repetit. l. *sed si filium.* ff. *de muner. & honor.* D. Tindarus de Perusio in tractat. *de test. lib.* 1. c. 9. & Bapt. Severus in d. tractat. *de modo studendi,* & Jason in l. *quidam cum filium.* in 12. col. & seq. usque ad finem, ff. *de verb. oblig.* Et adde, quod Angelus in l. 1. C. *de judiciis*, & in consil. 59. quod incipit, *Factum tale est*, dicit, quod Bartolus est LUCERNA JURIS: & idem Angelus in cōsil. 207. quod incipit, *Visa dicta causa*, allegat Bartolum virum excelsum, & præceptorem suum: & idem Angelus in consil. 166. quod incipit, *Pro decisione quæsitorum*, dicit, Bartolum fuisse virum recolendæ memoriæ: & idem Angelus in consil. 186. quod incipit, *Super hoc puncto*, dicit Bartolum virum excelsum, & præceptorem suum: & summum Doctorem appellat Petr. de Anchorano in consil. 415. quod incipit, *contra hæredes*, in fin. & Baldus in c. *quam contra falsam.* in 10. col. *de probat.* dicit, quod Bartolus fuit summus Doctor & præceptor suus, & ipsum longo tempore audivit, & discendi cupiditate raro ab eo discessit: & idem Baldus in l. *rationem.* C. *de probat.* dicit, Bartolum fuisse supremum Doctorem. Et Paulus de Castro in consil. 288. quod incipit, *præsupposito quodam statuto.* in fine, dicit, quod consulendo temerarium videtur recedere à determinatione Bartoli: Et id. Paulus in l. *si adversus*, in fin. C. *si adversus rem judicatam*, dicit, quod Bartolus generaliter sequitur plus veritatem, quam Baldus: & Alexander de Imola in consil. 55. in 4. vol. quod incipit, *perspectis his, quæ in them.* in 16. col. dicit, Bartolus, qualis Doctor fuerit, & nemo est, qui nesciat secundum ipsum, quod in simili dicit vates vulgaris: *Mostrô cio che poteva far la lingua nostra.* Et dicit D. Andr. Barbatia in c. *cum tibi.* in 31. col. *de testam.* quod opinio Bartoli est tanquam Apollinis oraculum verissimum: & idem Andr. Barbatia in c. fin. in 11. col. *de success. ab intest.* dicit, quod Bartolus fuit lumen ardentissimum juris Civilis. Et Bapt. Severus in d. l. *omnes populi,* in 95. col. dicit, quod Bartolus fuit excellentis ingenii, cui nullum numen abfuit: & fuit in eo, ultra aliam scientiam legum, admirabilis prudentia: Et Barth. Socinus in consil. 876. quod incipit, *Inter fratres*, in 2. col. dicit, quod Bartolus fuit optimus auriga in hac civili scientia: & Petrus de Ubaldis Moder. in c. *Rayn.* in fol. 51. *de test.* dicit, quod Bartolus ut plurimum sequitur veritatem, æquitatem, & omnia vidit: & dicit D. Jason in Rubr. C. *de jure emphyt.* quod post glossam sequitur ordinem Bartoli, cujus vestigia semper adorat. Et idem Jason in Rubr. ff. *de offic. assessoris*, dicit, quod Bartolus fuit lucerna juris, & idem Jason. in l. fin. in 2. col. C. *de instit. & substit.* dicit, quod Bartolus fuit vir divini ingenii: & idem Jason in l. *admonendi.* in repetit. Paduana, in 1. col. ff. *de jurejur.* dicit, ergo ordine Bartoli observato, cujus vestigia venerari solitus sum. Et idem Jason

in

in d. l. *quidam cum filium*, in fin. dicit, ſemper in legibus Bartolum, ut terreſtre numen colui, & ejus veſtigia quantum licuit, obſervavi. Memini etiam Jaſonem Paduæ cum legeret l. *cum mota*, *de transact.* dixiſſe viva voce, quod Bartolus fuit illuminator juris, & lux cœcorum, & ubi ponit manum, vel quando dicit caſus, vel textus eſt, dicit ipſam veritatem, & ſi aliquando per aliquos reprehendatur, in hoc vere ingenium noſtrum non eſt ſufficiens inducendo, & ſpeculando prout ipſe faciebat, & *ſi non fuiſſet Bartolus, certe fuiſſemus in abrupto.*

IX. Dicit etiam D. Anton. de Prato, Doctor ſui temporis ſingularis, in ſuo repertorio Bartoli in princ. quod auctoritas Bartoli tanta ante nos, & his temporibus noſtris extitit, ut vere deficiente lege, ejus opinio pro jure ſervetur: de cujus laudibus dicere poſſumus, quod de laudibus Lucii Craſſi dicitur, quem Cicero lib. *officiorum*, Juriſconſultorum diſſertiſſimum appellat l. 1. §. *etiam*. ff. *de orig. jur.* & dicit Bapt. Severus in d. tract. *de modo ſtudendi*, in 15. col. quod in Hiſpania, & Luſitania, decreto regio, & communi illarum partium eſt ſancitum, quod in caſibus in quibus reperitur contradictio Doctorum, opinio Bartoli prævaleat tanquam principalior, & ſecundum illam judicetur. Valde etiam commendatur Bartolus per Abbatem in cap. *non minus*. in 11. col. *de immun. eccleſ.* & in conſil. 3. in 1. vol. incipit, *Caſus talis eſt*. ubi dicit, Bartolum fuiſſe juris Civilis illuminatorem: & Baldus in l. *ſcriptum*. C. *de fide inſtrument.* & Raph. Fulgoſus in cóſ. 180. incipit, *Viſo proceſſu*. in 2. col. & in conſil. 206. incipit, *pro ejus*, *de quo quæritur*. in 2. col. & per Antoninum Archiepiſc. Flor. in *ſua tertia parte hiſtoriæ*, tit. 21. c. 8. in fin. & Blondum Forlivienſem lib. 1. *de Italia illuſtrata*, in Etruria 2. regione, & in Piceno 5. regione: & dicit Baldus in l. ſuo tract. *de commemorationibus famoſiſſimorum Doctorum in utroque jure*, in pen. col. quod Bartolus fuit plusquam excelſus, & ſubtilis.

X. Legit Piſis, ſed continuavit ſemper in Peruſio, & ibi domicilium habebat: quo tempore ibi legebat Franc. Tigrini de Piſis, & erant ita amici, ut fratres: fuit enim Bartolus ſatis ſubtilis, ſed non memorioſus, in tantum, quod quando aliquid cogitabat, & non reperiebat leges ad propoſitum, ibat ad dictum D. Franciſcum, & ille ſibi dicebat leges: & dicunt Angelus & Paul. de Caſtro in l. *ſi quis ſervo*. ff. *de ſolut.* quod Bartolus de dictis D. Franciſci Tigrini fecit ſibi multum honorem, & parum ipſi D. Franciſco, quia ipſum nunquam allegabat, vel raro. Tamen D. Franciſcus prædictus in conſil. ſuo, quod incipit, *Ego Franciſcus*, num. 52. inter conſilia Bartoli dicit, Bartolum fuiſſe excellentiſſimum Doctorem.

XI. Com-

XI. Composuit Bartolus mirabilia Commentaria in jure Civili, & super ff. *Veteri*, *Infortiato*, *ff. Novo*, & *Codice*, quæ modo sunt impressa: & quia sunt aliqua, quæ non sunt Bartoli, in margine suis locis sunt notata. Scripsit etiam super *tribus lib. Cod.* tamen advertendum puto, quod Bartolus solummodo scripsit usque ad tit. *C. de peric. eorum, qui pro magistrat.* l. 11. secundum Angelum ibi, cum concord. de quibus per Jasonem in d.l. *quidam cum filium*, in 14. col. & in repet. d.l. *omnes populi.* in Ticinensi lectura in princ. & adde, quod idem dicit Alexander consil. 192. incipit, *Visis actis causæ.* in ult. col. excepta repetitione l. 1. C. *de dignit.* lib. 12. quæ vere est Bartoli, ut apparet ex dictis per Bartolum l. 1. *C. de condit. in public. horreis* lib. 10. & in l. fin. C. *de incol.* & stilus, & ordo Bartoli ibi bene convenit. Item quæ modo scripsit super Authenticas, de quibus refert Bartolus in auth. *hoc si debitor*, in fin. & in l. *prosecutione.* C. *de pignor.* & in l. *si eum.* ff. *de excusat. tutor.* scripsisse, hoc etiam testatur Baldus in auth. *cessante.* C. *de legit. hær.* tamen in veritate, licet scripserit Bartolus super auth. ista lectura impressa, quæ attribuitur Bartolo, non est Bartoli, secundum Alexandrum in rubr. ff. *de acq. hæred.* & plene Jason. d.l. *quidam cum filium.* in pen. col. & ultra alios plenissime per Bapt. Sever. in repet. l. *edita.* in 59. col. C. *de edend.* licet Alex. In l. *post consanguineos.* §. *legitima.* in addit. Bartoli ff. *de suis, & legit.* alleget pro lectura Bartoli.

XII. Item scripsit secundum aliquos *super Instituta*, & ita affirmat dictus D. Joan. Abbas in d. lib. *de script. ecclesiasticis*, fol. 177. quæ lectura à paucis annis sub nomine Bartoli est impressa, tamen rei veritate illa non est Bartoli, quia non convenit stilo, quo in lecturis suis utitur, præterea ibi, in pluribus locis allegatur Bartolus, & præcipue in §. 1. Instit. *de libertinis*, circa medium, & in §. 1. Instit. *de auth. tut.* in princ. & sic per consequens non potest dici, esse Bartoli lecturam. Item scripsit plures Tractatus, qui sunt impressi, & quia sunt aliqui, qui attribuuntur Bartolo, qui vere non sunt, ibi scripsi in addit. meis, & addidi nonnullos alios Tractatus Bartoli, qui non fuerunt impressi: & ideo dicit Andreas Siculus in c. *cum sit generale.* in 68. col. *de constitutionibus*, quod multa attribuuntur Bartolo, quæ re vera non sunt, & illud accidit ex modica diligentia moderna, quæ vigilias antiquorum apud Canonistas attribuit Joanni Andreæ, & apud Legistas Bartolo: & nos cœci secundum ipsum modo sequimur communem errorem.

XIII. Scripsit plura *consilia*, quæ ex modica diligentia non fuerunt recollecta, de quibus multa sunt impressa, sed non omnia. Habeo plurima consilia Bartoli manu propria cum ejus sigillo, & alia recollegi plus-

 quam

quam 150. quæ cito impressioni dabuntur cum Additionibus, & locis notatis per Doctores allegantes dicta consilia. Ultimo loco Bartolus glossavit Extravagantes, *Ad reprimendum*, & *qui sunt rebelles*, & suæ glossæ textui sunt insertæ, quæ omnibus notæ sunt, de quibus dicit Bapt. Severus in tract. *de modo studendi*, in 30. col. ver. *vidistis usque nunc*, quod dicta Bartoli super dictis Extravagantibus putat majoris esse authoritatis aliquibus aliis dictis ejusdem: quia magis digeste edidit, & tanquam glossam, & dicit Bartolomæus Veronensis in auth. *sed novo jure*, in 7. col. C. *de serv. fugit.* quod Imperatores dederunt potestatem Bartolo, ut glossaret dictas Extravagantes, & sic ipse de voluntate ipsorum glossavit.

XIV. Bartolus habuit fratrem, nomine BONACCURSUM, cui insignia Doctoratus Perusii dedit, & extat Bartoli *sermo Doctoratus* ipsius, qui incipit, *Bonum est nomen tuum.* Accursus hic fuit excellentissimus Doctor, extant plura ejus consilia, & aliqua originalia ex ipsis cum sigillis sunt penes me. Habuit Bartolus duas filias, quarum alteram tradidit nuptui D. Nicolao D. Alex. de Perusio, viro domi nobili, sed scientia legum nobiliori, quem solemnem Doctorem, & generum Bartoli appellat Franc. de Curte in consil. 27. in 7. col. incipit, *Magnificus vir*, hic in jure Civili plura composuit, & scripsit, de quo scripsi in Tractatu meo *de præstantia Doctorum*, in lib. 9. *de claris Jurisconsultis.* Alteram vero nuptui tradidit D. Guilielmo de Perusio, excellent. legum Doctori, quem solennem Doctorem, & generum Bartoli & patrem Domini Salustii allegat Angelus de Aretio in §. fin. in 1. col. Instit. *de Senatusconf. Tertul.* & in §. *actionum*, in 7. col. Instit. de *actionibus.* & Laurus de Fano. in §. *cæterum.* Inst. *de legit. agnat. success.* in 7. col. & vide Petrum de Ancharano in consil. incipit, *Hæc quando vulgaris*, de quo etiam in d. Tract. *de præstantia Doctorum*, scripsi.

XV. Tandem mortuus est Perusii anno salutis Dominicæ 1359. & die 13. Julii, anno ætatis suæ 46. & sepultus in Ecclesia Fratrum Minorum, ad latus dextrum altaris majoris, licet D. Tindarus in d. tract. *de testib.* 2. lib. c. 8. attestetur eum citius obiisse. Nam dicit, quod Bartolus 43. annum suæ ætatis agens, vita functus est, & in illa paucula ætate, tot & tanta, tam obscura, tam obtenebrata, & penitus incognita, mirabili quadam memoria, ac incredibili perspicacia in apertum duxit. Qua fere ætate cæteri omnes vix littora profunditatis scientiæ nostræ tetigissent. Quid fabricasset, inquit, si 90. annum attigisset, sicut fuere multi civilis sapientiæ professores? profecto nihil ambiguitatis, aut obscuritatis

tis in jure Civili relictum esset, unde ipsa secula lugenda sunt, secundum eum, & Archiepiscopus Florentin. in d. 3. parte suæ historiæ, lib. 21. cap. 8. & Bapt. Severus in d. tract. in 11. col. dicunt, Bartolum obiisse anno Domini 1355. & anno ætatis suæ 46. & Joan. Abbas prædictus in d. lib. *de scriptoribus ecclesiasticis*, dicit, ipsum obiisse anno Domini 1355. & anno ætatis suæ 56. Indictione octava tempore Caroli Imperatoris.

Hactenus Diplovatatius.

THEODORI Hermopolitæ siynopsis & ecloga Codicis Justinianei erotematica sive per interrogationes & responsiones, in capita LXXXII. divisa MS. exstat in Bibl. Cæsarea (teste Lambecio VI. p. 15. seq.) cum præfixo Indice capitum. *πίναξ τῶν συνόψεων τῶν Κωδίκων, Θεοδώρου Ἑρμοπολίτου. Κεφάλαιον α΄, περὶ πίστεως* &c. Finito indice, incipit: *σύνοψις καὶ ἐκλογὴ ἐκ τῶν Κωδίκων Θεοδώρου Ἑρμοπολίτου. Βιβλίον α΄, τίτλος γ΄. κεφάλαιον α΄ περὶ πίστεως. Πότε τελευτῶν ὁ ἡγούμενος ὁ μετ᾽ αὐτὸν οὐ προτιμᾶται; Ὅτε ὁ ἔσχατος μαρτυρηθῇ ἐνάρετος, καθώς φησιν ὁ νόμος. τελευτῶντος ἡγουμένου μοναστηρίου, προβληθῇ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ὁ πρὸς ἀρετὴν ἐπιτήδειος, καὶ μὴ πάντως ὁ δευτεράριος. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ταῖς νεαραῖς εἴρηται.*

Πότε ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κρίνει καὶ δικάζει ὁ Ἐπίσκοπος; ὅτε οἱ πολιτικοὶ ἀρεσθῶσι τοῦ δικασθῆναι ὑπ᾽ αὐτοῦ, καθὼς φησι ὁ νόμος· τοῖς ἐθέλουσι καλῶς δικάζει ὁ Ἐπίσκοπος· ἄκων γὰρ &c. Alter Codex MS. integro folio in fine auctior, recensetur apud eundem Lambecium p. 33. sq. Hujus Theodori *ἐκλογαῖς* Basilicorum, *ἤγουν δέκα βιβλίοις τῆς ἑξηκονταβίβλου*, MSS. in Bibl. Regis Christianissimi, Cod. 2519. usus est Cangius, qui notat, vixisse post Alexium Comnenum, cujus novellam laudat, quique obiit A. C. 1118.

Idem Lambecius p. 11. refert in Anonymi Collectione Græca MS. legum laudari *Stephani* Antecessoris libros *κώδικος συντόμου*: nec non *Anonymi* *τὸ βιβλίον τῶν παρατίτλων*, & referri quædam *ἐκ τοῦ ποιναλίου Ἰωάννου Κουβιδίου ἀντικένσορος.*

Nomen *Δαπανήβους*, quod pro nomine JCti *Datianebis* idem Lambecius p. 8. & 65. ponit, non dubito esse Græcis litteris male expressa verba Latina tituli *de actionibus*, additurque Græca versio *περὶ ἰδικῶν ἀγωγῶν.*

Libellus *Eustathii* Antecessoris *de actionibus* occurrit in eadem Cæsarea Bibl. *αἱ ἐν συνόψει ἀγωγαί. τί ἐστιν ἀγωγή; ἀγωγή ἐστιν δίκαιον τοῦ ἀπαιτεῖν ἐν δικαστηρίῳ τὸ* &c. Vide Lambecium VI. p. 25. Eustathium

Magiſtrum Romanum *de Hypobolo* MS. in Codice Regio Pariſ. 2023. laudat Cangius in gloſſario, quemadmodum etiam *Georgium Phorbenum* Dicæophylacem Theſſalonicenſem, (quem Phobenum dixi ſupra p. 483.) ex Codice 2227. περὶ ὑποβόλου, τοῦ δικαιοφύλακος Θεσαλονίκης Γεωργίου τοῦ Φορβηνοῦ.

Indiculus Scriptorum Juris Græco-Rom. editorum & ineditorum, de quibus hoc capite a me dictum.

MAT-

Impe-

Rhodia

CAPUT VII.

De PAULO Ægineta, ALEXANDRO Tralliano & aliis Medicis Græcis editis.

Catalogus Medicorum & Physicorum Græcorum editorum, de quibus sparsim hactenus dictum in præsenti Bibl. 1. Medici principes Henrici Stephani. 2. Paulus Ægineta. 3. Index Scriptorum ab eo laudatorum. ib. Dioclis Carystii Epistola ad Antigonum Regem. 4. Alii Diocles. ib. Alexander Trallianus. 5. Index Scriptorum ab eo laudatoaum. ib. Sextus. 6. Actuarius. 7. Oribasius. 8. Philaretus de pulsibus & Anonymus de podagra. 9. Theophilus .ib. Medici in illa H. Stephani collectione non obvii, ut Soranus. 10. Nonus. 11. Joannes Alexandrinus. 12. Capita Critonis κοσμητικῶν. ib. Græcus Rhazis interpres. 13. Stephanus Atheniensis. 14. Moschio & alii Gynæciorum scriptores. 15. Chirurgici. 16. Chymici. 17. De balneis. 18. De febribus. 19. Notitia scriptorum recentium, qui de Medicis eorumque vitis scriptisque & de Medicorum historia commentati sunt. 20.

I.

POst JCtos non prætereundi mihi sunt Medici, Physicique, quorum non paucos & celebriores jam dixisse me & notitiam eorum sparsim in prioribus hujus Bibl. voluminibus tradidisse memini. Hi, ut uno conspectu statim oculis tuis, charissime Lector, offerantur, neque velut omissi hoc loco à me, possint desiderari, en tibi illorum syllabum:

Ada-

II. Quod itaque mihi adhuc restat persequendum Græcorum Medicorum editorum spicilegium, hoc capite complecti est animus, atque deinceps proximo ineditos, Chemicorum maxime MSS. corpus ac Chirurgorum, & alio deinde capite Medicos deperditos in veterum scriptis memoratos strictim tradere. Placet autem facere initium ab *Henrici Stephani* de omni genere litterarum immortaliter promeriti Viri collectione insigni, quam *Medicæ artis principes* inscripsit, & duobus Voluminibus cum locupletissimo indice in majore Folii forma edidit, Guilelmoque Plancio Medico inscripsit A. 1567. Licet enim tota Latina sit, & Latinos etiam veteres Medicos junctos habeat Celsum, Scribonium, Largum

Largum & Marcellum Empiricum: de quibus uti de *Aldina* Medicorum veterum (Latinorum duntaxat excepto Sorano) συναγωγῇ, Venetiis vulgata A. 1547. fol. dixi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 12. tamen multorum Græcorum Medicorum Latinas versiones, cum Græci Codices satis emendati non essent ei ad manus, complectitur, hac serie:

1. *Aretæi* Cappadocis de caussis & signis acutorum morborum libri II. Junio Paullo Crasso, Patavino interprete. p. 1.
   Ejusdem de caussis & notis diuturnorum affectuum, eodem interprete, libri II. p. 19.
   Ejusdem de morborum acutorum curatione libri II. interprete eodem Crasso. p. 51.
   Ejusdem de morborum diuturnorum sive chronicorum curatione, libri II. ex laudati Crassi interpretatione. p. 81.
2. *Rufi* Ephesii de appellationibus partium corporis humani, libri III. quorum primus ex duplici auctoris editione, uberiore altera & altera breviore, eodem Crasso interprete. p. 101.
   Ejusdem de vesicæ renumque affectibus, interprete Anonymo. p. 122.
   Ejusd. fragmentum de medicamentis purgantibus, Anonymo interprete. p. 126.
3. *Alexandri* Tralliani de arte Medica libri XII. ex versione Joannis Gvinterii Andernaci. p. 131.
4. *Pauli* Æginetæ de re Medica libri septem. p. 344. interprete Jano Cornario, cujus etiam Libri totidem dolabellarum sive castigationum in Æginetam subjiciuntnr. p. 703.
5. *Cassii* Medicæ quæstiones sive problemata, interprete Adriano Junio, Hornano. p. 754. cum ejusdem castigationibus adjunctis ad libri calcem. p. 767.
6. *Oribasii* Sardiani Synopseos ad Eustathium filium libri IX. interprete Joanne Baptista Rasario, Novariensi Medico ad Cosmum Medicem ex edit Veneta Anni MDLIII. p. 1. cum Rasarii castigationibus. p. 679. seq.
   Ejusd. de laqueis sive fasciis ad vulnera obliganda ex Heracle. p. 154. & de machinamentis chirurgicis ex Heliodoro aliisque, p. 161. Vido Vidio, Florentino interprete.
   Ejusdem Medicinalium collectorum ad Imp. Julianum (ex LXX.) super-

superstites libri XIV. decimus quintus item sed in fine mutilus, cum vigesimo quarto & vigesimo quinto, quibus de humani corporis partibus disseritur. Interprete Jo. Baptista Rasario. pag. 205.

Ejusdem ad Eunapium libri IV. primus eoporiston sive de remediis facile parabilibus. p. 574. secundus de facultate simplicium. p. 592. tertius de morborum. p. 618. quartus de locorum affectorum curatione. pag. 640. eodem Rasario interprete.

7. *Sexti* Platonici de Medicina ex animalibus libri duo ex versione Gabrielis Humelbergii. p. 684.

8. Medici Latini: a) Aurelii Cornelii Celsi de re Medica libri octo, operis ab eo scripti de artibus * pars sexta. p. 1. b) Scribonii Largi liber compositionum Medicinæ ad C. Julium Callistum. p. 187. c) Marcelli viri inlustris ex magno officio Theodosii senioris liber de Medicamentis, ex editione Jani Cornarii. p. 240. præmissis de qualitate & observatione Medicinæ Epistolis 1) Largii Designatiani ad filios, 2) Hippocratis ** ad Antiochum Regem, 3) Hippocratis sive Antonii Musæ potius ad Mæcenatem, 4) Plinii Secundi ad amicos. 4) Cornelii Celsi sive Scribonii Largi potius ad C. Julium Callistum. 5) Cornelii Celsi ad Publium Natalem, & 6) Vindiciani Comitis Archiatrorum ad Valentinianum Imp. Versus LXXV. hexametros, quibus liber Marcelli clauditur, non Sereni Sammonici, ut alibi visum mihi fuit, sed ipsius Marcelli utique esse, argu-

mentis

* Ita quidem Henricus Stephanus, ut videtur ex MSto Codice, nisi in illo numerum sextum reperiens, quod de libris intelligendum erat, de partibus operis Stephanus præter rem accepit. Sane libri quinque de agricultura libros octo Celsi de re Medica antecesserunt. Totum corpus disciplinæ rusticæ quinque libris complexum esse Celsum testis locuples est Columella libro & capite primo. Jam his à Celso subjectos fuisse, quos de arte Medica scripsit, videtur suadere exordium horum, quod incipit his verbis: *Ut alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit.* His accedit, quod in erudita Epistola Medici Patavini celeberrimi, Jo. Baptistæ Morgagni ad V. C. Jo. Baptistam Vulpium de Celsi & Sereni Sammonici editionibus & interpretibus edita Hagæ Comitis 1723. 4. video p. 40. notari, quod in codice Celsi membranaceo Forolivinensi Alexandri Paduani ad calcem libri IV. subsignatum legitur: *Artium Aurelii Celsi liber nonus, idem Medicinæ liber quartus incipit feliciter.*

** Dioclis ad Antigonum. infra, §. 4.

mentis probabilibus facile perſuadebit lectori vir humaniſſimus atque eruditiſſimus Jo. Baptiſta ** Morgagnus. d) Q. Sereni Sammonici de Medicina præcepta ſaluberrima, verſibus hexametris. p. 415. e) Q. Rhemnii Fannii, ſive Remi Favini Palæmonis de ponderibus & menſuris liber, itidem hexametris verſibus. p. 432. Sammonico & Q. Rhemnio additæ ſunt in margine variæ lectiones.

9. *Actuarii*, Zachariæ F. de ſpiritu animali libri duo ad Joſephum Racendytam: Julio Alexandrino, Tridentino interprete. p. 1.
Ejusdem libri VII. de urinis, ex verſione Ambroſii Leonis, Nolani per Jacobum Gopylum recenſita. p. 42.
Ejusd. de methodo medendi, libri VI. interprete Cornelio Henrico Mathiſio, Brugenſi, p. 139. cum paucis ejusdem annotationibus. p. 334. ſeq.

10. *Nicolai* myrepſi Alexandrini opus de compoſitione medicamentorum in ſectiones XLVIII. digeſtum, interprete Leonhardo Fuchſio, Medico Tubingenſi, cum ejusdem annotationibus. p. 353.

11. *Incerti auctoris* de podagra libellus, è Græco ſermone in Latinum verſus à Marco Muſuro. p. 835.

12. *Aëtii* Amideni contractæ ex veteribus Medicinæ tetrabibli quatuor, ſive libri XVI. interprete Jano Cornario, p. 1.

13. *Philareti* de pulſuum differentia libellus, Albano Torino Vitodurenſi interprete. p. 834.

14. *Theophili* de exacta retrimentorum veſicæ cognitione libellus, interprete eodem Torino. p. 851.

Poſt indicem locupletiſſimum denique clauditur hoc opus locis Hippocratis quos Celſus Latine expreſſit, addita ejus interpretatione.

III. Ex his ſcriptoribus dicendi adhuc mihi reſtant Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, Actuarius, Sextus, Theophilus, Philaretus & Anonymus de podagra.

PAULUS à patria Ægina inſula dictus *Ægineta*, a) in MSto Codice

** In laudata Epiſtola pag. 91. ſeq.

a) Stephanus Byz. notat patronymicum ab Ægina inſula Straboni eſſe Αἰγινεύς, vulgari autem uſu, ὡς οἱ πολλοί, Αἰγινήτης. In numis apud Holſten. ΑΙΓΕΙΝΗΤΩΝ.

dice Bibliothecæ Segvierianæ b) (hodie Coislinianæ) περιοδευτής, h. e. qui obeundis ægrotorum decumbentium ædibus Medicinam c) faceret: in aliis apud Labbeum d) Paulus ἰατροσοφιστής. Claruit post medium sæculi à CHristo nato septimi, tempore Constantini Pogonati, ut testatur Gregorius Abulpharajus, Medicus Malatiensis in historia dynastiarum p. 114. *E medicis autem, qui hoc tempore floruerunt, fuit* Paulus Ægineta *Medicus sua ætate celebris: insigniter autem peritus fuit in mulierum morbis, multumque illis curæ impendit. Convenire ipsum solebant obstetrices, & eum de rebus, quæ mulieribus post partum acciderent consulere, quibus respondere dignabatur & quid facerent, in iis, de quibus quæsierant, indicare, unde eum* alkawabeli (h. e. obstetricium) *appellarunt. Scripsit librum in Medicina, in novem* e) *distinctum tractatus, quem transtulit* (in Arabicum sermonem) *Honain* f) *Ebn Isaak: & librum de affectibus mulierum.* Falluntur adeo Bibliothecarum Medicarum scriptores, qui Paulum referunt ad Theodosii junioris tempora A. C. 420. vel Renatus Moreau ad A. C. 380. Meminit ejus etiam Suidas: Παῦλος Αἰγινήτης ἰατρός. ἔγραψεν ἰατρικὰ βιβλία διάφορα. Citatur à Matthæo Silvatico in pandectis Medicinæ, à Joanne Serapione, apud quem corrupte Paulus Alagenitus vocatur tractatu 7. cap. 9. aliisque junioribus. Christianum fuisse libenter assentior Caspari Barthio hoc in Adversariis affirmanti, licet argumentum ille nullum addiderit, & ab ætate petitum fortasse non adeo possit firmum atque omni exceptione majus videri.

Hoc

b) Montfaucon. Bibl. Coislinian. p. 225.

c) Vide Menagii amœnitates juris c. 35.

d) Labbeus Bibl. nov. MSS. p. 126. ubi memorat ejus de fracturis, de lethiferis pharmacis & de colica affectione: nec non antiballomenna sive de succedaneis medicamentis, & de ponderibus ac mensuris ac chirurgica quædam, quæ omnia ex libris, quos editos habemus, excerpta sunt apospasmatia.

e) In editis sunt tantummodo septem. Sed videntur Arabes librum sextum & septimum, qui prioribus longe prolixiores sunt, unumquemque in binos distinxisse.

f) De hoc Honaino, qui Joannis Mesuæ discipulus, circa A. 260. Hegiræ (CHristi 873.) claruit, quique præter Æginetam etiam Hippocratis & Galeni plura, nec non Euclidem Arabice vertit & Almagestum Ptolemæi, vide Herbeloti Bibl. Orientalem p. 456. Ex hac Arabica Æginetæ versione profluxisse videtur barbara vetus Latina versio, quam memorat Jo. Georgius Schenckius in Bibl. Medica pag. 433. falliturque in Pandectis Brandenburgicis Christophorus Hendreichius, qui Torinianm pro illa barbara venditat.

Hoc quod dixi insigne *artis Medicæ compendium* exhibent, qui exstant ejus *libri VII.* collecti ex antiquioribus Medicis, Galeno imprimis, Aëtio * Alexandro Tralliano & Oribasio. Libro *primo* hygiines institutionem sive ὑποτύπωσιν & præcepta de valetudine conservanda tradit. Libro *secundo* & *tertio* de morbis internis: *quarto* & *quinto* de venenis, morsibus, ictibus, læsionibusque & malis externis corpus afficientibus: *sexto* præclarissimo, totam chirurgicam disciplinam: *septimo* denique materiam medicam ordine alphabetico & de simplicibus ac compositis medicamentis, de antidotis, smegmatis, emplastris, de medicamentis succedaneis & de mensuris ac ponderibus. Ac morborum quidem omnis generis dignotiones causas & curationes ait se satis explicate fuisse complexum, *τὸ δὲ παρὸν σύγγραμμα διαγνώσεις τε καὶ αἰτίας καὶ θεραπείας ἁπάντων περιέχει τῶν νοσημάτων, ὁμοιομερῶν, ὀργανικῶν, ἐν λύσει συνεχείας θεωρουμένων. οὐ κεφαλαιωδῶς μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν πλάτος. πρὸ δέ γε τούτων τὴν ὑγιεινὴν ἅπασαν ἐξεθέμεθα δίαιταν. ἔσχατον δὲ τὸν περὶ ἁπλῶν τε καὶ συνθέτων φαρμάκων ἐποιησάμεθα λόγον.*

Prodierunt primum *Græce* ex ædibus Aldi & Andreæ Asulani soceri, A. 1528. fol. Præmittitur operi hoc distichon jambicum:

Παύλου πόνον με γνῶθι τοῦ γῆς τὸ πλέον
Διαδραμόντος, φύντος ἐκ γῆς Αἰγίνης.

Hujus editionis Codicem nactus sum à capite ad calcem emendatum & suppletum è MS. Fuit is olim V. C. Marquardi Gudii: & ante eum Ælii Everhardi Vorstii, ad quem è testamento Josephi Scaligeri pervenerat.

Altera editio Græca, melior, Basileensis ex officina Andreæ Cratandri 1538. ** fol. debetur *Hieronymo Gemusæo*, qui in Epistola præfixa ad Philippum Cossejum, Constantiæ Galliarum Episcopum, ita profitetur hunc se scriptorem instaurasse, *οὐ λέγω*, inquit, *μεγαλοπρεπῶς οὐδὲ τραγικῶς, ἀλλ' ἁπλούστερον καὶ ἀληθέστερον φράσω, ut si conferatur cum priore editione, dici profecto id posset, quod est apud Poëtam: quantum mutatus ab illo est.* Etiam titulus voluminis præ se fert, illud *collatione vetustissimorum exemplarium magna fide ac diligentia*

* Non minus frequenter Aëtii quam Galeni verba sequi Paulum, notat Cornarius, dolabell. in lib. 1. c. 58. seq. lib. 2. c. 20. 36. seq. &c.

** In Catalogo Bibl. Bodlejanæ hæc editio perperam traditur lucem vidisse in forma quarta.

gentia emendatum & restitutum, nec non aliquot locis auctum: ut hic liber plane nunc primum è tenebris erutus in lucem prodiisse dici possit. Ad calcem voluminis extant quædam editoris Gemusæi notæ, in quibus loca complura Pauli emendata, & interpretum notati errores. Diligentissime autem testatur se consulisse veterem Codicem, quem communicavit secum Joannes Ruellius, & quo Copus pridem usus fuisset: cæteros Codices tantum adhibuisse, *quoties id exigeret locus aut varius, aut difficilis, aut alioqui saucius. In paucis usi sumus conjectura, ita tamen, ut omnibus oporteat placere, quæ affirmavimus.* Video tamen ex lectionibus marginum Codidicis, quem dixi Gudiani, non pauca etiam in hac Basileensi editione meliora & integriora dari posse. Eamque dum Paulum studet emendare, vitiosius interdum quædam expressisse notat Cornarius ad lib. 3. c. 20. 30. lib. 6. c. 9. &c.

Latine ex versione *Albani Torini*, Vitodurensis Helvetii, omisso sexto libro, Basil. 1532. atque ex nova recognitione, additis etiam notis, quibus versionis suæ reddit rationem. ibid. 1534. 4. qua in editione enchiridii totius Medicinæ sextus etiam liber accessit, sicut etiam in tertia, quartaque, Basil. 1546. 1555. 8. apud Jo. Oporinum. Ejusdem Torini Epistola Apologetica ad Andernacum cum versionis ejus reprehensione, Græcorum vero Æginetæ locorum plurium emendatione ex Christophori Oroscii, Hispani observationibus. ibid. 1539. 8. Hujus *Christophori Oroscii* sive *de* * *Horozco* castigationes in interpretes Pauli Æginetæ Torinum & Gvinterium prodierant Venet. 1536. fol.

Ex versione *Joannis Gvinterii Andernaci*, qui Joannis Lascaris antiquo exemplari, alteroque Ruellii, & aliis insuper Codicibus MSS. Pauli & antiquissimo Oribasii volumine litteris Longobardicis ** scripto usum se profitetur, interpretationem suam & præmissas operi notas dicavit Joanni Bellajo, præsuli Parisiensi, nitideque curavit excudi Paris. 1532. fol. typis Simonis Colinei, recusam Coloniæ 1534. fol. apud Joannem Soterem, (& ex *Remberti Dodonæi* recognitione, *** A. 1546.) atque additis notis *Jac. Goupyli* Lugd. apud Rovil-

* Male Roscius dicitur in Catalogo Bibl. Bigotianæ pag. 32. & in Heinsianæ pag. 164. Croscius.

** Veterem Latinam Oribasii versionem, non Græcum Codicem his verbis designat Andernacus, quod ex notis etiam ejus in Æginetam est perspicuum.

*** Franciscus Sweertius Bibl. Belgic. p. 656. Anton. Teissierius elog. Thuan. T. 3. 354.

illium 1551. & 1563. 1589. 8. in qua postrema editione præter notas Jani Cornarii, accesserunt & *Jacobi Dalechampii* Scholia, quæ lucem viderant Lugd. apud Guil. Rovillium 1567. 8.

Ex interpretatione *Jani Cornarii*, adjunctis dolabellarum sive castigationum libris septem dedolata, ut ait eruditus auctor, ac lævigata. Basileæ * 1556. fol. ex officina Johannis Hervagii: & cum iisdem notis sive dolabellis in præclaro Medicorum principum opere, apud Henricum Stephanum. 1567. fol. In hisce dolabellis Cornarius lib. 2. cap. 16. sperare jubet editionem Galeni totius Latinam à se factam, & c. 54. emblemata in Dioscoridem, & lib. 3. c. 42. &c.

Joannis Baptistæ Camütii editas in Æginetam castigationes memorat Jo. Georgius Schenckius, Bibl. Medicæ p. 433.

De ratione victus præcepta salubria *Gvilelmo Copo* interprete, ex libro Æginetæ primo, Paris. 1512. 4. apud Henr. Stephanum, & 1527. *Sebastiani Austrii Rubenaquensis* explanationem in Æginetæ præcepta de valetudine tuenda, Argentorat. 1538. 4.

De simplicibus Medicamentis, ex libro septimo Æginetæ, interprete *Othone Brunsfeldio* Argentorat. 1531. 8. addito apospasmatio de ratione victus ex laudata Copi interpretatione.

Paulus Ægineta de alimentorum facultatibus cum Apicio & Platinæ de tuenda valetudine Basil. 1541. Lugd. 1541. 8.

Librum sextum Æginetæ interpretatus est Latine *Jo Bernardus Felicianus* A. 1533. Gallice *Jacobus Dalechampius*, commentariosque addidit, quibus vetus ac recens Chirurgia illustratur. *Bartholomæi Maggii* in eundem sextum librum commentarios sed ineditos memorat Jo. Georgius Schenckius.

Excerpta de balneis. Latine in collectione Veneta de balneis pag. 487.

De febribus, itidem Latine, in opere Veneto de febribus pag. 39.

De crisi & diebus decretoris, cum Actuario Basil. 1529. 8.

Nicolaus Rorarius, Medicus Utinensis, Venet. 1566. 8. edidit contradictiones, dubia & paradoxa in libros Hippocratis, Celsi, Galeni, Aëtii, *Æginetæ* & Avicennæ, cum eorundem conciliationibus: quo in scripto loca Æginetæ octo ad examen revocat, p. 560--573.

* In Catalogo Bibl. Heinsianæ pag. 157. hæc editio perperam traditur esse Græco-Latina.

Capitum diſtinctiones titulique ab ipſo ſunt ſcriptore, ut patet ex lib. VII. c. 18. & lib. 2. c. 26. *πλατυκωτέραν δὲ τὴν ἴασιν εὑρήσεις τούτων ἐν τῷ περὶ ῥίγους ἀμέτρου καὶ ψύξεως κεφαλαίῳ με.* Et tractationem de compoſitis medicamentis ultimi libri locum occupare teſtatur lib. 3. c. 37. citat etiam librum quartum VI. 83. Primum III. 37. Alexandriæ ſe verſatum narrat lib. 4. c. 49.

IV. INDEX SCRIPTORUM,

compoſitus à me ad numeros librorum capitumque.

Baſilii

Pelops Medicus. l. 3. c. 20.
Philagrii epithema. lib. 3. c. 46. malagma. VII. 18. apomeli ex Philagrio. VII. 15.
Philippi paſtillus. lib. 3. c. 42. lib. 7. c. 12.
Philonis antidotus. lib. 3. c. 45. 46. lib. 7. c. 11.
Philoxeni compoſitum. lib. 3. c. 32. lib. 7. c. 11.
Polles. IV. 16.
Polyidæ ſigillum. lib. 3. c. 40. paſtillus. IV. 25. 51. VII. 12.
Poſidonius. VII. 20. 22.
Procli antidotus podagrica. VII. 11.

Rhetorum σύντομα καὶ συνέκδημα δικανικὰ συντάγματα, ἐν οἷς ἁπάντων ἐκφέρεται τῶν νόμων τὰ κεφάλαια πρὸς τὸ τῆς χρείας ἕτοιμον. præf. libri 1.
Rufus. lib. 2. c. 36. lib. 3. c. 22. V. 3. Rufi hiera. VII. 8.

Sarapionis emplaſtrum. lib. 3. c. 64. IV. 25. VII. 17.
Soranus. IV. ult. VI. 98.
Syri. VII. 3. p. 634.

Telephia ulcera. IV. 46.
Thaidis ceratum. lib. 3. c. 25.
Themiſon decimo Epiſtolarum libro. lib. 3. c. 15.
ἡ Θεοδώρητος antidotus. libr. 3. c. 46. 50. l. 7. c. 11. Θεοδότιον collyrium. VII. 16.
Timocrates. VII. 17. p. 683.
Titianus peſſus. VII. 24.
Tonſoris malagma τὸ τοῦ κουρέως. lib. 3. c. 49. lib. 7. c. 18.

Zopyrium medicamentum. lib. 7. c. 11.
Zoſimi unguentum. lib. 7. c. 21. VII. 19.

IV. DIOCLES Caryſtius, ex Caryſto Euboeæ, nomen inter Medicos celeberrimum, cujus hoc loco facienda à me mentio eſt, quoniam Epiſtolam ejus προφυλακτικὴν ſive de conſervanda valetudine ad Antigonum Regem ſervavit Paulus Ægineta lib. 1. capite ult. Atque ὑγιεινὰ παραγγέλματα ad Antigonum Regem compoſuiſſe, teſtis etiam hippiatricorum ſcriptor lib. 2. c. 97. ἐνέτυχόν ποτε συγγράμματι Διοκλέους δοκιμωτάτῳ,

ζάτῳ, προσφωνῦντος τινὶ τῶν βασιλέων, Ἀντιγόνῳ οἶμαι, ὑγιεινὰ παραγγέλματα, οἷς χρώμενός τις εὐδοκιμήσει. Fuit etiam Antigonus Caryſtius ſuppar temporibus Ptolemæi Philadelphi, ſcriptor hiſtoriarum mirabilium, de quo dixi lib. 3. c. 27. §. 8. Sed Antigonus, ad quem Diocles ſcripſit, fuit Rex Macedoniæ Gonatas, cujus ad Zenonem Citieum Epiſtola cum Zenonis reſponſione exſtat apud Laërtium VII. 7. ſeq. Huic enim Antigono optime convenit, quod Diocles non modo eum laudat à ſingulari Philoſophiæ ſtudio, ſed etiam à longævitate, καὶ πλεῖστον χρόνον βεβιωκέναι, regnavit enim per annos XLIV. defunctus circa annum 240. ante natum CHriſtum, unde etiam de ætate Dioclis conſtare poteſt, quem alii male antiquiorem faciunt &, Suidæ fidem habentes, Darii Hiſtaſpis tempore vixiſſe ſcribunt. De aliis hujus Dioclis ſcriptis deperditis Tiraquellus de nobilitate p. 253. Meurſius in Bibl. Græca T. 10. theſauri Gronoviani pag. 1363. Jo. Harduinus ad Plinium T. 1. p. 108. Sunt autem hæc:

Ὑγιεινῶν libri ad Pliſtarchum. Hos citat Athenæus & τὸ πρὸς Πλείσταρχον ὑπόμνημα laudans Dioſcorides. Librum primum etiam Galenus T. 4. edit. Græcæ Baſil. p. 303. 312. Themiſtius Orat. 2. ἔχοι δὲ λέγειν καὶ ὅσα Ἱπποκράτης ὁ Κῷος, καὶ ὅσα Ἐρασίστρατος, ἢ ὅσα Διοκλῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι παραγγέλλουσιν ὑπὲρ ὑγείας.

Liber *de paſſionibus, cauſis & curationibus.* Πάθος, αἰτία, θεραπεία. Cœlius Aurelianus pluribus locis, & Galenus T. 3. p. 278. T. 5. p. 301. Librum trigeſimum octavum laudat Octavius Horatianus lib. 4. de phyſica ſcientia ad Euſebium filium, capite de ſemine teſtatus Dioclem hunc *ſectatorem Hippocratis, quem Athenienſes juniorem Hippocratem vocaverunt.* Secundum Hippocrati ætate famaque extitiſſe Dioclem ſcribit etiam Plinius XXVI. 2.

Anatomica. Galen. T. 5. p. 21.

Ἀρχίδαμος. Galen. T. 2. p. 19. 20. 22. 24. 25.

Περὶ τῶν κατ' ἰητρεῖον. Galenus T. 5. p. 661. 667. Erotianus in ἄμβην.

Ῥιζοτομικόν. Schol. Nicandri p. 30.

Περὶ πυρείων. Eutocius in Archimeden de ſphæra, niſi alium Dioclem reſpicit.

Prognoſticus liber. Cœlius Aurelian. lib. IV. Chronicar. paſſ. c. 8.

Περὶ γυναικείων. Galenus T. 5. p. 475.

De egeſtionibus. Cœlius Aurelianus loco laudato.

Περὶ λαχάνων. Galenus T. 5. 649.

Περὶ

Περὶ ἑβδομάδων. Galen. T. 5. p. 649.
Περὶ ἐπιδέσμων. id. T. 5. p. 615.
De febribus liber. Cœlius Aurelian. lib. 1. auctor. morbor. cap. 12.
De alimentorum præparatione. Oribaſ. IV. 3. medicinal. collect.
Περὶ θανασίμων φαρμάκων. Athenæus XV. p. 320.

Denique ὀψαρτυτικῶν ſcriptoribus Diocles annumeratur ab eodem Athenæo lib. XII.

Ut autem ad editam ejus ad Antigonum Epiſtolam redeam, parum illa quidem differt ab Epiſtola, quæ *Marcelli* veteris Medici Latini libro de Medicamentis præfigitur ſub nomine *Hippocratis ad Regem Antiochum.*

Cæterum ſub Dioclis nomine, ut Pauli Æginetæ verſiones omittam, etiam *Albano Torino* interprete prodiit cum verſione librorum Alexandri Tralliani, Baſil. 1541. fol.

Latine vertit præterea *Nicolaus Petrejus*, Corcyreus & ad calcem Meletii Philoſophi de natura hominis p. 184. vulgavit Venetiis 1552. 4.

Ex verſione *Antonii Mizaldi* denique Pariſ. 1573. 8. prodiit cum Arnoldi Villanovani conſilio ad Regem Arragonum de ſalubri hortenſium uſu, & variis ejusdem Mizaldi ſcriptis de Sena herba, de artificioſa comparatione hortenſium fructuum, olerum, uvarum, hortoque Medico. Et ad Scholæ Salernitanæ calcem Francof. 1612. 12. atque Hagæ Comitis 1683. 12. p. 462.

Græce & Latine exſtat ad calcem Syllogarum Phyſicarum Michaëlis Neandri. Lipſ. 1591. 8. T. 2. p. 451. Quoniam autem brevis eſt nec contemnenda, rariusque Græce obvia, eam hoc loco cum Mizaldi verſione ſubjungere juvat.

ΔΙΟΚΛΗ͂Σ ἈΝΤΙΓΌΝΩ, ΒΑΣΙΛΕΙ͂.

I.

Ἐπειδή σοι συμβαίνει μουσικωτάτῳ πάντων βασιλέων γεγονέναι, καὶ πλεῖστον χρόνον βεβιωκέναι, φιλοσοφίας τε πάσης ἔμπειρον ὄντα τυγχάνειν, καὶ τοῖς μαθηματικοῖς πρωταγωνιστήν,

DIOCLES ANTIGONO Regi *ſalutem.*

I.

QUoniam ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & jam ſenilis procedit ætas, univerſæque Philoſophiæ ac Mathematicarum non vulgaris tribuitur cognitio, quibus ſingulis

νίκην. ὑπολαμβάνων βασιλικὴν καὶ οἰκεῖαν εἶναι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν περὶ τῶν ὑγιεινῶν ἀκοήν τε καὶ θεωρίαν, γέγραφά σοι πόθεν αἱ νόσοι τοῖς ἀνθρώποις συνίστανται, καὶ τίνων προγενομένων σημείων, καὶ πῶς ἄν τις αὐταῖς βοηθῶν ἐπιτυγχάνοι. οὔτε γὰρ χειμὼν ἐν τῷ οὐρανῷ συσταίη ποτὲ μὴ οὐχὶ σημείων τινῶν προγενομένων, οἷσπερ παρακολουθοῦσιν οἱ ναυτικοὶ, καὶ οἱ πολύπειροι τῶν ἀνθρώπων. οὔτε πάθος ἐν ἀνθρώπου φύσει συσταίη ποτὲ μὴ οὐχὶ σημείου τινὸς προγενομένου. σὺ δὲ πεισθεὶς τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις, παρακολουθήσεις τῇ ἀκριβείᾳ τῇ περὶ αὐτῶν. Διαιρούμεθα δὴ τὸ σωμάτιον τοῦ ἀνθρώπου εἰς μέρη τέσσαρα, κεφαλὴν, θώρακα, κοιλίαν, κύστιν.

gulis clarissimus haberis, & palmam aliis longe præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi esse debere existimans eam philosophiæ partem, quæ ad tuendam sanitatem pertinet, idcirco tuæ Majestati hac nostra Epistola paucis complecti volui, undenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurentur, quibusve præsidiis oportune eis prospiciatur. Quemadmodum enim signa quædam minime obscura, cœli tempestatem fere semper præveniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum sit, ut tutiores evadant, facile colligunt: sic nullus præter naruram affectus homines corripit, nisi certis præcurrentibus signis ille indicatus fuerit. Tu itaque nostris ea de re præceptiunculis admonitus illas ad unguem observare minime dedignaberis. Distribuimus humanum corpus in partes quatuor: Caput, Thoracem, Ventrem & Vesicam.

II. Ἐπειδὰν γὰρ μέλλῃ πάθος περὶ τὴν κεφαλὴν ἐπιπλεῖον συνίστασθαι, προσημαίνειν ἕωθεν σκοτόδινος, καὶ ἀλγηδὼν κεφαλῆς, καὶ βάρος ἐν ταῖς ὀφρύσιν, ἦχοι ὤτων, νυγμοὶ κροτάφων. οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ πρωῒ δακρύουσι μετὰ τοῦ ἀμβλυώσσειν, καὶ ὀσφραίνεται οὐδενός. τὰ οὖλα τῶν ὀδόντων μετέωρα γίγνεται. ὅταν οὖν

II. Cum itaque morbus quispiam caput præhensurus est, certa præsagia & signa illum magna ex parte solent prædicere. Cujusmodi sunt capitis ad supercilia usque gravitas, aurium murmurans sonitus, & temporum pulsatio. Mane lachrymantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingivæ intumescunt. Itaque dum ejusmodi præsagiorum & si-

ἢν τοιοῦτόν τι προσημαίνῃ, τὴν κεφαλὴν δεῖ καθαίρεσθαι, φαρμάκῳ μὲν μηδενί. λαβὼν δὲ ὑσσώπου ἢ ὀριγάνου τὰς κεφαλὰς, τρίψας καὶ ἀναζέσας ἐν χυτριδίῳ μετὰ γλυκέως ἢ ἑψήματος ἡμικοτυλίου, οὕτως νῆστις ἀπορροφῶν διακλύζου τὸ στόμα, καὶ ἀναγαργαρίζων ἀποῤῥευμάτιζε. ταύτης οὐκ ἔστιν ἐλαφροτέρα θεραπεία τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν παθῶν. ἄριστον δὲ καὶ τὸ σίνηπι διειμένον μελικράτῳ θερμῷ. τοῦτο νῆστις ἀπορροφῶν, ἀναγαργαρίζου καὶ ἀποῤῥευμάτιζε. δεῖ δὲ προθερμαίνειν τὴν κεφαλὴν, συσκεπάσαντα ὅπως τακὲν τὸ φλέγμα, εὐκόπως ἐπακούσῃ πρὸς τὴν ἐκροήν. τοῖς δὲ ἀμελοῦσι τῶν τοιούτων σημείων τάδε εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι τὰ ἀῤῥωστήματα. ὀφθαλμίαι, ἀπογλαυκώσεις, τὰ ὦτα ῥήγνυνται, χοιράδες ἐν τῷ τραχήλῳ γίνονται, ἐγκεφάλου σφακελισμός, κόρυζα, συνάγχη νυκτῶρ, τερηδόνες, σταφυλὴ, τριχῶν μάδησις, ἕλκωσις κεφαλῆς, ὀδόντων πόνος.

& ſignorum quippiam animadverteris, caput confeſtim repurgandum eſſe judicato, nullis, inquam, pharmacorum præſidiis, verum, ſumptis hyſopi, vel origani ſummitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum paſſo vel juris ſemiſextario, quibus os jejunum collues: &, quoad pituita educatur, gargarizabis. Hoc ſane morborum capitis facillimum eſt remedium. Saluberrimum quoque fuerit decocto ſinapi in aqua mulſa & calente præmacerati, jejunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipſum antea perblande fricare, & tegumento quopiam calefacere: ut liquefacta pituita ſublato obſtaculo, melius fluere poſſit. Quiſquis præviſa ſigna & poſita remedia neglexerit, ſe morbis iſtis oportunum fore certo ſciat: nempe ophthalmiæ glaucomati, aurium dolori, ſtrumis in cervice, tabi cerebri, & ſphaceliſmo, coricæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapſui uvulæ, capillorum defluvio, ulcuſculis capitis & dentium cruciatui.

III. ὅταν δέ τι περὶ τὸν θώρακα μέλλῃ γενέσθαι, τούτων τι προσημαίνειν εἴωθεν. ἱδρὼς ἐπιγίγνεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ τὸν θώρακα, καὶ τὴν γλῶτταν παχεῖαν ἔχειν. πτύειν ἁλυκὰ, ἢ πικρὰ, ἢ χολώδη. ὑπὸ τὰς πλευρὰς ἢ ὠμοπλάτας, ἀλγήματα

III. Quando vero mali quidpiam thorax paſſurus eſt, his præſagitur & præſignificatur notis. Sudor quidem per corpus undique diffluit: ſed omnium maxime ad thoracis regionem. Lingua craſſeſcit,& ſalſa, amara, aut bilioſa expuuntur: ſpontanei dolores in lateribus & ſcapulis

ματα γίγνεσθαι δίχα προφάσεως. χάσμαι συνεχεῖς. ἀγρυπνίαι. πνιγμοί. δίψος ἐξ ὕπνου. ἀηδῶς ἔχειν τὴν ψυχήν. ψυγμοὶ στήθους καὶ βραχιόνων. χειρῶν τρόμος. βοηθεῖν δὲ δεῖ αὐτοῖς ἐμφρόνως τόνδε τὸν τρόπον. ἐμετοποιείσθω ὡς βέλτιστα ἀπὸ δείπνου ἄνευ πλησμονῆς, ἄνευ φαρμακείας. χρήσιμοι δὲ καὶ οἱ νήστεις ἔμετοι, οὓς καλοῦσι τινὲς συρμαϊσμούς. δεῖ δὲ τὸν μέλλοντα συρμαΐζειν προφαγεῖν ῥαφανίδας λεπτάς, κάρδαμον, εὔζωμον, σίναπι, ἀνδράχνην. εἶτα ἐπιπίοντα ὕδωρ χλιαρὸν, οὕτως ἐμεῖν. τοῖς δὲ καταφρονοῦσι τῶν τοιούτων σημείων, τάδε εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι τὰ ἀρρωστήματα. πλευρῖτις, περιπνευμονία, μελαγχολία, πυρετοὶ ὀξεῖς, φρενῖτις, λήθαργος, καῦσος λυγμώδης.

IV. Ἐπειδὰν δέ τι μέλλῃ περὶ τὴν κοιλίαν πάθος ἐπιπλεῖον συνίστασθαι, τούτων τι προσημαίνει. πρότερον ἡ κοιλία συστρέφεται, καὶ περιφέρεται αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ. τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ πικρὰ φαίνεται. γονάτων βάρος. ὀσφῦν μὴ δύνασθαι κάμψαι. πόνοι ὅλου τοῦ σώματος, καὶ δίχα προφάσεως. νάρκη σκε-

citra manifeſtam cauſam oboriuntur, oſcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigant, urgent ſuffocationes. ſitis adeſt, & ex ſomno labor & animi anxietas, infeſtant pectoris anguſtiæ, & brachiorum laſſitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec male, nec imprudenter ad hunc ſuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapuloſus, à cœna, quoad ejus fieri poteſt, proritandus eſt ac movendus: ſed absque medicamento. Proſunt etiam vomitus ante paſtum matutini, & jejuni, à Græcis συρμαϊσμοὶ nuncupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, ſeu raphanos, naſturtium, erucam, ſinapi, aut portulacam devorent, deinde aqua tepida affatim hauſta vomant. Qui dicta præſagia & præſidia negligendo prætermiſerint, hos metuant affectus, pleuritidem, peripnevmoniam, melancholiam, febres acutas, phrenitidem, veternum, & cum ſingultu faucium ardorem & phlegmonem.

IV. Si quis autem morbus ventrem invaſurus eſt, his detegitur indiciis. Venter in primis convolvitur, obmurmurat, & perturbatur: eſculenta cum poculentis amarorem præ ſe ferunt: genuum adeſt gravitas, ſpinæ, & lumborum rigor inflexilis, cum univerſi corporis laſſitudine, citra manifeſtam cauſam. Ubi hæc ſigna obſervas, venter, nullo

σκελῶν. πυρέτια μικρὰ. ὅταν τι τούτων προσημαίνει, τὴν κοιλίαν δεῖ μαλακὴν προπαρασκευάζειν μετὰ διαίτης, ἄνευ φαρμακείας. ἔστι δὲ πλείω καὶ ἀσφαλῆ, οἷς ἴσι χρώμενος οὐκ ἂν διαμάρτοις. σευτλία μελικράτῳ καθηψημένα, σκόρδια ἑφθά, μαλάχη, λάπαθα, λινόζωστις, μελιτώματα. πάντα γὰρ ὑπακτικὰ κοιλίας ἐστίν. ἐὰν δὲ ἐπιτείνῃ τι τῶν σημείων, κνήκου χύλισμα παραμιγνύειν εἰς ἅπαντα τὰ ἑψήματα, ἡδύτερα γάρ ἐστι καὶ ἀκίνδυνα. χρήσιμος δὲ καὶ ἡ λεία κράμβη καθηψημένη ἐν ὕδατι πολλῷ, ταύτης ὁ χυλὸς πινόμενος μετὰ μέλιτος καὶ ἁλός, εἶναι δὲ δεῖ ὡς κοτύλας τέσσαρας. ἢ τῶν ἐρεβίνθων ἢ ὀροβίων καθηψημένων τὸ ὕδωρ πινόμενον, τὸν αὐτὸν τρόπον ποιεῖ νήστει. τοῖς δὲ ἀμελοῦσι τῶν τοιούτων σημείων, τάδε εἴωθεν γίγνεσθαι τὰ πάθη. κοιλίας διάρροια, δυσεντερία, λειεντερία, εἰλεός, ἰσχιὰς, πυρετὸς τριταῖος, ποδάγρα, ἀποπληξία, αἱμορροΐδες, ἀρθρῖτις.

V. Ὅταν δέ τι μέλλῃ πάθος περὶ τὴν κύστιν ἐπὶ πλέον συνίστασθαι, τάδε προσημαίνειν εἴωθεν. ἀπὸ σιτίων ὀλίγων πλήρη δοκεῖν εἶναι, φῦσαι, ἐρυγαὶ, ἄχροιαι ὅλου τοῦ σώματος, ὕπνοι βα-

nullo quidem medicamento, sed victus ratione emolliendus ac lubricandus est. Nam & melius, & longe tutius est iis uti, quibus non facile potest delinqui. Ex horum classe & numero sunt beta, aqua mulsa incocta, allia elixa, malva, rumex, mercurialis, & omnia melle condita, cuncta enim hæc alvi excrementa clementer ac benigne dejiciunt. Quod si præsagiorum quidpiam magis atque magis intendatur, cnici seu cartami liquorem omnibus decoctis infundes, nam is & suavior & tutior est. Utilis etiam fuerit lævis brassica, multa aqua elixata. Hujus etenim jusculum heminæ dimidiæ, seu unciarum quinque mensura cum melle & sale haustum, summe juvabit, perinde atque cicerum decoctum jejuno stomacho eadem mensura potum, nam eundem habet effectum. Hæc signa & auxilia parvipendentibus affectiones istæ sæpenumero succedere solent, diarrhœa, dysenteria, lienteria, volvulus, coxarius morbus seu ischias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoïdes, & articularis cruciatus.

V. Quando autem vesicæ mali aliquid imminet, his indiciis dignoscitur. Post exiguum cibum plenitudo infestare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor universi corporis. Somni adsunt graves, urinæ tenues, aquosæ & æger-

βαρεῖς, καὶ τὰ οὖρα πελιὰ καὶ μόλις ἐμπορευόμενα, οἰδήματα περὶ τὰ αἰδοῖα γίγνονται. ὅταν οὖν τοιοῦτόν τι προσημαίνῃ, βοηθεῖν δεῖ τοῖς διουρητικοῖς ἀρώμασιν ἀσφαλέστατα. ἔστι δὲ μαράθρων καὶ σελίνων τὰς ῥίζας ἀποβρέχειν ἐν οἴνῳ λευκῷ εὐώδει, τοῦτο πίνειν ἑκάστης ἡμέρας νῆστιν πρωῒ κυάθους δύο μεθ' ὕδατος δαύκου, σμύρνης, ἐλαινίου, ὅ τι ἂν ἔχεις τῶν τοιούτων, ἅπαντα γὰρ ὠφελεῖ. καὶ τῶν ἐρεβίνθων τῶν ἀποβεβρεγμένων τὸ ὕδωρ πινόμενον μετ' οἴνου τὸν αὐτὸν τρόπον. τοῖς δὲ ἀμελοῦσι τῶν τοιούτων σημείων, τάδε εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι. ὕδρωψ, σπλὴν μέγας, ἥπατος πόνος, λιθίασις, νεφρῖτις, στραγγουρία, πλησμὸς κοιλίας. ἐφ' ἁπάντων δὲ τῶν τοιούτων σημείων, τοῖς μὲν νηπίοις, ἠπίους καὶ τὰς θεραπείας προσάγειν. τοῖς δὲ μείζοσιν, ἐνεργεστέρας. γέγραφα δέ σοι καὶ περὶ τῶν τροπῶν τῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν, ἐν αἷς ἕκαστα γίγνεται. τίνα σε δεῖ προσφέρεσθαι, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι. ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τροπῶν χειμερινῶν.

VI. Τροπὴ χειμερινή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει

& ægerrime ſtillantes, nec non circa pudenda bubones, vel œdemata. Ubi ſeſe proferent ejuſmodi ſigna & præſagia, auxiliis lotia impellentibus & promoventibus, opportune ſuccurrendum erit. Id quod ſine periculo præſtabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modo cyathi duo juſculi, ſeu unciæ tres quotidie exhibeantur, mane nimirum & veſperi, cum aqua dauci, ſmirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æque ſingula proſunt. Cicerum quoque præmaceratorum & coctorum aquam, ſi cum vino biberit ægrotans, idem prorſus conſequetur. Qui vero ſcripta ſigna & auxilia imprudenter neglexerit, à ſequentibus morbis ſibi metuat: Nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiaſi, nephritide, ſtranguria, colico cruciatu & torminibus. Cæterum, in omnibus ſignis & malis, quæ hactenus propoſuimus, infantibus quidem junioribus, clementiora medicamenta, grandioribus vero, & natu majoribus, validiora ac efficaciora exhibere conveniet. Cæterum, quoniam ſtatis anni temporibus certi quidam morbi ingruere ſolent, quæ in ſingulis alimenta tibi ſumenda fugiendave ſint, paucis exequar, auſpicatus à ſolſtitio hyberno.

VI. Solſtitium itaque hyemale usque

αὔξει ἐν ἀνθρώποις κατάῤῥουν, ὑγρασίαν, ἕως ἰσημερίας ἐαρινῆς. δεῖ οὖν προσφέρεσθαι τὰ θερμότερα, καὶ ἀκρατέστερον πίνειν, καὶ ἀκρατοποτεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀριγάνου πίνειν, καὶ συνουσιάζειν. εἰσὶ δὲ εἰς ἰσημερίαν ἡμέραι ϙ΄.

VII. Ἡ ἰσημερία ἐαρινή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις φλέγμα, καὶ τοῦτο γλυκέας ἰχῶρας τοῦ αἵματος ἕως πλειάδος ἐπιτολῆς. χρῶ τοῖς ὀπωδεστάτοις καὶ δριμέσι, καὶ φιλοπόνει. καὶ συνουσίαζε. εἰσὶ δὲ εἰς πλειάδος ἐπιτολὴν, ἡμέραι μϛ΄.

VIII. Πλειάδος ἐπιτολή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις χολὴν πικρὰν, καὶ οὕτως πικροὺς ἰχῶρας, ἕως θερινῶν τροπῶν. χρῶ τοῖς γλυκέσι πᾶσι, κοιλίας λυτικοῖς, καὶ ὡς ἐλάχιστα συνουσίαζε. εἰσὶ δὲ εἰς τροπὰς θερινὰς ἡμέραι μέ.

IX. Τροπαὶ θεριναί. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις χολὴν μέλαιναν, ἕως ἰσημερίας φθινοπωρινῆς. χρῶ οὖν ψυχρῷ, καὶ τοῖς εὐώδεσι πᾶσι, καὶ ὡς ἥκιστα συνουσίαζε, ἢ προσφέρου ἀκακότερον ἢ γέγραπται περὶ τῶν ἀφροδισίων. εἰσὶ δὲ εἰς ἰσημερίαν φθινοπωρινὴν ἡμέραι ϙγ΄.

X. Ἰσημερία φθινοπωρινή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις φλέγμα, καὶ τὰ λεπτὰ ῥευμάτια. ἕως πλειάδος δύσεως. δεῖ οὖν ἀποῤῥευματίζειν, καὶ

usque ad vernum æquinoctium auget in hominibus destillationes, humiditatesque: ac propterea calidioribus uti cibis, parciore potu, sed meraciore, atque ex origano bibere oportet, nec non Venere uti. Numerantur ad æquinoctium dies nonaginta.

VII. Æquinoctium vernum. Hoc tempore pituita in hominibus crescit, & dulce serum sanguinis usque ad Vergiliarum ortus: eoque tum maxime succosa acriaque assumi debent, corpus exerceri & Venus. Sunt autem adusque Vergiliarum ortum dies sex & quadraginta.

VIII. Vergiliarum exortus. Hoc tempore bilis amara augetur, amarumque serum usque ad æstivum solstitium: dulcia omnia tunc quæ alvum moveant, conveniunt. Venus quam parcissime exercenda. Hinc ad solstitium æstivum dies quinque & quadraginta existunt.

IX. Solstitium æstivum. Hoc anni tempus atram bilem ad usque Æquinoctium autumnale promovet: Quapropter aqua frigida atque odoratis omnibus utendum est, Venus perniciosa, aut innocentius saltem quam de ea præscriptum, adhibeto. Porro sunt ad Æquinoctium autumnale, dies tres & nonaginta.

X. Æquinoctium autumnale. Hæc anni pars pituitæ copiam generat, tenuesque defluxiones, donec Vergiliæ occidant. Convenit igitur tunc

καὶ προσφέρεσθαι δριμύτατα καὶ ὀπωδέστατα. καὶ ἐμετοποιεῖσθαι ὡς ἐλάχιστα, φιλοπονεῖν τε καὶ τοῦ συνουσιάζειν ἀπέχεσθαι. εἰσὶ δὲ εἰς πλειάδος δύσιν ἡμέραι μς΄.

tunc humores ex capite elicere, atque acerrima maximeque ſuccoſa aſſumere, vomitum rariſſime citare, exerceri, atque concubitum vitare. Numerantur ad Vergiliarum occaſum, dies ſex & quadraginta.

XI. Πληϊάδος δύσις. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις φλέγμα ἕως τροπῶν χειμερινῶν. δεῖ οὖν προσφέρεσθαι τὰ στρυφνότατα. καὶ πίνειν οἰνάριον ὡς ἥδιστα. καὶ τοῖς λιπαροῖς χρῆσθαι. καὶ φιλοπονεῖν. εἰσὶ δὲ εἰς τροπὰς χειμερινὰς, ἡμέραι μέ.

XI. Vergiliarum occaſus. Hoc tempore pituita ad usque Solſtitium hyemale in hominibus redundat, quamobrem acerbisſima quæque, vinum ſuaviſſimum aſſumere oportet, pinguibusque uti & exercitari. Sunt autem ad Solſtitium hiemale, dies quinque & quadraginta.

Alii Diocles.

Diocles Athenienſis, poëta Comicus, de quo dixi lib. 2. hujus Bibl. c. 22.

Diocles Caryſtius Rhetor, ex quo Seneca pater in Suaſoriis ſuis & Controverſiis.

Diocles Elaites, Alcidamantis (mortis laude clari) pater, quem Muſica ſcripſiſſe narrat Suidas in Ἀλκιδάμας.

Diocles Grammaticus, cujus ſomnium refert Artemidorus IV. 72. onirocrit. Alius Diocles Grammaticus & Philoſophus ac deinde eremita Chriſtianus, de quo Palladius Lauſiaca. p. 144.

Diocles ὁ Μάγνης, Magneſius, cujus ἐπιδρομὴν ſive βίους φιλοσόφων laudat Laërtius pluribus locis. vide IV. 19. hujus Bibl. p. 616.

Diocles Peparethius, cujus περὶ Ἡρώων σύνταγμα allegat Plutarchus quæſt. Græc. p. 301. Hic inter primos res Romanas tradidit, laudatus olim Fabio Pictori, teſte eodem Plutarcho in Romulo pag. 19. 22. Laudat & Feſtus in *Roma*.

Diocles peripateticus Philoſophus, de quo Lucianus Eunucho T. I. p. 842. ſeq.

Diocles Phliaſius, Pythagoreus, Laërt. VIII. 46. Jamblichus de vita Pythag. c. 35.

Dio-

Diocles Rhodius Αἰτωλικῶν ſcriptor, citatus à Plutarcho de flum. Δευτέραν Περσικῶν Dioclis laudat Joſephus, pro quo Freculfus librum *ſecundum de Coloniis*, ut Meurſius obſervavit.

Diocles Sybarita Pythagoreus, eidem Jamblicho laudatus.

Diocles Syracuſanorum legislator, de quo Diodorus Sic. XIII. p. 347.

V. ALEXANDER Trallibus Lydiæ civitate, Phlegontis & aliorum virorum celeberium * patria, Trallianus: iatroſophiſta Paulum Æginetam (qui eum plus ſimplici vice laudat, ejusque ſcriptis uſus eſt) longe ætate anteceſſit, clarus temporibus Juſtiniani Imp. Patrem *Stephanum* ipſe memorat lib. IV. p. 230. ex quo loco Medicinam & ipſum exercuiſſe videtur colligi poſſe. ἀναγαργάρισμα συναγχικοῖς, ᾧ ἐχρήσατο Στέφανος ὁ πατήρ μου κἀγώ. *gargariſma, angina preſſis ſalutare, quo Stephanus pater meus uſus eſt & ego.* Fratres ipſius laudat & tam inclyta prole beatam prædicat eorum matrem Agathias libro V. Hiſtoriar. pag. 144. *Dioſcorum* Medicum, *Anthemium* ** Mathematicum celeberrimum & Architectum, *Olympium* JCtum & *Metrodorum* Grammaticum. Πατρὶς μὲν ὑπῆρχεν αἱ Τράλλεις ἡ πόλις -- καὶ ἐν τοῖς καλουμένοις γραμματικοῖς ὁ ἀδελφὸς ὁ τούτου (Ἀνθεμίου) Μετρόδωρος. Καὶ μακαρίσαιμι ἂν ἔγωγε αὐτῶν τὴν μητέρα, οὕτω ποικίλης παιδείας ἀνάπλεων γονὴν ἀποκυήσασαν. Τούτω τε γὰρ τὼ ἄνδρε τέτοκε καὶ Ὀλύμπιον, νόμων τε ἀσκήσει καὶ ἀγώνων δικαστικῶν ἐμπειρίᾳ προσεσχηκότα. Καὶ πρόσγε ΔΙΟΣΚΟΡΟΝ καὶ ἈΛΕΞΑΝΔΡΟΝ, ἄμφω ἰατρικῆς δαημονεστάτω. Τούτων δὲ Διόσκορος μὲν ἐν τῇ πατρίδι κατεβίω, τὰ ἐκ τῆς τέχνης μάλα εὐστόχως ἐπιδεικνύμενος ἔργα. ἅτερος δὲ ἐν τῇ πρεσβυτίδι Ῥώμῃ κατῴκησεν ἐντιμότατα μετακεκλημένος. Inde Janus Guilielmus in epigrammate, quod legitur T. 3. delic. poëtarum Germanicorum p. 463.

Patria Alexandro Tralles, domus inclyta Roma,
Ars eadem quæ fratri medicina fuit.
Ætas, quæ Regem venerata eſt Juſtinianum,
Hoc ſatis: ingenium ſcripta operoſa docent.

Itine-

* Strabo XIV. p. 649.

** Anthemio hoc Tralliano & Iſidoro Mileſio uſus Juſtinianus Imp. ad templum celebre S. Sophiæ condendum CPoli A. C. 532. Vide Procopium in Combefiſii manipulo rerum CPol. p. 284. Agathiam lib. V. p. 144. ſeq. & è recentioribus Cangii CPolin Chriſtianam lib. III. pag. 11. Anſelmum Bandurium ad Antiquitates CPol. pag. 772. Huic Anthemio Eutocius dedicavit ſuos in Apollonii Conica

com-

Itinerum ſuorum ipſe facit mentionem Alexander: in Tuſcia enim verſatum ſe narrat lib. 1. p. 80. in Gallia p. 81. in Hiſpania p. 82. Alius in Lydia Alexander Medicus, & antiquior in Herophili ſchola ſucceſſor Zeuxidis, cognomento φιλαλήθης, cujus Strabo meminit in extremo libri XII. Idem præceptor Demoſthenis Ophthalmici, & Ariſtoxeni Herophilii citatur à Galeno pluribus locis, qui & ejus librum quintum τῶν ἀρεσκόντων ſive placitorum allegat, ut notavi libro IV. pag. 560. Citatur & à Joanne Alexandrino in Galenum de ſectis. Antiquior etiam noſtro fuit Alexander Medicus Peregrini Philoſophi, de quo Lucianus ſub extremum libri de morte Peregrini, T. 2. p. 590. Alius etiam & antiquior noſtro Alexander philoſophus peripateticus Aphrodiſeus, ſub cujus nomine *Problemata* ſæpius edita, Alexandro potius Tralliano tribuenda quibusdam viſa ſunt, ſicut & liber de febribus ad Apollonium, à noſtri libro de febribus (qui eſt in opere ejus duodecimus) longe diverſus, ut dixi libro IV. hujus Bibl. cap. 25. p. 73. & 74.

Exſtat ejus opus Therapevticum, ſive de dignoſcendis & curandis morbis & affectibus corporis humani, diviſum in veteri verſione Latina in libros tres, in editione Torini in libros quinque, in aliis Græcis Latinis & Græco-Latinis editionibus in libros duodecim, lib. 1. de affectibus capitis & cerebri, 2. oculorum, 3. aurium, narium, faciei, dentiumque, 4. de angina, 5. tuſſi, 6. pleuritide, 7. ſanguinis rejectione & affectibus pulmonis, ventriculi ac ſtomachi, 8. jecoris, lienis & aliorum inteſtinorum, 9. de hydrope & affectibus renum, urinæ, ſeminisque, 10. de affectu colico, 11. de podagra & 12. de febribus. Inſtitutum ſuum ipſe exponit l. X. p. 574. πολλὰ μὲν εἴρηται τοῖς παλαιοῖς· ὧν δὲ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν πεῖραν ἄριστα ποιεῖν δυναμένων, τούτων ἁπάντων ἐκθήσομαι τὰς γραφάς. *Multa quidem ab omnibus veteribus prodita ſunt, quorum autem nos quoque experientiam habuimus optime efficacium, horum omnium formulas apponam.* Et p. 591. ἐσπούδασα καὶ περὶ τούτων ἐκθέσθαι ὑμῖν, ὧν τε αὐτὸς ἔσχον πεῖραν καὶ ὅσα παρὰ φίλων ἀληθινῶν ἔγνων ὠφελεῖν δύνασθαι. *Conatus ſum etiam de his vobis mentionem facere, quorum & ipſe experientiam habui, & quæ à veris amicis juvare poſſe cognovi.* Βιβλίον θεραπευτικὸν appellat lib. 2. p. 122. In gratiam *Coſmæ* cujusdam amici ſui laborem illum in ſe ſuſcepiſſe, docet in limine libri 12. p. 666. αἰτήσαντί σοι, Κοσμᾶ φίλτατε, τὰς ἐκ πείρας

ἡμῖν

commentarios, ut dixi lib. 3. cap. 22. §. 21. atque etiam de inedito Anthemii libro περὶ παραδόξων μηχανημάτων, §. 11. ejusdem capitis, ex Lambecii VII. pag. 191. ſeq.

ἡμῖν πολλάκις ἀνυσθείσας ἐπὶ διαφόρων νοσημάτων ἐκθέσθαι θεραπείας, ἑτοίμως ὑπήκουσα. Profitetur autem & ipsi ad omnia officia obligatum se ac devinctum, & parenti ejus, à quo & in arte Medica & in aliis vitæ negotiis egregie adjutus fuerit, nihil non debere, adeoque licet ætate jam provectum, libenter hanc operam ipsorum in gratiam in se suscipere. Χάριτας ἀμφοτέροις εἰκότως ὁμολογῶν, σοί τε καὶ τῷ σῷ πατρὶ τῆς εἰς ἐμὲ παρ' ἡμῶν φιλοφρόνως ἑκάστοτε γενομένης εὐνοίας. Ὁ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ βίον πραγμάτων ἁπάντων δεξιὸς ὑπουργὸς ἐγένετο. σὺ δὲ μετὰ βαρβάρων * τὴν ἀναστροφὴν μὲν ποιούμενος, διὰ τὴν τῶν βιασαμένων ἡμᾶς πραγμάτων περίστασιν, παρεῖδειν οὐ κεκαρτέρησας. διὸ καὶ γέρων λοιπὸν πειθαρχῶ, καὶ κάμνειν οὐκ ἔτι δυνάμενος τοῦτο τὸ βιβλίον ἔγραψα, συντάξας τὰς μετὰ πολλῆς τριβῆς ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων νόσοις καταληφθείσας μοι πείρας.

Methodicæ addictum fuisse sectæ multa operis loca produnt. Et qualem lib. 1. p. 85. intelligat μέθοδον τεχνικὴν, exponit lib. IX. p. 528. αἱ γὰρ καλούμεναι μέθοδοι τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, αὗταί εἰσιν, ὡς ἀεὶ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων εἶσιν ἰάματα. *Nam quæ Medicæ artis methodi vocantur, hæ sunt: nempe contraria contrariorum semper esse remedia.* Lib. XII. pag. 745. τὰ φθάσαντα ὑπὸ θερμότητος παγῆναι, οὐκ ἀπὸ θερμότητος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐναντίου διαλύεσθαι πέφυκε. Et p. 759. hoc ait præcipuum esse boni Medici officium ut calida refrigeret, sicca humectet, ac vicissim; πάντα τὰ παρὰ φύσιν, τῶν ἐναντίων χρήζει πρὸς τὴν θεράπειαν. τὰ δὲ κατὰ φύσιν, μᾶλλον τῶν ὁμοίων. Ἰατροῦ γὰρ τοῦτο ἄριστον ἔργον, τὸ θερμὸν μὲν ψύξαι, τὸ δὲ ξηρὸν ὑγρᾶναι, τὸ δὲ ψυχρὸν θερμᾶναι, καὶ τὸ ὑγρὸν ξηρᾶναι. De hoc præcipuo illius sectæ dogmate multa erudite Prosper Alpinus in libris, quos edidit tredecim de Medicina Methodica, post editionem Patav. 1611. fol. nitide nuper recusis Lugduni Batav. 1719. 4. in quibus nullum inter Methodicos Alexandro nostro datum locum aliquis mirabitur.

Inter præclara ac probata medicamenta aliquibus etiam superstitiosis dat locum, aitque recte se id facere, modo per illa hominem possit servare ἕνεκα τοῦ σῶσαι ἄνθρωπον, καὶ δυνηθῆναι νικῆσαι πάθος. Bonum enim esse vincere morbum & ægris succurrere quovis modo. καλὸν γὰρ νικᾷν, καὶ πάσῃ μηχανῇ βοηθεῖν. Lib. IX. p. 538. quo in loco ait suffragari se Galeno, qui in libro περὶ τῆς καθ' Ὅμηρον ἰατρικῆς testatus fuit antea se ἐπῳδὰς & incantationes fabulis annumerasse anilibus, uti etiam in libro de morbo sacro sapienter facit Hippocrates: sed inde ἐκ

* An Cosmæ Indopleustæ tangit itinera?

ἐκ πολλοῦ χρόνου καὶ τῆς μακρᾶς πείρας longi uſu temporis & experientia comperiſſe μεγάλως δύνασθαι αὐτάς, magnam eſſe earum efficaciam. Sic adverſus colicos dolores lib. X. pag. 592. inter alia amuleta Alexander commendat ferre in annulo inſcultum lapidi Medico Herculem erectum, à quo leo ſuffocatur. Pag. 593. annulum ferreum circello octangulari inſcriptisque ei verbis, φεῦγε φεῦγε ἰοὺ χολὴ ἡ κορυδαλὸς ἐζήτει, atque impoſita loco apoſphragiſmatis figura, quam qui inſpicit, nihil ad rem facere videbit. Et tamen teſtatur magnam hujus ſe remedii efficaciam expertum, additque talia non eſſe propalanda temere, ſed tantummodo dignis communicanda, laudatque dictum Hippocratis τὰ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισιν δείκνυται, βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις. *Res, quæ ſacræ ſunt, ſacris hominibus oſtenduntur, nam profanis nefas.* Lib. XI. p. 656. adverſus podagram jubet laminæ aureæ, quando luna eſt libra, vel in leone potius, inſcribere verſum Homericum Iliad. β. 95.

Τετρήχει δ' ἀγορὴ ὑπὸ δ' ἐστοναχίζετο γαῖα.

Et p. 657. præſervari ait à podagra, qui ad talos geſtent laminæ aureæ luna deſinente inſcripta verba, μεί, θρεῦ, μόρ, φόρ, τεῦξ, ζά, ζών θέ, λοῦ, χρί, γέ, ζέ, ὤν. addito magno nomine, ἰάζ, (leg. ΙΑΩ,) ἀζύφ, ζύων, θρεῦξ, βαίν, χωώκ. Pag. 658. jubet effodere herbam ſacram, quum luna eſt in aquario, pronunciatis his verbis: λέγω σοι, λέγω σοι ἱερὰ βοτάνη. αὔριον καλῶ σε εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φιλέα, ἵνα στήσῃς τὸ ῥεῦμα τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν τοῦδε ἢ τῆσδε. ἀλλ' ὁρκίζω σε τὸ ὄνομα τὸ μέγα ΙΑΩ ΣΑΒΑΩΘ, ὁ Θεὸς ὁ στηρίξας τὴν γῆν, καὶ στήσας τὴν θάλασσαν ῥεόντων ποταμῶν πλεονάζων, ὁ ξηράνας τὴν τοῦ Λὼτ γυναῖκα καὶ ποιήσας αὐτὴν ἁλατίνην. λάβε τὸ πνεῦμα τῆς μητρός σου γῆς καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ ξήρανον τὸ ῥεῦμα τῶν ποδῶν ἢ τῶν χειρῶν τοῦδε ἢ τῆσδε. *Ajo tibi, ajo tibi herba ſacra, cras voco te in domum Philéæ, ut ſiſtas fluxionem pedum & manuum hujus viri, vel hujus mulieris. Sed adjuro te per nomen magnum JAO SABOTH, Deus qui terram firmavit & fixit mare, quod fluviis abundare facit fluentibus, qui exſiccavit uxorem Loth & fecit eam ſtatuam ſalinariam, accipito ſpiritum matris tuæ terræ & vires ejus, & ſiccato fluxionem pedum aut manuum hujus viri aut mulieris.* Addit deinde, craſtina die ante exortum ſolis accepto oſſe cujuſcunque animalis mortui effodiendam illius herbæ radicem, & accepta illa dicendum: ὁρκίζω σε κατὰ τῶν ἁγίων ὀνομάτων, ΙΑΩ ΣΑΒΑΩΘ ΑΔΩΝΑΙ ΕΛΩΪ, *Adjuro te per ſancta nomina, JAO SABAOTH ADONAI ELOI,* in radicem vero injiciendum pugillum ſalis, additis verbis: ut ſales hi non creſcent

ſcent, nec augebuntur, ſic nec morbus hujus viri aut hujus mulieris &c. Et lib. XII. p. 757. multis experimentis probatum ſibi narrat amuletum contra febrem, ſi folio oleæ, communi atramento inſcribatur *κα, ϱοι, α.* foliumque, quod ante ſolis ortum carpſeris, ſuſpendatur collo. Quod autem ad nomina Divina attinet, petita ab Hebræis, eorumque uſu ad morbos dæmonasque averruncandos etiam à non Chriſtianis adhibito operæ pretium eſt videre Grotium & Hammondum ad Matthæi XII, 27. Mericum Caſaubonum ad Marcum Antoninum p. 11. ſeq. Jo. Spencerum ad Origenem contra Celſum p. 17. ſeq. & 53. & quæ ex Geoponicis congeſſi Vol. VI. hujus Bibl. p. 504. ubi etiam amuleta quædam Homerica, & alia ſuperſtitioſa hujuſcemodi reperies, qualia collegit etiam Rob. Keuchenius præfat. ad Serenum Sammonicum. A CHRISTI ſacris tamen alienum fuiſſe Alexandrum Trallianum non crediderim.

Inter præcipuos ſcriptores *de urinis* etiam Alexandrum noſtrum laudat Actuarius lib. 1. de differentiis urinarum c. 2. unde mihi perſuadeo, alio opere deperdito uberius de argumento illo tractaſſe, neque Actuarium reſpicere ad pauca illa, quæ de urinis in Therapevtico hoc traduntur lib. IX.

De morbis & affectibus oculorum tractaſſe alio opere ipſe nos docet Alexander initio libri 2. p. 122. *ἤδη μὲν οὖν ἐν ἄλλοις τισὶ βιβλίοις ἀναγέγραπταί μοι περὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς παθῶν.* Sed & hoc nunquam lucem vidit.

Aphoriſmos ejus, neſcio an excerptos ex libris, quos habemus, MSS. in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi memorat Labbeus Bibl. nova MSS. pag. 123.

Alexandri Tralliani Therapevticorum editiones.

G*ræca*, typis luculentis ex Bibliotheca Regia Pariſ. apud Rob. Stephanum 1548. fol. cum caſtigationibus *Jacobi Goupili* ad calcem voluminis, qui Galenum, Paulum Æginetam & Aëtium utili ſtudio contulit, ſed fallitur, quando Alexandrum ex Paulo putat profeciſſe, cum Paulus (tanto junior) Alexandro paſſim ſit uſus, & eum plus ſimplici vice etiam laudet de nomine, ut ſupra demonſtravi. Addit Goupilus p. 243---259. Rhazem de peſtilentia (de quo infra,) Græce ex eadem Regia Bibl. ſuppeditatum à Petro Caſtellano,

 totum-

totumque volumen dedicavit amplissimo apud Parisiorum Lutetiam Medicinæ Professorum Collegio.

Latina. Veterem ac barbaram versionem in tres digestam libros (ex Arabico, ut par est credere compositam, nam & Arabibus haud ignotus noster Alexander) cum expositione glossæ interlinearis *Jacobi de Partibus* & *Simonis Januensis* in margine posita, impressam sub titulo *Alexandri Yatros Practica*, * Lugduni 1504. 4. & Papiæ 1520. 8. Venet. 1522. fol. jam notavit Jo. Georgius Schenckius. De codicibus MSS. hujus versionis vide Cangii glossar. in *Heraclea* & Labbeum p. 213. Bibl. nov. MSS.

Albani Torini interpretatio Latina vel metaphrasis potius, ut jam Gesnero suboluit, veteris Latinæ versionis, Basileæ apud Henricum Petri, 1533. fol. & 1541. fol. in qua posteriore editione Torinus ipse, qui libris quinque divisit, profitetur se paraphrasin dare, usum duplici translatione Latina, sed barbara, MSta & typis excusa: Græci codicis vix tantulum fragmentum sibi exhibitum fuisse ab Epiphanio, equite aurato Veneto, Alexandri Benedicti filio, initio truncatum, medio atrocissimo vulnere saucium, fine suo mutilatum, toto alias corpore vulneratum, laceratum, cariosum, à tineis ac blattis undique derosum, & lituris interlitum, atque uno verbo, plerisque locis illegibile. Confer Reinesii Epistolas ad Daumium pag. 135. & 137.

Jacobum Goupilum etiam libros Alexandri latinitate donasse, multo quam à Torino factum tersius ac politius, & doctissimis illustrasse scholiis refert Andreas ** Tiraquellus, Goupili amicus, à quo ad edendum emendandumque Græcum opus inpulsum se non diffitetur in præf. Porro publicasse illam versionem (quod addit J. G. Schenckius,) non dicit, neque editam esse existimo.

Joanne Gvinterio Andernaco interprete, Argentorati apud Remigium Guidonem 1549. 8. & Lugduni apud Antonium Vincentium 1560. 12. Atque in H. Stephani artis Medicæ principibus Paris. 1567. fol. & cum Joannis Molinæi annotationibus Lugd. 1575. forma minore.

Excerpta *de balneis*, p. 481. Operis Veneti de balneis, A. 1594. fol.

De

* Inter Constantini Africani scripta; qui variorum Medicorum lucubrationes circa A. C. 1070. ex Arabico Latine vertit, apud Petrum Diaconum de viris illustribus Casinensibus c. 23. memoratur Practica duodecim libris.

** Tiraquellus libro de Nobilitate p. 334. seq.

De febribus, liber (ultimus ſive duodecimus) in opere Veneto de febribus p. 45. A. 1553. fol.

Gallice librum undecimum cum Rhaze de peſtilentia vertit *Sebaſtianus Collinus*. Pariſ. 1556. 8.

Græco-Latina librorum Alexandri editio hactenus exſtat unica cum verſione & obſervationibus Andernaci, qui Goupili etiam caſtigationes addidit, & Græcam illius editionem cum alio Græco MS. non paucis locis meliore collatam emendavit, Baſileæ apud Henricum Petrum 1556. 8.

Indiculus Medicorum & Scriptorum ab Alexandro Tralliano memoratorum.

Compoſitus à me ad paginas editionis Græco-Latinæ Baſileenſis 1556. 8.

Coſmæ,

Λημνία

In nulla Alexandri editione, neque collectione veterum Medicorum exstat ejusdem *ad Theodorum*, quem φίλτατον appellat *Epistola*, περὶ ἑλμίνθων, *de lumbricis*, hominis corpori infestis eorumque curatione, quam qui primus edidit vertitque Latine ad calcem quatuor librorum Variar. lectionum, Venet. 1570. 4. Hieronymus Mercurialis, *Quod*, inquit, *Alexandri sit Epistola, primo indicat Codicis Vaticani, à quo illam accepi vetustas, deinde scribendi modus, atque orationis character, postremo Arabum scriptorum fides, qui cum quædam quæ solum in hac Epistola reperiuntur, eo pacto citent, quo res Tralliani consueverunt, sane videntur ipsam veluti illius genuinam agnovisse.* Hanc licet recusam subinde cum Mercurialis Variis Lect. & aliis scriptis Venet. 1644. fol. & ad calcem libri ejus de morbis puerorum Francof. 1584. 8. tamen rarius obviam dare hoc loco non dubito, cum sit brevis & de auctoris diligentia & candore testetur.

ἘΠΙΣΤΟΛῊ ἈΛΕΞΆΝΔΡΟΥ ΤΡΑΛΛΙΑΝΟΥ͂, Περὶ ἑλμίνθων.

I.

ΓΈγραφάς μοι φίλτατε ΘΕΌΔΩΡΕ περὶ τοῦ σοῦ παιδὸς ἀπολέσθαι κινδυνεύοντος, ὅπως ἄν τι τῶν ἑλμίνθων ἀνευ-

ALEXANDRI TRALLIANI De Lumbricis Epistola.

I.

PEr literas à me THEODORE amicissime efflagitasti, ut puero tuô jam à ventris animalibus jugulari pericli-

ἀναιρεῖν δυναμένων ὑμῖν ἀποστεῖλαι φάρμακον γενοίμεθα βοηθεῖν αὐτῷ. ἐχρῆν δὲ ὑμᾶς μὴ μόνον τοῦτο γράψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρρωστον ὑποπτεύεσθαι, εἰ πάρεστι πυρετὸς, ἢ ἔμετος, ἢ τῆς γαστρὸς φθορὰ, καὶ πῶς ἔχει τὰ τῆς ὀρέξεως, ἢ δίψης. αὐτῶν τε τῶν ὀφθέντων τὸ εἶδος τῶν ἑλμίνθων, καὶ ἁπλῶς ἅπαντα διελθεῖν, ὅσα τε τὴν νῦν διάθεσιν συνεδρεύει, καὶ ὅσα προηγήσατο. οὕτω γὰρ αὐτός τε εὐχερέστερον τὰ παρ᾽ ἡμῶν ἔδοξεν, ἐγώ τε οὐκ ἂν ἐδεήθην πλείονα συνάψαι. νῦν δὲ τὸ ἀπροσδιόριστον τῶν ὑπὸ σοῦ γεγραμμένων ἀναγκάζει μὴ πρὸς ἓν, ἀλλ᾽ εἰς πολλὰ βλέποντα ποιεῖσθαι μᾶλλον τὴν ἔκθεσιν. πρῶτον τοίνυν ὑμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὡς τριττὸν εἰρήκασιν οἱ παλαιοὶ τῶν ἑλμίνθων εἶδος, ἓν μὲν τὸ μικρὸν πάνυ καὶ λεπτὸν, ὃ καλεῖν εἰώθασιν ἀσκαρίδας, δεύτερον δὲ τούτων, στρογγύλον. καὶ τρίτον ἄλλο τὸ τῶν πλατειῶν. ἔχουσι δὲ τὴν γένεσιν, αἱ μὲν λεπταὶ, καὶ μικραὶ περὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ παχέος ἐντέρου. αἱ δὲ στρογγύλαι, περὶ τὰ ἄνω μᾶλλον τῶν ἐντέρων, ὥστε, καὶ ἐπαναβαίνειν αὐτὰς ἄχρι τῆς γαστρὸς, ὅθεν καὶ ἐμοῦνται πολλάκις. αἱ δὲ πλατεῖαι εἰς τοσοῦτον ἥκουσι μέγεθος, ὥστε καὶ ὅλῳ συμπαρεκτείνεσθαι τῷ ἐντέρῳ. οἶδα δὲ ἐγγὺς πουις ποδῶν ἐκρίθησαν. καὶ αὕτη μὲν αὐτῶν ἐστιν ἡ διαφορὰ, τίκτονται δὲ ἀπὸ διαφθορᾶς σιτίων, καὶ σήψεως ὠμῶν χυμῶν. διαγνοὺς οὖν πρότερον τίνες τέ εἰσι

clitanti, medicamento aliquo ex iis, quæ lumbricos necant, misso succurrere velim. Atqui non hoc solum vos ad me scribere opus erat, sed & ægrotum ipsum conspici, si febre tentetur, si vomitus, aut ventris fluxus adsit; nec non quo pacto fame, sitive teneatur; Ad hæc vermium ipsorum inspectorum formam, ac (ut universim dicam,) omnia enarrare conveniebat, quæ affectionem præsentem comitantur, quæque eandem præcesserunt. Sic enim, & tibi scripta nostra visa fuissent faciliora, nec plura simul congerere mihi necessum fuisset. Nunc vero cum scriptis tuis nil diffinitum habeatur, non unius tantum, sed multorum consideratione habita sententiam meam exponere cogor. Itaque vobis primo sciendum est: veteres tria vermium genera tradidisse, unum parvum admodum, atque tenue, quod ascaridas nuncupare consueverunt; alterum rotundum; tertium teniarum, sive latiorum. Generantur autem tenuia, & parva animalia circa inferiores crassi intestini partes: rotunda potius in intestinis superioribus, ita, ut ipsa usque ad ventriculum ascendant: unde & sæpenumero vomitu rejiciuntur; ceterum lati vermes interdum ad tantam magnitudinem accedunt, ut universo intestino coextendantur. Constat quandoque excretos esse, qui

εἰσι καὶ περὶ ποῖα μᾶλλον μέρη οἱ πλεονάζοντες ἕλμινθες καὶ πολὺ πρότερον αὐτῷ τούτῳ οἱ πλεονάζοντες ἕλμινθες, ἔρχου οὕτως ἐπὶ τὴν θεραπείαν αὐτῶν. συμβαίνει γὰρ δάκνεσθαι τῇ ναυτίᾳ τὸν παῖδα, καὶ στροφᾶσθαι: ἐνδέχεται δὲ καὶ διὰ χολώδεις χυμοὺς, καὶ μοχθηροὺς καὶ διαφθορὰν, ταῦτα γίνεσθαι, μὴ οὖν ἐξ ὑπονοίας, ἀλλὰ μετὰ σκέψεως ἅμα πάντα εἰ φανῇ ἀκριβῶς, τότε καὶ αὐτὸς ἔρχου ἐπὶ τὴν θεραπείαν θαῤῥῶν.

Σημεῖα τοῦ ὑποκεῖσθαι ἕλμινθας.

II. Διαγνώσῃ δὲ τοὺς ἕλμινθας ἔκ τε τῶν προηγησαμένων ἀγρυπνιῶν τε πολλῶν καὶ ἀπεψιῶν ἃν προηγοῦνται παχύτεραί τε καὶ πλειότεραι τῶν ἐδεσμάτων ἐδωδαὶ, καὶ βαλανείων συνέχειαι, καὶ μετὰ τροφὴν, γίνονται δὲ αὐτοῖς στρόφοι, καὶ νύξεις, καὶ δήξεις, καὶ συστολαί τινες ἀναιδεῖς εἰς ἄρθρα. ἤδη δὲ συνεχόμενοι τῷ πάθει καὶ τῶν ἑλμίνθων αὐξανομένων ἐπιπλέον, καὶ οἱ σφυγμοὶ μικροὶ γίνονται, καὶ ἀμυδροὶ, καὶ τοῖς ἐκλείπουσι, καὶ παλινδρομοῦσιν, οἱ δὲ ἀφῆκτα ψύχηται, καὶ παραφρονοῦσιν, καὶ τρύζουσι τοὺς ὀδόντας. καὶ τῇ γλώσσῃ τὰ χείλη τρίβουσι, καὶ λοιμῶδες, καὶ σηπεδονῶδες ἀναπνέουσι διὰ τοῦ στόματος, καὶ ἀνορεκτοῦσι καὶ ἣν ἂν

qui ſexdecim pedum longitudinem prope æquarunt. Atque hæc eſt ipſorum differentia. Gignuntur porro ex ciborum corruptione, ac humorum crudorum putrefactione. Cum igitur primo cognoveris qui ſint, & circa quas potiſſimum partes ſint vermes qui abundant, tum curationem ipſorum aggredere. Accidit namque, ut puer nauſea mordeatur, ac torqueatur, at idem etiam à bilioſis, & pravis humoribus, nec non à corruptione efficitur: ſi igitur tibi non ſuſpicanti, ſed diligenter conſideranti ſimul omnia exacte apparuerint, tunc ipſe ad curationem confidenter accedito.

Signa animalium in ventre exiſtentium.

II. Lumbricos cognoſces, tum vigiliarum, tum cruditatum præcedentium copia, quas plurimorum, atque craſſiorum eduliorum eſus, nec non aſſiduæ eæque poſt cibum & balinea antecedunt. Fiunt vero ipſis tormina, punctiones, morſus, & quædam ad articulos turpes contractiones; ſunt etiam, qui hac affectione detenti lumbricisque plurimum creſcentibus, pulſus parvos, & obſcuros habeant; aliquibus deficientes, rurſumque redeuntes fiunt. Alii frigefiunt, delirant, dentibus fremunt, labiaque lingua premunt. Ad hæc ab ore peſtiferum neſcio quid, & putridum efflant, inappetentia laborant, & quemcunque cibum

ἂν προσενέγκωσι, τροφὴν ἐμοῦσι ταύτην εὐθὺς, καὶ στρέφονται συνεχῶς καὶ ἀποροῦντες ἀνακλήσεως ἄλλο τε ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἐμπίπτουσιν ἢ μέχρι πολλοῦ, καὶ τελευταῖον ὅταν ἔχωσιν ἐσχάτως ἱδροῦντες ψυχρόν τε, καὶ συγκοπτικόν. ταῦτα ἐστὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας σημεῖα, μηκέτι δὲ μηδὲν ἄλλως βοηθεῖν, καὶ προσφέρειν ὀρθῶς, ἢ ὅσα πεπίστευται τοὺς ἕλμινθας ἀναιρεῖν.

bum offeras, eum ſtatim vomunt. Continuo vertuntur, & quaſi nullum decumbendi commodum ſitum invenientes in alium, atque alium ſubinde locum ſeipſos diu jactant. Denique cum in extremo ſunt, frigidis ſudoribus, ac animi defectionibus ſollicitantur. Hæc ſunt eorum, quos ventris animalia infeſtant, indicia; quibus nulla alia ratione auxiliaberis, nec quicquam aliud cum fructu præbebis, niſi ea, quæ lumbricos necare creduntur, exhibeas.

Θεραπεία ἑλμίνθων μετὰ πυρετοῦ.

III. Ὅτι μὲν λεπτύνουσα δίαιτα πᾶσι τοῖς ἔχουσιν ἕλμινθας ἁρμόζει, παντί που δῆλον, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῖς πολλοῖς τῶν λεπτυνόντων ἁπάντων οὐ μία τις διαφωνία, ἀλλὰ ποικίλη καὶ διάφορος, τὸ μὲν αὐτῶν μετέχον σαφοῦς θερμασίας, καὶ πολλῆς, τὸ δὲ μετρίως καὶ ἀνεπαισθήτως, καὶ σπάνιόν ἐστιν εὑρεῖν τοὺς πυρετοὺς οὕτως παροξύνοντας, εὔδηλον ὡς εἴγε πυρετὸς ἅμα τε ἕλμινσιν ἐνοχλεῖν φαίνοιτο, ὡς οὐδὲ τοῖς σφόδρα καὶ λεπτύνειν δυναμένοις χρῆσθαι καὶ ἀναιρεῖν αὐτοὺς καὶ φθείρειν εἰώθασιν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς μετρίως ὡς ἐνδέχεται, θερμαίνειν, καὶ λεπτύνειν δυναμένοις. ἐστὶ δὲ τὰ τοιαῦτα, τοῦ τε σελίνου τῆς ῥίζης τὸ ἀπόβρεγμα, καὶ τοῦ χαμαιμήλου, καὶ τῶν μισχιλίων καλουμένων, ὧν ἡ ὕλη μᾶλλον, τὸ καταγλίσχρον κέκληται μὴ λεπτύνον. εἰσὶ δὲ διάφορα τὰ τοιαῦτα

Lumbricorum cum febre curatio.

III. Attenuantem vivendi rationem omnibus lumbricos habentibus convenire, unicuique clarum eſt: ſed quoniam etiam apud vulgares attenuantium quorumlibet non unum diſcrimen eſt; ſed variæ, ac diverſæ differentiæ, quando eorum aliud manifeſta ac inſigni caliditate pollet; aliud moderate, & inſenſibiliter calefacit; Item raro contingit quin febres exacerbentur; Conſtat quod ubi febris cum lumbricis vexat, non rebus magna attenuandi facultate præditis, etiam ſi animalia illa interimere, & corrumpere conſueverunt; ſed potius cum iis, quæ utcunque contingit moderate calefacere ac attenuare poſſunt; cujuſmodi ſunt aqua, in qua radix apii, & chamemelum, & ea, quæ vocantur miſchilia, ſint macerata,

τοιαῦτα ἢ τὰ πάνυ θερμαίνοντα τοὺς πυρετοὺς αὔξει καὶ καταβάλλει τὴν δύναμιν, διόπερ εἰκότως ὄντων πυρετῶν, ἀνοίκεια εἰσὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα δὴ πάνυ τὸ πικρὸν καὶ δριμὺ κέκτηται.

Περὶ ὑπαγωγῆς γαστρός.

IV. Ὑπαγωγή ἐστι γαστρὸς ἀπὸ ὑδρελαίου, καὶ ἢ μελικράτου ὑδαροῦ ἢ χαμαιμήλου μετὰ μέλιτος. ἔξωθεν δὲ τῷ οἰνελαίῳ δεῖ βρέχειν τὸ σπλάγχνον ἀποβραχείσης πρὸς ὀλίγον ἀψινθίου.

Περὶ τῶν σφόδρα πυρεσσόντων.

V. Εἰ δὲ σφόδρα ὁ πυρετὸς εἶναί σοι φαίνοιτο πάνυ, καὶ τὸ ῥοδόμελι δίδου, καὶ γὰρ εὐστόμαχόν ἐστιν καὶ ἑλμίνθων ἀναιρετικὸν διὰ τὸ ἐν αὐτῷ ὑπόπικρον. ἔστι δὲ καὶ ἄδιψον, καὶ ληξιπύρετον. τούτου δὲ μὴ παρόντος ὑδρορόσατον δίδου ἢ ὑδρορόδινον: ἔξωθεν δὲ κηρωτὴ ῥοδίνη καλῶς σκευασθεῖσα. δεῖ γὰρ τὸν κηρὸν ἐν ὕδατι πολλάκις ἀποπλύνειν, καὶ οὕτως τὸ ῥόδινον ἐπιβάλλειν κάλλιστον, ἠρέμα τε ἑψεῖν, ὥστε μὴ καῆναι τὸ ῥόδινον. ἔστω δὲ τὸ ἴσον τοῦ κηροῦ. μετὰ δὲ τὸ μιγῆναι καλῶς, ὀλίγον περίμεινον ἕως οὗ ψυχθῇ. ψύξας αὐτὸ κατὰ μικρὸν ὡς ἂν ἑνωθῇ, ἐκ τοῦ χαλκοῦ ἐπίβαλε πάντα ἐν τῇ θυείᾳ καὶ τρίβε συντόνως, ἐπιβάλλων ὀλίγον ὑδρορόδινον, ἕως οὗ γένηται μαλακὸν πάνυ,

quorum materia potius viſciditatem, quam attenuandi vim poſſidet (ejusmodi autem diverſa ſunt) quandoquidem, quæ multum calefaciunt, ut febres augent, ſic virtutem dejiciunt; iccirco merito febre exiſtente, ea minime congruunt, quemadmodum amara, & acria ſunt.

De ventris ſubductione.

IV. Liquatur venter cum hydrelæo, vel cum melicrato aquoſo, vel cum chamemelo, & melle: extrinſecus vero madefaciendum eſt viſcus vino, & oleo, in quibus abſinthii modicum ſit maceratum.

De iis, qui vehementer febriunt.

V. Si vehemens febris adeſſe tibi videatur, tum roſaceum mel præbeto; nam & ſtomacho accommodatum eſt, & ob exiguam quandam ſibi inexiſtentem amaritudinem lumbricos interimit: Præter hæc ſitim levat, & febrem ſolvit. Eo vero deficiente, hydroroſatum propinato. Extrinſecus ceratum roſarum optime paratum conveniet. Oportet enim ceram in aqua ſæpius abluere, atque ita optimum roſaceum injicere, atque lente coquere, ita, ut roſaceum non comburatur, (ſint autem ceræ, & roſacei pondera paria) tum poſtquam exacte mixta fuerint, parum deſiſtes, quousque refrigeretur; cum autem paullatim ipſum refrigeraveris, donec

πάνυ, καὶ δίυγρον. ἐὰν οὖν οὕτως σκευασθῇ, καὶ τῷ πυρετῷ μάχεται, εἴπερ τι καὶ ἄλλο παρενοχλεῖ, καὶ τὰς ἕλμινθας ἐκτινάσσει διὰ τῆς κάτω γαστρός, καὶ νεκρὰν τὴν ὄρεξιν, καὶ ἀσθενοῦσαν ἐπεγείρει. καὶ πρὸς ἄλλα δὲ πάθη διακαῆ ποιεῖ καλῶς οἷον ἐπὶ ἐρυσιπέλατος, καὶ ἀνθράκων, καὶ τὰς ἐν δακτυλίῳ γινομένας φλεγμονάς, καὶ ἐπὶ ῥευματισμοῦ δὲ ποδῶν δριμὺ, καὶ χολῶδες ὄντι τὸ ἐπιῤῥέον. καὶ κεφαλαλγίαν δὲ χρονίαν, διὰ θερμότητα γινομένην ὠφελεῖ καὶ ἁπλῶς οὕτω πολύχρηστον κηρωτὴν οὐκ ἂν εὕροις. καὶ διὰ τῆς ἀγχούσης δὲ ἐὰν οὕτω σκευασθῇ, χρησιμωτάτη ἐστὶν ἐφ' ὧν ἐστι πυρετὸς, καὶ ῥάκη εἰς ὑδρέλαιον ἄριστα. ποιεῖ δὲ τὸ ἔλαιον εἰ ἔστι χαμαιμήλινον. ἐν δὲ τῷ ὕδατι τῷ ἐπιμιγνυμένῳ δεῖ ἐμβάλλειν μελίλωτα, καὶ χαμαίμηλον, καὶ ὀλίγον ἀψίνθιον, καὶ οὕτως ἀποζέννυσθαι. ῥάκει δὲ προσφερέσθω, μὴ πάνυ θερμῷ. εἰ δὲ θεραπεύσεις ὠφελήσει δὲ, ἐκτὸς μέντοι τοῦ ἀψινθίου. πικρῶν γὰρ οὐ δεῖ θεραπεύειν οὐδενὶ τὴν κάτω γαστέρα, τοὐναντίον γὰρ ἀναδραμοῦνται αἱ ἕλμινθες μᾶλλον ἐν τούτοις ἄνω. διόπερ εἰ μὴ πάνυ κωλύει ὁ πυρετὸς, ἐπιβάλλειν δεῖ μέλι. οὕτω γὰρ ἅμα, καὶ τὰς ἕλμινθας προτρέπει παρὰ τὰ κάτω, καὶ τὰ τούτους τρέφειν δυνάμενα πείθεται παχέα, καὶ γλίσχρα ὄντα. εἰ δὲ καὶ τούτων γινομένων, ἐπιμένει τὰ τῶν πυρετῶν,

nec unitum ſit, ex æneo vaſe omnia in mortarium conjice, ac valenter tunde: roſacei parum infundens, quouſque admodum molle, & liquidum evadat: ſi igitur in hunc modum paratum ſit, febri, ſi quid aliud, adverſatur, & lumbricos per inferiorem ventrem ducit, emortuam & imbecillam appetendi vim excitat: ad alias ſimiliter fervidas affectiones veluti eryſipelata, carbones belle facit: & inflammationes ano innaſcentes, & acres, bilioſaſve pedum fluxiones, inveteratosque capitis dolores, ex caliditate ortos juvat: Et (ut uno verbo dicam) nullum aliud ceratum ita multis uſibus accommodatum reperies. Ceratum etiam ex Anchuſa ſi eodem modo paretur, ubi febris ſollicitat, utiliſſimum eſt: Panni etiam hydrelæo imbuti optimi ſunt. Efficax autem eſt oleum, ſi ſit chamemelinum; in aquam vero quæ oleo miſcetur, melilotum, chamemelum, & abſinthii modicum injicere oportet, atque ita fervere; ſed lana non multum calida applicanda eſt. Quod ſi etiam ventrem laveris, remoto tamen ſi voles abſinthino, utilitatem attuleris: neque ulla amara per inferiorem ventrem, cuiquam adminiſtrabis, quoniam animalia ex adverſo potius ad ſuperiores partes in hiſce recurrunt: & iccirco niſi febris multum prohibeat, mel injiciendum eſt, nempe quod

των, καὶ δίψα πολλὴ ὑπάρχει, κέχρησο καὶ τῇ ἄλλῃ διαίτῃ τῇ ψύχειν τε, καὶ ὑγραίνειν δυναμένῃ, τὸ γὰρ σφοδρὸν τοῦ πυρετοῦ, χολώδη ἐπιμιξίαν χυμοῦ δείκνυσι ἐν τῷ σώματι. ἐπὶ τούτων οὖν προσφέρειν δεῖ πτισάνην μετὰ ψυχροῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ, καὶ τοῦ λεπτύνειν δυναμένου. καὶ μὴ θαυμάσῃς εἴ τι πρὸς ψύξιν ἐχρησάμην, ἀεὶ γὰρ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνίστασθαι, χρὴ σπουδάζειν εὐκρασίαν ἀεὶ περιποιεῖν τῷ σώματι. ταύτης γὰρ παρούσης ἐξόν ἐστι καὶ τοῖς λεπτύνουσιν ἀβλαβέστερον κεχρῆσθαι, λοιπὸν ὄξους τε βραχὺ, καὶ ῥίζης σελίνου ἐν τῇ ἑψήσει αὐτῆς, ἐμβάλλοντας. οὕτω κάλλιστος, καὶ ὠφελιμώτατος ὁ χυλὸς αὐτῆς. εἰ δὲ μηδὲν προσλάβῃ τῶν εἰρημένων, οὐδὲν ἄλλο ἢ τροφὴ τῶν ἑλμίνθων γενήσεται μᾶλλον. ἀλλὰ καὶ τῶν λαχάνων ἐσθιέτω τὰ ἴντυβα. καὶ τὰς θριδακίνας τὰς καλουμένας μαρούλλα ἑφθὰ εἰς ὀξύκρατον αὐτὰ ὑδαρὲς ἀναβάπτειν. εἰ δὲ ἀκαίρως ἔχει καὶ διψώδης ὁ κάμνων, καὶ τοῦ πέπονος τὴν ἐντεριώνην δίδου. ἔχει γὰρ καὶ ῥυπτικὸν, ἀλλὰ καὶ συκάμινα. ταῦτα δὲ μετὰ τοῦ τὴν γαστέρα ὑπάγειν, καὶ ἄλλως πως ἑλμίνθων εἰσὶν ἀναιρετικά. δίδου πάντα εἰς κόρον. ἀλλὰ πολλάκις καὶ δι' ἀπορίαν τροφῆς αὐτῶν τῶν ἐντέρων εἰς τοσοῦτον ἧψαντο, ὥστε καὶ διὰ τοῦ δέρματος αὐτοῦ ὀφθῆναι διεξιόντας, νυνὶ δὲ καὶ πρὸς τὸν πυρετὸν καὶ

quod ſimul, & lumbricos, & quæcunque craſſa & vivida ipſos nutrire apta ſunt, deorſum trahat. His autem omnibus peractis, ſi febris, & ſitis magnitudo adhuc perſeveret, utere etiam reliquo victu, qui refrigerare & humectare queat. Vehementia namque febris, bilioſi ſucci mixtionem in corpore indicat. Quamobrem his ptiſſanam cum aliquo quod refrigerare & humectare, atque attenuare valeat offerre neceſſum eſt; nec te admiratio capiat, ſi refrigerantium uſum commendem, quoniam ſemper ei quod magis urget, obſiſtendum eſt; ſtudendumque ſemper, ut corporis bona temperies inducatur, nimirum qua præſente tutius de cetero attenuantibus uti licet, veluti ſi parum aceti, apiive radicis inter coquendum injeceris, ſic optimus ac utiliſſimus ejus ſuccus evadet. Verum enimvero ſi nihil prædictorum inſit, nil aliud efficietur, quam lumbricorum nutrimentum. Ex oleribus intybum, & lactucas marullas vulgo dictas, coctas, oxicrato aquoſo intinctas comedat. Quod ſi ægrotus vexetur, ſitique exerceatur, peponis interiora offer: abſterſoria enim facultate non caret, quin &, mora exhibeas, quippe quæ non modo alvum ducant, verum etiam aliquo pacto animalia ejus interimant. Omnia usque ad ſatietatem concedito. Quandoquidem

καὶ πετραίους ἰχθύας δίδου προειληφότας ἐν τῇ ἑψήσει ὄξος, ἀλλὰ περιστεράς. τοσαῦτα, καὶ περὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας μετὰ πυρετοῦ.

Περὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας ἄνευ πυρετοῦ.

VI. Εἰ δὲ ἀπύρετος ὑπάρχει, μηκέτι τὸ ῥοδόμελι δίδου. μήτε πέπονα εὐχερῶς. ἀλλὰ καὶ τὸ πόμα, καὶ ἡ τροφὴ πᾶσα, γινέσθω λεπτύνουσα. οἷον ἀπὸ σελίνων τε, καὶ πράσσων. ἢ καυκαλίδος. ἢ γιγγιδίου. ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ σκορόδων, ἀμιγδαλέων πικρῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. μελάνθιόν τε ἐπὶ κύμινον μετ᾽ ὄξους συγκείμενον. καὶ μαστίχη ἢ κάππαρις ἁμόζει τούτοις, καὶ τὸ τοῦ ἀβροτόνου ζέμα, τῆς κόμης τοῦ ἀψινθίου, καὶ τὸ τοῦ ἡδυόσμου καὶ τὸ τοῦ δικτάμνου, καὶ τὸ καλούμενον κῦφι ἱερατικόν. καὶ ἡ θηριακὴ καὶ πρὸς ταῦτα ἁρμόζει. οὐ μόνον τοὺς ὄντας φθείρειν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους οὐ συγχωρεῖ ἀπογεννηθῆναι εἴγε προπίνει τις ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ μηνός. καὶ ἔγωγε πολλάκις ἐπέτυχον δεδωκὼς αὐτὴν ἐπὶ τῶν πολλὰς ἐχόντων ἕλμινθας μετ᾽ ἀνατροπῆς στομάχου. καὶ ὁ γαγάτης δὲ λίθος, πάνυ ποιεῖ. καλῶς δὲ ποιεῖ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, κοκκία διδόμενα ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθέμενα.

καλῶς

quidem ſæpe obſervatum eſt ea ob alimenti inopiam ita inteſtina laceraſſe, ut per cutim ipſam egredi viſa ſint. Ad hæc propter febrem ſaxatiles quoque piſces, qui in coctura acetum præhabuerint dabis, ſimiliter, & palumbos. Atque tot dicta ſint de iis, qui à lumbricis, & febre ſimul tentantur.

De iis, quos ſine febre lumbrici vexant.

VI. Si æger febre careat, neque rhodomel, neque peponem prompte concedas, ſed tam potus, quam cibus omnis attenuatorii ſint, veluti apium, & porrum, vel caucalis, vel herba biſacutum vocata. Interdum etiam allia, amygdalæ amaræ, atque ſimilia. Melanthium, ciminum aceto conditum, nec non maſtiche, vel capparis. Convenit his, & decoctum abrotani, comæ abſinthii, majoranæ, dictamni. Cyphi item ſacricficiorum vocatum. Præter hæc theriaca non ſolum ad exiſtentes lumbricos, interimendos valet, verum etiam eorum generationem inhibet, ſi quis ſemel, vel bis in menſe eam bibendam præbeat. Et ego ſæpius eam in magnam cum ſtomachi ſubverſione lumbricorum copiam habentibus felici ſucceſſu exhibui: facit multum, & lapis gagates. Belle quoque faciunt, ſi quæ alia granatorum grana data intus exteriusque applicata. Multum

Hhhh valet

καλῶς δὲ ποιεῖ καὶ ἡ ταυρεία χολὴ μετὰ μυελοῦ ἐλαφείου ὥσπερ καὶ μετὰ κεδρίας μιγνυμένη. ὁμοίως δὲ ποιεῖ καὶ τὸ θέρμινον ἔλαιον, μετὰ μυελοῦ ἐλαφείου, κατὰ τοῦ ὀμφαλοῦ ἐπιτιθέμενον. καὶ ἡ κηρωτὴ δὲ ἡ γαληνία ὁμοίως ποιεῖ. καὶ ταῦτα μὲν ἀρκούντως δοκεῖ μοι ἔχειν. τὸ γὰρ εἴρηται περὶ αὐτῶν εἰκότως ὁποίοις δεῖ βοηθήμασι χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐν τῷ σώματι πλεοναζούσας ἕλμινθας, εἰ μετὰ πυρετοῦ ὑπάρχουσι. ἵνα δὲ καὶ ἑτοίμως ὑπομιμνήσκει τῶν κατὰ μέρος, καὶ μηδὲν πολλῶν βιβλίων ἐκθήσομαί σοι πλὴν εἰς ὅσα τοῖς τε ἀρίστοις τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἄκρως ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαρτυρημένων τῇ πείρᾳ, ἐξεῦρον, καὶ πρῶτόν γε τῶν τὰς πλατείας ἕλμινθας ἀναιρεῖν δυναμένων μνημονεύσομεν. ἐπειδὴ τῶν ἄλλων μᾶλλον αὗται ἐπικίνδυνοι εἰσί.

Περὶ τῶν τὰς πλατείας ἀναιρούντων ἕλμινθας, Ἀλεξάνδρου.

VII. Κάρδαμον ἕλμινθας πλατείας ἕλκει καταπινόμενον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κόστος καὶ τὸ κίκινον ἔλαιον πινόμενον. καὶ κάρυα βασιλικὰ πλείονα βρωθέντα, ἕλμινθας πλατείας ἐκβάλλει καὶ ἀναιρεῖ: ἕλμινθας ἐκβάλλει φλειὸς ῥοδακινέας, φύλλα μυρσίνης, ῥοιᾶς ἄνθη. καὶ ἑλμινθοβότανον τρίψας πότιζε, συκαμινέας τῆς ῥίζης ὁ φλοιὸς ἐν ὕδατι ἑψηθείς, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον πινόμενον τὸ μικρὸν μετὰ τοῦ καρποῦ σὺν νίτρῳ, καὶ ὑσσώπῳ. καὶ κάρδαμον, σὺν ὕδατι πινόμενον

valet, & fel taurinum, medullæ cervinæ, quemadmodum, & cedriæ commixtum. Pariter juvat oleum lupinorum: cum medulla cervina umbilico inunctum, sicut & Galeni ceratum. Atque de his satis mihi dictum videtur. Nam de ipsis sufficienter dictum est, quibus auxiliis adversus animalia in corpore exuberantia uti oporteat, si febris adsit. Quædam tamen particularia libenter monebo, neque multis libris tradenda exponam, sed ea tantum, quæ, & ab optimis medicinæ auctoribus, & à me summa experientia comprobata inveni. Primum igitur eorum mentionem faciam, à quibus lati lumbrici occiduntur, cum ab iis majus, quam ab aliis periculum impendeat.

De iis, quæ latos lumbricos necant.

VII. Nasturtium potu sumptum latos lumbricos extrahit, similiter & costus, ac oleum ricininum bibita. Nuces quoque regiæ magna copia devoratæ, lata ventris animalia jugulant, atque expellunt, sicut & mali persicæ cortex, myrti folia, malique punici flores. Ad hæc herbam lumbricariam, sive corallinam tritam bibendam dabis. Mori radicis cortex aqua coctus, deinde potatus, nec non heliotropium parvum cum semine, nitro, ac hyssopo bibitum; nasturtium præterea,

μενον ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ πλατείας ἐκτινάσσει μετὰ γάρου, ἢ μέλιτος, < γ'. ἐκλειχόμενον, καὶ χαμαιλέοντος λευκοῦ ἡ ῥίζα ποθεῖσα ὀξυβάφου πλῆθος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ μετὰ ὀριγάνου ἀφεψήματος ἕλμινθας ἐκβάλλει. ὑσσώπου, καὶ καρδάμου ἡ ῥίζα τέταρτον < μετὰ μελικράτου ἐκλαμβανόμενον ἕλκει, βέλτιον μὲν τοι μετὰ σκαμμωνίας ἢ ἐλλεβόρου μέλανος ὀβολῶν β, εἰ δέ τις δὲ σκόροδα φάγῃ, καὶ λάβῃ θυλυπτέριδος τὴν ῥίζαν ἐκλειῶν τῷ μέλιτι, ἐξάγει ἕλμινθας πλατείας. σὺν οἴνῳ δὲ πινομένη < πλῆθος στρογγύλας ἐκβάλλει: ὁ χυλὸς κενταυρείου μετὰ κυμίνης ἐπιτιθέμενος, ἕλμινθας ἐκβάλλει. μέλανθιον ὕδατι λειωθὲν καὶ ἐπικαταπλασθὲν κατὰ ὀμφαλοῦ, ὁμοίως ποιεῖ. καὶ σικύου ἀγρίου, ἡ ῥίζα ἑψημένη ὑδρομέλιτι. κἂν τούτῳ, ἐπιβαλλομένου μετὰ τὸ ἑψηθῆναι, λινοσπέρμου μέρη β'. θερμίνου ἀλεύρου μέρος ἕν. καὶ πάλιν ἑψημένου, καὶ καταπλαττομένου τὰ ἄνω πάντα μέρη τούτων, καὶ πλατείας ἀναιρεῖ, καὶ στρογγύλας. καὶ ἁπλῶς σφόδρα κινδυνευόντων ὑπὸ ἑλμίνθων ἔξωθεν περιφέρεται, καὶ θαυμαστῶς.

terea, tum rotundos, tum latos lumbricos extrahit, si cum gari, vel mellis drachmis iij. lambatur. Chameleonis albi radix oxybaphi pondere in vino austero cum origani decocto pota lumbricos ejicit, quod similiter facit hyssopi, & nasturtii radix quatuor drachmarum pondere cum melicrato exceptæ, sed melius cum scammonii, sive ellebori nigri obolis duobus: si vero quis allia edat ac filiculæ fœminæ sumat radicem, cum melle terens latos lumbricos educit, & eadem radix drachmæ pondere bibita rotundos pellit. Centaurii succus cum cimino impositus, lumbricos ejicit. Melanthium aqua maceratum, & emplastri forma umbilico appositum, idem facit; idem cucumeris silvestris radix cum hydromelle elixata, cui si etiam post elixationem injecerimus seminis lini partes duas, lupinorum farinæ unam, ac deinceps iterum coquatur, & superioribus omnibus partibus emplastri forma adhibeatur, tam latos, quam rotundos lumbricos necat, quinimmo iis omnibus indifferenter, qui à quibusvis ventris animalculis magno periculo sollicitantur, extrinsecus adhibetur, ac mirifice auxiliatur.

Περὶ τῶν στρογγύλας ἀναιρούντων ἕλμινθας.

VIII. Ἀναιρεῖ δὲ καὶ ἐκβάλλει ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ τὸ σπέρμα τῆς ἡμέ-

De iis, quæ rotundos lumbricos occidunt.

VIII. Interimit atque pellit lumbricos rotundos, brassicæ domesticæ,

ἡμέρου κεράμβης. καὶ μάλιστα τῆς αἰγυπτίας πινόμενον καὶ ἔλαιον κοινὸν πάνυ μετὰ πηγάνου ἑψηθὲν, καὶ ποθὲν θερμὸν κυάθους ς' καὶ πλῆθος ἑλμίνθων στρογγύλων ἐκβάλλει. καὶ ἀνδράχνης ὁ χυλὸς πινόμενος. καὶ θαλασσία ἀψίνθη ἑψηθεῖσα ἢ καθ' αὐτὴν ἢ μετὰ ὀρύζης, καὶ ληφθεῖσα μετὰ μέλιτος, ἀσκαρίδας στρογγύλας ἐκκινάσει, ὑπεξάγουσα τὴν κοιλίαν, καὶ λίθον γαγάτην ἑψήσας ὕδατι δίδου πίνειν καὶ ὕσσωπον ἑψηθὲν μετὰ σύκων, καὶ ὕδατος, καὶ πηγάνου ποθὲν, τὰ αὐτὰ ποιεῖ καὶ σὺν μέλιτι, ἐκλειχόμενον. καὶ χυλὸς ἡδυόσμου μετὰ ὄξους πινόμενος. καὶ καλαμίνθη πινομένη σὺν ἁλσὶ καὶ μέλιτι ἑφθή τε, καὶ ὠμὴ τετριμμένη, λίαν ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ ἀσκαρίδας ἐκβάλλει, καὶ θύμος πινόμενος μετὰ μέλιτος, καὶ τὸ κορίου σπέρμα ὀλίγον ποθὲν μετὰ γλυκέος ἕλμινθας ἐκβάλλει, καὶ τὴν διάνοιαν * ἐπιπλέον κινεῖ.

Περὶ ἀσκαρίδων.

IX. Κέδρος σκώληκας, καὶ ἀσκαρίδας κλυζομένη φθείρει. οἶνον, καὶ ἄλευρον ἑψήσας σὺν μελανθίου κατάπλασσε. κάλλιον δὲ γίνεται εἰς κρίθινον εἰ ζέμα χαμαιμήλου ἑψήσας διακλύζεις. κτείνει δὲ καὶ σκώληκας παντοίους, καὶ ἀσκαρίδας, καὶ τὸ ῥίνισμα τοῦ ἐλέφαντος διδόμενον: παντοίας ἕλμινθας φθείρει καὶ καλαμίνθη, ξηρὰν βάλλων εἰς σεξτ. β'. καὶ ἕψε

μέχρι

* leg. *κοιλίαν, ventrem.*

ſticæ, ac præſertim Ægyptiæ ſemen potu acceptum, oleum commune vetuſtum cum ruta coctum, calidumque potum drachmarum ſex pondere, rotundos lumbricos expellit. Portulacæ ſuccus potatus, ac abſinthium marinum elixatum, vel ſolum, vel cum oriza melle acceptum aſcaridas, & rotunda animalia ventrem ſolvens educit. Lapidem gagatem aqua coctum bibendum præbeas: idem operatur hyſſopum cum ficubus aqua, & ruta potu ſumptum, atque etiam cum melle lambendo acceptum: ſuccus menthæ cum aceto bibitus, calamentum ſale, & melle bibitum, tam coctum, quam crudum, ac valde tritum lumbricos rotundos & aſcaridas ejicit. Thymum cum melle potu acceptum, nec non coriandri ſemen modicum cum paſſo bibitum lumbricos educit, mentemque plurimum agitat.

De aſcaridibus.

IX. Cedrus, vermes atque aſcaridas clyſteri infuſa occidit, vinum & farinam cum melanthio ſimul coquens emplaſtri forma adhibe: melius autem fit ſi hordeaceam farinam in chamomeli decocto incoquens clyſterem pares, occidit vermes quoslibet, aſcaridasque. Etiam eboris raſura data vermes omnes perdit: & calamentum aridum ſextariis aquæ duobus injicito,

tum

μέχρι συστάσεως τρίτου. τοῦτο ποιεῖ πρὸς παντοίας ἕλμινθας. καὶ ῥόδινον ἔλαιον μετὰ ἑψήματος χλιαίνων πότιζε, καὶ ἀλόην δίδου καὶ ἴντιβον μετὰ ὄξους. καὶ σκόροδα ἐσθιόμενα ποιεῖ. καὶ τὸ ἀβρότονον ζεννύμενον: ἕως συστάσεως τρίτου, δίδοται πρὸς ἕλμινθας. βέλτιον δὲ καὶ εἰ ὄξος προσπλέξῃς τῷ ζέματι. ἔστι καὶ ἄλλα μυρία εἰρημένα τοῖς παλαιοῖς, εἰ καλῶς προσέχεις, καὶ ἀκριβῶς ποιήσεις.

coquito, usque ad tertiæ partis consistentiam: hoc auxiliatur adversus quosvis lumbricos. Oleum rosaceum cum defruto tepefaciens potandum præbeto. Dato quoque aloem, ac intybum cum aceto. Allia manducata prosunt. Abrotanum ebullitum usque ad tertiæ partis consistentiam adversus ventris animalia datur; melius autem evadit, si acetum decoctioni admisceatur. Sunt mille alia à Veteribus memoriæ tradita, si recte adhibeas, ac exacte componas.

VI. Libellus de Medicina ex animalibus, homine, puello puellaque, quadrupedibus & avibus, qui exstat sub *SEXTI* nomine, velut è Græco versus ad Oribasii calcem in artis Medicæ principibus H. Stephani exhibetur hoc titulo: *Sexti Philosophi Platonici liber de medicina ex animalibus, Gabriele Humelbergio Ravenspurgensi Medico interprete.* At neutiquam ex Græco vertit, sed quem repererat Latinum castigavit & cum scholiis suis, quæ à Stephano omissa sunt, edidit Humelbergius: licet & ipse Græci putavit esse scriptoris Sexti, Chæronensis, qui Plutarchi sororis filius fuit. *Est,* inquit, *de animalium & eorundem partium membrorumque contra varia morborum humani corporis genera medicinis & curationibus liber humanæ saluti perquam utilis & lectu non injucundus,* à Sexto *Philosopho Platonico conscriptus. Cujus sententias & medicinas sæpiuscule citant viri doctissimi, & inprimis* Petrus Hispanus, *qui postea ad Christianæ Reip. gubernacula evectus, sub Joannis XXI. nomine summum gessit Pontificatum, idque in libello, quem* Thesaurum pauperum *inscripsit. Nec illum silentio præteriit in chirurgia sua, sed frequentius testimonio ejus utitur clarissimus ævi sui chirurgus,* Petrus Largilata, *cujus auctoritate* Sextum Platonicum *scripsimus, non* Placitum, *uti perperam exemplar nostrum habet. Is enim semper sub Platonici nomine ipsum citat, nec male. Fuit namque Platonicus Philosophus, Plutarchi ex sorore nepos qui in Adriani & M. Antonini Impp. tempora incidit, ceu Chronographi & Historici testantur. Nam ut Chronicis ait Eusebius, Plutarchus Chæroneus & Sextus Philosophi insignes habentur Adriani principatu. Hunc etiam audivit M.*

M. Antoninus, uti Julius Capitolinus scribit his verbis: Audivit & Sextum philosophum Chæronensem, Plutarchi nepotem. *E quorum progenie originem trahere laude sibi ducit Apulejus ille Madaurensis in asino aureo, ubi ait:* Fabulam Græcanicam incipimus, lector intende, lætaberis. Thessaliam, nam & illic originis maternæ nostræ fundamenta à Plutarcho illo inclyto, ac mox Sexto Philosopho nepote ejus prodita, gloriam nobis faciunt. *Hujus itaque Sexti de animalium medicina librum ab innumeris, quibus scatebat mendis, non sine labore repurgatum, adjunctis scholiis nostris, quo magis ad se lectorem alliciat, tibi dedico.* Cæterum solenne multis Sextum hunc Chæroneum cum aliis Sextis confundere, ut ad Sextum Empiricum notare me memini, à quo non minus diversus fuit, quam ab Sexto hoc, scriptore, ut sane videtur Latino, licet ex Græcis Medicis plerasque observationes suas hauserit. Itaque verum puto *Sexti Placiti*, quod in MS. Codice Humelbergius reperit nomen, qui librum illum cum scholiis publicavit Tiguri 1539. 8. Ante Humelbergium idem nomen invenit in aliis duobus Codicibus MSS. Franciscus Emericus Oppariensis sive Oppurianus, qui edidit Norimb. 1538. 4. sub titulo *Sexti Placiti, Papyriensis,* (Jacobo Dondo, Patavino in libro aggregationum *Papiensis.*) Edidit etiam sub Sexti Placiti nomine D. Andreas Rivinus Lipsiæ 1654. 8. cum aliis brevibus lucubrationibus Latinorum Medicorum, Q. Sereni Sammonici de morborum curatione, Marcelli Empirici seu Vindiciani carmine de Medicina, & Epistola ad Valentinianum Imperat. Prisciani sive Rhemnii Fannii de ponderibus & mensuris, Constantini Africani, Medici & Monachi Cassinensis de animalium virtutibus naturalibus, & Theodori diæta. Inter hos Constantinus ille, clarus circa A. C. 1070. quæcunque de eodem argumento refert, fere ex Sexto Placito hausit ad verbum, etsi inscriptio habet: *Constantini Africani Medici liber de animalium virtutibus naturalibus ab Æsculapio acceptus.* Hinc Conradus Gesnerus in indice auctorum, quibus usus est ad opus de quadrupedibus: *Æsculapius nescio quis ex animalibus remedia descripsit, quæ pleraque eadem apud Sextum Platonicum reperio.* Caspar Barthius lib. XXXVIII. c. 1. Adversar. tribuit *Apulejo* Platonico, quadam similitudine libri de herbis, qui ad Apulejum refertur, ductus, de quo dixi in Bibl. Latina. Nam quicquid est Platonici in hoc scriptore, id totum debemus Petro Largilatæ & Humelbergii suspicioni, ex Placiti nomine & Sexti Chæronei cum Apulejo Platonico conjunctione id conjicienti. Cæterum Sextus Chæroneus non Platonicus fuit, sed Stoicus: atque Sextos in veterum scriptis obvios hac occasione quantum licet distinguere, fortasse operæ fuerit pretium.

SEXTI

SEXTI alii.

Sextus *Ælius*, JCtus, à quo Jus Ælianum. De illo Ennius apud Ciceronem lib. 1. de Oratore c. 45. & lib. 1. Tusc. c. 9.

Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.

Vide Pighii annales ad A. U. C. 555. & quæ viri docti ad Pomponium de origine Juris.

Sextus Julius *Africanus*, Christianus scriptor Chronici, quod desiit in A. C. 221. de illo lib. V. hujus Bibl. c. 1. p. 268. sq. & de illius Cestis lib. III. c. 24. p. 595. seq.

Sextius *Caballus*, notus scurra, de quo Martialis I. 42. *qui Galbam salibus tuis & ipsum posses vincere Sextium Caballum.*

Cæcilius Sextus, JCtus temporibus Trajani Imperatoris. De illo Gellius XX. 1. & è recentioribus Ægidius Menagius c. 23. Amœnitatt. Juris.

Sextus *Chæronensis*, Stoicus, Plutarchi sororis filius, M. Antonini præceptor, de quo Tho. Gatakerus ad librum 1. M. Antonini. Hic est Sextus Philosophus, quem sub Adriano floruisse testatur Syncellus p. 349.

Sextus Christianus scriptor, qui sub Imp. Severo Græce scripserat librum de resurrectione, quem ex Eusebii V. 27. Hist. laudat S. Hieronymus c. 50. de scriptor. Eccles. Sed is pridem intercidit.

Sextus Medicus *Empiricus*, idemque Philosophus Scepticus post M. Antonini tempora, de quo dixi lib. IV. c. 17. & in prolegomenis ad novam Græco-Latinam illius scriptoris editionem, quam cum notis dedi excusam Lipsiæ 1718. fol.

Sextus *Fadius*, Medicus, discipulus Niconis illius, cujus librum περὶ πολυφαγίας memorat Cicero lib. VII. ad Trebatium Epist. 20.

Sextus Julius *Frontinus*, de quo in Bibl. Latina II. 19. Hujus vitam accurate nuper composuit vir eruditiss. Joannes Polenus, præmisitque libro de aquæductibus magna cura emendato illustratoque Patav. 1722. 4.

Sextus *Gellius* in origine gentis Romanæ citatur à Victore in libro ejusd. argumenti c. 16. pro quo alii incerta conjectura Cnejum Gellium legunt, multis aliis laudatum annalium Rom. scriptorem.

Sextus Herius inter Stoicos à Jonsio memoratur, non memini ex quo veteri

veteri ſcriptore. Alius Herius Aſinii Pollionis filius, de quo Seneca pater præf. ad lib. 5. excerptorum è controverſ.

Sextus martyr, Catanæ in Sicilia. Martyrolog. Rom. 31. Dec.

Sextius Niger, Medicus Græcus, cujus ſcriptis ſe uſos profitentur Dioſcorides in præfat. Plinius pluribus locis, Plinius Valerianus IV. 5. Galenus, Cœlius Aurelianus aliique.

Sextus Græcus *Nomophylax*, cujus annotationes in Novellas laudat Nic. Comnenus Papadopoli p. 371. prænot. myſtagog.

Sextus *Papyrius*, JCtus, à quo jus Papyrianum, quo Leges regiæ continebantur, collectæ tempore regis Rom. ultimi Tarquinii Superbi. Vide quæ viri docti ad Pomponium de Origine Juris.

Sextus Peducæus, *Sexti F. is, qui hunc noſtrum reliquit, effigiem & humanitatis & probitatis ſuæ filium, tum doctus tum omnium vir optimus*; Ita de eo Cicero II. 18. de finibus.

Sextus *Pompejus* magni patruus, qui præſtantiſſimum ingenium contulerat ad ſummam juris Civilis & ad perfectam Geometriæ & rerum Stoicarum ſcientiam, teſte Cicerone in Bruto c. 47.

Sextus *Pompejus Feſtus*, Grammaticus, de quo in Bibliotheca Latina.

Sextus *Pomponius*, JCtus Hadriani temporibus, de quo in ſupplem. Bibl. Latinæ IV. 9. p. 794.

Sextus Euſebio teſte ac Rufino *Pythagoricus*, ſcriptor ſententiarum, quas vertit Rufinus. Dixi de illis in Bibl. Latina IV. 3.

Quintus Sextius pater, Auguſti temporibus, de quo Seneca Epiſt. 64. *Lectus eſt deinde liber Q. Sextii Patris, magni ſi quid mihi credis viri, & licet negent Stoici.* Plura de hoc Tho. Gale præf. ad opuſcula Mythologica Phyſica & Ethica §. 11. & de utroque patre & filio Nic. Faber ad præf. lib. 2. controverſiarum Senecæ patris.

Condianus Sextus, vir eruditus, Maximi *Quintilii* F. interfectus à Commodo Imp. de quo ad Dionem Caſſium p. 819.

Sextius *Rhetor* frigidus, quem perſtringit Catullus carm. 44. De aliis Sextiis ac Sextiliis Joan. Glandorpius in Onomaſtico Romano p. 802. ſeq.

Sextus *Rhetor* parum eloquens in cujus ſcite pictam imaginem hoc exſtat epigramma lib. 2. Anthologiæ c. 46. p. 247.

Εἰκὼν ἡ Σέξτου μελετᾷ, Σέξτος δὲ σιωπᾷ,
ῥήτωρ ἦν εἰκών· ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκών.

quod

quod ita vertit Tho. Morus p. 237. Opp.

Ipse tacet Sextus, Sexti meditatur imago,
Ipsa est rhetor imago, ab imagine rhetor imago est.

Sextus *Rufus*, ſcriptor breviarii ad Valentinianum II. & libelli de regionibus urbis Romæ, de quo in Bibl. Latina III. 11.

Sextus *Turpilius*, Poëta Comicus Latinus, cujus pauca quædam inter veterum Poëtarum fragmenta ſuperſunt, collecta à Rob. & Henrico Stephano Pariſ. 1564. 8.

Sextus Aurelius *Victor*, ſub Theodoſii magni liberis clarus, de quo in eadem Bibl. III. 9.

Sextus, ad quem Martialis III. 38.

Quæ te cauſa trahit vel quæ fiducia Romam
Sexte? quid aut ſperas aut petis inde? refer.
Cauſſas, inquis, agam Cicerone diſſertius ipſo &c.

Ad calcem ſcriptorum Sexti Empirici ſubinde in Codicibus ſolent ſubjici breves diſputationes quædam ſcriptæ Dialecto Dorica & Scepticis oppoſitæ, quæ Empirico quidem abſurde, neſcio an veriſimilius, quod fieri à nonnullis video, Sexto Chæronæo tribuuntur, quem & Stoicum fuiſſe & à Dialecto Dorica non abhorruiſſe conſtat. In Codice Cizenſi Sexti Empirici ad extremum illarum diſputationum leguntur hæc verba: Τῶν τοῦ σκεπτικοῦ Σέξτου τῶν πρὸς ἀντίῤῥησιν δέκα ὑπομνημάτων δωρικῆς διαλέκτου ἐντεῦθεν ἕως τοῦ τέλους. ζητεῖται δὲ εἰ καὶ τὸ παρὸν σύγγραμμα Σέξτου ἐστίν. Henricus Stephanus haſce διαλέξεις ſine nomine auctoris edidit inter fragmenta Pythagoræorum. Joannes Northus, V. C. qui vertit Latine, tribuit neſcio cui *Mimanti* ductus conjectura ex loco, qui in Tho. Galei opuſculis Mythologicis Phyſicis & Ethicis p. 722. exſtat his verbis: Ἐπεί τοι καὶ ἑξῆς καθήμενοι ἂν λέγοιμεν ΜΙΜΑΣ εἰμὶ, τὸ αὐτὸ μὲν πάντες ἐροῦμεν, ἀλαθὴς δὲ μόνος ἐγὼ ἐπεὶ καὶ εἰμί. Verum in MSS. Codicibus non legitur Μίμας, ſed μύστας, unde tota illa conjectura concidit. Quoniam autem alia quoque in iis emendatius ex MSS. expreſſa dari à me poſſunt, operæ pretium eſt integras, ſunt enim breves & lectu non indignæ, hoc loco cum laudati Northi verſione exhibere,

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Α.

Περὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ.

Διστοὶ λόγοι λέγονται ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τῶ ἀγαθῶ

DISPUTATIO I.

De bono & malo.

Duplex fertur in Græcia Philoſophorum ſententia de bono & malo:

ἀγαθῶ καὶ τῶ κακῶ. τοὶ μὲν γὰρ λέγοντι ὡς ἄλλο μέν ἐστι τὸ ἀγαθὸν, ἄλλο δὲ, τὸ κακόν. τοὶ δὲ, ὡς τὸ αὐτό ἐστι, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθὸν εἴη, τοῖς δὲ κακόν· καὶ τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ, τοτὲ μὲν ἀγαθὸν, τοτὲ δὲ κακόν. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς τοῖσδε ποτιτίθεμαι· σκέψομαι δὲ ἐκ τῶ ἀνθρωπίνω βίω, ὧν ἐπιμελὲς, βρώσιός τε καὶ πόσιος καὶ ἀφροδισίων. ταῦτα γὰρ ἀσθενοῦντι μὲν κακά ἐστιν, ὑγιαίνοντι δὲ καὶ δεομένῳ, ἀγαθά. καὶ ἀκρασία τοίνυν τούτων, τοῖς μὲν ἀκρατέσι, κακόν· τοῖς δὲ ἰατροῖς, ἀγαθόν. ὁ τοίνυν θάνατος, τοῖς μὲν ἀποθανοῦσι κακὸν, τοῖς δ' ἐνταφιοπώλαις καὶ τυμβοποιοῖς ἀγαθόν. γεωργία τε καλῶς ἐξενείκασα τὼς καρπὼς, τοῖς μὲν γεωργοῖς ἀγαθὸν, τοῖς δὲ ἐμπόροις κακόν. τὰς τοίνυν ὁλκάδας συντρίβεσθαι καὶ παραθραύεσθαι, τῷ μὲν ναυκλήρῳ κακὸν, τοῖς δὲ ναυπηγοῖς ἀγαθόν. ἔτι, τὸν σίδηρον κατεσθίεσθαι καὶ ἀμβλύνεσθαι καὶ συντρίβεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις κακὸν, τῷ δὲ χαλκῆϊ, ἀγαθόν. καὶ μὰν τὸν κέραμον παραθραύεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις κακὸν, τοῖς δὲ κεραμεῦσιν, ἀγαθόν. τὰ δὲ ὑποδήματα κατατρίβεσθαι καὶ διαρρήγνυσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις κακὸν, τῷ δὲ σκυτῆϊ ἀγαθόν. ἐν τοίνυν τοῖς ἀγῶσι τοῖς γυμνικοῖς καὶ τοῖς μωσικοῖς καὶ τοῖς πολεμικοῖς, αὐτίκα ἐν τῷ γυμνικῷ τῷ σταδιοδρόμῳ ἁ νίκα, τῷ μὲν νικῶντι ἀγαθὸν, τοῖς δὲ ἡσσαμένοις, κακόν. καὶ τοῦτο δὲ καὶ τοὶ παλαισταὶ καὶ πύκται, καὶ τοὶ ἄλλοι πάντες μωσικοί. αὐτίκα ἁ κιθαρῳδία τῷ μὲν νικῶντι ἀγαθὸν, τοῖς δ' ἡσσαμένοις, κακόν. ἐν

τῷ

malo: Etenim quidam asserunt, aliud plane bonum aliud malum: quidam vero idem utrumque; sed his bonum, illis malum; eidemque homini quandoque bonum, quandoque malum. Ego certe hisce assentior, res illas perpendens quarum studiosa est humana vita, scilicet cibum, potum & Venerem: Hæc enim ægrotanti mala, sano autem & indigo bona; & horum usus nimius, ipsis incontinentibus malum, sed medicis bonum. Imo mors obeuntibus quidem malum, sed libitinariis & tumulos struentibus bonum: & quod ex cultura terra feliciter emittat fructus, agricolis bonum, mercatoribus vero malum: ut conterantur navigia & diffringantur, naviculario malum, naupegis tamen bonum. Porro ut ensis rubigine corrodatur, obtusus fiat, & comminuatur, aliis quidem malum, fabro ærario bonum: & ut fictilia frangantur, cæteris quidem malum, figulis vero bonum: Ut atterantur calcei & disrumpantur, aliis certe malum, at sutori bonum. In certamine sive gymnastico sive musico seu militari, exempli causa, in stadio cursorio gymnico victoria vincenti bonum, devictis vero malum. Eademque obtinet ratio inter pugiles & luctatores, nec non musicos omnes; Nam ad citharam modulatio vincenti bonum, superatis autem malum. Sic etiam in

bello:

τε τῷ πολέμῳ καὶ τὰ νεόστατι· πρῶτον ἐρῶ αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων νίκα, ἐν ἃ ἐνίκων τὼς Ἀθηναίως καὶ τὼς συμμάχως, Λακεδαιμονίοις μὲν ἀγαθόν, Ἀθηναίοις δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις κακόν. ἅτε νίκα ἄν τε Ἕλλανες τὸν Πέρσαν ἐνίκασαν, τοῖς μὲν Ἕλλασιν ἀγαθόν, τοῖς δὲ βαρβάροις κακόν. ἁ τοίνυν τοῦ Ἰλίου αἵρεσις, τοῖς μὲν Ἀχαιοῖς ἀγαθόν, τοῖς δὲ Τρωσὶ κακόν. καδδὲ ταυτὸ καὶ τὰ τῶν Θηβαίων καὶ τὰ τῶν Ἀργείων πάθη. καὶ ἁ τᾶν Κενταύρων καὶ Λαπιθᾶν μάχη, τοῖς μὲν Λαπίθαις ἀγαθόν, τοῖς δὲ Κενταύροις κακόν, καὶ μὰν καὶ ἁ τῶν θεῶν καὶ γιγάντων λεγομένα μάχα καὶ νίκα, τοῖς μὲν θεοῖς ἀγαθόν, τοῖς δὲ γίγασιν κακόν.

Ἄλλος δὲ λόγος λέγεται, ὡς ἄλλο μὲν τἀγαθὸν εἴη, ἄλλο δὲ τὸ κακόν, διαφέρον, ὥσπερ καὶ τὤνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς τοῦτον διαιρεῦμαι τὸν τρόπον. δοκῶ γὰρ οὐ διάδαλον ἦμεν ποῖον ἀγαθὸν καὶ ποῖον κακόν, αἰ τὸ αὐτὸ καὶ μὴ ἄλλο ἑκάτερον εἴη· καὶ γὰρ θαυμαστόν κ' εἴη. οἶμαι δὲ οὐδὲ κ' αὐτὸν ἔχεν ἀποκρίνασθαι, αἴ τις αὐτὸν ἔροιτο,** τὸν ταῦτα λέγοντα, Εἰπόν δή μοι, ἤδη τι τὼς γονέας ἀγαθὸν ἐποίησας; φαίη κα, Καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. τὺ ἄρα κακὰ καὶ μεγάλα καὶ πολλὰ τούτοις ὀφείλεις, αἴπερ τωὐτόν ἐστι τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ. Τί δέ, τὼς συγγενέας ἤδη τι ἀγαθὸν ἐποίησας; τὼς ἄρα συγγενέας κακὸν ἐποίεις.

bello & juventute*, primum dicam Lacedæmoniorum victoria quam de Athenienſibus & fœderatis reportarunt, ipſis quidem bonum, Athenienſibus & ſociis malum. Et victoria, qua Græci Perſas fuderunt, ipſis bonum, at barbaris malum: Sic Ilii expugnatio Achæis bonum, Troibus malum. Eadem dicantur de miſeriis, quæ Thebanis & Argivis contigerunt. Inſuper, quod inter Lapithas & Centauros gerebatur bellum, Lapithis quidem bonum, Centauris vero malum. Pugna etiam quam Deos cum gigantibus habuiſſe ferunt, & ſecuta victoria Diis ſane bonum, ſed gigantibus malum.

Altera ſententia, diverſum quid bonum, diverſum malum affirmat, non nomine magis quam re ipſa diſtinguendum. Ego vero illud hoc modo dijudico. Credo equidem, nobis non poſſe conſtare, quæ res bona quæve mala, ſi idem eſſet utrumque non diverſum quid; & illud merito miretur quiſpiam. Nec puto habitnrum quod reſpondeat, ſi quis hæc dicentem ita interrogaret. Dicas obſecro mihi, an quid boni parentibus præſtitiſti? reponet forſan, Imo multa & præclara. Tu igitur illis pœnas multorum ac gravium malorum debes, ſi idem bonum malumque cenſendum eſt. Quid autem, propinquos bono quopiam affeciſti? Eosdem

*Northus legit τὰ νεωστὶ, & vertit: *& recentiora primum narro.* **MS. αἴροιτο.

εις. Τί δὲ, τὼς ἐχθρὼς ἤδη κακῶς ἐποίησας; καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα ἄρα ἀγαθὰ ἐποίησας. ἄγε δή μοι καὶ τόδε ἀποκρίναι, ἄλλο τι ἢ τὼς πτωχὼς οἰκτείρεις, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἔχοντι· πάλιν εὐδαιμονίζεις, ὅτι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράσσοντι, αἴπερ τωὐτὸ καὶ κακὸν καὶ ἀγαθόν. τὸν δὲ βασιλῆα τὸν μέγαν οὐδὲν κωλύει ὁμοίως διακεῖσθαι τοῖς πτωχοῖς. τὰ γὰρ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ αὐτῷ, πολλὰ κακὰ καὶ μεγάλα ἐστὶν, αἴκα τωὐτόν ἐστιν τἀγαθὸν καὶ κακόν. καὶ τάδε μὲν περὶ τῶ παντὸς εἰρήσθω. εἶμι δὲ καὶ καθ' ἕκαστον, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶ ἐσθίεν καὶ πίνεν καὶ ἀφροδισιάζεν. τοῦτο γὰρ τοῖς ἀσθενέουσι * ταῦτα ποιὲν ἀγαθόν ἐστιν αὐτοῖς, αἴπερ τωὐτόν ἐστιν ἀγαθὸν καὶ κακόν. καὶ τοῖς νοσέουσι, κακόν ἐστι τὸ νοσὲν καὶ ἀγαθὸν, αἴπερ τωὐτόν ἐστι τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ. καδδὲ τόδε καὶ τἆλλα πάντα τὰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ εἴρηται. καὶ οὐ λέγω τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τοῦτο πειρῶμαι διδάσκειν, ὡς οὐ τωὐτὸν εἴη κακὸν καὶ ἀγαθὸν, ἀλλ' ἑκάτερον.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Β.

Περὶ καλῶ καὶ αἰσχρῶ.

Λέγονται δὲ καὶ περὶ τῶ καλῶ καὶ αἰσχρῶ δισσοὶ λόγοι. τοὶ μὲν γὰρ φαντὶ ἄλλο μὲν ἦμεν τὸ καλὸν, ἄλλο δὲ

Eosdem igitur & malo. Quid dein, an hostibus quid mali intuleris? Etiam & illos multis & præclaris bonis cumulasti. Age vero & illud aliud responde, quare vel pauperes misereris, eo quod multis & ingentibus malis opprimuntur, vel rursus divites beas, quod bene & prospere agant, si idem bonum & malum? Profecto nihil obstat, quin rex magnus Persarum eadem versetur conditione cum egenis; Nam multa & magna bona quibus abundat, in ejusdem gravitatis mala transibunt, si idem bonum malumque. Hæc ad rem generaliter sumptam dicta sufficiant. Sed & singula illa percurro, à cibo, potu & venere incœptans. Infirmis bonum est hæc omnia pro libitu usurpare, si idem bonum & malum: parique ratione ægrotantibus morbus ac firma valetudo perinde bona sunt. Hoc autem ad cætera omnia applicandum, quæ in isto priore sermone conduntur. Interim tamen quid bonum sit & malum non determino, illud solum probare annixus ad idem utrumque non posse referri, sed alterutrum tantum.

DISPUTATIO II.

De honesto & turpi.

DUo etiam feruntur sermones de honesto & turpi. Nam quidam aliud esse honestum asserunt, aliud turpe,

* MS. ἀσθενεῦντι ταῦτα ποιεῦν, & mox νοσέοντι.

δὲ τὸ αἰσχρὸν, διαφέρον ὥσπερ καὶ τὤνυμα, οὕτω καὶ *τὸ πρᾶγμα· τοὶ δὲ, τωὐτὸ καλὸν καὶ αἰσχρόν. κἀγὼ πειρασοῦμαι, τόνδε τὸν τρόπον ἐξαγεύμενος. αὐτίκα γὰρ παιδίῳ ὡραίῳ ἐραστᾷ μὲν χρηστῷ χαρίζεσθαι, καλὸν, μὴ ἐραστᾷ δὲ καλῷ, αἰσχρόν. καὶ τὰς γυναῖκας λοῦσθαι ἔνδον, καλόν. ἐν παλαίστρα δὲ, αἰσχρόν· ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν ἐν παλαίστρα καὶ ἐν γυμνασίῳ, καλόν. καὶ συνίμεν τῷ ἀνδρὶ, ἐν ἀσυχίᾳ μὲν, καλὸν, ὅπου τοίχοις κρυφθήσεται· ἔξω δὲ, αἰσχρὸν, ὅπου τις ὄψεται. καὶ τὸ μὲν αὐτᾶς συνίμεν ἀνδρὶ καλόν. ἀλλοτρίῳ δὲ αἴσχιστον. καὶ τῷγε ἀνδρὶ τᾷ μὲν ἑαυτῶ γυναικὶ συνίμεν, καλὸν· ἀλλοτρίᾳ δὲ, αἰσχρόν. καὶ κοσμεῖσθαι, καὶ ψιμμυθίῳ χρίεσθαι, καὶ χρυσία περιάπτεσθαι, τῷ μὲν ἀνδρὶ αἰσχρὸν, τᾷ δὲ γυναικὶ καλόν· καὶ τὼς μὲν φίλως εὖ ποιεῖν, καλόν. τὼς δὲ ἐχθρὼς, αἰσχρόν. καὶ τὼς μὲν πολεμίως φεύγεν αἰσχρὸν, τὼς δὲ ἐν σταδίῳ ἀγωνιστὰς, καλόν. καὶ τὼς μὲν φίλως καὶ τὼς πολίτας φονεύεν, αἰσχρόν. τὼς δὲ πολεμίως, καλόν. καὶ τάδε μὲν περὶ πάντων.

Ἐμὶ δ' ἐφ' ἃ ταὶ πόλιές τε αἰσχρὰ ἄγηνται καὶ τὰ ἔθνεα. αὐτίκα Λακεδαιμονίοις τὰς κόρας γυμνάζεσθαι ἀχειριδώτως, καὶ ἀχίτωνας παρέρπεν, καλόν· Ἴωσι δ' αἰσχρόν. καὶ τὼς παῖδας μὴ μανθάνεν μωσικὰ καὶ γράμματα, καλόν· Ἴωσι δ' αἰσχρὸν μὴ ἐπίστασθαι ταῦτα πάντα. Θεσσαλοῖσι δὲ καλὸν

turpe, tam re quam nomine distinguendum: Quidam vero idem utrumque, cujus sententiæ modum explicare conabor. Ut igitur formosus puer amatori probo gratificetur, honestum, non probo autem turpe: ut fœminæ domi laventur honestum, in palæstra turpe; sed ut viri id & in palæstra faciant & Gymnasio, honestum. Ut fœminæ cum viris congrediantur privatim, ubi parietes abscondunt, honestum, extra vero in conspectu cujusquam turpe: & ut à maritis suis comprimantur, honestum, sed ab alieno, turpissimum: Ut etiam vir propria fruatur uxore, honestum, aliena autem turpe. Viro turpe est, molliter ornatus incedere cerussave oblitus vel aurum appensum gerere, sed mulieri honestum. Sic amicis benefacere honestum, inimicis turpe: Hostes fugere turpe, certantes autem in stadio, honestum: cives & amicos necare turpe, sed hostes honestum. Et hæc de omnibus dici supponantur.

Transeo autem ad ea, quæ gentes & civitates turpia ducunt. Ut igitur puellæ discinctis brachiis se exerceant, & veste deposita prodeant, Lacedæmoniis honestum, Ionibus turpe videtur: & ut pueri Musices & literarum ignari sint, inter illos honestum, at hujusmodi inscitia inter Iones turpis. Thessali hone-

* MS. τὸ σῶμα.

καλὸν τὼς ἵππως ἐκ τᾶς ἀγέλας λαβόντι, αὐτῶς δαμάσαι, καὶ τὼς ὀρέας· βῶς τε λαβόντι, αὐτὼς σφάξαι καὶ ἐκδεῖραι καὶ κατακόψαι· ἐν Σικελίᾳ δὲ αἰσχρὸν, καὶ δώλων ἔργα. Μακεδόσι δὲ καλὸν δοκεῖ ἦμεν, τὰς κόρας, πρὶν ἀνδρὶ γάμασθαι, ἐρᾶσθαι καὶ ἀνδρὶ συγγίνεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ γαμεῖται, αἰσχρόν. Ἕλλασι δ' ἄμφω αἰσχρόν. τοῖς δὲ Θρᾳξὶ κόσμος τὰς κόρας στίζεσθαι. τοὶ δὲ Σκύθαι καλὸν νομίζοντι, ὃς ἄνδρα κτανὼν ἐκδείρας τὰν κεφαλὰν, τὸ μὲν κόμιον πρὸ τοῦ ἵππου φορεῖ, τὸ δ' ὀστέον χρυσώσας καὶ ἀργυρώσας πίνει ἐξ αὐτοῦ, καὶ σπένδει τοῖς θεοῖς· ἐν δὲ τοῖς Ἕλλασιν, οὐδέ κ' ἐς τὰν αὐτὰν οἰκίαν συνεισελθεῖν βούλοιτ' ἄν τις τοιαῦτα ποιήσαντι. Μασσαγέται δὲ τὼς γονέας κατακόψαντες κατέσθοντι, καὶ τάφος κάλλιστος δοκεῖ ἦμεν, ἐν τοῖς τέκνοις τεθάφθαι· ἐν δὲ τᾷ Ἑλλάδι ἄν τις ταῦτα ποιήσῃ, ἐξελαθεὶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος, κακὰ ἀποθάνῃ, ὡς αἰσχρὰ καὶ δεινὰ ποιέων. τοὶ δὲ Πέρσαι, κοσμεῖσθαί τε, ὥσπερ τὰς γυναῖκας, καὶ τὼς ἄνδρας, καλὸν νομίζοντι, καὶ τᾷ θυγατρὶ, καὶ τᾷ ματρὶ, καὶ τᾷ ἀδελφᾷ συνίμεν· τοὶ δὲ Ἕλλανες, καὶ αἰσχρὰ καὶ παράνομα. Λυδοῖς τοίνυν τὰς κόρας πορνευθείσας, καὶ ἀργύριον ἐνεργήσασθαι, καὶ οὕτω γάμασθαι καλὸν δοκεῖ ἦμεν. ἐν δὲ τοῖς Ἕλλασιν, οὐδείς κα θέλει γαμᾶν. Αἰγύπτιοί τε οὐ ταὐτὰ νομίζοντι καλὰ τοῖς ἄλλοις.

honeſtum putant equos & mulos ex armento ablatos domare, bovesque raptos jugulare, & pelle detracta diſcindere: hæc autem Siculi turpia ac ſervorum opera cenſent. Puellas nondum collocatas amari & à viris comprimi inter Macedones honeſtum: poſt nuptias vero turpe; Utrumque inter Græcos turpe. Puellarum frontes notis quibusdam interpungi, Thracibus ornamentum videtur. Scythis quidem honeſtum, ut cum quis hominem occiderit, capitis, cute divulſa, partem crinitam ante equum geſtet, oſſeam vero auro vel argento obducens, ex illa bibat Diisque ipſis libamina fundat. Græcorum autem nullus easdem ædes ingredi vellet una cum viro, qui tale quid fecerit. Maſſagetæ parentes ſuos obtruncantes comedunt & optima videtur ſepultura, ita in ſobolis ventre condi: ſed in Græcia ſi quis tale quippiam committeret, ejectus ſtaſtim miſere periret, ut qui rem turpem ac horrendam patraſſet. Perſæ viros delicatule ornari inſtar fœminarum honeſtum putant, ut & cum filia, matre ac ſorore congredi: at Græci turpia hæc & iniqua. Lydis puellas, quum proſtituto corpore pecunias corraſerint, ita tandem nubere honeſtum videtur: inter Græcos autem nemo harum ullam in uxorem duceret. Ægyptii non eadem ſtatuunt honeſta quæ cæteræ gentes:

ἄλλοις. τῆδε μὲν γὰρ γυναῖκας ὑφαίνεν καὶ ἐργάζεσθαι, καλόν· ἀλλὰ τηνεὶ τὼς ἄνδρας, τὰς δὲ γυναῖκας πράσσεν ἅπερ τῇ δε τοὶ ἄνδρες. τὸν παλὸν δεύειν ταῖς χερσὶ, τὸν σῖτον τοῖς ποσὶ, τήνοις καλόν. ἀλλ' ἁμῖν τὸ ἐναντίον. οἶμαι δ' ἄν τις τὰ καλὰ εἰς ἓν κελεύῃ συνενεῖκαι πάντας ἀνθρώπως ἃ ἕκαστοι νομίζοντι, καὶ πάλιν ἐξ ἀθρόων τοι τὰ αἰσχρὰ λαβὲν, ἃ ἕκαστοι ἄγηνται, οὐδὲν καλυφθῆμεν, ἀλλὰ πάντας πάντα διαλαβέν. οὐ γὰρ πάντες ταὐτὰ νομίζοντι. παρεξοῦμαι δὲ καὶ ποίημά τι·

Καὶ γὰρ τὸν ἄλλον ὧδε θνητοῖσι νόμον
Ὄψῃ διαιρῶν, οὐδὲν ἂν πάντῃ καλὸν,
Οὐδ' αἰσχρὸν· ἀλλὰ ταῦτ' ἐποίησε λαβὼν
Ὁ καιρὸς αἰσχρὰ, καὶ διαλλάξας καλά.

Ὡς δὲ τὸ σύνολον εἰπὲν, πάντα καιρῷ μὲν καλά ἐντι, ἐν ἀκαιρίᾳ δ', αἰσχρά. τί ὦν διεπραξάμην; ἔφαν ἀποδείξεν ταὐτὰ αἰσχρὰ καὶ καλὰ ὄντα. καὶ ἀπέδειξα ἐν τούτοις πᾶσι.

Λέγεται δὲ καὶ περὶ τῶ αἰσχρῶ καὶ καλῶ, ὡς ἄλλο ἑκάτερον εἴη. ἐπεὶ αἴ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας ὡς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα αἰσχρὸν καὶ καλόν ἐστιν, αἴ ποκά τι αὐτοῖς καλὸν εἴργασται, αἰσχρὸν ὁμολογησοῦντι, αἴπερ τωὐτ καὶ τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ καλόν. καὶ αἴ τινα καλὸν

gentes: Alibi certe fœminas texere & operari honestum, hic autem viros. Mulieres officiis funguntur, quibus alibi viri solent: cæmentum manibus subigere, panem vero pedibus, inter illos honestum, sed apud nos obtinet contrarium. Sane si quis juberet omnes homines in unum locum deferre, quæ turpia putant, & dein & simul congestis excerpere, quæ singulis honesta videntur; nihil superfuturum credo, sed omnes omnia desumpturos: non eadem enim omnes colunt. Apponam autem poëticum fragmentum:

Spectabis alias hoc loco datas viris
Leges; hinc disces nihil honestum, & sic nihil
Ubique turpe, reddit ast occasio
Idem nunc turpe, dein mutata, iterum bonum.

Ut totam rem verbo compingam, omnia opportuna quidem honesta, intempestiva vero turpia. Quid ergo confeci? dixi me velle eadem honesta ac turpia demonstrare, quod his omnibus absolvi.

Cæterum aliis fertur sermo de honesto ac turpi nempe qui utrumque diversum quid affirmat. quandoquidem si quis prioris sententiæ patronos rogaret, an quid honestum unquam peregerint, etiam & istud turpe agnoscant necesse est, si idem honestum ac turpe. Et si vi-

καλὸν οἴδαντι ἄνδρα, τοῦτον καὶ αἰσχρὸν τὸν αὐτόν. καὶ αἴ τινά κα λευκὸν, καὶ μέλανα τοῦτον τὸν αὐτόν. καὶ καλὸν γ' δεῖ τὼς Θεὼς σέβεσθαι, καὶ αἰσχρὸν ἄρα τὼς Θεὼς σέβεσθαι, αἴπερ τωὐτὸν αἰσχρὸν καὶ καλόν ἐστι. καὶ τάδε μὲν περὶ ἁπάντων εἰρήσθω μοι. τρέψομαι δὲ ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ὃν λέγοντι. αἰ γὰρ τὰν γυναῖκα καλόν ἐστι κοσμεῖσθαι, τὰν γυναῖκα αἰσχρὸν κοσμεῖσθαι, αἴπερ τωὐτὸν αἰσχρὸν καὶ καλόν. καὶ τἄλλα κατὰ τωὐτόν. ἐν Λακεδαίμονι δεῖ καλὸν τὰς παῖδας γυμνάζεσθαι, ἐν Λακεδαίμονι δεῖν αἰσχρὸν τὰς παῖδας γυμνάζεσθαι. καὶ τἄλλα οὕτως. λέγοντι δὲ ὡς αἴ τινες τὰ αἰσχρὰ ἐκ τῶν ἐθνέων πάντοθεν συνενείκαιεν, ἔπειτα συγκαλεσοῦντες κελεύοιεν, ἅ τις καλὰ νομίζει, λαμβάνεν πάντα, καὶ ἐν καλῷ ἀπενεχθῆμεν. ἐγὼ θαυμάζω αἰ τὰ αἰσχρὰ, συνενειχθέντα καλὰ ἐσεῖται, καὶ οὐχ οἷά περ ἦνθεν. αἰ γοῦν ἵππως ἢ βῶς ἢ ὄϊς ἢ ἀνθρώπως ἄγαγον, οὐκ ἄλλό τι κα ἀπάγαγον. ἐπεὶ οὐδὲ αἰ χρυσὸν ἤνεικαν, χαλκὸν ἀπήνεικαν· οὐδὲ αἰ ἀργύριον ἤνεικαν, μόλιβδόν κα ἀπέφερον. ἀντὶ δ' ἄρα τῶν αἰσχρῶν καλὰ ἀπαγαγόντι, φέρε δὴ αἰ ἄρα τις αἰσχρὸν ἀπάγαγε, τοῦτον δ' ἂν, καλὸν ἀπάγαγε. ποιητὰς δὲ * μάρτυρας ἐπάγονται, ποτὶ ἁδονὰν οὐ ποτ' ἀλάθειαν ποιοῦντι.

ΔΙΑΛΕ-

ſi virum quempiam honeſtum cognoverint, eundem etiam turpem: ſi album quempiam, etiam & illum ipſum nigrum: Deoſne venerari honeſtum? venerari ergo quoque turpe. Et hæc de omnibus dici ſupponantur. Sed memet converto ad rationes quas illi afferunt: Si mulierem belle ornari honeſtum, & eandem ita ornari turpe, ſi pro eodem honeſtum ac turpe reputandum. Parique ratione cætera. In Sparta puellas ſe exercitare honeſtum, in Sparta quoque puellas ſe exercitare turpe eſt: aliaque conſimili modo. Dicunt autem, ſi quis turpia ex omni undequaque gente in medium adduceret, deindeque mandaret ſingulos ea, quæ honeſta putant capere, omnes omnia ſumpturos, & pro honeſtis reportaturos. Mirum quid, ſi turpia in unum locum delata, honeſta fierent, & non eadem, quæ adducebantur. Si equos, boves, oves aut homines attulerint, non aliud certe aſportarent: Nec aurum ferentes, æs domum reduxerint, aut plumbum referent, quod argentum intulerunt. Pro bonis erga mala retulerint: age vero ſi quis turpe quid adduceret, illud quoque bonum aſportaret. Poëtas autem teſtes inducunt, qui non pro rerum veritate, ſed hominum delectatione carmina ſua componunt.

* Infra p. 627.

DISPU-

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Γ.

Περὶ δικαίω καὶ ἀδίκω.

Διοσοὶ δὲ λόγοι λέγονται καὶ περὶ τῶ δικαίω καὶ περὶ τῶ ἀδίκω· καὶ τοὶ μὲν, ἄλλο ἦμεν τὸ δίκαιον, ἄλλο δὲ, τὸ ἄδικον. τοὶ δὲ, τωὔτὸ δίκαιον καὶ ἄδικον. καὶ ἐγὼ τούτῳ πειράσομαι τιμωρέν. καὶ πρῶτον μὲν τὸ ψεύδεσθαι ὡς δίκαιόν ἐστι λεξῶ, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν. τὼς μὲν πολεμίως ταῦτα ποιεν, αἰσχρὸν καὶ πονηρὸν ἂν ἐξείποιεν· τὼς δὲ φιλτάτως, οὔ. αὐτίκα τὼς γονέας· αἰ γὰρ δέοι τὸν πατέρα ἢ τὰν ματέρα φάρμακόν τι ἐγκαταφαγὲν,* καὶ μὴ θέλοι, οὐ δίκαιόν ἐστι, καὶ ἐν τῷ ῥοφήματι καὶ ἐν τῷ ποτῷ δόμεν, καὶ μὴ φᾶμεν ἐνῆμεν; οὐκῶν ἤδη ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν τὼς γονέας, καὶ κλέπτεν μὰν τὰ τῶν φίλων, καὶ βιῆσθαι τὼς φιλτάτως δίκαιον. αὐτίκα αἴ τις λυπηθείς τι τῶν οἰκήων καὶ ἀχθεσθεὶς μέλλοι αὑτὸν διαφθείρεν ἢ ξίφει ἢ σχοινίῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ, δίκαιόν ἐστι ταῦτα κλέψαι, αἰ δύναιτο· αἰ δὲ ὑστερίξαι καὶ ἔχοντα καταλάβοι, ἀφελέσθαι βίᾳ; ἀνδραποδίξασθαι δὲ πῶς οὐ δίκαιον τὼς πολεμίως, αἴ τις δύναιτο ἑλὼν πόλιν ὅλαν ἀποδόσθαι; τοιχωρυχὲν δὲ τὰ τῶν πολιτῶν κοινὰ οἰκήματα, δίκαιον φαίνεται. αἰ γὰρ ὁ πατὴρ ἐπὶ θανάτῳ, καταστασιασθεὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, δεδεμένος εἴη, ἆρα οὐ δίκαιον

DISPUTATIO III.

De justo & injusto.

DUo itidem feruntur ſermones de juſto & injuſto: Etenim quidam aliud eſſe juſtum aliud injuſtum putant, quidam vero idem utrumque, quam ſententiam defendere conabor. Et primo oſtendam fallere & mentiri juſtum eſſe. Dicat igitur quiſpiam, ita tractare inimicos turpe & improbum: amiciſſimos vero nequaquam, exempli cauſa parentes. Si enim oportet patrem aut matrem medicamentum deglutire, nec volet, annon juſtum eſt ſorbili quodam aut potu diffuſum porrigere & ineſſe diſſimulare? Juſtum igitur parentes mendacio fallere, ut & ſubripere bona amicorum, & chariſſimis vim inferre. Nam ſi quis ob res quasdam familiares graviter triſtitia affectus ſibi lethum conſciſcere cogitaret ſive enſe vel reſti aut alio telo, annon juſtum eſt hoc clanculum ſubripere, ſi quis poſſet, aut ſi tardior adveniens jam in manibus habentem deprehenderit, per vim auferre? quis unquam dubitavit juſtumne eſſet, inimicos in ſervitutem rapere, ſi modo quis poſſet ** totam civitatem expugnare? ſed & ædes civium noſtrorum publicas perrumpere juſtum videtur: nam ſi pater inimicorum factione oppreſſus, in vinculis ad mortem ſervaretur, annon

Kkkk juſtum

* MS. πιὲν καὶ φαγέν. ** captam urbem reddere libertati.

δίκαιον διορύξαντα κλέψαι καὶ σῶσαι τὸν πατέρα; ἐπιορκὲν δὲ, αἴ τις ὑπὸ τῶν πολεμίων λαφθεὶς ὑποδέξαιτο, ὀμνύων ἦ μὰν ἀφεθεὶς τὰν πόλιν προδώσεν, ἆρα οὗτος δίκαια ποιήσαι εὐορκήσας; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δοκῶ· ἀλλὰ μᾶλλον τὰν πόλιν, καὶ τὼς φίλως, καὶ τὰ ἱερὰ σῶσαι πατρῷα, ἐπιορκήσας. ἤδη ἄρα δίκαιον καὶ τὸ ἐπιορκὲν, καὶ τὸ ἱεροσυλέν. τὰ μὲν ἴδια τῶν πόλεων ἐῶ· τὰ δὲ κοινὰ τᾶς Ἑλλάδος, τὰ ἐκ Δελφῶν καὶ τὰ ἐξ Ὀλυμπίας, μέλλοντος τῶ βαρβάρω τὰν Ἑλλάδα λαβὲν, καὶ τᾶς σωτηρίας ἐν χρήμασιν ἐούσας, οὐ δίκαιον λαβὲν, καὶ χρῆσθαι ἐς τὸν πόλεμον; φονεῦεν δὲ τὼς φιλτάτως δίκαιον· ἐπεὶ καὶ Ὀρέστας καὶ Ἀλκμαίων, καὶ ὁ Θεὸς ἔχρησε δίκαια αὐτὼς ποιῆσαι. ἐπὶ δὲ τὰς τέχνας τρέψομαι, καὶ ταῦτα ποιητῶν. ἐν γὰρ τραγῳδοποιίᾳ καὶ ζωγραφίᾳ ὅστις πλεῖστα ἐξαπατῇ ὅμοια τοῖς ἀληθινοῖς ποιέων, οὗτος ἄριστος. Θέλω δὲ καὶ ποιημάτα τῶν παλαιοτέρων μαρτύριον ἐπαγαγέσθαι. Κλεοβουλίνης,

Ἄνδρ' εἶδον κλέπτοντα, καὶ ἐξαπατῶντα βία· ὡς*
Καὶ τὸ βίᾳ ῥέξαι τοῦτο δικαιότατον·

ἦν πάλαι ταῦτα. Αἰσχύλου δὲ ταῦτα,

Ἀπάτης δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ Θεός.
Ψευδῶν δὲ καιρὸν ἔσθ' ὅπου τιμῇ Θεός.

* an βιαίως;

Λεγε-

justum est, effringentem abripere patrem & liberare? Nec non pejerare: si quis enim ab hostibus captus juramento dato spondeat se dimissum urbem suam proditurum, an ille sancte observans justa peraget? Ego certe non ita sentio: sed potius si civitatem suam & amicos & templa patria, perjurus conservet. Pejerare igitur justum est, ut & sacra spoliare: quæ privatim ad quamlibet civitatem spectant, prætermitto; sed totius Græciæ sacra publica, è Delphis & Olympia, si periculum sit, ne barbari Græciam subjugarent, & spes salutis in sola pecunia ponatur, annon justum est desumere & in belli usus collocare? Justum etiam charissimos necare, cum id fecerint Orestes & Alcmæon, & juste fecisse in oraculo pronuntiavit Deus. Ad artes me converto & poëtarum imprimis: Etenim in conficiendis tragœdiis & pingendi disciplina, qui plurimum fallit, veris maxime similia confingens, is optimus. Veterum autem poëmata in testimonium afferam. Cleobulines,

Cognovi quendam fallentem & vi spoliantem:
Vi facere hoc, certe res magis æqua fuit.

hæc olim erant: Æschyli vero ista:

Bonos nec ipse Jupiter spernit dolos.
Est tempus quando mendacem laudat Deus.

Dicitur

Λέγεται δὲ καὶ τῷδε ἀντίος λόγος· ὡς ἄλλο τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικόν ἐστι, διαφέρον, ὥσπερ καὶ τὤνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα· ἐπεὶ αἴ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας, ὡς τὸ αὐτό ἐστιν ἄδικον καὶ δίκαιον, αἴκα δή τι δίκαιον περὶ τὼς γονέας ἔπραξαν, ὁμολογοῦντι καὶ ἄδικει ἄρα. τὸ γὰρ αὐτὸ ἄδικον καὶ δίκαιον ὁμολογέοντι ἦμεν. φέρε, ἄλλον δὲ, αἴ τινα γινώσκῃ δίκαιον ἄνδρα, καὶ ἄδικον ἄρα τὸν αὐτόν. καὶ μέγαν τοίνυν καὶ μικρὸν κατὰ ταυτόν. καί τοι πολλὰ ἀδικήσας ἀποθανέτω πραξάμενος. καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις. εἶμι δὲ ἐφ᾽ ἃ λέγοντες ἀξιόοντι τὸ αὐτὸ καὶ δίκαιον καὶ ἄδικον ἀποδεικνύεν. τὸ γὰρ κλέπτεν τὰ τῶν πολεμίων, δίκαιον καὶ ἄδικον ἀποδεικνύεν, τοῦτ᾽ αὐτό. αἴκ᾽ ἀλαθὴς ὁ τήνων λόγος καὶ τἄλλα καττωὐτό. τέχνας δ᾽ ἐπάγονται ἐν αἷς οὐκ ἔστι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. καὶ τοὶ ποιηταὶ οὔτι ποτ᾽ ἀλάθειαν, ἀλλὰ ποτὶ τὰς ἀδονὰς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ποιήματα ποιέοντι.

Dicitur autem alius ſermo huic contrarius, aliud eſſe juſtum aliud injuſtum, tam re quam nomine diſtinguendum: Cum, ſi quis interroget idem eſſe utrumque aſſerentes, an juſtum quid parentibus præſtiterint? injuſtos ſe quoque confitentur. Nam idem juſtum & injuſtum agnoſcunt; age vero, ſi quem alium juſtum cognoverint, etiam & illum injuſtum: ſi magis vel minus juſtum, eodem modo: & ſane multa injuſte perpetrans ob iſta moriatur. Et de his quidem ſatis. Tranſeo autem ad ea, ex quibus illi idem juſtum & injuſtum flagitant. Hoc ipſum, bona inimicorum ſubripere, & juſtum & injuſtum oſtendere licet, ſi vera ſit illorum ſententia: cæteraque pari ratione. Artes vero inducunt, in quibus juſtum & injuſtum non conſpicitur. Et poëtæ non pro rerum veritate, ſed hominum delectatione carmina componunt,

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Δ.

Περὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους.

Λέγονται δὲ καὶ περὶ τῶ ψεύδεος καὶ τᾶς ἀλαθείας διοσσοὶ λόγοι. ὧν ὁ μὲν φατὶ, ἄλλον μὲν τὸν ψευσταν ἦμεν λόγον, ἄλλον δὲ τὸν ἀλαθῆ· τοὶ δὲ, τὸν αὐτόν. αὖ κἀγώ. τῷδε λόγῳ πρῶτον μὲν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι λέγονται· ἔπειτα δὲ, ὅταν λόγος ῥηθῇ, ἂν μὲν ὡς λέγηται ὁ λόγος, οὕτω γένηται.

DISPUTATIO IV.

De veritate & falſitate.

SEd & de veritate & falſitate duplex fertur ſententia; una quidem, alium eſſe ſermonem verum, alium falſum aſſerit; altera vero, eundem utrumque; Igitur ipſe illud primum ajo, quod iiſdem verbis ambo dicuntur, dein poſt quam ex ore profertur ſermo, ſi ita, ut

νηται, ἀλαθὴς ὁ λόγος· ἂν δὲ μὴ γένηται, ψευδὴς ὁ αὐτὸς λόγος. αὐτίκα κατηγορεῖς ἱεροσυλίαν τω, αἴκ' ἐγένετο τὦργον, ἀλαθὴς ὁ λόγος· αἰ δὲ μὴ ἐγένετο, ψεύστας. καὶ τῶ ἀπολογουμένω ὥσγε ὁ λόγος. καὶ τοίγε δικαστήρια τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ψεύσταν καὶ ἀλαθῆ κρίνοντι. ἐπεί τοι καὶ ἑξῆς καθήμενοι αἰ λέγοιμι μύστας * εἰμὶ, τὸ αὐτὸ μὲν πάντες ἐροῦμεν, ἀλαθὴς δὲ μόνος ἐγώ. ἐπεὶ καὶ εἰμί. δᾶλον ὦν ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος, ὅταν μὲν αὐτῷ παρῇ τὸ ψεῦδος, ψεύστας ἐστίν. ὅταν δὲ τὸ ἀλαθὲς, ἀλαθής. ὥσπερ καὶ ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ, καὶ παῖς, καὶ νεανίσκος, καὶ ἀνὴρ, καὶ γέρων ἐστίν.

Λέγεται δὲ καὶ ὡς ἄλλος εἴη ὁ ψεύστας λόγος, ἄλλος δὲ ὁ ἀλαθὴς, διαφέρων τὤνυμα. αἰ γάρ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας, ὡς ὁ αὐτὸς λόγος εἴη ψεύστας καὶ ἀλαθὴς, ὃν αὐτοὶ λέγοντι, πότερός ἐστιν, αἰ μὲν ψεύστας, δᾶλον ὅτι δύο εἴη· αἰ δ' ἀλαθὴς ἀποκρίναιτο, καὶ ψεύστας ὁ αὐτὸς οὗτος. καὶ ἀλαθές τι πόκα εἶπεν, ἢ ἐξεμαρτύρησε· καὶ ψευδῆ ἄρα τὰ αὐτὰ ταῦτα. καὶ αἴ τινα ἄνδρα ἀλαθῆ εἶδε, καὶ ψεύσταν τὸν αὐτόν. ἐκ δὲ τῶ λόγω λέγοντι ταῦτα, ὅτι γενομένω μὲν τῶ πράγματος ἀλαθῆ τὸν λόγον, ἀγενήτω δὲ ψεύσταν. οὐκῶν διαφέρει αὖθις τὼς δικαστὰς, ὅ, τι κρίνοιντο. οὐ γὰρ πάρεντι τοῖς πράγμασιν. ὁμολογέοντι δὲ καὶ αὐτοὶ, ᾧ μὲν τὸ ψεῦδος ανα-

* al. vitiose Μίμας.

ut dicitur res ipſa facta fuerit, verus eſt ſermo, ſi non facta, falſus ille ipſe. Verbi cauſa cum ſacrilegii quempiam inſimules, ſi tale quid commiſſum, verus eſt ſermo, ſi non commiſſum, falſus. Sic etiam ſe purgantis oratio, talis eſt. Et Judices in conſeſſu eundem ſermonem verum ac falſum pro libitu decernunt. Imo & nos hic juxta ſedentes, ſi dicamus ſinguli, Ego ſum initiatus, idem certe dicimus omnes, ſed verum ego ſolus, cum & talis ipſe ſim. Clarum igitur eundem ſermonem ſi illi falſitas adjungatur, falſum eſſe; ſin veritas, verum. Sicut etiam hoc ipſum, homo, puerum, juvenem, virum & ſenem denotat.

Dicitur viciſſim, alium eſſe ſermonem verum, alium falſum, & re ipſa & nomine differentem. Si quis enim eundem eſſe utrumque dicentes interrogaret, qualis eſt ſermo, quem ipſi aſſerunt: Si falſum eſſe reſpondeant, conſtat res diverſas eſſe, ſin verum, & falſus quoque ille ipſe arguitur: & an quis vera multa dixit aut atteſtatus eſt? etiam & illa ipſa falſa: & ſi quis veracem virum cognoverit, & illum quoque mendacem. Abſque ratione vero affirmant, re peracta verum eſſe ſermonem, non peracta falſum: nam tum maxime refert, quid decernant judices: rebus enim dum tranſiguntur, non interſunt. Ipſi confitentur,

μέμικται, ψεῦσαν ἦμεν· ᾧ δὲ τὸ ἀλαθὲς, ἀλαθῆ. τοῦτο δὲ ὅλον διαφέρει.

Ταυτὰ τοὶ μαινόμενοι καὶ τοὶ σωφρονοῦντες, καὶ τοὶ σοφοὶ καὶ τοὶ ἀμαθεῖς, καὶ λέγοντι καὶ πράσσοντι. καὶ πρῶτον μὲν ὀνομάζοντι ταὐτὰ γᾶν, καὶ ἄνθρωπον, καὶ ἵππον, καὶ πῦρ, καὶ τἆλλα πάντα. καὶ ποιέοντι ταυτὰ, κάθηνται, καὶ ἔσθοντι, καὶ κατάκεινται, καὶ τἆλλα κατ᾽ τωὐτό. καὶ μὰν καὶ τωὐτὸ πρᾶγμα καὶ μέζον καὶ μῆον ἐστι, καὶ πλέον καὶ ἔλασσον, καὶ βαρύτερον καὶ κουφότερον. οὕτω γὰρ εἴη ταυτὰ πάντα. τὸ τάλαντον τοι βαρύτερον τᾶς μνᾶς, καὶ κουφότερον τῶν δύο ταλάντων. τωὐτὸν ἄρα καὶ κουφότερον καὶ βαρύτερον. καὶ ζώει ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ οὐ ζώει, κατ ταὐτὰ ἐντι καὶ οὐκ ἔντι. τὰ γὰρ τῇδε ἔοντα, ἐν τῇ Λιβύᾳ οὐκ ἐστιν, οὐδέ γε τὰ ἐν Λιβύᾳ, ἐν Κύπρῳ, * καὶ τἆλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. οὐκῶν καὶ ἐντὶ τὰ πράγματα καὶ οὐκ ἐντί.

Τοί τινες λέγοντες τὼς μαινομένως καὶ τὼς σοφὼς, καὶ τὼς ἀμαθεῖς ταὐτὰ διαπράσσεσθαι, καὶ λέγεν, καὶ τἆλλα ἑπόμενα τῷ λόγῳ, οὐκ ὀρθῶς λέγοντι. αἰ γάρ τις αὐτὼς ἐρωτάσαι, αἰ διαφέρει μανία σωφροσύνης, καὶ σοφία ἀμαθίης, φαντὶ ναί. εὖ γὰρ καὶ ἐξ ὧν πράσσοντι ἑκάτεροι, δᾶλοι ἐντὶ ὡς ὁμολογησοῦντι. οὐκῶν καὶ ταὐτὰ πράσσοντι, καὶ τοὶ σοφοὶ μαίνονται, καὶ τοὶ μαινόμενοι σοφοὶ, καὶ πάντα συνταράσσονται. καὶ ἐπ᾽ ἄργεος ὁ λόγος, πότερον οἷον ἐν δέοντι τοὶ σωφρονοῦντες λέγοντι ἢ τοὶ μαινόμενοι. ἀλλὰ γὰρ φαντὶ ὡς ταὐτὰ μὲν

tentur, cui immiſcetur falſitas, falſum, cui veritas verum. Hoc autem toto cœlo differt.

Similiter autem inſani & ſobrii, docti & indocti & vocant res & agunt: primo ita vocant iſta terram, hominem, equum, ignem, cæteraque omnia; dein eadem agunt, ſedent, edunt, bibunt & decumbunt, ſimilique modo cætera. Sed & eadem res & major & minor eſt, numeroſior pauciorque, gravior & levior, Sic enim ſint ſane hæc omnia: talentum mina ponderoſus, duobus talentis levius; idem ergo gravius & levius. Ita etiam idem homo vivit & non vivit: eadem res eſt & non eſt: quæ enim hoc loco ſunt, in Africa non ſunt. Quæque in Africa, non in Cypro; cæteraque pari ratione. Res igitur ſunt, & non ſunt.

Qui vero aſſerunt inſanos, ſapientes & indoctos ſimiliter agere & appellare, cæteraque in iſto ſermone condita, non recte dictunt. Si enim quis ipſos interrogaret, an à ſobrietate diſtinguatur inſania, ab inſcitia ſapientia, confitentur ſtatim. Conſtat enim ex his, quæ faciunt alterutri, quod id agnoſcent. Si igitur eadem agant, ſequitur, ſapientes inſanire, inſanos ſapere, & omnia ſic perturbantur. Dein inutilis quæſtio, num oportuna loquantur ſapientes an inſani? ajunt vero eadem utroſque dicere rogatos, ſed ſapien-

* Num in Cypro fuit auctor, cum hæc ſcriberet vel diceret?

μὲν λέγοντι, ὅταν τις αὐτῶς ἐρωτῇ· ἀλλὰ τοὶ μὲν σοφοί, ἐν τῷ δέοντι, τοὶ δὲ μαινόμενοι, αἷ οὐ δεῖ· καὶ οὕτω λέγοντες, δοκοῦντι μικρὸν ποτιθῆναι, αἷ δεῖ καὶ μὴ δεῖ· ὥστε οὐ μηκέτι τωὐτὸ ἦμεν. ἐγὼ δὲ οὐ πράγματος τοσούτω προστεθέντος ἀλλοιοῦσθαι δοκῶ τὰ πράγματα, ἀλλ' ἁρμονίας διαλλαγείσας· ὥσπερ Γλαῦκος καὶ γλαυκός, Ξάνθος καὶ ξανθός, Ξοῦθος καὶ ξουθός. ταῦτα μὲν τὰν ἁρμονίαν ἀλλάξαντα διήνεγκαν. τὰ δὲ μακρῶς καὶ βραχυτέρως ῥηθέντα Τύρος καὶ τυρός, σάκος καὶ σάκκος. ἄτερα δέ, γράμματα διαλλάξαντα, κάρτος καὶ κρατος, ὄνος καὶ νόος. ἐπεὶ ὦν οὐκ ἀφαιρεθέντος οὐδενὸς τοσοῦτον διαφέρει, τί δὴ αἴ τις ἢ ποτιθεῖ τι, ἢ ἀφαιρεῖ; καὶ οὕτω δείξω οἷόν ἐντι. αἴ τις ἀπὸ τῶν δέκα ἓν ἀφέλοι, οὐκ ἔτι δέκα οὐδὲ ἓν εἴη. καὶ τἆλλα κατ τωὐτό. τὸ δὲ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ ἦμεν καὶ μὴ ἦμεν ἐρωτῶ, τί ἢ τὰ πάντα ἐστίν; οὐκῶν αἴ τις μὴ φαίη ἦμεν, ψεύδεται· τὰ πάντα εἰπόντες, ταῦτα πάντα ὦν πῃ ἐντι.

ſapientes opportune, inſanos autem, & cum non decet. Hoc igitur aſſerentes parvum quiddam adjiciunt, videlicet ſi decet, vel non decet; unde ſequitur non idem eſſe. Cæterum ego tali quopiam adjecto res ipſas variari non arbitror, ſed concentum immutatum. Exempli gratia Γλαῦκος & γλαυκός, Ξάνθος & ξανθόν, Ξοῦθος & ξουθός; hæc enim variante concentu differunt: quædam tardius vel celeriter prolata, Τύρος & τυρός, σάκκος & σάκος. Alia literas transponunt, ut κάρτος κρατος, ὄνος νόος. Si igitur nihil dempto, tanta eſt differentia, quid ſi quis aliquid adjiciat aut ſubtrahat? & hoc quale ſit, oſtendam. Si quis à numero denario unum auferat, quod reliquum nec unum eſt nec decem. Quantum autem ad illud, eundem hominem eſſe & non eſſe, rogo omnia num ſint? Qui enim dicit non eſſe, mentitur; quia omnia cum dicunt, utique illa usquam eſſe oportet.

DISPUTATIO V. *

An virtus & ſapientia doceri poſſint.

Λέγεται δέ τις λόγος οὔτ' ἀλαθής, οὔτε κενός· ὅτι ἄρα σοφία καὶ ἀρετὰ οὔτε διδακτὸν εἴη, οὔτε μαθατόν. τοὶ δὲ ταῦτα λέγοντες ταῖσδε ἀποδείξεσι χρῶνται, ὡς οὐχ οἷόν τε εἴη, ἂν ἄλλῳ

DIcitur etiam ſermo, nec verus nec tamen inanis, ſapientiam & virtutem nec diſci nec doceri poſſe. Qui autem ita aſſerunt, his rationibus demonſtrant, quia fieri non poteſt,

* **Nullus hic titulus, nulla diſtinctio in MS.**

ἄλλῳ παραδοίης, οὐ τὸ αὐτὸ ἔτι ἔχεν. μία μὲν δὴ αὕτα. ἄλλα δὲ, ὡς αἰ διδακτὸν ἦν, διδάσκαλοί κα ἀποδεδεγμένοι ἦεν, ὡς τᾶς μωσικᾶς. Τρίτα δὲ, ὡς τοὶ ἐν τᾷ Ἑλλάδι γενόμενοι σοφοὶ ἄνδρες, τὰ αὐτῶν τέκνα ἂν ἐδίδαξαν καὶ τὼς φίλως. τετάρτα δὲ, ὅτι ἤδη τινὲς παρὰ σοφιστὰς ἐλθόντες, οὐδὲν ὠφέληθεν. πέμπτα δὲ, ὅτι πολλοὶ οὐ συγγενόμενοι σοφισταῖς, ἄξιοι λόγω γεγένηνται.

poteſt, ut quod alii tradas, illud etiamnum ipſe habeas: hæc una ratio. Alia vero, ſi doctrina comparari poterat, hujuſce præceptores exſtarent æque ac Muſices. Tertia, tum etiam viri ſapientes, quos tulerit Græcia, filios ſuos & amicos inſtituiſſent. Quarta, quosdam qui ſophiſtas frequentarunt, nihil percepiſſe commodi. Quinta, plures cum ſophiſtis nunquam verſatos, celebres tamen evaſiſſe.

Ἐγὼ δὲ κάρτα εὐήθη νομίζω τόνδε τὸν λόγον. γινώσκω γὰρ τὼς διδασκάλως γράμματα διδάσκοντας ἃ καὶ αὐτὸς ἐπιστάμενος τυγχάνει, καὶ κιθαριστὰς κιθαρίζεν. πρὸς δὲ τὰν δευτέραν ἀπόδειξιν, ὡς ἄρα οὐκ ἐντὶ διδάσκαλοι ἀποδεδεγμένοι, τί μὰν τοι σοφισταὶ διδάσκοντι, ἀλλ' ἢ σοφίαν καὶ ἀρετάν; ἢ τί δὲ Ἀναξαγόρειοι καὶ Πυθαγόρειοι ἦεν; τὸ δὲ τρίτον, ἐδίδαξε Πολύκλειτος τὸν υἱὸν ἀνδριάντας ποιεῖν. καὶ αἰ μέν τις μὴ διδάξῃ, οὐ σαμῆον. αἰ δ' ἔντιν διδάξαι, τεκμάριον ὅτι δυνατόν ἐντι διδάξαι. τέταρτον δὲ, αἰ μή τοι παρὰ σοφῶν σοφιστῶν σοφοὶ γίνονται. καὶ γὰρ γράμματα πολλοὶ οὐκ ἔμαθον μαθόντες. ἔστι δέ τις καὶ φύσις. αἰ δέ τις μὴ μαθὼν παρὰ σοφιστῶν ἱκανὸς ἐγένετο εὐφυὴς, καὶ γενόμενος ῥαδίως συναρπάξαι τὰ πολλὰ ὀλίγα μαθὼν· παρ' ὧνπερ

Cæterum ego hunc ſermonem valde fatuum arbitror. Etenim probe novi præceptores literas, & cithariſtas artem citharam pulſandi docere, quorum tamen ipſi periti manent. Ad ſecundam rationem, nullos haberi magiſtros; quid aliud docent ſophiſtæ quam virtutem & ſapientiam? aut quare appellantur quidam Anaxagorei aut Pythagorei? ad tertiam, Polycletus filium ſuum ſimulacra fingere docuit. Et ſi quis docere non volet, illud nequaquam arguit. Sed ſi licet, conſtat quod doceri poteſt. Ad quartam reſpondeo, quid ſi quidam ſophiſtas doctos adeuntes, ipſi ſapientes non evaſerint? Nam & literas diſcentes plures, non tamen attingunt; etenim multum valet indoles. Si quis autem ſophiſtarum conſortio non utens, idoneus evaſit, nempe is felici ingenio aptus natus fuit pauca diſcendo multam doctrinam arripere,

περ καὶ τὰ ὀνύματα μανθάνομεν. καὶ τούτων τὶ ἤτοι πλέον, ἤτοι ἔλασσον· ὁ μὲν παρὰ πατρὸς, ὁ δὲ παρὰ ματρός. αἰ δέ τῳ μὴ πιστὸν ἔντι τὰ ὀνύματα μανθάνειν ἅμα, ἀλλ' ἐπισταμένως ἅμα γίνεσθαι, γνώτω ἐκ τῶνδε· αἴ τις εὐθὺς γενόμενον παιδίον ἐς Πέρσας ἀποπέμψαι, καὶ τηνεὶ τράφοι, κωφὸν Ἑλλάδος φωνᾶς, περσίζοι κα· καὶ αἴ τις τηνόθεν τῆδε κομίζοι, Ἑλλανίζοι κα. οὕτω μανθάνομεν τὰ ὀνύματα. καὶ τὼς διδασκάλως, οὐκὶ ἆμες; οὐ λέλεκταί μοι ὁ λόγος, καὶ ἔχεις ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μέσην; καὶ οὐ λέγω ὡς διδακτός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι ἀποχρῶντί μοι τήναι ταὶ ἀποδείξεις.

Λέγοντι δέ τινες τῶν δημαγορεύντων, ὡς χρὴ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ κλάρω γίνεσθαι, οὐ βέλτιστα ταῦτα νομίζοντες. εἰ γάρ τις αὐτὸν ἐρωτῴη τὸν ταῦτα λέγοντα, τί δὴ σὺ τοῖς οἰκέταις οὐκ ἀπὸ κλάρω τὰ ἔργα προστάσσῃς, ὅπως ὁ μὲν ζευγηλάτας, αἴ κ' ὀψοποιὸς λάχῃ ὀψοποιῇ, ὁ δὲ ὀψοποιὸς ζευγηλατῇ; καὶ τἄλλα κατὰ τοῦτο. καὶ πῶς οὐ καὶ τὼς χαλκέας καὶ τὼς σκυτέας συναγαγόντες καὶ τέκτονας καὶ χρυσοχόας διεκλαρωσάμεθα καὶ ἠναγκάσαμεν, ἂν ἂν χ' ἕκαστος λάχῃ τέχναν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἂν ἐπίσταται. τωὔτὸν δὲ καὶ ἐν ἀγῶσι τᾶς μωσικᾶς διακλαρῶσαι τὼς ἀγωνιστάς. καὶ ὅ, τι χ' ἕκαστός κα λάχῃ, ἀγωνίζεσθαι· αὐλητὰς κιθαριζέτω τυχὸν, καὶ κιθα-

pere. Ut à quibus rerum nomina discimus: & hæc certe aliquando magis, aliquando minus; partim à patre, partim vero à matre. Sed si quis non credat nomina addisci, sed cum scientia quadam simul exoriri, inde cognoscat; Si quis infantem statim postquam natus est, in Persiam mittat, ibique educet Græcæ linguæ ignarum, Persice loquetur: si quempiam ibi natum huc transportaret, Græce sciet. Præceptores vero nonne agimus nos? Nonne sermonem meum peregi, ejusque principium, medium & finem habes? Nec affirmo illum doceri posse, sed quod hæc mihi sufficiunt argumenta.

At quidam populares oratores asserunt, quod oportet, Magistratus sorte conferri; non recte quidem sentientes. Etenim interrogare licet talia dicentem, cur non & tu servis opera sorte distribuis, ita ut jugarius coqui officium sortitus opsonia paret, ut coquus plaustrum agat: cæteraque hujusmodi. Et quare non fabros, sutores, structores, aurarios convocantes, sorte opera partiamur, & cogamus quemlibet artem quam sortitus est exercere, non illam qua instructus est. Eodemque recidit, si Musico certamine sorte designentur Agonistæ, & in eo, quod sortitus est, contendat quisque: ita fortasse tibicen citharam pulsabit, citharista

κιθαρῳδὸς αὐλήσει. καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τὼς τοξότας καὶ τὼς ὁπλίτας ἱππασεῖται, ὁ δὲ ἱππεὺς τοξεύσει. ὥστε πάντες ἃ οὐκ ἐπίστανται οὐδὲ δύνανται, οὐδὲ πραξοῦντι. λέγοντι δὲ ἀγαθὸν ἦμεν καὶ δαμοτικὸν κάρτα. ἐγὼ ἥκιστα νομίζω δαμοτικόν. ἐντὶ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι μισόδαμοι ἄνθρωποι, ὧν αἴκα τύχῃ ὁ κύαμος, ἀπολοῦντι τὸν δᾶμον. ἀλλὰ χρὴ τὸν δᾶμον αὐτὸν ἐρῶντα, αἱρεῖσθαι πάντας τὼς εὔνως αὐτῷ καὶ τὼς ἐπιτηδείως στραταγὲν, ἀτέρως δὲ νομοφυλακὲν, καὶ τἄλλα.

Hoc loco lacuna in MS.

Ἀνδρὸς κατὰ τὰς αὐτὰς τέχνας νομίζω κατὰ βραχύ τε δύνασθαι καὶ ἀλέγεσθαι, καὶ ἀλάθειαν τῶν πραγμάτων ἐπίστασθαι, καὶ δικάσασθαι ὀρθῶς, καὶ δαμαγορὲν οἷόν τ' ἦμεν, καὶ λόγων τέχνας ἐπίστασθαι, καὶ περὶ φύσιος τῶν ἁπάντων, ὥστε ἔχει καὶ ὡς ἐγίνετο, διδάσκεν. καὶ πρῶτον μὲν ὁ περὶ φύσιος τῶν ἁπάντων εἰδὼς, πῶς οὐ δυνασεῖται περὶ πάντων ὀρθῶς καὶ πράσσεν; ἔτι δὴ ὁ τὰς τέχνας τῶν λόγων εἰδὼς, ἐπιστασεῖται καὶ περὶ πάντων ὀρθῶς λέγεν. δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς λέγεν, περὶ ὧν ἐπίσταται περὶ τούτων λέγεν. πάντων γὰρ ἐπιστασεῖται· πάντων μὲν γὰρ τῶν λόγων τὰς τέχνας ἐπίσταται, τοὶ δὲ λόγοι πάντες περὶ πάντων τῶν ἐ- - - - * δεῖ δὲ ἐπίστασθαι

tharista tibia canet: & in bello contingit ſagittarios & graviter armatos equitare, equitem vero jaculari. Et ſic omnes ea, quæ nequaquam callent aut intelligunt, nunquam præſtare poſſunt. At rem bonam & popularem eſſe clamitant. Sed ipſe minime popularem credo: nam ſunt quidam in civitatibus, ſtatus illius hoſtes, in quos ſi faba inciderit, plebem deſtruent. Enimvero oportet ut plebs ipſa proſpiciens, ſibi benevolos eligat omnes, quoſdam militum præfecturam gerere magis idoneos, quoſdam legibus præſidere, & ſic in cæteris.

Ego arbitror virum poſſe tam continua oratione ſecundum artem, quam brevibus reſponſis diſſerere & rerum veritatem ſcire, & rite jus dicere; poſſe item concionari & artem oratoriam callere, & alios in rerum omnium natura inſtruere, ut ſe habent, & generantur. Et primo qui omnium naturam cognovit, quomodo omnia recte non peraget? dein qui Rhetoricam artem callet, etiam de omnibus rebus optime perorabit. Etenim probe dicturum oportet, de iis rebus concionari quæ novit; nam omnium peritum ſuppono. Omnium ſermonum artem tenet: ſermones autem omnes circa omnia cognoſcibilia verſantur; & certe qui rite concionari volet, eas res ſcire

θαι τὸν μέλλοντα ὀρθῶς λέγειν, περὶ ὅτων καὶ λέγοι, * * καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ ὀρθῶς διδάσκεν τὰν πόλιν πράσσεν, τὰ δὲ κακὰ τὼς κωλύεν. εἰδὼς δέ γε αὐτὰ, εἰδήσει καὶ τὰ ἄπερα τούτων· πάντα γὰρ ἐπιστασεῖται· ἐστι γὰρ ταῦτα τῶν πάντων, κεῖνα δὲ ποτὶ ταὐτὸν τὰ δέοντα πρασσεῖται. χρὴ κἂν μὴ ἐπίσταται αὐλὲν, αἰ δυνασεῖται αὐλὲν, αἰ κα δέῃ τοῦτο πράσσεν. τὸν δὲ δικάζεσθαι ἐπιστάμενον δεῖ τὸ δίκαιον ἐπίστασθαι ὀρθῶς. περὶ γὰρ τούτων τὸ δικάζεσθαι. εἰδὼς δὲ τοῦτο, εἰδήσει καὶ τὸ ὑπεναντίον αὐτῷ καὶ τὰ * τέρεια. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τὼς νόμως ἐπίστασθαι πάντας. αἰ τοίνυν τὰ πράγματα μὴ ἐπιστασεῖται, οὐδὲ τὼς νόμως. τὸν γὰρ ἐν μωσικᾷ νόμον τις ἐπίσταται ὅσπερ καὶ μωσικάν· ὃς δὲ μὴ μωσικὰν, οὐδὲ τὸν νόμον. ὃς γὰρ τὰν ἀλάθειαν τῶν πραγμάτων ἐπίσταται, εὐπετὴς ὁ λόγος ὅτι πάντα ἐπιστάσθαι· ὃς δὲ βραχὺ, δεῖ νιν ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι περὶ πάντων· οὐκῶν δεῖ νιν πάντ' ἐπίστασθαι.

ſcire oportet, de quibus dicturus eſt. Sed & civitatem, ut quod bonum eſt agat, docere debet, & impedire ne quid malum. Hæc autem ſciens, alia ab his diverſa cognoſcet. Etenim omnium peritum ſuppono: & etiam iſta in eo verbo continentur. Atque eadem quonam tempore decenter & opportune peraguntur, cognoſcet; ideoque etſi tibia canere non poteſt, ſi tamen poſſet, quando opportune faciendum eſt, intelligere debet. Porro qui judicis officium obire novit, oportet ut quod juſtum eſt, probe intelligat: In hoc enim verſatur judicandi munus; hoc autem inſtructus contrarium etiam cognoſcet * * Sed & leges omnes tenere debet. Si vero res non cognoſcat, nec etiam leges; etenim ille leges ſive regulas Muſicæ callet, qui Muſicam quoque ipſam: qui vero non Muſicam, nec ipſas regulas. Et qui rerum veritatem noſcit, facile illi negotium eſt, ad ſcientiam omnium pervenire. Sed in conciſa interrogandi arte peritus, ad omnem quæſtionem reſpondere debet; ergoque neceſſe eſt, ut omnia intelligat.

Μέγιστον δὴ καὶ κάλλιστον ἐξεύρημα εὕρηται ἐς τὸν βίον, μνάμα, καὶ ἐς πάντα χρήσιμον, ἐς φιλοσοφίαν τε καὶ σοφίαν. ἔστι δὲ τοῦτο, ἐὰν προ-

Sed optimum fuit, & in vitæ commoda pulcherrimum inventum memoriæ artificium ad omnia utile tam Philoſophiam quam Sapientiam. Hoc autem in eo conſiſtit, primo

προσέχῃς τὸν νοῦν, διὰ τούτων παρελθοῦσα γνώμα μᾶλλον αἰσθησεῖται σύνολον ὃ ἔμαθες. δευτέραν δὲ μελέταν, αἴ κα ἀκούσῃς. τὸ γὰρ πολλάκις ταὐτὰ ἀκοῦσαι καὶ εἶπαι, ἐς μνάμαν παρεγένετο. τρίτον, αἴ κα ἀκούσῃς, ἐπεῖτα οἶδας καταθέσθαι, οἷον τόδε· δεῖ μεμνᾶσθαι Χρύσιππον, κατθέμεν ἐπὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἵππον. ἄλλο, πυριλάμπη, κατθέμεν ἐπὶ πῦρ καὶ τὸ λάμπεν. τάδε μὲν περὶ τῶν ὀνομάτων. τὰ δὲ πράγματα οὕτως. περὶ ἀνδρείας, ἐπὶ τὸν Ἄρη καὶ τὸν Ἀχιλλῆα· περὶ χαλκείας δὲ, ἐπὶ τὸν Ἥφαιστον· περὶ δειλίας, ἐπὶ τὸν Ἐπειόν.

primo si animum admodum advertas. Nam tum mens una pertransiens, magis totum apprehendet, quod didiceris. Secundo si mediteris assidue audiendo: eadem enim sæpius audire & repetere, ad memoriam multum juvat. Tertio si rerum quas audis, imagines reponere noveris; exempli gratia, si *Chrysippum* meminisse voles, in *auri* & *equi* imagine conserves: si vermiculum *Pyrilampen* appellatum, imagineris *ignem* & *splendere*. Hæc quidem de verbis. De rebus autem hoc modo: Quæ ad fortitudinem spectant, in *Achille* reponenda; quæ ad artem fabrilem, in *Vulcano*; quæ ad timiditatem in *Epeo*.

MS. Σημ. ὅτι τὸ ἐπίλοιπον οὐχ εὑρέθη.

VII. JOANNES, Zachariæ F. Christianus scriptor, clarus tempore Andronici Palæologi senioris circa A.C. 1300. licet ab aliis traditur vixisse A. 1100. Notior est ACTUARII nomine, quæ tamen fuit appellatio dignitatis, propriæ Medicis, de qua eruditiss. Cangius: Ἀκτουάριος *inter dignitates Palatinas occurrit in Catalogo dignitatum Palatinarum ex Codice Regio n. 49. ea vero spectabat duntaxat Medicos. Anonymus de iisdem dignitatibus:*

Καὶ τοῖς ἰατροῖς Ἀκτουάριον ὅρα.

Gregorius Acropolita cap. 39. ἀντέλεγε δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρὸς Νικόλαος ἀνὴρ ἥκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχὼν, ἄκρος δὲ τὴν οἰκίαν τέχνην, καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην -- Ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμήν. Pachymeres lib. 6. c. 36. ubi de morte Michaëlis Palæologi Imp. ὡς γοῦν ἡ κυρία ἐνέστη, καὶ ἤδη τὰ τοῦ θανάτου, καὶ μᾶλλον τοῖς ἰατροῖς, προσδόκιμα ἦν, τῷ μὲν Ἀκτουαρίῳ Καβασίλα οὐκ ἀσφαλὲς τοῦ ὑπομιμνήσκειν τὰ τοῦ κινδύνου ἐδόκει. Habetur inter opuscula Pselli in Cod. Reg. Paris. fol. 102. μονῳδία εἰς τὴν Ἀκτουαρίου ἀδελφήν. Sed & in Codice Barocciano 131. Oxoniæ,

niæ, *μονῳδία εἰς Ἀκτουάριον ἰατρόν.* Ὀκτάριον vocant codices Cæſarei apud Lambecium VI. p. 113. & 114. Ptochoprodromus MS. contra Hegumenum:

> Εἶδες πανάριστον ἰατρὸν, εἶδες τεχνίτην μέγαν,
> Διέβη τὸν Ὀκτάριον ἢ καὶ τὸν Κανικλείου,
> Διέβη καὶ τὸν Γαληνὸν καὶ τὸν Ἀριστοτέλην.

Unde vero id nominis, medicis potiſſimum attributum, quod pluribus inquirit ad Pachymerem Petrus Poſſinus, T. 1. p. 366. ſeq. & T. 2. p. 469. fateor mihi incompertum, ut & an Joannes Zachariæ filius, qui vulgo Ἀκτουάριος indigitatur, hanc dignitatem obtinuerit: qui quidem ſi Joſephus Racendytes ad quem librum de affectibus ſpiritus animalis ſcripſit, is eſt Racendytes, (quod parum eſt veriſimile) cujus meminit Nicetas in Alexio Comneno lib. 2. n. 5. p. 323. vixerit ſub eodem Imperatore: Sed fuit non Alexius verum Andronicus Palæologus ſenior, à quo ad Hyperboreos Scythas (ita Ruſſos idem Nicetas in Manuele lib. 4. c. 2. p. 84. appellat) legatum pro gente ſua (Græcorum) miſſum ſe narrat Actuarius initio lib. 1. de methodo medendi. Nam in Codice Cæſareo liber 1. inſcribitur Apocauco, qui Apocaucus ſub Andronico Palæologo ſeniore vixit: itaque ad hoc ævum jure eum revocat Lambecius lib. VI. p. 113. Idem teſtatur in aliis Codicibus eum vocari Πυροπούλον, & in alio Πυροπούλον νεόν ἀρχιητρόν. Vide p. 115. 118.

Ejus ſcripta ſunt:

1) Σύνταγμα περὶ οὔρων, *libri ſeptem de urinis* Græce necdum editi, ſed qui MSti exſtant in Bibl. Cæſarea, teſte Lambecio VI. p. 88. & 111. & in Coisliniana p. 447. aliisque. Sunt autem:

De differentiis urinarum liber I.

De judiciis urinarum libri duo. II. III.

De urinarum cauſis libri duo. IV. V.

De prævidentiis ex urinis libri duo. VI. VII. Περὶ διαγνώσεως παθῶν libri II. MSti in Bibl. Caroli de Montchal, teſte Labbeo pag. 124. Bibl. Nov. MSS.

Ἑρμηνεία ἐκ τοῦ Πυροπούλου εἰς τὴν δυσουρίαν, MS. Lambec. VI. p. 118.

Latine Libri VII. de urinis, *Ambroſio Leone* Nolano, Marini F. interprete,* Venet. apud Laur. Vitalem 1519. 4. Pariſ. 1522. 4. apud Sim. Coli-

* Apud Lindenium & Merklinum perperam legas Ambroſii Leonis *interpretatio Græca lib. VII. de urinis.* Apud Tiraquellum de nobilitate pag. 331. *Leonolanum* pro Leone Nolano.

Colinæum: & cum Antonii Thylesii, Consentini libello de coloribus & Pauli Æginetæ de Crisi ac diebus decretoriis & eorum signis, & Andreæ Leennii Medici Epistola ad Philippum Buchamerum de urinarum προγνώσει non negligenda. Basil. apud Andr. Cratandrum 1529. 8.

Ex eadem Leonis versione à *Jacobo Goupylo* recognita, Paris. apud Jo. Rovignum 1548. 8. & Lugd. 1556. 8. & eodem anno forma minore: & in artis Medicæ principibus, apud H. Stephanum 1567. fol. & Trajecti ad Rhen. 1670. 8. additis scriptis 1) Jodoci Willichii Reselliani de probationibus urinarum cum scholiis Medicis Hieron. Reusneri, Leorini, & remediorum, ex urina desumtorum expositione. 2) Thomæ Willis dissertatione de urinis ad Radulphum Bathurstium. 3) Guil. Strateni de fallaci urinarum judicio· 4) Aristotelis de coloribus libello, Cœlio Calcagnino interprete. 5) Antonii Thylesii de coloribus.

Compendinm Conradi Gesneri, Tigur. 1541. 8.

Alexandrum & *Theophilum* de urinis laudat Actuarius lib. 1. de differentiis urinarum c. 2. De Alexandro p. 593. de Theophilo dicturus sum infra. Tantum hoc loco notabo librum, quem à Palladio iatrosophista Alexandrino de urinis scriptum & à Fed. Morellio A. 1608. editum scribit eruditiss. Conringius introduct. in Medicin. c. 6. §. 5. p. 418. non esse Palladii sed Theophili.

Avicennam de urinis, ex Arabico Græce vertisse Actuarius dicitur, cujus exempla duo apud Dominicum Montesaurum, Veronensem exstitisse memorat Jo. Georgius Schenckius Bibl. iatrica p. 7. Goupylus trium Codicum meminit. Inediti de urinis scriptores Græci referentur à me infra, capite VIII.

2) Θεραπευτικῆς μεθόδου. *De methodo medendi libri VI.* ad *Apocaucum* sive *Apocauchum*, qui apud Joannem Cantacuzenum Imperatorem gratiosus, magnisque dignitatibus functus fuit, & cum Actuario apud Josephum Racendytam * Philosophiæ & Medicinæ operam dederat. Τῷ παρακοιμωμένῳ (Cubiculariorum Imperatoris præfecto: vide Possinum ad Pachymerem T. 1. p. 406. seq.) τῷ Ἀποκαύκῳ (in Jo. Cantacuzeni historia, qui passim hujus Apocauci meminit, scribitur Ἀπόκαυχος) τῷ κοιαίστορι Χρηματίσαντι μεγάλῳ Δουκί. Nunquam Græce hoc opus prodiit. In Codice Cæsareo MS. liber

 primus

* Vide Lambecium, VI. p. 112.

primus & ſecundus una ſerie juncti leguntur titulo ***Epitomes Medicinæ***, *βιβλίον ἰατρικὸν περιέχον πᾶσαν τέχνην ἐν ἐπιτόμῳ.* Tertius autem inſcribitur *θεραπευτικῆς μεθόδου*, & liber ſextus *θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλίον δεύτερον.* Quartus *περὶ θεραπευτικῆς μεθόδου τῶν κατὰ μέρος παθῶν.* Quintus diviſus in Capita CCCXX. *θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλίον πέμπτον.* Ita apud Lambecium VI. p. 113. in alio tamen p. 115. receptus in editis ordo librorum ſervatur. MS. hoc opus *θεραπευτικῆς μεθόδου* & *περὶ συνθέσεως φαρμάκων* etiam in Codice Bavarico 136. Latine, ***Henrico Mathiſio***, Brugenſi Medico, interprete, Venet. 1554. 4. Pariſ. 1554. 4. & in operibus Actuarii Lugd. apud Jo. Tornæſium 1556. forma minore. Atque in Medicæ artis principibus H.Stephani. 1567.fol.

Actuarius *de medicamentorum compoſitione*, ſive Methodi medendi liber V. & VI. interprete ***Joanne Ruellio***, Sveſſionenſe, Pariſ. 1539. 12. & Venet. 1541. forma minore. Et Pariſ. 1546. 8. cum præf. Dionyſii Corronii ad Franciſcum I. Galliæ Regem. Perperam in Hendreichii pandectis dicitur in hos Actuarii libros ſcripſiſſe Dionyſius Coronæus. Perperam etiam apud Lindenium & Merklinum & in Bælii Lexico liber de compoſitione Medicamentum à ſex libris de methodo medendi diſtinguitur. Prodierunt & hi libri duo Baſileæ apud Robertum Winter 1540. 8. cui editioni Conradus Geſnerus Græce & Latine ſubjunxit excerptam à ſe ſuccedaneorum medicaminum tabulam ex Galeno, Dioſcoride, Aëtio & Paulo Ægineta.

Ex hoc opere excerptum ***de febribus*** apoſpaſmation in opere Veneto de Febribus p. 176.

De venæſectione MS. Labbe p. 124. Bibl. nov. MSS.

De diæta liber, Schenckio memoratus.

3) *Περὶ ἐνεργειῶν καὶ παθῶν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ' αὐτὸν διαίτης*, ***de actionibus & affectibus ſpiritus animalis, ejusque victu ac nutritione***, libri II. Græce primo editi ***Jac. Goupyli*** beneficio, Pariſ. apud Martinum Juvenem 1557. 8. Scripti hi libri ad amicum Philoſophum, qui mentis noſtræ naturam intelligentia præditam & à ſpiritibus animalibus membra noſtra moventibus diſtinctam demonſtrarent, *ὅτι ἐν ἡμῖν θεῖον τὸ νοερὸν πνεῦμα πέπεικας, ὃ δὴ διαλάμπον ἐπὶ τῷ ψυχικῷ τούτῳ καὶ*

κινη-

κινητικῷ * πνεύματι τὰς ἐν ἡμῖν ἀποπληροῖ ἐνεργείας - - - In ejus gratiam suscepisse se hanc lucubrationem non diffitetur, quem non amicum modo sed divinum parentem appellat, καὶ τῷ τηλικούτῳ χαρίζεσθαι σοι φίλῳ καὶ θείῳ πατρί. Nomen hujus amici addidit interpres Latinus *Josephum Racendytam*, haud dubie ex MSto Codice: nam & in Cæsareo Græco Vindobonensi, de quo Lambecius VI. p. 111. additur: πρὸς τὸν φιλοσοφώτατον κύριον Ἰωσήφ. Fuit hic Josephus Racendyta Actuarii & Apocauchi, qui apud Joannem Cantucuzenum gratiosus fuit, præceptor, cujus epitome Rhetorica MSta exstat in eadem Bibl. Vindobonensi, teste Nesselio IV. p. 41. n. LXX. vide & Lambecium VI. p. 112. & Jo. Boivinium ad Nicephorum Gregoram p. 778. ubi Apocauci hujus & Hippocratis effigies ex veteri Hippocratis Codice MS. Quos vero lib. 1. c. 9. Actuarius laudat versus Empedoclis, habent etiam Aristoteles II. 4. Metaphys. Sextus Empiricus contra Grammaticos sect. 303. contra Logicos sect. 92. 121. & Chalcidius p. 131. 305. De Actuarii placitis conferendus Jo. Conrad. Barchusen Diss. XVII. de Medicinæ origine & progressu p. 290. sq.

Latine *Julio Alexandrino* Tridentino interprete. Venet. 1547. 8. & 1554. 4. atque inter alia Actuarii scripta Lugd. 1556. 8. & Paris. apud Morell. 8. atque in Medicæ artis principibus H. Stephani An. 1567. fol.

De puerorum doctrina sive educatione liber versibus scriptus & Venet. apud Petrum de Nicolonis de Salio 1567. 8. qui inter Actuarii lucubrationes memoratur à Lindenio & Merklino, atque inde in pandectis Hendreichii, non Actuarii est, sed interpretis ejus Julii Alexandrini, editus primum Venet. 1547. 8.

Πυροπούλου περὶ τῶν σταθμῶν. *De ponderibus.* MS. Lambec. VI. p. 117.

Actuarii *commentarii in Aphorismos Hippocratis*, Jo. Georg. Schenckio teste servantur MSS. apud Felicem Paciotum, Urbinatem.

Regalium sermonum libri secundi, Gibertus Longolius dialogo de avibus commeminit, eodem Schenckio annotante.

VIII. ORIBASIUM patria communis cum Galeno, Pergamus perinde ornavit judice Ennapio, a) uti eloquentes viros terra Attica; nam

* Non sollicitandum hoc verbum, falliturque Goupylus qui διανοητικῷ toponendum jubet, & interpres, qui reddit *intelligibilem*.

a) Eunap. vit. Sophistar. p. 139.

nam ſicut Athenas doctrina & dicendi arte, ita Pergamum Medicinæ ſcientia Apollinis Æſculapiique cultu b) nobilem fuiſſe conſtat. Diſcipulus fuit Zenonis * Cyprii Medici ſimul cum Magno Antiocheno & Jonico Sardiano, c) unde & ipſe Sardianus, quod per tempus eſſet Sardibus verſatus, à Suida dicitur. Apud Julianum Cæſarem gratioſus, pro Medico ipſi fuit, ſed longe alia etiam cum eo tractaſſe patet, vel ex Epiſtola Juliani XVII. ſcripta ad hunc Oribaſium, & quod Eunapius refert, illius operam Juliano profuiſſe, ut ad Imperium eveheretur, idque diſertius expoſuiſſe ſe teſtatur in hiſtoriarum libris, quos intercidiſſe dolemus. A Juliano conſtitutum CPoli Quæſtorem, Suidas memoriæ prodidit. Addit p. 250. Cedrenus miſſum etiam Delphos, & ſciſcitanti oraculum, reſponſum illud jam deficere, & nullum amplius eſſe. Inde poſt Julianum extinctum exilio damnatus à Valentiniano Imp. per artis ſuæ excellentiam etiam inter barbaros exſplenduit, donec revocatus domum & in integrum reſtitutus opulentam duxit uxorem, quatuor ex illis filiorum pater, cum quibus adhuc ſuperſtes vixit, cum Eunapius amicus ipſius libros Sophiſtarum componeret. Chriſtianum fuiſſe ægre mihi perſuadeo. In anthologia epigrammatum Græcorum d) hoc in ejus librum, neſcio quem, legitur diſtichon:

Δίου Ὀρειβασίου, τὴν ἀθάνατον διὰ τέχνην
Πολλάκι δειμαίνουσα μίτους ἀνεβάλλετο μοίρη.
Inclyti Oribaſii divinam ſæpius artem
Parca timens facilis differt mortalibus horam.

Nec non in Oribaſium ipſummet tetraſtichon e) quod ſubjunxi:

Ἰητὴρ μέγας οὗτος Ἰουλιανοῦ βασιλῆος
Ἄξιος εὐσεβίης δῖος Ὀρειβάσιος.
Εἶχε γὰρ οἷα μέλισσα σοφὸν νόον, ἄλλοθεν ἄλλα
Ἰητρῶν προτέρων ἄνθεα δρεψάμενος.

Molza: *Hic eſt ille olim medica notiſſimus arte*
Juliano Regi, magnus Oribaſius.
Qui medicas populatus opes & dicta priorum,
Qualis apis lecto ſedula flore micat.

De

b) Hinc Æſculapius in numis Pergamenorum, de quo Serenus Sammonicus,
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum.

* Ad hunc Zenonem Archiatrum Epiſtola Juliani Imp. XLV. qua eum Alexandriæ ab exilio reſtituit.

c) Eunapius p. 137. 142.

d) lib. 1. pag. 85. Vincentius Opſopæus annotat diſtichon hoc compoſitum eſſe in Oribaſii libros quatuor πρὸς τοὺς ἀποροῦντας τῶν ἰατρῶν.

e) lib. 4. pag. 486.

De ejus ſcriptis Photio Codd. CCXVI. ſeq. & Suidæ memoratis jam dicere me memini Volum. IX. p. 451. ſeq. ubi etiam de plerisque Latinarum verſionum, quæ ſolæ viderunt lucem, editionibus: adjecto indice ſcriptorum, qui in ſuperſtitibus ἑβδομηκονταβίβλῳ libris laudantur. Nunc tantum addo Romæ A. 1543. 4. *Auguſtino Riccio*, Medico Lucenſi curante prodiiſſe Græce libri quinti capita primora ſex: & libri primi ad Eunapium caput decimum quartum de aquis, una cum Galeni, Rufi, Dioclis & Athenæi Medici fragmentis de eodem argumento, & ſubjuncta ſeparatim Latina interpretatione. In Bibl. inſignis Bigotianæ Catalogo T. 2. p. 147. memorantur Oribaſii collectiones quædam Medicæ excuſæ Græce Pariſ. 1556. 8. quem in librum nunquam incidi. Verſionem MS. Gallicam ſcriptorum Oribaſii auctore *Adamo de la Vallée*, vidiſſe ſe teſtatur Antonius Verderius in Bibliotheca Gallica p. 12.

Libri duo de ligamentis & machinamentis chirurgicis ex Heracle ſive Heraclide Epheſio, Sorano & Heliodoro exſtant etiam Latine ex Vidi Vidii verſione in Geſneri collectione ſcriptorum Chirurgicorum vulgata Tiguri 1555. fol. In poſteriore hoc cap. 4. ſq. etiam mentio organorum Andreæ, Apellidis architecti c. 4. 26. Philiſtionis Fabri, Heraclidæ Epheſii, Menecriti, Nilei, c. 4. & 25. Herodoti architecti c. 8. & Nymphodori c. 4. & 25. mentio, & ſummi Hippocratis ex Galeno c. 6. & ex Rufo c. 29. Galeni de machinamentis, Paſicratis c. 8. 16. 17. 23. & 26. Ariſtionis c. 17. 23. & Archimedis c. 26.

Synopſis Medica ad filium Euſtathium libris IX. ex Jo. Baptiſtæ Raſarii verſione Venet. 1555. 8. Ex Oribaſii ἑβδομηκονταβίβλῳ quæ ſuperſunt, eodem Raſario interprete. Pariſ. 1555. 8.

Evporiſton ad Eunapium, ex Rufo, Dioſcoride & Galeno collectorum vetus verſio contractior cum Cœlii Aureliani tardarum paſſionum libris Baſil. 1529. fol. à Jo. Sichardo edita tribus libris ea vix tangit, quæ Raſarii verſionis liber primus complectitur: Succedit deinde poſt caput de aquis eligendis, ex Herodoto Medico: ſynopſeos ad filium Euſtathium liber primus cum hac præfatione: *Ex juſſione Domini Juliani divi Auguſti collecti ſunt ex omni regione Archiatri, ex quibus elegit optimos & probatos Medicos numero LXXII. inter quos & mea electa eſt parvitas, ut diverſis antiquorum auctorum libris in unum congregatis, ea quæ utiliora in curationibus poſita erant ad ſanitatem hominum, in parvis voluminibus omnia continerentur. Quo facto in LXXII. libris à nobis comprehenſa ſunt. Ex*

quibus libris, dulcissime fili Eustathi, synopsin tibi fieri sperasti, considerans quia non utile sit tibi peregrinanti &c. In Rasarii versione nihil tale de LXXII. archiatris legitur, neque LXXII. librorum mentio, sed tantum LXX. Citantur in synopseos novem libris:

Pasi-

Quemadmodum autem libri Evporiston ad Eunapium, quem optimum atque ornatissimum appellat, in Rasarii versione sunt quatuor, * quorum secundus de simplicibus, tertius de morborum varii generis curatione, quartus de curatione locorum affectorum tractat: sic in veteri versione post tres Evporiston libros primo respondentes, & Medicinæ compendium sive librum primum synopseos, sequitur liber de curationibus, atque alius medicaminum ac trochiscorum. Scriptores, quorum in quatuor Evporiston libris fit mentio, hi sunt:

Mmmmm 2 Gale-

* iidem fortassis quos Suidas memorat libri quatuor Orisibasii πρὸς τοὺς ἀποροῦντας τῶν ἰατρῶν, quod male vertitur ab Hieron. Wolfio & Æmilio Porto, etiam à doctissimo novissimæ editionis curatore *ad Medicos dubitantes vel inopes consilii*, cum sit reddendum: *ad illos, quibus Medicorum copia non datur*, ut recte Gesnerus, & Oribasii præfatio perspicue confirmat.

Galenus vir admiratione dignus de medicamentis facile parabilibus. præf. lib. I. ejus confectio ex capitibus papaveris IV. 134. πικρά 137.
Hippocratis lib. I. c. 14.
Lemnium sigillum sive terra sigillata IV. 78. 88. 111.
Mnasæi medicamentum IV. 44. 45. malagma, 124.
Musæ pastillus III. 49. IV. 68. 127.
Nili collyrium IV. 49.
Polyidæ IV. 38. 128.
Rufus vir maximus libro ad privatos homines. præf. lib. I. Ephesius. ib.

Commentaria in aphorismos Hippocratis edita primum Latine à Jo. Guinterio Andernaco Paris. 1533. 8. apud Simonem Colinæum, deinde Basileæ 1535. Venetiis 1553. & Patav. 1658. 8. recusa sunt. Illa facilius est dicere non esse Oribasii, quam auctorem ejus verum designare. Latine composita esse videntur & à Christiano auctore. Et ipse tamen auctor in præf. monente Ptolemæo * Evergete scripsisse se fingit, multis etiam Galeno seculis junior. Sed totus ejus locus est adscribendus: *Quæstio*, inquit, *oboritur, an Hippocratis Coi liber aphorismorum sit proprius? Apud veteres enim multi nuncupati sunt Hippocrates, unde asserunt aliqui, librum istum Hippocratis Coi non esse. Quibus hoc pacto respondetur.* Rufus, Pelops, Lycus *aliique multi, librum hunc* Hippocratis Coi *esse affirmaverunt. Deinde, quod nemo tale opus aggressus sit post Hippocratem, quem Philosophi* amicum naturæ *dixerunt. Tentavit quidem* Democritus ** *talem conscribere, sed non potuit. Quin etiam apud Græcos aphorismi primum ex studiosissima Hippocratis Coi opera, & solicita indagine inclaruerunt. Apud Latinos autem translatione* Pelopis, *qui cautissime verbum è verbo trans-*

* Ambiguum hic locus tenuit Jo. Henricum Meibomium præf. ad ὅρκον Hippocratis pag. 10.

** G. Jo. Vossius lib. de Philosophia p. 83. *Nescio unde illud hauserit Oribasius, quum præfatione commentarii in Aphorismos Hippocratis ait tentasse Democritum ad instar Hippocratis, aphorismos scribere, sed nequivisse. Equidem ne id quidem pro certo habeo, aphorismos istos sic ab Hippocrate scriptos digestosque. Nec enim à vero abludit eorum opinio, qui ab alio ex variis Hippocratis operibus bono judicio excerptos arbitrantur.* Sicut novos ex Hippocrate aphorismos excerpsit edidique Vir clariss. Jacobus Sponius Lugd. 1684. 12.

transferens, imitatus est Hippocratis brevitatem. Interpretes extitere Hippocratis Pelops, Lycus, Rufus, Soranus, Domnus, Galenus, Attalio *& multi alii. Sed & ego ipse commentarios conscripsi monente* Ptolemæo Evergete, *post septuaginta * perfectissimorum Medicorum examinationem, qui una Medicinam prælegerunt, & philosophicas quæstiones discusserunt - - Qui initiantur arti, primo legant sacramentum* (ὅρκον) *ipsius Hippocratis, inde librum præceptorum,* (παραγγελίας) *tertio librum hunc* (aphorismorum) *in quo totius artis speculatio continetur. Docti hunc postremum relegant, ut ea, quæ in aliis legerint, hic omnia commemorent - -* Soranus *divisit in partes tres,* Rufus *in quatuor,* Galenus *in septem.*

Indiculus in Oribasium ad aphorismos Hippocratis.

* Confer quæ de LXXII. Medicis supra p. 641.

Philosophus refert, ad odorem mellis, quadraginta dies vixisse quendam, lib. 1. aphor. 12.

Romanorum Lex de ætate militum. V. 10. Rubrum vinum Romani centria cauponis appellant. II. 10. lege centenaria. Apud Romanos dicitur, quod bene datur, bene suscipitur, bene concoquitur. II. 43.

Rufus in aphorismos Hippocratis. *præf.* & IV. 36.

Soranus in aphorismos Hippocratis. *præf.*

Terentii fabulæ & comœdiæ. II. 39.

Timor addidit alas. II. 35.

Isidori Pelusiotæ inter Epistolas lib. I. 437. hæc ad Oribasium Medicum legitur: Ἰατρικὴ μὲν κατὰ Δημόκριτον σώματος νόσους ἀκέεται, σοφίη δὲ ψυχὴν παθέων ἀφαιρέεται. ἐπεὶ οὖν ἀμφοτέρας μετείληφας, καὶ θατέρᾳ κέχρησαι πρὸς ἑτέρους, πάθη σωμάτων ἰώμενος, τῇ ἑτέρᾳ σαυτὸν ἐξιάτρευσον, τὴν λείπουσαν ὑγείαν προσκτώμενος, ἧς ἄνευ οὔτε ἰατρὸς ἄριστος, οὔτε σοφὸς ἔσῃ τῷ πράγματι. *Medicina, ut ait Democritus, corporis morbis medetur, sapientia autem animum passionibus liberat. Quoniam igitur utriusque es particeps, atque altera ad corporum morbos ab aliis propulsandos uteris, fac alterius opera tibi ipsi medearis, eam videlicet quæ tibi deest sanitatem insuper tibi concilians, citra quam nec optimus medicus, nec sapiens revera es futurus.* Laudatur Oribasius ab Aëtio, Paulo Ægineta & aliis Medicis junioribus: ipse plurimum sequitur Galenum, cujus jam magna Alexandriæ cœperat esse auctoritas, cum ipse Zenoni operam dedit, & Medicam artem ex illo hausit Oribasius, qua de schola Medica Alexandrina juvabit consulere Hermannum Conringium lib. 1. de Medicina Hermetica cap. 9. & diss. 1. Antiquitatt. Academic. Luculentum imprimis de illius celebritate testimonium exstat Ammiani Marcellini, supparis Oribasio scriptoris lib. XXII. cap. ult. *Medicinæ autem, cujus in hac vita nostra nec parca nec sobria, desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur indies, ut licet opus ipsum redoleat* (h. e. res indicet peritum artificem) *pro omni tamen experimento sufficiat Medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriæ se dixerit eruditum.*

Oribasii fragmentum de victus ratione per quodlibet anni tempus utili, Latine cum Plinio Valeriano vulgavit Albanus Torinus Basil. 1528. fol. Incipit: *Optimum etiam fuerit per singula anni tempora victus rationem observare.*

Ori-

Oribasius de simplicibus, cum Octavii Horatiani evporiston libris IV. Physica Hildegardis de Pinguia sive libris IV. de elementorum, fluminum aliquot Germaniæ, metallorum, leguminum, fructuum & herbarum, piscium denique, volatilium & animantium terræ naturis & operationibus: Theodori Physici diæta, & Æsculapio de morborum causis, descriptione & cura, Argentor. 1533. & 1544. fol.

Ex Oribasii scriptis excerpta de aquis & balneis, Augustino Gadaldino, Mutinensi interprete, in opere Veneto de balneis, 1553. fol.

IX. PHILARETI, inquit Tiraquellus, *exstat liber de pulsibus, citaturque ex libro trium tractatuum à Rasi lib. I. Continentis c. 9. & aliis.* Mox refertur *Philertus, qui scripsit de pulsibus,* neque dubitandum, eundem hunc esse cum priore: Philaretum autem illum haud diversum à *Philotheo* sive *Theophilo* introsophista sive Medicinæ professore, ac deinde protospathario, qui Heraclii Imp. temporibus claruit, præceptor Stephani Atheniensis, de cujus utriusque scriptis mox infra sum dicturus, atque in illis etiam de editionibus brevis hujus libelli de pulsibus, Græce adhuc in Bibliothecis latentis, quem sub Philareti nomine reperit Albanus Torinus, Latineque vertit: & H. Stephanus ex Torini interpretatione inter Medicæ artis principes recudi fecit ad calcem Aëtii. Ait autem Philaretus sive Theophilus, quotquot hoc argumentum ante se tractassent, vel imperfecte in illo versatos, vel accurate quidem & eleganter, sed prolixioribus libris illud esse persecutos, quo posteriore nomine haud dubium est notari ab eo libros Galeni de pulsibus, licet in hoc scriptum nec ipsum nec alium de nomine commemorat scriptorem, nisi quod capite quarto arteriam dictam notans παρὰ τὸ τὸν ἀέρα τηρεῖν, ad etymologicos provocat.

ANONYMI scriptoris liber in capita XXXIX. distributus *de Podagra,* quem ex Græco versum à *Marco Musuro* & Romæ An. 1517. Leone X. Pontifice publicatum, idem H. Stephanus Nicolao Myrepso Latine subjicit, in Codicibus quibusdam MSS. tribuitur *Psello,* sed præter rem, cum jussu Michaëlis Palæologi sæculo XIII. declinante scriptus sit à *Demetrio Pepagomeno,* & sub ejus nomine cum alterius viri docti interpretatione Græce & Latine editus separatim à Guilelmo Morello Paris. 1558. 8. divisus in capita XLVI. Vide Allatium de Psellis cap. 52. Volum. V. hujus Bibl. & quæ notavi Volum. X. p. 398. Nullos scriptores allegat hic scriptor, nisi ducem artis Hippocratem identidem, ac rarius

Gale-

Galenum. Inter alia laudat Hippocratis, quod vocat oraculum: *ſi modica comedat, modicaque bibat homo, in nullum incidit morbum.* Neque tamen Hippocratem latuit alias quoque ad mortem, atque ita ad morbos quoque eſſe vias: ſatis autem duxit à tritiſſimis mortales dehortari.

Denique H. Stephani collectionem Medicorum principum claudit Theophili de urinis liber, de quo non contemnendo ſcriptore atque cæteris etiam illius, quæ apud Stephanum deſiderantur lucubrationibus dicere ab hoc loco non fuerit alienum.

THEOPHILUM a) Medicum, Protoſpatharium † ſive armigerorum primum b) eundemque Monachum ac Philoſophum in antiquis Codd. dictum reperio. Chriſtianus certe fuit, ut variis in locis clariſſime indicat, vixitque circa tempora Heraclii Imperatoris. Ariſtotelis diſciplina haud leviter imbutum obſervat Martinus Rota præf. ad commentarium Philothei ad aphoriſmos. Ex illius ſcriptis ad nos pervenere:

1) ΠΕΡῚ ΚΑΤΑΣΚΕΥῆΣ ἈΝΘΡΩΠΊΝΟΥ ΣΏΜΑΤΟΣ βιβλία έ. De corporis humani fabrica lib. V. * velut Epitomen quandam exhibentes præſtantiſſimi operis Galeniani de uſu partium. Græce edidit Pariſiis *Guilelmus Morellius* A. 1555. 8. ſubjuncta ſeparatim Latina *Junii Pauli Craſſi* verſione, quæ lucem vidit etiam Venet. 1536. 8. Baſil. 1539. 4. Pariſ. 1540. 16. & una cum Aretæo, Palladio & Rufo

a) Antiquioris cujusdam Medici Theophili mentio occurrit apud Galenum de ſymptomatum differentiis c. 3. qui cætera prudens erat ac ſanus, niſi quod tibicines in angulo domus aſſidue ſonare ac pulſare querebatur. Theophilus quoque Comœdiarum ſcriptor Græcus Suidæ laudatus Medicus fuit patria Epidaurius, ſi credimus G. M. Kœnigio in Bibliotheca. At Suidas neque Medicum vocat, neque Epidaurium, ſed inter dramata ejus primo loco refert ἰατρὸν & Ἐπίδαυρον. Laudatur & inter Græcos de agricultura ſcriptores Theophilus quidam à Varrone ac Columella. Notus etiam Theophilus cui Lucas & ipſe Medicus idemque ſcriptor divinus dicavit Evangelium & Acta Apoſtolorum, de quo præter interpretes adeundæ Wilhelmi Erneſti Tentzelii diſſertationes ſelectæ parte I. p. 207. ſeq.

* Ita Theophilum vocat Codex Cæſareus apud Lambecium VII. p. 165. & Latinus librorum de hominis fabrica interpres utique è MS. Codice.

b) De hac dignitate vide Meurſii, Cangiique gloſſaria. Quanquam vero elogium κράτιστε, quod Theophilo ſuo Lucas tribuit, non male fortaſſis congruat Protoſpathario, quales etiam illuſtres & μεγαλοπρεπεῖς ſive magnifici appellabantur: operam tamen & oleum perdunt, qui Chronologia inconſulta Theophilum Lucæ cum noſtro eundem eſſe volunt apud Tho. Guidotum in notis ad Theophili librum de urinis p. 142.

* Non quatuor tantum, ut excuſum eſt in Labbei Bibl. nova MSS. p. 127.

Rufo per eundem Crassum, & Stephano Alexandrino per Augustinum Gadaldinum in Latinam linguam conversis, ipsiusque Crassi quæstionibus XLII. naturalibus. Basil. A. 1581. 4. Hoc eximium Theophili opusculum universam membrorum hominis formationem ad Conditoris optimi maximi & sapientissimi gloriam pie referens, scitissimis veterum Patrum ῥήσεσι exornatum Græce ac Latine ad novam editionem paravit Venerandus Ulmensium Præsul, D. *Elias Veielius*, ut ipse auctor est in dissertatione c) epistolica de dignitate ac præstantia studii Medici p. 54. Sed beato Viri meritissimi obitu, qui A. C. 1706. 23. Febr. contigit, consilium hoc interceptum lector mecum dolebit. Interim cum lectione ejus scripti sim delectatus, illudque utiliter evolvi à Medicis & non Medicis mihi persuadeam, integrum quoniam rarissime est obvium, Græce & Latine ad voluminis hujus calcem recusum exhibeo.

2) ὙΠΌΜΝΗΜΑ ΕἸΣ ΤΟῪΣ ἹΠΠΟΚΡΆΤΟΥΣ ἈΦΟΡΙΣΜΟῪΣ, Commentarius in Hippocratis Aphorismorum libellos septem, * sub *Philothei* nomine Latine editus Venetiis A. 1549. 8. & Spiræ A. 1581. 8. interprete *Ludovico Corrado* Mantuano. Integer fere præterea insertus commentariis in eosdem Aphorismos compositis ab Antonio Musa Brassavolo: Græce nondum vulgatus, sed MS. obvius in Bibliotheca Marquardi Gudii aliisque. Vide Labbei Bibl. novam MSS. p. 127. Nesselium parte 4. p. 44. & Lambecium VII. p. 165. ubi observabis illum in uno codice Bibliothecæ Cæsareæ tribui *Theophilo* protospathario: in alio *Stephano* Atheniensi, Theophili discipulo, de quo infra, & qui eum commentarium ut plura alia sua, ἀπὸ φωνῆς Θεοφίλου sive ex ore Magistri sui Theophili excepit.

3) ΠΕΡῚ ΟὔΡΩΝ. Libellus de urinis, earum coloribus, natura, significatione &c. qui in codice Cæsareo tribuitur Theophilo Monacho, & incipit his verbis: Τὴν περὶ τῆς τῶν οὔρων διαφορᾶς πραγματείαν,

c) Prodiit Ulmæ A. 1692. 4.

* Libri septimi aphorismos XXV. postremos sine interpretatione omisit Philotheus. Scriptores nullos laudat præter Hippocratis epidemia & ex quo magnam partem excerptus est ejus commentarius, Galenum. Meminit & ad aphorismum 16. libri I. legis Medicorum, quæ secundum naturam se habent, ea conservari à similibus: & quæ præter naturam sunt, ea à contrariis curari.

τεῖαν, cum in Morelli editione tantum legatur: τὴν περὶ τῶν οὔρων πραγματείαν. Lectionem codicis Cæsarei res ipsa & argumentum libelli videtur confirmare, quod præcipue versatur circa differentias urinarum, ut tanto magis mirer Johannem Actuarium, qui cum in opere hujus argumenti lib. 1. c. 2. post laudatum Hippocratem ac Galenum, Theophili nostri meminisset his verbis: *Magnus* d) *quin etiam, atque Alexander,* e) *ac post hosce etiam Theophilus, atque quidam alii, qui circa hæc studia invigilantes quoddam plus aliis scripsisse de urinis videntur;* mox negat illos scriptores de differentiis urinarum tractasse. Libellum Theophili una cum altero

d) Hunc Magnum, Antiochenum Iatrosophistam, hoc est Medicinæ Professorem, Oribasii æqualem memorat etiam plus simplici vice insimulque reprehendit Theophilus, vocans ἰατρὸν μὲν τῷ λόγῳ ἄπειρον δὲ τῷ πράγματι, *Medicam artem quidem doctum, sed qui in praxi Medica parum valeret.* De eodem Magno Eunapius in ejus vita: σιωπᾶν μὲν ἐν τῷ λέγειν τοὺς ἰατροὺς ἠνάγκαζε, θεραπεύειν δὲ οὐκ ἐδόκει δυνατὸς εἶναι καθάπερ λέγειν. *Sermone quidem Medicos ad silentium redigere poterat, sed non æque curandi erat peritus quam dicendi.* Quamobrem falsam esse puto inscriptionem Codicis Bodlejani, quam libello Theophili à librario præfixam reperit Guidotius p. 141. Περὶ οὔρων, Μάγνου, ἀπὸ φωνῆς Θεοφίλου, cui adversa est, sed non minus falsa subscriptio: Τέλος τῶν οὔρων Θεοφίλου ἀπὸ φωνῆς Μάγνου. Magni libellum de urinis vel certe ejus Epitomen in Bibliotheca Bodlejana invenisse se putat Guidotius p. 151. sub titulo: Ἑτέρα περὶ οὔρων σύντομος διδασκαλία, atque in hoc occurrere (vide p. 167.) quæ ex Magno allegat Theophilus. Locum etiam è Magno, quem male Misenum pro Emeseno vocat, inedito περὶ οὔρων Græce affert p. 184. Magni Emeseni Medici explicationem MS. in Urinalia Hippocratis cum figuris, in Bibl. Mich. Cantacuzeni fuisse CPoli, ex Schenckii Bibl. Medica jam notavit Guidotius p. 150. qui eodem in loco plures Magni nomine Medicos Galeno, Aëtio, Cœlio Aureliano, Philostorgio aliisque memoratos colligit. Quod vero p. 147. Stephanum Magnum Sophistam de urinis ait MS. exstare in Bibliotheca Regis Galliæ, emendandum puto ex Labbeo, qui p. 127. MSta memorat Stephani Alexandrini scholia in Magni librum de urinis. Qui præter Magnum à Theophilo de hoc argumento laudantur nulli alii sunt, quam Hippocrates περὶ οὔρων ἐξηγησάμενος, & Galenus ἐν τῇ περὶ κρίσεων πραγματείᾳ, digni utique laude, sed qui rem non absolverint ac perfecerint. οὗτοι μὲν οὖν οἱ ἄνδρες ἐπαίνων ἄξιοι, ὅτι πρῶτοι ἐσπούδασαν εὑρεῖν τι χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ, οὐδεὶς μέντοι γε τῶν ἀνδρῶν τελείαν ἢ ἀνελλιπῆ τὴν διδασκαλίαν ἐποιήσατο. Citatur iterum Hippocrates c. 10. 15. 18. 21. & ejus aphorismi c. 17.

e) Trallianus puta, Medicus, de quo supra p. 593. seq.

tero ejusdem ſcriptoris de pulſibus (infra recenſendo) primus Latine vertit ***Pontius Virunius*** Tarviſinus f) Græce & Latine doctus, qui Alexandri VI. & Julii II. Pontificum temporibus vixit. Verſio ejus videtur eſſe, quæ cum Joannitio aliisque ſine nomine interpretis excuſa eſt in collectione, cui titulus ***Artis Cella***, Venet. 1483. curante Franciſco Argillagnes de Valentia & A. 1493. cum dicteriis (ut vocantur) marginalibus Gregorii à Vulpe, & A. 1523. per Hieronymum de Saliis, iterumque cum Joannitio & aliis Argentorat. 1535. 8. Poſt hanc ſimplicem & inaffectatam translationem, nova majoribus verborum ambagibus concepta verſio ***Albani Torini*** Vitodurenſis, integriore codice g) uſi primum edita eſt Baſil. A. 1535. 8. ſub titulo: ***Theophili de exacta recrementorum veſicæ cognitione***, & ab Henrico Stephano inter Medicæ artis principes recuſa A. 1567. fol. Primus Græce edidit

 Fre-

f) Vide Andream Ubaldum in vita Pontii Virunii, Geſnerum in Bibl. & Diarium Venetum (Giornale de' letterati d'Italia) T. 24. p. 277. ubi præterea inter ſcriptores Græcos Latine à Virunio verſos memorantur ***Paulus Ægineta***, ***Aëtius***, ***Magnus Siculus*** & ***Melampus***.

g) In Torini verſione caput 11. eſt de lotiis, hypoſtaſi ſive ſubſidente materia carentibus, quod in aliis editt. deſideratur, & Guidotius negat ſe in ullo codice Græco reperiſſe. Viciſſim Epilogus & c. 18. de ſedimentis ervoſis in Torini pariter & Virunii verſione non exſtant, quæ jam reſtituit Morellus. Torino autem, occaſione omiſſi epilogi gravem dicam ſcribit Guidotius p. 234. his verbis: *Totum hunc pium epilogum neglexit Torinus Arianorum aut Socinatis forſan errori favens: DEI etiam nomen ubique interponit loco CHriſti, cujus Deitatem ne nominare quidem eſt dignatus, tametſi ſolenniter adeo & crebro illum invocet Theophilus.* Epilogus ille ita ſe habet: Καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν οὔρων διδασκαλίας κατά τε γένη καὶ εἴδη καὶ διαφορὰς καλῶς ἐκτεθήκαμεν. Εὐχαριστήσωμεν οὖν ΧΡΙΣΤΩΙ τῷ ἀληθινῷ ΘΕΩΙ ἡμῶν, τῷ εὐοδώσαντι ἡμᾶς εἰς τὸν δρόμον τῆς αὐτῆς πραγματείας, καὶ ἀξιώσαντι ἡμᾶς καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος περιθεῖναι αὐτῇ, εἰς διόρθωσιν τῶν ὁπωσοῦν ἐπιθυμούντων ἐκ πάσης προαιρέσεως (μανθάνειν.) Sic in Prologo: οὐκοῦν δέον ἡμῖν ἐστι περὶ οὔρων μέλλοντας διδάξαι, ἐπικαλέσασθαι ΧΡΙΣΤΟΝ τὸν ἀληθινὸν ΘΕΟΝ ἡμῶν, ἀρωγὸν καὶ ὁδηγὸν γενέσθαι εἰς τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν, ὅπως ἀξιωθείημεν ἀνελλιπῆ καὶ ἀνυστέρητον ταύτην ἀποτελέται. Et cap. 10. ἵνα τέλειον τὸν ὅρον ἀποδείξωμεν, ἐπικαλεσώμεθα ΧΡΙΣΤΟΝ τὸν ἀληθινὸν ΘΕΟΝ ἡμῶν ὁδηγὸν γενέσθαι &c.

Fredericus Morellus cum nova sua versione & notis præfixo titulo ἰατροσοφιστοῦ περὶ οὔρων, Paris. 1608. 12. Ejus editionis exemplo hanc notam præfixerat manu sua Vir clariss. Marquardus Gudius: *Cum in Codice Regio auctoris nomen non exstaret, Morellus more suo novi quiddam reperisse se existimans libellum hunc Latine utcunque versum, nil cætera moratus, prelo tradidit. Interea operis jam procedentibus, misellus animadvertit & libellum istum ab Albano Torino interprete lucem antea vidisse, & auctorem ejus esse Theophilum. Itaque hujus nomen post paginam 24. titulo admiscere cœpit, eademque de re in notis suis lectorem monuit.* In eodem exemplo suo Gudium varia loca versionis Morellianæ castigare memini, præcipue quod οὐρεῖται *urinam reddit*, Morellus perperam & pluribus vicibus legerat οὐ ῥεῖται, verteratque: *non funditur, non fluit*, &c. Pleraque horum observata etiam Renato Charterio, qui Morellianam editionem Græco-Latinam cum Regio Codice denuo collatam in luculenta sua operum Hippocratis & Galeni editione recudendam dedit Tomo VIII. Paris. 1639. fol. post librum Galeno adscriptum de urinis (cujus non pauca αὐτολεξεὶ in Theophilo leguntur,) & Galeni de urinis compendium, libellumque alium ejusdem argumenti ex Hippocrate, Galeno & aliis collectum. Denique *Thomas Guidotius* Anglus, ope codicis Bodlejani non modo emendatiorem hunc libellum edidit, sed & multos hiatus unum præcipue ingentem h) à verbis p. 104. ἔστι μὲν οὖν ἡ ῥῆσις ad p. 132. εἰ δὲ καταλάβοι in omnibus superioribus editionibus obvium supplevit, novam versionem notasque eruditas, & lectu dignam præfationem i) de potulentorum viis ad renes & vesicam, rectoque Uroscopiæ usu præfixit, librumque ejusdem Theophili de excrementis infra recensendum subjunxit Lugd. Bat. 1703. 8. Miraberis fortasse, quod brevem hunc libellum etiam in Epitomen jam pridem fuit, qui redegerit. Nam in Bibliotheca Cæsarea teste Lambecio & Nesselio parte 3. p. 40. occurrit manu exarata ἐκ τοῦ Θεοφίλου Μοναχοῦ περὶ οὔρων σύνοψις. Ἐρώτησις, πῶς γίνεται τὸ οὖρον; Ἀπόκρισις· διὰ τρεῖς. Ἢ διὰ τὸ ἔδιμον, ἢ διὰ &c. In eruditissimi Cangii Appendice ad Glossarium mediæ & infimæ Græcitatis p. 84. hæc allegantur è Johannis Prisdianorum Episcopi libro

h) Confer Guidotii notas p. 212.

i) Fusius hæc recensetur in Actis eruditorum Lipsiensibus A. 1703. p. 124. seq.

libro de urinis MS. ἀκολούθως ἐπὶ τούτοις ἐπιλεγόμενος ὁ Μάγνος, ἰατρὸς μὲν τῷ λόγῳ, ἄπειρος δὲ τῷ πράγματι. Quæ eadem leguntur etiam in libello Theophili p. 2. Allegatur Theophilus de urinis ab Honorio Auguſtodunenſi lib. IV. de Philoſophia Mundi cap. 19.

4) ΠΕΡῚ ΔΙΑΧΩΡΗΜΆΤΩΝ. *De excrementis alvi*, & judicio Medico ex illis ferendo libellus, in cujus præfatione ait ſe ſuperiore tractatu de differentiis urinarum ſufficienter egiſſe: ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ διαφορᾶς οὔρων ὁ πρὸ τοῦδε λόγος ἱκανῶς ἐξηγήσατο, δέον ἡμῖν ἐν τῷ νῦν λόγῳ διδάξαι τῶν διὰ γαστρὸς ἐκκρινομένων περιττωμάτων τὰ γένη, καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν καὶ τί σημαίνουσιν ἓν ἕκαστον αὐτῶν. Hunc eo usque ineditum ex Codice MS. Bibl. Bodlejanæ primus Græce vulgavit, & Latine vertit idem *Thomas Guidotius* & libro de urinis ſubjecit Lugd. Bat. 1703. 8. Extat & bis manu exaratus in Bibl. Auguſtiſſimi Imp. teſte Neſſelio parte 3. p. 22. 47. ut Bibliothecas Galliæ & Italiæ omittam. In hoc ſcripto ſæpius laudatur Hippocrates, alius vero ſcriptor nullus. Fluxum hæmorrhoidum ſponte ac ſine dolore fluentium teſtatur capite XI. τῇ κοινῇ συνηθείᾳ dictum eſſe Ἀσκληπιασμόν, eam opinor ob cauſſam, quod natura in hoc, optimi Medici & Æſculapii vice perfungitur.

5) ΠΕΡῚ ΣΦΥΓΜΩ͂Ν. *De pulſibus* libellus ex Galeno collectus, unde in Codice Cæſareo inſcribitur Θεοφίλου ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ Γαληνοῦ περὶ σφυγμῶν, apud Neſſelium parte 3. p. 38. Incipit: τί ἐστι σφυγμός; Sub Theophili nomine legerat & Latine verterat *Pontius Virunius*, ut ante dixi. Vertit etiam *Albanus Torinus*, & libro Theophili de urinis præmiſit, ſed edidit ſub hac inſcriptione: PHILARETI * *Medici de pulſuum ſcientia commentariolus perutilis & neceſſarius*. Baſil. 1533. 8. inde recuſum Argentorat. 1535. 8. & inter Medicos principes H. Stephani A. 1567. fol. Nimirum Theophili nomen mutatum ante notavi in *Philothei*, quod idem ſignificat, imo in *Ptolotæi* etiam transformatum eſt, ſi credimus Lindenio. Apud Simlerum vero perperam *Philarchus* legitur pro *Philaretus*: ut apud Voſſium cap. XI. libri de Philoſophia, §. 42. Philotheus ſive Theophilus noſter confunditur cum *Philota* Amphiſſenſi, M. Antonii Medico, de quo Plutarchus p. 928. Cæterum ſub

* Vide ſupra p. 647.

ſub Theophili nomine etiam in Galliæ Bibliothecis hunc de pulſibus libellum Græce (qua lingua necdum adſpexit lucem) offendit Labbeus Biblioth. nova MSS. p. 127.

6) Præterea in Bibliothecis manu exarata occurrunt hæc Theophili opuſcula: Liber *de febrium differentia*, Περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ἐν ἐπιτομῇ. Quem ex ore Theophili excepit Stephanus Athenienſis, * unde in plerisque codicibus vel Stephano ſoli vel Theophilo & Stephano tribuitur. Ex Hippocrate & Galeno collectus incipit: Σκοπὸν ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι περὶ τῆς τῶν πυρετῶν διαφορᾶς σύντομον ἐκθέσθαι παράδοσιν. Deeſt hoc opuſculum in ſyntagmate veterum auctorum Græcorum, Arabum & Latinorum de febribus Venetiis à Gaſp. Bindono A. 1576. edito in fol. Vide Neſſelium parte 3. p. 27. 30. 38. 50. & 55. Theophili περὶ φλεβοτομίας ſive *de venæſectione* memorat Labbeus Bibioth. nov. MSS. p. 127. Eundem mihi perſuadeo eſſe Philoſophum, cujus opus Aſtrologicum *de eventibus bellicis* Deucalioni neſcio cui inſcriptum ſervat Bibliotheca Cæſarea, teſte eodem Neſſelio parte 4. p. 135. Θεοφίλου φιλοσόφου πόνοι περὶ καταρχῶν πολεμικῶν. Incipit: Ἡ φυσικὴ τῶν ἀστέρων ἰδιοτροπὴ ὦ κοσμιώτατε Δευκαλίων οὐκ ἐνιαίαν καὶ μόνην ἔχει τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ποικίλην τε καὶ διάφορον πρὸς πᾶσαν ἀποτελεσματικὴν ἐπιτηδειότητα, εἰ καὶ μάλιστα &c. Nam & Stephanus Theophili diſcipulus Apoteleſmatica ſcripſit, memorata Labbeo p. 127. Biblioth. nov. MSS. & Neſſelio parte 4. p. 63.

ALII THEOPHILI.

AD ea, quæ de variis Theophilis atque ſpeciatim de Theophilo Antiocheno ** librorum ad Avtolycum celebri ſcriptore notavi Volumine V. hujus Bibl. p. 92. ſeq. hæc pauca, quæ adjungam habeo. Præter exemplar Bibliothecæ Matthiæ Ungarorum Regis, è quo editiones *Theophili Antiocheni* ſumtæ fuerint, nullum ſe Codicem vel Romæ vel usquam alibi reperire potuiſſe, teſtatur Latinus Latinius T. 2. Epiſt. p. 113. Noviſſime

* Conferenda ſunt, quæ de febribus diſſerit Stephanus Athenienſis in commentariis ad Galeni lib. 1. Therapevt. ad Glauconem.

** Hunc cum Theophilo antiquiore, cui Lucas Evangeliſta Actorum Apoſtolicorum librum dedicat, confundit præter alios Hugo de S. Victore prænotionibus elucidatoriis de ſacris ſcriptoribus cap. 10. Alii Theophili quidam notantur in Bibl. Theologico Philolog. Bremenſi T. IV. p. 488. 507. ſeq.

sime *libros ad Avtolycum* ad Codices Bodlejanum & Reg. Paris. recognitos cum emendata versione & notis eruditis vulgavit Venerandus noster *Jo Christophorus Wolfius* Hamb. 1723. 8. qua insigni editione libenter interim utentur docti, donec Cl. Viro *Davidi Wilkinsio* placuerit novam suam cum *Rich. Bentleii* castigationibus & *Henr. Dodwelli* diatriba de hujus scriptoris ætate & *Joannis Massoni* dissertatione in eundem chronologica in lucem dare. *Anglice* etiam eosdem Theophili libros cum Tertulliano de præscriptione adversus hæreticos vertit & cum notis suis edidit vir eruditus *Josephus Betty*, Oxon. 1722. 8. In Bibliotheca Theologico Philologica Bremensi T. V. p. 163. lego etiam Hermiam additum, quem in exemplo quod evolvi, frustra quæsivi. Quod autem Anglicus interpres à Theophilo suo p. 208. putat allegari *librum*, quem ipse scripserit *de genitura Mundi*, non ego credulus illi, verius enim est respici ad primum Moysis librum, ut à laudato Wolfio recte fuit annotatum.

De Theophili Antiocheni commentario in Evangelium hæc Zachariæ Chrysopolitani adscribere juvat T. 19. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 738. *Non absonum videtur, Evangelium compendiose nos recipere in uno opere Theophili Episcopi, vel Tatiani seu Ammonii Alexandrini, aut alius cujuslibet, congruo componentis ordine unam ex quatuor narrationem.* Idem p. 472. *Ad hæc Pater Hieronymus in homilia de villico iniquitatis, introducens Theophili expositiones, hanc ejus laudem adjecit: Theophilus Antiochenæ Ecclesiæ septimus post Petrum Apostolum Episcopus, quatuor Evangelistarum in unum opus dicta compingens, ingenii sui nobis monumenta demisit.* Meminit iterum p. 855.

In veteri inscriptione apud illustrem doctrina & dignitate virum Gisbertum Cuperum in Harpocrate p. 126. Θεόφιλος Θεοφίλου Ἀντιοχεὺς μελανηφόρος.

Theophili *Persæ* opus adversus Dositheum Samaritanum memorat Hebed Jesu catalogo librorum Chaldaicorum. Confer Rich. Simonis Bibl. selectam Gallice editam T. 2. p. 289.

De Theophili *Cæsareensis* Episcopi octaeteride adeundus Samuel Petitus eclog. Chronolog. p. 151. Ex ejus Epistola Synodica adversus eos, qui quartadecima luna cum Judæis Pascha celebrabant, locum affert Rabanus Maurus libro de computo c. 64. T. 1. Misc. Baluzii p. 60.

A Theophilo, cui S. Hippolytus Portuensis Episcopus dicavit librum de Antichristo, non diversus fortassis ὁ κράτιστος Θεόφιλος, quem alloquitur S. Methodius apud Epiphanium T. 1. pag. 540. C. 560. D. 590. C.

Theo-

Theophilus venerabilis *Alexandriæ* Episcopus, quem Rabanus laudato c. 86. p. 82. ait scripsisse, Salvatorem nostrum quarta decima quidem luna traditum, quinta decima autem crucifixum, die tertia resurrexisse, hoc est septima decima luna. Hic est Theophilus, de quo Gennadius c. 33. de scriptor. Eccles. & de cujus *Epistolis paschalibus* expendenda diss. Critica Vitrii, S. I. in memoriis litterariis Trevoltinis A. 1719. p. 162. & in ephemeridibus eruditorum Parisiensibus ejusdem anni T. 2. edit. Amst. pag. 123. Plura etiam de hoc Theophilo Raynaudus T. VIII. Opp. p. 242. seq. Ex ejus προσφωνητικῷ πρὸς τοὺς φρονοῦντας τὰ Ὠριγένους fragmentum apud Theodoritum dialog. 2. p. 191. & in actis Concilii Ephesini parte 1. c. 4. Ex ejus *Epistola ad Porphyrium* Antiochiæ Episcopum, in Synodo V. Collat. 5. Λόγος εἰς τὸ μυστικὸν δεῖπνον qui exstat inter S. Cyrilli Alex. scripta T. V. parte 2. p. 370. Theophilo tribuitur ab Leone Allatio. Theophili Alexandrini dissertatio de homine Græce & Latine cum versione & notis Fed. Morelli prodiit Paris. 1608. 8. Titulus est: Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας λόγος, τίνι ὁμοιοῦται ἄνθρωπος. Sed si quis hanc homiliam evolvat, facile animadvertet scriptorem non quarti sæculi, sed longe juniorem, qui de gravi jugo Ismaëlitarum conqueritur p. 3. ἀφ' οὗ δὲ ἐπῆλθεν ἡμῖν ὁ βαρὺς ζυγὸς τῶν Ἰσμαηλιτῶν. Neque Theophili ætatem sapit, quod p. 16. legas: καὶ ἐπεκαλεῖτο τοὺς ἁγίους εἰς βοήθειαν. Cæterum ex Codicibus MSS. quos evolverunt Allatius ad Eustathium Antiochenum p. 254. Lambecius VIII. p. 364. & Cotelerius T. 2. monument. Ecclesiæ Græcæ p. 669. constat auctorem esse *Christophorum* Patriarcham Alexandrinum, unum ex tribus illis Episcopis, qui ad Theophilum Iconomachum scripsit celebrem illam pro cultu sacrarum imaginum *Epistolá, quæ Græce & Latine edita est à Francisco Combefisio Paris. 1664. 4. in manipulo rerum CPolitanarum p. 110--145. & à Michaële le Quien in nova Joannis Damasceni Operum editione T. 1. p. 629--647. Notum autem est Theophilum illum imperitasse ab A. C. 829. usque ad A. 842. unde de ætate hujus Christophori simul constare potest, quam etiam recte Caveus atque Oudinus annotaverunt. Quoniam autem rarissime obvia est illa Morelli editio, neque usquam repetita, quod sciam ** quæ Dupinii etiam dili-

* Confer, quæ de illa Epistola dixi Volum. VI. hujus Bibl. p. 688. & VIII. p. 802.

** Cotelerius T. 2. monum. p. 669. *Pseudo Theophilus Alexandrinus, seu pseudo Chrysostomus Savilii T. 8. p. 857. qui ex multis variarum Bibliothecarum Codicibus verus est Christophorus Alexandrinus, sermone cui vita humana sit similis.* Illam in Chrysostomo Savilii frustra quæsivi.

diligentiam fugerit, & Lambecii, nec inſpecta Tillemontio, qui de Theophilo Alexandrino diligentiſſime diſſerit T. XI. memor. H. E. pag. 441--499. operæ pretium duxi eam hoc loco integram ſubjicere, præfixa Codicis Cæſarei inſcriptione.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ
Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας,
Παραίνεσις ψυχωφελὴς φανεροῦσα τίνι ὁμοιοῦται ὁ βίος οὗτος, καὶ εἰς ποῖον τέλος καταστρέφει.

Sancti Patris noſtri
CHRISTOPHORI
Patriarchæ Alexandrini,
Parænesis in uſus animarum demonſtrans, cuinam ſimilis ſit vita hacce hominum, & in quem finem deſinat.

FREDERICO MORELLIO interprete.

I.

Πάντας μὲν, ἀγαπητοὶ, τοὺς κατὰ καιρὸν ἀρχιερεῖς τε καὶ ποιμενάρχας, ὁ δι' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν ἱεραρχῶν θεῖος λόγος διεγείρει πρὸς ἐπιμέλειαν καὶ πρόνοιαν, καὶ φροντίδα τῆς σωτηρίας πάντων ποιούμενος, ὡς ἡμᾶς σὺν τῷ λαῷ, καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρώπως παιδεύων καὶ ποιμαίνων· ὁ εἰπὼν τῷ Μωσῇ ἀθυμήσαντι, ὅτι οὐ σὺ εἶ ὁ ποιμαίνων τὸν λαόν μου· ἀλλ' ἐγὼ διὰ σοῦ. ὃν ἐπικαλούμεθα σήμερον, ὡς τὰς πηγαίας δωρεὰς ἀμειώτους δωρούμενος, ῥωννύῃ τὴν ἡμῶν ἀσθένειαν τῇ αὐτοῦ δυνάμει, καὶ σοφίζῃ τὴν ἡμῶν ἀφροσύνην τῇ αὐτοῦ ὑπεραρρήτῳ σοφίᾳ τε καὶ χάριτι.

I.

OMnes hujus ævi antiſtites & paſtorum principes (chariſſimi) Divinus ſermo, qui per nos, & in nobis ſacro principatui præeſt, ad curam, & proviſionem excitat, & ſollicitudinem ſalutis univerſorum gerit dum nos & populi cœtum, & per nos ipſos benigne corrigit & paſcit; qui mœſto Moſi & animum deſpondenti dixit: a) *Non es tu, qui populum meum paſcis, ſed ego per te.* Hoc DEI verbum hodie invocamus, quod, ut fontana munera, diminutionem nullam admittentia, largiens, infirmitatem noſtram virtute ſua corroboret, & inſipientiam noſtram erudiat ſua maxime arcana & ineffabili ſapientia atque gratia.

II. Ὅταν οὖν τὰ κατὰ τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐννοῶ καὶ ἀναλογίζομαι, ἐξίσταμαι καὶ ἀπορίας πληροῦμαι, ὡς ἐκεῖ-

II. Quando multum cogito & in meo corde voluto ea, quæ Adamo primo homini, à DEO creato contigerunt,

a) Exod. IV, 12.

ἐκεῖνος ὁ χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς καὶ συνόμιλος Θεοῦ γενόμενος, καὶ προφητικοῦ χαρίσματος ἀξιωθεὶς, καὶ οἰκητήριον τὸν παράδεισον ἔχων, καὶ ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀναγορευθεὶς μίαν ἐντολὴν παρέβη, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐστερήθη· πάσης γὰρ τῆς τοιαύτης τιμῆς καὶ βασιλείας καὶ πασῶν τῶν θείων δωρεῶν ἐν μιᾷ ῥοπῇ γυμνωθεὶς ἐξέπεσε, καὶ τοῦ παραδείσου ἐξόριστος γέγονε, καὶ εἰς βάθος πτωχείας καὶ ταλαιπωρίας κατήντησεν.

III. Ὅταν οὖν τὸ ἓν πταῖσμα τῆς παρακοῆς ἐκείνου συγκρίνας τοῖς ἀναριθμήτοις ἡμῶν ἁμαρτήμασιν, ἀπογνώσει βυθίζομαι. ὅταν δὲ εἰς τὰ κατὰ τὸν λῃστὴν τὸν νοῦν ἐπανάγω, καὶ γνῶ ὅτι δι' ἑνὸς λόγου σέσωσται, ἐξαλειφθέντων αὐτοῦ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων, ἀναψύχω τῇ ἐλπίδι, καὶ προστρέχω προθύμως τῇ μετανοίᾳ· ἐπειδὴ ἐκεῖνος τῷ ἔργῳ πέπτωκε, καὶ οὗτος δι' ἑνὸς λόγου σέσωσται. ἐκεῖνος θαύματα ἐξαίσια εἶδε, καὶ παρήκουσεν· οὗτος οὐδὲν οἶδεν, εἰ μὴ τὸν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον,* καὶ ἠτιμωμένον, καὶ ἐπίστευσε. πολὺ οὖν τὸ διάφορον, καὶ τῆς ἰσότητος τὸ ἄνισον, νόσου ψυχῆς καὶ σώματος τὸ ἀνόμοιον. οὐ γὰρ εἶχεν ἑτε-

* 1. Cor. II, 2.

ραν

tigerunt, obstupesco, & dubii atque anxietatis plenus sum, dum ambigo qui vir ille DEI manu fictus, ejusque familiari colloquio potitus, & prophetici muneris honore decoratus, qui Paradisi hortum amœnissimum pro domicilio habebat, promulgatus princeps omnium quæ in terra degebant, simulatque unum transgressus est mandatum, omnibus illico bonis privatus ac destitutus fuerit. Enimvero omni pristino honore & imperio atque omnibus donis divinis uno temporis momento spoliatus excidit, & Paradiso exclusus exulavit, atque in profundum inopiæ & ærumnæ gurgitem incurrit.

III. Proinde cum unum illius inobedientiæ lapsum cum innumeris erratis nostris compono, desperationis immergor pelago. Verum quando animum ad ea, quæ latroni acciderunt reduco, & novi eum unica oratiuncula servatum esse, omnibus ejus erratis deletis, spe reficior, & alacitur ad pœnitentiam recurro; quandoquidem ille ob factum ceciderat; hic etiam per dictum unum servatus est: ille miracula stupenda viderat, & inobediit. Hic nihil noverat, nisi Christum, & eum cruci affixum ignominiaque affectum, & credidit. Magnum igitur discrimen est æqualitatis, vis inæqualis, animi morbi & corporis dissimilis: neque enim

alia

ἑτέραν ἀρετὴν ὁ λῃστής· εἰ μὴ τὸ εἰπεῖν καὶ μόνον, μνήσθητί μου Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὅσοι οὖν Χριστοῦ μαθηταὶ ὄντες, συγκληρονόμοι αὐτοῦ γενέσθαι ἐλπίζετε, ἀγωνίσασθε τοιαύτην πίστιν ἔχειν, καὶ εὐσεβῶν τρόπων ἔργα διαπράττεσθαι. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος βαπτισθεὶς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τῆς θείας κοινωνίας μεταλαβεῖν ἀξιωθεὶς, οὐ λέγει αὐτῷ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, μὴ ἀδικήσῃς. μὴ ῥαπίσῃς τινά. ἀλλὰ τί λέγει. ἄκουσον· ἐὰν ἀδικηθῇς, ὑπόμεινον· ἐάν τις ῥαπίσῃ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. ἐάν τίς σε ἀγγαρεύσοι μίλιον ἓν, ὕπαγε δύο. ταῦτα παρὰ τοῦ ὁμοπίστου ὑπομεῖναι, οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν καταδέχεται. ἀφ᾽ οὗ δὲ ἐπῆλθεν ἡμῖν ὁ βαρὺς ζυγὸς τῶν Ἰσμαηλιτῶν, κατεδεξάμεθα τούτων βαρύτερα ἀκούοντες, καὶ μὴ βουλόμενοι ὑπομεῖναι· εἰ γὰρ ὑπομένοιμεν τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ὁμοπίστων, πλείονα ἂν μισθὸν εἴχομεν. ὅτι Χριστιανὸς ἐὰν ἀδικήσῃ τινὰ, τριπλῆν τὴν ζημίαν ὑπομένει· οὐδὲ γὰρ τὸ δεύτερον ῥάπισμα δέχεται, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἄλλον ἀδικῆσαι τολμᾷ.

alia virtute latro fuit præditus, nisi quod dixerit, solum hoc dumtaxat, ***Memento mei Domine *in regno tuo.*** Quicumque ergo, discipuli Christi cum sitis, etiam cohæredes ejus fieri speratis, ut tali fide sitis præditi, contendite, & morum piorum opera præstate. Etenim omnis lustrali Baptismatis aqua tinctus in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti; & Divinæ communionis participatione honoratus, patientia instructus esse debet: siquidem sanctum Evangelium non dicit, Ne injuriam inferas: Ne impingas alapam. non. verum, quid ait? audi: si injuria læsus fueris, suffer, patere: b) ***Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Si quis te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.*** Atqui hæc ab ejusdem fidei cultore perpeti, nullus Christianorum admittit. Verum ex quo tempore grave jugum Ismaëlitarum nos oppressit, his graviora admittere, audire, & vel inviti tolerare cogimur. Etenim si hæc pateremur ab iis, qui eandem colunt fidem, majorem obtineremus mercedem: quia si quem Christianus læserit, triplicem sustinet mulctam: Non enim secundum colaphum admittit, sed ipse alterum injuria afficere audet.

IV. Δεῖ οὖν πάντα Χριστιανὸν ἐπὶ πᾶσαν ἁμαρτίαν πάντοτε μετανοεῖν τῷ

IV. Quocirca par est Christianum ob unum quodque erratum, pœni-

* Luc. XXIII, 42. b) Matth. V, 39.

τῷ Θεῷ γνησίως, πρὸ τῆς ἀπαραιτήτου ἀποφάσεως τοῦ θανάτου, καὶ μὴ πλανηθῆναι τῇ ἀπάτῃ τοῦ βίου τούτου. ὡμοιώθη γὰρ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀνθρώπῳ οἰκήσαντι ἐν αὐλῇ μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς καὶ μονογενοῦς τέκνου καὶ δούλου ἑνός· ἐν ᾗ αὐλῇ ἦν ὄφις θανατηφόρος. ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀκούσας παρ' ἄλλων ὅτι ὄφις ἐκεῖνος τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν αὐλὴν ἐκείνην ἀπὸ γενεῶν ἀρχαίων θανατοῖ, ὤφειλεν ἢ ἐκ τῆς αὐλῆς ἐκείνης ἐξελθεῖν, ἢ τὸν ὄφιν ἀποκτεῖναι, τουτέστι τὸν δαίμονα τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας. καὶ ὅμως ἐλθὼν τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν, εὗρεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸ νόμισμα ὁλόβρυζον, καὶ λαβὼν αὐτὸ εἶπεν, ὅτι εἰ ἤθελεν ἀποκτεῖναι ἡμᾶς ὁ ὄφις οὗτος, οὐκ ἂν τὸ νόμισμα τοῦτο ἡμῖν ἔδωκεν· καὶ ἐχάρη, λέγων, ἴσως καὶ ἄλλο ἡμῖν νόμισμα φέρει, καὶ οὐκ ἀποκτενῶ αὐτόν. καὶ ἐλθὼν τῇ ἐπαύριον, εὗρεν ἄλλο νόμισμα, καὶ διελογίσατο ἐν ἑαυτῷ, λέγων, ὅτι ὄφις οὗτος οὐκ ἔστιν ἄξιος θανάτου, ἀλλὰ καὶ τιμῆς μεγάλης.

pœnitentiam non ficte apud Deum agere ante sententiam de inexorabili morte enuntiatam, & non errore vitæ hujus abduci. Etenim vita nostra similis effecta est in hoc ævo, homini qui incoluit ædes cum uxore sua, & unigena filio, atque uno famulo: in quibus ædibus serpens erat letifer. Vir ille cum ab aliis audisset, serpentem istum ingredientes domum illam à priscis seculis enecare, debuit aut ex illa domo egredi, aut anguem interficere, malum videlicet genium avaritiæ & libidinis: attamen profectus ad occidendum serpentem, invenit ante pedes suos numisma è puro solidoque auro; hoc nummo accepto, Si vellet, inquit, occidere nos hic anguis, haud quaquam istud numisma nobis daret: & gaudio delibutus ait, Forte an etiam aliud adferet numisma; & non interimam ipsum: ac postridie reversus alium invenit nummum, & hæc cum animo suo reputavit dicendo, serpens hic morte dignus non est, imo pretio ingenti.

V. Καὶ διένειμεν * ὁ ὄφις καιρὸν ἱκανὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν πάλιν αὐτῷ τὸ νόμισμα, καὶ ἐν μηδενὶ αὐτὸν βλάπτων· καὶ ἐχάρη ὁ ἄνθρωπος ὅτι οὐκ ἐφόνευσε τὸν ὄφιν. εἶχε δὲ ὁ ἄνθρωπος ἵππον πολύτιμον· καὶ ἐλθὼν ὁ ὄφις ἔδακνεν αὐτόν. Αὐλὴ μέν ἐστιν ὁ βίος οὗτος, ἀγαπητοί· ὄφις δὲ ὁ κοσμοκράτωρ, ἐχθρός, ὁ τὴν πτέρναν ἑκάστου τηρῶν,

V. Perseveravit vero serpens longo satis tempore per singulos dies rursus ipsi numisma exhibere, nullaque in re ipsum lædere; & gavisus est homo, quod non occidisset serpentem. Is porro equum magni pretii habebat, ad quem cum venisset anguis, ipsum momordit. Domicilium est hæc vita, charissimi, ser-

* Interpres legit: διέμεινεν.

τηρῶν, ὅπως πᾶν θανατώσῃ· τὸ δὲ νόμισμά ἐστιν ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία, ἡ πάντας ὠθοῦσα πρὸς ἀπώλειαν· ὁ δὲ ἰὸς τοῦ ὄφεως ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ἡ πάντας τοὺς πειθομένους αὐτῇ θανατοῦσα, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος. ἡ γὰρ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα κύει θάνατον. διὰ γὰρ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν, πέμπει ὁ Θεὸς θάνατον εἰς τὰ κτήνη ἡμῶν· ἐκφοβῶν ἡμᾶς, ὅπως ἡμεῖς σωφρονήσωμεν.

VI. Εἶτα ἰδὼν ὁ ἄνθρωπος τὸν ἵππον αὐτοῦ θανατωθέντα ὑπὸ τοῦ ὄφεως, ἐλυπήθη. καὶ ἤρξατο ἀναθεματίζειν τὴν αὐλὴν καὶ τὸν ὄφιν, καὶ διαλογίζεσθαι ἐν ἑαυτῷ, λέγων· ἐφ' ὅσον ὁ ἰὸς τοῦ ὄφεως τούτου θανατοῖ, συμφέρει ἡμῖν θανατῶσαι αὐτὸν, πρὶν ἡμᾶς θανατώσει· καὶ ἐλθὼν τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτὸν, εὗρε τὸ νόμισμα κατὰ τὸ ἔθος· καὶ εἶπε· τὸν μὲν ἵππον ἀπωλέσαμεν, διὰ τί καὶ τὸ καθημερινὸν νόμισμα ἀπολέσομεν. ἐφ' ὅσον τὸ ἄλογον μόνον ἐφόνευσε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐ βλάπτει, διὰ τί καὶ θανατοῦμεν αὐτόν. καὶ ἀφῆκε τὸν ὄφιν ζῶντα. καὶ ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος καιρὸν, καθημέραν λαμβάνων τὸ νόμισμα, καὶ ἐν μηδενὶ βλαπτόμενος· καὶ ὅτε εἶδεν ὁ ὄφις τὸν ἄνθρωπον ἀμεριμνήσαντα, ἦλθε καὶ ἔδακε τὸν δοῦλον αὐτοῦ κοιμώμενον· ἵνα μή τις εἴπῃ, καὶ διὰ

serpens est mundi, princeps, hostis, qui calcaneum cujusque observat, ut quemvis interimat: nummus autem est prava cupiditas, quæ omnes ad exitium impellit. Virus denique serpentis est peccatum, quod omnes sibi obtemperantes necat, ut ait Apostolus: c) *Nam concupiscentia concipiens gignit peccatum: peccatum autem perfectum concepit mortem.* Etenim propter incuriam nostram DEUS interitum in pecudes nostras mittit, nos exterrendo, ut sapiamus.

VI. Postea homo intuitus equum suum interemptum ab angue, dolore percitus est, ædes & serpentem exsecrare cœpit, atque ita secum ipse disserere, Quia virus serpentis hujus enecat, conducit nobis eum interficere priusquam nos perimat: & cum ad occidendum ipsum venisset, nummum pro more reperit, aitque, Equum quidem perdidimus, sed quare etiam quotidianum numisma perdemus? quatenus autem brutum solum interemit, & homines non lædit, cur etiam ipsum interficeremus? & ita & anguem viventem dimisit, & occasionem lucri captavit, nummum capiens quotidie, ac nulla in re offensus: tum serpens cum hominem negligentem admodum vidit, venit, & servum ejus dormientem momordit, ut ne quis hæc dice-

c) Jacob. I, 15.

διὰ τί ἀπῆλθεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ὄφεως; ἢ διὰ τί ὁ δεῖνα μὴ παρεφυλάξατο μὴ ῥίπτειν ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον; τίς γὰρ τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου ἐγίνωσκεν; εἶτα κράξαντος τοῦ δούλου ἦλθεν ὁ κύριος αὐτοῦ σπεύδων καὶ καταρώμενος τὸν ὄφιν καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ἐγνώρισε τὴν αὐλὴν ἐκείνην· ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς εὐημερίαις οὐ μνημονεύομεν τοῦ θανάτου· ἐν δὲ ταῖς θλίψεσιν ὀλιγωροῦμεν, καὶ ἀναθεματίζομεν τὸν βίον καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ἐγνωρίσαμεν αὐτόν· καὶ λέγομεν ἕκαστος, ἀληθῶς ἀπάρτι, οὐ μὴ πλανηθῶ τῇ ἀπάτῃ τοῦ βίου τούτου τοῦ ματαίου. καὶ πάλιν ὡς κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, οὕτως ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν στρεφόμεθα, καὶ τῶν προτέρων χείρονα διαπραττόμεθα, μήτε τῆς κρίσεως, μήτε τοῦ θανάτου φροντίζοντες. ἐν γὰρ τῇ εὐημερίᾳ καὶ τῇ ἀμεριμνίᾳ, εὑρίσκει παρείσδυσιν ἡ ἁμαρτία· καὶ καθάπερ τὸ ὄρνεον ὕλος τηρεῖ τὸν κροκόδειλον, ἕως ἂν ἴδῃ αὐτὸν ἡδέως καὶ ἀμερίμνως ὑπνώσαντα, καὶ τὸ στόμα ἀνεῳγμένον ἔχοντα· καὶ τότε εἰσπηδήσαν εἰσέρχεται διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ, καὶ διαρρῆξαν τὴν γαστέρα αὐτοῦ, ἐξέρχεται, καταλιπὼν αὐτὸν νεκρόν. οὕτω καὶ ἡμᾶς θανατοῖ ἡ ἁμαρτία μετὰ τὴν πρᾶξιν· ἀλλὰ ἡμεῖς φθάσαντες διὰ μετανοίας ζωοποιήσωμεν ἑαυτούς.

VII. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. ἰδὼν οὖν ὁ ἄνθρωπος τὸν δοῦλον αὐτοῦ συνεχόμενον, μετεστείλατο τοὺς ἰατρούς, παρακαλῶν αὐτούς, ἐπιμελεῖ-

ret, Cur nam abiit ad locum ſerpentis? aut, quare hic non cavit ſibi, ne ſe morti objiceret? quis enim incertum intempeſtivæ mortis tempus cognoviſſet? deinde vociferante ſervo, venit herus ejus properans, & deteſtans ac diris devovens ſerpentem & horam qua domum illam noverat. Quandoquidem etiam nos in rebus proſperis, mortis non meminimus, in adverſis autem deſpondemus animum, & vitam execramus & horam in qua vitam percepimus; ac ſinguli dicimus: vere in poſterum non vagabimur errore vitæ hujus inanis deluſi: at denuo, ut canis * ad proprium vomitum, ita ad delictum nos convertimus, & pejora prioribus peragimus, neque judicii, neque mortis curam habentes. Etenim in proſperitate, & incuria peccatum invenit ingreſſum atque irrepit, ac veluti ales Hylus ** crocodilum obſervat, quoad videat ſuaviter ac ſecure ſopitum & aperto ore hiantem; ac tunc avis inſiliens per os ejus ſubit in ventrem, & diſcerpto ejus ventre exit, belluâ mortua relicta. Sic etiam nos peccatum neci tradit poſt facinus: verum nos, per pœnitentiam prævertamus, ac nobiſmetipſis vitam reſtituamus.

VII. Sed ad propoſitum revertamur. Cum igitur ille vir ſervum ſuum ſauciatum vidiſſet, medicos accerſivit, eosque obſecravit, ut curam

* 2. Petr. II, 22. ** Aliis *hydrus*, vide Valeſium ad Ammian. XXII. 5.

μελετᾶσθαι αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ποιήσαντες φάρμακα, οὐδὲν ὠφέλησαν. ὕστερον ἀπέθανεν ὁ δοῦλος αὐτοῦ. καὶ ὤμοσεν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν· καὶ ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τόπον, εὗρε τὸ νόμισμα, καὶ λαβὼν αὐτὸ, εἶπεν· ὁ δοῦλος τιμῇ ἠγοράσθη, καθάπερ καὶ τὸ ἄλογον· καὶ τὸ χορηγούμενον ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν νόμισμα κρεῖττόν ἐστι τῆς τιμῆς αὐτῶν. παραφυλαξώμεθα οὖν, καὶ οὐκέτι δυνάται ἡμᾶς βλάψαι· καὶ τυφλωθεὶς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς φιλαργυρίας, ἀφῆκε τὸν ὄφιν, καὶ ἔμεινε καὶ πάλιν οὕτως. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ ὄφις τὸν ἄνθρωπον μὴ φροντίζοντα τοῦ θανάτου, ἦλθε ἕρπων νυκτὸς, καὶ ἔδακε τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ὅτε ὠργίσθη ὁ Θεὸς τῷ Θάραν τῷ πατρὶ τοῦ Ἀβραὰμ, ἐθανάτωσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν τρίτον, ὃν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἠγάπησεν, ἵνα ὁ πατὴρ σωφρονήσῃ, καὶ οὐκ ἐσωφρόνησεν· ἐποίει γὰρ καὶ εἴδωλα, καὶ ἐπώλει τοῖς εἰδωλολάτραις· ἐπέστη δὲ τότε ὁ αἰὼν, εἰς εἰκοστὴν γενεὰν ἔτη β΄ τ΄ λ΄ β΄. καὶ οὐδεὶς πρότερον ἀνθρώπων πρὸ πατρὸς υἱὸς ἐτελεύτα, εἰ μὴ ὁ Λαμὲχ ὁ υἱὸς τοῦ Μαθουσάλα. καὶ θαυμάσασα ἡ θεία γραφὴ ἐπεσημήνατο λέγουσα, καὶ ἀπέθανεν Ἀρὰν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θάραν ἐν τῇ γῇ τῆς γενέσεως αὐτοῦ.

VIII.

curam ejus haberent: qui cum multa ei remedia haurienda porrexiſſent, nihil juverunt: tandem enim interiit. Idcirco aſſeveravit herus ſe ſerpentem occiſurum. At profectus ad cubile ſerpentis invenit nummum, eoque accepto dixit: Famulus pretio redemptus eſt, quemadmodum etiam brutum: & numiſma, quod nobis quotidie ſuppeditatur, præſtantius eſt pretio ſervi & equi. Caveamus igitur in poſterum, & non amplius lædere nos poterit. Itaque avaritiæ cupidine excœcatus ſerpentem dimiſit, atque ita rurſus perſeveravit. Quare cum ſerpens animadvertiſſet, hominem mortis negligentem eſſe, venit noctu irrepens, & filium ejus morſu appetit. Quando DEUS ſuccenſuit Thareo Patri Abrahami, filium ipſius tertium, quem præter alios diligebat, morte præripuit, ut pater ſaperet. Is vero ſe non emendavit: namque idola fabricabatur, & idololatris venui exponebat. Tunc vero Mundi ætas d) viceſimum ſæculum exegerat. (MMCCCXXXII.) Ac nullus antea hominum filius ante patrem obierat, præter Lamech, filium Mathuſalæ: idque admirata ſcriptura ſacra notavit his verbis: e) *Et mortuus eſt Aram ante Thare patrem ſuum in terra nativitatis ſuæ.*

VIII. Age

d) Allatius in alio Codice reperit γτλβ ἦσαν λοιπόν.
e) Gen. XI, 28.

VIII. Καὶ διαλάβωμεν πάλιν τὸν λόγον περὶ τοῦ ὄφεως. κράζοντος τοῦ παιδὸς φωνὴν μεγάλην, ἦλθεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὀδυρόμενος καὶ κλαίων, καὶ τὸ οὐαὶ κράζων, καὶ ἀναθεματίζων τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὴν αὐλὴν ἐκείνην, καὶ τὸν ὄφιν ἐγνώρισεν· ἐπειδὴ ὁ υἱὸς μονογενὴς αὐτῷ ἦν. οὕτως εἰώθαμεν καὶ ἡμεῖς ἡνίκα ἴδωμεν τινα τοιοῦτον νεώτερον ἀποθνήσκοντα πρὸ ὥρας, μισεῖν τὸν βίον καὶ ἀναθεματίζειν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, καὶ λέγειν· εἴθε μὴ ἐγεννήθημεν, μὴ ἐγνωρίσαμεν τὸν βίον τοῦτον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μάταια. ἀβάλε τῇ ἀνθρωπότητι. τί ἀπάρτι προσδοκῶμεν ἐλεεινοί. ἐὰν οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ νεαζούσῃ ἡλικίᾳ, καὶ ἀκμῇ τῆς νεότητος ἀπέθανε, τί ἐλπίζομεν ἡμεῖς; οὕτως, οὐ μὴ ἀπατήσει ἡμᾶς ὁ βίος οὗτος ὁ μάταιος· οὔτε ἡ ἁμαρτία τοῦ λοιποῦ. καὶ ἔτι τῶν δακρύων ἡμῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄντων, καὶ τὸν νεκρὸν προσεχόντων, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐν στεναγμοῖς ἄνω καὶ κάτω κινούντων, καὶ ὀμνυόντων, μηκέτι φροντίζειν βιωτικῶν πραγμάτων, περὶ κληρονομίας μαχόμεθα, καὶ τοὺς ὑπηρέτας παραγγέλλομεν ἀσφαλῶς τὰ πράγματα φυλάττειν, λέγοντες, Φυλάξατε, ἀδελφοὶ, τὰ πράγματα· ἀρκεῖ ἡ θλῖψις ἡμῖν περὶ τοῦ νεκροῦ. σήμερον ἀπαραμυθήτως κλαίομεν καὶ ὀδυρόμεθα καὶ θρηνοῦμεν, καὶ αὔριον ἀθάνατοι διακείμεθα.

IX. Ἀλλὰ

VIII. Age ſermonem de ſerpente inſtitutum perſequamur. Cum filius ingeniti clamore vociferaretur: acceſſit pater mœrens & deflens, & quiritans, væque iterans, diris horam devovens, in qua & caſam & ſerpentem noverat, quia filius unigena ipſi erat. Sic etiam in more nobis poſitum eſt, cum id ætatulæ adoleſcentulum ante diem mori cernimus, ut vitam odio proſequamur, atque ætati noſtræ imprecati dicamus: Utinam nunquam nati eſſemus: utinam hanc vitam minime agnoviſſemus, & quæ inania ſunt in ea: hei humanæ conditioni! quid exinde miſerandi expectaremus? ſi hic juvenis in florentibus annis & ſtatu ætatis interiit: quid nos ſperamus? in poſterum haud quaquam decipiet nos hæc inanis vita, neque peccatum alliciet. Sed lachrymis adhuc ex oculis fluentibus, & animis ad funus attentis, & capita in gemitibus ſurſum ac deorſum quatientes, ac jurantes nullam amplius curam negotiorum ad vitam pertinentium habituros: de hereditate contendimus, ac miniſtris injungimus, ut rem tuto ſervent, ac dicimus, Rem conſervate, fratres, ſufficit nobis vexatio ob mortuum. Hodie flemus & mœremus ac lugemus, nulla conſolatione adhibita, & craſtina die ita affecti ſumus, quaſi immortales eſſemus.

IX. Sed

IX. Ἀλλὰ ἀναλάβωμεν τὸν λόγον ὅθεν αὐτὸν κατελίπομεν· ἐπειδὴ τὰ ἀκόλουθα εἰπεῖν κατεπειγόμεθα. ἰδὼν οὖν ὁ ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ δάκρυσιν ὀλοφυρόμενον, καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ πατρὸς ἐπικαλούμενον, συνήθροισε τοὺς ἰατροὺς, ἐπαγγειλάμενος δοῦναι αὐτοῖς εἴ τι ἂν αἰτήσωσιν, ἐὰν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐλευθερώσωσι τοῦ θανάτου. καὶ πολλὰ κοπιάσαντες, ὠφέλησαν οὐδέν. ἀπέθανεν οὖν ὁ παῖς, καὶ λυπηθεὶς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὤμοσε μὴ ἐάσαι τὸν ὄφιν ζῶντα, λέγων, ἕως πότε μωροποιῶ ἑαυτὸν ὁ ἄφρων· καὶ οὐ φονεύσω τὸν κατηρημένον ὄφιν πρὶν με φονεύσει· καὶ ἀπελθὼν τοῦ φονεῦσαι αὐτὸν, εὗρε τὸ νόμισμα, καὶ λαβὼν αὐτὸ, ἤρξατο εἰς ἑαυτὸν ἀτενίζων, καὶ λέγων· τί ποιῶ, ὁ υἱός μου ἀπέθανε, καὶ τάχα εἰ παρεφυλάξατο, οὐκ ἂν ὁ ὄφις βλάψαι αὐτὸν ἠδύνατο. ὅμως παραφυλαξόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ γυνή μου, καὶ οὐ δύναται ἡμᾶς βλάψαι. ἐζημιώθην τὸν υἱόν μου. διὰ τί· ἵνα ζημιωθῶ κατὰ χρόνον, νομίσματα τριακόσι' ἑξήκοντα πέντε. καὶ ἀφῆκεν αὐτόν. ἔμεινεν οὖν πάλιν καιρὸν ὁ ὄφις, παρέχων αὐτῷ καθημέραν νόμισμα ἐν τῷ ἀπομεριμνῆσαι τὸν ἄνθρωπον καὶ προτιμῆσαι τὴν τοῦ βίου ματαιότητα.

IX. Sed unde digreſſa eſt, eo redeat oratio; quia ea, quæ ſecuta ſunt, dicere properamus. Intuitus ille filium ſuum lacrymarum vim effundentem, & patris auxilium implorantem, medicos convocavit, iisque promittit ſe, quidquid petiisſent daturum, ſi quidem filium eruerent ab interitu: at illi, cum multum laboraſſent, nihil profuerunt: mox ergo filius interiit, & pater dolens, aſſeveravit, ſe non permisſurum, ut ſerpens viveret: Quousque tandem meipſum, inquit, inepte deludam inſipiens, & non exſecrandum anguem interficiam, priusquam me interimat? mox profectus ad ſerpentem occidendum, nummum reperit, eoque ſumpto, cœpit ipſum inſpicere, & dicere: Quid agam? filius meus interfectus eſt: & fortaſſe ſi caviſſet ſibi, neutiquam ſerpens eum lædere potuiſſet: ego certe & uxor mea cavebimus, ut anguis nocere nobis non poſſit: in filio meo ſum multatus: cur vero? an ut etiam jacturam faciam quæſtus annui nummorum trecentorum ſexaginta quinque? Itaque ſerpentem dimiſit: is autem rurſus occaſionem captare pergebat, homini nummum unum quotidie ſuggerendo, ut ille ſocordiæ traderet ſe, & vitæ vanitatem in pretio haberet.

X. Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ ὄφις ἄφνω, καὶ ἔδακε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. οὕτως ἐρχε-

X. Poſt reverſus adhuc ſerpens ex improviſo, uxorem ejus momordit.

ἔρχεται ὁ θάνατος ὡς κλέπτης, ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκῶμεν, καὶ ἁρπάζει ἡμᾶς. ἔκραξε καὶ ἡ γυνή· καὶ ἦλθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὀδυρόμενος καὶ θρηνῶν, καὶ ἀκούσαντες οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς συνήχθησαν κλαίοντες. ἐκάλεσε πάλιν ὁ ἄνθρωπος τοὺς ἰατροὺς ὑποσχόμενος χρήματα παρέχειν αὐτοῖς, ἐὰν ῥύσωνται τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ θανάτου. καὶ πάνυ πολλὰ κοπιάσαντες. οὐδὲν ὠφελῆσαι ἴσχυσαν. ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ γυνὴ, καὶ ἔμεινεν ὁ ἄνθρωπος μόνος μεμονημένος ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ λαβὼν τὴν βουλὴν τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ συγγενῶν περὶ τοῦ ὄφεως, ἀναγγείλας αὐτοῖς πάντα τὰ προγεγονότα· συνεβουλεύσαντο αὐτὸν πάντες τὸν ὄφιν ἀποκτεῖναι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸν μέλλει θανατῶσαι· καὶ ὡς ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐτήρει ὅπως ἐξελθόντα τὸν ὄφιν, θανατώσῃ αὐτόν. ἀτενίζει δὲ εἰς τὸν τόπον τοῦ νομίσματος, καὶ βλέπει κείμενον ἐκεῖ μαργαρίτην λευκὸν καὶ καθαρὸν καὶ πολύτιμον, ἰσόσταθμον τοῦ νομίσματος. καὶ περιχαρὴς γενόμενος, λαβὼν τὸν μαργαρίτην διέστρεφεν ὧδε κἀκεῖ ἐν τῇ παλάμῃ αὐτοῦ, ἐν ἀγαλλιάσει πολλῇ, ὡς ἐπιλαθόμενος τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐπειδὴ ὁ ὄφις οὗτος ἤλλαξε τὴν χροιὰν τοῦ νομίσματος εἰς τὴν καθαρότητα καὶ λευκότητα τοῦ μαργαρίτου, πάντως καὶ

dit. Ita mors ſubit, ut fur, qua die non expectamus, & nos abripit. Mulier vociferatur; & vir ejus lugens & deplorans accedit. Et hoc audito amici & cognati flentes convenerunt. Homo iterum medicis accerſitis pollicetur eis ſe pecunias largiturum, ſi uxorem ejus à morte liberaverint: at illi multis laboribus exanthlatis, juvare minime potuerunt. Quare interiit mulier: & ſolus viduus ac deſertus domi remanſit; & amicorum ac conſanguineorum conſilio uſus, cum ſuper ſerpente cuncta, quæ prius evenerant, ipſis commemoraſſet, idem ei omnes conſilium dederunt, ut anguem interimeret: quandoquidem futurum erat, ut herum quoque interficeret. Sed cum ad locum veniſſet, obſervaturus egredientem ſerpentem, ut eum necaret: dum ſedem numiſmatis attendit, & in eo jacens margaritum cernit, candidum, & purum, ac pretioſum, æqualis molis atque erat numiſma: ingenti gaudio delibutus, acceptam margaritam in hanc & illam partem obvertebat in vola manus, præ lætitia ſumma ac lubentia, ut jam oblitus necis filii & conjugis & omnium ſuorum: dixitque apud ſe, Quoniam hic ſerpens nummi colorem & ſpeciem in puritatem & candorem unionis commutavit; prorſus etiam peſtiferum virus ſuum amiſit,

δὲ τὸ θανατηφόρον αὐτοῦ ἰὸν ἤλλαξε. καὶ οὐκέτι βλάπτει τινά.

XI. Ὢ τῆς ἀνοίας· οὕτως ἡμᾶς ἀπατᾷ πάντας, ἀγαπητοὶ, τῇ ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ τοῦ ματαίου τούτου βίου. ἵνα ἀπαλλοτριώσῃ ἡμᾶς τῆς σωτηρίας καὶ τῆς τοῦ θείου φιλανθρωπίας, καὶ παραδώσει ἡμᾶς τῷ αἰωνίῳ πυρί. οὕτω δὲ τὸ δέλεαρ τῶν ἁλιέων ἐστί. καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται δέλεαρ, ἐπειδὴ δόλος ἐστὶν ἐν ἀγκίστρῳ ἀπατῶν τοὺς ἰχθύας. κινεῖται γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ ἰχθύος τὸ δέλεαρ ἀπατηλῶς· ἵνα τοῦτον κρεμάμενον ἐν τῷ ἀγκίστρῳ, καταγέλαστον πᾶσιν ἀποδείξῃ, δὲ τῷ πυρὶ παραδώσῃ. ὧδε δὴ δὲ ἡμεῖς ἅπαντες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀπατώμεθα. ὅλως γὰρ ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται· γινώσκομεν δὲ ἅπαντες τὴν βλάβην τῆς ἁμαρτίας· καὶ πρὸς αὐτὴν σπουδαίως καὶ προθύμως τρέχει, ἵνα ὁ λέων τοῦτον συντρίψας καταφάγῃ.

XII. Εἶτα ὁ ἠπατημένος ἄνθρωπος ἀπὸ πολλῆς χαρᾶς τοῦ μαργαρίτου, ἤρξατο ἐκ τότε καθαίρειν τὸν τόπον, δὲ ῥαντίζειν καὶ θυμιᾶν· δὲ εὔοσμα τινὰ ἐκρίπτειν. ἐποίησε δὲ ὁ ὄφις χρόνον, καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν παρέχων αὐτῷ μαργαρίτην πολύτιμον. καὶ ἰδὼν ὁ ἄνθρωπος τὸ πλῆθος τῶν μαργαριτῶν, εἶτα λαβὼν χρυσίον, ἐποίησεν ἐξ αὐτοῦ πυξίον, καὶ ἔβαλεν ἐν αὐτῷ τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰ λοιπὰ νομίσματα. καὶ λοιπὸν ἤρξατο ζητεῖν τόπον ἐπιτήδειον καὶ φυλακτικὸν, ὅπως κρύψῃ αὐτό· δὲ πολλὰ ἐρευ-

amiſit, nec amplius cuiquam nocebit.

XI. O dementiam! Sic nos omnes (chariſſimi) ſerpens antiquus fraude & errore inanis hujus vitæ decipit, ut nos à ſalute & DEI benignitate avertit, atque igni ſempiterno tradit: ita quoque ſe habet piſcatorum eſca, ac propterea nominatur eſca, quia fraus eſt in hamo, quo piſces falluntur: agitatur enim fraudulenter eſca ante piſcem, ut eum pendentem in hamo piſcator omnibus ridendum proponat, & in ignem conjiciat: ita profecto nos omnes à malo decipimur. Mundus quippe omnis omnino jacet in malo: quisque vero nocumentum delicti cognoſcit; & ad id tamen celeriter & alacriter currit: interim animam conterit & devorat:

XII. Poſtilla deceptus homo præ gaudio immenſo, margariti locum purgare cœpit, luſtrare, aſpergere, & ſuffire, ibique ſuaveolentes odores quosdam profundere. Anguis autem per ſingulos dies perſtitit exhibere ipſi impenſi pretii margaritum: ille tum margaritarum linea & copia oblectatus, tum aureorum nummorum acervo, ciſtellam ſibi elegantem condidit, in eamque uniones conjecit & nummos reliquos: & impoſterum cœpit locum aptum quærere, & commodum & tutum ad cuſtodiam, in quo

ἐρευνήσας οὐχ εὗρεν· εἰ μὴ ὑποκάτω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ ὀρύξας τὴν γῆν ἔκρυψεν αὐτό· μήτε τέκνου, μήτε γυναικὸς φροντίζων· καὶ ἐν ὅσῳ ἐτρύφα ἀμερίμνως, ἦλθεν ὁ ὄφις ἄφνω, καὶ ἔδακε τὸν πόδα αὐτοῦ· κράξαντος δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνήχθησαν πάντες οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς, κλαίοντες, καὶ μεμφόμενοι αὐτὸν, καὶ λέγοντες· οὐκ εἴπομέν σοι, ἀπόκτεινον τὸν ὄφιν, ἐπεὶ καὶ σὲ μέλλει θανατῶσαι; ἀληθῶς σὺ σεαυτὸν ἀπέκτεινας. εἶτα ἐκάλεσε καὶ αὖθις ἰατροὺς. καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς βοηθῆσαι αὐτῷ, ὑποσχόμενος μεθ' ὅρκου δοῦναι αὐτοῖς εἴ τι ἂν αἰτήσονται, εἰ ῥυσθῇ τοῦ θανάτου· καὶ πάμπολλα φάρμακα αὐτῷ ποτίσαντες, οὐκ ἴσχυσαν αὐτὸν ὠφελῆσαι. ὕστερον δὲ ἀπορήσας πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας, καθὼς ὁ δίκαιος Ἰὼβ φησὶν, ὅτι ἐνέβλεπον εἰς ἀντίληψιν, καὶ οὐκ ἦν· καὶ ὁ Δαβὶδ πάλιν, μὴ πεποίθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστιν σωτηρία· ὅτε γοῦν ἠπόρησεν ἐκ πάντων, προσέφυγε τῷ Θεῷ λέγων· Κύριε, Κύριε, τὸ ἅπαξ τοῦτο μόνον μοὶ χάρισαι, τὸ ζῆν, ὅπως μετανοήσω. καὶ οὐκέτι, οὐ μὴ σὲ ἀθετήσω, οὐδ' οὐ μὴ πλανήσει με ὁ χαλεπὸς οὗτος βίος, καὶ ἡ φιλαργυρία τοῦ λοιποῦ· ἀλλὰ σκορπίσας πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ μονάσας, καθέζομαι τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ,

quo eam occultaret: ac diu perscrutatus non invenit, nisi sub capite suo & cervicali: deinde effossa terra abdidit; neque jam filii neque uxoris curam habens. Verum interim dum securus deliciaretur, irrepit ex templo, & pedem ejus momordit. Qui cum alta voce exclamasset, vicini & amici & cognati ejus omnes congregati sunt, flentes & increpantes ipsum, atque ajentes: Nonne diximus tibi interficiendum esse serpentem, quia futurum erat, ut te interimeret: verum tu te ipsum interfecisti. Deinde medicos accersivit, & eos rogavit sibi opitulari, pollicitus cum jurejurando, quicquid à se flagitarent, si à morte servaretur: illi multis medicatis potionibus ei præscriptis & porrectis succurrere non potuerunt: quare tum humano omni auxilio destitutus, (ut cum justus Job ait: f) *Respexi ad auxilium, & nullum erat:* ut etiam David: g) *Nolite,* inquit, *confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.*) cum, inquam, ab omnibus destitutus ac depositus esset, ad DEUM confugit, sic precando: Domine, Domine, hoc semel mihi tantum concede, ut vivam, ac resipiscam: haud unquam amplius spernam: neque me unquam vita hæc molesta in errorem indu-

f) Job. XXX, 26.
g) Ps. CXLVI, 3.

ἐρήμῳ, ἀποταξάμενος τοῖς βιωτικοῖς πράγμασιν καὶ ἐπιθυμίαις ἀτόποις· καὶ φροντίζω τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας, καὶ τῆς σῆς εὐαρεστήσεως· ἔγνων γὰρ ὅτι ὅλος ὁ βίος οὗτος μάταιός ἐστιν καὶ ἀνόνητος. καὶ ἐπεκαλεῖτο τοὺς ἁγίους εἰς βοήθειαν, ποιήσας ἐλεημοσύνας πολλὰς εἰς τοὺς δεομένους, καὶ λόγον τῷ Κυρίῳ δεδωκὼς, μηκέτι ἀθετῆσαι αὐτόν· καὶ ἐπήκουσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

inducet, nec avaritia in posterum: sed erogatis & distributis omnibus meis facultatibus, cœlibatum colam, & deinceps in solitudine considebo: omnibus humanæ vitæ negotiis abdicatis, & libidinibus immodicis valere jussis, salutis meæ curam habebo, idque operam dabo, ut tibi complaceam. Atenim novi omnem hanc vitam inanem esse atque infructuosam. Deinde sanctos ad auxilium suum implorabat; eleemosynis multis in egenos collatis; & obstricta fide Domino, se non amplius numen despecturum: exaudivit eum DEUS, & vitam ei largitus est.

XIII. Ἀναστὰς οὖν ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας, καὶ ὑγιάνας, ἐπελάθετο τῆς ὑποσχέσεως, καὶ τοῦ ὅρκου, οὗ δέδωκε τῷ Θεῷ, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· ἐλπίζω ὅτι ὅσον τὸ ἅπαξ τοῦτο ἐσώθην, οὐ μὴ βλαβῶ ἔτι τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τοῦ ὄφεως ἐκείνου. εἰ γὰρ ἦν ὁ ἰὸς αὐτοῦ θανάσιμος ὡς τὸ πρὶν, οὐκ ἂν ὑγιὴς ἔτυχον, καὶ ἐῤῥύσθην τοῦ θανάτου. ἴδε ἐπίπονον ὑπόσχεσιν, καὶ σύνταξιν, καὶ πάλιν ταχίστην ἀθέτησιν καὶ ἀπόταξιν. ὢ τῆς ζημίας· καλὸν ἦν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς γῆς. αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶν ἐν πάσῃ τῇ κτίσει παροργίζων, καὶ ἀθετῶν τὸν Θεόν. εἶτα ἐστράφη ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐμετὸν, καὶ εἰς τὰ τῶν προτέρων χείρονα· ὥσπερ καὶ οἱ ἀπὸ κινδύνου τῆς θαλάσσης μετὰ ἀπόγνωσιν σωζό-

XIII. Jam vero recreatus à morbo, & sanitate recuperata, promissi oblitus est, & juramenti, quod DEO præstiterat; & secum ita locutus est: Quoniam semel sum servatus; spero me ab illo serpente non amplius læsum iri. Nam si virus ejus mortiferum fuisset antea, haudquaquam sanus effectus essem, & à morte liberatus. Vide pollicitum operosum, & apparatum ac propositum; ac rursus celerrimum contemptum ac recessum. O gravem mulctam! bonum huic homini extitisset, h) si natus in terris nunquam fuisset! solus enim homo in omnibus rebus conditis DEUM despicit, & ad iram provocat. Itaque hic ad vomitum suum * rediit, & ad

h) Matth. XXVI, 24. Marc. XIV, 21. * 2. Petr. II, 22.

σωζόμενοι· καὶ οἱ ἐξ ἀῤῥωστίας μετὰ ἀπελπισμὸν καὶ διαθήκην ἀνιστάμενοι· καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ μετὰ φυλακὴν καὶ βασάνους καὶ ἀπόφασιν θανάτου ἀπολυόμενοι· τοῦτον δὴ τὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ποιοῦμεν· καὶ ἐν μὲν ταῖς θλίψεσι καὶ τοῖς πειρασμοῖς μετανοοῦντες, εὑρίσκομεν ἄνεσιν καὶ εὐημερίαν· πάλιν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν στρεφόμεθα, καὶ εὑρισκόμεθα κτίζοντες, καὶ πάλιν καταλύοντες· καὶ λοιπὸν ἀνωφελῶς κοπιῶντες, ὡς ὁ καρκίνος ποτὲ μὲν ἐπὶ τὰ πρόσω· ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ ὀπίσω τρέχειν ἀγωνιζόμενος· καὶ μὴ διὰ τὸ εἶναι εὔθετον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ εὐκόλως θηρεύεται· εἷς γὰρ οἰκοδομῶν, καὶ εἷς καθαιρῶν· τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις.

ad pejora prioribus: ut qui à periculo maris & naufragii, rebus deſperatis ſervantur: & qui ab averſa valetudine, nulla ſperata ſalute, & teſtamenti tabulis confectis, reſurgunt & convaleſcunt: itemque latrones, qui poſt carcerem & cruciatus, & mortis ſententiam, abſolvuntur: eodem certe modo nos etiam omnes facimus, atque in ærumnis & tentationibus pœnitentia affecti, invenimus pauſam, relaxationem, ac proſperitatem; rurſus ad peccatum revertimur, & modo conſtruentes, modo diruentes comperimur: ceteroquin inutiliter laboramus, inſtar Cancri, qui nunc antevorſum, interdum retrorſum currere contendit, & non eo, quod plane & expedita ejus via ſit, facile & commode venatur: i) *Unus enim ædificans, & unus deſtruens: quæ utilitas in utroque eſt?*

XIV. Ἔπειτα ἐστράφη ἐπὶ τὴν ἰδίαν τάξιν αὐτοῦ τὴν ἀρχαίαν καὶ ματαίαν, λαμβάνων τὸν μαργαρίτην καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, ὡς τὸ πρότερον, καὶ λέγων, ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου· καὶ ἐν ὅσῳ πάλιν ἐτρύφα, καὶ ἀμερίμνως διέκειτο· ἦλθεν ὁ ὄφις, καὶ ἔδακε τὴν χεῖρα αὐτοῦ· κράξαντος δὲ αὐτοῦ φωνῇ μεγάλῃ· συνήχθησαν πάλιν οἱ γείτονες, καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς, ὀνειδίζον-

XIV. Poſtremo vir iſte ad ſuum morem priſcum & vanum revertitur, margaritam capit, ut prius, quotidie, aitque: ***Revertere anima mea ad requiem tuam.*** k) atque interim dum rurſus deliciis indulgeret, & ſecure admodum degeret; rediit ſerpens, ac manum ejus momordit: tum eo clamore magno vociferante, vicini, amici & cognati iterum congregati ſunt, & obtrectantes dixerunt: Quousque tandem errore impli-

i) Eccleſiaſtic. XXXIV, 25.
k) Pſ. CXIV, 7.

διζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες· ἕως ποτὲ περικατειλημμένος εἶ τῇ πλάνῃ, καὶ οὐ συνάγεις τὸν νοῦν σου· ἕως πότε ἀνέχεταί σου ὁ Θεός· ἔδωκας αὐτῷ λόγον μεθ' ὅρκου, καὶ πάλιν ἠθέτησας; ἀληθῶς εἰς σε πεπλήρωται τὸ προφητικὸν ἔπος· ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν· καὶ ὅτε ἠλεοῦντο, τὰ χείρονα διέπραττον. καὶ πάλιν ἤρξατο λέγειν· Κύριέ μου, Κύριε, οἶδα ὅτι ἐψευσάμην, καὶ ἠθέτησα τὸν Κύριόν μου καὶ Θεόν· καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἣν ἐπηγγειλάμην οὐκ ἐφύλαξα· λοιπὸν τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ αὖθις δοκίμασόν με, ὅτι οὐ συνῆκα τὴν πλάνην, καὶ ἔγνων τὸν δόλον, καὶ οὐκ ἔτι ἵνα πλανηθῶ τοῦ λοιποῦ. καὶ εὐξάμενος ταῦτα, ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Θεός. καὶ ἔζησεν.

XV. Λοιπὸν ἤρξατο πάλιν καθημέραν μικρὸν ῥαθυμεῖν, καὶ ἀμελεῖν, ἕως ἐστράφη εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ τάξιν, λέγων· διὰ τί, ἵνα οἱ μαργαρῖται οὗτοι πολύτιμοι ὄντες, ἀπόλλυνται, πολλῶν πτωχῶν μήτε ἄρτον εὑρισκόντων φαγεῖν; ἀλλὰ συνάξω καὶ δίδω τὰ πλεῖστα τοῖς πένησι, καὶ λογισθήσεταί μοι ἐλεημοσύνη εἰς δικαιοσύνην. εἶθ' οὕτως ἀναχωρῶ, καὶ μετανοῶν. ἴσως διὰ τοῦτο ἐχαρίσατό μοι ὁ Θεὸς τὴν ζωήν. Βλέπετε ἀγαπητοί, τὴν τοῦ βίου ἀπάτην καὶ πλάνην; ὑπέκρινε πολλάκις τὴν ἐλεημοσύνην ὁ δείλαιος, ἵνα μὴ παραδεξάμην αὐτῷ

implicitus eris, & animum tuum non colliges? quamdiu tolerabit te DEUS? huic votum jurejurando nuncupaſti; & rurſus deſpectui habuiſti. In te vere completum eſt Propheticum dictum: l) *Cum occideret eos, quærebant eum: &, cum miſericordiam obtinerent, pejora præſtiterunt.* Hic iterum dicere incepit: Domine, Domine, noſti, quod mendax fuerim, & quod à Domino, Deoque meo defecerim, & promiſſum, quod pollicitus fueram, non ſervaverim. Reſtat hic annus, explora me iterum, quia non intellexi errorem, & fraudem nexui: ſed non amplius continget, ut errore abripiar in poſterum. Cum ita precatus eſſet, DEUS ipſum exaudiit, & incolumis vixit.

XV. Ceterum cœpit rurſus quotidie paulatim ſocordiæ & incuriæ tradere ſe, donec apud priſtinum inſtitutum ſuum rediit: Eccurnam, ajebat, hæ margaritæ, quæ tanti pretii ſunt, perirent, cum pauperes ne panem quidem inveniant ad comedendum? verum colligam, & erogabo plurima pauperibus: ac reputabitur mihi eleemoſyna ad juſtitiam: deinde ita recedam ad ſolitudinem, & pœnitentia ducar: atque ideo fortaſſe Deus mihi vitam largitus eſt. Videte, chariſſimi, vitæ hujus fraudem & errorem. Simulaverat ſæpe miſer eleemoſynam, ne

(l Pſ. LXXVII, 34.

αὐτῷ τὸ κέρδος· καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι μετὰ ταῦτα ἐμίσησεν καὶ τοὺς πτωχοὺς, ἀνέργους καὶ ἀδιακρίτους ἀποκαλῶν αὐτοὺς, καὶ κρατήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης, δέδωκεν αὐτὸν τῇ εὐημερίᾳ καὶ μέθῃ καὶ λαγείᾳ· καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν μετρῶν τὸ χρυσίον αὐτοῦ, καὶ τοὺς μαργαρίτας. καὶ ἔτι τούτου εὐφραινομένου, καὶ περὶ τοῦ θανάτου εἰς τέλος ἀμεριμνοῦντος, καὶ λέγοντος, ψυχὴ, φάγε, πίνε, εὐφραίνου, ὅτι ἐπληθύνθησαν τὰ ἀγαθά σου· καὶ διαλογιζομένου, ποῦ κρύψει τὰ λοιπὰ αὐτοῦ νομίσματα, ἤγουν τὰ χρήματα, ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ πλούσιος ἔλεγε, καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. πρὸς ὃν καὶ εἰρήθη, ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχήν σου· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; ἔτι οὖν ἐκείνου ταῦτα διαλογιζομένου, καὶ λέγοντος, ἐλθὼν ἐξαίφνης ὁ ὄφις ἐδράξατο τῆς καρδίας αὐτοῦ μετὰ σπαραγμοῦ. κράξαντος δὲ αὐτοῦ πάλιν, συνήχθησαν οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἀτιμάζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες· πάνυ κακῶς διεπράξω εἰς τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, ἄθλιε· προέδειξέ σοι ὁ Θεὸς τὴν θανατηφόρον βλάβην τοῦ ὄφεως τούτου, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἠγαπημένου, καὶ διὰ τῆς γυναικός σου. καί σου ἔφθασας ἤδη τὸν θάνατον δεύτερον· καὶ ἔδωκας λόγον τῷ Θεῷ μεθ᾽ ὅρκου, μηκέτι ἀπατηθῆναι τῇ ἀπάτῃ τοῦ ματαίου τούτου βίου, καὶ ἐπήκουσέ σου ὁ Θεὸς, καὶ ἀνέστησέ σε ἐκ

ne lucrum ſibi excideret: atque id ex eo conſpicuum fuit, quod poſtea odio habuit pauperes; inertes & improvidos eos appellans, & manus ſuas ab eleemoſyna coercens, voluptati, ac vinolentiæ & laſciviæ dedit ſe, aurum ſuum & margaritas ſingulis diebus dinumerans. Sic eo adhuc oblectante ſe, & de morte ad extremum ſecuro; cum diceret: m) ***Anime mi, comede, bibe, epulare, quia bona tua multiplicata ſunt:*** & cum apud ſe cogitaret, ubinam nummos ſuos occultaret, ut dives ait in Evangelio: n) ***Deſtruam horrea mea, & majora faciam:*** huic etiam dictum eſt: ***Stulte, hac nocte repetunt animam tuam; quæ vero paraſti, cujus erunt?*** itaque illo hæc adhuc ſecum agitante & loquente, repente ſerpens illapſus, apprehendit cor ejus, & diſcerpſit. Ibi tum clamore ab ipſo excitato, congregati vicini & amici ejus, probris eum dedecorantes, dicunt: Male prorſus animæ tuæ infelix conſuluiſti: indicaverat tibi DEUS lethalem ſerpentis hujus noxam, & per equum & per famulum & per filium dilectum, & per uxorem tuam: at tu properaſti jam ad ſecundam mortem: & promiſſum DEO dederas cum juramento, fore ut non amplius deciperereris errore inanis hujus vitæ: & exaudivit te DEUS, & excitavit iterum à mortuis,

m) Luc. XII, 29.
n) Luc. XII, 18.

ἐκ τῶν νεκρῶν δεύτερον, καὶ οὐ συνῆκας, ὦ ἠπατημένε· καλῶς οὖν ἡ θεία γραφὴ λέγει, ὅτι συντριβὴ θεραπεύει καρδίαν φρονίμου· ἄφρων δὲ μαστιγωθεὶς, οὐκ αἰσθάνεται· συνεβουλεύσαμέν σοι πολλάκις θανατῶσαι τὸν ἐχθρὸν, πρὶν σὲ αὐτὸς θανατώσει. καὶ παρήκουσας ἡμῶν, λοιπὸν ἀναπολόγητος εἶ ἐκ πάντων. ὁ δὲ ἐξενέγκας τοὺς μαργαρίτας καὶ τὸ χρυσίον ἔδειξεν αὐτοῖς, λέγων· ταῦτα πάντα ἐξ αὐτοῦ ἐκέρδησα. οἱ δὲ κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, εἶπον αὐτῷ, οὐαί σοι. ἐπλανήθης ἄθλιε· ταῦτα γὰρ πάντα ἄλλοι μέλλουσι κληρονομῆσαι καὶ ἀπολαῦσαι αὐτῶν· σὺ δὲ τὸν Θεὸν παρώργισας, καὶ τὴν ψυχήν σου ἀπώλεσας, καὶ ἑαυτὸν τῷ αἰωνίῳ πυρί.

XVI. Καὶ πάλιν ἤρξατο κλαίειν, καὶ λέγειν· ὦ Κύριέ μου, τὸ ἅπαξ τοῦτο ἐπάκουσόν μου, καὶ δοκίμασόν με μόνον Θεέ μου καὶ Κύριε, καὶ ἐλέησόν με, καὶ μὴ παραλάβῃς με νῦν ἀνέτοιμον ὄντα καὶ ἀκάθαρτον. συνήθροισε δὲ καὶ τοὺς ἰατροὺς πανταχόθεν, καὶ ὤμοσε τοῦ δοῦναι αὐτοῖς πάντα ὅσα κέκτηται, καὶ δουλεῦσαι αὐτοῖς, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐὰν ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν τοῦ θανάτου· καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς παρατιλλόμενος· ὦ ἀδελφοὶ, οὐκ οἴδειν ἕως τοῦ νῦν ὅτι οὕτως ἐστὶ πικρὸς ὁ θάνατος. ἀβάλε μοι τῷ ἐλεεινῷ καὶ ταλαιπώρῳ. ἐπ' ἀληθείας ἐγὼ ἐμαυτὸν ἐπλάνησα ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ὁ ἐλεῶν με, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνιζούσης στεροῦμαι ζωῆς.

tuis & non intellexisti, ô decepte! Pulcre igitur Scriptura sacra monet: o) *Contritionem sanare cor prudentis: stultum autem flagellatum non sentire.* Sæpe tibi consilium dedimus necandi hostem priusquam te neci traderet, & dicto nostro audiens non fuisti: ut jam omni excusatione careas: ille eductis margaritis & aureis nummis prolatis ostendit iis, aitque, hæc omnia sum ab eo lucratus. Hi capita moventes responderunt, væ tibi miser! his enim omnibus heredes alii futuri sunt, qui his potientur: at tu DEI iram provocasti, & animam tuam profligasti, ac tradidisti te igni sempiterno.

XVI. Hic iterum cœpit flere ac dicere, ô Domine mi, semel adhuc exaudi me, & explora me, DEUS meus & Dominus, & miserere mei, & ne assumas me nunc imparatum & impurum. Deinde accersivit undequaque medicos, & juravit se largiturum ipsis omnia, quæ possidebat, & obtemperaturum ac famulaturum ipsis, omnibus diebus vitæ suæ, si eriperent eum à morte: quibus hæc, cruciatus addidit: ô fratres nesciebam huc usque tam acerbam esse mortem! hei mihi miserando & ærumnoso: revera ego me ipsum in errorem induxi, & à recta via deflexi: idcirco non est, qui miseratur mei: interim æterna

o) Prov. XXIII, 35. Jerem. V, 3.

ζωῆς. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πᾶσαν παράκλησιν καὶ ἀγῶνα ἐποιήσατο, καὶ διὰ ἰατρῶν καὶ φίλων πολλῶν, ὅπως ῥυσθῇ τοῦ θανάτου καὶ τὸ ἅπαξ ἐκεῖνο· καὶ οὐδὲν ἤνυσεν. Θεοῦ γὰρ ὀργιζομένου, τίς αὐτῷ βοηθῆσαι δύναται. Θεοῦ γὰρ μὴ ἐνεργοῦντος, πᾶς κόπος ἰατρῶν ἀνωφελὴς καὶ ἀνόνητος. εἶτα ἀπέθανεν ταλαίπωρος, πικρῷ θανάτῳ καὶ χαλεπῷ· γινώσκων ἀκριβῶς ὅτι ἄλλοι τὰ ὑπ' αὐτοῦ μετ' ἀδικίας καὶ ὅρκου καὶ πλεονεξίας συναχθέντα, κληρονομήσουσι, καὶ ἀπολαύσουσιν ἀχαρίστως αὐτῶν· αὐτὸς δὲ πορεύεται γυμνὸς, καὶ κατηφής· τὰς ἁμαρτίας ἔχων μόνον, καὶ τὰς ἀφορήτους βασάνους ὀδυνηρῶς καὶ ἀκαταπαύστως εἰς αἰῶνας ὑπομένων.

privor. Ut ſemel dicam, omnem precationem & contentionem adhibuit, & per amicos plurimos, ut à morte erueretur, idque hac vice tantum: at nihil perfecit; nam DEO irato quis opitulari poſſet? quippe DEO non juvante, nec operante, omnis medicorum labor inanis eſt: itaque obiit calamitoſus acerba & amara morte, cum probe noſſet alios bonorum à ſe injuſte atque avide & cum perjurio comparatorum hereditatem adituros, iisque ingratiis fruituros: cum ipſe nudus & mœſtus proficiſceretur, peccatis tantum oneratus, & intoleranda cum aculeis dolorum indeſinentium tormenta in perpetuum perpeſſurus.

XVII. ὅθεν παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πάσῃ ὥρᾳ καὶ ἡμέρᾳ· ἐπιστρέφεσθαι πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν ἡμῶν διὰ μετανοίας καὶ δακρύων καὶ ἐξομολογήσεως καὶ ἐλεημοσύνης δαψιλοῦς, ὅπως καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῖν συγχωρηθῶσι, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XVII. Quocirca precor vos omnes, chariſſimi, ut in omni tempore & loco, & quavis hora, & quovis die, convertatis vos ad DEUM noſtrum, hominum amantem, per pœnitentiam & lachrymas, & accuratam confeſſionem & eleemoſynam largam, ut errata noſtra nobis condonentur, & æterna bona conſequamur, gratia & benignitate Domini noſtri JESU Chriſti, cui gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

X. SORANI Medici nomine Græce quædam habemus, alia Latine. Utraque unius ejuſdemque eſſe ſcriptoris non fuerit neceſſe, cum plures Soranos claruiſſe conſtet, etiam Medicos. Sed primum quæ ad

rum

nos pervenerunt ſcripta referre placet, deinde Soranos diverſos in veterum ſcriptis commemoratos recenſere ac diſtinguere.

Græce habemus

1) *Vitam Hippocratis*, quæ in Codicibus Græcis magni illius Medicorum principis ſervata, operibus illius præfigi ſolet. Nec fallitur, qui ex hoc velut ſpecimine velit cognoſcere, quale fuerit deperditum, quod dolemus, opus βίοι καὶ αἱρέσεις ἰατρῶν, quod à Sorano Epheſio juniore compoſitum, Suidas teſtatur. Licet enim doctos quosdam viros ſecutus pridem aliter ſenſerim lib. 2. c. 24. §. 1. tamen re attentius conſiderata video nullis idoneis argumentis Sorano vitam illam eripi, quæ MSS. Codicum conſenſu ei tribuitur: nam Soranus, qui in illa allegatur, non Epheſius, ſed antiquior Cous eſt: quæ autem de ſecta & dogmatibus Hippocratis Epheſius dixerat, potuerunt à librario, qui vitam tantum excerpere voluit, omitti vel etiam ſeparatim à Sorano tradi βίοι & αἱρέσεις: Certe quæ Tzetzes ex Sorano Epheſio de Hippocrate narrat, ex hac vita tantum non ad verbum, & eodem ordine eſſe expreſſa, qui legere & conferre voluerit, negare nemo poterit. Illam itaque vitam Græce & Latine hoc loco, ut etiam non Medicis ſit obvia, quoniam brevis eſt, ſubjungendam, & quæ Jo. Tzetzes ex eadem repetit, addenda exiſtimavi.

VITA HIPPOCRATIS,

SORANO Epheſio juniore auctore.

Ἱπποκράτης γένει μὲν ἦν Κῷος, υἱὸς Ἡρακλείδου καὶ Φαιναρέτης, εἰς Ἡρακλέα καὶ Ἀσκληπιὸν τὸ γένος ἀναφέρων. ἀφ᾽ οὗ μὲν εἰκοστός, ἀφ᾽ οὗ δὲ ἐννεακαιδέκατος. μνημονεύει δὲ τῆς γενεαλογίας αὐτοῦ Ἐρατοσθένης, καὶ Φερεκύδης, καὶ Ἀπολλόδωρος, καὶ Ἄρειος ὁ Ταρσεύς. μαθητὴς δὲ γέγονεν Ἡρακλείδου τοῦ ἰδίου πατρός· εἶτα Ἡροδίκου. κατὰ δέ τινας καὶ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου ῥήτορος. φιλοσόφου δὲ Δημοκρίτου Ἀβδηρίτου.

Hippocrates genere Cous fuit, Heraclidæ & Praxitheæ filiæ Phenaretes filius. Ad Herculem autem & Æſculapium originem generis ſui referebat, ab alteroque ſe vigeſimum, ab altero decimumnonum ſe numerabat. Ejus autem genealogiæ Eratoſthenes mentionem facit, & Pherecydes, & Apollodorus, Arius item Tarſenſis. Cæterum parentis ſui Heraclidæ diſcipulus fuit, deinde Herodici, & ut quidam tradunt, Gorgiam Leontinum rhetorem audivit, & Demo-

δηρίτου. κατὰ δὲ τοὺς Πελοποννησιακοὺς ἤκμασε χρόνους. γεννηθεὶς ὥς φησιν Ἰστόμαχος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῆς Ἱπποκράτους αἱρέσεως, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος. ὡς δὲ Σωρανὸς ὁ Κῷος ἐρευνήσας τὰ ἐν Κῷ γραμματοφυλακεῖα προστίθησι, μοναρχοῦντος Ἀβριάδα, μηνὸς ἀγριανοῦ ἕκτη καὶ εἰκοστῇ· παρ' ὃ καὶ ἐναγίζειν ἐν αὐτῇ μέχρι νῦν Ἱπποκράτει φησὶ τοὺς Κῴους. συνασκηθεὶς δὲ ἐν τῇ ἰατρικῇ καὶ τοῖς ἐγκυκλίοις μαθήμασι, τῶν γονέων αὐτοῦ τελευτησάντων, μετέστη τῆς ἰδίας πατρίδος. ὡς μὲν κακοήθως Ἀνδρέας φησὶν ἐν τῷ περὶ τῆς ἰατρικῆς γενεαλογίας, διὰ τὸ ἐμπρῆσαι τὸ ἐν Κνίδῳ γραμματοφυλακεῖον. ἄλλοι δὲ φασὶν, ὅτι προθέσει τοῦ τὰ κατὰ τόπους ἀποτελέσματα θεάσασθαι, καὶ συγγυμνασθῆναι ποικιλώτερον. ὡς δὲ Σωρανὸς ὁ Κῷος ἱστορεῖ, ὄνειρος αὐτῷ παρέστη κελεύων τὴν Θεσσαλῶν γῆν κατοικεῖν.

II. Τὴν δὲ σύμπασαν ἑλλάδα θεραπεύων ἐθαυμάσθη. ὥστε καὶ ὑπὸ Περδίκα τοῦ Μακεδόνων βασιλέως φθισικοῦ νομισθέντος παρακληθέντα δημοσίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν μετ' Εὐρυφῶντος· ὃς καθ' ἡλικίαν πρεσβύτερος ἦν αὐτοῦ· καὶ σημειώσασθαι ψυχῆς εἶναι τὸ

critum philoſophum Abderiten: floruit temporibus Peloponneſiacis, natus (velut Iſtomachus in primo de Hippocratis ſecta tradit) primo octogeſimæ Olympiadis anno. Soranus vero Cous, qui Coorum bibliothecas perſcrutatus eſt, addit, ſub Abriadæ monarchia, Agriani menſis ſeptima & vicesima die, in qua etiam usque in hunc diem Coos Hippocrati omnia ſacra facere tradit. Porro quum in arte Medica totoque diſciplinarum orbe exercitatiſſimus eſſet, functis vita parentibus, ex patria diſceſſit, ut quidem maligne de eo Andreas in eo, quem de Medicinæ origine ſcripſit libro, prodit, propterea quod publicam Gnidiorum bibliothecam igne concremaſſet. Alii autem eo propoſito eum patriam reliquiſſe dicunt, ut rei medicæ effectus & ſucceſſum per multos locos cognoſceret, & in his variis modis exercitaretur. Quemadmodum vero Soranus Cous narrat, Somnus deus eum per ſomnium admonuit, quo ſe ad Theſſalorum regionem inhabitandam conferret.

II. Cæterum per omnem Græciam Medicinæ gloria omnibus admirationi fuit, adeo ut etiam à Perdicca Macedonum rege, qui tabe laborare putabatur, vocatus publice ſit, ad ipſumque una cum Euryphonte, qui ipſo ætate major erat, pervenit, animique hunc regis affectum

τὸ πάθος. ἤρα γὰρ μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου θάνατον Φίλας τῆς παλλακίδος αὐτοῦ, πρὸς ἣν δηλώσαντα τὸ γεγονός, ἐπειδὴ παρεφύλαξεν ταύτης βλεπομένης παντελῶς ἐκεῖνον τρέπεσθαι, λῦσαι μὲν τὴν νόσον, ἀνακτήσασθαι δὲ τὸν βασιλέα. παρεκλήθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀβδηριτῶν πρὸς αὐτοὺς ἀπελθεῖν, καὶ Δημόκριτον μὲν, ὡς ἐν μανίᾳ θεραπεῦσαι, ῥύσασθαι δὲ λοιμοῦ τὴν πόλιν ὅλην. ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἰλλυριῶν καὶ Παιόνων βαρβάρων γῆν λοιμοῦ κατασκήψαντος, καὶ δεομένων τῶν ἐκεῖ βασιλέων πρὸς αὐτοὺς ἐλθεῖν, παρὰ τῶν πρέσβεων, τίνα ἦν ἐκεῖ τὰ πολλὰ τῶν πνευμάτων μαθὼν, ἐκείνους μὲν ἀπράκτους ἀπέπεμψε. συλλογισάμενος δὲ τὴν νόσον ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἥξειν, προειπὼν τὸ γενησόμενον, καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν μαθητῶν ἐπεμελήθη. τοσοῦτον δὲ φιλέλλην ὑπῆρξεν, ὥστε τῆς δόξης αὐτοῦ μέχρι Περσῶν διαπύστου γενομένης, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ Ἀρταξέρξου διὰ Ἱστάνιδος τοῦ Ἑλλησποντίων ὑπάρχου ἐπὶ μεγάλαις δωρεαῖς δεομένου πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, διὰ τὸ σεμνὸν καὶ ἀφιλάργυρον καὶ φιλοικεῖον ἀρνήσασθαι. ὡς καὶ τοῦτο διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς δηλοῦται. ἐρρύσατο δὲ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα πολεμεῖσθαι μέλλουσαν ὑπὸ Ἀθηναίων, Θεσσαλῶν δεηθεὶς ἐπι-

ctum eſſe certis ſignis deprehendit. Poſt mortem enim Alexandri parentis unam ex pellicum numero Philam nomine Perdiccas deperibat, ad quam quum rem ipſam Hippocrates detuliſſet, poſtea ex illius conſpectu omnino illum mutari obſervavit, atque ita morbo depulſo regem conſervavit. Vocatus eſt & Abderam, quo præſens ipſe Democritum ab inſania liberaret, atque eo ſanato à tota urbe peſtem depelleret. Quin & in Illyricum plurimasque barbaras terras peſte ingruente, & illarum gentium regibus ipſum ad ſe vocantibus, quum à legatis ipſorum, qui venti in illis regionibus vigerent, didiciſſet, ipſos re infecta dimiſit. At vero quum prudenti ratiocinatione peſtem in Atticam graſſaturam prævidiſſet, futurum id prædixit, & tum civitatum, tum diſcipulorum curam geſſit, in tantumque Græciæ amator fuit, ut, quum ipſius nominis celebritas usque ad Perſas divulgaretur, atque ea gratia ab Artaxerxe per Hiſtanidem Helleſponti perfectum magnis muneribus & precibus, ut ad ipſum veniret, invitaretur, ob honeſtatem argentique contemptum, ac Græciæ amorem, regi id denegarit, quemadmodum & hoc ex epiſtola ejus ad illum manifeſte oſtenditur. Propriam porro patriam liberavit, quum Athenienſes ei bellum illaturi eſſent, Theſſalis ad auxilium ferendum

ἐπιβοηθῆσαι. διὸ καὶ λαμπρῶν ἔτυχε τιμῶν παρὰ Κώοις· ἀλλὰ καὶ Θεσσαλοῖς καὶ Ἀργείοις καὶ Ἀθηναίοις, οἵτινες καὶ δεύτερον αὐτὸν ἀφ' Ἡρακλέους δημοσίᾳ τοῖς Ἐλευσινίοις ἐμύησαν, καὶ πολίτην ἔγραψαν, καὶ τὴν ἐν πρυτανείῳ σίτησιν ἔδοσαν εἰς ἐκγόνους. ἀφθόνως δὲ τοὺς ἐπιτηδείους ἐδίδασκε τὴν τέχνην μετὰ τοῦ προσήκοντος ὅρκου.

III. Ἐτελεύτα δὲ παρὰ Λαρισσαίοις, ὅτε καὶ Δημόκριτος φέρεται τελευτήσας. καὶ οἱ μὲν ἐννενήκοντα ἐτῶν, οἱ δὲ πε' φασιν, ἄλλοι ρδ'. τινὲς ρθ'. τέθαπται δὲ μεταξὺ Γυρτῶνος καὶ Λαρίσσης. καὶ δείκνυται ἄχρι δεῦρο τὸ μνῆμα. ἐν ᾧ μέχρι πολλοῦ σμῆνος ἦν ἐργαζόμενον μέλι. ἀφ' οὗ τὰ ἀφθῶντα παιδάρια χρίουσαι περὶ τῷ τάφῳ ῥᾳδίως ἀπήλλαττον αἱ τίτθαι. ἐν δὲ ταῖς πολλαῖς εἰκόσιν ἐσκεπασμένος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ γράφεται, ὡς μέν τινες λέγουσι, ἐν πίλῳ παράσημον εὐγενείας, καθάπερ Ὀδυσσεύς. ἄλλοι δὲ τῷ ἱματίῳ. καὶ τούτων οἱ μὲν δι' εὐπρέπειαν, ἐπεὶ φαλακρὸς ἦν. οἱ δὲ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς κεφαλῆς. οἱ δὲ δὴ ἔμφασιν τοῦ δεῖν τὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ χωρίον φρουρεῖν. οἱ δὲ τοῦ φιλα-

dum rogatis. Quapropter ſplenditos honores apud Coos conſequutus eſt: imo & apud Theſſalos Argivoſque & Athenienſes, qui eum Eleuſiniis ſacris ſecundum ab Hercule publice initiarunt, & civem conſcripſerunt, atque in Prytaneo alimenta tum ipſi tum poſteris ejus dederunt. Liberaliter autem & minime invidioſe ſtudioſos artem edocuit, decenti jurejurando prius adſtrictos.

III. Vita functus eſt apud Lariſſæos, quando & Democritus obiiſſe traditur, atque alii quidem nonageſimo ætatis ſuæ anno, alii octogeſimo quinto, alii centeſimo quarto, quidam vero centeſimo nono, deceſſiſſe tradunt. Sepultus autem eſt inter Gyrtonem & Lariſſam, ubi usque in hunc diem monumentum ejus cernitur, in quo ſane ad multum tempus examen apum mellificantium erat, quo melle ad infantium oris ulcuſcula juxta tumulum illito, nutrices ea facile perſanabant. Porro in multis imaginibus velato capite pingitur, ut quidam ajunt pileo, quod nobilitatis ſignum eſt: nam hoc modo etiam Ulyſſes pileatus cernitur: Alii autem pallio velatum dicunt: atque ex his aliqui decoris gratia id fieri aſſerunt, quandoquidem calvus erat: aliqui vero ob capitis imbecillitatem id fieri perhibent, aliqui autem ſignificanter id ab eo factum volunt, nimi-

φιλαποδήμου τεκμήριον. οἱ δὲ τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἀσαφείας. οἱ δὲ πρὸς παράστασιν τοῦ δεῖν κἂν τῷ ὑγιαίνειν φυλάσσεσθαι τὰ βλάπτοντα. τινὲς δὲ, ὅτι χειρίζων πρὸς τὸ τῶν χειρῶν ἀπαραπόδιστον, συμπεριλαμβάνων τὸ τοῦ ἱματίου περικεχυμένον ἐπετίθει τῇ κεφαλῇ.

rum, quod principem rationalis animæ ſedem probe munitam & conteƈtam eſſe oporteat. Alii ſignum peregrinationes amantis eſſe ferunt: alii vero rurſus obſcuritatem ſcriptorum ipſius per hoc ſignificari contendunt. Alii poſtremum in teſtificationem id fieri volunt, quod etiam ſanitatis tempore ea, quæ lædere poſſunt, cavere debeamus. Quanquam quidam affirment, quod in adminiſtratione rerum gerendarum, ne quid à circumfluo pallio manus ipſius impedirentur, idipſum complicatum in caput rejicere conſueverit.

IV. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ πολλὴ γέγονε διαφωνία, ἄλλων ἄλλα δοξασάντων. ὅθεν οὐκ εὐμαρὲς τὸ περὶ αὐτῶν ἀποφήνασθαι, διὰ τὸ πολλὰς αἰτίας ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει. πρῶτον τὴν ἐπωνυμίαν. δεύτερον τὸ δύνασθαι τὸν χαρακτῆρα τῆς φράσεως τηρῆσαι. τρίτον διὰ τὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, ποτὲ μὲν ῥωμαλεώτερον, ἄλλοτε ἀσθενέστερον διὰ τὴν ἡλικίαν συγγράφειν. καὶ ἄλλας δὲ μετὰ τούτων αἰτίας ἔστιν εἰπεῖν. ἀφιλάργυρος δὲ καὶ τρόποις σεμνὸς καὶ φιλέλλην ὑπῆρχεν, ὅτι καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐθεράπευε συμπάσῃ σπουδῇ, ὡς καὶ λοιμῶν ὅλας ῥύσασθαι πόλεις, καθάπερ εἴρηται. ὅθεν καὶ λαμπρῶν ἔτυχε τιμῶν, οὐ παρὰ Κῴοις μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἀργεί-

IV. Cæterum de ſcriptis ipſius multa diſſenſio eſt: quare fit, ut quum alia alii opinentur, non facile ſit de ipſis certum quid pronunciare, ob multas præſertim cauſſas, quæ judicii certitudinem obfuſcant: velut eſt primum quidem cognomen. Secundo quod diƈtionis charaƈterem poſſibile ſit ſervare. Tertio quod unus & idem modo robuſtiore, modo remiſſiore diƈtione per ætatem utatur: neque deſunt etiam aliæ præter has cauſſas, ſi referre libeat. Pecuniarum autem penitus contemptor fuit, moribusque ſanƈtis, ac Græcorum amator: quare etiam gentiles ſuos ſumma diligentia curavit, adeo, ut à peſte omnes ipſorum civitates liberarit, quemadmodum ſupra dixi. Unde & ſplendidos honores non apud Coos tantum, ſed & apud Argi-

Ἀργείοις καὶ Ἀθηναίοις. παῖδας δὲ κατέλιπε θανὼν δύο, Θεσσαλὸν καὶ Δράκοντα. καὶ μαθητὰς παμπληθεῖς· ἐπιφανεστάτους δὲ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας λέγεται καταλιπών.

Argivos & Athenienſes eſt conſequutus. Filios à morte reliquit duos, Theſſalum & Draconem, diſcipulorum vero magnum numerum. Clariſſimi vero, ipſius filii fuiſſe perhibentur.

JOANNES TZETZES

Chiliad. VII. hiſt. 155.

Paulo Laccisio, Veronenſi inteerprete.

Οὗτος ὁ Κῷος ἰατρὸς, ὁ μέγας Ἱπποκράτης,
Πατρὸς μὲν ἦν Ἡρακλείδα, μητρὸς δὲ Φαιναρέτης,
Τελῶν ἑπτακαιδέκατος Ἀσκληπιοῦ σπερμάτων.
Μετὰ γὰρ Τροίας ἅλωσιν, ἐν τῇ περαίᾳ Ῥόδου,
Ὁ Ποδαλείριος υἱὸς Ἀσκληπιοῦ ὑπάρχων,
Ἱππόλοχον ἐγέννησεν, οὗ Σώστρατος ἐξέφυ.
Οὗ Δάρδανος· οὗ Κρίσαμις, οὗπερ Κλεομυττάδης,
Οὗπερ υἱὸς Θεόδωρος· τοῦ δὲ Σώστρατος ἄλλος·
Οὗπερ Σωστράτου Κρίσαμις ὁ δεύτερος ἐξέφυ.
Κρισάμιδος, Θεόδωρος δεύτερος πάλιν ἔφυ.
Ἐκ Θεοδώρου τούτου δὲ, ὁ Σώστρατος ὁ τρίτος.
Οὗ Νέβρος· οὗ Γνωσίδικος· ἐξ οὗπερ Ἱπποκράτης·
Τοῦ πρώτου Ἱπποκράτους δὲ υἱοῦ τοῦ Γνωσιδίκου

Παῖς

Iste Cous Medicus, magnus Hippocrates,
Patre quidem erat Heraclide, matre autem Phænareta,
Exiſtens ſeptimus decimus, ex Æſculapii progenie.
Poſt enim Trojæ captionem, in trajectione Rhodi,
Podalirius filius Æſculapii exiſtens
Hippolochum genuit, ex quo Soſtratus natus eſt,
Ex quo Dardanus, ex quo Criſamis, ex quo Clemyttades,
Cujus filius Theodorus, ex hoc autem Soſtratus alius.
Ex quo Soſtrato Criſamis ſecundus natus eſt.
Criſamide Theodorus ſecundus rurſum natus eſt.
Ex Theodoro hoc autem Soſtratus tertius,
Ex quo Nebrus, ex quo Gnoſidicus, ex quo Hippocrates.
Primi Hippocratis autem, filii Gnoſidici,

Filius

Παῖς ἦν Ἡρακλείδας· οὗπερ καὶ Φαιναρέτης	Filius erat Heraclidas: ex quo, & Phænareta,
Ὁ μέγας, ὁ καὶ δεύτερος, γέγονεν Ἱπποκράτης.	Ille magnus, qui & ſecundus, fuit Hippocrates.
Ὃν ὁ πατὴρ Ἡρακλείδας τὰ ἰατρῶν διδάσκει.	Quem pater Heraclidas, quæ medicorum ſunt, docet:
Ὁ ἐκ τῆς Σηλυβρίας τε Ἡρόδικος σὺν τούτῳ.	Quinque ex Selybria Herodicus, cum hoc.
Γοργίας Λεοντῖνος δὲ τὴν τέχνην τῶν ῥητόρων.	Gorgias Leontinus vero artem rhetorum,
Φιλοσοφίαν μετ' αὐτοὺς Δημόκριτος ἐκεῖνος.	Philoſophiam poſt ipſos Democritus ille.
Ἐν Κῷ βιβλιοφύλαξ δὲ δειχθεὶς ὁ Ἱπποκράτης,	In Coo autem librorum cuſtos deſignatus Hippocrates,
Τὰ παλαιὰ τῶν ἰατρῶν ἐνέπρησε βιβλία.	Antiquos medicorum exuſſit libros,
Καὶ βιβλιοφυλάκιον. δι' ὃ φυγὼν ἐκεῖθεν	Et librorum armamentarium, quapropter fugiens illinc
Ἐν Ἠδωνοῖς διέτριβεν, Ἑλλάδι Θετταλίᾳ,	In Hedonis moratus eſt, Græcia Theſſalia,
Τῷ Ἀρταξέρξῃ σύγχρονος ὑπάρχων καὶ Περδίκκᾳ.	Artaxerxæ contemporaneus exiſtens, & Perdiccæ.
Υἱοὶ τοῦ Ἱπποκράτους δὲ ὁ Θεσσαλὸς καὶ Δράκων.	Filii Hippocratis autem, Theſſalus atque Dracon,
Οὓς καὶ τὸν Πραξαγόραν δὲ τὸν Κῷον καὶ ἑτέρους	Quos, & Praxagoram Coum, atque alios,
Ἰατρικὴν ἐδίδαξεν. ἔγραψε δὲ βιβλία	Medicinam docuit, ſcripſitque libros
Τρία τε καὶ πεντήκοντα. εἶτα καὶ τελευτᾷ δὲ	Tres & quinquaginta. Deinde moritur autem,
Ἐτῶν ὑπάρχων ἑκατὸν ὁμοῦ τε καὶ τεσσάρων.	Annorum exiſtens centum ſimul atque quatuor.
Θανὼν ἐτάφη μέσον δὲ Λαρίσσης καὶ Γυρτῶνος.	Mortuus autem ſepultus eſt medio inter Lariſſam atque Gyrtonem.
Ἑπτὰ τοὺς Ἱπποκράτεις δὲ γίνωσκε πεφυκέναι.	Septem Hippocrates autem ſcito fuiſſe:

Τὸν γνωσιδίκου πρῶτον μὲν Ἡρακλείδα δεύτερον,	Gnosidici primum quidem, Heraclidæ autem secundum,
Τὸν Θετταλοῦ, τὸν Δράκοντος, δύο υἱοὺς Θυμβραίου.	Illum Thessali, illum Draconis, duos filios Thymbræi,
Καὶ τὸν τοῦ Πραξιάνακτος ἕβδομον Ἱπποκράτην.	Et illum Praxianactis septimum Hippocratem.
Ἑπτὰ οἱ Ἱπποκράτεις μὲν· οὗτος δ' ἐζωγραφεῖτο,	Septem Hippocrates quidem: iste autem pingebatur
Σέπων αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῷ ἱματίῳ.	Contegens suum caput suo cum vestimento.
Τέσσαρας τὰς αἰτίας δὲ τούτου φασὶν ὑπάρχειν.	Quatuor autem caussas hujus dicunt esse:
Ἢ γὰρ ἀλγῶν τὴν κεφαλὴν, ἢ ὡς τῶν ἀποδήμων,	Vel enim dolens caput, vel velut peregrinus,
Ἢ ὡς δεικνὺς τοῦ λογισμοῦ ὄργανον ταύτην εἶναι,	Vel tamquam ostendens ratiocinationis instrumentum id esse.
Ἢ πῶς ἐν χειρουργίᾳ δὲ χρὴ κεφαλὰς καλύπτειν.	Vel quo modo in chirurgiis oporteat caput operire,
Τοῦτο ἐποίει ὁ ἀνὴρ καὶ οὕτω ζωγραφεῖται.	Hoc faciebat vir, & sic depingitur.
Κακῶς τινες δὲ λέγουσιν ἐμπειρικὸν τὸν ἄνδρα.	Male autem quidam dicunt, empiricum virum.
Ἐξ Ἐφεσίου Σωρανοῦ τὰ Ἱπποκράτους ἔφην.	Ex Ephesio Sorano res Hippocratis exposui.
Ὃς Ἱπποκράτης ἰατρὸς, Ἡρακλείδα, ὁ Κῷος,	Qui Hippocrates medicus, Heraclidæ, Cous,
Ἔλεγεν, ἐγνωμάτευε τῶν ἰατρῶν τὰ γένη,	Jubebat (sententiis erudiebat medicorum genera)
Ἐπ' ἀλλοτρίαις ξυμφοραῖς ἰδίας τρυγᾶν λύπας.	In alienis calamitatibus proprias vindemiare tristitias.

2) Fertur Sorani περὶ μήτρας καὶ αἰδοίου γυναικείου, *de vulva & muliebri pudendo* libellus, sive ἀποσπασμάτιον, quod Græce vidit lucem ad calcem Rufi Ephesii Paris. 1554. 8. ex officina Adriani Turnebi: Latine ex *Jo. Baptistæ Rasarii* interpretatione prodiit subjunctum Theophili libris V. de corporis humani fabrica, quos à Junio Paulo Crasso Patavino versos Latine excudit Guil. Morelius Paris. 1556. 8. In illo citantur

tur Methodici Herophilus, - - - - Chius, Diocles & Themiſon. Conferenda, quæ ex Sorano de muliebribus affectibus affert Aëtius tetrabili IV. libro 4. c. 72. ſeqq. 83. ſeqq.

3) Introductio in artem Medicam, ab Albano Torino Baſil. 1528. f. apud Andream Cratandrum cum Oribaſii fragmento de victus ratione, Plinii Valeriani libris V. de re Medica, Apulejo de herbarum virtutibus & Antonii Muſæ de betonica, primum vulgata Latine hoc titulo: *Sorani Epheſii, inſignis Peripatetici & vetuſtiſſimi archiatri in artem medendi iſagoge ſaluberrima.* Poſtea prodiit ex Aldi officina inter veteres Medicos Latinos p. 159. Venet. 1547. fol. Torinus quidem ex Græco verſam non dubitat: & Sorani Cilicis, Medici vetuſtiſſimi eſſe putavit Jo. Lonæus Boſchius, Matheſeos & Medicinæ Profeſſor Ingolſtadienſis, Oratione de Medicinæ auctoribus. Sed Sorano Epheſio etiam, qui Trajani & Hadriani temporibus ſcripſit, juniorem eſſe conſtat, quum capite XIII. nominetenus laudet Galenum. Capite quinto Mecoenatem alloquitur, eo nomine notans non celebrem illum Auguſto Imp. charum, ſed neſcio quem cui futuro Medico præcepta ſua in uſum vertenda commendat. *Et quum hoc factum fuerit, perduces ad propriam ſanitatem ægrotum.* Scriptores præterea nullos allegat, quam cap. 1. Eraſiſtratum, cujus dictum laudat, *feliciſſimum eſſe* in Medico, *ubi & in arte ſit perfectus, & moribus ſit optimus.* Tum cap. 4. & 23. Hippocratem & cap. 3. *memor etiam ſit juramenti Hippocratis, ut ab omni culpa ſe abſtineat, maxime à venereo & corruptibili actu. Ea, quæ in domibus aguntur & dicuntur, tanquam myſteria celanda exiſtimet.* Denique capite 16. laudat Homerum, ſummumque auctorem appellat. Cæterum iſagogen hancce non Græci ſed Latini veteris ſcriptoris eſſe, argumentis haud contemnendis diſputat Marſilius Cagnatus libro IV. variarum Obſervationum cap. 2. cui aſſentitur Voſſius de hiſtoricis Græcis lib. III. p. 415. & in Originum opere ſive etymologico Latino p. 209. & 233. edit. primæ, nec non libro de philoſophia p. 98. Fortaſſe Cœlio Aureliano debetur, Medico celebri Methodico, & plura ex Sorano ſolito mutuari, ita ut Cœlii hujus ſcripta tantum non pro Latino Sorano venditet Hieronymus Mercurialis in Variis Lectionibus p. 6. 26. 92. &c.

4) Sorani de ponderibus & menſuris, MS. Græce cum Heronis Geometricis & de menſuris memorat Labbeus p. 127. Bibl. novæ MSS.

5) Περὶ ἐπιδέσμων, de ligamentis chirurgicis MS. in Nicetæ veteri

 Chi-

Chirurgorum Græcorum collectione, de qua infra cap. VIII. Vide Casp. Bartholinum III. 3. de tibiis veterum p. 349. & quæ Latine ex Sorano in Gesneri collectione scriptorum Chirurgicorum p. 330. b. 333. b. 335. b. 336. 337. b.

SORANI * VARII.

Soranus *augur* imperitus, cujus meminit Cicero lib. 1. de divinat. cap. 47.

Soranus Barea falsa P. Egnatii Celeris delatione, Magistri sui & philosophi Stoici, interfectus à Nerone. Vide Tacitum XVI. 32. Dionem sive Xiphilin. p. 713. seq. Scholiastem Juvenalis I. 33. VI. 151.

Soranus *Cilix*, Medicus. Vide infra, Mallotes.

Soranus *Cous*, qui in vita Hippocratis à Sorano juniore scripta bis allegatur.

Soranus Menandri & Phœbes F. *Ephesius* Medicus, qui Alexandriæ versatus est, & postea artem suam exercuit Romæ temporibus Trajani & Hadriani, ut Suidas narrat, testatus eum πλεῖϛα καὶ κάλλιϛα, quamplurima & pulcherrima scripsisse. Ex his fuere, quæ citat Cœlius Aurelianus, *liber de adjutoriis*, *libri causarum* sive αἰτιολογουμένων, *libri de cœnotetis* (κοινοτήτων) & *de febribus:* nec non μονόβιβλος φαρμακευτικὸς & libri περὶ φαρμακείας Galeno laudati, qui eum Methodicum & Attali discipulum fuisse testatur. Confer, quæ infra de hoc Sorano Methodico. Ex ejus libro *de fasciis* Oribasius, & in Galeni edit. Paris. T. 12. p. 505. &c.

Soranus *Ephesius* junior, itidem Medicus, cujus memorat Suidas libros quatuor γυναικείων sive de morbis muliebribus. Vitas Medicorum, & de sectis, atque syntagmata libris distributa decem. Hujus videtur esse *vita*, quæ exstat *Hippocratis*, quam supra dedi: nec non quod *de pudendo muliebri* exstat fragmentum: & quæ ex Sorano Aëtius tetrabibli IV. libro quarto. Citatur etiam à Moschione cap. 150.

Soranus Medicus *Methodicæ* sectæ instructissimus, cujus *volumina quatuor* Tertullianus lib. *de anima* cap. 6. memorans, ait in iis plenissime de illa commentatum, corporalemque substantiam ei vindicasse, etsi fraudaverit immortalitatē. Meminit iterum c. 8. 14. 15. 25. 44. nec non S. Cyprianus Epistola LXIX. Etiam S. Augustino Soranus Medicinæ auctor nobilissimus lib. V. contra Julian. c. 51. & retra-

* Nomen SORANI, ex antiquissimo usu, pater Ditis. Vide Servium ad XI. Æneid. 785. qui Hirpinos populos inde Soranos dictos annotat.

retractation. lib. 2. c. 62. Non diversus hic à Sorano Ephesio priore, de quo supra, & qui citatur apud Etymologum & à Paulo Ægineta, vel quem inter Philosophos laudat Jo. Sarisberiensis, Policratici p. 17.

Soranus *Mallotes* Cilix Medicus antiquissimus, Hippocratis temporibus non longe junior, cujus Suidas mentionem facit. Sorani etiam inter interpretes Hippocratis meminit Oribasius, vel quisquis auctor commentarii præf. in Hippocratis aphorismos.

Soranus *prætor*, quem obtruncatum Syllæ imputat Florus III. 21. 26.

Q. Sorani & C. Antonii Cos. nominibus singulæ *Epistolæ* Latinæ mutuæ *de incontinentia libidinis Cleopatræ Reginæ* feruntur ad calcem Priapeiorum & in appendice Petronii, ut dixi in Bibl. Latina IV. cap. 1. 689. Sorani, qui Cleopatræ tempore vixit, mentio apud Tzetzem Chiliad. VI. vers. 300.

D. Valerius Soranus, cum Q. Valerio Sorano laudatur à Cicerone in Bruto c. 45. *vicini & familiares mei, non tam in dicendo admirabiles, quam docti & Græcis literis & Latinis.*

Q. Valerius Soranus Grammaticus, à Pompejo ob proditum arcanum Romæ nomen datus neci, teste Plinio III. 5. & Solino c. 1. & Plutarcho in Pompejo p. 623. De ejus *epoptidon* sive arcanorum Grammaticorum libris Turnebus & Harduinus ad præfationem Plinii. Jo. Glandorpius *spectaculorum libros* appellat pag. 876. Onomastici Rom. Litteratissimus togatorum omnium Soranus hic dicitur Ciceroni III. 11. de Oratore. Laudant etiam Varro sexto de Lingua Lat. & apud Gellium II. 10. sed erudite de illo Petrus Bælius in Dictionario historico.

XI. NONUS Medicus Imperatori Constantino Porphyrogenito A. C. 959. defuncto inscripsit, quod ejus jussu testatur se suscepisse componendum, præceptorum Medicæ artis curationisque morborum breviarium. Τὰς προσταχθείσας ἘΠΙΤΟΜᾺΣ παρὰ τῆς σῆς θειότητος ἐκ Θεοῦ Αὐτοκράτωρ περὶ ΤῊΣ ΤΩΝ ἸΑΤΡΙΚΩ͂Ν ΘΕΩΡΗΜΆΤΩΝ συναγωγῆς ἔσπευσα κατὰ τὸ δυνατὸν διὰ συντομίας ὁμοῦ καὶ σαφηνείας πάσης τὴν ἰατρικὴν ἐπελθεῖν. De aliis Compendiis vel excerptis varii argumenti, eodem Imperatore duce & auspice per varios viros doctos illius ætatis concinnatis dicere me memini Volum. VI. hujus Bibl. p. 490. seq. De Nono hoc mentionem, qui fecerit in veterum scriptis, nullus mihi succurrit, librum autem

hunc ejus primum ex MSto Græco Codice Bibl. Auguſtanæ in lucem produxit, Græcamque verſionem ſuam adjunxit *Hieremias Martius*, Medicus & Phyſicus Auguſtanus, Argentorati 1568. 8. inſcripſitque: *Noni de omnium particularium morborum curatione, ſic ut febres quoque & tumores præter naturam complectatur, liber.* De febribus apoſpaſmation Latine etiam exhibetur in opere Veneto de febribus p. 14. Georgius vero Hieronymus Welſchius Nonum hunc ex MSto Auguſtano recenſitum de integro ac ſuppletum cum notis neceſſariis prelo iterum ſubjicere in animo habuit, ut ex ejus Epiſtola octava novimus. Sed ecce tibi brevem in illum Noni librum indiculum:

Noni

Noni nomen petitum à numero, uti apud Romanos non inusitatum fuit interdum filiis vel filiabus imponere appellationem ex ordine nascendi: Sic *Prima* Romuli filia, M. Antonius *Primus* de quo Martialis & Tacitus: *Primique* varii & *Primuli*, ac *Primiones*, de quibus in supplemento Bibl. Latinæ lib. 2. c. 22. p. 775. nec non *Secundi*, quod nomen obvium in Attiliis, Aufidiis, Gabiniis, Juliis, Petroniis, Pliniis, Pomponiis, Publiis, Salustiis, Turciisque, ut Glandorpius annotavit. Idem Abutii *Tertii* meminit, & *Tertii* amanuensis sui S. Paulus Apostolus Rom. XVI, 22. De *Tertia* deducta notus Ciceronis jocus, ex Svetonii Cæsare c. 50. *Quarti* & *Quartani* rarius quidem sed tamen obvii sunt perinde, ut *Tetradii* & *Tertulli*, *Tertullæ* ac *Tertulliani*, quod nomen mihi in memoriam vocat *Quintum Septimium Florentem Tertullianum*, ad cujus imitationem *Quintus Septimius Florens Christianus*, & patrum memoria à D. Andrea Rivino patre Medico Lipsiensi celebris postea JCtus, *Quintus Septimius Florens Rivinus* fuit appellatus: ille Florens Christianus quidem insigni postea eruditione omnibus notissimus, ideo quod filius quintus ordine & septimo mense natus est, quod ipse testatus est hoc non ineleganti hexasticho, quod exstat apud Colomesium p. 210. Bibl. selectæ:

Ne quis miretur prænomina nostra, nempe Quintum est
Enixa mater, septimoque mense.
Quod si lingua fuisset ter mea Tulliana, possem
Tertullianus esse Christianus.
Verum ter valeat mihi Tullius atque Tullianus,
Dum Christiani floreant stolones.

Post Quintos, Quintillos, Quintillas, Quintilianos & Pentadios, non minus frequentes Sexti, de quibus supra p. 615. sq. nec non, Sextii, Sextilii, Sextimiique, tum Septimii & Septimæ, Octavii & Octaviæ, Octaviani & in veteri inscriptione Julia Nona, Decimique & Decimii, Decimæ, Decimiæ ac Decimianæ.

XII. De JOANNE Alexandrino audiendus Herm. Conringius lib. I. de Hermetica Medicina cap. IX. p. 86. *Palladium Alexandrinum* a) *Iatrosophistam, artem Medicam Alexandriæ docuisse, certius est, idque vel ex titulo commentationis in sextum epidemiorum Hippocratis, qui prodit collectam illam esse ex ore Palladii. Talis quoque omnino fuit Joannes Alexandrinus,*

a) De hoc dictum Volumine IX. hujus Bibl. p. 12.

drinus, ille cujus ex Arabico b) *versi commentarii pereruditi in eundem sextum Epidemiorum supersunt, digni qui plurium manibus teneantur. Audit enim magnus Medicus & Sophista: vixit Alexandriæ, ut constat ex parte 6. comm. 24. meminit Trisidæmonis maximi Sophistæ & Jonchii seu Jonici, ejus puto, qui cum Oribasio* c) *Zenonem audivit: denique tota oratione, Magistri ad discipulos personam refert. Videtur autem vixisse seculo sexto declinante.* Diversus, ut videtur hic à Joanne Alexandrino Philopono Grammatico, licet & hunc Physica ac Medica tractasse colligas, quod illius commentarii in Aristotelis Physica d) exstant, & librum Philoponi de pulsibus memorant Gesnerus ac Tiraquellus e) habuitque MStum Reinesius, f) nescio an diversum vel eundem cum libro de pulsibus, qui prodiit sub *Philareti* nomine, & quem Theophili Protospatharii esse notavi p. 653. & 647. Sane Philoponum Medicum, quem ex Paulo Ægineta idem Tiraquellus g) memorat, apud Paulum non reperi. Cæterum commentarius Joannis Alexandrini in sextum Epidemiorum prodiit Latine cum Joannicii Arabis articella sive in artem parvam Galeni, Venet. 1483. fol.

CRITO Medicus celebris in aula Trajani Imperatoris, *κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν ἰατρεύσας*, teste Galeno lib. 1. *κατὰ τόπους* T. 2. edit. Græcæ Basil. p. 163. Pro peritissimo artis suæ ponitur apud Martialem XI. 62.

Quod sanare Criton non quod Hygea potest.

Incertum an idem Crito Gortyniæus Cretensis, cujus medicamenti formulam affert Galenus lib. 8. *κατὰ τόπους* T. 2. p. 294. 295. vel quo usum se profitetur Plinius libro XVIII. historiæ: fuere enim & alii Critones, ut notare me memini lib. 2. c. 23. §. 35. etiam Critonem Medicum antiquiorem, Erasistrati clarum ætate memorat Galenus T. 4. edit. Græcæ Basil. p. 8. 10. vide & T. 2. edit. Paris. p. 340. ubi eundem Empiricum fuisse docet ex Acronis schola: Floruit autem Erasistratus tempore Antiochi Soteris, qui A. 262. ante CHRISTUM natum obiit Olympiad. CXXIX. 3. Porro alter ille, quem Trajani ævo dixi floruisse, præter libros *περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων*, quorum quartum laudat Galenus lib. 2. *κατὰ γένη* & lib. 6.

b) Arabice prius translati ex Græco fuerunt hi commentarii, unde illis locus hoc loco à me datus est.
c) Vide supra p. 640.
d) De his Volumine IX. hujus Bibl. p. 364.
e) Gesnerus in Bibl. p. 423. b. & Tiraquellus de nobilitate p. 371.
f) Reines. Epist. ad Daum.
g) Tiraquell. p. 389.

lib. 6. T. 2. edit. Basil. p. 337. 392. scripserat libros quatuor κοσμητικῶν sive de arte munditiem corporis * & formæ pulchritudinem excolendi ac conservandi libros IV. quibus Archigenis, Cleopatræ Reginæ, Heraclidæ Tarentini & aliorum scripta de hoc argumento contracta ab eo fuisse idem Galenus lib. 1. κατὰ τόπους p. 163. testatur. Nihil ex ejus ingenii monumentis superest, præter fragmenta apud Galenum, atque argumenta capitum operis de arte cosmetica, quæ qualis apud veteres fuerit, ex his cognoscere licebit. Librum secundum Critonis laudat & Galenus 7. κατὰ γένη T. 2. p. 419. E recentibus de hoc argumento suffecerit laudare duo scripta vernacula, unum Tobiæ Vogelii curieuser Haut-Diener, vorstellend der menschlichen Haut Schönheit und Heßlichkeit, wobey zu deren Erhaltung und Verbesserung dienliche Mittel vorgeschlagen werden, Lipſ. 1690. 12. alterum Anonymi Neuentdeckte Geheimniß von der Schönheit der Damen, wie solche durch bewehrte Mittel zu erlangen, beständig zu erhalten, und bey ereignender Abnehmung wieder zu repariren sey; aus dem besten Frantzösischen Autoribus zusammen getragen, ibid. 1704. 12.

Argumenta Librorum IV. CRITONIS Κοσμητικῶν.

Τοῦ πρώτου τῶν Κρίτωνος κοσμητικῶν κεφάλαια· διαφυλακτικὰ τριχῶν. αὐξητικὰ τριχῶν. προφυλακτικὰ τριχῶν. βάμματα πολιῶν. βάμματα ὥστε ξανθὰς καὶ χρυσίζουσας ποιεῖν. σμήξεις τριχῶν. ἐπίχριστα προφυλακτικά. προσώπου τῶν τετανώματα. προσώπου ἐπίχριστα λαμπρυντικά. προσώπου καταπλάσματα λαμπρυντικά. ὀφρύων ἐπίχριστα. ὀφρύων μελάσματα. ὀφθαλμῶν ἐπίχριστα. στιμμίσματα ἔγχριστα. πρὸς δυσωδίαν μυκτήρων. ὀδόντων ἀποτρίμματα. διαμασήματα πρὸς μασχαλῶν δυσωδίαν. περιτρίμματα. διαμασήματα πρὸς δυσωδίαν στόματος.

Τοῦ δευτέρου κεφάλαια· ῥύμματα πρὸς

PRimi libri Critonis de ornatu capita: Conservantia capillos. Augentia capillos. Præservantia capillos. Tinctura canorum. Tincturæ flavos, & auricolores capillos reddentes. Smegmata capillorum. Illitiones præservantes. Faciem erugantia. Illitiones faciem nitidam reddentes. Cataplasmata faciem nitidam reddentia. Superciliorum illitiones. Supercilia denigrantia. Oculorum illitiones. Illitiones ex stibio. Ad graveolentiam narium. Dentifricia. Manducationes. Ad fœtorem sub alis affrictiones. Manducationes ad fœtorem oris.

Secundi libri capita: Quæ nigre- dines

* Optimam Κομμωτικὴν τέχνην animi virtutibus exornandi commendat Theodoritus l. V. hæret. fabul. c. 10. T. 4. Opp. p. 227.

πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ τραχήλου μελανίας. ἐπίχριστα πρὸς τὰς τῶν μασχαλῶν συνιδρώσεις. ἐπίχριστα μαστῶν διαφυλακτικά. κοιλίας καθαρτικά. σμήγματα χειρῶν λαμπρυντικά. πρὸς τὰς ἐκ τόκου μελανίας. πρὸς τὰς ἐκ τόκου ῥυτίδας. πρὸς τὰς ἐκ τόκου ῥαγάδας. ἐπιχρίσματα πρὸς τὰς τῶν ὀμφαλῶν ἐξοχάς. ἀνήβων παιδίων διαφυλακτικά. παρθενίας διαφυλακτικά. πρὸς τὰς καθύγρους καὶ καταψύχρους γυναῖκας. πρὸς οὐλὰς μελαίνας. ψίλωθρα τριχῶν. σμήγματα λεπτυντικὰ παντοῖα. ἐπίχριστα ἀφανιστικὰ τριχῶν. σμήγματα ὅλου τοῦ σώματος. καθαρτικὰ λαμπρυντικὰ παντοῖα. καταπλάσματα ἀρωματικὰ τοῖς ἱματίοις. εὐώδεις βαφαὶ ἱματίων. ῥάσματα θαλάμων, καὶ περιπάτων. θυμιαμάτων παντοίων σκευασία. χρισμάτων, καὶ μύρων παντοίων σκευασίαι. ἀμυγδαλίνου, βαλανίνου, καρυΐνου, σησαμίνου, μυρσίνου, σχινίνου, δαφνίνου, ῥοδίνου, γλευκίνου, μηλίνου, οἰνανθίνου, σαμψυχίνου, τηλίνου, σουσίνου, ὃ ἔνιοι κρίνινον καλοῦσι, κικίνου, ἰρίνου, ναρκισσίνου, φοινικίνου, κυπρίνου, κροκίνου, ναρδίνου, ἀμαρακίνου, ἡδυχρόου, μενδησίου, μαλαβαθρίνου.

dines colli repurgent. Illitiones ad exudationes ſub alis. Illitiones mammillas conſervantes. Ventrem purgantia. Smegmata manus nitidas reddentia. Ad nigredines à partu. Ad rugas à partu. Ad fiſſuras à partu. Illitiones ad eminentes umbilicos. Quæ pueros impuberes conſervant. Quæ virginitatem conſervant. Ad humectas, & frigidas mulierculas. Ad cicatrices nigras. Depilatoria pilorum. Smegmata attenuantia omnis generis. Illitiones capillos abolentes. Smegmata totius corporis. Repurgatoria nitorem inducentia omnigena. Conſperſiones aromaticæ veſtium. Odoratæ tincturæ veſtium. Aſperſiones thalamorum & ambulacrorum. Suffimentorum omnigenorum compoſitiones. Illitionum & unguentorum omnis generis compoſitiones, videlicet amygdalini, balanini, nucum, ſeſamini, myrtei, lentiſcini, laurini, roſacei, gleucini, melini, œnanthini, ſampſuchini, telini, ſuſini, quod aliqui crininum, hoc eſt liliaceum, appellant, cicini, irini, narciſſini, phœnici, cyprini, crocini, nardini, amaracini, hedychroi, mendeſii, malabathrini.

Τοῦ τρίτου κεφάλαια· πρὸς πίτυρα παντοῖα. πρὸς τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ ἐκβράσματα. πρὸς ἀχῶρας. πρὸς φθεῖρας, καὶ κόνιδας. πρὸς ἀλωπεκίας. πρὸς τὰς ἐν τῷ προσώπῳ ψωρώ-

Tertii libri Critonis capita: Ad furfures omnigenos. Ad capitis eruptiones. Ad achoras, hoc eſt ulcera manantia. Ad pediculos & lentes. Ad alopecias. Ad ſcabio-

ſas

ψωρώδεις διαθέσεις. πρὸς φακούς. πρὸς ἐφήλεις. νίμματα προσώπου. πρὸς στίγματα. πρὸς πελιώματα. πρὸς ὑπώπια. πρὸς ἴονθους. πρὸς ἐπινυκτίδα. πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν γενείων ὀχθώδη. πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν γενείων λειχῆνας. λειχήνων ἐπιχρίσματα. ἐπιθέματα ἐκδόρεια. χλωραὶ μετὰ τὰς ἐκδορὰς ἐπιτιθέμεναι. λευκαὶ πρὸς ἀπούλωσιν. φάρμακα μαλακτικὰ ἐπιτριβέντα λειχήνων.

Τοῦ τετάρτου κεφάλαια· πρὸς ἀλφοὺς μέλαινας, καὶ λευκούς. πρὸς οὐλὰς μελαίνας. πρὸς λευκάς. πρὸς λέπρας. πρὸς ὄνυχας ψωριῶντας. πρὸς κνησμώδεις διαθέσεις. πρὸς ψύδρακας, καὶ ἐκδάρματα. πρὸς τὰς ἑρπηστικὰς διαθέσεις. πρὸς ψωριάσεις. πρὸς θύμους. πρὸς ἀκροχορδόνας. πρὸς μυρμηκίας. πρὸς ὀμφαλοῦ ἐμπνευμάτωσιν. πρὸς ἐντέρων καταλίσθησιν. πρὸς ὑδροκήλας. πρὸς λειποδέρμους. πρὸς τοὺς προπίπτοντας ἀρχούς. πρὸς χείμεθλα. πρὸς τὰς ἐν ποσὶ ῥωγμάς.

Ἐν τούτοις τοῖς τέσσαρσι βιβλίοις, ὁ Κρίτων ἐπιμελέστατα σχεδὸν ἅπαντα ἔγραψε τὰ δόκιμα κοσμητικὰ φάρμακα, προσθεὶς αὐτοῖς καὶ τὰ κομμωτικά, νόθον κάλλος οὐκ ἀληθινὸν ἐκποιοῦντα, διὸ κἀγὼ παραλείψω μὲν αὐτά.

ſas faciei affectiones. Ad lentigines. Ad maculas à Sole provocatas. Lotiones faciei. Ad ſtigmata. Ad liventia. Ad ſugillata. Ad varos. Ad puſtulas nocte erumpentes. Ad menti tubercula. Ad menti impetigines, impetiginum illitiones. Epithemata excoriatoria. Emplaſtra viridia, quæ ab excoriatione imponuntur. Emplaſtra alba ad cicatricem inducendam. Pharmaca emollientia, quæ impetiginibus affricantur.

Quarti libri capita: Ad alphos, id eſt vitiligines nigras, & albas. Ad cicatrices nigras. Ad leucas, hoc eſt vitiligines altius inſidentes. Ad lepras. Ad ungues ſcabioſos. Ad pruriginoſas affectiones. Ad tubercula parva pſidracas Græcis appellata, & ad excoriata. Ad ſerpiginoſas affectiones. Ad ſcabidos. Ad thymos, verrucæ genus. Ad penſiles verrucas. Ad formicarias, latioresve verrucas. Ad umbilici inflationem. Ad inteſtinorum delapſionem. Ad hydrocelas. Ad apellas. Ad procidentes anos. Ad chimetla, hyemis tempore oborta ulcera. Ad rimas pedum.

In his quatuor libris Crito diligentiſſime omnia ferme exornatoria pharmaca ſcripſit, appoſitis etiam comptoriis, quæ ſpuriam pulchritudinem, non veram inducunt, quæque ego prætermittam.

XIII. Eſt etiam hic locus dandus RHAZEO, Ῥαζῆ, Zachariæ filio, qui vulgo *Raſis*, ſcriptori Muhamedano, qui ad Almanſorem Iſeni, Hiſpaniarum Caliphæ, proregem, poſtea Anno Arabum 393. (CHRISTI 1002.) * extinctum, plura ſcripſit, quæ ex Arabico Latine verſa ** per Gerhardum Cremonenſem ſæpius viderunt lucem: inter alia autem compoſuit etiam librum περὶ λοιμικῆς, *de morbo peſtilentiali*, ejusque curatione, qui ἐξελληνισθεὶς ἀπὸ τῆς Σύρων διαλέκτου, ex Syro verſus Græce prodiit ad calcem Alexandri Tralliani, curante Jacobo Goupylo, Pariſ. 1548. fol. cum præfatione Græci interpretis, qui ſe ait hunc laborem in ſe ſuſcepiſſe juſſu Imperatoris (Conſtantini Ducæ, ut ſuſpicor,) quoniam Galenus argumentum hoc in ſcriptis ſuis tractare neglexiſſet. ἀλλ᾽ οὖν πειθόμενοι τῷ προστάγματί σου, θεόστεπτε καὶ ἀεισέβαστε αὐτοκράτορ, τὴν παρὰ τοῦ σοφοῦ τούτου ῬΑΖΗ̃, καλλίστην καὶ τελειοτάτην περὶ τῆς λοιμικῆς νόσου πραγματείαν ΣΑΡΑΚΗΝΙΚΑΙ͂Σ λέξεσιν ἐκτεθειμένην εἰς τὴν Ἑλληνίδα μεταμειψάμενοι φωνὴν ἠνέγκαμεν τῷ κράτει σου κ. τ. λ. Citat Rhazes Galenum ἐν ταῖς τῶν ἀφορισμῶν ἐξηγήσεσιν p. 244. neque ullius alterius ſcriptoris, neque Græci neque Arabis facit mentionem.

Vocabula Arabica interpres ſervavit duo: unum p. 246. χάσπε quod interpretatur *rem ſui generis*, τὸ κατ᾽ αὐτό. & alterum p. 248. ῥαίπ, acidiorem lactis aceſcentis ſaniem.

Latinæ verſiones exſtant tres, una *Georgii Vallæ*, Placentini, ad Paulum Piſanum Venetum Patricium Decemvirum, Venet. 1498. fol. & cum Benedicto Veronenſi de febri peſtilentiali, Pariſ. 1528. 4. & Baſil. 1529. 8. cum Pſello de ratione victus, & Joannis Manardi, Ferrarienſis Medici A. 1536. defuncti expoſitione in artem Galeni.

altera *Jo. Gvinterii* Andernaci, Argentorat. 1549. 8. cum Alexandrino Tralliano.

tertia *Nicolai Machelli*, Medici Mutinenſis. Venet. 1555. 8. & 1586. 8.

Rhaſis tractatus nonus ad Regem Almanſorem de curatione morborum particularium. Latine prodiit Pariſ. 1534. 8. apud Simonem Colinæum, &c.

XIV. STE-

* Rodericus hiſtoria Arabum c. 31. Pagi ad A. C. 998. n. 15.

** Vide Merklini Lindenium renovatum in ABUBETER (rectius ABUBEKER) RHAZES, p. 4. ſeq. Plures hujus Raſis lucubrationes MSS. Arabice in Bibl. Leidenſi.

XIV. STEPHANUS Atheniensis, Theophili, de quo supra p. 648. dixi discipulus, Heraclii Imp. suppar temporibus non diversus fuisse videtur à Stephano Alexandrino a) Medico & Philosopho h. e. Chemico. b)

Stephani Atheniensis *explanationes* eruditæ *in Galeni librum priorem Therapevticum ad Glauconem* Græce editæ sunt Venetiis apud Aldum A. 1536. 8. Latine Augusto Gadaldino c) Mutinensi interprete cum paucis ejusdem schollis & castigationibus ibid. apud Juntas A. 1554. 8. Lugduni d) apud Sylvium A. 1555. 8. ibidem apud Frellonium Anno 1558. 8. & ad calcem Medicorum antiquorum Latine redditorum à Junio Paulo Crasso Basil. 1581. 4. Præter triumviros notissimos Hippocratem, Platonem & Galenum, (cujus etiam libros de pulsibus commentario illustrasse se innuit p. 30. & 70. edit. Juntinæ) laudatur ab hoc Stephano p. 18. b. Medicus quidam Anatomicus *Angelevas*, aliunde mihi incompertus & ignotus: *Ac Angelevas quidem ait à glandulis in vesicam vasa tendere* &c.

Scriptum *de re Medica, ordine Alphabetico* exaratum memorat Labbeus d. 127. idem dubio procul (de quo Lambecius lib. 2. Commentar. p. 598. sq. & Nesselius parte 3. p. 29. & 55.) Alphabetum Medicum Empiricum ex Dioscoride & Stephano collectum, quod inscribitur: Βίβλος Διοσκορίδου καὶ Στεφάνου Ἀθηναίου τοῦ φιλοσόφου, περιέχουσα φαρμάκων ἐμπειρίας, κατὰ ἀλφάβητον σαφῶς ἐκτεθεῖσα. Incipit: Ἄβρωτα διατηρεῖ ἀπὸ μυῶν καὶ σκωλήκων τάτε βιβλία, ἱμάτια καὶ χαρτία, ἀψίνθιον ξηρὸν ἀποστρωννυμένον ἐν τοῖς κιβωτίοις. Ἄδιψον διαφυλαχθῆναι εἰ θέλεις, &c. Fortasse ex eodem libro petita *remedia contra dolores dentium & capitis* aliosque nonnullos morbos, quos sub nomine Στεφάνου ἰατροῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου inter Anonymi cujusdam collectanea Græca Miscellanea MSS. reperit Nesselius parte 4. p. 119. Neque omittendum, quod Matthias Theodorus Melaneli, Medicus Antwerpiensis libro de Melancholia ex Galeni, Rufi & Aëtii scriptis, nescio per quem, collecto & à se Latine reddito

a) Eadem sententia Gerh. Joh. Vossii lib. de Philosophia p. 109. Fortasse Atheniensis à Patria, Alexandrinus dicitur, quod ibi versatus & Medicam artem ibi docuerit exercueritque.

b) Chemnicos κατ᾽ ἐξοχὴν Philosophorum & Aristarum nomine venisse notatum in observationibus selectis Hallensibus parte 6. Observatt. 22. seq. Stephanum autem istum etiam Philosophum Oecumenicum dictum reperio.

c) Gadaldirus perperam excusum est in Bibl. Attica Meursii T. 10. thesauri Antiqu. Gr. Gronoviani pag. 1612.

d) Apud Lindenium traditur prodiisse illo anno Lutetiæ.

dito adjunxit Stephani Medici cognomento Magiſtri (Διδασκάλȣ, quo nomine mox venire obſervabis Stephanum Alexandrinum,) *exquiſitiſſimum oculare* collyrium ex Græco Latine à ſe translatum & primum editum Antwerp. 1540. 4.

Stephani Athenienſis *commentarius in prognoſticum Hippocratis* Græce manu exaratus fuit in Bibliotheca Renati Moreau.

De ejusd. Stephani *Apoteleſmaticis*, e) libro *de differentiis febrium*, commentario *in Hippocratis Aphoriſmos*, ſcholiisque *in librum Magni de urinis*, mentionem feci paulo ante in Theophilo. Stephani Alexandrini *novem* πράξεις ſive *lectiones* f) *de arte Chemica* MStæ occurrunt Græce in variis Bibliothecis Galliæ, Italiæ, Germaniæ: fueruntque Lugduni Batavorum apud Jo. Elichmannum, teſte Lindenio, qui *novem libros de divina & ſacra arte Chyſopoeiæ* appellat. In Bibliotheca Cæſarea non tantum Græce exſtant, g) ſed Latine quoque Anonymo quodam interprete. Titulus eſt: Στεφάνȣ Ἀλεξανδρέως οἰκȣμενικȣ͂ h) φιλοσόφȣ καὶ διδασκάλȣ μεγάλης καὶ ἱερᾶς ταύτης τέχνης περὶ Χρυσοποιΐας πρᾶξις ἐν Θεῷ πρώτη. Incipit: Θεὸν τῶν πάντων αἴτιον καὶ βασιλέα τῶν ὅλων, καὶ τὸν ἐξ αὐτȣ͂ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκλάμψαντα μονογενῆ Υἱὸν σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνήσαντες &c. Hæ actiones novem Latine prodierunt *Dominico Pizimento* interprete, Patavii 1573. 8. cum

e) Labbe Bibl. nova MSS. p. 127.

f) Vide, quæ de vocabulo πρᾶξις notavi Volum. VII. hujus Bibl. p. 451. & ad Marinum de vita Procli c. 22. & in Codice Apocrypho N. T. Tom. I. pag. 142. Hinc & πρᾶξαι, lectiones frequentare. Jo. Moſchus in prato ſpirituali cap. LXXVII. ἀπήλθομεν ἐν μιᾷ εἰς τὸν οἶκον Στεφάνȣ τȣ͂ σοφιςȣ͂ ἐγὼ καὶ ὁ κύριος Σωφρόνιος ἵνα πράξωμεν. Ab hoc Stephano Sophiſta & à Stephano noſtro Athenienſi atque Alexandrino diverſus Stephanus Medicus Edeſſenus ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν ἰατροῖς λόγιος, ad Regem Perſarum miſſus à Juſtiniano legatus, de quo Procopius II. 26. de bello Perſico. Stephanum omitto juniorem Philoſophiæ diſcipulum, qui ex Arabico Latine vertit Haly Arabis circa A. C. 1122. clari opus ſpiſſum Medicum in partes duas theoricam & practicam diviſum, ſingulis iterum decem libros complectentibus, quod Latine prodiit Venetiis 1492. fol. opera Bernatdi Ricii de Novaria. Allegat hic Haly præter Græcos Hipppcratem, Galenum, Paulum, Oribaſium, Magnumque, etiam Arabes Aaronem, Meſſium (Meſuen) & Joannem Serapionem.

g) Confer Neſſelium parte 3. p. 14. ſeq.

h) Conringius de Medicina Ægypt. p. 25. ait CPolitanum potius dicendum hunc Stephanum quam Alexandrinum ſi fuerit Doctor Oecumenicus. At enim Oecumenicus potuit etiam dici propter artis & ſcientiæ amplitudinem, non ob dignitatem patriæ vel urbis, in qua docuit, fuitve verſatus.

cum Democrito de arte magna, Synesiique, Pelagii & Michaëlis Pselli scriptis ejusdem argumenti. Tribuuntur autem Stephano Atheniensi, atque Heraclio Imperatori ab auctore dicatas, diserte traditur in titulo actionis nonæ p. 57. Hunc ita porro affatur Stephanus: *DEUS te, ô Imperator, & Rex Regum, universalem & Regem, liberam plenamque potestatem habentem fecit in omnibus terris & ostendit, ut dominareris omnibus suis creaturis cum benevolentia & sapientia, qui sua dextra, qua cuncta continet & facit, Divinitatis instinctum largitus est: & ex suo perenni fonte omnes lætitias & egregia dona depromsit, & varias bonorum operum tuæ Serenitatis à DEO coronatæ, & pietatis multifariæ species ostendit: nec non te servum & confessorem solum unius veri DEI & JESU CHRISTI Filii DEI viventis, quem ille misit in terras. Jure igitur tibi reliquum est, ô Rex à DEO coronate, ambulare cum timore DEI & cum charitate non ficta, ut possis per gratiam Domini nostri JESU CHRISTI fontes aquæ viventis educere, & illius sublimis voti compos fieri, ut assistas à dextris DEI. Quoniam non digna sunt, quæ nunc videntur,* &c.

Memorantur ab eodem Stephano

Ægypti studiosi & Prophetæ pag. 33. b.
Agathodæmon p. 58. 59. b.
Divina & allegorica scripta p. 33. b.
Jacobus Cabidarius & Magistrianus præceptores p. 30. b.
Maximus Chimes p. 60.
Cleopatra p. 61. b. 62. 64. b.
Hoc arcanum didicimus, fratres, tum à DEO, tum à patre nostro Comario antiquo p. 64. b.
Democritus (in quem commentatur Stephanus) præstantissimus vir & omnium virtutum magister p. 28. b. perspicax magister & philosophus & interpres p. 32. b. annon audisti philosophum dicentem p. 38.
Hermes p. 58. b. 31. 33. b.
Orpheus p. 26.
Ostanes respondens Cleopatræ p. 61. b.
Philosophus p. 49. b. Vide Democritus.
Sacra & Divina ars Philosophorum, i. e. Chymicorum, p. 41. b.
Ostende Stephani tui laudem p. 43. b.
Ad Theodorum Epistola p. 30. Magistrianus Theodorus & Jacobus Cabidarius præceptores p. 30. b.

Theo-

Theophilus p. 59. b.
Vox ait ſacra : inventus eſt Pan à creatione Ægypti quæſitus p. 60.
Aliud eſt verboſa, ἡ μυθικὴ, alchymia, aliud vero ἡ μυςικὴ, arcana & abdita p. 30. b.

Sapientiſſimæ ſententiæ problema p. 43. b. ἐξετάσωμεν τῆς σοφωτάτης ἐννοίας τὸ πρόβλημα· ἐννέα γράμματ' ἔχω &c. Ad hunc locum illuſtrandum afferre lubet obſervationem acutiſſimi viri G.G.Leibnitii τοῦ μακαρίτου ex Miſcellaneis Berolin. T. 1. p. 19. ubi accedit illis, qui problema illud ſive ænigma chymicum non dubitant ſolvi poſſe, ſi *arſenicum* eodem denotari ponamus: quanquam certum videtur, Stephano noſtro aliud vocabulum in mente fuiſſe, quod litteris ſuis reddebat numerum non 1505 vel 506, prout α pro unitate vel millenario accipiatur, verum 1694. Sed en tibi viri eruditiſſimi verba: *Habetur in nonnullis Manuſcriptis Codicibus opus, quod inſcribitur:* Στεφάνου Ἀλεξανδρέως οἰκουμενικοῦ φιλοσόφου καὶ διδασκάλου τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς τέχνης πράξεις. *Stephani Alexandrini Oecumenici Philoſophi Magiſtri magnæ & ſacræ artis Praxes. Ad Heraclium Auguſtum opus fuiſſe ſcriptum ferunt. Ibi praxi ſexta habentur verſus,* * *quos ita emendatos (paſſim enim corrupte leguntur) exhibemus:*

Ἐννέα γράμματ' ἔχω, τετρασύλλαβός εἰμι, νόει με.
Αἱ τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ' ἔχουσιν ἑκάστη,
Ἡ λοιπὴ δὲ τὰ λοιπά, καὶ εἰσὶν ἄφωνα τὰ πέντε.
Τοῦ παντὸς δ' ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ ** δὶς ἑπτά,
Καὶ τρεῖς τρὶς δεκάδες καὶ δὶς τρία. *** Γνοὺς δὲ τίς εἰμι,
Οὐκ ἀμύητος ἔσῃ τῆς † παρ' ἐμοῦ σοφίης.

Quæ

* Leguntur etiam in Sibyllinis lib. 1. p. 171.
** Utique legendum δὶς ὀκτώ. Vide infra notulam n.
*** MS. Leibnitii & meum τέσσαρες: atque ita legit etiam interpres Dominicus Pizimentus p. 43. b. & 46. In Sibyllinis eſt σὺν γ' ἑπτά. Si eſſet σὺν διπλά optime ad Sibyllæ mentem quadraret Jo. Aurati Θεὸς Σωτήρ refert enim numerum 1692. Iſ. Voſſii ἀνέκφωνος reddit 1696. itaque & ille probavit, lectionem δὶς τρία c. VIII. de Sibyllinis. Johannis vero Harduini μαδαράψων p. 31. Chronolog. V. T. ad deridendos lectores excogitatum exiſtimo, quod continet numerum 1697. Joannis porro Brentii φασφόρος reddit 1711. apud Joannem Hartungum T. 2. Lampadis Gruteri Criticæ pag. 648. qui ſe Heidelbergæ publicis lectionibus Sibyllina interpretatum teſtatur.
† Sibyllina: θείης παρ' ἐμοίγε σοφίης.

Quæ Latino versu ita reddidi:

Litterulis noscor quadrisyllabus ipse novenis:
Syllaba habet binas, nisi quod tenet ultima ternas,
Vocales quatuor, quinis non propria vox est.
Bis septem vicibus numerum centuria totum
Ingreditur, decadesque novem, tum bis tria. Si me
Noveris, hinc aditus ad sacra nostra patent.

Hos versus mysticè explicat Stephanus sensu proprio dissimulato. Sed constat significari Arsenicon, * *quod tali schemate patet:*

Syllabæ	1		2		3		4			
Literæ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Vox	A	P	C	E	N	I	K	O	N	
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
Vocales	1	.	.	2	.	3	.	4	.	
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
Consonantes	.	1	2	.	3	.	4	.	5	
	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
Numeri.	1000.	100.	200.	5.	50.	1.	20.	70.	50.	
	1000.	100	200	5	50	1	20	70	50	1496.
		1400	....	..90	...	.6	....	....	....	1496
		bis septem centuariæ		ter tres decades		bis tria				

Tttt *Satis*

* Hæc ænigmatis istius explicatio Leoni Svavio jam suboluit in scholiis ad lib. Theophrasti Paracelsi de vita longa c. 5. Basil. 1568. 8. ac probatur etiam Olao Borrichio de

*Satis faciunt autem literæ pro numeris sumtæ, si α significat 1000, & ι unitatem * ut nonnunquam usurpari Grammatici notant. In Codice Stephani, quem vidi, legitur,* ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτὼ, καὶ τρεῖς τρὶς δεκάδες καὶ τέσσαρες. *Et in fine* τῆς παρ' ἐμοῦ ὠφελείας. *Sed hæc numeris minus respondent. Et crediderim, obscurandi veri vocabuli consilio quædam sive ab autoribus, sive à describentibus immutata.*

Aimarus Ranconetus Præses Senatus Parisini, apud Cardanum, (lib. 10. de Var. Rer. Cap. 150. T. 3. Opp. p. 208.) eosdem versus in nescio quo Codice reperit. Legit autem ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς, n) ὀκτὼ & τρεῖς τρὶς δεκάδες, σὺν τ' ἑπτά; *quasi essent duæ centuriæ, & octo ac novem, id est 17 decades. Computat solas consonantes, & semel omittit* N. *Itaque* P, Σ, N, K *dare 100, 200, 50, 20, id est 370, nempe duas centuarias, 200, & 17 decades, seu 170. porro* σὺν τ' ἑπτά *interpretatur cum T. 300,* ἑπτά *seu 7. Decades, quod rursus facit 370. Sed vocales non computari, eundem numerum bis confici,* N *semel omitti,* ἑκατοντάδες *legi* δὶς, *pro* δύο, *parum congrua sunt.*

Alterum ænigma extat apud Basilium Valentinum, & his versibus Germanicis continetur:

> *Fünf* Bücher hat uns zugericht
> Moses allein durch Gotts Gedicht,
> Die *wen'ger Zahl* sein'n Büchern folgt,
> Wie da geboten ist sein'm Volck,
> *Drey* Patriarchen *stumm*
> Erclärns in einer Summ,

Ein

de ortu & progressu Chemiæ p. 100. Sam. Reyhero c. 3. de numeris chemicis, ubi alia ejusmodi, sicut & apud Morhofium lib. 1. polyhist. p. 105. & Georg. Wolgangum Wedelium τὸν μακαρίτην Exerc. Medicophilolog. decade IX. diss. 7.

* Hujus rei exempla & testimonia idonea optem vir eruditiss. addidisset: uti certum est sigma interdum pro senario usurpari, sicut in Codice Mediceo Manethonis apotelesmaticorum liber sextus βιβλίον Σ, ut prætercam quæ notavit Grotius ad Apocalyps. XIII. ult. & parte 2. Epist. 480. ad Salmas. & 491. 492. & Henricus Noris, Cardinalis in Epochis Syromacedonum p. 302.

n) Illustris Leibnitius ipse in Codice suo δὶς ὀκτὼ se reperisse non diffitetur. Ita & Dominicus Pizimentus legit: ἑκατοντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτὼ, vertit enim: *centenaria bis octo*, non tantum p. 43. b. sed & p. 46. *centenaria sunt sexdecim, ex perfectorum complemento.* Sunt autem perfecti numeri *senarius* atque *denarius*. Ita etiam Codex meus Græcus MS. atque ita & in Sibyllinis legitur.

Ein Zeuge redt mit höchster Stimm,
Wer gar *nichts* gilt, ist sehr im Sinn,
Funfzig ist mehr denn *Fünf* die Zahl
Und sind doch nur *zween* überall,
Tausend beschliessens End zugleich,
Wers versteht, der ist gantz reich.
Fünf Ding *im Leb'n* solchs offenbaren,
Und *fünf im Todt* dabey auch waren.
Viere sprechen das Urtheil aus,
Das *ein*' allein richt aus den Strauss.

Hæc ita Latine olim adolescens converti; & explicationem margini adscribo:

	V	*Quinque* libros fecit Divino Numine Moses,
	I	Quos *numerus* Josuæ suscipit inde *minor*.
	CTR	*Tres muta* populis Patriarchæ voce loquuntur,
	I	*Unicus* hoc testis vera dedisse probat.
	O	*Nil* agit, hæc qui non attenta mente revolvit,
a) *duæ literæ*	LV	Nec *quinquaginta quinque* subesse videt.
	M	Sunt tamen illa *duo*, a) queis si *millena* subirent,
b) *finalis.*		Divitias sapiens *fine* b) parare potest.
in syllaba prima	V	*Nascenti quinos* comites assistere cernes,
in syllaba ultima	V	*Quinque* etiam comites mox *morientis* erunt.
Syllabæ quatuor.		Sunt *quatuor*, quorum nutu sententia fertur:
Una vox, Victriolum.		Judicio prodit res tamen *una* suo.

Nempe Germani sæpe pro Vitriolo legunt scribuntque Victriol, *corrupte, quasi à victoria derivaretur; cum constet,* Vitrum *Latinis etiam colorem cæruleum significare.*

At Ænigma Basilianum à Græco dissentire videtur. Ita est: erunt tamen fortasse, qui conciliationem comminiscentur. Nostrum *Vitriolum*, nostrum *Arsenicum clamant illi, qui se unos philosophos appellandos contendunt. Nempe est in arcanis eorum schedis, ad quæ aliquando, tanquam ad Eleusinia sacra admissus sum, materia quædam, cui utrumque nomen non inepte attribui possit.* Hactenus illustris Leibnitius.

XV. GYNÆCIORUM sive de mulierum tum aliis tum gravidarum, parientium & puerperarum affectibus & morbis, scriptorum veterum recentiumque collectio fertur ex triplici editione, quarum prima

lucem vidit Basileæ 1566. 4. apud Thomam Guarinum: secunda Basileæ per Conradum Waldkirck, 1586. 4. & tertia Argentinæ 1597. fol. apud Lazarum Zetznerum. Primam dedit, Caspar Wolfius Tigurinus, secunda Caspari Bauhino Basileensi Medico, tertia Israeli Spachio Argentinensi debetur.

In prima familiam ducit

1. Casparis Wolfii Harmonia Gynæciorum, sive de morbis muliebribus liber collectus digestusque ex Cleopatra, ex Moschionis Latino veteri interprete, & ex libro Matricis dicto, & Theodori Prisciani libro tertio ad Salvianum, qui Gynæcia inscribitur, p. 1--186.
2. Ex Albucasis, Medici Arabis, clari circa A. C. 1080. libro secundo methodi medendi capita à 72. ad 78. de ratione curandi aliquot affectus mulierum & extrahendi fœtus, secundinas &c. p. 187--214.
3. Erotis Medici, * liberti Juliæ, quem aliqui Trotulam inepte nominant, Muliebrium liber longe quam ante emendatior, p. 215--310.
4. Nicolai Rochei Medici, qui Parisiis A. 1542. scripsit, liber de morbis mulierum curandis, collectus ex veterum Græcorum, Latinorum & Arabum monumentis & ex propria experientia, p. 311--550.
5. Ludovici Bonaciali, Medici Ferrariensis clari circa A. C. 1530. Muliebrium libri duo, nunc longe commodius distincti in sua capita, & à mendis innumeris liberati p. 554--770.
6. Jacobi Sylvii, Medicæ rei apud Parisios interpretis Regii commentarius de mensibus mulierum & hominis generatione sive fœcundiditatis & sterilitatis causis, denuo per Alexandrum Arnaudum diligentissime castigatus, p. 771--868.
7. ΜΟΣΧΊΩΝΟΣ περὶ γυναικείων παθῶν, *Moschionis*, Medici Græci, de morbis muliebribus liber distinctus in Capita CLXIII. Græce ex Cod. MS. Bibliothecæ Augustanæ, cum Conradi Gesneri scholiis & emendationibus, nunc primum editus opera & studio Casparis Wolfii, p. 1--45.

8. Ἰα-

* Et stylus & alia, scriptorem hunc veterem Latinum Juliæ Augusti ætate longe inferiorem demonstant, quem Doctorem Salernitanum fuisse notat Tho. Bartholinus diss. 6. de legendis libris p. 167. In prologo primoque ipso capite & 4. 5. 8. 10. 13. laudatur Galenus. Capite 20. Trotula obstetrix sive magistra operis. Cap. 61. nobiles Salernitanæ & Saracenæ mulieres. Etiam cap. 61. aquæ vitæ de meliore destillatæ mentio, & c. 63. laudatur pulvis ordinatus per Magistrum Geraldum. Cap. 2. Medicus quidam in regione Franciæ. Vide Jo. Rhodium ad Soribonium Largum p. 11. & Jo. Baptistæ Margagni Epistolam de Celso & Sereno Sammonico p. 69. seq.

8. ἰάματα ἄϊλα ἀνωνύμȣ τινὸς, Anonymi medicamenta quædam adverſus affectus cutis & capillorum capitis, capita VII. Græce in MS. Codice reperta ad Moſchionis calcem, p. 46--50.

In editione ſecunda Anni 1586. 4. quæ duobus dividitur voluminibus, hæc priore exhibentur:

1. Felicis Plateri, Medici Baſileenſis, qui annos LXXVIII. natus A. 1614. obiit, de mulierum partibus generationi dicatis icones, una cum explicationibus.
2. *Moſchionis* περὶ γυναικείων Græce cum Geſneri ſcholiis.
3. Caſp. Wolfii harmonia Gynæciorum.
4. Erotis, muliebrium ſive de paſſionibus mulierum liber.
5. Nic. Rochei de morbis mulierum.
6. Ludovici Bonaciolæ enneas muliebris ad Lucretiam Borgiam Ferrariæ Duciſſam, ex vetuſto exemplari à mendis innumeris integritati & ordini reſtituta, p. 222--303. Sed omiſſa præfatio, quæ ruborem Duciſſæ Julio II. non ignotæ incutere potuit, legiturque in prima editione Ferrarienſi ſine temporis nota in fol.
7. Jac. Sylvii de menſibus mulierum & hominis generatione.
8. Jacobi Rueff, Chirurgi Tigurini, de conceptu & generatione hominis. & iis, quæ circa hæc potiſſimum conſiderantur, libri VI. quos Tiguri 1554. 4. edidit, p. 341--424.

Volumine poſteriore:

9. Hieronymi Mercurialis (A. 1606. ætatis LXXVI. defuncti) de morbis muliebribus, circa conceptum, partum, nutritionem partus, & univerſum ſtutum uteri, libri VI. ex editione Baſil. 1582. 8.
10. Jo. Baptiſtæ Montani Veronenſis (defuncti A. 1551.) de affectibus uterinis libellus cum ejusdem decem conſiliis muliebribus, pag. 197.
11. Victoris Trincavelli, Medici Veneti & Profeſſoris Patavini A. 1568. denati Conſilia Muliebria III. p. 252.
12. Albertini Bottoni, Philoſophi ac Medici Patavini, qui A. 1596. ſenex obiit, de morbis muliebribus liber pag. 269. ex edit. Patavino 1585. 4.
13. Joannis le Bon, Regis Galliarum & Cardinalis Gviſiani Medici, therapia puerperarum, p. 389.
14. Ambroſii Paræi, Regis Galliarum chirurgi primarii, de hominis genera-

neratione liber, p. 404. excerptus ex ejus operibus junctim editis Parif. 1582. fol.

15. Albucafis Arabis de morbis muliebribus capita, p. 489.

16. Francifci Rouffeti, Medici Galli, ὑστεροτομοτοκία five de partu Cæfareo liber, è Gallica editione Parif. 1581. 8. verfus Latine à Cafpare Bauhino, p. 501.

17. Lithopædii five embryonis petrefacti in urbe Senonenfi, qualem A. 1585. in Epiftola ad Bauhinum D. Jo. Alboifius defcripfit, icon addenda commentariis Mauritii Cordæi in Hippocratem de morbis mulierum, p. 564--566.

In editione tertia A. 1597. fol. eadem omnia, nifi quod tertiæ partis loco hæc accefferunt:

18. Cafparis Bauhini, Medici Bafileenfis, de partu Cæfareo ad Francifcum Rouffetum appendix, p. 480.

19. Mauricii Cordæi, Medici Parif. Commentarius ad Hippocratis librum 1. de morbis mulierum, p. 492. ex edit. Parif. 1585. fol.

20. Martini Akakiæ Catalaunenfis de morbis muliebribus libri duo. pag. 745.

21. Ludovici Mercati, Pinciani, Gynæciorum, five de mulierum, virginum & viduarum, de fterilium & prægnantium, de puerperarum & nutricum paffionibus, morbis & fymptomatis libri IV. p. 803. editi pridem ab auctore Pinciæ A. 1579. 4. recufi Bafil. 1588. 4. Madrit. 1594. fol. & tomo quarto operum Francof. 1608. fol.

MOSCHIONIS nomen inter veteres Medicos Græcos neutiquam ignotum, nam & Plinius ejus meminit XIX. 5. *fcripfit & Mofchion Græcus unum de raphano volumen.* Tertullianus de anima cap. XV. *ut neque extrinfecus agitari putes prircipale iftud fecundum Heraclitum, neque per totum corpus ventilari fecundum Mofchionem.* Mofchionis κοσμητικὸν laudat Galenus de medicamentis fecundum locos T. 2. edit. Bafil. p. 158. γέγραπται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ παρά τε Ἀσκληπιάδῃ καὶ Ἡρακλείδῃ τῷ Ταραντίνῳ καὶ Ἐλεφαντίδι καὶ Μοσχίωνι διὰ τοῦ κοσμητικοῦ, ἐξ ὧν ἔγραψε καὶ αὐτὸς τάθ᾽ ὑπ᾽ Ἀσκληπιάδου προγεγραμμένα. meminit iterum Mofchionis in libris de medicamentis fecundum genera T. 2. p. 339. 340. p. 357. & p. 391. Afclepiadis nonnulla recenfuiffe notat quarto de differentiis pulfuum T. 3. p. 51. indeque dictum effe διορθωτὴν five correctorem.

Μοσχίων

Μοσχίων ὁ διορθωτὴς ἐπικληθεὶς, ἐπειδή τινα τῶν ὑπ' Ἀσκληπιάδου λελεγμένων ἐπηνωρθοῦτο, μὴ πάντη πειθόμενος τ' ἀνδρί. Moſchionis emplaſtrum Aëtius IV. 13. p. 755. Theodori Moſchionis librum LVIII. laudat Alexander Trallianus p. 81. qui ex Moſchione iterum quædam affert p. 84. qui Latino veteri interpreti & Torino eſt Muſcienus.

Sed longe junior Moſchio eſt, cujus liber de iis, quæ ad partum pertinent in gratiam obſtetricum Græcarum ex Latino verſus & capitibus XXXII. auctus exſtat in jam memoratis tribus Gynæciorum collectionibus, in quibus omnibus deeſt præfatio Græca, quam in Codice ſuo MSto legit Iſ. Cauſaubonus a) & ex Codice Cæſareo à Lambecio b) vulgatam hoc loco cum veteri Latina verſione à Græcis licet quandoque abhorrente apponam:

Ὁπηνίκα συνεχῶς ἡμῖν ἐν ταῖς γυναιξὶν ἡ μαῖα ἐγεγόνει ἀναγκαῖα, καὶ οὐδεμίαν ἐφεύρομεν φιλόπονον οὖσαν, ἢ γράμματα ἑλληνικὰ μεμαθηκυῖαν· εἰ δὲ καὶ μεμαθήκει, πάντα ἐν τῇ τῶν Λατίνων διαλέκτῳ μετέφρασεν ἂν τὰ γυναικεῖα, ὅπως δυνηθῇ γινώσκειν τῷ λόγῳ τῆς ἀναγνώσεως πάντα. Ἐγὼ τοίνυν ΜΟΣΧΙΩΝ, πολλὰ ἤδη ὁρῶ ὡς πανταχόθεν μετενεγκεῖν ἐκ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον, μᾶλλον μὲν οὖν κατεσκευασμένα καὶ ἐπιμελέστερον κεκαθαρμένα, καθάπερ ἐν τῷ ὀφθαλμικῷ καὶ χειρουργικῷ τοῦ Φιλιατροῦ, ἀλλὰ μὴν καὶ ποιηματικοῦ ἀνέγνωμεν, ἔδοξεν ἐμοὶ ταῦτα τὰ γυναικεῖα ἐκ τῆς τῶν Λατίνων μετατρέψαι διαλέκτου. ἔξεστι τοίνυν καὶ μέγιστον μέρος πρὸς ὁλόκληρον δύναμιν ἀκολουθήσας μετενέγκοιμι, ὅπως δυνήσαιμι τὴν τῶν γυναικῶν ψυχὴν τούτῳ τῷ λόγῳ ἐξιλαρῦναι, ἤρεσεν ἡμῖν, ὅπως τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐπαινουμένων ἐν ἐπιτομῇ ποιήσω, ἵνα πάντα εἴποιμι καὶ οὐ μέγεθος τῆς πραγματείας ποιήσομαι, πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας πολλὴν τὴν ἀκολουθίαν σύντομον τῶν λεχθέντων παραδώσω· καὶ πρὸς ταῦτα ἄλλα τριακονταδύο κεφάλαια προσέθεικα, ἵνα ἐξ ἁπάντων ἠθροισμένων ὑπόμνημα ἱκανὸν δυνηθῇ εἶναι. ἐπὶ τούτοις δὲ ἁπλῶς ἠβουλήθην λέξαι, ἵνα τὸ δῆλον λέξω τὸ τῶν ῥημάτων πρὸς χρῆσιν ταῖς γυναιξὶν, ὅπως καὶ ταῖς ἀπείροις μαίαις δηλαδὴ τὰ ἐκτεθέν-

a) Caſaubonus in limine Caſaubonianorum editorum à Venerando noſtro Wolfio, ubi notat ſtilum bararum eſſe ac vix νοητόν. *Plane θαύματα iſte loquitur, non ῥήματα. Non Græcam, non Latinam agnoſco phraſin.*

b) Lambec. VI. p. 135. qui antiquum & præſtantem ſcriptorem redolere ait. Sed rectius Reineſius: *hunc Alexandri Tralliani Moſchione & Alexandro ipſo multo juniorem eſſe, & ſeculis rudioribus mediæ, ſi non infimæ, Græciæ vixiſſe certum eſt.*

θέντα τῷ λόγῳ εὐχερῆ γνήσωνται, εἰς ποῖα καὶ πόσα μέρη διαιρεῖν ἅπαντα περὶ τῶν γυναικῶν παραδοῦναι ἠθέλησα, εἰς δύο μαίας ἐξακολουθήσας, ἡ μὲν ἄπειρος, ἑτέρα δὲ ἥτις ἐκ πασῶν τῶν μαιῶν ἔμπειρος καθίσταται· ταύτην πάλιν διαιροῦμεν εἰς τὰς κατὰ τὴν φύσιν συμβαινούσας αἰτίας, καὶ παρὰ τὴν φύσιν τῶν μαιῶν. εὐκτικὸς γὰρ ὁ λόγος ταῖς γυναιξὶν ἂν εἴη, εἰ τὸ μέρος ἐξ αὐτῆς τῆς μαίας γυμνασθήσεται, καὶ τοῖς ἄλλοις δῆλος, εἴ τις εἴη δυνατὸς τῶν γυναικῶν λόγον διαγνῶναι.

Cum frequentius nobis in muliebribus causis obstetrix fuisset necessaria, nullasque invenimus studiosas, quæ literas Græcas attigissent: & cum Gynæcia in Latinitatem translata, c) *omnes desiderarent: ego vero* Moschion, *qui jam Judæorum* d) *quædam quomodocunque transtulissem (veritate rationis potius nixus, quam instructa oratione, vel diligentius polita usus) sicuti in ophthalmicis, chirurgumenis, Philætio, theorematicis legisti: placuit & quod Gynæcia in Latinum* e) *verteremus sermonem, jamque maximam partem Triacontadis* f) *integro tenore ad verbum transtulerim. Sed cum vidissem grande corpus futurum, & quod muliebres animos cito præ magnitudine lassare posset, placuit Methodicorum* g) *brevitatem sequi, ut omnia dicerem, neque tamen grande corpus efficerem, sed omnia brevissime complecterer, idque simplicibus & muliebribus aliquando verbis, ut mulieres lectionis imperitæ, vel ab aliis sibi lecta facile consequantur.*

In capite 150. nomen auctoris Moschionis iterum occurrit, & citatur Soranus, cujus quatuor libros *γυναικείων* Suidas commemorat, sicut Dioclis

c) In Græco est: *aut si didicissent etiam, omnia ad affectus mulierum pertinentia Latino idiomate translata haberent, ut lectione omnia possent cognosci.*

d) In Græco nulla Judæorum mentio, sed sensus est: *cum multa videam passim transferri congruenter veritati, instructiora etiam & diligentius polita, sicut in* Philiatri *ophthalmico & chirurgico, sed & (ποιηματικῷ* pro *ποιηματικοῦ* legit Lambecius, vetus interpres *Θεωρηματικῷ*) *theorematico legimus.*

e) Imo è Latino in Græcum.

f) Triacontadis sive triginta librorum mentio hoc loco in Græco desideratur: sed mox Moschio meminit de capitibus à se additis XXXII.

g) Hinc interpretem hunc veterem secta Methodicum & Sorani asseclam collegit G. Hieron. Welschius in suarum curationum historia p. 474.

Dioclis γυναικεῖα συγγράμματα Galenus lib. 2. in VI. epidem. Atque Aretæus, ubi de marasmo disserit, testatur se γυναικεῖα scripsisse, ut Hippocratis libros duos περὶ γυναικείων, qui exstant, velut omnibus notissimos dicere omittam. Sed Moschionis verba se ipsum iterum, uti in præfatione fecerat, nominantis audiamus: Καὶ ταῦτα τὰ αἴτια ἃ ἐγὼ Μοσχίων καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ τεθελήκασι ποιῆσαι τοῦ δυσχερεστάτου τόκου. Σωρανὸς δὲ ἄλλας προστίθεται αἰτίας. In antiqua versione Latina vocatur *Muschio*, Simeon Januensis & Matthæus Silvaticus subinde appellant *Musionem*, ut notat Reinesius Epist. 51. ad Daumium pag. 137. *Diversas autem*, inquit, *utramque tamen barbaram*, *Latinas editiones hujus Moschionis fuisse, patet ex iis*, *quæ allegant ex Moschione Simon & Matthæus: suboluit hoc etiam Gesnero. Quin videtur ex altera manasse Græcum textum*, *alteram è Græco*, *& hæc quidem fuse trado lib. V. Var. Lect. cap. 15.* Libri tres posteriores Variarum Lectionum Reinesii, quod dolendum, non viderunt lucem, exceptis pauculis capitibus ad calcem Epistolarum ad Daumium, in quibus illud de Moschione haud legitur. Asclepiadis γυναικεῖα memorat Galenus 1. κατὰ γένη T. 2. edit. Græcæ Basil. p. 325.

Moschionem *de pessariis* scripsisse, Jo. Georgius Schenckius in Bibliotheca Medica annotat. Non puto autem aliud ejus de hoc argumento fuisse scriptum, præter ea quæ de illis tradit libro περὶ γυναικείων capite 131. & (ubi commendatur etiam pessus *Mnaseæ* Medici) c. 135.

Nescio quales sint vel cujusnam Moschionis ὑποθῆκαι, quæ servantur MSS. inter libros Is. Vossii in Bibloth. Academiæ Lugduni Batavorum.

De Moschione Comico & Tragico dixi lib. 2. hujus Bibl. c. 9. & 22. Ejus fragmentum prolixius de rudi hominum vita paulatim exculta, quod incipit, πρῶτον δ' ἄνειμι, exstat post Fulvii Ursini Carmina novem fœminar. p. 274. seq. Alia in Jac. Hertelii sententiis Comicorum p. 624. seq.

Moschion alius, cujus librum de ingenti nave Hieronis laudat Athenæus V. p. 206.

Moschionis parasiti mentio apud eundem Athenæum VI. p. 242.

XVI. CHIRURGICOS * paucos scriptores Græcos Veteres, & plures Latinos recentiores uno corpore junctim Latine edendos cura-

 vit

* *Vulnerarii* hi dicti Romanis. Vide, quæ de Archagatho Vulnerario Plinius XXIX, I.

vit chalcenterus ille Conradus Gesnerus, cujus collectio lucem vidit Tiguri 1555. fol. in ea continentur:

Joannis Tagaultii Ambiani Vimaci, Parisiensis Medici excellentis, de Chirurgica institutione libri quinque, quibus totum *Guidonis Cauliaci* Chirurgicum volumen continetur, sed multo copiosius, & pro barbaro obscuroque jam Latinum, elegans & expeditum. Libro primo, qui est de tumoribus præter naturam, præmittitur generalis Chirurgi institutio, p. 1. Liber II. est de plagis seu cruentis vulneribus, p. 49. Tertius de ulceribus, p. 91. Quartus de fracturis, p. 112. & quintus de luxatis ossibus. p. 121.

Jacobi Hollerrii Stempani, Medici Parisiensis præstantissimi, de materia Chirurgica, institutionum Chirurgicarum liber sextus, cui ossium humani corporis delineatio triplex à parte anteriori, à tergo & lateralis præmittitur, p. 126.

Mariani Sancti Barolitani Itali, artium & Medicinæ Doctoris & Chirurgi Gesneri tempore in Italia celeberrimi, Compendium Chirurgiæ, pag. 148.

De capitis læsionibus à Chirurgo curandis dialogus inter Marianum & Franciscum, p. 170. b.

Libellus de calculo renum & vesicæ, ejusque causis, signis & curatione, p. 177. cum præmisso Marcelli Palingenii Stellati carmine A. 1534.

Libellus aureus de lapide vesicæ per incisionem extrahendo, p. 184.

De modo examinandi medicos Chirurgicos, dialogus Jacobi, Andreæ & Mariani, p. 195.

Angeli Bolognini, Professoris in Academia Bononiensi, de cura ulcerum exteriorum libri II. p. 207.

Liber de unguentis, quæ communis Chirurgorum usus in solutæ continuitatis medela recepit, p. 216. b.

Michëlis Angeli Blondi Itali liber de partibus ictu sectis citissime sanandis, & medicamento aquæ nuper invento, ad Antonium Puccium, pag. 225.

De origine morbi Gallici, deque ligni Indici ancipiti proprietate, adversus plurimorum opinionem, p. 234.

Bartolomæi Maggii, Bononiensis Chirurgi peritissimi, de vulnerum sclopetorum & bombardarum curatione tractatus, p. 242.

Alfonsi

Alſonſi Ferrii, Neapolitani, Medici noſtro ſeculo clariſſimi, de ſclopetorum ſive archibuſorum vulneribus libri III. p. 287.

Corollarium de ſclopeti ac ſimilium tormentorum pulvere, p. 304.

De caruncula ſive callo, quæ cervici veſicæ innaſcuntur, opuſculum Chirurgis omnibus imprimis utile, p. 303.

Joh. Langii, Lembergii, Illuſtriſſ. Principum Palatinorum Rheni, &c. Medici doctiſſimi, Themata Chirurgica XI. ex opere ejus Epiſtolarum Medicinalium excerpta, p. 311.

Cl. Galeni * de faſciis liber, Vido Vidio ** Florentino interprete, p. 321. Ex Codice, in quo Galenus, Soranus, Heliodorus: & ab interprete inſerta quædam ex Sorano p. 330. b. 333. a. b. 335. b. 336. 337. b. & ex Heliodoro p. 333. b. 334. b. 335. b. 336. b.

Oribasii de laqueis liber ex Heracle, eodem interprete, p. 338. adde, quæ ſupra p. 641.

Ejusdem ex Heliodoro de Machinamentis liber, eodem interprete, pag. 341.

Jacobi Dondi, Patavini Medici præclari, quem *Aggregatorem* cognominant, enumeratio remediorum ſimpliciorum & compoſitorum ad affectus fere omnes, qui à Chirurgo curantur, p. 369. Variis capitibus, ordine ſingula Alphabetico.

Examen Leproſorum authoris innominati, p. 391. a.

Conradi Geſneri obſervationes de medicinæ Chirurgicæ præſtantia & antiquitate ad Geryonem Seilerum, Medicum Auguſtanum. p. 393.

Ejusdem enumeratio alphabethica virorum illuſtrium, qui rem Chirurgicam vel ſcriptis vel artis uſu excoluerunt, p. 395.

Figuræ, quibus res Chirurgica mire illuſtratur, multæ variæque paſſim

 adjectæ

* In hoc citatur Amintas pag. 328. b. 329. 332. Apollonius junior p. 333. Apollonius Tyrius p. 333. Diocles p. 324. a. b. Glaucias p. 324. a. b. 325. 326. a. b. 330. b. Hippocrates p. 321. a. b. 322. 329. 331. Mantias p. 321. Menecrates p. 329. Mencritus pag 336. Molpus p. 324. Perigenes p. 324. 326. b. 331. Phalereus p. 328. b. Soſtratus p. 331. b. 333. Ut & hoc addam, thoracis Romani, quem cataphractum dicunt, mentio p. 331. b.

** Hujus Vidi Vidii, qui Franciſci I. Regis Galliæ archiater fuit, & A. C. 1567. diem obiit, exſtat opus excuſum Pariſ. 1544. fol. Chirurgia é Græco in Latinum converſa, in qua HIPPOCRATES de ulceribus, cum Vidii commentariis, Hippocrates de fracturis, de articulis & de officina medici, cum commentariis GALENI. Galeni de faſciis liber. ORIBASII de laqueis & machinamentis libellus. Eadem recuſa tomo ultimo operum Vidi Vidii, junctim excuſorum Venetiis 1611. fol. ac deinde ſæpius Francofurti 1626. 1645. 1667.

adjectæ sunt, instrumentorum, & aliæ; plurimæ vero fasciarum, laqueorum & machinamentorum in Galeni & Oribasii libris.

Fuerunt autem pleraque omnia tunc Germaniæ nova, & quæ alibi prius impressa fuerant, longe tunc emendatiora.

Indices accesserunt duo, alter capitum ab initio, alter alphabeticus in fine voluminis.

XVII. CHEMICI scriptores Græci præcipue adhuc inediti in Bibliothecis delitescunt, de quibus dicere animus est infra capite VIII. ubi accuratius recensebo illam collectionem MS. ex qua *Heliodorum* Volum. VI. p. 789. & *Synesium* Volum. VIII. p. 232. in lucem protuli. Quoniam autem sub antiquis Græcorum scriptorum nominibus etiam varia scripta Chemica typis edita feruntur, quanquam Latine illa quidem & incerta fide, tamen & horum notitiam brevem præsenti loco adjungere haud ab re fuerit.

De *Hermetis* tabula smaragdina aliisque scriptis sub illius nomine, dixi lib. 1. cap. 10. In præsenti tantum addo *Physicam Hermetis*, quæ exstat T. 1. theatri Chemici p. 408. nihil aliud esse, quam *Gerardi Dornei* in tabulam smaragdinam commentarium: Et eandem *tabulam smaragdinam*, sive *verba secretorum* Hermetis Trismegisti, commentariis *Wilhelmi Christ. Kriegsmanni* illustrata extare etiam in Jo. Jacobi Mangeti Bibliotheca Chymica curiosa Genev. 1702. fol. T. 2. p. 380. & Hermetis tractatum in septem capitula divisum, *de lapidis Physici secreto*, qui incipit: *in tam longa ætate non destiti experiri*, cum scholiis Anonymi p. 400. Hermetis liber *de Compositione* ex Arabico versus prodiit inter Philosophiæ Chymicæ quatuor vetustissima scripta Francof. 1605. 8. Tres porro Hermetes Chymicos distinguit Olaus Borrichius in conspectu scriptorum Chemicorum p. 3. cujus verba adscribam: *Præter* Tabulam smaragdinam *exstant quidem varia* Hermetis *(posterioris haud dubie) opuscula Chemica, sæpe à Græcis, Latinisque ad partes vocata, ut sunt* τοῦ ἑρμοῦ φυσικαὶ βαφαί, τοῦ ἑρμοῦ ἀρχικὴ βίβλος, *item*, ὅσα ἀπὸ ἑρμοῦ, καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα *per* Olympiodorum *scripta; denique* variæ sententiæ Hermeticæ *in antiquo* Synesio, *in* Turba Philosophorum, *in* Margarita pretiosa Petri Boni Lombardi, *in* libro Secretorum Calid, *in* Seniore Zadith, Hortulano, Rosario, Rupescissa, Isaaco Hollando, Alberto Magno, Arn. Villanovano, Aristotele Chemico, Bernh. Trevisano, aliisque *laudatæ; quæ an ex Germanis* Hermetis secundi *scriptis haustæ sint, multis ambiguum est.*

Id

Id constat, ab omnibus Hermetici studii amatoribus, immo quod superat, ab omnibus in praxi Chemica ad complementum operis feliciter provectis germanas æstimari. Sed quid de septem capitulis Hermetis, *quæ publici juris sunt, pronunciandum? extra omnem dubitationis aleam ea recentiori cuidam scriptori, sive* Hermeti tertio *attribuenda sunt, & quidem pio, atque ad DEUM anhelanti Magistro, quique post varia experimenta, quibus frustra insudavit, solius DEI vivi inspiratione artem, quod fatetur, perdidicit, quæ utique in* secundum Hermetem, *ex columnis, tabulisque* Hermetis primi *institutum cadere nequaquam possunt. His adjice, quod* ultimus *hic* Hermes *filios præteritorum Philosophorum sæpe alloquatur, & ad* libros antiquorum, *immo vero, alicubi ad* Avicennam *provocet, quodque quatuor elementorum cognitionem profiteatur, quæ utique ævo* Hermetis secundi *neutiquam conveniunt.*

DEMOCRITUS Abderita de arte magna, cum *Synesii, Pelagii, Stephani* Alexandrini & *Michaëlis Pselli* scholiis atque commentariis prodiit ex Dominici Pizimentii Vibonensis versione, Patav. 1573. 8. ad Antonium Perronettum, Cardinalem. Hic Pizimentius, qui Romæ A. 1570. scripsit, narrat Codicem Græcum emisse se à Corcyreo quodam, qui Venetiis Romam se contulerat. Democriti scriptum incipit his verbis: *Natura natura gaudet, & natura naturam vincit, & natura naturam retinet.* In Græco inscribitur: Δημοκρίτου φυσικὰ καὶ μυστικά. Apud Latinum interpretem: *Ex rebus naturalibus & mysticis Democriti.* Malim: *ex scriptis naturalibus.* Prodiit etiam cum Antonii Mizaldi memorabilium centuriis Colon. 1572. 12.

ARISTOTELES de perfecto magisterio, lucem vidit in Gvil. Grataroli collectione scriptorum Alchemiæ p. 188. Basil. 1561. fol. & Tomo secundo edit. Basil. 1572. 8. atque in theatro Chemico, Ursellis 1602. & Argentorat. 1613. 8. Tomo tertio p. 56--118. & in Bibl. Chymica Mangeti T. 1. p. 638.

Aristotelis *Practica Philosophici lapidis*, inter opuscula veterum Philosophorum de Alchemia, Francof. 1550. 4. & in theatri Chemici Tomo quinto. Argentorat. 1622. 8. & in Bibl. Chymica Mangeti p. 659. Non is est hic scriptor, ut notatum Borrichio, * qui se velit haberi Stagiritam Alexandri magni præceptorem, sed qui profitetur ingenue, ab Arabibus Philosophis, imo ab ipso Avicenna se didicisse. In additionibus memorantur etiam Arabes Emanuel, Rasis &c.

* Conspectu scriptorum chemicorum §. 16.

Expoſitio *Epiſtolæ Alexandri Regis*, in Tomo primo ſcriptorum artis auriferæ Baſil. 1593. 8. Imprimis hoc loco meretur commemorari farrago, quæ inſcribitur *Turba Philoſophorum* & *allegoriæ Sapientum* in artis auriferæ ſcriptorum collectione Baſil. 1593. & 1610. 8. volumine primo, ubi etiam *Mariæ* Prophetiſſæ practica: & in theatri Chemici Tomo quinto. Argentorat. 1622. 8. & in Mangeti Bibl. chemica p. 445. 480. duplex Turbæ Philoſophorum editio. *Ex Arabum*, inquit Borrichius, *ſententiis magnam partem conflata eſt, aliis quibusdam Latinis, Græcisque adjunctis* Turba Philoſophorum, *quæ antiqua dictorum Chemicorum farrago paſſim citatur ab* Alano, Alberto Magno, Petro Bono Lombardo, *aliisque ſuperiorum ſeculorum Magiſtris. Quis autem fuerit ille Arisleus, qui Pythagoricos diſcipulos ita in unum coegit, nemini hodie compertum. Id ſatis evidens, dictionem ſapere mores Antiquorum Chemicorum, & in Græcis, Arabibusque ſimilia plura occurrere.* Kircherus *in* Turbam *obliquior eſt, ſed immerito: ſit plena tautologiis, barbariſmis, gryphis, & quandoque ineptiis, dummodo ſub his ſpinis non raro colligantur roſæ. Sæpe intermiſcent hi ſcriptores variis male conſarcinatis collectionibus ſententiolam unam illuſtrem vix auro redimendam. Ita* Bernhardus Treviſanus *in hoc Magiſterio Roſcius, agnoſcit ſe, poſt inanem infinitorum librorum lectionem, ab uno* Parmenide *in Turba, rectam in viam reductum fuiſſe.*

Index in Turbam Philosophorum

*ad paginas * Mangeti T. 1. Bibl. Chemicæ.*

* Pag. 445. incipit exemplar primum Turbæ, LXXII. ſermonibus ſive capitibus. Pag. 467. Allegoriæ ſapientum diſtinctionibus ſive capitibus 29. & Pag. 480. alterum Turbæ exemplar ſententiis LXXVIII. Et p. 495. ænigma ex viſione Arilei Philoſophi & allegoriis Sapientum.

Con-

Magi-

* leg. Heraclius Rex Stephano Alexandrino.

INDEX SCRIPTORUM

In Theatri Chemici voluminibus, & duobus Bibliothecæ Chemicæ Mangeti obviorum.

Ano-

	Theatr. Tom.	pag.	Bibl.Chem. Tom.	p.
Anonymi tractatus in verba: Studio namque florenti	IV.	1076.	-	-
- - Rosarium abbreviatum à Balbiano editum VIII. capitibus	III.	725.	II.	133.
- - de magni lapidis compositione & operatione	III.	1.	-	-
- - Clangor buccinæ	-	-	II.	147.
- - Correctio fatuorum	-	-	II.	165.
- - Lumen juvenis experti novum	IV.	1053.	-	-
- - Thesaurus Philosophiæ	-	-	II.	192.
- - Dialogus inter Naturam & filium Philosophiæ	-	-	II.	326.
- - Dialogus Mercurii Alchymistæ & Naturæ	IV.	509.	-	-
- - de alchemia, versibus	III.	828.	-	-
- - trames facilis & planus ad auream Hermetis arcem	-	-	II.	887.
- - Tractatus Philosophicus ad rubrum & album	IV.	1132.	-	-
- - liber praxeos Alchemicæ cum Andreæ Libavii additionibus	IV.	324.	II.	700.
- - Opus breve ad rubrum cum Sole per aquas fortes	IV.	1112.	-	-
- - responsio ad Hertodtum à Todtenfeld, pro Philaletha	-	-	II.	699.
- - Mysterium occultæ naturæ	-	-	II.	619.
Anonymi, qui Dom. de Espagnet creditur, enchiridium Physicæ restitutæ	-	-	II.	626.
- - super verba, Mercurium frigidum bibit	IV.	1100.	-	-
- - super Arcanum Hermeticæ Philosophiæ	-	-	II.	649.
Aristotelis de perfecto Magisterio	III.	56.	I.	638.
- - de practica lapidis Philosophici	-	-	I.	659.
Artephii clavis sapientiæ	IV.	221.	I.	503.
Avicennæ de Alchemia, octo capita, & de conglutinatione lapidum	-	-	I.	626. 636.
- - ad Regem Hasen de re recta, & declaratio lapidis Philosophici ad filium Alboali	IV.	972. 986.	-	-
Aureliæ occultæ Philosophorum partes II. M. Georgio Beato interprete	IV.	525.	II.	198.
Jo. Aurelii Augurellii P. Ariminensis chrysopoeia &	III.	201. 253.	II.	371.

Andreæ

	Theatr. Tom.	Theatr. pag.	Bibl. Chem. Tom.	Bibl. Chem. p.
Andreæ Brentii collectanea variarum ſententiarum Philoſoph.	IV.	375.	-	-
Calid filii Jaici, ſecreta artis	-	-	II.	183.
Calid Regis liber trium verborum, ex MSto præcellentiori	-	-	II.	189.
Caravantis Hiſpani practica	III.	190.	-	-
Gaſtonis Clavei apologia chryſopoeiæ contra Tho. Eraſtum	II.	1.	-	-
Gabrielis Clauderi de tinctura univerſali contra Kircherum	-	-	I.	119.
Andreæ Cnöffelii reſponſum ad D. I. B. poſitiones, quod in ſe continet reſerationem tumbæ Semiramidis	-	-	II.	880.
Ludovici de Comitibus, Maceratenſis Medici tractatus de liquore Alcaheſt & de lapide Philoſophorum	-	-	II.	764.
- - de ſale volatili Tartari				
- - Metallorum & Metallicorom Naturæ operum ex orthophyſicis fundamentis elucidatio libris IV. cum appendice de explicatione ſymbolæ Crucis.				
Coſmopolitæ, vide Sendivogii.				
Jo. Dauſtenii Roſarium arcanum Philoſophorum ſecretiſſimum	-	-	II.	309.
Joannis Dee, Londinenſis, Monas hieroglyphica	II.	203.	-	-
Gerhardi Dornei artis chemiſticæ libri III. aliaque ſcripta	I.	216.	-	-
Gaſtonis Dulconis tractatus tres	IV.	322. 440.		
Pauli Eck de Sultzbach qui A. 1489. ſcripſit, clavis Philoſophorum	IV.	1139.	-	-
Efferarii Monachi de lapide Philoſophorum ad Apoſtolicum quendam	III.	136.	-	-
- - Theſaurus Philoſophiæ	III.	146.	-	-
De Elia artiſta nova diſquiſitio	IV.	241.	-	-

Xxxx 3 Petri

Joan-

	Theatr. Tom.	Theatr. pag.	Bibl. Chem. Tom.	Bibl. Chem. p.
Joannis Isaaci Hollandi opera mineralia, sive de lapide Philosophico	III.	320.	-	-
Kalid, vide Calid.				
Athanasii Kircheri de lapide Philosophorum	-	-	I.	45.
Lambsprinck, Nobilis Germani, de lapide Philosophico	III.	860.	-	-
Davidis Lagnei consensus Medicorum Chemicorum	IV.	813.	-	-
Jo. de Lasniovo de Lapide Philosophorum	IV.	657.	-	-
Wenceslai Lavinii, Moravi, de cœlo terrestri	IV.	324.	-	-
Auctoris Divi Leschi genus amo, tractatus XII. & ænigma	IV.	478.		502.
Andreæ Libavii additiones ad Anonymi librum praxeos Alchemicæ	IV.	324.	II.	700.
Raymundi Lullii testamentum pars theorica & practica	IV.	1.151.	I.	707. 763.
- - Compendium animæ transmutationis artis metallorum ad Rupertum, Anglorum Regem	IV.	121.	I.	780.
Ejusdem Compendii exemplar aliud	-	-	I.	853.
- - Testamentum novissimum	-	-	I.	790.
- - Elucidatio Testamenti s. repertorium	III.	820.	I.	823.
- - Lux Mercuriorum	-	-	I.	824.
- - Praxis universalis magni operis ex tertia dist. libri quintarum essentiarum	III.	162.	-	-
- - Experimenta	-	-	I.	826.
- - Ars Compendiosa sive Vademecum	-	-	I.	849.
- - Epistola de accurtatione lapidis benedicti	-	-	I.	863.
- - Potestas divitiarum, expositio testamenti Hermetis	-	-	I.	866.
- - Clavicula & apertorium	III.	309.	I.	872.
- - Compendium artis Alchemiæ & Naturalis Philosophiæ	-	-	I.	875.
- - Tractatus de lapide & oleo Philosophorum	-	-	I.	879.
- - Codicillus seu Vademcum & Cantilena	-	-	I.	880.

Excer-

Ber-

	Theatr. Tom.	Theatr. pag.	Bibl. Chem. Tom.	Bibl. Chem. p.
Bernardi G. Penoti quæſtiones & reſponſiones atque alia	II.	146.	-	-
Philalethæ introitus apertus ad occluſum Regis palatium	-	-	II.	661.
- - de metallorum metamorphoſi	-	-	II.	676.
- - brevis manuductio ad Rubinum cœleſtem	-	-	II.	686.
- - fons Chemicæ Philoſophiæ	-	-	II.	693.
Jo. Franciſci Pici Mirandulani Comitis libri III. aurei de auro tum æſtimando tum conficiendo tum utendo, ad Conjugem	II.	357.	II.	558.
Jo. Pontani Philoſophi Epiſtola de lapide Philoſoph.	III.	826.	-	-
Proceſſus quinque variorum auctorum	III.	848.	-	-
Joſephi Quercetani Armeniaci reſponſio ad Jac. Ariberti Vendonis Epiſt. de ortu & cauſis metall.	II.	170. 180.	-	-
Quadriga aurifera	III.	891.	-	-
Richardi Anglici Correctorium	II.	442.	II.	266.
Georgii Riplei, Philoſophi Angli, Ord. Canonicor. regular. Brittlintonenſis, duodecim portæ axiomatum philoſoph.	II.	123.	II.	275.
Robertus Vallenſis de veritate & antiquitate artis Chemicæ	I.	1.	-	-
Joannis de Rupeſciſſa Ord. Minor. liber Magiſterii de confectione veri lapidis Philoſophorum	III.	191.	II.	80.
- - Liber Lucis	III.	297.	II.	84.
- - Roſarium Philoſophorum ex duplici exemplari	-	-	II.	87. 119
Philippi Jacobi Sachs à Lewenheimb aurum Chymicum	-	-	I.	192.
Sendivogii Poloni, vulgo Coſmopolitæ, novum lumen Chemicum	-	-	II.	463.
- - Dialogus Mercurii, Alchemiſtæ & Naturæ	-	-	II.	475.
- - Tractatus de ſulphure	-	-	II.	479.
- - Apographus Epiſtolarum hactenus ineditarum ſuper Chemia	-	-	II.	493.
Petri de Silento opus	IV.	1113.	-	-
Sympoſii ænigmata quædam	III.	858. 881.	-	-

Arnoldi

	Theatr. Tom.	pag.	Bibl. Chem. Tom.	p.
Arnoldi de Villanova Epiſtola ad Regem Neapolitanum	-	-	I.	683.
- - Speculum Alchemiæ	IV.	584.	I.	687.
- - Carmen	IV.	614.	I.	698.
- - Quæſtiones eſſentiales & accidentales ad Bonifacium VIII.	IV.	616.	I.	698.
- - Semita Semitæ	-	-	I.	702.
- - Teſtamentum	-	-	I.	704.
- - Practica ex libro breviarii librorum Alchemiæ	III.	129.	-	-
Evaldi Vogelii, Belgæ, de lapidis Phyſici conditionibus ad Gebrum & Lullium rectius intelligendos	III.	565.	-	-
Dionyſii Zacharii, Philoſophi Galli, opuſculum Chemicum	I.	804.	II.	336.
Senioris Zadith tractatus de Chymia, cum Aurelia occulta	-	-	II.	191.
Hieronymus de Zanetinis contra Angelum pro Alchymia	IV.	277.	-	-

XVIII. DE BALNEIS omnia, quæ exſtant apud Græcos, Latinos & Arabas tam Medicos, quam quoscunque cæterarum artium probatos ſcriptores, qui vel integris libris, vel quoquo alio modo hanc materiam tractaverunt, junctim exhibere ſe profitetur, qui hanc collectionem edidit Thomas Junta cum præfatione ad Franciſcum Contarenum, Zachariæ Equitis F. Venetiis apud Juntas, 1554. fol.

Ex Ariſtotelis problematibus. p. 470.
Aëtio. 482.
Alex. Tralliano. 480.
Aretæo. 480.
Avicenna. 321.
Averroë in Avicennam 417. & ex ejus *Colliget*, 434.
Abimeron Abynzohar. 434.
Abhengvefit Arabe. 429.
Alcadinus poëta Siculus de balneis Puteolanis. 203.

XIX. Medicorum antiquorum Græcorum, Latinorum, Arabum, DE FEBRIBUS * commentationes collectæ studio Joannis Fernelii pro-

* Video & laudari collectionem scriptorum de hoc argumento vulgatam Lugd. 1517. 4, sed in eam nunquam incidi.

prodierunt Venetiis 1576. fol. In hoc volumine recuſo ibid. 1594. fol. obvia ſcripta de hoc argumento vel apoſpaſmatia:

Hippocratis, ex commentariis Joannis Marinelli p. 1.
Oribaſii p. 9.
Noni p. 14.
Pauli Æginetæ p. 39.
Alexandri Tralliani p. 45.
Aëtii Amideni p. 58.
Avicennæ p. 67.
Raſis ſive Abubeker Rhazes p. 100.
Conſtantini Africani p. 102.
Abenzoaris liber p. 106.
Averrois p. 109.
Iſaaci p. 118. 130.
Serapionis p. 153.
Haly p. 165.
Jo. Actuarii p. 176.
Celſi p. 179.
Sereni Sammonici p. 184. Plinii p. 184.
Garioponti p. 187.
Bernhardi Gordonii p. 208.
Petri de Apono Quæſtiones p. 218.
Arnoldi Villanovani p. 241.
Philonii p. 254.
Nicolai Florentini de febribus Epitome p. 285.

XX. Claudam hoc caput ſuccincta notitia ſcriptorum, qui in hiſtoria Medicorum illuſtranda ad præſentem usque ætatem elaborarunt, licet juſtum corpus hiſtoriæ Medicæ, & pleniorem accuratioremque hiſtoriam litterariam Medicorum veteris ac recentis ævi adhuc deſideramus. Neque veterum tantum ſcripta nusquam exſtant * *Sorani* utriusque *Hiſtomachi* Epheſii & *Andreæ* Medici: ſed nec lucem viderunt promiſſa de hoc argumento vel etiam affecta opera doctorum virorum recentis ætatis *Joannis Baptiſtæ Capponi*, a) *Ægidii Menagii*, b) *Thomæ Reineſii*,

* De his ſupra p. 675. 676.

a) De hujus hiſtoria Medica univerſali promiſſa vide Morhoſium lib. 1. polyhiſt. p. 212. edit. primæ.

b) Menagius amœnitat. juris cap. 27. & anti Baillet c. 20. Henr. Meibomius Epiſtola mox lau-

ſii, c) *Jo. Henrici Meibomii*, d) *Georgii Hieronymi Welſchii*, neque *Julii Gvaſtavini* e) Patricii Genuenſis vitæ illuſtrium Medicorum, aut *Joannis Tortellii* f) Aretini, liber de Medicina & Medicis: aut Hiſtoria Medicorum & Phyſicorum *Martini Fogelii* noſtri * τȣ̃ μακαρίτȣ, in manibus homi-

laudanda: *Supereſt adhuc & exornat noſtri ævi gloriam Ægidius Menagius, qui publico dudum promiſit Medicorum hiſtoriam, eamque brevi edendam jam ante hos ſex annos præſenti mihi ſpem fecit, quamvis necdum prodierit.*

c) Reineſius Epiſt. 16. ad Jo. Vorſtium data A. 1653. Jonſius lib. 2. c. 8. de ſcriptoribus Hiſt. Philoſoph.

d) Henricus Meibomius in Epiſtola de Medicorum hiſtoria ſcribenda ad V. C. Georg. Hieron. Welſchium, Medicum Auguſtanum Helmſt. 1669. 4. patris ſui A. 1655. inſtitutum ita enarrat: *Geſſit eo fere modo ſe parens, quo in Hiſtoricis Græcis Latinisque, aliisque ſcriptoribus vir ſummus, Gerardus Joannes Voſſius. Initio introductionem quandam præmiſit, in qua de vaſto Medicinæ ambitu & de Medicorum ſectis ordinibusque, ex Antiquitate omni pluribus agit. Dein libro* primo *eos, qui ab orbe condito usque ad Urbem conditam:* ſecundo *qui ab Urbe condita usque ad natum Chriſtum:* tertio *qui à nato CHriſto usque ad ſæculi decimi quinti medium vixerunt.* Quarto *denique* omnes, *quorum in incerto ætas eſt, ordine Alphabetico enumerat. Quod ſi enim libeat illos quoque, qui poſt annum reparatæ Salutis MCCCCL. fuerunt Medici, colligere & in theatrum producere*, ille pulveris Erythræi ſiderumque micantium ſubducat numerum prius, *quam omnes nobis ſiſtat.* Poſtea refert à patre moriente ſibi tum XVI. annos nato opus commendatum, ut maturior annis ederet, teſtaturque multa ſe obſervaſſe & addidiſſe, ſed præcipue in Medicis Arabibus aquam ſibi hærere non diffitetur. Vide & Henr. Meibomii Addenda ad Voglerum pag. 181. Gunther. Chriſtoph. Schelhammerum ad Conringii introductionem ad Medicin. p. 127. Conringiana pag. 26. edit. primæ. G. Hieron. Welſchii vitam p. 56. & Morhofii lib. 1. polyhiſt. 52. 59.

e) Philippus Labbe in Bibl. Bibliothecarum.

f) Giornale de' letterati d' Italia T. XI. p. 312.

* Morhof. lib. 1. polyhiſt. p. 62. Vinc. Placcius ὁ μακαρίτης lib. de anonymis & Pſeudonymis p. 39. edit. primæ.

hominum verſantur. Neque *Bourdelotii* g) opus vidimus, quod omnes Bibliothecas Medicas longe poſt ſe relicturum ſcripſit A. 1702. vir clariſſimus Daniel Clericus: aut Hiſtoriam Medicinalem, quam à *Dionyſio Dodartio* h) A. 1707. defuncto parari, jam A. 1689. teſtatus eſt Joannes Baptiſta Lantinus. Etiam *Philippi Labbei* i) ſupplementa ad Lindenium de ſcriptis Medicis, & *Georgii Franci de Franckenau* k) ad Wolfgangi Juſti Chronologiam Medicorum, fato utriusque intercepta dolebunt mecum harum litterarum ſtudioſi.

Hiſtoriæ Medicæ Scriptores.

Antonius Poſſevinus, S. J. libro XIV. Bibliothecæ ſelectæ.

Jo. Beverovicii idea Medicinæ veterum. Lugd. Bat. 1637. 8.

Hermanni Conringii in univerſam artem Medicam ſingulasque ejus partes introductio, Helmſt. 1651. 4. edente Sebaſtiano Schefero: & cum aucta-

g) Dan. Clericus præf. ad Hiſt. Medicinæ A. 1702. Gallice editam (quam eidem Bourdelotio dedicavit) poſt commemoratos Lindenium ac Merklinum: *mais Mr. Bourdelot va bien tôt rendre public un grand ouvrage ſur la même matiere, qui effacera tout ce qui a precedé, & où il ajoutera ſon jugement ſur une bonne partie des livres & ſes conſeils ſur le choix de ceux qui doivent compoſer la Bibliotheque d'un ſavant Medicin.* Et in alia præf. ad edit. A. 1723. *il ſeroit à ſouhaiter que ceux qui ont herité de la belle Bibliotheque & des écrits de Mr. Bourdelot, mort depuis quelque tems, miſſent au jour un Catalogve que ce ſavant homme avoit fait de tons les livres en Medicine qui étoit beaucoup plus étendu & plus exact qu' aucun de ceux qui ont paru jusques à preſent. Il y avoit même joint une eſpece de Critique fort abregée pour faire connoitre plus particulierement qu' on ne le peut apprendre par les titres, ce qu'il y a de meilleur dans une partie de ces livres. Cet ouvrage étoit deja fort avancé il y a plus de vingt ans, comme l' auteur m' avoit fait l' honneur de me l' ecrire, en ſorte que depuis ce tems là il pourroit l'avoir achevé. C'eſt dommage qu'une piece de cette nature demeure enſevelie dans la pouſſiere d'un cabinet.*

h) Præf. ad Salmaſium de homonymis hyles iatricæ.

i) Labbeus Bibl. nov. MSS. p. 125.

k) Dan. Clericus loco laudato.

auctario D. *Guntheri Christophori Schelhammeri*, ibid. 1687. 4. additis Casp. Bartholini de studio Medico, ex edit. Hafn. 1628. Petri Castelli Romani, Nobilis Messanensis optimo Medico, ex edit. Messan. 1637. Jo. Antonii van der Linden manuductione ad Medicinam, ex edit. Lovan. 1639. & *Joannis Rhodii* introductione ad Medicinam paullo accuratiorem & Jo. Rhodii Bibliotheca Medica familiari ac paullo diffusiori, ex MS.

Zacuti Judæi Ulyssiponensis, A. 1642. Amst. denati, Historiarum Medicinalium in principum Medicorum scriptis, libri X. tomo primo ejus operum Lugd. 1649. & 1657. fol. Liber undecimus praxin Historiarum complectitur.

Joannis Neandri, Bremani, Medicinæ natalitia,(*) sectæ earumque placita, tum ejus catacrypses ac restauratores, & ad nostra usque tempora propagatores, cum historiis eorum, vitis ac scriptis. Bremæ 1623. 4.

D. *Christiani Joannis Langii*, Medici Lipsiensis, defuncti A. 1701. 29. April. historia Medica, tomo primo ejus operum præmissa Lips. 1704. fol.

Joannis Conradi Barchusen, Medici Ultrajectini, Historia Medicinæ, in qua, si non omnia, pleraque saltem Medicorum ratiocinia, dogmata, hypotheses, sectæ &c. quæ ab exordio Medicinæ usque ad nostra tempora inclaruerunt, dialogis XIX. pertractantur, Amst. 1710. 8. Idem liber auctior & redactus in formam dissertationum XXVI. de Medicinæ origine & progressu, Trajecti ad Rhen. 1723. 4.

Jo. Philippi Burggrafii de Medicæ artis & Medicorum fatis, Libitina ovans fatis Hygiæ, Francof. 1701. 12.

Danielis Clerici, Medici Genevensis, pars prima Historiæ Medicinæ, Gallica lingua scriptæ, prodiit Genev. 1696. 12. & Anglicæ versionis mentio in Historia operum eruditorum A. 1699. p. 275. editæ Lond. 1700. Deinde tres partes Gallicè viderunt lucem, quarum ultima desinit in anno CHRISTI ducentesimo, excusæ Amstelod. 1702. 4. Denique longe auctiores, atque cum sciagraphia brevi continuationis ab anno CHRISTI ducentesimo in præsentem ætatem, Amst. 1723. 4. Bibl. Françoise de Mr. Camusat, T. 2. p. 167.

(*) Contra sinistrum Labbei judicium hic liber defenditur à Theodoro Crusio, Vergnügung müßiger Stunden/ parte IX, p. 71. seq.

Andreæ Ottomari Gœlike, Medici hodie Duisburgenſis, hiſtoria Medicinæ univerſalis, periodus prima Hebræorum & ſecunda Ægyptiorum, Francof. ad Viadrum 1717. 8. periodus tertia & quarta Græcorum ab Æſculapio ad Hippocratem, ibid. 1718. 8. quinta de Hippocratis Medicina, id. 1719. 8. ſexta de ſtatu Medicinæ ſub Hippocratis poſteritate ad fatalem quam appellat artis Medicæ diviſionem in diæteticem, pharmacevticen ac chirurgicen, ibid. 1720. 8.

Gotfridi Andreæ Zahnii diſſ. de origine, progreſſu & dignitate Medicinæ, Veſaliæ 1708. 12. Hiſtory of the works of the learned A. 1710. pag. 18.

Theodori Janſonii ab Almeloveen inventa novantiqua, h. e. brevis enarratio ortus & progreſſus artis Medicæ ac præcipue de inventis vulgo novis, antiqua ætate cognitis, Amſt. 1684. 8.

Jo. Bernierii Hiſtoire Chronologique de la Medicine & des Medicins; Hiſtoria Chronologica Medicinæ & Medicorum, ubi de origine & progreſſu artis Medicæ aliisque ad eam pertinentibus diſſeritur, nec non de officiis mutuis ægrotantium Medicorumque, Gallice Pariſ. 1695. 4. ſecunda editio emendata & quibusdam locis contractior. Prior inſcribebatur Eſſais de Medecine, Pariſ. 1689. 4. Acta Erudit. T. 1. ſupplem. p. 451.

Salomonis Cellarii Origines & Antiquitates Medicæ, Halæ Saxon. 1696. 8. Filius hic fuit celebris viri Chriſtophori Cellarii, in flore ætatis extinctus.

Bernhardi Albini Oratio de incrementis & ſtatu artis Medicæ ſæculi XVII. Lugd. Bat. 1711. 4. Journal des Savans 1712. Dec. p. 659.

Jodoci Kelleri de excellentia Medicinæ libri.

Michaëlis Doringii, Uratislavienſis, de Medicina & Medicis, adverſus iatromagiſtas & pſeudiatros, libri II. Gieſſæ 1611. 8.

Leonardi de Capua, Medici Neapolitani, parere, diviſato in otto ragionamenti, ne' quali narrando ſi l' origine e'l progreſſo della Medicina, chiaramente l' incertezza della medeſima ſi manifeſta. Napoli 1689. 4. cui editioni ſecundæ acceſſerunt ad octo diſſertationes de incerto artis Medicæ, aliæ tres de incerto medicamentorum. Similiter & in tertia, Bononiæ 1714. 8. tribus Vol.

Jo. Henrici Meibomii commentarius ad Magni Aurelii Caſſiodori formulam Archiatrorum, Helmſt. 1668. 4.

Scripto-

Scriptores Hiſtoriæ Naturalis.

Paſchalis Galli index eorum qui in Phyſica & alia ſcripta Ariſtotelis commentati ſunt, auctus deinde à *Guilelmo du Vall*, occurrit in plerisque Græco-Latinis Ariſtotelis editionibus.

Jo. Jacobi Scheuchzeri, Medici Tigurini, Bibliotheca ſcriptorum Hiſtoriæ naturalis, Tiguri 1716. 8.

Jacobi le Long, Presbyteri Oratorii Pariſ. A. 1721. d. 13. Auguſt. denati, notitia ſcriptorum hiſtoriæ naturalis Galliæ, quæ Scheuchzeri libro p. 213. ſubjicitur, exſtat etiam locupletior in viri illius præſtantiſſimi Bibliotheca Hiſtoriæ Gallicæ, edita Pariſ. 1719. fol. pag. 24. ſeq.

Cornelii à Beughem ſyllabus recens exploratorum in re Medica, Phyſica & Chemica, excerptus ex Actis Naturæ curioſorum & Alphabetico ſcriptorum ordine digeſtus, Amſt. 1696. 12.

Bernhardi Valentini, Medici Gieſſenſis, de ſcriptis à membris Collegii Naturæ curioſorum ſeparatim editis, hiſtoria literaria, ſubjecta legitur ejus armamentario naturæ Syſtematico, Gieſſæ 1709. 4.

Dan. Georgius Morhofius in Polyhiſtore Phyſico & Medico.

Iac. Fridericus Reimmannus, Superintendens hodie Hildeſienſis, introductione in hiſtoriam literariam Germanorum, edita Germanice parte 3. c. 1. p. 474. ſeq. Hall. 1709. 8.

Sigismundi Jacobi Apini diſſertatio de incremento Phyſices per Medicos facto, Altdorf. 1719. fol. Journal des Savans A. 1720. Septembr. pag. 314.

* * * * * * * * *

Jo. Jacobi Mangeti Bibliotheca Medico-practica, Genev. 1695. fol. 4 Volum.

Ejusdem Bibliotheca pharmaceutico-Medica, Genev. 1703. fol. 2 Volum.

De obſervationum Medico-Phyſicarum ſcriptoribus videndus Joannes Schenckius à Gravenberg in præfatione ad Obſervationes ſuas Medicas, vulgatas Lugd. 1643. & Francofurti 1665. fol.

The rational Phyſicians library by *Abdias Cole* and *Nichols Culpeper*, Lond. 1661. fol.

De Medicis antiquis & recentibus.

Philippi Melanchthonis Orationes de Hippocrate, Galeno, Avicenna &c. in ejus tomis declamationum plus ſimplici vice editis.

Conradi Geſneri præfatio ad Galeni opera, Baſil. 1562. fol. ubi de Galeno ejusque ſcriptis & interpretibus, & de artis Medicæ inſtauratoribus.

Othonis Brunsfeldii, Moguntini, Catalogus illuſtrium Medicorum, ſive de primis Medicinæ ſcriptoribus, Argentorati apud Jo. Schottum 1530. 4.

Symphoriani Campegii ſive *Champerii,* Lugdunenſis, de claris ſcriptoribus Medicinæ veteribus & recentioribus, una cum ejus lucubratione de legum conditoribus, atque aliis opuſculis, 8. & cum *Remalci Fuchſii,* Limburgenſis, vitis aliquot illuſtrium Medicorum, Lugd. 1531. 8. & Pariſ. 1541. 8. Idem hic eſt Campegius cujus Epiſtolæ pro Medicorum Græcorum defenſione prodierunt cum Bernardi Unger, Germani, Epiſtolis pro defenſione Medicorum Arabum, ad calcem annotatiuncularum Sebaſtiani Montui, in errata recentium Medicorum per Fuchſium collecta, Lugd. 1533. 8.

Robertus Conſtantinus in nomenclatore inſignium ſcriptorum atque Indice Bibl. & Pandectarum Geſneri, Pariſ. 1555. 8.

Wolfgangi Juſti Chronologia illuſtrium Medicorum, Francof. ad Viadrum 1556. 8.

Marcus Squarcialupus inter ſcriptores de vitis Medicorum laudatur à Reineſio Epiſt. XVI. ad Jo. Vorſtium.

Caſparis Peuceri vitæ illuſtrium Medicorum, Argentorat. 1573.

Stephani de Villa vitæ duodecim Principum Medicinæ & de artis Medicæ originibus, Hiſpanicè. Burgis veteris Caſtellæ 1647. 8.

Jo. Lonæi Boſchii Oratio de optimo Medico & Medicinæ auctoribus T. I. Oratt. Ingolſtadienſium.

Henrici Blacuodæi, Scoti, de claris Medicis, Pariſ. 1608. 8.

Nicolaus Tiraquellus, diligentiſſimus ſcriptor, opere de Nobilitate.

Philibertus Bertinus, Auſſonienſis Burgundus, de claris Medicis ſcripſiſſe dicitur apud Labbeum in Bibliotheca Bibliothecarum.

Petri Caſtellani vitæ illuſtrium Medicorum, qui toto orbe ad ipſius usque tempora floruerunt, Antwerp. 1618. 8. & in tomo decimo theſauri

ſauri Antiquitatum Græcarum Jacobi Gronovii. Catalogum Medicorum Alphabeticum, quorum vitas perſequitur Caſtellanus, habes apud Lindenium & Mercklinum.

Renatus Moreau in libro de miſſione ſanguinis in pleuritide, Pariſ. 1622. 8. edito quamplurimos Medicos Græcos, Latinos, Arabes, Barbaros ordine temporis recenſet.

Gerardus Joannes Voſſius de Medicis antiquis egregia quædam annotavit libro poſtumo de Philoſophia cap. XI. XII. XIII. XIV. Hagæ Com. 1658. 4. atque inter opera Voſſii junctim edita Amſt. 1701. fol. Tomo tertio.

Epitaphia Medicorum in *Dodonis Richea* theatro funebri, Salisburgi 1673. 4. parte 3. p. 307.--344.

Jacobi Ruef, Tigurini, Catalogus Medicorum & Aſtrologorum. Et

Joannis Bartholomæi, Sveidnicenſis, elogia Medicorum apud Labbeum memorantur.

Plurimorum Medicorum vitas refert *Paulus Freherus* in theatro virorum eruditorum, parte tertia fol. *Iſaacus Bullart*, additis iconibus nitide in æs inciſis in Academia ſcientiarum vulgata Gallice, Pariſ. 1682. fol. T. 2. p. 65. ſeq.

Icones Medicorum aliquot veterum ac recentium, ex Bibliotheca *Joannis Sambuci*. Antwerp. fol. A. 1574. 1603. 1615.

De Scriptis Medicorum.

Conradi Geſneri pandectarum, ſive Bibliothecæ realis liber XIV. qui eſt de Medicis & naturalis Philoſophiæ ſcriptoribus p. 181. ſeqq. Tiguri 1548. fol.

Paſchalis Galli, Villæfanenſis Pictonis, Bibliotheca Medica, Baſil. 1590. 8.

Iſraëlis Spachii, Argentinenſis, nomenclator ſcriptorum Græcorum, Arabum, Latinorum, veterum & recentium Medicorum, ſecundum locos communes digeſtus, Francofurti 1591. 8. Argentorati 1597. fol.

Biblia iatrica ſive Bibliotheca Medica mactata, continuata, conſummata, qua velut faviſſa, auctorum in ſacra Medicina ſcriptis cluentium, reique Medicæ monumentorum ac divitiarum theſaurus clauditur, auctore *Jo. Georgio Schenckio* à Gravenberg, Philiatro, Hage-

Hagenoënsium Alsatiæ poliatro, Comitisque Hanoënsis Physico-Medico. Francof. 1609. 8. Ordine Auctorum Alphabetico, liber minime contemnendus & multorum etiam MSS. pandens notitiam.

Sigismundi Reguli Bibliotheca Medica, Lugduni apud Liberalium 1673. 12. Mentio in Bibliotheca volante Jo. Cinelli parte XIX. p. 101.

Petri à Castro Bibliotheca Medici eruditi, Patav. 1654. 12.

Barthol. Moseri thesaurus Bibliatricus, sive Bibliotheca Medica gemina, onomastica & classica. Dilingæ, fol. prodiisse dicitur, mihi necdum inspecta.

De *Joannis Rhodii* Bibliotheca Medica dixi supra in historiæ Medicæ scriptoribus.

Jo. Antonidæ van der Linden, Doct. & Professoris Medicinæ Practicæ primi in Academia Lugd. Bat. de scriptis Medicis (*) libri duo, quorum primus scriptores, alter materiam & argumenta librorum ordine alphabetico recenset. Amst. 1637. & auctior semper 1651. & 1662. 4. Auctarium se ad hoc opus parare testatus est *Philippus Labbeus* in Bibl. nova MSS. p. 125. sed quod lucem non vidit.

Georgii Abrahami Mercklini, D. Reip. Norimberg. Domusque Teutonic. ibidem Medici Ord. & Academici Curios. Chironis, Lindenius renovatus auctusque, Norimb. 1686. 4. Hunc utilissimum & locupletiorem hactenus in isthoc genere librum ab viro aliquo docto recenseri, suppletumque & emendatum continuari in præsens usque tempus esset utique operæ pretium.

Martini Lipenii Bibliotheca realis Medica, ordine materiarum Alphabetico, ut cæteræ ejus Bibliothecæ, Theologica, Juridica & Philosophica concinnata. Francof. 1679. fol.

Simonis Pauli, Bibliopolæ Argentoratensis, Catalogus librorum Medicorum, 8.

Cornelii à Beughem, Embricensis, Bibliographia Medica & Physica, scriptores ab A. 1650. ad 1680. excusos, referens. Amst. 1681. 12.

De

(*) Per errorem p. 237. & 642. edit. A. 1662. 4. à Lindenio Henricus Ernstius laudatur, tanquam Bibliothecæ Medicæ scriptor, quem constat edidisse Catalogum MSS. Bibliothecæ Mediceæ, quæ est Florentiæ.

De Medicis certarum nationum, ætatum, &c.

De Medicis & re Medica HEBRÆORUM *Augustinus Calmet*, Monachus Benedictinus, diss. secunda præmissa commentario in Ecclesiasticum. Paris. 1714. 4. Gallice.

Joannis Leonis, Africani, vitæ Medicorum XXVIII. ARABUM, Latine apud Hottingerum Bibliothecarii quadripartiti pag. 246.--291. Adde ejusdem thesaurum philologicum p. 344. Pauli Colomesii opuscula p. 140. & Isaacum Vossium de Sibyllinis Oraculis p. 281. & Henrici Meibomii Epist. de Medicorum Historia scribenda, qui præterea laudat *Elaigbas Ahmed EbnCasen* de doctis Arabibus, & historiam Medicorum & Philosophorum Arabum, Latine translatam ab *Andrea Alpago*, necdum editam. Vide & Catal. MSS. Arabicorum Jacobi Golii in fol. num. 83. & in octavo num. 15. & 29. D. Theophilum Spizelium τὸν μακαρίτην, specimine Bibliothecæ universalis in *Abiobseibea*. De pluribus etiam Medicis Arabibus consulere juvabit Gregorium Abulpharajum in dynastiarum historia.

De Medicis veteribus GRÆCIS dixi præsenti capite, & de LATINIS Bibl. Latinæ Lib. IV. cap. 12.

Joachimi Viti Wigandi de philiatrorum GERMANORUM itineribus, Friburg. 1678. 12.

De Medicis Germanis sæculi XVI. *Melchior Adamus* in vitis, Heidelberg. 1620. 8. Francof. 1653. 8. & 1705. fol. Syllabum Medicorum, quorum vitas refert, habes apud Lindenium, Mercklinumque.

De Medicis sæculi XVII. *Henningi Witte* memoriæ Medicorum, decades duæ, Francof. 1676. 8.

En tibi Medicorum, quarum vitæ à Wittenio referuntur, nomina:

defunctus A.

1664. *Marci Banzeri, D. & Prof. Witeb. nomen in indice secundæ decadis exstat, sed in libro ipso memoria vitæ ejus desideratur.*

1629. Caspar Bartholinus, D. & Prof. Hafniensis, p. 48.

1670. Daniel Beckerus, D. & Prof. Regiomontanus, p. 271.

1609. Carolus Clusius, D. & Prof. Lugd. Bat. p. 6.

defunctus

defunctus A.

1619. Hieron. Fabricius ab Aquapendente, D. & Professor Patavinus, pag. 38.
1652. Jacobus Fabricius, D. & Prof. Rostochiensis, p. 144.
1656. Thomas Finckius, D. & Prof. Hafniensis, p. 189.
1659. Henricus Fuiren, D. & Prof. Hafn. p. 193.
1644. Jo. Baptista Helmontius, Philosophus per ignem, p. 125.
1637. David Herlichius, D. & Poliater Stargard. p. 73.
1648. Caspar Hofmannus, D. & Prof. Altdorf. p. 132.
1636. Gregorius Horstius, D. archiater Ulmensis, p. 67.
1653. Lud. Jungermannus, D. & Prof. Altdorf. p. 157.
1660. Georgius Kirstenius, D. & Prof. Stetinensis, p. 209.
1640. Petrus Kirstenius, D. & Prof. Upsaliensis, p. 112.
1662. Christianus Lange, D. & Prof. Lipsiensis, p. 215.
1664. Jo. Antonides van der Linden, D. & Professor Lugd. Bat. pag. 243.
1673. Gvernerus Rolfinckius, D. & Professor Jenensis, p. 264.
1671. Jo. Theodorus Schenckius, D. & Prof. Jenensis, p. 279.
1638. Daniel Sennertus, D. & Prof. Witeb. p. 88.
1613. Ernestus Sohnerus, D. & Prof. Altdorf. p. 18.
1663. Adolphus Vorstius, D. & Prof. Lugd. Bat. p. 222.
1654. Olaus Wormius, D. & Prof. Hafniensis, p. 163.

De Medicis Argentoratensibus, Acta Jubilæi Academiæ Argentoratensis, A. 1638. p. 255. seqq. ad 275.

De Hafniensibus *Tho. Bartholinus* in cista Medica, Hafniæ 1662. 8.

De Helmstadiensibus *Justus Christophorus Bæhmerus*, Guelferbyti 1719. 4.

De Jenensibus *Jo. Caspar Zeumerus*, Jenæ 1711. 8.

De Maximorum Pontificum archiatris, *Prosperi Mandosii*, il teatro de' Medici Ponteficii, Rom. 1696. 4. Galleria di Minerva T. 2. p. 21.

De Medicis Mediolanensibus *Joannes Baptista Sylvaticus*, Mediolan. 1687. 4.

Barthol. Corte notitia Medicorum Mediolanensium & de inventis Italorum in arte Medica, notizie istoriche intorno a gli Medici scrittori Milanesi &c. Mediolani 1718. 4. Acta Erud. A. 1723. p. 254.

De Mediolanensibus Medicis etiam consulendus Jo. Baptista Silvaticus in Collegii Mediolanensium Medicorum origine, antiquitate, necessitate, Mediolan. 1607. 4.

Josephi

Josephi Lanzoni de iatro-physicis Ferrariensibus, qui Medicinam scriptis exornarunt, Bononiæ 1691. 4. Galleria di Minerva T. 2. pag. 244.

De Medicis Parisiensibus *Gabriel Naudæus* libro de antiquitate scholæ Medicæ Parisiensis, Paris. 1628. 8.

De Medicis Sanctis, Regibus, Theologis, Clericis, Monachis, Philologis, Poëtis, &c.

De CHRISTO Medico D. *Elias Veielius* ὁ μακαρίτης diss. de præstantia & dignitate studii Medici ad mentem SS. Patrum, Ulm. 1692. 4. p. 37. seq. D. *Conradus Johrenius* (*) Francof. ad Viadrum 1703. & D. *Andreas Ottomarus Gœlike* in Historia Medica universali p. 77. seq. *Guilelmus Ader* de ægrotis Evangelicis, (**) Tolosæ 1620. 8. & tomo nono Criticorum sacrorum, Londini primum, deinde in Belgio & Francofurti recusorum; *Georgius Wolfgangus Wedelius* ὁ μακαρίτης in Centuriis exercitationum Philologico-Medicarum, ut Centur. 2. diss. 8. & decad. 2. diss. 2. decad. 4. diss. 6. decad. 5. diss. 10. *Thomas Bartholinus* diss. de morbis Biblicis, Hafniæ 1672. Francof. 1673. 8. & tomo quinto fasciculorum V. C. Thomæ Crenii, Roterd. 1695. 8. ubi etiam liber ejusdem Bartholini de Paralyticis Novi Test. recusus ad editionem A. 1662. 8. *Io. Andreæ Danzii* diss. de curatione CHRISTI Sabbatica, Jen. 1699. 4. *Christianus Iohrenius* supra laudatus de morbis Biblicis Novi Test. Francof. ad Viadrum 1704. 4. Spectat & huc *Hieronymus Iordanus* Brunsvicensis, Medicus & Physicus Gœttingensis libro περὶ τοῦ θείου sive de eo quod Divinum est aut supernaturale in morbis humani corporis, ejusque curatione, Francof. 1651. 4. Argumenta capitum LXXV. in quæ opus divisum est, recenset Lambecius lib. 2.

(*) Unschuldige Nachrichten von alten und neuen Sachen A. 1717. p. 463. seq.

(**) Incerta & dubiæ fidei videntur, quæ de Aderi libro inedito contrarii argumenti de morbis iisdem per naturalia remedia curabilibus narrat personatus Vignolius Marvillius T. 3. Misc. p. 153. Nec ipse enim nec alius est qui vidisse illum se referat.

lib. 2. de Bibl. Vindobonensi pag. 689. sq. Exstat & D. *Christiani Warlizii* liber de morbis Biblicis è prava diæta animique affectu pravo resultantibus, edita Witeb. 1714. 8.

De *angelis Medicis* Andreas Tiraquellus p. 265. libri de Nobilitate.

Ludovicus Miegius de Medicis extraordinariis Novi fœderis, Rinthelii 1692. 4.

De Apostolorum & Apostolicorum virorum, Divina facultate in nomine CHRISTI ejiciendi dæmonia atque medendi morbis, *Hugo Grotius* ad Marci XVI. 17. & *Iobias Pfannerus* libro de charismatibus sive donis miraculosis antiquæ Ecclesiæ, Francof. 1680. 12. capite 2. & 5. de facultate suscitandi mortuos, id. pag. 271. seq. venena impune edendi ac bibendi, id. cap. 4. &c. D. *Jo. Andreas Schmidius*, diss. de curatione morborum per oleum sanctum (*) Jenæ 1695. *Philippus Iacobus Hartmannus* de gestis Christianorum sub Apostolis pag. 224. seq. *Antonius Daldinus Alteserra* libro VII. Asceticon sive Originum Asceticarum cap. 7. p. 380. seq. de gratia curationum & exorcizandi data Monachis.

In Græcorum Ecclesia celebres Sancti ἀνάργυροι *Cosmas* & *Damianus*, qui gratis omne morborum genus curarunt. Confer de his Svicerum & Cangium in voce ἀνάργυροι, & quæ Volum. IX. hujus Bibl. p. 68. seq. Similiter Menologia ac Menæa de Cyro & Joanne, Pantaleone & Hermolao, Sampsone & Diomede, Thallelæo & Tryphone. Vide Anselmum Bandurium ad Origines CPolitanas, T. 2. Imperii Oriental. p. 624. His denique addas Godfridum de Haga, cognomine Sonderdanck, veluti qui nullam gratiam referri sibi pateretur, Medicum Alberti & Guilelmi Ducum Bavariæ & Comitum Hollandiæ, de quo Acta Sanctorum T. 1. Junii p. 135.

Medicos Seleucienses, S. Theclæ ægrotis medenti invidentes perstringunt Acta S. Theclæ apud Jo. Ernestum Grabium Tom. 1. spicilegii Patrum p. 117.

Jo. Molani, Theologi Lovaniensis, Medicorum Ecclesiasticorum diarium, Lovanii 1595. 8.

Abrahami

(*) Præter interpretes ad Jac. V. 15. & scriptores de extrema unctione, quos laudavi in Bibliographia antiquaria, conferri poterunt Seldenus de Synedriis lib. 2. c. 7. § 11. Steph. le Moyne ad Varia Sacra p. 1049. seq. Jac. Rhenferd Opp. Philolog. p. 213. seq. & Rev. D. Salomo Deylingius parte 3. Obs. sacr. p. 376. seq.

Abrahami Bzovii, Ord. Præd. nomenclator ſanctorum, profeſſione Medicorum, anniverſariam quorum feſtivitatem univerſalis celebrat Eccleſia, Colon. 1623. 12.

Guilelmi du Vall, Ponteſiani Medici, Hiſtoria monogramma ſive pictura linearis ſanctorum Medicorum & Medicarum, in expeditum redacta breviarium. Adjecta eſt ſeries nova ſive auctarium de ſanctis præſertim Galliæ, qui ægris opitulantur certosque procurant morbos, cum digreſſiuncula de plantis nomenclaturæ ſanctioris, Pariſ. 1643. & 1649. 4.

De Medicis ſanctis *Andreas Tiraquellus* opere de Nobilitate pag. 262. ſeq. *Theophilus Raynaudus* S. J. in heteroclitis ſpiritalibus pag. 399. ſeq. D. *Io. Frid. Mayerus* ὁ μακαρίτης ecloga Evangelica XIX. Trinit. *Thomas Bartholinus* de paralyticis Novi Teſt. p. 57.

Chriſtiani Benedicti Carpzovii diſſ. de Medicis ab Eccleſia pro Sanctis habitis, Lipſiæ 1709. 4. Nova literaria Hamburgenſia illius anni p. 442.

Pharmacopolæ ſancti, S. Æmilius, cujus memoria colitur 6. Decembr. & S. Apollonius, cujus Heraclides in paradiſo facit mentionem.

Chirurgi ſancti, S. Athanaſius 3. April. & S. Cyrus 31. Januar.

Medici Epiſcopi, Archiepiſcopi, Cardinales, Pontifices Maximi; vide Tiraquellum lib. de Nobilitate p. 273. Sirmondum ad Ennodium p. 40. Proſperum Mandoſium de Pontificorum Max. archiatris. (Acta Erud. A. 1697. p. 183.)

Io. Georgii Meintelii Theologus Philiater, Germanicè, Norimbergæ 1717. 8. Unſchuldige Nachrichten von alten und neuen Sachen A. 1717. pag. 1088.

Valentini Henrici Vogleri programma ad ſacræ Phyſicæ & Medicinæ ſtudioſos. Helmſt. 4.

D. *Chriſtianus Polycarpus Lederlinus* im Leben der Deutſchen Gelehrten, Anno 1719. pag. 222. ſeqq. & 454. ſeqq. colligit exempla Medicorum Theologorum.

Io. Henrici von Seelen, Rectoris Lycei Lubecenſis, diatriba de meritis Medicorum in ſacram Scripturam, Lubec. 1719. 4. Idem vir clariſſimus promiſit etiam diſſertationem de Medicis Theologis, itemque aliam de Medicis parum religioſis, ſicut in Theologia ceſpitantes Medicos perſtrinxit B. D. Abrahamus Calovius præfat. doctrinæ

 publicæ

publicæ de perſona CHRISTI Θεανθρώπȣ, & diatribam de Medicis pſeudo-Theologis promiſit Venerandus D. Georg. Henr. Gœtzius meletem. Annæomontan. p. 436.

Caroli Drelincurtii Oratio de Medicorum Pietate. Monspelii 1653. 12.

D. Georgii Henrici Gœzii, Præſulis tunc Annæomontani, hodie Lubecenſis, diſquiſitio Lipſiæ 1700. 4. edita, exſtat in ejus meletematis Annæbergenſibus An. 1707. 8. pag. 433. ſeq. recuſa de Theologis pſeudo Medicis, ſeu num Theologo (ejusve uxori §. VII.) artem Medicam exercere liceat? quod negat contra Martinum Schoockium Exerc. var. XIX. Ultraj. 1663. Amſt. 1688. 4. Ac profecto lucri cauſa id facere, vel plane imperitiam vendere capite luentibus, turpiſſimum haud dubie eſt Sacerdoti, quo etiam tota Venerandi viri diſputatio collineat: at muſſante vel abſente Medico, certum & exploratum remedium quis non tam libenter ex ſacri hominis manu recipiat, quam ex alius cujuscunque? Vel quis auſit affirmare ſoli Theologo non eſſe permiſſum ſanare homines, quod etiam Sabbato facere CHriſtus ipſe ringentibus Phariſæis non dubitavit? Atque in hanc ſententiam, quod ſub certis conditionibus fas ſit etiam Sacerdoti Medicum ſe gerere ac medicamentis curare ægrotos B. D. Jo. Diecmannus T. 2. ſcriptor. Germanice junctim editorum p. 189. præter Reformatum Theologum Andream Hyperium de ratione ſtudii Theol. lib. 1. c. 6. p. 57. ejusque expilatorem Laurentium Villavincentium, Eremitam Auguſtinianum de recte formando ſtudio Theologico Colon. 1578. 8. p. 33. laudat è noſtratibus Arnoldum Mengeringium inform. Conſcientiæ Evangelic. p. 1066. 1067. Johannem Meelfuhrerum Vindic. Evangel. decad. 10. diſp. 2. §. 99. D. Caſp. Zieglerum de Diaconis vet. Eccleſiæ p. 266. Jo. Adamum Oſiandrum Theologiæ Caſualis parte V. p. 557. Appendicem Conſil. Theolog. Georgii Dedekenni p. 605. Erneſtum Stockmannum hodegetici peſtilentialis ſacri p. 306. & 307. & B. D. Philippi Jacobi Speneri Theologiſche Bedencken parte 1. p. 754. ſeq. Vide & Meliſſantis, ſive Jo. Gottfrid Gregorii gelehrten Hiſtoricum p. 128. ſq. Porro Pariſiis A. 1696. 12. Gallice auctore Medico Regio Agnano prodiit libellus, cui titulus *le Preſtre Medicin*, in quo diſputatur, nihil eſſe congruentius, quam ut Sacerdotes & Monachi medicinam faciant: quod & ab Ægyptiis Regibus, qui iidem etiam fuerunt

Sacer-

Sacerdotes, & in multis aliis populis omni tempore factitatum, & Doctori Legis etiam injunctum à CHristo, ut exemplum Samaritani imitetur, *Vade, & tu fac similiter*, Luc. X, 37. Inde in Ecclesia Christiana per multorum sæculorum spacium vix usquam repertum esse Medicum, qui non fuerit Episcopus, aut presbyter aut Monachus: *pendant plusieurs siecles l' Eglise n' a pas eu un Medicin qui ne fust ou Evéque, ou Pretre, ou Religieux. Quantité de Rois ont pris leurs Medicins dans les Cloitres. Les Papes ont en souvent leurs Chapelains pour Medicins, & les Chanoines ont souvent fait profession de la Medicine. Les Medicins de la Faculté de Paris n'eurent dispense & permission de se marier qu'en 1480.* a) *que le Cardinal de Touteville la leur accorda en reformant l' Université.* Hæc qui legerit, minus mirabitur viro eruditiss. Joanni Mabillonio adeo probatam sententiam Jo. Baptistæ Helmontii, ut eam libro suo de studiis Monasticis b) insereret lectoribusque commendaret. Cum enim statuisset, non esse connivendum religiosis, ut morbos aliorum quam fratrum suorum in Monasteriis curent, eamque in rem laudasset duas S. Bernardi Epistolas ad religiosos S. Germerii, c) subjungit:

 Aliam

a) Suite du Menagiana p. 333. *Les Medicins étoient autrefois tous Clercs, & ce ne fut qu'en 1452. que le Cardinal d' Etouteville dans le tems de sa legation en France leur apporta la permission de se marier.* Cæterum, ut Monachi se gerant pro Medicis, valde periculosum esse generi humano, disputat auctor libri Gallice editi Hagæ 1699. 12. *le Medicin de soy méme* p. 265. seq. Uti monialibus consuetudinem Medicorum dissuadet Antonius Dadinus Alteserra p. 335. Asceticon. Utrum teneantur homicidii Clerici vel Monachi, si curationem eorum mors insequatur, vide Nic. Comnenum Papadopoli p. 258. seq. prænotionum Mystagog.

b) Mabillon. de studiis Monasticis part. 9. cap. 2. p. 422. versionis Latinæ auctore Udalrico Standigl, Benedictino, Campodun. 1702. 8.

c) S. Bernardi Epist. 67. 68. Addam hoc loco, quæ de Talapoinis Siamensium Monachis legi apud Louberium descriptione regni Siamensis edita Gallice Amst. 1700. 12. T. 2. p. 31. *L' art de la Medecine ne leur est pas défendu: ils s'en mêlent beaucoup. C'est pourquoi bien loin que les Siamois se scandalisent de voir les Missionnaires exercer la medicine, c'est par là principalement qu'ils les souffrent, & qu'ils les aiment. Il faut que les Missionaires guérissent gratuitement les malades, ou par l' art de la medecine, ou par miracle.*

Aliam ab hac, alienamque prorſus opinionem fovet, Johannes Baptiſta vanHelmont, *vir, ſi doctrinam ſpectes, ſingulariter illuminatus; ſi zelum Chriſtianum, religioſe accenſus; ſi reliquum animi typum, rotunde modeſtus. Quippe qui cogitatus ſuos, paganico ſcholarum veterno heroïce repugnantes, Eccleſiæ judicio cenſuræque paſſim humiliter ſubjicit, quantumvis ab altiori profectos illapſu, & multa experientia ſuccollatos. Inter rariora, quæ pingui ſane Minerva de variis rebus concepit incomparabilis iſte Philoſophus, judicia, numerari meretur & hoc; nimirum quod à ſtudio medicinæ non modo non vitietur Eccleſiaſticorum ſtatus aut profeſſio, ſed ornetur potius: vitiari, proſtituique cœpta tum, quando neglectus ejusdem invaluit, contemptus aut oblivio. Ab re fortaſſe non fuerit pulcherrimas hujus Auctoris periodos inſerere, quas eloquenter contexuit in Tractatu* De virtute magna verborum ac rerum. d) Operatio ſanandi, *verba ſunt auctoris*, à primordio fuit in Eccleſia per verba, ritus, exorciſmos, aquam, panem, ſalem, herbas; „Idque nedum „contra diabolum, & effectus magicos, ſed & morbos omnes. Etenim „ſanatio in CHriſto Domino incepit, per Apoſtolos continuavit, & „modo eſt, atque perennis permanet. Sed poſtquam piorum Eleemo„ſynæ in ampliſſima beneficia, dignitatesque ſurrexerunt, leges ſunt in„ventæ, jurisdictiones, cauſas, proceſſus aſſumpſerunt, per modum prin„cipum ſæculi: ſubductiones, immunitates quoque, atque privilegia ſuc„ceſſere: neglectæ ſunt morborum ſanationes, proximorum opitu„lationes, & refrixit charitas. Phariſæi & Levitæ tranſierunt, nec vul„neratum ſemel aſpexerunt; imo non ſolum denegarunt oleum vulne„ribus infundere, ſed per leges cavetur, ne ſe rei medicæ ingerant ſa„cerdotes. Et recte quidem, ſi de medendi methodo Galenica intelli„gatur; non autem de applicatione magnæ virtutis, quæ in verbis, her„bis, ac lapidibus ineſt: ſicque converterent infideles in verbo Domini, „Adeoque ſanatio ægrorum de præcipuis ſcopis eſt in Eccleſia, quæ ho„die ita eſt neglecta, in converſione infidelium, ut rariſſima ſint mira„cula ejusmodi, putantque ſola concione hæreticos & infideles conver„tere. Defectus eſt Cleri, incuria eſt, negligentia, & ignorantia, non „autem debilitas CHriſti aut impotentia Eccleſiæ. Dolui ſæpe mecum, „quod in veteri, ac in figurali Religione, ut leproſi mundarentur, ad ſa„cerdotes mitterentur, (noſtri ipſos dedignantur & effugiunt) & tan„tundem non fiat in Eccleſia CHriſti. Certe! ſpreta ſunt media, qui„bus DEUS, tam in Eccleſia, quam in natura ſua reliquit pietatis ſtigmata, „ita ut quoties per ſuam debilitatem non cognoſcerent aliquem cau-

ſarum

d) Helmontii Opera p. 761. ſeq.

ſarum nexum, confeſtim ad Rempublicam Diaboli relegaverint, ſine" omni ſcrutinio."

Ego vero (ſub meliori judicio Eccleſiæ) autumo, ubi honor DEI," proximi ſanitas, charitas agentis, media non impia concurrunt, rem" non leviter proſcribendam. Multa enim hodie adhuc ſpectantur in Ec-" cleſia CHriſti, DEUM noſtri non oblitum: nam *per formulas conſuetas*" naturalem *adventum locuſtarum, aliorumque inſectorum avertunt*, vel in" unum locum ligant, quoties nimirum Decimarum metus de remedio" cogitandum ſuadet. Idem de fulmine & grandine contingeret. Sed in" oblivionem abierunt formulæ. Sic etiam morborum omnium curatio fuit" in Eccleſia, ſed abiit in oblivionem, quaſi in deſpectum." *Hæc Helmontius.*

Imperatores, Reges & Principes Medicos, referunt Andreas Tiraquellus lib. de Nobilitate p. 266. ſeq. Matthias Berneggerus Oratione V. pag. 150. ſeq. D. Jo. Frid. Mayerus ὁ μακαρίτης in homilia, Germanice in 4. Hamburgi edita, cui titulus: JESUS, der helffende König.

Introductionem in hiſtoriam literariam ſcriptorum, qui *Medicinam forenſem* commentariis ſuis illuſtrarunt, edidit *Andreas Ottomarus Gœlike*, Medicus Duisburgenſis, Francof. ad Viadrum 1723. 4.

De Medicis virorum principum amicis Caſaubonus ad Svetonii Cæſarem cap. 4. qua occaſione juvat annotare quod Jacobus Antonius Mareſcottus, Medicus, profeſſus eſt, tria ſe ſacræ arti Medicæ debere, quibus caruiſſet ſi propoſitum à parentibus aliud vitæ genus ſuſcepiſſet; ſanitatem athleticam ætatis anno LXXXII. centum aureorum millia, atque intimam innumerorum illuſtrium amicitiam, ut narrat Carolus Patinus in Gymnaſio Patavino p. 84.

Caroli Drelincurtii Apologia Medica, non exulaſſe Medicos Romanos 600. annos, nec poſtea ſervos tantum feciſſe Medicinam. Lugd. Bat. 1672. & in opuſculis 1680. 12. *Jac. Sponius* recherche d'antiquité diſſ. 27. Lugd. 1683. 4.

De *Medicis Philoſophis* Andreas Tiraquellus lib. de Nobilitate, p. 295. ſeq.

De *Medicis Philologis*, diatriba Epiſtolica *Georgii Franckii de Franckenau*, Medici Witebergenſis ac poſtea Hafnienſis, ad D. Godfridum Thomaſium, Witeb. 1691. 4.

Danielis Guilelmi Molleri indiculus Medicorum Philologorum ex Germania oriundorum, Altdorf. 1691. 4.

Iacobi Burckardi, Medicus humanitatis ſtudiorum vindex, addita *Ioannis Caſelii* Epiſtola A. 1610. data ad Henningnm Arniſæum de doctis Medicis ſæculi XVI. Gvelpherbyti 1716. 8. Acta Erud. Tom. 6. ſupplem. p. 480.

Chriſto-

Christophorus Arnoldus præfatione Epistolica ad Prosperi Parisii numismata differit de Medicis qui studium veterum numismatum illustrarunt, Norimb. 1683. fol.

De *Medicis Poëtis* Thomæ Bartholini dissertatio prodiit Hafniæ 1669. 8. adde Andream Tiraquellum libro de Nobilitate, p. 274.

De *fœminis Medicinæ peritia insignibus* idem Tiraquellus, p. 405. seq. Vide & Joannem Rhodium notis ad Scribonium Largum p. 193. seq.

De *servis Medicis* idem Tiraquellus, p. 426. & 463.

De Botanicis.

Conradi Gesneri Catalogus scriptorum de re herbaria, editus cum Hieron. Trago de stirpibus Argent. 1552. Ejusdem Gesneri syllabus auctorum de simplicibus & de hortis Germaniæ. ibid. 1561.

Io. Antonii Bumaldi Bibliotheca Botanica. Bononiæ 1657. forma minore.

Olai Bromelii Catalogus librorum Botanicorum, Chloridi Gothicæ sive Catalogo stirpium circa Gothoburgum nascentium subjectus. Gothoburgi 1694. 8.

Botanicorum historiam luculentam una cum ipsorum iconibus undique singulari studio conquisitis parabat Medicus ac Botanicus celeberrimus, *D. Augustus Quirinus Rivinus*, quem dum hæc scribo diem audio obiisse supremum Lipsiæ in patria mea Anno superiore 1723. die 30. Decembr. ætatis LXXII.

Historiam Botanices atque notitiam celebrium Botanicorum tradidit *Iosephus Pitton Tournefort* in limine institutionum rei herbariæ, quod egregium opus lucem vidit Paris. 1700. 4. Ab eo præterita supplet *Antonius Iussieu* in dissertatione edita Gallice de progressu Botanices Paris. 1717. 4. & in elogiis Botanicorum à Turnefortio omissorum, quæ leguntur in Jussiei appendice triplici ad illius institutiones rei herbariæ, ibid. 1919. 4.

De Anatomicis.

Thomæ Bartholini Bibliothecam Anatomicam incendio Hagestedano An. 1669. periisse dolendum est.

Andreæ Laurentii Historia Anatomica prodiit Francof. 1615. 8.

Andreæ Ottomari Gœlike, Medici hodie Duisburgensis historia Anatomiæ nova æque atque antiqua, conspectum scriptorum ad nostra usque tempora exhibens. Halæ Magdeburg. 1713. 8.

D. Lau-

D. Laurentii Heisteri, Medici Altdorfini nuper, hodie Helmstadiensis, Oratio de incrementis Anatomiæ hoc sæculo XVIII. cum subjuncto programmate de inventis Anatomicis hujus sæculi Helmstad. 1720. 8.

Io. Henrici Schultze, Medici Altdorfini, historiæ Anatomicæ specimen. Altdorf. 1721. 4.

Iacobi Duglas Bibliographiæ Anatomicæ specimen, sive notitia insignis scriptorum, qui ab Hippocrate ad Harveum rem Anatomicam scriptis illustrarunt. Lond. 1715. 7. Bibl. Angloise T. 1. p. 307. Journal des Savans A. 1715. Sept. p. 342.

Danielis Clerici & *Io. Iacobi Mangeti* Bibliotheca Anatomica sive recens in Anatomia inventorum thesaurus. Genev. 1685. 1699. 2. Volum. Vide Acta Erud. A. 1685. p. 296. Theatrum Anatomicum. Genev. 1718. fol. 2. Volum.

De Chirurgis.

Conradi Gesneri de Medicinæ Chirurgicæ præstantia & antiquitate enumeratio alphabetica virorum illustrium, qui rem Chirurgicam vel scriptis vel artis usu excoluerunt, exstat in collectione scriptorum de Chirurgia, Tiguri 1555. fol. 393--408.

Andreæ Ottomari Gœlike historia chirurgiæ antiqua sive conspectus plerorumque, si non omnium scriptorum veterum, qui chirurgicem usque ad sæculi XVII. initia scriptis suis exornarunt. Halæ Magdeburg. 1713. 8.

Ejusdem historia Chirurgiæ recentior, scriptores sæculo XVII. & sub initium sæculi XVIII. claros persequens. ibid. 1713. 8.

Ioannis Iacobi Mangeti Bibliotheca Chirurgica, sive rerum ad artem Machaonicam spectantium thesaurus, Genev. 1721. fol. quatuor Volum. Journal des Savans 1721. Jul. p. 105.

Index funereus Chirurgorum Parisiensium ab An. 1315. ad 1714. auctore M. J. D. V. Trevoltii 1714. 12. Journal des Savans 1715. p. 200.

De Medicis ocularíis, Joannes Rhodius in notis ad Scribonium Largum p. 76. seq.

De unguentariis. id. p. 124.

De Chymicis.

Petri Borelli Bibliotheca Chemica quater mille circiter ſcriptores, ſed parum diſtincte atque explicate, referens ordine licet Alphabetico, Pariſ. 1654. 12. Heidelberg. 1656. 12. & *Nathanis Albinæi.* Genev. 1654. 1673. 8.

Olai Borrichii conſpectus ſcriptorum Chemicorum illuſtriorum, libellus poſtumus, cui præfixa hiſtoria Vitæ ab ipſo conſcripta. Havniæ 1697. 4. & in *Io. Iacobi Mangeti* Bibliotheca Chymica ſive collectione ſcriptorum præſtantiſſimorum Chemicorum. Francof. 1702. fol. Vide Acta Erud. illius anni p. 233.

Ejusdem *Borrichii* de ortu ac progreſſu Chemiæ diſſertatio. Hafniæ 1668. 4. atque in eadem Mangeti Bibliotheca.

Hermanni Conringii de Hermetica Medicina libri duo, quorum primus agit de Medicina pariterque omni ſapientia veterum Ægyptiorum: altero non tantum Paracelſi, ſed etiam Chemicorum, Paracelſi laudatorum, aliorumque, potiſſimum quidem Medicina omnis, ſimul vero & reliqua univerſa doctrina examinatur. Helmſt. 1648. 4. & editio ſecunda longe emendatior & auctior una cum apologetico adverſus Borrichium. 1669. 4.

Hermetis, Ægyptiorum & Chemicorum ſapientia ab Herm. Conringii animadverſionibus vindicata per *Olaum Borrichium.* Hafniæ 1674. 4.

William Cooper, Catalogve of Chymical books which have been written originally or translated into Engliſch, in three parts. Lond. 1672. 1675. 8. the third part containing an index of ſuch things, publiſhed in the Philoſophical Transactions of the Royal Society as pertain to Chymiſtry, or the Study by Art in the animal, vegetal or mineral kingdoms.

De *Iohannis Philippi Manlii* indice MSto Chymicorum, vide Nova litteraria Weſtphaliæ A. 1718. p. 146.

Frid. Rothſcholtzii Sileſii Bibliotheca Chemica A. 1719. prodromus Catalogi Bibl. Chemicæ curioſæ &c.

CAPUT

CAPUT VIII.

De MEDICIS Græcis ineditis.

Corpus Chemicorum Græcorum MSS. in Variis Bibliothecis. 1. Thomæ Reinesii de Codice Gothano judicium. 2. Codicis mei, qui Regii Parisiensis, sed parum emendatum parumque integrum apographum est, recensio cum variis observationibus. 3. Index Chemicorum Græcorum Alphabeticus. 4. Corpus Chirurgorum Græcorum MSS. 9. Scriptores inediti de urinis. 6. De Ælii Promoti & aliorum scriptis Medicis Græcis varii argumenti necdum excusis. 7.

I.

DOlendnm est, Corpus Chemicorum Græcorum quod cum versione Latina in lucem dare voluit Leo Allatius, a) necdum lucem vidisse: neque enim antiquitatis tantum sed & doctrinæ & operationum quarundam causa operæ pretium esset edi illud recensitum & explicatum à viro aliquo docto artis Medicæ Chemicæque pariter & Græcæ linguæ bene perito, comparatis inter se MSS. quæ in Bibliothecis pluribus Italiæ, Germaniæ, Galliæ complura adhuc supersunt. Asservatur etiam Latina versio, sed quæ indiget accurata recensione, atque recensio Græci contextus diligenti imprimis & accurata notatione atque interpretatione signorum & characterum Chemicorum, quæ singulari capitulo (infra num. 31.) explicantur quidem, sed in apographis recentibus passim perperam expressa sunt, adeoque toti sermoni caliginem vix superabilem etiam intelligentibus & sagacibus lectoribus obducunt, sicut etiam in præstantissimi Cangii appendice glossarii Græci p. 8. seq. notas Chemicas hinc inde valde inemendate excusas esse, monet Celeberrimus Montfauconus Palæographiæ Græcæ pag. 375. ubi disserit de Codice Chemicorum Græcorum qui exstat *Mediolani*, in Bibl. *Ambrosiana*. Codicum aliorum in Bibl. *Vaticana*, *Regia* Paris. *Escurialensi*, *Veneta* S. Marci, Monachiensi *Bavarica*, & *Coloniensi*, meminit Olaus Borrichius in Ægyptiorum & Chemicorum sapientia p. 79. & libri de

(*) Borrich. de ortu & progressu Chemiæ p. 97. Labbeus p. 129. Bibl. nov. MSS.

de ortu ac progreſſu Chemiæ pag. 97. Ex Regio Pariſ. plura produxit Salmaſius exercitationibus ad Plinium. Meminit & Delrio disquiſitt. Mag. p. 71. Labbeus Bibl. nov. MSS. pag. 129. Caſaubonus Exercit. in Baron. cap. 10. pag. 70. De *Cæſareis* Græcis & Anonymi Latina verſione MS. in Biblioth. Vindobonenſi, Lambecius libro VI. pag. 168. usque ad 193. Codicis *Gvelpherbytani* mentionem facit Jacobus Tollius Epiſt. itinerar. I. p. 8. teſtatus ſe quædam ex illo deſcripſiſſe atque cum Cæſareo contuliſſe. De Codice chartaceo *Vratislavienſi* in Bibl. *Rhedigeriana*, quem idem qui Cæſareos Cornelius Naupliensis Andreæ F. circa A. C. 1565. deſcripſit, conſulere juvabit Novam librorum rariorum collectionem faſciculo IV. Halæ Saxon. 1715. 8. p. 767. De *Segvierianis* Catalogus vetus MSS. Bibl. Segvierianæ editus Pariſ. 1686. 12. p. 107. In Bibl. *Altenburgenſi*, quæ *Gotham* translata eſt, non modo apographum exſtat Latinæ verſionis anonymi deſcriptæ ex Codice Cæſareo, ſed etiam manu Reineſii paſſim caſtigatum Codicis Pariſienſis Græcum, ut Venerandus D. Erneſtus Salomo Cyprianus in Catalogo Codicum MSS. Biblioth. Gothanæ p. 71. & 87. annotavit, ubi etiam edidit eruditam ejusdem Reineſii cenſuram quam vernacula ille lingua conſignavit, ego Latine verſam, additis obſervationibus quibusdam hoc loco ſubjungam:

V. C. THOMÆ REINESII Judicium,

De Collectione MSS. Chemicorum Græcorum, quæ exſtat in Biblioth. Gothana.

1. In hoc MS. Codice Græco, quem Sereniſſ. Dux Saxoniæ Wilhelmus b. m. Friderici Wilhelmi, adminiſtratoris Elector. Saxoniæ filius, qui A. 1632. obiit, è Codice Biblioth. Auguſtanæ a) A. 1623. curavit deſcribi, varia obvia ſunt ſcripta, quæ partim certis & haud dubiis auctoribus, partim aliis quorum minime ſunt tribuuntur, partim ex ſimilibus ſed haud nominatis ſcriptoribus excerpta & in hoc volumen collecta ſunt, omniaque tractant de divina quam vocant arte, de lapide Philoſo-

a) Hunc Codicem Regii Pariſienſis eſſe apographum, Reineſius infra ſuſpicatur. De Gothano autem conſuli etiam poteſt D. Georg Wolfgang Wedelius introductione in Alchymiam & Dan. Georgius Morhofius lib. I. Polyhiſt. c. 11. pag. 102. ſeq. Altenburgo Gotham translatum teſtatur Wilh. Erneſtus Tentzelius Bibl. curioſæ A. 1704. pag. 443.

loſophorum ſive Magiſterio magno, quomodo nempe metalla imperfectiora ad perfectionem perduci atque in aurum vel argentum transmutari queant: nec non de vaſis fornacibusque variis & diverſis operationibus quibus etiamnum hodie, qui in re Chymica laborant, ſolent uti, ſed & brevis de ponderibus & menſuris tractatio. Brevis etiam notitia, quomodo (in Ægypto, haud dubie) ex hordeo polenta fiat & cereviſia coquatur. Nec non de gradationibus ignis, coloribusque & aliis ad hoc opus ſpectantibus uſitatisque operationibus. Et quoniam hæc ars nullo non tempore verbis allegoricis per parabolas & ænigmata tradi conſuevit, unde Zoſimus λοξὰς γραφὰς & Stephanus praxi tertia f. 10. b. ἀλληγορικὰς appellat, nec non per certos characteres & ſigna deſcribi ac denotari, adjunctum quoque eſt Lexicon in quo docetur quid per verba longo alio ſenſu apud Græcos auctores ſolita uſurpari ſignificetur, & characteres ſignaque in hoc volumine obvia explicantur, ſicut etiamnum hodie lexica ejusmodi & arcanam per notas ſcriptionem Chemici uſurpare conſueverunt. Præter hæc omnia à fol. 139. ad 142. exſtat deſcriptio aurifodinarum in Ægypto & Æthiopia, & quomodo in iisdem mancipia ad operas à præfectis angariarum compellantur, & qua ratione metallum illud omnino tractetur: quæ autem, quod probe notandum, ſuppreſſo auctoris nomine petita ſunt ex veteri hiſtorico, qui vixit ante hos mille & octingentos annos, *Agatharchide* Cnidio lib. V. de mari rubro cap. IX. X. & XI. apud Photium Cod. CCL.

2. Eſt porro hicce Codex expreſſus ex illo, quem ajunt alicubi exſtare in Italia & cujus meminere Robertus Vallenſis libro de veritate & antiquitate artis Chemicæ, & Geſnerus in Bibliotheca: vel ex illo qui aſſervatur in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi, laudaturque ab Iſaaco Caſaubono ad Baronii annal. Exercit. I. c. 10. & à Salmaſio in Exercitationibus Plinianis. Quæ enim hic ex illis profert, in MSto fide collationis meæ ad verbum leguntur omnia: Dicitur & Joannes Dee, Medicus Londinenſis in Anglia, qui Monada hieroglyphicam ſcripſit atque Regi Romanorum Maximiliano A. 1564. dedicavit, Phyſica Democriti cum ſcholiis Syneſii, Pelagii & Stephani MSS. habuiſſe. Eadem etiam à Dominico Pizimentio verſa Latine & A. 1574. Coloniæ cum Mizaldi memorabilibus prælo data ſunt. Ac quanquam hæc ſcripta, ſi non omnia, certe plura, * translata in Latinam linguam & in theatro chymico, in turba Philoſophorum, in tomis aurei velleris, atque aliis ejusce-

* Pauciſſima certe, ac fere nulla, ut collectiones illas conferenti patebit.

modi operibus publicata ſunt, ſiquidem & Democriti Phyſica ac Magica ab Hermolao Barbaro ad Dioſcoridem: Pſelli Epiſtola ad Xiphilinum Patriarcham à Jo. Daniele Mylio b) in Baſilica Philoſophica: Zoſimi opuſcula, Stephani praxis & alia ab aliis citantur: attamen quantum ſciam Græce nec dum typis exſcripta fuerunt, quod ſane mererentur, quoniam multa non contemnenda ex antiquitate in illis continentur, atque ex illis origines & initia artis ex tam longinquo tempore poſſunt intelligi. Cæteroqui quoniam perobſcura ſunt & fragmentis conſtant meris, fortaſſe ad alchemiam ipſam provehendam parum poterunt conducere, quæ recenti ætate præceptis, & exemplis pulcherrime illuſtrata eſt à Zwingero, Libavio, Sala, Crollio, Bignino & ejus interpretibus Hartmanno, Fabro, Brendelio, Billichio, Sennerto, Mylio aliisque, ut multiplices proceſſus particulares artis transmutatoriæ ſilentio involvam. Univerſe de ſcriptis hiſce noſſe juvat, omnia illa à monachis quibusdam aliisque doctis Alexandriæ primum, deinde CPoli interjecto tempore compoſita, in unum collecta corpus, atque inde in Italiam, Regiamque Bibliothecam Gallicam perlata, ibique aſſervata eſſe. Perquam eſt credibile, eo perveniſſe illa per exules CPolitanos, quandoquidem ab A. 1400. ac deinceps usque ad urbem in Mahomedis poteſtatem redactam multi in Italia & Gallia excepti fuere, ut Beſſarion, Emanuel Chryſoloras, Laſcaris, Argyropulus, Gaza, Apoſtolius, Chalcocondylas, Nicolaus Trachaniotes, M. Cananus, Andronicus Calliſtus, Georgius Trapezuntius aliique: ſicut & alios Codices ut Corinthi, (hoc enim verum ejus nomen eſt non Cointi vel Quinti) Smyrnæi paralipomena Iliados & Odyſſeæ Homericæ, Coluthi poëma, Orphei Crotoniatæ Argonautica & alia rariora ex Græcia ſecum attulerunt.

3. Ut autem de ſcriptoribus, quorum in hoc Codice MS. exſtant nomina, ſingillatim nonnulla notem, pars eorum Ethnici, pars Chriſtiani c) Athenis primum vixere circa A. C. 400. deinde Alexandriæ Ægypti,

b) Etiam edita Latine à Dominici Pizimento, una cum Democrito, Stephano, Pelagio. Patav. 1573. 8.

c) Quoniam collector haud dubie Heraclii Imp. temporibus junior & Chriſtianus fuit, ac pro lubitu ex variis ſcriptis, quæ voluit, non excerpſit modo & digeſſit, ſed etiam interpolavit, hinc ex Chriſtianiſmi aut temporum veſtigiis, quæ paſſim in hac collectione apparent, vel etiam ex citatione ſcriptorum, non licet firmiter concludere vel de ætate vel de religione illorum, quorum nomina apoſpaſmatiis præfixa ſunt. Et quoniam apud Herodotum, Clementem Alex. & alios vetuſtiores ſcriptores, ubi de Ægy-

Ægypti, nutrice illa Philoſophorum præ ipſis Athenis, ut Camerarius in vita Syneſii demonſtrat. Nam & ante illud tempus ibi & in Perſia cum Imperator eſſet Diocletianus ars auri conficiendi à Judæis Chriſtianis atque Ethnicis frequentata fuit, ut Svidas in voce χημεία teſtatur: & conſtat *Heliodorum* ſub cujus nomine opuſculum f. 42. legitur, ortum Alexandria & à parentibus ſuis Hermia Ædeſiaque una cum Ammonio fratre inſtituendum datum eſſe Proclo * clariſſimo illius temporis Philoſopho. Fieri etiam poteſt, ut hic arti illi addictus peritusque, & Theodoſio Magno aliquid ſcriptorum ſuorum dedicaverit: eſt enim probabile Imperatorem hunce artis ſingulari captum amore ac voluptate, & in aula ipſius hanc à pluribus exercitam fuiſſe, quoniam *Eugenius* quoque (ſive Fl. Eugenius Præf. Urbis, ſive alter, qui apud eum propter artem & eloquentiam, tanta enim eruditione præſtabat, ut aperta ſchola oratoriam profiteretur, inquit Zoſimus libro IV. magna auctoritate & gratia valebat: poſtea autem quoniam poſt Valentinianum interfectum ſtolide ſperaret ope Arbogaſtis Franci Occidentale obtinere Imperium, ab Imperatore in prælio victus captus & capite truncatus eſt, ut apud Zoſimum lib. IV. & Paulum Diaconum lib. II. legas,) eidem arti deditus fuit, ſicut etiam proceſſus ipſi tributus f. 190. a. refertur. At enim illum *Heliodorum* horum eſſe carminum auctorem credere haud fas eſt. Si enim illa conferantur cum S. Gregorii Nazianzeni carminibus, qui iisdem temporibus vixit, differentia nimis evidenti, poëma miſerum ſolœcimis ſcatens & vitiis proſodicis, ac vix lectu dignum apparebit, ex quo ipſo & tempus, quo ſcriptum eſt, colligitur. Græculi enim infimæ ætatis in ſumma barbarie carminum hujuſcemodi genere delectabantur, unde & Pſellus Legum ſynopſin ad Michaëlem Ducam circa A. C. 1100. & Tzetzes ac Conſtantinus Manaſſes ſuas hiſtorias circa An. 1200. & Nicephorus Calliſtus ſynopſin totius ſcripturæ circa A. 1300. verſibus politicis partim, partim jambicis deſcripſere, quorum excerpta æmulatus ſcriptor hic fuit. Nomina enim *Archelai, Hierothei, Theophraſti* commentitia ſunt omnia: carmina vero inepta unius omnia auctoris, neque aliud quicquam quam *Stephanus* verſibus expreſſus, ut taceam mira decom-

Ægyptiorum doctrina agunt, etiam apud Plinium altum eſt de Chemica arte ſilentium, ideoque non dubito cum Conringio & Reineſio potius, quam cum eruditiſſ. Borrichio facere, & quæcunque ſub antiquiſſimis nominibus in hac collectione jactantur, ſaltim Diocletiani & Theodoſiorum temporibus juniora exiſtimare.

* Duos Heliodoros hic confundit vir doctus. Et Proclum conſtat Theodoſio juniorem extitiſſe,

compoſita, exclamationes multiplices & parum neceſſarias repetitiones, quæ hiſce in carminibus ad nauſeam usque leguntur. Certum quoque eſt Heliodorum illum, quem dixi Ethnicum, è ſecta Platonica fuiſſe, ut ex Damaſcio in vita Iſidori apud Damaſcium Codice CCXLII. apparet: auctor autem horum carminum Chriſtianus. Sub memorato Imperatore Theodoſio, ut ex Svida novimus, vixit quoque *Pappus*, Philoſophus Alexandrinus, cujus collectaneorum Mathemat. libri habentur, ſub cujus nomine proceſſus in hoc Codice f. 189. b. occurrit.

4. Quod ad *Syneſium* attinet, cujus ſcholia in Democriti Phyſica & Myſtica ad Dioſcorum ſacerdotem magni Serapidis f. 71. ſeqq. exſtant, vixit ſane Theodoſiorum tempore Syneſius aliquis, Athenisque & Alexandriæ litteris operam dedit, & poſtea A. C. 410. Epiſcopus Cyrenes in Libya creatus, cujus ſcripta publicis typis noviſſime A. 1633. Lutetiæ à Dionyſio Petavio cum notis mandata ſunt. Huic autem jam dicta ſcholia tribui nequeunt, quoniam in illis error puerilis de Oſtane ac Democrito, de quo infra dicam, deprehenditur: Syneſium autem illum peritiſſimum doctiſſimumque ſcripta ipſius teſtantur, quem tam craſſæ inſcitiæ arguere nefas. Neque in ejus ſcriptis vola vel veſtigium de arte hac Chemica, d) neque de familiaritate cum Dioſcoro, cum tamen vitæ ſuæ curriculum integrum Epiſtola LVII. prolixe deſcripſerit, etiam de genere ſuo, de ſtudiis, connubio, liberis, fratre, amicis & variis cum quibus luctandum ipſi fuit rebus adverſis mentionem paſſim faciat. Sub idem tempus ſcripſit etiam *Zoſimus*, Philoſophus Alexandrinns, cujus varia ſcripta brevia etiam in hoc Volumine paſſim reperiuntur, quæ tamen jure ipſi tribui omnia nequeunt. Nam in illis, mentio fit ſimplicium quorundam, vetuſtis Medicis Græcis ignotorum, uſurpatorum autem deinde nominatorumque demum ab Perſis atque Arabibus, qualia ſunt Βελιλὲγ, Νατὴφ, Θέναχαρ, Ζονϑία, Τὰλκ, Χάλκ, &c. hinc apparet poſt Perſarum Arabumque demum tempora, cum jam inciperent Græci artem quam amiſerant, à Perſis & Arabibus iterum repetere, quod circa A. C. 900. factum eſſe intelligitur, hæc ſcripta maximam partem eſſe compoſita. Quod ſi obſervaſſet Salmaſius, caput περὶ ποιήσεως χαλκοῦ ξανθοῦ, quod in præſenti Codice MS. f. 112. b. ſub titulo βαφὴ τοῦ ἰνδικοῦ σιδήρου legitur, non adſcripſiſſet Zoſimo, ne dicam, quod in ipſo capite Zoſimus nomi-

d) Morhofius ὁ μακαρίτης à Reineſio diſſentiens lib. I. Polyhiſt. p. 106. objicit Syneſium Epiſtola 142. ad Herculeanum propalata quædam Philoſophiæ myſteria ipſi exprobare. Omitto alia à viro doctiſſimo notata, quæ apud ipſum legi poſſunt.

nominatim allegetur. Siquidem & ſcriptum, quod Zoſimo Salmaſius tribuit, in quo Arabes & Muhamedani eruditi atque artifices οἱ σοφοὶ τῶν ἰσμαηλιτῶν appellantur, non veterem illum Zoſimum, ſed alium juniorem auctorem habet. Saraceni enim Ægyptum demum A. 640. ſibi ſubjecere, eamque regionem annis ſexcentis tenuerunt, & ei per Caliphas ſuos imperitavere, in eaque urbem potentem Alcairum condiderunt circa A. 970. atque ad firmandam dominationem ſuam varias artes, Medicinam præcipue, Aſtronomiam & Chemiam coluere, poſtquam Perſiam omnesque ejus opes ſibi vindicaſſent: ab Anno quippe 750. ac deinceps quatuor potentes principes Saracenici invicem ſe in regno exceperunt Almanſor, Hazon, Raſchydus, Almainus & Almaimon, qui non ſolum ipſi in omni genere artium præſtabant, ſed & viros doctos ſive Chriſtianos ſive Judæos ex variis gentibus in aulas ſuas invitarunt, & craſſa barbarie ac caligine interim Italiam, Galliam, Germaniam, Græciamque occupante, per illos Oriens & Ægyptus poſſeſſione artium & eruditionis omnis vigebat florebatque quam maxime, itaque & Sultanorum eorundem auſpiciis libri utiliſſimi Homerus, Pindarus, Hippocrates, Plato, Ariſtoteles, Euclides, Dioſcorides, Galenus, Syntaxis magna Ptolemæi, atque ut nonnulli volunt Auguſtini etiam, Ambroſii, Hieronymi, Leonis & Gregorii M. opera in Arabicam linguam translata ſunt. Quod autem jam dictus Zoſimus haud diverſus ſit ab Hiſtoriarum ſcriptore, qui Theodoſio juniore imperitante circa A. C. 420. Comes & exadvocatus fiſci fuit, cujus libros editos habemus, minime dubium videtur. Quanquam enim, ut ex ejus libello ad Theoſebiam apparet, de creatione hominis, de Filio DEI homine facto, & crudeliſſima paſſo commeminit, tamen veteres fabulas Ægyptias Platonicasque ſpeculationes, (quibus docti in Ægypto apprime dediti erant, utpote quæ ad Chriſtianorum doctrinam propius quam Ariſtotelis Philoſophia accedebant, quibus & præcipuorum ex Ethnicis Philoſophorum Plotini, Amelii, Porphyrii, Jamblichi, Procli referta ſcripta, ex quibus fabulis etiam hæreſiarcha Valentinus, & ipſe Ægyptius, delirium de æonibus & alia commenta, ut ex Epiphanio patet, hauſit & confirmavit,) illas Zoſimus repetiit ex Poemandro Triſmegiſti, ingenio ſuo exornavit, ſublimeque myſterium ad miſeram artem ſuam applicavit, & viſionem propheticam Ezech. XXXVII. de arefactis ac diſperſis defunctorum corporum oſſibus retulit ad ſcriptum ſuum de fornacibus Chymicis, ſicut alii Artiſtæ Canticum Canticorum Salomonis & alia S. Scripturæ loca obtorto collo traxere ad chry-

ſopœiam. In ejusdem *Zoſimi* nomine hallucinatur Salmuthus ad Pancirollum parte 2. lib. 7. p. 349. ubi eum ex Agricola Roſinum appellat, & cum alio hujus nominis Arabe confundit: perinde ut idem Salmuthus ex Magiſtro hujus artis, quem Olympiodorus vocat Orum Chryſochitem, duos effingit Orum & Chryſorichum, atque nominat Chanothum, cujus verum nomen eſt *Chemis* ſive *Chimes*, à quo etiam ars appellata eſt Chemica, & cujus tanquam vetuſtiſſimi Prophetæ ac doctoris mentionem faciunt Zoſimus, Olympiodorus, Stephanus. Hic Chemis, qui in dogmate de principiis *Parmenidem* teſte f. 173. Olympiodoro fuit ſecutus, nomen idem eſt cum nomine *Chemmi*, quod Pharaoni cuidam Ægyptio tribuit Diodorus Siculus lib. 1. & cum nomine filii Patriarchæ Noæ, qui appellatus fuit Cham ſive Chamephes. Hic cum poſteris ſuis primus poſt diluvium in Ægypto regnavit, & ab ejus nomine quoque ſacerdotes doctique Ægyptii regionem ſuam in ſcriptis arcanis nuncupavere Chemiam, ut Plutarchus libro de Iſide & Oſiride memoriæ prodidit. Denique etiam in Zoſimo notandum, quod f. 196. unius duntaxat meminit interpretis, qui Ptolemæi temporibus Biblia Hebraica in Græcam & Ægyptiam verterit linguam, cum ex communi ſententia hoc à pluribus factum eſſe tradatur: nec non quod refert Biblia tunc non in Græcam tantum, ſed etiam Ægyptiis vernaculam linguam fuiſſe translata; quod nusquam alibi legas, niſi huc, quod admodum eſt dubium, trahere velis Philonem lib. 1. de vita Moſis mentionem facientem feſti, quod Judæi atque Ethnici Ægyptii quotannis in inſula Pharo, ubi verſio Græca concinnata eſt, in illius memoriam celebraverint, atque ob eam cauſam ſolenniter convenerint. Zoſimi mentionem facit etiam Svidas & χημευτικὰ ſcripſiſſe teſtatur, vocatque Philoſophum Alexandrinum: Sicut Photius in Bibl. Codice 170. memorat λόγȣς ejus χημευτικȣ́ς. In hoc autem MSto f. 100. a. & f. 105. a. fortaſſe à natali ſolo appellatur Panopolita.

5. Poſt hunc ſcripſit *Olympiodorus*, cujus libellus f. 166. b. incipit. Salmaſii autem opinio, qui extremis illum Græciæ temporibus ait ſcripſiſſe, ideo falſa eſſe videtur, quoniam Stephani, qui circa A. C. 620. floruit, artisque hujus peritus fuit, nusquam: Zoſimi autem ac Syneſii, qui paullo eum præceſſerunt, ſæpius meminit. Eſt porro hoc ſcriptoribus hujuſcemodi ſolenne, ut omnes anteceſſores ſuos in arte allegent & de nomine citent libenter. Neque alius meo judicio eſt Olympiodorus iſte ab illo nato Thebis Ægyptiis, qui hiſtoriam ſui temporis ab A. C. 400.

ad

ad 425. libris XXII. ſcripſerat, Theodoſioque juniori dedicaverat. Quoniam idem f. 182. Hermetem ἐν τῇ Κυρανίδι βίβλῳ allegat, hinc colligas falſum eſſe, quod Gerhardus Cremonenſis præfat. libri virtutum Phyſicalium collecti experientia Kyrannidarum Kyranni Regis Perſarum, & poſt eum Barthius lib. XI. Adverſar. c. 17. affirmavit libellum illum A. 1168. primum CPoli ex Perſico ſive Arabico in Græcum fuiſſe converſum: ut omittam, quod Zoſimus l. 9. de Chemia ad Theoſebiam Hermetem in Phyſicis, quod ſcriptum non diverſum eſt ab hoc, de quo dixi, allegat. Laudat illud è Zoſimo fragmentum e) Scaliger notis ad Chronicon Euſebii f. 243. in quo eſt Angelos Egregoros (ſic ab Orientalium Eccleſiarum Doctoribus per figmenta Judæorum ad Geneſ. VI, 1. ſq. ſeductis appellati ſunt angeli mali, quos cum filiabus hominum coiiſſe & generaſſe Gigantes, ſtatuerunt,) docuiſſe fœminas Chemiam, aliasque inutiles & malas artes. Tertull. lib. de cultu fœminar. & Clemens Alex. l. 2. pædagog. c. 12. Coſmeticem ſeu fucatoriam, omnemque mundum muliebrem. Seldenus I. de Diis Syris cap. 10. ex apocryphis Enochi etiam Matheſeos inventionem quam Angeli iſti fœminas docuerunt, attribuit. Vide Lactantium lib. 2. Divin. inſtitutt. c. 15. Stephanum Gobarum apud Photium Cod. 232. c. 26. Raderi animadverſ. ad Chronicon Alex. p. 17. ſeq. Falluntur quoque, cum exiſtimant nomen Regis eſſe Kyranum, ut facit Schenckius Obſervatt. f. 649. & Montius practicæ ſuæ pluribus locis. Nic. Cauſſinus ad Hori Appollinis Hieroglyphica & in Polyhiſtore ſymbolico vocat eum Kyranidem, Hadr. Junius Adag. XXIV. 3. auctorem Κοιρανίδων. f) Libelli enim hoc nomen, nam auctor vel cui communiter adſcribitur Hermes, Hormor, ſive Hormisda,

e) Petitum ex Syncello p. 13. ἄξιον δὲ καὶ Ζωσίμου τοῦ Πανοπολίτου φιλοσόφου χρῆσιν τινὰ παραθέσθαι ἐκ τῶν γεγραμμένων αὐτῷ πρὸς Θεοσέβειαν ἐν τῷ ἐννάτῳ τῆς Ἰμοὺθ βιβλίῳ. Vocem Ἰμοὺθ Ægyptiaca lingua Chemiam notare conjicit Reineſius pag. 385. Var. Lect. Etiam in fragmento Enochi de egregoris legas angelum Azaël homines docuiſſe καὶ τὰ μέταλλα τῆς γῆς καὶ τὸ χρυσίον πῶς ἐργάσωνται καὶ ποιήσωσιν αὐτὰ κόσμια ταῖς γυναιξὶν, quæ verba tamen de arte Chemica non neceſſe eſt intelligere.

f) Adde, ſi placet, quæ de Curanidum libro dicta lib. 1. hujus Bibl. c. 9. & de Olympiodoro Volum. VI. p. 237. ſeq. IX. p. 400. de Zoſimo VI. p. 612. & de Syneſio VIII. p. 232.

misda, quo nomine plures viri docti & Reges in Persia variis temporibus vixerunt, ut A. C. 270. & 290. Diocletiani ætate, & 570. Atque idem Diocletianus haud dubie præter abolitionem veteris Ægyptiæ temporum supputationis, non solum libros Ægyptiorum de auro conficiendo scriptos, Svida teste, g) ideo flammis jussit tradi, ne erepta illis hac arte tam facile rebellare possent: sed idem etiam fecit libris Persarum, quos de chrysopœia consequi potuit, quoniam & ibi ars illa ætate admodum frequentabatur, atque Persæ identidem Romanis negotium facessebant. Significat autem nomen Kyranidum, collectum & ex multis congestum volumen. Et quoniam Persæ & Arabes ex suorum aliorumque Philosophorum Magia illud composuere, vocarunt illud Curanon, sicut & Alcoranus recentioribus Græcis Κουράνιον dicitur, quasi dicas collectionem præceptionum Divinarum. Præcipue nomen illud Kyranidum libro primus interpres Græcus imposuit. Græci autem scriptores vocabulum illud servavere, quoniam fortasse non intellexerunt, vocaturi alioqui *συναγωγὴν, συλλογὴν* vel *σύνοψιν*, ac terminatione modo leviter deflexa ad linguam suam accommodaverunt. Utrum vero eundem Olympiodorum auctorem habeant Commentarii in Platonis Gorgiam, Alcibiadem, Phædonem, Philebum, Phædrum: nec non in Aristotelis Meteorologica, posteriora Analytica & Metaphysica, definire non adeo facile aut expeditum. Conjecturæ meæ, Olympiodorum hunc, Philosophum Alexandrinum, eundem esse cum Historiæ scriptore, maxime favet, quod teste Photio Cod. 80. refert ipse se esse τὸ *ἐπιτήδευμα ποιητήν*. Ποιητὰς enim hi scriptores appellant illos, qui artem sacram docent exercentve. Unde extremo hujus MS. Codicis: *γίνωσκε, ὦ φίλε, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ποιητῶν.* Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ἰωάννης ὁ ἱερεὺς, Δημόκριτος, Ζώσιμος ὁ μέγας, Ὀλυμπιόδωρος, Στέφανος ὁ φιλόσοφος, Σοφὰρ ὁ ἐν Περσίδι, Ὀστάνης ἀπ' Αἰγύπτου, &c. & ipsum artis exercitium sive doctrina *μυστηρίου, ποίησις* vocatur f. 80. b. Interpres autem Photii, quid

g) Svidas in Διοκλητιανὸς & Χημεία, ex Joanne Antiocheno in excerptis Peiresc. p. 834. *ὅτι δὴ καὶ τὰ περὶ Χημίας ἀργύρου καὶ χρυσοῦ τοῖς παλαιοῖς αὐτῶν γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε, πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης περιγίνεσθαι τέχνης, μήτε χρημάτων αὐτοὺς θαῤῥοῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν.* Alius scripta alchymistarum fumum dantia ex fulgore, commendaret iis, quos cum paupertate & inopia colluctari velit.

quid eo loco ποιητὴς esset, non intellexit, vertit enim: *professione poëtam*, quasi carminibus pangendis deditum, quod longe secus est: simulque erratum est in isto, cum λόγους χειμευτικοὺς vertit *sermones frigidos* apud eundem Photium Cod. 170. vocem ἀπὸ τοῦ χειμῶνος deductam esse opinatus.

6. *Stephanum* patet Christianum fuisse, quoniam loca quædam ex Evangelistis, etiam Epistolas S. Pauli sæpius allegat. In dogmate autem de Spiritu S. quod ille à Patre solo exeat, praxi septima communem cum omnibus quotquot Ecclesiis Orientalibus & Græcis tunc temporis fuere addicti errat errorem. Vixit tempore Imp. Heraclii, & in omnibus hisce scriptis nullum est, quo pronunciata & doctrinæ veterum melius explicantur.

7. De *Democrito*, cujus in scriptis hisce non modo frequenter fit mentio, sed cujus etiam libellus de colore purpuræ, de auro, argento & gemmis conficiendis f. 62. b. itemque alius Leucippo dicatus f. 212. b. exstat, inepta, licet vetus opinio est, non diversum esse ab eo qui Abderis in Thracia temporibus Persicæ Monarchiæ vixit, cui sententiæ diserte adstipulatur Pseudo-Synesius f. 73. a. Idem legas in Græco h) Eusebii Chronico f. 43. Sed narrationem eam Scaliger non esse Eusebii verum Panodori Monachi Ægyptii Chronographi, qui sub Arcadio Imp. floruerit: excerptamque à Georgio Syncello, qui totam ejus Chronographiam exscripserit circa A. C. 792. farragini isti insertam putat. Eusebii non esse, valde verisimile est: neque enim D. Hieronymus in Eusebianis reperit: Ægyptio autem autori ea oratio maxime convenit, cum faciat ad commendationem gentis, à qua Græcorum Sophorum famosissimus fuerit institutus & adscitus. Et quia Ostanis nomen omni-

Cccc c 3 bus

h) In Chronico Syncelli pag. 248. ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ Ἀβδηρίτης φυσικὸς φιλόσοφος ἤκμαζεν, ἐν Αἰγύπτῳ μυηθεὶς ὑπὸ ΟΣΤΑΝΟΥ τοῦ Μήδου, σταλέντος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν τηνικαῦτα βασιλέων Περσῶν ἄρχειν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μέμφεως σὺν ἄλλοις ἱερεῦσι καὶ φιλοσόφοις, ἐν οἷς ἦν καὶ ΜΑΡΙΑ τις Ἑβραία σοφὴ, καὶ ΠΑΜΜΕΝΗΣ, συνέγραψεν περὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων καὶ πορφύρας λοξῶς. Ἀλλ᾽ οὗτοι μὲν Δημόκριτος καὶ Μαρία ἐπῃνέθησαν παρὰ Ὀστάνου, ὡς πολλοῖς καὶ σοφοῖς αἰνίγμασιν κρύψαντες τὴν τέχνην. Παμμένους δὲ κατέγνωσαν ἀφθόνως γράψαντος.

bus Persarum Magis commune factum esse fatetur ipse Scaliger, non debebat de Ostane, Democriti Mystagogo (si cetera vera est ista narratio) dubitare, quod Ostanem, Xerxis in Græciam comitem, de quo Plinius lib. XXX. cap. 1. noscere per ætatem non potuerit Democritus. An oblitus erat, Xerxem in Græciam transeuntem cum exercitu, apud Democriti patrem divertisse, quod testatur ex Herodoto Laërtius? Quandoquidem enim Democritus, ut illi ajunt, ab Ostane in Ægypto, quo iter suscepisse dicitur, artem didicit, ab eodem etiam in templo Memphitico, totius Collegii Ammonei sive sacerdotalis initiatus atque inter membra illius adscitus fuit: Ostanes autem ille, ut ex fragmento f. 66. dilucet, fuit Christianus, hinc evidenter colligitur illa Democrito i) tributa Abderitæ minime esse. Et licet obtenderit aliquis, quod & ipse verum esse existimo, fragmentum illud Ostani falso ac præter rem adscribi: tamen ex stylo etiam patet libellum istum ab antiquissimo Democrito neutiquam esse profectum. Veteris tamen scriptoris ista sunt qui naturam mineralium bene perspectam habuit & artis Medicæ peritus fuit, ac fortasse aliquis hoc nomine qui ante Constantinum M. cui Democritus mystagogus fuisse traditur, tempore Regis Saporis (hic enim est qui in Codice MS. f. 85. Sophar appellatur) in Persiam profectus est artis sacræ hauriendæ causa: Sapor autem usque ad A. C. 270. regno præfuit, unde probabiliter conjicias hunc Democritum circa A. C. 300. qui adeo tertius hujus nominis erat, in Ægypto versari potuisse. Fortasse etiam hæc quæ Synesius & alii de Ostane ac Democrito referunt, commentitia sunt omnia, scriptaque alios longe habent auctores, qui ut autoritatem operibus suis adderent, nomina illis veterum Philosophorum propter arcanarum artium peritiam toto orbe clarissimorum inscripsere. Neque adeo mirum vetustissimo illi Physico Democrito scripta hæc rudi isto ac simplici sæculo tributa & pro Democriteis habita esse, quoniam jam Plinii ætate simile aliquid contigit ut apparet ex lib. XXIV. c. 17. & lib. XXX. c. 1. Apud Laërtium in vita Democriti, Gellium lib. X. cap. 12. & Columellam lib. VII. de re rustica traditur hypomnemata Boli, (in vulgatis perperam est Doli) Mendesii quæ fuere de re pecuaria, sub nomine Democriti falso esse prodita. Multique adeo conati sunt portentosas fabulas suas sub splendido Democriti nomine hominibus commendare, quemadmodum similis res Hermeti Tris-

i) Adde, si placet, quæ de Democrito tributis scriptis lib. 2. hujus Bibl. cap. 23. & de Bolo Mendesio cap. 13.

Trismegisto accidit, & poëtæ, qui quingentis, sexcentis vel septingentis annis post Senecam vixerunt, carminibus suis Senecæ nomen præfixere. Sed & sæpius dicto Democrito libellum de colore purpuræ & περὶ ζωμȣ tribuerunt, quoniam ex Laërtio meminerunt eum scripsisse περὶ χυμῶν de humoribus, & περὶ χροιῶν de coloribus, licet argumentum utrinque plurimum differat.

8. Idem de *Cleopatra* dicendum, quam hi scriptores faciunt conjugem unius ex Regibus Ægypti Ptolemæis, at Stephanus praxi IX. cum Ostane colloquentem inducit. Quanquam enim dixeris Ostanem intelligi secundum, Alexandri M. in expeditionibus suis comitem, sicut Ostanes primus fuit comes Xerxis: constat tamen ex tribus primis Ptolemæis, qui per centum annos ab Alexandri morte in Ægypto regnarunt, nulli conjugem Cleopatram fuisse. Et quomodo Cleopatræ aut scriptoribus Geoponicis (*) veteribus è quibus pars scripti de mensuris ac ponderibus f. 114. a. repetita est, tribui potest, cum in illo fiat mentio triginta argenteorum, quorum pretio CHRISTUM Dominum Judas prodidit, sicuti etiam memoratur Jobum morbo & calamitate sua per septem annos ac dimidium laborasse. Clausula scripti per recentissimum Græculum adjecta est, ut ex vocabulis μόδης, κȣ́μȣλος colligere licet. Cæterum scriptis ejuscemodi, de quorum auctoribus vel certo non constat, vel quæ alienis tribuuntur auctoribus, nihil inde decedit de pretio, sed merito id modo attenditur, quid in illis lectores doceantur.

9. De *Michaële Psello* notum est vixisse CPoli circa A. C. 1080. ac deinceps. Inter eruditissimos suæ ætatis in Græcia, arcanis artibus ac scientiis delectatus, quam plurima scripsit, quorum pleraque adhuc in Bibliothecis delitescunt, uti ex indicibus Bibliothecarum vel apud Possevinum cognoscere licet.

10. *Lexicon* recentiorem habet auctorem ante annos circiter ducentos & quinquaginta.

11. Multa in hoc Codice MS. inepta & exarata inemendatissime, multa confusa passim, ut paucissima recte cohæreant, quod speciatim de Democriti ac Synesii opusculis dictum velim, quæ manu mea locis innumeris quantum per cursoriam lectionem fieri potuit correxi, crassioresque mendas expunxi, ac simul ubi & quomodo contextus discerptus vel transpositus sit demonstravi. Conjicio etiam plura scripta in hoc Volumine deesse. Nam Salmasius ex Codice regio memorat de

ratione

(*) Etiam Geoponicorum collectorem non dubium est fuisse Christianum.

ratione colorem ſplendoremque debitum addendi ſmaragdis & aliis gemmis, de modo rotundandi margaritas, vel flaveſcentibus aut decoloribus reſtituendi ſplendorem alboremque, quæ artificia inter χειρόκμητα pertinent, quorum f. 192. b. fit mentio, & qualia Democritum ſcripſiſſe Plinius lib. XXIV. c. 17. teſtatur. Etiam in hoc MS. Volumine f. 184. laudatur Zoſimi βίβλος κλειδῶν, qui f. 103. κλειδίον, auctorque eſt Svidas Zoſimum XXIV. libros litterarum ordine ad Theoſebiam ſororem de arte chemica ſcripſiſſe. Quandoquidem vero Codex hic ex Regio deſcriptus eſt, male utique fecit librarius, quod inſigne antiquitatis monumentum non modo tam turpiter depravavit, ſed mutilavit etiam, adeoque labore hoc ſuo vix ac ne vix quidem panis, quem interim comedit, pretium promeruit. Optandum etiam, ut apographum hoc cum exemplari originario ſive avtographo conferendi daretur locus, quo pacto opus hocce eruditis & antiquitatis amantibus utile ac multis modis commodum eſſet futurum.

Altenburg. m. April. 1634. Th. Reineſius D.

III. Hactenus eruditiſſimus Reineſius. Nunc apographum Græcum Codicis Pariſ. quod beneficio Celeberrimi Viri Pauli Vindigii habeo, licet parum integrum minusque emendatum ſit, recenſere juvat. Occurrit igitur in illo:

1) ἩΛΙΔΩΡΟΥ φιλολοσόφου πρὸς Θεοδόσιον τὸν μέγαν βασιλέα περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων μυστικῆς τέχνης διὰ στίχων ἰάμβων. Hoc ſcriptum verſibus jambicis 269. conſtans Græce edidi Volum. VI. hujus Bibl. p. 790. neque diverſum eſſe ejus auctorem ab Heliodoro, cujus Æthiopica habemus, in Vaticano Æthiopicorum Codice annotatum reperit Gerhardus Falckenburgius his verbis: γράφει δὲ διὰ στίχων ἰάμβων τὴν τοῦ χρυσοῦ ποίησιν πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδόσιον (ad Theodoſium majorem) ὥς φησὶ Γεώργιος ὁ Κεδρηνός. Idem non quidem in Cedreni edito volumine, ſed in alio Chronico anecdoto reperit Cangius, quem vide in voce ποίησις. Etiam Chemicam artem in Æthiopicorum libris ſub cortice amorum Theagenis & Charicleæ latere, Petri Borelli parum credibilis ſuſpicio eſt in Bibl. Chemica p. 113. Præterea chirurgicum hujus an alterius Heliodori opuſculum deſcripſiſſe ſe ex Codice MS. Bibl. Mediceæ teſtatur, & locum ex illo Græce affert Tho. Bartholinus lib. de unicornu cap. 1. p. 7. Saltim veriſimilius eſt hunc Heliodo-

liodorum ſcriptorem eſſe Chemici carminis, Chriſtianum profeſſi, quam Heliodorum Hermiæ & Ædeſiæ F. ethnicum Philoſophum. Reineſio tamen non ab re indignum utroque & longe videtur eſſe junioris ſcriptoris: quanquam ſoloeciſmos errataque proſodica, quæ illi objicit, librarii potius, quam ſcriptoris ipſius eſſe exiſtimaverim. Nota autem in alio Codice præmitti XIII. verſus politicos, inſcribique πραγματείαν ἐκ τῆς μυστικῆς χυμίας·

Ταύτης τῆς βίβλου μέλλων ἐμβαίνειν πύλην
ἔξω τοῦ μέθης βιωτικῶν φροντίδων
ἣν εὐμενὴς εὕρηται &c.

2) ΖΩΣΙΜΟΥ περὶ ἀρετῆς συνθέσεως ὑδάτων. Incip. Θέσις ὑδάτων καὶ κίνησις καὶ αὔξησις καὶ ἀποσωμάτωσις·

Παραινέσεις. Τοῦτο τὸ θεῖον ὕδωρ &c.

3) ΤΟΥ͂ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ͂ περὶ εὐσταθείας τοῦ χρυσοῦ. Incipit: Τὰ θειώδη ὑπὸ τῶν θειωδῶν κρατοῦνται. In hoc apoſpaſmatio citatur Apollinis *oraculum*. Φησὶν ὁ Ἀπόλλων ἐν τοῖς χρησμοῖς. καὶ πνεῦμα μελάντερον ὑγρὸν ἄχραντον. nec non ὁ σοφὸς ΖΩΣΙΜΟΣ ἐν βιβλίῳ κλειδῶν. Denique allegatur ἡ ΜΑΡΊΑ. Apud celeberr. Montafauconum in palæographica Græca p. 375. memoratur ex Codice Chemicorum Græcorum Ambroſiano Mediolanenſi: *Chriſtiani labyrinthus Salomonis de temperando ferro, conficiendo cryſtallo & de aliis naturæ arcanis.* Vide infra num. 8.

4) Ejusdem ad Sergium περὶ τοῦ θείου ὕδατος. Incipit: Ὁ περὶ τοῦ θείου ὕδατος λόγος βέλτιστε ΣΈΡΓΙΕ &c. Citatur præter Zoſimum Democritus ejusque dictum à Pelagio etiam infra num. 19. laudatum: Τί ὑμῖν καὶ τῇ πολλῇ ὕλῃ; ἑνὸς ὄντος τοῦ φυσικοῦ οὐχὶ εἴδους ἀλλὰ ὕδατος.

5) Ὁποῖον εἶναι χρὴ τοῖς ἤθεσι τὸν μέλλοντα τὴν ἐπιστήμην. Χρεὼν εἶναι τὸν μέλλοντα τὴν ἐπιστήμην πρῶτον μὲν φιλόθεον καὶ φιλάνθρωπον, σώφρονα, ἀφιλάργυρον, ψεύδους ἀποστρεφόμενον καὶ πάντα δόλον καὶ κακουργίαν καὶ φθόνον. Εἶναι δὲ ἀληθῆ, καὶ πιστὸν παῖδα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ συναϊδίου Τριάδος. Ὁ μὴ τοιοῦτος κάλλιστα καὶ θεάρεστα ἤδη κληςάμενος ἢ κτήσασθαι σπουδάσας, ἑαυτὸν ἀπατήσει, τοῖς ἀνεφίκτοις ἐπιχειρῶν, καὶ βλαβήσεται ἐπιπηδῶν μᾶλλον.

6) Juris jurandi formula: ὄμνυμί σοι, καλὲ παῖ, τὴν μακαρίαν καὶ σεβασμίαν Τριάδα, ὡς οὐδὲν ἀπέκρυψα τῶν ἐμοὶ παρ' αὐτῆς δεδομένων ἐν ταμείοις ψυχῆς μυστηρίων τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ πάντα τὰ γνωρι-

θέντα μοι Θεόθεν περὶ τῆς τέχνης ἀφθόνως ἐνέθηκα ταῖς ἡμετέραις γραφαῖς. Contraria hæc formula adjurationibus de arte hac occultanda, quas dedi lib. 5. cap. 1. p. 78. & ex hac ipsa collectione (infra num. 46.) vulgaverat Olaus Borrichius lib. de Ægyptiorum sapientia c. 3. p. 47. Quod in MS. meo sequitur, visum mihi est non omittendum: *ἡ μυστικὴ ἡ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἱερογραμματέων Αἰγύπτου θεία καὶ ἀληθὴς ἡ τῶν φύσεων συγγένεια τέρπει τὰς ὁμουσίους φύσεις. Τοῦτ᾽ ἔστιν τὸ ΟΡΦΑΙΚΟΝ ὁμούσιον ὃ ἡ ΕΡΜΑΪΚΗ λύρα, ἐν ᾗ τῶν οὐσιῶν ποθεινότης καὶ ἐναρμόνιος ἀποτελεῖται συμπλοκή.*

7) ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου *γνησία γραφὴ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τέχνης τῆς τοῦ ☉ καὶ ☽ ποιήσεως.* Incipit: *Λαβὼν τὴν ψυχὴν τοῦ ♀ τὴν οὖσαν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τῆς ☽* &c. Citatur *Democritus* & *Epibechius*, nec non dictum *Mariæ*: *Ἐὰν μὴ τὰ δύο γένηται ἕν, τουτέστιν ἐὰν μὴ τὰ φεύγοντα συγκρατῶσι τοῖς μὴ φεύγουσιν, οὐδὲν ἔσται τῶν προσδοκωμένων.*

8) *Μέθοδος δι᾽ ἧς ἀποτελεῖται ἡ σφαιροειδὴς χάλαζα, κατασκευασθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν τεχνουργίᾳ διαβοήτου τοῦ* ΣΑΛΜΑΝΑ. Incipit: *Λαβὼν λεπτοτάτας χαλάζας* &c.

9. *Τῶν μαργάρων σκευασία. Λεύκωσις συγνῶν καὶ ῥυπαρῶν. Λεύκωσις μαργάρων κίῤῥων. βάλε εἰς γάλα κυνὸς λευκῆς* &c. *πῆξις μαργάρων· ποίησις ☽. ποίησις ☉ Καταβαφὴ λίθων καὶ σμαράγδων.* Bili vulturis incoquendæ gemmæ, unde rectius imbibent colores, *περὶ οὗ καὶ ὁ θεσπέσιος λέγει* ΜΩΥΣΗΣ *ὁ προφήτης ἐν τῇ οἰκείᾳ Χυμευτικῇ τάξει. Σμαράγδου ποίησις. Εἰς τὸ γενέσθαι τὸν κρύσταλλον ἁπαλόν. Κατασκευὴ εἰς τὸ βάψαι λίθον ἐρυθρόν.*

10. *Ἑρμηνεία τῆς ἐπιστήμης τῆς Χρυσοποιΐας ἱερομονάχου τοῦ* ΚΟΣΜΑ. Incip. *ἡ ἀληθινὴ αὕτη καὶ μυστικὴ χυμία κόπου μόνου δεῖται, ἐξόδου δὲ οὐδεμιᾶς, ἓν γάρ ἐστι τὸ πᾶν καὶ δι᾽ οὗ τὸ πᾶν.*

11. *Ἐκ τινος παλαιοῦ* ΖΩΣΙΜΟΥ *τινός.* Incip. *Λάβε ὠὰ τέσσαρα ἐν ἀγγείῳ βαλὼν ὀστρακίνῳ εὐρυχώρῳ,* &c. Adjuncta pauca *ἐκ τῆς μεγάλης τέχνης* ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ.

12. *Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου περὶ τοῦ ὕδατος τῆς λευκώσεως.* Incip. *ὥσπερ γὰρ τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια πλύνεσθαι* &c. Clauditur doxologiâ: *Θεὸν δοξάζοντες ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον λατρευόμενον*

μένον ὑπὲρ πάσης τῆς αὐτοῦ κτίσεως νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

13. Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου περὶ ☉ ποιίας. Incip. σύμφωνοι γὰρ ἅπαντες κατέστησαν &c.

14. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ θείου περὶ ἀρετῆς καὶ ἑρμηνείας. Incip. Καὶ ἰδοὺ βωμὸς φιαλοειδὴς &c.

15. ὈΣΤΆΝΟΥ φιλοσόφου πρὸς ΠΕΤΆΣΙΟΝ περὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης καὶ θείας τέχνης. Incip. ut in Codice Cæſareo apud Lambecium VI. p. 170. τῆς φύσεως τὸ ἄτρεπτον. Deſinit & hoc apoſpaſmation in doxologia: συνεργοῦντος τοῦ τῇ ἀοράτῳ καὶ παντοδυναμένῳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ χρησαμένου, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ σύμπαντα καὶ ἀχθῆναι καὶ γενέσθαι καὶ μορφοῦσθαι κελεύσαντος, ᾧ καὶ κράτος νέμειν δεῖ, αὐτῷ μόνῳ καὶ καθολικῷ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ σὺν τῷ ζωαρχικῷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς καὶ σωτηρίας Χριστῷ Ἰησοῦ, σὺν τῷ νοερῷ καὶ ἡγεμονικῷ θείῳ Πνεύματι δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας ἀμήν.

16. ΘΕΟΦΡΆΣΤΟΥ φιλοσόφου περὶ τῆς θείας αὐτῆς τέχνης διὰ στίχων ἰάμβων. Verſibus Jambicis 265. Incipit:

Οἱ τῶν σοφιστῶν ἄνδρες ὥσπερ ῥήτορες
Εὐδαιμονοῦντες καὶ βιοῦντες πανσόφως
Καὶ τὴν φύσιν δὲ γνόντες πάντων κτισμάτων &c.

Deſinit in hac doxologia:

- - καὶ μηδὲν ἐς πρᾶξιν τελεῖν
ἀλλ' ἢ Θεῷ τὸν αἶνον οὕτως προσφέρειν,
τῷ ὄντι Πατρὶ ἐκφύσαντι τὸν γόνον,
αὐτοῦ τε γεννηθέντι τῷ Θείῳ Λόγῳ
συνεκπορευτῷ ὄντι Θείῳ Πνεύματι
νῦν πάντας εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀμήν.

MS. Græce & Latine memorat etiam Lambec. VI. p. 191.

17. ἹΕΡΟΘΈΟΥ φιλοσόφου περὶ τῆς αὐτῆς θείας καὶ ἱερᾶς τέχνης διὰ στίχων ἰάμβων. In meo Codice vix verſus ſunt LXIV. Incip.

- - εἰς παιδείαν ἀρρήτων λόγων.

Etiam hic ſcriptor agnoſcit artem illam deſiderantibus & digne petentibus à DEO tribui

Χριστοῦ Θεοῦ νέμοντος ἐξ ὕψους χάριν.

Simile Hierothei carmen verſuum CCXXX. infra num. 52.

18. ἈΡΧΕΛΑΌΥ Φιλοσόφου περὶ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς τέχνης, verſus jambici CCCXXII. Incip.

ἡ πάνσοφος καὶ θεία τέχνη τῶν σοφῶν
τεχνουργικῶς ἔχουσα τὴν θεωρίαν
σοφουργικὴν ἔντεχνον ἐνεργὸν φέρει &c.

Clauditur & hoc carmen doxologia, τῷ Πατρὶ σὺν Λόγῳ τε Θείῳ Πνεύματι, unde Chriſtianum eſſe ſcriptorem colligas, quod & Lambecius VI. p. 191. annotavit.

19. ΠΕΛΑΓΊΟΥ φιλοσόφου περὶ τῆς θείας ταύτης καὶ ἱερᾶς τέχνης. Fragmentum, quod tantummodo habeo, incipit: ὁ ♀ οὐ βάπτει ἀλλὰ βάπτεται, ἐὰν γὰρ βαφῇ τότε βάπτει. In Codice Cæſareo integri apud Lambecium p. 190. hoc eſt initium: οἱ μὲν προγενέστεροι καὶ ἐρασταὶ καὶ ἀνάπλεοι φιλόσοφοι ἔφησαν, ὅτι πᾶσα τέχνη ἕνεκεν τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐπινοεῖται τῷ βίῳ οἷον &c. Citat Zoſimum ſeniorem, ὅθεν ὁ ἈΡΧΑῖΟΣ ΖΩΣΙΜΟΣ ἔλεγεν, ὅτι &c. Atque iterum ſimpliciter ὁ ἈΡΧΑῖΟΣ. Laudatur & Democriti dictum itemque aliud Philoſophi, quod eidem tributum Democrito, reluti ſupra num. 4. Hujus Pelagii ſcriptum Latine à Pizimentio verſum prodiit, ut notare me memini p. 709.

20. ὈΛΥΜΠΙΟΔΏΡΟΥ Φιλοσόφου Ἀλεξανδρέως πρὸς ΠΕΤΆΣΙΟΝ τὸν βασιλέα Ἀρμενίας εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν ΖΩΣΙΜΟΥ ὅσα ἀπὸ ἙΡΜΟΥ͂ καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα. Incipit: Γίνεται ἡ ταριχεία ἀπὸ μηνὸς Μεχὶρ κέ καὶ ἕως Μεσωρὶ κέ &c. In hoc apoſpaſmatio multa non indigna relatu, quæ excerpere juvat. Ἔθος γὰρ τοῖς ἀρχαίοις συγκαλύπτειν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ πάντα τοῖς ἀνθρώποις εὔδηλα διὰ ἀλληγοριῶν τινῶν καὶ τέχνης ἐν φιλοσόφου ἀποκρύπτειν, οὐ μόνον δὲ οὗτοι τὰς τιμίας ταύτας τέχνας τῇ ἀφεγγεῖ αὐτῶν καὶ σκολιωτάτῃ ἐκδόσει συνεσκίασαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κοινὰ ῥήματα δι' ἄλλων τινῶν ῥημάτων μετέφρασαν, εἰς τοῦτο αὐτὸ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην ἀλληγορήσαντες - - - Αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ψάμμον ἄνωθεν οὐσιοῦσαν, ἥντινα οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὸ κύριον ὄνομα ἐπέθηκαν λιθάργυρον. καὶ εἰς αὐτὴν ἐστιν εὑρεῖν καὶ τὸ τετρασύλλαβον * καὶ τὸ ἐννάγραμμον - - - γνοὺς ὅτι τὰ σκωρίδια ἐστὶ τὸ ὅλον μυστήριον, ὅλοι γὰρ εἰς αὐτὰ κρέμανται καὶ ἀποβλέπουσι, καὶ τὰ μυρία αἰνίγματα εἰς αὐτὰ ἀνατρέχει, καὶ αἱ βίβλοι αἱ τοσαῦται αὐτὰ αἰνίττονται. -- αὗται αἱ Αἰγυπτίων γραφαὶ καὶ ποιη-

* In vocem tamen λιθάργυρος, ænigma, de quo ſupra p. 696. neutiquam quadrat.

ποιήσεις καὶ δόξαι, χρησμοί τε δαιμόνων καὶ ἐκθέσεις προφητῶν. Sæpius citatur *Zosimus*, sed & *Democritus*, *Agathodæmon* & *Maria*. Zosimi dictum ab aliis etiam laudatum: ἐὰν μὴ τὰ σώματα ἀσωματώσῃς καὶ ποιήσῃς τὰ δύο ἕν, οὐδὲν τῶν προσδοκωμένων ἔσται. Sed quæ ex ejusdem τῇ τελευταίᾳ ἀποχῇ πρὸς Θεοσέβειαν afferuntur, adscribenda sunt, quæ & infra num. 45. repetuntur, nihilo magis integra: ὅλον τὸ τῆς Αἰγύπτου βασίλειον ὦ γύναι ἀπὸ τῶν δύο τούτων τεχνῶν συνέστηκε, τῶν τε κηρύκων καὶ τῶν φυσικῶν ψάμμων. ἡ γὰρ καλουμένη θεία τέχνη, τουτέστιν ἡ δογματικὴ περὶ ἣν ἀσχολοῦνται ἅπαντες οἱ ζηλοῦντες τὰ χειροτμήματα * ἅπαντα καὶ τὰς τιμίας τέχνας, τὰς τέσσαρας φημὶ, δοκοῦσιν τι ποιεῖν μόνοις ἐξεδόθη τοῖς ἱερεῦσιν. ἡ γὰρ φυσικὴ ψαμμουργικὴ βασιλέων ἦν. ὥστε καὶ ἐὰν συμβῇ ἱερέα ἢ σοφὸν λεγόμενον ἑρμηνεύσαντα τὰ ἐκ τῶν παλαιῶν ἢ ἀπὸ προγόνων ἐκληρονόμησεν, καὶ ἔχων καὶ ἰδὼν τὴν γνῶσιν αὐτῶν τὴν ἀκώλυτον, οὐκ ἐποίει, ἐτιμωρεῖτο γὰρ ὥσπερ οἱ τεχνῖται οἱ ἐπιστάμενοι βασιλικὸν τύπτειν νόμισμα, οὐχ ἑαυτοῖς τύπτουσιν, ἐπεὶ τιμωροῦνται. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Αἰγυπτίων οἱ τεχνῖται τῆς ἑψήσεως, οἱ ἔχοντες τὴν γνῶσιν τῆς ἀμμοπλυσίας καὶ ἀκολουθίας, οὐχ ἑαυτοῖς ἐποίουν, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐστράτευον τὸ εἰς τοὺς θησαυροὺς ἐργαζόμενοι. εἶχον δὲ καὶ ἰδίους ἄρχοντας ἐπικειμένους ἐπάνω τῶν θησαυρῶν, καὶ ἀρχιστρατήγους, καὶ πολλὴν τυραννίην τῆς ἑψήσεως. νόμος γὰρ ἦν Αἰγυπτίοις, μηδὲ ἐγγράφως αὐτά τινα ἐκδιδόναι. Τινὲς οὖν μέμφονται ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΝ καὶ τοὺς ἀρχαίους, ὡς μὴ μνημονεύσαντας τούτων τῶν δύο τεχνῶν, ἀλλὰ μόνων τῶν λεγομένων τιμίων. μάτην δὲ αὐτοὺς μέμφονται. οὐ γὰρ ἠδύνατο φίλοι ὄντες τῶν βασιλέων Αἰγύπτου, καὶ τὰ πρωτεῖα ἐν προφητικῇ αὐχοῦντες, πῶς ἠδύνατο ἀναφανδὸν μαθήματα κατὰ τῶν βασιλέων δημοσίᾳ ἐκθέσθαι, καὶ δοῦναι ἄλλοις πλούτου τυραννίδα. οὔτε εἰ ἠδύναντο ἐξεδίδουν, ἐφθόνουν γάρ. μόνοις δὲ Ἰουδαίοις ἐξὸν ἦν λάθρα ταῦτα ποιεῖν καὶ γράφειν καὶ ἐκδιδόναι· ἀμέλει γοῦν εὑρίσκομεν ΘΕΟΦΙΛΟΝ τὸν Θεογένους, γράψαντα ὅλα τὰ τῆς χειρογραφίας εὐτυχεία, καὶ ΜΑΡΙΑΣ τὴν καμινογραφίαν, καὶ ἄλλους Ἰουδαίους, καὶ ΣΥΝΕΣΙΟΣ πρὸς Διόσκορον γράφων &c. Ad Ptolemæi Bibliothecas allegat his verbis: καλεῖται δὲ καὶ παρθένος γῆ, καὶ γῆ αἱματώδης. Ταῦτα δὲ εὑρήσεις ἐν ταῖς Πτολεμαίου βιβλιοθήκαις.

21. ΖΩΣΙΜΟΥ πρὸς Θεόδωρον κεφάλαια.

22. Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου. Desinit in his verbis: ἄκουσον πρώτου χημευτοῦ. λαβὼν λιθαργύρου πυρίτην πύρωσον ἐπ' ἀνθράκων, ἕως γίνεται

* al. χειροτεχνήματα vel χειρόκμητα.

ται τῷ πυρὶ ὅμοιος, καὶ ἀνελόμενος κατάβαψον εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, καὶ βάλε αὐτῷ τῷ δακτύλῳ σου σίαλον, καὶ ἐὰν αὐτὸ ἀναπίῃ, καλῶς ἐπυρώθη, καὶ τότε εἰς τὴν βαφὴν ἀνάθες.

23. ΠΑΠΠΟΥ Φιλοσόφου. Incipit per jus jurandum de veritate processus, quem describit, ὄμνυμί σοι τὸν μέγαν ὅρκον ὅςις ἂν σὺ ᾖ. Θεόν φημι τὸν ἕνα τὸν εἴδει καὶ οὐ τῷ ἀριθμῷ, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῶντε ςοιχειώσεων τὴν τετρακτὺν καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς λογικάςε καὶ νοερὰς ἁρμόσαντα σώματι, τὸν ἐπὶ ἁρμάτων χερουβικῶν ἐποχούμενον καὶ ὑπὸ ταγμάτων ἀγγελικῶν ἀνυμνούμενον. Ait, se κατὰ πλάτος ea de re scripsisse ad *Stephanum*, per epitomen autem ad *Mosen*, ὡς κατὰ πλάτος πρὸς ΣΤΕΦΑΝΟΝ τὸν θεοφιλέςατον ἐξεθέμεθα, καὶ τῇ κατ' ἐπιτομὴν ἡμῖν πραγματείᾳ πρὸς ΜΩΥΣΕΑ τὸν τρισεύμοιρον. Hinc & Pappum illum & Moysen juniores esse constat, & Christianos. Citatur & λόγος, nescio an ipsius Pappi περὶ ἀτβέςου ὡς ὕδατος, & subjicitur ΜΩΥΣΕΩΣ δίπλωσις, quam & in Cæsareo Codice subjectam Pappo reperit Lambecius VI. p. 189.

24. ΕΥΓΕΝΙΟΥ, &

25. ΙΕΡΟΘΕΟΥ περὶ τῆς ἱερᾶς τέχνης. Clauditur hoc voto: τούτῳ χρῶ συνεργοῦντος Ἐμμανουὴλ τοῦ ζωαρχικοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἀπαυγάσματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. αὐτὸς γάρ ἐςιν ὁ Σωτὴρ καὶ δοτὴρ καὶ αἴτιος πάντων ἀγαθῶν· δι' αὐτοῦ τελεῖται τοῖς πιςοῖς καὶ ἀξίοις τοῦτο τὸ θεῖον μυςήριον, τὸ τῆς ψυχῆς ἴαμα καὶ παντὸς μόχθου λύτρον. Ἀλλ' ὅς τι τοῦτο εὑρηκὼς καὶ δοθεὶς παρὰ Θεῷ καὶ οἰκονομῶν, καὶ τυχὼν τῶν ἐφιεμένων δέδοται ὑπὸ τοῦ ὑψίςου Ἐμμανουὴλ, ὑπουργὸς καὶ οἰκονόμος αὐτοῦ γενήσεται ἐν ταύτῃ τῇ θείῃ τέχνῃ καὶ ἐν ἅπασι. καὶ τὸ δέκατον μέρος εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ εἰς περιποίησιν πτωχῶν ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμῶν ἀναγκῶν ἐγκλημάτων ποιήσαντα καὶ μέσον βίον διάγεσθαι, ἵνα ἀφθόνως ἡ πρᾶξις γενήσεται - - ἧς (αἰωνίου βασιλείας) γένοιτο τυχεῖν πάντας ἡμᾶς δι' ἐντεύξεων καὶ λιταῖς τῆς παναμώμου καὶ Θεοτόκου Μαρίας καὶ Ἰωάννου τοῦ τρισμάκαρος καὶ προδρόμου, ἅμα τε καὶ τῶν ἀκηράτου ὁμογύρεως τῶν Θείων Ἀποςόλων, Προφητῶν τε αὖθις καὶ πάντων τῶν Ἁγίων· γένοιτο, ἀμήν.

26. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων, additis iconibus. Incipit: τὰ τοῦ θείου ὄργανα πρὸ πάντων δεῖ ἐκδοῦναι. Ejusdem περὶ τοῦ θείου ὕδατος. Incipit: τοῦτό ἐςι τὸ θεῖον καὶ μέγα μυςήριον. Ejus-

Ejusdem περὶ τοῦ τριβίκου καὶ τοῦ σωλῆνος. Incipit: Ποίησον, φησὶν ΜΑΡΙΑ, ἐκ χαλκοῦ ἐλάτου σωλῆνας τρεῖς &c. Mentio & *Salamonis*, additurque, vasa illa rectius fieri posse εἴ τις προπαιδευθῇ τὰ πνευματικὰ Ἀρχιμήδους ἢ Ἥρωνος, καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ μηχανικὰ αὐτῶν. Subjicitur ἕτερος κάμινος ΜΑΡΙΑΣ, ἧς καὶ ὁ ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΩΝ ἐμνημόνευσεν, additis iconibus. Deinde de lapide Philosophiæ sive Philosophorum citantur *Hermes*, *Democritus*, *Olympiodorus* & *Joannes*, Ἰωάννης ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῇ τῆς Χρυσοποιΐας παραινέσει, *Zosimus* præterea & *Stephanus*. Etiam Lambecius VI. p. 179. ex Cæsareo Codice memorat Zosimi, περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων γνήσια ὑπομνήματα. Incipit: περὶ τοῦ ω στοιχείου· τὸ ω στοιχεῖον στρογγύλον τὸ διμερές &c.

27. ΖΩΣΙΜΟΥ πρᾶξις καὶ ὅραμα περὶ τῆς συνθέσεως τῶν ὑδάτων. Incipit: μόλις ποτὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθὼν τοῦ ἀναβῆναι τὰς ἑπτὰ κλίμακας &c.

28. Τοῦ μακαρίτου καὶ πανσόφου ΨΕΛΛΟΥ Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην ΞΙΦΙΛΙΝΟΝ περὶ χρυσοποιΐας. Incipit: Ὁρᾷς ὦ δέσποτα ὁ ποιεῖς, ὁ ἐμὸς δυνάστης καὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τύραννις, ἀπὸ τοῦ τῆς φιλοσοφίας μεγέθους ἐπὶ τὴν ἐμπύριον καταβιβάζων τέχνην καὶ βάναυσον. Hæc Mich. Pselli Epistola Latine exstat versa à Pizimentio cum scriptis Stephani & aliorum, quos p. 709. memoravi. Patriarcha Xiphilinus Ecclesiæ CPolitanæ præfuit ab A. C. 1064. ad 1075. Laudat in hac Epistola Psellus Strabonem Geographum, Platonis in Ægyptum Siciliam & plerasque Africæ partes suscepta itinera & sapientiam Democriti Abderitæ, quam pandere se profitetur.

29. Ὁ ΖΩΣΙΜΟΣ περὶ τῆς ἀσβέστου. Incipit: λαβὼν ἀλαβάστρινον λίθον, ὄπτα νυχθήμερον &c. Citatur *Stephanus*, διὸ ὁ Στέφανος τῶν φιλοσόφων φησίν. DEUM muneris tanti datorem Christiano ore celebrat his verbis: σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι, δυνάμεις, τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ. Ænigma additur Chemicum:

μέσον ἵσταμαι τῆς γαίας καὶ τοῦ πόλου
τρίγραμμός εἰμι συλλαβὴν φέρω μίαν.
ὁ ψῆφος μοι χίλια πεντακόσια
καὶ ὁ εὑρών με σοφὸς ὢν τῶν γραμμάτων,
ὁ δὲ μὴ εὑρών με, οὐκ οἶδεν τὸ ἄλφα, καὶ
ὑπάρχει σὺν τῷ βῆτα καὶ δέλτα - -

30. Τῆς

30. Τῆς ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ περὶ σαθμῶν καὶ μέτρων ἐξήγησις κατὰ πλάτος πρὸς εὐχερῆ εὕρεσιν ἑκάστης μνᾶς καὶ λίτρας καὶ οὐγγίας καὶ δραχμῆς καὶ γράμματος. Confer Galenum T. 4. edit. Basil. p. 467.

31. Ἑρμηνεία τῶν ΣΗΜΕΙΩΝ, τῆς ἱερᾶς τέχνης καὶ χρυσούλου βίβλου. Hujusmodi notas Chemicas & signa ac characteres longe plures ex Codicibus regiis publicavit Cangius in appendice glossarii Græci p. 8. seq. sed auctore absente non satis accurate interdum expressas, ut jam supra notare me memini ex eruditiss. Montfauconi * palæographia Græca p. 375.

32. ΛΕΞΙΚΟΝ κατὰ σοιχεῖον τῆς ἱερᾶς τέχνης πρῶτον ἑλληνιστί. Incipit: ἀφροδίτης σπέρμα ἐστὶν ἄνθος. Hoc lexicon sive glossas Chemicas totum suis locis idem Cangius utilissimo suo atque præstantissimo glossario inseruit, collatis etiam aliis ejusmodi glossis MSS. Lambecio itidem inspectis & Salmasio, ut dicere me memini lib. IV. c. 36. §. 9.

33. ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ Φυσικὰ καὶ μυσικά. ** Hic libellus Latine quidem ex versione Pizimentii prodiit, ut dixi p. 709. atque incipit à verbis: Ἡ φύσις τῇ φύσει τέρπεται, καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ, καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ. In MS. meo autem præmittitur, OSTANEM Democriti in hac arte Magistrum suscitatum ab eo ex inferis, interrogatumque de arte, respondisse prohiberi se à dæmone, quominus hanc doceret, cæterum libros suos in templo reconditos exstare.

* Uti solet accidere cum procul auctoris conspectum res hujusmodi intricatæ & perplexæ typis dantur, multi nævi inter edendum irrepserunt, qui plerumque possunt incautum Lectorem in errorem deducere. Notæ quippe ut plurimum non vocibus per eas significatis respondent, sed aliis subsequentibus, ut hinc magna perturbatio oriatur. Literæ aliæ pro aliis positæ in signis hujusmodi omnia confundunt, notæ eædem cum explicationibus suis aliquando plus quam decies repetuntnr. His omnibus mederi non potuit vir ille doctissimus (Cangius) & Galliæ decus, tum quia procul positus (nam Lugduni edebatur opus) editionem curare suam nequibat, tum quia vixdum in lucem glossarium prodierat, cum ille è vivis excessit. Nam si superstes hæc retractare potuisset, has utique mendas sustulisset: in extremis quippe laborans multa ab se in Glossario Græco recognita mihi transmisit, ut in exemplari suo emendarem, quæ vitio laborare: adderem quæ deficere jam ipse vel moribunbus animadverterat. *Hæc celeberr. Montfauconus.*

** Apud eundem pag. 375. *Democriti Physica Mystica de confectione Azymi* vitiose excusum pro *de confectione Auri.*

exſtare. δύσκολον ἔχω λέγειν ἐκ ἐπιτρέποντος αὐτοῦ τοῦ δαίμονος. μόνον δὲ εἶπεν, αἱ βίβλαι ἐν τῷ ἱερῷ εἰσιν. Poſtinde ſcrutantibus nihil aliud repertum, quam verba illa. Eandem narrationem & idem ſcripti hujus, quod in MS. meo eſt initium, etiam Lambecius VI. p.170. e Cæſ. Codice annotavit, ſed pro βαλὼν εἰς λίτρας ά πορφύρας, meus rectius habet: λαβὼν λίτρας σκωρίας ά. Qui porro in Latina Pizimentii verſione Hepammenes eſt, in Græco rectius *Pammenes*, à quo didiciſſe ſe Democritus profitetur. αὕτη ἡ ΠΑΜΜΕΝΟΥΣ (πρᾶξις) ἐστὶν ἣν ἐπεδείξατο τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἱερεῦσι.

34. ΣΥΝΕΣΙΟΥ Φιλοσόφου πρὸς ΔΙΟΣΚΟΡΟΝ ἱερέα τοῦ μεγάλου Σαράπιδος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἰς βίβλον ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ ὡς ἐν σχολίοις. Hæc Syneſii ſcholia in Democriti libellum Græce vulgavi Volumine VIII. hujus Bibl. p. 233. addita Latina Pizimentii, quæ ſola lucem antea viderat cum Democrito, Pelagio, Pſello, Patavii 1573. 8. & recuſa etiam Norimbergæ 1717. 8. una cum recentis ſcriptoris tumba Semiramidis Hermetice ſigillata. Ejusdem argumenti ſcriptum Syneſianum ex Codice Bibl. Cæſarea verſum Anglice exſtat ad calcem Baſilii Valentini in Anglicam converſi linguam Lond. 1678. 8. & Germanice curante Frid. Rothſcholtzio, Sileſio, Altdorf. 1718. 8. Meminit & Syneſius de *Oſtane* p. 234. & *Epibechii* p. 240.

35. ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ἀλεξανδρέως οἰκουμενικοῦ φιλοσόφου καὶ διδασκάλου τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς ταύτης τέχνης περὶ χρυσοποιΐας πράξεις ſive lectiones IX. ad *Heraclium* Imp. Prima incipit: Θεὸν τῶν πάντων ἀγαθῶν αἴτιον καὶ βασιλέα τῶν ὅλων καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκλάμψαντα μονογενῆ Υἱὸν σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνήσαντες. De his lectionibus Stephani, Chriſtiani ſcriptoris ex verſione Pizimentii Latine pridem editis dixi ſupra p. 694. ex quibus excerpta tantum leguntur in meo Codice, ſed πράξεις integræ ſuperſunt Græce in Codicibus Cæſareis, Regiis, aliisque. Poſt praxin ſive lectionem ſecundam ſolet ſequi *Epiſtola ad Theodorum*, quæ in Cæſareo Codice incipit: περὶ τοῦ ἀγροῦ γνῶθι ὡς πολλοὺς γεωργοὺς ἀχρήστους ἔχει καὶ εἰ μὴ &c. Ex hac Epiſtola in meo MS. apographo legitur hoc excerptum: ἄλλο ἐστὶν ἡ μυθικὴ χυμία, ἄλλο ἡ μυστικὴ καὶ ἡ κρυπτή. Καὶ ἡ μὲν μυθικὴ πολυπληθίᾳ λόγων συγχέεται, ἡ δὲ μυστικὴ λόγῳ δημιουργίας κόσμον μεθοδεύει, ἵνα ὁ θεόφρων καὶ θεογενὴς ἄνθρωπος διὰ τῆς εὐθείας ἐργασίας καὶ θεολογικῶν καὶ μυστικῶν λόγων μανθάνῃ.

36. ΚΟΜΑΡΙΌΥ φιλοσόφου ἀρχιερέως διδάσκοντος τὴν ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΝ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν τέχνην τοῦ λίθου τῆς φιλοσοφίας. Scriptor Christianus est, sed ex Comario Philosopho Ethnico hausisse, quæ refert vult videri. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πάσης κτίσεως δημιουργὸς, ὁ μακάριος καὶ ἀεὶ διαμένων. ὑμνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, αἰνοῦμεν, προσκυνοῦμεν τὸ ὕψος τῆς βασιλείας σου. Φώτισον τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν, ὅπως καὶ ἡμεῖς δοξάζειν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, καίπερ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιοῦντι Πνεύματι νῦν καὶ εἰς αἰῶνας. Ἀπάρξωμαι ταύτης τῆς βίβλου τῆς ἡλιακῆς καὶ σεληνιακῆς γραφίδος τῆς ποιηθέντος παρὰ ΚΟΜΑΡΙΌΥ τοῦ φιλοσόφου καὶ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ τῆς σοφῆς περὶ κρίσεως &c. Colloquentes finguntur cum Cleopatra non Comarius tantum, sed & Ostanes atque alii. ἀποκριθεὶς δὲ ὈΣΤΆΝΗΣ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἶπον πρὸς τὴν Κλεοπάτραν - - Θεωροῦντες δὲ οἱ φιλόσοφοι &c. Tamen scriptor eos inducit ad Cleopatram dicentes: ἐξέστησας ἡμᾶς ὦ Κλεοπάτρα εἰς ὃ ἐλάληκας ἡμῖν. μακαρία γὰρ ὑπάρχει ἡ σὲ βαστάσασα κοιλία.

37. ANONYMI breve apospasmation de vasis.

38. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου. Incipit: οὐσίας ἐκάλεσεν ὁ ΔΗΜΌΚΡΙΤΟΣ τὰ δ΄ σώματα. In eodem apospasmatio ἘΠΙΒΉΧΙΟΣ laudatur.

39. ANONYMI de dracone οὐροβόρῳ.

40. ὈΛΥΜΠΙΟΔΏΡΟΥ. Incipit: ὅτε οἴδεις τὰ πάντα ἀποδὲν γενόμενα, τότε νόει ὅτι καλῶς ἔχει.

41. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου γνησία γραφὴ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τέχνης τῆς τοῦ ☉ καὶ ☽ ποιήσεως κατ᾽ ἐπιτομὴν κεφαλαιώδη. Incipit: λαβὼν τὴν ψυχὴν τοῦ ♀ τὴν οὖσαν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τῆς ☽ ποίησον σῶμα πνευματικόν. In hoc apospasmatio laudatur ΜΑΡΊΑ.

42. ΑΝΩΝΎΜΟΥ (fortasse PELAGII) Incipit: λάβε τὰ λευκὰ καὶ ξανθὰ τῶν ὠῶν &c.

43. Αἴνιγμα τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου ἙΡΜΟΥ͂ καὶ ἈΓΑΘΟΔΑΊΜΟΝΟΣ. ἐννέα γράμματ᾽ ἔχω &c. De hoc ænigmate dixi supra p. 696. seq. Illud præter Olympiodorum supra n. 20. respicit etiam Democritus apud Cedrenum p. 121. τότε καὶ Δημόκριτος ἐγνωρίζετο φιλόσοφος, ὃς ἐδίδασκε περὶ τοῖς ἄλλοις ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ἐθέλοντα πάντων ἀπέχεσθαι κακῶν, σωφροσύνην ἀσκεῖν, καὶ πάντα ὀρθῶς νοεῖν

καὶ

καὶ πρᾶττειν, καὶ οὕτως ἐστὶ τὸ ἘΝΝΕΑΓΡΑΜΜΑΤΟΝ μαθεῖν. καὶ οὕτως φησὶ, ὄψει τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον τὸν ἀπαθῆ παθητὸν νεοφανῆ.

44. ἸΩΑΝΝΟΥ Ἀρχιερέως τοῦ ἐν ἐβαγίᾳ (apud Cangium in ποίησις, τῆς σκευασίας τῆς θείας, ſed Lambec. VI. p. 175. τῆς ἐν εὐαγίᾳ τοθίας) περὶ τῆς θείας τέχνης. Incipit: ἐὰν μὴ ἡ σύγκρασις τῶν στερεῶν ἀποτελεσθῇ, εἰς κενὸν καὶ μάταιον πᾶς πόνος καὶ κάματος λογισθήσεται ἡμῖν.

45. ΖΩΣΙΜΟΥ Θηβαίου μυστικὴ βίβλος. Incipit: ἔνθεν βεβαιοῦται ἄλλη τις βίβλος. ΖΩΣΙΜΟΣ Θεοσεβείᾳ χαίρειν. ὅλον τὸ τῆς Αἰγύπτου βασίλειον, ὦ γύναι, ἀπὸ τῶν δύο τούτων τῶν τεχνῶν ἐστιν &c. Narrat in hoc apoſpaſmatio Zoſimus artem ab Ægyptiis diligentiſſime clam habitam, qui vero eam exercuiſſent, in Regum uſus id feciſſe, ſolis autem proditum Judæis, ut ex Olympiodoro retuli ſupra num. 20. Mentio libri Hermetis, cui titulus φυσικαὶ βαφαί, & Democriti, qui ſolus ex antiquis aliquid de arte prodiderit.

46. ἾΣΙΣ προφῆτις τῷ υἱῷ ὭΡΩΙ. In hoc apoſpaſmatio, Angelus Amnaël docet myſterium Chryſopœiæ & per omnia ſacra adjurat myſtam illud aliis non prodere, quam formulam adjurationis dedi lib. V. hujus Bibl. p. 78. Aliæ jurandi formulæ his contrariæ in præſenti collectione num. 6. & 23.

47. ΔΗΜΟΚΡΊΤΟΥ βίβλος έ, προσφωνηθεῖσα ΛΕΥΚΊΠΠΩΙ. Incipit: Περὶ τούτων τῶν τεχνῶν τῶν Αἰγυπτίων, προφήταις Περσικοῖς βίβλους ἔγραψα τῇ κοινῇ διαλέκτῳ πρὸς ἥνδε μάλιστα ἁρμόζονται. ἡ δὲ βίβλος οὐκ ἔτι κοινὴ, αἰνίγματα γὰρ ἔχει μυστικά &c.

48. Ἀνωνύμου. Incipit: ἐὰν τὸν χαλκὸν ἀσκίαστον ποιήσεις &c.

49. ἈΓΑΘΟΔΑΙ΄ΜΩΝ εἰς τὸν χρησμόν. ὈΡΦΕ΄ΩΣ συναγωγὴ καὶ ὑπόμνημα. Incipit: Ἀγαθοδαίμων ὈΣΙ΄ΡΙΔΙ χαίρειν· ἤδη σοι τοῦτο τέταρτον γράφω ἐκ τοῦ ἀρχαίου χρησμοῦ &c.

50. Ἡ ἸΑΜΒΛΙ΄ΧΟΥ ποίησις.

51. Μῆνες Ῥωμαίων, Μάρτιος Φαμενὼθ &c.

52. Ἀνωνύμου περὶ τῆς τιμιωτάτης καὶ πολυφήμου χρυσοχοΐκῆς, περὶ τοῦ λαγαρῆσαι τὸ χρυσίον καὶ ἄργυρον. περὶ τῆς κολλήσεως τῆς ἀργύρου. περὶ τοῦ χρυσῶσαι &c. Huic loco conveniunt, quæ de arte aureis characteribus & liquore aureo ſcribendi olim frequentata, & de chryſographis notavit celeberrimus Montfauconus p. 5. Palæographiæ:

„Ars illa aureis characteribus ſcribendi, usque adeo frequentaba-„tur apud Græcos, ut multi hujusmodi artifices, qui χρυσογράφοι & „χρυσογραφεῖς vocantur, apud Scriptores memorentur. Sic Cedrenus „de Theodoſio Adramitteno, οὗτος ἦν χρυσογράφος, *hic erat Chryſogra-„phus*, ſive aureis litteris ſcribens. Simeon Logotheta de Artemio Imp. „τοῦτον φασιν οἱ ἱστοριογράφοι, καὶ χρυσογραφέα εἶναι, *hunc narrant Hiſto-„rici Chryſographum fuiſſe.* In Cod. Regio 2137. laudatur Simeon Mo-„nachus & Chryſographus.

„Ars porro aureis litteris ſcribendi, χρυσογραφία dicebatur. Ex-„ſtat in Regia Bibliotheca Codex Græcus num. 618. hoc titulo, περὶ „χρυσογραμμίας, ubi ſtylo Græco vulgari & infimæ ætatis, docetur „quo pacto liquor ille aureus ad ſcriptionem ſit conficiendus. Item „apud Lambecium Biblioth. Cæſarea lib. 7. p. 95. memoratur Codex „inſcriptus, κατασκευὴ τῆς χρυσογραφίας, *Apparatus ad ſcriptionem auream*, „eodem, ut videtur, quo Regius argumento. Opuſculum autem hujus-„modi Græcobarbare ſcriptum cum verſione Latina ſubjicimus, excer-„ptum ex codice Regio, cujus numerus olim erat 618. nunc autem, „3178. ubi ſcriptores varii de auro conficiendo. Deſcriptus autem „fuit in Creta à Theodoro Pelecano Corcyræo, anno Chriſti 1478. ut in „fine legitur. Fol. 291. hæc habentur.

Περὶ χρυσογραμμίας ἕτερον.

Τρίψον βόλον ὥσπερ κιναβάρην, ἔπειτα ἔπαρον τοῦ ὠοῦ τὸ λευκὸν, καὶ θὲς εἰς ἀγγεῖον· καὶ βάλον ὕδωρ, τάραξον καλῶς, καὶ ἐξάφρυσον ὡς ὅτε να ἐυγῇ ὁ ἀφρὸς ὅλος. ἔπειτα βαλὼν ἀπὸ τοῦ ὕδωρ τοῦ ὠοῦ καὶ μίξον μεσὸν βόλον· εἶθ' οὕτως θὲς ὅπου χρείζεις, καὶ ἀφ' ὅτου ξηρανθῇ, θὲς πάλιν ἐπάνω εἰς τὸν βόλον ἀπὸ τοῦ ὠοῦ τὸ λοιπόν· καὶ θέται (ſic) τὸ ἀέρα τὸν χρυσόν· καὶ ἀφότης ξηρανθῇ, ἐπάνω τρίβε καὶ θλίβοναι μετὰ (ſic) παρακόνην.

Aliud Opuſculum de Aurea ſcriptione.

Contere bolum quaſi Cinnabarin. Deinde ſume candidum ovi, & in vaſi depone: immitte aquam, & valde commiſce, ſpumam ejice, ita ut tota exeat. Poſtea ex ovi aqua partem injice & commiſce cum toto bolo. Deinceps pone ubi opus eſt tibi. Cum autem exſiccatus fuerit, pone rurſum in bolo reliquam partem ovi, & expone aurum in aëre: & cum ſiccatum fuere, cum cote politum & fulgidum redde.

ΔΙΗ- ENAR-

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

Περὶ τοῦ ποιῆσαι χρυσᾶ κεφάλαια ἐν βιβλίοις.

Λάβε χρυσάφην καθαρὸν καὶ λέπτινον, καὶ ἀνάμιξον μετὰ ἀργυρίου ἐν πυρὶ εἰς τὸ χωνήν· εἶτα βάλε τιάφην καὶ ἀνάμιξον μετὰ αὐτοῦ ἐπὶ μάρμαρον πορφυροῦν, καὶ τρίψον αὐτὰ ὅσον σοι δυνατὸν, ἵνα γένηται ὥσπερ πασπάλη, καὶ θὲς αὐτὰ εἰς πηνάκιν ἀγανοτὸν πήλινον· καὶ θὲς αὐτὸ ἐν πυρὶ μαλθακὸν, καὶ σκέπασον μετὰ ὀστράκου καθαροῦ, καὶ ἐπιμελήθητι ἵνα ἐκκαίῃ (sic) ἕως οὗ ἐρυθριάσει. ἔπειτα ψυχρὸν θήτω ἐν μαρμάρῳ πορφυροῦν, καὶ τρίψον μετὰ ὕδατος πολλοῦ, καὶ μικροῦ σπογγαρίου, καὶ σύναξον αὐτὸ, καὶ βάλε εἰς ἀγγεῖον καθαρὸν, καὶ ἔα αὐτὸ ὀλίγον, ἕως οὗ νὰ καθαρίσει κάτω· καὶ ῥίψας τὸ ὕδωρ πάλιν πλύνον αὐτὸ, ἕως οὗ καθαρισθῇ ἀπὸ τῆς ὕλης. καὶ ὅταν θέλῃς γράψεις, βάλε ἀφ᾽ ἑσπέρας κομίδιν μεθ᾽ ὕδατος, καὶ σύγκαυσον μετὰ χρυσαφίου. εἶτα γράψον πρῶτον τὰ κεφάλαια. εἶτα πῆθι ἕτερον μετὰ ὤχρας ἀναμιγμένα μετὰ τοῦ κομιδίου, ἢ λαγχάνη μετὰ κυναβάρεως. ἐπάνω δὲ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων γράφε μετὰ ζωγραφικοῦ κονδιλίου, ὡς ἔθος ἐστὶ τῶν κονδιλίων, καὶ ἀποτέλει τὰ χρυσᾶ.

ENARRATIO

De Arte conficiendi aurea capitula in Libris.

SUme aurum purum & comminue, miſceque cum argento in igne in vaſculo *conflatorio:* Deinde injice ſulphur & cum illo commiſce in marmore Porphyretico, & pro viribus contunde, ita ut fiat quaſi pulvis, & pone illud in paropſide figlina lævigata: admove igni exiguo, & operi operculo figlino mundo: curatoque ut calefiat, donec ruborem contrahat. Deinde cum frigidum erit, repone in marmore Porphyretico, & contunde cum aqua multa, & cum ſpongia (abſterge): poſtea collige & injicito in vaſculum mundum, & deſine modico tempore, donec infra demiſſum expurgetur: ac ejecta aqua, rurſum ablue illud, donec à materia emaculetur. Cum autem ſcribere voles, à veſpera injice gummi cum aqua, & cum auro calefacito. Deinde ſcribe primum capitula, tum pone aliud cum ochra ſeu flava materia & gummi commixtum, aut cum cinnabari. Supra autem ipſa capitula ſcribe cum penicillo pictorio, eodem modo quo penicilli adhiberi ſolent, & literas fac aureas.

Περὶ τοῦ χρυσῶσαι ζῶα εἰς κόπαν, ἢ κλάδη ἢ ἄλλον ἕτερον, καὶ τὸ ἄλλον ἀχρύσωτον.

De modo inaurandi animalia in catino, aut ramos, aut aliud quidvis auri superficiem non habens.

Λαβὼν ὀστέα προβατίνας (sic), καῦσον αὐτὰ ἐν πυρὶ, ἕως οὗ τεφρωθῶσιν· εἶτα μίξον ὀλίγον γύψον μετὰ ψιμμιθίου, καὶ τρίψον καλῶς ἕως ἂν λειανθῶσιν. καὶ μίξον ἰχθυόκολλαν· προσάπλαθε τοὺς τόπους ὅθεν βούλῃ χρυσῶσαι, καὶ ἂν ξηρανθῇ, μετέπειτα δὲ χρύσονε τὸ ἕτερον.

Ovilla ossa combure igne, donec in cinerem convertantur: deinde immisce parum gypsi cum cerussa, & probe contunde, donec tenuissima evadant, misce ichthyocollam, sive collam piscis, & illini loca, quæ inaurare cupis, & postquam siccata fuerint, reliquum inaura.

„Artis aureas literas conficiendi, ut hic edocetur, periculum nu„per fecit quidam è nostris, harumce rerum peritissimus: qui rem sibi „probe cessisse renunciavit, & specimen aureæ scriptionis, secundum tra„ditam hîc normam confectæ, nobis obtulit. *Hactenus eruditissimus Montfauconus.*

53. ῬΙΝΑΛΔΩΝ - - - Φησὶ περὶ τῆς χυμευτικῆς τέχνης. λειώσατε τὰ σώματα εἰς ὕδωρ &c.

54. ἸΩΑΝΝΟΥ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐκ τῆς διόπτρας. Versus XV. politici:

λοιπὸν, Κυρία, ἄνες μοι, μή μοι κόπους παρέχῃς
πολλὰ λαλεῖν οὐ δύναμαι εἰς ὦτα βεβυσμένα
τὸ γὰρ συνάξαι τῶν βροτῶν τὴν φθαρεῖσαν οὐσίαν
τὴν γεηράν τε καὶ ῥευστὴν καὶ κάτω πατουμένην
μετὰ τῆς ἄνω ὑψηλῆς τοῦ Θεοῦ τε καὶ Λόγου
τοῦτό ἐστιν ὃ εἴρηκα μειζόνως δοξασθῆναι
ὥσπερ μολίβδου καὶ χρυσοῦ πόῤῥω ἀφεστηκότων
ἀπῳκισμένον ἐξ ἀμφοῖν ἀπεσχισμένον λίαν,
Εἶτα σοφός τις τεχνουργὸς δεῖξαι θελήσας τοῦτο
τὴν τεχνικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπιστήμην ὄντως,
αὐτὸν λαβὼν τὸν μόλιβδον καὶ χωνεύσας τοῦτον γε
καὶ ἀναπλάσας τὸν αὐτὸν χρυσὸν ὄβρυζον δείξει:
Τοῦτό ἐστι τὸ θαυμαστὸν καὶ ξένον ὑπὲρ λίαν
ὅτι χρυσὸς γὰρ οὐκ ἦν τὸ πρὶν, νῦν δὲ χρυσὸς πέλει,
ὃ δὲ οὐκ ἦν καὶ γέγονεν ὅπερ οὐκ ἦν τὸ πρῶτον.
ὢ τῆς πολλῆς χρηστότητος, ὢ τῆς ἐπιεικείας!

55. Ἀνω-

55. Ἀνωνύμου περὶ τοῦ ὠοῦ. Incipit: οἱ παλαιοί φασιν περὶ τοῦ ὠοῦ, οἱ μὲν λίθον - - οἱ δὲ τοῦ κόσμου μίμημα &c.

56. ΤΟΥ͂ ἹΕΡΟΘΕΌΥ περὶ λίθου τῶν φιλοσόφων, versus Jambici CCXXX. Incip.

ἀπάρξομαι προσπλέξας εὐφραδεστάτου
Εἰπὼν λόγου πόνημα &c.

Vide & supra n. 17. 25. & de Cæsareo Codice Lambecium VI. p. 191.

57. Ἀνωνύμου ἀρχὴ τῆς κατὰ πλάτος τῶν ἔργων ἐξηγήσεως. Incipit: λάβε τὰ λευκὰ καὶ ξανθὰ τῶν ὠῶν &c. τοῦ ὕδατος ἐργασία καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ ὄξους. ὀνοματοποιΐα αὐτοῦ. ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀέρος. ὀνομασία αὐτοῦ. ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τοῦ πυρός. ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς γῆς, ἤτοι τῆς παγκρατοῦς ἀσβέστου. ὀνοματοποιΐα αὐτῆς. ἡ ἕνωσις τῶν τεσσάρων στοιχείων. ὀνοματοποιΐα τοῦ ὠοῦ, αὐτὸ γάρ ἐστιν τὸ μυστήριον τῆς τέχνης.

58. Ἀνωνύμου περὶ τῆς θείας τέχνης τῶν φιλοσόφων. Incipit: ἡμεῖς μὲν ἐν αἰνίγμασιν γράψαντες - - Laudat *Philosophum*, intelligens *Democritum*, & *Cleopatræ* βραχεῖαν ἐξήγησιν.

59. Χρυσοποίησις. σκευασία ἀφρονίτρου τοῦ ζητουμένου εἰς τὰς κολλήσεις ☉ καὶ ☽ καὶ ♀. Κιναβάρεως σκευασία.

IV. Index Græcorum (*) Chemicorum, de quibus hactenus dictum.

Africanus. Julius Africanus, qui in cestis suis etiam Chemica attigit. Confer Reines. p. 352. Var. Lect.

Agatharchides de aurifodinis in Ægypto & Æthiopia, supra p. 749.

Agathodæmon, n. 20. 26. 31. 32. 43. 47. & in Græco qui hic subjicitur indice.

Ano-

(*) In Codice Regio Paris. 618. apud Cangium in ποιητής & Gothano apud Reines. p. 155. Var. Lect. γίνωσκε ὦ φίλε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ποιητῶν. ἀρχὴ Πλούτων, Ἀριστοτέλης, Ἑρμῆς, Ἰωάννης ἱερεὺς τῆς σκευασίας τῆς θείας, Δημόκριτος, Ζώσιμος ὁ μέγας, Ὀλυμπιόδωρος, Ε-λέφανος ὁ φιλόσοφος. Σοφὰρ ὁ ἐν Περσίδι. Διόσκορος ὁ ἱερεὺς τοῦ μεγάλου Σαράπιδος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ Ὀστάνης ἀπ' Αἰγύπτου καὶ ὁ Κομάριος ἀπ' Αἰγύπτου, ἡ Μαρία καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἡ γυνὴ Πτολεμαίου

μικὴν τοῦ βασιλέως, Πορφύριος καὶ Ἐπιβύχιος, Πελάγιος, Ἀγαθοδαίμων, Ἡράκλειος ὁ βασιλεὺς, Θεόφραστος, Ἀρχέλαος, Πετάσιος, Κλαυδιανὸς, ἀνεπίγραφος φιλόσοφος, Μένος ὁ φιλόσοφος, Πάνσευρις, Σέργιος. Οὗτοί εἰσιν οἱ πανεύφημοι καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσκαλοι καὶ νέοι ἐξηγηταὶ τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. αἱ δὲ χῶραι ἐν αἷς τελεῖται τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο, Ἄιγυπτος, Θρᾴκις, Ἀλεξάνδρεια, Κύπρις, καὶ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Μέμφεως.

Ejus πράξεις, Morhofius p. 102. polyhist. *processus* interpretatur. Et constat sane vocem illam passim ita in Chemicorum libris accipi. Sed si quis Stephanum evolvat, videbit neutiquam ab eo novem tradi processus, sed potius novem πράξεσι hoc est lectionibus, ut p. 694. exposui, argumentum, quod sibi proposuit, illustravi.
Synesius n. 34. & p. 752. Lambecius VI. 172. seq.
Petrus Theoctonicus de methodo Alchemiæ, memoratus Labbeo p. 129. 272. Bibl. novæ MSS.
Theodorus ad quem Stephan⁹, n. 35.
Theophrastus, n. 16. & p. 776. Lambec. VI. p. 191. Borrich. conspectu scriptor. Chemic. §. 9.
Theosebia ad quem Zosimus, n. 45.
Xiphilinus, Patriarcha CPol. n. 28.
Zachlas, Propheta Ægyptius, apud Apulejum 2. Metamorphos.
Zosimus Thebanus, Pelagio ὁ ἀρχαῖος, n. 19. aliis ὁ μέγας, p. 776. & n. 45.
Zosimus Panopolites, (idem fortasse quem cum Pelagio interfecit Zeno Imp.) n. 1. 3. 4. 7. 14. 20. 21. 26. 27. 29. 38. 41.

Hæc de Græcis Chemicis dicta sufficiant, quam artem à Græcorum curiosioribus adhuc impigre exerceri Borrichio confessus est Allatius, Græcus gente, qui cum Latina versione scriptores hujus argumenti in lucem dare voluit. Vide Borrichii conspectum Chemicorum §. 14.

V. Non minus dolendum est illam Allatii voluntatem in edendis Chemicis, quam Jacobi Tollii in vulganda *Chirurgorum* Græcorum collectione interceptam fuisse, qui hanc ex Codice Florentino cum Vidi Vidii partim (de quo supra p. 707.) cum sua versione editurum se promisit in litteris ad Frid. Benedictum Carpzovium τὸν μακαρίτην datis Florentiæ 1687. Id. Novembr. Constat autem præter illa, quæ Vidio debemus, necdum vulgatam istam συναγωγὴν, asservari Græce in variis Bibliothecis * Italiæ, Galliæque. Auctor collectionis *Nicetas* Medicus, scripta, ex quibus illa, iconibus etiam illustrata constat, sunt præter *Hippocratis*, *Dioclis*, *Amyntæ*, *Nymphodori*, *Pauli* ** *Æginetæ* & *Palladii* nonnulla, *Rufique* Ephesii,

ΗΛΙΟ-

* De Codice Florentino in Bibl. S. Laurentii vide Bartholinum de tibiis veterum p. 349. Jac. Sponium itineris in in Græciam p. 14. edit. Germanicæ, D. Guntherum Christoph. Schelhammerum ad Herm. Conringii introduct. in artem Medicam pag. 402. Georgii Paschii de novis inventis p. 309. De Codicibus Gallicis meminit Labbeus Bib. nov. MSS. p. 152 seq. 211.

** Pauli iatrosophistæ liber de fracturis earumque differentiis MS. Græce etiam in Bibl. Augustana.

ΗΛΙΟΔΩΡΟΥ περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραυμάτων. περὶ περιδονισμοῦ κρανίου. περὶ ὀςώδους ἐκφύσεως, περὶ ἀκρωτηριασμοῦ, περὶ τῶν κατὰ τοὺς δακτύλους συμβαινόντων.

ΓΑΛΗΝΟΥ περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ καταγμάτων.

ἈΡΧΙΓΕΝΟΥΣ περὶ ὑποδραμόντος αἵματος. περὶ τῆς τῶν ῥαφῶν διαςάσεως περὶ τῶν ἀφαιρεθησομένων μερῶν.

ὈΡΕΙΒΑΣΙΟΥ ἐκ τῶν Γαληνοῦ περὶ καταγμάτων καὶ ἐξαρθρημάτων. περὶ ἐπιδέσμων.

ἈΝΤΙΛΛΟΥ περὶ ὑδροκεφάλων.

ἈΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ τοῦ Βιθυνοῦ ὅτι καὶ διὰ νόσον χρονίαν ἐξαρθροί τινες γίνονται.

ἈΠΟΛΛΩΝΙΟΥ Κιτιέως ἐκ τοῦ περὶ ἄρθρων πραγματείας.

ΣΩΡΑΝΟΥ περὶ σημείων καταγμάτων τοῦ κρανίου. περὶ ἐπιδέσμων.

Etiam Latinam verſionem Chirurgicorum MS. in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi memorat Labbeus Bibl. nova MSS. p. 277. & libros duos Chirurgicorum collectos à *Magno*, (illo ni fallor de quo Eunapius) fuiſſe apud Scipionem Tettium, docet p. 385.

VI. Præter Actuarium, Magnum & Theophilum ſive Philotheum & Stephanum Alex. *de urinis*, quos ſupra retuli, plures adhuc exſtant manu exarati Græci ſcriptores, ut *Abicianus* neſcio quis de urinis & pulſibus quem memorat Labbeus p. 122. Bibl. novæ MSS. *Athenæus*, Ἀθηναίου περὶ οὔρων σύνοψις ἀκριβής, qua uſus Cangius, ex Cod. Colbert. 3614. *Conſtantinus* Africanus περὶ οὔρων in Bibl. Cæſarea. *Joannes* Epiſcopus Priſdryanorum circa Bulgariam (Πρισδρυανῶν) περὶ οὔρων διάγνωσις καὶ πραγματεία ἀρίςη Cod. Reg. 3497. *Maximi Planudæ* de urinis, *Meletius* Monachus de urinis & differentia urinarum, verſibus politicis. Cod. Reg. 3175. *Nicephori Blemmydæ* cantica Medica de urinis & de phlebotomia, in Bibl. Cæſarea. *Anonymi* περὶ κλοκίων ἀῤῥώςων de matulis ægrotantium Cod. Colbert. 3614. μέθοδος τῶν ὑαλίων Γαληνοῦ φιλοσόφου. ibid. σύνοψις ἀκριβεςάτη περὶ οὔρων ἑρμηνευθεῖσα ἐκ τῆς ἰατρικῆς τέχνης τῶν Περσῶν. Cod. Colbert. 4230. & in Bibl. Cæſarea. *Piropuli* (Πειροπούλου) & aliorum in Bibl. Coisliniana p. 448.

VII. Latent & alii adhuc Græci Medici in Bibliothecis, quos viri docti quibus facultas datur inspicere, si digni videantur editione, publicæ luci non invidebunt: *Ælii Promoti* Alexandrini Medici liber περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων MS. in Bibl. Vaticana, ex quo nonnulla profert Hieron. Mercurialis III. 4. Var. lect. illa tamen non esse antiqui illius, (Ostanis Magi discipuli, qui Xerxi in Græciam trajicienti, teste Plinio XXX. 1. comes adfuit,) sed Æschrionis Empirici, quem præceptorem suum laudat Galenus, vide disputantem Antonium Possevinum XIV. 17. Bibl. selectæ p. 163.

Actuarii & *Aëtii*, quæ non sunt in vulgatis libris, nec non *Adamantii*, *Africani*, *Dioscoridis*, *Sorani* & aliorum de mensuris ac ponderibus, inedita memorat Labbeus p. 123. Bibl. novæ MSS.

Alexandri Sophistæ liber de temperatura & mixtione herbarum sacrarum. Bibl. Bodlejan. codice Baroccian. 150.

Anonymi περὶ τροφῶν σύνταγμα ad Imp. Pogonatum Cod. Reg. Parif. 2147. Ἑρμηνεία βοτανῶν Γαληνοῦ περὶ φαρμάκων, Cod. Reg. 2146. alius botanicus Anonymus, Cod. Reg. 2104. Anonymorum glossæ lexicaque botanica & iatrica in variis Codd. Et περὶ λίθων δυνάμεων Codd. Reg. * 945. & * 2206.

Ex *Antonii Camtacuzeni* Observationibus Medicis excerpta in Biblioth. Cæsarea.

Archigenis & *Philagrii* de calculis in renibus cum remediis ad calculosos.

Bothri, Regis Persarum, de utilitate & remediis è vulture.

Callisti de Antidotis, trochiscis, emplastris, oleis, in Bibliotheca Cæsarea.

Constantini Meliteniotæ antidotarium ex Medicamentis Persicis: αὗται αἱ ἀντίδοτοι ἐμεθερμηνευθήσασαι ἐκ τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρὰ Κωνσταντίνου ἰατροῦ τοῦ Μελιτηνιώτου. Cod. Reg. 2686.

Constantini Rhegini, postea Monachi Casinensis ἐφόδια τῶν ἀποδημούντων *viaticum peregrinantium* ex Syriaco, libri VII. de morbis omnis generis curandis, MSS. in Bibl. Cæsarea (Lambec. VI. p. 125.) Regia Parif. & Colbertina.

Didymi

Didymi Alex. de marmoribus & lignis omnium generum.

Euphemi Siculi & *Philippi* Xeri, Rhegini compoſitiones medicamentorum.

Georgii Sanginaticii, Conſulis Romani & Comitis Lateranenſis, ὀνομασίαι τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρώπου ad Nicolaum V. Papam (circa A. C. 1450.) verſibus politicis. Hic eſt *Hypatus* de partibus corporis humani, quem citat Cangius in ἀκακία & alibi, ex Cod. Reg. * 1510. Ejusdem de pulſibus. id.

Heronis Philoſophi florilegium de re Medica.

Hierophili Sophiſtæ περὶ τροφῶν κύκλος τὸ ποίοις δηλοῖ χρᾶσθαι ἑκάστῳ μηνὶ καὶ ὁποίοις ἀπέχεσθαι. Cod. Barocc. 150. in Bibl. Bodlej.

Hippocratis Epiſtola ad Ptolemæum Regem de ſtructura hominis. Labbe pag. 124.

Hypati, vide ſupra in Georgio.

Joannis Damaſceni de pharmacis ad purgandum idoneis. in Bibliotheca Cæſarea.

Joannis iatroſophiſtæ λόγος καὶ ποίημα πάντων τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀδόλων τὰς θεραπείας πρὸς ἓν ἕκαστον τὴν τάξιν. Capitulis CCLII. Cod. Reg. Pariſ. * 126.

Joannis Epiſcopi Priſdianenſis excerpta ex antiquis Medicis collecta. Labbe p. 125.

Leonis Philoſophi & Medici ſynopſeon iatricæ, ſeu Medicinæ libri VII. ad quendam Georgium. in Bibl. Cæſarea & Cod. Reg. 3511.

Marcelli περὶ σφυγμῶν, in Bibl. Cæſarea.

Melani Cocini Κοκίνου excerpta iatrica ἑρμηνεία πάνυ ὠφέλιμος εἰς τὸν πυρετόν. Cod. Reg. * 1261.

Meletius in aphoriſmos Hippocratis.

Mich. Pſelli definitionis Medicæ & Medicarum quæſtionum ſolutiones, & περὶ καινῶν ὀνομάτων ἐν νοσήμασι. Cod. Reg. 3502.

Ejusd. πόνημα ἰατρικὸν ἄριστον διὰ ἰάμβων. ibid. περὶ γεωργικῶν. ibid. Synopſis artis Medicæ ad Conſtantinum Porphyrogenitum capitulis CXVIII.

Neophyti Monachi collectanea iatrica capitulis DCXLIV. Antiballomena cum nominum Persicorum explicatione. *περὶ βοτανῶν καὶ ἄλλων τῶν παντοίων εἰδῶν θεραπευτικῶν πρόχειρος καὶ χρήσιμος εἰσαγωγή.* Cod. Reg. 957.

Nicephori Blemmydæ varia opuscula Medica in Bibl. Cæsarea.

Nicomedis iatrosophistæ Lexicon. Cod. Reg. 2147.

Olymnii Alexandrini fragmentum de diebus criticis. Labbe p. 126.

Romani Κουβουκλησίου sive Cubicularii de acutis & diuturnis morbis. in Bibl. Cæsarea.

Sethi lexicon botanicum in Bibl. Cæsarea.

Simeonis Magistri Antiocheni *περὶ τινων πετεινῶν καὶ νηκτῶν καὶ χερσαίων ζώων δυνάμεως.* Cod. Reg. * 957.

Stephani Magnetis empirica, Cod. Colbert. 1477.

Stephani Atheniensis de febrium differentia. in Bibl. Cæsarea.

Theophanis de diæta ad Constantinum Porphyrogenitum. in Bibl. Cæsarea & Cod. Reg. Paris. 2216.

Theophili *ἐπισυναγωγὴ περὶ κοσμικῶν καταρχῶν.* Cod. Reg. 2137.

THEOPHILI
Protoſpatharii

DE

FABRICA CORPORIS HUMANI

LIBRI V.

GRAECE ET LATINE.

AD LECTOREM.

Dignam atque inexhaustam intuentibus, corpus nostrum quotidie offert materiem amandi admirandique Optimi Opificis, & Bonitatem Ejus, Sapientiam ac Potentiam assiduis laudibus prædicandi. Nam & de microcosmo hocce & terrella, quam animus noster incolit, vere affirmaveris, quod de majore mundo pronunciavit acutus scriptor Arabs, quem Philosophi αὐτοδιδάκτου nomine clariss. Pocokius vulgavit, illi esse septuagies millenas facies, & faciei unicuique septuagies millena ora, & unicuique ori septuagies millenas linguas, quibus laudet essentiam unius illius Veri Entis, illamque sanctificet ac celebret indesinenter. Itaque à tot sæculis, imo à tot jam millenariis annorum in eo occupata est fuitque laudabilis Anatomicorum innumerabilium industria, ut opificii hujus compagem & artificium penitius lustratum accuratius explicent, atque oculis & considerationi omnium exponant: & plura adhuc non diffitentur relicta posterorum indaganda studio. Quanquam vero recentis ætatis attentio atque acumen multa non inficianda feliciter observavit, quæ priorum oculos & aciem fefellerunt: tamen & veterum in hoc minime contemnendum est studium, pietas vero imitanda inprimis, qua ad laudem Conditoris omnia unice referre laborarunt. Qua in utraque parte princeps Galenus *in opere incomparabili de usu partium diligentis ac sagacis observatoris, & pii hominis partes egregie implevit,* * *professus hanc sibi videri* τὴν ὄντως εὐσέβειαν *ac germanam pietatem, non si bene multas taurorum hecatombas offeras, sed si noscere ipse prius ex DEI operibus studeas, deinde & aliis demonstres* οἷος μέν ἐστι τὴν σοφίαν, οἷος δὲ τὴν δύναμιν, ὁποῖος δὲ τὴν χρηστότητα, *quanta sit Sapientia, qua Potentia, qua Bonitate denique. Hujus operis Galeniani, prolixioris paullo, quam fert stomachus quorundam hominum, cum epitomen haud inscitam composuerit Christianus scriptor* Theophilus *protospatharius,* ** *eam rarius hactenus obviam reducere in lucem, ac studiosorum etiam eorum, qui Medicæ arti se non consecraverunt, lectioni commendare volui. Huic si quis alios vetustos scriptores de eodem argumento junxerit Græcos quidam* Gregorium *Nyssenum,* Nemesium, Chrysostomum, *(homilia XI. ad populum Antiochen.)* Theodoretum, *(lib. 3. seq. de Providentia)* Meletiumque, *& Latinos* Ciceronem, *(lib. 2. de Natura Deor. c. 53.)* Plinium *(libro VII. Hist. Nat.) &* Lactantium, *lib. de hominis opificio: næ is tempus non male collocaverit, sed in se ipso propius noscendo amplum gaudendi ac de DEI Bonitate & Majestate exultandi campum habebit. Vale!*

* Vide librum IV. hujus Bibl. cap. 17. p. 550.
** De scriptore hoc supra p. 648. seq.

THEO-

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

Βιβλίον α'.

THEOPHILI
Protospatharii
De corporis humani fabrica,
LIBER I.

Junio Paulo Crasso, Patavino Interprete.

I.

Ὅτι μὲν πάντα τὰ ζῶα, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ, πτηνά τε καὶ ἔνυδρα τῇ νεύσει τοῦ Θεοῦ γέγονε, μαθεῖν ἔστιν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. Ἐξαγαγέτω γάρ φησιν, ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ, καὶ θηρία. καὶ πάλιν, Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος, καὶ πετεινὰ πετώμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. Ὅτι δὲ μόνος ὁ ἄνθρωπος χειρὶ Θεοῦ ἐπλάσθη, καὶ τοῦτο μαθεῖν ἐστιν ἀπὸ τῆς ἁγίας γραφῆς. Ἔπλασε γάρ φησιν τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. συνθέτου οὖν τοῦ ἀνθρώπου γεγονότος παρὰ τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς νοερᾶς οὔσης, καὶ ἀσωμάτου, καὶ ἀοράτου, τοῦ δὲ σώματος αἰσθητοῦ καὶ συνθέτου κατασκευασθέντος, εἴπωμεν περὶ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ, πόθεν τε σύγκειται, καὶ ἐκ πόσων καὶ ποίων μορίων κατεσκευάσθη, καὶ τίς ἡ ἐνέργεια τῶν αὐτοῦ μορίων,

I.

Omnium animantium genera, quadrupedum, reptilium, volucrum, & aquam colentium, DEI arbitratu esse genita, divina nobis testantur volumina. Inquiunt enim: *Producat terra animam viventem per singula genera, quadrupedes, & reptilia, & feras.* Et iterum: *Producant aquæ reptilia animarum viventium per singula genera, & volatilia volantia super terram, per stabilimentum cœli.* Hominem autem solum manu DEI creatum esse, nos docent sacræ literæ; ajunt enim: *Hominem finxit, glebam terræ capiens, & in faciem ipsius afflavit spiritum vitæ, & factus est homo cum anima vivente.* Igitur cùm homo à DEO nostri opifice ex anima & corpore constans factus fuerit, anima quidem intellectuali, & incorporea, & invisili, corpore autem sensili & composito: de ejus compositione sermonem faciamus, unde componitur, ex quot, & qualibus constat partibus, & quænam est ejus partium

μορίων, καὶ περὶ ἵνος ἡ κίνησις αὐτῶν, καὶ διὰ ποίας αἰτίας τὰ τοιαῦτα οὕτως γεγόνασιν.

II. Ἔστιν οὖν τὰ μόρια τοῦ σώματος, τὰ μὲν ψυχικὰ, τὰ δὲ σωματικά τε καὶ φυσικά. καὶ αὐτῶν τῶν ψυχικῶν, τὰ μὲν κινητικὰ, τὰ δὲ αἰσθητικά. τῶν δὲ φυσικῶν, τὰ μὲν ζωτικὰ, τὰ δὲ θρεπτικά. κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες, σκέλη, θώραξ, ὀσφὺς, μείζονα καὶ περιεκτικώτερα πάντων τῶν τοῦ σώματος μορίων γεγόνασιν. ἐν αὐτοῖς γὰρ πάντα τὰ μόρια περιέχεται, τά τε φυσικὰ, καὶ τὰ ψυχικὰ, ζωτικά τε καὶ θρεπτικά. πρῶτον οὖν περὶ τῶν περιεκτικῶν μορίων εἴπωμεν, ὅπως πρεπόντως ἐγένετο ἥ τε θέσις, καὶ ἡ διάπλασις αὐτῶν, καὶ ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ χρεία. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τῶν περιεκτικῶν μορίων, τὰ μὲν τοῦ ζῆν ἕνεκα γέγονεν, ὡς κεφαλὴ καὶ θώραξ καὶ ὀσφύς. τὰ δὲ τοῦ καλῶς ζῆν, ὡς χεῖρες καὶ πόδες. πρῶτα περὶ χειρῶν εἴπωμεν, ὅτι δεόντως κατεσκευάσθησαν. συνθέτων δὲ καὶ αὐτῶν οὐσῶν, ἔκ τε βραχίονος καὶ πήχεως, καὶ ἄκρων χειρῶν, ἀρξώμεθα τοῦ λόγου ἀπὸ τῆς ἄκρας χειρὸς, ὅτι εἰς τοσοῦτον ἥκει σοφίας ἡ τέχνη τῆς φύσεως, ὡς μήπω πᾶσαν αὐτὴν εὑρῆσθαι τοσοῦτον χρόνον ζητουμένην ὑπὸ τηλικούτων ἀνδρῶν. ἐπεὶ δὲ οὕτως ἐστὶν ὁ δημιουργὸς ἡμῶν σοφὸς, ὡς μὴ μίαν ἕκαστον τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότων ἔχειν χρείαν, ἀλλὰ καὶ δύο, καὶ τρεῖς, πολλάκις καὶ πλείους, διὰ

tium functio, & unde prodit earum motio, & quibus de causis hæc singula ad hunc modum instituta sunt.

II. Igitur alia corporis membra animalia sive animata sunt, alia corporea & naturalia: rursus ex animalibus alia moventia, alia sentientia: naturalium vero aliqua vitalia, aliqua nutrientia. Caput autem, manus, crura, pectus, lumbi, majora creata sunt, & capaciora inter cæteras corporis partes: his enim omnia membra continentur naturalia, animata, vitalia, & nutrientia. In primis itaque de continentibus partibus habeatur oratio, ut decenter eorum positus, forma, functio, & usus sese habeant. Cæterum, quoniam & ex his membris nonnulla vitæ causa creata sunt, ut caput, pectus, & ilia: nonnulla melioris vitæ, ut manus & pedes: prius de manibus sermo fit, apposite videlicet eas esse compositas. Cumque ex humero, cubito & summis manibus constent, à summa manu nostra ordiatur oratio: tantum videlicet sapientiæ atque artis in ea fabricanda naturam ostendisse, ut nondum tota à tam claris viris tanto tempore vestigata, inveniri potuerit. Cæterum quoniam conditor nostri DEUS adeo sapiens est, ut quicquid ab eo creatum est, pluribus usibus, non uni tantum, duobusve,

διὰ τοῦτο ῥᾶστον ἤδη τῶν ἀφανεστέρων τοῖς πολλοῖς παραλιπεῖν ἔνια. νόει οὖν μοι, κατὰ τὸ τοῦ ζώου σῶμα μηδὲν ἀργὸν, μηδ' ἀκίνητον, ἀλλὰ πάντα παντοίαν ἔμπρακτον ἐνέργειαν ἐνεργοῦντα μετὰ τῆς προσηκούσης κατασκευῆς, καὶ θείας αὐτοῖς δυνάμεις τοῦ δημιουργοῦ χαρισαμένου. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐνδέχεται τῶν μορίων ἐξευρίσκειν τὰς χρείας, ἀγνοουμένων τῶν ἐνεργειῶν, διὰ τοῦτο ἑκάστου τῆς ἐνεργείας ἀναμνήσαντες, ἐπὶ τὰς χρείας εὐθέως μεταβησόμεθα.

busve, aut tribus ſit accommodum: propterea jam facillimum fuerit, multos ex his quæ obſcuriora ſunt, prætermittere quæpiam. Tu igitur tecum cogita, in animalis corpore nihil eſſe ignavum, nihil immobile: ſed omnia variis modis decenter ſtructa, utilem operam præſtare, divinas facultates ipſis ſummo creatore largiente. At quia partium uſus ignoratis functionibus, inveniri nequeunt, ideo cujusque functionibus prius explicatis, ad uſus illico transibimus.

III. Διὰ τῶν χειρῶν ἄνθρωπος πολεμίοις ἀντιτάσσεται, ὅπλον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τὰς χεῖρας λαβών. δι' αὐτῶν καὶ ἱμάτιον ὑφαίνει, καὶ οἶκον, καὶ ναῦν κατασκευάζει, καὶ νόμους γράφει, καὶ βίβλους πρὸς ὑπομνήματα συγγράφεται, καὶ ἄγρια ζῶα ὑποτάττει, τὰ μὲν πρὸς ὑπηρεσίαν, τὰ δὲ τροφῆς ἕνεκεν. ὥστε ἐπειδὴ ἀντιληπτικὸν ὄργανον ἐδόθη ἡ χεὶρ τῷ ἀνθρώπῳ, παντοίων μὲν σχημάτων, παντοίων δὲ μεγεθῶν, καὶ ὅσον πέφυκεν ἀντιλαμβάνεσθαι, ἄμεινον ἦν αὐτῇ, ὡς καὶ γέγονε, σχισθῆναι πολυειδῶς. εἰς πολλὰ γὰρ σχισθεῖσα, καὶ τῶν πολὺ μείζονας ὄγκους ῥαδίως περιλαμβάνει, καὶ θηρᾷ τὰ σμικρότατα τῶν σωμάτων ἀκριβῶς. τοῖς μὲν γὰρ σώμασιν ἐπεκτείνεται, τῇ διαστάσει τῶν δακτύλων πάντα περιλαμβάνουσα. τοῖς μικροῖς δὲ οὐχ ὅλη πρόσληψιν ἐπιχειρεῖ. διαδιδράσκει γάρ. ἀλλ' ἀρκεῖ πρὸς ταῦτα δυοῖν

III. Per manus homo hoſtibus opponitur, arma à creatore manus accipiens: per ipſas & veſtem texit, & domum, & navem conſtruit, & leges ſcribit, & libros rerum monumenta componit, & feras animantes alias ad ſervitia, alias ad eſcam perdomat. Quare poſtquam homini manus data eſt, inſtrumentum variarum figurarum, variarum magnitudinum apprehenſivum, quatenus ad corripiendum naturaliter apta eſt, melius ipſi fuit, quemadmodum & eſt, multifidam eſſe: nam in multa ſciſſa partes, multo majores moles facilè complectitur, & minutiſſima corpuſcula diligenter aſſequitur, magna enim corpora digitis diſtentis undique ambiens comprehendit: exigua vero, non ipſa tota capere conatur: diffugerent enim: ſed ad hæc capienda,

δυοῖν δακτύλοιν τοῖς ἄκροις. ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς τὸ πολυειδῆ σχήματα περιλαμβάνειν καλῶς, ἔσχισαι πολυειδῶς. καὶ γὰρ ἐπὶ τὸ σφαιροειδὲς, σφαιροῦσθαι δύναται, κατὰ κύκλον αὐτὸ περιλαμβάνουσα, καὶ τὰ εὐθῆ ἢ κοῖλα, ἀσφαλῶς περιλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν σωμάτων μείζονα τὸν ὄγκον ἔχει, ὡς πρὸς μίαν χεῖρα σύμμαχον ἑκατέραν ὁ δημιουργὸς Θεὼς ἡμῶν πεποίηκεν, ὥστε ἀμφοτέρας ἐξ ἐναντίων περιλαμβανούσης, μηδὲν ἀπολείπεσθαι. διὰ τοῦτο τοίνυν ὡσπερεὶ καὶ πρὸς ἀλλήλας νενεύκασι, καὶ πάντη πεφύκασιν ἴσαι.

pienda, sufficiunt duorum digitorum summitates. Pariter & ad multiformes figuras ritè capiendas multiplici scissura partita est; nam circa globosum aliquod, & ipsa in globum curvari potest, ipsum in orbem cingens: recta autem & cava, secure amplectitur. Verum quoniam pleraque corpora ampliora sunt, quam ut manu contineri valeant, alteri alteram opem ferre faber sapientissimus nostri DEUS imperavit: quare utraque ex adverso cingente nihil non teneri potest. Eam ob causam in se vicissim vergunt, & æquum magnitudinis modum prorsus sortitæ sunt.

IV. Τῇ θέσει δὲ οὐκ ἐπ᾽ εὐθείας πάντας τοὺς δακτύλους συντέθεικεν. ἐχρῆν γὰρ τὸν ἕνα τοῖς τέσσαρσιν ἀντιπεπτυγμένον εἶναι, ὥσπερ καὶ νῦν ἐστίν. οὕτω γὰρ ἔχει θέσεως καὶ κινήσεως ὁ εἷς, ὥστε ἐπιστρεφόμενος μεθ᾽ ἑκάστου τῶν τεσσάρων ἐνεργεῖν, ὡς μηδὲ τὸ σμικρότατον σῶμα διαφεύγειν, οἷον κέγχρον, καὶ τρίχας, καὶ ἀκάνθας, καὶ τὰ ὅμοια. διὰ τοῦτο οὖν καὶ μαλακοὶ καὶ περιφερεῖς, καὶ ὄνυχας ἔχοντες κατεσκευάσθησαν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν σμικρῶν τε καὶ σκληρῶν σωμάτων ἠδύναντο, εἰ σαρκῶδες μόνον αὐτῶν τὸ πέρας ἦν. ἕδρας τοιγαροῦν ἐδέοντο πρὸς τὸ μὴ ἀνατρέπεσθαι. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὄνυχες. πάλιν δὲ ὄνυξι μόνοις οὐχ οἷόν τε λαβεῖν τῶν

IV. Positu autem non omnes digitos secundum rectum collocatos habent: siquidem unum reliquis quatuor oppositum esse oportebat, quemadmodum & nunc collocatus est. Sic enim ex digitis unus positus est, atque movetur, ut ad singulum aliorum quatuor curvatus operam præstet, ut neque vel minimum quicquam possit evadere, ut milium, pili, spinæ, & id genus alia. Atque ideo molles, teretes, & unguibus præmuniti creati sunt: neque enim exigua corpora & dura arripere valerent, si eorum extremitas carnea tantum foret; munimento igitur quopiam, unguibus videlicet, ne repellerentur, indiguerunt. Iterum solis unguibus quic-

τῶν τοιούτων οὐδέν. σκληροὶ γὰρ ὄντες, ἀπὸ τῶν σκληρῶν ὁμοῦ ὀλισθαίνουσι. διὰ ταῦτ' ἄρα τῆς μὲν σαρκοειδοῦς οὐσίας ἐν ταῖς τῶν δακτύλων κορυφαῖς τὸ τῶν ὀνύχων ὀλισθηρὸν ἐπανορθουμένης, τῶν δὲ ὀνύχων τὸ τῆς σαρκὸς εὐανάτρεπτον στηριζόντων, ὄργανον ἀντιληπτικὸν ἁπάντων τῶν τε σκληρῶν ἅμα καὶ σμικρῶν σωμάτων ὁ δάκτυλος γέγονε. πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι χρεῖαι τῶν ὀνύχων. ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἔργον τῆς χειρὸς ἡ ἀντίληψις, δῆλον ὡς τὸ πρῶτον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς μόριόν ἐστι τὸ κινοῦν αὐτὴν πρῶτον. τοῦτο δέ ἐστιν οἱ μύες. τὰ δ' ἄλλα πάντα, τὰ μὲν ἕνεκα τοῦ βέλτιον γίνεσθαι τὰς ἐνεργείας. τὰ δὲ, τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γίνεσθαι δυνατόν. τὰ δὲ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς πάντων ἐδημιουργήθη. τὸ μὲν δὴ γένος τῶν ὀνύχων τοῦ βελτίονος ἕνεκα ἐγένετο, ἵνα τὰς κορυφὰς τῶν δακτύλων στηρίζῃ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σκληροὶ συμμέτρως γεγόνασιν, ὅτι οὐκ ἀμυντήρια ὅπλα παρὰ Θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ δεδώρηται, καθάπερ τοῖς ἀλόγοις ζώοις. ἥμερον γὰρ τὸ ζῶον καὶ λογικόν. διατί δὲ περιφερεῖς εἰσὶ πάντοθεν. ὅτι καὶ κυκλοτερὲς σχῆμα δυσπαθέστερόν ἐστι πάντων τῶν σχημάτων τῶν γωνίας ἐχόντων. ἄθραυστα γὰρ τὰ τοιαῦτα. αὐξάνονται δὲ οὐκ εἰς πλάτος καὶ βάθος, ἀλλὰ μόνον εἰς μῆκος ταῖς θριξὶ παραπλησίως. ὥστε καὶ τὸ πέρας αὐτῶν εἶναι ἀντικαθισάμενον τοῖς

quicquam hujusmodi apprehendi nequiret: duræ enim cum ſint, à duris dilaberentur. Quamobrem carnea materia in ſummis digitis unguium lubricitatem moderante, contra unguibus carnis ad reſiſtendum imbecillitatem confirmantibus, digitus, ad omnia tam dura quam parva inſtrumentum tenaciſſimum effectus eſt. Sunt autem & multa alia ex unguibus emolumenta. Itaque cum manus officium ſit apprehenſio, in confeſſo eſt, primum functionis illius membrum eſſe primum illam movens, hoc autem eſt, ipſi muſculi: cætera vero omnia alia, ut melius functiones fiant, creata ſunt: alia eorum rationem habent, ſine quibus functiones obire nequeunt, alia vero omnium præcipui cauſa ſunt fabrefacta. Sane genus unguium ob melius genitum eſt, ut digitorum extrema roboraret; idcirco enim & mediocriter duri ſunt, quoniam ultricibus armis humanum genus à DEO non fuit condonatum, quemadmodum brutæ animantes: mite namque animal homo eſt, & ratione utens. At quare undique rotundi ſunt? An quoniam rotunda figura inter omnes angulares minime eſt patibilis, eo quod minime refringi poteſt? Augeſcunt vero non in latum aut profundum, ſed haud aliter ac pili, in

τοῖς ἀποτρίβειν αὐτοὺς δυναμένοις. ἀλλ' οὕτω μὲν εἰς ἄκρον ἥκει προμηθείας τὰ κατὰ τοὺς ὄνυχας παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

V. Τὸ δὲ τῶν ὀστῶν γένος ἐν τοῖς δακτύλοις ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ βελτίονος ἕνεκα γέγονεν, ἐκ τῶν δε ἂν μάθοις. κινεῖσθαι μὲν γὰρ πολυειδῶς ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς καὶ χωρὶς τῶν ὀστῶν, ὥσπερ καὶ πολύποσι. τὸ ἑδραῖον δὲ οὐκ ἂν εἶχον, ἀποροῦντα ἀντιβατικοῦ καὶ σκληροῦ μορίου. τοιοῦτον δέ ἐστιν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι τὸ γένος τῶν ὀστῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ κάμπτεσθαι, καὶ ἐκτείνεσθαι, καὶ πολυειδῶς ἅμα κινεῖσθαι οἱ δάκτυλοι πεφύκασιν, οὔτε ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ, οὔτε ἴσοι τὸ μέγεθος ἐγεγόνεισαν, ἀλλ' ἐκ τριῶν καὶ ἀνίσων ἀλλήλοις συνηρθρωμένων, ὡς εἰς ἅπασαν ἐνέργειαν ἑτοίμως σχηματίζεσθαι. πρὸς δὴ ταῦτα χρήσιμος καὶ ἡ τῆς σαρκὸς γένεσις συνειλημμένη τοῖς ὀστοῖς, καὶ σκέπουσα πανταχόθεν, καὶ τὰς κενὰς χώρας ἐν ταῖς κάμψεσιν ἀναπληροῦσα, ὡς φαίνεσθαι κατὰ τοὺς καὶ εὐθὺ κειμένους τέσσαρας δακτύλους, ἔξωθεν μὲν ὀλιγοστήν, ἢ οὐδόλως, ἔσωθεν δὲ καὶ ἐν τοῖς πλαγίοις μέρεσι πλείστην, ὡς εἰ καί τι τῶν ὑγρῶν σωμάτων ἐθέλοις κατέχειν, ὑπτίαν ἐργασάμενος τὴν χεῖρα, μὴ ἐᾶν αὐτὸ ἐκρυῆναι. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, μαλάττειν καὶ τρίβειν ὅσα μετρίως μαλακά. αὗται μὲν ἴδιαι χρεῖαι τῆς ἐν

in longitudinem tantum: quapropter ſecundum extrema cauſis eos conterere valentibus renituntur: ita humanorum unguium ſtructura ab opifice noſtri DEO maximam providentiam ſortita eſt.

V. Ipſum quoque oſſium digitos conſtituentium genus melioris cauſa factum eſſe, inde diſcendum eſt, ſiquidem & multiformiter citra oſſa, non ſecus ac polypi moveri poſſent: firmamentum autem non haberent, indigentes, renitente & dura particula, quale eſt in animantium corporibus oſſium genus. Præterea, quoniam & curvari, & extendi, & variis ſimul motibus agitari digiti naturaliter apti ſunt, neque ex oſſe uno, neque eodem magnitudinis modo fuere formati, ſed ex tribus & inæqualibus inter ſe articulatè junctis, ut ad quodcunque opus præſto effigiem capiant. Ad hæc ſanè utilis eſt, & carnis creatio, quæ oſſibus adhæreſcit, undique tegens, & loca replens in flexuris vacua: ut in quatuor digitis ſecundum directum collocatis, extrinſecus paucam aut nullam carnem videre liceat, interius autem & à lateribus plurimam: ut ſi aliquod humidum ſupina manu continere velis, nihil prorſus effluat: præterea carne molliantur & atterantur, quæcunque mollia ſunt. Hæc utique propria ſunt carnis in manu emolumenta:

ἐν χερσὶ σαρκός. αἱ δὲ κοιναὶ, τὸ οἷον πρόβλημά τι, τοῖς ὀςώδεσι σώμασι τὴν σάρκα εἶναι, καὶ ὅτι ἅπασαν θερμὴν ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχει τὴν ἐκ τοῦ αἵματος ἰκμάδα. καὶ ὅτι θερμὴ οὖσα συμμέτρως ἀρήγει καθ' ἴσον ἐν ταῖς ἀμετρίαις κρύους τε καὶ θάλπους. ἀλλὰ περὶ μὲν σαρκὸς γενέσεως τῆς ἐν τοῖς δακτύλοις ἀρκεῖ τοσαῦτα.

VI. περὶ δὲ τῆς ἄρθρων φύσεως τῶν ἐν τοῖς δακτύλοις, ῥητέον, καὶ διευκρινητέον τό, τε πλῆθος αὐτῶν, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸν τρόπον τῆς διαρθρώσεως. περὶ μὲν πλήθους, ὅτι διὰ τριῶν ἐπιτελεσθῆναι τούτους καὶ μόνων, ἀναγκαῖον ἦν. τὰ γὰρ ἐκ πλειόνων συγκείμενα μορίων, ῥᾶον πάσχει τῶν ἐξ ἐλαττόνων. ἐλάττω δὲ τῶν τριῶν εἴπερ ἐγένετο, τὴν ποικιλίαν τῶν κατὰ μέρος σχημάτων οὐκ ἂν ἔσχε τοσαύτην. ἵν' οὖν καὶ κινῆται πολυειδῶς, καὶ φύγῃ τὴν εὐπάθειαν, ὁ τῶν τριῶν ἀριθμὸς αὐτάρκης. περὶ δὲ μεγέθους, ὅτι χρὴ τὸ προτεταγμένον ὑπερέχειν τοῦ μετ' αὐτὸ, πρόδηλον παντί. τὸ μὲν γὰρ ὀχεῖ. τὸ δὲ ὀχεῖται. μεῖζον δὲ εἶναι τὸ βαςάζον τοῦ βαςαζομένου. γενέσθαι γὰρ ἑτέρως τοῦτο ἀμήχανον, μὴ κατὰ βραχὺ μειουμένου τοῦ μεγέθους τῶν ὀςῶν. καὶ διὰ τοῦτο ἔλαττον χρὴ εἶναι τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

VII. περὶ δὲ τοῦ σχήματος αὐτῶν, ὅτι μὲν ἀπὸ πλατυτέρας τῆς ἄνω βάσεως εἰς ςενοτέραν τὴν κάτω τελευτᾷ, τὰς

menta: communia autem, quoddam ceu propugnaculum osseis corporibus caro est, & omnem à sanguine veluti rorem calidum intra se continet, cumque moderatè calens sit, æque in excellenti frigore atque in calore opitulatur. Et de digitorum carne hactenus dictum sit.

VI. De ipsorum autem artubus deinceps agendum, eorumque multitudo, magnitudo, figura, modusque juncturæ, examinanda sunt. De multitudine, quod tribus tantum internodiis constare digitos necesse est. Nam quæ ex pluribus partibus componuntur, noxæ magis patent quam quæ ex paucioribus: ut si ex paucioribus quam tribus tam varias figuras subire non possent; ut igitur multis motionibus moveatur, minimeque periculis objiciantur, ternarius numerus fuit aptissimus. De magnitudine autem neminem latet, os primo loco positum, sequenti majus esse: illud enim vehit, hoc vehitur: at vehens, vecto majus esse oportet. Secus autem id fieri nequit, quin paulatim ossium magnitudo minuatur: ideoque secundum priore minus esse necesse est.

VII. Quantum ad figuram pertinet, quod à latiore basi superiore in arctiorem inferiorem desinant, eædem

τὰς αὐτὰς ἕξει τοῖς περὶ τοῦ μεγέθους εἰρημένοις αἰτίας. ὅτι δὲ καὶ περιφερῆ, τὴν δυσπάθειαν αἰτιατέον. ἁπάντων γὰρ τῶν σχημάτων τὸ τοιοῦτον δυσπαθέστατον, ὡς ἂν οὐδεμίαν ἔχον ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν προσπιπτόντων ἔξωθεν ἀποθραυσθῆναι δυναμένην. διὰ τί δὲ ἀκριβῶς μὲν ἔξωθεν κυρτὸν, ἔνδοθεν δὲ καὶ τῶν πλαγίων οὐκ ἀκριβῶς. ἢ τοῦτο τοῦ βελτίονος ἕνεκα. τοῖς μὲν γὰρ ἐντὸς μέρεσιν οἱ δάκτυλοι καὶ τρίβουσι καὶ μαλάττουσι, καὶ λαμβάνουσι τὰ σύμπαντα. χεῖρον δ' ἂν ἐγίνετο, κυρτῶν ταύτῃ γινομένων τῶν ὀστῶν. τοῖς δ' ἐκτὸς οὐδὲν τούτων οὐδ' ἄλλην τινὰ ἐνέργειαν ἐνεργοῦντες, ἀκριβῶς κατεσκευάσθησαν κυρτά. ἐν δ' ἂν τοῖς πλαγίοις, τὸ μὲν δυσπαθὲς εἶχον ἂν ἀλλήλοις φρουροῦντες. ἐδέοντο δὲ ἐν τῷ συνάγεσθαι, μηδεμίαν ἀπολιπεῖν χώραν κενὴν ἐν τῷ μεταξύ. οὔκουν ἐχρῆν αὐτοὺς κυρτοὺς ταύτῃ γενέσθαι. πίστις δὲ ἱκανὴ τοῦ λεγομένου, τὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου καὶ τοῦ μικροῦ, τοῦ μὲν τὴν ἄνωθεν, τοῦ δὲ τὴν κάτωθεν περιφέρειαν ἀκριβῶς γενέσθαι κυρτήν. οὔτε γὰρ ἐφρουροῦντο ταύτῃ πρὸς οὐδενὸς, οὔθ' ὁμίλουν ἑτέρῳ δακτύλῳ. θαῦμα μὲν δὴ καὶ τοῦτο τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ διαπλάσαντος οὕτως τὴν τῶν ὀστῶν κατασκευήν. θαῦμα δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ τῆς διαρθρώσεως τρόπος. οὐ γὰρ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχεν ἐκ τριῶν ὀστῶν ἕκαστος διήρθρωται τῶν τεσσάρων δακτύλων, ἀλλ' ὥσπερ αἱ τῶν θυ-

ρῶν

eædem ſunt cauſæ, quas & de magnitudine diximus. Teretia ſunt quoque, quoniam minus patiuntur: omnium enim figurarum tutiſſima, rotunda eſt: eo quòd nihil habet eminens, quod externis occurſans refringi queat. Cæterum quare extrinſecus exquiſitè convexa videntur, intrinſecus & à lateribus non item? An id etiam melioris notæ cauſa factum fuit? nam digiti internis partibus terunt, ſubigunt, capiuntque omnia: quod deterius fieret, ſi hac parte oſſa gibba forent. Exteriore autem nihil quicquam iſtorum, neque aliud quippiam agentia, ad unguem gibba fuerunt: ſed à lateribus ſeſe mutuo defendentia, ægrè à peregrinis cauſis violantur: opus eſt autem cum inter ſe committuntur, ne ulla rima patens inter ea relinquatur: quare hac parte, ut eſſent rotunda, non decuit. Dictis noſtris inde fides acquiritur: magni digiti ſuperiorem, minimi inferiorem ambitum ad amuſſin fuiſſe rotundum; à nullo namque partes hæ defendebantur, neque alteri digito adhæreſcebant. Id utique eſt boni DEI noſtri miraculum tam eleganter oſſium compoſituram ſtatuentis, miraculumque nihilominus ipſe juncturarum modus: eo, quod neque ſimpliciter, neque utcunque externis oſſibus unusquisque qua-

tuor

ρῶν στρόφιγγες, οὕτως καὶ τῶν ἄρθρων ἕκαστον ἐξοχὰς κοιλοτήτων ἀντεμβαινούσας ἔχει σύμμετρα. εὐρυτέρας μὲν γὰρ τῆς κοιλότητος γενομένης, χαλαρὸν ἂν ἦν τὸ ἄρθρον· στενοτέρας δὲ, δυσχερὴς ἂν ἡ κίνησις ἐγίνετο μηδεμίαν ἀναστροφὴν ἔχουσα. καὶ κίνδυνος οὐ μικρὸς, τὰς ἐξοχὰς τῶν ὀστῶν θραυσθῆναι στενοχορουμένας. ἀλλ᾽ οὐδέτερον τούτων ἐγένετο, καὶ πάσας τὰς τῶν ὀστῶν κοιλότητας οἷον ἄμβωνές τινες κύκλῳ περιθέουσιν, ἀσφάλειαν μεγάλην τοῖς ἄρθροις παρεχόμενοι, τοῦ μήποτε ἐκπεσεῖν ἄνευ τινὸς ἐξαισίας ἀνάγκης.

tuor digitorum coagmentatus eſt, ſed quemadmodum valvarum cardives, ſic articulorum quilibet eminentes quosdam tumores in cava illis magnitudine reſpondentia ſubeuntes poſſident. Nam ſi capax nimis eſſet ſinus, laxior artus labaſceret: ſi anguſtior, ægrè motus fieret, nullam habens in converſione lubricitatem: diſcrimenque haud mediocre inſtaret, ne oſſium tubercula nimis arctata frangerentur. Sed neutrum horum factum eſt, omnesque oſſium ſinus veluti colliculi quidam ambiunt, magnum præſidium artubus præbentes, ut nunquam citra inſignem neceſſitatem luxatio fiat.

VIII. Ἀλλ᾽ ἐπεὶ πάλιν ἐκ τῆς οὕτως ἀσφαλοῦς κατασκευῆς κίνδυνος ἦν, τάς τε κινήσεις δυσχερέστερον γίνεσθαι, τάς τε ὑπεροχὰς ἐκτρίβεσθαι, διὰ τοῦτο διπλῆ βοήθεια παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ τούτοις δεδώρηται· χόνδρῳ μὲν γὰρ πρότερον τούτων ὑπαλείψας τῶν ὀστῶν ἑκάτερον, ἐπιχέας δὲ τοῖς χόνδροις οἷον ἔλαιον λιπαρὸν καὶ γλίσχρον χυμὸν, εὐκίνητόν τε ἅμα καὶ ἀνέκπτωτον ἅπασαν διάρθρωσιν τῶν ὀστῶν ἀπειργάσατο. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ κατὰ τὰς κοιλότητας τῶν ὀφρύων τέχνασμα τῆς δημιουργίας ἱκανὸν κωλύειν τὰς διεκπτώσεις τῶν ἄρθρων. ἀλλ᾽ οὐκ ἐπίστευσεν αὐτῷ μόνῳ τὴν φυλακὴν ὁ Θεὸς, εἰδὼς πολλὰς πολλάκις βιαίους τε καὶ σφοδρὰς κινήσεις καταληψο-

VIII. Cæterum quoniam adhuc tam munita ſtructura periculo non vacabat, quin motus difficilius prodirent, atque illæ prominentiæ eliderentur, propterea geminum ſubſidium adverſus hæc à ſummo creatore paratum eſt: nam cartilaginem prius utrique oſſi illinens, cartilaginesque quodam ceu oleo, pingui viſcidoque humore perfundens, bene verſatilem ſimul & firmiſſimam univerſam oſſium compagem comparavit. Erat ſane in ſinibus ſummorum oſſium ſufficiens artis opus, ad arcendam artuum luxationem: non ei tamen ſoli hanc curam Divina providentia mandavit, cum multoties multis vehementi-

ληψομένας τὸ ζῶον. ἵν' οὖν πανταχόθεν ἀκριβῶς ἅπαν ἄρθρον φρουρηθῇ, συνδέσμους τινὰς τῶν ὀστῶν ἑκατέρων ἐξέφυσεν, ἑκατέρου καθάπτοντας εἰς θάτερον. εἰσὶ δὲ αὐτῶν, οἱ μὲν ὥσπερ νεῦρα στρογγύλοι τε καὶ παχεῖς, οἱ δὲ ὥσπερ ὑμένες παραμήκεις τε καὶ παχεῖς, κατὰ τὴν χρείαν τῶν ἄρθρων τοιοῦτοι γεγονότες μέγιστοι καὶ παχύτατοι, ὥστε τὰ κυριώτατα τῶν ἄρθρων φρουρεῖν καὶ συνδέειν· οἱ λοιποὶ δὲ ἐν τοῖς ἀκυροτέροις αὐτῶν καὶ μικροτέροις. ταῦτ' οὖν ἅπαντα κοινῶς κατὰ πᾶν ἄρθρον ἐτεχνήσατο, καὶ κατὰ τοὺς δακτύλους· ἐν τούτοις γὰρ ἔπρεπε μάλιστα· μικραὶ μὲν γὰρ αἱ διαρθρώσεις αὐτῶν· ἀλλ' ἀκριβῶς ἐγγεγλυμμέναι, λεπταῖς τε ἴτυσι πανταχόθεν ἐστεφανωμέναι, καὶ χόνδροις ἐπαληλιμμέναι, καὶ συνδέσμοις ὑμενώδεσι συνημμέναι. τὸ δὲ μηδαμῇ τὰς ὀφρύας τῶν ὀστῶν ἴσας ἐργάζεσθαι, ἀλλ' ἔξωθεν μὲν πολὺ μείζους, ἔσωθεν δὲ ἐλάττους, μέγιστον δεῖγμα καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐν δακτύλου κατασκευῇ. μικραὶ μὲν γὰρ γενόμεναι, ἐπέκεινα ἂν τῆς ἐσχάτης ἐκτάσεως συνεχώρουν ἀνακλᾶσθαι τοῖς ἄρθροις· μείζους δὲ εἴπερ ἔσωθεν ἦσαν, ἐκώλυον ἂν ἐπὶ πλεῖον κάμπτεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐλάττους μὲν ἐντὸς, μείζους δὲ ἐκτός. Διὰ τί δὲ σκληρὰ καὶ ἀμύελα, καὶ πυκνὰ τὰ τῶν δακτύλων ὀστᾶ· ἢ ὅτι γυμνὰ πάντη, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαθῆ; μέγιστον ἄρα

bus ac violentis motibus animalia vexatum iri cognoſceret. Igitur ut abſolute & ab omni parte articulus quisque in tuto eſſet, copulas quasdam ab utroque oſſe produxit, ab altero ad alterum pertingentes: quarum aliæ ceu nervi, rotundæ craſſæque ſunt, aliæ inſtar membranarum oblongarum craſſarumque, pro artuum uſu maximæ & craſſisſimæ, ut maxime principes artus cuſtodiant atque devinciant: ignobiliores vero minoribus copulis continentur. Hæc ſane omnia univerſim in omnibus artubus conditor noſtri Deus fabrefecit, ſed præcipuè in digitis: in his enim maxime decorum eſt; nam exigui ſunt digitorum articuli, ſed accurate verticillati, & gracilibus orbibus undique coronati, cartilaginibus veſtiti, vinculisque membranoſis copulati. Verum & oſſium ſupercilia nequaquam paria effecta eſſe, ſed extra multo majora, interius autem minora: ingens id quoque Divinæ ſapientiæ in faciendis digitis indicium fuit. Minora namque ſi exterius fuiſſent, ultra ſummam diſtentionem articulos retrorſum flecti permiſiſſent: ſi majora interius, multum curvari digitos vetuiſſent, propterea que minora interius, majora exterius fuere locata. Sed quare dura, non medulloſa, denſaque ſunt digitorum oſſa? An quia nuda, & ob id inju-

riis

ἆρα βοήθημα αὐτοῖς ἡ τοιαύτη κατασκευὴ πρὸς δυσπάθειαν. τὰ μὲν δὴ τῶν ὀστῶν τῶν ἐν τοῖς δακτύλοις, ὧδε ἔχει.

riis obnoxia? unde maximo illis præſidio eſt talis materiæ modus, ne facile patiantur. Digitorum quidem oſſa ita à natura fuere inſtituta.

IX. Τὰ δὲ τῶν μυῶν, ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεως βιβλίῳ τοῦ Γαληνοῦ αὐτάρκως εἴρηται. περὶ δὲ τενόντων, καὶ ἰνῶν, καὶ ὑμένων, τῶν τε τὴν χεῖρα καὶ τοὺς δακτύλους κινούντων, εἴς τε τὴν ἐκτὸς κίνησιν, καὶ εἰς τὴν ἐντὸς, καὶ εἰς πλάγια, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεως βιβλίῳ τοῦ Γαληνοῦ, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς ἀνατομικῆς αὐτοῦ ἐγχειρήσεως διείληπται. περὶ δὲ νεύρων, καὶ ἀρτηριῶν, καὶ φλεβῶν, εἰπεῖν ἡμῖν οὐ πρόκειται. ὅτι μὲν γὰρ ἐγκέφαλος, καὶ καρδία, καὶ ἧπαρ ἀρχαί· καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν ὁ νωτιαῖος λαμβάνει, ἐκ δὲ τοῦ νωτιαίου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου τὰ νεῦρα τὴν ψυχικὴν δύναμιν· ἐκ καρδίας δὲ τὴν σφυγμικὴν αἱ ἀρτηρίαι· αἱ δὲ φλέβες ἐξ ἥπατος τὴν θρεπτικὴν, ἐν τῷ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωνα βιβλίῳ τοῦ Γαληνοῦ, ἱκανῶς λέλεκται.

IX. At de muſculis, in libro de muſculorum motu à Galeno ſcripto, ſatis abunde dictum eſt: de tendonibus, de fibris, & membranis manum digitosque introrſum, extrorſum, & ad latera moventibus, itidem in Galeni libro de muſculorum motu, & in primo de Arte diſſecandi comprehenſum eſt. De nervis autem, arteriis, & venis, ſermonem facere intentio noſtra non eſt. Et cerebrum quidem, cor & jecur, principes partes eſſe, & à cerebro ſpinæ medullam oriri, ex eaque, & ipſo cerebro nervos animalem, ex corde arterias pulſatricem, ex jecore venas nutritoriam vim haurire, in Galeni volumine de Hippocratis Platonisque decretis latiſſime eſt diſputatum.

X. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῶν ἐντὸς τῆς ἄκρας χειρὸς διελθεῖν. διὰ τί τε λεῖον καὶ ἄτριχόν ἐστι, καὶ σκληρὸν, ἔτι τε κοῖλον τὸ μέσον, ὅπερ καὶ θέναρ καλεῖται. τοῦ γὰρ μυὸς τοῦ κατὰ τοὺς τέσσαρας δακτύλους ἑνὸς ὄντος μικροῦ καθ' ἕκαστον δάκτυλον, ἰδίως δύο δάκτυλοι κατὰ τὸν μέγαν εἰσίν· οἱ καὶ τὰ καλούμενα θέναρα γεννῶντες, προέρχον-

X. Supereſt de his, quæ intra ſummam manum ſunt, diſſerere: propter quid media manus, quæ & thenar Græce vocatur, Latine vola, lævis, glabra, dura, & concava eſt: muſculo enim cuique digitorum quatuor uno & exiguo conceſſo, proprie duo in digito, qui magnus vocatur, thenara appellata con-

χονται μέγιστοι· δι' οὓς τό, τε σαρκῶδες τῆς χειρὸς ὑψηλὸν γίνεται, καὶ τὸ μέσον κοῖλον· καὶ τῶν δακτύλων ὅ, τε μέγιστος, καὶ ὁ σμικρότατος ἐπὶ πλεῖστον τῶν ἄλλων ἀπάγονται. καὶ μὴν καὶ μεταξὺ οὗ τε μεγάλου καὶ τοῦ λιχανοῦ μῦς ἕνεκα τοῦ σαρκῶδες ἐργάσασθαι τὸ ταύτης μέρος τῆς χειρὸς ἐγένετο. ἐξηγήσασθαι δὲ χρὴ τὸν ὑποπεφυκότα τῷ δέρματι τῆς χειρὸς ἔσωθεν τένοντα, τὴν ἔκφυσιν ἔχοντα ἐκ τοῦ μέσου μυὸς τοῦ εὐθέος, ὃς ἐλάττων ἐστὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων μυῶν, ὅτι μηδὲ κινεῖ τινα διάρθρωσιν· ἐπιπολλῆς δὲ ὑπὸ τὸ δέρμα, τὴν μέσην χώραν τοῦ κοιλώματος εἴληφεν. ἀποφύεται μὲν οὖν ὁ τένων οὗτος πρὶν ἐπὶ τὴν τοῦ καρποῦ διάρθρωσιν ἀφικέσθαι. πλατύνεσθαι δὲ ἄρχεται κατ' ἐκείνην πρῶτον, ἐντεῦθέν τε φαίνεται καθάπερ τι δεύτερον δέρμα λευκὸν καὶ πυκνὸν καὶ ἄναιμον, ὑποτεταγμένος παντὶ τῷ δέρματι κατ' ἄκραν τὴν χεῖρα καὶ τοὺς δακτύλους κατὰ σύμφυσιν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἄκρᾳ χειρὶ καὶ τοῖς δακτύλοις δέρμα τὸ ἐντὸς οὐκ ἀποδέρεται. διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ τῶν ποδῶν δέρμα, ἔτι τε τὸ μέτωπον καὶ ὀλίγου δεῖν ἅπαν τὸ πρόσωπον, ἄλλα τέ τινα τῶν κατὰ τὸ ζῶον, οὐκ ἔστιν ἀποδεῖραι διὰ τὴν τῶν τοιούτων τενόντων ἢ μυῶν εἰς αὐτὰ κατάφυσιν. καθόλου δὲ χρὴ γιγνώσκειν, ὡς ἤτοι τοῦ μεταδοῦναι χάριν αἰσθήσεως ἀκριβεστέρας, ἢ κινήσεως τῆς καθ'

constituentes, maximi sunt, per quos pars carnosa manus altior fit, & medium concavum, & ex digitis maximus atque minimus longissime ab aliis diducuntur: quin etiam musculus, qui inter magnum digitum indicemque est, ut ea manus pars carnosior redderetur, factus fuit. At in in præsentia exponere oportet, tendonem sub manus cute interna adhærescentem, à medio musculo recte exorientem: qui musculis aliis quatuor minor est, eo quod nullum articulum movet: superne autem sub cute mediam cavitatis sedem sortitus est. Exoritur sane tendo ista antequam ad manus cubitique communem juncturam (carpon Græci vocant, nostri brachiale) perveniat: sed apud illam primum dilatari incipit, indeque veluti secunda cutis, alba, densa, & exanguis apparere incipit, universæ cuti in summa manu per coalitum substratus, & hanc ob causam in summa manu, digitisque cutis interna excoriari nequit: atque ob idipsum, pedum cutis, præterea frons, & fere tota facies, aliaque nonnulla in animali membra propter hujusmodi tendonum, aut musculorum cum ipsis concretionem, cute spoliari non possunt. Atqui in universum sciendum est, aut exquisitioris sensus impartiendi, aut motus voluntarii causa, cutim hanc

καθ' ὁρμὴν, δυσπερίτρεπτον καὶ σκληρὸν καὶ ἄτριχον εἰργάσθαι τὸ δέρμα, καὶ καταφύονται οὗτοι εἰς αὐτὸ τένοντες. ἔπρεπε δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ἀντιληπτικαῖς ὑπαρχούσαις δυσπερίτρεπτον ἔχειν τὸ ἐντὸς δέρμα καὶ ἄτριχον, ὡς πρὸς ἄλλα τε πεποιημέναις, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν τῶν σμικρῶν σωμάτων ἀσφαλῆ τε καὶ ἀκριβῆ λαβήν. καὶ μέντοι καὶ αἰσθητικώτερον παντὸς τοῦ ἄλλου δέρματος. οὐ γὰρ ἕτερον ἐχρῆν μὲν εἶναι τὸ ἀντιληπτικὸν, ἕτερον δὲ τὸ ἁπτικὸν ὄργανον· οὐ δ' ἕτερον μὲν λαμβάνειν ἕκαστον τῶν ἐκτὸς, ἄλλο δὲ κρίνειν τῶν ληφθέντων θερμότητα καὶ ψυχρότητα, καὶ σκληρότητα καὶ τὰς ἄλλας τοιαύτας διαφοράς· ἀλλ' εὐθέως ἅμα τῷ λαμβάνειν ἕκαστον ἄμεινόν ἐστι καὶ συνδιαγινώσκοι ὁποῖόν τι κατὰ τὴν φύσιν ἐστί. συντελεῖ δὲ οὐ σμικρὰ πρὸς ἀκριβῆ διάγνωσιν ἁπασῶν τῶν ποιοτήτων καὶ τὸ ἄτριχον τοῦ δέρματος, ἐκ τῆς τοῦ πλατυνθέντος τένοντος ἀποφύσεως ἀπεργασθὲν, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἐν τῷ θέναρι μαλαγὰς ἐμπλάστρων τε καὶ χειροπλάστων· διὰ ταῦτα δὴ τοὺς τοιούτους τένοντας εἰς τὰ τῶν χειρῶν ἔνδον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν πρόνοια ἐνέφυσε δέρματα. καὶ περὶ μὲν τῆς κατασκευῆς τῆς ἄκρας χειρὸς, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XI. Εἰς δὲ τῶν λοιπῶν μορίων τῆς ὅλης χειρὸς μετέλθωμεν τὴν ἐξήγησιν, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πήχεως ποιησάμενοι, ΧΡΙΣΤΟΝ τὸν ἀληθινὸν ΘΕΟΝ ἡμῶν ἐπιτάρροθον καὶ ὁδηγὸν γενέσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἔκτασιν καὶ κάμψιν τῆς ὅλης χει-

hanc ægrè alterabilem, duram & glabram fuiſſe creatam, talesque in ipſa tendones inſertos eſſe. Decebat vero manus, apprehenſoria organa, cuti interna difficulter alterabili eſſe præditas: quippe & ad alia factæ ſunt, & ad exiguorum corporum tutam diligentemque capturam. Eſt utique cutis hæc ultra omnem aliam ſenſitiva: quandoquidem non aliud eſſe decebat apprehenſorium inſtrumentum, aliud tactorium: neque aliud externa quæque apprehendere, aliud apprehenſorum caliditatem, frigiditatem, duritiam, cæteraque id genus diſcrimina judicare, ſed ſimul atque aliquid corripuerit, præſtat ut & correpti naturam dignoſcat. Non parum autem & accuratæ qualitatum omnium dignotioni cutis glabritas conducit, ex tendonis dilatati proceſſu exoriens, potiſſimumque ob emplaſtrorum, & aliorum quæ manu fiunt ſubactionem, vola manus id præſtante: atque ideo ejusmodi tendones, internis manus cutibus optimi Dei providentia inſervit. Et de ſummæ manus ſtructura hactenus.

XI. Ad reliquarum totius manus partium expoſitionem accingamur, initiumque à cubito ſumamus, prius Chriſtum verum Deum noſtrum nobis fautorem, itinerisque ducem adeſſe precati. Totius manus tentio-

χειρὸς ὁ πῆχυς καὶ τὸ τούτου ἄρθρον ἐργάζεται, τὴν δὲ περιστροφὴν πρὸς τὸ πρηνῆ καὶ ὑπτίαν γίνεσθαι τὴν χεῖρα, ἡ κερκὶς καὶ τὸ ταύτης ἄρθρον, πᾶσι τοῖς ἐμπείροις ἀνατομικῆς ἐγχειρήσεως δῆλόν ἐστιν. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ πήχεως καὶ τῆς κερκίδος προηγοῦνται ὅ, τε καρπὸς καὶ τὸ μετακάρπιον, ἀπ' αὐτῶν ἀρξώμεθα τῆς ἐξηγήσεως. θαυμάσωμεν δὲ τὴν σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ ἡμῶν, πῶς τὰ μεγάλα τῶν ὀστῶν, μηρόν τε φημὶ καὶ κνήμην, καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ. τὸν δὲ καρπὸν σμικρὸν καὶ οὐτιδανὸν, οὔτε ἐκ τοσούτων ὀστῶν συνέθηκεν. ἀλλ' ἐὰν ἀκριβῶς καταμάθωμεν τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ, πάντως καὶ ἀναγκαῖον εἶναι αὐτὸν κυρώσομεν ἐκ πολλῶν ὀστῶν συγκεῖσθαι, σμικρῶν τε καὶ ἀμυέλων· καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῶν διὰ συνδέσμων εὐρώστων γεγενῆσθαι. δυσπαθὲς γὰρ τὸ ἐκ πολλῶν ὀστῶν σύνθετον ὀστοῦν. καθάπερ γὰρ τὰς ἀσπίδας οὐκ ἐκ μιᾶς σανίδος, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ μικρῶν οἱ κατὰ τοὺς πολέμους ἔμπειροι συντεθείκασι, διὰ τὸ μὴ εὐκόλως θραύεσθαι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ καρποῦ καὶ τοῦ μετακαρπίου.

XII. Διὰ τί δὲ τὸ μὲν μετακάρπιον ἐκ τεσσάρων ὀστῶν σύγκειται, ὁ δὲ καρπὸς ἐξ ὀκτώ. ὅτι τὸ μὲν μετακάρπιον διαρθροῦται τοῖς τέτρασι δακτύλοις τοῖς κατ' εὐθεῖαν κειμένοις. ὁ γὰρ μέγας, ὃν καὶ ἀντίχειρα καλοῦμεν, οὐ τῷ μετακαρπίῳ διαρθροῦται, ἀλλὰ τῇ ἐξοχῇ τοῦ πήχεως τῇ συναπτομένῃ τῷ καρπῷ.
ἐπι

tionem, flexuramque, à cubito, ejusque articulo præstari: pronam vero & supinam manum à radio ejusque articulo fieri neminem incisoriæ artis peritum præterire arbitror. At quoniam cubitum & radium carpus, id est brachiale, palmaque præcedunt, ab ipsis explicare ordiemur, sapientiamque Divini opificis demirabimur, quo modo magna ossa, femur scilicet, crus, & alia, ex uno tantum osse: brachiale vero exiguum, nulliusque precii, ex tot ossiculis instruxerit. Verum si diligenter ejus functionem usumque percipimus, prorsus necessarium esse affirmabimus, eum ex multis paruis & medulla privatis ossibus fuisse contextum, eorumque structuram robustis ligamentis fuisse firmatam. Os enim ex multis ossibus compositum, valentissimum est. Nam sicuti bellicæ rei periti clypeos, ne facile rumpantur, non ex una lignea tabula, sed ex multis parvisque componunt: eadem est brachialis & palmæ ratio.

XII. Cæterum quare palma ex quatuor, brachiale ex octo ossibus constat? An quia ex palma quatuor digiti e regione positi oriuntur? magnus enim, quem & pollicem appellamus, non palmæ inseritur, sed cubiti tuberculo, quod cum brachiali committitur. Quoniam autem, cum quatuor sint palmæ ossa,
debe-

ὅτι δὲ τεσσάρων ὄντων τοῦ μετακαρπίου τῶν ὀστῶν, ἔμελλε τὸ αὐτοῦ μετακάρπιον διαρθροῦσθαι κατὰ τὸ ἕτερον πέρας τῷ καρπῷ, δηλαδὴ τεττάρων ὄντων τῶν ὀστῶν τοῦ τοιούτου καρποῦ, οὐκ ἤρκει δὲ διὰ τὴν σμικρότητα, προσθήσειν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς τέτρασιν ἄλλα τέσσαρα ἐν δυσὶ στίχοις, κοιλαινόμενα κατὰ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν εἰς ὑποδοχὴν τῶν τοῦ μετακαρπίου ὀστῶν, ὡς εἶναι πάντα τὰ ὀστᾶ τοῦ καρποῦ ὀκτώ. μαθήσοις δ' ἂν τὸ λεγόμενον, εἰ ἀληθές ἐστιν, ἐξ ἀνατομῆς. διὰ τί δὲ τὰ τοῦ καρποῦ ὀστᾶ, σιμὰ μὲν ἐντὸς, κυρτὰ δὲ ἐκτός. ἵνα ταῖς ἀνακλάσεσι τῆς ἄκρας χειρὸς, μήτε πέρα τοῦ μέτρου περιάγηται, μήτε ἀστήρικτον μένῃ, καὶ ὡς ἂν εἴπῃ τις πάρετον. ὡσαύτως δὲ φαμὲν καὶ περὶ τῶν ὑποφύσεών τε καὶ ἀποφύσεων ἁπασῶν τῶν ἐν τοῖς κώλοις, ἔνθα χρὴ διάρθρωσιν γίνεσθαι ὀστῶν, καὶ μάλιστα μεγάλων, κυρτὸν μὲν εἶναι χρὴ τὸ ἐμβησόμενον, κοῖλον δὲ τὸ ὑποδεχόμενον ὀστοῦν καὶ περιφερὲς πανταχόθεν· ὥστε μὴ ὀλισθαίνειν ἐν ταῖς σφοδραῖς κινήσεσι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐμβαίνοντος ὀστοῦ. ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὸν καρπὸν ἔδει διαρθροῦσθαι τοῖς πήχεώς τε καὶ κερκίδος πέρασι, δεόντως ἑκάτερον τῶν ὀστῶν ἐπίφυσιν ἔσχε, κυρτὴν μὲν καὶ περιφερῆ τοῖς ἐκτὸς, κοίλην δὲ τοῖς ἔνδοθεν. ἀλλ' ἡ μὲν κερκὶς πανταχόθεν ὀφρῦν ἔχει περιθέουσαν, ὑφ' ἧς ἀκριβῶς σφίγγεται τῷ ταύτης πέρατι ὁ καρπός· ὁ δὲ πῆχυς οὐκ ἔθ' ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔσω τε καὶ πρὸς τὴν κερκίδα

debebat ea ſecundum alterum extremum brachiali conjungi, ſi quatuor tantum fuiſſent oſſa brachialis, non ſatis ob ſuam parvitatem feciſſent: Dei ſapientia quatuor illis per duos proceſſus totidem adjecit, in vertices ſinuata: ut palmæ oſſium tubercula, dum illis committuntur, recipiant, adeo, ut brachialis oſſa octo numero ſint. Dictorum autem noſtrorum veritatem ex diſſectione percipies. At quare brachialis oſſa intra ſima, extra gibba fuere? vt ne manus, dum reflectitur, ſupra modum convertatur, & ne ſine fulcro aliquo, veluti reſoluta labaſcat. Idem de omnibus appendicibus, proceſſibusque dicendum, ubi oſſa & præcipue magna committi opus eſt, quod quidem ingreditur, tuberoſum: quod autem recipit, verticillatum & undique rotundum eſſe oportet, atque ita evenit, caput ſubeuntis oſſis neque in fortioribus motibus elabi. Poſtquam igitur & brachiale cum radii cubitique extremis connecti neceſſe fuit, jure utrunque os quandam appendicem habuit gibbum, rotundumque exterioribus, interioribus ſinuatum. Sed radius ſupercilium circumambiens undique, quo diligenter ejus termino brachiale ſtringitur. Sed cubitus non ita habet, pars enim interior, & ad radium ſpe-

χίδα βλέπον τοιοῦτον, τὸ δ' ἄλλο τὸ κατὰ μῆκός τε καὶ εὐρυχωρίαν ὅλου τοῦ κώλου πέρας, εἰς περιφερῆ κεφαλὴν τελευτᾷ, ἣ περιβέβληται τὸ ταύτης τεταγμένον ὀστοῦν τὴν τοῦ καρποῦ γληνοειδῆ κοιλότητα· ὥστε διττὴν εἶναι κατὰ τὸν καρπὸν διάρθρωσιν, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς, τὴν ἐπὶ τὸ πρανές τε καὶ ὕπτιον ἐπιστροφὴν τῆς χειρὸς γίνεσθαι· διὰ δὲ τῆς ἄλλης τῆς μεγάλης ἐκτείνεσθαι καὶ κάμπτεσθαι τὸ κατὰ τὸν καρπὸν ἄρθρον.

XIII. Περὶ δὲ θέσεως καὶ διαπλάσεως τῆς κερκίδος καὶ πήχεως ἑξῆς ἂν εἴη ῥητέον. ἡ μὲν δὴ θέσις αὐτῆς λοξὴ γέγονεν, ἡ δὲ τοῦ πήχεως εὐθεῖα. κατὰ γὰρ τὴν φύσιν τῆς κινήσεως ἑκατέρας, ἐχρῆν εἶναι καὶ τὴν θέσιν ἑκατέρου τῶν ὀστῶν. ἡ μὲν γὰρ κατ' ἔκτασίν τε καὶ κάμψιν κίνησις, ὑπὸ τοῦ πήχεως γίνεται ὅλου τοῦ κώλου κατ' εὐθεῖαν γινομένη· ἡ δὲ ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ ὕπτιον, καὶ κατὰ τὰ πλάγια τῆς χειρὸς κίνησις ὑπὸ τῆς κερκίδος γίνεται. εὐλόγως ἄρα λοξὴ μὲν ἡ κερκίς, εὐθὺς δὲ ὁ πῆχυς ἐστίν. διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν βραχίονα ἡ διάρθρωσιν ἑκατέρων τῶν ὀστῶν ἀνόμοιος ἐγένετο· τοῦ μὲν γὰρ πήχεως πρὸς τὸν βραχίονα δύο ἀποφύσεις εἰσὶ, κυρταὶ μὲν ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ κοῖλαι· μία μὲν ἐκ τῶν ὄπισθέν τε καὶ κάτωθεν αὐτοῦ μερῶν, ἥπερ δὴ καὶ μείζων ἐστίν· ἑτέρα δὲ ἐκ τῶν ἄνωθέν τε καὶ πρόσθεν, ἐλάσσων ἐκείνης. ἐστραμμένων δὲ πρὸς ἀλλήλας τῶν κοιλοτήτων καὶ ἡνωμένων, μία μεγάλη κοιλότης γίνεται ἐοικυῖα

τῷ

ſpectans, talis eſt, totum reliquum in longitudinem, latitudinemque totius membri, extremum in rotundum caput intumeſcit, qua os hic collocatum ſe in brachialis ſinuoſam cavitatem conjicit. Quare brachiale duos articulorum ordines continet, quorum uno manus & inclinatur & reſupinatur, altero autem majore brachialis actus tenditur, & recurvatur.

XIII. De poſitu autem formaque radii, & cubiti, deinceps dicere tentabo. Radii poſitus obliquus eſt, cubiti rectus, nam pro motus in utroque natura, utriusque etiam ſitus eſſe debuit. Siquidem tentionis flexionisque motus per cubitum ſecundum totius membri rectitudinem fit: inclinatio vero, ſupinitas, & ad obliqua converſio, per radium miniſtratur. Non ab re igitur radius obliquus, cubitus rectius poſitus eſt, propterea & cum humero utriusque oſſis commiſſura diſſimilis facta eſt, cubiti enim humerum verſus duo vertices extantes, ſunt gibbi extra, interius ſinuati: quorum unus à poſterioribus inferioribusque partibus eſt, qui & major eſt: alter à ſuperioribus prioribusque antepoſito minor: in ſeſe autem vergentibus, conjunctisque cavis unus magnus ſinus literæ Sigma perſimilis efficitur. Hos autem exceſſus

ambos

τῷ σίγμα γράμματι. ὀνομάζουσι δὲ τὰς ἀποφύσεις ταύτας, ἀμφοτέρας μὲν κορώνας, διότι περιφερεῖς εἰσιν ἀμφότεραι· τὴν δὲ μεγάλην τὴν ὄπισθεν Ἀθηναῖοι μὲν ὀλέκρανον, Ἱπποκράτης δὲ ἀγκῶνα. τῶν δὲ ὅλης τῆς χειρὸς εἰς τὰ πλάγια κινήσεων, αἱ μὲν ὑπὸ τὸ ὕπτιον ἐλάττους εἰσὶν ἐνέργειαι, αἱ δὲ ὑπὸ τὸ ὕπτιον μείζους καὶ ἀναγκαιότεραι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῆς κερκίδος θέσιν ἑτοιμοτέραν ὑπακούειν ἐπὶ τὸ πρανὲς, τοιαύτην ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε, τὸ μὲν ἄνω πέρας ἐπὶ τὴν ἔξωθεν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ἀναγαγοῦσα, τὸ δὲ κάτω ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκτείνασα δάκτυλον. ἐναντίαν δὲ εἴπερ εἶχε τὴν θέσιν, ἥκιστα ἂν ἐπὶ τὸ πρανὲς ἢ τὸ ὕπτιον ἐκεκίνητο. διὰ ταῦτα μὲν δὴ κερκὶς λοξὴ κατεσκευάσθη καὶ ὧδέ πως λοξή.

XIV. Διὰ τί δὲ ἐπίκειται τῷ πήχει; ὅτι μακρότερος αὐτῆς ὁ πῆχυς, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς πρὸς τὸν βραχίονα διαρθρώσεως αὐτὸς ἐπέχει. εὔλογον δὲ ἦν ὀχεῖσθαι τὸ βραχύτερον ὀστοῦν ὑπὸ τοῦ μακροτέρου. διὰ τί δὲ ἀμφοτέρων, τὰ μὲν ἐν τῷ μέσῳ, λεπτότερα· τὰ δὲ κατ' ἀγκῶνά τε καὶ καρπὸν, παχύτερα. ὅτι τὰ μὲν ἐχρῆν χώραν τοῖς μυσὶ παρέχειν, τὰ δὲ ὀγκωθῆναι ταῖς ἐπιφύσεσιν. αὗται δὲ πρὸς τὰς διαρθρώσεις εἰσὶ χρήσιμοι. διὰ τί δὲ αὐτῶν τῶν περάτων, πήχεως μὲν τὸ κατ' ἀγκῶνα παχύτερον, κερκίδος δὲ τὸ πρὸς τὸν καρπόν· ἢ ὅτι κοινὴ μὲν ἀμφοῖν ἐστὶν ἡ πρὸς τὸν καρπὸν διάρθρωσις· ἐν δὲ τῷ τὰ πρὸς τὸν βραχίονα πλεονεκτεῖν, ἀναγ-

ambos quidem coronas à rotunditate nominant: magnum quidem poſteriorem Attici olecranum, Hippocrates autem anconem appellat. At univerſæ manus in obliqua motionum, quæ ad ſupinum trahunt, minores ſunt, quæ in pronum majores & magis neceſſariæ: atque idcirco radii poſitum magis in prona vergentem immenſa Dei ſapientia collocavit, ſuperiorem extremitatem ad exterius humeri caput adducens, inferiorem ad magnum digitum protendens. Quod ſi contrarium huic poſitum ſortitus eſſet, minime in pronum ſupinumve moveri potuiſſet. Hæc in cauſa fuere, ut radius obliquus, atque ita obliquus locaretur.

XIV. Sed quare cubito ſuperjacet? Quoniam longior eo cubitus eſt, plurimumque ejus, quæ cum humero fit commiſſuræ obtinet: rationique erat conſentaneum, brevius os à longiore geſtari. Item quare utriusque media tenuiora ſunt, quæ anconem brachialéque contingunt pleniora? An quoniam ea ſedem muſculis præbere, hæc ad exceſſus intumeſcere oportuit? hi vero ad commiſſuras utiles ſunt? At quare cubiti extremitas anconi propinqua plenior eſt, radii contra, quæ brachiale attingit? An quia communis utrique eſt cum brachiali connexio? Sed in his, quæ ad humerum

ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν πῆχυν εἰς τοσοῦτον τῆς κερκίδος μείζονα εἶναι, εἰς ὅσον περ ἡ διάρθρωσις αὐτοῦ χρησιμωτέρα ταῖς ἄλλαις τῆς χειρὸς ἐνεργείαις ὑπάρχει. περὶ μὲν δὴ τῆς τοῦ πήχεως καὶ τῆς κερκίδος ὀστῶν, θέσεώς τε καὶ διαπλάσεως, καὶ κινήσεων ἀμφοτέρων, ὧδ' ἔχει. τίνες δὲ μύες καὶ τένοντες οἱ κινοῦντες αὐτά, ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεως Γαληνοῦ αὐταρκῶς εἴρηται.

XV. Λείποιτο δ' ἂν ἔτι τὰ κατὰ τὸν βραχίονα τοῦ πήχεως εἰπεῖν. γίνεται δὲ οὕτως· τοῦ πήχεως αἱ κορῶναι τῇ μεγάλῃ κοιλότητι τοῦ βραχίονος διαρθρούμεναι, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν κάμψιν τῆς χειρὸς ἀπεργάζονται, ὥσπερ ἡ τῆς κερκίδος πρὸς τὸν βραχίονα τὴν ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ ὕπτιον κίνησιν. ἀκριβοῦνται δὲ ἀμφοτέρων αἱ διαρθρώσεις τῆς τε κερκίδος κατὰ τῶν κορωνῶν τοῦ πήχεως πρὸς βραχίονα πανταχόθεν περισφιγγόμεναι ταῖς βαθμίσι τῆς κοιλότητος τοῦ βραχίονος, ὡς μὴ ἀπολείπεσθαι χώραν κενὴν μεταξύ· ὥστε ἐν ταῖς ἐκτάσεσι τῆς χειρός, πρὸς τοὐπίσω μὴ ἀνακλᾶσθαι τὴν χεῖρα, μηδ' αὖ πάλιν εἰς τὰ πλάγια. ἀλλ' ἐκτείνεσθαί τε καὶ κάμπτεσθαι μόνον τὴν χεῖρα συμμέτρως. σύνδεσμοι δέ τινες ἰσχυροὶ κατὰ τὰς τῶν ἐπιφύσεων χώρας ἀνίσχοντες, συνάπτουσί τε καὶ συσφίγγουσι κυκλοτερῶς περικείμενοι τὴν διάρθρωσιν ὅλην. ὡς μὴ ἐκπίπτειν ῥαδίως τάς τε κορώνας καὶ τὸν ἀγκῶνα ἐκ τῆς ὑποκειμένης κοιλότητος. τὸ δὲ τοῦ βραχίονος ὀστοῦν, κυρτὸν μέν ἐστιν ἐν τοῖς ἔξωθεν μέρεσιν, ἐν

merum pertinent, cum cubitus excellat, tanto radio major esse debuit, quanto articulus ad alias manus functiones utilior fuit. De radii cubitique ossium situ, forma, motibusque ita res habet. At qui sunt musculi, & tendones ipsa moventes, in Galeni libro de lacertorum * motibus abunde dissertum est.

XV. Supersunt adhuc ea de cubito dicenda, quæ secundum humerum sunt: ita vero se habent. Cubiti excessus, in magno humeri sinu inserti, manui tentionem & curvationem largiuntur: quemadmodum radii ad humerum nexus motum supinum, pronumque efficiunt: utriusque autem, radii videlicet & cubiti, capitulorum ad humerum commissura perfecte absolvitur, imis cavi humeri partibus arctè adhærescens, adeo, ut nihil vacui interjaceat. Quare cum manus tenditur, retro non labitur neque ad latera, sed erigitur curvaturque moderate. At vincula quædam valentia in commissurarum sedibus enata, universum articulum ambientia copulant & devinciunt, ut non facile illi duo extantes vertices, coronæ vocati, & ancon, ex subjecto sinu elabi queant. Verum humeri os extra gibbum est, interius cavum, idque opificis nostri DEI providentia effectum est, siqui-

* Musculorum.

ἐν δὲ τοῖς ἔσωθεν, κοῖλον, καὶ τοῦτο τῇ προνοίᾳ τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ἡμῶν. πρὸς ἀλλήλας γὰρ βλέπειν τὰς χεῖρας, ἄμεινον· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν κοῖλα τοῦ βραχίονος, ἐντὸς, τὰ δὲ κυρτὰ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀπέστραπται.

XVI. Μύες δὲ τέσσαρες οἱ κινοῦντες τὸν βραχίονα, δύο μὲν ἔσωθεν, δύο δὲ ἔξωθεν. ἐπίκειται δὲ ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, τέμνοντες ἀλλήλους κατὰ γωνίας ὀξείας καὶ ἀμβλείας τῷ χ γράμματι παραπλησίως, πρὸς τὸ σκεπάσαι τὸν βραχίονα πανταχόθεν, ὡς μὴ παραλιπεῖν χώραν γυμνήν. μέγιστον δὲ θαῦμα τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ὅτι διτταῖς κινήσεσι λοξαῖς μίαν εὐθεῖαν ἀπεργάζονται. ἀρχομένου γὰρ τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν τὸν πῆχυν καμπτόντων μυῶν ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν μερῶν τοῦ κατ' ὦμον χωρίου, καὶ φερομένου ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ βραχίονος· τοῦ δὲ ἑτέρου τὴν ἔκφυσιν ἐκ τῶν ἔξω μετὰ τοῦ βραχίονος μερῶν, εἴσω δὲ ἐντεῦθεν ἀτρέμα ἐπιστρεφομένου, πρόδηλος μὲν ἐστὶν ἡ θέσις ὅτι τῷ χ γράμματι ὡμοίωται· πρόδηλος δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως λοξότης. ἀμφότεροι δὲ τείνοντες μὲν κατ' εὐθὺ ἀκριβῶς κάμπτουσι τὸν πῆχυν· ἐκτρεπόμενοι δὲ τῆς εὐθύτητος, ἐφ' ἑκάτερα περιτρέπουσι. διὰ τί δὲ ὁ βραχίων τοῦ πήχεως μείζων· ὅτι ἐστὶν οἱ κινοῦντες τὸν βραχίονα μύες, μείζους εἰσὶ τῶν τὸν πῆχυν κινούντων μυῶν· ὥστε εἶναι καὶ τοὺς ὄγκους τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν ὀστῶν, μείζονας. καὶ διὰ τοῦτο ἐστὶν ὁ βραχίων τοῦ πήχεως μείζων ἐστί· διὰ δὲ τὸ μέγεθος αὐτοῦ χαυνότερος, καὶ

ſiquidem manus, ut ſeſe reſpicerent, atque in ſeſe vergerent, melius fuit: atque propterea humeri ſimum introrſum, gibbum vero extrorſum fuit poſitum.

XVI. Muſculi autem quatuor humerum moventes, bini extra, binique intra poſiti ſunt: alterque alteri incumbit, ſeſe acutis angulis & obtuſis ad X. literæ figuram interſecantes, ut humerum undique ita contegerent, ne locum aliquem nudum relinquerent. Sed in eorum fabrica id præcipue mirabile eſt, quod geminis obliquis motibus unum rectum conſtituunt. Nam cum lacertorum cubitum curvantium unus ab internis ſummi humeri partibus oriens, inde ad anteriora humeri deſcedat, alter ab exterioribus humeri locis incipiens, inde ſenſim ab interna flectatur, in confeſſo eſt eorum poſitum X. elemento non eſſe abſimilem. Evidens quoque eſt eorum motus obliquitas, ambo autem trahentes ſe ſecundum rectum exquiſite cubitum curvant, ſed à recto declinantes ad alterum latus circumducunt. Verum quare humerus cubito major? Quoniam & eum cientes muſculi cubitum moventibus majores ſunt: quare & oſſium moles eis ſubjacentium majores eſſe oportuit: atque ideo humerus cubito major fuit, ob

καὶ συραγγώδης καὶ κοῖλος ἔνδοθεν, ἅμα μὲν ὥστε ἀβαρὴς εἶναι. ἅμα δὲ καὶ τὴν τροφὴν ἑαυτοῦ τῇ κοιλότητι ἐναποτίθεσθαι, ἥνπερ δὴ τὸν μυελὸν ὀνομάζομεν.

ob hancque magnitudinem inanior, interius cavernoſus & concavus, ſimul ut levis ſit, & proprium alimentum in cavitate illa reponat, quam ſane medullam nominamus.

XVII. Διὰ τί δὲ ἓν μὲν ὀστοῦν ἐν τῷ βραχίονι, δύο δὲ ἐν τῷ πήχει; ἢ ὅτι καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ πήχεως, καὶ σφόδρα ἀναγκαία καὶ πολλάκις γινομένη; ἢ διότι ἡ τοῦ βραχίονος κεφαλὴ μεγάλη, καὶ σιμὴ, καὶ οὐδαμῶς κονδυλώδης; διὸ καὶ τὴν δεχομένην αὐτὴν κοιλότητα τῆς ὠμοπλάτης, οὐ κοτύλην γεγονέναι, ἀλλὰ γλήνην, μηδαμόσε ὀφρύας περιέχουσαν, λεπτοῖς δὲ καὶ χαλαροῖς καὶ ὑμενώδεσι συνδέσμοις κατὰ τὸ καθ' ὦμον ἄρθρον διειλημμένην. καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν χειρῶν κατασκευῆς τῆς τε τῶν ὀστῶν, καὶ συνδέσμων, καὶ ἄρθρων, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XVII. Præterea, quare humerus ex oſſe uno, cubitus ex binis conſtat? An quoniam cubiti functio ſane admodum neceſſaria, crebroque uſui eſſe ſolet? aut quoniam humeri caput magnum eſt ſimumque, & minime extuberans? Quamobrem ſcapulæ ſinus, in quem id inſeritur, non in heminæ formam, ſed pupillæ, cavatus eſt minime extantibus labiis circumdatam, gracilibus, laxis, membranoſisque copulis ſecundum humeri commiſſuram deligatus. Hactenus de manuum fabrica, quatenus ad oſſa, copulas, artusque pertinet, tractatum eſt.

XVIII. Καιρὸς οὖν λοιπὸν ἐξηγήσασθαι περὶ τῆς τῶν σκελῶν κατασκευῆς, καὶ τῶν ἄκρων ποδῶν, τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν αἰτουμένοις, ὅπως μεγαλύνωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτοῦ. πῶς ἐν τοῖς πεζοῖς ζώοις μόνον τὸν ἄνθρωπον δίπουν εἰργάσατο, καὶ οὐ μόνον δίπουν, ἀλλὰ καὶ ὄρθιον. κατ' εὐθεῖαν γὰρ γραμμὴν ἐκπεφυκότα τῆς ῥάχεως τὰ σκέλη πεποίηκεν. εἰ γὰρ καὶ τὰ πτηνὰ δίποδα καὶ ἄνω τὸν ὦπα ἔχοντα ἐδημιουργήθη, ἀλλὰ πρὸς τὰς ὀρθὰς γωνίας ἡ ῥάχις τοῖς σκέλεσιν αὐτοῖς διάκειται βαδίζουσιν, ὥσπερ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ καθέζεσθαι, ἡ μὲν

XVIII. Reliquum modo eſt, crurum ſtructuram ſummorumque pedum explicare, Dei prius ope implorata, ut eum ex propriis operibus extollere ac celebrare valeamus. Inter cæteras omnes greſſiles animantes ſolum hominem Deus bipedem creavit, neque ſolum bipedem, ſed etiam erectum: nam ſecundum rectam lineam ex dorſo orientia crura produxit. Quamvis enim & aves bipedes ſunt, ſurſumque ſpectantes, ad rectos tamen angulos ſpina ipſarum gradientium cruribus alli-

μὲν ῥάχις τοῖς μηροῖς πρὸς ὀρθὰς γωνίας κεῖται, οἱ μηροὶ δὲ τῇ κνήμῃ. τῶν δ' αὖ τετραπόδων, οὐχ οὕτως. πάντα γὰρ εἰς τὰ πρόσω τὰς καμπὰς ἔχει τῶν ὀπισθίων σκελῶν, καθάπερ τῶν ἔμπροσθεν, εἰς τοὐπίσω. καὶ γὰρ τὰς καμπὰς πρὸς ἄλληλα ποιεῖται τὰ τετράποδα ζῶα, ὁμοιότατον τρόπον βαδίζοντα τοῖς ἐπὶ τῶν χειρῶν ἕρπουσι βρέφεσιν· ὥστε σοφῶς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν τοιούτους πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐσχημάτισεν, ὀρθοὺς μὲν, καὶ καθημένους τὰς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείας ἐργάζεσθαι, πρηνεῖς δὲ καὶ ὑπτίους, τῶν τούτων ἐνεργεῖν οὐδὲν, καὶ ἄλλως ὀρθίους ἑστηκότας εἰς τὸν οὐρανὸν ἑτοίμως ἀναβλέπειν τῷ ὄμματι, καὶ νοῦν καὶ χεῖρας ἐκτείνειν πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν οὐρανοῖς Θεὸν ἡμῶν τὸν ἀγαθόν τε καὶ ἅγιον, εἰς αἶνον τῶν θαυμασίων αὐτοῦ καὶ ὕμνον. τούτου τοίνυν χάριν τοιούτους τοὺς ἀνθρώπους ἐδημιούργησεν. εἰ γὰρ ὁ καλούμενος οὐρανοσκόπος ἰχθὺς τὸ ὄμμα ἄνω ἔχει, ἀλλὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἄμοιρος· ἄλογος γάρ. ἐπὶ τὸ προκείμενον δὲ λοιπὸν ἐπανέλθωμεν.

XIX. Εἴπωμεν οὖν περὶ τῆς τῶν σκελῶν κατασκευῆς. ὥσπερ γὰρ ἡ χεὶρ ἀντιληπτικὸν ὄργανον, οὕτω τὸ σκέλος βαδιστικὸν ἐγένετο, ὡς ἂν πρέπῃ ζώῳ σοφῷ, λογικῷ τε καὶ ἡμέρῳ. ὅτι μὲν οὖν προμήκεις τε καὶ πλατεῖς, καὶ μαλακοὺς, καὶ πολυσχιδεῖς ἔπρεπε τοὺς πόδας γενέ-

alligatur: ſicut in homine, dum ſedet, ſpina femoribus, tibiis femora, per rectos angulos inhæreſcunt. In quadrupedibus autem non ita conſtitutum: ſiquidem iis omnibus prorſum verſus poſteriora crura flectuntur, ſicut priora retrorſum. Contrarias enim quadrupedes crurum flexuras efficiunt, pueris repentibus quam ſimillimæ. Quare ſapienter Deus noſter homines ſic omnino formavit, ut erecti aut ſedentes vitæ negotia obirent: proni autem, aut ſupini, nihil prorſus facerent. Atque alioqui erectos facili in cœlum intuitu ſuſpicere juſſit: mentemque & manus ad bonum purumque Deum cœlorum incolam laudandum, ejusque mira opera celebranda attollere naturaliter apti ſumus. Hujus itaque rei cauſa tales nos DEUS inſtituit: quamvis enim piſcis ille uranoſcopus, id eſt cœli ſpeculator nominatus, oculos in ſuperna corporis parte contineat, Dei tamen cognitionis eſt expers, cum ſit ratione privatus. Verum ad ſuperius propoſitum reuertamur.

XIX. Dicamus itaque de crurum conſtitutione, quoniam quemadmodum manus capiendi inſtrumentum, ita crus ambulandi, inſtitutum fuit, ut ſapiens animal, rationabileque & manſuetum decuit. Igitur neminem præterit, pedes oblongos,

γίνεσθαι, τοῦτο ἐναργές. πρὸς πάσας γὰρ τὰς δυσχωρίας ἐπιτήδειος ἡ τοιαύτη κατασκευὴ, εἴ που δεηθείη ἐν ὑψηλοῖς ἀνιέναι τοίχοις, ἢ δένδροις, ἢ πέτραις. ἀλλὰ καὶ κοίλους μὲν ἀτρέμα κάτωθεν, ἄνωθεν δὲ κυρτοὺς εἶναι. ἐπεὶ τοίνυν ἡ βάδισις γίνεται, τοῦ μὲν ποδὸς ἐπὶ γῆς ἐστηριγμένου, τοῦ δὲ σκέλους τοῦ ἑτέρου περιφερομένου, ἀνάγκη ἄκρους μὲν τοὺς πόδας, ἕδρας ἕνεκα γεγονέναι, τὰ δὲ σκέλη, τῆς κατὰ τόπον ἀμείψεως. καὶ γὰρ πολλάκις διʼ αἰτίαν τινὰ τῶν ἄκρων ποδῶν ἀποτμηθέντων, δύνανται κόντους ἐπιθέντες περιπατεῖν οἱ ἄνθρωποι. ὥστε ἐπεὶ ἕδρας ἕνεκα γεγόνασιν οἱ ἀκρόποδες, ἀνάγκη καὶ πλατεῖς εἶναι, καὶ προμήκεις, καὶ πολυσχιδεῖς, καὶ κοίλους κάτωθεν, κυρτοὺς δὲ ἄνωθεν. ὥσπερ γὰρ αἱ χεῖρες τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἄρθρων ἐπιτήδειαι πρὸς τὸ τὰ σώματα περιπτύσσεσθαι, οὕτως οἱ πόδες ὡς μάλιστα χεῖρας μιμησάμενοι, καὶ πολυσχιδεῖς μὲν ταῖς διαρθρώσεσι γενόμενοι, κοῖλοι δὲ κατʼ ἐκεῖνα, καθʼ ἃ ἐρείδεσθαι τοῖς κυρτοῖς ἐδάφεσιν ἔμελλον, παντὶ χωρίῳ καλῶς πεφύκασιν ἐπιστηρίζεσθαι. πρέπον ἄρα ἦν τοιαύτην ποδῶν κατασκευὴν ἐγγενέσθαι τῷ ἀνθρώπῳ, οὐχ ὡς βαδιστικῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς λογικῷ ζώῳ. μάθοις δʼ ἂν ἐναργέστερον τὸ λεγόμενον, εἰ ἐπὶ λεπτῆς κλίμακος ἴδοις ἀναβαίνοντά τινα. περιλαμβάνουσαν γὰρ ὄψει τὴν τοῦ ποδὸς κοιλότητα τὴν βαθμίδα, τῷ ἑκατέρω-

gos, latos, molles, & multifidos esse debuisse: talis enim fabrica ad omnia difficilia loca permeanda est idonea, si forte altos parietes, aut arbores, aut saxa conscendere oporteat. Sed eos etiam à terra subcavos, superius convexos esse oportuit. Quamobrem quoniam ad hunc modum ambulatio perficitur, pede uno terram premente, altero autem crure se promovente, necesse utique fuit extremos pedes firmamenti causa, crura vero motionis per locum creata esse: frequenter enim aliqua ex causa resciffis pedibus, contis quibusdam nixi homines deambulare potuerunt. Propterea cum summi pedes stabilitatis causa ficti fuerint, eos latos esse, oblongos, multifidos, inferius cavos, superiusque convexos coëgit necessitas. Nam sicut manus articulorum varietate ad complectenda corpora fuerunt accommodæ, ita & pedes quam maxime manus æmulati, multifidi quidem articulis, eaque ex parte cavi, qua convexo solo inniti debuerant, omni loco firmiter inhærere exquisite apti sunt. Hanc ob causam talem pedum structuram homini adesse expedivit, non solum quatenus gressile, verum etiam quatenus rationabile animal est. Inde autem evidentius, quod diximus, percipere poteris, si quempiam gra-

τέρωθεν αὐτὴν περιπτύσσεσθαι τούς τε δακτύλους καὶ τὴν πτέρναν ὡς δυνατὸν, καὶ οὕτω τὴν βάσιν ἀπεργάζεσθαι περιφερῆ, δίκην χειρὸς περιλαμβανοῦσαν τὸ ὑποκείμενον σῶμα.

XX. Κατὰ τοῦτο γοῦν ὅμοιοι ταῖς χερσὶν οἱ πόδες εἰσίν. ἀντίχειρ δὲ αὐτοῖς οὐ δέδοται, διὰ τὸ ἕδρας μόνον εἶναι ὄργανα. ἀλλὰ καὶ τῷ καρπῷ παραπλήσιον ἔχον τὸν λεγόμενον ταρσὸν, καὶ τῷ μετακαρπίῳ τὸ πρὸς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ὀνομασθὲν πεδίον· τὰ μὲν οὖν τρία μέρη ταῦτα τοῦ ποδὸς, οἷάπερ τῆς χειρός εἰσιν, οἱ δάκτυλοι, τὸ πεδίον, ὁ ταρσός· ὧν οὐδέν ἐστιν ἄλλῳ ζώῳ πλὴν ἀνθρώπῳ. τὸ δὲ ὑποκείμενον τῇ κνήμῃ μέρος τοῦ ποδὸς σύνθετον ὂν, ἴδιον ὄνομα οὐ κέκτηται. σύγκειται δὲ ἐκ τριῶν ὀστῶν, ἀστραγάλου τε, καὶ πτέρνης, καὶ τοῦ κληθέντος ὑπὸ τῶν ἀνατομικῶν ἰατρῶν, σκαφοειδοῦς. ὁ δὲ ταρσὸς καὶ τὸ πεδίον, κἂν σύνθετα ὦσι, τῶν συνήθων ὀνομάτων τετυχήκασι. λέξομεν οὖν ἕκαστον τῶν ἁπλῶν ἐν τῷ ποδὶ μορίων, τί τὸ σχῆμα κέκτηται, καὶ τίνα τὴν σχέσιν, ὅπως τε τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεώς τε καὶ συντάξεως ἔχουσι, καὶ ὅστις ἀριθμὸς αὐτῶν ἐστιν· ἀλλὰ καὶ περὶ μαλακότητος καὶ πυκνότητος, καὶ

graciles ſcalas conſcendentem intuitus fueris: gradus enim comprehendentem pedis cavitatem cernes, eos utrinque digitis, calcaneoque quoad ejus fieri poteſt complectentibus, ſicque pedis baſim rotundam fieri, inſtar manus ſubjectum corpus ambientem.

XX. Secundum hoc igitur manuum ſimiles pedes fuerunt. Pollex autem aliis oppoſitus digitis, pedibus conceſſus non fuit, cum ſuſtentationis tantum ſint organa, ſed brachialis ſimilem eam partem habent, quæ tarſus dicitur, & poſtbrachiali reſpondentem eam, quæ à junioribus medicis pedion, Latine planta eſt nominata. Hæ utique tres pedis partes tribus, quæ ſunt in manu, correſpondent, digiti, planta, atque tarſus, quarum nulla alii ab homine animali ineſſe reperitur. Pedis autem pars tibiæ ſubjecta, cum ſit compoſita, nulla propria nomenclatura inſignita eſt, tribus ea oſſibus conſtat, talo, calcaneo, eoque quod à medicis diſſectoriis naviculare os appellatur. Tarſus autem & planta, quamvis ſunt compoſiti, uſitata tamen nomina ſortiti ſunt. Dicemus itaque ſingula ſimplicium pedis partium, qua figura ſint prædita, & ad quid referantur, quomodo ſeſe reſpiciant, atque inter ſe collocentur: præterea quis ipſarum numerus habea-

καὶ ὅσα τοῖς σώμασιν ὑπάρχουσι, διέλθωμεν.

XXI. Ὅτι μὲν πέντε δάκτυλοι τοῦ ποδὸς, μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον. διὰ τί δὲ οἱ τέσσαρες ἐκ τριῶν φαλάγγων, ὁ δὲ μέγας ἐκ δυοῖν. ἐπειδὴ ὑψηλότερόν τε καὶ κοῖλον ἔμελλεν ἔσεσθαι τὸ ἐντὸς τοῦ ποδὸς, οἷον ψαλὶς, εὔλογον ἦν ἕδρας ἀσφαλεῖς τε καὶ μείζονας γενέσθαι, καὶ δύο τὰ τοῦ μεγάλου δακτύλου ὀστᾶ. ἐφεξῆς δὲ τούτοις ὄπισθεν ἡ τοῦ πεδίου θέσις, συναπτομένη τῷ τοῦ μεγάλου δακτύλου ὀστῷ κατὰ γῆς ἐστηριγμένῳ. ἀναλογεῖ δὲ τὸ πεδίον τῷ μετακαρπίῳ, ὑποδεχόμενον τῶν ε δακτύλων τὰ ὀστᾶ, καὶ ἐπειδὴ κατὰ στίχον ἕνα κεῖνται οἱ ε δάκτυλοι, εὔλογον καὶ τὸ πεδίον ἔχειν ὀστᾶ ε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ε δακτύλων. ἀπὸ δὲ τοῦ πεδίου ὄπισθεν ὁ ταρσὸς, συγκείμενος καὶ αὐτὸς ἐκ τεσσάρων ὀστῶν μικρῶν τε καὶ ἀμυέλων, ἐξ ὧν ἐστὶν ἓν τὸ κυβοειδὲς, κείμενον ἐκ τῶν ἔξω αὐτοῦ μερῶν. διαρθροῦται δὲ τῇ τῆς πτέρνης κοιλότητι. τῶν δὲ λοιπῶν τριῶν ἐπιβαίνει ὁ κύβος τοῦ σκαφοειδοῦς ὀστοῦ. ὁ δ' αὐτὸς κύβος ὑποβέβηκε τῇ κεφαλῇ τοῦ ἀστραγάλου. ὁ δὲ ἀστράγαλος ἔγκειται μὲν ταῖς τῆς κνήμης καὶ περόνης ἐπιφύσεσιν, ἐπίκειται δὲ τῇ πτέρνῃ, κάτω δύο τινὰς ἐξοχὰς ταῖς κοιλότησιν ἐκείνης ἐνηδρακώς. καὶ ἔστι, τὸ μὲν ἐκτεῖναί τε καὶ κάμψαι τὸν ἄκρον πόδα ἄνω τε καὶ κάτω, τοῦ ἀστραγάλου

τῆς

habeatur, deque mollitie, & denſitate, & omnibus, quæ earum corporibus inſunt, ſermonem faciemus.

XXI. Quinque eſſe pedis digitos, ſenſus ipſe teſtatur. Sed propter quid quatuor ex his tribus oſſium ordinibus componuntur, magnus autem digitus duobus? Quoniam interna pedis pars cum altior, ac tanquam fornix ſinuata eſſe deberet, rationi fuit conſentaneum, eam tuta majoraque ſuſtentacula habere, duoque tantum eſſe magni digiti oſſa. Deinceps poſt hos planta ſita eſt, magni digiti oſſi terræ innixo copulata. Planta autem poſtbrachialis vicem gerit, quinque digitorum oſſa ſuſcipiens, & quoniam uno ordine quinque digiti poſiti ſunt, par eſt & plantam quinque oſſibus ad quinque digitos excipiendos contineri. Poſt plantam tarſus eſt, & ipſe quatuor oſſicula parva, nec medulloſa continens. Ex quibus unum cubicæ figuræ eſt ab exterioribus tarſi partibus, & calcanei cavo conjungitur: ex reliquis autem tribus os cubicum naviculare ſupervenit, rurſumque ipſum cubicum ſuper tali caput aſcendit: talus autem tibiæ ſuræque appendicibus inſeritur, calci vero incumbit, inferius duos quoſdam exceſſus, in ejus ſinus injiciens: atqui extremum pedem

ten-

τῆς διαρθρώσεως ἔργον, πρὸς τὰς τῆς κνήμης τε καὶ περόνης ἀποφύσεις· τὸ δὲ εἰς τὰ πλάγια περιφέρειν, τοῦ αὐτοῦ ἀστραγάλου τῆς πρὸς τὸ σκαφοειδὲς διαρθρώσεως. ἡ δὲ πτέρνα ἕδρας ἕνεκα γεγονυῖα, δικαίως μείζων πάντων τῶν ἐν τῷ ποδὶ ὀστῶν γέγονεν. ἔστι δὲ, κάτωθεν μὲν πλατεῖά τε καὶ λεία, ὄπισθεν δὲ περιφερὴς, δύο κοιλότητας ἔχουσα, εἰς ἃς ὑποδέχεται τὰς τοῦ ἀστραγάλου ἐξοχάς. ὁ γὰρ ἀστράγαλος μέσος κεῖται τῆς κνήμης καὶ περόνης καὶ πτέρνης, ἄνωθεν μὲν διαρθρούμενος τῇ κνήμῃ καὶ τῇ περόνῃ, κάτωθεν δὲ τῇ πτέρνῃ καὶ τῷ σκαφοειδεῖ ὀστῷ, συνδέσμοις εὐρώστοις ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἄρθροις ἐσφιγγμένος. περὶ μὲν οὖν τῆς συντάξεως τῶν ὀστῶν τοῦ ἄκρου ποδὸς, τῆς τε θέσεως αὐτῶν καὶ κινήσεως, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XXII. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῶν τοῦ σκέλους ὀστῶν διελθεῖν, ἐξηγουμένους περί τε τοῦ σχήματος αὐτῶν καὶ μεγέθους, θέσεώς τε καὶ κινήσεως, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς διαρθρώσεως. ἔστιν οὖν ἡ κνήμη, πρὸς μὲν τὸ ἄνω πέρας παχεῖα, πρὸς τὸ κάτω δὲ ἀπολείπεται βραχὺ τοῦ μεγέθους, ῥάχιν ἔχουσα ἔμπροσθεν ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους ἕως κάτω, ἐπικειμένη μὲν τῷ σκαφοειδεῖ ὀστῷ, τῇ δὲ περόνῃ συγκειμένη. ἀμφοτέρων δὲ τὰ κάτω πέρατα, τῆς τε κνήμης καὶ τῆς περόνης, ἡνωμένα ὄντα, διαρθροῦνται τῷ ἀστραγάλῳ ἰσχυροῖς καὶ νευρώδεσι συνδέσμοις· τῷ δὲ μηρῷ διαρθροῦνται κατὰ τὰ ἄνω αὐτῶν πέρατα. ἔστιν οὖν ἡ περόνη προσ-

tendere, ac ſurſum verſum deorſumque convertere ad tibiæ ſuræque proceſſus, peculiare talaris articuli munus eſt, verum ad obliqua converſio, ejuſdem tali articulo ad os naviculare vergente, perficitur. At calx ſuſtinendi cauſa fabrefactus, haud injuria cæteris pedis oſſibus grandior fuit, à terra latus lævisque, à tergo rotundus, duos ſinus habens, in quos tali capitula ſuſcipit. Ipſe namque talus medius inter tibiam, ſuram, & calcem ſitus eſt, à ſuperioribus tibiæ ſuræque commiſſus, inferius autem calci naviculariqe, prævalidis vinculis utrobique deligatus. De extremi pedis oſſium ordine, eorumque poſitu, ac motu, ſatis diſſeruimus.

XXII. Modo ſupereſt de cruris oſſibus ſermonem facere, & eorum figuram, molem, poſitum, motiones, commiſſurasque explicare. Igitur tibia ſuperiori capite craſſa eſt, inferiori parum gracileſcit, ſpinam præ ſe habens ſuperne usque ad inferiora promiſſam, naviculari oſſi incumbens: ſuræ autem deligata, utriusque inferiora extrema, tibiæ videlicet ac ſuræ, talo valentibus nerveisque copulis annectuntur. Sura vero extrinſeca parte tibiæ adhæreſcit, ſane admodum tenuis, cruri tamen accommoda, inferiori enim articulo quo talo con-

προσπεπλασμένη τῇγε κνήμῃ κατὰ τὸ ἔξωθεν αὐτῆς μέρος, λεπτὴ μὲν πάνυ, ἀλλὰ χρειώδης τῷ σκέλει. κατὰ μὲν γὰρ τὴν κάτω διάρθρωσιν, καθ' ἣν διαρθροῦται τῷ ἀστραγάλῳ, σὺν τῇ κνήμῃ τὸν ἄκρον πόδα κινεῖ ἄνω τε καὶ κάτω. κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἕνωσιν τῆς κνήμης, βαστάζει τὸν μηρὸν πάνυ μέγιστον ὄντα. τρίτη δὲ αὐτοῦ χρεία, ὅτι πρὸς τἀκτὸς ἐπιβεβλημένα τῇ κνήμῃ, διαφυλάττει τὰ τοῦ σκέλους ἀγγεῖα, καὶ τοὺς μῦς πασῶν τῶν ἔξωθεν προσβολῶν ἀπαθεῖς· ἀλλὰ καὶ χώραν παρέχειν τοῖς μυσὶ τοῖς περιειλημμένοις τῷ σκέλει, ἐπιτήδειος ἡ λεπτότης. ἐπειδὴ δὲ ἡ κνήμη βαστάζει τὸν μηρὸν, μεῖζον δὲ τὸ βαστάζον τοῦ βασταζομένου εἶναι χρὴ, ἔδει τὴν κνήμην μείζονα τοῦ μηροῦ γεννηθῆναι. ἀλλ' εἴπερ μείζων ἦν, ἐκώλυεν ἂν τῷ βάρει τὴν εἰς τάχος κίνησιν. πάλιν δὲ, εἰ ἐλάσσων ἦν, κατέπιπτεν ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς στάσεως. ἵνα οὖν καὶ τὸ βάρος ἐκφύγῃ διὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἕδραν ἔχῃ τῆς τοῦ μηροῦ βαστάσεως, προενοήσατο ἡ φιλάγαθος τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία συμπλέξαι τῇ κνήμῃ τὴν περόνην ἀναπληροῦσαν ἀμφότερα, τήν τε ἑδραίαν στάσιν, καὶ τὸ τάχος τῆς κινήσεως. διαρθροῦνται δὲ ἀμφότεραι τῷ μηρῷ κατὰ τὰς τῆς κνήμης κοιλότητας, συνδέσμοις εὐρώστοις πανταχόθεν περιδεδεμένας, τοῦ φρουρεῖν τε ἅμα καὶ φυλάττειν τὴν διάρθρωσιν, ὡς μήτε καμπτόντων, μήτε ἐκτεινόντων ἐπὶ πλεῖστον ὀλισθαίνειν ἐκ

τῆς

connectitur, quum tibia extremum pedem ſurſum deorſumque contorquet, qua autem ſuperius tibiæ jungitur, femur longe maximum geſtat: tertius ſuræ uſus eſt, quod exterius tibiæ ſuperpoſita cruris vaſcula & muſculos ab externis injuriis tutos præſtat, quin etiam ejus gracilitas, ad ſedem muſculis cruri circumvolutis concedendam, fuit opportuna. Quoniam autem à tibia femur geſtari neceſſe fuit, at geſtans geſtato majus eſſe oportet, femore major creari debuit: contra, ſi major foret, pondere motus celeritatem impediret, rurſus ſi minor fuiſſet, homo dum firmus ſtare vellet, procideret. Itaque ut molis pondus effugeret, firmitudinemque pariter in ſuſtinendo femore haberet, mirificus DEI erga homines amor tibiæ ſuram copulare excogitavit, utrumque abunde præſtantem, & immobilem ſtandi ſedem, & motus pernicitatem. Utraque femori per tibiæ ſinuata capita deligantur, undique vinculis præpotentibus conſtrictæ, ut ſimul & conſervent articulum & tueantur, ne curvantia tendentiave plurimum ex tibia femur elabi permittant. Patella vero, à Græcis ἐπιγονατὶς, ſeu μύλη appellata, quæ os nerveum cartilagineumque eſt, à priori parte commiſſuram hanc totam contegit, femurque ipſum in priora

pro-

τῆς κνήμης τὸν μηρόν. ἡ δὲ ἐπιγονατὶς ἡ καὶ μύλη καλουμένη, νευροχονδρῶδες ὀστοῦν οὖσα, τὰ πρόσω μέρη τῆς διαρθρώσεως ἅπαντα καταλαμβάνει, κωλύουσα μὲν τὸ αὐτὸ τὸν μηρὸν ὀλισθαίνειν εἰς τὰ πρόσω, κατ' ἐκεῖνα μάλιστα τὰ σχήματα τὰ καλούμενα, γνὺξ καὶ ὀκλάξ· ἤδη δὲ καὶ τοῦ μὴ καταπίπτειν, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς καταντεσι χωρίοις, προπετὲς εἰς τὰ πρόσω τὸ πᾶν ἡμῶν σῶμα γινόμενον, οὐ μικρὰν ὠφέλειαν παρέχεται.

prolabi impedit, secundum eas maxime figuras, quæ à Græcis γνὺξ & ὀκλὰξ vocantur, Latine sonant in genua, & flexis genibus. Quin etiam non parum opus affert, ne corpus nostrum corruat, in locis præsertim declivibus totum in priora propensum.

XXIII. Ὁ δὲ μηρὸς ἁπάντων τῶν ἐν τῷ σώματι ὀστῶν, εὐλόγως μείζων ἐγένετο. πρῶτος δὲ οὗτος ὑπερήρεισται τῇ κοτύλῃ, καὶ πρῶτος ἅπαντα τὸν ὑπερκείμενον ὄγκον τοῦ σώματος ἐπικείμενον ἔχει. διαρθροῦται δὲ ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ τῇ κατ' ἰσχίον κοτύλῃ, διὰ συνδέσμων τριῶν εὐρώστων τε ἅμα καὶ στρογγύλων. ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν ἔξω μερῶν ὅλης τῆς διαρθρώσεως περιτεταμένου, δευτέρου δὲ ἐκ τῶν ἔσω, τρίτου δὲ ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν ὀπίσω, κἂν τῷ μέσῳ χώρας. οὐ κατ' εὐθὺ δ' ἐκτέταται ὁ μηρός, ἀλλὰ κυρτὸς μὲν εἰς τὰ πρόσω καὶ τὰ ἔξω ἐστίν, σιμὸς δὲ ὀπίσω τε καὶ ἔνδον. ταύτην δὲ αὐτοῦ τὴν ἰδέαν καὶ εἰπεῖν οἶδεν Ἱπποκράτης, καὶ καταγέντα φυλάττειν, καὶ μὴ διαστρέφειν εὐθύς. ὅσοις γὰρ ὁ μηρὸς φύσει εὐθύτερος τοῦ δέοντος ἐγένετο, βλαισοῦνται κατὰ γόνυ. ἐξ ἀνάγκης οὖν κυρτοῦσθαι δεῖ τὸν μηρὸν πρόσω τε καὶ ἐκτός. ἀπαγόμενος γὰρ τῆς κοτύλης λοξῶς, χώρας εὐρείας παρέχει τοῖς βουβῶσι, καὶ τοῖς ἐντὸς μέ-

XXIII. Cæterum non ab re aliis corporis nostri ossibus grandius femur creatum est: primum namque heminæ innititur, primumque totam superiorem corporis molem sibi incumbentem sustinet: ipsius vero caput in sinum coxæ conjicitur, tribusque robustis pariter ac rotundis copulis devincitur: prima exterioribus totius commissuræ circumtenta, altera interioribus, tertia inter priora posterioraque mediam sedem occupante. At femur ipsum non recta protenditur, sed à prioribus extrinsecisque gibbum: simum vero à posterioribus & internis. Talem hujus figuram etiam dicere novit Hippocrates, atqne fractum conservare, neque protinus distorquere præcepit: quibuscunque enim femur directius quam oporteat, factum est, hi secundum genu obtorquentur, vacciique redduntur. Quamobrem necessario fe-

ρεσιν αὐτοῦ, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τε μυῶν καὶ τῶν νεύρων, καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἀξιολόγων οὐσῶν αὐτῶν. κυρτοῦνται οὖν τῷ σχήματι εὐλόγως. ἀπὸ γὰρ τῆς κοτύλης ἕως τοῦ μέσου λοξῶς ἀπαγόμενος, ἐκ τοῦ μέσου πάλιν ἕως τοῦ γόνυος ὡς ἐπὶ τὰ ἐντὸς ῥέπει, εὔθετον ποιῶν τὸ σχῆμα εἴς τε τὰς καθιζήσεις, καὶ πρὸς πολλὰ τῶν ἔργων ὅσα δρῶμεν καθήμενοι. ἀποφύσεις δὲ ἔχει, μικρὸν ὑποκάτω τοῦ αὐχένος ἐν τῷ σιμῷ μέρει, δύο, ἃς τροχαντῆρας ὀνομάζουσιν. ἀλλὰ δὲ μείζονα ἀπόφυσιν τὴν ἐν τῷ κυρτῷ ἔξω, ἣν γλουτὸν καλοῦσι.

mur in priora & extrinſeca curvatum eſt, ab hemina namque in obliquum abductis inguinibus, interniſque ſuis partibus ſpacioſam regionem concedit, ut muſculi, nervi, arteriæ, venæque magnitudine inſignes admitti valerent. Igitur ſecundum figuram non injuria curvatur: ſiquidem à ſinu, qui cotyla dicitur, in medium uſque oblique porrectum: à medio rurſus usque ad genu in interiore devergit, figuram appoſitam faciens & ad ſedendum, & ad multa quæcunque ſedentes facimus obeunda. Duos præterea exceſſus paulo infra cervicem in ſima parte continet, quæ trochanteres à Græcis, tuberoſa capita Latine nominantur. Quinetiam ab exterioribus in gibbo alius major exceſſus eſt, quem γλουτὸν, id eſt, natem vocaverunt.

XXIV. Περὶ μὲν οὖν χειρῶν ἄκρων καὶ ἕως βραχιόνων, καὶ τῶν μεταξὺ τούτων διαρθρώσεών τε καὶ κινήσεων, ὁμοίως δὲ καὶ ποδῶν ἄκρων ἕως μηρῶν, ἐν τῷ παρόντι λόγῳ αὐτάρκως διήλθομεν· τίνες δὲ μῦες καὶ τένοντες οἱ κινοῦντες αὐτὰ, ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεων Γαληνοῦ, καλῶς εἴρηται· καὶ ὅστις μαθεῖν θέλει αὐτὰ, ἐν ἐκείνῃ τῇ βίβλῳ γυμναζέσθω.

XXIV. Hactenus de ſummis manibus usque ad humeros, deque intercedentibus commiſſuris ac motibus, pariter de extremis pedibus usque ad femora, in præſenti libro diſſeruimus. Sed qui ſint lacerti, & tendones hæc membra cientes, in libello Galeni de muſculorum motibus accuratiſſime poſitum eſt: quique ea diſcere optaverit, in eo ſeſe libro exerceat.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

Βιβλίον β'.

I.

Ἐν τῷ πρὸ τοῦδε βιβλίῳ πρώτῳ ὄντι τῆς ὅλης πραγματείας, τὰ περὶ τῆς τῶν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν καὶ σκελῶν κατασκευῆς διήλθομεν ἐξηγούμενοι, ἐπειδὴ καὶ τὸ καλῶς ζῆν τὸν ἄνθρωπον, δι' αὐτῶν ἔφαμεν γίνεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ τρέφεσθαι ταῦτα καὶ τἄλλα πάντα τοῦ ζώου μόρια ἀναγκαῖον ἦν, τῆς δὲ θρέψεως προηγεῖτο ἡ ἐξομοίωσις, αὐτῆς δὲ πάλιν ἡ πρόσφυσις, ταύτης δὲ ἡ πρόσθεσις, τῆς δὲ προσθέσεως ἡ διὰ τῶν ἀγγείων τῆς κοίλης φλεβὸς ἀνάδοσις εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ταύτης δὲ ἐκ τῆς στελεχιαίας φλεβὸς εἰς τὴν κοίλην μετάληψις τοῦ αἵματος, τῆς δὲ κατὰ τὴν στελεχιαίαν φλέβα αἱματοποιήσεως προηγεῖται ἡ διὰ τῶν μεσαραϊκῶν φλεβῶν ἀνάδοσις τοῦ ἐκ γαστρὸς καὶ λεπτῶν ἐντέρων χυλοῦ, αὕτη δὲ ἡ γαστὴρ χυλοποιεῖ τὰ σιτία πρώτως ὑποδεχομένη διὰ τοῦ οἰσοφάγου καὶ τοῦ φάρυγγος, ἀπὸ τῶν ὀδόντων προλεανθέντα, καλῶς ἂν ἔχοι ἐν τῷδε τῷ γράμματι ἀπὸ τῆς γαστρὸς ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν. πάντων γὰρ τῶν προσφερομένων σιτίων τε καὶ ποτῶν πρῶτος ὑποδοχεὺς αὕτη κατεσκευάσθη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

II. Εἴπωμεν οὖν πρότερον περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς, εἶτα περὶ τοῦ σχήματος καὶ

THEOPHILI, De humani corporis fabrica,

LIBER II.

I.

IN superiore libro totius hujus operis primo, de manuum, extremorum pedum, crurumque constitutione sermonem fecimus, ea membra melioris vitæ causa homini fuisse concessa declarantes. Cæterum quoniam & ipsa & reliqua omnia animalis membra necessario nutriuntur: nutricationem vero assimilatio prævenit, hanc rursus agglutinatio, quam applicatio antecedit, & hanc ipsa per cavæ venæ vascula in totum corpus digestio, quam item ex caudicis vena in cavam sanguinis derivatio: sanguinis autem in caudicali vena confectionem, succi ex ventriculo gracilibusque intestinis per medianas venas distributio antevertit: at ipse ventriculus cibos primum suscipiens, per gulam & fauces descendentes, prius dentibus attritos in succum vertit: non alienum fuerit, in hac secunda operis parte à ventriculo narrationem ordiri, quandoquidem & conditor nostri DEUS ipsum primum assumpti cibi potusque receptaculum constituit.

II. Itaque primum de ejus positu loquamur, mox de figura & viri-

καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δυνάμεων· ἑξῆς δὲ περὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, εἶτα περὶ τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα οὐσίας αὐτῆς. ἀρκτέον οὖν ἐντεῦθεν· ἡ γαστὴρ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ζώου καθίδρυται, εἴσοδον ἔχουσα πρὸς τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος, ὅπερ καὶ στόμα κοιλίας ὠνόμασται, στενήν τε καὶ προμήκη, ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς κοιλίας ἀνήκουσαν μέχρι τοῦ φάρυγγος. ταύτης τῆς εἰσόδου, τὸ μὲν ἴδιον ὄνομα οἰσοφάγος, τὸ δὲ κοινὸν στόμαχος. ἔστι δὲ φάρυγξ, ἡ ἐντὸς τοῦ στόματος εὐρυχωρία, εἰς ἣν κρέμαται ἡ σταφυλή.

III. Ἕλκει οὖν ἡ γαστὴρ τὰ σιτία ἀπὸ τοῦ στόματος διὰ τοῦ οἰσοφάγου καταρτισθέντα εἰς τροφῆς ἐπιτηδειότητα. προσελθόντα γὰρ ἐν τῷ στόματι, λεαίνονται μὲν ὑπὸ τῶν ὀδόντων, σφαιροποιοῦνται δὲ ὑπὸ τῆς γλώσσης, καὶ παραπέμπονται πρὸς τὸν φάρυγγα. ἕλκει οὖν αὐτὰ ἡ γαστὴρ διὰ τοῦ οἰσοφάγου, σύνθετος ἐκ δύο χιτώνων περιειλημμένων ἀλλήλοις, τοῦ μὲν ἔσωθεν ὄντος, τοῦ δὲ ἔξωθεν. καὶ τοῦ μὲν ἔξωθεν ἶνες κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν κεῖνται, τοῦ δὲ ἔσωθεν κατὰ κύκλον ἐγκάρσιαι, ὅπως ἐν τῇ καταπόσει, αἱ μὲν εὐθεῖαι ἶνες ἕλκωσι πρὸς τὰ κάτω, αἱ δὲ ἐγκάρσιαι περιστέλλωσι τὸ ἑλχθέν. ἔστι δὲ ὁ οἰσοφάγος καὶ τῆς κάτωθεν ἄνω φορᾶς ὁδός, οὐχ ὡς ἕλκων, ἀλλ' ὡς ὁδὸς μόνον. περιττὴν γὰρ πολλάκις τὴν τροφὴν προσενεγκαμένου τοῦ ζώου, ἅτε ἡ γαστὴρ βαρυνομένη, καὶ μὴ δυνα-

bus, post de ejus functione, deinde totius corporis substantiam describamus. Ventriculus in medio animalis corpore situs est, ingressum habens à superiore sui parte (quod & os ventriculi vocatum est) angustum, oblongumque ab ore ventriculi ad fauces usque pertingentem. Hujusce ingressus apud Græcos proprium nomen, est œsophagus, commune stomachus, Latini gulam vocaverunt. Fauces autem sunt, latum intra os spatium, in quod columella propendet.

III. Igitur ventriculus cibos ad nutriendum apte confectos ab ore per gulam deorsum trahit: ii quidem dentibus atteruntur, in orbemque à lingua rediguntur, & ad fauces deducuntur. Hos ergo per gulam ventriculus attrahit, ex duabus tunicis sese mutuo complexis constitutus, quarum una interior, altera extrinseca est: exterioris quidem fibræ secundum rectam lineam collocantur, interioris autem in orbem transversæ sunt, ut in devorando rectæ fibræ deorsum trahant, transversæ attractum circumveniant. At ipsa gula motionis, quæ ab inferioribus sursum versum fit, via quædam est, non tanquam trahens, sed tantum via: siquidem dum nimio plerumque cibo oneratur animal, oppressus ventriculus, neque in concoquendo cibum

δυναμένη περιστεῖλαι ταύτην ἐπὶ τῷ πέψαι, ὠθεῖ τὸ περιττὸν ἔξω τῇ ἀποκριτικῇ αὐτοῦ δυνάμει, εἰς ἔμετον παρορμῶσα τὸ ζῷον, πρὸς τὸ μὴ τῷ ἄχθει πνιγμὸν αὐτῷ γενέσθαι.

IV. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ γαστρὸς, τοιοῦτον· ἐπειδὴ ὑποδοχῆς ἕνεκα σιτίων γέγονεν, ἔμελλε δὲ καὶ τὸν μεταξὺ τόπον καθέξειν, ἥπατός τε καὶ σπληνὸς ἐν μέσῳ κειμένη, εὐλόγως προμήκης ἐγένετο καὶ περιφερής· προμήκης μὲν κατὰ τὸ ὄρθιον σχῆμα, χώραν παρέχουσα, ἐν τοῖς δεξιοῖς μὲν τῷ ἥπατι, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς δὲ τῷ σπληνί. εὐρύτερος δὲ ὁ πυθμὴν αὐτῆς ἐστι παρὰ τὸν ἄνω τόπον, διὰ τὸ κατάρροπον αὐτὴν εἶναι, ὀρθοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὄντος· περιφερὴς δὲ ἐγένετο, διὰ τὸ δυσπαθές. ἁπάντων γὰρ τῶν σχημάτων, ἐν μὲν ἐπιπέδοις ὁ κύκλος δυσπαθέστερός ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς στερεοῖς σώμασιν ἡ σφαῖρα, ἀποθραύεσθαι μὴ δυναμένη. ἐπεὶ δὲ ἀναγκαῖον ἔργον πεπίστευται ἡ γαστήρ· πέψαι γὰρ καὶ χυλοποιῆσαι τὰ καταποθέντα σιτία παρεσκεύασται· θερμότητος ἐδεῖτο πλείστης. διὰ δὲ τὸ μὴ ἐξαρκεῖν τὸ αὐτῆς μόνον κατὰ φύσιν θερμὸν πρὸς τὸ ἔργον αὐτῆς, ᾠκονόμησεν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία θάλπεσθαι ταύτην, ἐκ δεξιῶν μὲν παραθεῖσα τὸ ἧπαρ ὡς λέβητα διάπυρον, ἐκ δὲ τῶν ἀριστερῶν τὸν σπλῆνα τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας, ὄπισθεν δὲ τοὺς ῥαχίτας μῦας σὺν τῇ ῥάχει, ἔμπροσθεν δὲ ἐπικείμενον τὸν ἐπίπλουν σκέπειν καὶ περιθάλπειν αὐτήν. ἔστι δὲ

cibum complecti valens, vi ſua expultrice ſupervacuum extrudit, ad vomitum animal ſtimulans, ut ne cibi pondere ſuffocetur.

IV. Ventriculi autem figura ita ſeſe habet. Poſtquam ciborum capiendorum cauſa paratus eſt, totumque locum medium occupare debuit, inter jecur lienemque poſitus, non ab re oblongus & rotundus factus fuit: oblongus quidem ſecundum rectam figuram, ut ſedem in dextra jecinori, in ſiniſtra lieni concederet. Ejus ima pars ſuperiore latior eſt, cum declivis ipſe ſit, ob rectam hominis ſtaturam: rotundus eſt autem, ut minus periculis pateat: ſiquidem inter omnes figuras in planis circulus, in ſolidis corporibus globus tutior eſt, cum retundi refringive nequeat. Cæterum cum neceſſarium munus ventriculo commiſſum fuerit, (ad macerandos enim in ſuccumque vertendos aſſumptos cibos creatus fuit) plurimi caloris indiguit: ejus autem proprium atque inſitum calidum tanto operi ſufficere non poterat: idcirco Divina ſapientia ipſum foveri curavit, à dextris jecur inſtar ferventis lebetis ſtatuens, à ſiniſtris ejusdem uſus cauſa lienem: à tergo ſpinales muſculos ſpinamque ipſam, ante incumbens omentum ventriculum contegere, ipſum-

δὲ ὁ ἐπίπλους σῶμα σύνθετον, ἐκ δύο χιτώνων συγκείμενον, οἷον πτυχῶν τινῶν· ἐν δὲ τῇ ἔσωθεν χώρᾳ τῶν δύο χιτώνων ἔχει κατεσπαρμένας φλέβας καὶ ἀρτηρίας πλείστας συμπεπλεγμένας ἀλλήλαις, καθάπερ δίκτυον· ἐν δὲ ταῖς κεναῖς χώραις τοῦ πλέγματος αὐτοῦ, ὥσπερ ἀναπληροῦσάν τινα πιμελὴν πάνυ πολλὴν, ὄργανον αὐτὸ θερμαντικὸν κατασκευάσασαν· τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ ἐπίπλου φύσις. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ οἱ κατεπιγάστριοι μύες. ἐκ δὲ τῶν ἄνωθεν μερῶν τῆς γαστρὸς ἐστὶ τὸ διάφραγμα, σφίγγον καὶ περιστέλλον αὐτῆς τὸ στόμα, ὅπως ἐν τῷ πλήρη γεγονέναι τὴν γαστέρα σιτίων τε καὶ ποτῶν, μὴ ἐᾷ παλινδρομεῖν αὐτὰ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ στομάχου. εἰς δὲ τὰ κάτω μέρη τῆς γαστρὸς παράκεινται τὰ ἔντερα, ὧν πρῶτος ἐστὶν ὁ πυλωρὸς, ἔξοδος τῆς γαστρὸς ὢν στενὸς καὶ περισφιγμένος ὑπό τινος ἀδένος περικειμένου, εἰς τὸ μὴ ἐᾶν ἀχύλωτα διέρχεσθαι τὰ σιτία, ἕως ἂν τὴν πρέπουσαν εὐκοσμίαν τῆς πέψεως ἀπολάβωσιν. αὕτη μὲν οὖν ἡ θέσις τῆς γαστρὸς, καὶ τὸ σχῆμα σὺν τοῖς παρακειμένοις σπλάγχνοις.

V. Οἷαι δὲ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς γαστρὸς

ipſumque undique calore perfundere mandavit. Omentum vero eſt compoſitum corpus duabus tunicis, veluti quibusdam involucris contextum: ab interioribus duarum tunicarum partibus venæ, arteriæque plurimæ diſperſæ, ac inter ſeſe perplexæ, retis imaginem faciunt. Inanibus autem texturæ hujus plagis pingue quoddam admodum copioſum ea loca replens inſtrumentumque ipſum excalfactorium faciens, continetur: hujusmodi eſt omenti natura. Ipſi vero abdomini muſculi adhæreſcunt. Supra ventriculum transverſum ſeptum eſt, ejus oſtium claudens, atque conſtringens, ut ne, cum cibi potusque ventriculus plenus eſt, ſurſum verſum in gulam recurrere permittantur. Inde imæ ventriculi parti inteſtina adjacent: quorum primum eſt, quod Græci pyloron vocant, Latine janitor dicitur: quoniam oſtii inſtar in inferiores partes ea, quæ excreturi ſumus, emittit. Iſte exitus quidam ventriculi eſt anguſtus, & quadam appoſita glanduloſa carne circumſeptus, ne eſculenta non in ſuccum redacta prius elabantur, quam decentem coctionis modum acceperint. Jam ſatis ventriculi poſitum & figuram, contiguaque membra enarravimus.

V. At in ventriculo quatuor natura-

ςρὸς αἱ φυσικαὶ, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις, τέσσαρές εἰσιν, ἑλκτικὴ, καθεκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ καὶ ἀποκριτικὴ, ἐκ τοῦδ' ἂν μάθοις· πᾶν μόριον τοῦ σώματος ὀρεκτικὸν τροφῆς, ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνο ἕλκει οὗ καὶ ὀρέγεται. ἵνα δὲ ἀπολαύσῃ αὐτοῦ, ἀλλοιῶσαι σπεύδει τοῦτο πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πάντως οὐσίαν. τὸ δὲ ἀλλοιωθῆναι μέλλον, χρόνου δεῖται· χρόνος δ' οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς κατοχῆς· κατέχεσθαι οὖν δεῖ τὰ σιτία πρὸς τὸ ἀλλοιωθῆναι. προηγεῖται δὲ ἡ καθεκτικὴ δύναμις τῆς ἀλλοιωτικῆς. πότερον οὖν ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι φυσικὰς δυνάμεις ἐν τῇ γαστρί· ἢ χρὴ τρανώτερον ἄλλο λέγειν καὶ περὶ ἑτέρου μορίου; κατέχει μὲν γὰρ ἡ γαστὴρ τὰ σιτία, μέχρι περ ἂν πεφθῶσι· κατέχουσι δὲ καὶ αἱ μῆτραι τὸ ἔμβρυον, ἕως ἂν τελέσωσιν. ἀλλὰ πολλαπλάσιος ὁ χρόνος τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῶν ὑστερῶν, ἢ ὁ τῆς γαστρός. ἕλξασα γὰρ ἡ μήτρα τὸ τοῦ ἄρρενος σπέρμα, ἐναγκαλίζεται ὡς οἰκεῖον καὶ φίλιον, περισφίγξασα ἑαυτὴν πανταχόθεν, καὶ μεμυκυῖα τῷ στόματι, ὡς μηδὲ πυρῆνα μήλης διελθεῖν δι' αὐτῆς δύνασθαι. καταχεθὲν οὖν τὸ τοῦ ἄρρενος σπέρμα, συναναμίγνυται, καὶ συναλλοιοῦται τῷ σπέρματι τῆς θηλείας. ἀναζυμοῦνται οὖν ἀμφότερα, καὶ γίνεται οὐσία μία. τρέφεται οὖν τὸ ἔμβρυον ὑπὸ τῆς ἐμμη-

turales facultates eſſe poſitas, ſicut & in reliquis membris, attractoriam videlicet, contentricem, alteratricem, & expulſoriam, ita ſane diſcere poteris: quodlibet membrum alimenti appetens, neceſſario illud attrahit, cujus eſt appetens: ut autem eo frui queat, in ſuam ipſius naturam omnino convertere ſtudet, ſed quod immutandum eſt, temporis indiget; tempus autem, niſi illud retineatur, intereſſe non poterit: retinenda ſunt igitur tantiſper, donec convertantur cibaria: præcedit autem commutatricem vis retentoria. Num igitur hæc ſatis probaverint, in ventriculo naturales vires ineſſe? An aliud quippiam clarius & evidentius, deque alio etiam membro exponere opus ſerit? Cibos utique ventriculus continet, donec concocti fuerint: continent vero & vulvæ fætus, donec abſolvantur. Sed tempus continendi in vulva fœtus, multo longiſſimum eſt, quam cibi in ventriculo: attracto namque maris ſemine, vulva id tanquam domeſticum familiareque amplectitur, ſe ipſam undique in arctum compellens, propriumque oſtiolum claudens, adeo ut ne ſpecilli quidem mucro introire valeat: concluſum igitur maſculi ſemen cum muliebri ſemine permiſcetur, ſimulque alte-

ἐμμήνου καθάρσεως· καὶ αὐξάνεται κατὰ βραχύ, σὰρξ καὶ μόνον γεγονός, μέχρις ἡμερῶν τριάκοντα. εἶτα ἡ τοῦ Θεοῦ ἄπειρος δημιουργικὴ σοφία ταύτην τὴν σάρκα διαπλάττει εἰς ἀνθρώπινον σχῆμα, δοῦσα τὴν μόρφωσιν, εἰ μὲν ἦ τὸ κυόμενον ἄῤῥεν, ἐν ἡμέραις τριάκοντα· εἰ δὲ θῆλυ, ἐν ἡμέραις μβ΄ τὸ μακρότατον. τὴν δὲ αἰτίαν φράσομεν, ὅταν περὶ τῶν γεννητικῶν μορίων διεξηγώμεθα. εἰδοποιηθεῖσα οὖν ἡ σὰρξ, καὶ τὸ οἰκεῖον σχῆμα ἀπολαβοῦσα, τρέφεται καὶ αὐξάνεται, ἀκίνητος οὖσα ἕως μηνῶν τριῶν, εἰ ἄῤῥεν τὸ κυόμενον ἦ· εἶτα ἄρχεται κινεῖσθαι· τὸ δὲ θῆλυ, οὐχ ὡς τὸ ἄῤῥεν· ὑγρότερον γὰρ τὸ θῆλυ καὶ ἀσθενέστερον, καὶ διὰ τοῦτο μακροτέρου δεῖται χρόνου πρὸς κίνησιν· ἐν γὰρ τῷ τετάρτῳ μηνὶ κινεῖται τὸ θῆλυ. αὐξάνεται οὖν κατὰ μικρὸν τὸ ἔμβρυον, κινούμενον ἕως ἂν τελεσθῇ ὁ ἐννεαμηνιαῖος χρόνος. εἶτα τῷ δεκάτῳ μηνὶ ἡσυχάσασα ἡ καθεκτικὴ δύναμις, πρόεισιν ἄλλην δύναμιν, ἥτις ὀνομάζεται ἀποκριτική, ὠθοῦσα τὸ ἔμβρυον, καὶ ἐκβάλλουσα ἔξω, ὥστε γεννηθῆναι ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον. ταῦτα τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα.

VI. Ἀλλὰ ῥητέον περὶ τῆς ἐν γαστρὶ ἀποκριτικῆς δυνάμεως. χυλοποιηθέντα τὰ σιτία ἐν τῇ γαστρί, τὸν πρέποντα κόσμον δεξαμένης τῆς πέψεως,

οὐκέτι

ratur, atque ita ambo fermentantur, unaque ſubſtantia fiunt: fœtus autem menſtruo purgamento nutritur, & pedetentim augeſcit, carnis tantum formam usque ad trigeſimum diem ſortitus, deinde immenſa DEI in creando ſapientia, carnem illam in humanam ſpeciem efformat: ſi fœtus mas fuerit, diebus triginta figuram largita: ſi fœmina, ſummum duobus & quadraginta. Cauſam vero huiſce rei, cum de genitalibus partibus loquemur, explicabimus. Itaque efformata caro, propriaque figura inſignita, alitur creſcitque, motu in tertium usque menſem carens: ſi mas fuerit, inde motu cieri incipit; at fœmina, non ita ut mas: humidior enim, imbecilliorque eſt, atque ideo longiori tempore ad motum eget: nam quarto menſe fœmina movetur. Igitur paulatim creſcit fœtus & movetur, donec novem menſium tempus elapſum fuerit: poſtea menſe decimo virtus contentrix perfuncta munere, alteri virtuti expulſoriæ nominatæ cedit: ea fœtum pellit, in lucemque excludit, atque ita in mundum homo editur. Hæc ſunt ineffabilis DEI in homines amoris opera.

VI. At nunc de expulſoria ventriculi facultate loquamur. Poſtquam in ſtomacho cibi verſi in humorem ſunt, & concoctio abſoluta

eſt,

οὐκέτι μένειν ἐν αὐτῇ δύναται, ὠθεῖται οὖν ὁ πεφθεὶς χυλὸς ἐν τῇ γαστρὶ ὑπὸ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως εἰς τὸν πυλωρὸν, καὶ εἰς τὰ λεπτὰ ἔντερα. κατεσπαρμένα δὲ ὄντα ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις τὰ μεσαραϊκὰ φλέβια, ἕλκουσι τὸν καθαρώτερον χυλὸν, καὶ ἀναφέρουσι πρὸς τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος εἰς τὸν τόπον τὸν ὀνομαζόμενον πύλας· τὸ δὲ παχύτερον τοῦ χυλοῦ καὶ κοπρῶδες, καὶ, ὡς εἴποι τις, τὸ πιτυρῶδες ἀποκρίνεται πρὸς τὰ παχέα τῶν ἐντέρων.

VII. Εἰσὶ δὲ τὰ παχέα ἔντερα, σαρκώδη μὲν τὴν οὐσίαν, διχίτωνα δὲ πάντα· τῇ θέσει δὲ, καὶ τῷ σχήματι, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ διαφέροντα. τὸ γὰρ ἀπευθυσμένον πάντων κατώτερον κεῖται καθ' εὐθεῖαν τῆς ἄκρας τῆς ῥάχεως ἔνδον, ἕως τοῦ δακτύλου τοῦ ὀνομαζομένου σφιγκτῆρος, συστέλλοντος καὶ συσφίγγοντος τὸ πέρας τοῦ ἀπευθυσμένου, ὡς μὴ ἐᾶν ἀπροαιρέτων ἡμῶν, τὴν κόπρον, ἢ τὸ πνεῦμα, ἢ ἄλλο τι ἐξέρχεσθαι. προαιρετικὸν γὰρ ὄργανον ὑπάρχει ὁ σφιγκτὴρ μῦς, ἐν μὲν τῇ ἀποπατήσει χαλώμενος, ἐν δὲ τῇ κατοχῇ συστελλόμενος. διχίτωνα δὲ πάντα τὰ ἔντερα κατεσκευάσθη τῇ προνοίᾳ τῆς φιλαγάθου δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. ἐπίκαιροι γὰρ ἑλκώσεις εἰς αὐτὰ γίνονται ἐκ φλεγμονῶν ἀξιολόγων προηγησαμένων ἐν αὐτοῖς, ὡς τῇ σήψει διαβρωθῆναι, καὶ πεσεῖν τὸν ἕνα χιτῶνα· ζῆν δὲ τὸν ἄν-

θρω·

eſt, eo loco amplius morari nequeunt, igitur concoctus in ventriculo ſuccus, ab expultrice vi in imam partem, quæ à Græcis pyloros vocatur, à noſtris janitor appellatur, & in tenuia inteſtina propellitur: medianæ autem venulæ in tenuibus inteſtinis ſparſæ, mundiſſimum ſuccum attrahunt, & ad cava jecoris, in locumque portas nominatum deferunt: craſſior vero ſucci fæculentaque pars, atque, ut ita dicam, furfuracea, ad craſſa inteſtina detruditur.

VII. Ea vero omnia ſubſtantia quidem carnoſa ſunt, & ex duabus tunicis conſtantia: ſitu tamen, figura, functione differunt. *Rectum* namque omnium infimum eſt, è regione extremæ ſpinæ interius collocatum, usque ad annulum muſculum, qui ſphincter Græce à conſtringendo dicitur: ſtringit enim, clauditque recti extremum, ut ne invitis nobis ſtercus, aut flatum, aut quippiam aliud egredi permittat: quandoquidem voluntarii motus muſculus hic aſtrictorius inſtrumentum eſt, ubi aliquid excernitur, laxatus: ubi ſupprimendum eſt, contractus. Omnibus vero inteſtinis optimæ DEI artis providentia duas tunicas largita eſt: ſiquidem ex phlegmonis magnis antecedentibus, nonnunquam pernicioſis ulceribus ipſa in-

 ſeſtan

θρωπον μεθ' ἑτέρου τῶν χιτώνων, καὶ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὰς πράξεις ἀμέμπτως ἐνεργεῖν. τὸ κῶλον δὲ ἀνώτερον τοῦ ἀπευθυσμένου κεῖται, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι παρεκκλῖνον ἐγκάρσιον πρὸς τὰ δεξιά. τοῦτο ἐμφραττόμενον ἢ ὑπὸ φλέγματος, ἢ ὑπὸ παχέος πνεύματος ὀδύνας ἀνιαρὰς ἐπάγει τοῖς τοῦτο παθοῦσιν, ὡς μὴ δύνασθαι ὑπομένειν τὸ σφοδρὸν τῶν πόνων. τὸ δὲ τυφλὸν καὶ αὐτὸ τῶν παχέων ἓν ὄν, πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ κεῖται κατώτερον τοῦ δεξιοῦ νεφροῦ· κολποῦται δὲ πλατυνόμενον κυκλοτερῶς, διέξοδον μὴ ἔχον, δι' ἣν καὶ τοὔνομα ἔσχηκε. τούτῳ τῇ εὐρύτητι αὐτοῦ, ὥσπερ τις δευτέρα γαστὴρ, κατέχει τροφὴν εἰς ἀπόθεσιν, καὶ τοῖς πλησιάζουσι μορίοις παρέχει ταύτην ἐν ταῖς διὰ λιμὸν ἀσιτίαις. συνεργεῖ δὲ εἰς τοῦτο καὶ τὸ κῶλον διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, καὶ τὸ σκολιὸν τῆς θέσεως, κατέχον καὶ αὐτὸ τροφήν. τὸ δὲ λεπτὸν ἔντερον ὑπέρκειται μὲν τοῦ τυφλοῦ, ἑλικοειδῶς δὲ κεῖται, διὰ τὸ χρονίζειν ἐν αὐτῷ τὸν περιεχόμενον ὑπὸ αὐτοῦ χυλὸν, πρὸς τὸ ἀφαρπάζεσθαι τοῖς μεσαραϊκοῖς φλεβίοις, ἀναδιδοῦσι τοῦτον πρὸς τὰς ἐν ἥπατι πύλας. εἰ γὰρ εὐθεῖαν τὴν θέσιν ἔσχε τὸ λεπτὸν ἔντερον, ἀθρόως ἂν ὑπήρχετο κάτω ὁ ἐν αὐτῷ ὁδευόμενος χυλὸς, ὥστε κολοβὴν γίγνεσθαι τὴν πρὸς τὸ ἧπαρ ἀνάδοσιν. ἡ δὲ νῆστις, ὑπέρκειται μὲν τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου, κεῖται δὲ ἑλικοειδῶς

καὶ

festantur, adeo, ut putredine corrodatur, excidatque vna tunica: vivat tamen cum altera homo, valeatque, & sine vitio fungi suis muneribuis possit. At intestinum *colon* vocatum, supra rectum jacet: quod à sinistra parte incipiens, in dexteriorem obliquum convertitur; id intestinum pituita crassove spiritu obstructum, adeo ingentes dolores id patientibus concitat, ut eorum magnitudinem sustinere non possint. At *cæcum* intestinum, & ipsum unum de crassioribus, in dextra quidem parte infra dextrum renem jacet: sinuatur autem, ac late in orbem funditur, & impervium est, ideoque ei tale vocabulum fuit. Hujusmodi intestinum sinu suo tanquam altero ventriculo alimentum ad futuram necessitatem continet; idque vicinis membris in jejunio ex longa fame distribuit. Huic quoque rei colon suffragatur, & ob suam amplitudinem, & ob situs obliquitatem, ipsum etiam alimenta continens. Inde *tenuius* intestinum supra cœcum porrigitur, in plures orbes vehementer implicitum, ut in ipso contentus succus diutius maneat, & à medianis vasculis raptus ad jecoris portas derivetur: nam si rectum tenue intestinum poneretur, repente ad inferiora per ipsum means succus laberetur, at-

que

καὶ αὐτή, πλησίον τοῦ ἥπατος, κενὴ πάντοτε, δι' αὐτὸν συῤῥέοντα εἰς αὐτὴν χολώδη χυμόν. ὁ γὰρ πόρος τῆς χοληδόχου κύστεως ὁ ἐξάγων τὸ χολῶδες περίττωμα, εἰς αὐτὴν ἐμβάλλει τὸ αὐτὸ περίττωμα. τῇ δριμύτητι οὖν τοῦ χολώδους περιττώματος ὀλισθαίνει πᾶσα τροφὴ ἡ μέλλουσα κατέχεσθαι ὑπὸ τῆς αὐτῆς νήστεως· διὰ τοῦτο ἄρα καὶ τὴν ὀνομασίαν προσέλαβε. κενὴ δὲ οὖσα, πολὺν ἕλκει τὸν χυλὸν ἀπὸ τῆς γαστρὸς, καὶ διὰ τοῦτο πολλαὶ φλέβες τῶν μεσαραϊκῶν ἀγγείων ἐν αὐτῇ καταφύονται. ὑπέρκειται δὲ τῆς νήστεως ἡ δωδεκαδάκτυλος ἔκφυσις, ἔντερον οὖσα καὶ αὐτὴ τῶν λεπτῶν, δωδεκαδάκτυλον τὸ μέγεθος ἔχουσα. διὰ τοῦτο οὖν αὐτὴν Ἡρόφιλος ὠνόμασε δωδεκαδάκτυλον· ἡ θέσις δὲ αὐτῆς κατ' εὐθεῖαν. καταφύονται δὲ ἐν αὐτῇ ὀλίγα φλέβια τῶν μεσαραϊκῶν, διὰ τὸ πρώτως αὐτὴν ὑποδέχεσθαι τὸν ἀπὸ γαστρὸς ἐξερχόμενον χυλόν. εἰ γὰρ καὶ προηγεῖται ταύτης ὁ πυλωρὸς πλησίον τῆς γαστρὸς κείμενος, ἀλλὰ μικρὸς καὶ στενός ἐστι, ἔξοδος καὶ μόνος τῆς γαστρὸς ὤν.

que imperfecta ad jecur digeſtio fieret. Mox *jejunum*, ſuper tenue inteſtinum ingreditur, & ipſum flexuoſe apud jecur poſitum, ſemperque inane, propter bilioſum humorem in ipſum delabentem: meatus namque veſicæ felleæ ſupervacuam bilem educens, in ipſum jejunum eandem eructat. Igitur hujusce excrementi fellei acrimonia fit, ut totum alimentum in jejuno moraturum dilabatur, atque ideo jejunum nominatur. Cum ſit autem vacuum, magnam ſucci copiam de ventriculo ſugit: & hanc ob cauſam multæ venæ ex medianis vaſculis in ipſo inſeruntur. Inde ſuper hoc appendix quædam eſt *duodecim digitorum* longitudinis, & ipſa inter gracilia inteſtina connumerata: cumque ejus longitudo duodecim digitorum ſit, propterea ab Herophilo Græce δωδεκαδάκτυλος nominatur: rectus eſt autem ejus poſitus, paucæque medianæ venulæ in ipſo inſertæ ſunt: quoniam in ipſum primum exiens, de ſtomacho ſuccus ingreditur: quamvis hoc janitor ſuperior eſt, proxime ad ventriculum collocatus: brevis tamen & anguſtus, exitusque tantum ventriculi eſt.

VIII. Ὑπέρκειται δὲ πάντων τῶν ἐντέρων ἡ γαστὴρ, διχίτων οὖσα· κατὰ δὲ συνέχειαν ταύτης ὁ στόμαχος ἄνωθεν, ὅστις

VIII. Primus autem inteſtinorum omnium ventriculus eſt, qui ex duobus tergoribus conſtat, cui ſtoma-

ὅστις καὶ οἰσοφάγος καλεῖται, καὶ αὐτὸς ὁμοίως διχίτων· ἶνας δὲ ἔχουσιν ἥ τε γαστὴρ καὶ ὁ οἰσοφάγος· καὶ τοῦ μὲν ἐντὸς χιτῶνος ταῖς εὐθείαις ἰσὶν ἕλκονται τὰ σιτία, ταῖς δὲ ἐγκαρσίοις περιστέλλονται. εἰσὶ δὲ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ λοξαὶ ἶνες, συμπλεκόμεναι ταῖς ἐγκαρσίοις, καὶ συνεργοῦσαι πρὸς καθοχὴν καὶ διαμονὴν τῶν ἐν τῇ γαστρὶ σιτίων. ἡ δὲ οὐσία τῆς γαστρὸς, σὰρξ λευκὴ καὶ ἄναιμος, καὶ τῶν ἐντέρων ὡσαύτως· ἀλλ᾽ ἡ μὲν τῶν λεπτῶν, ὁμοία. ἡ δὲ τῶν παχέων, σαρκωδεστέρα καὶ πιμελώδης. εἰσὶ δὲ αἱ ἶνες τῶν λεπτῶν ἐντέρων καὶ τῶν παχέων, ἐγκάρσιοι πᾶσαι, καὶ αἱ τῶν ἔσωθεν χιτώνων, καὶ αἱ τῶν ἔξωθεν· διαχωρήσεως γὰρ ὄργανα· πλὴν ὀλίγαι τινές εἰσιν ἶνες εὐθεῖαι, συμπλεκόμεναι ταῖς ἐγκαρσίοις, ἵνα μὴ ἀθρόαι αἱ διαχωρήσεις γίνωνται. μάλιστα δὲ συμπλέκονται εὐθεῖαι ἶνες πολλαὶ ταῖς ἐγκαρσίοις τοῦ ἀπευθυσμένου. πάντα γὰρ τὰ προσφερόμενα τῷ στόματι, εἰς γαστέρα καὶ ἔντερα χωρεῖ. κατώτερον δὲ πάντων τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον. καὶ πολλάκις ὀστᾶ καταπιόντες τινὲς, ἄλλοι δὲ νόμισμα, καὶ ἄλλοι φόλιν, πάντα εἰς τὸ ἀπευθυσμένον ἐσχήκασι χωρήσαντα, ἃ καὶ διατείνουσιν αὐτὸ τῇ σκληρότητι. διὰ τοῦτο ἐν τοῦ Θεοῦ δημιουργικὴ σοφία τὰ ἀναγκαζόμενα ἰσχυρότερα τῶν ἄλλων ἀπεργάζεται. διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τὸ κῶλον τὸ ἐντὸς πνευ-

ſtomachus ſupra contiguus eſt, œſophagus etiam appellatus, gula à Latinis, & ipſe duplici tergore munitus. Fibras vero ventriculus & ſtomachus habent: in interiore quidem tunica rectas, quibus cibus detrahitur: in exteriore transverſas, quæ cingunt, & amplectuntur. Sunt & in ventriculo obliquæ quædam fibræ, transverſis intertextæ, retentioni moræque cibi in ventriculo opitulantes. At ventriculi ſubſtantia caro quædam albida & exanguis eſt: inteſtinorum quoque talis eſt, ſed gracilium penitus ſimilis, craſſorum plenior ac pinguior. Cæterum tenuium craſſorumque juxta inteſtinorum fibræ, tam interiorum quam exteriorum tunicarum omnes transverſæ ſunt: excretoria enim ſunt inſtrumenta, præterquam quod paucæ quædam rectæ fibræ transverſis intertexuntur, ne copioſæ ac repentinæ excretiones fiant: potiſſimum vero in recto inteſtino multæ rectæ fibræ cum transverſis permiſcentur. Nam quicquid ore aſſumimus, in ventriculum ac inteſtina delabitur. Infimum vero omnium, rectum eſt: & plerumque cum alii oſſa devoraſſent, alii nummum, alii ſquamam, omnia in rectum delapſa, ibi retenta ſunt, diſtentionemque duritia ſua fecerunt: quare Dei creatrix ſapientia ea cæteris valentiora facit,

πνευματοῦται ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἐμφράξεσι, καὶ ἀνιαρὰς ὀδύνας τοῖς ἐμφραχθεῖσιν ἐπιφέρει τῷ σκολιῷ τῆς θέσεως· καὶ διὰ τοῦτο ταῖς ἐγκαρσίοις αὐτοῦ ἰσὶ συμπλέκονται ἶνες εὐθεῖαι, ἰσχυροποιοῦσαι τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς βίαις τῶν διατάσεων ἀπορράγωσι. ταῦτα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὰ προνοήματα, καὶ ὅλως ἐπὶ σωτηρίᾳ γεγένηνται. περὶ μὲν δὴ τῶν ἐντέρων, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα· λέγειν δὲ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν εἰκός, στόμαχος, κοιλία, πυλωρὸς, δωδεκαδάκτυλος ἔκφυσις, νῆστις, λεπτὸν, τυφλὸν, κῶλον, καὶ ἀπευθυσμένον.

facit, quæ majorem vim patiuntur. Eandem ob causam & colon intestinum intus magis quam alia, infestosque dolores obstructionem patientibus situs flexuosi anfractu infert: atque ideo transversis ejus fibris rectæ tunicas roborantes intexuntur, ne vi distentionis effringantur. Hæc DEI nostri optimi fuere consilia, atque ita animalium saluti prospexere. De intestinis satis copiose dictum arbitror, si eorum ordinem exposuerimus: is ita se habet: Gula, ventriculus, janitor, duodecim digitorum appendix, jejunum, tenue, cœcum, colon, & rectum.

IX. Ἐπίκειται δὲ τούτοις πᾶσι καὶ τοῖς παρακειμένοις σπλάγχνοις ὅσα κατωτέρω τοῦ διαφράγματος κεῖνται, ὥσπερ τι σκέπασμα, ὁ περιτόναιος ὀνομαζόμενος ὑμήν. χρεῖαι δὲ τοῦ ὑμένος τούτου τοῖς ζώοις πολλαί. μία μὲν ὡς σκεπάσματος, δευτέρα δὲ ὡς διαφράγματος τῶν τε σπλάγχνων καὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς μυῶν· τρίτη δὲ πρὸς τὸ θᾶττον ὑπιέναι τὰ περιττώματα τῆς ξηρᾶς τροφῆς· καὶ τέταρτον, πρὸς τὸ μὴ ῥᾳδίως πνευματοῦσθαι τά τε ἔντερα καὶ τὴν γαστέρα· καὶ πέμπτον, πρὸς τὸ πάντα τὰ κατωτέρω τῶν φρενῶν συνδεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ συναλείφεσθαι, ὅπως σὰρξ τῇ σαρκὶ προσεγγίζῃ, καθάπερ καὶ τὰ ἔξωθεν κῶλα ὑπὸ τοῦ δέρματος ἐνδύονται. ἐπίκεινται δὲ τῷ περιτοναίῳ ὑμένι ἔξωθέν τε καὶ ἔνδοθεν,

IX. Contegit autem hæc omnia, adjacentiaque viscera, quæcunque infra septum transversum sita sunt, veluti operculum, membrana quædam, quæ περιτόναιος à Græcis nominatur. Ex hac animalibus commoda multa proveniunt: primo, quod contegit: secundo, quod à superincumbentibus musculis viscera diducit: tertio, ut celerius aridi alimenti supervacua descendant: quarto, ne facile intestina, ventriculusque inflentur: quinto, ut omnia infra diaphragma ab ea colligantur atque ceu illinantur, ut caro carni cohæreat, quemadmodum & extrema membra cute vestiuntur. Super membranam peritonæon extra, intus, & à fronte abdominis musculi

δοθεν, κἀκ τοῦ ἔμπροσθεν, οἱ κατεπιγάστριοι μύες ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν· τούτων συζυγίαι τέσσαρες, ὀρθίου τοῦ ἀνθρώπου δηλονότι σχηματιζομένου· ὧν ἡ πρώτη συζυγία διάκειται, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῶν νόθων πλευρῶν, κατερχομένη δὲ λοξὴ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ τελευτῶσα πρὸς τὰ τῆς ἥβης ὀστᾶ· ἡ δὲ δευτέρα, ἐναντία ταύτης, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῶν τῆς λαγόνος ὀστῶν, ἀνερχομένη δὲ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, λοξὴ, καὶ τελευτῶσα εἰς τὸν ξιφοειδῆ χόνδρον· τέμνουσα δὲ τῇ διαβάσει αὐτῆς τὴν πρώτην συζυγίαν πρὸς ὀξείας καὶ ἀμβλείας γωνίας, κατὰ ταῦτα τῷ χ γράμματι παραπλησίως· ἡ δὲ τρίτη, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου, κατέρχεται δὲ ὀρθία εἰς τὰ τῆς ἥβης ὀστᾶ. εὐθεῖα δὲ γραμμὴ διαχωρίζει τοὺς μῦας τῆς δευτέρας συζυγίας ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, μέση κειμένη τῶν δύο μυῶν, ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου ἕως τῶν τῆς ἥβης ὀστῶν. ἡ δὲ τετάρτη πάντων μυῶν ἐσωτέρα κεῖται, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῶν τῆς ὀσφύος σπονδύλων, προερχομένη δὲ ἐγκάρσιος εἰς τὰ πρόσω, καὶ ἑνουμένη τῇ τρίτῃ συζυγίᾳ κατ᾽ ἀμφότερα τὰ μέρη, τό, τε δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν, ὡς ἑνουμένας τὰς τέσσαρας συζυγίας, ἐοικέναι ἡνιοχικῇ φασκίᾳ, καὶ περιλαμβάνειν τήν τε γαστέρα καὶ τὰ ὄντα ἐντός. συνεργοῦσι δὲ πρός τε τὴν ἀποπάτησιν, καὶ τὴν φωνὴν, καὶ πρὸς τὸ μὴ ἑτοίμως πνευματοῦσθαι τὰ σπλάγχνα. ἔξωθεν δὲ πάντων τούτων τὸ δέρμα σκέπασμα κεῖται κοινὸν τῶν τοῦ ζώου μορίων.

X. Κα-

musculi octo numero positi sunt, horum quatuor sunt paria, si homo rectus collocetur: quorum primum à spuriis costis prodiens, & oblique descendens in priora, ad pubis ossa terminatur: secundum è contrario à coxendicis ossibus incipiens, & in priora oblique descendens, ad cartilaginem gladii formam referentem desinit, atque in transitu primum par ad acutos obtusosque angulos secans, figuram x literæ persimilem facit: tertium vero à cartilagine gladiali exoriens, recta in pubis ossa descendit, & per rectam lineam musculos secundi paris intersecat à dextra lævaque, medium inter duos musculos à gladiali cartilagine usque ad ossa pubis collocatum: at quartum par omnium musculorum intimum, à lumborum vertebris incipiens, transversum ad priora progreditur, & cum tertio pari utraque ex parte tam dextra quam sinistra committitur: quippe quod cætera musculorum paria conjungat, atque aurigalis fasciæ instar ventriculum & interiora constringat. Ad excernendum, ad vocem emittendam, ad arcendam viscerum inflationem, opem ferunt: super hæc omnia exterius cutis, commune omnium animalis membrorum tegumentum ponitur.

X. Uni-

X. Καθόλου δὲ χρὴ γινώσκειν, ὅτι πάντα τὰ θρεπτικὰ ὄργανα μετέσχηκεν ὀλίγον τοῦ νεύρου, ἵνα ᾖ διαγνωστικὰ τῶν λυπούντων αὐτὰ χυμῶν. εἰ γὰρ ἀναίσθητα παντελῶς ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ διαφθείρεσθαι τὸν ἄνθρωπον. δηγμοῦ γὰρ γεγονότος ἀπὸ ξανθῆς χολῆς, ἢ ἐμφράξεως, κατὰ γαστέρα, ἢ στόμαχον, ἢ ἔντερα, ἢ ἧπαρ, ἢ σπλῆνα, ἢ εἰς ἄλλο τὸ τυχὸν θρεπτικὸν μόριον, εὐθέως τῶν ἰατρῶν ἀγωνιζομένων ἐκμοχλεῦσαι τὸ λυποῦν, ἢ διὰ φλεβοτομίας, ἢ διὰ καθάρσεως, ἢ ἐμέτων, ἢ κλυστήρων, τί ἂν ἔπαθεν ἄνθρωπος, εἰ ἀναίσθητα παντελῶς εἶχε τὰ θρεπτικὰ μόρια, ὡς μὴ αἰσθάνεσθαι τῶν πόνων. πολλάκις γὰρ ἡλκώθη ἔντερον ἀπὸ δριμυτέρου χυμοῦ, καὶ πολλάκις διεβρώθη, καὶ κίνδυνον ἐπήγαγε, καθὰ καὶ Ἱπποκράτης φησὶ, δυσεντερίη ἂν ἀπὸ χολῆς ἄρξηται μελαίνης, θανάσιμον. διὰ ταῦτα ἡ προγνωστικὴ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐνέφυσε τοῖς θρεπτικοῖς μορίοις νεῦρον αὐτάρκως πρὸς αἴσθησιν, ἵνα αἰσθανόμενα τῶν πόνων ἀναγκάζωσι τοὺς ἀνθρώπους θεραπεύεσθαι.

X. Univerſum autem ſciendum eſt, omnia nutritoria inſtrumenta parvo aliquo nervo fuiſſe donata, ut infeſtantes humores dignoſcerent: nam ſi ſenſus penitus eſſent expertia, nihil obſtaret, quin homo brevi eſſet periturus: quandoquidem, ſi, cum flava bilis ventriculum, gulam, inteſtina, jecur, lienem, aut quodpiam aliud nutritorium membrum vellicat, aut obſtruit, confeſtim Medici aut ſanguinis miſſione, aut purgatione, aut vomitu, aut clyſteriis vexantem ſuccum expellere conantur: Quid cum homine ageretur, ſi nutricationis menbra prorſus ſenſu carerent, nihilque doloris perciperent? ſæpius enim inteſtinum aliquod ab acriori ſucco vulneratum, ſæpius eroſum, non ſpernendum periculum intulit, quemadmodum etiam ſcriptum reliquit Hippocrates: Tormina ſi ab atra bile oriantur, mortiferum eſt: hanc ob cauſam conſultoria DEI poteſtas nutritivis particulis nervum pro ſenſu idoneum inſeruit, ut doloribus perculſæ, homines ad ipſarum curationem impellerent.

XI. Ἀρξώμεθα οὖν εἰπεῖν περὶ τῆς ἐν τῷ ἥπατι ἀναδόσεως, ὅπως τε γίνεται, καὶ διὰ τίνων ἀγγείων, τοῦτο γὰρ πρόκειται λέγειν. ὅτι γὰρ πάντα τὰ σιτία τε καὶ ποτὰ ὑπὸ τῆς γαστρὸς χυλοποιοῦνται, καὶ τὸν πρέποντα κόσμον τῆς εὐπε-

XI. Initium igitur à digeſtione, quæ fit in jecore, accipiamus, quomodo, & per quæ vaſcula perficiatur: id enim mihi eſt propoſitum. Eſculenta omnia & poculenta in ventriculo liqueſcere, ejusque viribus

εὐπεψίας ἀπολαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς, περὶ ὀλίγου ἀπεδείξαμεν· καὶ ὅτι πεμφθέντα οὐκέτι μένει ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὠθεῖται πρὸς ἔντερα, καὶ τοῦτο καλῶς εἴπομεν. ἐξερχομένου οὖν τοῦ χυλοῦ διὰ τοῦ πυλωροῦ εἰς τὴν δωδεκαδάκτυλον ἔκφυσιν, ὑποδέχεται αὐτὸν ἡ νῆστις ἑλικοειδῶς κειμένη. εἶτα τὸ λεπτὸν ἔντερον, καὶ αὐτὸ ἑλικοειδῶς κείμενον. ἐν τούτοις τοῖς ἐντέροις κατασπείρονται φλέβια πολλὰ τὰ ὀνομαζόμενα μεσαραϊκὰ, μείζονά τε καὶ ἐλάττονα, ἐκφυόμενα ἀπὸ τῶν σιμῶν τοῦ ἥπατος. ταῦτα ἀφαρπάζουσι τὸν καθαρώτατον χυλὸν, καὶ τὸ σκύβαλον δὲ ὑποχωρεῖ εἰς τὰ παχέα ἔντερα· ἀναφέρουσι δὲ τὸν αὐτὸν χυλὸν πρὸς τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος, εἰς τὸν τόπον τὸν ὀνομαζόμενον πύλας ἥπατος. ταύτην τὴν προσωνυμίαν ὠνόμασεν ἀνήρ τις δεινὸς περὶ τὰ μαθήματα, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἀσκληπιάδου χρόνων· ἐκ τότε οὖν καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἐπωνόμασται οὕτως παρὰ τῶν σοφῶν ἰατρῶν. ἐν ταύταις δὲ ταῖς πύλαις συναθροίζονται αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες, ὡς ἐν ῥίζῃ δένδρου, τριχοειδεῖς καὶ ἀραχνοειδεῖς οὖσαι. μελλούσας οὖν ἐν σφοδραῖς κινήσεσιν ἁλίσκεσθαι σπάσμασιν, οὐκ εἴασεν ἀστηρίκτους ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἀλλὰ κατεφύτευσεν ἐν ταῖς σχίσεσιν αὐτῶν, οἷον ἀναπλήρωμα, σάρκα παχεῖαν, λευκὴν, ὑποπίμελον, συναθροισμὸν ἀγγείων πολλῶν περιέχουσαν, καὶ ἀδένας μικρούς τε

καὶ

bus decentem coctionis gradum accipere, paulo superſus comprehenſum eſt: eaque concocta non amplius in ventriculo moram ducere, ſed pelli ad inteſtina, & id quoque recte diximus. Exeuntem itaque per janitorem ſuccum, in appendicem duodecim digitorum longitudinem implentem, jejunum in ſinus flexuoſum ſuſcipit. Hujuſmodi inteſtina multis venulis, quæ medianæ nominantur, ſparſa ſunt, majoribus & minoribus ex ſimo jecoris enaſcentibus: hæ puriſſimum ſuccum rapiunt. Scybalum autem, hoc eſt, excrementoſa pars, deorſum in craſſa inteſtina dejicitur: ipſum autem illum ſuccum in cava jecoris ducunt, ad locum, quæ portæ jecoris vocantur: ſic illum vir quidam bene doctus Aſclepiadæ temporibus cognominavit: exinde usque ad hanc tempeſtatem ſic à ſapientibus appellatus fuit: in ejuſmodi portis medianæ venulæ, ut in arboris radice colliguntur, capillamentis araneiſque perſimiles. Verum cum in vehementioribus motibus ipſas diſruptum iri periculum eſſet, eas divina providentia munimento fulcroque carere noluit, ſed earum in ramos diviſuras carne quadam craſſa, candida, ſubpingui, veluti ſupplemento firmavit: ea multa ſimul vaſcula, & glandu-

las,

καὶ μεγάλους πάνυ πολλοὺς συνδήσασα, διὰ τῆς αὐτῆς σαρκὸς πάσας τὰς φλέβας καὶ ἀσαλεύτους ἀποτελέσασα. ταύτην τὴν σάρκα ὠνόμασαν μεσεντέριον, διὰ τὸ μέσον κεῖσθαι τῶν ἐντέρων. ἕτεροι δὲ μεσάραιον, διὰ τὸ μέσον αἴρεσθαι πάντων τούτων τῶν ἀγγείων· ἄλλοι δὲ καλλίκρεας· ἥδιστον δὲ εἰς τὸ ἐσθίεσθαι. ταῦτα τῆς ἀφάτου δημιουργίας Θεοῦ τὰ προνοήματα.

XII. Ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης πασῶν τούτων τῶν φλεβῶν, ἐκφύεταί τις φλὲψ, οἷόν περ στέλεχος δένδρου, καταχιζόμενον εἰς κλῶνας πολλοὺς μείζονάς τε καὶ ἐλάττονας· αὕτη ἡ στελεχιαία φλὲψ κατασχίζεται εἰς τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς βλαστοῖς αὐτῆς στενοτάτοις οὖσι, πρώτως δεχομένη τὸν ἐκ τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ἐντέρων καθαρώτατον χυλὸν, προκατειργασμένον εἰς αἵματος γένεσιν. μετέχουσι γάρ τινος αἱματοποιητικῆς δυνάμεως καὶ αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες, ἀμυδρᾶς δηλονότι καὶ ἐλαχίστης. δεξαμένη οὖν τὸν χυλὸν τοῦτον ἡ στελεχιαία φλὲψ, κατασκευάζει αὐτὸν αἷμα. διακρίνεται δὲ τὸ αἷμα μετὰ τὸ κατασκευασθῆναι αὐτὸ, καὶ τὸ μὲν κοῦφον καὶ ἀερῶδες, ὅπερ ἐστὶν ἡ ξανθὴ χολὴ, ὑψοῦται μετέωρον, καὶ ἐκπέμπεται εἰς τὴν χοληδόχον κύστιν, διὰ τοῦ πόρου αὐτῆς τοῦ εἰσάγοντος εἰς αὐτὴν τὸ χολῶδες περίττωμα. μετὰ δὲ

las, quas adenas vocant, magnas, parvasque valde multas continet, ipsamet carne venas omnes devinciens, ipsisque stabilitatem largiens: carnem hanc mesenterion, quod media inter intestina sita est, nominaverunt, alii mesaræon, quod media inter omnia hæc vasa attollatur, alii callicreas, quod esui sit jucundissima, sed Latini lactes, usitato vocabulo appellaverunt. Hæc prudentissimæ DEI artis fuere consilia.

XII. Ex harum omnium venarum radicibus, una quædam vena ceu arboris truncus enascitur, qui in ramos multos, majores minoresque dividitur, hæc truncalis (ut ita dicam,) vena, in sima jecoris parte scinditur ramulis suis angustissimis, primum ex ventriculo atque intestinis succum defæcatissimum ad sanguinis generationem ante elaboratum suscipiens: participant enim & mesaraicæ venæ, quæ medianæ à Latinis vocantur, vi quadam sanguifica, licet obscura & minima. Itaque postquam succum hunc truncalis vena suscepit, ipsum in sanguinem mutat: sanguis autem, postquam factus est, dividitur, & ex ipso levis pars & aërea, quæ flava bilis est, supernatat, & in fellis vesicam per canaliculum in ipsam felleum excrementum derivantem, effunditur. Cum

δὲ τὸ ὑπολαβεῖν αὐτὸ τὴν κύστιν, καὶ ἀλλοιῶσαι πρὸς τὴν ἰδίαν οὐσίαν αὐτῆς, ἐκπέμπεται τὸ περιττὸν εἰς τὴν νῆστιν τὸ ἔντερον, διὰ τοῦ ἐξάγοντος αὐτὸ πόρου· τὸ δὲ γεῶδες καὶ παχὺ καὶ οἷον τρὺξ τοῦ αἵματος βρίθει εἰς πυθμένα· οὗτο διώκεται μὲν ἐκ τοῦ ἥπατος ὡς περιττὸν, ἕλκεται δὲ ὑπὸ τοῦ σπληνὸς ὡς φίλιον, ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ καταφυομένου πόρου. οὗτο τὸ περίττωμα ἀλλοιοῖ ὁ σπλὴν, καὶ μεταβάλλει κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οὐσίαν εἰς μελαγχολικὸν χυμὸν ἰδέᾳ τε καὶ δυνάμει. μέλας γὰρ ὁ σπλὴν, καὶ μανὸς τὴν οὐσίαν καὶ χαῦνος, καὶ ἀρτηρίας παμπόλλους ἔχων, καὶ ἀραιότερον σκέπασμα. ἵνα γὰρ τὸν χυμὸν τὸν παχὺν καὶ γεώδη ἀλλοιώσῃ, καὶ μεταβάλλῃ εἰς ἕτερον εἶδος, τοιοῦτος καὶ γέγονε, καὶ ἐστί. διακρίνει οὖν τὸν κατεργασθέντα χυμὸν ἡ ἐν σπληνὶ ἀποκριτικὴ δύναμις· καὶ τὸ μὲν λεπτὸν καὶ καθαρὸν ὡς πρὸς σύγκρισιν μελαγχολικοῦ χυμοῦ, κατέχει πρὸς τροφὴν καὶ αὔξησιν αὐτοῦ· τὸ δ' ἄχρηστον αὐτῷ ἐκπέμπει εἰς γαστέρα· ἐκπεμφθεὶς δὲ εἰς γαστέρα, χρήσιμος γίνεται τῷ ζώῳ. στύφει γὰρ τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ διεγείρει τὸ ζῶον πρὸς ὄρεξιν. καταλείπεται ἄρα ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος κατὰ τὴν στελεχιαίαν φλέβα τὸ καθαρώτατον αἷμα σὺν τῷ ὑδατώδει περιττώματι· καὶ τοῦτο προνοίας μείζονος· παχὺ γὰρ ὂν τὸ αἷμα καὶ καθαρὸν καὶ δεόμενον με-

τα-

vero id à vesicula susceptum in ejus propriam substantiam conversum est, supervacuum per educentem fistulam in jejunum intestinum evomitur. Terrea autem crassaque pars, & veluti fæx sanguinis, in fundum sua gravitate decumbit: ea ex jecinore tanquam abundans excluditur, sed à liene ceu familiaris per meatum in illam pertinentem attrahitur: hujusmodi excrementum à liene alteratur, & secundum ejus propriam substantiam in melancholicum succum & specie, & viribus permutatur: niger enim lien est, raraque & inani substantia, & multis arteriis pervius, raroque integumento velatus: nam ut crassum terrestremque succum in aliam formam alterando traducat, talis & est, & factus fuit: igitur confectum succum vis in liene sequestratoria partitur, ejusque tenue & purum (ut in melancholico succo fieri potest,) ad sui escam incrementumque retinet, reliquum autem sibi inutile ad ventriculum expellit, quod in commodum animalis vertitur: roborat enim, quas contingit ventriculi partes, animalisque appetentiam excitat. Itaque in simis jecoris intra venam illam truncalem sanguis purissimis cum aqueo excremento relinquitur, idque altioris providentiæ opus fuit: siquidem

cum

παραληφθῆναι ἐν τῇ κοίλῃ φλεβὶ, στενοτάτων τῶν συμβολῶν οὐσῶν τῆς κοίλης φλεβὸς πρὸς τὴν στελεχιαίαν, δεῖται τοῦ ὑδατώδους περιττώματος ὡς ὀχήματος καὶ ὁδηγοῦ, ὅπως τῇ εἰσδύσει λεπτοῦ σώματος, συνεισέλθῃ καὶ τὸ παχύ.

XIII. Ἔστιν οὖν τὸ ἧπαρ σῶμα σύνθετον, ἐκ φλεβῶν διαφόρων συγκείμενον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀρτηρίας παρακειμένας ταῖς φλεψὶ διὰ τὸ ῥιπίζεσθαι. μετέχει δὲ καὶ νεύρου, ἵνα ᾖ αἰσθητικὸν τῶν προσγινομένων κακῶν· ἡ δὲ οὐσία τοῦ ἥπατος σὰρξ ἁπαλή ἐστι καὶ ἐρυθρὰ, οἷον αἷμα νεοπαγές. τοῦτο καλεῖται παρέγχυμα· ἐνδέδυται τὸ ἧπαρ, τὰς μὲν φλέβας καὶ τὰς ἀρτηρίας ἄνωθέν τε καὶ κάτωθεν, ἔξωθεν δὲ τὸ περιτόναιον σχιζόμενον εἰς λοβοὺς τέσσαρας. καί τις ἀνὴρ τῶν μαθηματικῶν ἰατρῶν τοῖς λοβοῖς ὀνόματα προσηγόρευσε ταῦτα, τράπεζα, ἑστία, μάχαιρα, καὶ ἡνίοχος. πρεπόντως οὖν ἡ ἄφατος τοῦ Θεοῦ σοφία κατέσχισεν αὐτὸ εἰς λοβούς. παρέθηκε γὰρ αὐτὰ τῇ γαστρὶ οἷόν τι θερμαντικὸν σκέπασμα συνεργοῦν τῇ πέψει. τοῖς λοβοῖς οὖν αὐτοῦ ὥσπερ τισὶ δακτύλοις μείζονα τῆς γαστρὸς τόπον περιλαμβάνει· οὐκ ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀνθρώποις τέσσαρας λοβοὺς ἔχει τὸ ἧπαρ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς μακροτάτοις. ἔστι δὲ τὸ ἧπαρ, ἄνωθεν μὲν καθ' ὃ προς-

cum ſanguis purior craſſus ſit, & eum in cavam venam permeare oporteat, anguſtiſſimique meatus ſint, quibus ea cum caudicaria committitur, aqueo excremento, veluti vehiculo ac duce indiguit, ut cum tenui corpore ſimul etiam craſſum pervaderet.

XIII. Quamobrem jecur corpus eſt compoſitum, ex venis differentibus conſtans, arterias præterea venis appoſitas refrigerandi cauſa continens: nervo etiam participat, ut ſenſu invadentium malorum afficiatur. At jecoris ipſius ſubſtantia caro quædam eſt mollis & rubra, veluti recens concretus ſanguis: ea parenchyma à Græcis appellatur: quæ undique ſupraque & infra venis atque arteriis perfoforatur, exterius peritonæo membrana involvitur, & in quatuor fibras ſcinditur. Quidam autem ex mathematicis medicis, fibris hæc nomina impoſuit: prima focus dicta eſt, maxime namque ad ſucci coctionem facit, quemadmodum focus ad coquenda cibaria: ſecunda menſæ nomen ſortita eſt, quoniam menſæ vicem gerit, ſiquidem membrorum alimenta in ipſa apponuntur: tertia culter nominatur: dividit enim, ſegregatque inter ſe humores, aut ſi quid craſſius diſtribuendum ſit, id ſecat, atque commutat: quarta vero aurigæ

προσψαύεται χειρὶ, κυρτόν· κατωθεν δὲ καθ᾽ ὃ ἐπίκειται τῇ γαστρὶ, σιμόν. κατέσπαρται δὲ, ἡ μὲν ἐργαζομένη τὸ αἷμα φλὲψ, ἥτις καὶ σελεχιαία καλεῖται, ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος· ἐν δὲ τοῖς κυρτοῖς, ἡ ὀνομαζομένη κοίλη. καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλαις ἥτε σελεχιαία φλὲψ, καὶ ἡ κοίλη, κατὰ τὰς περατώσεις αὐτῶν στενοτάτας οὔσας. διὰ οὖν τῶν περατώσεων τούτων μεταλαμβάνει ἡ κοίλη φλὲψ τὸ αἷμα ἀπὸ τῆς σελεχιαίας καθαρὸν καὶ πεπεμμένον σὺν τῷ ὑδατώδει περιττώματι. ἀποβλαστάνει οὖν ἡ κοίλη φλὲψ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος, ἔνθα προσστήρικται ταῖς φρεσὶν, οἷόν περ πρέμνον ἐκ ῥίζης μέγιστον, ἄνω τε καὶ κάτω φερόμενον, ἐπικείμενον τῇ ῥάχει· καὶ τὸ μὲν ἄνω φέρεται διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ διαφράγματος ἕως τῶν κλειδῶν, ἐπικείμενον τῇ ῥάχει· ἀπόφυσιν δέ τινα πέμπει ἁδρὰν εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν, εἰς τὸ χορηγεῖν αὐτῇ αἷμα πρὸς τροφήν· τὸ δὲ ἀνελθὸν εἰς τὰς κλεῖδας, σχίζεται διχῆ, καὶ πάλιν αὐτὰ τὰ σχισθέντα σχίζονται διχῆ· καὶ τὸ μὲν ἓν τῶν σχισθέντων διέρχεται διὰ τοῦ ὤμου πρὸς τὴν χεῖρα κατασχιζομένην εἰς βλαστήματα πολλὰ μείζονά τε καὶ ἐλάττονα· τὸ δὲ ἄλλο σχίσμα διὰ τοῦ τραχήλου ἀνέρχεται πρὸς τὴν κεφαλήν· τοῦτο δὲ γίνεται εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερά. ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν μεγάλων σχισμάτων εἰσὶν αἱ σφαγίτιδες φλέβες. λέξομεν δὲ περὶ αὐτῶν,

rigæ nomine prædita est: nam humores excoctos naturales vires bene regunt, atque in melius recta ducunt. Igitur rite inexplicabilis DEI sapientia jecur in fibras quatuor sive lobos separavit: ipsas namque ventriculo, veluti excalfactorium tegumentum, ad juvandam coctionem superimposuit: fibris enim tanquam digitis, majorem ventriculi partem complectitur. Verum non in omnibus hominibus quatuor fibras jecur habet, sed in iis, qui proceritate excellunt: superius autem qua manu tangitur, gibbum est: intrinsecus, qua ventriculo inhærescit, cavum. At vena sanguinem coquens, quæ & caudicaria dici potest, in cavo jecoris in plures finditur: in gibbo vero, quæ cava vocatur, atque inter sese caudicaria vena & concava osculis venularum arctissimis committuntur: per hæc sane oscula, cava vena ex caudicaria mundum concoctumque sanguineum cum diluto illo excremento exhaurit: itaque ex summo jocinoris gibbo cava vena exoritur, qua transverso septo suspenditur, ac veluti ab radice truncus maximus sursum deorsumque spinæ adhærescens, porrigitur: quæ ascendit, sursum per discriminis foramen usque ad jugula spinæ incumbens, fertur: sed ab ipsa ramus magnus in dexterum cordis sinum

τῶν, ὅτι περὶ ἐγκεφάλου μέλλομεν εἰπεῖν. τὸ δὲ κατερχόμενον τοῦ πρέμνου καὶ αὐτὸ φέρεται διὰ τῆς ῥάχεως, ὥσπερ τις ἀγωγὸς μέγας σχιζόμενος εἰς πολλὰς φλέβας μικράς τε καὶ μεγάλας, κατασπειρόμενος εἰς τὸ πᾶν σῶμα καὶ ἀρδεύων ἅπαντα αὐτοῦ τὰ μόρια.

ſinum progreditur, ut ei ſanguinem pro alimento ſubvehat. Quod autem ex ea ad jugula conſcendit, in duas partes dividitur, rurſumque ipſæ diviſæ partes in binas ſinduntur: unaque ex his per humerum ad manum deſcendit, in plura germina majora minoraque diſcerpta: altera per cervicem in caput evadit. Id autem utrinque tam à dextra quam à ſiniſtra efficitur: item ex magnis ſectis jugulares venæ exeunt: verum de ipſis noſtra erit oratio, cum cerebri naturam explicabimus. At truncus venæ cavæ deſcendens, & ipſe per ſpinam incedit, ceu magnus aquæ ductus, in venas multas exiguas & ampliores, per univerſum corpus diſſipatus, omnesque ejus particulas irrigans.

XIV. Ἐκ δὲ τοῦ μεγάλου ἀγωγοῦ τοῦ κατερχομένου διὰ τῆς ῥάχεως ἀποφύονται δύο ἀγγεῖα, ἓν μὲν εἰς τὰ δεξιὰ, ἓν δὲ εἰς τὰ ἀριστερὰ, πρὸς ἕνα ἕκαστον νεφρόν. ἕλκεται οὖν ὑπὸ τῶν νεφρῶν δι' αὐτῶν τῶν ἀγγείων τὸ ὑδατῶδες περίττωμα τοῦ αἵματος. οὐχ ὁμόχρονος δὲ ἡ ὁλκὴ γίνεται διὰ τὴν θέσιν αὐτῶν. ὁ γὰρ δεξιὸς νεφρὸς, ἀνώτερος φαίνεται κείμενος τοῦ ἀριστεροῦ, ὡς ἐπί τινων προσψαύειν τῷ μεγάλῳ λοβῷ τοῦ ἥπατος. ἕλκουσιν οὖν οἱ νεφροὶ πρωτοδεύτερα. εἰ γὰρ ὁμοῦ εἷλκον καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἰσοσθενῶς, ἐκώλυον ἂν ἀλλήλων τὴν ἐνέργειαν, τῇ ἀντισπάσει ἀνθέλκοντες ἑαυτούς. τοῦτο ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρόνοια προειδυῖα, κατέθετο τὸν δεξιὸν νεφρὸν ὑψηλότερον, καὶ πλησίον τῆς κοίλης φλεβὸς, ὅπως τῇ ἐγγύτητι ἕλκῃ χω-

XIV. Ex hoc magno rivo per ſpinam deſcendente, duo vaſa egrediuntur, in dextram unum, alterum in ſiniſtram, ſingulumque in rene inſeritur. Igitur à renibus per hujusmodi fiſtulas aqueum ſanguinis recrementum attrahitur: non eodem autem tempore uterque ob ſitum differentem, attrahit: ſiquidem ren dexter, ſuperior ſiniſtro eſt, adeo, ut in quibusdam ipſam magnam jecoris fibram contingat. Trahuut itaque renes unus poſt alterum, quoniam ſi eodem ſimul tempore æque valenter traherent, alter alterius functionem retrahens impediret. Id boni DEI providentia præſentiens, dextrum renem ſuperiorem, & venæ cavæ proximum collocavit, ut vicinitate citra

χωρὶς ἀντισπάσεως. τὸ ἑλχθὲν οὖν λαμβάνοντες οἱ νεφροὶ, μετασκευάζουσι πρὸς τὴν ἑαυτῶν οὐσίαν, ἀποτελοῦντες αὐτὸ εἰς ἰδέαν οὔρου. τοῦτο διακρίνουσιν οἱ αὐτοὶ νεφροὶ ἐκπέμποντες διὰ τῶν οὐρητήρων εἰς τὴν οὐροδόχον κύστιν. εἰσὶ δὲ οἱ οὐρητῆρες ἀγγεῖα στενὰ προμήκη, ἐκφυόμενα μὲν ἀπὸ τῶν νεφρῶν, καταφυόμενα δὲ εἰς τὴν κύστιν, ἓν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓν ἐξ εὐωνύμων. βάλλουσι δὲ πλησίον τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως. ὁ δὲ πόρος τῆς κύστεως εἰς ὃν βάλλουσιν οἱ οὐρητῆρες, λοξὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐᾷ τὸ οὖρον παλινδρομεῖν ὡς τὰ ὀπίσω. ἐκ δύο δὲ χιτώνων νευρωδῶν σύγκειται ἡ κύστις πυκνῶν καὶ πεπιλημένων, διὰ τὸ εἶναι τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτῇ ὑγρὸν, λεπτομερές τε καὶ ὑδατῶδες. εἰς δὲ τὸν τράχηλον τῆς κύστεως κεῖται ὁ σφιγκτὴρ μῦς, περιλαμβάνων καὶ σφίγγων τὸν τράχηλον τῆς κύστεως ἀκριβῶς, μὴ ἐῶν ἀκούσιον ἐκρεῖν τὸ οὖρον. προαιρετικὸν γὰρ ὄργανον ὁ μῦς.

citra revulſionem attraheret. Quamobrem renes, quod attraxerunt, capientes in ſuam ipſorum ſubſtantiam convertunt, & in urinæ formam permutant: hanc ipſi renes ſejungunt per urinarios meatus in veſicam urinæ receptaculum emittentes. Sunt autem urinarii meatus, quos Græci ureteres vocant, vaſcula anguſta, oblonga, à renibus orientia, veſicæque inſerta, unum à dextra, alterum à læva: deſinunt vero juxta veſicæ cervicem. Sed veſicæ foramen, in quod urinaria vaſcula perveniunt, tortuoſum eſt, atque ideo urinam relabi non permittit. Ex duabus autem nervoſis, denſis, compactisque tunicis veſica componitur, eo quod tenuem humorem aqueumque contineat: verum in ejus cervice adſtrictorius muſculus ponitur, eam exacte complectens atque concludens, neque involuntarie urinam exire permittens. Eſt enim muſculus, electionis inſtrumentum.

XV. Ὑποστρέψαντες οὖν εἴπωμεν περὶ τῆς κοίλης φλεβός. κατέρχεται γὰρ ὁ μέγας αὐτῆς ἀγωγὸς ἐπικείμενος τῇ ῥάχει ἕως τῆς οὐρᾶς, ἔνθα ἐστὶ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν. σχίζεται μὲν οὖν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν τόπον διχῇ. εἶτα τὰ τμήματα πάλιν εἰς τέσσαρα, κἀκεῖνα αὖθις εἰς ἄλλα, καὶ ἐκπέμπονται ἀρδεύειν τῇ τοῦ αἵματος ὑγρότητι πάντα τὰ κατώτερα μέρη, ἄλλαι μὲν φλέβες πρὸς

XV. Cæterum revertentes, de cava vena ſermonem abſolvamus. Magnus ipſius canalis ſpinam premens, ad caudam usque, ubi ſacrum os eſt, delabitur: eo in loco bipartito ſcinditur: deinde ſecta illa rurſus in quatuor, iterum ea in alia: emittunturque, ut ſanguineo humore omnes inferiores partes irrigentur: aliæ quidem venæ ad dextrum

πρὸς τὸ δεξιὸν σκέλος καὶ τὸ ἀριστερὸν ἕως τῶν ἄκρων ποδῶν διὰ βάθους τε καὶ ἐπιπολῆς· ἄλλαι δὲ πρὸς τοὺς ὄρχεις καὶ τὸν καυλὸν· ἄλλαι δὲ πρὸς τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα καὶ τοὺς κιρσοειδεῖς παραστάτας· ἄλλαι δὲ πρὸς τὴν κύστιν, καὶ εἰ θῆλυ τὸ ζῶον, καὶ πρὸς μήτραν. καὶ περὶ μὲν τῶν θρεπτικῶν μορίων αὐτάρκης ὁ λόγος· λοιπὸν ὁπόσα ἀκολουθεῖ κατὰ τάξιν, ἵνα γένηται θρέψις.

XVI. Ἔστι μὲν οὖν πρώτη εἴσοδος εἰς τὸ στόμα· δευτέρα δὲ, ἡ διὰ τῶν ὀδόντων λέανσις· τρίτη, ἡ διὰ τῆς γλώσσης σφαιροποίησις· τετάρτη, ἡ διὰ τοῦ οἰσοφάγου κατάποσις· πέμπτη, ἡ διὰ τῆς γαστρὸς χυλοποίησις. ἕκτη, ἡ διὰ τῶν μεσαραϊκῶν φλεβῶν ἀνάδοσις· ἑβδόμη, ἡ ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος ἐξαιμάτωσις· ὀγδόη, ἡ ἀπὸ τῶν σιμῶν μετάληψις τοῦ αἵματος ἐπὶ τὰ κυρτά. ἐννάτη, ἡ διὰ τῆς κοίλης φλεβὸς ἀνάδοσις τοῦ αἵματος εἰς ὅλον τὸ σῶμα· δεκάτη, ἡ ἐκ τῶν φλεβῶν διαπήδησις τοῦ αἵματος εἰς τοὺς μύας, ἥτις ὀνομάζεται πρόσθεσις· ἑνδεκάτη, ἡ τοῦ αἵματος πρὸς τοὺς μύας ἀναζύμωσις, ἥτις ὀνομάζεται πρόσφυσις· δωδεκάτη δὲ, ἡ μεταβολὴ τοῦ ζυμωθέντος εἰς ὁμοιότητα τῶν σαρκῶν καὶ τοῦ δέρματος, ἥτις ὀνομάζεται ἐξομοίωσις· τρισκαιδεκάτη δὲ, ἡ θρέψις. ἐν τῇ ἀρχῇ οὖν τοῦ λόγου κατὰ ἀνάλυσιν ἀρξάμενοι, ἐν τῷ τέλει κατὰ διαίρεσιν ἐπληρώσαμεν, Θεοῦ ὁδηγήσαντος καὶ ἐνεργήσαντος.

ΘΕΟ-

dextrum ſiniſtrumque, ad extremos usque pedes profunde atque in ſuperficie incedunt: aliæ ad teſtes & colem, aliæ ad ſeminaria vaſcula & varicoſos aſſeſſores, aliæ autem ad veſicam: & ſi fœmina ſit, ad uterum. At de alumnis particulis hæc puto ſatis fore. Reſiduum eſt explicare, quæcunque ordinate, ut fiat nutricatio, ſequantur.

XVI. Igitur primus eſt in os introitus: ſecunda per dentes attritio, tertia per linguam in globum formatio, quarta per gulam devoratio, quinta in ventriculo in humorem converſio, ſexta per meſaraicas venas diſtributio, ſeptima in cavo jecoris ſanguinis generatio, octava ex cavo in gibbum ſanguinis migratio, nona per cavam venam ſanguinis in totum corpus digeſtio, decima ſanguinis ex venis in muſculos profuſio, quæ appoſitio vocatur: undecima eſt ſanguinis cum muſculis fermentatio, quæ adhæſio dicitur: duodecima eſt fermentati ſanguinis in carnium cutisque ſimilitudinem permutatio, quæ aſſimilatio nominatur: decima tertia eſt ipſa nutritio. Ab initio ſermonem per reſolutionem orſi, in fine per diviſionem abſolvimus, DEO duce atque favente.

THEO-

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ,

βιβλίον γ'.

I.

Περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκδιηγούμενοι ἐν τῷ πρὸ τοῦδε βιβλίῳ, τὰ περὶ τῶν θρεπτικῶν αὐτοῦ μορίων καλῶς διήλθομεν, εἰπόντες αὐτῶν τήν τε θέσιν, καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ τὰς χρείας· ἐν δὲ τῷ παρόντι λόγῳ τὰ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων ἥκομεν διηγήσασθαι, Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπικαλούμενοι, ἐπειδὴ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν.

II. Ἄρξομαι οὖν ἀπὸ τῆς καρδίας, καθ' ὃ καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας αὕτη καθέστηκε, διὰ τῶν ἀρτηριῶν τε ταύτην θερμασίαν καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐκπέμπουσα ζωογονεῖ πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια. διὰ τὴν καρδίαν γὰρ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα γέγονεν, ὅπως τὸ ἐν αὐτῇ ἔμφυτον θερμὸν καταψύχηται, καὶ αὔξῃ, καὶ τρέφηται. διὰ τοῦτο οὖν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν πρόνοια πνεύμονα κατεσκεύασεν, ἵνα δι' αὐτοῦ ἑλκόμενος ὁ ἔξωθεν ἀὴρ, πέμπηται πρὸς τὴν καρδίαν, ψύχων τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν, καὶ τρέφων, καὶ αὔξων. ἐπειδὴ δὲ ὁ πνεύμων οὐ καθ' αὑτὸν κινεῖται, ἀλλὰ τῇ κινήσει τοῦ θώρακος συγκινεῖται

THEOPHILI
PROTOSPATHARII,
De ſpirabilium membrorum ſtructura,
LIBER III.

I.

DE hominis fabrica in libro hunc præcedente locuti, de ejus nutritivis particulis curioſe diſputavimus, earum poſitum, & magnitudinem, functiones præterea atque uſus recenſentes. In præſenti autem hujus voluminis parte, ſpirabilium viſcerum ſtructuram explicare accingimur, CHriſto prius vero DEO noſtro invocato, quoniam omnia per ipſum facta ſunt, * & ſine ipſo nihil factum eſt.

II. Igitur à corde initium capiam, quippe quod ingeniti caloris radix & fons eſt, ipſumque per arterias in univerſum corpus diffundens omnibus ejus partibus vitam elargitur: nam cordis cauſa reliqua ſpirabilia organa creata ſunt, ut ejus inſitus calor refrigeretur, augeſcat, & nutriatur: idcirco boni DEI noſtri providentia pulmonem ſpirandi officinam procreavit, ut attractus per ipſum externus aër in cor transmittatur, ejus calorem refrigerans, nutriens, augensque. Verum quia non per ſe pulmo, ſed ad motum pectoris cietur, ne vacuum in rerum natura ſit, initium exponendo-

* Joh. I. 2.

ται κατὰ τὴν τοῦ κενοῦ ὑποχώρησιν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξηγήσεως τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων ἀπὸ τοῦ θώρακος ποιήσομαι.

III. Ἔστι μὲν οὖν ὁ θώραξ, σῶμα σύνθετον, ἐκ δεξιῶν μὲν καὶ ἀριστερῶν τῶν πλευρῶν συγκείμενον, ἔμπροσθεν δὲ ὑπὸ τοῦ στέρνου καὶ τοῦ στήθους, ὄπισθεν δὲ ὑπὸ τῶν ιβ' σπονδύλων τῆς ῥάχεως τῶν ἀφωρισμένων τῷ θώρακι, εἰς οὓς συναρθροῦνται οἱ αὐτοὶ σπόνδυλοι ταῖς ἑκατέρωθεν παγίσι τῶν πλευρῶν. στέρνον μὲν οὖν τὸ ὑπὲρ τῶν μαζῶν ἐστι· τὸ δὲ μεταμάζιον, στῆθος. ἄνωθεν μὲν οὖν ἀφορίζεται ὑπὸ τῶν κλειδῶν καὶ τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, ὡς εἶναι τὴν θέσιν τοῦ θώρακος ὑπὲρ τῶν φρενῶν. ὄργανον οὖν ἐστιν ὁ θώραξ πνευματικὸν, ἀναπνευστικὸν, κινούμενον κατὰ προαίρεσιν. ὑπὸ μυῶν γὰρ καὶ νεύρων αὐτῷ ἡ κίνησις. κοῖλος δέ ἐστιν ἔσωθεν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον· ἀναπληροῖ δὲ πᾶσαν τὴν εὐρύτητα αὐτοῦ ὁ πνεύμων φωνητικὸν ἅμα καὶ ἀναπνευστικὸν ὄργανον γινόμενος. εἴπωμεν τοίνυν περὶ τῆς χρείας αὐτῶν ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι.

IV. Ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ζώοις ἐδείχθη διὰ τὴν καρδίαν, δεομένης αὐτῆς τοῦ ἔξωθεν ἀέρος. ἀναψύχει γὰρ αὐτὴν ὁ ἔξωθεν ἀὴρ εἰσπνεόμενος ὑπὸ θερμότητος ζέουσαν. διπλῆς δὲ τῆς κινήσεως τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ οὔσης, κατὰ διαστολὴν, καὶ συστολὴν, ἐν μὲν τῷ διαστέλλεσθαι, καταψύχεται· ἐν δὲ τῷ συστέλλεσθαι, τὰ λιγνυώδη περιτ-

nendorum ſpirantium membrorum à pectore faciam.

III. Itaque pectus eſt corpus compoſitum ex dextris lævisque coſtis: in priore autem duobus ex oſſibus conſtans, quorum unum στῆθος, alterum στέρνον Græci vocant: à tergo duodecim ſpinæ vertebris, quæ una cum pectore deſinunt: inter ſeſe autem vertebræ utrinque coſtarum compagibus deligantur. Sternon quidem, os ſupra mammas vocant: quod infra eſt, ſtethos: ſuperius quidem jugulis & collo terminatur, ab inferioribus transverſo ſepto: ſupra enim pectus eſt. Igitur pectus ſpiritus inſtrumentum eſt, ipſum trahens, reddensque, voluntatis motu agitatum: nam per muſculos & nervos ipſi motus ineſt, interius concavum, ut ſenſus declarat; totum vero internum ſpacium pulmo occupat, vocale ſimul, ſpirabileque inſtrumentum. Verum hinc exorſi, eorum commoda exponamus.

IV. Spirationis uſum in animalibus propter cor fuiſſe à natura inventum demonſtravimus, quod ſane externi aëris indiget: ſiquidem externus aër attractus, ipſum calorem præfervidum refrigerat. Duplex vero cum ſit in corde motus, per diſtenſionem videlicet & contractionem, dum diſtenditur,

περιττώματα ἀπωθεῖται. οὐκ εὐθὺς δὲ ἀπὸ τοῦ φάρυγγος ἕλκει ἡ καρδία· μέσος γὰρ ὁ πνεύμων κεῖται τοῦ τε φάρυγγος καὶ τῆς καρδίας· καὶ τοῦτο τῆς ἀγαθῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἀμέσως ἐκ τοῦ φάρυγγος εἷλκεν ἡ καρδία, καὶ αὖθις εἰς τὸ ἐκτὸς ἀπεδίωκε τὸ πνεῦμα, δυοῖν θάτερον ἡμῖν ἀναγκαῖον κακὸν ἐγίνετο, ἢ ἀκαίρως εἰσπνεῖν ἀέρα μοχθηρὸν, ἢ μηδόλως εἰσπνέουσιν πνίγεσθαι παραχρῆμα. διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἡ δημιουργικὴ τοῦ Θεοῦ σοφία, οὐ τὴν καρδίαν μόνην ἀναπνευστικὸν ἐποίησεν ὄργανον, ἀλλ' ἔξωθεν αὐτῇ περιέθηκε πνεύμονα καὶ θώρακα, διασκευάζοντας ἐκείνῃ καθαρὸν τὸν ἀέρα, ἅμα δὲ καὶ φωνεῖν τὸ ζῶον διὰ τῆς συστολῆς αὐτῶν ποιοῦντας.

refrigescit: dum contrahitur, fuliginosa recrementa propellit; neque statim à faucibus cor spiritum adducit: medius enim pulmo inter fauces corque intercedit, idque divinæ est providentiæ testimonium, nam si protinus à faucibus cor animam acciperet, rursumque expelleret, duorum incommodorum alterum evenire necesse foret, aut importune aërem lædentem immitti, aut dum nihil attrahitur, confestim suffocari. Propterea igitur DEI conditrix sapientia non cor solum spirabile viscus machinata est, sed extra pulmonem pectusque ipsi aërem purgantes, temperantesque circumdedit, simulque per ipsorum compressionem vocem animali fabrefecit.

V. Μέσην δὲ ἄρα παντὶ τῷ κύτει τοῦ θώρακος αὐτὴν ἐγκατέθετο, ὅπως ἰσορρόπως ἕλκῃ ἅπασαν τὴν ἐκ τοῦ πνεύμονος κατάψυξιν, ἅμα δὲ καὶ τῶν τῷ θώρακι περιπιπτόντων βλαβερῶν ἀπαχθῇ πορρωτέρω. κατὰ τὸ μέσον δὲ ὁ θώραξ ὅλος ὑμέσιν εὐρώστοις διαφράττεται ἄνωθεν τῶν κλειδῶν ἕως κάτωθεν τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου, καὶ μέχρι βάθους τῆς ῥάχεως, χωρίζουσι τὴν δεξιὰν κοιλίαν τοῦ θώρακος καὶ τὴν ἀριστεράν· καὶ ἄλλως δὲ ἀναγκαίαν χρείαν τῷ ζώῳ παρέχουσι. πολλάκις γὰρ τὰ δεξιὰ βλαβέντα ἰσχυρῶς, ἡμίπνουν καὶ ἡμίφωνον τὸ ζῶον τηρεῖ, ἀβλαβῶν τῶν ἀριστερῶν διαφυλαττομένων, ὡς

V. Atqui intra pectoris inane exquisite medium cor est positum, ut æque totum ex pulmone refrigerium abducat, itemque ut longius à noxiis in pectus incidentibus summotum sit: totum autem pectus prævalidis membranis medium intersepitur: superius à jugulis, inferius à cultrali cartilagine, usque ad profundam spinam, in dextrum sinistrumque ventriculum divisum, qui necessarium alioqui animali usum præstant: quandoquidem plerumque dextra pars læsa, animal ex dimidio spirans & semivocale servavit, incolumi sinistra

ὡς εἰ καὶ ταῦτα πάθῃ, ἄφωνον καὶ ἄπνουν τὸ ζῶον παραχρῆμα γίνεται. περιλαμβάνει δὲ τὴν καρδίαν ὁ πνεύμων, ὥσπερ τισὶ δακτύλοις τοῖς τέσσαρσι λοβοῖς αὐτοῦ χρώμενος. ὁ γὰρ πέμπτος ὁ μικρὸς οὐ φυλακῆς τῆς καρδίας ἕνεκα γέγονεν, ἀλλ' ὑποστήριγμα καὶ οἱονεὶ βάσταγμα τῆς κοίλης φλεβός· καὶ διὰ τοῦτο καὶ κοιλότητα εἰς τὸ αὐτοῦ ἄνω μέρος ἔσχηκεν εἰς ὑποδοχὴν τῆς φλεβὸς, ὅπως μὴ ἐκτρέπηται δεξιὰ ἢ ἀριστερά. ὁ δὲ αὐτὸς λοβὸς καὶ εἰς τὰ δεξιὰ παρεγκλίνει. ἡ γὰρ κοίλη φλὲψ ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἐκφυομένη, δεξιωτέρα πως ἀνέρχεται πρὸς τὴν τοῦ θώρακος εὐρυχωρίαν τῆς δεξιᾶς κοιλίας· τὸ δὲ μέσον αὐτῆς βαστάζεται ὑπὸ τοῦ βλαστοῦ αὐτῆς, τοῦ καταφυέντος εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας, χορηγοῦντος αὐτῇ αἷμα πρὸς τὸ τρέφεσθαι. τὸ δὲ ἄνω μέρος κοίλης φλεβὸς τὸ πρὸς τὰς κλεῖδας, βαστάζεται ὑπὸ ἀδένος τοῦ ὀνομαζομένου θύμου. ἀπὸ δὲ τῶν κλειδῶν σχιζομένη, τὰς σφαγίτιδας φλέβας ἀποτελεῖ, καὶ ἄλλας πολλάς, τὰς μὲν εἰς ὠμοπλάτας καὶ χεῖρας ἐκπεμπομένας, τὰς δὲ εἰς κεφαλὴν καὶ ἐγκέφαλον. περὶ μὲν οὖν θέσεως καρδίας καὶ πνεύμονος, καλῶς εἴρηται.

VI. Περὶ δὲ τοῦ σχήματος αὐτῆς, νυνὶ λέξομεν. ἔστιν οὖν ἡ καρδία κωνοειδὴς τῷ σχήματι· καὶ ἡ μὲν βάσις αὐτῆς πρὸς τῷ μέρει τῆς ῥάχεως ἡδραίωται· τὸ δὲ ὀξὺ, πρὸς τῷ στέρνῳ, ἐπίβλημα σαρκὸς ἐπικείμενον ἔχον πολὺ, ἵνα

ſtra remanente, qua & ipſa laborante, totum protinus animal voce ſpirituque privatur. At cor vitale principium, à pulmone quatuor fibris tanquam digitis utente præcingitur: quinta enim exigua eſt, neque muniendi cordis cauſa creata, ſed ſtratum quoddam, & venæ cavæ ceu vehiculum, atque ideo in ſumma parte ad eam venam recipiendam in ſinum deſinit, ne in dextram aut ſiniſtram labetur. Eadem etiam fibra in dextram vergit: nam cava vena ab jecore exoriens, dexterior ad dextri in pectore ſinus cavitatem aſcendit, ejus vero medium à ſuo ipſius ramo ſuſtentatur, qui in dextrum cordis ſinum ſe inſinuans, ei ad alimentum ſanguinem ſubminiſtrat: ſuperior cavæ venæ pars ad jugula repens, à glandula thymo appellata ſuſtinetur: ſuper jugula ſciſſa jugulares venas profert, & alias multas, quasdam ad ſcapulas & manus, quasdam ad caput cerebrumque diſcurrentes promittit. De cordis pulmonisque ſitu abunde dictum ſit.

VI. At de figura nunc orationem habeamus. Coni figuram refert cor, ejusque baſis è regione ſpinæ ſtatuitur, mucro è regione pectoralis oſſis, quod ſternon dicitur, carnis tegumentum ſatis firmum

ἵνα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ φυλάττηται κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τὰς πρὸς τὸ στέρνον ἔξωθεν προσβολὰς ἐπιπιπτούσας ἀπάγῃ τῆς καρδίας. ῥέπει δὲ μικρὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ ὀξὺ τοῦ κώνου, ἑλκόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκκαίοντος πνεύματος ἐν γαστρί. ἐν ἀριστερᾷ δὲ, τοῦ πνεύματος κοιλίαν ἡ φύσις ἐταμιεύσατο, ὡς ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ αἵματος. μέσον δὲ τῆς βάσεως τοῦ κώνου, καὶ τοῦ ὀξέος γύρωθεν εἰσὶν αἱ κοιλίαι τῆς καρδίας δύο· τούτων, ἡ μὲν δεξιὰ, ἡ δὲ ἀριστερά· αἱματικὴ μὲν ἡ δεξιὰ, περιέχουσα πνεῦμα ὀλιγοστόν. πνευματικὴ δὲ ἡ ἀριστερὰ, περιέχουσα αἷμα ὀλίγον. καὶ γὰρ καὶ αἱ ἀρτηρίαι πνεῦμα περιέχουσαι καὶ αἵματος ὀλίγου μετέχουσι τροφῆς χάριν, ὡς αὕτη καὶ αἱ φλέβες αἷμα περιέχουσαι καὶ πνεύματος μετέχουσι, χάριν τοῦ ζῆν· ῥιπίζεσθαι γὰρ χρὴ ἅπαν μόριον τοῦ μέλλοντος ζῆν σώματος.

mum habens, ut & ſpiritus cordis incola hac parte conſervetur, atque ut externos in ſternon occurſus à corde ſummoveat; paulum in ſiniſtram coni acies vergit, à proprii ventriculi ſpiritu exurente pertracta, in ſiniſtra autem parte ſpiritus ventriculum natura molita eſt, quemadmodum in dextra ſanguinis. Verum in medio baſis cuſpidisque ſpacio utrinque ſunt cordis ſinus gemini: horum unus dexter eſt, alter ſiniſter; ſanguinis quidem receptaculum dexter eſt, paucum ſpiritum continens: at ſpiritus fons ſiniſter, modicum ſanguinis habens: quandoquidem & arteriæ ſpiritu affluentes, exiguo ſanguine alimenti cauſa participant, contra venæ ſanguinis plenæ, & ſpiritus aliquid vitæ cauſa retinuerunt: victuri enim corporis parti ventilatione opus eſt.

VII. Ἀπὸ δὲ τῆς βάσεως τῆς καρδίας, ὅπερ καὶ κύριον αὐτῆς μέρος ὀνομάζεται, ἐκπεφύκασιν ἀγγεῖα· ἐκ μὲν τῆς αἱματικῆς κοιλίας ἡ φλὲψ ἡ ἀρτηριώδης, ἐξάγουσα τὸ αἷμα τὸ ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβὸς εἰσαγόμενον εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας, καὶ ἐπάγουσα εἰς τὸν πνεύμονα, πρὸς τροφὴν καὶ αὔξησιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀγγείων· ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ἐκπέφυκεν ἡ ἀρτηρία ἡ μεγάλη, ἡ ὀνομαζομένη πνευματικὴ, ὑπὸ ἐνίων δὲ ἀορτή. αὕτη ἐκπέμπε-

VII. Cæterum à cordis baſi, quæ ejus princeps pars nominatur, vaſcula oriuntur: ex ſanguineo ventriculo atterialis vena, ſanguinem ex cava in dextrum cordis ſinum derivatum exhauriens, in pulmonemque profundens, ut ipſe ipſiusque vaſcula alantur ac augeantur: at ex ſiniſtro cordis cavo grandis arteria exoritur, quæ ſpirituoſa à nonnullis & aorta vocata eſt: hæc per totum corpus diſſipata vagatur, omnes ejus partes refrigerans, vita-

πεται κατασπειρομένη εἰς πᾶν τὸ σῶμα τοῦ ζώου, ῥιπίζουσα καὶ ζωογονοῦσα πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια. τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ σχήματος αὐτῆς καὶ τῶν μορίων ἑκάστου τῆς θέσεως, ὧδε ἔχει.

vitalique calore ſuſtentans: & venalis arteria nuncupata, ab aſperis per pulmones diviſis aërem trahens & in cordis penetralia refundens. De cordis figura, ejusque partium ſitu hæc diſſeruimus.

VIII. Τὰ δὲ περὶ τῆς ὅλης αὐτῆς οὐσίας, διαληπτέον. σάρξ ἐστιν ἡ καρδία σκληρὰ καὶ δυσπαθής, ἐξ ἰνῶν πολυειδῶν συγκειμένη, διαλλάττουσα τῶν μυῶν τῇ ἰσί. τοῖς μὲν γὰρ μυσὶ μονοειδὴς ἡ τῶν ἰνῶν φύσις. ἢ γὰρ εὐθείας μόνον ἔχουσι κατὰ μῆκος, ἢ ἐγκαρσίας κατὰ τὸ πλάτος ἑαυτῶν. ἅμα δὲ ἑκατέρας οὐδείς. ἡ καρδία δὲ καὶ ταύτας ἀμφοτέρας ἔχει, καὶ τρίτας ἐπ᾽ αὐταῖς λοξάς· ἀλλὰ καὶ σκληρότητι, καὶ τόνῳ, καὶ τῇ συμπάσῃ ῥώμῃ τε καὶ δυσπαθείᾳ πολὺ παραλλάττουσιν αἱ τῆς καρδίας ἶνες ἁπασῶν τῶν ἄλλων. οὐδενὸς γὰρ οὕτως ὀργάνου συνεχὲς καὶ σφοδρόν ἐστι τὸ ἔργον, ὡς τῆς καρδίας· ὅθεν εὐλόγως εἰς ῥώμην τε ἅμα καὶ δυσπάθειαν ἡ τοῦ σώματος αὐτῆς οὐσία κατεσκεύασται. τὸ δὲ πολυειδὲς τῶν ἰνῶν τῆς καρδίας διὰ τὰς κατὰ διαστολὴν κινήσεις αὐτῶν· τῶν γὰρ εὐθειῶν ἰνῶν ἐνεργουσῶν, ἕλκει· τῶν δὲ ἐγκαρσίων, ἐκκρίνει· ἀμφοῖν δὲ ἐνεργουσῶν καὶ σὺν αὐταῖς τῶν λοξῶν, κατέχει.

VIII. Totam ejus ſubſtantiam nunc docebimus: Cor eſt caro dura, noxiis cauſis valde reſiſtens, ex varii generis fibris compoſita à muſculis per fibras differens. Muſculi namque unius tantum generis fibris conſtant: aut enim rectas tantum ſecundum longitudinem, aut transverſas ſecundum latum fibras habent: ſimul vero utrasque nullus habere viſus eſt. At cor non ex his utrisque modo, verum etiam ex obliquis componitur, quin etiam duritia, tenore, omnique robore & firmitate, cordis fibræ longe cæteris omnibus antecellunt: nullius enim inſtrumenti ita, ut cordis aſſidua eſt, ac vehemens opera. Quare non injuria corporis ejus ſubſtantia robuſta firmaque facta eſt; ſed fibrarum eſt varietas, ob motiones per diſtenſionem compreſſionemque factas: nam per rectas attrahit, per transverſas expellit, per utrasque obliquis additis retinet.

IX. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν κατοχὴν συνεργοῦσι καὶ οἱ τριγλώχινες ὑμένες, ἀποφράττοντες τὰ στόματα τῶν ἀγγείων. καὶ οὐ μόνον συνεργοί εἰσιν εἰς καθ-

IX. Ad ipſam quoque retentionem, tricuſpides membranæ vaſculorum oſcula obſtruentes faciunt, neque ſolum retentionem materialis

κατοχὴν τοῦ ἑλχθέντος ὑπὸ τῆς καρδίας ὑλώδους πνεύματος, ἀλλ' οὐδ' ἐῶσιν ἔξω παλινδρομεῖν τὰ ἑλχθέντα ἐν ἀκαρεῖ τῷ χρόνῳ. τὴν προσωνυμίαν δὲ ὑμένες οὗτοι τριγλώχινες καλοῦνται ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν τριγλωχίνων. ὅμοιοι γὰρ κατὰ πάντα τοῖς τριγλώχισιν εἰσίν.

X. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὦτα τῆς καρδίας διὰ ταύτας τὰς αἰτίας γέγονε. κοῖλα γάρ εἰσι καὶ περιφερῆ, καὶ παρακείμενα ἔξωθεν ἑκατέρου τῶν εἰσαγόντων στομάτων τὰς ὕλας, καθάπερ τι ταμεῖον τροφῆς, ὡς μὴ κινδυνεῦσαί ποτε ῥαγῆναι τὸ ἀγγεῖον ἑλκούσης ἀθρόως τε καὶ σφοδρῶς τῆς καρδίας, ἀλλ' ἐκ τῆς κοιλότητος τῶν ὤτων κατ' ὀλίγον χορηγεῖσθαι. ἐπιβέβληται δὲ τῇ καρδίᾳ περιλαμβάνων αὐτὴν ὁ περικάρδιος ὑμήν, ὥσπερ τι ἕρκος ἢ οἶκος ἀσφαλής, ἐκφυόμενος μὲν ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτῆς, στενούμενος δὲ κατὰ βραχύ, καὶ τελευτῶν ὁμοίως καὶ αὐτὸς τῇ καρδίᾳ, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κώνου τῷ στέρνῳ συνημμένος. ἀφέστηκε δὲ ἀπὸ τῆς καρδίας πανταχόθεν τοσαύτην διάστασιν, ὡς διαστελλομένη αὐτὴν ἱκανῶς ὑποδέχεσθαι. εἰ γὰρ ἐπὶ πλέον ἀφεστήκει, ἔβλαπτεν ἂν τοῦ θώρακος τὴν εὐρύτητα ταῖς κατὰ τὰς ἀναπνοὰς εἴσω τε καὶ ἔξω φοραῖς τοῦ πνεύματος· εἰ δ' ὀλίγον ἀπ' αὐτῆς ἀφειστήκει, ἐστενοχώρει ἂν αὐτὴν ἐν ταῖς μεγάλαις διαστολαῖς τῆς καρδίας. ἔστιν οὖν ἡ οὐσία τοῦ περικαρδίου χιτῶνος, νευρώδης καὶ παχεῖα, μέση καθεστηκυῖα σκληρότητος

lis spiritus à corde attracti adjuvant, immo neque ea, quæ brevissimo tempore attracta sunt, retro effluere permittunt: appellationem autem eam à similitudine tricuspidum telorum adeptæ sunt, quibus persimiles ex toto fuerunt.

X. Aures præterea cordis iisdem de causis comparatæ fuerunt. Etenim cavæ rotundæque sunt & exterius ostiis humores in cor admittentibus appositæ, tanquam alimenti promptuarium, ne unquam repente contentiusque trahente corde, vasculum disruptionis periculum subeat, sed ex aurium gremio paulatim commeatus subvehatur. Exterius autem cor firmo est opertum membranæ involucro, quæ ab hoc pericardios Græce vocata est, instar valli cujusdam, domusque munitissimæ. Hæc à cordis basi incipiens, paulatim arctior fit, tandemque una cum corde in coni aciem gracilescit, & ossi pectoris, quod sternon vocatur, conjungitur. A corde vero undique tanto abest spatio, quantum distento cordi satis esse valeat: quod si longius distaret, pectoris cavum impediret, dum in anhelitu trahitur spiritus ac redditur. At si minus spatii interesset, ipsum cor cum latius distenditur, in angustiis versaretur. Membranæ hujus substantia nervosa & crassa est, & inter

τητός τε καὶ μαλακότητος. εἰ μὲν γὰρ σκληρότητος μετεῖχε πλείονος, ἔθλα ἂν τῇ γειτνιάσει τὸν πνεύμονα σομφόν τε καὶ μανὸν ὄντα· εἰ δ᾽ αὖ μαλακότητος, ἐθλᾶτο ἂν ὑπὸ τῶν ὀστῶν. διὰ ταῦτά τοι ὥσπερ τῇ θέσει σύμμετρος, οὕτω καὶ τῇ οὐσίᾳ ἐστίν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς καρδίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀγγείων, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὤτων, ἔτι τε τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ ἐνεργείας, ἱκανὰ ταῦτα.

XI. Ἐξηγητέον δὲ ἤδη καὶ κατασκευὴν τὴν τοῦ πνεύμονος. πλέγμα δέ ἐστι καὶ οὗτο τὸ σπλάγχνον, ὥσπερ καὶ τὸ ἧπαρ, ἀγγεῖα πολλὰ ἔχον, μαλακῇ σαρκὶ, καθάπερ ἐν στοιβῇ τινὶ, τὰς μεταξὺ χώρας ἀναπεπληρωμένον. ὁρμᾶται δὲ τῶν ἀγγείων, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας, τὸ δὲ ἐκ τῆς δεξιᾶς, τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάρυγγος. ἐντεῦθεν οὖν προϊόντα, κατασχίζεται τρόπον ὁμοιότατον ἅπαντα. σχίζεται δὲ ὁ πνεύμων εἰς λοβοὺς τέσσαρας, ὧν δύο μὲν καθ᾽ ἑκάτερον μέρος οἱ μεγάλοι, πέμπτος δ᾽ ὁ μικρὸς ἐν τοῖς δεξιοῖς, ὃς οὐ διὰ τὴν ἀναπνοὴν γέγονεν, ἀλλ᾽ εἰς ὑπηρεσίαν τῆς κοίλης φλεβὸς, ἀπὸ τοῦ διαφράγματος ἄχρι τοῦ τῆς καρδίας ὠτὸς ἐκτεταμένος· παράκεινται δὲ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ κατασπειρόμεναι εἰς τὸν πνεύμονα ἑκατέρωθεν αἱ λοιπαὶ δύο, καὶ αὗται κατασπειρόμεναι σὺν αὐτῇ εἰς αὐτὸν τὸν πνεύμονα, ἡ μὲν φλὲψ ἀρτηριώδης, ἐξάγουσα ἀπὸ τῆς δεξιᾶς κοιλίας τῆς καρ-

διας

ter duritiam mollitudinemque mediocris: quoniam ſi durior eſſet, vicinitate pulmonem rarum fiſtuloſumque collideret, contra ſi mollior, pectoralium oſſium aſperitate tunderetur. Idcirco ut ſitu, ita etiam ſubſtantia media effecta eſt. Hactenus de corde, vaſculisque ab eo prodeuntibus, de auribus, & pericardia membrana, præterea de horum omnium ſubſtantia, muneribusque narravimus.

XI. In præſentia pulmonis artificium exponamus. Id viſcus textura quædam eſt, ex pluribus vaſculis integrata, molli carne tanquam culcitra medias plagas infarciens: at vaſorum unum ex ſiniſtra cordis cella, alterum ex dextera, tertium ex faucibus prodit. Igitur his de locis prodeuntia modo quam ſimillimo omnia in ramos ſparguntur, in quatuor fibras pulmo ipſe dividitur, quarum duæ utraque ex parte magnæ ſunt, quinta in dexteriore parte non ſpiritus cauſa creata eſt, ſed ut cavæ venæ à transverſo diſcrimine ad cordis usque aurem porrecta ſervitio eſſet. Verum prope aſperam arteriam reliqua duo vaſa collocantur, per pulmonem utrinque diviſa, unaque cum ipſa aſpera arteria per totum id viſcus ramorum ſerie diſtributa: arterialis quidem vena ex dextro cordis ſinu ſangui-

nem

δίας αἷμα, καὶ προσάγουσα τῷ πνεύμονι· ἡ δὲ ἀρτηρία φλεβώδης, ἐπάγουσα τὸ ἐκ τῆς τραχείας ἀρτηρίας πνεῦμα, εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας. αὕτη δὲ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία λαμβάνει τὸν ἔξωθεν ἀέρα, διαστελλομένου τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ φάρυγγος. ὁ γὰρ θώραξ ὄργανόν ἐστι ψυχικὸν, κινούμενον κατὰ προαίρεσιν τὴν κατὰ τόπον κίνησιν, κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν, ὑπὸ μυῶν καὶ νεύρων. διεστάλη τοιγαροῦν ὁ θώραξ, ἐπηκολούθησε δὲ τῇ τοῦ κενοῦ ὑποχωρήσει συνδιασταλεὶς καὶ ὁ πνεύμων. κινεῖται δὲ ἡ καρδία κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν, ἀλλὰ φυσικῶς· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ αἱ τοῦ σώματος ἀρτηρίαι πλεῖσται καὶ αὗται κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν ἴσως τῇ καρδίᾳ κατὰ πάντα καὶ φυσικῶς. τοῦ δὲ πνεύμονος ἡ κίνησις οὔτε φυσική ἐστιν, οὔτε προαιρετική. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ κινεῖται, καὶ οὐ καθ᾽ αὑτόν. ἕλκεται οὖν ὁ ἔξωθεν ἀὴρ ὑπὸ τοῦ πνεύμονος διασταλέντος. αὕτη δὲ ἡ εἴσω φορὰ τοῦ πνεύμονος, ὀνομάζεται εἰσπνοή· διακρίνεται, δὲ ὁ ἑλχθεὶς ἀὴρ ἐν τῷ πνεύμονι, καὶ ὁ μὲν καθαρώτατός τε καὶ χλιαρὸς, ἕλκεται αὖθις ὑπὸ τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἀρτηριῶν ὅλου τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ πνεύμονος διὰ τῆς φλεβώδους ἀρτηρίας· ὁ δὲ λιγνυώδης καὶ περιττωματικὸς, ἐκπέμπεται διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας καὶ τῶν ῥινῶν ἔξω. ἡ τοιαύτη δὲ φορὰ, ἐκπνοὴ ὠνόμασται· τὸ δὲ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς σύνθετον ἀποτέλεσμα, ἀναπνοὴ ὀνομάζεται· διαπνοὴ δὲ, ἡ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διὰ τῶν ἀρτηριῶν

nem hauriens, in pulmonem rigat: venalis vero arteria ex aſpera ſpiritum abducens, in ſiniſtrum cavum cordis impellit. At ipſa aſpera per nares, faucesque extrinſecus animam, dum pectus dilatatur, exhaurit: pectus namque animabile, ut ita dicam, inſtrumentum eſt, locali motu ſecundum electionem per muſculos & nervos dilatando contrahendoque agitatum. Igitur pectus dilatatur, pulmo pariter diſtentus (ut vacuo ſuccedat,) conſequitur: cæterum cor diſtenſione contractioneque natura movetur: cum ipſo vero corporis arteriæ pleræque, & ipſæ dilatatione compreſſioneque modo prorſus asſimili vi naturæ agitantur. Sed pulmonis motus neque natura neque electione perficitur, ſiquidem ex accidenti, non per ſe movetur. Itaque extrinſecus aër dilatato pulmone attrahitur, idque inſpiratio nominatur. Tractus autem aër dividitur: mundiſſimus enim, ac tepidus iterum à corde, totiusque corporis arteriis ex pulmone per arteriam venalem attrahitur: fuliginoſis autem, atque excrementis affluens, per aſperam arteriam naresque redditur, id exſpiratio vocatum eſt: ſed quod inſpiratione exſpirationeque componitur ἀναπνοὴν Græci, ſpirationem noſtri appellaverunt: at διαπνοὴ Latine difflatio, ea eſt, quæ toto corpore ab arte-

τηρίων γινομένη εἰσπνοὴ καὶ ἐκπνοὴ ἐκ τῶν ἀδήλων πόρων. τῆς δὲ ἀναπνοῆς εἰσὶν εἴδη τρία. ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἀβίαστος, ἡ δὲ βιαστή, ἡ δὲ μᾶλλον ἔτι. ἀβίαστος μὲν οὖν ἐστὶν ἀναπνοή, ἡ κατὰ φύσιν γινομένη· βιαστὴ δέ, ὅταν ἤτοι διὰ δρόμον, ἢ διὰ παλαίστραν, ἢ διὰ νόσον τραχυτέραν τοιαύτη γένηται· ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅταν διά τινα χρείαν ἀναγκαίαν ἀναγκάζηται ὁ ἄνθρωπος κατέχειν τὸ πνεῦμα, ὡς ἐπὶ τῶν ψαλλόντων καὶ τῶν νηχομένων. γίνεται δὲ ἡ μὲν ἀβίαστος ἀναπνοὴ ὑπὸ τοῦ διαφράγματος μόνου πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν συστελλομένου, καὶ διαστέλλοντος τὸν θώρακα· ἡ δὲ βιαστὴ ἀναπνοὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, συνεργούντων καὶ τῶν μεσοπλευρίων μυῶν· ἡ δὲ τῶν ψαλλόντων καὶ τῶν νηχομένων, ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, καὶ τῶν πλευρίτων μυῶν τῶν ἔξω καὶ τῶν μεγίστων τῶν ἀνασπώντων τὰς ὠμοπλάτας. οἱ γὰρ ἔσω μεσοπλεύριοι συστέλλουσι τὸν θώρακα· ὁ δὲ θώραξ συστελλόμενος, ἀποπιέζει τὸν πνεύμονα, θλίβων αὐτὸν καὶ περιστέλλων, ὃν τρόπον ὑπὸ χειρῶν τις ἐκπιέζει σπογγίον· καὶ τὸ πνεῦμα ἔξω ἐκπέμπει τὸ ἑλχθὲν ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος. ἐξερχόμενον δὲ τὸ πνεῦμα, ποιεῖ τὴν ἐκπνοήν.

arteriis per ſenſum latentia itinera fit inſpiratio & exſpiratio. At ſpirationis tres ſpecies ſunt, prima eſt non coacta, altera coacta, tertia adhuc coacta magis: non coacta ea eſt, quæ vi tantum naturæ efficitur: coacta, quando curſu, lucta, aut vehementiore morbo talis redditur; adhuc vero magis cogitur, cum hominem interdum diutius ſpiritum continere neceſſe fuerit, ut canentibus aut natantibus accidit. Non coacta ſpiratio per ſolum transverſum ſeptum, ad proprium principium contractum, pectusque diſtendens abſolvitur: coacta vero, per ſeptum intercoſtalibus muſculis adjuvantibus, ſed canentium atque natantium per ſeptum & coſtales exteriores muſculos, perque maximos ſcapulas attollentes efficitur: ſiquidem interni intercoſtales muſculi pectus contrahunt, contractum pectus pulmonem urgens & undique coactans deprimit, inſtar manuum ſpongiam comprimentium. Atque ita ſpiritus ab externo aëre abductus emittitur, qui exiens exſpirationem facit.

XII. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος καὶ φωνεῖ, καὶ διαλέγεται· πᾶν δὲ ἀποτέλεσμα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ γινομένων ὑπὸ αἰτίων γίνεται· τὸ δὲ αἴτιον τετραχῶς, ἢ ποιητικόν, ἢ ὀργανικόν, ἢ ὑλικόν, ἢ τελικόν, εἴη ἂν τῶν ἐν ἀνθρώ- πῳ

XII. Verum enimvero quoniam homo & vocalis eſt, & ſermocinatur, quicquid autem in homine fit, cauſas habet, cauſaque quadripartita eſt: aut enim effectrix, aut inſtrumentaria, aut materia, aut finis:

πω φωνῆς, ποιητικὸν μὲν αἴτιον, ὁ ἐγκέφαλος κινῶν τὸν θώρακα προαιρετικῶς. προσεχὲς μὲν οὖν αἴτιον ὁ ἐγκέφαλος. τὸ γὰρ πόρρω αἴτιον ἡ ψυχὴ, κελεύουσα τῷ ἐγκεφάλῳ κινεῖν τὸν θώρακα. ἔπειτα τὸ ποιητικὸν αἴτιον διττῶς λέγεται, τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ πόρρω. εἴη δ' ἂν ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς φωνῆς δηλαδὴ ἐπὶ πορρωτάτω ποιητικὸν αἴτιον ἡ πάντων αἰτία καὶ συνεκτικὴ τοῦ Θεοῦ σοφία, ἡ οὕτως δημιουργήσασα καὶ κατασκευάσασα τοῦ ἀνθρώπου τὰ μόρια. ὑλικὸν δὲ τὸ ἔξω φερόμενον πνεῦμα τῆς ἐκπνοῆς· ὀργανικὸν δὲ, ἡ τραχεῖα ἀρτηρία καὶ ὁ κοινὸς χιτὼν αὐτῆς καὶ τοῦ στομάχου· τελικὸν δὲ, αὐτὴ ἡ φωνή.

XIII. Ἡ μέν τοι τραχεῖα ἀρτηρία, καὶ βρόγχος καλεῖται, διὰ τὸ ἐκ πολλῶν βρογχίων συγκεῖσθαι. βρόγχια δέ ἐστι σώματα χονδρώδη κύκλῳ παραπλήσια· καὶ καθάπερ πολλοὶ κύκλοι συνελθόντες καὶ μιγέντες ἀλλήλοις κατὰ μῆκος κύλινδρον ἀποτελοῦσιν, οὕτως καὶ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, καθ' ὃ μὲν ἐκ πολλῶν βρογχίων συντεθέντων ἀποτελεῖται, βρόγχος καλεῖται· καθ' ὃ δὲ ἐκ πολλῶν κύκλων, κύλινδρος. οὐκ ἔστι δὲ ὅλος ὁ κύκλος τῶν βρογχίων χόνδρος. τὸ γὰρ ὄπισθεν μέρος αὐτῶν τὸ παρακείμενον τῷ οἰσοφάγῳ, νευρῶδές ἐστιν, ὡς εἶναι τοὺς κύκλους πάντας, κατὰ μὲν τὰ ἔμπροσθεν καὶ πλάγια, χόνδρους· κατὰ δὲ τὰ ὄπισθεν, νευρώδεις, διὰ τὸ μὴ θλίβειν τὸν οἰσοφάγον. συνῆπται δὲ ὅ, τε στόμαχος, καὶ ἡ τραχεῖα

finis: ideo in homine vocem cerebrum facit, pectus motu voluntatis attollens. Igitur proxima vocis causa cerebrum est: longinquior vero est anima, cerebro motum pectoris imperans. Deinde quoniam efficiens causa bifariam dicitur, una prope, altera procul: erit utique & hoc loco longinquissima vocis causa, omnium causa, contentrixque omnium, Divina sapientia, quæ ita humana membra condidit & fabricata est. At vocis materia spiritus est, per exspirationem ejectus: finis autem, ipsamet est vox.

XIII. Aspera quidem arteria & bronchus nominatur, quia ex multis bronchiis componitur: bronchia vero corpora sunt cartilaginea circuli imaginem referentia. Atque ut multi compositi circuli, inter seseque in longitudinem impliciti, eam figuram, quæ cylinder dicitur, constituunt, ita etiam aspera arteria, quatenus ex multis compositis bronchiis integratur, bronchi vocabulum consequitur: quatenus vero ex multis circulis, cylinder appellatur. Non est autem totus bronchiorum circulus, cartilago, posterior enim ipsorum pars gulæ adhærescens, nervea est, adeo ut omnes circuli oblique & à lateribus cartilaginosi, secundum posteriora vero nervi natura præditi sint, ne gulam

χεῖα ἀρτηρία, διά τινος χιτῶνος ἑνὸς κοινοῦ ὑπαλείφοντος αὐτὰ ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς καταπόσεσι κατασπωμένου τοῦ οἰσοφάγου, ἀνασπᾶται ὁ λάρυγξ. ἔστι δὲ ὁ χιτὼν οὗτος, τὴν οὐσίαν λεπτὸς καὶ πυκνός, καὶ συμμέτρως ξηρός. εἰ γὰρ ἀραιὸς ἦν, ἑτοίμως ἀνεδέχετο ῥεύματα· καὶ διάβροχος γινόμενος, βραγχώδη τὴν φωνὴν ἀπετέλει· εἰ δὲ πάλιν ξηρότερος τοῦ συμμέτρου, κακόφωνος ἂν ἐγίνετο ὁ ἄνθρωπος. πολλάκις γὰρ ἐν διακαέσι πυρετοῖς ἀναξηραινομένων τῶν ὑπὸ τὴν φάρυγγα καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, τὰς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους κλαγγώδεις ὠνομασμένας φωνὰς γίνεσθαι συμβαίνει. οὕτως δὲ κἂν τοῖς ζώοις ὅσα μακρὸν ἔχει τὸν τράχηλον καὶ σκληροὺς τοὺς χόνδρους, συμβαίνει γίνεσθαι οἷον γεράνοις καὶ τοῖς ὁμοίοις. ὡς γάρ φησιν Ὅμηρος περὶ τούτων,

„ Κλαγγηδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.

ἀποδέδεικται δὲ μὴ δύνασθαι γενέσθαι φωνὴν ἄνευ τοῦ στενωθῆναι τὴν διέξοδον τοῦ λάρυγγος· ἀθροωτέραν δὲ γενέσθαι καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ πνεύματος. εἰ γὰρ ἀτρέμα τὸ πνεῦμα ἔξω φέροιτο, τὴν χωρὶς ψόφου συντελουμένην ἀποτελέσει φωνήν· εἰ δὲ ἀθρόως τε καὶ σφοδρῶς, τὴν μετὰ ψόφου ἐκπνοὴν ἀπεργάσεται, ὅπερ ἐστὶν τὸ στενάζειν. ἵνα δὲ φωνήσῃ τὸ ζῶον, δεῖται μὲν πάντως καὶ τῶν κάτωθεν

* Iliad. γ'. 5.

gulam duritia collidant. Gula autem & aſpera arteria, una quadam communi tunica, ipſas intus extraque involvente, committuntur, idque in cauſa eſt, ut devorando, dum gula detrahitur, guttur aſcendat. Subſtantia tenui & denſa ea membrana eſt, & moderate ſicca: nam ſi rarior eſſet, facile fluxionibus vexaretur, & humidior reddita raucam vocem efficeret: item ſi aridior, aſperam vocem homo ederet, ſiquidem in ardentioribus febribus, plerumque ſedibus circa fauces aſperamque arteriam arefactis, clangoroſas (ut ita dicam,) ab Hippocrate appellatas voces fieri neceſſe eſt, atque ita in animalibus procerum collum, aridasque cartilagines habentibus, ut gruibus, & id genus aliis fieri contigit, quare de his cecinit * Homerus:

Cum clangore volant liquidi ſuper æquoris undas.

Oſtenſum eſt præterea, vocem formari non poſſe, niſi tranſitus gutturis arctetur, occurſusque exeuntis ſpiritus vehementior repentinusque ſit. Nam ſi tarde ſpiritus emittatur, efflationem ſine ſtrepitu edet: quod ſi celeriter & repente, cum ſtrepitu efflationem faciet, quod ſuſpirium dicitur. Ut vero vocem animal efformet, aëris ab inferioribus ſurſum verſum prorſus vehemen-

τωθεν ἄνω φορᾶς ἀθροωτέρας, καὶ τῆς κατὰ τὸν λάρυγγα διεξόδου στενοτέρας, κατὰ βραχὺ δὲ ἐκ τοῦ στενοῦ ἀνευρυνομένης. ὅπερ ἐργάζεται ἡ ἐπιγλωττίς.

XIV. Ἔστι δὲ ἡ ἐπιγλωττὶς, σῶμα χονδρῶδες, ἐπιπωμάζον τὸν λάρυγγα. ὁ γὰρ σύμπας λάρυγξ σύγκειται ἐκ τριῶν χόνδρων, ὧν πρῶτός ἐστιν ὁ θυρεοειδὴς, δεύτερος δὲ ὁ ἀκατονόμαστος, τρίτος δὲ ὁ ἀρυταινοειδής. διήρθρωνται δὲ πρὸς ἀλλήλους οἷον χόνδροι συνδεόμενοι διὰ μυῶν καὶ νεύρων, πρὸς τὸ ἀνοίγεσθαι τὸν λάρυγγα καὶ κλείεσθαι. ἀνοίγεται μὲν γὰρ ἐν ταῖς ἀθρόαις ἐκπνοαῖς ὑπὸ τῶν ἔξω μυῶν διὰ πλείστου πνεύματος βαρεῖάν τε καὶ μεγάλην τὴν φωνὴν ἐργαζόμενος· κλείεται δὲ παντελῶς ὑπὸ τῆς ἐπιγλωττίδος ἐν ταῖς καταπόσεσιν. ἵνα μὴ ἀθρόως θάνατος καταλάβῃ τὸ ζῶον, ταῦτα γὰρ τῆς ἀφάτου Θεοῦ σοφίας δημιουργήματα. πολλάκις γὰρ ὑστερησάσης τῆς ἐπιγλωττίδος κλεῖσαι, ὑγρότης ἐν ποτῷ παραδραμοῦσα, κερχνεῖν ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ῥήγνυσθαι τῇ βίᾳ τοῦ ἐμπεσόντος τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ προπετεῖς γίνεσθαι· εἰ δὲ ψὶξ παραδράμῃ, αἰφνίδιον ἐπάγει θάνατον. ἀλλ' ἐξηγητέον ἐπὶ τῶν τριῶν χόνδρων τοῦ λάρυγγος τό, τε σχῆμα, καὶ τὴν ἐνέργειαν.

XV. Ἔστιν οὖν, ὁ μὲν πρῶτος χόνδρος, θυρεοειδὴς, κείμενος ἔμπροσθεν

τοῦ

mentiore motu transituque per guttur indiget, angustiore quidem, sed paulatim ab angusto in latius se pandente, quod præstat vocata epiglottis.

XIV. Est autem epiglottis, corpus cartilaginosum, guttur contegens. Totum enim guttur ex tribus cartilaginibus constat, quarum prima thyreoides, hoc est clypeo similis, dicitur: altera, nomine carens, tertia arytænoides, id est, fistulæ assimilis. Inter se vero, utpote cartilagines nervis musculisque revinctæ committuntur, ad claudendum ac reserandum guttur; in subitis enim efflationibus guttur ab exterioribus musculis aperitur, per plurimum spiritum gravem ingentemque vocem efficiens, penitus autem ab epiglottide occluditur, dum aliquid devoratur, ne repentina morte animal intereat. Hæc sunt inenarrabilis DEI sapientiæ opera: nam sæpius epiglottide lentius claudente inter bibendum humor illapsus screatum citat, oculosque erumpere ac veluti prosilire cogit: quod si mica inciderit, confestim necatur animal. Sed jam ad trium gutturis cartilaginum expositionem transeamus, quæ scilicet earum sit figura, quæ functio.

XV. Igitur prima gutturis cartilago thyreoides, id est, clypea-

lis,

τοῦ τραχήλου, καὶ κάτω τοῦ γενύου, ὅστις καὶ φαίνεται καὶ καλεῖται τετράπλευρος, θυρεῷ παραπλήσιος τῷ σχήματι, ἐξ οὗ καὶ τὴν προσωνυμίαν ἐκλήσατο, ἔοικε γὰρ θυρεῷ· ὁ δὲ δεύτερος ὄπισθεν καὶ ἔσω κεῖται, προσψαύων τῷ στομάχῳ, ἀνόμοιος δὲ τοῖς φαινομένοις πᾶσιν, οἷς καὶ μηδὲν ἐοικώς, ἀκατονόμαστος ὠνομάσθη· ὁ τρίτος δὲ, τῇ μὲν θέσει ἄνω καὶ μέσος κεῖται τῶν δύω τούτων, ἀρυταίνῃ παραπλήσιος, ὅθεν καὶ τὴν ὀνομασίαν ἔσχηκεν ἀρυταινοειδὴς λεγόμενος. ἔστι δὲ ἀρύταινα ξυλουργικὸν σκεῦος, ᾧπερ χρῶνται οἱ πλευστικοὶ εἰς τὸ ἀντλεῖν τὸ ἐν τῇ νηῒ ἐπιπολάζον ὕδωρ, οἱ κηπευτικοὶ δὲ πρὸς ἄρδειν τοὺς κήπους. τούτῳ τῷ ἀρυταινοειδεῖ χόνδρῳ ἐπίκειταί τι σκέπασμα νευροχονδρῶδες τὴν οὐσίαν, τοιοῦτον τὸ μέγεθος ἔχον, ὅσον ἐστὶ τὸ ἄνοιγμα τοῦ ἀρυταινοειδοῦς χόνδρου, πρὸς τὸ κλείειν αὐτὸν παντάπασιν. ὀνομάζεται δὲ τοῦτο τὸ μόριον γλωττίς. ἔοικε γὰρ ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις τε καὶ γλωττίσι· ταύτας γὰρ ἀμφοτέρως προσαγορεύουσι. κατασκευάζεται δὲ ἡ γλωττὶς αὕτη ὑπὸ ὑμένων τινῶν ἅμα σώμασι γλισχροῖς, ἐπιστρεφομένων πρός τε τὸν στόμαχον, καὶ τὸ στόμα τοῦ λάρυγγος. διὰ τοῦτο δὲ ὑμενῶδες τὸ σῶμα τῆς γλωττίδος ἐγίνετο, πρὸς τὸ μήτε πληρουμένον τοῦ πνεύματος ῥήγνυσθαι, μήτε τοῦ λάρυγγος εὐρυνομένου ἢ συστελλομένου ταῖς ἐναντίαις αὐτοῦ κινήσεσιν ἑπόμενον εἰς κίνδυνον ἔρχεσθαι ῥήξεως. ὑγρὸν δὲ οὐχ ἁπλῶς,

lis, in priore cervicis parte infra mentum posita est, quæ & videtur, & quadrilatera appellatur, clypei imaginem referens, unde & cognomen assumpsit: secunda posterius atque intus collocatur, gulæ contigua, nullius eorum, quæ sensu percipiuntur, assimilis, quare & nomine carens dicta est: tertia vero, sedem superiorem, mediamque inter hasce duas nacta est, arytænæ id est situlæ similis: indeque appellationem traxit, arytænoides vocitata. Arytæna vero ligneum vasculum est, quo nautæ ad hauriendum è navi supervacuum humorem, olitores autem ad irrigandos hortos uti solent. Huic situlari cartilagini quoddam operculum, mediæ inter nervum, cartilaginemque naturæ superimponitur tanta magnitudine, quantum ipsius cartilaginis hiatus patet, ut iste videlicet exquisite occludatur: huic vero lingulæ nomen inditum est, quoniam tibiarum linguis ac lingulis (utrumque enim dicitur,) est persimilis: ex membranis autem quibusdam, tenacibusque corpusculis, gulam versus gutturisque ostium versatilibus, hæc lingula componitur: eamque ob causam ejus corpus membranosum est, ne spiritus plenum disrumpatur: neve gutturis dilatati aut compressi contrarias motiones sequens, in fracturæ periculum incidat. Humidum

ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ γλισχρόν πως ὑπάρχει καὶ λιπαρὸν, ἵνα ἐπιτέγγηται διὰ παντὸς, καὶ ἐξαρκῇ χρόνῳ πολλῷ· ὥστε μήθ᾽ ἑτοίμως αὐτοῦ ἀποῤῥέοντος, μήτε ξηραινομένου, κινδυνεῦσαι διαφθαρῆναι τὴν φωνήν. ἔντε γὰρ τοῖς διακαέσι τῶν πυρετῶν οὐ δύνανται φθέγγεσθαι, πρὶν διαβρέξαι τὸν λάρυγγα, καὶ ὅσοι διὰ καύματος ὁδοιποροῦσι σφοδροῦ, ταὐτὸ τοῦτο πάσχουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς γλωττίδος τοῦ λάρυγγος ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XVI. Περὶ δὲ τῶν παλινδρομούντων νεύρων ὅτι καὶ αὐτὰ ὄργανα φωνῆς εἰσὶν, ἐκ τῶνδ᾽ ἂν μάθοις. ἕκτη γάρ τις ἐστι συζυγία τῶν ἀπ᾽ ἐγκεφάλου πεφυκότων νεύρων εἰς τὸν θώρακα διὰ τοῦ τραχήλου κατερχομένη· καὶ ταύτης ὅταν ἐν τῷ θώρακι γένηται, συζυγία τις ἀποφυομένη νεύρων ἑτέρων μικροτέρων ἀναφέρεται διὰ τοῦ τραχήλου τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἐπιβαίνουσα ἐν τῷ λάρυγγι· ἐντεῦθεν δὲ ἀτρέμα λοξὰ τὰ δύο ταῦτα νεῦρα πρὸς τὴν ἔσω τε καὶ ἄνω χώραν αὐτοῦ φερόμενα, κατασπείρονται εἰς ἅπαντας τοὺς τὸν λάρυγγα κινοῦντας μύας, ὡς διὰ τοῦτο ταῦτα πρῶτα ὄργανα γενέσθαι φωνῆς. παλινδρομοῦντα δὲ λέγονται, ὅτι κατερχόμενα διὰ τοῦ τραχήλου ἕως τοῦ θώρακος, πάλιν δι᾽ αὐτοῦ τοῦ τραχήλου ἀνέρχονται εἰς τοὺς λάρυγγος χόνδρους. εἰ θέλεις δὲ μαθεῖν ὅτι πρῶτα φωνῆς ὄργανα τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα, πρόσεχε τὸν νοῦν. εἰ γὰρ τέμνῃς αὐτὰ, ἢ θλά-

dum quoque eſt, non tamen ſimpliciter, ſed viſcidum quodammodo & pingue, ut ſemper humectetur, longiorique tempore duret, ut neque facile humore dilabente, neque facile ſicceſcente vocem corrumpere periclitetur: ſiquidem in deurentibus febribus loquendi facultas tollitur, niſi prius guttur humeſcat: idem etiam perpetiuntur, per magnum æſtum iter facientes. De gutturis lingula ſatis copioſe diſſeruimus.

XVI. In præſentia vero recurrentes nervos, vocis edendæ inſtrumenta eſſe, hinc percipere poſſis. Eſt enim quoddam ſextum à cerebro orientium nervorum conjugium in pectus per collum deſcendentium ab hoc, poſtquam in pectus deſcenderit, altera quædam minutorum nervulorum conjugatio exoriens, ſurſum verſum per collum arteriam aſperam calcans revertitur, gutturique inſeritur: inde paulatim duo hi nervi obliqui ad internam ſuperioremque gutturis partem ſubeuntes per omnes ipſum moventes muſculos ſparguntur, atque ideo primaria hæc vocis inſtrumenta fuere. Verum ideo recurrentes nominantur, quoniam per collum in pectus usque deſcendentes, iterum per idem collum ad gutturis cartilagines revertuntur: quod ſi certior fieri volue-

ἢ θλάσῃς, ἢ βρόχῳ διαλάβῃς, ἡ φωνὴ τοῦ ζώου τελείως ἀπόλλυται· ὥστε ἀναπνευστικῶν τε καὶ φωνητικῶν ὀργάνων ὄντων, θώρακός τε καὶ πνεύμονος, καὶ τραχείας ἀρτηρίας, ἔτι τε λάρυγγος, καὶ τῶν ἀνοιγόντων τε καὶ κλειόντων μυῶν, ἔτι τε τῆς ἐπιγλωττίδος, καὶ τοῦ κοινοῦ χιτῶνος τοῦ λάρυγγος καὶ τοῦ στομάχου, πρῶτα μὲν ὄργανα φωνῆς τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα· τὰ δ' ἄλλα πάντα τῶν ὧν οὐκ ἄνευ λόγον ἐπέχει.

volueris recurrentes nervos præcipua vocis inſtrumenta eſſe, ad id animum adverte, ſi eos aut ſecueris, aut contuderis, aut laqueo diſtrinxeris, animalis vox funditus tollitur. Quamobrem cum pectus, pulmo, aſpera arteria, præterea guttur, aperientes claudentesque muſculi, epiglottis, i. lingula: communisque gutturis & ſtomachi membrana, ſpirabilia ſint, & vocalia inſtrumenta, præcipui utique ſunt vocis auctores recurrentes nervi, cætera omnia eorum rationem habent, ſine quibus fieri non poteſt.

XVII. Ταῦτα τοίνυν τὰ ἀναπνευστικὰ καὶ φωνητικὰ ὄργανα ἐνεργοῦσι, διαστελλομένου τε καὶ συστελλομένου τοῦ θώρακος. ἡ δὲ διαστολὴ τοῦ θώρακος γίνεται οὕτως· δώδεκα παγίδες εἰσὶ μιᾶς ἑκάστης τῶν πλευρῶν· ὥστε εἶναι τὰς παγίδας τῶν δύο πλευρῶν, κδ'. προσήρτηνται δὲ αὗται ἑκατέρωθεν τοῖς ιβ'. σπονδύλοις τῆς ῥάχεως τοῖς ἀφωρισμένοις τῷ θώρακι. αἱ μὲν οὖν ἀνώτεραι ιδ' συναρθροῦνται τοῖς ὀστέοις τοῦ στέρνου, ἑκατέρωθεν ἑπτὰ κατὰ ὀξείας γωνίας· ἐν δὲ τῇ ἀβιάστῳ ἀναπνοῇ ἑλκόμεναι κάτω πρὸς τὴν γαστέρα αἱ συναρθρώσεις αὗται ὑπὸ τῶν φρενῶν, ἀναγκάζονται τὰς ὀξείας γωνίας τῶν συναρθρώσεων ἀμβλείας ἀποτελεῖν, ὥστε φέρεσθαι τὸν θώρακα κάτω. καταφερόμενος οὖν ὁ θώραξ, θλίβει τὴν γαστέρα· θλιβομένη δὲ ἡ γαστὴρ, ἐξογ-

XVII. Igitur hæ ſpirabiles vocalesque machinæ dilatato compreſſoque pectore operantur: at pectus hunc in modum diſtenditur. Cujusque lateris duodecim ſunt coſtæ, ut duorum laterum ſint viginti quatuor, utrinque vero ipſæ dorſi vertebris pectore terminatis committuntur: ſuperiores quatuordecim, cum ſterni oſſibus ab utroque latere ſeptem, ſecundum acutos angulos copulantur, & in ſpiratione vi carente, hæ commiſſuræ in ventrem à ſepto transverſo detractæ, acutos angulos obtuſos facere coguntur. Quare pectus deorſum labitur: delabens vero, ventriculum comprimit, compreſſus ventriculus, turget: deinde iterum contractum pectus ad ſuperiora

ἐξογκοῦται· εἶτα πάλιν συστελλόμενος ὁ θώραξ ἀνασπᾶται πρὸς τὰ ἄνω, ὡς διὰ τούτου χαλᾶσθαι τὸ διάφραγμα· χαλώμενον οὖν τὸ διάφραγμα, δίδωσι χώραν τῇ κοιλίᾳ, ἀποκατασῆναι εἰς τὴν ἑαυτῆς κοίτην· τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις γινόμενον διαστέλλεσθαι καὶ συστέλλεσθαι ποιεῖ τὴν γαστέρα· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄπειροι ἀνατομῆς ἀπατῶνται, οἰόμενοι ἕλκειν τὴν κοιλίαν πνεῦμα ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ πάλιν ἐκπέμπειν, καὶ διὰ τοῦτο διαστέλλεσθαι καὶ συστέλλεσθαι· εἰ δὲ βιαστικώτερόν πως ἀναπνεύσει τὸ ζῶον, οὐ μόνον κάτω φέρεσθαι ποιεῖ τὸν θώρακα, ἀλλὰ καὶ ἔξω τῶν μεσοπλευρίων μυῶν τῶν ἔξω ἐνεργησάντων· εἰ δ' ἀναγκασθείη τις ποτε καθέξειν τὸ πνεῦμα, οὐ μόνον κάτω καὶ ἔξω φέρεται ὁ θώραξ, ἀλλὰ καὶ ἄνω τῶν μεγίστων ἐνεργησάντων μυῶν τῶν τὰς ὠμοπλάτας ἀνασπώντων.

XVIII. Αἱ δὲ ὑπόλοιπαι δέκα πλευρίδες αἱ κατωτέρω κείμεναι, ἀπολείπονται μὲν τῷ μήκει, καὶ ὀνομάζονται νόθοι. προσήρτηνται δὲ τῷ διαφράγματι ἀποπερατούμεναι εἰς χόνδρους, καὶ τοῦτο δι' ἄκραν πρόνοιαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν. ἐπίκεινται γὰρ τῇ γαστρὶ αἱ νόθοι πλευραί· καὶ εἰ δι' ὅλου ὀστᾶ ἦσαν, ἑτοίμως ἂν ἐθραύοντο ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτουσῶν πληγῶν· θραυόμενα δὲ, καὶ πρὸς τὰ ἐντὸς ὠθούμενα, ἐνεπήσσοντο ἐν τῇ γαστρὶ, ὡς ἐπακολουθῆσαι θάνατον. ἀλλὰ καὶ ἄλλως χρήσιμον τὸ ἀποπερατω-

periora retrahitur: atque propterea transversum septum laxatur, laxatum vero, locum ventriculo præbet, ut in suum ipsius vacuum concedat: id non semel sed crebrius factum, ut & ventriculus dilatetur comprimaturque, efficit. Atque ideo dissectionis imperiti falluntur, ventriculum in spirando adducere spiritum, ac rursus emittere, & hoc pacto dilatari contrahique putantes. Quod si quando violentius spiret animal, non deorsum modo ferri pectus coget, verum etiam extra intercostales musculos, exterius munere suo defunctos. At si quis diutius interdum spiritum continere urgeatur, non solum deorsum, extraque feretur pectus, sed etiam supra maximos musculos scapulis sursum trahentes adducetur.

XVIII. Reliquæ autem decem costæ inferius sitæ longitudine deficiunt, & spuriæ dictæ sunt, in cartilaginemque degenerantes, transverso discrimini appenduntur: id summæ optimi DEI providentiæ fuit artificium: ventriculo enim spuriæ costæ incumbunt: quod si totæ osseæ forent, facile ab extra incidentibus ictibus colliderentur, colliderentur, collisæ autem, atque intro in ventriculum retrusæ, necem inferrent. Ob aliud etiam utile fuit, spuriarum costarum laqueos

τωθῆναι τῶν νόθων πλευρῶν τὰς παγίδας εἰς χόνδρους, ἐπικείμεναι γὰρ τῇ γαστρὶ, ἀκολουθεῖν αὐτῇ ἔμελλον ἀφισταμένῃ τε καὶ προπετεῖ γινομένῃ. πολλάκις γὰρ ἀκρασίᾳ χρησάμενον τὸ ζῶον βρωμάτων τε καὶ ποτῶν, εἰς τοσοῦτον ἔχει τὴν γαστέρα ἐξαιρομένην, ὡς ἀπορρήγνυσθαι κινδυνεύειν. χαλᾶσθαι οὖν ἔδει τὰς νόθους πλευρὰς, συνεισερχομένας τε καὶ συνεξερχομένας τῷ ὄγκῳ αὐτῆς. τοῦτο δὲ τὸ ἔργον οὐκ ἂν ἦν, εἰ ὀστώδη διὰ παντὸς ἦσαν. διὰ τοῦτο οὖν πρὸς τὸ συμφέρον ἡ ἄφατος τοῦ Θεοῦ σοφία τε καὶ φιλανθρωπία προνοουμένη τοῦ ζώου, τὰς περατώσεις τῶν νόθων πλευρῶν εἰς χόνδρους ἀποτελείωσεν, οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὸν ξιφοειδῆ χόνδρον, ἀποπεράτωμα τοῦ στήθους ὄντα, κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς τέθηκεν οἷον τι πρόβλημά τε καὶ προτείχισμα, ὥστε φυλάττειν τὸν στόμαχον ἀπαθῆ ταῖς ἔξωθεν προσβολαῖς. οὗτοι οὖν οἱ χόνδροι, ὅ, τε ξιφοειδὴς, καὶ οἱ ἀποπερατούμενοι ἐν ταῖς νόθοις πλευραῖς, προσήρτηνται τῷ διαφράγματι.

XIX. Τοῦ διαφράγματος δὲ, ἡ μὲν ἰδίως οὐσία μῦς ἐστίν· ἀμφιάσματα δὲ αὐτοῦ δύο γεγόνηται, κάτωθεν μὲν ἡ κορυφὴ τοῦ περιτοναίου χιτῶνος, ἄνωθεν δὲ ἡ βάσις τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος. ὑποτέταται γὰρ ὁ ὑπεζωκὼς ἐν ἅπαντι τῷ κύτει τοῦ θώρα-

in cartilaginem remollefcere: nam ventriculo inhærentes, ipfum fefe modo attollentem, modo refidentem, fequi debuerant: fæpius enim intemperantius cibo potuque expletum animal usque adeo ventriculum in tumorem exerit, ut in difcrimen difruptionis incurrat. Igitur hac ratione fpurias coftas in cartilaginem verfas molliri neceffe fuit, ut cum ventris mole pariter fubfidere attollique valerent, quod neutiquam fieret, fi offea prorfus natura rigerent. Hanc ob rem DEI ineffabilis fapientia fummusque erga homines amor, eorum commodo profpiciens, fpuriarum coftarum extrema, cartilagine remollivit: neque tantum hæc, fed etiam gladialem cartilaginem, quæ pectorale os, ftethos nuncupatum terminat, ventriculi oftio veluti propugnaculum quoddam atque vallum fuperimpofuit, ut idipfum oftiolum incolume ab externis incurfionibus tueretur. Itaque id genus cartilagines, gladialis fcilicet & fpurias coftas terminantes transverfo fepto fufpenduntur.

XIX. Cæterum transverfi fepti propria effentia mufculus eft, duobus amiculis includitur, ab inferiori parte peritonæi tunicæ fummitate à fuperiori coftas veftientis membranæ infima bafi: hæc enim fuccingens appellata membrana, toti pecto-

θώρακος ἔνδον, ὑπαλείφων αὐτὸν, καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ τὴν καρδίαν, ἅπαντά τε τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα μέχρι τοῦ φάρυγγος καὶ ὑπερώας, γλώσσης τε καὶ στόματος, καὶ τῶν τῆς κεφαλῆς ἁπάντων μορίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. ὃν γὰρ τρόπον ἐνδέδυται τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔξωθεν τὸ δέρμα, ὡς μὴ ἀσκεπὲς φαίνεσθαί τι μόριον, μηδὲ κολλᾶν ἄλλο ἢ ἄλλο· τὸν αὐτὸν τρόπον ἔσωθεν ὑμήν τις ὑποτέταται, ὑπαλείφων ἅπαντα τὰ μόρια τοῦ ζώου· καὶ τῷ μὲν κοινῷ ὀνόματι ὀνομάζεται ὑμὴν καὶ ὑπαλείφων. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο, εἴς τε τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία, καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν φρενῶν, καὶ ὅσος μέν ἐστι κάτωθεν τῶν φρενῶν, ὀνομάζεται περιτόναιος· ὅσος δὲ ὑπὲρ τὰς φρένας, ὀνομάζεται ὑπεζωκώς. ὅτι δὲ ἡ οὐσία τῶν φρενῶν μῦς ἐστὶ, μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον, εἴ τις σχίσας τὸ ζῶον ἐντέχνως αὐτόπτης τῆς θέσεως αὐτῶν γένηται. τὸ δὲ σχῆμα τῶν φρενῶν περιφερές ἐστι καὶ ἀνόμοιον. τὸ μὲν γὰρ ἔνδον αὐτῶν, νευρῶδες· τὸ δὲ γύρωθεν τοῦ νευρώδους, καθ' ὃ προσήρτηται ταῖς νόθοις πλευραῖς καὶ τῷ ξιφοειδεῖ χόνδρῳ, σαρκῶδες, οὐ συμφύον δὲ ταῖς νόθοις πλευραῖς κατ' ἄκρον, ἀλλ' ὑπερκύπτει τις αὐτῶν μοῖρα καθ' ὑποχόνδριον, οἷον χάραξ· χάρακι γὰρ ταύτην προσείκασαν. Φρουρεῖ δὲ τὰς νόθους πλευρὰς καὶ τὸν ξιφοειδῆ χόνδρον, αὐτάς τε τὰς φρένας, καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρός.

pectoris concavo substernitur, ipsum pulmones, cor, omniaque spirabilia instrumenta ad fauces usque, & palatum, linguam, os, & omnes capitis cerebrique sedes involvens, quoniam quo modo totum hominis corpus in exterius cutem induitur, ne ulla particula nuda videatur, neque altera alteri coalescat: perinde interius membrana quædam omnia animalis vestiens protenditur. Hæc communi quidem nomine membrana, & illinens vocatur. In duas vero partes, infra septum videlicet & supra septum distinguitur: quantumque ejus infra septum est, peritonæon Græci vocant: quantum vero supra, succingens membrana nominatur. Septi quidem essentiam musculum esse, sensus clare testatur: si quis animal artificiose dissecans, ejus positum ipse oculis cernat. Figura sane rotunda est, & inæquali: ejus namque medium nervosum est: quod circa est, quo spuriis costis & gladiali cartilagini connectitur, carne constat, nec extrema ora spuriis costis adhærescens, quin ejus aliqua pars eas secundum præcordia superat, perinde ac vallum quoddam: vallo enim hanc partem assimilant, atque adulterinas costas, gladialem cartilaginem ipsum septum, jecur, portamque ventriculi defendit.

XX.

XX. Φρουροῦσι δὲ καὶ οἱ μαστοὶ τὴν καρδίαν, ἐπικείμενοι τῷ στέρνῳ, ἅμα μὲν σκέποντες αὐτὴν ὑποκειμένην, ἅμα δὲ καὶ θερμαίνοντες, ἀμοιβήν τινα αὐτῇ βραχεῖαν ἀποδιδόντες, ὁμοίως τοῖς ἔξωθεν ἐπιτιθεμένοις ἡμῖν ἐρίοις ὑφάσμασιν, ἅ τινα ψυχρὰ περιτεθέντα τῷ σώματι, κἄπειτα ὑπ' αὐτοῦ θερμανθέντα, μικρὸν ὕστερον ἀντιθερμαίνει. κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ἡ τῶν μαστῶν ἀδενώδης οὐσία σκέπασμά τε ἅμα τῆς καρδίας ἐστὶ, καὶ θερμαινομένη πρὸς αὐτῆς ἀντιθερμαίνεται· ἐμνημονεύσαμεν δὲ μαστῶν ἐν τῷ παρόντι λόγῳ, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις ἡ θέσις αὐτῶν τέτακται· τὴν δὲ ἐνέργειαν αὐτῶν καὶ τὴν χρείαν ἐροῦμεν, ὅταν περὶ τῶν γεννητικῶν μορίων ἐξηγεῖσθαι μέλλωμεν.

XX. Mammæ utique & ipſæ pectori impoſitæ cordi præſidio ſunt, ipſum ſubjectum contegentes pariter, & calore foventes, reciprocum quoddam, licet exiguum beneficium ipſi viciſſim retribuentes: inſtar laneæ texturæ, nos exterius protegentis, quæ frigida corpori impoſita, mox ab eo calefacta paulo poſt ipſum mutuo calore perfundit. Itaque haud aliter mammarum glanduloſa ſubſtantia, ſimul & cordis quoddam eſt tegumentum, & ab eo incaleſcens, contra ei mutuum calorem elargitur. Mammarum autem hoc in loco meminimus, quoniam earum ſedes prope anhelitus membra collocatur, ſed ipſarum officium, & uſum, inferius exponemus, de genitalibus partibus ſermonem habituri.

XXI. Τὸ δὲ καλούμενον ὑοειδὲς ὀστοῦν, σμικρὸν μέν ἐστι τῷ μεγέθει· χρείας δὲ μεγίστας καὶ πλείστας παρέχει τῷ ζώῳ. οἱ γὰρ τὸν λάρυγγα ἀνοίγοντες καὶ κλείοντες μύες, ἐξ αὐτοῦ πεφύκασι, καί τινες μύες περὶ τοὺς ὠμοπλάτεας ἀνατεινόμενοι στενοὶ καὶ μακροί· ἄλλοι δὲ πρὸς τὴν γένυν. καὶ ὅστις ἂν ἐθέλοι καταμαθεῖν, ἀνατεμέτω, ἢ φοιτάτω πρὸς ἀνατομικοὺς, ὅπως μὴ μόνον ἐξ αὐτοῦ ἐκφυομένους μύας ἐκμάθοι, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδέαν. ἐστι μὲν οὖν κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν, πῆ μὲν

XXI. At os, quod à forma ypſili literæ ypſiloides nominatur, mole quidem puſillum eſt, ſed ingentia commoda & plurima animali impartitur: muſculi enim guttur claudentes, ac reſerantes ex eo oriuntur: alii præterea ad ſcapulas pertinentes anguſti & longi, item ad mentum alii. Quod ſi quis hæc certius velit perdiſcere, aut aliquod animal ipſe diſſecet, aut ad diſſecandi magiſtros accedat, ut non muſculos modo ab eo prodeuntes, verum etiam & eſſentiam & figuram percipiat. Igitur os ypſi-

μὲν ὀστοῦν, τῇ δὲ χόνδρος. διώνυμον δὲ τοῦτο τὸ ὀστοῦν. οὐ μόνον γὰρ υοειδὲς ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ λαβδοειδές. ὅμοιον γάρ ἐστι τοῖς δυσὶ γράμμασι, τοῦτε Υ καὶ Λ. τὴν δὲ θέσιν τοιαύτην ἔχει· αἱ ταπειναὶ πλευραὶ, πρὸς τὴν μέσην αὐτοῦ χώραν ἀνήκουσι, πλάτος ἔχουσαν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἀξιόλογον, ἀφ' ἧς πάλιν ὄρθιαί τινες ἀνατείνονται δύο πλευραὶ παράλληλοι, βραχὺ διεστῶσαι ἀπ' ἀλλήλων, σύνδεσμον ὑμενώδη κατὰ τὴν μεταξὺ χώραν ἔχουσαι. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν μυῶν καὶ τῶν συνδέσμων τῶν ἐκ τοῦ λαβδοειδοῦς ὀστοῦ πεφυκότων, ὕστερον εἰρήσεται. νυνὶ δὲ καταπαυστέον τὸν περὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων λόγον.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ, βιβλίον δ΄.

I.

Ὅτι μὲν οὖν τρεῖς ἀρχαί εἰσιν αἱ διοικοῦσαι τὸ τοῦ ζώου σῶμα, ἐγκέφαλος, καρδία, ἧπαρ, πᾶσιν ἀνωμολόγηται· ὅτι δὲ ὁ μὲν ἐγκέφαλος διὰ τῶν νεύρων χορηγεῖ παντὶ τῷ σώματι αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν· ἡ δὲ καρδία διὰ τῶν ἀρτηριῶν ῥιπίζουσα τὸ πᾶν σῶμα ζωογονεῖ· τὸ δὲ ἧπαρ διὰ τῶν φλεβῶν ὡς δι' ὀχετῶν τινων ἄρδει τοῦ σώματος τὰ μόρια, καὶ

ypſiloides partim oſſea, partim cartilaginea natura conſtat, geminaque nomenclatura cenſetur: non ſolum enim ypſiloides, ſed etiam lambdoides nominatur, quod duarum literarum Υ, & Λ ſimilitudinem oſtendit. Situs ejus ita ſe habet. Humiles coſtæ ad mediam ejus regionem, ſatis pro loci ratione capacem perveniunt, ex qua rurſum duæ quædam rectæ coſtæ æque diſtantes, brevi intercapedine ſeparatæ, membranoſam quandam copulam medio ſpacio continentes protenduntur. Cæterum muſculos copulasque ex oſſe lamdali prodeuntes, in ſequentibus memorabimus. In præſentia de ſpirabilibus inſtrumentis ſermonem finiamus.

THEOPHILI PROTOSPATHARII, De corporis humani fabrica, LIBER IV.

I.

TRia eſſe principia corpus animalis gubernantia, cerebrum, cor, atque jecur, omnibus in confeſſo eſt: præterea per nervos cerebrum in totum corpus, ſenſum motumque diffundere: cor per arterias totum corpus ventilans, vitalitatem largiri: jecur per venas tanquam per canaliculos, corporis membra irrigare, alere, atque augere,

καὶ τρέφει, καὶ αὔξει αὐτὰ, καὶ τοῦτο προσωμολόγηται. περὶ μὲν οὖν τῆς καρδίας καὶ τῶν εἰσαγόντων εἰς αὐτὴν ἀγγείων, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαγόντων, αὐτάρκως εἴρηται. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων ἐξηγησάμεθα· νῦν δὲ περὶ τοῦ ἐγκεφάλου διαληπτέον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀρξαμένων ἡμῶν, ἐπειδὴ καὶ οἶκος τοῦ ἐγκεφάλου αὐτὴ κατεσκευάσθη· οἱονεὶ δὲ βάσταξ τῆς κεφαλῆς ὑπάρχει ὁ τράχηλος, περὶ οὗ καὶ πρότερον λεκτέον.

gere, id quoque pro certo habetur. De corde autem, & vaſis in ipſum adducentibus reddentibusque, ſatis copioſe diſſertum eſt, ſpirandi etiam organa ſupra poſuimus. Nunc ad cerebri enarrationem tranſeamus, à capite initium ſumentes, quoniam veluti cerebri domus conditum fuit, ceu vero capitis fulcrum cervix ipſa ſubjicitur, de qua & prius agendum ducimus.

II. Ὁ ἄνθρωπος ζῶόν ἐστι λογικὸν, φωνητικόν τε καὶ διαλεκτικόν· ἡ δὲ φωνὴ διὰ τοῦ πνεύμονος γίνεται· ὁ δὲ πνεύμων ἀποκεχώρισται τοῦ σώματος. μεταξὺ γὰρ πνεύμονος καὶ στόματος ὁ λάρυγξ ἐστὶ καὶ ἡ φάρυγξ. πᾶν δὲ τὸ ἐκ σπονδύλων συγκείμενον, ἐξέχον δὲ τῶν ὤμων ἕως τῆς κεφαλῆς, τοῦτο τράχηλος ὀνομάζεται· τὸ δὲ ὕπερθεν ἐπικείμενον τῷ τραχήλῳ, τοῦτο κεφαλὴ ὀνομάζεται. ἔχει δὲ τὸ μῆκος προμήκει μάλιστα σφαίρα ἐοικός· τὸ δὲ μέγεθος πρὸς ἀναλογίαν τοῦ τραχήλου. κεφαλὴ γὰρ μεγάλη σὺν καρτερῷ τῷ αὐχένι, ἀγαθὴ κεφαλή· κεφαλὴ δὲ μεγάλη σὺν ἰσχνῷ τῷ αὐχένι, οὐκ ἀγαθή. ἡ δὲ μικρὰ κεφαλὴ, κατὰ πάντα ἐξουθενημένη. εἰ γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ῥωμαλέος, δῆλον ὡς καὶ ὁ ἀπ' αὐτοῦ πεφυκὼς νωτιαῖος· εἰ δὲ ἀμφότεροι, δῆλον ὡς ἔστι τὰ περιέχοντα τούτοις ὀστέα εὐρύχωρα. φασὶ γὰρ τῶν ἰατρῶν οἱ σοφώτεροι ὑπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διαπλατ-

II. Homo eſt animal ratione utens, vocale & ſermocinans: vox per pulmones editur, hi à reliquo corpore ſejuncti ſunt: inter pulmones enim atque os, guttur & fauces intercedunt, totum vero id, quod ex vertebris componitur, ſupra humeros atque infra caput, id collum ſeu cervix dicitur, quod illi ſuperimponitur, caput vocatum eſt, cujus longitudo pilæ oblongæ perſimilis eſt, magnitudo autem collo proportione æquatur: ſiquidem magnum caput cum valida cervice bonum eſt, at cum gracili cervice grandius caput, non bonum. Parvum autem caput omni ex parte repudiatur: nam ſi cerebrum robuſtum eſt, & ſpinæ medullam ab eo orientem talem eſſe conſtat: quod ſi utraque talia ſunt, & oſſa continentia ampla eſſe neceſſe eſt. Ajunt enim doctiores Medici, à cerebro caput, à ſpinæ medulla dorſi ver-

πλάτεσθαι· ὑπὸ δὲ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τοὺς σπονδύλους τῆς ῥάχεως, προστάξει δηλονότι τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς.

III. Τῆς μὲν οὖν κεφαλῆς, τὸ τριχῶδες μέρος, καλεῖται κρανίον, συγκείμενον ἐξ ὀστῶν ἕξ· εἰσὶ δὲ ταῦτα, τὸ μέτωπον, τὸ ἰνίον, τὰ δύο βρέγματα, καὶ τὰ δύο λιθοειδῆ· ταῦτα τὰ ὀστᾶ ἡμῶν ἥνωνται πρὸς ἄλληλα ῥαφαῖς πριονοειδέσιν. ἀφορίζει δὲ, ἡ μὲν στεφανιαία ῥαφὴ, τὸ μέτωπον ὅπερ ἐστὶν ἔμπροσθέν τε ὄπισθεν μετὰ τοὺς ὦπας κείμενον, ἐξ οὗ καὶ τὴν προσωνυμίαν ἔχει μέτωπον· ἡ δὲ λαβδοειδὴς τὸ ἰνίον ὄπισθέν τε καὶ ὑπερθεν τοῦ πρώτου σπονδύλου κείμενον. ἑνοῖ τὰς β´ ῥαφὰς πρὸς ἀλλήλας ἡ κατὰ κορυφὴν μέση ἐπ' εὐθείας κειμένη, ὡς ἐοικέναι τὸ τῶν τριῶν ῥαφῶν σχῆμα, τῷ Η γράμματι. διαχωρίζει δὲ ἡ κατὰ κορυφὴν ῥαφὴ, τὰ ὀστᾶ τοῦ κρανίου, παράκεινται δὲ τῇ κατὰ κορυφὴν μέσῃ ῥαφῇ ἑκατέρωθεν δύο ῥαφαὶ παράλληλοι, αἱ καλοῦνται λεπιδοειδεῖς, ὡς εἶναι τῆς κεφαλῆς ἰδίας ῥαφὰς ε´, ἔμπροσθεν μὲν, τὴν στεφανιαίαν, ἥτις ἐστὶ περιφερής· ὄπισθεν δὲ, τὴν λαβδοειδῆ, ἐοικυῖαν τῷ Λ γράμματι· ἀπὸ δὲ τῆς λαβδοειδοῦς ῥαφῆς ἕως τῆς στεφανιαίας, τὴν κατὰ κορυφὴν μέσην ἐπ' εὐθείας κειμένην. παράλληλοι δὲ ταύτῃ ἑκατέρωθέν εἰσιν αἱ λεπιδοειδεῖς. δύο δὲ ἄλλαι κοιναὶ ῥαφαὶ τοῦ τε κρανίου καὶ τῆς ἄνω γένυος, ὄπισθεν πρόσω φερόμεναι, τῶν ὤτων ὑπεράνω, ὑπο-

vertebras efformari, ita imperante, qui nos condidit, DEO.

III. Pars capitis crinita, calvaria nominatur, ſex oſſibus integrata: ea vero ſunt, frons, occipitium, duo vocata bregmata, hoc eſt ſincipitis oſſa, duoque lapidea: hæc ſerratis pectinatim ſunt ſtructa compagibus: at coronalis ſutura frontem, qui prius eſt, & ab averſa parte poſt oculos poſitus (unde & à Græcis metopon cognominatur,) determinat: lamdalis occipitium poſterius, & ſupra primam vertebram collocatum circumſcribit. Haſce duas ſuturas, ea quæ medium verticem recta diducit, inter ſe committit: ſicque harum trium ſuturarum figura H literam repræſentat. Ea vero, quæ in vertice eſt, ſutura, calvariæ oſſa disjungit: verum ſuturæ medium verticem ſecanti, duæ utrinque recta porrectæ adjacent, & ſquammoſæ vocantur. Itaque propriæ capitis ſuturæ numero quinque ſunt, coronalis quidem ante in orbem procedens: poſterius lambdalis, Λ literæ ſimilis, à lambdali ad coronalem usque, ea quæ per medium verticem recta procedit: huic autem duæ utrinque proximæ adjacent, ſquammoſæ vocatæ: duæ item aliæ, calvariæ & ſuperioris malæ communes, à poſteriore parte in priorem ſupra

ὑποχωρίζουσαι τὰ λιθοειδῆ ὀστᾶ, δύο ὄντα ἑκατέρωθεν, δεξιόν τε καὶ ἀριστερὸν, καθ' ἑκάτερον οὖς, ὄπισθεν αὐτῶν τε καὶ ὕπερθεν κείμενα, τρίπλευρα μὲν τῷ σχήματι, λίθῳ δὲ παραπλήσια τὴν οὐσίαν, ἐξ οὗ τὴν προσωνυμίαν ἐκτήσαντο. τὸ δὲ ἰνίον, τρίπλευρον μὲν καὶ αὐτὸ τῷ σχήματι· τῇ δὲ σκληρότητι, τῶν μὲν λιθοειδῶν ὀστῶν ἀπολειπόμενον, τοῦ μετώπου δὲ περιττεῦον. αὐτὸ δὲ τὸ μέτωπον περιφερὲς μὲν τῷ σχήματι, τῇ δὲ σκληρότητι ὅσον ἀπολείπεται τοῦ ἰνίου, περιττεύει τῶν βρεγμάτων. τὰ δὲ βρέγματα πάντων τῶν τῆς κεφαλῆς ὀστῶν χαυνότερα καὶ σηραγγώδη, ὡς ὑπερφερῆ, τετράπλευρα τῷ σχήματι, περιεχόμενα, ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς, ὄπισθεν δὲ ὑπὸ τῆς λαβδοειδοῦς, ἑκατέρωθεν δὲ ὑπὸ τῆς μέσης καὶ τῶν παραλλήλων αὐτῇ.

supra aures pertinentes, atque ossa lapidea discernentes, quæ utrinque à dextra aure atque sinistra post supraque collocantur, figura trilatera, substantia lapidea, unde cognomen etiam adepta sunt. Verum & occipitium forma trilaterum est, duritia lapideis ossibus cedit, frontem autem superat: ipsa quidem frons rotunda est, quo autem occipitio mollior, tanto sincipitis ossibus durior: at ossa sincipitis reliquis capitis ossibus inaniora sunt, & cavernosa, utpote aliis superstantia, figura quadrilatera, prius coronali sutura terminata, lambdali posterius, utrinque vero media, & ab illa æque distantibus.

IV. Σοφῶς οὖν ἡ ἀγαθὴ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐρραμμένον τὸ κρανίον τῆς κεφαλῆς κατεσκεύασεν, ὡς εἶναι αὐτὸ εὐδιάπνευστον· ἅπαντες γὰρ ἀτμοὶ καὶ καπνοὶ, καὶ τὰ αἰθαλώδη, καὶ τὰ λιγνυώδη περιττώματα ἀνωφερῆ· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑψηλότατα τοῦ κρανίου ὀστᾶ μανά τε καὶ σηραγγώδη κατεσκευάσθησαν. εἴδη δὲ περιττωμάτων, τέσσαρα, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐν τῷ σώματι ὑγρὰ τέσσαρα, αἷμα, φλέγμα, ξανθὴ χολὴ, καὶ μέλαινα. ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ αἵματος, ἀτμοὶ γίνονται· ἀπὸ δὲ τοῦ φλέγματος, τὰ λιγνυώδη· ἀπὸ δὲ τῆς ξανθῆς χολῆς, καπνοί· ἀπὸ

IV. Itaque bona Dei providentia sapienter comparatum est, ut pluribus suturis capitis calvaria coagmentaretur: ipsam enim vaporibus permeabilem esse decuit, quandoquidem omnes halitus ac fumi, & fuliginosa fumidaque excrementa sursum petunt: ideoque excelsissima capitis ossa rara & fistulosa natura molita est. Excrementorum autem genera quatuor sunt, quemadmodum & humores in corpore quatuor numerantur, sanguis, pituita, flava bilis, atque atra: ex sanguine vapores, ex pituita fumea

ἀπὸ δὲ τῆς μελαίνης, τὰ αἰθαλώδη. ταῦτα τὰ περιττώματα πορευόμενα πρὸς τὰ ἄνω, εἰ ἐκωλύοντο διαφορεῖσθαι, ἡλίσκετο ἂν ὁ ἄνθρωπος κατάῤῥοις τε καὶ κορύζαις δυσιάτοις, ἢ καὶ ἀνιάτοις, ἢ καὶ πνιγμῷ, ἐπιληψίαις τε καὶ σκοτώσεσιν· ἐκωλύετο δὲ, ἐκ παντοίων θερμῶν βρωμάτων τε καὶ πομάτων, καὶ μάλιστα τοῦ παλαιοῦ οἴνου, ὡς ἀτμοὺς γεννῶντος πολλούς. Φασὶ δέ τινες ἐν πολέμοις πτωμάτων γεγονότων, ἀποπλυθῆναι τὰ ὀστᾶ τῷ χρόνῳ κείμενα, καὶ εὑρεθῆναι κεφαλὰς ἀῤῥάφους. Διαγινώσκει δὲ τὰς τοιαύτας κεφαλὰς ὁ λόγος εὐπαθεῖς καὶ νοσώδεις, νοσεροὺς τε τοὺς τὰς τοιαύτας κεφαλὰς ἔχοντας. περὶ μὲν οὖν κεφαλῆς, τοσαῦτα.

mea exhalatio, quam lignyn dicunt, ex bile flava fumi, ex atra, fuliginosa excrementa redundant. Hæc sane excrementa, superiora corporis petentia, si difflari nequirent, distillationibus, gravedinibusque homo aut ægre curabilibus, aut ex toto insanabilibus caperetur, vel etiam strangulatu, comitiali, aut vertigine: ipsum præterea esca, potuque calidiore, præsertim vino vetere, utpote multum evaporante temperare necessum foret. Nonnulli bellorum temporibus, post prælia asserunt ossa longiori tempore in campis strata, carne tabescente nuda apparuisse, inventaque esse capita suturis carentia. Verum hujusmodi capita facile vitium pati, & morbis esse exposita, facileque hujusmodi homines in morbos incidere ratio demonstrat. De capite hactenus.

V. Ὁ δὲ ἐγκέφαλος περιέχεται ὑπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς ὑπό τινος ὀρόφου, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν ἐστὶν ὁμοιότατος τοῖς νεύροις, οἷς ἔμελλεν ἀρχὴ γίνεσθαι, πλὴν ὅσῳ μαλακώτερος αὐτῶν ὑπάρχει· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔπρεπε, τῷ πάσας μὲν τὰς αἰσθήσεις ἐκδεχομένῳ, πάσας δὲ φαντασίας φαντασιουμένῳ, καὶ πάσας νοήσεις νοοῦντι· τὸ γὰρ εὐαλλοίωτον ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἔργοις τε καὶ παθήμασιν ἐπιτηδειότερον. εὐαλλοιωτότερον γὰρ τὸ μαλακότερον τοῦ σκληροτέρου· διὰ ταῦτα

V. At cerebrum capite, tanquam quodam sub tecto continetur, essentia nervorum quam simillimum, quorum fons & pater esse debuit. Solum ipsis mollius est, idque jure, omnia sensilia accipienti, omnes imagines cogitanti, omnia intellectilia intelligenti, concessum fuit: mobilitas enim omnibus his functionibus affectibusque aptissima est. Quod autem molle est, duriore mobilius: hisce de causis, nervis tenerius cerebrum

ταῦτα μέν τι μαλακώτερός ἐστιν ὁ ἐγκέφαλος τῶν νεύρων. διὰ δὲ τὸ εἶναι διττὴν τὴν τῶν νεύρων φύσιν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ μαλακώτερα τὰ δὲ σκληρότερα· διττὸς καὶ ὁ ἐγκέφαλος ἐγένετο, μαλακώτερος μὲν ὁ ἐμπρόσθιος, σκληρότερος δὲ ὁ ὀπίσθιος, ὃς ἐγκράνιός τε καὶ παρεγκέφαλος ὀνομάζεται. διαχωρίζει γὰρ τὸν ἐγκέφαλον ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν, ἡ τῇ λαβδοειδεῖ ῥαφῇ ὑποκειμένη τοῦ ὑμένος χώρησις. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ἐγκεφάλου, οἷόν περ καὶ τὸ περιέχον αὐτὸ κρανίον. μήνιγγες δέ εἰσιν αἱ περιέχουσαι τὸν ἐγκέφαλον, ὥσπερ τινὰ οὖσαι τούτου ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα. εἰσὶ δὲ δύο, ἡ μὲν ἐκτὸς τοῦ κρανίου· ἡ δὲ ἐντὸς, σκληρὰ, καὶ παχεῖα οὖσα κατὰ τὴν σύστασιν· παχυτέρα δὲ γίνεται κατὰ τὴν μέσην ῥαφὴν καὶ κατὰ τὴν λαβδοειδῆ περὶ τὸ ἄλλο αὐτοῦ μέρος, ὅσον τετραπλάσιον· ὥστε τῇ ἐπαναδιπλώσει αὐτοῦ τῇ περὶ τὰς ῥαφὰς γινομένῃ, σωλῆνί τινι ἐοικέναι. τοῦτον τὸν σωλῆνα ὠνόμασαν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, πύελόν τε καὶ χώνην· ἡ μὲν ὑποδεχομένη τοὺς πόρους κοιλότης ἀπὸ τοῦ σχήματος, πύελος ὀνομάζεται· ἀπὸ δὲ τῆς χρείας, χώνη. τέτρηται γὰρ εἰς τὸ κάταντες αἰσθητῷ πόρῳ, ὡς χώνην μιμεῖσθαι. καὶ γὰρ κατέρχεται δι' αὐτοῦ τὰ περιττώματα πρὸς ὑπερῴαν καὶ φάρυγγα. δικαίως δὲ γέγονε σκληρὰ ἡ παχεῖα μῆνιγξ, ὡς ἀμυντήριον πρόβλημα ταῖς τοῦ κρανίου προσβολαῖς ἐγκείμενον. ἀλλ' ἥγε λεπτὴ μῆνιγξ, τὸ ἐμφυτὸν ἐστι σκέπασμα τοῦ ἐγκεφάλου.

καὶ

rebrum fuit. Cæterum cum gemina ſit nervorum natura (alii enim molliores, alii duriores) geminum quoque cerebrum effectum eſt, mollius in priore, durius in averſa parte, quod & encranium Græce, quaſi intra calvariam, & cerebellum nominatur: cerebrum enim prius poſteruſque, lambdali ſuturæ ſubjecta membranæ laxitas terminat. Figura cerebri talis eſt, qualis eſt ejus receptaculum calvaria. Membranæ ipſum ſupra ſubterque velantes, ceu quædam ejus amicula atque operimenta duæ ſunt, una extra calvariam, altera intus dura craſſaque materia: ſed qua ſuturam mediam, lambdalemque tangit, craſſeſcit magis. Ejus reliqua pars quadrupla eſt, ſecundum ſuturas autem conduplicata, ſolio aſſimilatur: id Herophilus σωλῆνα Græce, hoc eſt pelvim infundibulumque nominavit. Inanitas meatus admittens, à figura pelvis dicitur, ab ea quam habet utilitatem, infundibilum. In declive enim ſenſili foramine terebrata eſt, ut infundibulum imitetur: nam per ipſam recrementa ad palatum fauceſque labuntur. Quamobrem jure optimo craſſa membrana, dura creata fuit, tanquam defenſorium propugnaculum adverſus calvariæ percuſſus oppoſitum. At membrana tenuis, inſitum eſt cerebri tegumentum: ab

 ipſo

καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀφέστηκεν αὐτοῦ ἡ παχεῖα μῆνιγξ. εἰ γὰρ μὴ μέση κατετάγη ἡ λεπτὴ, ἀλλ' ἀμέσως ἔσκεπε τὸν ἐγκέφαλον, ἔθλιβεν ἂν αὐτὸν τῆς σκληρότητος μαλακὸν ὄντα. διὰ τοῦτο τοῦ κρανίου καὶ τοῦ ἐγκεφάλου πόῤῥω ἀφεστηκότων τῇ θέσει καὶ τῇ οὐσίᾳ, μέσον τὰς μήνιγγας ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ κατέθετο πρόνοια, τὴν μὲν σκληρὰν ἔσωθεν τοῦ κρανίου διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ, ἔξωθεν δὲ τὴν λεπτὴν, ὡς περιέχεσθαι τὴν λεπτὴν μήνιγγα ὑπὸ τῆς παχείας, αὐτὴν δὲ τὴν λεπτὴν μήνιγγα περιέχειν τὸν ἐγκέφαλον. τῆς γὰρ οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου οὐ πόῤῥω ἀφέστηκεν ἡ λεπτὴ μῆνιγξ. ἔστιν ἄρα τοῦ ἐγκεφάλου πρῶτον σκέπασμα καὶ στήριγμα ἡ λεπτὴ μῆνιγξ, συνδοῦσα καὶ ἑδραιοῦσα αὐτὸν, ὡς ἀσάλευτον διαφυλάττεσθαι. ὅσον δέ ἐστιν ἡ λεπτὴ μῆνιγξ ἐγκεφάλου σκληροτέρα, τοσοῦτόν ἐστι τῆς παχείας μήνιγγος μαλακωτέρα· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ παχεῖα μῆνιγξ ὅσον δὲ τῆς λεπτῆς σκληροτέρα, τοσοῦτον ὀστοῦ μαλακωτέρα. ὀνομάζεται δὲ ἡ λεπτὴ μῆνιγξ, χωροειδὴς, ὡς χωρίον ἀμέσως τοῦ ἐγκεφάλου ὑπάρχουσα.

ipſo enim craſſa diducta eſt: quandoquidem niſi tenuis intercederet, ſed ſtatim durior cerebrum involveret, ejus duritia ipſum molle colliderețur. Itaque inter calvariam cerebrumque longe poſitu & natura diſtantes optimi DEI conſilium medias membranas conjecit, duram ſub calvaria, ob ejus duritiam, ſub ea tenuem, ut craſſiore membrana tenuis contineatur, ipſa cerebrum contineat ab ejus natura non multum aliena. Igitur primum cerebri tegmen & fulcrum tenuis membrana eſt, ipſum revinciens ac firmans, ut ſtabile atque inconcuſſum teneatur. Verum quanto tenuis hæc membrana cerebro durior, tanto eſt craſſiore mollior: item craſſior quo tenui durior, eo calvariæ oſſe mollior: vocatur autem tenuis membrana localis, utpote locus cerebri proximus.

VI. Ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς κεφαλῆς κρανίον σφίγγεσθαι πανταχόθεν δέον ἦν· ἐκ πολλῶν γὰρ ὀστῶν σύγκειται· οὐκ εἴασεν αὐτὸ ἀπρονόητον ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργία. διαπεράσασα γὰρ τὴν παχεῖαν μήνιγγα διὰ τῶν ῥαφῶν τοῦ κρανίου ὑπὸ κρανίον οὖσαν, ὡς ἐπὶ κρανίον γίνεσθαι· ἐξ αὐτῆς τε συνδέσμους ἀποφύσασα, συμπλέξασά τε τοὺς αὐτοὺς συν-

VI. Quoniam vero capitis calvariam omni ex parte coerceri munirique opus erat, quod ex multis oſſibus integratur, id non inconſultum præteriit Divina ſapientia: craſſam namque membranam ſub calvaria poſitam, per ejus ſuturas trajiciens, ſuper calvariam conſtituit, ex eaque copulas producens, & easdem complicans & in unum cogens,

δέσμους καὶ εἰς ἓν συναγαγοῦσα ἐξύφανεν ἐξ αὐτῶν τὸν περικράνιον ὀνομαζόμενον χιτῶνα, συνδεῖν τε καὶ περισφίγγειν πανταχόθεν τὸ κρανίον, ὡς ἀσάλευτον διαφυλάττειν. περιέχουσα δὲ ἡ λεπτὴ μῆνιγξ, οὐ μόνον τὸν ἐγκέφαλον, ἀλλὰ καὶ τὸ χωροειδὲς πλέγμα, ὅπερ καὶ δικτυοειδὲς ὀνομάζεται, διὰ τοῦτο ἐκλήθη χωροειδές.

cogens, ex ipsis membranam pericranion vocatam, contexuit, quæ contineret undique calvariam, & colligaret, ne ulla ex parte concussa labaret. Cæterum tenue involucrum, non cerebrum solum, sed etiam localem texturam, quam & reticularem vocant, ambiens: ideo etiam ipsum locale dictum fuit.

VII. Ἔχει δὲ τὸ χωροειδὲς πλέγμα τὴν γένεσιν τοιάνδε. τῆς μεγάλης ἀρτηρίας τῆς ἐκφυομένης ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας τῆς ὀνομαζομένης πνευματικῆς, ἀνερχομένης διὰ τῆς ῥάχεως ἔνδον ἕως τοῦ τραχήλου, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς κοίλης φλεβὸς, ἐκφυομένης μὲν ἀπὸ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος, ἀνερχομένης δὲ καὶ αὐτῆς κάτωθεν ἕως τοῦ τραχήλου, συμπαρακειμένης τε τῇ αὐτῇ ἀρτηρίᾳ, σχίζονται κατὰ τὸν τράχηλον διχῇ, ὡς ἀπὸ πρέμνου ὅρπηκες. αὗται δὲ αἱ διχοτομίαι τῶν φλεβῶν ὀνομάζονται σφαγίτιδες φλέβες. συσχίζεται δὲ τῇ φλεβὶ καὶ ἡ ἀρτηρία, καὶ ἀνερχόμεναι ὁμοῦ ἕως κεφαλῆς, κατασχίζονται εἰς πολλὰ ἀγγεῖα μείζονά τε καὶ ἐλάττονα, οὐ μόνον ἐπιπολῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ βάθους. κατασπείρονται οὖν ταῦτα τὰ ἀγγεῖα τῶν φλεβῶν τε καὶ τῶν ἀρτηριῶν, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐγκεφάλου, συμπλεκόμενα πρὸς ἄλληλα ὥσπερ δίκτυον. τοῦτο τὸ δίκτυον ὀνομάζεται, δικτυοειδὲς πλέγμα καὶ χωροειδές· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ λεπτὴ μῆνιγξ τῆς αὐτῆς προσωνυμίας τετύχηκεν,

VII. Localis autem textura hanc habet sui ortus rationem. Grandis arteria è sinistro cordis gremio, spirituoso vocato, prodiens, secundum spinam interius ad collum usque pertinet: pariter & vena cava è convexo jecoris oriens, & ipsa ab inferioribus partibus ad collum usque ascendens, prope arteriam adjacet, inde utraque per collum ut ex trunco surculi, in duas partes scinduntur: hæc venarum segmenta, jugulares venæ vocatæ fuerunt. Pariter arteria perinde ac vena scinditur: simulque ad caput subeuntes, in multa majora minoraque vascula sparguntur, non in superficie modo, verum etiam profundius. Itaque hi venarum arteriarumque ramuli, per cerebri corpus inter se retis instar contexti disperguntur: atque hujusmodi rete, reticularis textura, localisque nominatur: propterea & tenuis membrana, quod ad eam texturam simul & cerebri corpus complectitur, ean-

χεκεν, ὡς περιεκτικὴ ἔσα τ̃ αὐτ̃ πλέγματος ἅμα ϗ τ̃ σώματος τ̃ ἐγκεφάλε. ἐν τῇ πρώτῃ ἔν χίσει τῇ κτ̃ τὸν ἐγκέφαλον, καταφύεται τις ἀδὴν ὀνομαζόμεν@ κωνάριον. ταῦτα τὰ ἀγγεῖα τ̃ πλέγματος, τ̃ μὲν φλεϐὲς τρέφεσι τὸ σῶμα τ̃ ἐγκεφάλε, τῆς δὲ ἀρτηρίας, ζωογονεσι, ῥιπίζοντα, ϗ τὰ λιγνυώδη περιτλώματα ἀποδιώκοντα.

VIII. Ἔστι δὲ τὸ σῶμα τ̃ ἐγκεφάλε, τὴν μὲν ἐσίαν λεπτὸν, καὶ ἄναιμον καὶ ὑποπίμελον, ὡς ἐξ ἀφρε τινὸς πεπηγός, τῷ κοινῷ δὲ ὀνόματι ὀνομάζεται μυελὸς, ὥσπερ τῷ ἰδίῳ, ἐγκέφαλ@. περιέχεται δὲ τῇ κεφαλῇ, ὡς ἐν οἴκῳ τινὶ, πᾶσαν κίνησιν ἐκπέμπων τῷ σώματι, προαιρετικήν τε καὶ αἰσθητικὴν διὰ τ̃ νεύρων, διὰ τ̃ καθήκοντ@ ἐν αὐτῷ, ψυχικε πνεύματ@ δηλονότι, ὅρασιν μὲν, καὶ ὄσφρησιν, ἀκοήν τε, καὶ γεῦσιν, διὰ τ̃ μαλακῶν νεύρων· πᾶσαν δὲ κίνησιν προαιρετικὴν τ̃ μορίων, διὰ τ̃ σκληρῶν. πρεπόντως ἔν ὁ ἐγκέφαλ@ τὸν ὑψηλὸν τόπον κατέχηκε τ̃ σώματ@ τῇ προνοίᾳ τ̃ ἀγαθε Θεε, ὅπως ὡς ἐκ μιᾶς πηγῆς ἅπαντα τὰ μόρια τ̃ προσώπε ἀρδεύωνται ἀφθόνως ὑπὸ τ̃ ψυχικε πνεύματ@. τὰ γὰρ κατωτέρω τ̃ τραχήλε μόρια μέχρι τ̃ ποδῶν, ἐκ ἐκ τ̃ ἐγκεφάλε, ἀλλ᾽ ἐκ τ̃ νωτιαίε μυελε ἔχει χορηγεμένην τήν τε κίνησιν ϗ τὴν αἴσθησιν.

IX. Ἔστι δὲ ὁ νωτιαῖ@ μυελὸς, ὥσπερ τις ἐγκέφαλ@ μακρὸς, ἐκφύο-

eandem appellationem eſt aſſecuta. In prima ſane, quæ in cerebro fit, partitione glandula quædam, quam conarion vocant, inſerta eſt. Ex his ſane vaſculis venæ cerebri, corpori alimentum ſubminiſtrant, arteriæ vitam largiuntur, ventilantes, fumeasque ſordes propellentes.

VIII. Cerebri utique corpus ſubſtantia tenue eſt, exangue, & ſubpingue, veluti ex ſpuma quadam concretum: communi quidem nomine medulla vocatur, proprio cerebrum: id capite, quodam veluti domicilio continetur: omnem voluntarium motum ſenſumque corpori per nervos profundens, animabili ſpiritu tanquam quodam vehiculo deferente: viſum quidem, odoratum, auditumque & guſtatum, per molles: omnem vero particularum voluntarium motum, per duros nervos impartiens. Decenter itaque boni DEI providentia excelſiſſimam corporis ſedem cerebro colendam dedit, ut ab uno tanquam fonte omnes faciei partes uberrime per animabilem ſpiritum irrigentur. At infra collum ad pedes usque, particulæ omnes non à cerebro, ſed à ſpinali medulla motum ſenſumque transmiſſos exhauriunt.

IX. Verum ſpinæ medulla ceu quoddam eſt oblongum cerebrum, à po-

φυόμενος μὲν ἀπὸ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ὀνομαζομένου παρεγκεφαλίδος· κατερχόμενος δὲ διὰ τῆς ῥάχεως, μέχρι τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, ὅπως τῇ γειτνιάσει τῆς θέσεως, ἀκοπώτερον κινῇ τὰ κατώτερα μέρη τοῦ σώματος. διὰ τὸ σφοδρὸν οὖν τῶν κινήσεων, εὐλόγως, ὅ, τε ὀπίσθιος ἐγκέφαλος, καὶ ὁ νωτιαῖος μυελὸς σκληρότεροι τοῦ ἐμπροσθίου ἐγκεφάλου γεγόνασιν.

X. Ἴδωμεν οὖν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος τὸ κατοικητήριον, εἰ μέλλομεν θαυμάζειν τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα. θεασώμεθα δὲ τοῦτο ἐξ ἀνατομῆς. εἰ γὰρ εὐσχήμως τις ἀτρέμα κλάσας κρανίον ἐξάροι τὰ ὀστᾶ πάντα, γυμνὸν καταλιπὼν τὸν ἐγκέφαλον, σχίσας τε αὐτὸν ἐντέχνως, εὑρήσει κοιλίας ἐν αὐτῷ ἀποφραττομένας ὑπὸ ὑμένων λεπτοτάτων τε καὶ διαυγῶν, καὶ χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων δεξιά τε καὶ ἀριστερά, ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν. ἐν ταύταις τοῦ ἐγκεφάλου περιέχεται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα λεπτομερές τε καὶ ἀθόλωτον, καὶ καθαρώτατον· τοῦτο τρέφεται καὶ διαμένει ἔκ τε τοῦ ἐκ τῆς καρδίας ἀναφερομένου διὰ τῶν ἀρτηριῶν πνεύματος, καὶ τοῦ ἔξωθεν περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος. συστελλόμενος γὰρ καὶ διαστελλόμενος ὁ ἐγκέφαλος, ἐν μὲν τῇ διαστολῇ τὸν ἔξωθεν ἕλκει ἀέρα διὰ τῶν ῥινῶν· ἐν δὲ τῇ συστολῇ, συνέχει. ἑλκόμενος οὖν ὁ ἔξωθεν ἀήρ, χωρίζεται διὰ τῶν ῥινῶν ἔνθα τέτρηται ἡ ῥίς, πρὸς τὴν ὑπερῴαν, καὶ τὸ μὲν πλεῖστον μέρος τοῦ ἀέρος ἕλκεται ὑπὸ τοῦ πνεύμονος· τὸ δὲ ἄλλο ἀνέρχεται πρὸς τὸν ἐγκέφαλον.

XI. Καὶ

à posteriore cerebri parte, cerebello vocata enascens, indeque per spinam usque ad sacrum os defluens, ut situs propinquitate inferas corporis partes minus laboriose promoveat: quare ob motus vim nimiam, & posterius cerebrum, & spinæ medulla, haud injuria priori cerebro duriores fuerunt.

X. Age nunc animabilis spiritus domicilium videamus, si DEI opera pro dignitate admirari volumus: id vero per dissectionem intuebimur. Si quis enim rite & paulatim calvariam frangens ossa omnia abstulerit, nudum relinquens cerebrum, id rursus artificiose findens, specus inveniet membranis tenuissimis pellucidisque interseptos, atque inter sese à dextra & à sinistra prius & posterius discretos. Intra hæc cerebri cava, animalis spiritus, tenuis, purus, mundissimusque versatur. Verum spiritu à corde per arterias ad caput subvolante & exterius nos cingente aëre alitur, diuturnitatemque consequitur: comprimitur enim, distenditurque cerebrum, per distentionem aërem per nares attrahit, in comprimendo retinet. Igitur externus aër attractus intra nares, qua ad palatum foramen patet, distribuitur: atque ejus plurimum in pulmones trahitur, reliquum in cerebrum abit.

XI. Nisi

XI. Καὶ ἔστιν ὁ τῆς ῥινὸς πόρος, εἴσοδός τε καὶ ἔξοδος τοῦ ἐγκεφάλου. οὐδὲ γὰρ ἐνεδέχετο τόπον εὐθύτερον ἄλλον καὶ κατάντη πλὴν τοῦ τῆς ῥινὸς πόρου, ἐπιτήδειον γενέσθαι, πρὸς ἔξοδον μὲν τῶν τοῦ ἐγκεφάλου περιττωμάτων, εἴσοδον δὲ τῶν τῇ ὀσφρήσει αἰσθητῶν ὀσμῶν. τὰ γὰρ ἐξ ἐγκεφάλου περιττώματα οὐ μόνον ῥυτὰ καὶ ἐξίτηλα, ἀλλὰ καὶ παχέα καὶ πυώδη, ὡς ἐν κατάῤῥοις τε καὶ κορύζαις, ἃ δὴ βλέννας μὲν οἱ παλαιοὶ ὀνομάζουσι, μύξας δὲ οἱ νεώτεροι. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δύο τινὲς ὀχετοὶ κατάντεις, ἐξερευγόμενοι δι' ὑπερῴας εἰς τὸ στόμα, τοῦ παντὸς ἐγκεφάλου τὰ περιττώματα, ὅταν γε πλήρης περιττωμάτων γένηται ὁ ἐγκέφαλος, ἢ αὐτὸς ἑαυτοῦ δυσκρατώτερος γένηται. καλῶς γὰρ ἔχων ὁ ἐγκέφαλος, ἀρκεῖται διαπνεῖσθαι διὰ τῶν δύο πόρων καὶ μόνων τῆς ῥινός. πρεπόντως οὖν ὁ ἐγκέφαλος τὸν ὑπέρτατον τῆς κεφαλῆς τόπον κατέλαβεν, εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ, ὥσπερ τις οἰκοδεσπότης δορυφόρους ἔχων κύκλωθεν ἁπάσας τὰς αἰσθήσεις, τὴν ὅρασιν, τὴν ὄσφρησιν, τὴν ἀκοήν, τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν ἁφήν, ἅς τινας καὶ ἐκπέμπων καθ' ὅλου τοῦ σώματος, αἰσθητικὸν αὐτὸ ἀποτελοῦσα, χορηγῶν αὐτῷ αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν, διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.

XI. Nasi quidem cavitas iter quoddam est, qua itur ad cerebrum ac disceditur, neque alia rectior via ac declivior, præter nasi foramina inveniri potuisset, quæ cerebri purgamenta educeret, & olfactu sensiles odores admitteret: nam cerebri sordes non fluidæ modo sunt & exiles, sed etiam crassæ & purulentæ, ut in distillationibus & gravedinibus videre licet. Eas veteres Græci blennas, recentiores myxas, hoc est, mucos appellare consuevere. Duæ aliæ cloacæ declives sunt, in os per palatum ex toto cerebro supervacua evomentes, quando excrementis abundaverit cerebrum, aut aliqua intemperie affectum fuerit: nam secunda utens valetudine, ipsum per se valet per nasi vel sola foramina propria, excrementa discutere. Decenter itaque supremum capitis culmen in suam domum tanquam dominus cerebrum sibi vendicavit, omnibus sensibus, visu, olfactu, auditu, gustatu, tactuque ceu satellitibus undique stipatum: quos & in totum corpus effundens, ipsum sensorium facit, per animabilem spiritum ipsi motum sensumque suppeditans.

XII. Ἐκφύεται μὲν οὖν ἡ πρώτη συζυγία τῶν νεύρων ἀπὸ τῶν ἐμπροσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, κατερχομένη πρὸς ἑκατέραν κοιλότητα τῶν ῥινῶν, δι'

ὧν

XII. Primum sane par nervorum, ex primis cerebri ventriculis exiens, ad utrumque nasi foramen discurrit, in causaque est, ut odora-

menta

ὧν νεύρων καὶ τὴν διάγνωσιν ποιεῖται τῶν ὀσφραντῶν ὁ ἐγκέφαλος. ἐπεὶ δὲ οἱ πόροι τῆς ῥινὸς πλησίον εἰσὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀνεῳγμένοι δὲ οἱ αὐτοὶ πόροι διὰ παντὸς, ἠκολούθει δὲ ἐκ τούτου μεγάλη βλάβη τῷ ἐγκεφάλῳ ἐγγίνεσθαι διὰ τὸ ἀθρόως εἰσέρχεσθαι ψυχρὸν ἀέρα, ἢ ἀτμὸν θολερὸν καὶ ἀκάθαρτον. ἢ ταχέως κενοῦσθαι τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ὑγρὰ σὺν τοῖς ἀχρήστοις καὶ τὰ εὔχρηστα, προσέθηκεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθὴ σοφία κατὰ τὴν διέξοδον τοῦ κρανίου ὀστᾶ ποικίλως κατατετρημένα ὀπαῖς λοξαῖς ὥσπερ σπογγιὰν, ὥστε μήτ' ἔξωθεν ἄλλο τι προσπίπτειν σῶμα σκληρὸν, μήτ' ἀκραιφνῆ τὴν ψύξιν εἰσπνεόντων ἡμῶν, εὐθὺ τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εἰσιέναι κοιλιῶν. ταῦτα τὰ ὀστᾶ ὠνόμασται παρὰ τῶν ἀνατομικῶν, ἠθμοειδῆ· παρὰ δὲ τοῦ Ἱπποκράτους σπογγοειδῆ, καὶ κρείσσων αὕτη ἡ ὀνομασία. οἱ μὲν γὰρ ἠθμοὶ, εὐθύτρητοι· τὰ δὲ ὀστᾶ ταῦτα σκολιὰς τὰς ὀπὰς ἔχουσι δίκην σπογγιᾶς. μόνον δὲ ἡ σκληρὰ μῆνιγξ σκέπουσα τὸν ἐγκέφαλον διατέτρηται δίκην ἠθμοῦ. τῷ σκολιῷ γὰρ τῶν κατὰ τὰ ὀστᾶ διατρήσεων, ἐκωλύοντο ἂν ἐκκαθαίρεσθαι τὰ τοῦ ἐγκεφάλου περιττώματα, εἰ μὴ χρόνῳ παμπόλλῳ κατὰ βραχὺ διηθοῦντο· καὶ τῶν ἀτμῶν δὲ ἄνοδος, οὐδ' ὅλως ἂν ἐγίνετο τῷ πάχει εἰργομένη. συνεισέρχονται οὖν οἱ ἀτμοὶ τῷ ἀέρι κατὰ τὴν εἰσπνοήν. τὰ δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον περιττώματα, συνεξέρχονται τῷ ἀέρι τῆς ἐκπνοῆς. ὁ γοῦν εἰσπνεόμενος ἀὴρ ἐμποδιζόμενος ταῖς λοξότησι τῶν ἐν τοῖς

menta cerebrum ſentiat. Verum enimvero quoniam hi narium meatus prope cerebrum ſunt, ſemperque patent, ingentia damna cerebrum acciperet, ex aëris frigidi aut vaporis turbulenti immundique ſubita irruptione, aut quod ſimul cum inutilibus ſuccis boni quoque ex cerebro cito elaberentur. Ideo bona DEI ſapientia oſſa quædam varie obliquis cavernulis inſtar ſpongiæ perforata, in tranſitu calvariæ collocavit, ut ne corpus ullum durius extrinſecus incideret, aut ſincera frigiditas recta in cerebri ſinus penetraret. Oſſa hæc ab inciſoriæ artis profeſſoribus Græce, ἠθμοειδῆ id eſt, incerniculi vicem gerentia, ab Hippocrate ſpongioſa, & rectius, appellata ſunt: ſiquidem incernicula rectis foraminibus pertuſa ſunt, oſſa vero hæc in obliquum, ut ſpongiæ ſunt terebrata. Sola autem dura membrana cerebrum operiens, cribri more foratur: nam ob tortuoſa oſſium foramina, excrementorum cerebri exitus impediretur, niſi longiori tempore paulatim percolarentur: contra, vaporum aſcenſus craſſitudine vetante neutiquam fieret. Ob id igitur vapores una cum aëre, dum fit inſpiratio, ingrediuntur, & cerebri ſupervacua, dum aër efflatur, ſimul exeunt. Quamobrem aër attractus, dum inter oſſium flexuoſos anfractus relu-

 ctatur,

τοῖς ὀςοῖς στηράγγων, χλιαίνεται εἰσερχόμενος καὶ διακρίνεται, τὸ παχύτερον ἴσχεται καὶ παλινδρομεῖ, καὶ οὐκ εἰσδύνει ἀκάθαρτον ὥςε βλάπτειν τὸ ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου ψυχικὸν πνεῦμα, ἀλλ' εἰσέρχεται τὸ διακριθὲν χλιαρόν τε καὶ πεπεμμένον, καὶ λεπτομερέςατον εἰς τροφὴν καὶ αὔξησιν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.

ctatur, caleſcit evadens, & ſecernitur, atque ejus pars craſſior retinetur, retroque convertitur, neque fæculenta ſuccedens intra cerebri ventres animabilem ſpiritum contaminat: ſed ſecreta pars tepida concocta, & tenuiſſima ad alendum augendumque animabilem ſpiritum pervadit.

XIII. Διὰ γοῦν ταύτην τὴν ἀσφαλῆ εἴσοδόν τε καὶ ἔξοδον τοῦ ἀέρος, ἐξετέθησαν κάτωθέν τε καὶ ἄνωθεν χόνδροι, σύριγγας ἔχοντες παμπόλλους τῆς αὐτῆς ἕνεκεν χρείας. οὗτοι οἱ χόνδροι ὀνομάζονται μυξωτῆρες. σκεπάσματα τῶν αὐτῶν μυξωτήρων, τὰ ὀςᾶ τῆς ῥινὸς, δύο ὄντα τὸν ἀριθμὸν, δεξιόν τε καὶ ἀριςερὸν, ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα ἀπὸ ἄνωθεν αὐτῶν ἕως μέσου, ῥάχιν ποιοῦντα, ὥςε εἶναι τὸ ἐντὸς κενόν. ταῦτα τὰ ὀςᾶ οὐκ εἴασεν ἕως ἄκρου κατελθεῖν τοῦ μεγέθους τῆς ῥινὸς, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρόνοια· σφαλερὸν γάρ· ἀλλ' ἐξέφυσεν ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν, καὶ κάτω, χόνδρους κοιλότητας ἔχοντας, δεξιάν τε καὶ ἀριςερὰν, καὶ ἀποφραττομένας τὰς αὐτὰς κοιλότητας ἑτέρῳ χόνδρῳ, τῷ καλουμένῳ, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς, διαφράγματι· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, κίονι καὶ ςυλίδι. αἱ δὲ κοιλότητες παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζονται μυκτῆρες· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς θάλαμοι. τὸ δὲ τῆς ῥινὸς πλήρωμα, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζεται, ἀκροῤῥίνιον· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, σφαίριον. τὰ δὲ ἐδάφη τῶν κοιλωμάτων

XIII. Idcirco propter hunc tutiorem introitum aëris, & egreſſum, ſupra ſubterque cartilagines ſpiramentis pluribus perviæ ad hunc uſum poſitæ fuerunt: id genus cartilagines Græce myxoteres appellantur, ipſarum tegumenta bina naſi oſſa ſunt, inter ſe ſuperne ad medium usque ferruminata, & dorſum facientia, adeo, ut interius inanis cavitas pateat. Oſſa hujusmodi ad extremam naſi magnitudinem deſcendere, optimi DEI providentia non permiſit, periculum enim foret: ſed ante, poſt, ſubterque cartilagines quasdam creavit, dextrum ſiniſtrumque cavum habentes, & ipſa cava alia cartilagine diremit, quæ à medicis ſeptum, à poëtis columna ſeu columella vocatur: cavitates autem apud medicos narium vocabulum habent, à poëtis thalami dicuntur: at naſi acies à medicis Græce acrorrhinion, quod Latine ſonat naſi extremum, nominatur: poëtæ ſphærion, id eſt, orbiculum vocant, ſed

μάτων παρὰ τοῖς ποιηταῖς ὀνομάζονται ληνοί· τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τοῦ χόνδρου τῆς ῥινὸς, πτερύγια· διὰ τί δὲ ὅλη ἡ ῥὶς οὐκ ἐξ ὀστῶν σύγκειται, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄνωθεν αὐτῆς μέρος ἕως τοῦ μέσου ἐξ ὀστῶν· τὸ δὲ κάτωθεν ἐκ χόνδρων. ἢ ὅτι τὸ μὲν ἄνω μέρος, τεῖχος τῶν ὀφθαλμῶν ἑκατέρωθεν ἐγεγόνει· εἰ δὲ κατήρχετο ἕως ἄκρου τῆς ῥινὸς τὰ δύο ταῦτα ὀστᾶ, ἐθλῶντο ἂν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσβολῶν, ἢ καὶ ἀπεθραύοντο ῥαδίως κραῦρα ὄντα, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἂν ὑπεπιέζοντο ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου κατερχόμενα ὑγρὰ, οὐδ᾽ ἂν συνεστέλλοντο καὶ διεστέλλοντο τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς, τῇ σκληρότητι τῶν ὀστῶν ἀκίνητα διαμένοντα· διὰ τοῦτο ἡ δημιουργικὴ τοῦ Θεοῦ σοφία κατεφύτευσεν ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς ῥινὸς χόνδρον, ἵνα τὰς τῶν σκληρῶν σωμάτων προσπιπτούσας προσβολὰς ῥαδίως ὑπομένῃ τῇ δυσπαθείᾳ αὐτοῦ, καὶ ὑποπιέζωνται τοῖς δακτύλοις ἐν τῇ πλημμύρᾳ τῶν ὑγρῶν, καὶ ἵνα διαστέλλωνται τὰ πτερύγια τῆς ῥινός. πολλάκις γὰρ ἐν περιπνευμονίαις καὶ φρενίτισι καύματος πολλοῦ κατὰ τὸν πνεύμονα ὄντος, δεόμεθα πλείστης ἐμψύξεως· ἢ καὶ διὰ δρόμον καὶ παλαίστραν σφοδρότερον ὑποκινηθέντες δεόμεθα πολὺν ἀέρα ἕλκειν τὸν ἔξωθεν καὶ ἀνοίγομεν τὰ πτερύγια τῆς ῥινός· ὥστε εὐρύχωρα γίνεσθαι πρὸς τὸ ἱκανῶς ἐμψύξαι, καὶ ἀβλαβῆ τὸν ἄνθρωπον φυλάξαι. πολλοὶ γὰρ στενόρρινοι διαπλασθέντες, ἀναγκάζονται ἐν τοῖς ἀγῶ-

ſed cavitatum pavimenta poëtæ torcularia appellarunt, at quæ naſi cartilagini utrinque adjacent, alas. Cæterum quare naſus totus oſſeus non eſt, ſed pars ſuperior usque ad dimidium ex oſſibus, inferior ex cartilaginibus componitur? An quoniam pars ſuperior murus oculorum utrinque factus eſt? verum ſi usque ad extremum naſum hæc oſſa proceſſiſſent, externis appulſibus retunderentur, vel etiam fragilia cum ſint, facile perfringerentur. Præterea quomodo humores à cerebro delabantes manibus exprimi poſſent? item naſi alæ contrahi tendique nequiſſent, ſi oſſea duritie immobiles perſtitiſſent, eam ob cauſam opifex DEI ſapientia extremo naſo cartilaginem indidit, ut durorum corporum incidentes ictus ſua firmiore natura facile ſuſtineat, & humorum defluentium copia dum emungitur, nares ipſæ comprimi valeant, atque ut alæ dilatentur. Nam plerumque inflammato pulmone, aut cerebro, magnum pulmonis æſtum abunde refrigerare opus eſt. Præterea curſu aut lucta vehementius fatigati, multum extrinſecus aërem ducere cogimur, inde naſi alas pandimus, ut ad ſatis refrigerandum, incolumitatemque hominis cuſtodiendam ſufficiant: multi enim anguſtis naribus creati, in certaminibus ſuffocantur: quin etiam circa equo-

ἀγῶσιν. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τοὺς ἵππους ἔμπειροι ἰατροὶ, τὰς ῥῖνας αὐτῶν σχίζουσιν, εἰ φύσει στεναὶ ὦσιν. ἀναγκάζονται γὰρ οἱ στενόῤῥινοι τῶν ἵππων ἐν πολλῷ δρόμῳ θερμότατοι ὄντες.

equorum valetudinem periti medici, eorum nares proſcindunt, ſi natura arctiores fuerint, quandoquidem equi anguſtis naribus, longo curſu valde incalentes, ſuffocari conſueverunt.

XIV. Διὰ τί δὲ τοιαύτη κατεσκευάσθη ἡ ῥὶς, καὶ τοιούτου σχήματος; ἢ εὐπρεπείας χάριν; πολλάκις γάρ τινες λωβηθέντες, καὶ τὰ τῆς ῥινὸς ἀποβαλόντες ἄκρα, αἴσχιστοι τῇ θέᾳ γεγόνασιν, ὡς δυσχεραίνειν ἅπαντας τοὺς ὁρῶντας αὐτούς. εὐπρεπείας οὖν ἕνεκα κατεσκευάσθη ἡ ῥὶς, ἅμα τε καὶ ὀχετὸς ἐστιν τῆς εἰσόδου τε καὶ ἐξόδου τοῦ ἀέρος, διὰ πολλὰς αἰτίας εἰσερχομένου αὐτοῦ, ἃς καὶ πρόσθεν ἐγράψαμεν.

XIV. Cur autem naſus hoc modo & tali figura formatus eſt? an ornamenti cauſa? multi enim ferro laceri, ac ſummo naſo privati, turpiſſimo ſpectaculo fuere, ut obvius quisque ægre id ferret, atque averſaretur: quare decoris cauſa naſum DEUS molitus eſt, ac ſimul, ut ingredientis exeuntisque aëris quædam fiſtula eſſet, ob plures, quas ſupra poſuimus cauſas. De naſi artificio ſatis ample loquuti fuimus.

XV. Περὶ μὲν οὖν τῆς κατασκευῆς τῆς ῥινὸς, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα. ῥητέον δὲ καὶ περὶ ὀφθαλμῶν, τὴν ἀρχὴν ποιησαμένοις ἀπὸ τοῦ καθήκοντος νεύρου τοῦ ἐξ ἐγκεφάλου τοῦ μαλακοῦ· ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἐκ τῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν προϊόντα, πεφύκασι χορηγεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν ὅρασιν· μαλακὰ δέ εἰσι καὶ ταῦτα, καθάπερ καὶ τὰ εἰς τὴν ῥῖνα φερόμενα, καὶ εἴτε μίαν συζυγίαν ἀμφοτέρας ἐθέλοις ὀνομάζειν, εἴτε δύο, πρώτην τε καὶ δευτέραν, οὐχ ἁμαρτήσεις. ἀμφότεραι γὰρ τῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν ἐκπεφύκασιν, καὶ ἀμφότεραι μαλακῶν νεύρων συζυγία ἐτάχθησαν. παρὰ γὰρ τοῦ Γαληνοῦ

XV. In præſentia oculorum naturam docere opus eſt, prius nervo molli à cerebro veniente declarato, quoniam & hi ex prioribus cerebri cavis prodeuntes, ut viſum oculis ſuggerant, natura conſuluit. Sunt quidem & hi molles, quales etiam nervi ad naſum deſcendentes, quod ſi utrosque unum par, aut duo primum & ſecundum nominare velis, nihil erraveris: utrunque enim ex prioribus cerebri ventribus enaſcitur, & utrumque mollium nervorum par ſtatuitur: nam apud Galenum medicum ſapientiſſimum, non primum par, ſed utrumque primum vocatum eſt, cum ab eadem

ληνοῦ τοῦ σοφοῦ ἰατροῦ, οὐ πρώτη συζυγία, ἀλλ᾽ ἀμφότεραι πρῶται ἐκλήθησαν, ὡς ἑνὸς τόπου ἐκπεφυκυῖαι, καὶ ὡς μαλακῶν νεύρων ἀμφότεραι οὖσαι ἀρχαί. Ταῦτα τὰ μαλακὰ νεῦρα, τὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καθήκοντα, εἰς τὸ τὴν ὅρασιν χορηγεῖν, ὀνομάζονται ὀπτικά· ἐπειδὴ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα δι᾽ αὐτῶν ἐκπέμπεται, διακρῖνον τὰς τῶν χρωμάτων ἑκάστου ἰδιότητας τῷ πρώτῳ ὀργάνῳ τοῦ ὀφθαλμοῦ· προσομιλοῦντα τῷ κρυσταλλοειδεῖ· ἐν γὰρ τῷ ὀφθαλμῷ τριῶν ὑγρῶν ὄντων, κρυσταλλοειδοῦς, ὑελοειδοῦς, ὠοειδοῦς, πρῶτον ὄργανον ὁρατικὸν, τὸ κρυσταλλοειδὲς ἐγένετο· τὰ δ᾽ ἄλλα, τροφῆς ἕνεκα.

XVI. Ἔστι δὲ ὁ ὀφθαλμὸς κατὰ τὸ σχῆμα, σφαιροειδές. τὸ γὰρ σφαιροειδὲς σχῆμα, εὐπρεπέστερον καὶ εὐκινητότερον τῶν ἄλλων σχημάτων ἐστίν· ἔοικε δὲ κωδύᾳ τῇ βοτάνῃ. τῇ δὲ οὐσίᾳ, ῥυτός· ἐξ ὑγρῶν γὰρ ἡ σύνθεσις αὐτοῦ. τῷ δὲ μεγέθει ἡλίκη καὶ ἡ κοίτη αὐτοῦ κατεσκευάσθη· ἐπεὶ δὲ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς, καθὼς φησιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν· ὁ δὲ λύχνος οὐκ ἐπ᾽ ἐδάφους ἔχει τὴν θέσιν, οὐδ᾽ ἐν μέσῳ τόπῳ, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ὑψηλοῦ τόπου κεῖται, εἰ μέλλοι φωτίζειν τόν τε οἶκον ἅπαντα, καὶ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τούτου δημιουργικὴ σοφία εἰδυῖα ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου λαμβάνειν τὴν ὅρασιν τοὺς ὀφθαλμοὺς, πλησίον τοῦ ἐγκεφάλου τὴν θέσιν αὐτῶν ἐτεχνήσατο· καὶ

* Matth. VI, 22. Luc. XI, 34.

dem radice utrumque pullulet, & mollium nervorum utrumque ſit initium. Hi molles nervi oculos petentes, ut in ipſos viſibilem vim irrigent, viſorii nominantur, quoniam ab anima cognominatus ſpiritus, coloris cujusque differentias diſtinguens, per ipſos primo oculi inſtrumento, cryſtallino videlicet inhærentes, emittitur: ſiquidem cum in oculo tres ſint humores, cryſtallinus, vitreus, & ovorum albo ſimilis: primum viſionis inſtrumentum cryſtallinus eſt, reliqui alimento ſunt.

XVI. At oculus figura eſt globoſa: ea enim cæteris eſt decentior & mobilior, atque herbæ codyæ vocatæ, id eſt capitis papaveris ſimilitudinem refert: & labili eſt materia, ſiquidem ex humoribus componitur: magnitudine autem tanta eſt, quantum eſt ejus conceptaculum. Verum quoniam corporis lucerna eſt oculus, ut JESUS CHriſtus verus DEUS noſter in ſanctis Evangeliis teſtatur: * at lucernæ ſedes non in pavimento, non medio, ſed altiſſimo loco eſt, ſi totam domum, domusque incolas ſplendore perfundere debeat: itidem & ejus artificioſa ſapientia ex cerebro viſoriam facultatem oculos haurire cognoſcens, eos prope cerebrum collocavit: cumque hominis ambulatio in priora tendat,

καὶ ἐπειδὴ ἡ περιπάτησις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν βαίνει, τὸν ἔμπροσθεν τόπον ἐξελέξατο· καὶ δύο τὸν ἀριθμὸν αὐτοὺς ἐποίησε, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· ὥστε ποτὲ τοῦ ἑνὸς ἀμαυρωθέντος, διοικεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ ἑνός. πολλοὶ γὰρ διὰ δριμὺ ῥεῦμα ἢ ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπώλεσαν, ἢ τὸν ἕνα. καὶ ἄλλως δὲ χρήσιμον τὸ δύο εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς. οὐ μόνον γὰρ τὰ ἔμπροσθεν ὁρᾶν χρὴ, ἀλλὰ καὶ τὰ πλάγια, καὶ τὰ ὀπίσω σκοπεῖν.

XVII. Ῥυτοὺς δὲ ὄντας κατ' οὐσίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐκ εἴασε γυμνοὺς, οὐδ' ἐπιπολῆς κεῖσθαι, ἀλλὰ χώρας αὐτοῖς κατεσκεύασεν ἐξοχὰς ἐχούσας, ὥσπερ χάρακας ἐκ τῶν ἄνω μερῶν τὰς ὀφρύας. ἐκ δὲ τῶν κάτω ἀνατέταται τὰ τοῦ προσώπου μῆλα· μέσον δὲ τῶν δύο ὀφθαλμῶν, τὰ ὀστᾶ τῆς ῥινός. ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῶν δεξιά τε καὶ ἀριστερὰ, τὰ δύο ζυγώματα, τὰ ἀποτειχίσματα τῶν κροταφιτῶν μυῶν. ἐνέδυσε δὲ τούτοις καὶ χιτῶνας, οἵτινες ὀνομάζονται βλέφαρα.

XVIII. Κλείονται μὲν οὖν ὑπὸ δύο μυῶν, ἀνοίγονται δὲ ἀπὸ μυὸς ἑνός, καὶ τοῦτο πρεπόντως. οὐ γὰρ ὑπὸ δύο ἡνιόχων ἀναχαιτίζεται εἷς ἵππος. μᾶλλον μὲν οὖν ὥσπερ τις ἡνίοχος δι' ἑνὸς χαλινοῦ περιάγει δύο ἵππους ἢ τέσσαρας, οὕτως τοὺς δύο μύας τοὺς κλείοντας τὸ βλέφαρον ἀνοίγει εἷς μῦς. τοῦτο δέ φησι καὶ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, ῥικνὸν βλέφαρον. τῶν γὰρ κλειόν-

tendat, priorem etiam oculis locum delegit: geminosque fecit, ob ejus miſerationis ubertatem, ut uno interdum captus oculo, altero regi homo poſſet: plerique enim ob acrem fluxionem aut ambos, aut unum ſaltem oculum amiſerunt. Et binos alioqui eſſe oculos utile eſt: quoniam non priora ſolum cernere, ſed etiam in obliquum & à tergo aſpicere neceſſe eſt.

XVII. Ipſos præterea fluxili materia conſtantes, nudos, aut in ſumma cute expoſitos nequaquam dimiſit, ſed intra concavas ſedes repoſuit, & excelſis undique partibus vallavit: primum enim ſuperiora ſuperciliis obducuntur, genæ deinde ab inferiori parte tutantur. naſi oſſa oculis interjecta ſunt: utrinque vero à dextra & à læva, bina ſunt vocata juga, ceu temporalium muſculorum propugnacula: oculos præterea membranis veſtivit, quas palpebras appellant.

XVIII. Has vero duo muſculi claudunt, unus tantum aperit, neque id abſurde factum eſt, non enim à duobus aurigis unus equus compeſcitur: contra potius, ut unus auriga uno freno duos aut plures circumagit equos, ſic & binos palpebram claudentes muſculos, unus tantum recludere valet. Hanc autem & in libro præſenſionum, retortam palpebram Hippocrates

κλειόντων τοῦ ἑνὸς παθόντος, ὁ εἷς ἐνεργεῖ, καὶ γίνεται μέσον κλάσις κατ' εὐθεῖαν γραμμήν, τοῦτό ἐστιν τὸ ῥικνόν. καλεῖται δὲ τὸ βλέφαρον παρὰ τοῖς ποιηταῖς κάλυμμα καὶ ἐπικοιλίς. ὅ γε μὴν ἔγκοιλος τῶν βλεφάρων περίδρομος, κόγχος καλεῖται· αἱ δ' ἐν αὐτῷ γραμμαί, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ῥυτίδες ὀνομάζονται· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, ἴλιγγες. τὸ δὲ κάτωθεν τῶν βλεφάρων τὸ ἀσάλευτον, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ταρσὸς καλεῖται, παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς κοιλίς· ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἀνέμου πνεύσαντος σφοδροῦ, διασκορπίζονται ἐν τῷ ἀέρι κονίαι, καὶ κάρφη, καὶ κυρήβια, καὶ ψήγματα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καταβλάπτουσιν, ἐξέφυσε τρίχας ἀναυξήτους ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν βλεφάρων τὸν περίδρομον καὶ τοῦ ὑποκειμένου τῷ βλεφάρῳ ταρσοῦ. ὑπείληφε δὲ ἀμφότερα τὰ βλέφαρα, τὸ μὲν ἄνω ὁ περιόστειος ὑμήν, ἐκφυόμενος ἀπὸ τῶν ὀφρύων· τὸ δὲ κάτω, ἐκφυόμενος ἀπὸ τῶν μήλων. ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ῥέοντας ἱδρῶτας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ μετώπου, ἵνα μὴ πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καταρρέωσιν, ἐξέφυσε κατὰ τὰς ὀφρύας, ἑτέρας τρίχας ἀναυξεῖς, κάμψασα τὸ ἄθροισμα τῶν τριχῶν τῶν ὀφρύων ἐπὶ ῥῖνα καὶ κροτάφους, ὡς καμαροειδεῖς γενέσθαι τοὺς ὀφρύας· ἅμα μὲν ποδηγεῖσθαι πρὸς ῥῖνα καὶ κροτάφους τοὺς ἱδρῶτας· ἅμα καὶ εὐπρέπειαν τῷ προσώπῳ χαρίζεσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἐν

τοῖς

crates appellavit: nam claudentium musculorum altero affecto, unus tantum in officio manet: fitque secundum rectam lineam medium, quod *κλάσις* Græce dicitur, fractio à Latinis dici potest. Hæc est ab Hippocrate retorta palpebra appellata, à poëtis operimenrum, & epicœle, id est, subconcava. Concavus quidem palpebrarum ambitus, concha vocatur, sed ipsius lineæ, à medicis rugæ, à poëtis vertigines dicuntur. Inferior palpebrarum pars, quæ immota jacet, apud medicos tarsos vocatur, apud poëtas cœlis. Cæterum quoniam plerumque violentiore spirante vento pulvis, festucæ, conchulæ, & minuta cujusque rei fragmenta per aërem disjecta oculos infestare solent, pilos quosdam nihilo magis augescentes palpebris, subjectoque palpebris tarso Divina providentia in orbem consevit. Utramque autem palpebram membranæ vestiunt: superiorem, membrana os ambiens, à superciliis nascens, inferiorem à genis prodiens. Quin etiam ob sudorem à capite & fronte defluentem, ne in oculos feratur, pilis incremento carentibus supercilia munita sunt, horumque pilorum in superciliis agmen in nasum & tempora curvatum est, ut arcum quendam fornicemve repræsentent, cum ut sudorem ad nasum & tempora divertant, tum

ut

τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐστὶν ἡ τοῦ βλέπειν ἐνέργεια, πᾶσι δῆλον. πῶς δὲ βλέπουσι, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ βλέπειν αὐτοὺς, καὶ ἀπὸ τίνων χιτώνων ἡ σύνθεσις αὐτῶν, καὶ πόσα ὑγρὰ ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτῶν περιέχονται, ῥητέον.

ut decorem & venuſtatem faciei largiantur. Itaque in oculis eſſe cernendi munus, omnes dilucide noverunt, ſed quomodo cernant, quæque cernendi cauſa, ex quibus conſtent tunicis, quotque intra eas humores includantur, jam explicare tentabo.

XIX. Ἀπὸ τοίνυν τῶν ἔμπροσθεν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐξ αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ σώματος αὐτοῦ, συζυγία τις νεύρων παρακειμένη μαλακῶν τῇ τῆς ῥινὸς συζυγίᾳ, ἑκατέρωθεν παρατέταται, ἓν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓν ἐξ ἀριστερῶν. τούτῳ τῷ ὀπτικῷ νεύρῳ ἐκφυομένῳ τοῦ ἐγκεφάλου συνεκφύονται ἥ τε λεπτὴ μῆνιγξ καὶ ἡ παχεῖα· καὶ διαπεράσασαι ἄμφω σὺν τῷ νεύρῳ τὸ τρῆμα τοῦ ὀστοῦ, κατέλαβον τὴν χώραν τοῦ ὀφθαλμοῦ. εἶτα τὸ μὲν νεῦρον πλατύνεται περιλαμβάνον τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν· ἡ δὲ λεπτὴ μῆνιγξ σὺν τῷ νεύρῳ πλατυνομένη, γεννᾷ τὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα. ἐπεκτεινόμενος δὲ ὁ ἀμφιβληστροειδὴς χιτὼν περιέχων καὶ τὸ ὑελοειδὲς ὑγρὸν, συμπαραλαμβάνει τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα, περιέχοντα τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν, καὶ μέρος τι τοῦ ὑελοειδοῦς εἰς τροφὴν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς· εἶτα ἀνέρχεται μὲν ὁ ἀμφιβληστροειδὴς ἕως τῆς στεφάνης τῆς ὀνομαζομένης ἴριδος· κἀκεῖ ἑνοῦται τῷ περιοστείῳ χιτῶνι τῷ λευκῷ. ἐκφυόμενος γὰρ ὁ λευκὸς χιτὼν ἀπὸ τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ ὀστῶν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ μεγάλου κανθοῦ καὶ

XIX. Itaque à prioribus cerebri finibus, ex ipſa videlicet ejus materia, quoddam nervorum mollium conjugium naſi nervis adjacens, utrinque porrigitur, unusque in dexteriore parte, alter in ſiniſtra eſt. Cum hoc viſivo nervo ex cerebro naſcente, ſimul & tenuis & craſſa membrana oriuntur, utraque cum nervo oſſis foramen pervadentes, in oculi regionem perveniunt: ibi nervus dilatatur, humoremque à cryſtalli ſimilitudine cryſtalloidem Græce vocatum complectitur: tenuis vero tunica cum nervo ampliata reticularem membranam facit: hæc magis extenta & vitreum humorem includens, ſimul & tunicam, rhagoidem à Græcis ex uvæ acini ſimilitudine dictam, continet: hæc rurſum cryſtallinum humorem, partemque vitrei nutrimentum cryſtallino ſubminiſtrantis amplectitur. Inde reticularis tunica, usque ad appellatam Græce ſtephanem, Latine coronam, quæ & iris dicitur, aſcendit, ibique cum alba membrana os am-

καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ μικροῦ κανθοῦ, πλατύνεται, ἐπικείμενος πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῦ μορίοις, ἐπεκτεινόμενος μέχρι τῆς στεφάνης· κἀκεῖ ἑνοῦται τοῖς λοιποῖς χιτῶσιν. αὕτη γὰρ ἡ στεφάνη ἕνωσίς ἐστι καὶ κοινὸς ὅρος πάντων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ χιτώνων. καλεῖται δὲ καὶ ἶρις καὶ κύκλος τοῦ ὀφθαλμοῦ. περιεκτικωτέρα οὖν ἡ παχεῖα μῆνιγξ τῆς λεπτῆς οὖσα, καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου συνεξελθοῦσα τὸ ὀστοῦν πλατυνομένη περιέχει τὸ ᾠοειδὲς ὑγρὸν, ἐξ οὗ γίνονται τὰ δάκρυα. γίνονται δὲ τὰ δάκρυα, ἐκπιεζομένου τοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ διὰ ψύξιν, ἢ διὰ θλίψιν.

XX. Εἰ δέ τις φήσει, διὰ τί οὖν πληροῦνται; φαμὲν διὰ τὸ χορηγεῖσθαι ἀπὸ τῶν ὑγρῶν τοῦ ἐγκεφάλου, κἀκεῖνα ἐκ τῶν πλησιαζόντων μορίων, αὖθις δὲ ἐκεῖνα ἐξ ἄλλων κατὰ τὸ Ἱπποκράτους ῥητὸν, πάντα ἐκ τούτων, ξύρροια μία καὶ πάντα συμπαθέα. ἀνέρχεται δὲ μέχρι τῆς στεφάνης ἡ αὐτὴ μῆνιγξ ἐντὸς τῆς στεφάνης λεπτυνομένη καὶ διαυγὴς ἀποτελουμένη, καὶ λειοτάτη γινομένη, ὥσπερ τι κεράτιον ἐξεσμένον· καὶ ἀναπληροῖ τὴν ἐντὸς εὐρυχωρίαν τοῦ κύκλου, γεννῶσα τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα. οὗτος ὁ κερατοειδὴς χιτὼν πάντων ἐκτὸς κείμενος, τῷ λεπτῷ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀπερρήγνυτο ἂν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων σωμάτων· διὰ τοῦτο ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ συνέθηκε τῷ χιτῶνι τούτῳ καὶ ἕτερα τοιαῦτα λεπτὰ καὶ διαυγῆ σώματα,

ambiente in unum coit: ſiquidem alba membrana ab oculi oſſibus veniens, ex parte magni, & ex parte parvi anguli dilatatur, omnibus oculi partibus inhærens, & usque ad iridem ſe diffundens, ibique cum cæteris tunicis jungitur. Iris enim quid aliud eſt, quam coitus, communisque omnium oculi tunicarum finis? vocatur vero corona, iris, & oculi circulus. Igitur craſſa tunica, tenui & viſorio nervo capacior oſſis foramen egreſſa, & latius ſe pandens, humorem ovi albo ſimilem continet, ex quo lachrymæ profluunt: fiunt autem, frigore aut compreſſu oculum urgente.

XX. At ſi quis rogaverit, unde iſte humor in dolore tam fœcundus & paratus? reſpondebimus, à cerebri humoribus materiam ſuggeri, illisque à propinquis partibus, rurſumque & illis ab aliis, juxta Hippocratis dictum: ***Omnia ex iis confluxus unus & conſpiratio una, & omnia ſimul patibilia.*** Eadem membranula ſub iride, extenuata & pellucida, læviſſimaque effecta, inſtar cujusdam perpoliti corniculi interius circuli inane complet, corneam tunicam efficiens. Verum tunica hæc cornea omnium extima cum ſit, tenuique corpuſculo, ab exterius incurſantibus reſcindi potuiſſet. Idcirco Divina ars huic tunicæ alia hujusmodi gracilia nitida-

ματα, ὥσπερ πτύχας τινάς· ὡς τετραπλάσιον γίνεσθαι τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα, ἵνα τῷ μὲν διαυγεῖ τῶν σωμάτων ἀνεμπόδιστος γίνηται τοῦ ὁρατικοῦ πνεύματος ἡ εἴσοδος· τῇ δὲ συνθέσει τῶν κληδόνων· οὕτω γὰρ αὐτὰ ὀνομάζουσιν οἱ ἀνατομικοί· ἀσινὴς ἡ ταῖς ἔξωθεν προσβολαῖς. ἐστι δὲ ἡ τάξις τῶν χιτώνων αὕτη· πρῶτος ὁ κερατοειδὴς, δεύτερος ὁ ῥαγοειδής, τρίτος ὁ ἀμφιβληστροειδής, καὶ τέταρτος ὁ ἐπιπεφυκὼς, ὁ λευκός. ὁ δεύτερος οὖν, ὁ ῥαγοειδὴς, σφαιροειδὴς μὲν τῷ σχήματι· ῥαγὶ γὰρ σταφυλῆς ἔοικε· μέλας δὲ τὴν χροιὰν, διὰ τὸ περιέχειν τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν. τοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἥδιστα χρώματα τὰ προσεγγίζοντα τῷ μέλανι χρώματι, καθάπερ εἰσὶ τά τε φαιὰ καὶ τὰ κυανᾶ· λυπηρὰ δὲ τὰ λαμπρά. τὸ γὰρ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν διαυγές τε ὂν καὶ λαμπρὸν, καθάπερ ὁ κρύσταλλος, πρεπόντως τοῦ τοιούτου τετύχηκε περιβλήματος. τοιοῦτόν τι μηχάνημα πονηρὸν πεποίηκε Διονύσιος ὁ τῆς Σικελίας τύραννος, ἀμυντήριον τοῖς κολαζομένοις· δεσμωτήριον κατεσκεύασεν ἀδιάπνευστον, πανταχόθεν σκότους ἔμπλεων· πλησίον δὲ τοῦ δεσμωτηρίου κατεσκεύασεν ἕτερον οἶκον λαμπρότατον τιτάνῳ κεχρισμένον· χρονισάντων δὲ τῶν δεσμωτῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, εἶτα πρὸς τὸν λαμπρὸν οἶκον ἠγμένων, τύφλωσις ἐγίνετο. περιφερὲς δέ ἐστι τὸ σχῆμα τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ ἀπολειπόμενον τῆς σφαίρας· τὸ γὰρ ἔμπροσθεν αὐτοῦ μέρος, ὥσπερ φακός·

tidaque corpora, veluti plicas quaſdam compoſuit: atque inde quadrupla fit cornea tunica, ut corporum perſpicuitate expeditum ſit viſorii ſpiritus iter, ſed corporum eorum appoſitu, quæ ctedones à diſſectionis magiſtris vocantur, externis injuriis minime ſit obnoxia. Tunicarum ordo is eſt: prima cornea, ſecunda uvea ſeu acinalis, tertia aranealis ſive reticularis, quarta ſuperinhærens, alba appellata. Igitur ſecunda acinalis, figura eſt rotunda: nam uvæ acino ſimilis eſt, calore atra, quoniam cryſtallinum humorem claudit: colores enim in atrum vergentes, oculis jucundiſſimi ſunt, ut fuſcus & cyaneus: moleſti ſunt ſplendidi. Itaque cryſtallinus humor perſpicuus, ut cryſtallus, fulgensque, jure hujusmodi ſepto cinctus eſt. Id genus quandam atrocem machinam Dionyſius Siciliæ tyrannus in reorum ſupplicium excogitavit: carcerem quendam diſſlabilem ſane, ſed undique tenebricoſum, extruendum curavit: prope hunc alterum domicilium luce clariſſimum, & calce illitum, ædificari juſſit: atque ita rei diu in carcere macerati, poſtea in ſplendidiſſimam domum ducti occœcabantur. Rotunda eſt autem cryſtallini humoris figura à globo deficiens: ejus enim prior pars inſtar lentis compreſſa eſt: ea parte acinalis membrana rotundo foramine cava eſt, extra

φακός· τέτρηται δὲ καὶ τοῦτο τὸ μέρος. ὁ δὲ ῥαγοειδὴς χιτὼν, κατὰ κύκλον ἐπίβλημα ἔχων ἔξωθεν τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα καὶ μόνον. ὅπως δὲ μὴ προσψαύσῃ ὁ κερατοειδὴς χιτὼν, κατὰ τοῦ τὸ τρῆμα, τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, προενοήσατο ἡ δημιουργικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ· ἅμα μὲν ἐπὶ πλέον ἀγαγοῦσα ἐκτὸς τὴν κατ' εὐθὺ τοῦ τρήματος κειμένην μοῖραν τοῦ κερατοειδοῦς· ἅμα δὲ ὑγρῷ λεπτῷ καὶ καθαρῷ οἷόν περ τὸ ἐν τοῖς ᾠοῖς ἐστι, περιχέουσα τὸν κρυσταλλοειδῆ. καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις αἰθεροειδοῦς τε καὶ αὐγοειδοῦς, πληρώσασα πνεύματος ἅπασαν τὴν χώραν τῆς κόρης, τὸ βλέπειν ἀπειργάσατο· τὸ γὰρ ὀπτικὸν πνεῦμα τὸ ἐξ ἐγκεφάλου κατερχόμενον διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ μαλακοῦ νεύρου μέχρι τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ καὶ τῆς κόρης κατέρχεται ἀνεμποδίστως. ἐνδέδυται δὲ, τὸ μὲν πρὸς τῷ τρήματι μέρος τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, χιτῶνα ἀραχνοειδῆ, λευκόν τε καὶ λαμπρὸν ἐκ τοῦ μαλακοῦ νεύρου γεννηθέντα. τὸ γοῦν εἴδωλον τῆς κόρης ὡς ἐν κατόπτρῳ τινὶ τούτῳ τῷ χιτῶνι, συνίσταται στιλπνῷ καὶ λείῳ ὄντι ὑπὲρ ἅπαντας.

extra ſuperveniens ſola cornea, veluti quoddam operculum includit. Cæterum ut ne cryſtallinum humorem cornea membrana contingeret, Divina cavit ſapientia: nam ſimul & corneæ particulam è directo foramini adverſam latius tendens, & humore tenui ac mundo, ovi albo ſimili cryſtallinum circumfundens: adhæc tertio æthereo luminoſoque ſpiritu locum totum pupillæ refarciens, videndi facultatem ſuppeditat: viſorius namque ſpiritus è cerebro veniens, per mollis nervi fiſtulam in cryſtallinum usque humorem ac pupillam patenti calle perlabitur: at cryſtallini humoris pars pupillam ſpectans, tenuiſſima tunica, quæ inde aranealis dicitur, candida fulgentique, ex molli nervo genita involvitur. Igitur pupillæ imago, ceu quodam in ſpeculo in hac membrana, ſplendida omniumque læviſſima conſiſtit.

XXI. Ὑγρότητος δὲ δαψιλοῦς ἐν τῷ ῥαγοειδεῖ χιτῶνι περιεχομένης, μέλανές εἰσιν οἱ ὀφθαλμοὶ, ὥσπερ εἰ ὀλίγη ἐστὶν ἡ ὑγρότης, γλαυκότης ἐγγίνεται. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν οἱ γλαυκόφθαλμοι, πρὶν εἰς γῆρας ἐλθεῖν, τυφλοῦνται. μέσης δὲ τῆς ὑγρότητος οὔσης, τοιαύτης ἰδέας εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοὶ, ὁποίας ἡ τῶν ἱεράκων.

XXI. Quando vero humor copioſior acinali tunica continetur, nigri ſunt oculi: contra ſi paucus, glauci: atque id eſt in cauſa, ut eos habentes oculos ante ſenectutem cœci evadant: ſi moderata inſit humiditas, ejusmodi ſunt oculi quales habent accipitres.

XXII. Ἐπεὶ δὲ κατ' εὐθεῖαν ἡ ὅρα-

XXII. Quoniam autem viſio indire-

ὅρασις γίνεται, ἐλλιπὴς ἂν ὑπῆρχεν, εἰ ἀκίνητοι ἔμμενον οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ παντάπασιν ὀλίγιστα ἂν ἑώρων οἱ ἄνθρωποι. Διὰ τοῦτο οὖν ἄχρι πλεῖστον περιάγεσθαι ὁ δημιουργὸς Θεὸς ἡμῶν πεποίηκε· καὶ σὺν αὐτοῖς ὅλον εὐκίνητον ἀπειργάσατο τὸν τράχηλον, καὶ δύο αὐτοὺς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐποίησε, διεστώτων ἀπ' ἀλλήλων ἀξιολόγως.

XXIII. Εἴπερ οὖν ἐχρῆν μὲν αὐτοὺς κινεῖσθαι, διὰ μυῶν δὲ ἅπασα κίνησις γίνεται, δῆλον ὡς καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μύες ἐτέθησαν πρὸς κίνησιν. αἱ τοίνυν κινήσεις τῶν ὀφθαλμῶν εἰσὶν ἕξ· μία μὲν, ἔσω πρὸς τὴν ῥῖνα· ἄλλη δὲ, ἔξω πρὸς τὸν μικρὸν κανθὸν, ἄλλη δὲ ἄνωθεν ἐπὶ τὰς ὀφρύας, ἄλλη δὲ κάτω, πρὸς τὰ μῆλα, ἑτέρα δὲ περιστρέφουσα, *. διὸ καὶ εὔλογον ἦν τοὺς ἡγεμόνας τῶν κινήσεων μύας ἴσους εἶναι κατ' ἀριθμὸν ταῖς τοιαύταις κινήσεσι. καὶ δὴ γεγόνασι, δύο μὲν ἐκ τῶν πλαγίων, εἰς ἑκάτερον κανθὸν, ἄλλος δὲ ἄνωθεν, ἕτερος δὲ κάτωθεν, ἄλλος δὲ περιστρέφων τὸν ὀφθαλμὸν, ἄλλος δὲ μέγας κατ' αὐτὴν τὴν ῥίζαν τοῦ νεύρου στηρίζων καὶ σφίγγων τὸν ὀφθαλμὸν, μὴ προπετῆ ποτὲ γίνεσθαι. οὗτοι τοιγαροῦν οἱ ἓξ μύες, οὐ μόνον τὰς κινήσεις ἀποτελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας τῶν περιεχόντων ὀστῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναπληροῦσι. καταπείρεται δὲ ἡ δευτέρα συζυγία τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου νεύρων ἡ σκληρὰ εἰς τοὺς μύας

directum fit, manca utique eſſet ac deficiens, ſi rigentes atque immobiles eſſent oculi, prorſusque pauciſſima viderent homines. Propterea opifex noſtri DEUS lubricos eos, plurimumque circumagi, & cum ipſis pariter totam cervicem converti voluit. Hanc eandem ob cauſam binos, & ſatis magno intervallo inter ſe diſcretos eſſe curavit.

XXIII. Itaque ſi eos motu cieri oportuit, & per muſculos omnis fit motio, muſculos oculis movendis eſſe conceſſos, nemo eſt, qui dubitet. Motus plane oculorum ſeni ſunt numero: primus introrſum ad nares, alter extra ad parvulum angulum, tertius ſurſum ad ſupercilia: quartus deorſum in genas, quintus circumvolvens, ſextus ſiſtens & retinens. Quare & ratio exegit totidem eſſe muſculos, harum motionum opifices, duos ex obliquo ſecundum utrumque angulum, tertium ſuperius, quartum inferius, quintum, oculum circumagentem, ſextum majorem in ipſa nervi radice ſtabilientem coërcentemque oculum, ne quando extra ſedem proſiliat. Igitur ſeni hi muſculi non ſolum motus auctores ſunt, verum etiam oſſium oculos continentium inanes cavitates implent: verum ſecundum nervorum durorum conjugium, è cerebro exoriens,

μύας τούτους, χορηγοῦσα αὐτοῖς τὴν κίνησιν, διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.

XXIV. Ἔστω δή τις κύκλος ὁρώμενος ὑπὸ θατέρου τῶν ὀφθαλμῶν, ἔτι θατέρου συγκεκλεισμένου· ἀπὸ δὲ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς ὁρώσης αὐτὸν κόρης εὐθεῖά σοι νοείσθω μηδαμόθεν παρεγκλίνουσα, μηδὲ τρεπομένη τῆς κατ' εὐθὺ στάσεως. ἐπινόει μοι δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς κόρης ἐπὶ τὴν περιορίζουσαν τὸν κύκλον γραμμὴν, ἣν δὴ καὶ περιφέρειαν καλοῦσιν, ἄλλας εὐθείας γραμμὰς παμπόλλους, ἐφεξῆς ἀλλήλαις ἐκτεταμένας· καὶ τὸ μὲν ὑπό τε τῶν εὐθειῶν τούτων, καὶ τοῦ κύκλου περιοριζόμενον σχῆμα, κῶνον ὀνόμαζε· κορυφὴν δὲ τοῦ κώνου νόει τὴν κόρην, καὶ βάσιν τὸν κύκλον. τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου τεταμένην εὐθεῖαν ἁπασῶν τῶν ἄλλων εὐθειῶν, καὶ παντὸς τοῦ κώνου μέσην ὑπάρχουσαν, ἄξονα κάλει· ἐπιφάνειαν δὲ, τὸ ἄνω πέρας τοῦ τοιούτου χωρίου. μετὰ δὴ ταῦτα, τόδε μοι νόει τὸ κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ κώνου τὸν ἀπὸ τῆς κόρης ἐπὶ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου διὰ τοῦ ἀέρος τεταμένου αἰωρεῖσθαί τινα κέγχρον ἤ τι τοιοῦτον σμικρόν. οὐκ ἐπισκοτήσει δηλαδὴ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, κωλύσει δὲ τὴν κόρην ὁρᾶν αὐτὸ πάντως. ὅπερ οὖν γὰρ σῶμα τεθὲν μεταξὺ τοῦ ἐκτὸς ὁρωμένου καὶ τῆς ὁρώσης ὄψεως, ἐπικωλύσει, καὶ οὐκ ἐάσει καλῶς ὁραθῆναι τὸ ὑποκείμενον. τούτου δὲ ἢ τελείως ἀρθέντος, ἢ παραχθέντος εἰς πλάγιον, ὁρᾶσθαι πάλιν αὐτὸ συμβαίνει. ταῦτα

riens, per hosce musculos spargitur, in ipsos movendi potentiam per animabilem spiritum derivans.

XXIV. Esto sane circulus aliquis ab uno tantum oculo, adhuc altero clauso inspectus, ab ejus centro usque ad pupillam ipsum videntem recta tibi linea nullam in partem declivis, neque à recto positu deflectens cogitetur: rursum à pupilla usque ad lineam circulum claudentem, quæ à Græcis peripheria appellatur, alias complures rectas lineas deinceps inter se collocatas pertinere animo concipias, figuramque ab hisce rectis lineis & circulo circumscriptam, conum appellato: ejus aciem pupillam ponito, basim vero circulum: sed rectam à circuli centro exeuntem, & inter alias rectas totumque conum mediam axem dicito, item superficiem hujusce figuræ superiorem extremitatem. His demum positis, in axe coni à pupilla, ad circuli centrum per aërem medium pertinentis, milium aut tale quippiam exiguum suspendi imaginator: id sane orbis centrum occultabit, pupillamque ab ejus visione penitus arcebit. Quodcunque enim corpus inter externum visionis objectum, & oculum interponitur, impediet, neque rite objectum videri permittet: id si aut penitus amoveatur, aut in latus pro-

 pel-

ταῦτα τοίνυν καταμαθὼν, οὐκ ἂν δόξειας εὐλόγως τοὺς μαθηματικοὺς ἀποφήνασθαι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ὁρᾶσθαι τὰ ὁρώμενα. κάλει οὖν μοι τὰς εὐθείας ταύτας ὄψεις, καὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ κύκλου δι' ἐκείνων τῶν ὄψεων ὁρᾶσθαι λέγε. τὸ δὲ κέντρον αὐτοῦ δι' ἑτέρας ὄψεως, κατὰ δὴ τὸν ἄξονα τοῦ κώνου τεταγμένης· τὸ δὲ σύμπαν ἐπίπεδον τοῦ κύκλου, διὰ παμπόλλων ἄλλων ὄψεων ἐπ' αὐτὸ διηκουσῶν· ὅσαι δ' ἂν τούτων γε τῶν ὄψεων ἴσον τοῦ ἄξονος ἀπέχουσι, καὶ καθ' ὁτιοῦν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ εἰσὶν, ὁμοταγεῖς ὀνόμαζε. οὕτω γὰρ ἀπὸ κέντρου τῆς κόρρης ἐξερχόμενον τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα, ἐπερείδεται τῷ ἀέρι, ὥσπερ τις κῶνος. πλατύνεται δὲ πρὸς τὸ τοῦ ὁρωμένου μέγεθος, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται ἡ ὅρασις. εἶδες δέ μοι καὶ δι' ὀπῆς στενῆς ἀκτῖνας ἡλίου διαπεμπομένας καὶ πόρσω φερομένας, οὐδαμόθεν κεκλιμένας, οὐδὲ καμπτομένας, ἀλλ' ἀκριβῶς κατ' εὐθεῖαν προϊούσας. τοιαύτην μοι νόει καὶ τὴν τῶν ὄψεων εὐθυπορίαν.

XXV. Ἕκαστον οὖν τῶν ὁρωμένων πάντως, παρά τινος τῶν προσπιπτουσῶν αὐτῷ καταφαίνεται ὄψεων. ἐνίοτε μὲν οὖν ἐπέκεινα τοῦ ὁρωμένου σώματος, ἡ ὄψις ὑπερεκτείνεται· ἐνίοτε δὲ πρὸς τἄνδον ὑπάγεται. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ καθορώμενον θατέρῳ τῶν ὀφθαλ-

pellatur, rursum objectum visu percipietur. Hæc quispiam rite condocefactus, nonne sapienter mathematicos tradidisse asseverabit, visilia cuncta secundum rectas lineas videri? Igitur has rectas visiones appella, & orbis circumferentiam, ut ita dixerim, illis visionibus cerni dicito, sed ejus centrum alia visione sentiri, quæ per coni videlicet axem perficitur: totum vero circuli planum compluribus aliis in ipsum pervenientibus visionibus: at quæcunque visiones æque ab axe distant, & in aliqua plani parte consistunt, ejusdem ordinis appellentur: Græce ὁμοταγεῖς. Ita namque è pupillæ centro visorius spiritus egrediens, aëra tanquam conus quidam innititur, & ad visilis rei magnitudinem ampliatur, atque ad eundem modum efficitur visio. Verum enimvero vidistine unquam solis radios per angustum foramen ingressos, proculque tendentes nullam in partem declinantes neque deflexos, sed directissime procurrentes? Talem tu visionum rectum incessum mente concipito.

XXV. Quamobrem visile quodque ab aliqua in ipsum incidente visione prorsus aspicitur. Interdum quidem ultra visile corpus visio protenditur, interdum ad citeriora contrahitur. Item quod alterutro oculorum cernitur, si dextro, & in pro-

θαλμῶν, τῷ δεξιῷ μὲν, εἰ μὲν ἐγγιόν ποι κεῖται, ὡς ἐν ἀριστερῷ μέρεσιν κεῖσθαι φαντάζεται. εἰ δὲ πόῤῥω ποι μᾶλλον, ἐν δεξιοῖς. τῷ εὐωνύμῳ δὲ, τὸ μὲν πλησίον ἐν δεξιοῖς κεῖσθαι δοκεῖ· τὸ δὲ πόῤῥω, ἐν ἀριστεροῖς· τὸ δ' ὑπ' ἀμφοῖν, μεταξύ. εἰ δέ γε ἡ κόρης ἄνω τυχὸν, ἢ κάτω παραληφθεῖσα πραχθείη, διπλᾶ δοκεῖ καθορᾶσθαι τὰ ἁπλᾶ.

XXVI. Ἀλλὰ ῥητέον ἤδη περὶ τῶν συζυγιῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου νεύρων. περὶ μὲν οὖν τῶν μαλακῶν νεύρων, ὅτι ἐκ τῶν ἐμπροσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου φύονται· καὶ ὡς ἡ μὲν μία χορηγεῖ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν ὅρασιν· ἡ δὲ ἄλλη ταῖς ῥισὶ τὴν ὄσφρησιν, ἱκανῶς εἴρηται, καὶ ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν φύεται σκληρὰ ἑτέρα τάξις νεύρων, χορηγοῦσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν κίνησιν. ἀρκτέον οὖν τῆς τρίτης συζυγίας· ἡ τρίτη οὖν συζυγία, ἐκφύεται μὲν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ αὕτη, πλησίον τῆς δευτέρας, καταφυομένη διὰ τῆς βάσεως τοῦ ὀστοῦ τοῦ ὑποκειμένου τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ ὀνομαζομένου σφηνοειδοῦς· κατασπείρεται δὲ εἰς τὰ κατὰ πρόσωπον μόρια, καὶ εἰς τὴν γλῶτταν, καὶ εἰς τὰ παρακείμενα τῇ γλώττῃ μόρια, εἰς τὸν ὑπαλείφοντα χιτῶνα τὸ στόμα, καὶ τὸν φάρυγγα, τὴν ἐπιγλωττίδα τε, καὶ τὸν λάρυγγα, καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, καὶ τὸν στόμαχον. τοῖς μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον μορίοις χορηγεῖ αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν,

ὡς

propinquo fit, in ſiniſtra parte eſſe videbitur: ſi procul magis, in dextra: quod ſiniſtro autem ſpectatur, propius in dextra, longinquius in ſiniſtra magis poſitum creditur: at quod utroque ſentitur, medium tenere locum exiſtimatur: quod ſi forte pupilla ſurſum verſum aut deorſum à propria ſede pellatur, omnia ſeſe oculis duplicia repræſentabunt.

XXVI. Jam vero tempus inſtat, nervorum conjugia è cerebro naſcentia recenſere. Sed molles nervos è cerebri prioribus cellulis emanare, eorumque par unum ad oculos viſivam facultatem, alterum ad nares olfactoriam ſubvehere, ſatis dilucide, ſupra poſitum eſt. Præterea ex iiſdem prioribus cavis, alium nervorum durorum ordinem oculis motum irrigantem, oriri docuimus: ſed initium à tertio conjugio faciamus. Itaque tertius nervorum ordo ex cerebro & ipſe prope ſecundum naſcitur, oſſis baſi ſubter cerebrum poſiti, cunealiſque vocati adhæreſcens, ſed per faciei partes & linguam, linguæque finitima loca diſſipatur, adhuc & in membranam, os, fauces, epiglottida, guttur, aſperam arteriam, gulamque veſtientem diducitur: faciei ſane partibus, præterea temporum & maxillaribus muſculis, labiis, & naſi alis ſenſionem motumque impartitur; linguæ

vero,

ὡς τοῖς κροταφίταις μυσὶ, καὶ τοῖς μασσητῆρσι, καὶ τοῖς χείλεσι, καὶ τοῖς τοῦ ῥινὸς πτερυγίοις· τῇ δὲ γλώττῃ καὶ τῷ στόματι, καὶ τῷ φάρυγγι, τῇ τε ἐπιγλωττίδι, καὶ τῷ λάρυγγι, καὶ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ, καὶ τῷ στομάχῳ, αἴσθησιν καὶ μόνην. ἡ γὰρ κίνησις τούτοις ἀπὸ τῆς ἕκτης ἐστὶ συζυγίας.

XXVII. Ἔστι δὲ ἡ γλῶσσα, τῇ μὲν οὐσίᾳ μυώδης· τὸ δὲ μέγεθος αὐτῆς πρὸς τὴν εὐρυχωρίαν τοῦ στόματος· τὸ δὲ σχῆμα προμήκης· κατὰ δὲ τὸ ἄκρον αὐτῆς, περιφερής. ὄργανον δέ ἐστι διαλεκτικόν τε καὶ γευστικὸν, τῆς κινήσεως χορηγουμένης αὐτῇ ἀπὸ τῆς ἑβδόμης συζυγίας τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου πεφυκότων νεύρων. ἡ δὲ ἔκφυσις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ γίνεται, καὶ ἔστι συνδεδεμένη τῇ ῥίζῃ τῆς γλώττης.

XXVIII. Ὅτι δὲ τοῦ στόματος δύο γένυς εἰσὶν, ἡ μὲν ἄνω, ἡ δὲ κάτω, φανερόν. κινεῖται δὲ μόνη ἡ κάτω διὰ τὸ λεαίνεσθαι τὰς τροφάς· μένει δὲ τὸ ἓν ἀκίνητον. εἰ γὰρ τὰ δύο ἐκινοῦντο, ἔμειναν ἂν ἀνενέργητα καὶ ἀμφότερα· ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν δημητριακῶν λίθων ὁρῶμεν ὅτι λεαίνεται ὁ σῖτος τοῦ κάτω μένοντος ἀσαλεύτου, οὕτω κἀνταῦθα γίνεται. εἰ δ' ἐπὶ τῶν ζώων τὸ ἄνω τῆς γένυος ἐκινεῖτο, οὐχ ἡ τυχοῦσα βλάβη τούτοις ἂν προσεγίνετο τοῦ ἐγκεφάλου σαλευομένου. κατασπᾶται δὲ ἡ κάτω γένυς ὑπὸ τοῦ μυώδους πλατύσματος, ἐκφυόμενος μὲν ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκρωμίων, καταφυόμενος δὲ πρὸς τὸ

vero, ori, faucibus, epiglottidi, gutturi, asperæ arteriæ, & gulæ, solam sentiendi potentiam invehit. Motum enim à sexto nervorum ordine hæc membra suscipiunt.

XXVII. Lingua vero materia quidem est musculosa, magnitudinem vero oris portione consequitur: figura oblonga est, tereti mucrone, locutionis gustatusque instrumentum est: motus ei à septimo nervorum è cerebro fluentium conjugio subministratur. Ejus excessui ab osse Y psili elementi formam habente ortus est, is & linguæ radici colligatur.

XXVIII. Oris profecto duas esse maxillas, unam supra, alteram infra, omnibus clarum est. At sola inferior cibi exterendi causa movetur, altera immobilis manet: nam si utraque moveretur, utraque inutilis & ociosa foret. Sed quemadmodum in molaribus lapidibus videmus frumentum inferiore immoto confringi, ita & in nobis: sed contra fit, quandoquidem animantibus si maxilla superior moveretur, non vulgare nocumentum cerebro ex concussu ingrueret. Inferior sane musculosa latitudine detrahitur, quæ ex posterioribus capitis excessibus (acromia Græci vocant)

τὸ κάτω μέρος τοῦ γένυος, ἕως τοῦ ἄκρου αὐτοῦ. ἔοικε δὲ τὸ μυῶδες πλάτυσμα γυναικείῳ φιαλίῳ τῷ κοινῶς λεγομένῳ στομομανίκῳ· κλείεται δὲ ἡ κάτω γένυς ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν κροταφιτῶν μυῶν· μασσᾶται δὲ τὰς τροφὰς κινουμένη μυλοειδῶς ὑπὸ τῶν μασσητήρων μυῶν.

XXIX. Περιέχουσι δὲ αἱ γένυες ἀμφοτέρους τοὺς ὀδόντας σὺν τοῖς τούτων φατνίοις. ἑκατέρα τῶν γενύων, ὀδόντας ἑξκαίδεκα. ἔμπροσθεν μὲν οὖν εἰσὶν οἱ τομεῖς τὸν ἀριθμὸν τέσσαρες, ὀξεῖς καὶ πλατεῖς, οἷοι ἐνδακόντες ἀποτεμεῖν· ἑξῆς δὲ οἱ κυνόδοντες, ἑκατέρωθεν εἷς, πλατεῖς μὲν τὴν κάτω βάσιν, ὀξεῖς δὲ ἄνω, καθάπερ οἱ τῶν κυνῶν. ἐπιτήδειοι δὲ εἰς τὸ κλᾶν τὰ σκληρὰ τῶν ὀστῶν. ἐφεξῆς δ' ἑκατέρωθεν, οἱ γόμφιοι, οὓς καὶ μύλας ὀνομάζομεν, πλατεῖς καὶ σκληροὶ, καὶ μεγάλοι, καὶ τραχεῖς, ἐπιτήδειοι. ***

Λείπει τι.

XXX. *** καὶ περιτεταμένον· καὶ διὰ τοῦτο ἐστὶν ἄτριχον. εἰ γὰρ λάσιον ἦν, οὐ μόνον δυσθεώρητον τὸ πρόσωπον ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἄγριον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκώλυε τοῦ βλέπειν. κινουμένου δὲ τοῦ τοῦ προσώπου δέρμα, γραμμὰς ἀποτελεῖ τὰς ὀνομαζομένας στολίδας.

vocant) enaſcitur, & infimæ maxillæ parti usque ad ipſam ſummam inſeritur: ſimilis eſt hæc muſculoſa amplificatio muliebri phialæ, quam vulgo Græci ſtomomanicon appellant. Ab utrisque vero temporum muſculis inferior mandibula clauditur: eadem inſtar molaris lapidis, à manſoribus muſculis agitata, eſcas atterit, atque comminuit.

XXIX. Maxillæ utrosque dentium ordines cum ſedibus ſuis, quas Græci phatnia, nos præſepia dixerimus, continent: earum ſingula ſexdecim dentes exigit, ex iis quaterni primi, quia ſecant, à Græcis τομεῖς nominantur, acuti, & lati, ut mordicus ſecent idonei: hi deinde quatuor caninis dentibus, ſingulo utrinque cinguntur ſecundum baſin latioribus, ſuperius acuminatis, quales cernuntur in canibus: hi ad dura oſſa conterenda apti ſunt, ultra quos ab omni parte maxillares, quos & molares vocamus, lati, duri, grandes, aſperi, idonei. ***

Quædam hîc deficiunt.

XXX. *** & circumtenta, propter eaque glabra eſt: nam ſi hirta eſſet, non ſolum aſpectu fœda, ſed etiam efferata facies videretur, oculorumque munus prohiberetur: permota vero facie cutis rugas efficit, quæ à Græcis ſtolides nominantur.

XXXI. Αἱ οὖν ὑπὸ τοῦ μετώπου περιεχόμεναι ἔμπροσθιαι κοιλίαι τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ φανταστικὸν μέρος περιέχουσι. τριῶν γὰρ καθόλου ἐνεργειῶν ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀποτελουμένων, φαντασίας, μνήμης τε, καὶ διανοίας, τρεῖς καὶ ἀφορίζονται τόποι τοῦ ἐγκεφάλου εἰς κατοικίαν αὐτῶν, ὁ ἔμπροσθεν, καὶ ὁ ὄπισθεν, καὶ ὁ μέσος· ἐν μὲν οὖν τῷ ἔμπροσθεν τόπῳ, ἡ φαντασία καθοικεῖ. ἐν δὲ τῷ μέσῳ, ἡ διάνοια· ἐν δὲ τῷ ὀπίσω, ἡ μνήμη. εὐλόγως δὲ ταύτης ἔτυχον τῆς τάξεως. πρότερον γὰρ φαντάζεται ὅπερ ἕκαστον ἔχει τῶν ἐμφαντικῶν· κἄπειτα τὰ ὁπωσοῦν δόξαντα οἱονεὶ φρουρίῳ τῇ μνήμῃ ἐναποτίθενται, ἵνα καιροῦ καλοῦντος, πρὸς τὸ χρειῶδες ἀναλαμβάνωνται. πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πλεῖστοι ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον· διὰ τί γάρ, φησίν, ἀναβαίνουσι διαλογισμοὶ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; οὐκ ἔχω εἰπεῖν. πολλὰ γὰρ οἱ ἰατροὶ ψηλαφήσαντες περὶ λογισμοῦ καὶ μνήμης ἀπωλείας, ποίου τόπου πάσχοντος γίνεται, οὐδένα εὗρον, πλὴν τοῦ ἐγκεφάλου· διὰ τοῦτο οὖν καὶ τὰ ἁρμόδια πρὸς θεραπείαν ἐπιθέματα, καὶ πυρίας, καὶ τὰ ἄλλα βοηθήματα, τῇ κεφαλῇ προσφέρουσιν, οὐ τῇ καρδίᾳ. μώρωσις γὰρ καὶ μελαγχολία, μανία

XXXI. Igitur priores cerebri ventriculi fronte contenti, imaginatricem animæ partem possident: tres enim cum sint, ab animabili spiritu procedentes functiones, imaginatio, memoria & cogitatio: tria similiter in cerebro tanquam hospitia discreta sunt, prior, posterior, mediusque ventriculus: in priori imaginandi potentia inhabitat, in medio cogitandi, in postremo memoria. Non sine summa autem ratione hunc ordinem habuerunt: prius enim quicquid in quolibet evidens est, imaginationes excitat: deinde quæ utcunque cogitata fuerint, in memoria veluti in quadam custodia reconduntur, ut occasione invitante ad usus nostros depromantur. Cæterum cur poëta Homerus, & plerique alii Græci scriptores, animæ principatum in corde esse prodiderunt? quin etiam & ipsum Divinum Evangelium huic sententiæ clarissime accedit. *Quare enim*, inquit, * *cogitationes ascendunt in corda vestra?* Hanc ego quæstionem dissolvere nequeo. ** Medici namque cum multas de ratiocinii memoriæque interitu disputationes agitaverint, quo loco passio fieret, nullum alium præter cerebrum invenire potuerunt: quocirca & accommodata ad curationem epithemata, fomenta, aliaque auxilia non cordi,

* Luc. XXIV. 38.

** Dices animam corde & sanguine affici ac cupere, cerebro percipere ac speculari.

νία τε καὶ ἐπιληψία, καὶ κάρος, καὶ φρενῖτις, κατοχή τε, καὶ λήθαργος, καὶ παραφροσύνη, καὶ ἐπιλησμοσύνη, ἀποπληξία τε καὶ παραπληξία, πάντα γίνεται ἐγκεφάλου πάσχοντος, ἢ θερμανθέντος, ἢ ψυχθέντος, ἢ ξηρανθέντος, ἢ ὑγρανθέντος τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἢ καὶ τῶν περιεχουσῶν αὐτὸν μηνίγγων, ἢ διά τινας αἰτίας ἐμφραχθέντων τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐκφυομένων νεύρων. περὶ μὲν οὖν τῆς κεφαλῆς, τοσαῦτα.

cordi, sed capiti applicuerunt: siquidem stultitia, atra bilis, furor comitialis, morbosus sopor, insania, occupatio, lethargus, delirium, oblivio, nervorum resolutio, aut omnis corporis, aut partis, omnia hæc vitia affecto cerebro eveniunt, ejus videlicet corpore, aut incalescente, aut refrigerato, aut arefacto, aut humescente, vel etiam membranis ipsum vestientibus itidem vitiatis, seu nervis ab ipso prodeuntibus ob aliquas causas obturatis. De capite hæc enarrasse satis fuerit.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ, Βιβλίον έ.

I.

Περὶ δὲ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ πεφυκότων νεύρων, ἔτι δὲ τῆς κατασκευῆς ἁπάντων τῶν γεννητικῶν μορίων, ἐν τῷ παρόντι λόγῳ τὴν ἐξήγησιν ποιησόμεθα. ἐπεὶ δὲ κοινὰ μόριά εἰσι τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου, δι' ὧν ἀνανεύομεν καὶ ἐπινεύομεν, καὶ περιάγομεν αὐτὴν εἰς τὰ πλάγια, δέον ἐκ τῶν τοιούτων ἄρξασθαι, ἐπειδὴ πρώτως ταῦτα διήρθρωνται τῇ κεφαλῇ καὶ ἀλλήλοις.

II. Ὅτι μὲν οὖν κίνησις οὐδεμία ὀστῶν γίνεται χωρὶς τοῦ διηρθρῶσθαί τε ἅμα καὶ διὰ μυῶν συνάπτεσθαι, δέδεικται πολλάκις· καὶ ὡς χρὴ πάντως εἶναι μὲν

THEOPHILI PROTOSPATHARII, De artificio corporis humani. LIBER V.

I.

De spinæ dorsi medulla, ortisque ab ea nervis, præterea de omnium genitalium partium formatione, sermo noster in præsenti volumine disputabit: quoniam vero communes capiti colloque partes sunt, per quas annuimus, renuimus, ipsumque caput ad obliqua circumagimus, ab istis initium facere opus est, quoniam primum hæ capiti atque inter se committuntur.

II. Nullum sane ossium motum fieri, nisi artus constituant, & per musculos cohærescant, plerumque ostensum est, prorsumque oportere

μὲν τὸ κινοῦν, μῦν· τὸ δὲ κινούμενον, τὴν τῶν ὀστῶν σύνθεσιν. ὅτι δὲ ἡ κίνησις τῶν ἄρθρων, διὰ συνδέσμων εὐρώστων τε ἅμα καὶ μετρίως σκληρῶν γίνεται, δέδεικται καὶ τοῦτο, καὶ ὡς χρὴ τοὺς συνδέσμους περιλαμβάνειν κυκλοτερῶς τὰ κινούμενα τῶν ὀστῶν ἄρθρα, ὅπως μὴ ἐξίσταται τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου· καὶ ὅτι ὁ μῦς σύνθετον σῶμά ἐστιν ἐξ ἁπλῆς σαρκὸς συγκείμενος καὶ νεύρου, καὶ ὅτι τὴν κίνησιν πᾶς μῦς ἐκ τοῦ νεύρου ἔχει.

III. Ἀρχὴ μὲν οὖν πάντων τῶν νεύρων ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος, κατασπαρείσης εἰς αὐτὸν, οἷον εἰς ἄρουράν τινα, τῆς λογικῆς ψυχῆς ἢ πρώτως, ἢ διὰ μέσου τοῦ νωτιαίου· ὁ γὰρ νωτιαῖος μυελὸς, ἐκφύεται μὲν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἐγκεφάλου, κατέρχεται δὲ διὰ τῆς ῥάχεως ἕως τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, τὴν οὐσίαν ὁμοῖος ὢν κατὰ πάντα τῷ ἐγκεφάλῳ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μακρὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσι. πάμπολλα δὲ νεῦρα ἐκφύεται ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀποβλαστήματα μεριζόμενα μυρία. σύμπαν δὲ τὸ σῶμα μεταλαμβάνει δι' αὐτῶν, πρῶτον μὲν κινήσεως, ἐπὶ ταύτῃ δὲ αἰσθήσεως.

IV. Τὸ δὲ τῆς κεφαλῆς ἄρθρον, ὡς ἂν τὴν ῥίζαν ἁπάντων τῶν κινούντων τὰ κάτω τοῦ ζώου μόρια νεύρων ἐν ἑαυτῷ περιέχον, ἀσφαλέστατον ἁπάντων τῶν ἄρθρων εὐλόγως ἔχει τὴν κατασκευήν. ἡ δὲ ἀσφάλεια διά τε τοῦ πάχους τῶν συνδέσμων, καὶ τοῦ πλήθους τῶν μυῶν,

καὶ

motorem esse musculum, & quod moveatur, ossium compagem. Item artuum motiones prævalentes juxta & moderate duras copulas fieri, id quoque docuimus: adhæc necessario copulas ossium motos artus in orbem cingere, ne unum ab altero distet: & musculum corpus esse, ex simplici carne nervoque conflatum, denique, musculo à nervo motus facultatem præstari, omnia hæc superius enucleavimus.

III. Omnium nervorum radix cerebrum est, in ipso tanquam in agro quodam rationabili anima consita, aut primo, aut per mediam spinæ medullam: quæ à posteriore cerebro nascitur: per spinam autem dorsi ad sacrum usque os delabitur, materia cerebro omnino simili constans: quocirca & longum cerebrum eam Medici nominaverunt. Permulti ex hac nervi oriuntur, in germina infinita diducti: per istos omne corpus primum quidem motu, deinde & sensione participat.

IV. Cæterum capitis artus, utpote nervorum omnium inferiora animalis membra moventium fontem in seipso continens, tutissimam inter omnes artus molitionem jure adeptus est: tutela sane atque stabilitas copularum crassitudine, musculorum copia, totiusque coagmen-

καὶ αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀκριβείας ἐστί. διήρθρωται οὖν ἡ κεφαλὴ τῷ πρώτῳ σπονδύλῳ καὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ μὲν πρώτῳ κατὰ τὰς κοιλότητας αὐτοῦ ἀντεμβαινουσῶν τῶν κυρτοτήτων τῆς κεφαλῆς, περιλαμβανούσας ἑκατέρωθεν μίαν· ὁ δὲ δεύτερος σπόνδυλος ἀπόφυσίν τινα ἔχων ἀνάντη τε καὶ προμήκη, διὰ ῥωμαλεωτάτου συνδέσμου κατὰ ταύτην τὴν ἀπόφυσιν τῇ κεφαλῇ συνάπτεται. διὰ ταύτης οὖν τῆς πρὸς τὸν δεύτερον σπόνδυλον συναφείας ἡ κεφαλὴ κατανεύει καὶ ἀνανεύει. ἐπὶ δὲ τὰ πλάγια κινεῖται ἡ κεφαλὴ, διὰ τῆς πρὸς τὸν πρῶτον σπόνδυλον διαρθρώσεως· στηρίζεται δὲ διὰ μυῶν καὶ τενόντων. ὀνομάζεται μὲν οὖν ἡ ἀνάντης ἀπόφυσις τοῦ δευτέρου σπονδύλου, ὑπὸ μὲν τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, πυρηνοειδής· ὑπὸ δὲ τῶν παλαιῶν, ὀδοὺς, καὶ Ἱπποκράτης οὕτως αὐτὴν ὠνόμασεν. ἀπεδείχθη δὲ μὴ γίνεσθαι κίνησιν χωρὶς μυῶν. κινεῖται ἄρα ἡ κεφαλὴ ἄνω τε καὶ κάτω, δεξιά τε καὶ ἀριστερὰ διὰ μυῶν.

mentationis firmitate præstatur: igitur caput cum prima secundaque vertebra committitur, cum prima tuberosis capitis processibus in ipsarum foramina sese insinuantibus, singulo utrinque complectente: at secunda vertebra processum quendam acclivem oblongumque exigens, per ipsum valentissima copula capiti annectitur, per hanc utique ad secundam vertebræ adhæsionem annuit caput, renuitque: ad latera autem per primæ vertebræ commissuram convertitur, sed per musculos tendonesque firmatur. Acclivis secundæ vertebræ processus à recentioribus Medicis specillaris, à vetustioribus dens appellatur: sic ipsum nominavit Hippocrates. Demonstratum vero est, absque musculis motum non dari. Itaque sursum versum, deorsum, in dextrum, in sinistrum, per musculos caput commovetur.

V. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σπόνδυλοι τὸν ἀριθμὸν, κδ. ἀπὸ μὲν τῆς κεφαλῆς, καθ' ὃ διαρθροῦται πρὸς τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον σπόνδυλον, ἕως τῆς ἀρχῆς τῶν τοῦ θώρακος σπονδύλων, ζ', ἕως τοῦ νώτου. αὐτοῦ δὲ τοῦ θώρακος σπόνδυλοι τὸν ἀριθμὸν δυοκαίδεκα, ἐπειδὴ καὶ παγίδες ἑκατέρας πλευρᾶς δυοκαίδεκα. ἀνόμοιοι δὲ οἱ τοῦ νώτου σπόνδυλοι τοῖς τοῦ θώρακος. κατωτέρω δὲ τῆς ῥάχεως, σπόνδυλοι τὸν ἀριθμὸν,

V. Vertebræ in homine sunt quaternæ vicenæ, à capite quidem, ubi primæ secundæque vertebræ committitur, usque ad vertebrarum thoracis initium, septem, quæ cervicis sunt: ipsius thoracis duodecim: quandoquidem & utriusque lateris nexus sunt duodecim: sed cervicis, thoracisque vertebræ dissimiles sunt: in inferiore dorso vertebræ sunt quinque: at omnes sunt

θμὸν, ε. ἅπαντες δὲ οἱ σπόνδυλοι, κοῖλοι μὲν εἰσιν ἐντὸς ἑαυτῶν· προσήρτηνται δὲ ἀλλήλοις διὰ συνδέσμων εὐρώστων τε καὶ μετρίως σκληρῶν, περιέχουσαι κατὰ τὴν ἐντὸς κοιλότητα τὸν νωτιαῖον μυελόν. ἐπειδὴ δὲ καὶ κύπτειν ἔμελλεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνανεύειν, οὐκ ἠρκέσθη ἡ ἀγαθὴ τοῦ Θεοῦ πρόνοια εἰς μόνους τοὺς κατὰ μέρος συνδοῦντας δεσμοὺς τοὺς σπονδύλους· ἀναγκαία γάρ ἐστι καὶ ἰσχυρὰ ἡ χρεία· ἀλλ᾽ ἔξωθεν μὲν τῆς ἀκάνθης τῆς ῥάχεως, ἐπέθηκε σύνδεσμον, ξανθὸν μὲν τῇ χροιᾷ, νευροχονδρώδη δὲ τῇ οὐσίᾳ, ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας συνδοῦντα ἁπάσας διαρθρώσεις τῶν σπονδύλων κοινὸν σύνδεσμον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ συνδέσμου τοῦδε, κατέστρωσε τοὺς ῥαχίτας μύας τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας, ἅμα καὶ ἀναπληρώσεως τῶν κενῶν τόπων ἑκάστου σπονδύλου, ἀπὸ τοῦ πρώτου, ἕως τοῦ κδ. τούτους τοὺς ῥαχίτας μύας ὀνομάζει ἡ κοινὴ συνήθεια, ἀπάκια. κατωτέρω οὖν τῶν σπονδύλων τὸ ἱερὸν ὀστοῦν κεῖται, ὥσπερ κρηπίς τις καὶ βάσις τῶν σπονδύλων οὖσα. συνδούμενοι δὲ οἱ σπόνδυλοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐξοχάς τινας ὥσπερ ἄμβωνας κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀκάνθης κέκτηνται, ὅπως μὴ ἀνακλᾶται εἰς τοὐπίσω ἡ ῥάχις. ἐπεὶ δὲ ἐπίκειται τῇ ῥάχει ἥ τε κοίλη φλὲψ, καὶ ἡ ἀρτηρία ἡ μεγάλη, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, εὐλόγως σιμοὶ κατὰ τὸ ἐντὸς γεγόνασιν, ὅπως μὴ ἐπικλινομένων τῶν ἀνθρώπων, περιφεροῦς τῆς ῥάχεως γινομένης, θλίβοιντο τὰ ἀγγεῖα ταῦτα.

VI. Διὰ

mediæ perforatæ, validis ligamentis & mediocriter duris cohærentes, ſpinæque medullam cavis tenuibus continentes. Verum quoniam curvare ſe homo ad neceſſaria opera, & ſupinum reflectere debuerat, Divina providentia non ſolis copulis privatim vertebras inter ſe colligantibus contenta fuit (neceſſaria eſt enim, ingensque utilitas) ſed extrinſecus aliam copulam colore flavo, materia inter nervum cartilaginemque media ſuperdedit, omnes vertebrarum artus communi vinculo continentem. Neque id ei ſatis fuit, ſed utrinque à lateribus copulæ dorſales muſculos ad eundem uſum, utque etiam vertebrarum inania ſpacia farcirent, collocavit: hos dorſales muſculos communis loquendi conſuetudo Apacia nominat. Sub vertebris ſane ſacrum os, ceu fulcrum quoddam & baſis ſubjicitur: inter ſe autem vertebræ deligatæ, proceſſus quosdam jugorum montis inſtar ſecundum ſpinæ regionem exigunt, ne in poſterius ſpina recurvetur. Præterea cum vena cava & grandis arteria à ſuperioribus ad inferiora deſcendentes ſpinæ adhæreſcant, prudenter vertebræ interius paulum ſinuatæ fuerunt, ut ne, cum ſe inclinant homines, ſpinaque in orbem flectitur, ea vaſa collidantur.

VI. Cæ-

VI. Διὰ τί δὲ ἐκ πολλῶν ὀστῶν ἡ ῥάχις συντέθειται, καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ γέγονε, καὶ διὰ τί οὐκ ἐκ τριῶν ἢ τεττάρων μεγάλων, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ σμικρῶν; εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ γέγονεν, ἀκλινεῖς ἂν καὶ ἄκαμπτοι οἱ ἄνθρωποι διὰ παντὸς ἦσαν, καθάπερ ξύλον· εἰ δὲ καὶ ἠναγκάζοντο κάμπτεσθαι ἐν ταῖς ἐπινεύσεσιν ἅμα καὶ ἀνανεύσεσιν, ἐκλῶντο ἂν τὰ ὀστᾶ κραῦρα ὄντα καὶ θραυστῆς φύσεως. εἰ δὲ ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων μεγάλων ὀστῶν συνδεθέντων ἀλλήλοις ἡ ῥάχις ἐγένετο, ἐθλᾶτο ἂν ὁ νωτιαῖος μυελὸς περιεχόμενος ἐν ταῖς κοιλίαις τῶν ὀστῶν, ἐπικλινομένων τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ ἐκτός. κατὰ γὰρ ὀρθὰς γωνίας ἡ κλάσις τῶν ἄρθρων ἐξ ἀνάγκης ἐγεγόνει ἄν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπηκολούθησεν ἂν θάνατος. νῦν δὲ καὶ καμπτομένων τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς πλάγια περιφερομένων, τῆς ῥάχεως περιφεροῦς γινομένης, ἄθλιπτος ὁ νωτιαῖος διαφυλάττεται.

VI. Cæterum cur ſpina ex multis oſſibus integratur, neque ex uno tantum oſſe conſtat? Aut cur non ex tribus quatuorve magnis oſſibus, ſed ex pluribus, minutisque? An ſi ex uno tantum oſſe conſtaret, neutiquam ſe inclinare, neque ullam in partem deflectere inſtar ligni homines potuiſſent? quod ſi curvari interdum, dum annuunt renuuntque cogerentur, oſſa friabilia, fragibilisque naturæ in plura fragmenta diſſilirent: at ſi ex tribus quatuorve grandioribus oſſibus effecta eſſet, ipſius medulla in oſſium foraminibus recondita, dum homo ad neceſſaria negotia curvatur, disjiceretur: articulorum enim flexio ad rectos angulos fieret, atque ita mors cita ſequeretur. Nunc autem curvatis hominibus, & ad latera converſis, ſpina in orbem reflexa, medulla illæſa inviolataque ſervatur.

VII. Διὰ τί δὲ οἱ κάτωθεν σπόνδυλοι τῶν ἄνω μείζους κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν εἰσίν; ὅτι καὶ τὸ βαστάζον τοῦ βασταζομένου μεῖζον χρὴ εἶναι· διὰ τοῦτο οὖν καὶ μέγιστον ἁπάντων ἡ φύσις ἐποίησε τῶν ὀστῶν τὸ κατωτάτω, καθάπερ τινὰ κρηπῖδα πᾶσι τοῖς σπονδύλοις ὑποβαλλομένην. δεύτερος δὲ τῷ μεγέθει ἐστὶν, ὁ συναπτόμενος αὐτῷ σπόνδυλος ὁ κδ. διὰ τοῦτ' ἀεὶ μέχρι τῆς κεφαλῆς γίνεται. διὰ τί δὲ οἱ ἄνωθεν τῶν κάτω εὐρυχωρότεροι κατὰ

VII. Sed quare inferiores vertebræ eodem ordine poſitæ, ſuperioribus majores ſunt? An quia ferens, quam id quod fertur, majus eſſe neceſſe eſt? Ideo & natura imum os omnium maximum molita eſt, quod vertebris omnibus tanquam fundamentum ſubſternitur: magnitudine ſecunda eſt illi contigua vertebra viceſimaquarta, idemque ad caput usque aſcendens ſemper invenies. Cur vero ſuperiores

κατὰ τὰς ἑαυτῶν κατεσκευάσθησαν κοιλότητας. κατὰ μὲν πρῶτον λόγον, διὰ τὴν ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου, ὡς εἶναι αὐτὸν κατὰ τὰ ἀνώτερα μέρη αὐτοῦ, ἀδρότερον παρὰ τὰ κάτω· κατὰ δὲ δεύτερον λόγον, διὰ τὸ εἶναι τοὺς ἄνω σπονδύλους κουφοτέρους τῶν κάτω. τὸ δὲ ἱερὸν ὀστοῦν ὑποκείμενον πᾶσι τοῖς σπονδύλοις, εὐλόγως πάντων ῥωμαλεώτερον ἐγένετο καὶ ναστὸν, ὡς κρηπὶς καὶ βάσις οὖσα τῶν σπονδύλων. καιρὸς οὖν τὰ κατὰ τὰς ὠμοπλάτας ὁρίσασθαι μόρια, καὶ δεῖξαι τὴν χρείαν αὐτῶν. ἐπεὶ οὖν ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος δεῖται πάντως ἐπιβαίνειν κοιλότητος πρὸς τὸ κινεῖσθαι.

VIII. Ταύτης ἕνεκα τῆς κοιλότητος, ὅ, τε αὐχὴν τῆς ὠμοπλάτης ἐκπέφυκε, καί τις ἐπ' αὐτῷ κατὰ τὸ πέρας ἐγγέγλυπται κοιλία, τηλικαύτη τὸ μέγεθος, ἡλίκη μάλιστα ἐπιτήδειός ἐστιν διαρθρωθῆναι τῇ κεφαλῇ τοῦ βραχίονος. αὕτη μὲν ἡ χρεία πρώτη ἐστὶν καὶ μεγάλη, δι' ἣν αἱ ὠμοπλάται κατεσκευάσθησαν. δευτέρα δὲ, διὰ τὸ φρουρεῖν αὐτὰς τὰ ὄπισθεν τοῦ θώρακος, καὶ δι' αὐτῶν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ταμεῖον τὴν καρδίαν, ἐκεῖ γὰρ πλεῖον ἠσφάλισται, ἐν οἷς τῆς ἐκ χειρῶν ἀμοιρεῖ βοηθείας.

IX. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ῥάχιν ἰδίως ἑκατέραν τῶν ὠμοπλατῶν, ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἀπέφυσε. βραχὺ γὰρ ἐπαυξήσας τὸ ἄνω πέρας τῆς ὠμοπλάτης, ἐπὶ

riores vertebræ inferioribus inaniores capacioresque ſunt? In primis ſane propter medullæ ſpinalis exortum, ut ejus ſummæ partes inferioribus ſolidiores eſſent: ſecundo, ut ſuperiores vertebræ inferioribus leviores, non adeo ipſas pondere fatigarent. Sacrum os autem cunctis vertebris ſubſtratum, ritè omnibus robuſtius firmiusque factum eſt, utpote baſis ſuſtentaculumque vertebrarum. Jam ad partes prope omoplatas à Græcis vocatas, à noſtris ſcoptula operta, poſitas declarandas, ipſarumque utilitates indicandas tranſeamus.

VIII. Itaque quoniam humeri caput in aliquo cavo, ut mobilis eſſet, omnino inſeri debuit, hujuſce cavi gratia proceſſus quidam cervicis inſtar à lato ſcapularum oſſe exigitur, isque ſummo vertice ſinuatur, ut ſuperius humeri caput poſſit recipere. Hæc eſt prima ſummaque utilitas, ob quam lata ſcapularum oſſa creata ſunt. Altera eſt, ut averſas pectoris partes, per easque animæ promptuarium, cor videlicet, tueantur. Ille namque locus optime munitus eſt, quod manuum ſubſidio defendi non poteſt.

IX. Idcirco & propriam ſpinam ab utroque ſcapularum lato oſſe Divina providentia exeruit: hujus enim oſſis ſummum verticem modice

ἐπὶ τὸ ὄρθιόν τε ἀνατείνασα κἀνταῦθα τῇ κλειδὶ συνάψασα, τὸ καλούμενον ἀκρώμιον ἐγέννησεν, ἅμα μὲν σκέπην καὶ φρουρὰν ἐσόμενον τῆς κατ' ὦμον διαρθρώσεως· ἅμα δὲ καὶ κωλῦον ἐκπίπτειν ἄνω τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος· εὐθὺς δὲ καὶ τὴν ὠμοπλάτην αὐτὴν ἀφεστηκυῖαν τοῦ θώρακος. εἰ γὰρ ἐνταῦθα μηδὲν προυπέτακτο τῆς διαρθρώσεως, ἑτοίμως ἂν ὑπὸ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος ἔξωθεν ἐβλάπτετο· ῥᾳδίως δ' ἂν ὑπερέβαινεν ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος ἐπὶ τὸν αὐχένα τῆς ὠμοπλάτης, ὡς ἂν μήτε κοτύλην βαθεῖαν ἔχοντα, μήτε ἄμβωνας μεγάλους. εἰ γὰρ μὴ συνῆπτο κατὰ τοῦτο ἡ κλεὶς, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν αὐτὴν τὴν ὠμοπλάτην ἀστήρικτον οὖσαν, ἐπιπίπτειν τῷ θώρακι, καὶ στενοχωρεῖν ἐντεῦθεν τὸ κατ' ὦμον ἄρθρον, καὶ πολλὰς τῶν τοῦ βραχίονος ἐμποδίζειν κινήσεων· ἐν γὰρ τῷ πλεῖστον ἀφεστάναι τοῦ θώρακος, τὸ πολυειδῶς αὐτῷ κινεῖσθαι μάλιστα ὑπάρχει. εἰ δέγε ἔψαυε τῶν πλευρῶν, ἢ ὅλως ἐγγὺς ἐτέτακτο, καθάπερ ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ἔχει τὰς περὶ τὸ στέρνον τε καὶ τὸν ἀντικείμενον ὦμον ἐπωμίδας τε καὶ τράχηλον, οὐκ ἂν οἷόν τε ἦν ποιεῖσθαι περιφορὰς τῶν χειρῶν· ὥσπερ οὐδ' ἐπειδὰν ἐξαρθρωθεὶς ὁ βραχίων προσπέσῃ ταῖς πλευραῖς. πρὸς οὐδὲν γὰρ τῶν ἀντικειμένων μερῶν ἐν τοῖς τοιούτοις παθήμασιν ἀνατεῖναι δυνάμεθα τὰς χεῖρας, ὡς ἂν προσπιπτούσης μὲν τῷ βραχίονι τῆς τῶν πλευ-

dice adaugens, & in rectum attollens, ibique jugulum connectens, id quod à Græcis acromion nominatur, efficit, tegmentum pariter humeralis articuli, præsidiumque futurum, nec non & humeri caput sursum prolabi non permissurum, protinusque ipsum scapularum latum os longius à thorace discedens retenturum. Nam hoc loco si nihil ad articuli custodiam poneretur, facile à quocunque deforis incursante læderetur, ac facile humeri caput ad lati ossis scapularum excessum prosiliret, utpote neque profundum sinum, neque altiora supercilia habentem. Nisi enim cum hoc, jugulum connecteretur, nihil vetaret, quin latum os scapularum super thoracem incideret, & humeri articulum angustiorem efficeret, multasque ipsius humeri motiones impediret. Eo quod enim longissime à pectore distat, ipsi potissimum multiformis datur mobilitas: nam si costas attingeret, aut prorsus, proxime situs esset, quemadmodum in quadrupedibus juxta os pectoris sternon dictum, oppositumque tergum epomidas vocatas, & collum habuit, nullo pacto manuum in orbem motiones fieri valerent: quemadmodum nec quando luxatus humerus super costas ceciderit: ad nullam enim oppositarum partium in id genus affectibus manus tendere possumus,

πλευρῶν κυρτότητος, ἀπωθουμένης δὲ αὐτὸν εἴς τε τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ πλάγια. ταῦτ᾽ οὖν ἐγίνετο ἂν ἡμῖν τὰ παθήματα, κἂν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ πλεῖστον μὲν ἀπήχθη τοῦ στέρνου τὸ ἀκρώμιον.

costarum convexo humero sese objiciente, ipsumque extrorsum & in latera protrudente. Igitur iidem nobis ad hunc modum naturaliter habentibus affectus obvenirent, nisi humeri cum scapula nexus, acromion Græci nominant, longissime à pectore abesset.

X. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καθάπερ στήριγμα τὴν κλεῖν ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργία κατέθετο. τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ δίποδι καὶ ὀρθοπεριπατητικῷ ζώῳ ὄντι, πλατὺν μὲν τὸν θώρακα ἐποίησε, τὸ κατ᾽ ὦμον δὲ ἄρθρον ἐξωτέρω τούτου κατέθετο. τῆς δ᾽ αὐτῆς ἔχεται προνοίας καὶ ἡ τῆς κλειδὸς γένεσις. ἐπεὶ γὰρ ἀνατρέπεσθαι πρὸς τοὐκτὸς ἔδει τὰς ὠμοπλάτας ἑκατέρας τῶν κλειδῶν, ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τε κατὰ τὸ στέρνον ὀστοῦ καὶ τοῦ πέρατος τῆς ἐν ταῖς ὠμοπλάταις ῥάχεως κατέθετο· τὰς δὲ κενὰς χώρας τῶν ἑκατέρωθεν τῆς ῥάχεως ὠμοπλατῶν διὰ μυῶν ἀνεπλήρωσε τῶν κινούντων τὸ κατ᾽ ὦμον ἄρθρον. διὰ τί δὲ οὐκ ὀρθὴν ἀπὸ τοῦ στέρνου τὴν κλεῖν ἐπὶ τὰς ὠμοπλάτας ἐξέτεινεν, ἀλλὰ πῆ μὲν κυρτὴν, πῆ δὲ σιμήν; εἰ γὰρ ὀρθαὶ αἱ κλεῖδες πρὸς τὰς ὠμοπλάτας ἐξετάθησαν, οὐκ ἂν ὁ θώραξ ἀξιόλογον ἔσχε διάτασιν.

X. In medio intervallo ceu firmamentum quoddam, jugulum Divina sapientia collocavit: siquidem homini bipedi animali, & erecto ingredienti latum sane pectus constituit: at humeralem articulum exterius molita est. Eandem providentiam & juguli creatio testatur: cum enim lata ossa scapularum in exteriorem partem recurvari necesse esset, utrunque jugulum inter pectorale os & extremam latorum scapularum ossium spinam situm est, sed vacua ossium istorum spacia, ab utroque spinæ latere musculis humeralem articulum cientibus replentur. At quare non directum ab osse pectoris jugulum, ad ossa lata scapularum, natura produxit, sed alibi gibberosum, alibi sinuatum? An si directe jugula ad scapularum lata ossa pertinerent, non satis ample pectus posset dilatari?

XI. Διὰ τί δὲ ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος περιφερὴς κατεσκευάσθη, καὶ ἡ ὑποδεχομένη ταύτην κοιλότης γλυμή; ἢ ὅτι ἐν πολλαῖς ἅμα καὶ ποικίλαις κινήσεσιν ἡ ξύμπασα χεὶρ πα-

ρα-

XI. Quare autem superius humeri caput rotundum est, ipsum recipiens sinus modice cavus? An quoniam tota manus ad multos juxta variosque ciendos motus idonea,

nea,

ρασκευαζομένη τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ἐδεῖτο περιφερῆ κεκτῆσθαι. τὴν δὲ ὑποδεχομένην αὐτὴν κοιλότητα, μήτε βαθεῖαν ἱκανῶς, μήτε εἰς ὀφρύας μεγάλας τελευτῶσαν. συνδέδεται μὲν οὖν τὸ κατ' ὦμον ἄρθρον συνδέσμοις ὑμενώδεσι πολλοῖς τε καὶ ἰσχυροῖς· κινεῖται δὲ ὑπὸ μυῶν τε καὶ τενόντων ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἔσω ἅμα καὶ ἔξω. ὅστις δὲ θέλει διαγνωστικὸς εἶναι τῶν τοιούτων συνδέσμων, μυῶν τε καὶ τενόντων, ἀνατεμνέτω, εἰ μὲν εὐπορεῖ, πιθήκους, εἰ δὲ μὴ πάρεισι πίθηκοι, ἄρκτους· εἰ δὲ ἀπορεῖ καὶ τούτων, ἐν τοῖς τυχοῦσι ζώοις· πάντως δὲ ἀνατεμνέτω.

nea, humeri caput rotundum, & id recipientem cavitatem, haud ita profundam, superciliisque humilioribus cinctam habere debuit? Igitur humeralis articulus multis & validis membranosis copulis deligatur: at sursum versus & deorsum, in dextrum & in sinistrum, introrsum juxta & extrorsum, per musculos tendonesque movetur. Quicunque vero id genus copulas, musculos, & tendones cupit dignoscere, simias, si in promptu dentur, dissecato: harum si copiam non habeat, ursos: si & his careat, obvia quæque animalia, dummodo aliqua dissecet.

XII. Μεταβῆναι δὲ καιρὸς ἐπὶ τὸ κατ' ἰσχίον ἄρθρον, καὶ δεῖξαι τὴν τοῦ Θεοῦ δημιουργικὴν σοφίαν, ποία τίς ἐστιν περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀστῶν τούτων. ἀποπερατώσασα γὰρ τὴν σύνθεσιν τῆς ῥάχεως, προσέφυσεν ἐπὶ τῷ πέρατι αὐτῆς τὸ καλούμενον ἱερὸν ὀστοῦν· ἑκατέρωθεν δὲ τῶν πλαγίων αὐτοῦ συνέφυσε δύο ὀστᾶ τῷ μεγέθει τοῦδε πολυπλάσια· τῷ δὲ σχήματι πολυειδέστατα· πρὸς μὲν τὰς λαγόνας ἀνατείνασα τῷ μεγίστῳ μέρει σφῶν αὐτῶν. ταῦτα δὲ καλοῦνται λαγόνια ὀστᾶ· εἰς δὲ τὰ πλάγια καὶ τὰ κάτω, κατὰ βραχὺ παρατείνουσα, ἅπερ ὀνομάζονται ἰσχία, κυκλοτερεῖς καὶ βαθείας κοιλότητας ἔχοντα εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τὰς κεφαλὰς τῶν μηρῶν. αὗται

XII. De coxæ articulo deinceps dicemus, artificiosamque DEI sapientiam circa horum ossium compagem ostendemus. Natura spinæ compositionem absolvens, ejus fini sacrum vocatum os adjecit: cujus à lateribus ossa duo longe majora, & figura multiformia collocavit, ad ilia usque maximam illorum partem producens (appellantur autem ilium ossa) ad latera etiam, & deorsum versus paulatim extendens. Id genus ossa coxæ nominantur, sinus verticillatos profundosque habentia, in quos femorum capita conjici debeant. Hujusmodi cavitates à Græcis cotylæ vocantur, à Latinis heminæ dici possunt. Continent

αὗται αἱ κοιλότητες ὀνομάζονται κοτύλαι· τὸ δὲ περιέχον αὐτὰς ὀστοῦν, ἰσχίον, καθά φησι καὶ Ὅμηρος,

Ἰσχίῳ ἐνστρέφεται, κοτύλην δέ τέ μιν καλέουσιν.

XIII. Ἐπεὶ οὖν ἔργον μέγιστον κατὰ τοῦτο τὸ ἄρθρον ἔμελλε γίνεσθαι· σκέλος γὰρ μακρὸν καὶ βαρὺ, συγκείμενον ἐξ ὀστῶν, ὑπὸ συνδέσμων δεδεμένον, καὶ μυσὶ περιβεβλημένον, ἐκτείνεσθαί τε καὶ κάμπτεσθαι δεόμενον, ὡς βαδίσεως ὄργανον ἐσόμενον. οὐκ ἤρκει δὲ ἡ κοιλότης μόνη ἡ ὑποδεχομένη τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ ἀπαντᾶν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο· ἐδεῖτο γὰρ πολλῶν τῶν συνδούντων· τούτου χάριν ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία, ἐκ μὲν τοῦ πυθμένος τῆς κοτύλης ἐξέφυσε στρογγύλον νεῦρον, χονδρώδη σύνδεσμον καταφύντα εἰς τὴν τοῦ μηροῦ κεφαλὴν, συνδοῦντα αὐτὰς τοῦ μὴ ἐξολισθὸν γίνεσθαι· ἐκ δὲ τῶν ὀφρύων τῆς κοτύλης ἐξέφυσεν ἄλλους συνδέσμους, συνδοῦντας κυκλοτερῶς ἅπασαν τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ, οὐ στρογγύλους καὶ μονωτοὺς, καθάπερ ἡ ἐκ τοῦ πυθμένος αὐτῆς ἔκφυσις, ἀλλὰ πλατεῖς καὶ ἀσφαλῶς περιθέοντας τὰς ὀφρύας τῆς κοτύλης, πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ ἄρθρου. ὅταν οὖν οὗτοι οἱ σύνδεσμοι καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ πυθμένος ἐκφυόμενος ὑγρανθῶσι διὰ τὸ ῥεῦμα ὀλισθαίνειν αὐτῶν συγχωροῦσιν εἰς τέσσαρας τόπους, ἢ ἔξω ἢ ἔσω, ἢ ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς αὐτοὺς συνδέσμους σκληροτέρους καὶ ξηροτέρους Θεὸς ἀπειργάσατο.

XIV. Ἐπεὶ

tinenti eas offi, coxæ vocabulum eft: unde inquit *Homerus:

Vertitur in coxa, noftri & dixere cotylam.

XIII. Igitur quandoquidem maximum opus ab hac commiffura præftari debuit, crus enim longum & grave eft, ex offibus conftans, copulis alligatum, mufculis veftitum, tentione curvatuque indigens, utpote ambulatus organum futurum: folus autem coxæ finus femoris tuberofum caput recipiens, tanto muneri fatis non fuit (multis enim colligantibus opus erat) DEI erga homines amor ex heminæ fundo teretem nervum promifit, cartilaginofum vinculum femoris capiti infertum, adftringensque, ne facile elabatur: inde ex heminæ oris aliæ copulæ oriuntur, totum femoris caput in orbem conftringentes, non teretes & folæ, qualis quæ ex fundo porrigitur, fed latæ, valenterque heminæ oras ad commiffuræ præfidium ambientes. Itaque cum id genus vincula, illudque etiam, quod de fundo exoritur, aliqua fluxione maduerint, femoris caput in quatuor loca exilire permittunt, aut extrorfum verfus, aut introrfum, aut in priores partes, aut in pofteriores, propterea has eafdem copulas duriores aridioresque Divina fapientia condidit.

XIV. Quo-

* Iliad. ε. 306.

XIV. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκει μόνον ἡ σύνταξις τῶν ὀστῶν πρὸς βάδισιν, ἢ πρὸς στάσιν, ἀλλὰ καὶ κεῖσθαι, καὶ ἵστασθαι, καὶ βαδίζειν ἔδει τὸν ἄνθρωπον εὐθυπεριπατητικὸν ὄντα, ἐνέδυσε τὰ ὀστᾶ τοῦ σκέλους ἀπὸ τῆς κοτύλης μέχρι τοῦ γόνατος μύας μείζους τε καὶ πολλοὺς κύκλωθεν εἰς ἀπονευρώσεις τελευτῶντας, καὶ πάλιν ἑτέρους ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ γόνυ διαρθρώσεως μέχρις ἀστραγάλων καὶ πτέρνης, μύας πολλούς τε καὶ παχεῖς, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ ὄπισθεν τοῦ σκέλους μέρη, ἃ γαστροκνημίας ὀνομάζομεν. τούτους ἅπαντας πρός τε τὴν κίνησιν τῶν κατὰ τὸ σκέλος ἄρθρων ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε, καὶ πρὸς ῥώμην τοῦ αὐτοῦ σκέλους καὶ εὐπρέπειαν, ὥσπερ τινὰ ἐνδύματα περιθεῖσα πανταχόθεν τοῖς σκέλεσι.

XV. Καὶ ἀνωτέρω τούτων πάντων, τὸ πάνυ φροντιστικὸν αὐτοῖς καὶ ὠφέλιμον τῇ τῶν ἀνθρώπων καθέδρᾳ κατεσκεύασεν. ἀνωτέρω γὰρ ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, κάτωθεν δὲ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ ἱεροῦ τοῦ πλατέος ὀστοῦ, ἐπειδὴ πρὸς ὀρθὰς γωνίας ἐν τῷ καθέζεσθαι τὸν ἄνθρωπον τὸ τῆς κοτύλης ἄρθρον κατεσκεύαστο· ἐδεῖτο δὲ περιβλημάτων πολλῶν μὲν εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν κενῶν χωρίων ἀμφοτέρων τῶν ἄρθρων, τῶν δὲ πρὸς εὐπρέπειαν, τῶν δὲ εἰς μόνιμον ἕδραν τῆς τῶν ἀνθρώπων καθήσεως, κατέφυσε μύας πολλοὺς ἁδροὺς καὶ τῇ θέσει ποικίλους· ἄλλους μὲν λοξοὺς, ἄλλους δὲ ἐγκαρσίους, ἄλλους δὲ εὐθεῖς ἐγκατέμιξε κατὰ τὰς πυγὰς

XIV. Quoniam vero oſſium ſtructura non ad ambulandum ſolum, & ad ſtandum ſatis erat, verum etiam & jacere, & ſtare, & ambulare hominem erecto corpore oportebat, cruris oſſa ab hemina ad genu, majoribus multisque muſculis in nervoſam naturam deſinentibus undique ſtipavit. Itemque à genu commiſſura ad malleolos usque & calcaneum, aliis frequentibus craſſisque muſculis oſſa illa, potiſſimum poſteriores partes, quas ſuras appellamus, communivit, iſtos omnes & ad cruris artus movendos, & ad vim decoremque ſibi addendos, ſumma DEI providentia creavit: ceu quædam enim amicula, eos cruribus circumpoſuit.

XV. Verum ſuper hæc omnia ejus conſilium atque utilitas, in comparanda homini ſede apparuit: nam ſupra utraque crura, ſed infra ſacrum os, & ab utroque latere, quoniam ad rectos angulos in ſedendo heminæ commiſſura curvatur, multisque tegmentis cum ad inania amborum artuum ſpacia replenda, tum ad decorem augendum, ſtabilitatemque ſedenti homini præſtandam opus erat: multos ſolidos muſculos, & ſitu diverſos, alios obliquos, alios transverſos collocavit, rectos alios ſecundum clunes interpoſuit, ad utrumque munus obeundum, ut ſtantibus

γὰς, εἰς ἀμφοτέρων τῶν ἐνεργειῶν ἀναπλήρωσιν, ἱσαμένων μὲν τῶν ἀνθρώπων εὐπρέπειαν, καθημένων δὲ ἀνωδυνίαν καὶ ἀσφαλῆ ἕδραν, χωριζομένην κατὰ τὴν πυγὴν δεξιά τε καὶ ἀριστερά.

ſcilicet ornamentum, ſedentibus indolentiam, tutamque ſedem ſecundum clunes in dextrum & ſiniſtrum bipartitas compararent.

XVI. Κατὰ δὲ τὰ πρόσω μέρη κυκλοτερέσιν ἀποφύσεσιν ἀξιολόγοις τὸ μέγεθος, εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἰόντα τὰ καλούμενα ἥβης ὀστᾶ, σιμὰ κατὰ τὴν ἔνδον αὐτῶν ἐπιφάνειαν ὄντα, συνήρμοσε διὰ χόνδρου, ὡς μίαν κοιλότητα γενέσθαι μεγάλην, καλύπτουσάν τε ἅμα καὶ φρουροῦσαν τῇ τε κύστει, καὶ τῇ μήτρᾳ, καὶ τῷ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ. ὑπέρκειται μὲν οὖν ἡ μήτρα, τῶν δύο· τὸ δὲ ἀπευθυσμένον ἔντερον ὑπόκειται. ἡ δὲ μήτρα μέσον ἀμφοτέρων κεῖται. τῷ μὲν γὰρ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ ἐπίκειται, τῇ δὲ κύστει ὑπόκειται.

XVI. A prioribus autem partibus, rotundis proceſſibus inſignem magnitudinem habentibus, vocata pubis oſſa in unum coeuntia, & in exteriora recurvata, per cartilaginem committuntur, unamque ſpacioſam concavitatem faciunt, vulvam, veſicam, rectum inteſtinum contegentem juxta atque tuentem: duobus ſuperior veſica eſt, rectum inteſtinum ſubjacet, vulva medium locum tenet: nam ſuper inteſtinum, ſubter veſicam eſt.

XVII. Εἴπωμεν οὖν πρῶτον περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς, ὡς κρείττων τόπος οὐκ ἦν εὑρεθῆναι τῇ ὑστέρᾳ, πλὴν ἔνθα κατετέθη. οὗτος γὰρ καὶ πρὸς ἀφροδίσιον ὁμιλίαν ἐπιτήδειος, καὶ πρὸς τὴν τοῦ σπέρματος ὑποδοχήν, καὶ προσέτι τὴν τοῦ κυήματος αὔξησιν. ἐπὶ πλεῖστον γὰρ ἀλύπως διαστέλλεσθαι πέφυκεν ἡ ὑστέρα, εἰς τὴν τοῦ τελειωθέντος ἐμβρύου ἀποκύησιν, ὡς ἂν πρὸς τὰ κάτω τε καὶ πρὸς τὰ σκέλη ἔξοδος τοῦ κυηθέντος ῥάων ᾖ. ὁ γὰρ τῆς ὑστέρας αὐχήν, εἴσοδός μέν ἐστι τοῦ σπέρματος, ἔξοδος δὲ τοῦ τελειωθέντος ἐμβρύου. τὸ γὰρ γυναικεῖον αἰδοῖον, διανοίγεται μὲν ἐν ταῖς συνουσίαις, τοσοῦτον ἐκτεινόμενον ὡς δι' εὐρείας ὁδοῦ φερό-

XVII. Igitur primum ſitus ejus rationem exponamus. Nullus ſane locus vulvæ aptior, quam iſte inveniri potuit, & ad venereos amplexus, & ad ſemen recipiendum, & ad fœtus incrementum: vulva enim in maximum tumorem ad abſolutum fœtum pariendum naturaliter diſtendi poteſt, ut deorſum verſus, & ad crura facilior ſit fœtus emisſio. Nam vulvæ cervix ſeminis eſt introitus, & jam abſoluti fœtus ad exitum via: muliebre namque genitale in concubitu adeo diſtentum pateſcit, ut recta injectum ſemen ſubito atque affatim in uteri ventriculos ſubeat: facto conceptu tam

φερόμενον τὸ σπέρμα, ἀθρόον ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὰς κοιλίας τῶν ὑστερῶν. συλλήψεως δὲ γεγονυίας εἰς τοσοῦτον μέμυκεν, ὡς ἄβατον εἶναι πρός τε τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω. τελειωθέντος δὲ τοῦ κυήματος, ἐπὶ πλεῖστον διΐσταται, ὡς ὅλον ταύτῃ διέρχεσθαι τὸ ἔμβρυον.

XVIII. Εὐλόγως ἄρα νευρῶδες ἅμα καὶ σκληρὸν μετρίως κατεσκευάσθη. τὸ δὲ κύτος τῶν ὑστερῶν μερίζεται εἰς κόλπους δύο, ἕνα ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ ἕνα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, καθὼς φησὶ καὶ Ἱπποκράτης, ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μᾶλλον· ἔοικε δὲ ἡ μήτρα τῷ ταῦ γράμματι, ὡς εἶναι τῷ μὲν ῑ τοῦ τ, κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ γυναικείου αἰδοίου· τὸ δὲ ἄνωθεν, ὁ τράχηλος τῆς μήτρας· ἡ δὲ μίξις τοῦ ῑ μετὰ τῆς κεφαλῆς ἐγκαρσίου, ἐστὶ τὸ κύτος τῆς μήτρας, εἶναι δὲ χρὴ τὸ ἐγκάρσιον ῑ τῆς κεφαλῆς τοῦ τ, ἀμφίκυρτον, ὡς εἶναι τὰς ἑκατέρωθεν κυρτότητας, τὰς κεραίας τῆς μήτρας. πλησίον δὲ τῶν κεραιῶν ἀμφοτέρων, κεῖνται τῆς θηλείας οἱ ὄρχεις, ὡς πρὸς ἑκάτερον λαγόνα βάλλοντες τὸ σπέρμα, ἑκάτερος εἰς ἑκατέραν τῶν κεραιῶν. οὐχ ὅμοιοι δὲ τῷ σχήματι, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρρένων, οὐδὲ μείζους ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ μικρότεροι καὶ σκληρότεροι, καὶ πλαδαρώτεροι, ὡς φακοειδεῖς εἶναι τῷ σχήματι.

XIX. Γίνεται δὲ ἡ σύλληψις τὸν τρόπον τοῦτον· ὅταν ὑπὸ τοῦ συμφύτου πνεύματος ἡ τοῦ σπέρματος ὑγρότης ἀκου-

tam arcte occluditur, ut internis æque atque externis penitus inaccessum sit. Fœtu perfecto, latissime dehiscit, ut totus infans isthac pervadere possit.

XVIII. Igitur non inconsulto nervosa, modiceque dura est uteri substantia. Interius autem uteri cavum in duos sinus distinguitur, à dextra unum, alterum à læva, proinde masculos fœtus in dextra, fœminas in sinistra magis concipi dicebat Hippocrates. Uterus sane T literæ imaginem refert, ita tamen, ut hujus literæ pediculus in muliebris genitalis summo collocetur: superior vero uteri pars, ejus cervix est: at pediculi cum transverso capite connexio, uteri caua laxitas est. Verum transversam T literæ virgulam, utrinque recurvam esse necesse est, ut utrobique facta curvitas, uteri cornua repræsentet. Prope utrumque cornu, fœminæ testes siti sunt, utpote ab utroque latere semen uterque in utrumque cornu jacientes. Neque figura similes marium testibus sunt, nec æque grandes, sed minores, duriores, imbecilliores, lenticularique forma præditi.

XIX. Ad hunc sane modum in utero fit graviditas, quando ab ingenito spiritu, seminis humor intra

vulvæ

ἀκονιζομένη τοῖς τῶν ὑστερῶν ἐμπέσῃ χιτῶσι τραχέσιν οὖσι, συναναμίγνυται τῷ τῆς θηλείας σπέρματι γλισχρῷ καὶ αὐτῷ ὄντι, καὶ ὡς ἂν αὐτή τε γλισχρὴ ὑπάρχουσα, καὶ σκληροῖς ὁμιλήσασα σώμασι δίκην ἀλοιφῆς ἑτοίμως κολλᾶται. κἀντεῦθεν ἤδη μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ πολλὰ γίνεται θαυμαστὰ ἔργα ὑπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ ζώου διαπλάσεως· αὐτὰς μὲν τὰς μήτρας ταχέως συσταλῆναι περὶ τὸ σπέρμα, μύσαι δὲ σύμπαντα τὸν αὐχένα, καὶ μάλιστα τὸ ἔνδον στόμιον αὐτοῦ, τὴν δὲ ἀλείφουσαν ὑγρότητα τὰς τραχύτητας τῶν ὑστερῶν ὑπὸ τὴν ἐντὸς ἅπασαν αὐτῶν ταθεῖσαν, ὑμένα λεπτὸν ἀποτελεσθῆναι τὸν καλούμενον ἀμνεῖον, ὅν τινά φασιν ὑποδέχεσθαι τὸν οἷον ἱδρῶτα τοῦ κυομένου. ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ σπέρματος, καὶ τὸν ἀλλαντοειδῆ χιτῶνα γίνεσθαι, ὃν εἰς τὴν κύστιν αὐτοῦ συντετρημένον ἀθροίζειν ἐν ἑαυτῷ ἄχρι τῆς ἀποκυήσεως, τὸ οἷον οὖρον τοῦ κυομένου. τούτοις δὲ ἔξωθεν ἐν κύκλῳ περιβέβληται τὸ χωρίον, χιτών τις καὶ αὐτὸς ὑπάρχων τρίτος, ὃ διά τινος πόρου συντέτρηται πρὸς τὴν τοῦ κυομένου κύστιν. τούτῳ αἱ κατὰ τὸ χωρίον ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ἅπασαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκφύονται τῷ κυομένῳ τέσσαρες γινόμεναι, καθάπερ ἐκ ῥιζῶν πολλῶν ἀθροιζόμενα πρέμνα, δύο μὲν ἀρτηρίαι, δύο δὲ φλέβες, μέσον δὲ αὐτῶν περιέχουσι τὸν οὐραχὸν οὕτως ὠνομασμένον τοῖς ἀνατομικοῖς, τὸν ἐκ

vulvæ tergora, natura aſperiora detruſus inciderit, cum muliebri ſemine, & ipſo tenaciore permiſcetur: ipſe etiam, utpote viſcidus aſperaque contingens corpora, facile inſtar unguinis adhæreſcit. Inde jam unico temporis momento multa admirabilia opera à ſummo artifice DEO, initio creandi animalis perficiuntur. Vulva celeriter circa ſemen contrahitur: tota cervix, potiſſimum tamen interius ejus oſtiolum diligenter concluditur, humor interiorem vulvæ faciem inungens, & ejus aſperitudinem lævigans, membrana fit, quam Græci amnion vocant. Hanc ajunt eum, qui fœtus veluti ſudor eſt, recipere. Ex ipſo autem ſemine altera membrana gignitur, eam Græci à farciminis ſimilitudine allantoidea nominarunt. Hæc foramine in veſicam pertinente, cava intra ſe infantis veluti lotium, usque ad partus tempora colligit. Extra has in orbem tertia quædam membrana ſuperdatur, quam Græci chorion, Latini ſecundas dixere: & per iter quoddam usque ad infantis veſicam perforatur. Hoc in meatu ſecundarum venæ, arteriæque omnes, infanti eo more quatuor enaſcuntur, quo ex multis radicibus collecti caudices oriuntur. Duæ ſunt arteriæ, duæ venæ: quarum medius eſt urinæ canalis, urachos inde apud Anatomicos appel-

ἐκ τοῦ πυθμένος ἐξοχετεύοντα τὸ οὖρον εἰς τὸν ἀλλαντοειδῆ χιτῶνα. ἐφ' ἑκάστῳ γὰρ δὴ στόματι τῶν εἰς τοῦτο ἐχόντων ἀγγείων, δι' ὧν καὶ τὸ καταμήνιον ἐφέρετο, αὗται γίνονται περὶ τὸν τοῦ κύειν καιρόν. συνδεῖ δὲ αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας λεπτὸς ὑμὴν, ἀλλ' ἰσχυρὸς, ὃς περιφυόμενος ἅπασι τοῖς ἀγγείοις ἔξωθεν, τῶν ὑστερῶν δὲ τοῖς ἔνδον μέρεσιν ἐκφυόμενος, σκέπει καὶ φρουρεῖ, καὶ συνδεῖ ἅπαντα τὰ ἀγγεῖα, καὶ αὐτὰς τὰς ὑστέρας. ταῦτα τὰ ἀγγεῖα περιέρχονται κατὰ τὸν ὀμφαλὸν τοῦ ἐμβρύου· ἐκ δ' αὖ τοῦ ὀμφαλοῦ, μία μὲν φλὲψ ἐκ τῶν δύο συντεθεῖσα, ἀνήκει μέχρι τῶν σιμῶν τοῦ ἥπατος, τροφὴν τῷ ἐμβρύῳ προσάγουσα· αἱ δὲ ἀρτηρίαι τὸ μῆκος τῆς καρδίας ἐκφυγοῦσαι, τῇ κατὰ ῥάχιν ἀρτηρίᾳ συμφύονται, καὶ δι' αὐτῆς προσάγουσι τῇ καρδίᾳ τὸ πνεῦμα. πᾶσα γὰρ τροφὴ καὶ ζωὴ τῷ ἐμβρύῳ διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ προσφέρεται.

XX. Εἰ λαβὼν οὖν τις ἐγκύμονα αἶγα, σχίσας τε αὐτὴν ἐντέχνως βουληθείη γνῶναι, εὑρήσει τὸ μὲν ἔμβρυον νηχόμενον ἐν τῷ περιεχομένῳ ὑγρῷ ὑπὸ τῆς μήτρας τῷ συναχθέντι ἀπὸ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ ἐμβρύου, ὡς ἀποίῳ καὶ μηδὲν βλάπτοντι τὸ ἔμβρυον· βασταζόμενον δὲ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ, διὰ τῶν ἀγγείων τῶν προσαγόντων τό, τε αἷμα καὶ πνεῦμα. πάντες οὖν οἱ χιτῶνες οἱ περιέχοντες τὸ ἔμβρυον, ἐντὸς τῆς μήτρας κεῖνται. ὁ μὲν οὖν ἀμνειὸς ἀμέσως περιέχων τὸ ἔμβρυον, ὑποδέχεται τὸν ἐκ τοῦ ἐμβρύου συναστόμενον ἱδρῶτα. ὁ δὲ ἀλλαν-

appellatus, è veſicæ ſpecu lotium in allantoidea tunicam derivans: ab ſingulo enim vaſorum in uterum intrantium, menſesque iſthac purgantium oſculo, nunc poſitæ venæ arteriæque circa concipiendi tempora gignuntur. Iſtas inter ſe tenuis membrana, ſed valida connectit: quæ exterius vaſis omnibus adhæreſcens, & ex penitioribus uteri partibus oriens, vaſcula omnia, ipſumque uterum operit, colligat atque tuetur. Id genus vaſa ad infantis umbilicum procedunt. Rurſum ab umbilico una ex duabus vena compoſita, usque ad jecoris cava fœtui alimentum ſubvehens perlabitur: arteriæ vero cordis longiquitatem evitantes, cum ſpinali arteria coaleſcunt, per ipſamque in cor ſpiritum transmittunt: omnis enim alimonia & vita infanti per umbilicum ſuggeritur.

XX. Igitur ſi quiſpiam gravidam capram accipiens, & ipſam artificioſe reſcindens notitiam capere voluerit, in humore intra vulvam contento ex fœtus ſudore manante, utpote omni qualitate carente, ac minime noxio infantem natare, & ex umbilico per conceptacula tunc ſanguinem ſpiritumque advehentia ſuſtentari comperiet. Itaque membranæ omnes fœtum involventes, intra vulvam ſunt poſitæ. Amnius fœtui contiguus, ſudorem ab ipſo defluentem colli-

ἀλλαντοειδὴς, συντέτρηται μὲν κατὰ τὸ αἰδοῖον τοῦ ἐμβρύου, καθὼς ἀνώτερον εἴρηται. ὑποδέχεται δὲ τὸν οὐραχὸν, κατ' αὐτὸ τὸ τρῆμα ἐξάγοντα εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ ἐμβρύου οὖρον, ὅπως μὴ μιχθῇ τῷ τοῦ ἱδρῶτος ὑγρῷ. τὸ μὲν γὰρ οὖρον δριμὺ ὂν, διέβρωσεν ἂν τὸ ἔμβρυον τῇ δριμύτητι. διὰ τοῦτο οὖν ἡ φιλάνθρωπος τοῦ Θεοῦ δημιουργία πολλοὺς κατεσκεύασε χιτῶνας κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς κυήσεως, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς διαφορᾶς τῶν ὑγρῶν. τρίτος δὲ χιτὼν τὸ χωρίον κατεσκευάσθη, ἐκτὸς μὲν τῆς μήτρας κείμενος· πόῤῥω δὲ τοῦ ἐμβρύου κατεσπαρμένα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀγγεῖα τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν, δι' ὧν τρέφονται πάντα τὰ μόρια τὰ ἐντὸς τῆς μήτρας. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ὀνομασίαν ἐκτήσατο, ἐκ τοῦ πάντα τὰ κατὰ τὸ ἔμβρυον γινόμενα περιέχειν· ὁ δὲ ἀλλαντοειδὴς χιτὼν, ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἀλλᾶντας ὁμοιότητος τὴν προσωνυμίαν ἔσχηκε. τὰ γοῦν εἰς τὴν μήτραν καθικνούμενα τῶν ἀγγείων στόματα, ὀνομάζονται κοτυληδόνες. ταῦτα εἰ μὲν στεῤῥὰ καὶ ξηρὰ εἰσι, κατέχουσι τὸ ἔμβρυον κἂν βαρὺ ᾖ, ἕως ἂν τελεσθῇ· εἰ δὲ κάθυγρα καὶ γλίσχρα, ἀδυνατοῦσι μὲν κρατεῖν τὸ ἔμβρυον, συγχωροῦσι δὲ αὐτὸ ἀμβλωθρίδιον γίνεσθαι. τοῦτο σκοπήσας καὶ Ἱπποκράτης ἰατρικῆς προμηθεὺς, ἔγραψεν ἐν ἀφορισμῷ οὕτως, Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ταύ-

colligit, ſed vocatus allantoides. verſus infantis genitale foratur, ut ſupra poſuimus: & urinæ iter, quod urachon vocavimus, intra foramen recipit. Illud vero infantis lotium educit, ne cum ſudoris humore miſceatur: vrina enim acris cum ſit, tenerum fœtum acrimonia ſua corroſiſſet. Quapropter Divina ſapientia ſummo homines amore complectens, ipſo fœturæ tempore plures tunicas diverſis humoribus ſuſcipiendis machinata eſt. Tertia membrana, quam ſecundas nominant, effecta eſt: intra vulvam quidem ſita, procul tamen à fœtu, ex venis arteriisque contexta, per quas omnia intra vulvam membra nutriuntur. Inde quoque appellationem hanc, chorion apud Græcos adepta eſt: quod omnia ad fœtum pertinentia contineat. Allantoides vero membrana ab inteſtini ſimilitudine vocabulum habet, quaſi inteſtinalis. Vaſculorum ſane oſtiola in uterum ſubeuntia, acetabula nominantur: ea ſi firma aridaque ſint, fœtum quamvis gravem, usque dum abſolvitur, retinent: ſi madentia, lentoque humore viſcida fuerint, fœtum retentare nequeunt, ſed abortivuum partum fieri permittunt. Id Hippocrates medicinæ Prometheus contemplatus, in aphoriſmo quodam ita ſcriptum reliquit: Quæcunque uterum geren-

ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες τῆς μήτρας, μύξης μεσαί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν διὰ τὸ βάρος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται.

XXI. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ παροῦσα διδασκαλία περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου προῄκται διδάσκειν, ζωογονεῖται δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο, πατρός τε καὶ μητρὸς, προστάξει τοῦ πάντα δημιουργήσαντος Θεοῦ ἡμῶν· διὰ τοῦτο καὶ τὰ γεννῶντα μόρια ἐξ ἀνάγκης δύο βέλτιον γενέσθαι· τὸ μὲν ἓν τοῦ ἄρρενος, τὸ δὲ ἕτερον τῆς θηλείας εἰς ὑποδοχήν. ὀνομάζονται δὲ ἀμφότερα αἰδοῖα. ὅτι οὖν οὐκ ἦν βελτίων τόπος εἰς κατάθεσιν τοῦ ἄρρενος αἰδοίου, πλὴν ἵναπερ καὶ κατετέθη, ἐκ τῶνδ' ἂν μάθοις. πότερον ἐγγυτέρω τῆς ἕδρας ἔδει τεθῆναι; ἀλλ' ἀποπατοῦσι δύσχρηστον· ἀλλ' ἀνωτέρω πρὸς τὸ ὑπογάστριον τὴν θέσιν ἔχειν, οὐ μόνον ἀπρεπὲς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δύσχρηστον, καὶ ῥάδιον πάσχειν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσβολῶν.

XXII. Πάλιν, πότερον τεταμένον εἶναι διὰ παντὸς, ἢ χαλαρὸν, ἢ ἐν μέρει τούτων καθὼς νῦν ἐστίν; εἰ μὲν γὰρ διὰ παντὸς ἐντεταμένον ἦν, οὐ μόνον ῥάδιον πρὸς τὸ πάσχειν, ἀλλὰ καὶ δύσχρηστον ἂν ἦν, καὶ ἀπρεπές. εἰ δὲ κεχαλασμένον ἦν διὰ παντὸς, ἄχρηστον ἂν ἦν, οὗ χάριν ἐγένετο μηδέ ποτε ἐργάσασθαι δυνάμενον· εἰ δὲ ἐν μέρει μὲν χαλαρὸν, ἐν μέρει δὲ ἐντεταμένον, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἄξιον θαυμάζειν, ὅτι

gerentes citra evidentem cauſam bimeſtres aut trimeſtres abortiuntur, his uteri acetabula muci plena ſunt, neque præ gravitate fœtum ſuſtinere valent, ſed abrumpuntur.

XXI. Igitur quoniam præſens hic liber hominis fabricam docere propoſuit, à duobus autem, patre ſcilicet ac matre, homo gignitur, ita enim præcepit effector & conditor mundi Deus,) idcirco & genitales partes neceſſario duas eſſe melius fuit, unam maris, alteram fœminæ, ad recipiendum idoneam: utraque pudenda nominantur. Sedem ad virilis pudendi ſitum aptiorem non eſſe, quam ubi nunc eſt, ex his diſcere facile fuerit. Num propius ano ipſum poni oportuit? an alvuum exonerantibus id eſſet incommodum? ſed ſurſum verſus ad abdomen collocari, non deforme ſolum, verum etiam inutile foret, & facile ab exterius incidentibus vim pateretur.

XXII. Item, num ſemper rigens protentumque, aut contra laxum ſemper & flaccidum, aut viciſſim, quemadmodum nunc habet, eſſe debuit? Primum ſi continenter arrectum eſſet, à quaque levi cauſa læderetur: eſſet deinde incommodum atque deforme: at ſi flacceſcens langueret aſſidue, prorſus eſſet ſupervacuum, id cujus cauſa creatum fuit, præſtare non potens:

ὅτι οἷον αὐτὸ ὁ λόγος ἐξεῦρε χρῆναι, γεγονέναι τοιοῦτον καὶ φαίνεται νῦν ὑπάρχον.

quod si alternis modo laxum, modo rigens sit, id ipsum certe omni admiratione dignum extiterit, quod quale ipsum debere esse ratio cogitavit, talem nunc esse reperiatur.

XXIII. Ἐπεὶ τοίνυν σκληρόν τε ἅμα καὶ κοῖλον, καὶ σηραγγῶδες εἶναι χρὴ τὸ τοῦ αἰδοίου ἴδιον σῶμα, φαίνεται μὲν ἐξ ὀστοῦ τὴν γένεσιν ἔχον, καθάπερ οἱ λοιποὶ σύνδεσμοι. κοῖλον δὲ καὶ σηραγγῶδες μόνον ἐξ ἁπάντων, ὡς ἡ χρεία κελεύει, ἵνα ὄρθιόν τε καὶ ἀκλινὲς ἐν ταῖς συνουσίαις φυλάττοιτο. ἀλλὰ καὶ διΐστασθαι, καὶ ἀνευρύνεσθαι τὸν πόρον χρήσιμον, ἵνα καὶ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ πόῤῥω, καὶ κατ' εὐθὺ ἐξακοντίζηται τὸ σπέρμα πρὸς τοὺς κόλπους τῆς μήτρας. τοῖς γοῦν ὑποσπαδιαίοις ὀνομαζομένοις, ἐπειδὴ ὁ πόρος τοῦ καυλοῦ ἐν τῷ τέλει διέστραπται, οὐ δύνανται γεννᾶν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ ἴασις· τμηθέντος γὰρ τοῦ δεσμοῦ, γεννῶσι.

XXIII. Quamobrem cum genitalis membri corpus durum juxta, & cavum esse fistulosumque debuerit: ex osse quidem, ut reliquæ copulæ, oriri cernitur: at concavum & fistulosum ex omnibus solum est, taleque ipsum esse utilitas postulavit, ut rectum, nullamque in partem declinans, in venereo congressu perduraret. Verum distendi etiam spaciosiusque reddi ejus iter oportuit, ut quamplurimum semen, quam longissime rectaque in uteri sinus profundatur. Quare vocati hypospadiæi, id est, quasi spadones & oblæsi, cum colis meatus in fine retorqueatur, generare non possunt. Id vero curatio declarat: rescisso enim vinculo, apti ad generandum efficiuntur.

XXIV. Διατείνεται οὖν τὸ αἰδοῖον ὑπὸ πνεύματος. παράκεινται δὲ αὐτῷ ἑκατέρωθεν δύο μύες τείνοντες τὸν πόρον, ὥσπερ τινὲς χεῖρες ἐν τῇ ἀποκρίσει τοῦ σπέρματος, εἰ μέλλοι πολὺ ἐξακοντίζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἡ οὐροδόχος κύστις ἐτέτακτο πλησίον, ἕτερον οὐκ ἦν ἄμεινον ἐκκρίσεως πόρον ἐργάσασθαι, ἀλλὰ ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ σπέρμα χρῆται. εὐλόγως καὶ ὁ ταύτης αὐχὴν ἅπαν κατείληφε τὸ τοῦ περιτοναίου

XXIV. Igitur pudendum spiritu distenditur, binique ab utroque ejus latere musculi adjacent, meatum in seminis missione, si multum ejiciendum sit, veluti quædam manus distendentes: cæterum quoniam urinæ vesica prope sita est, nullum aliud expellendæ urinæ iter, quam quo & semen utitur, excogitari potuit: itaque non injuria & ipsius cervix omnem peritonæi membranæ locum occupavit ab ano, cui

ναὶ οὐ χωρίον, ἀναφερόμενος ἀπὸ τῆς ἕδρας ἀφ' ἧς ἐξ ἀρχῆς ἔκειτο μέχρι τῆς κατὰ τὸ αἰδοῖον ἐκφύσεως. ἐπὶ δὲ τῶν γυναικῶν, ἅτε οὐκ ὄντος αἰδοίου προπετοῦς, τὴν τοιαύτην ἀπόφυσιν ὁ τῆς κύστεως αὐχὴν οὐκ ἔτι ἔσχεν, ἀλλὰ τὸ μὲν αἰδοῖον τὸ γυναικεῖον ἐπίκειται κατὰ τῆς ἕδρας. ἐπὶ δὲ τὸ ἄνω πέρας αὐτοῦ τῆς κύστεως ὁ τράχηλος τελευτᾷ. κἀντεῦθεν προχεῖται τὸ οὖρον· οὔτε ἱκανῶς καμπύλος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, οὔτε ὅλως μακρὸς γενέσθαι δεηθείς.

XXV. Αἱ δὲ τοῦ δέρματος ἐπιφύσεις ἐπὶ τοῖς πέρασι τῶν αἰδοίων, ἐν μὲν ταῖς γυναιξὶ κόσμου χάριν ἐγένοντο, καὶ τοῦ μὴ καταψύχεσθαι τὰς ὑστέρας, σκεπάσματα προβέβληνται· τοῖς δὲ ἀνδράσι πρὸς τὸ κόσμον τινὰ φέρειν, καὶ ἀδύνατον ἦν μηδόλως ἔχειν αὐτά. πάντα οὖν ὅσα τοῖς ἀνδράσιν ὑπάρχει μόρια, ταῦτα ταῖς γυναιξί, καθ' ἓν μόνον διαφέροντα, ὡς ἔνδον μέν ἐστι τὰ τῶν γυναικῶν μόρια, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἔξω.

XXVI. Φασὶν οὖν οἱ ἰατροί, ὅτι ἀνὴρ γυναικὸς τελειότερος· ἡ δὲ αἰτία, τῆς θερμότητος ἡ ὑπεροχή. ψυχρότερον γὰρ ὂν τὸ θῆλυ, οὐκ ἴσχυσε ποιῆσαι τὰ γεννητικὰ μόρια. ἀληθέστερον δ' εἰπεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ γένους διαδοχήν, τοιοῦτον τὸ θῆλυ κατεσκευάσθη πρὸς τὸ δέξασθαι καὶ κατασχεῖν σπέρμα, καὶ θρέψαι, καὶ τελειῶσαι τὸ κυόμενον, ἐπιτήδειον ὄργανον· τὸ ἄρρεν δὲ τοῦ θήλεος εὐλόγως θερμότερον, καὶ τὰ

μόρια

cui à principio insedit: ad eam, quæ apud virile est, germinationem ascendens. At in mulieribus cum genitale non propendeat, hujusmodi processum vesicæ cervix non itidem habuit, sed muliebre pudendum sedi incumbit: ad superiorem autem ejus finem vesicæ collum terminatur, atque inde urina profunditur, cum neque ita flexuosum, ut in viris, neque ita longum esse debuerit.

XXV. Pelliculosæ vero appendices extremis utriusque genitalibus adjectæ, in muliebribus quidem ornamenti causa procreatæ sunt: utque ne vulvæ refrigescant, tanquam operimenta objiciuntur: in viris autem præterquam quod ornamentum addunt, neutiquam ipsis carere mas potuit. Igitur omnes, quas viri habent, particulas, eædem & in mulieribus conspiciuntur: eo solum differentes, quod mulierum genitalia intus delitescunt, virorum extrinsecus pendent.

XXVI. Quocirca Medici perhibent, virum esse muliere perfectiorem, hujusce rei causam caloris excessum tradiderunt. Fœmina enim cum sit frigidior, generationis membra foras propellere non potuit. Verius tamen dictum fuit, ad generis propagationem in hunc modum fœminam fuisse creatam, ad recipiendum continendumque semen; præterea ad alen-

dum

μόρια εὐρύτερα καὶ μείζονα ἔσχηκε, καὶ εὐκινητότερα. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ τοὺς ὄρχεις ἔμελλε τὸ θῆλυ μικροτέρους καὶ ἀσθενεστέρους ἔχειν· καὶ τὸ σπέρμα τὸ κατ' αὐτοὺς ἔλασσόν τε καὶ ἀσθενέστερον καὶ ψυχρότερον. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ αἰδοῖον, καὶ σκληρότερον καὶ σηραγγῶδες. πρὸς δὲ τὸ ἄκρον αὐτοῦ, ἐπιδερματὶς κρέμαται, ἥ τις ὀνομάζεται ποσθὴ, ὅπερ ἐκτέμνεται ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ.

XXVII. Εἴπωμεν τοίνυν κατὰ ποῖον εἶδος κινεῖται τὸ τοῦ ἀνδρὸς αἰδοῖον. τριῶν γὰρ οὐσῶν κινήσεων ἐν τοῖς μορίοις τοῦ σώματος, τῶν μὲν φυσικῶν, τῶν δὲ προαιρετικῶν, τῶν δὲ μικτῶν, εἴπωμεν κατὰ ποίαν κίνησιν κινεῖται τὸ αἰδοῖον· εἰ μὲν προαιρετικῶς ἐκινεῖτο, οἱ νεογενεῖς παῖδες χωρὶς προαιρέσεως ὄντες, ἀκίνητοι ἀνέμενον κατὰ τοῦτο τὸ μόριον. ἀλλὰ μὴν θεωροῦμεν αὐτοὺς κινουμένους. καὶ ἡμῖν δὲ αὐτοῖς καθ' ὕπνους τὸ αὐτὸ συμβαίνει. ὥστε φυσικὴ ἡ κίνησις τοῦ αἰδοίου, καὶ οὐ προαιρετική. πάλιν δὲ, πολλῶν ἡσυχαζόντων σωμάτων καὶ ἀκινήτων μενόντων, καὶ βλεψάντων ἢ ἁψαμένων ἑτέρων σωμάτων γυμνῶν, ἢ γυναικείων, ἢ ἀνδρείων εὐθὺς ἡ κατὰ τοῦτο σύντομος ἐπηκολούθησε κίνησις. ὥστε προαιρετικῶς, οὐ φυσικῶς κινεῖσθαι. λείπεται οὖν κινεῖσθαι τὸ τρίτον εἶδος τῆς κινήσεως· ὡς μὲν γὰρ ὑπὸ μυῶν κινουμένη, κινεῖται κατὰ προαίρεσιν. πᾶσα γὰρ κίνησις διὰ μυῶν γινο-

dum percipiendumque fœtum, idoneum instrumentum. Idcirco mas fœmina calidior, merito membra ampliora, grandiora, mobilioraque possidet: statim sane & mulieris testes exiliores, imbecilliores, ac frigidiores esse debuerunt: eorum pariter semen paucius, infirmius & frigidius: æque autem genitale durius & cavernosum, in cujus extremo pelliculosum additamentum suspenditur, quod præputium appellatur, id in cunni perculsione rescinditur.

XXVII. Nunc utique quo motus genere virile cieatur, doceamus. Tres cum sint in corporis particulis motiones, naturales, electoriæ sive voluntariæ, ex utrisque mixtæ, qua istarum trium virile moveatur, declaremus: primum si electoria, proxime nati infantes electione carentes, immobiles hac parte permanerent: contra vero, ipsis arrigi videmus, identidem & nobis secundum quietem accidit: quare hinc efficitur, ut naturalis sit pudendi motio, non electoria. In contrarium autem multis corporibus quiescentibus prorsumque immobilibus, alia nuda mulierum virorumve corpora intuentibus aut tangentibus, protinus ac repente virile commovetur. Igitur electorie, non naturaliter commoveri videtur. Relinquitur sane tertium, ut mixto scilicet genere moveatur: nam quatenus musculis mobile, voluntario movetur: omnis

γινομένη προαιρετική ἐστιν. ὡς δὲ ἀπὸ πνεύματος, φυσική. κινεῖται ἄρα τὸ αἰδοῖον καὶ φυσικῶς, καὶ προαιρετικῶς.

omnis enim per muſculos motio, electoria eſt: quatenus vero à ſpiritu, naturaliter: itaque virile & naturalem & electorium motum habet.

XXVIII. Οἱ δὲ ὄρχεις τῶν ἀνδρῶν εἰς ὅσον ἐστὶ τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος θερμότερον, εἰς τοσοῦτον μείζους γεγόνασιν. εἴπωμεν οὖν περὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ τοῦ μεγέθους, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς καθηκόντων πόρων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν πεφυκότων. ἡ μὲν οὖν οὐσία τῶν ὄρχεων, ἀδήν ἐστι, λευκὸς μὲν τὴν χροιὰν, σομφὸς δὲ καὶ ψαφαρὸς τὴν σύστασιν, ἀγγεῖα πολλὰ τριχοειδῆ καὶ ἀραχνοειδῆ κατεσπαρμένα κατ' αὐτὸν ἀδένα ἔχοντες. τὸ δὲ σχῆμα. *

XXVIII. At viriles teſticuli, quo mas fœmina calidior, eo fœmineis majores ſunt: quare de ipſorum materia, magnitudine & figura, prætereа de canalibus ad eos pertinentibus, deque ab illis germinantibus, in præſentia diſſeramus. Igitur teſtium materia glanduloſa eſt, colore alba, fungoſa, levisque, vaſcula multa capillacea araneaſique tenuitate per ipſam glandulam ſparſa, figura quidem rotunda oblongaque formati ſunt.

XXIX. Porro vaſa ipſos ineuntia ita ſe habent, quæ in dextrum viri teſtem, dextramque in muliere vulvam, feruntur, à magnis canalibus ſpinæ adhærentibus ſupra renes oriuntur, vena à cava vena, arteria à grandi arteria: quæ vero ad ſiniſtrum teſtem in viris, ſiniſtramque in mulieribus vulvam perveniunt, bina ſunt & hæc, una arteria, altera vena, non item à magnis conceptaculis, ſed à ramis in renes ſubeuntibus expullulant.

XXX. Quamobrem jam neminem fugit, ſiniſtrum teſtem in viris, ſiniſtramque vulvam in mulieribus feculentum, dilutum, ſeroſumque haurire ſanguinem, atque inde recipientes quoque particulas, non abſimili temperamento eſſe, neceſſe eſt: nam ſicut purus ſanguis feculento calidior eſt, ita & eo veſcentia membra, dextra ſcilicet ſiniſtris calidiora ſunt: alia quoque ratione magis calorem participantia, quod ab jecore collocantur: id enim ab Hippocrate recte ſæpius inculcatum eſt, membra è regione poſita, neceſſario magis reciproco muneri foveri. Inde & mirari deſine, dexteriores partes marium, ſiniſteriores fœminarum eſſe feraces, quandoquidem mas ſit fœmina calidior.

XXXI.

* Cætera Græce deſiderantur.

XXXI. Arteriæ ſane atque venæ à locis prope renes ad genitales partes deſcendentes, in mulieribus quidem uteri fundum prætereunt, ejus vero latera conſcendentes, in duas partes finduntur: inde portio una ad muliebres teſtes à lateribus poſitos, & ipſa utero incumbens proficiſcitur: altera fundum petens, tota per ipſum diſſipatur: hoc in loco vaſculorum ſiniſtri uteri ſinus orificia, vaſculorum dextri orificiis committuntur: quare & ſeroſus humor à dextra vulva, licet obſcure, participatur: cujus acre quiddam pruriginoſumque habentis, ingens erat futura utilitas. Id genus namque & excitare membra hæc ad opus poteſt, & inſignem inter operandum voluptatem afferre: quando enim humor iſte exire poſtulans, idcircoque excitans, & ad excretionem proritans, atque una multus & calidus ſpiritus exhalare optat, immenſa quædam voluptatis magnitudo concipienda eſt. Huc adde & harum partium ſenſum, multo quam in cute vegetiorem: accedit præterea & aliud non mediocre ſubſidium, à glanduloſis corporibus ab utroque colli veſicæ latere poſitis, in quibus ſeminis inſtar, admodum tamen tenuior humiditas reperitur.

XXXII. Semen plane ſpiritus quidam, ac veluti ſpumeus eſt: quare ſi humi ſpargitur, mox longe minus apparet, critiſſimeque areſcit, protinus exhalante ſpiritu viſcida parte relicta, ac in ſeipſam reſidente: neque enim, ut mucus aut pituita diu durat, neque areſcens, & eandem molem retinens: tenuis namque, & aquea, & incocta eſt iſtorum humiditas: contra craſſa, tenax, vitalique ſpiritu referta, quæ eſt in ſemine.

XXXIII. Cujus ſane genitura ita ſe habet: vaſoruni in vulvam pertinentium, quæ ſecundum ejus latera findi ſupra poſuimus, pars deorſum petens, perinde in plures anfractus reflectitur, ac circa marium teſtes vaſcula revolvuntur: ſupra namque eſt vena, infra arteria, in multos orbes utraque ſinuata: in his tortuoſis ambagibus, dum ad teſtes iter faciunt, diutius ſanguis ſpiritusque vagati concoquuntur: perſpicueque in primis orbibus humor quidam cruentus aſpicitur, qui paulatim in poſterioribus magis albeſcit, quouſque in poſtremis jam teſtes intrantibus diligentiſſime exalbuit. Ii vero inanes & pervii, hunc transmiſſum humorem recipiunt, coquunt iterum, & ad animantium propagationem perfectiſſime in maribus elaborant, calidioremque efficiunt, & itineris longitudine, & receptaculorum viribus exquiſitiſſime concoctum. Deterius vero fœminarum teſtes ob antedictas cauſas ſemen gignunt.

XXXIV.

XXXIV. Verum cur ſanguis diu in venis ſtagnans exalbeſcit? An quoniam membrum omne ſibi alimentum aſſimilat? Igitur nihil mirum, ſi albæ vaſorum tunicæ in ſibi ſimilem formam ſanguinem convertunt.

XXXV. Cæterum concoctum in teſtibus ſemen, cum excernendum eſſet, alio rurſum canaliculo ipſum ad exitum ducente opus fuit. Itaque in mare cum foras ſemen projecturus eſſet, ejusque craſſioris magnam copiam educturus, ad virile usque pertinet, & in iter urinarium ſemen eructat, longus, latus, ac varicoſus: at in fœmina, cum intra ſeipſam ſemen mittat, idque paucum, atque ſubtilius, emiſſorium vaſculum anguſtum & breve in ipſa vulva inſeritur.

XXXVI. Quæres iterum, cur ſeminarium conceptaculum non intra teſtes ſeſe immergit, ſed ſupergeminalem, quæ appellatur, utriusque natura interjecit? An rari cum ſint, fungoſique & molles teſtes, cum denſis, validis ac duris ſeminariis vaſculis tuto committi non poterant? ſiquidem prudens natura, nulla eſſentiis contraria in unum cogit, niſi copulam aliquam amicitiæ conciliatricem in medium conjiciat: quanto enim à ſeminariis alveolis, viribus, denſitate, duritiaque ſupergeminalis vincitur, tanto ipſa teſtes ſuperat. Quin etiam ipſius partes, quæ ſeminis vaſa contingunt, duriſſimæ; quæ teſtes, molliſſimæ ſunt: quæ mediæ interjacent, quo propiores vaſculis, duriores: quo teſtibus, molliores creatæ ſunt.

XXXVII. Verum quare in muliebribus teſtibus non evidentes ac ſenſiles ſupergeminales conſpiciuntur? An quoniam in primis muliebris teſtis, deinde & ſeminarius rivus exiguus eſt? igitur nihil mirandum, ſi & eos adnectens vinculum ſit perexiguum. Præterea & ipſorum materiæ differentia modica eſt, non ut in maribus, maxima: nam maſculi teſtes humidiores millioresque fœmineis ſunt, & ſeminariæ fiſtulæ duriores: contra, in fœmina hæ minus duræ, quia non tam longæ, neque tantum ſeminis fuerunt concepturæ: teſtes autem minus rari & fungoſi, aridioresque, quia frigidiore temperie conſtant. Jure itaque natura inter ſe propinqua cum ſint, teſtibus magis duratis, ſeminariis vero canalibus ipſos intrantibus mollioribus factis, exili inter ipſos copula opus fuit, paulatim ab unius duritie in alterius mollitudinem recedente. At quoniam marium teſtes ſunt penduli, idcirco & in utrumque muſculus unus ab ilium ſedibus porrigitur, ut & ipſis motus ad locum facultas ſubminiſtretur.

XXXVIII. Cæterum de mammis accurate loqui ſuperius polliciti, ad ipſas jam ſermonem convertamus, primumque inter ipſas & vulvam mirum eſſe conſenſum, quotidiana docet experientia, in fœtuum abortibus, quemadmodum nobis Hippocrates declaravit: & citra eos, quum ſecunda valetudine animal fruitur: parvæ enim increſcente animali, æque ac vulvæ cernuntur: perfecto autem & generandi tempore appetente, cum vulvis pariter ad decentem usque magnitudinis modum extuberant: in qua utroque membro conſiſtente, ſemen accipere, fœtumque abſolvere, ad vulvas pertinet: mammarum autem, in lucem editum animal alere, officium eſt. Verum cur adeo mutuo inter ſe conſenſu hæc membra afficiantur, nunc exponemus: id enim ipſum mirificam DEI artem promulgabit: nam cum ad unum conficiendum opus utrumque membrum comparaverit, ipſa per vaſa connexuit, quæ in ſupra habitis de pectore ſermonibus, ad mammas procedere monſtravimus, venas arteriasque in præcordia totum abdomen diducens, deinde inferne aſcendentibus committens, à quibus in vulvam & ſcrotum venæ porriguntur. Sola namque hæc in animalibus vaſcula, partim à locis ſupra ſeptum profecta ad inferiora corporis labuntur, partim ab infimis ſurſum repunt: ſola igitur modo poſita membra per vaſcula conſociari debuerunt, ut quando in vulva fœtus conformatur atque augeſcit, ſoli illi ab utroque membro communes venæ irrigent alimentum: at cum fœtus eſt editus, in mammas retro totum perlabitur. Atqui hanc ob cauſam fieri non poteſt, ut probe eodem tempore menſes ferantur, & lactet fœmina: ſemper enim alterum membrum exareſcit, in alterum ſanguine declinante. Nam cum ante uteri geſtationem in mulieribus florentem ætatem agentibus, quicquid ſupervacui colligitur, ſingulis menſibus natura per conceptacula in vulvam pertinentia excernat, cum gravidæ fuerint, fœtus à conceptaculis nutrimentum exhaurit: illic igitur venæ tam capaces, tamque prolixæ ſunt, ut inde fœtus abunde nutriatur, ſemperque aliquid ſupervacui redundet. Quando itaque toto graviditatis tempore contractum in communibus hiſce alimenti vaſculis tanquam promptuariis quibusdam exerit, diſtenditque vehementer, ac veluti locum humore ſubmergit, tunc alio migrare contendit: ſed nulla eſt alia regio, præter pectus, in quod venæ diſtentæ juxta atque oppreſſæ ſarcinam ſuam propellant. Item & totius ventris ex prægnatione tumor transmittens atque protrudens in cedentem locum compellit. Ita ſane lac menſium germanum appellavit Hippocrates,

octo

octo menses quidem agens, alimento vero redundante. Sic etiam & fœtu aliquem languorem passo, neque satis cibi attrahente, aut mulieris corpore aliqua ex parte vitiato, ut sanguis satis copiosus gigni non possit: confunditur tunc quidem perturbaturque operum naturæ ordo, contrariisque affectibus mammas vexari necesse est, modo lacte ante tempus affluentes, cum fœtus ægrotat: modo gracilescentes, cum vulvæ inopia laborant. Propterea dicebat Hippocrates: Mulieri ventrem gerenti, lac ex mammis multum emanans fœtum infirmat: tanquam videlicet in mammas prorsum eo, quod abundat ascendente, quod in venis fœtus reliquerat, præ imbecillitate quantum ipsi satis erat, ad moderatum alimentum attrahere non potens. Contra cum dixit iterum: Mulieri uterum gerenti, si mammæ gracilescant, abortus fiet: fœtum quidem tum valentem esse putandum est, sed alimenti inopia laborare. Quare primum ex venis vulvæ communibus sanguinem sugit, inde mammæ contabescunt, posterius paulo per abortum excluditur, nutrimento penitus ipsum deficiente. Hæc de admirabili humani corporis artificio, altissima conditoris nostri sapientia monstrante, sint tradita.

INDEX CAPITUM.

cap.

cap.

FINIS.

